

भाद्रपदमासप्रारम्भः

श्रीगणेशायनमः

अथभाद्रपदमासकृत्यानिर्णयः॥ तत्रादौसिंहसंक्रमणे आद्याःषोडशनाड्यः पुण्यकालःनारदीये याम्यायने स्थिरेत्वा द्याःपराःसौम्येद्विमूर्तिभे मध्याविषुवतिप्रोक्ताःपुण्यनाड्यस्तुषोडशेति तथाचात्र ससुवर्णछत्रदानं हेमाद्रौदानखंडे विश्वामित्रःमेषसंक्रमणेभानोर्मेषदानंमहाफलमित्युपक्रम्य ससुवर्णछत्रदानंसिंहेपिविहिततथा अत्रसिंहसंक्रांतौ कलियुगस्यांतःब्रह्मपुराणे सूर्यस्यसिंहसंक्रांत्यामंतःकलियुगस्यतु अत्रश्राद्धादिकमक्षयफलदमिति युगाद्येषुयुगां तेषुश्राद्धमक्षयमुच्यते तच्चपिंडादिकृत्येनिर्णीतं अथात्रसिंहसंक्रातौ तुलसीव्रतं विंशतिदिनात्मकंप्रारभ्यं तथा चसिंहसंक्रांतिदिनमारभ्यदशादिनावधितुलसीमूले प्रत्यहंमूत्रप्रक्षेपः पुनर्दशमदिनेतदादायदशगुणंदशग्रंथियु तंचकृत्वा पुमान्दक्षिणेनारीवामभुजेधृत्वा तच्चदशदिनावधितुलसीमंत्रेणसपूज्यएवंचांतेमोचयेत् कथायामुक्तंदा नविसर्जनादिकंकुर्यात् अत्रपूजामंत्रःतुलसिश्रीसखिशुभेपापहारिणिपुण्यदे नमस्तेनारदनुतेनारायणमनःप्रि ये अथतुलसीकवचंस्कंदपुराणे तुलसीकवचस्यास्यऋषिर्विष्णुरुदीरितः छंदोनुष्टुप्समाख्यातंतुलसीदेवते रिता धर्मार्थकाममोक्षार्थेविनियोगः तुलसीमेशिरःपातुमुखंचसुमुखीमम जिह्वांमेपातुसुमदाकंठंविद्यामयीममस्कं धौकल्हारिणीपातुभुजौमेपापहारिणी करौपद्मकरापातुहृदयंविष्णुवल्लभा पुण्यदामध्यमंपातुनाभिंसौभाग्यदा यिनी कटिंकुंडलिनीपातुऊरूनारदपूजिता ज्वालिनीजानुनीपातुजंघे सकलवंदिता नारायणप्रियापादौसर्वां गंसर्वरक्षका संकटेविषमेदुर्गे भयेवादेमहाहवे निश्यन्हिसंध्ययोः पातुतुलसीसर्वतःसदा इतीदंपरमंगुह्यं तुलस्याः कवचामृतं तुलसीकाननेतिष्ठन्नासीनोवाजपेदिदं सर्वान्कामानवाप्नोतिविष्णुसायुज्यमाप्नुयात् इति स्कंदपुराणेतुलसीकवचं अथ तुलसीव्रतकथा भविष्योत्तरे श्रीकृष्णउवाच एकदादेवदेवेशोलक्ष्मींप्राण

समप्रियां संतुष्टःपरयाभक्त्यारहस्यंविष्णुरब्रवीत् श्रीविष्णुरुवाच लक्ष्मिलक्ष्मिप्रियेदेविवरंवरयसुव्रते
प्रसन्नस्त्वांददाम्यद्ययत्तेमनसिविद्यते लक्ष्मीरुवाच यदितुष्टोसिदेवेशयदितेवल्लभास्म्यहं ऐहिकामुष्मि
कंन्दृणांसर्वसौख्यप्रदायकं तद्व्रतंब्रूहिनिश्चित्यव्रतानांचोत्तमोत्तमं केनचादौपुराचीर्णंवैकुंठब्रूहिविस्तरात् श्रीविष्णु
रुवाच शृणुलक्ष्मिमहाभागेकुरुत्वंतुलसीव्रतं येनव्रतप्रभावेणसर्वसिद्धिर्भवेन्नृणां अत्रतेकथयिष्यामिकथांपाप
प्रणाशिनीं भुक्तिमुक्तिप्रदांपुण्यांसावधानावधारय पुराकृतयुगस्यादौदक्षिणस्यांमहापुरीमाहिष्मतीतिविख्यातासर्व
संपत्समन्विता तत्रासीद्भूभृतांश्रेष्ठोधर्मदत्ताभिधोबली सौंदर्यैकामतुल्योसौवाण्यांदेवगुरोःसमः दानेबलि
समोलक्ष्मियुद्धेपांडुसुतोयथा निर्दंभोविष्णुभक्तश्चसर्वशास्त्रविशारदः तस्यपत्नीमदादेवीनाम्नाख्याताजगत्त्रये
गुणैर्भर्तृसमादेवीपतिभक्तिपरायणा धर्मदत्तस्यसाराज्ञीप्राणेभ्योपिगरीयसी कदाचित्सुषुवेकन्यांसर्वलक्षण
संयुतां विष्णुदासीतिविख्याताविष्णुपूजनतत्परा तत्रकश्चिन्महायोगीविष्णुभक्तिपरायणः रागद्वेषविहीन
श्चधर्मात्मासंयतेंद्रियःसदातस्यगृहंयातिसेवार्थंनृपवल्लभा महादेवीप्रसंगेनविष्णुदास्यपिसाययौ कदाचिन्मृत्यु
संप्राप्ताराज्ञीमु.क्तिमवापसा साकन्यापिशुभाचारातथैवार्चनतत्परा प्रत्यहंतद्गृहंगत्वासंमार्जनपरायणा द्वेषेण
चापराराज्ञ्यस्तस्यांदोषमरोपयन् एतत्प्रसिद्धंलोकेषुविमातानैवतुष्यति सपत्नीसंततिंदृष्ट्वाद्वेषयुक्ताहिनित्यशः
नृपाग्रेकथितंताभिःकन्यैषाव्यभिचारिणी प्रयातिप्रत्यहंप्रातः कुत्राचिन्नैवविद्महे अस्यास्त्यागःप्रकर्तव्योयतोना
यातितेगृहं इतितासांवचःश्रुत्वाराजाचिंतातुरोऽभवत् एकांतेचनिवासायकन्यायैप्रददौगृहं कन्याविप्रगृहंग
त्वाचख्यौवृत्तांतमादितः तुष्टेनतेनविप्रेणतुलस्याःकथितंव्रतं कन्योवाच यदितुष्टोसिविप्रेंद्रव्रतंवदसविस्तरं येन
व्रतप्रभावेणसुखिन्येकाकिनीसदा विप्रउवाच तुलसीव्रतविधानंहिशृणुष्वावहितासती यस्मिन्दिनेसमायाति

सिंहराशिंदिवामणिः तदादशादिनंयावत्तुलसीमूलकेक्षिपेत् सूत्रंकार्पासिकंशुद्धंगृह्णीयाद्दशमेदिने तत्सूत्रंदशधाकृत्वादशग्रंथिसमन्वितं पुंसातुदक्षिणेकार्येनार्य्यावामेतथाभुजे यावद्दशाहंवध्नीयान्नतंवैपरिमोचयेत् तस्यार्चातु प्रकर्तव्यागंधपुष्पादिभिःशुभैः जलपूर्णघटंदद्यात्सपक्वान्नंसदक्षिणं सवस्त्रकंतुविप्रायव्रतसंपूर्तिहेतवे तत्रमंत्रः तुलसिश्रीसखिशुभेपापहारिणिपुण्यदे नमस्तेनारदनुतेनारायणमनःप्रिये एवंत्वयाप्रकर्तव्यंव्रतंसंकष्टनाशनं सर्वसिद्धिप्रदंचैवसर्वसौख्यप्रदायकं भद्रंतेस्तुशुभाचारेगच्छशीघ्रंस्वकंगृहं ततोगृहेनिवासंचकुरुयत्तेपितादद्यौ आगतव्यंनमेगेहंकिंचित्कालंप्रतीक्ष्यचविप्रादिष्टासमागत्यप्रविष्टामंदिरंतदा सर्वसंपत्समायुक्तमसहायाहरिप्रिया तुलसींतत्रसारोप्यहरिपूजनतत्परा व्रतंचकारविधिवद्विप्रादिष्टंशुभार्थिनी तेनव्रतप्रभावेण वाचःसत्यमवाप्य सा एकदादुःखितासासीत्सूर्यंप्रोक्तवतीसती मदीयाज्ञांविनादेवनोदयंयाहिभास्कर तथास्त्वितिरविः प्राह-ततोलोकोतिदुःखितः नित्यंनैमित्तिकंकर्मसर्वंनष्टंरविंविना ततोलोकःसमागत्यराज्ञःसन्निधिमब्रवीत् किमस्माभिःप्रकर्तव्यंसंकटेसमुपस्थिते इतितेषांवचःश्रुत्वाराजाचिंतातुरोऽभवत् सुमंत्रिणं समाहूयराजावचनमब्रवीत् सांप्रतंकिंनकर्तव्यंलोकोह्ययंतदुःखितः शृणुराजन्परंगुह्यंकन्यातेशुभलक्षणात्वयातस्याःकृतस्त्यागोनारीवचनकारणात् सायदातुष्टिमायातितदासूर्यउदेष्यति राजामंत्रिवचःश्रुत्वाकन्यायामंदिरंगतः ततःसंप्रार्थयामासकन्यकां शुभलक्षणां पुत्रिपुत्रिमहाभागेममोपरिकृपांकुरु क्षंतव्यश्चापराधोमेकुरुलोकसुखान्वितं इतिसंप्रार्थितापित्रासूर्यस्याग्रेमुमानसा उदयंयाहिभोस्वामिन्येनलोकःसुखीभवेत् इतितस्यावचःश्रुत्वाश्रीसूर्यश्चोदयंगतः ततःकर्माणिसंचक्रेलोकःसूर्योदयेसति राज्ञापृष्टातदाकन्याशुभाचारासुसंयता राजोवाच पुत्रिपुत्रिमहाभागेत्वंजाताममवेश्मनि रात्वंब्रूहिमहाभागेव्रतंदानंतपश्चाकिं त्वयाकृतंमहाभागेतदेवाद्यकरोम्यहं सपत्नीकःसलोकश्चापिताहंते

महादेवीतिमातामितस्य
सुपुत्रिके पुत्र्युवाच समाहितमनाभूपवचनंममचशृणु अत्रैवनगरेविप्रोविष्णुभक्तिपरायणः महादेवीतिमातामितस्य
सेवापरायणा अहंतस्यहिविप्रस्यसदाभक्तिपरायणा उपदिष्टंव्रतंतेनतुलस्यामुक्तिदायकंयथोपादिष्टंविप्रेणपित्रेउ
क्तंयथातयाप्रजाभ्यःकारयामासव्रतंचक्रेनृपःस्वयं ततःप्रभृतिलोकेस्मिन्व्रतंविख्यातिमागतं यथायोग्यंवरंलब्ध्वा
राजाकन्यांशुभोदये कालेवैवाहिकेलक्ष्मिसुप्रसन्नोनरेश्वरः स्त्रीवापिपुरुषोवापिकरोतिव्रतमुत्तमं ऐहिकंसुखमाप्नो
तितथैवामुष्मिकंफलंयःशृणोतिकथामेतांयतचित्तःसमाहितःसर्वपापविनिर्मुक्तोविष्णुलोकंसगच्छति विधिवत्कुरुते
नारीतुलस्याव्रतमुत्तमं विष्णुदासीसमाज्ञेयासत्यसत्यंवरानने इतिभविष्योत्तरेतुलसीव्रतकथा अथात्रसिंहार्केगो
प्रसवशांतिःकार्य्या अद्भुतसागरे नारदः भानौसिंहगतेचैवयस्यगौः संप्रसूयते मरणंतस्यनिर्दिष्टंषड्भिमो
सैर्नसंशयः तत्रशांतिंप्रवक्ष्यामियेनसंपद्यतेसुख प्रसूतांतत्क्षणादेवगांविप्रायप्रदापयेत् ततोहोमंप्रकुर्वीत
घृताक्तै राजसर्षपैः आहुतीनांघृताक्तानामयुतंजुहुयात्ततः अयंहोमोऽष्याहुतिभिः कार्य्यः सोपवासः
प्रयत्नेनदद्याद्विप्रायदक्षिणामिति अथर्ववेदिनां गृह्यपरिशिष्टे माघेवुधेचमहिषी श्रावणेवडवादिवा सिंहे
गावः प्रसूयंतेस्वामिनोमृत्युदायकाइति अत्र तंत्रोक्ता अमृता शांतिः कार्य्या भाद्रकृष्णप्रतिपदमारभ्य भा
द्रमासोक्तदानव्रतनियमादीनामारंभः कार्य्यः मासिभाद्रपदेदद्यात्पायसंमधुसर्पिषी हृषीकेशप्रीणनार्थं
लवणंसगुडोदनमिति अत्रफाणितदानमपि विष्णुधर्मोत्तरे प्रौष्ठपादेतथामासिप्रदाताफाणितस्यच फाणितंख
डमंडकीतिपायसविशेषाख्यं . महाभारतंप्रौष्ठपादंतुयोमासमेकभक्तेनसंक्षिपेत् गवाढ्यंस्फीतकमलमै
श्वर्य्यंप्रतिपद्यते भाद्रकृष्णद्वितीयायामशून्यशयनव्रतं तथाच चतुर्ष्वसितपक्षेषुमासेषुश्रावणादिषु अशून्या
ख्यंव्रतंकुर्य्याज्जययातुफलाधिकमिति अत्रजयया तृतीययाविद्धाद्वितीया कार्येत्यर्थः भाद्रकृष्णतृतीयायां

विशालाक्षीयात्रोक्ताकाशीखंडे भाद्रकृष्णतृतीयायामुपवासपरैर्नरैः कृत्वाजागरणंरात्रौविशालाक्षीसमीपतइ
ति अत्रतृतीयारात्रिव्यापिनीग्राह्यारात्रौजागरणविधानादिति भाद्रकृष्णचतुर्थीसंकष्टचतुर्थीव्रतस्कांदे श्राव
णेबहुलेपक्षेचतुर्थ्यांतुविधूदये गणेशंपूजयित्वातुचंद्रायार्घ्यंप्रदीयते श्रावणेत्रामांतोग्राह्यःव्रतेशुक्लादिमेवचे
तिवचनात् इयंचंद्रोदयव्यापिनीग्राह्येतिप्रागभिधानात् चंद्रोदयव्रतत्वाच्च चंद्रोदयव्रतेचैवतिथिस्तात्कालि
कीस्मृतेतिदिनद्वयेचंद्रोदयव्यापित्वे पूर्वा चतुर्थीसतृतीयाचमहापुण्यफलप्रदा कर्तव्याव्रतिभिर्वत्सगणनाथ
सुतोषिणीतिब्रह्मवैवर्तवचनात् गणेशगौरीबहुलाअतिरिक्ताः प्रकीर्तिताः चतुर्थ्यःपंचमीविद्धादेवतांतरयोगतइ
तिवचनाच्चनचतृतीयाविद्धाविधायकानिवचनानिदिवात्रिमुहूर्तेवेधसत्येवप्रवर्तंते तेनरात्रियोगमात्रतइतिवाच्यं रा
त्रिसाध्यकर्मसुरात्रावपिवेधस्य जन्माष्टमीप्रकरणे माधवादिभिः प्रदर्शितत्वात् अतएवमहालक्ष्मीव्रतसमापने
दिनद्वयेअष्टम्याश्चंद्रोदयकालव्यापित्वे , कृष्णपक्षेऽष्टमीचैवकृष्णपक्षेचतुर्दशी पूर्वविद्धैवकर्तव्यापरविद्धानकुत्र
चित् इतिवचनात् पूर्वविद्धाग्राह्येत्युक्तं हेमाद्रौमदनरत्नेच यानि चतुर्थीगणनाथस्यमातृविद्धाप्रशस्यते मध्या
ह्नव्यापिनीग्राह्यापरतश्चपरेहनीत्यादिवचनानितु सिद्धिविनायकादिव्रतविषयाणि तेषुमध्याह्नस्यकर्मकालविष.
यत्वात् प्रातःशुक्लतिलैःस्नात्वामध्याह्नेपूजनंसदेतिवचनात् अतएवमाधवेन मध्याह्नस्यकर्मकालत्वमंगीकृतंच
विनायकव्रतेमध्याह्नव्यापिनीग्राह्येत्युक्तं तस्मादुभयत्रचंद्रोदयकालेसर्वथापूर्वैवेतिन्याय्यः पंथाइत्यलंबहुना अथ
व्रतविधिः उामद्येत्यादि विद्याधनपुत्रारोग्यादिकामः संकटचतुर्थीव्रतंकरिष्य इतिसंकल्पः स्त्रीतुभर्त्रादिप्रीतिद्वा
रासर्वकामावाप्त्यै संकष्टचतुर्थीव्रतकरिष्ये सौवर्णरौप्यताम्रमृण्मयाद्यन्यतमांगणपतिमूर्तिंकृत्वा जलपूर्णंवस्त्र
युतंकुंभंतस्याग्रेस्थापयित्वाषोडशोपचारैःपूजयेत् ध्यान लंबोदरंचतुर्बाहुंत्रिनेत्रंरक्तवर्णकं नानारत्नसुवेषाढ्यं

प्रसन्नास्यंविचिंतयेत् ध्यायेद्गजाननंदेवंतप्तकांचनसन्निभं चतुर्भुजमहाकायंसूर्यकोटिसमप्रभं अथव्रतविधि:प्रा
तःकृत्यादिकृत्वासूर्यादिदेवताभ्योव्रतंनिवेद्याचम्योदङ्मुखोवारिपूर्णताम्रपात्रंगृहीत्वा मासाद्युल्लिख्य ममसर्वकर्म
निर्विघ्नासिद्धिपुत्रपौत्रसौभाग्यादिसिद्ध्यर्थंसंकष्टहरणगणपतिप्रीत्यर्थंसंकष्टहरणचतुर्थीव्रतमहंकरिष्ये इतिसंक
ल्प्यमौनेनदिनमतिवाह्यसंध्यासमयेतैलाभ्यंगपूर्वकंस्नानंकृत्वासायंसंध्यादिकृत्वा भूतशुद्धिप्राणप्रतिष्ठांकेवलमातृ
कान्यासंचकृत्वा सर्वसंकष्टतरणार्थं चतुर्थ्यां गणपतिपूजनमहंकरिष्ये इतिसंकल्प्यार्घ्यादिस्थापनं कृत्वापीठमं
डूकादिपरतत्त्वांतंसंपूज्यतीव्रायैनमः ज्वालिन्यैनमः नंदायैनमः भोगदायैनमः कामरूपिण्यैनमः उग्रायैनमः
तेजोवत्यैनमः सत्यायैनमः दिक्षुविदिक्षुच मध्येविघ्नविनाशिन्यैनमः सर्वशक्तिकमलासनायनमः इतिपूजयेत्
तत:पीठमध्येमूर्तौफलकेवास्विष्टदेवतागमोक्तप्रकारेणपूजयेत् अथध्यानं कोटिसूर्यप्रभंदेवंगजवक्त्रंचतुर्भुजं पाशां
कुशधरंदेवंध्यायेत्सिद्धिविनायकं इतिध्यात्वा आत्मसंस्थमजंशुद्धंत्वामहंपरमेश्वरं अरण्यामिवहव्याशंमूर्ता
वावाहयाम्यहमितिपठित्वा सहशीर्षेत्यावाहनं आगच्छदेवदेवेशगणनाथनमोस्तुते विनायकनमस्तुभ्यंगौरी
मलसमुद्भव ॥ आवाहन १ अनेकरत्नसंयुक्तंमुक्ताफलविभूषितं स्वर्णसिंहासनंदेवप्रीत्यर्थंप्रतिगृह्यतां पुरुष
एवेति विघ्नविनाशिनेनमः ॥ इत्यासनंसमर्पयामि २ तवेयंमहिमामूर्तिस्तस्यांत्वासर्वगंविभो भक्तिस्नेहसमा
कृष्टंदीपवत्स्थापयाम्यहमिति १ अनन्यातवदेवेशमूर्तिःशक्तिर्महाप्रभो सान्निध्यंकुरुतस्यांत्वंभक्तानुग्रहतत्परेति
सन्निधापनं २ आज्ञयातवदेवेशकृपांभोधेगुणांबुधे आत्मानंदैकतृप्तंत्वांनिरुणध्मिसदागुणेतिसन्निरोधनं ३ अ
ज्ञानाद्दुर्मनस्त्वाद्वावैकल्यात्साधनस्यच यदपूर्णंभवेत्कृत्यंतथाप्यभिमुखोभवेति सम्मुखीकरणं ४ अभक्तवा
ङ्मनश्चक्षुःश्रोत्रदूरायतद्युते स्वतेजःपंजरेणाशुवेष्टितोभवसर्वत इत्यवगुंठनं ५ ततोमूलमंत्रेणसकली

करणं ६ अमृतीकरणं ७ परमीकरणं ८ ऐंवदवदवाग्वादिनिऐंक्लींक्लिन्नेक्लेदय २ महाक्षोभंकुरुक्लींसौंमहामोहं
कुरुसोःह्रौंः अआंइत्यादिप्रोक्ष्य प्राणप्रतिष्ठांकुर्यात् उंआंह्रींक्रौमित्युच्चार्य्य देवस्यजीवइहस्थितः उंआंह्रींक्रौ
मित्युच्चार्य्यदेवस्यसर्वेंद्रियाणिइहतिष्ठतु उंआंह्रींक्रौमित्युच्चार्य्यदेवस्यवाङ्मनश्चक्षुःश्रोत्रघ्राणप्राणा इहागत्य
सुखंचिरंतिष्ठतुस्वाहा इतिप्राणप्रतिष्ठा ततःपाद्यं गौरीपुत्रनमस्तेस्तुगणानामीश्वरप्रभो भक्त्यापाद्यंमयाद
त्तंसर्वंसिद्धिंप्रयच्छमे एतावानस्येतिलंबोदरायनमः पाद्यसमर्पयामिनमः व्रतमुद्दिश्यदेवेशगंधपुष्पाक्षतैर्युतं
गृहाणार्घ्यंमयादत्तंभक्तिस्नेहेनपूजित त्रिपादूर्ध्वेत्यर्घ्यं चंद्रधारिणेनमः आचम्यतांगणाधीशसर्वसिद्धिप्रदाय
क अनाथनाथसर्वज्ञगीर्वाणवरपूजित तस्माद्विराडिति विश्वप्रियायनमः आचमनीयंस० गव्यदधिसमा
नीतंमधुनाचसमन्वितं गृह्योक्तविधिनादत्तंमधुपर्कंगृहाणभोः गणपतयेनमः मधुपर्कंस० मधुपर्कानंतरंपुनरा
चमनीयंस० पचामृतंमयानीतंपयोदधिघृतंमधु सितयाचसमायुक्तंस्नानार्थंप्रतिगृह्यतां पंचामृतस्नानंस० गंगा
दिसर्वतीर्थेभ्योमयाप्रार्थनयाहृतं गृहाणविघ्नराजेंद्रमयादत्तंहिभक्तितः यत्पुरुषेणेति सर्वास्त्रधारिणेनमः शुद्धोदक
स्नानसहाचमनं रक्तवस्त्रंमहादिव्यंदिव्यगंधाधिवासितं भक्त्यादत्तंगृहाणेशलंबोदरहरात्मज तंयज्ञमिति कुमार
गुरवेनमः आच्छादनंस० राजतंब्रह्मसूत्रंचकांचनंचोत्तरीयक गृहाणेश्वरसर्वज्ञभक्तानांवरदायक तस्माद्यज्ञात्सर्वहुतः
संभृतमिति शिवात्मजायनम इत्युपवीतंस० गंधगृहाणदेवेशदिव्यचंदनमुत्तमं कर्पूरागुरुसंयुक्तंगणाध्यक्षसुरा
र्चित तस्माद्यज्ञात्सर्वहुतः ऋचस्सा० रुद्रप्रियायनमः गंधंस० अक्षताश्चसुरश्रेष्ठकुंकुमाक्ताःसुशोभनाः गृहाणविघ्न
राजेंद्रदयांकृत्वाममोपरि विघ्नहर्त्रेनमः अक्षताः स० सिंदूरंगृह्यतांदेवबालार्कसदृशद्युते सर्वसंकटनाशार्थंदत्तंपर
शुधारिणे परशुधारिणेनमःसिंदूरंस० विनायकनमस्तुभ्यंसुरासुरसुपूजितसुगंधीनिचपुष्पाणिगृहाणपरमेश्वर तस्मा

दस्वाद्यातिं गुणशालिनेपुष्पाणिस- दशांगंगुग्गुलुंधूपंसुगंधंसुमनोहरं उमासुतनमस्तुभ्यंगृहाणवरदोभव यत्पुरुष
मिति भवानीप्रीतिकर्त्रेनमः इतिधूपंस. गृहाणमंगलंदीपंघृतवर्त्तिसमन्वितं भासनंसर्ववस्तूनांतेजोराशेजगत्पते त्रा
लणोस्येति. गजकर्णायनमः दीपंस. लड्डुकाणिचपक्वान्नंनानाभक्ष्यंचपायसं गृहाणविघ्नराजेंद्रफलैर्नाना
विधैर्युतंचंद्रमामनसइतिनैवेद्यंस- अघनाशिनेनमः पंचप्राणाहुतीर्मुख्या; कारयेत् नमस्तेदेवदेवेशासर्वत
तिकरंपरं अन्ननिवेदितंभक्त्याप्रकृतिस्थसुशीतलं परमानंदसंपूर्णगृहाणजलमुत्तमं मध्येपानीयं उत्तरापो
शानं दत्त्वा करोद्वर्त्तनीयादिचदत्त्वा तांबूलं दद्यात् पूगकर्पूरसंयुक्तंनागवल्लीदलैर्युतं तांबूलंगृह्यतांदेव
सर्वमंगलदायक सिद्धिदायनमः तांबूलंसम- नारिकेलंसनारंगंकदलीमातुलुंगकं इक्षुदंडगृहाणेशसर्वप्रियनमो
स्तुते संकष्टनाशिनेनमः सफलमिक्षुदंडंस. हिरण्यगर्भगर्भस्थंहेमवीजंविभावसोः अनंतपुण्यफलदमतः शांतिं
प्रयच्छमे सर्वभोगदायिने दक्षिणां . ततः पुष्पांजलिदानायैकविंशतिदूर्वांकुरानादाय वक्ष्यमाणनामभिः पूजां
कुर्यात् गणाधिपायनमः उमापुत्राय. अघनाशनाय. एकदंताय- इभवक्त्राय. मूषकवाहनाय. विनायकाय- ईशपु
त्राय. सर्वसिद्धिप्रदायकाय. कुमारगुरवेनमः एकांदूर्वांगृहीत्वा गणाधिपनमस्तेस्तुउमापुत्राघनाशन एकदंतेभ
वक्त्रेतिनमोमूषकवाहन विनायकेशपुत्रेतिसर्वसिद्धिप्रदायक कुमारगुरवेतुभ्यंपूजयामिप्रयत्नतः एभिर्नामभिः
संपूज्य प्रत्येकनामभिर्दूर्वायुग्मद्विरावृत्त्यासमर्पयेत् ततः पुष्पांजलिंदत्त्वानीराजनंकुर्यात् कर्पूरवर्त्तिकायुक्तः सर्व
वस्तुप्रकाशकः नीराजनार्थमानीतोदीपोयंप्रतिगृह्यतां सर्वविघ्नविनाशिनेनमः नीराजनंसमर्पयामि पुनः पुष्पां
जलिंदत्त्वासंकष्टहरणंकृत्वाहृत्स्थान्कामान्प्रपूरय विघ्नान्नाशयमेसर्वान्नाशायोपस्थितान्प्रभो त्वत्प्रसादेनकार्या
णिसर्वाणीहकरोम्यहं इतिविज्ञाप्यदेवेशंप्रणिपत्यपुनःपुनः नमस्कारंकरोमीशसर्वकामार्थसिद्धये प्रीत्यानु

गृह्यदेवेशप्रसादसुमुखोभव नाभ्याआसीदितिनमस्कारः तत. प्रदक्षिण.करोमीशसर्वकामार्थसिद्धये सर्वकामप्रद
स्त्वंहिसर्वविघ्नहरोभव सप्तास्यासन्निति उमासुताय नम. प्रदक्षिणा पुनर्नत्वाप्रार्थयेत् संसारपीडाव्यथितंहि
मांसदासकष्टभीतंसुमुखप्रसीदत्वंत्राहिमांमोचयकष्टसंघान्नमोनमोविघ्नविनाशनाय त्वामुद्दिश्यकृतंमेद्ययथाशक्त्या
तुपूजन तत्सर्वंपूर्णतामेतुत्वत्प्रसादाद्गजानन अथवायनदानं श्रीविप्रायनमस्तुभ्यंसाक्षाद्देवस्वरूपिणे गणेशप्री
तयेतुभ्यंमोदकान्वैददाम्यहं मोदकान्सफलान्मौद्रान्दक्षिणाभिःसमन्वितान् आवयोस्तारणार्थायगृहाणेमान्न
मोनम आवयोर्दपत्योर्वादात्प्रतिग्रहीत्रोरित्यर्थः एवंवायनंदद्यात् ॥ ततश्चंद्रपूजनंकृत्वाचंद्रायार्घ्यंदद्यात् शंखे
दुग्धदूर्वाक्षतफलानिदत्त्वा ज्योत्स्नापतेनमस्तुभ्यंनमस्तेज्योतिपांपते नमस्तेरोहिणीकांतगृहाणार्घ्यंनमोस्तुते सौ
म्यायदेवदेवायग्रहराजायशालिने अर्घ्यंगृहाणदेवेशद्विजराजनमोस्तुते क्षीरोदार्णवसंभूतअत्रिनेत्रसमुद्भव गृहा
णार्घ्यंमयादत्तं रोहिणीसहितप्रभो गंगतार्णवमाणिक्यक्षीराब्धिमथनोद्भव जानासित्वंमदीयांतः सोमराजायते
नमः क्षीरोदार्णवसंभूतलक्ष्मीबंधोनिशाकर गृहाणार्घ्यंमयादत्तगणेशप्रीतिवर्द्धन समस्ततारकाधीशजगदाल्हाद
कारक गृहाणार्घ्यंमयादत्तंबालचंद्रनमोस्तुते इत्यनेनार्घ्यंदत्त्वा नमस्कारंकुर्य्यात् शंकरस्यललाटस्थंतिलकंतुम
नोहरं अत्रिनेत्रसमुद्भूतंनमामिशशिनंसदा नमोमंडलदीपायशिरोरत्नायधूर्जटेः कलाभिर्वर्द्धमानायनमश्चंद्राय
चारवे इतिचंद्रप्रार्थनांकुर्यात् ततोगणेशायार्घ्यं गणेशशेपविघ्नेशसर्वसिद्धिप्रदायक संकष्टहरमेदेवगृहाणार्घ्यंन
मोस्तुते गौरीसुतनमस्तेस्तुसततंमोदकप्रिय सकष्टनाशनार्थायगृहाणार्घ्यंनमोस्तुते कृष्णपक्षेचतुर्थ्यांतुपूजितो
सिशुभाप्तये गृहाणार्घ्यंमयादत्तममकामान्प्रपूरय इत्यर्घ्यंदत्त्वातिथ्यर्घ्यंदद्यात् तिथीनामुत्तमेदेविगणेशस्यचवल्ल
भे गृहाणार्घ्यंमयादत्तंसर्वसिद्धिप्रदायिके इतिचतुर्थ्या अर्घ्यंदत्त्वा गणेशंप्रार्थयेत् यद्दत्तंभक्तिमात्रेणपुष्पंपत्रंफलं

परजलं निर्दिष्टंनैवेद्यंतद्गृहाणानुकंपया आवाहनंनजानामिनजानामिविसर्जनं पूजांचैवनजानामित्वंगतिः पर
मेश्वर कर्मणामनसावाचात्वत्तोनान्यास्तिमेगतिः अंतश्चरसिभूतानांद्रष्टात्वंपरमेश्वर देवयोनिसहस्रेषुयेषुयेषुव्र
जाम्यहं तेषुतेष्वचलाभक्तिरच्युतास्तुसदात्वयि देवोदाताचभोक्ताचदेव सर्वमिदंजगत् देवोजयतिसर्वत्रसदेव स
र्वमेयतत् ततोर्घ्यपात्रमुद्धृत्य साधुवाकर्मदुष्टंवायद्याचरितंमया तत्सर्वंभगवन्देवगृहाणाराधनंपरं इतः पूर्वंप्राणबु
द्धिदेहधर्माधिकारतोजाग्रत्स्वप्नसुषुप्त्यवस्थासुमनसावाचाकर्मणाहस्ताभ्यांपद्भ्यामुदरेणशिश्नायत्कृतंयदर्चितंतत्स
र्वंश्रीगणाधिपरूपपरब्रह्मार्पणमस्तु श्रीगुरुदेवतासमर्पणमस्तु रश्मिरूपागणेशस्यपूजिताया श्चदेवताः गणेशांगे
विलीनास्ताः संतुसर्वाः सुखावहाः इतिपुष्पांजलिंदत्वा ततोदंतपाशांकुशविघ्नपरशुलड्डुकबीजपूराख्याः सप्तमुद्राः
प्रदर्श्य व्रतसमर्पणंकृत्वा ब्राह्मणेभ्यः प्रदेयभोजनसंकल्पंकुर्यात् सुवर्णमूर्तिश्चेत्तद्दानंकृत्वोद्वासयेत् फलकादौचेत्तदावा
हनंचेत्तदा विसर्जनमात्रं दानमंत्रस्तु सुवर्णनिर्मितदेवरक्तवस्त्रेणवेष्टितं ददाम्यहंद्विजेंद्राय प्रीयतांगणनायकः ततो
विसर्जनं आयातस्त्वमुमापुत्रममानुग्रहकाम्यया पूजितोसिमयाभक्त्यागच्छस्थानंस्वकंप्रभो उत्तिष्ठब्रह्मणस्पतइ
तिविसर्जनंकृत्वाब्राह्मणान्भोजयित्वास्वयमपिवाग्यतोभुंजीत इतिसंकष्टचतुर्थीव्रतपूजाविधिः ॥ अथकथा सूतउ
वाच अरण्येवर्तमानंतुपांडुपुत्रंयुधिष्ठिरं सभ्रातरंसुखासीनमाययौव्यासआदरात् तंदृष्ट्वा मुनिशार्दूलंव्यासंप्रत्याय
यौनृपः मधुपर्कंतथार्घ्यंचकृत्वातस्मैह्यरोचत युधिष्ठिरउवाच अद्यमेसफलंजन्मभवदागमनंयतः संकष्टयितुमेजा
तावनेचवनवासिनः तेसर्वेविलयंयाताभवतांदर्शनेनहि आत्मानंसाधुमन्येहंराज्यतृष्णापराङ्मुखं दुःखितंमां
कथंस्वामिन्राज्यतृष्णाविचेतसं इमेभीमादयः सर्वेबाधवाव्यथयंतिमां दुराधर्षासवीर्याहिमच्छासनविधौहताइ
यंतुद्रौपदीसाध्वीराजपुत्रीपतिव्रता राज्यभोगोपयोग्याहिसापिदुःखोपभोगिनी मयाद्यकिंकृतंव्यासपूर्वकर्मानु

वर्त्तिना दायादैर्वंचितंराज्यंद्यूतच्छद्मरतैस्तथा पराजितावयंब्रह्मन्सुहृद्भिर्बंधुभि सह वनंप्रस्थापितादुष्टैरित्यामुक्तं
चक्रेरवै इत्थंनिराकृता सर्वेतदातुवनमागता: अहंतदाप्रभृत्याशानुतद्रक्ष्यामिभवादृशान् यद्यस्तिव्रतमेकंहिसर्व
संकटनाशन राज्यदंराज्यसक्तानादु:खितानांसुखप्रदं पुराकृतंकेनभूमौफलदंदु:खनाशन तत्सर्वंकथयब्रह्मन्नु
ग्राह्योस्मितेमुने इत्युक्त्वंतंराजानंदु:खसंकष्टभाजनं उवाचकृपयाव्यासोधर्मपुत्रधरापतिम् व्यासउवाच नास्तिभू
मंडलेराजात्वत्समोगर्भतत्परः कथयामिव्रतंतुभ्यंशुभदंफलदंभुवि यत्कृत्वासर्वकार्याणांनिष्पत्तिर्जायतेभुवि य
स्तुकुर्याद्व्रतंनरसप्राप्नोतिफलंपुमान् विद्यार्थीलभतेविद्यांधनार्थीलभतेधनं योषिद्वापिपुमान्वापिकरोतिव्रतमुत्तमं
ईप्सितफलमाप्नोतिपतिनासहमोदते संकष्टेषुसदाक्षिप्तोमानवोग्रहपीडित: सदाकुर्याद्व्रतमिदंसर्वसंकटनाशन य
त्कृत्वासर्वपापेभ्योमुच्यतेनात्रसंशय: आसीत्पुराकृतयुगेचंद्रसेनोमहीपति:साम्राज्यदीक्षितोनित्यमात्रिभि परिवा
रित: सुहृद्भिर्बंधुभिश्चैवतथापुत्रैश्चसंयुत. तस्यापिहितकर्त्रीचपत्नीगुणवती प्रिया नाम्नारत्नावतीचासीत्पातिव्रत्य
परायणा तयो परस्परप्रीतिरभवच्चगुणाधिका कदाचिद्दैवयोगेनहृतंराज्यंचवैरिभि कोशोबलंचापहृतंविध्वस्तोबंधु
भि:सच रत्नावत्यातयासार्धंनिर्गतोभूमिवल्लभ: वनंक्षुधातपक्लांतोह्यवासास्तत्पार्दित: इतश्चेतश्चविचरन्नात
पक्लमितेक्षण एकाकीघनमासाद्यतयासार्धंमहीपति: तदासूर्यास्तसमयेरण्येशिवानिनादिते व्याघ्राश्चचुक्रुशु
स्तत्रमृगोन्मोवैनरर्षभ एतस्मिन्नंतरेराज्ञीकृच्छ्रेणात्यंतदु:खितां तांविलोक्यनृपश्रेष्ठोदु:खेनात्यंतपीडित: तत:प्र
भातसमयेमार्कंडेयमहामुनिं ददर्शराजातत्रैवविस्मयाकृष्टमानस । उपगम्यशनैस्तत्रदंडवत्पतितोभुवि
उवाचपश्चात्कृपांरौ मार्कंडेयंमहामुनिं राजोवाच किंकृतंहिमयाब्रह्मन्दु:कृतंकथयमुने केनकर्म
विपाकेन राज्यलक्ष्मी पराङ्मुखी॥ मार्कंडेयउवाच शृणुराजन्प्रवक्ष्यामियत्त्वयापूर्वजन्मनि कृतंहिलुब्धक

आसीन्निर्गतस्त्वं महारण्यं मृगशार्दूलशशकान् हनस्त्वं वनेतदा तस्यां अभ्रनरराजाचतुर्थ्यां श्रावणस्यहि दृष्टशु
भंचकृष्णायांतडागपृथुनिर्मितं तत्तीरेनागकन्यानांसमूहंरक्तवाससां गणेशंपूजयंतीनांदृष्ट्वातान्नियमशुभं उपगम्य
शनैस्तत्रपृष्टवानसिपार्थिव आर्याःकिमेतत्सर्वंहिकथयध्वममाग्रतः नागकन्याउवाचपूजयामोगणेशंहिसर्वसिद्धि
प्रदायकं शांतिदंपुष्टिदंनित्यंसर्वसंकटनाशनं पुनःपृष्टस्त्वयास्तास्तुकिंदानंकोत्रपूज्यते कन्याउवाच यदाचोत्पद्य
तेभक्तिस्तदापूज्योगणाधिपः कृष्णायांयाचतुर्थ्यांवैरक्तपुष्पैःप्रपूजयेत् गंधैःपुष्पैस्तथाधूपैर्नैवेद्यैर्भक्तिभावतः विवि
धान्मोदकान्कृत्वापूरिकान्घृतपाचितान् निवेदयेद्गणेशायह्येवंकुर्याद्व्रतंत्विदंततोगृहीत्वाराजेंद्र व्रतंसंकष्टनाशन
निर्गतस्त्वंवनात्तस्माद्ध्यायन्देवंगणेश्वरं तत्प्रभावेणराजेंद्रगृहंलक्ष्म्यायुतंवभौ जातंहिधनधान्यादिपुत्रपौत्रैःसमाकु
लं नानाविधैः रत्नगणैर्गोधनैश्चसमन्वितं कस्मिंश्चित्समयेराजन्धनलाभेनमोहितः विस्मृतोव्रतराजोहित्वयामत्त
नभूतिदः ततःप्राप्तंहिपंचत्वंत्वयाप्राणविनाशनंतत्प्रभावाद्राजकुलेजातस्त्वंविमलेनृप त्वयाजन्मप्रभृतितोराज्य
प्राप्तमिहप्रभो सुहृन्मित्रश्रियायुक्तंप्राप्तंहिविपुलंवपुः कृत्वावज्ञांव्रतस्यांतेतत्रास्तफलमीदृशं ॥ राजोवाच अधु
नातत्कारिष्येहव्रतंकथयसुव्रत यत्कृत्वासकलंराज्यंब्रह्मन्प्राप्स्यामिवैपुनः ॥ मार्कंडेयउवाच॥ व्रतंसंकल्पपूर्वंत्वंकु
रुराजाधिसत्तम प्राप्स्यसित्वंनिजराज्यंसंदेहंमाकुरुष्वहि ॥ व्यासउवाच ॥ ऋषेस्तद्वचनंश्रुत्वातदादृष्टोमहीप
तिः अकरोत्तद्व्रतंभक्त्यामुनिश्चांतर्दधेनृप आयातास्तत्क्षणात्सर्वेमंत्रिणस्सहसैनिकाः वभूवतैःपरिवृतः साक्षा
दांखंडलोयथा लब्धंराज्यंस्वकंयेवैगणेशस्यप्रसादतः वुभुजेमेदिनींसर्वांपुत्रपौत्रसमन्वितः तस्मात्त्वमपिराजेंद्र
कुरुसंकटनाशनंव्रतंसिद्धिप्रदंन्दृणांस्त्रीणांचापिफलप्रदं यत्कृत्वासकलान्भोगाननायासेनविंदति विद्यार्थीलभते
विद्यांधनार्थीलभतेधनं योपिद्वावैपतिव्रताकरोतिव्रतमुत्तमं ईप्सितंफलमाप्नोतिपत्यासहविलासिनी कुमारी

व्रतसामर्थ्याल्लभतेपातिमुत्तमं विधवायदिवाकुर्य्याद्वैधव्यनपुनर्लभेत् पुत्रार्थीलभतेपुत्रान्व्रतस्यास्यप्रभावतः यु
धिष्ठिरउवाच सविस्तरंव्रतंब्रूहिकृपयाकष्टनाशन दानविधिंचविधिवत्सर्वंब्रूहितपोधन॥ व्यासउवाच॥ यदासंक्ले
शितोमर्त्योनानादुःखैश्चदारुणैः तदाकृष्णचतुर्थ्यांवैपूजनीयोगणाधिप तैलाभ्यंगंनकुर्वीतरात्रौपूजासमाचरेत् रक्त
पुष्पैश्च धूपैश्चएभिर्नामपदैः पृथक् आवाहनगणेशायआसनविघ्ननाशिने पाद्यंलंबोदरायेतिअर्घ्यंचन्द्रार्द्धधारिणे वि
श्वप्रियायाचमनंस्नानंवैब्रह्मचारिणे भवानीप्रीतिकर्त्रेवैधूपदद्याद्यथाविधि गजकर्णायवैदीपंनैवेद्यमघनाशिने तां
बूलंसिद्धिदायेतिफलंसंकष्टनाशिने ततोदूर्वांकुरैःपूज्यएकविंशतिसंख्यया दशभिर्नामभिर्द्वौद्वावेकंतंसर्वनामभिः ग
णाधिपनमस्तेस्तुउमापुत्राघनाशन एकदंतैकवक्त्रेतितथामूषकवाहन विनायकेशपुत्रेतिसर्वसिद्धिप्रदायक कुमा
रगुरवेतुभ्यंपूजयामिप्रयत्नतः एवंपूजाप्रकर्तव्याप्रार्थयेद्गणनायकं संसारपीडाव्याकुलितंहिमांसदासंकष्टभीतंसुमुख
प्रसीद त्वंपाहिमांमोचयकष्टसंघान्नमोनमोविघ्नविनाशनाय ततस्तुराग्यतोदद्यान्मोदकान्घृतपाचितान् विप्रायदश
संख्याकान्दशचात्मनियोजयेत् ततस्तुमंडलेचंद्रंसंपूज्यविधिवद्व्रती मंडलेराजतेतंडुलपिष्टेनवार्चितेः चंदनालिखि
तेवाकांस्यपात्रेअर्घ्यंदद्यात् चंद्रात्पूर्वंगणेशायदुग्धेनार्घ्यंनिवेदयेत् पूजांजपंतथाहोमंकुर्य्यान्मूलेनमंत्रवित् श्रा
वणेसिद्धलड्डुकान्नभक्ष्येदधिभोजनं आश्विनेचोपवासंचकार्तिकेदधिभक्षकं मार्गेमासेनिराहारःपौषेगोमूत्रभक्षणं
तिलांश्चभक्षयेन्माघेफाल्गुणेघृतशर्करां चैत्रमासेपंचगव्यंमाधवेशतपत्रिकां घृतस्यभोजनंज्येष्ठेआषाढेमधुभक्षणं
इतिमासव्रतंकृत्वानरोमुच्येतसंकटात् भुंजीयाद्दास्वयंविप्रैःसहस्वस्थस्तुसुव्रत पूर्वोक्तेनविधानेनपूजयेद्भक्तिमान्नरः
चंदनेनसुगंधेनपुष्पैर्नानाविधैः शुभैः ज्योत्स्नापतेनमस्तेस्तुनमस्तेज्योतिषांपते गृहाणार्घ्यंमयादत्तंरोहिण्यासहि
त शशिन इत्यादिसप्तमंत्रैरेकेन वा चंद्रायार्घ्यंसप्तवारंदेयं नमोमंगलदीपायशिरोरत्नायधूर्जटेःकलाभिर्वर्द्धमानाय

नमश्चंद्रायचारवे इतिप्रणामःगजाननमस्तुभ्यंसर्वसिद्धिप्रदायक गृहाणार्घ्यंमयादत्तंसकष्टनाशयाशुमे कृष्णपक्षे
चतुर्थ्यांवैपूजितोसिशुभोदये गृहाणार्घ्यंमयादत्तममकामान्प्रपूरय ॥ अथचतुर्थ्याअर्घ्यम् ॥ तिथीनामुत्त
मेदेवि गणेशस्यातिवल्लभे सर्वसंपत्प्रदेदेविगृहाणार्घ्यंनमोस्तुते एवंपूजाप्रकर्तव्याभक्त्या विप्रांश्चभो
जयेत् स्वयमेवतुभुंजीतवाग्यतोवधुभिस्सह रात्रौजागरणंकुर्याद्यथाशक्त्या जितेंद्रियः भूमिशायीजितक्रो
धोलोभदंभविवर्जितः ॥ प्रतिमासंतुयःकुर्यात्पंचाब्दंत्र्यब्दमेववा अथवाजन्मतःकुर्यान्नदुःखंजायतेध्रुवं दारिद्र्यं
नभवेत्तस्यसकष्टात्सप्रमुच्यते शृण्वतियेव्रतमिदंस्वयमीदृशाहितेवैसुखंभुविमनोरथपूर्णचित्ताः नित्यभवतिल
लनाःपुरुषे सुखिन्यः पुत्रप्रपौत्रधनधान्ययुता पृथिव्याम् ॥ सूतउवाच एवमुक्त्वाततोव्यासस्तत्रैवांतरधीयत युधि
ष्ठिरस्तुतत्सर्वमकरोद्व्रतमुत्तमं मेनेव्रतप्रभावेणधर्मोराज्यमवाप्यह हत्वारणेरिपून्सर्वान्सुहृद्बंधुजनैःसह यज्ञान्नाना
विधान्कृत्वाततःसुखमवाप्तवान् प्रद्युम्नेनकृतंपश्चाद्गणनाथस्यतोषणं कृत्वाबाणासुरंयुद्धजयंप्राप्तोह्यधोक्षज. आ
सीनेहृद्युपयासार्द्धमनिरुद्धेमहीपते अन्यैर्देवासुरनरैःकृतविघ्नशतुष्टये ऋषिभिर्दानवैश्चान्यैर्यक्षगंधर्वकिन्नरैः इति
भविष्योत्तरपुराणे व्यासयुधिष्ठिरसंवादे सकष्टचतुर्थीव्रतकथा॥ एवमेवप्रतिमाससंकष्टहरणचतुर्थीव्रत भाद्रकृष्ण
पक्षेवहुलाचतुर्थीव्रतं इदचमध्यदेशेप्रसिद्धंतत्रचतुर्थीसायंकालव्यापिनीग्राह्या दिनद्वयेचंद्रोदयसत्वेऽसत्वेचपूर्वैव
ति उक्तंच गौर्याश्चतुर्थीसितधेनुपूज्यादुर्गार्चनंदुर्भरहोलिकाच वत्सस्यपूजाशिवरात्रिरेताः परान्विताघ्नंतिनृपं
सराष्ट्रमिति अत्रधेनुपूजामात्रमेवव्रतविधानं वहुलेतिश्वेतागौरेवपूज्यानान्यत्पूजादिविधानं तथाचनारदीये अ
थभाद्रेकृष्णपक्षेचतुर्थीबहुलाव्रत धेनुः संपूजनीयात्रवस्त्रगंधयवादिभिः ततःप्रदक्षिणीकृत्यशक्त्यैवदानमाचरेत्
अशक्त पुनरेनांतुनमस्कृत्यविसर्जयेत् पचाब्दंवादशाब्दंवाषोडशाब्दमथापिवा व्रतकृत्वासमुद्याप्यधेनुंदद्यात्

पयस्विनी प्रभावेणव्रतस्यास्यभुक्ताभोगान्मनोरमान् सत्कृतादेवतावृंदैर्गोलोकंसमवाप्नुयात् भाद्रकृष्णपंच
म्यांमानवकल्पादिः अत्रयुगांतवत्पूजाश्राद्धादिविधेयं अत्रनागानांपूजोक्तानारदीये भाद्रेतुकृष्णपंचम्यांना
गान्क्षीरेणतर्पयेत् यस्तस्यांपूजयेन्नागान्कुलेतस्यास्तिनोभयं निर्भरंनामानवच्छिन्नं भाद्रकृष्णषष्ठ्यांकुलप
लाशव्रतंतत्रषष्ठीमध्याह्नव्यापिनीग्राह्या पूजाव्रतेषुसर्वेषुमध्याह्नव्यापिनीतिथिरितिस्मरणात् सखिभिःसहम
ध्याह्नेगत्वाचसलिलांतिकामित्यादिनाकथायांकर्मकालव्याप्त्युक्तेः दिनद्वये सत्वे ऽसत्त्वेवापराकुशपलाशव्रत
स्यैववहुलाषष्ठीतिसंज्ञोक्ता ॥ तत्र स्कंदपूजामुपक्रम्यवहुलासितवर्णागौरेवपूज्येति अस्यामेवचंद्रषष्ठी
व्रतं सायं चंद्रोदयव्यापिनी ग्राह्या उभयत्र तथात्वेपूर्वातदुक्तंभविष्ये तद्वद्भाद्रपदेमासिषष्ठ्यांपक्षे
सितेतरे चंद्रषष्ठीव्रतं कुर्य्यात्पूर्ववेधःप्रशस्यते चंद्रोदयेयदाषष्ठीपूर्वेह्निवापरेहनि सप्तम्यामुदितेचंद्रे
नार्घ्यंदद्यात्कदाचन कदाचिद्यादेन्नारी सानारीनरकंव्रजेदितिकथायामप्युक्तेरियं सर्वथापूर्वैवकार्य्या
चंद्रषष्ठ्यासितेपक्षेसंयोपोष्याप्रयत्नतइति अस्याः कथा भविष्योत्तरे ॥ अवरीपउवाच ॥ देवराजकथंस्त्री
णांपातकंयातिदूरतः भुक्तिमुक्तिप्रदंव्रूहिव्रतंधर्मकरंपरम् ॥ इंद्रउवाच ॥ पुराकृतयुगस्यादौदेवर्षिर्नारदोऽभ
वत् तेनपृष्टोमहीपालब्रह्माब्रह्मविदांवरः ॥ नारदउवाच ॥ रौरवेणांधतमसात्रैलोक्यंपरिवेष्टितं तपोदानंचहोमंच
व्रतं किंचित्प्रकाशय येनासौमुच्यतेजंतुर्नरकात्पापसंभवात् नरेवायादिवानारीतद्व्रतंकथयस्वमे ॥ ब्रह्मोवाच ॥
शृणुवत्सपरंगुह्यंव्रतानामुत्तमंव्रतं निश्चितंसर्वधर्मेषुमहापापप्रणाशनं विदेहनगरेरम्येचतुर्वर्णसमाकुले गृहप्रा
कारशोभाढयेवेदिचत्वरमंडिते गृहधर्मेणसंयुक्तायत्रनार्योनरैःसह भृगुवंशसमुत्पन्नोब्राह्मणोवेदपारगः ऋषिस्त
त्रैवनगरेह्यनसद्धर्मनिरतः एकदातस्यचपितुः क्षयाहःसमुपागतः प्रातःपाकःप्रकर्त्तव्यस्त्वयापतितारोमना

व्यंजनादीनिपरिकिंचित्कर्तव्यंघृतसादितं एतदुक्तंस्वप्रियायेतथेत्यंगीकृततया संध्याकालेचतेनैवद्विजाश्चामंत्रि
तास्तथा रात्रौदैववशात्साथसंबभूवरजस्वला आत्मानंरजसाक्रांतंनाज्ञासीत्साद्विजांगना रजसाक्रांतयासर्वं
कृतंतद्व्यंजनादिकं तेनकर्मप्रचारेणदेवताःपितरस्तथा निःश्वासमुष्णमुन्मुच्य निराशानिर्गतास्तथा अथकाले
लेनसप्राप्तःकेनचिन्मृत्युगोचरं तेनदोषेणसानारी चंडालीयोनिमागता मृतभार्यश्चस्वसौविप्रोनिजकर्मरतः
सदा सुताःपंचगृहेतस्यगृहकर्मरताः सदा श्वपचस्यगृहेजाताब्राह्मणीपापसंयुता जातिस्मराभवत्सातु पाति
व्रतप्रभावतः जाताचंडालभवनेवर्द्धतेस्मादिनेदिने अष्टवर्षायदाजातागतासापतिमंदिरं देवार्चनविदेरंतेगृहद्वारे
ह्युपस्थिता त्रियामदिनशेषेतुवैश्वदेवंप्रकुर्वता बलिंचददतासम्यग्वायसेभ्योद्विजन्मना तस्मिन्कालेतुसंप्राप्तात
स्यास्तुमुखदर्शनात् हाहाकारःकृतस्तेनसूर्यस्यचनिरीक्षणं स्मरणंवासुदेवस्यभोजनंचविवर्जितं पुनःस्नानंकृतंते
नदानंदत्तंचशक्तितः त्रिरात्रोपोषणंकृत्वाचतुर्थेऽहनिपारणं चतुर्थेऽह्निपुनःप्राप्तामातंगस्यचकन्यका मातंगस्यगृह
गत्वाब्राह्मणस्यसुतस्तदा तमब्रवीत्समातंगंकुपितोवाक्यसंगमात् किमर्थंनागतापुत्रीतवास्माकंचवेश्मनि अत्र
दत्तंत्रमातंगःसंगृहणामीहपुत्रिकां तूर्णंगृहंव्रजस्वामिन्प्रसादंकुरुमेप्रभो द्वितीयेदिवसेतत्रमातंगीपुनरागता कु
पिताब्राह्मणाः सर्वेमातंगस्यचकन्यकां तत्पित्रेकथयामासुर्मातंगः पुनराहतान् त्रायध्वंमांद्विजाः सर्वेकिंकरो
ऽस्मितांप्रति इत्युक्त्वागृहमागत्यकोपेनाविष्टचेतनः रज्जुभिः सादृढंबद्धाताडितालगुडेनह मुक्तासादिवसस्यांते
मातंगेनदुरात्मना रात्रौस्वप्नेगतापुत्रंकिंसुप्तोसिभवान्सुत आगताहंतुजननीमहत्कष्टंसमाश्रिता ॥ पुत्रउवाच ॥
वदमानः कथंकष्टंसांप्रतंतववर्तते केनकर्मविपाकेनमातंगीयोनिमागता ॥ मातोवाच ॥ तवद्वारेस्थितातत्र
मातंगस्यचकन्यका तांमांविद्धिस्वकर्मातोविषमांगतिमास्थितां सहितापितृवंशेनगताचंडालतामहं स्त्रीधर्म

मविजानंत्याकृतकर्ममयागृहे तेनकर्मविपाकेननरकेपतितास्म्यहं तथाकार्यंत्वयापुत्रयथाहंमोक्षमाप्नुयां इति
तस्यावचःश्रुत्वातत्सुन शोककंपित शास्त्रविलोक्यतेनैवगौरीसंवादमीक्षित व्रतंचदनंपष्ठाख्यशोकमोहप्रणाश
न मातुर्विमोचनायैवचकारविधिपूर्वक नभस्यस्यासितपक्षेयदापष्ठीचलभ्यते तस्यामुपोपणंकार्यंचंद्रमाकोक्य
भोजनं रक्तचंदनलेपेन लिखेत्सूर्यससोमकं गधैः पुष्पैस्तथाधूपैर्दीपनैवेद्यसयुतैः मनोरमैश्चविविधैः पूजये
त्सुसमाहित कथानकंचश्रोतव्यब्राह्मणान्परिभोजयेत् चंद्रोदयेसदादद्यादर्घ्यंचैवफलैः शुभैः सप्तम्यामुदितेचंद्रे
नार्घ्यंदद्यात्कदाचन कदाचिद्यादेन्नारीसाध्रुवंनरकंव्रजेत् चंद्रायार्घ्यदानमंत्र ॥ क्षीरोदसागराज्जातह्यत्रिनेत्रस
मुद्भव गृहाणार्घ्यमिमंदेवनमोस्तुरजनीपते अनेनविधिनानेनविप्रेणानहूतंकृत तेनपुण्यप्रभावेणगतोसौमोक्षमव्य
यएतच्चंदनपष्ठाख्यंव्रतस्वर्गप्रदंनृणां गोशतस्यप्रदानेनयत्फलंप्राप्नुयान्नर तत्फलंसमवाप्नोतिव्रतमेतत्करोतियःसं
वत्सरकृतंपापंस्त्रीणांनश्यतितत्क्षणात्शुद्धदेहाभवेन्नारीव्रतमेतत्समाचरेत् चंद्रलोकेवसेन्नित्यंयावच्चंद्रदिवाकरावितिं
भविष्योत्तरे ब्रह्मोक्तचंद्रपष्ठीव्रतकथानकम् ॥ अथव्रतविधि ॥ पूर्वदिनेनिरामिषमेकवारं हविष्यभोजनंकुर्यात् व्र
तदिनेप्रातःसंकल्पंकुर्यात् ॐमद्यात्मनोज्ञातरजोभावकृतपाकादिसंपर्कजपापक्षयपूर्वकचंद्रलोकप्राप्तिरूपमोक्ष
कामनयाचंद्रपष्ठीव्रतंकरिष्येततोनद्यादौगत्वापचगव्यसहितेनजलेनस्नानं तत्रमंत्रः आपस्त्वमपिदेवेशज्योतिषां
पतिरेवच पापंनाशयदेवेशिमनोवाक्कायकर्मजं इतिसूर्यायनमस्कारः ॥ पंचपल्लवैर्मार्जनंकृत्वा ततोमृत्तिकयास्ना
न मृत्तिकेब्रह्मपूतासिकश्यपेनाभिमंत्रिता पवित्रीकुरुमांनित्यसर्वपापात्समुद्धर ततोवरुणंप्रार्थयेत् पाशग्रहस्त्व
वरुणनदीनामीश्वरप्रभो अद्याहंप्रार्थयामित्वांपूतंकुरुमहेश्वर इत्येवंस्नात्वा ॥ तिलकंविधाय सूर्यायरक्तचंदना
क्षतपुष्पैरर्घ्यंदद्यात् नमोविवस्वतेब्रह्मन्भास्वतोविष्णुरूपिणे जगत्पवित्रेशुचयेसवित्रेकर्मसाक्षिणे इत्यर्घ्यंदत्त्वा

सदालापपूजाकीर्त्तनादिभिर्दिनंसमाप्यरात्रौचंद्रोदयेचंद्रायार्घ्यंदद्यात् श्वेतचंदनंपुष्पफलाक्षतयुतमर्घ्यपात्रमादाय
क्षीरोदसागरोद्भूतह्यात्रिनेत्रसमुद्भव गृहाणार्घ्यमिमंदेवनमस्तेरजनीपतेइत्यर्घ्यंदत्त्वा निरामिषमक्षारलवणं भोजनं
कुर्यादितिव्रतविधि ॥अथोद्यापनं ॥यथोक्तलक्षणमंडपवेदिकांवाविधाय तत्रोद्यापनसंभृतिमादाय संकल्पंकुर्य्यात्
ॐअद्याहमात्मनोज्ञाताज्ञातरजोभावकृतपाकादिपंचकजनितपापक्षयपूर्वकचंद्रलोकप्राप्तिरूपमोक्षकामनयायथा
कालसमाचरितचंद्रपष्ठीव्रतोद्यापनंकरिष्ये ततआचार्यवरणादिग्रहमंडलसर्वतोभद्रमंडलपूजासामान्यपद्धतिक्र
मंविधाय सर्वतोभद्रस्थकलशेव्रताधिपतदेवताप्रतिमांसंस्थाप्यपूजामारभेत् द्विभुजपंकजारूढंसदाप्रहसिताने
न निष्पादितंशिल्पिनाचतस्मिन्नेवदिनेपुनः ॥ अथध्यानम् ॥ ध्येयःसदासवितृमंडलमध्यवर्ती नारा
यणःसरसिजासनसन्निविष्टः केयूरवान्कनककुंडलवान्किरीटीहारीहिरण्मयवपुर्धृतशंखचक्रः ॥ १ आगच्छदेव
देवेशतेजोराशेजगत्पते गृहाणार्घ्यंमयादत्तंकृपयापरमेश्वर ॥ इत्यावाहनं नानारत्नसमायुक्तंकार्तस्वरविभूषि
तं आसनंदेवदेवेशप्रीत्यर्थंप्रतिगृह्यतामित्यासनं ॥ गंगादिसर्वतीर्थेभ्योमयाप्रार्थनयाहृतं तोयमेतत्सुखस्पर्शंपा
द्यार्थंप्रतिगृह्यतां इतिपाद्यम् ॥ नमस्तेदेवदेवेशनमस्तेधरणीधर नमस्तेकमलाकांतअर्घ्येन प्रतिगृह्यतामित्यर्घ्यं
कर्पूरवासिततोयंमंदाकिन्याःसमाहृतं आचम्यतांजगन्नाथमयादत्तंसुभक्तितइत्याचमनं पंचामृतंसमानीतपयो
दधिघृतंमधु शर्करारससंयुक्तंस्नानार्थंप्रतिगृह्यतामितिपंचामृतस्नानं गंगाचयमुनाचैवनर्मदाचसरस्वती तापी
पयोष्णीरेवाचताभ्यःस्नानार्थमाहृतं तोयमेतत्सुखस्पर्शंस्नानार्थंप्रतिगृह्यतां ॥ इतिशुद्धस्नानं ॥ सर्वभूषाधिकेदेव
लोकलज्जानिवारणे मयोपपादितेदेववाससीप्रतिगृह्यतां ॥ इतिवासोयुग्मं ॥ देवदेवनमस्तेस्तुत्राहिमांभवसागरा
त् ब्रह्मसूत्रंसोत्तरीयंगृहाणसुरसत्तम ॥ इतियज्ञोपवीतं ॥ श्रीखंडचंदनंदिव्यंगंधाढ्यंसुमनोहरं विलेपनंसुरश्रेष्ठ

प्रीत्यर्थंप्रतिगृह्यता ॥ मितिगंधं ॥ अक्षताधवलाः श्रेष्ठाः कुंकुमाक्ताः सुशोभनाः भक्त्यामयार्पिता
देवपूजार्थं प्रतिगृह्यतां इत्यक्षतां मल्लिका मालती जाती केतकी चंपकानिच मयाहृतानिदेवे
शपूजार्थंप्रतिगृह्यतां इतिपुष्पाणि वनस्पतिरसोदिव्योगंधाढ्यःसुमनोहरः आघ्रेयःसर्वदेवानांधूपोयंप्रति
गृह्यतां इतिधूप. आज्यंचवर्तिसंयुक्तंवह्निनायोजितंमया दीपंगृहाणदेवेशत्रैलोक्यतिमिरापहं इतिदीपम् इ
दंफलंमयादेवस्थापितंपुरतस्तव तेनमेसुफलावाप्तिर्भवेजन्मनिजन्मनि इतिफल पूगीफलंमहादिव्यंनागव
ल्लीदलैर्युत खदिरासारसहितंप्रीत्यर्थंप्रतिगृह्यता इतितांबूलं हिरण्यगर्भगर्भस्थंहेमबीजंविभावसो अनंतपुण्यफ
लदमतःशांतिंप्रयच्छमे इतिदक्षिणा चंद्रादित्यौचधरणीविद्युदग्निस्तथैवच सर्वेषांज्योतिषांज्योतिर्दीपोयंप्रतिगृ
ह्यतां इतिनीराजन नमस्तेपुंडरीकाक्षनमस्तेस्तुरमाप्रिय नमस्तेकमलाकांतवासुदेवनमोस्तुते इतिपुष्पांजलिः या
निकानिचपापानिजन्मांतरकृतानिच तानिसर्वाणिनश्यंतिप्रदक्षिणापदेपदे इतिप्रदक्षिणा अर्घ्योयंगृह्यतां
देवभक्तिंमेह्यचलांकुरु व्रतंमेपूर्णतांयातुसकलाःस्युर्मनोरथाः इतिपुष्पफलाक्षतमर्घ्यप्रदानं कुर्यात् नमः
सर्वहितार्थायजगदाधारहेतवे साष्टांगोयंप्रणामस्तेप्रयत्नेनमयाकृतः इतिसाष्टांगप्रणामः आवाहनंनजानामिनैव
जानामिपूजनं विसर्जनंनजानामित्वंगतिःपरमेश्वरइतिप्रार्थना ततः कलशेषुमासदेवतानांपूजनं तांश्चभाद्रपद
मारभ्यात्रपूजनीयाः ॐभगवतेयोगेश्वरायप्राकम्यासहितायनमः इतिगंधादिभिः संपूज्य प्रार्थनांकुर्यात्
मासिभाद्रपदेपापमज्ञानाद्ज्ञानतःकृतं प्राकाम्यासहितस्तस्मात्पातुयोगेश्वरःप्रभुः १ ॐभगवतेपुंडरीकाक्षाय
लघिमासहितायनमः आश्विनेमासियत्पापमज्ञानाद्ज्ञानतःकृतं तस्मान्मांपुंडरीकाक्षोलघिमासहितोवतु २ ॐभग
वतेकृष्णायरुक्मिणीसहितायनमः कार्तिकेमासियत्पापमज्ञानाद्ज्ञानतःकृतं तस्मात्त्वंभगवन्कृष्णरुक्मिण्यामहपा

मोहिनीसहितोनंतभगवन्पा
हिमां ३ ॐभगवतेमोहिनीसहितायअनंतायनमः मार्गशीर्षेकृतंपापंज्ञानादज्ञानतोयत प्रीत्यासहाच्यु
हिमांसदा ४ ॐभगवतेअच्युतायप्रीतिसहितायनमः पौषमासिकृतंपापमज्ञानाद्ज्ञानतोपिवा क्र
तोदेवरतस्मान्म पातुसर्वदा ५ ॐभगवतेचक्रिणेशक्तिसहितायनमः माघमासिमयापापमज्ञानाद्ज्ञानतोपिवा
ततस्मान्मांपुनातुचक्री शक्त्यासमन्वितः ६ ॐभगवतेगोविंदायक्रियासहितायनमः फाल्गुनेमासियत्पापमज्ञाना
द्ज्ञानतोपिवा तस्मात्क्रियायुतोदेवोगोविंदोमांसदावतात् ७ ॐभगवतेजनार्दनायश्रीसहितायनमः चैत्रे
मासिमयापापमज्ञानाद्ज्ञानतोपिवा कृतंजनार्दनस्तस्माच्छ्रीसमेतोवतात्सदा ॐभगवतेउपेंद्रायमहिमासहिता
यनमः वैशाखेमासियत्पापमज्ञानाद्ज्ञानतः कृतं तस्मान्मांमहिमायुक्तउपेंद्रोवतुसर्वदा ९ ॐभगवतेयज्ञपू
रुपायलक्ष्मीसहितायनमः ज्येष्ठमासिमयापापमज्ञानाद्ज्ञानतःकृतं तस्माल्लक्ष्मीसमेतोव्यात्सर्वदायज्ञपुरुषः
१० ॐभगवतेवासुदेवायकांतिसहितायनमः आषाढेमासियत्पापमज्ञानाद्ज्ञानतःकृतं तस्मात्कांतिसमायुक्तो
वासुदेवःपुनातुमां ११ ॐभगवतेप्राप्तिसहितायहरयेनमः श्रावणेमासियत्पापमज्ञानाद्ज्ञानतोपिवातस्मात्प्राप्तिस
मायुक्तोहरिर्मांसर्वदावतु १२ ॐभगवतेकेशवायह्रीसमेतायनमः मलमासेपियत्पापमज्ञानाद्ज्ञानतःकृतं तस्मा
न्मांकेशवोदेवोह्रीसमेतोवतात्सदा १३॥ इतिव्रताधिपातयज्ञपुरुषपूजा ॥ अथतत्रैव ॥ ताम्रपात्रेघटेवा द्वादशारं
पद्मंविधाय तत्रसौवर्णसूर्यबिंबंपूजयेत् पूर्वादिदलमारभ्य ॐभगवतेआदित्याय प्रभासहितायनमः इतिमार्ग
शीर्षमारभ्यान्यव्रतेपूजा ॥ ॥ अथभाद्रपदमारभ्यैवपूजाकार्या ॐभगवतेयमायसंयमनीसहितायनमः मासिभा
द्रपदेपापंदिवायच्चारितमया तस्मात्संयमनीयुक्तोयमोमांपरिरक्षतु १ ॐभगवतेत्वष्ट्रेपद्मगर्भासहितायनमः
आश्विनेयद्दिवापापमज्ञानाद्ज्ञानतःकृतं पद्मगर्भासमेतोमांत्वष्टातस्मात्सदावतु २ ॐनमोभगवतेस्वर्पतयेस्वर्ग

तिसहितायनम. कार्तिकेमासियत्पापमज्ञानाद्ज्ञानत कृतं तस्मान्मांस्वर्पतिर्देव स्त्वगंत्यासहितोवतु २ ॐभगवते आदित्यायप्रभासहितायनम मार्गशीर्षेदिवापापमज्ञानाद्ज्ञानत.कृत तस्माच्चप्रभयासाकमादित्योहिपुनातुमा ३ ॐभगवतेदीप्तिसहितायरवयेनमःपौषेमासिदिवापापमज्ञानाद्ज्ञानतःकृत तस्मान्मांदीप्तिसहितःपुनातुभग वान्रविः ४ ॐभगवतेगभस्तयेप्रकाशासहितायनम माघेमासिदिवापापमज्ञानाद्ज्ञानतोपिवा तस्मात्प्रका. शयासार्द्धंगभस्तेत्वंपुनीहिमां ५ ॐभगवतेभानवेमरीच्यासहितायनम. फाल्गुनेयद्दिवापापमज्ञान.द्ज्ञानत' कृतं तस्मान्मरीच्यासहितोभानुर्मांसर्वदावतु ६ ॐभगवते प्रभाकराय तपस्यासहितायनम' चैत्रेपियद्दिवा पापमज्ञानाद्ज्ञानतोपिवा तस्मात्प्रभाकरोदेवस्तपस्यासहितोवतु ७ ॐभगवतेदिवाकरायपद्मिनीसहिताय. नम' वैशाखेमासियःपापमज्ञानाद्ज्ञानत कृत तस्माद्दिवाकरोदेव.पद्मिन्यासहितोवतात् ८ ॐभगवतेधर्मायह व्यवाहासमेतायनमः ज्यैष्ठेमासिदिवापापमज्ञानाद्ज्ञानतोपिवा हव्यवाहासमेतोमांतस्माद्धर्मः सदावतु ९ ॐ भगवतेतपनायतेजोवतीसहितायनम. आषाढेमासियत्पापमज्ञानाद्ज्ञानतःकृतं तेजोवत्यासमेतोवैतस्मान्मांत प नोवतु ११. ॐभगवतेवरुणायसत्यभामासहितायनमः श्रावणेमासियत्पापमज्ञानाद्ज्ञानत.कृतं तस्मात्पु नातुमांवरुणस्संयुतस्सत्यभामया १२ ततः श्वेतचंदनेन कांस्यपात्रे द्वादशपत्रं पद्मंनिर्मायतत्रराजतंचन्द्रविंबंनि धायपूजांकुर्यात् ॐभगवतेद्विजराजायपूर्वाभाद्रपदासहितायनमः मासिभाद्रपदेपापमज्ञानाद्ज्ञानतः कृतं पूर्वाभाद्रपदायुक्तोद्विजराजोवतात्ततः १ ॐभगवतेविधवेआश्विनीसहितायनमः मासिचाश्वयुजेपापमज्ञाना द्ज्ञानत.कृत विधुर्माभगवांस्तस्मादाश्विन्यासहितोवतु २ ॐभगवतेकुंजराधरायकृतिकासहितायनमः कार्ति केमासियःपापमज्ञानाद्ज्ञानत' कृत तस्मान्मांकृत्तिकायुक्तः पुनातुकुंजराधर. ३ ॐभगवतेमृगांकाय मृगशी

पौन्वितायनमः मार्गशीर्षेमयापापमज्ञानाद्ज्ञानतः कृत तस्मान्मृगशिरोयुक्तमृगाकत्वंपुनोहिमां ४ ॐभग
वंतेसुधांशवेपुष्यसहितायनमः पौषेमासिचयत्पापमज्ञानाद्ज्ञानतःकृत तस्मात्सुधांशुर्भगवान्पुष्ययुक्त पुनातुमां
५ ॐभगवतेइंदवेमघासहितायनम· माघेमासिचयत्पापमज्ञानाद्ज्ञानतःकृतं तस्मान्मघासमायुक्तइंदुर्मामवता
त्सदा ६ ॐभगवतेकुमुदबांधवायपूर्वाफाल्गुणीसाहितायनमः फाल्गुणेमासियत्पापमज्ञानाद्ज्ञानतःकृतं तस्मा
त्पूर्वाफाल्गुणीत पायात्कुमुदबांधवः ७ ॐभगवतेचंद्रायाचित्रासाहितानमः चैत्रेमासिचयत्पापमज्ञानाद्ज्ञानतः
कृतं चित्रयासंयुतस्तस्मान्मांचंद्र सर्वदावतु ८ ॐभगवतेओषधीशायविशाखासहितायनमः वैशाखेमासिय
त्पापमज्ञानाद्ज्ञानत कृतं तस्माद्विशाखासाहित ओषधीशःपुनातुमां ९ ॐभगवतेनिशाकरायज्येष्ठासहितायन
मः ज्यैष्ठमासिमयापापमज्ञानाद्ज्ञानतःकृत तस्मान्निशाकरोदेवोज्येष्ठयासाहितोवतु १० ॐभगवतेसुमनसेपू
र्वाषाढासहितायनम आषाढेमासियत्पापमज्ञानाद्ज्ञानतःकृत तस्मान्मांसुमनादेवः पूर्वाषाढायुतोवतु ११ ॐभ
गवतेहिमांशवेश्रवणसहितायनमः श्रावणेमासियत्पापमज्ञानाद्ज्ञानतोपिवा हिमांशुर्भगवांस्तस्मात् श्रवणेनयु
तोवतात् १२ ॐभगवतेपुरुषोत्तमायशातिसाहितायनम· मलिमलुचेचयत्पापमज्ञानाद्ज्ञानत कृत य स्यात्शा
तिसमायुक्त पातुमापुरुषोत्तम· १३ तत·षष्ठीतिथिःपूज्या इत्येवंपूजाविधाय स्तोत्रपाठादिनाह·शेषनीत्वारात्रौजा
गरणंकथाश्रवणादिकंचविधाय प्रात·स्नात्वा मंडलदेवतापूजां विधाय गृह्योक्तविधिना ग्निस्थापन विधाय
ब्रह्मणोवरणंचकृत्वा अन्वाधानांतमाग्निकार्यं यथाविधि कुर्यात् ततोमंडलदेवतामंत्रैर्ग्रहमंत्रैश्चहोमंसंपाद्य इदं
विष्णुरितिमंत्रेणाष्टोत्तरशतमाहुतीः पायसाज्यद्रव्येण तैलाज्यद्रव्येण आकृष्णेनेतिमंत्रेणाष्टोत्तरशताहुतीर्हुत्वा
पुन·पायसाज्यद्रव्येणाप्यायस्वेतिचद्रमंत्रेण हुत्वा तत सकलहोमशेषं समाप्य स्विष्टकृद्धोमांते अभिषेकं

पूर्णाहुतिंचकृत्वा आचार्यंसंपूज्य सर्वतोभद्रस्थकलशप्रतिमादिकपीठंचाचार्यायदत्वा व्रतपूर्त्तये शय्यादानं गोदानंच विधाय यथाशक्तिब्राह्मणान्सदन्नदक्षिणादिभिःसंतोष्याशिषोगृहीत्वा भूयसींदक्षिणां दत्वेष्टजनैःसं हभुंजीतइतिसोद्यापनचंद्रषष्ठीव्रतम् अथशुक्लादि॰श्रावणमासिकृष्णसप्तम्यांशीतलाव्रतं तच्च मध्याह्नव्यापिन्यां कार्यम् तथाच माधवीये हारीतः पूजाव्रतेषुसर्वेषुमध्यान्हव्यापिनीतिथिरिति अथव्रतविधिःमासपक्षाद्युल्लिख्य ममावैधव्यंदारिद्र्याभावभर्तृवियोगनिरसनपूर्वकबाधानिवृत्त्यर्थं शीतलाव्रतंकरिष्ये तथाच मिलितोपचारैः शीतलांपूजयिष्ये इतिसंकल्पं विधाय कलशं संस्थाप्य तदुपरिशीतलां पूजयेत् ॥ तत्रध्यानं ॥ वंदेहं शीतलांदेवींरासभस्थांदिगंबरां मार्जनीकलशोपेतांसूर्पालंकृतमस्तकां कुंभेसंस्थाप्यदेवींपूजयेन्नाममंत्र तःशीतलेदहमेपापंपुत्रसौख्यफलप्रदे धनधान्यप्रदेदेविपूजांगृह्णनमोस्तुते इतिसंप्रार्थ्य शीतलेशीतलाका रेऽवैधव्यसुतप्रदे श्रावणस्यासितपक्षेऽर्घ्यंगृह्णनमोस्तुते॰ इत्यर्घ्यंदद्यात् . शीतलेऽग्निपक्वानिदध्नाचैवान्वि तानिच नैवेद्यस्वीप्रकुर्वीतघृतमिश्रचसुंदरि कुमारीःसुभगाःसप्तपूजनीयाःप्रयत्नतः . इतिपूजाविधिः ॥ अथ कथा हेमाद्रौभविष्यत्पुराणे श्रीकृष्णउवाच प्रसिद्धंश्रूयतांरम्यंनगरंहास्तिनापुरं इंद्रद्युम्नश्चराजाभून्नृपति र्लोकपालक धर्मकर्मविधानागतस्यभार्यायशस्विनी क्रियानाम्नीचसासाध्वीदानशीलाप्रियंवदा बभूवप्र थम॰पुत्रोमहाधर्मेतिनामतः वर्द्धतेपितृवात्सल्यात्कालेकन्यामजीजनत् द्वितीयाचतथापुत्रीतस्याजातागुणोत्तमा पुत्रीलक्षणसंपन्नाशुभकारीतिनामतः वव्रृधेसापितुर्गेहेसर्वांगगुणसुंदरी नाम्नारूपेणसाबालासर्वोत्तमगुणाधिका सामुद्रिकगुणोपेतापद्महस्ताप्रियंवदा वरांहिदेहमानेनलक्ष्मीवान्रूपवान्गुणैः समाययौचजग्राहपाणिग्रहणपूर्व कं कदाचित्सापितुर्गेहेजामात्रानयनायच आजगामपरिजनैःस्वपुत्र्यानयनोत्सुका प्रणम्यचापितु पादौत

रिनचान्हासिनी तत्पुत्रीनयनायापिजामाताकृतविग्रहः ततःसाकन्यकाप्रीतापितरंवाक्यमब्रवीत् रथमारुह्य
हेतातयास्यामित्वपुरेगृहं तस्या·पितेत्युवाचेदंदंपत्योःशुभहेतवे पुत्रित्वंसुस्थिराभूत्वादिनमेकंवदस्वमे कन्यो
वाच·ताततन्नपरिज्ञातयदुक्तंपद्मयोनिना पातिव्रत्यसमोधर्मोनास्तीहभुवनत्रये करिष्यामिव्रतंयच्चत्वन्नोक्तमति
शोभन ततस्तांकारयामासशीतलाव्रतमुत्तमं पुत्रींचप्रेषयामासब्राह्मणोवेदपारगः व्रतोपकरणेपुत्रीमार्गेप्रासासरो
वरं शीतलापूजनार्थंतोर्गतासाध्वीसरोवरं तत्रदृष्ट्वातदामोहात्तडागंविधिसाधनंवभ्रामसावनेशून्येस्मरंती शीतला
व्रत आतिश्रांतायदौमोहाद्भयेनविपिनंमहत् स्मरतीशीतलांवृद्धांनारीरूपांददर्शसा सुवासिनिविजानीहिसाध्वीं
मांवरवर्णिनि भविष्यतिचिरजीवीभर्त्तातेभर्तृवत्सले, आगच्छपूजनार्थायदर्शयामिसरोवरं तयासहगतासाध्वीत
डागेविधिपूर्वकं पूजयामासशर्वाणींतोषयामासशीतलां पूजयित्वाचतादेवींसुपथंगंतुमुद्यता शीतलायाव
रंगृह्यसहसस्यावप्रस्थिता ययौसाददृशेरण्येस्वभर्त्ताकिंनुवक्ष्यति सरोवरंसमायातोन्वेषयन्शतविग्रहः ब्राह्म
णोनिद्रयासुप्तःपूर्वकर्मस्वभावतः दष्टोभुजगरूपेणसंयुक्तःपूर्वकर्मणा दृष्ट्वापतिविपहतशीतलायाःपतिव्रता वरंसं
गृह्यशालायारुरोदकरुणंबहु तयोस्तरुणदंपत्योर्भाग्यसौभाग्यदर्शनात् रुदंतीकरुणंवालायाचयामासतद्व्रत याव
त्तुपरलोकायजनसंघैःसुसंस्कृते कृशाणौतुसहैवात्रगंतुमिच्छामिवाह्निना तस्मात्साहप्रवेक्ष्यामिपावकंपतिनासह अ
र्जयिष्येसुखंदिव्यमक्षयंयद्भवांतरे तावद्ददर्शतांदेवींशीतलांवरदांशुभां शीतलोवाच ॥ वत्सेकिमिदमित्युक्तंनभूतं
वरवर्णिनि शीतलाव्रतकारिण्यावैधव्यंनैवजायते स्वयमुत्थाप्यकल्याणिपतिसुप्तंगृहंनय बोधयाशुत्वयाचीर्णं
व्रतंवैधव्यनाशनं इत्युक्ताबोधयामासभर्त्तारंसापतिव्रता तथेत्युत्थायतद्भर्त्तामृतोजीवमवाप्यच भर्त्तापिमुदितांदृ
ष्ट्वातांप्रियांप्रीतकर्म्मणा दृष्ट्वातुमहदाश्चर्यंतद्ग्रामस्थायिनोजनाः सर्वेतेविस्मयंजग्मुर्ब्राह्मणैःपरिवारिताः ब्राह्मणो

हर्षितांदृष्ट्वाप्रणिपत्यपतिव्रता याचयामासमाभूयोवैधव्यंचावियोगिता अन्यापिशीतलायास्तुतत्रंनारीकारिष्यति अवैधव्यमदारिद्र्यमवियोगंस्वभर्तृतः इत्युक्त्वांतर्दधेदेवीशीतलाकामरूपिणी शीतलायावरंलब्ध्वाजगामाथस्ववे श्मनि पद्मानिवासप्रभविष्णुवंद्या समर्हणासाधितसर्वमंगला प्रसादमासाद्यचशीतलयानित्योत्सवापार्वतिवद्बभूव इतिभविष्योत्तरेशीतलासप्तमीव्रतं अथशीतलामंत्रजपविधिर्भैरवतंत्रे अस्यश्रीशीतलादेवीमंत्रस्यउपमन्युऋषिः बृहतीछंदः श्रीशीतलादेवता ॐबीजं ह्रींशक्तिः श्रींकीलकंश्रीशीतलादेवीप्रीत्यर्थेजपेविनियोगः अथन्या सः ऋषिः शिरसि छंदोमुखे देवताहृदि बीजगुह्ये शक्तिः पादयोः कीलकंनाभौ विनियोगः सर्वांगे व्यापकत्वेनन्यस्तव्यः अथकरषडंगन्यासः ह्रांश्रां १ ह्रींश्रीं २ ह्रूंश्रूं ३ ह्रैंश्रैं ४ ह्रौंश्रौं ५ ह्रः श्रः ६ ॥ ध्यानम् ॥ दिग्वाससंमार्जनिकांचसूर्पकरद्वयेसंदधतींत्रिनेत्रां श्रीशीतलांसर्वरुजांप्रशांत्यैरक्ताङ्गरागस्रजम र्चयामि १ ॐह्रींश्रींशीतलायैनमः इतिदशलक्षजपेत् पायसेनदशांशहोमः तद्दशांशेनतर्पणं तद्दशांशे नमार्जनं कुमारीविप्रभोजनंचकार्यं विस्फोटकशांतिर्भवति अस्याःपूजायंत्रं अष्टदलं पद्मं चतुर्द्वारोपेतंविर चय्य कर्णिकायांषडंगानिसंपूज्य मध्येमूलेनशीतलादेवींसंपूज्य पत्रेष्वेतादेवताःपूजयेद्यथा ॐह्रींश्रींसुनंदायाः श्रीपादुकांपूजयामिनमः १ ॐह्रींश्रींचंडिकायाःश्रीपा. २ ॐह्रींश्रींसुमालायाःश्रीपा. ३ ॐह्रींश्रींसुधालायाः श्रीपा. ४ ॐह्रींश्रींमदविह्वलायाःश्रीपा- ५ ॐह्रींश्रींआमोदायाःश्रीपा. ६ ॐह्रींश्रींप्रमोदायाःश्रीपादु- ७ ॐह्रींश्रींसुखदायाःश्रीपा. ८ चतुरस्रेषुद्वारेषुच इंद्रादीन् ८ पूजयेत् तद्बाह्ये वज्रादीनिआयुधानि ८ पूजयेत् अथमंत्रांतरमुच्यते ॐह्रींतंनमःशीतलायैविस्फोटकान्विनाशय- २ वातंछेदय. २ दाहंस्तंभय २ ॐह्रींतंनमः शीतलायैस्वाहा ४८ इत्यनेनमंत्रेणापिजपोयथाशक्तिकार्यःअथशीतलावाहनस्यनामानि रासभोगर्दभश्चैवखरो

वैशाखवाहनःशीतलावाहनंचैवदूर्वाक्रंदननंदनः एतानिखरनामानिशीतलाग्रेतुयःपठेत् तस्यदेहेचगेहेचशीतलारु
क्नजायते अथशीतलाकवचंभैरवीतंत्रे देव्युवाच भगवन्सर्ववेत्तात्वंलोकानांहितकारकः देवादिदेवदेवेशस
र्वलोकनमस्कृतः श्रीमान्सर्वकलाभिज्ञः सर्वतंत्रविचक्षणः देव्याःश्रीशीतलायाश्च कवचंब्रूहिभैरव ईश्वरउ
वाचशृणुदेविप्रवक्ष्यामिरहस्यंसुरदुर्लभं कवचंशीतलादेव्याजगन्मंगलकाभिधम् पठनाद्धारणाद्यस्यशुभंभवतिस
र्वतः श्रीजगन्मंगलस्यास्यकवचस्यऋषिः शिवः छंदोनुष्टुप्समाख्यातंदेवताशीतलेरिता लक्ष्मीर्बीजंपराश
क्तिःकामराजस्तुकीलकं वालानांदेविरक्षार्थं विनियोगःप्रकीर्तितः ॐअस्यश्रीशीतलादेवीकवचराजस्यसदा
शिवऋषिरनुष्टुप्छदः श्रीशीतलादेवीदेवता श्रींवीजं ह्रींशक्तिः क्लींकीलकं वालानांविस्फोटकरोगशांतये
पाठेविनियोगः ॥ ध्यानं ॥ उद्यदिंदुवदनांचतुर्भुजांशक्तिपाशपरिघांकुशायुधां हारिणींशवगतांसितांवरांशी
तलांभगवतींहृदिस्मरेत् एवंध्यात्वाकवचंपठेत् ॐह्रींश्रींशुभंकरीपातुमस्तकंचंद्रशेखरा ललाटंसुकुमारां
गीभ्रुवौब्रह्मांडधारिणी नेत्रमेपातुमातंगीश्रुतीमेछिन्नमस्तका नासांमेपातुचामुंडा पायादो घौसुरेश्व
री मुखंमेपातुसुमुखीदतान्मेरक्तदंतिका जिव्हांज्वालामुखीपातुकंठंकालीममावतु स्कंदमाताचमेस्कं
धौवाहूमेबगलामुखी हस्तौकमलहस्ताव्यान्नखान्मेभैरवेश्वरी वक्षोमेपातुवाराही स्तनौपातुमनोन्मना
पार्ष्णींपीतांवरीपातुपृष्ठंनीलसरस्वती शिश्नमेभगमालाव्यान्मेढ्रंमहिषघातिनी गुह्यमेगुह्यकेशानीऊरूमेभुव
नेश्वरी जानूमेविजयापातुजंघेमेपातुभैरवी गुल्फौमेपातुवीरेशीपादौत्रिपुरसुंदरी विस्मारितंचयत्स्थानंय
त्स्थानंनामवर्जितं तत्सर्वंपातुमेनित्यंविचेयश्रीदशाक्षरी पादादिमूर्धपर्यंतंसर्वांगसंधिसंयुतं शिरसःपादप
र्यंतंशीतलापातुमेवपुः रणेराजकुलेद्यूतेविवादेशत्रुविग्रहे मारीभयेचदुर्भिक्षेश्रींह्रींक्लींशीतलावतु पूर्वमांपातुब्रा

ब्राह्मीवह्नौह्रींवैष्णवीतथा दक्षिणेॐमहेशानीऐऐंह्रूंनैतवेऽवतु पश्चिमेक्लींचकौमारी वायव्येह्रींनृसिंहिका उत्त
रेषोडशीपायादैशानेश्रींशिवावतुऊर्ध्वेॐह्रींउग्रतारापात्वधोमेपराजिता प्रभातेपातुमांवालामध्याह्नेत्रिपुरावतु
सायंसरस्वतीपातुनिशीथेभद्रकालिका सर्वत्रशुभदापातुॐह्रींश्रींक्लींदशाक्षरी इतीदंकवचगुह्यंजगन्मं.
गलकाभिध शीतलायाश्चसर्वस्वंरहस्यंममपार्वति सर्वमंत्रमयंदिव्यंसर्वसिद्धिप्रदायकं पठेद्वापाठयेद्वापि
कवचदेवदुर्लभं रोगीचमुच्यतेरोगाद्वद्धोमुच्येतबंधनात् नाग्निभीर्ज्वरपीडाचजायतेपरमेश्वरि बालानांपी
डितानांचपठेद्वापाठयेद्यदि ससद्योरोगमुक्तस्तुजायतेसुभगःशिवे कुंकुमालक्तकस्तूरीरसैर्देविरवौदिने विलि
ख्यकवचंदिव्यंपूजयित्वाचशीतलां श्वेतचंदनपुष्पैश्चसितवस्त्रेणपार्वति धूपदीपादिनैवेद्यैः क्षीरेणतर्पयेत्ततः
धारयेद्योपिकवचंमृत्युप्राप्तोपिजीवति शतावर्तंपठेद्यस्तुदशावर्तंव्रतीशुचिः तस्यदेवीस्वयंदेवमातेवहितका
रिणी इतीदंकवचंपुण्यशीतलायारहस्यक गोपनीयंगुह्यतममदेययस्यकस्यचित् ॥ ® ॥ इतिश्रीभैरवीतं
त्रेशीतलाकवचम् ॥ इतिभाद्रकृष्णसप्तम्यांशीतलासप्तमीव्रतम् ॥

अस्यामेववाराहपुराणोक्तंपुत्रप्राप्तिव्रत तत्रविष्णुंसंपूज्य गोपालमंत्रेण सघृतै.कृष्णतिलैरष्टम्यांहोमंकृत्वा ब्राह्म
णान्संभोज्यबिल्वपत्रप्राशनपूर्वकंस्वयमपिषड्रसंभुजीत एवंसर्वासुकृष्णपक्षसप्तमीषुव्रतंकुर्वीत वत्सरांतेगोयुग्म
दद्यात्पुत्रप्राप्तिर्भवतीति पुत्रसप्तमीव्रतम् ॥ अथभाद्रकृष्णाष्टम्यांदशाफलव्रतं नारदीये नभस्यस्याऽसिताष्ट
म्यांदशाफलमितिव्रतं उपवासंचसंकल्प्यस्नात्वाकृत्वाचनित्यकं तुलस्याःकृष्णवर्णायादलैर्दशभिरर्चयेत् कृष्णं
विष्णुंतथानंतंगोविंदगरुडध्वजं दामोदरंहृषीकेशंपद्मनाभंहरिंप्रभुं एतैश्चनामभिर्नित्यंकृष्णदेवंसमर्चयेत् नम
स्कारंततःकुर्य्याद्व्रतानांव्रतमुत्तमं आदौमध्येतथाचांतेहोमंकुर्य्याद्विधानतः कृष्णमंत्रेणजुहुयाच्चरुणाष्टोत्तरशत

होमांतिविधिनासम्यगाचार्यंपूजयेत्सुधीः सौवर्णेताम्रपात्रेवामृण्मयेवेणुपात्रके तुलसीदलंसुवर्णेनकारयित्वासुलक्ष
णं हेम्नावाप्रतिमांकृत्वापूजयित्वाविधानतः विधायप्रतिमांतत्राचार्यायनिवेदयेत् दातव्यागौःसवत्साचवस्त्रा
लंकारभूपिता दशार्द्धंकृष्णदेवायपूरिकादशचार्पयेत् तच्चदद्याद्विधिज्ञायस्वयंवाभक्षयेद्व्रती वायनंचप्रदातव्यंय
थाशक्तिद्विजोत्तम दशभिन्हिततोमूर्तिसद्रव्यंगुरवेर्पयेत् व्रतांतेदशविप्रेभ्यःप्रत्येकंदशपूरिकाः दद्यादेवंदशाब्दंतुकृ
त्वाव्रतमनुत्तमं उद्याप्यविधिनाभूयात्सर्वकामसमन्वितः अंतेकृष्णस्यसायुज्यंलभतेनात्रसंशयः इदंशुक्लादिश्रव
णाकृष्ण.पृश्न्यादशाफलव्रतं तत्रास्यविधिः ॥ ध्यानम् ॥ तमद्भुतंबालकमंबुजेक्षणंचतुर्भुजंशंखगदाद्युदायुधं
श्रीवत्सलक्ष्मंगलशोभिकौस्तुभंपीतांबरंसांद्रपयोदसौभगं महार्हवैदूर्यकिरीटकुंडलत्विषापरिष्वक्तसहस्रकुंतलं
उद्दामकांच्यंगदभूषणादिभिर्विरोचमानंवसुदेवऐक्षत ॥ १ ॥ श्रीगोपालकृष्णायनमःध्यायामि चारुदेवायआव
हयामि शेषशायिने आसनं तीर्थपादाय पाद्यं गंगाजनकायअर्घ्यं यमुनावेगसंहारिणे आचमनं नित्यमुक्तायपं
चामृतस्नानं कृष्णायशुद्धोदकस्नानं पीतवासिनेवस्त्रं यज्ञप्रियाययज्ञोपवीतं सर्वेश्वरायगंधं अधोक्षजायाक्षताःक
लाप्रियाय पुष्पाणि तुलसीदलानिच ततोंगपूजां कुर्यात् कृष्णायनमः शिरःपूजयामि विष्णवेनमः
मुखंपूज.हरयेनमः कंठंपूज॰ शेषशायिनेनमोबाहूपू॰ गोविंदायनमोहृदयंपू. गरुडध्वजायनमः नाभिंपू.
दामोदरायनमः गुह्यंपू. हृषीकेशायनमः ऊरूपू. पद्मनाभायनमः पादौपू. उपेंद्रायनमः सर्वांगंपूजः
पारिजातापहारकाय धूपं ज्ञानप्रदायदीपं चक्रिणे नैवेद्यं पद्मनाभाय नीराजनं पूगीफलं तांबूलं
इदंफलनितिफलं हिरण्यगर्भगर्भस्थमिति दक्षिणा देवदेवनमस्तेस्तुभक्तप्रियकृपानिधे गृहाणार्घ्यंमयाद
त्तंदेवक्यासहितप्रभो इत्यर्घ्यं त्रिलोकनाथोदेवेशस्सर्वभूतदयानिधिः दानेनानेनसुप्रीतोभवत्विहसदामम

वायनं श्रीकृष्णःप्रतिगृह्णातिश्रीकृष्णोवैददातिच श्रीकृष्णस्तारकोभूभ्यांश्रीकृष्णायनमोनमः संसारार्णवमग्ना
नांनराणांपापकर्मणां इहमोक्षफलावाप्तिंकुरुष्वपुरुषोत्तम इति ॥ अथ कथा सूतउवाच ॥ शृणुध्व
मृषयः सर्वेनैमिषारण्यवासिनः पुराकृतयुगस्यादौकृष्णदेवेनभाषितं तद्व्रतंवःप्रवक्ष्यामिसांगोपांगंमुनीश्वराः
पुराद्वापरस्यांतेपांडवाःकौरवास्तथा द्यूतंप्रचक्रिरेसर्वेधनमानेनमोहिताः निर्जिताःपांडवादुःखाद्वनंप्रापुर्महा
श्वराः कुंतीविदुरगेहेतुसंस्थितासुमहायशाः तच्छ्रुत्वाकृष्णदेवोपिकृपयापरयायुतः आययौगरुडारूढोविदुरस्य
गृहंप्रति तत्रापश्यन्महातेजाःकुंतींपरमदुःखितां विदुरेणार्चितःकृष्णःकुंतींचैवाहभक्तितः नत्वाहकुंतींत्वादे
वींपश्याम्यद्यविडंबयन् स्वत्पुत्रास्तुमहादुःखं प्रापुस्तेगहनेवने तवापिसुमहद्दुःखंसर्वदातन्ममाप्रियं कुंत्यु
वाच हृषीकेशमहाबाहोमहादुःखेनकर्षिताः कृपयापरयादेवरक्षितावयमीदृशाः ममचैवमहादुःखंत्वयिभ्रात
जसंस्थिते मत्पुत्रास्तेमहादुःखात्प्रविष्टागहनंवनं कृपयाविदुरोमह्यंभोजनंप्रस्थसंमितं ददातिप्रत्यहंकृष्णजी
वनंममदुःखदं गृहस्यपश्चिमेभागेवराम्येवंजनार्दन दर्शिताकौरवाणांहिसर्वेषांकुमतिस्तथा इतितस्यावचः
श्रुत्वाकृष्णःपरमधर्मवित् दशाफलमितिख्याततद्व्रतंकुरुसुव्रते कुंत्युवाच कस्मिन्कालेप्रकर्तव्यंतद्व्रतंकेशवप्र
भो वदमांप्रतिचेत्युक्तोजगादसात्वतेश्वरः कृष्णउवाच श्रावणस्यासितपक्षेकृष्णाष्टम्यांनिशीथके देवक्यांवसु
देवात्प्रादुर्भवतिकेशवः तदर्थेदशगुणितंसूत्रंस्थाप्यप्रपूजयेत् हस्तेबद्ध्वातुतत् सूत्रं दशाहंव्रतमाचरेत् संसा
रार्णवमग्नानांनराणांपापकर्मणां इहामुत्रफलावाप्तिंकुरुष्वपुरुषोत्तम अनेनडोरकंबद्ध्वादशवर्षंव्रतंचरेत् देव
स्यपुरतोनित्यंदशपद्मानिकारयेत् ततश्चशृणुयात्पुण्यांकथामेतांशुभावहां तुलस्याःकृष्णवर्णायादलैर्दशभि
रर्चयेत् कृष्णंविष्णुमनंतंगोविंदंगरुडध्वजं दामोदरंहृषीकेशंपद्मनाभंहरिंप्रभुं एतैश्चनामभिर्नित्यंकृष्णदेवंसम

चंयेत् नमस्कारंप्रकुर्वीतप्रदक्षिणसमन्वित एवंदशादिनंकृत्वाव्रतानामुत्तमंव्रतं आदौमध्येतथाचांतेहोमंकु
र्य्याद्विधानतः कृष्णमंत्रेणजुहुयाच्चरुणाष्टोत्तरंशतं ततोहोमांतविधिनाआचार्य्यंपूजयेत्सुधीः सुवर्णताम्रपात्रे
वामृण्मयेवेणुपात्रके तुलसीदलंसुवर्णेनकारयित्वासुलक्षणं प्रतिमांचततःकृत्वापूजयित्वाविधानतः विधायप्र
तिमांतत्रआचार्य्यायनिवेदयेत् दातव्यागौःसवत्साच वस्त्रालंकारभूषिताः दशाहोमेतुकृष्णायपूरिकादश
चार्पयेत् दापयेत्तुब्राह्मणायस्वयंभुक्त्वातथैवच वायनंतुगृहेणीष्वसर्वोपस्करसंयुतं संसाराणवमग्नानांपाहि
देवकिनंदन अनेनोद्यापनंकृत्वानमस्कृत्यक्षमापयेत् दक्षिणाभिर्युतादेविदातव्याकृष्णसन्निधौ दशांतेदश
विप्रेभ्यःप्रत्येकदशपूरिकाः एवंदशसुवर्षेपुव्रतंकुर्य्यान्नरोत्तम एवंव्रतंत्वयादेविकर्तव्यंकृष्णसन्निधौ एवमुक्तातु
कृष्णेनकुंतीश्रुत्वामुदान्विता उवाचकृष्णदेवंतंममवित्तंनविद्यते प्रत्युवाचहृषीकेशस्तवचित्तंभविष्यति एवमुक्त्वाययौ
कृष्ण.कर्णंद्रष्टुंमुदान्वितः कर्णोपिसुमहात्मानंकृष्णंदृष्ट्वाप्रहर्षितः सिंहासनंददौतस्मैपाद्यमर्घ्यंतथैवच कर्णोप्युवा
चदेवशक्रिमर्थंतवचागमः उवाचकृष्णदेवोथतवमातातिदुःखिता कर्णउवाच दुर्योधनभयात्कृष्णमातरंयाम्यहंक
थं कथंवादुःखितामाताप्रमुच्येतवदस्वमे श्रीकृष्णउवाच सुवर्णपात्रंसंपूर्य्यपायसक्षीरसंयुतं प्रत्यहंतत्रदातव्यं
विप्रेवाचार्यपुत्रके तवमातातथाप्रीताभविष्यतिनसंशयः एवमुक्त्वातदाकृष्णोजगामद्वारिकांमुदा सकर्णभाषितं
श्रुत्वाशतनिष्कंतुवाग्यतः ततःश्रुत्वाकथांकर्णश्चक्रेसर्वंमहाशयः पंचभक्ष्यसमायुक्तंपात्रंस्वर्णेनकारितं शतनि
ष्कसमायुक्तंविप्रहस्तेप्रदायसः प्रत्यहंवैतथाकुंतीपुत्रंदृष्ट्वातुहर्षिता देवस्यसन्निधौकुंतीव्रतंचक्रेतुभक्तितः कृष्णे
नकारितंसर्वंममभाग्यायवैध्रुवं कृष्णपूजांततःकृत्वाकथांश्रुत्वाचपूर्ववत् उद्यापनेददावन्नंब्राह्मणेभ्योयथाक्रमं तु
लसीदलंसुवर्णेनकारयित्वासुलक्षणं प्रतिमांविष्णुभक्तायस्वर्णपात्रेनिधायच गोदानेनसमायुक्तामाचार्य्यायमह।

सती कुंतीददौतदातत्रविष्णुर्नःप्रीयतामिति व्रतंदशसुवर्षेपुचकारोद्यापनंततः तद्व्रतस्यप्रभावेणतनूजाःसमुपा
गताः हत्वाशत्रून्मृधेसर्वान्कृष्णस्यचप्रसादतः युधिष्ठिरःसधर्मात्मास्वंराज्यंप्राप्तवान्सुधीः प्रोवाचेदंव्रतंकुंतीद्रौ
पदींचपतिव्रतां दशाफलमितिख्यातंकृष्णदेवेनभाषितं एवंसर्वेमहादुःखान्निस्तीर्य्यस्वपुरींगताः व्रतस्यास्यप्र
भावेण कृष्णस्यचप्रसादतः सापिचक्रेमहाभागाद्रौपदीव्रतमुत्तमं तस्मात्सर्वप्रयत्नेनकर्तव्यंतुव्रतंजनैः याभ
क्त्याकुरुतेनारीव्रतानामुत्तमंव्रतं सर्वान्कामानवाप्नोतिविष्णुलोकेमहीयते इदंव्रतंमहापुण्यंव्रतानामुत्तमंस्मृतं
वदतांशृण्वतांचैवविष्णुलोकप्रदंध्रुवम् ॥ ॐ इतिभविष्योत्तरेदशाफलव्रतम् ॥ अथास्यामेवभाद्रकृष्णजन्मा
ष्टम्यां श्रीकृष्णजन्माष्टमीव्रतं ॥ तदुक्तंनारदीये ॥ कृष्णजन्माष्टमीचैपास्मृतापापहरानृणां केवलेनोपवासेनत
स्मिन्जन्मदिनेहरेः सप्तजन्मकृतात्पापान्मुच्यतेनात्रसंशयः उपवासीतिलैःस्नातोनद्यादौविमलेजले सुदेशेमंडपे
कुर्यान्मंडलंलेखयेत्सुधीः तन्मध्येकलशंस्थाप्यताम्रजंवापिमृण्मयं तस्योपरिन्यसेत्पात्रंताम्रंतस्योपरिस्थितं हे
मी[illegible]कृष्णस्यप्रतिमांशुभां पाद्याद्यैरुपचारैस्तुपूजयेत्स्निग्धमानसः देवकींवसुदेवंचयशोदांनंदमेवच व

गोतिनिनानन्दरमास्थितः नैतेनसदृशंचान्यद्व्रतमस्तिजगत्त्रयेकृतेनयेनलभ्येतकोटिरेकादशीफलम् अत्रप्रतिपाद्य
नेस्त्वधेनुसमन्वितंगोदानमुक्तं सुवर्णधेनुतिलधेन्वादिदानप्रकरणोक्तं अथवासुवर्णदक्षिणान्वितधेनुयुताप्रति
मादेयाइति अथजन्माष्टमीनिर्णीयतेसाचामांतमासपक्षेश्रावणकृष्णाष्टमी पूर्णिमांतमासपक्षेभाद्रकृष्णाष्टमी उभय
थाप्येकैव उभयविधोपिस्मार्तव्यवहारोदर्शयिष्यते साचद्विविधाशुद्धाविद्धाच तत्रशुद्धायामष्टौतत्रसप्तमीयोग
रहिताशुद्धा सप्तमीयुक्ताविद्धा शुद्धाच त्रिविधासमान्यूनाअधिकाचेति तत्रसूर्योदयादुदयपर्यंतस्थितासमाततोर्वा
ङ्निवृत्ता न्यूना तमतिक्रम्यप्रवृत्ताअधिका विद्धापिसमन्यूनाधिकभेदेन त्रिधा तत्र शुद्धसमारोहिणीसहितातद्र
हिताचेतिद्विविधा शुद्धाधिकातुपूर्वदिनएवरोहिणीसहिता उभयत्ररोहिणीसहिता उभयत्ररोहिणीरहिताचेतिचतु
र्विधा एवंशुद्धाप्यष्टविधा एवंविद्धसमापि रोहिणीसहितातद्रहिता विद्धन्यूनापिरोहिणीसहिता उभयत्ररो
हिणीरहिताचेतिचतुर्विधा एवंविधाप्यष्टविधा उभयेषांशुद्धविद्धभेदानां मेलनेषोडशप्रकाराभवंति द्वावन्यावांतर
भेदौयथा अर्धरात्रेरोहिणीयुक्ताष्टमीजयंतीत्येके द्वितीयानवमीयुक्ताष्टम्यांबुधवारसोमवारयोरन्यतरेणयोगे एव
मष्टादशप्रकाराजन्माष्टमीतत्रसकामैर्निःकामैश्चसर्वथोपवासःकर्तव्यः गृध्रमांसंखरंकाकश्येनंचमुनिसत्तम त्रैलो
क्यजनितंपापंभुंक्तेतेननसंशयः येनकुर्वंतिजानंतःकृष्णजन्माष्टमीव्रतं तेभवंतिमहाप्राज्ञव्यालामहतिकानने श्रा
वणेबहुलेपक्षेकृष्णजन्माष्टमीव्रतं नकरोतिनरोयस्तुभवतिब्रह्मराक्षसः अकुर्वन्नरकंयातियावदिंद्राश्चतुर्दश अती
तानागतंतेनकुलमेकोत्तरंशतं पातितंनरकेघोरेयोभुंक्तेकृष्णवासरे रटंतीहपुराणानिभूयोभूयोमहामुने तथा कृष्ण
जन्माष्टमींत्यक्त्वायेन्यद्व्रतमुपासते नाप्नुवंतिशुभंकिंचिदिष्टापूर्तमथापिवा श्रावणेबहुलेपक्षेनकरोतियदाष्टमीं क्रूरायु
धाःक्रूरमुखाहिंसतियमकिंकराः इत्यादिवाक्यैरकरणेप्रत्यवायश्रवणात् वर्षेवर्षेतुयानारीकृष्णजन्माष्टमीव्रतं

नकरोतिमहाप्राज्ञव्यालीभवतिकानने वर्षेवर्षेतुकर्तव्यंतुष्ट्यर्थंचक्रपाणिन इत्यादिस्कंदादिवाक्येषु वीप्साश्रुतेश्चव
क्ष्यमाणजयंतीव्रतमपिनित्यं यद्बाल्येयच्चकौमारेयौवनेवार्द्धकेतथा बहुजन्मकृतंपापंहंतिसोपोषितातिथिःसप्तजन्म
कृतंपापंराजन्यत्रिविधंनृणांनक्षालयतिगोविंदस्तिथौतस्यांसमर्चितःउपवासश्चतत्रोक्तोमहापातकनाशनःजयंत्यां
जगतीपालविधिनानात्रसंशयइतिवन्हिपुराणवचनेतथा शूद्रान्नेनतुयत्पापंशवहस्तस्यभोजने तत्पापंलभ्यतेमर्त्यै
र्जयंत्याभोजनेकृतइति स्कंदपुराणवचनेन तथाब्रह्मघ्नश्चसुरापश्चगोवधेस्त्रीवधेपिवा नलोकोमुनिशार्दूलजयंती
विमुखस्यच नकरोतियदाविष्णोर्जयंतीसम्भवंव्रतं यमस्यवशमापन्नःसहतेनारकींव्यथां जयंतीवासरेप्राप्तेकरो
त्युदरपूरणं खाद्यतेतिलमात्रंतुयमदूतैःकलेवरम् जोभुंजीतविमूढात्माजयंतीवासरेनृप नरकोत्तरणंनास्तिद्वादशी
मपिकुर्वत इत्यादिवचनैश्च तदकरणेदोषश्रवणात् शवहस्तस्यभोजनेशवहस्तस्यभोजनइत्यर्थः जन्माष्टमीव्रतं
काम्यमपिफलश्रवणात् तथाचस्कान्दे व्रतेनाराध्यदेवेशंदेवकीसहितंहरिं त्यक्त्वायमपथंघोरंयातिविष्णोःपरंपदं
जन्माष्टमीव्रतंयेवैप्रकुर्वंतिनरोत्तमाः कारयंत्यथवालोकाल्लक्ष्मीस्तेषांसदास्थिता स्मरणंवासुदेवस्यमृत्युकालेभ
वेन्मुने सिध्यंतिसर्वकाम्यानिकृतेजन्माष्टमीव्रते इत्यादि तथाजयंतीव्रतमपिकाम्यं महाजयार्थंकुरुतांजयंतीं
मुक्तयेऽनघ धर्ममर्थंचकामंचमोक्षंचमुनिपुंगव ददातिवांछितानर्थान्येचान्येप्यतिदुर्लभा इतिस्कंदादौ फलश्रुतेः
तथाभविष्योत्तरे जयंतीकल्पेपि प्रतिवर्षंविधानेनमद्भक्तोधर्मनंदन नरोवायदिवानारीयथोक्तंफलमाप्नुयात् पुत्रसं
तानमारोग्यंसौभाग्यमतुलंलभेत्इहधर्मरतिर्भूत्वामृतोवैकुंठमाप्नुयादित्यादि तत्रादौजयन्तीस्वरूपंतावन्निरूप्यते
माधवीयेविष्णुधर्मोत्तरे रोहिणीचयदाकृष्णपक्षेष्टम्यांद्विजोत्तम जयन्तीनामसाप्रोक्तासर्वपापहरातिथिरिति सन
त्कुमारसंहितायां शृणुष्वावहितोराजन्कथ्यमानंमयानघ श्रावणस्यचमासस्यकृष्णाष्टम्यांनराधिप रोहिणीयदि

लभ्येतजयंतीनामसातिथिःस्कांदे प्राजापत्येनसंयुक्ताऽष्टमीतुयदाभवेत् श्रावणेवहुलेसातुसर्वपापप्रणाशिनी जयं
पुण्यंचकुरुतेजयापुण्यांचतांविदुरिति शिवपुराणेपिशिववाक्यं शृणुवत्सप्रवक्ष्यामिअष्टमीभेदनिर्णयं श्रावणेकृष्ण
पक्षस्यघटीह्यष्टौयदाभवेत् तदाजन्माष्टमीख्यातासम्पूर्णासाप्रकीर्तिता रोहिणीऋक्षसंयुक्ताजयंतीसातुकथ्यते
वसिष्ठउवाच श्रावणेवानभस्येवारोहिणीसहिताष्टमी यदाकृष्णानरैर्लब्धासाजयंतीतिकीर्तिता श्रावणेनभवेद्योगो
नभस्येतुभवेद्ध्रुवं तयोरभावेयोगस्यतस्मिन्वर्षेनसम्भवइति अत्रश्रावणइतिमुख्यः कल्पः नभस्योऽनुकल्पः
यदिवाश्रावणेयंदिवानभस्येसर्वथापिरोहिणी कृष्णजन्माष्टमीयोगोजयंतीत्येतदविवादं पुराणांतरेपि रोहिणीचय
दाकृष्णपक्षेष्टम्यांद्विजोत्तम जयंतीनामसाप्रोक्तासर्वपापहरातिथिः अत्र चयद्यपिसामान्यतः कृष्णाष्टमीरोहि
णीयोगोजयंतीत्युक्तमिति तथापि पूर्वोक्तवचननिचयपर्यालोचनयात्रत्वष्टमीपदस्यजन्माष्टमीपरतयानेनापिवच
नेन जन्माष्टमीरोहिणीयोगस्यैव जयंतीत्वमुक्तं अत्रकेवलेनोपवासेनेतिवाक्ये केवलोपवासस्यफलसंबंधप्र
तीतेरुपवास एव प्रधानं पूजादेःस्पष्टफलसंबंधानवगमात्तदंगत्वं तस्यामभ्यर्चनंशौरेर्हंतिपापंत्रिजन्मजामि
त्यादिस्तुतिमात्रमितिप्रांचः उपवासः पूजाचेत्युभयंप्रधानं जन्माष्टमीदिनेप्राप्तइतिस्कांदात् अर्द्धरात्रतुरो
हिण्यांयदाकृष्णाष्टमीभवेत् तस्यामभ्यर्चनंशौरेर्हंतिपापंत्रिजन्मजं सोपवासोहरेः पूजांकृत्वातत्रनसीदती
ति भविष्यत्पुराणाच्च तयोरेवफलसंबंधावगमादितिकालतत्वविवेचने अत्रकेचित् यत्तुमयूखे सोपवासोहरेःपूजा
मित्यत्र मासिभाद्रपदेऽष्टम्यांकृष्णपक्षेऽर्धरात्रके शशांकेवृषराशिस्थेऋक्षेरोहिणिसंज्ञके योगेस्मिन्वसुदेवाद्धिदे
वकीमामजीजनत् तस्मान्मांपूजयेत्तत्रशुचिः सम्यगुपोषितः इत्यादावुपवासस्य गुणत्वप्रतीतेः सदंतोधाव
तीत्यादिवत्फलसंस्कारः पूजैवप्रधानमिति तदापाततः केवलेनोपवासेनतस्मिन्जन्मदिनेशुभे सप्तजन्म

कृताल्पापान्मुच्यतेनात्रसंशयइतिवचनेन केवलोपवासस्यफलसंबंधश्रवणात् अर्द्धरात्रेतुरोहिण्यांयदाकृष्णाष्टमी
भवेत् तस्यामभ्यर्चनंशौरेर्हंतियापंत्रिजन्मजमित्यत्रपूजायाः केवलायाएव जयंत्यामुपवासश्चमहापातकना
शनः सर्वैःकार्योमहाभागपूजनीयश्चकेशवइतिभविष्याद्विष्णुधर्मयोरप्येकवाक्ये फलसंबंधश्रवणाच्च अतएव
प्रयोगभेदकल्पनापत्तिरपिपरास्ता यत्राप्येकैकस्यश्रवणं तत्राप्यपरस्योपलक्षणीयत्वाच्च सोपवासोहरेः पू
जामित्यत्रशुचिः सम्यगुपोषितइत्यत्रचोपवासस्यविशेषणत्वेनोपादानेऽपि प्राधान्यंनविहन्यते यजतावद्देशवत्
एवंचसति वासुदेवंसमुद्दिश्यसर्वपापप्रशांतये उपवासंकरिष्यामिकृष्णाष्टम्यांनभस्यके इतिभविष्योक्तिसंक
ल्पवाक्ये यदुपवासमात्रग्रहणं तत्पूजाया अप्युपलक्षणं विध्यनुसारित्वात्संकल्पः एवंसतिवासुदेवंसमुद्दिश्येत्य
प्यांजस्येनोक्तमिति पूजायांतस्योद्देशत्वादुपवास उद्देश्यानपेक्षणात् वासुदेवशब्देन तत्प्रीतिलक्षणायाच तदपेक्ष
गाजघन्यउपवासपदएव यथाश्रुततदन्वयार्थं पूजालक्षणायामुक्तत्वात् उपवासोपसर्जनकपूजालक्षणायांच वा
सुदेवंसमुद्दिश्येत्यस्यविशेष्यपूजान्वयोपपत्तेः अतएवद्वितीयसंकल्पवाक्ये अर्चयित्वोपवासेनभोक्ष्येहमपरेहनि
इतिपूजायाअप्युल्लेखः तस्मादुभयमपिप्रधानं स्मृतिकौस्तुभेनु मदनरत्नाद्युदाहृतभविष्योत्तरस्य जन्माष्टमीशा
स्त्रे तावदालोच्यमाने कीदृशंतद्व्रतंदेवरार्वदेवैरनुष्ठितमित्युपक्रम्य प्रसंगेनापियोभक्त्याव्रतंपश्येज्जनाकुलमित्यु
पसंहारात् जन्माष्टमीसंज्ञकव्रतस्यैव प्राधान्यमितिप्रतीयते व्रतशब्दश्च मानससंकल्पवाचित्वेन स्नातकव्रत
प्रकरणेभियुक्तैर्व्याख्यातः किंविषयक. सत्संकल्पइत्याकांक्षायां यावत्योतरालउपवासपूजादयः फलसंबंधित
यानिर्दिष्टाः क्रियास्तावत्योविषयत्वेनसंबध्यंते तावद्विषयकसंकल्पस्य फलसंबंधो ज्ञायत एव सकलश्रुतीन
जातेष्टिफलश्रुतीनामिवतात्पर्यावगमात् संभवंति चैवंसतिसंकल्पागमंत्रउपवासशब्देनप्रधानक्रियाप्रकाशना उ

ग ०१०
भाद्रप०
१८

पवासोनागसेतिकर्त्तव्यताकोभोजनसंकल्पइतिहेमाद्र्यादिभिरुक्तत्वात् तस्मात्संकल्पस्यैवप्राधान्यमिति ए
तेनजयंतीव्रतमपिव्याख्यातं तत्रापिव्रतशब्देनैवोपक्रमोपसंहारादिति नचैवमष्टमीरोहिणीतिवसिष्ठवचनेर्द्धरा
त्रस्यमुख्यकालत्वाभिधानमनुपपन्नमितिवाच्यं मुख्यस्यकालइतितत्पुरुषापेक्षया मुख्यः कालः इतिकर्मधार
यस्यस्थपत्याधिकरणन्यायेनौचित्यात् कालस्यमुख्यत्वंच स्वव्याप्त्याअसाधारण्येननिर्णायकत्वमतोनानुपपत्ति
रित्युक्तं अस्याश्च पूजायाः कालउक्तोविष्णुधर्मोत्तरे रोहिणीसहिताकृष्णामासिभाद्रपदेष्टमी सप्तम्यामर्द्ध
रात्राधः कलयापियदाभवेत् तत्रजातोजगन्नाथः कौस्तुभीहरिरीश्वरः तमेवोपवसेत्कालंतत्रकुर्याच्चजागरं
अर्द्धरात्रेतुयोगोयंतारापत्युदयेतथा नियतात्माशुचिः स्नातः पूजांतत्रप्रवर्तयेदिति वसिष्ठस्तु स्पष्टमर्द्ध
रात्रस्य मुख्यकालत्वमाह अष्टमीरोहिणीयुक्तानिश्यर्द्धेदृश्यतेयदि मुख्यकालःसविज्ञेयस्तत्रजातोहरिः
स्वयमिति मुख्यस्य प्रधानस्य कालोमुख्यकालः श्रीभागवते दशमस्कंधे तृतीयाध्यायेऽपि ॥
अथसर्वगुणोपेतःकालः परमशोभनः यर्ह्येवाजनजन्मर्क्षं शांतर्क्षग्रहतारकमित्युपक्रम्यनिशीथेतमउद्भूतेजायमाने
जनार्दने देवक्यांदेवरूपिण्यांविष्णुस्सर्वगुहाशयःआविरासीदित्यादिअजनजन्मर्क्षंरोहिणी यद्यपि त्रिकालंपूजये
द्देवंदिवारात्रौविशेषतःअर्द्धरात्रेपिचतथाप्यर्द्धरात्रकालावच्छिन्नैव पूजा प्रधानं तथाचभविष्योत्तरे मासिभाद्रपदेऽ
ष्टम्यांनिशीथेकृष्णपक्षगे शशांकेवृषराशिस्थेऋक्षेरोहिणिसंज्ञके योगेस्मिन्वसुदेवाद्धिदेवकी मामजीजनत् तस्मा
न्मांपूजयेत्तत्रशुचिः सम्यगुपोषितः ब्राह्मणान्भोजयेद्भक्त्याततोदद्याच्चदक्षिणां हिरण्यंमेदिनींगावोवासांसि
कुसुमानिच यद्यदिष्टतमंतत्तत्कृष्णोमेप्रीयतामिति नारदीयसंहितायामपि उपोष्यजन्मचिह्नानिकुर्याज्जागरणं
तुयः अर्द्धरात्रयुताष्टम्यांसोऽश्वमेधफलंलभेदिति एवंसत्यर्द्धरात्रेऽष्टमीसद्भाव एवात्रकार्यकालव्याप्तिरित्यभिधीयते

यत्तदेवाभिप्रेत्य विष्णुरहस्ये पठ्यते अर्द्धरात्रेतुरोहिण्यामित्यादितस्मिन्नर्द्धरात्रे पूर्वापरयामयोः कियत्प
रिमाणमपेक्षितमित्यपेक्षायामादित्यपुराणेदर्शितं अर्द्धरात्रादधश्चोर्द्ध्वंकलयापियदाभवेत् जयतीनामसाप्रोक्ता
सर्वपापप्रणाशिनीति वराहसंहितायामपि सिंहेर्केरोहिणीयुक्तानभः कृष्णाष्टमीयदि रात्र्यर्द्धपूर्वापरगा
जयंतीकलयापिचेतिरात्रेरर्द्धं रात्र्यर्द्धंपूर्वंचअपरंचपूर्वापरे रात्र्यर्द्धंचतेपूर्वापरेचतयोर्गच्छातिवर्तत इतिरात्र्यर्द्धपूर्वा
परगा योगीश्वरोपि रोहिणीसहिताकृष्णामासेचश्रावणेऽष्टमी अर्द्धरात्रादधश्चोर्ध्वमित्यादिकलायाअति
सूक्ष्मत्वेनदुर्लक्षणत्वात्सएवपक्षांतरमाह अर्द्धरात्रादधश्चोर्ध्वमेकार्द्धघटिकान्विता रोहिणीचाष्टमीग्राह्याउपवा
सव्रतादिष्विति एकाचार्द्धघटिकाताभ्यामन्विता कलाद्यपेक्ष्यार्द्धघटिकास्थूला तामपेक्ष्यघटिकास्थूलातत्राय
मर्थः पूर्वभागावसानएकाघटिका उत्तरभागादौचैकेतिमिलित्वातन्निशीथशब्दवाच्यंतावत्परिमाणंसर्वैरपिसुल
क्ष्यत्वान्मुख्यः कल्पः तदसम्भवेघटिकार्द्धघटिकाऽन्वेष्टव्या तस्याअप्यसंभवे कलेति तत्रमुख्यंपक्षमभिप्रेत्यभ
विष्योत्तरेनिशीथेकृष्णपक्षगइत्युक्तं तच्च वचनं साकल्येनपूर्वमेवोदाहृतं अत्रजयंत्यांचंद्रार्घ्यस्यावश्यकर्त्तव्य
त्वात्तस्यचचंद्रोदयकालीनत्वान्निशीथेयोगः प्रशस्तः एतदेवमाधवीयेविष्णुधर्मोत्तरेऽभिहितं अर्द्धरात्रेतुयोगो
यमित्यादिसोयमर्द्धरात्रेयोगोमुख्यः कल्पः यस्तुकृत्स्नाहोरात्रयोगः सोयंमुख्यतरः यश्च यदाकदाचि
दीपद्योगः सोऽनुकल्पः सच वसिष्ठसंहितायांदर्शितः अहोरात्रेतयोर्योगोह्यसंपूर्णोभवेद्यदि मुहूर्त्तमप्यहोरा
त्रेयोगश्चेत्तामुपोषयेदिति वासरेवानिशायांवायत्रस्वल्पापिरोहिणी विशेषेणनभोमासेसैवोपोष्यामनीषिभि
रिति योयंजयंतीव्रतेयोगनिर्णयः सएवजन्माष्टमीव्रतेऽपिद्रष्टव्यः यस्मिन्वत्सरेयोगोनास्तितस्मिन्वत्सरे ज
न्माष्टमीव्रतमेकमेवप्रवर्त्तते यदाचपूर्वेद्युः परेद्युर्वारोहिणीयोगस्तदाजन्माष्टमीजयंत्यामंतर्भूताज्ञेया नतुज

अतभूताजयंत्यांस्याद्दक्षयोगःप्र
न्माष्टमीव्रतपृथकार्यं तदुक्तंमाधवेनैव यस्मिन्वर्षेजयंत्याख्यायोगोजन्माष्टमीतदा अतभूताजयंत्यांस्याद्दक्षयोगःप्र
शस्तता इतिमदनरत्ननिर्णयामृते गौडमैथिलमतेप्येवंनिर्णयसिंधौ हेमाद्रिस्तु रोहिणीसंयुतापोष्यासर्वा
घौघविनाशिनी अर्द्धरात्रादधश्चोर्ध्वमित्यग्निपुराणादर्धरात्र एव रोहिणीयोगस्य प्राशस्त्यान्मुहूर्तमपि ल
भ्यतेत्यादिनाचार्द्धरात्रयोगेप्युपपत्तेर्नजयंतीव्रतांभिन्नं किंच रोहिण्यामर्द्धरात्रेचेति विष्णुधर्मोक्तेः समायोगेतु
रोहिण्यांनिशीथेराजसत्तम समजायतगोविंदोवासरूपीचतुर्भुजः तस्मात्तंपूजयेत्तत्रयथावित्तानुरूपत इति
वह्निपुराणाच्चार्द्धरात्रस्य कर्मकालत्वमवसीयते अतः कर्मणोयस्ययः कालइत्यादिवचनात्पूर्वेत्रैव प्राप्तेःपरदि
नेसमेपिरोहिणीयोगस्यनप्रयोजकताअन्यथाबुधवारादेरपितत्वापत्तेः किंचजयंतीशब्दोरात्रिविशेषवचनः अ
भिजिन्नामनक्षत्रंजयंतीनामशर्वरी मुहूर्तोविजयोनामयत्रजातोजनार्दन इतिब्रह्मांडपुराणात् तेन तद्योगिरोहि
ण्यागौणत्वान्नव्रतभेदइत्यूचिवानितिस्थितं यत्तु निर्णयसिंधौ रोहिणीयोगश्चाहोरात्रेचेत्तामुपोषयेदिति वसिष्ठसंहि
तोक्तेरित्याद्युक्तं तत्तुच्छंमाधवाचार्यधृतवसिष्ठसंहिताकाष्टमीरोहिणीयुक्तेऽतिमुख्यत्वबोधकवचनविरोधात् पूर्वोक्त
माधवग्रंथविरोधाच्चेत्यलं तदेवकर्मकालेनिरूपितेवक्ष्यमाणव्यवस्थोपयोगित्वेनैव बोधोनिरूप्यते सचात्रति
थ्यंतरवदष्टम्यादिषाप्रवेशेसत्येव न किंतुरात्रिमात्रसत्वेपिभवत्येव पूजारूपस्यप्रधानस्यार्द्धरात्रसाध्यत्वात् अहः
सुतिथयःपुण्याइतिवचनाच्च अन्यत्रापिअष्टमीशिवरात्रिश्चह्यर्धरात्रादधोयदि दृश्यतेघटिकायास्तुसर्वविद्धाप्र
कीर्तितेति इदमर्द्धरात्रात्पूर्वंघटिकासद्भावेवचनंसर्वकृष्णाष्टमीसाधारणं जन्माष्टम्यांतुकलासद्भावोपिपूर्वोक्त
विष्णुधर्मोत्तरादिवचनेष्वभिहितः तदेववेधनिर्णीतेसंप्रतिपूर्वोक्तभेदेषुव्यवस्थोच्यते तत्रशुद्धयोः समन्यूनयो
रोहिणीसहितयोस्तद्धीनयोर्वानविवादःउत्तरदिनेऽष्टम्यभावात्एवंविद्धयोरपिसमन्यूनयोर्नविवादः शुद्धानिक

विद्धाधिकाचायदान्यतरास्मिन्नेवदिने रोहिणीसहिता तदा सैव ग्राह्या जन्माष्टम्यां भवेद्यत्र कलैका रोहिणी
नृप जयंतीनाम सा ज्ञेया उपोष्या सा प्रयत्नतः सप्तजन्मकृतं पापं राजन्यत्रिविधं नृणां तत्क्षालयति गोविंद
स्तिथौ तस्यां सुभावित इतिवन्हिपुराणवचनात् कृष्णाष्टम्यां कृष्णजन्माष्टम्यां कालतत्त्वविवेचने उत्तर
दिनएव रोहिणीयोगे निशीथव्यापिनीमपि किंबहुना शुद्धामपि पूर्वां परित्यज्योत्तरैव जन्माष्टमी व्रते ग्राह्या ननु
चार्द्धरात्रस्य कर्मकालत्वतावत्स्थितं कर्मकालव्याप्तिशास्त्रस्य च सर्वापेक्षया बलवत्त्वमुपपादितमेव रोहिणीयो
गे तु प्राशस्त्यात् फलातिशयमात्रं नतु तस्य निर्णयोपयोगिता नवमीबुधवारादियोगवत् अन्यथा प्रेतयोनिगता
नां तु प्रेतत्वं नाशितं नरैः यैः कृता श्रावणेमासि अष्टमी रोहिणीयुता किंपुनर्बुधवारेण सोमेनापि विशेषतः किंपुनर्न
वमीयुक्ता कुलकोट्यास्तु मुक्तिदेति पद्मपुराणवचनात् पूर्वेद्युरर्धरात्रे रोहिणीयुक्तामप्यष्टमीं विहाय बुधवारादि
युक्तापरा कर्त्तव्या स्यादिति अत्रोच्यते कर्मकालव्याप्तिशास्त्रादेव प्रधानभूताया अर्द्धरात्रसत्त्वेन प्राप्तग्राह्यं दिवा वाय
दिवारात्रौ नास्ति चेद्रोहिणीकला रात्रियुक्तां प्रकुर्वीत विशेषेणेंदुसंयुतामिति वचनेन रोहिणीयोगाभावविषयां क्रियते
एवं हि तस्यार्थः दिवावच्छेदेन रात्र्यवच्छेदेन वा कलामात्रापि चेद्रोहिण्यष्टम्यां नास्ति तदेव चंद्रोदयसंयुता मर्द्धरात्रव्या
पिनीमितियावत् प्रकुर्वीत दिनद्वयेपि तादृश्या अभावे बहुरात्रिसंयुतामुत्तरां प्रकुर्वीतेति विष्णुरहस्यादिपदमर्द्धरात्र
गततत्परमिति स्वरस्यंताशुद्धं तथात्वेव क्यस्यैवानर्थक्यप्रसंगात् यदा हि शुद्धाप्यष्टम्यर्द्धरात्रवर्त्तमाना ग्राह्या तदा रोहि
णीसहितामुत्तरामिति किं वचनेन मुहूर्तमप्यहोरात्र इति वचने तु स्पष्टैवाहोरात्रसंबंधियत्किंचिन्मुहूर्तप्रतीतिः उदये
चाष्टमी किंचिन्नवमी सकलादीत्यत्र च सूर्योदयप्रतीतिः तेन रोहिणीरहिताया निशीथव्यापिन्या अपवादेनानिर्णाय
कएव रोहिणीयोगो न तु बुधवारादिवत् प्राशस्त्यमात्रहेतुप्रतीतेरित्यपि युक्तं रात्रियुक्तां प्रकुर्वीत तामुपावसेदुपोष्या सा

प्रयत्नश्च्यादि पुनिर्णायकत्वस्यैवप्रतीतेः बुधवारादियोगवाक्येषुतुप्राशस्त्यमात्रप्रतीतेरिति मयूखेतुयदापूर्वेद्युरो
हिणीरहितानिशीथगाचतिथिः परेद्युरोहिणीसहितानिशीथास्पृक्चतदापूर्वैवग्राह्या कर्मकालशास्त्रस्यसर्वापेक्षया
प्राबल्यस्यसर्वग्रंथसिद्धत्वात् रोहिणीयोगेतुप्राशस्त्यात्फलातिशयमात्रंतुतस्यनिर्णयोपयोगिता नवमीबुध
वारवत् अन्यथाप्रेतयोनिगतानामितिपाद्मवचसापूर्वेद्युरर्द्धरात्रेवर्त्तमानां सरोहिणीमप्यष्टमीं त्यक्त्वा बुधन
वमीयुतापरेवकार्येत्यापद्येतेति निर्णयसिंधावपि यदापूर्वेद्युर्निशीथेष्टमीपरेह्निरोहिणीतदापरेद्युर्जयंतीयोगस्यस
त्त्वात्परैवेतिमाधवः तदुक्तंतेनैव यस्मिन्वर्षेजयंत्याख्येति पूर्वविद्धाष्टमीयातुह्युदयेनवमीदिने मुहूर्तमपि
संपूर्णासंपूर्णासाष्टमीभवेत् कलाकाष्ठामुहूर्तापियदाकृष्णाष्टमीतिथिः नवमीसैवग्राह्यास्यात्सप्तमीसंयुतानहीं
तिपाद्मोक्तेश्च केचित्तु हेमाद्रौ अष्टम्याःप्राधान्यात्तस्याश्चपूर्वेद्युःकर्मकालव्यापित्वात्पूर्वैव पाद्मेतु पूर्वाह्निनिशी
थेप्यष्टम्यभावस्तत्रव्रतंज्ञेयं अतएवोक्तिरष्टम्याःप्रतिदर्शनमात्रमित्याहुः नत्वष्टम्याःकर्मकालव्याप्तिर्विवाय देवेति
वाक्येरोहिणीयुतायाग्राह्यत्वोक्तेर्वचनत्कर्मकालव्यापिनीं त्यक्त्वापूर्वांपरावाल्पापिरोहिणीयुताग्राह्येति वस्तुतस्तुउ
पवासद्वयंकार्यंद्वयोर्नित्यत्वादितिस्थितं शुद्धाधिकायदापूर्वस्मिन्दिनेनिशीथेरोहिणीयुक्ता उत्तरदिनेपितद्युक्तातदा
पूर्वैवग्राह्या रोहिण्यामर्द्धरात्रेचयदाकृष्णाष्टमीभवेत् सोपवासोहरेःपूजांकृत्वातत्रनसीदति विष्णुधर्मोत्तरवच
नात् यदातुशुद्धाधिकाकार्यादिनद्वयस्यार्द्धरात्रंविहायरोहिणीयोगस्तदापिपूर्वैवग्राह्या तस्याः सर्वाहोरात्रव्यापि
त्वात्प्रथमातिक्रमेकारणाभावाच्चयदातुशुद्धाधिकादिनद्वयेपिरोहिणीरहितातदाप्यहोरात्रव्यापित्वात्पूर्वैवग्राह्यादिवा
वेतिवचनाच्च विद्धाधिकातुयदापूर्वस्मिन्नेवदिनेनिशीथेरोहिणीयुक्ता दिनांतरेतुनिशीथंविहाय रोहिणीयुक्तातदापू
र्वैवग्राह्या सप्तमीसंयुताष्टम्यांनिशीथेरोहिणीयदि भवितासाष्टमीपुण्यायावच्चंद्रदिवाकराविति वह्निपुराणवचनात्

पद्मपुराणेपि कार्याविद्धापिसप्तम्यारोहिणीसहिताष्टमीतत्रोपवासंकुर्वीतातिथिभांतेचपारणमिति आदित्यपुराणे
विनाऋक्षेंनकर्तव्यानवमीसंयुताष्टमी कार्याविद्धापिसप्तम्यारोहिणीसहिताष्टमी तत्रोपवासंकुर्वीततिथिभांतेचपारण
मिति विष्णुधर्मोत्तरे जयंतीशिवरात्रिश्चकार्येभद्राजयान्विते कृत्वोपवासंतिथ्यंतेतथाकुर्यात्तुपारणमिति जन्माष्ट
मीजयंतीचशिवरात्रिस्तथैवच पूर्वविद्धैवकर्तव्यातिथिभांतेचपारणमिति जयंत्यापूर्वविद्धायामुपवासंसमाचरेदिति
गारुडाच यदातुविद्धाधिकोत्तरस्मिन्नेवदिनेनिशीथेरोहिणीसहितापूर्वदिनेतुनिशीथंविहायरोहिणीतदोत्तरैवग्रा
ह्या मासिभाद्रपदेष्टम्यांकृष्णपक्षेर्द्धरात्रके शशांकेवृषराशिस्थेप्राजापत्यर्क्षसंयुते उपोषितोर्चयेद्विष्णुंयशोदादेव
कीतयेतिभविष्योत्तरवचनात् यदानविद्धाधिकादिनद्वयेप्यर्द्धरात्रेरोहिणीयुक्तादिनद्वयेप्यर्द्धरात्रंविहायरोहिणीस
हितावातदोत्तरैवग्राह्या अविद्धायांतुसंज्ञायांजातोदेवाकिनंदनइतिवचनात् वर्जनीयाप्रयत्नेनसप्तमीसंयुताष्टमीस
ऋक्षापिनकर्तव्यासप्तमीसंयुताष्टमी ब्रह्मवैवर्त्तवचनात्हेमाद्रौयदार्द्धरात्रादूर्ध्वंकलामात्रमप्यतिक्रम्याष्टमीप्रवृत्तारो
हिणीच द्वितीयेन्हिमुहूर्त्तंद्वेमुहूर्त्तेवातदाद्वितीयैवग्राह्या तथाचस्कंदपुराणे सप्तमीसंयुताष्टम्यांभूत्वाऋक्षंद्विजोत्तम
प्राजापत्यंद्वितीयेन्हिमुहूर्तार्धंभवेद्यदि तदाष्टयामिकंज्ञेयंप्रोक्तंव्यासादिभिःपुरेति पाद्मेपि मुहूर्तेनापिसंयुक्तासम्पू
र्णासाष्टमीभवेत् किंपुनर्नवमीयुक्ताकुलकोटयस्तुमुक्तिदेति तत्रैव पूर्वविद्धाष्टमीयातुउदयेनवमीदिनेमुहूर्त्तमपिसंयुक्ता
संपूर्णासाष्टमीभवेत् कलाकाष्ठमुहूर्तापियदाकृष्णाष्टमीतिथिः नवम्यांसैवग्राह्यास्यात्सप्तमीसंयुतानहीति यदाशु
द्धाधिकायांविद्धाधिकायांवाद्वितीयदिनएवरोहिणीयोगः तदाप्राजापत्यर्क्षसंयुक्तेतिविष्णुरहस्यवचनादुत्तरस्या
ग्राह्यत्वंप्रागुक्तं तस्याएववुधवारादियोगेनप्राशस्त्यातिशयोपि पूर्वोक्तः प्रेतयोनिगतानामितिपद्मपुराणेप्रदर्शितः
निर्णयामृतेपि यदास्वल्पापिसूर्योदयेष्टमीसाचरोहिणीयुक्ता उपरिसकलानवमीवुधवारेणवायुताभवति तदासं

पूर्णामप्यष्टमींपरित्यज्यसैवस्वल्पाप्युपोष्या . तदुक्तंब्रह्मपुराणे उदयेचाष्टमीकिंचित्सकलानवमीयदि भवेद्बुधे
नसंयुक्ताप्राजापत्यर्क्षसंयुता आपिवर्षशतेनापिलभ्यतेवानवाविभोइति केचित्तुयत्तुमयूखे सोमेनेत्यत्रयुक्तं
तुचंद्रोदययुतेत्युक्तं तन्मंदं बुधवारसांनिध्यात्सोमवारग्रहणौचित्यान्माधवमदनरत्नानिर्णयामृतादिषुसोमपदेन
सोमवारग्रहणाच्च नृसिंहपरिचर्यायामपि सोमपदस्यसोमवारत्वमुक्तं निर्णयसिंधौतु उदयेत्यादिवचनं दाना
दिविषयंउपवासाश्रवणादित्यनंतभट्टःउदयेचन्द्रोदये इतिदीक्षिताःअप्येवंगौडास्तु नवमीक्षयपरमिदंवचनं नव
मीसकलायदीतिभविष्योक्तेः एवंतत्पूर्वदिनेजयंत्यभावपरमित्याहुः जयंत्यादिसर्वापवादोयमित्याचार्यचूडाम
ण्यादयः वयंतु सत्यंव्रतभेदः जन्माष्टम्युपवासःपूर्वेद्युरेवपरेद्युर्जयंतीव्रतत्वादुपवासद्वयंकार्यमित्यपिस्थितं यातु
विद्धाधिका दिनद्वयेऽपि रोहिणीयोगरहितासाचतुर्विधा पूर्वस्मिन्नेवदिनेनिशीथेवर्तमानोत्तरस्मिन्नेवदिनेनिशीथेव
र्तमाना दिनद्वयेऽनिशीथेवर्त्तमानादिनद्वयेपितत्रावर्तमानाचेति तत्राद्ययोः पक्षयोर्यानिशीथव्यापिनीसैवग्राह्या
दिवावायदिवारात्राविति वचनात् तृतीयचतुर्थयोस्तूत्तरैवग्राह्या बहुतरसंकल्पादिकर्मकालव्यापित्वात् वर्जनी
याप्रयत्नेनसप्तमीसंयुताष्टमीत्यादिवचनैः सप्तमीसहितायाअष्टमीनिषेधाच्चेतिकृतमलंविस्तरेण यद्यप्यत्रद्वि
तीयचतुर्थभेदौमाधवाद्युदाहृताष्टमीशिवरात्रिश्चेतिवचनप्रतिपादितार्द्धरात्रात्पूर्वसप्तमीसद्भावरूपवेधग्रहणेऽनुप
पन्नौतथापिविद्धापदेनप्रकृते सप्तमीमिश्रामात्रोपदानेनानुपपन्नौ अथनृसिंहपरिचर्यामतंलिख्यते सूर्योदयादुपरि
पलमात्राष्टमीनिर्गमे सत्यामसत्यांवारोहिण्यांद्वितीयदिनएवजन्माष्टमीव्रतंकर्त्तव्यं उदयेचाष्टमीतिस्कांदवचनात्
प्रेतयोनिगतानामितिपाद्मवचनाच्चसप्तमीविद्धातुसर्वथात्याज्यैवजन्माष्टमींपूर्वविद्धांसऋक्षांसकलामपि विहायनव
मीशुद्धामुपोष्यव्रतमाचरेत् शुद्धांऋक्षहीनां पलवेधेतुविप्रेंद्रसप्तम्याअष्टमींत्यजेत् सुरायाबिंदुनास्पृष्टंगंगाम्भः

कलशयथेति वर्जनीयाप्रयत्नेनेत्यादिपूर्वोक्तस्कांदवचनाच्च अष्टम्यनिर्गमेतुसप्तमीविद्धाप्युपोष्या एकादश्याअनि र्गमेपिदशमीविद्धापरित्यागेनशुद्धद्वादश्युपवासविधानवच्छुद्धनवम्युपवासविधानाभावात् रोहिणीयोगस्तुबुध सोमवारादियोगवत्प्राशस्त्यातिरेकपरोनोपवासप्रयोजकः तथात्वेतदभावेव्रतलोपप्रसंगात् कालनिर्णयक। रास्तूभयार्द्धरात्रेरोहिण्यष्टमीयोगउभयार्द्धरात्रेरोहिण्यष्टमीयोगाभाव उत्तरार्द्धरात्रएवरोहिण्यष्टमीयोगेपूर्वार्द्धरा त्रेरोहिणीमात्रयोगेचोत्तरैवोपोष्यान्यदापूर्वा दिनद्वयेऋक्षाभावेपिव्यवस्थापयिपवउदयेचेत्यस्यदिनद्वयेप्यर्द्ध रात्ररोहिण्यष्टमीयोगपरत्वंवर्णयांबभूवुः तत्राष्टमीयोगातिरिक्तस्यऋक्षादियोगस्योपवासविधानायोद्देश्यविशे षणतयाविवक्षितत्वेहविरुभयत्ववदापाततोवाक्यभेदस्यपरिहारोदिव्यदृष्ट्याशिष्टैरन्वेष्टव्यः हरिभक्तिविलास मते श्रीजन्माष्टमीव्रतदिननिर्णयः ॥ तथाचकारिका कृष्णोपोष्याष्टमीभाद्रेरोहिण्याढ्यामहाफला निशी थेत्रापिकिंचेन्दोश्चेवापिनवमीयुता अत्रयोगवाहुल्यंयोगप्राशस्त्यंचोपवासानियामकं तथैवाहनं दुःपूर्वेहानि ह्नीवापरेचेद्रोहिणीयुता केवलावाष्टमीवृद्धासोपोष्यानवमीयुता वृद्धावृद्धिगामिनीसतीस्वल्पापीत्यर्थः तथो क्तं उदयेचाष्टमीकिंचिदित्यादि मुहूर्तेनापिसंयुक्तासासम्पूर्णाष्टमीभवेदितिच ननुपरेचेद्रोहिणीयुतेत्यनेनपूर्वेह निरोहिणीयुतत्वंनास्तीतिज्ञापनात् परेहनिरोहिणीनवमीयुतेतिहेतुगर्भविशेषणं युतोनवमीयुतातः सैवोपो ष्येत्यर्थः नवमीयोगस्यप्राशस्त्यात् तच्चकिंपुनर्नवमीयुक्तेत्यादौकैमुतिकन्यायात् मासिभाद्रपदेकृष्णाअष्टमी नवमीभवेत् पूज्याष्टमीततःपुंभिःस्त्रीभिश्चापिविशेषतइतिसूत्रोक्तेश्चगौतमीतंत्रेच अष्टमीनवमीविद्धाउमामाहेश्व रीतिथिः सैवोपोष्यासदापुण्यकांक्षिभीरोहिणींविना अत्रकारिका अत्रकेवलमित्यादाउमामाहेश्वरीतिथिः प्रोक्तारोनयस्मादुपोष्यत्वेनानिश्चितेति तत्तद्योगाभावेतुकेवलाष्टम्युपोष्या तथाचकारिका रोहिण्यादिवियु

[illegible]षोदयाष्टमी तत्संयोगस्तुयेशिष्टोव्रतलोपोन्यथाभवेत् इत्थंशुद्धत्वलिखितायोगाद्बहुविधाष्टमीत्या
[illegible]तन्यासा विद्धे कादशीयथा ननुभवत्वष्टमीनिर्गमेपरदिनोपवासः अष्टमीक्षयेतदनिर्गमे कात्रव
[illegible] तदेवमष्टमीहानौव्रतलोपःप्रसज्यते तन्निरस्तं पूर्वमेवस्कंदवाक्यानुसारतः जन्माष्टमीपूर्व
[illegible]यदुदीरितमितिस्कांदीयवचनद्वयपूर्वं लिखितं यथाजन्माष्टमींपूर्वविद्धामित्यादि सकलापिस
[illegible]नवमीसंयुतापि जन्माष्टमीपूर्वविद्धानकर्तव्याकदाचनेति नवमीसंयुतापीत्यष्टमी क्षयाभिप्रायेण
[illegible]रुद्राद्दश्यानिर्गमेशुद्धाद्दश्युपवासवदत्रापिनवमींशुद्धामुपोष्यव्रतमाचरेदितिवचनबलात्तादृशस्थले शुद्धनव
मी[illegible]नि [illegible] विद्धाव्रतंतुसर्वथैवत्याज्यंमोक्षकांक्षिभिर्यतिविधवाभिश्च सकामैस्तुपूर्वविद्धावाशुद्धाष्टम्यांनिशी
[illegible]व्यापिन्यामेवकार्यमितिदिक् स्मृतिकौस्तुभेपि पूर्वदिनेसप्तमीवेधेन निशीथव्यापिन्याअपिग्राह्यत्वापवा
दोवैष्णवीयः यथोक्तज्योतिर्निबंधे सर्वथासप्तमीयुक्तासंत्याज्यासर्ववैष्णवैः उपोष्यानवमीयुक्तातदुक्तंपुष्करे
स्फुटं वर्जनीयाप्रयत्नेनसप्तमीसंयुताष्टमी सऋक्षापिनकर्तव्यासशल्यासाप्रकीर्तितेत्यादि तदलमतिप्रसंगेन
इतिजन्माष्टमीजयंतीनिर्णयः ॥ अत्रकृत्यविशेषः ततोष्टम्यांतिलैःस्नातोनद्यादौविमलेजलइत्यादिवक्ष्यमाणभ
विष्योक्तेतिहासेद्रष्टव्यः अथप्रयोगः तत्रकर्तोक्तवज्जन्माष्टम्युपवासपूर्वदिनेलघुभुक्रात्रौजितेंद्रियः सुखोप
वासदिने प्रातः स्नानादिनित्यकृत्यंविधाय सूर्यःसोमोयमः कालःसंध्येभूतान्यहः क्षपा पवनोदिक्पतिर्भूमिरा
काशंखेचरामम ब्रह्मशासनमास्थायकल्पध्वमिहसांनिधिमित्युक्त्वा सूर्यादिदेवताभ्योनमस्कृत्वाचम्य प्राणा
नायम्यप्राङ्मुखउदङ्मुखोवादर्भहस्तः फलपुष्पाक्षतैर्वापूर्णताम्रादिपात्रंदक्षिणहस्तेनादाय मासपक्षवारनक्षत्र
मुल्लिख्यामुकफलकामः पापक्षयकामोवा श्रीकृष्णप्रीतयेजन्माष्टमीव्रतमहंकरिष्ये तथाच सुदेवंसमुद्दिश्यसर्वपाप

प्रशान्तये उपवासंकरिष्यामिकृष्णाष्टम्यांनभस्यहं अद्यकृष्णाष्टमींदेवींनभश्चंद्रंसरोहिणीं अर्च
यित्वोपवासेनभोक्ष्येहमपरेहनि एनसोमोक्षकामोस्मियद्गोविंदात्रियोनिजं ॥ तन्मेमुंचतुमांत्राहिपाति
तंशोकसागरे आजन्ममरणंयावद्यन्मयादुष्कृतंकृतं तत्प्रणाशयगोविंद प्रसीदपरमेश्वर इतिपठि
त्वाजलमुत्सृजेत् नृसिंहपरिचर्यायांतु अद्यस्थित्वानिराहारः श्वोभूतेपरमेश्वर भोक्ष्यामिपुंडरीकाक्षअस्मि
न्जन्माष्टमीव्रते ॥ इतिसंकल्पवाक्यंपठितं ॥ सप्तम्यांचैकभक्तानंतरेसंकल्पंकुर्यादितिचोक्तं ततोमध्यान्हेकृष्ण
तिलैः स्नात्वा देवक्याः सूतिकागृहादिकुर्यात ॥ तद्यथा ॥ सूपलिप्तसुदेशेकदलीस्तंभनानावर्णवासः शोभितं
समंतात्स्थापितराम्रपल्लवादियुतैर्जलपूर्णनवकलशैर्दीपावलीभिः पुष्पमालाभिर्युतंचंदनागुरुधूपितं अग्निखड्ग
कृष्णछागरक्षामणिद्वारन्यस्तमुशलादियुतं गीतवादित्रनृत्यादिमंगलोपेतंषष्ठ्यादेव्याधिष्ठितंदेवक्याः सूतिकागृ
हंविधायतस्यसमंताद्भित्तिषु सकुसुमाञ्जलीन्देवगंधर्वादीन्खड्गचर्मधरंवसुदेवदेवकीगर्भगोपीगोपान्कंसनियुक्तान्
गोधेनुकुंजरान्यमुनांतर्जलस्थंकालियंअन्यच्चसकलंतत्कालीनं गोकुलचरितंयथासम्भवंलिखित्वासूतिकागृहमध्ये
मंचकंस्थापयित्वां तदुपरिसर्वतोभद्रमंडलोपरिकलशेसिंहासनेवाहैमींराजतींताम्रींपैत्तलींमणिमयींवार्क्षींमृन्म
यींलेख्यरूपांवायथासंभवं तांश्रीकृष्णप्रतिमांदेवकीस्तनंधयींप्रसूतादेवक्याश्चरणौसंवाहयंतींलक्ष्मीप्रतिमांच
प्रसूतांदेवकीप्रतिमांचसंस्थापयेत् तथैवक्वचित्प्रदेशेसकन्यकांयशोदांरोहिणींवसुदेवंनंदंवलभद्रंगोपीगोपांश्चोप
कल्प्यदेवकीसमीपेखड्गहस्तंकंसंपूतनाराक्षसादींश्चावस्थापयेत् तत्रप्रतिमायाअग्न्युत्तारणंकृत्वादेशकालाद्य
नुस्मृत्यसपरिवारश्रीकृष्णपूजांकरिष्य इतिसंकल्प्य ॥ हस्तेपुष्पांजलिंगृहीत्वागायद्भिरितिमंत्रपुरःसरंदेव
क्यांक्षिपेत् साच गायद्भिःकिन्नराद्यैःसततपरिवृतावेणुवीणानिनादैः भृंगारादर्शकुंभप्रवरकृतकरैःकिन्नरैःसेव्यमाना

पर्यंकेस्थांस्ततेपामुदिततरमुखीपुत्रिणीसम्यगास्ते सादेवीदेवमाताजयतिसुवदनादेवकीदिव्यरूपेति विश्वे
श्वरायदेवायतथाविश्वंभरायच विश्वस्यपतयेतुभ्यगोविंदायनमोनमइति श्रीकृष्णायपुष्पांजलिंदद्यात् श्रीकृष्णा
विर्भाव्यंपरिभाव्य तमद्भुतंवालकमंवुजेक्षणंचतुर्भुजंशंखगदाद्युदायुधं श्रीवत्सलक्ष्मगलशोभिकौस्तुभंपीतां
म्बरंसान्द्रपयोदसौभगं महार्हवैडूर्यकिरीटकुण्डलत्विपापरिष्वक्तसहस्रकुंतलं उद्दामकाञ्च्यंगदकंकणादिभि
र्विरोचमानंवसुदेवऐक्षत सविस्मयोत्फुल्लविलोचनोहरिंसुतंविलोक्यानकदुंदुभिस्तदा कृष्णावतारोत्सवसंभ्रमो
स्पृशन्मुदाद्विजेभ्योयुतमाप्लुतोगवां अथैनमस्तौदवधार्यपूरुषंपरंनतांगःकृतधीःकृताजलिरिति ॥ जन्मश्लोका
न्पठेततःश्रीकृष्णमंत्रन्यासान्विदध्यात् तेचयथा शिरसिनारदऋषयेनमः मुखेगायत्रीछंदसेनमः हृदिश्री
कृष्णपरमात्मादेवतायेनमः क्लींबीजायनमः गुह्ये श्रींशक्तयेनमःपादयोः ततःषडंगन्यासः क्लांअंगुष्ठाभ्यांनमः
क्लींतर्जनीभ्यांस्वाहा क्लूंमध्यमाभ्यांवषट् क्लैंअनामिकाभ्यांहुं क्लौंकनिष्ठिकाभ्यांवौषट् क्लः करतलकरपृष्ठाभ्यां
फट् एवंक्लांहृदयायनमइत्यादिततोमुद्रादिकंप्रदर्श्य अव्याद्व्याकोशनीलांवुजरुचिररुणांभोजनेत्रोंवुजस्थोवालो
जंघाकटीरस्थलकलितरणत्किंकिणीकोमुकुंदः दोर्भ्यांहैयंगवीनंदधदतिविमलंपायसंविश्ववंद्यो गोपीगोपाल
वीतोरुणनखविलसत्कंठभूपश्चिरंव इतिहृदिध्यात्वापूजनंकुर्यात् प्रतिमापूजनेचसर्वत्रप्राणप्रतिष्ठापुरःसरंकर्तव्यं
प्रतिमायाःकपोलौद्वौस्पृष्ट्वादक्षिणपाणिना प्राणप्रतिष्ठांकुर्वीततस्यांदेवस्यवाहरेः अकृतायांप्रतिष्ठायांप्राणानां
प्रतिमासुच यथापूर्वंतथाभावःस्वर्णादीनांनदेवता अन्येषामपिदेवानांप्रतिमास्वपिपार्थिव प्राणप्रतिष्ठाकर्त
व्यातस्यांदेवत्वसिद्धये वासुदेवस्यवीजेनतद्विष्णोरित्यनेनच तथैवहृदयेंगुष्ठंदत्त्वाशश्वच्चमंत्रवित् एभिर्मंत्रैः
प्रतिष्ठांतुहृदयेपिसमाचरेत् अस्यैप्राणाःप्रतिष्ठंतुअस्यैप्राणाःक्षरंतुच अस्यैदेवत्वसंख्यायैस्वाहेतियजुरीरयन्

अगमंत्रैरागमैर्वैदिकैरित्यनेनच प्राणप्रतिष्ठांसर्वत्रप्रतिमासुसमाचरेदितिकालिकापुराणात् बीजेनमूलमंत्रेणचे
दंकर्मसमाचरेत् ह्रद्गतंकृष्णमाध्यायपूजनंवेदधेन्नरइत्यभिप्रायेण यदास्वहृदयेपूजाक्रियते तदाहृदयेंगुष्ठंदत्वा
मंत्राःपठनीयाः प्रतिमाया कपोलौहृदयंवास्पृष्ट्वेतिविशेषः वैदिकमूलमंत्राभावे प्रणवादिचतुर्थ्यंतनमोंतनाम
भिरित्यनेनसंगृहीतानि अस्यैइत्यस्यस्थानेतत्तद्देवतानामयुक्तामस्माइत्यादिस्वाहांतंमंत्रपठन् प्राणप्रति
ष्ठांकुर्यात् ततोगायत्रिरित्यनेनदेवकीं मांचापिबालकसुप्तपर्यंकेस्तनपायेनं श्रीवत्सवक्षसंशांतंनीलोत्पलदल
च्छविमिति ॐनमोदेव्यैश्रियैइतिश्रियंचसम्पूजयेत् प्रणवादिनमोंतंचपृथक्नामानुकीर्त्तयन् कुर्यात्पूजांवि
धिज्ञश्चसर्वपापापनुत्तये देवक्यैवसुदेवायवासुदेवायचैवहि बलदेवायनंदाययशोदायैपृथक्पृथक्इति नमोदे
व्यैश्रियैइतीतिचभविष्योत्तरवचनात् एवंनंदयशोदाबलभद्रचंडिकादीन् षोडशोपचारैः प्रत्येकंमंत्रेणपूजयेत्
भविष्योत्तरेतु केषुचिदुपचारेषु विशेषमंत्रात्र्प्युक्ताः तत्रस्नानमंत्रः योगेश्वरायदेवाययोगानांपतयेविभो योगो
द्भवायानित्यायगोविंदायनमोनमइति नृसिंहपरिचर्यायांतु योगेश्वरायदेवायदेवकीसहितायच योगोद्भवा
येतिपूर्ववत्क्षीरेणस्नपयेत् गारुडेतु योगेश्वराययोगाययोगिनांपतयेनमः योगगम्याययोगीन्द्रैर्गोविंदायन
मोनमः इतिशुद्धोदकस्नपनं यज्ञेश्वरायदेवायतथायज्ञोद्भवायच यज्ञानांपतयेनाथगोविंदायनमोनमः अ
थनैवेद्यमंत्रः विश्वेश्वरायविश्वायतथाविश्वोद्भवायच विश्वस्यपतयेतुभ्यंगोविंदायनमोनमः इतिफलदक्षि
णादिसर्वंदत्वा देवक्यैअर्घ्यंदद्यात् प्रणमेदेवजननीत्वत्तोजातस्तुवामनः वसुदेवात्तथाकृष्णोनमस्तुभ्यंनमोन
मः सपुत्रार्घ्यप्रदत्तंमेगृहाणेमंनमोस्तुतइति ततःश्रीकृष्णायार्घ्यंदद्यात् तत्रमंत्रोगारुडे यज्ञाययज्ञेश्वराययज्ञ
पतयेयज्ञसंभवायगोविंदायनमोनमइति नृसिंहपरिचर्यायांतु जातःकंसवधार्थायभूभारोत्तारणायच देवता

देवक्यैतुनमस्तुभ्यंकृ
हितार्थायधर्मसंस्थापनायच गृहाणार्घ्यंमयादत्तंदेवक्यासहितोनघेति ततोदेवकीप्रार्थना देवक्यैतुनमस्तुभ्यंकृ
हितार्थायधर्मसंस्थापनायच गृहाणार्घ्यंमयादत्तंदेवक्यासहितोनघेति ततोदेवकीप्रार्थना
दणे त्पादनतत्परे पापक्षयकरीदेवीतुष्टियातुमयार्चिता अदितेदेवमातस्त्वंसर्वपापप्रणाशिनि अतस्त्वंपूजिता
देवीभीतोहंभवसागरात् पूजितासिचयद्देवैःप्रसन्नात्वंवरानने पूजितातुमयाभक्त्याप्रसादंकुरुसुव्रते यथापुत्रं
हरिंलब्ध्वाजातासित्वंचनिर्वृता परीतादेविनिर्वृतस्वपुत्रान्दर्शयस्वमइति ॥
अथश्रीकृष्णप्रार्थना अवतारसहस्राणिकरोषिमधुसूदन नसंख्यामवताराणांकश्चिज्जानातिवैभुवि देवाब्रह्मादयोवा
पिस्वरूपंनविदुस्तव अतस्त्वांपूजयिष्यामिमातुरुत्संगसंस्थितं वांछितंकुरुमेदेवदुःकृतंचैवनाशय कुरुष्वमेदयां
देवसंसारार्त्तिभयापहेति ततः श्रीकृष्णायपुष्पांजलिंदद्यात् ॥ गारुडे ॥ ध र्मायधर्मेश्वरायधर्मपतयेधर्मसंभवाय
गोविंदायनमोनमः इतिस्वाहांतोघृताक्ततिलहोमेमंत्रउपात्तः ततोगव्यघृतेनवसोर्धाराकार्या क्वचिद्गुडघृतेनेत्यु
क्ततोज़ातकर्मनालच्छेदनंषष्ठीपूजनंनामकर्मचसंक्षेपेणकार्यं तत्रादौजातकर्मप्रयोगः मासपक्षाद्युल्लिख्यास्यकु
मारस्यबीजगर्भसमुद्भवैनोनिबर्हणद्वारागर्भांबुजनितदोषपरिहारार्थंमेधायुर्वृध्यर्थंजातकर्माहंकरिष्ये तत्रानिर्वि-
घ्नतासिद्ध्यर्थं गणपतिपूजनं स्वस्तिपुण्याहवाचनं मातृकापूजनं वसोर्धारानांदीश्राद्धंचकरिष्ये इतिसंक
ल्प्य ॥ गणानांत्वेतिपंचोपचारैर्गणेशंपूजयेत् ततः पुण्याहं कल्याणं ऋद्धिः स्वस्तिश्रीः पुनंतुमां यथेमां
सत्र.यऋद्धिः स्वस्तिनः श्रीश्चते इतिपुण्याहवाचनं ॥ अथमातृकापूजनं ॥ गौरीपद्माशचीमेधा सावि
त्री विजयाजया देवसेनास्वधास्वाहामातरोलोकमातरः हृष्टिः पुष्टिस्तथातुष्टिरात्मनः कुलदेवता ब्राह्मीमा
हेश्वरीचैवकौमारीवैष्णवीतथा वाराहीचतथेंद्राणीचामुंडासप्तमातरइति वसोःपवित्रमसि ॥ इतिघृतधाराः ॥
पंचसप्तवाकुड्येकृत्वासंपूजयेत् ततआयुष्यसूक्तजपः आयुष्यवर्चस्यंरायस्पोषमौद्भिदं इदंहिरण्यंवर्चस्व

जैत्रायाविशताद्दिमां नतद्रक्षांसिनपिशाचाश्चरंतिदेनानामोजः प्रथमंह्येतत् योविभर्तिदाक्षायणंहिरण्य सदेवेषुकृणुतेदीर्घमायुः समनुष्येषुकृणुतेदीर्घमायुः ॥

॥ इतिमातृकापूजनम् ॥

अथानांदीश्राद्धं सत्यवसुसंज्ञकाविश्वेदेवानांदीमुखा भूर्भुवःस्वःइदंवःपाद्यं पादावनेजनं पादप्रक्षालनं वृद्धिगोत्रानांदीमुख्योमातृपितामहीप्रपितामह्यः इदंवः पाद्यं पादा० पितृपितामहप्रपितामहाः नांदीमुखाः भूर्भुवः स्वः इदंपाद्यं पादा० द्वितीयगोत्रा मातामहप्रमातामहवृद्धप्रमातामहा भू. इदं पादा० नेत्रस्पर्शः मासपक्षाद्युल्लिख्यअस्मिन्कर्मणीसाकल्येनाविधिनानांदीश्राद्धमहंकरिष्ये सत्यवसुसंज्ञकानांविश्वेषांदेवानांभूर्भुवःस्वः इमं आसनेवोनमोनमः नांदीश्राद्धेक्षणौक्रियेतांतथाप्राप्नुतौ भवंतोप्राप्नुतांगोत्राणांमातृपितामहीप्रपितामहीनां इमे नांदीश्राद्धेगोत्राणांपितृपितामहप्रपितामहानांनांदी. इमे० नांदीयाअक्षताःपांतुपुष्पाणिपांतु सत्यवसुसंज्ञकेभ्योविश्वेभ्योदेवेभ्योवः गंधार्चनंस्वाहा संपद्यतांवृद्धिगोत्राभ्योः मातृपितामहीप्रपितामहीभ्योनांदीमुखीभ्योवः द्रव्याणिपुनर्गंधादिदत्वा गोत्रेभ्यः पितृपितामहप्रपितामहेभ्यः नांदीमुखेभ्यःवःगं० द्वितीयगोत्रेभ्यो मातामहप्रमातामहवृद्धप्रमातामहेभ्यःवःस्वधानमः सत्यवसुसंज्ञकेभ्योविश्वेभ्योदेवेभ्यो दास्यमानब्राह्मणयुग्मभोजनायपायसाद्यंअन्नंअमृतरूपेणस्वाहासंपद्यतां वृद्धिगोत्राभ्योमातृपितामहीप्रपितामहीभ्योनांदीमुखेभ्यः दास्यमानब्राह्मणभोजनायादीत्युक्त्वावृद्धिद्वितीयगोत्रेभ्यो मातामहप्रमातामहवृद्धप्रमातामहेभ्यो वृद्धौसत्यवसुसंज्ञकाविश्वेदेवाः प्रीयंतां वृद्धिगोत्रानांदीमुख्योमातृपितामहीप्रपितामह्यःप्रीयंतांवृद्धिगोत्रानांदीमुखाःपितरःप्रीयंतां द्वितीयगोत्राः नांदीमुखाः मातामहाः प्रीयंतां सत्यवसुसंज्ञकेभ्योविश्वेभ्योदेवेभ्योनांदीमुखेभ्यः कृते

तन्नांदीश्राद्धस्यफलप्रतिष्ठासिध्यर्थंद्राक्षामलकयवमूलनिष्क्रयणीं दक्षिणांदातुमहमुत्सृजे वृद्धिगोत्राभ्योमात
पितामहीप्रपितामहीभ्योनांदीश्राद्धस्यदक्षिणांदातुमहमुत्सृजे वृद्धिगोत्रेभ्यः पितृपितामहप्रपितामहेभ्यः कृ
तैतन्नांदीश्राद्धदक्षिणांदातुमहमुत्सृजे द्वितीयगोत्रेभ्योमातामहप्रमातामहवृद्धप्रमातामहेभ्यः कृतैतन्नांदीश्रा
द्धदक्षिणांदातुमहमुत्सृजे उपास्मैगायतानरः पवमानायेंदवेअभिदेवांयईक्षते नांदीश्राद्धंसंपन्नसुसंपन्नंअनेन
नांदीश्राद्धेनकर्मदेवताः प्रीयंतां वृद्धिः अनामिकयासुवर्णांतर्हितयामधुघृतंप्राशयेत् भूः त्वयिदधामि
भुवस्त्वयिदधामि स्वस्त्वयिदधामि भूर्भुवः स्वः सर्वंत्वयिदधामि अथास्याः पुष्पंकरोति ताभ्या
दक्षिणवामयोःकर्णंजपति अग्निरायुष्मान्सवनस्पतिभिरायुष्मान् तेनत्वा युषायुष्मंतंकरोमि सोमआयुष्मा
न् सओषधीभिरायुष्मान्तेनत्वायुषायुष्मंतंकरोमि ब्रह्मायुष्मान्तद्ब्रह्मणैरायुष्मान्तेनत्वा ऋषयआयुष्मंतस्तेव्र
तैरायुष्मंतस्तेनत्वा देवाआयुष्मंतस्तेमृतेनायुष्मंतः तेनत्वा यज्ञआयुष्मान्सवनस्पतिभिरायुष्मान्तेन इति
त्रिः त्र्यायुषंजमदग्नेः कश्यपस्यत्र्यायुषंयद्देवानांत्र्यायुषंतन्मेअस्तुत्र्यायुषं इति त्रिः सयास्मिन्देशेजातोभव
तितमभिमंत्रयेत् वेदतेभूमिहृदयंदिविचंद्रमसिश्रीः तंवेदाहंतन्मांतत्विद्यात् पश्येमशरदःशतंजीवेमशरदःशतंशृणुया
मशरदःशतमिति अथैनमभिमृशति अश्माभवपरशुर्भवहिरण्यमस्तृतं आत्मावैपुत्रनामासिजीवत्वंशरदःशतमि
तिततोनालच्छेदनंषष्ठीपूजनंचकुर्यात् ॥ ॥ तत्रषष्ठीपूजनविधिः पंचम्यांषष्ठ्यांचरात्रौपितादेशकालौस्मृत्वास्याशिशो
सूतिकायाश्चसर्वारिष्टशांत्यर्थमायुरारोग्यासिध्यर्थंविघ्नेशस्यजन्मदानां.षष्ठीदेव्याः जीवंतिकायाः स्कंदस्यराकाः
दीनांचपूजांकरिष्ये इतिसंकल्प्यगणेशंसम्पूज्यकलशंसंस्थाप्य तत्रप्रतिमास्वक्षतपुंजेषुवागणेशजन्मदाः जीवं
तिकास्कंदंराकामनुमतीसिनीवालींकुहूंकुड्येलिखितांषष्ठींभगवतींच आवाह्यततस्तुग्रहान्वैप्रतिष्ठाप्यषोडशोपचा

रैः सम्पूज्यदधिभक्तनिवेद्यदीपान्मापभक्तवलीन्दत्त्वाप्रार्थयेत् गौरीपुत्रोयथास्कंदःशिशुत्वेरक्षितः पुरा तथा
ममाप्ययंवालःपष्टिकेरक्ष्यतांनमः ॥ : : ॥ अथनामकरणं तच्च दशरात्रेव्युष्टेनामकरणमितिगोभिलसू त्रात्
अहन्येकादशेनामेतियाज्ञवल्क्यस्मृतेः ॥ दशम्यामुत्थाप्यब्राह्मणान्भोजयित्वा पितानामकारीतिगृह्यसूत्रात् ए
कादशेन्हिब्राह्मणेनकर्तव्यं तत्रभद्रावैधृत्यमावास्यादिकालाशुद्धौद्वादशेपूर्णेमासे दशरात्रेत्रपैकार्यं क्षत्रादिस्तु
स्वस्वाशौचांतेकुर्यात् तत्रनियतकालेगुरुभार्गवयोरस्ताद्याधिमासादिदोषोनास्ति अतीतकालेतुसोस्त्येव अतीत
कालश्चेत् अश्विनीरोहिणीमृगपुनर्वसुउत्तरात्रय हस्तत्रयानुराधाश्रवणत्रयरेवतीषु शुभवारेरिक्ताष्टमीवर्जिततिथौकार्यं तत्रपूर्वाह्णेपित्रादिःकृताह्निकः प्राणानायम्यदेशकालकीर्तनांतेअस्यकुमारस्यबैजिकगार्भिकैनोनिवर्हणायु
रभिवृद्धिव्यवहारसिद्धिद्वारापरमेश्वरप्रीतये नामकरणमहंकरिष्ये इतिसंकल्प्यतानिकृत्वा ॥ नामकरणपूर्वांग
त्वेनविहितंब्राह्मणत्रयायभोजनं संप्रदास्यइतिचसंकल्प्यानुच्छिष्टपाकेनत्रीनधिकान्वाब्राह्मणान्भोजयित्वा प्रश
स्तपात्रेतंडुलोपरिआदौलक्ष्मीनृसिंहभक्तइत्यादि स्वकुलदेवतानामलेख्यम् ॥ ततोमार्गशीर्षादेः ॥ कृष्णोन
तोच्युतश्चक्रीवैकुंठोथजनार्दनः उपेंद्रोयज्ञपुरुषोवासुदेवस्तथाहरिः योगेशः पुंडरीकाक्षो मासनामान्यनु
क्रमात् ॥ इतिक्रमादागतंमासनामकृष्णइत्यादिलेख्यम् ॥ ततोवकहडचक्रानुसारेणजन्मनक्षत्राश्विन्या
दिप्रथमद्वितीयतृतीयचतुर्थपादप्रयुक्ताद्यक्षराणि जन्मनामानिलेख्यानि ॥ तथा ॥ तत्राश्विनीनक्षत्र
स्य चूचेचोलाश्चाश्विनी चूडामणिः चेलयतिः चूलभद्रः लाडिकाइति भरणीनक्षत्रस्य लिलूले
लोभरणी लीलाधरः लूतारिः लोकप्रियः लोकनाथः कृत्तिकानक्षत्रस्य आईऊएकृत्तिका आत्माराम: ईश्वरभट्टः उग्रोरभट्टः एकनाथः रोहिणीनक्षत्रस्य ओवाविवूरोहिणी ओंकारेश्वरः वाचस्पति

वेशिभट्टः वासनापतिः कालभट्टः की
वीश्वरः चूलारामः मृगशिरनक्षत्रस्य वेवोकाकीमृगाशिरः
त्युंडयलडइत्यादीनिवोध्यानि ततः काचवर्गाणांघोपसंज्ञकं तृतीयचतुर्थपंचमाक्षरंहकारायंअंनस्यसंज्ञकंय
रलवायन्यतममध्यमाक्षरंदीर्घांताक्षरंपितामहादिनामकृत्प्रत्ययतंतद्धितांतवर्ज्यंद्व्यक्षरंचाशर्मब्राह्मणस्य सुलवाच
करान्द्रांतंब्रह्मणस्ययथा हरदत्तशर्माहरिशर्माइत्यादिक्षत्रियस्यतुवर्मा यथाहरदत्तवर्मा हरवर्माहरदत्तसिं
हहरसिंहइत्यादि वैश्यस्यतुहरिगुप्तइत्यादि शूद्रस्यतु हरिदासइत्यादिलेख्यं नामदेवताभिरितिसम्पू
ज्य मातुरुत्संगस्थशिशोर्दक्षिणकर्णे कुलदेवता लक्ष्मीनृसिंहभक्तोसीत्यादिकथनीयं मासनाम्नाकृष्ण
इत्यादि नक्षत्रनाम्नाचूडामणिरसीत्यादि व्यावहारिकनाम्नाहरदत्तशर्मासीत्यादिनामचतुष्टयंकथनीयं विप्रैर्मनो
जूतिर्जुपतामाज्यस्यबृहस्पतिर्यज्ञमिमंतनोत्वरिष्टंयज्ञंसमिमंदधातु विश्वेदेवासइहमादयंतामोंप्रतिष्ठ इतिमं
त्रांते नामसुप्रतिष्ठितमस्तुइतिवक्तव्यं उत्थितोबद्धांजलिः कर्त्ता कुलदेवतानाम्ना लक्ष्मीनृसिंहभक्तनामायंभव
तोभिवादयते इतिवदेत् तेचआयुष्मान्भवतुलक्ष्मीनृसिंहभक्तइतिवदेयुः एवमेवकर्त्तामासनाम्नाकृष्णनामायं
भवतोभिवादयते इतिवदेत् तेचआयुष्मान्भवतुकृष्णशर्माइतिवदेयुः पुनः कर्त्तानक्षत्रनाम्नाचूडामणिश
र्मायंभवतोभिवादयते इतिवदेत् तेचआयुष्मान् भवतु चूडामणिशर्मा इतिवदेयुः पुनः कर्त्ताव्याव
हारिकनाम्ना हरदत्तशर्मायं भवतोभिवादयते इतिवदेत् तेचआयुष्मान्भवतुहरदत्त शर्मा इतिवदेयुः ॥ ॥
इतियस्ययथागतंनामचतुष्टयं अभिवादनप्रत्यभिवादनेपूर्ह्यं ततः कर्त्ताविप्रान्नत्वा कृतैतन्नामकारणांगतया वि
हितंदशसंख्याकब्राह्मणेभ्योभोजनंसंप्रदास्ये ॥ इतिसंकल्प्यब्राह्मणान्दशभोजयेत् ॥
विप्रान्संपूज्यतांबूलदक्षिणाभिस्तेभ्यआशिषोगृह्णीयात् कन्यायास्तु अयुताक्षरमकारांततद्धितप्रत्ययांतं कार्यं

मासनामरवपि कृष्णानंताच्युताचक्रिणीवैकुंठाजनार्दना उपेंद्रीयज्ञपुरुषीवासुदेवोहरियोगेशी पुंडरीकाक्षा इति
नामकरणप्रयोग· ॥ ॥ इतिकार्त्तिकीनां जातकर्म नामकर्मच ॥ ऽ ऽ
तत·प्रतिमादौगंडलेवासोमायसोमेश्वरायपतये सोमसम्भवाय सोमायनमोनम इतिगारुडोक्तमंत्रेण चंद्र संपूज्य
॥ शंखेतोयंसमादायसपुष्पकुशचंदनं जानुभ्यांधरणींगत्वाचंद्रायार्घ्यंनिवेदयेत् क्षीरोदार्णवसंभूतआत्रिने
त्रसमुद्भव गृहाणार्घ्यंशशांकेमरोहिण्यासहितोमम ज्योत्स्नापतेनमस्तुभ्यंनमस्तेज्योतिषांपते नमस्तेरोहिणी
कांतअर्घ्यंमेप्रतिगृह्यतामितिमंत्राभ्यां ततोज्योत्स्नाया पतयेतुभ्यंज्योतिषापतयेनमः नमस्तेरोहिणीकां
तसुधावासनमोस्तुते नमोमंडलदीपायशिरोरत्नायधूर्जटेः कलाभिर्वर्द्धमानायनमश्चंद्रायचारवे इतिमंत्रा
भ्यांप्रणमेत् ॥ ततो भगवत्स्तुतिं कुर्यात् अनघवामनंशौरिवैकुंठंपुरुषोत्तमं वासुदेवंहृषीकेशंमाधवंमधुसूदनं
वाराहंपुडरीकाक्षंनृसिंहंदैत्यसूदनं दामोदरपद्मनाभंकेशवगरुडध्वजं गोविंदमच्युतंकृष्णमनंतमपराजितं अ
धोक्षजंजगद्बीजंसर्गस्थित्यंतकारिण अनादिनिधनंविष्णुंत्रिलोकेशंत्रिविक्रम नारायणचतुर्बाहुंशं
खचक्रगदाधर पीतांवरधरनित्यंवनमालाविभूषितं श्रीवत्साकजगत्सेतुंकृष्णंचक्रधरंहरिं प्रपद्येऽहसदा
देवंसर्वकामप्रसिद्धये प्रणमामिसदादेवं वासुदेवं जगत्पति मिति त्राहिमांसर्वलोकेशहरेसंसारसाग
रात् त्राहिमांसर्वपापघ्न दु खशोकार्णवात्प्रभो सर्वलोकेश्वरत्राहिपतितंमांभवार्णवे ॥ देवकी
नंदनः श्रीमान् हरेसंसारसागरात् त्राहिमांसर्वदुःखघ्न रोगशोकार्णवाद्धरे दुर्गतांस्त्रायसेवि
ष्णोयेस्मरंतिसकृत्सकृत् सोहंदैवेनदुर्वृत्तस्त्राहिमाशोकसागरात् पुष्करांक्षनिमग्नोहमायाविज्ञानसागरेत्राहि
मादेवदेवेशत्वत्तोनान्योस्तिरक्षिता यद्बाल्येयच्चकौमारेयौवनेयच्चवार्द्धके तत्पुण्यंवृद्धिमाप्नोतुपापंहरहला

पुधेतिमंत्रैःप्रार्थयेत् ततःस्तोत्रपुराणपठनादिभी रात्रिशेषमतिवाह्य परादिनेप्रातःस्नानादिनित्यकृत्यं विधाय
पुनः सपरिवारं श्रीकृष्णंयथासंभवं संपूज्य चंडिकायाश्च यथाविभवं महोत्सवं कृत्वा यथाशक्ति ब्राह्मणान्भो
जयित्वा तेभ्यः सुवर्णमेदिनीधेनुवस्त्रादियथादिष्टं ततःकृष्णोमेप्रीयतामिति दत्त्वा यंदेवंदेवकीदेवीवसुदे
वादजीजनत् भौमस्यब्रह्मणोगुप्त्यैतस्मैब्रह्मात्मनेनमः सुजन्मनेसुदेवायगोब्राह्मणहितायच शांतिरस्तुशिवं
चास्त्वित्युक्त्वाप्रतिमामुद्रास्यतांब्राह्मणायदत्त्वाब्राह्मणान्विसृज्य इष्टैःसह स्वयंपारणंकुर्यादिति गारुडेपु सर्वा
यसर्वेश्वरायसर्वपतयेसर्वभवायगोविंदायनमइतिपारणारंभे भूताय भूतपतये भूतेश्वराय भूतसंभवाय गोविंदा
यनमः इतिसमापनेमंत्रउक्तः इदंचप्रतिमासं कृष्णाष्टम्यामप्युक्तं मदनरत्ने वह्निपुराणे प्रतिमासंचतेपूजाम
ष्टम्यांयःकरिष्यति ममचैवाखिलान्कामान्संप्राप्स्यतिनसंशयइति अथपारणनिर्णयः पारणमुपवासपर
दिनेपूर्वाह्णेकर्त्तव्यं उपवासेषुसर्वेषुपूर्वाह्णेपारणंभवेदिति देवलस्मरणात् एवंसामान्यतः पूर्वाह्णे पारण
प्राप्तौ पारणदिनेकेवलाष्टमीसद्भावेतदंतेकर्त्तव्यो तदाहभृगुः जन्माष्टमीरोहिणीचशिवरात्रिस्तथैवच पूर्वविद्धै
वकर्त्तव्यातिथिभांतेचपारणमिति अत्ररोहिणीव्रतोपवासेभांते कर्त्तव्ये इतरोपवासे तिथ्यंते पारणमितिविवेकः
॥ विष्णुरहस्ये ॥ कृष्णाष्टमीस्कंदषष्ठीशिवरात्रिश्चतुर्दशी एताः पूर्वयुताः कार्यास्तिथ्यंतेपारणंभवेदिति
॥ निगमेऽपि ॥ पूर्वविद्धासुतिथिषुभेषुचश्रवणंविना उपोष्यविधिवत्कुर्यात्तत्तदंतेचपारणमिति ॥ विष्णुध
र्मेऽपि ॥ जयंतीशिवरात्रिश्चकार्येभद्राजयान्विते कृतोपवासस्तिथ्यंतेतथाकुर्याच्चपारणमिति ॥ यदातुपारण
दिनेऽष्टमीरोहिण्योः संभवस्तदोभयांते पारणंकर्तव्यं तदुक्तंपद्मपुराणे कार्याविद्धातुसप्तम्यारोहिणीसहिताष्ट
मी तत्रोपवासंकुर्यात्तुतिथिभांतेचपारणमिति ब्रह्मवैवर्तेपि अष्टम्यामथरोहिण्यांनकुर्यात्पारणंक्वचित् हन्यात्

पुराकृतंकर्मउपवासार्जितंफलं तिथिरष्टगुणंहंतिनक्षत्रंचचतुर्गुणं तस्मात्प्रयत्नतः कुर्यात्तिथिभांतेचपारणमिति
स्कंदपुराणे तिथिनक्षत्रनियमेतिथिभांतेचपारणं अतोन्यथापारणेतुव्रतभंगमवाप्नुयादितिनिर्णयामृते , अत्रा
दृश्यतेपारणंकार्यंरोहिण्यंतेनापेक्षितः भांतेपारणविधानस्य रोहिणीश्रवणातिरिक्तनक्षत्रविषयत्वात् याका
श्चितिथयःप्रोक्ताःपुण्यानक्षत्रसंयुताः ऋक्षांतेपारणंकुर्याद्विनाश्रवणरोहिणीमितिस्मरणात् माधवीयेतु नक्षत्रं
चतुर्गुणमितिप्रत्यवायस्योदाहृतत्वात् मैवंयुक्त विनाश्रवणरोहिणीमिति वचनंतु केवलनक्षत्रोपवासविषय
मनुकल्पविषयंचेत्यवगंतव्यमित्युक्त ननु यदा पूर्वविद्धोपवासेपरदिनेर्द्धरात्रेतदूर्ध्वंवातिथ्यंतोभवति तदा महा
निशायां भोजननिषेधात् द्वितीयदिनउपवासः प्रसज्येत सच नयुक्तः पारणस्यावश्यकांगत्वात् यदिपारणभं
गोनस्यात्तदाप्रतिनिधिविधानं नोपपद्येत तद्विधानंच द्वादशीप्रस्तावे देवलेनदर्शितं संकटेसमनुप्राप्तेद्वादश्यांपार
येत्कथं अद्भिस्तुपारणंकुर्यात्पुनर्भुक्तंनदोषकृदिति अतः पारणशब्दबलात्प्रतिनिधिबलाच्च पारणस्यांगत्वंद्र
ष्टव्य अतएवादित्यपुराणे पारणांतंव्रतंज्ञेयंव्रतांतेतद्विभोजनं असमाप्तेव्रतेपूर्वंनैवकुर्याद्व्रतांतरमितिपारणशब्द
स्य पारकर्मसमाप्तावितिधातोर्निष्पन्नत्वेनव्रतसमाप्त्यर्थत्वात्तदभावेव्रतस्यासमाप्तिः स्यादितिचेत् सत्यं तिथि
भांतकालः पारणस्यांगं पारणंचांगि नह्यंगभावेंगिन एवलोपइतिप्रसिद्धिरस्ति अतश्चतिथ्यंताभावेपि दिवैवपारणं
कर्तव्यं तदुक्तं तिथ्यृक्षयोर्यदाछेदोनक्षत्रं तमवाप्यवा अर्द्धरात्रेऽपिवाकुर्यात्पारणंह्यपरेऽहनीति अस्यायमर्थः
तिथ्यृक्षयोः छेदद्वयोः परिसमाप्तौ दिवैव पारणं कर्तव्यं अयंमुख्यः नक्षत्रांतइत्यनुकल्पः नक्षत्रपदंतिथेर
प्युपलक्षणं अन्यतरांतेवापारणंकुर्यादित्यर्थः अर्धेचार्धरात्रेयदुभयांतस्तदादिवसे मुख्यानुकल्पयोरुभयोरप्य
संभवाद्रात्रौच पारणस्यनिषिद्धत्वान्नार्धात्तत्राप्युपवासप्राप्तौ पारणप्रतिप्रसवः क्रियते अर्द्धरात्रेऽपिवा कुर्यादिति

निर्गमस्त्वेन् अर्द्धरात्रेतिथिभांते स्यात्तदा ऽपरेह्नि परदिनेपारणंकुर्यात् दिवसपारणंच सर्वोपवाससाधारणं तदुक्तब्रह्मांडे सर्वेष्वेवोपवासेषुदिवापारणमिष्यते अन्यथापुण्यहानिःस्याद्दतेधारणपारणामिति गरुड पुराणेऽपि अन्यतिथ्यागमेरात्रौतामसस्तैजसोदिवा तामसेपारणंकुर्वंस्तामसींगतिमश्नुतइति अन्यत्तदसदिति स्मृतिकौस्तुभे शास्त्रांतरादेवास्यार्थस्यासिद्धत्वेन वाक्यद्वयवैयर्थ्यापत्तेः अपिशब्देन प्रतिप्रसवतात्पर्यंचोतनाच्च अन्यतरांतेपारणाभ्यनुज्ञानं नारदीयेऽपि तिथिनक्षत्रसंयोगेउपवासोयदाभवेत् पारणंतुनकर्तव्यंयावन्नैकस्यसंक्षयइति वह्निपुराणे जयंतीमुपक्रम्य भांतेकुर्यात्तिथेर्वापिशस्तंभारतपारणमिति तथा रोहिणीसहिताचेयंविद्वद्भिःसमुपोषिता वियोगेपारणंकुर्युर्मुनयोब्रह्मवादिनः सांयोगिकव्रतेप्राप्तेयद्येकोपिवियुज्यते तत्रैवपारणंकुर्यादेवंवेदविदोविदुरिति मदनरत्नेपि यदादिने नैकतरस्यापवंत्र किंतुरात्रावेव निशीथादर्वागुभयांतोन्यतरांतोवातदारात्रावप्युभयांतेऽन्यतरांतेवाकर्तव्यं यदातुनिशीथव्यवहितपूर्वक्षणएवोभयांतएकतरांतोवा तदा निशीथे पारणं कर्तव्यं तिथ्यृक्षयोरितिवचनादिति निशीथोरात्रेरष्टमोमुहूर्त्तो यत्तु नरात्रौपारणंकुर्यादृतेवैरोहिणीव्रतात् तत्रनिश्यपितत्कुर्याद्वर्जयित्वामहानिशामिति गौडोदाहृतभविष्योत्तरवचनेन महानिशायां पारणनिषेधः समहानिशातोऽर्वाक् पारणकाललाभेऽवगंतव्यः निर्णयामृतेप्येवमपि महानिशातोर्वागन्यतरांतलाभेमहानिशानिषेधः महानिशायामेवान्यतरांतलाभे तत्रैवपारणमिति अत्रकेचित् यत्तु मयूखउक्तं पारणंरात्रौनकुर्यात् किंतुदिवैवेति तन्मौढ्यवादमात्रं अर्द्धरात्रेपिवाकुर्यादित्याद्यनेकवचनानर्थक्यप्रसंगात् प्राचीनहेमाद्र्यादिसर्वग्रंथविरोधाच्च यदप्युक्तंमाधवेन अर्द्धरात्रशब्देन रात्रिमात्रंगृह्यत इति तदपिमाधवग्रंथे तादृशार्थानुपलंभान्मृग्यं महानिशासार्द्धयामादुपरितोयामः तदुक्तं महानिशातुविज्ञेयामध्यमंमध्ययामयोः तथा मध्यम

प्रहरोरात्रेर्विज्ञेयातुमहानिशेतिस्मृत्यंतरमिति इदमेवहेमाद्रिमदनरत्नमाधवादीनांमतं कामधेनौ गार्ग्यस्तु महानिशातुविज्ञेयामध्यमंप्रहरद्वयमित्यादि वृद्धशातातपस्तु महानिशाद्विघटिकेरात्रौमध्यमयामयोरित्याह वेदपाठपरंतदित्यन्ये अशक्तस्तु गौणमुख्यकालालाभेपिदिवैवपारणंकुर्यात् जयंत्यांपूर्वविद्धायामुपवासंसमाचरेत् तिथ्यंतेचोत्सवांतेवाव्रतेकुर्वीतपारणमिति कालादर्शादिनिबंधवचनात् उत्सवांते जागराद्युत्सवांते द्वितीयदिवसेप्रातरित्यर्थः अत्रकेचित् चतुर्कमयूखे उद्यापनंत्वनुक्तत्वान्नास्तीतितदप्यपेशलं उद्यापनंविनायत्तुतद्व्रतंनिष्फलंभवेत् यदिचोद्यापनंनोक्तंव्रतानुगुणतश्चरेत् वित्तानुसारतोदद्यादनुक्तोद्यापनेव्रते गांचैवकांचनंदद्याद्व्रतस्यपरिपूर्तये ॥

॥ इतिपृथ्वीचंद्रोदयेनंदिपुराणोक्तेस्तस्मात्सर्वथाउद्यापनंकर्त्तव्यम् ॥

॥ तत्प्रकारश्चभविष्योत्तरोक्तेजन्माष्टमीव्रतकथाच ॥

॥ युधिष्ठिरउवाच ॥ कीदृशंतद्व्रतंदेवदेवैः सर्वैरनुष्ठितं जन्माष्टमीतिसंज्ञंचपवित्रंपापनाशनं येनत्वंतुष्टिमायासिचीर्णेनप्रभवायचएतन्मेतत्वतोब्रूहिसविधानंसविस्तरं ॥ श्रीकृष्णउवाच ॥ मासिभाद्रपदेष्टम्यांनिशीथेकृष्णपक्षगे शशांकेवृषराशिस्थे ऋक्षेरोहिणीसंज्ञके योगेस्मिन्वसुदेवाद्धिदेवकीमामजीजनत्
भगवत्याश्चतत्रैवक्रियतेस्ममहोत्सवः योगेस्मिन्कस्यअष्टम्यांसिंहराशिगतेरवौ सप्तम्यांलघुभुक्कुर्याद्दंतधावनपूर्वकं उपवासस्यनियमंरात्रौस्वप्याज्जितेंद्रियः केवलेनोपवासेनतस्मिञ्जन्मदिनेमम सप्तजन्मकृतात्पापान्मुच्यतेनात्रसंशयः उपावृत्तस्यपापेभ्योयस्तुवासोगुणैःसह उपवासःसविज्ञेयः सर्वभोगविवर्जितः ततोष्टम्यांतिलैःस्नातोनद्यादौविमलेजले सुदेशेशोभनंकुर्याद्देवक्याःसूतिकागृहं सितपीतैस्तथारक्तैः

पुष्प
कर्बुरैर्हरितैःपृथक् वासोभिः शोभितंकृत्वा समंतात्कलशैर्नवैः भक्ष्यैःफलैरनेकैश्चदीपालिभिरितस्ततः
मालाविरचितंचंदनागुरुधूपितं अतिरम्यमनोपम्यंरत्नजालादिभूषितं हरिवंशस्यचरितंगोकुलंचविलेखयत्ततो।
वादित्रनिनदैर्वीणावेणुरवाकुलंनृत्यगीतक्रमोपेतंमंगलैश्चसमंततः वन्हिवारिलोहखड्गैःकृष्णच्छायाम्बरादिभिः
हारिविन्यस्तमुसलैरक्षितंरक्षपालकैः पश्चाद्देव्याधिष्ठितंचस्त्रीभिश्चस्वजनैस्तथा एवंविभवसारेणकृत्वातत्सूति
कागृहंतन्मध्येप्रतिमास्थाप्यासाचाप्यष्टविधास्मृता कांचनीराजतीताम्रीपैत्तलीमृन्मयीतथा वार्क्षीमणिमयीचै
ववर्णकैर्लिखितातथा सर्वलक्षणसंपूर्णाःपर्यंकेचाष्टतास्तृते संततकांचनाभासांमयासहतपस्विनीं प्रसुप्तांच
प्रसूतांचस्थापयेन्मंचकोपरि मांतत्रबालकंगुह्यपर्यंकेस्तनपायिनं श्रीवत्सवक्षसंशांतंनीलोत्पलदलच्छविं यशो
दांतत्रचैकस्मिन्प्रदेशेसूतिकागृहे तद्वच्चकल्पयेत्पार्थप्रसूतवरकन्यकां तथैवममपार्श्वस्थाःकृतांजलिपुटानृप
देवाग्रहास्तथानागायक्षाविद्याधरानटाः प्रणताःपुष्पमालाग्रचारुहस्ताःसुरासुराः संचरंतइवाकाशेप्रहारैरुदितो
दितेः वसुदेवोपितत्रैवखड्गचर्मधरः स्थितः कश्यपोवसुदेवश्चअदितिश्चैवदेवकी शेषोपिबलभद्रोयंयशोदादि
तिरन्वभूत् नंदःप्रजापतिर्दक्षोगर्गश्चापिचतुर्मुखः गोप्यश्चाप्सरसःसर्वे गोपाःसर्वेदिवौकसः एषावताराराजें
द्रकंसोयंकालनेमिजः तत्रकंसनियुक्ताश्चमोहितायोगनिद्रया गोधेनुकुंजराश्चैवदानवाःशस्त्रपाणयःनृत्यंतश्चाप्स
रोभिश्चगंधर्वागीततत्पराः रम्यामेवंविधांकृत्वादेवकींनवसूतिकां लेखनीयश्चतत्रैवकालियोयमुनाहृदे इत्येवं
मादियत्किंचिच्छक्यतेचरितंमम लेखयित्वाप्रयत्नेनपूजयेद्भक्तितत्परः ततस्तान्पूजयेद्भक्त्यागंधपुष्पाक्षतैः फ
लैःकूष्मांडैर्नारिकेलैश्चखर्जूरैर्दाडिमीफलैः बीजपूरैःपूगफलैर्लकुचैस्त्रपुसैस्तथा कालदेशोद्भवैःपुष्टैःपुष्पैश्चापियुधि
ष्ठिर पाद्याद्यैःपूजयेद्भक्त्यागंधपुष्पाक्षतैः फलैः मंत्रेणानेनकौंतेयदेवकींपूजयेन्नरः गायद्भिःकिन्नराद्यैःसंतत

परिस्तृतांवेणुवीणानिनादै भृंगारादर्शकुंभप्रवरकृतकरैःकिन्नरैःसेव्यमाना पर्यंकेस्वास्तृतेयामुदिततरमुखीपु

त्रिणीसम्यगास्ते सादेवीदेवमाताजयतिसुवदनादेवकीकांतरूपा पादौसंवाहयंतीश्रीर्देवक्याश्चरणांतिके नि

पण्णापंकजेपूज्यानमोदेव्यैश्रियैइति प्रणवादिनमोंतंचपृथक्नामानुकीर्त्तयेत् कृत्वापूजांविधिज्ञश्चसर्वपापापनु

त्तये देवक्यैवसुदेवायवासुदेवायचैवहि वलदेवायनंदाययशोदायैपृथक् पृथक् क्षीराद्यैःस्नपनंकृत्वाचंदनेनानुलेप

येत् पूजांतरमपीच्छंतिकेचिदत्रैवसूरयः चंद्रोदयेशशांकायअर्घ्यंदद्याद्धरिंस्मरेत् अनघंवामनंशौरिंवैकुंठपुरुषो

त्तमम् वासुदेवंहृषीकेशंमाधवंमधुसूदनं वाराहंपुंडरीकाक्षंनृसिंहंदैत्यसूदनं दामोदरंपद्मनाभंकेशवंगरुडध्व

जं गोविंदमच्युतंकृष्णमनंतमपराजितं अधोक्षजंजगद्बीजंसर्गस्थित्यंतकारकं अनादिनिधनंविष्णुंत्रिलोकेशंत्रि

विक्रमं नारायणंचतुर्बाहुंशंखचक्रगदाधरं पीताम्बरधरंनित्यंवनमालाविभूषितं श्रीवत्सांकंजगत्सेतुंश्रीधरं

श्रीपतिंहरिं योगीश्वरायदेवाययोगिनांपतयेनमः योगोद्भवायनित्यायगोविंदायनमोनमः स्नानमंत्रः यज्ञे

श्वरायदेवायतथायज्ञोद्भवायच यज्ञानांपतयेचाथगोविंदायनमोनमः धूपादिमंत्रः विश्वेश्वरायविश्वायतथा

विश्वोद्भवायच विश्वस्यपतयेतुभ्यंगोविंदायनमोनमः पूजामंत्रः मंत्रेणानेननैवेद्यंदद्याच्चंद्रमसेनरः तथैवा

र्घ्यंचमंत्रेणअनेनैवतुदापयेत् क्षीरोदार्णवसंभूतअत्रिनेत्रसमुद्भव गृहाणार्घ्यंशशांकेमंरोहिण्यासहितोमम

ज्योत्स्नापतेनमस्तुभ्यंनमस्तेज्योतिषांपते नमस्तेरोहिणीकांत अर्घ्यंनः प्रतिगृह्यतां स्थंडिलेस्थापयेद्देवंशशां

कंरोहिणीयुतं देवक्यावसुदेवंचनंदंचैवयशोदया वलदेवंमयासार्द्धंभक्त्यापरमयानृप संपूज्यविधिवद्देवीं किंना

प्नोतिचदुर्लभं अर्द्धरात्रेवसोर्धारांपातयेद्गव्यसर्पिषा ततोवार्द्धापयेन्नालंपष्ठीनामादिकंमम कर्त्तव्यंतत्क्षणाद्रा

त्रौप्रभातेनवमीदिने यथामयितथाकार्यो भगवत्यामहोत्सवः ब्राह्मणान्भोजयेद्भक्त्यातेभ्योदद्याच्चदक्षिणां

यंदेवंदेवकीदेवीवसुदेवादजीज
हिरण्यंमेदिनींगांवोवासांसिकुसुमानिचयद्यदिष्टमंतत्कृष्णोमेप्रीयतामिति
नत् भोमस्यब्रह्मणोगुप्त्यै तस्मैब्रह्मात्मनेनमः सुजन्मनेसुदेवायगोब्राह्मणहितायच शांतिरस्तुशिवंचास्तुइ
त्युक्त्वातांविसर्जयेत् ततोबंधुजनौघंचदीनानाथजनंतथा भोजयित्वासुशांतात्मास्वयंभुंजीतवाग्यतः एवंय
कुरुतेदेव्यादेवक्यासमहोत्सवं प्रतिवर्षंविधानेनमद्भक्तोधर्मनंदन नरोवायदिवानारीयथोक्तफलमाप्नुयात् पुत्र
संतानमनघंसौभाग्यमतुलंलभेत् इहधर्मरतिर्भूत्वामृतोवैकुंठमाप्नुयात् तत्रदिव्येनमानेनवर्षलक्षंयुधिष्ठिर भो
गान्नानाविधान्भुंक्त्वापुण्यशेषादिहागतः सर्वकामसमृद्धेतुसर्वसुखविवर्जिते सर्वरत्नयुतेपार्थसर्वगोकुलमंड
ले महान्नृपवरिष्ठानांजायतेहृदयोमम यस्मिन्सदेवदेशेतुलिखितवापटार्पितं ममजन्मदिनंपुण्यंसर्वालंकारभू
षितैः पूज्यतेपाण्डवश्रेष्ठजनैरुत्सवसंयुतैः परचक्रभयंतत्रनकदाचिद्भवेत्पुनः पर्जन्यःकामवर्षीस्यादीतिभ्यो
नभयंभवेत् गृहेवापूज्यतेयास्मिन्देवक्याश्चरितमम तत्रसर्वसमृद्धिः स्यान्नोपसर्गादिजभयं पशुतोनकुलाद्या
लात्पापरोगाच्चपातकात्राजतश्चौरतश्चापिनकदाचिद्भयंभवेत् प्रसंगेनापियोभक्त्याव्रतंपश्येजनाकुलं सोपि
पापविनिर्मुक्तः प्रयातिहरिमंदिरं जन्माष्टमीजनमनोनयनाभिरामा पापापहासदितिनंदितनंदगोपा यो
देवकीसुतयुतांयजतीहतस्यां पुत्रानवाप्यसमुपैतिपदंसविष्णोः ॥

॥ इतिश्रीजन्माष्टमीव्रतकथासमाप्ता ॥

अन्याकथापद्मपुराणे ॥ ॥ शौनकउवाच ॥ कृष्णजन्माष्टमीसूततस्यामाहात्म्यमुत्तमं कथयस्वमहाप्राज्ञ
चोद्धरस्वभवार्णवात् सूतउवाच कृष्णजन्माष्टमींब्रह्मन्भक्त्याकरोतियोनरः सयातिविष्णुपुरंयातिकुलकोटियुतोद्वि
ज अष्टमीबुधवारेचसोमेचैवद्विजोत्तम रोहिणीऋक्षसंयुक्ताकुलकोट्याश्चमुक्तिदा ३ महापातकसंयुक्तः करोति

व्रतमुत्तमं सर्वपापाद्विनिर्मुक्तश्चांतेयातिहरेर्गृहं ॥ कृष्णजन्माष्टमीं ब्रह्मन्नकरोति नराधमः ॥ इहदुःखमवाप्नोतिस
प्रेत्यनरकंव्रजेत् ॥५॥ नकरोतिचयानारीकृष्णजन्माष्टमीव्रतं ॥ वर्षेवर्षेतुसामूढानरकंयातिदारुणम् ॥६॥ जन्माष्टमीदि
नेयोवैनरोऽश्नातिविमूढधीः ॥ महानरकमश्नातिसत्यंसत्यंवदाम्यहं ॥७॥ दिलीपेनपुरापृष्टोवसिष्ठोमुनिसत्तमः ॥ त
च्छृणुष्वमहाप्राज्ञसर्वपातकनाशनम् ॥८॥ दिलीपउवाच ॥ भाद्रेमास्यसिताष्टम्यांयस्यांजातोजनार्दनः ॥ तदहंश्रो
तुमिच्छामिकथयस्वमहामुने ॥९॥ कथंवाभगवाञ्जातःशंखचक्रगदाधरः ॥ देवकीजठरेविष्णुः किंकर्तुंकेनहेतुना
१०॥ वसिष्ठउवाच ॥ शृणुराजन्प्रवक्ष्यामिकस्माज्जातोजनार्दनः ॥ पृथिव्यांत्रिदिवंत्यक्त्वाभवनंकथयाम्यहम् ॥ ११ ॥ पु
रावसुधराह्यासीत्कंसादिनृपपीडिता ॥ स्वाधिकारप्रमत्तेनकंसदूतेनताडिता ॥ क्रंदतीरुदतीक्ष्मातुपयोघूर्णितलोच
ना ॥ यत्रतिष्ठतिदेवेशउमाकांतोवृषध्वजः ॥ कंसेनताडितानाथइतितस्मैन्यवेदयत् ॥ १४ ॥ क्रंदतींतांसमालोक्यकोपेन
स्फुरिताधरः ॥ उमयासहितः सर्वैर्देववृंदैरनुद्रुतः ॥ आजगाममहादेवोविधातृभवनंरुषा ॥ गत्वाचोवाचब्रह्माणं
कंसध्वंसनिमित्तये ॥ १६ ॥ उपायःसृज्यतांब्रह्मन्भवतुविष्णुनासह ॥ ऐश्वरंतद्वचःश्रुत्वागंतुंचप्रोद्यतोविभुः
क्षीरोदंयत्रवैकुंठःसुप्तोऽस्तिभुजगोपरि ॥ हंसपृष्ठंसमारुह्यहरेरंतिकमाययौ ॥ तत्रगत्वासमंधात्रादेववृंदैर्हरा
दिभिः संयुक्तैःस्तूयतेवाग्भिः कोमलैर्वाग्विदांवरैः ॥ १९ ॥ नमःकमलनेत्रायहरयेपरमात्मने ॥ जगतःपालयित्रे
चलक्ष्मीकांतनमोस्तुते २० इतितेभ्यःस्तुतिंश्रुत्वाप्रत्युवाचजनार्दनः देवान्क्लिष्टमुखान्सर्वान्भवाद्भिरागतंकथम् २१
ब्रह्मोवाच शृणुदेवजगन्नाथयस्मादस्माकमागतं ॥ कथयामिसुरश्रेष्ठतदहंलोकभावन ॥ २२ ॥ शूलिदत्तवरोन्मत्तः कं
सराजोदुरासदः वसुधाताडितातेनकरादाजेनपीडिता ॥ २३ ॥ पूर्वंतपःकृतंतेनदुष्करंभुविमानवैः ॥ तस्माच्चकम्पिरे
देवाः शूलिनः शरणंययुः ततःशूलीतत्समीपंगत्वावाक्यमुवाचह ॥ वरंवरयभद्रंतेदास्यामिसुरदुर्लभम् ॥ तः

तावत्रैवरंकंसोमाययातुप्रवंचितः भगिनेयांविनाशंभोमरणंभवितानवै २४ तस्माद्गच्छस्वयंदेवकंसंहंतुंदुरासदं देवकीजठरेजन्मलब्ध्वागत्वाचगोकुलम् २५ ब्रह्मणाप्रेषितोदेवः प्रत्युवाचचशूलिनं पार्वतीदेहिवेशभोश्चन्दंस्थित्वागामिष्यति २६ उमयारमयासार्द्धंशंखचक्रगदाधरः उद्दिश्यमथुरांचक्रे प्रयाणंकमलासन २७ देवकीजठरेजन्मलेभेतत्रगदाधरः यशोदाकुक्षिमध्यास्तेशर्वाणीमृगलोचना नवमासांश्चविश्रम्यकुक्षौनवदिनाधिकान् भाद्रमास्यासितेपक्षेचाष्टमीसंज्ञिकेतिथौ रोहिणीतारकायुक्तारजनीघनघोरिता तस्यांजातोजगन्नाथः कंसारिर्वसुदेवजः ३० वैराटीनंदपत्नीचयशोदाऽजीजनत्सुतां पुत्रंपद्मकरंपद्मनाभिंपद्मदलेक्षणं ३१ तदाह पितुमारेभेदृष्ट्वाचानकदुंदुभिः कंसासुरभयत्रस्ताप्रोवाचेदेवकीतदा ३२ विराटंगच्छभोनाथसुतंप्रत्यर्पितुंकिल पुत्रंदत्त्वायशोदायैसुतांतस्याःसमानय तस्यावचःसमाकर्ण्यवसुदेवोपिदुःखितः अर्ककुमारमादायविराटाभिमुखोययौ ३४ यमुनाजलसंपूर्णातत्पथोमध्यवर्तिनी आसीत्प्रांतेमहादीर्घागंभीरोदकपूरभाक् ३५ एवंदृष्ट्वातटेस्थित्वायमुनामवलोक्यच वसुदेवोऽपिदुःखार्तोविललापातिचिंतया ३६ किंकरोमिक्वगच्छामिविधिनाऽपिहिवंचितः कथमद्यगमिष्यामिविराटनंदमंदिरम् ३७ हरिणातत्रसानंदमाययावंचितः पिता क्षणमात्रंतटेस्थित्वायमुनामवलोकयत् ३८ तेनदृष्ट्वापुनः सापिक्षणाज्जानुवहाऽभवत् तांदृष्ट्वाहृष्टचित्तः सप्रस्थानमकरोत्तदा ३९ मायांकृत्वाजगन्नाथःपितुरंकाज्जलेऽपतत् तंपुत्रंपतितंदृष्ट्वाहाहाकृत्वासुदुःखितः महापापंपुनः कर्त्तुंविधिनातेनवंचितः त्राहिमांजगतांनाथसुतंरक्षसुरोत्तम ४१ जनकक्रंदितंदृष्ट्वाकंसारिः कृपयामुहुः जलक्रीडांसमाचीर्यपितुः क्रोडमगात्पुनः पथातेनद्विजश्रेष्ठजगामनंदमंदिरं सुतंदत्त्वायशोदायैसुतांतस्याः समानयत् निजागारंततःप्राप्यपत्न्यैप्रत्यर्पितासुता ॥ देवकीचप्रसूतेतिवार्त्तांप्राप्तासुरारिणा

आनेतुंप्रेपितादूताः सुतांदुहितरंतदा आगत्यकंसदूतास्तेसुतांनेतुंप्रचक्रमुः ४५ बलाद्धस्तात्समाकृष्यदेवकीवसुदे
वयोः कंसदूतागृहीत्वातामर्पित्वातुसुरारये ४६ सधृत्वातांमहाराजंसभयोभूद्दुरासदः शुद्धकांचनवर्णाभांपूर्णे
दुवदनांहसन् दृष्ट्वाकंसोहसंतींतांविद्युत्स्फुरितलोचनां आदिदेशासुरश्रेष्ठोजहिनीत्वाशिलोपरि आज्ञांलब्ध्वा
सुरास्तेवैनिष्पेष्टुंतांप्रवर्तिताः विद्युच्छीघ्रतरागौरीजगामस्वकरांतिकात् गौर्य्युवाच शृणुराजन्प्रवक्ष्यामिय
त्रास्तेशत्रुरुत्तमः नंदस्यनिलयेगुप्तस्तवहंतासुरोत्तमः वसिष्ठउवाच एवमुक्त्वातुसादेवीजगामानिजमंदिरं
श्रुत्वावाक्यंततोदेव्याःकंसोराजासुदुःखितः भगिनींपूतनामाहगच्छत्वंनंदमंदिरं छद्मनातत्सुतंहत्वागच्छत्वं
वांछितंवहु दास्यामिशासनंतेवैव्रजशीघ्रंशुभंकुरु आज्ञांप्राप्यराक्षसीसागोकुलाभिमुखंगता मायया तंगृहं
द्वारंप्रविष्टासुरमर्दनं स्तनपानेनतत्प्राणानाकृष्यनंदगोकुले केशिनंचवकंदैत्यंधेनुकंरासभंपुनः जृंभणंचाग्नि
व्हंचहत्वागोवर्धनंदधत् कालीयमर्दनंकृत्वागतोमधुपुरींततः दृष्ट्वाकंसोहतःक्रूरः कंसमल्लानजीजयत् पित
रौतोषयामाससुप्रसन्नैस्सुसंस्कृतः एतत्तेकथितंराजन्विष्णोर्जन्मदिनव्रतं श्रुत्वापापानिनश्यंतिकृत्वाकिंनभ
विष्यति यइदंकुरुतेमर्त्योयाचनारीहरेर्व्रतं ६१ ऐश्वर्यमतुलंप्राप्यजन्मन्यत्रयथेप्सितं पूर्वविद्धानकर्त्त
व्यातृतीयापष्ठिरेवच अष्टम्येकादशीभूताधर्मकामार्थवांछिभिः वर्जयित्वाप्रयत्नेनसप्तमीसंयुताष्टमीं विनाऋक्षे
णाकर्त्तव्यानवमीसंयुताष्टमी उदयेचाष्टमीकिंचित्सकलानवमीयदि मुहूर्तंरोहिणीयुक्तासंपूर्णासाष्टमीभवेत् अ
ष्टमीवुधवारेणरोहिणीसहितायदि सोमेनवाभवेद्राजन्किंकृतैर्व्रतकोटिभिः नवम्यामुदयात्किंचित्सोमेवापिवुधे
पिच अपिवर्षशतेनापिलब्धात्रापिनलभ्यते विनाऋक्षंतुकर्त्तव्यानवमीसंयुताष्टमी कार्याविद्धापिसप्तम्यारो

हिणीसंयुताष्टमी . कलाकाष्ठामुहूर्तापियदाकृष्णाष्टमीतिथिः ॥ नवम्यासहिताग्राह्यासप्तमीसंयुतानहि किंपुनर्बुध
रोहिणसोमेनापिविशेषतः ॥ किंपुनर्नवमीयुक्ताकुलकोट्यास्तुमुक्तिदा ॥ पलवेधेनराजेंद्रसप्तम्याअष्टमीत्यजेत् सु
राबिंदुनास्पृष्टोगंगाम्भःकलशोयथा । दिलीपउवाच केनचादौकृतंचैतत्केनवातत्प्रकाशितं ॥ किंपुण्यंकिंफलंदेवः
थयस्वमहामुने वसिष्ठउवाच . चित्रसेनोमहाराजमहापापपरोमहान् ॥ आस्यागमनंकृत्वास्वर्णस्तेयंद्विज
च सुरयाचसदात्तसोथमांसेसदारतः ॥ एवंपापसमायुक्तोनित्यंप्राणिवधेरतः ॥ चांडालैःपतितैःसार्द्धमा
लापंसर्वदाकरोत् एकदैवविधोराजामृगयायांमनोदधे ॥ अरण्येपिततज्ञात्वाभ्रमयित्वाचसर्वतः सावधानंभ
न्सर्वान्वाक्यमेतदुवाचह । सचवध्यः पुरोयस्यमयाच्छेद्यस्तोगमिष्यति सर्वेपितताराजाव्याघ्रंपश्चाज्जगामह । अ
कक्केशदुःखेन व्याघ्रंहंतुसमाहितः क्षुत्पिपासाकुलःप्राप संध्यायांयमुनातटम् अष्टमीरोहिणीयुक्तातद्दिनेज
न्मवासरं स्वःकन्यायमुनायांवैव्रतंचक्रुर्नराधिप नानोपहारैर्द्रव्यैश्चधूपदीपैःसुशोभनैः गंधपुष्पंतथाद्रव्यं
कुंकुमादिमनोहरम् ॥ अन्नंवहुतरंदृष्ट्वाभोजनेमानसंकृतम् श्रीराजोवाच अन्नाभावान्ममप्राणाशुप्राणायास्यंति
निश्चितं स्त्रियऊचुः जन्माष्टम्यांहरेरद्यनभोक्तव्यंत्वयानघ गृध्रमांसंखरंकाकंगोमांसमन्नमेवच भुक्तवान्नरसं
देहोयोभुंक्तेकृष्णजन्मनि किंकिंछिद्रंनसंजातंसंसारेवसतांनृणां येनदेहस्थितप्राणाजयंतोनकृतान्नृप तत्राकृतो
पवासस्यपाठेनयममंदिरं यद्दत्तंपितरोनिघ्नंनगृह्णंतियथाविधि पितरःपातिताःसर्वेजयंत्यांभोजनेकृते इ
तिश्रुत्वाततोराजन्व्रतंचक्रेनराधिपः किंचित्पुण्यंकियद्द्रव्यंवस्त्रंचानीयहर्षितः ॥ एतद्व्रतेसमायुक्तास्तिथिभंतेचपारणं
॥ सूतउवाच ॥ यत्फलंमथुरांगत्वादृष्ट्वाकृष्णमुखांबुजात्तत्फलंप्राप्यतेपुंसांकृष्णजन्माष्टमीव्रतात् ॥ यत्फलंद्वारिकां
गत्वादृष्टेविश्वेश्वरेहरौ तत्फलंप्राप्यतेदासैस्तस्यजन्माष्टमीव्रतात् ॥ ॥ इतिश्रीपद्मपुराणेहरिजन्माष्टमीव्रतकथनम्

॥ अथभविष्यत्पुराणोक्तजन्माष्टमीव्रतोद्यापनम् ॥

युधिष्ठिरउवाच उद्यापनविधितत्रब्रूहिदेवदयानिधे येनसंपूर्णतांयातिव्रतमेतदनुत्तमम् श्रीकृष्णउवाच पूर्णां
तिथिमनुप्राप्यश्रद्धाचित्तादिसंयुतः पूर्वेद्युरेकभक्ताशीस्वपेन्मांस्वहृदिस्मरन् प्रातरुत्थायसस्मृत्यपुण्यश्लोका
न्समाहितः निर्वर्त्यावश्यकं कर्मब्राह्मणान्स्वस्तिवाचयेत् गुरुमानीयधर्मज्ञंवेदवेदांगपारगम् वृणुयादृ
त्विजश्चैववस्त्रालंकरणादिभिः पलेनवातदर्द्धेनतदर्द्धार्द्धेनवापुनः शक्त्यावाकारयेत्तत्रवित्तशाठ्यविवर्जितः सौ
वर्णींप्रतिमाकार्यापाद्यार्घ्याचमनादिकं एतत्सपाद्यविधिवत्पूजोपकरणादिक गोचर्ममात्रसालिप्यमध्येमंड
पमाचरेत् ब्रह्माद्यादेवतास्तत्रस्थापयित्वाप्रपूजयेत् मंडपरचयेत्तत्रकदलीस्तंभमंडितं चतुर्द्वारसमोपेतंफ
लपुष्पादिसंयुत वितानंतत्रबध्नीयाद्विचित्रंचैवशोभितं मंडपेस्थापयेत्कुंभंताम्रंवामृण्मयंशुचिः तस्योपरि
न्यसेत्पात्रंराजतंवैणवंतुवा वाससाच्छाद्यकौंतेयपूजयेत्तत्रमाबुधः उपचारैःषोडशभिर्मंत्रैरपिसमाहितः ध्या
त्वावाह्यामृतीकृत्यस्वागतादिभिरादरात् ध्यात्वाचतुर्भुजंदेवंशंखचक्रगदाधरं शुद्धेह्यस्मिन्नधिष्ठानेसन्निधेहि
कृपांकुरु आवाहनं देवदेवजगन्नाथगरुडासनसंस्थित गृहाणासनकंदिव्यंजगद्धातर्नमोस्तुते ॥ आसनं ना
नातीर्थाहृतंशुद्धंनिर्मलंपुष्पमिश्रित पाद्यंगृहाणदैत्यारेविश्वरूपनमोस्तुते पाद्यं गंगादिसर्वतीर्थेभ्योमया
नीतंसुशीतलं गृहाणाचमनंकृष्णविश्वकायनमोस्तुते आचमनीयं गंधपुष्पाक्षतैश्चैवफलेनचसमन्वितं अ
र्घ्यंगृहाणदेवेशमयादत्तंहिभक्तितः अर्घ्यं दधिक्षौद्रघृतंशुद्धंकपिलायाःसुगंधियत् सुस्वादुमधुरंशौरेमधुपर्कंगृ
हाणमे मधुपर्कंआचमनं पंचामृतैस्तुस्नपनंकरिष्यामिसुरोत्तम क्षीरोदधिनिवासायलक्ष्मीकांतायतेनमः
मंदाकिनीगौतमीचयमुनाचसरस्वती ताभ्यः स्नानार्थमानीतंगृहाणशिशिरंजलं स्नानं पुनराचमनं शु

हिणीसंयुताष्टमी कलाकाष्ठामुहूर्तापियदाकृष्णाष्टमीतिथिः॥ नवम्यांसहितायाह्यासप्तमीसंयुतानहि किंपुनर्बुध
वारेणसोमेनापिविशेषतः॥ किंपुनर्नवमीयुक्ताकुलकोट्यास्तुमुक्तिदा॥ तल्लवेनैतराजेंद्रसप्तम्याअष्टमींत्यजेत् सु
रायाबिंदुनास्पृष्टोगंगाभःकलशोयथा॥ दिलीपउवाच॥ केनचादौकृतंचैतत्केनवातत्प्रकाशितं॥ किंपुण्यंकिंफलंदेव
कथयस्वमहामुने॥ वसिष्ठउवाच॥ चित्रसेनोमहाराजामहापापपरोमहान्॥ आगम्यागमनंकृत्वास्वर्णस्तेयंद्विज
स्यच॥ सुरापाचसदातस्याथामांसेसदारतः॥ एवंपापसमायुक्तोनित्यंप्राणिवधेरतः॥ चांडालैःपतितैःसार्द्धमा
लापंसर्वदाकरोत्॥ एकदैवविधोराजामृगयायांमनोदधे॥ अरण्येह्यपितंज्ञात्वातेऽप्यस्यवाचसर्वतः॥ सावधानंभ
टान्सर्वान्वाक्यमेतदुवाचह॥ सचवश्यःपुरोयस्यव्याघ्रोजगामह॥ सलब्धोपिततोराजाव्याघ्रंपश्चाज्जगामह॥ अ
नेकक्लेशदुःखेन व्याघ्रंहंतुंसमाहितः॥ क्षुत्पिपासाकुलःप्राप संध्यायांयमुनातटम्॥ अष्टमीरोहिणीयुक्तातद्दिनंज
न्मवासरं॥ स्वःकन्यायमुनायांवैव्रतंचक्रुर्नराधिप॥ नानोपहारैर्द्रव्यैश्चधूपदीपैःसुशोभनैः॥ गंधपुष्पंतथाद्रव्यं
कुंकुमादिमनोहरम्॥ अन्नंवहुगुणंदृष्ट्वाभोजनेमानसंकृतम्॥ श्रीराजोवाच॥ अन्नाभावान्ममाद्याशुप्राणायास्यंति
निश्चितं॥ स्त्रियऊचुः॥ जन्माष्टम्यांहरेर्यत्नभोक्तव्यंत्वयानघ॥ गृध्रमांसंखरकाकंगोमांसमन्नमेवच॥ भुक्तवान्नरसं
देहोयोभुंक्तेकृष्णजन्मनि॥ किंकिंछिद्रंनसंजातंसंसारवसतान्नृणां॥ यनदेहेस्थितप्राणजंघतान्कृतान्नृप॥ तत्रकृतो
पवासस्याकठिनंयममंदिरं॥ यद्दत्तापितरोनित्यंनगृह्णातियथाविधि॥ पितरःपातितासर्वेजयस्त्यांभोजनंकृतं॥ इ
तिश्रुत्वाततोराजन्व्रतंचक्रेनराधिपः॥ किंचित्पुष्पंकियद्द्रव्यंवस्त्रंचानीयहर्षितः॥ एतद्व्रतंसमायुक्तास्तिथिभंतिचपारणे
॥ सूतउवाच॥ यत्फलंमथुरांगत्वादृष्ट्वाकृष्णमुखांबुजात्तत्फलंप्राप्यतेपुंसांकृष्णजन्माष्टमीव्रतात्॥ यत्फलंद्वारिकां
गत्वादृष्टेविश्वेश्वरेहरौ॥ तत्फलंप्राप्यतेदीप्तस्तस्यजन्माष्टमीव्रतात्॥ ॥ इतिश्रीपद्मपुराणेहरिजन्माष्टमीव्रतकथनम्

॥ अथभविष्यत्पुराणोक्तजन्माष्टमीव्रतोद्यापनम् ॥

युधिष्ठिरउवाच उद्यापनविधितत्रब्रूहिदेवदयानिधे येनसंपूर्णतांयातिव्रतमेतदनुत्तमम् श्रीकृष्णउवाच पूर्णां तिथिमनुप्राप्यश्रद्धाचित्तादिसंयुतः पूर्वेद्युरेकभक्ताशीस्वपेन्मास्वहृदिस्मरन् प्रातरुत्थायसस्मृत्यपुण्यश्लोकान्समाहितः निर्वर्त्यावश्यकं कर्मब्राह्मणान्स्वस्तिवाचयेत् गुरुमानीयधर्मज्ञंवेदवेदांगपारगम् वृणुयादृत्विजश्चैववस्त्रालंकरणादिभिः पलेनवातदर्धेनतदर्धार्धेनवापुनः शक्त्यावाकारयेत्तत्रवित्तशाठ्यविवर्जितः सौवर्णींप्रतिमांकार्यापाद्यार्घ्याचमनादिकं एतत्सपाद्यविधिवत्पूजोपकरणादिकं गोचर्ममात्रसलिप्यमध्येमंडपमाचरेत् ब्रह्माद्यादेवतास्तत्रस्थापयित्वाप्रपूजयेत् मंडपरचयेत्तत्रकदलीस्तंभमंडितं चतुर्द्वारसमोपेतंफलपुष्पादिसंयुतं वितानंतत्रबध्नीयाद्विचित्रंचैवशोभितं मंडपेस्थापयेत्कुंभंताम्रवामृण्मयंशुचिः तस्योपरिन्यसेत्पात्रंराजतंवैणवंतुवा वाससाच्छाद्यकौंतेयपूजयेत्तत्रमाधवः उपचारैःषोडशभिर्मंत्रैरपिसमाहितः ध्यात्वावाह्यामृतीकृत्यस्वागतादिभिरादरात् ध्यात्वाचतुर्भुजंदेवंशंखचक्रगदाधरं शुद्धेह्यस्मिन्नधिष्ठानेसन्निधेहिकृपांकुरु आवाहनं देवदेवजगन्नाथगरुडासनसंस्थित- गृहाणासनकंदिव्यंजगद्धातर्नमोस्तुते ॥ आसनं नानातीर्थाहृतंशुद्धंनिर्मलंपुष्पमिश्रितं पाद्यंगृहाणदैत्यारेविश्वरूपनमोस्तुते पाद्यं गंगादिसर्वतीर्थेभ्योमयानीतंसुशीतलं गृहाणाचमनंकृष्णविश्वेकायनमोस्तुते आचमनीयं गंधपुष्पाक्षतैश्चैवफलेनचसमन्वितं अर्घ्यंगृहाणदेवेशमयादत्तंहिभक्तितः अर्घ्यं दधिक्षौद्रघृतंशुद्धकपिलायाःसुगंधियत् सुस्वादुमधुरंशौरेमधुपर्कंगृहाणमे मधुपर्कंआचमनं पंचामृतैस्तुस्नपनंकरिष्यामिसुरोत्तम क्षीरोदधिनिवासायलक्ष्मीकांतायतेनमः मंदाकिनीगौतमीचयमुनाचसरस्वती ताभ्यः स्नानार्थमानीतंगृहाणशिशिरंजलं स्नानं पुनराचमनं शु

द्वजांबूनदप्रख्येतडिद्भास्वररोचिषी मयोपपादितेतुभ्यंवाससीप्रतिगृह्यतांवस्त्रं पुनराचमनीयं यज्ञोपवीतंपर
ममितियज्ञोपवीतं किरीटकुंडलादीनिकांचीवलययुग्मकं कौस्तुभंवनमालांचभूषणानिभजस्वमे भूषणानि
मलयाचलसंभूतंगंधसारमनोहरं हृदयानंदनंचारुचंदनंप्रतिगृह्यतां चंदनं मालतीचंपकादीनियूथिकाबहु
लानिच तुलसीपत्रमिश्राणिगृहाणसुरसत्तम पुष्पाणि देवकींवसुदेवंचरोहिणींसबलांतथा सात्यकिंचो
द्धवाक्रूरावुग्रसेनादियादवान् नंदंयशोदांतत्कालप्रसूतांगोपिकास्तथा कालिंदींकालियंचैवपूजयेन्नाममंत्रतः
वनस्पतिरसोद्भूतंकालागुरुसमन्वितं धूपंगृहाणगोविंदगुणसागरगोपते धूपं आज्यंचवर्तिसंयुक्तमितिदी
पं नैवेद्यंगृह्यतांदेवेतिनैवेद्यं शाल्योदनंपायसंचसिताघृतविमिश्रितं नानापक्वान्नसंयुक्तंनैवेद्यंप्रतिगृह्यतां नैवे
द्यं तदंतेपुनराचमनीयं पूगीफलंमहद्दिव्यंनागवल्लीदलैर्युतं कर्पूरादिसमायुक्तंतांबूलंप्रतिगृह्यतां तांबूलं इ
दंफलमितिफलं हिरण्यगर्भगर्भस्थमितिदक्षिणा नीराजयेत्ततोभक्त्यामंगलंसमुदीरयन् जयमंगलोघैर्दी
पैर्देवदेवंसमर्चयेत् दत्वापुष्पांजलिंचाथदक्षिणादिपुरःसरं प्रणमेद्दंडवद्भूमौप्रक्तिप्रह्वःपुनःपुनः स्तु
त्वानानाविधैःस्तोत्रैः प्रार्थयेत्तंजगत्पतिं नमस्तुभ्यंजगन्नाथदेवकीनंदनप्रभो वसुदेवात्मजानंतयशोदानं
दवर्द्धन गोविंदगोकुलाधारगोपीकांतनमोस्तुते ततस्तुदापयेदर्घ्यमिंदोरुदयतः शुचिः कृष्णायप्रथमंद
द्याद्देवकीसहितायच नारिकेलेनशुद्धेनदद्यादर्घ्यंविचक्षणः कृष्णायपरयाभक्त्याशंखेकृत्वाविधानतः जा
तः कंसवधार्थायभूभारोत्तारणायच कौरवाणांविनाशायदैत्यानांनिधनायच गृहाणार्घ्यंमयादत्तंदेवकीसहितो
हरे कृष्णार्घ्यमंत्रः शंखेकृत्वाततस्तोयंसपुष्पफलचंदनं जानुभ्यामवनींगत्वाचंद्रायार्घ्यंनिवेदयेत् क्षीरो
दार्णवसंभूतअत्रिनेत्रसमुद्भव गृहाणार्घ्यंमयादत्तंरोहिणीसहितोविधो ज्योत्स्नापतेनमस्तुभ्यंनमस्तेज्योतिषांपते

नमस्तेरोहिणीकांतगृहाणार्घ्यनमोस्तुते चंद्रार्घ्यमंत्रः इत्थंसंप्रार्थ्यदेवेशंरात्रौजागरणंचरेत् गीतनृत्यादिनाचै
वपुराणश्रवणादिभिः प्रत्यूषेविमलेस्नात्वापूजयित्वाजगद्गुरुं पायसेनतिलाज्यैश्चमूलमंत्रेणभक्तितः अष्टोत्तर
शतंहुत्वाततः पुरुषसूक्ततः इदंविष्णुरितिप्रोक्ताजुहुयाद्वैघृताहुतीः होमशेषंसमाप्याथपूर्णाहुतिपुरस्सरं आ
चार्यंपूजयेद्भक्त्याभूषणाच्छादनादिभिः गामेकांकपिलांदद्याद्व्रतसंपूर्तिहेतवे पयस्विनींसुशीलांचसवत्सांसगु
णांतथा स्वर्णशृंगींरौप्यखुरांकांस्यदोहनिकायुतां रत्नपुच्छांताम्रपृष्ठींस्वर्णघंटासमन्वितां अव्यगांवस्त्रसंछन्ना
मेवंसंपूर्णतांव्रजेत् कपिलायाअभावेतुगौरन्यापिप्रदीयते ततोदद्याच्चऋत्विग्भ्योऽन्येभ्यश्चैवयथार्हतः ब्राह्म
णान्भोजयेत्पश्चाद्दद्यात्तेभ्यश्चदक्षिणां कलशानन्नसंपूर्णान्दद्याच्चैवसमाहितः प्राप्यानुज्ञांतथातेभ्योभुंजी
तसहबंधुभिः एवंकृतेमहाराजव्रतोद्यापनकर्मणि निःपापस्तत्क्षणादेवजायतेविबुधोत्तमः पुत्रपौत्रसमा
युक्तोधनधान्यसमन्वितः भुक्त्वाभोगान्चिरंकालमंतेममपुरंव्रजेत् इतिभविष्योत्तरोक्तं जन्माष्टमीव्रतोद्यापनं
अथस्मृतिकौस्तुभोक्तंजन्माष्टमीव्रतोद्यापनं ॥ युधिष्ठिरउवाच ॥ त्वत्प्रसादाद्धृषीकेशश्रुतंमेव्रतमुत्तमं इदा
नींकृपयाब्रूहिव्रतोद्यापनकर्मच १ उद्यापनंविनानैवव्रतस्यफलमश्नुते कर्त्तव्यंतुकथमक्तैरखंडफलभोक्तृभिः २
श्रीकृष्णउवाच शृणुपांडववक्ष्यामिव्रतोद्यापनमुत्तमं व्रतकृतेनराजेंद्रसफलंविपुलंभवेत् ३ यथातथाचत
त्कुर्याद्वित्तशाठ्यंनकारयेत् वर्षेवर्षेतथाऽष्टम्यांकुर्याद्व्रतमनुत्तमम् ४ सप्तम्यांपंचगव्येनविधिवत्कायशोधनं
कुर्याद्व्रतेतथाऽष्टम्यांमध्यान्हेचेष्टबंधुभिः ५ इष्टबंधवोऽपितत्रसहायाभवेयुरित्यर्थः सर्वौषधैःसर्वगंधैः स्नानशु
क्लतिलामलैः वेदोक्तविधिनास्नात्वातर्पयेत्पितृदेवताः ६ ततोयथोक्तविधिनाकुर्यादाराधनंहरेः एह्येहि
कृपयाकृष्णक्षीरोदार्णवसंस्थित ७ पद्मचक्रमहाशंखलक्ष्मीगरुडशोभित श्रीवत्सकौस्तुभोरस्कफणासुप्त

न्वितप्रभो ८ व्रतस्योद्यापनेनत्वंसर्वकामप्रदोभव इत्यावाहनमंत्रः इतिप्रार्थ्यततोदेवमार्चेतंसनकादिभिः
९ आगतानर्चयेत्सर्वान्गंधपुष्पादिभिःक्रमात् पुण्याहवाचनंकुर्यात्संकल्पंचयथाविधि १० आचार्यमर्चयेद्वि
द्वान्श्रोत्रियंचकुटुंबिनं श्रुतिस्मृतिसमायुक्तंब्राह्मणंवरयेत्ततः ११ धर्मशास्त्रार्थतत्त्वज्ञानन्यांश्चवेदपारगान् वरये
द्यजनार्थंहिब्राह्मणानांचसप्तकं १२ आशीर्वादंगृहीत्वाथसर्वैर्द्विजवरोत्तमैः शुचौदेशेतुसंलिप्तेगोमयेनविचक्षणः १३ मं
डलंकारयेत्तत्रपंचवर्णैःसुशोभनं नवनाभंसारविंदंसर्वतोभद्रसंज्ञकं १४ मंडलंकारयेन्मध्येमनसोल्हादकंपरं मंडपं
कारयेत्तत्रसुतोरणसमन्वितं १५ चतुर्द्वारान्वितंह्येतत्स्थापयेदिष्टदेवताः प्रथमेद्वारमार्गेतुवरुणंस्थापयेद्बुधः १६ अव
तेहेलमंत्रेणनैवेद्यांतप्रकल्पयेत् द्वितीयद्वारदेशेतुकुबेरंस्थापयेत्ततः १७ गणानांत्वेतिमंत्रेणचतुर्थेगणनायक एवं
सुपूजितेतत्रमंडलेपंकजादिभिः १८ मध्येऽवस्थापयेत्कुंभंसौवर्णंराजतंतथा अभावेताम्रजंवापिमृण्मयंवापिकारये
त् १९ सुधाधवलितंकृत्वाचंद्रसूर्यनिभंशुभं नामांकितंतुतत्कृत्वाजलपूर्णंसरत्नकं गंधपुष्पादिसंयुक्तंसपल्लव
फलंतथा २० पात्रंचकारयेत्पश्चाद्धेम्नावारजतेनवा अभावेताम्रपात्रंतुकुंभस्योपरिविन्यसेत् २१ सर्वेसमुद्रास्स
रितस्तीर्थानिजलदानदाः आयांतुयजमानस्यदुरितक्षयकारकाः २२ इतिजलावाहनं स्थितंत्वयिजग
त्सर्वंसदेवासुरमानुषंआत्मनःकार्यसिध्यर्थंस्थापयित्वाघटोपरि मूर्तिंचकारयेत्तत्रकृष्णस्यैवविचक्षणः २३
अष्टमाषप्रमाणांतुवित्तशाठ्यंनकारयेत् तदर्द्धेनाथवार्द्धेनशक्त्यावाकारयेद्बुधः २४ आवाहयेत्प्रयत्नेनमूर्तिंकलशसं
स्थितां चामरछत्रशय्यांचपीठिकांचाथपात्रकम् २५ सूपस्करसमायुक्तंदेवस्याग्रेनिवेदयेत् २६ देवस
मीपेस्थापयेत् एवंपंचामृताद्युपकल्पनविधानम् पंचामृतेनततस्नानंकुर्याद्देवस्यमंत्रतः स्नानंचकारयेत्पार्थपश्चा
त्पूजांसमाचरेत् ततस्तुपूजयेद्देवंविष्णुंतंविश्वरूपिणम् २७ वस्त्रयुग्मेनसंवीतंपीतयज्ञोपवीतिनं चंदनेनसुगंधेन

कर्पूरागुरुगंधिना विलपनेनभोगायप्रीयतांमधुसूदनः २८ उक्तविलपनेनसहभोगायथदपेक्षितनैवेद्यतांबूलादि
तस्याशुप्रकल्पनंकार्यमित्याशयः अर्घपूजाप्रकर्तव्यामंत्रैर्वैदपुराणिकैः ३० आगच्छदेवदेवेशतेजोराशे
जगत्पते पूजयिष्याम्यहंदेवप्रसादसुमुखोभव सहस्रशीर्षेत्यावाहनं देवाब्रह्मादयोयेचस्वरूपंनविदुस्तव अ
तस्त्वांपूजयिष्यामिमातुरुत्संगवासिनं यस्यावताररूपाणिसमर्चंतिदिवौकसः अपश्यंतःस्वयंरूपंतस्मै
श्रीब्रह्मणेनमः पुरुषएवेदंआसन अवतारसहस्राणिकरोषिमधुसूदन नतेसंख्यावताराणांकश्चिज्जानाति
तत्त्वतः एतावानस्येतिपाद्यं जातः कंसवधार्थायभूभारोत्तारणायच देवानांचहितार्थायधर्मसंस्थापनायच
कौरवाणांविनाशायपांडवानांहितायच गृहाणार्घ्यंमयादत्तंदेवक्यासहितोहरे त्रिपादूर्ध्वइत्यर्घ्यं सुरासुरनरेश।
यक्षीराब्धिशयनायच योगेश्वरायदेवाययोगिनांपतयेनमः योगोद्भवायनित्यायगोविंदायनमोनमः कृष्णायवासु
देवायदद्यादाचमनंशुभं तस्माद्विराजाचमनीयं नारायणनमस्तेऽस्तुनरकार्णवतारक गंगोदकंसमानीत
स्नानार्थंप्रतिगृह्यतां तस्माद्यज्ञादितिस्नानं पयोदधिघृतंक्षौद्रंशर्करास्नानमुत्तमं तृप्त्यर्थंदेवदेवेशगृह्यतां
देवकीसुत पंचामृतस्नानं शुद्धोदकस्नानं आचमनं क्षौमंचपट्टसूत्राढ्यंमयानीतांशुकंशुभं गृह्यतां
देवदेवेशमयादत्तंसुरोत्तम तस्माद्यज्ञाद् द्वितीयवस्त्रंच नमः कृष्णायदेवायशंखचक्रधरायच ब्रह्मसूत्रं
जगन्नाथगृहाणपरमेश्वर तस्मादश्वेत्युपवीत नानागंधसमायुक्तंचंदनंचारुचर्चितं कुंकुमाक्ताक्षतैर्युक्तंगृह्यतांप
रमेश्वर तंयज्ञमितिगंध पुष्पाण्येतानिदिव्यानिपारिजातोद्भवानिच मालतीकेसरादीनिपूजार्थंप्रतिगृह्यतां य
त्पुरुषमितिपुष्पं अष्टांगपूजा श्रीकृष्णायनमः पादौ पूजयामि संकर्षणायनमः स्फिजौपू. कालात्मने
नमोजानुनी पू. विश्वकर्मणे. जघनंपू- विश्वनेत्राय- कटिंपूजयामि विश्वकर्मणे-मेढ्रंपू. वाचस्पते

नमस्तुभ्यमितिसंपूजयेन्मुखं ललाटेकेशवायैवललाटंपू॰ सर्वात्मने॰ शिरःपू॰ कालात्मन्विश्वरूपात्मन्
नारायणनमोनमः इतिसर्वांगपूजा वनस्पतिरसोदिव्योगंधाढ्यः सुमनोहरः आघ्रेयः सर्वदेवानांधूपो
यंप्रतिगृह्यतां ब्राह्मणोस्येतिधूपं त्वंज्योतिः सर्वदेवानांतेजस्त्वंतेजसांपरं आत्मज्योतिर्नमस्तुभ्यंदीपोयंप्र
तिगृह्यतां चंद्रमामनसइतिदीपं नानागंधसमायुक्तंभक्ष्यंभोज्यंचतुर्विधं नैवेद्यार्थंमयादत्तंगृहाणपरमेश्वर
नाभ्याआसीदितिनैवेद्यं तांबूलंचसकर्पूरंपूगीफलसमन्वितं मुखवाकरंरम्यंप्रीतिदंप्रतिगृह्यतां यत्पुरुषेणेति
तांबूलम् सुवर्णंरजतंताम्रनानारत्नसमन्वितं कर्मसाद्गुण्यसिद्ध्यर्थंदक्षिणाप्रतिगृह्यतां सप्तास्यासन्निति दक्षि
णा इदंफलं यज्ञेनयज्ञमितिफलं १३ ततोवैदिकमंत्रैः पुष्पांजलिंदद्यात् इदंविष्णुरित्यादिभिः एवं
पूजाप्रकर्तव्याराात्रौजागरणंतथा गीतवादित्रसंयुक्तपुराणश्रवणंतथा प्रतिमायांविधायैवंपूजांदेवस्यचक्रिणः
ततःप्रभातसमयेस्नात्वशुचिजलाशये पूर्ववत्पूजयेद्देवंपश्चाद्धोमंसमाचरेत् स्वगृह्योक्तविधानेनप्रतिष्ठाप्यचरुंततः
व्रीहियवतिलैश्चैवघृतेनचपरिप्लुतैः अतोदेवेतिमंत्रेणशतमष्टोत्तरंक्रमात् त्रुटयेस्वाहा कालात्मनेस्वाहा
अहोरात्रायस्वाहा अर्द्धमासायस्वाहा मासायस्वाहा संवत्सरायस्वाहा सर्वात्मनेस्वाहा ततइदंवि
ष्णुरितिमंत्रेणपंचखाद्यहुतंस्मृतं यथासंख्यंचकर्तव्यंहुतंसंपूर्णमेवच ततोमहाव्याहृतयोहोममंत्राः प्रकीर्त्तिताः
जपेत्पुरुषसूक्तंतुस्मरेद्देवमनंतकं पूर्णाहुतिंततोहुत्वायवव्रीहिघृतादिभिः आदित्यादीन्ग्रहान्सर्वान्शक्तौवा
राधयेदिह नवैर्धौतैरतिश्वेतैर्वस्त्रैराभरणैःशुभैः कर्णांगुलीभूषणैश्चरौप्यंकृत्वापवित्रकं अर्घ्यपुष्पप्रदानेन
आचार्यंतुप्रपूजयेत् आचार्यंपूजयित्वाचवस्त्रैर्नानाविधैःशुभैः वस्त्रंछत्रंचहेमंचरत्नादिभिरलंकृतं सकंक
णंहारयुक्तंसपत्नीकायदापयेच्च मुद्रिकाकर्णभूषैश्चतथावस्त्रैःप्रपूजयेत् दद्यात्सदक्षिणांधेनुंसवत्सांचपयस्विनीम

स्वर्णशृंगींरौप्यखुरांकांस्यदोहनसंयुतां ताम्रपृष्ठींस्वर्णघंटांनासिकामौक्तिकान्वितां रत्नपुच्छांवस्त्रयुतांनि
ष्कत्रयसमन्विता भक्त्यासमर्पयेत्सर्वंयथाविभवसारतः सुरभीवैष्णवीमातानित्यंविष्णुपदेस्थिता गोग्रासंतु
मयादत्तंसुरभिप्रतिगृह्यतां गावोममाग्रतः संतुगावोमेसंतुपृष्ठतः गावोमेहृदयेसंतुगवांमध्येवसाम्यहं धे
नुंस्पृष्ट्वानमस्कुर्यात्कुर्याच्चैवप्रदक्षिणां प्रदक्षिणीकृतातेनसप्तद्वीपावसुंधरा नमोगोभ्यः श्रीमतीभ्यः सौर
भेयीभ्यएवच नमोब्रह्मसुताभ्यश्चपवित्राभ्योनमोनमः नमस्कारः गवामंगेषुतिष्ठंतिभुवनातिचतुर्दश य
स्मात्तस्माच्छिवंमेस्यादिहलोकेपरत्रच गोप्रार्थना यस्मात्त्वंपृथिवीरूपाधेनुरूपेणसंस्थिता त्वद्दर्शनाद्धरिःप्री
तोममपापंव्यपोहतु मंत्रैरेभिस्तुसंपूज्यआचार्यायनिवेदयेत् पदंचैवप्रदातव्यंवस्त्राद्यष्टकसंयुतं पादुकोपान
हच्छत्रमुद्रिकादिभिरंकितं नामांकंसजलंकुंभंतंडुलैःपूरितंतथा सोपस्करांचप्रतिमामाचार्यायनिवेदयेत्
कृष्णायानंतरूपायदास्यामिप्रतिमामिमां द्रव्यविष्णुसमुद्भूतामतःशांतिंप्रयच्छमे प्रतिमामंत्रः मंडलंफल
संयुक्तंब्राह्मणायनिवेदयेत् अन्येभ्योब्राह्मणेभ्यश्चभक्त्यादद्याच्चदक्षिणां अभिषेकंततःकुर्याद्यजमानस्य
मंत्रतः समुद्रेतिप्रतिमंत्रैः शर्करास्त्वितिमंत्रतः कोटितीर्थसमंपुण्यमाचार्यंतुक्षमापयेत् मंत्रहीनांक्रियाहीं
नंभक्तिहीनंजनार्दन संपूजितंमयादेवपरिपूर्णंतदस्तुमे क्षमापनमंत्रः इष्टमित्रादिसंयुक्तोगृहमागत्यसंयुतः
ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चाद्यथाविभवविस्तरैः मिष्टान्नपायसैर्भोज्यैः पश्चाद्दद्याच्चदक्षिणां दीनानाथांश्चसंपू
ज्यब्राह्मणांश्चविशेषतः भुंजीतवाग्यतोभूत्वाचिंतयेत्तद्दिनेहरिं एवंकृतेधर्मराजकर्मणासौजनार्दनः सकृष्ण
रूपीभगवान्प्रियोभवतिसर्वदा सगरेणपुराचीर्णंराजभिर्जनकादिभिः मनुनाचदिलीपेनरघुणाभरतेनच नृपैर
न्यैश्चचरितंराज्यंभुक्त्वादिवंगताः यः करोतिनृपश्रेष्ठव्रतस्योद्यापनंमुदा व्रतस्यफलमाप्नोतिविष्णुलोकेमहीं

॥ अथास्यामेव रोहिणीयुक्तायामभ्रि
यते ॥ इतिजन्माष्टम्युद्यापनविधिस्समाप्तः ॥ ॥ ॥ ॥
पुराणोक्तंजयंतीव्रतम् ॥ वासिष्ठउवाच कृष्णाष्टम्यांभवेद्यत्रकलैकारोहिणीनृप जयंतीनामसाज्ञेयाउपोष्याच
प्रयत्नतः सप्तजन्मकृतंराजन्यत्पापंत्रिविधंनृणां तत्क्षालयतिगोविंदास्तिथौतस्यांसुभावितः उपवास
श्चतत्रोक्तोमहापातकनाशनः जयंत्याजगतीपालविधिनानात्रसंशयः त्रेतायांद्वापरेचैवराजन्कृतयुगेपुरा रो
हिणीसहिताचेयंविद्वद्भिःसमुपोषिता वियोगेपारणंचक्रुर्मुनयोब्रह्मवादिनः सांयोगिकेव्रतेप्राप्तेयत्रकोपि
वियुज्यते तत्रपारणककुर्यादेवंविधिविदोविदुः अतः परमहीपालसंप्राप्तेतामसेकलौ जन्मनोवासु
देवस्यभविताव्रतमुत्तमं आराधितःसदेवक्याविष्णुःसर्वेश्वरःपुरा समयोगेतुरोहिण्यांनिशीथेराजसत्तम
समजायतगोविंदोबालरूपीचतुर्भुजः तंदृष्ट्वाजगतांनाथंप्रणम्यगरुडध्वजं देवकीप्रांजलिर्भूत्वाइदवच
नमब्रवीत् देवक्युवाच नाहमेवविधंवोढुंहादंप्रस्तुतलोचनः तवेदकरूपमालोक्यशक्नोमिमधुसूदन वासुदे
वउवाच त्वंमांद्रक्षस्यसंदिग्धंदिनेस्मिन्नेवतामसे तवदर्शनमेष्यामिबालरूपेणदेवकि येत्वांपुष्पादिभि
र्देविपूजयिष्यंतिमानवाः दिनेऽस्मिन्मांमहाभागास्तवोत्संगेव्यवस्थितं द्रक्ष्यतियेनिशीथेऽर्घ्यंरोहिणीसहिते
विधौ सुवर्णेनकृतेपात्रेराजतेवानरोत्तमाः ॥सर्वान्कामानवाप्स्यंतिइहलोकेपरत्रच सप्तमीसंयुताष्टम्यांनि
शीथेरोहिणीयदि भवितासाऽष्टमीपुण्यायावच्चंद्रदिवाकरौ ॥ प्रतिमासंचतेपूजामष्टम्यांयःकरिष्यति समचैवा
खिलान्कामान्सप्राप्स्यतिनसंशयः वशिष्ठउवाच अनेनविधिनायस्तुप्रतिमासंनरेश्वर करोतिवत्सरंपूर्ण
यावदागमनंहरेः दद्याच्छय्यांसुसंपूर्णांभोगरत्नैरलंकृतां ब्राह्मणायनृप श्रेष्ठतस्यपुण्यफलंशृणु यत्पुण्यंसस्यागि
ष्टेनराजसूयेनपार्थिव तत्पुण्यंसफलंलब्ध्वाविष्णोःसालोक्यतांव्रजेत् नापुत्रोह्यथनोदुःखीनवियोगीकुरूपवान

भवेन्नाकालतो मृत्युर्यावज्जन्मशतंनृप शंखेतोयंसमादायसपुष्पफलकांचनं जानुभ्यांचधरांगत्वाचंद्रायार्घ्यंनि
वेदयेत् क्षीरोदार्णवसंभूतअत्रिनेत्रसमुद्भव अर्घ्यंगृहाणशशांकेमंरोहिण्यासहितोमम रोहिण्यासहितंचंद्रंकृत्वा
रौप्यमयंबुधः द्वादशांगुलविस्तारंतत्रार्घ्यंसंनिवेदयेत् ततोऽनुपूजयेत्तांतुसकृष्णांदेवकींनृप गंधपुष्पैःसनैवेद्यैर्वे
स्त्रालंकारभूषणैः प्रणम्यदेवजननींत्वत्तोजातस्तुवामनः वासुदेवस्तथाकृष्णोनमस्तुभ्यंनमोनमः सपु
ष्पार्घ्यंप्रदत्तंमेगृहाणमंनमोस्तुते अदितिर्देवमातात्वंवसुदेवस्तुकश्यपः अजीजनस्त्वमीडेथहवासुदेवंसनातनं इ
त्येवंपूजयित्वातु पुनःसूक्तैः सुवैष्णवैः स्तुत्वावादित्रनिर्घोषैर्गीतवाद्यैःसुमंगलैः सुकथाभिर्विचित्रा
भिस्तथाप्रेक्षणकैरपि पूर्वेतिहासैःपौराणैः क्षपेत्तांशर्वरींनृप दद्यात्स्वशक्तितोराजन् प्रभातउदितेर
वौ ब्राह्मणेभ्योयथाशक्त्याधेनुवस्त्रादिकांचनं दक्षिणांतुद्विजेभ्यस्तुसर्वंतच्चाक्षयंभवेत् भातेकुर्यात्तिथेर्वापि
शस्तंभारतपारणं कृतेनतेनपूतात्माराजसूयफलंलभेत् ॥ यःकुर्याद्व्रतमेतत्तु पुण्यवान्शक्तितःसदा
इहामुत्रसुखीविद्वान्परात्परतरंव्रजेत् आदित्यपुराणे । तमेतमेवविधिमभिधायपूजाविशेष उक्तः गंधैर्माल्यै
स्तथापेयैर्यवगोधूमसंभवैः सगोरसैर्भक्ष्यभोज्यैः फलैश्चविविधैरपि रात्रौप्रजागरः कार्योनृत्यगीतसमा
कुलैः अरुणोदयवेलायां नवम्यांचततःस्त्रियः रक्तवस्त्रान्विताःसर्वाः पुष्पमाल्यैरलंकृताः नयंतिप्रतिमां
द्येतांनानाविभवसंभवाः नदीतीरंशुभरम्यंविविक्तंप्रतिवत्सरं तत्रस्नानंप्रकुर्वंतिस्नापयंतिचतांस्ततः । ततःप्र
विश्यचगृहंपवित्रंभुंजतेचताः युक्तमिक्षुविकारैश्चमध्वाज्यमरिचैः सह इतिजयंतीव्रतम् अथव्रतोद्यापनंकौ
मुद्युक्तंसंक्षेपेणजन्माष्टमीव्रतोद्यापनं ॥ ॥ प्रातर्दंतधावनपूर्वकंस्नात्वादेशकालौसंकीर्त्य ममाखिलपापक्षयपू
र्वकधर्मार्थकाममोक्षचतुर्विधपुरुषार्थसिद्धिद्वारा अमुककामनयावाआचरितजन्माष्टमीव्रतोद्यापनंकरिष्ये तदंगं

पुण्याहवाचनादिकृत्वावृताचार्यः गोमयादिलिप्तशुद्धदेशेपंचवर्णपुष्पमालादिशोभितायांवेद्यांसर्वतोभद्रस्थतिलो
परिस्थकलशोपरिपूर्णपात्रेरौप्यपर्य्यंकेसौवर्णींदेवकीं वद्दुत्संगेवामस्तनपायिनंसौवर्णंश्रीकृष्णमिदंविष्णुरितिमं
त्रेणविष्णोर्नुकमितिवापरितः वासुदेवं वलदेवनंदयशोदांसुभद्रांरोहिणींविधुमत्स्यादिदशरूपाणिश्रादित्यादिग्रहा
न्अश्विन्यादिसप्तविंशतिनक्षत्राणिदेवान् नागान्यक्षान्विद्याधरान् उरगान्यमुनांकालियंकंसंगां योगनिद्रां सा
त्यकिंउद्धवंअक्रूरंउग्रसेनादियादवान् शंखचक्रंगदांपद्मं त्रुटिंकालात्मानं अहोरात्रं मासं संवत्सरं सर्वात्मानं द्वार
पालान् पुण्यशीलं जयंविजयं पुरतोगरुडं एवंनाममंत्रैरावाह्य पुरुषसूक्तेनपूजयेत् कृष्णंचतुर्भुजंदेवंशंखचक्रगदा
धरं पीतांवरयुगोपेतंलक्ष्मीयुक्तंविभूषितं लसत्कौस्तुभशोभाढ्यंमेघश्यामंसुलोचनंध्यायामिपुंडरीकाक्षंजगदा
नंदकारकं अथांगपूजा कृष्णायनमःपादौपूजयामि संकर्षणाय. गुल्फौ कालात्मनेनमः जानुनी· विश्व
कर्मणे जंघे· विश्वनेत्राय· कटिं पद्मनाभाय. नाभिं· परमात्मने-हृदयं. श्रीकराय- कंठं- सर्वास्त्रधारिणे.
वाहुं. वाचस्पतये- मुखं. केशवाय·ललाटं·सर्वात्मने. शिरसि० पूजांसमाप्यस्तोत्रंपठेत् अनघंवामनंशौरिं
श्रीकंठंपुरुषोत्तमम् वासुदेवंहृषीकेशंमाधवंमधुसूदनं वाराहंपुंडरीकाक्षंनृसिंहंदैत्यसूदनं दामोदरंपद्मनाभंके
शवंगरुडध्वजं गोविंदमच्युतंकृष्णमनंतमपराजितं अधोक्षजंजगद्बीजंसृष्टिस्थित्यंतकारकं अनादिनिधनं
विष्णुंत्रैलोक्येशंजगद्गुरुं नारायणंचतुर्वाहुंशंखचक्रगदाधरं पीतांवरधरंनित्यंवनमालाविराजितं श्रीवत्सां
कंजगद्धेतुंश्रीधरंश्रीपतिंहरिं एवंस्तुत्वादेवस्यजातकर्मनामकर्मषष्ठीपूजादिकृत्वा पुरतः अभयावचाकुष्ठंगु
डूचींपिप्पलींशस्त्राणिनिक्षिप्यार्घ्यंदद्यात् चंद्रोदये जातः कंसवधार्थायधर्मसंस्थापनायच गृहाणार्घ्यंम
यादत्तंदेवकीसहितोहरे ॥ इतिकृष्णार्घ्यं ॥ अंगनेभूमौराजतंचंद्रविंवंसंपूज्यअर्घ्यंजानुभ्यामवनींगत्वाद

यात् मंत्रः क्षीरोदार्णवसंभूतलक्ष्मीवंधोनिशाकर गृहाणार्घ्यंमयादत्तं रोहिण्यासहितः शशिन् ततः प्रार्थना त्राहिमांसर्वगश्रीशघोरसंसारसागरात् त्राहिमांसर्वपापघ्न दुःखशोकार्णवात्प्रभो यद्बाल्येयच्च कौमारेयौवनेयच्चवार्द्धके तत्पुण्यंवृद्धिमाप्नोतुपापंहरहलायुधेति रात्रौजागरणंकुर्यात् प्रातः स्नात्वासंपूज्याग्निंप्रतिष्ठाप्यान्वादध्यात् प्रधानंविष्णुं इदंविष्णुरितिमंत्रेणाज्यसतिलव्रीहियवद्रव्यैः प्रतिद्रव्यं अष्टोत्तरशतसंख्याकाहुतिभिः पुनः पंचखाद्येन विष्णोर्नुकमिति मंत्रेणाष्टोत्तरशतसंख्याकाः पुनः पुरुषसूक्तेनप्रत्यृचं एकैकयाज्याहुत्या महाव्याहृतिभिश्चाष्टाविंशतिसंख्याज्याहुतिभिः परिवारदेवताश्चैकैकाज्याहुत्या शेषेणस्विष्टकृतमित्यादिहोमशेषसमाप्य तत आचार्य्यंसंपूज्य विभवेसति भूशय्यारौप्यवस्त्रकांचनासनं दत्त्वा पीठंदत्त्वा श्रीकृष्णः प्रतिगृह्णाति श्रीकृष्णोवैददातिच श्रीकृष्णस्तारकोभक्तया श्रीकृष्णायनमोनमः श्रीकृष्णानंतरूपायदास्यामिप्रतिमामिमां द्रव्यंविष्णुसमुद्भूत मतःशांतिंप्रयच्छमे व्रतपूर्त्यैगांचदद्यात् सुरास्त्वामित्यादिभिर्यजमानमभिषिंचेत् अग्निंविसृज्य भूयसींदक्षिणांदत्त्वा शतमर्द्धंशतंविंशतिंदशवा ब्राह्मणान्संतर्प्य स्वयंभुंजीतेति जन्माष्टमीव्रतंभविष्योत्तरे ॥ ॥ ॥ ः ॥

अस्यामेवकृष्णाष्टम्यामुमामाहेश्वरंव्रतं हेमाद्रौ नभस्येमासिचाष्टम्यांयदार्द्राजायतेतदा व्रतमेतद्विधातव्यमुमामाहेश्वरंभुवीत्यादि अस्यामेवमृगशिरोयुक्तायां कालाष्टमीव्रतम् हेमाद्रौवामनपुराणे नभस्येमासिच तथायास्यात्कृष्णाष्टमीशुभा युक्तास्यान्मृगशीर्षेणसातुकालाष्टमीमता तस्यामपिशिवपूजनंकार्य्यं इयंमन्वादिरपि भाद्रकृष्णनवमीगोगानवमीतिक्वचित्प्रसिद्धा गोगामीवृषभध्वजइतिनामानुसारेण कालाष्टमीव्रतंकुर्यात्तिथ्यंतेचपारणम् शिवपूजैवात्रकार्य्यादशम्यामंतकस्यचेतिवाक्यात् ॥ दशम्यांधर्मराजव्रतम् ॥

भाद्रकृष्णैकादश्यजानामैकादशी ब्रह्मांडपुराणे ॥ युधिष्ठिरउवाच भाद्रस्यकृष्णपक्षेतुकिंनामैकादशी
भवेत् एतदिच्छाम्यहंश्रोतुंकथयस्वजनार्दन श्रीकृष्णउवाच शृणुष्वैकमनाराजन्कथयिष्यामिविस्तरात्
अजेतिनामविख्यातासर्वपापप्रणाशिनी पूजयित्वाहृषीकेशंव्रतमेतत्करोतियः पापानितस्यनश्यंतिमहापा
तकजान्यपि नातः परतराराजन्लोकद्वयहितावहा सत्यमेतन्मयाप्रोक्तंनासत्यंममभाषितं हरिश्चंद्रइ
तिख्यातो बभूवनृपति पुरा चक्रवर्तीसत्यसंधः समस्तायाभुवःपतिः कस्यापिकर्मणोयोगाद्राज्यभ्र
ष्टोबभूवसः विक्रीतौवनितापुत्रौसचकारात्मविक्रयं पुक्कसस्यचसदासत्वंगतोराजासपुण्यकृत् सोऽभवन्नृप
तिश्रेष्ठोनसत्याच्चलितस्तथा एवंभूतस्यनृपतेर्बहवोवत्सरागताः ततश्चिंतातुरोराजासबभूवातिदुःखितः
किंकरोमिक्वगच्छामिनिष्कृतिर्मेकथंभवेत् इतिचिंतयतस्तस्यमग्नस्यवृजिनार्णवे आजगाममुनिःकश्चिद्दृ
ष्ट्वाराजानमातुरं परोपकरणार्थंयत्रब्रह्मणानिर्मिताद्विजाः सतंदृष्ट्वाद्विजवरंननामनृपसत्तमः कृतांजलिपुटो
भूत्वागौतमस्याग्रतः स्थितः कथयामासवृत्तांतमात्मनोदुःखसंयुतं श्रुत्वानृपतिवाक्यंतद्गौतमोवि
स्मयान्वितः उपदेशंनृपतयेव्रतस्यास्यददौमुनिः मासिभाद्रपदेराजन्कृष्णपक्षेऽतिशोभना एकादशीसमा
ख्यातासाऽजानाम्नीतिपुण्यदा अस्याःकुरुव्रतंराजन्पापस्यांतोभविष्यति तवभाग्यवशादेषाससमेऽह्निस
मागताउपवासपरोभूत्वारात्रौजागरणंकुरु एवमस्याव्रतेचीर्णेतवपापक्षयोध्रुवं तवपुण्यप्रभावेणआगतोऽहंनृ
पोत्तम इत्येवंकथयित्वातुमुनिरंतरधीयत मुनेर्वाक्यंनृपःश्रुत्वाचकारव्रतमुत्तमं कृतेतस्मिन्व्रतेराजन्पा
पस्यांतोभवत्क्षणात् श्रूयतांराजशार्दूलप्रभावोऽस्यव्रतस्यच निस्तीर्णदुःखोराजासीद्व्रतस्यास्यप्रभावतः
पत्न्यासहसमायोगंपुत्रेणचसमागतः देवदुंदुभयोनेदुः पुष्पवर्षमभूद्दिवः एकादशीप्रभावेणप्राप्यराज्य

मकंटकं स्वर्गलोकेमहीयते सपुत्रः सपरिच्छदः ईदृग्विधंव्रतंराजन्येकुर्वंतिद्विजोत्तमाः सर्वपापविनि
र्मुक्तास्त्रिदिवंयांतितेनृप पठनाच्छ्रवणाद्वापिअश्वमेधफलंलभेत् ॥ ॥

॥ इतिब्रह्मांडपुराणपद्मपुराणयोर्भाद्रकृष्णाजैकादशीव्रतकथा ॥ ॥

भाद्रपदमासकृष्णद्वादशीवत्सद्वादशी ॥ साचपांचनदादिदेशेप्रसिद्धा अस्यामूलंमृग्यं तत्रसवत्स
यागोःपूजा पिष्टमयीं सवत्सां गां स्त्रियः पूजयंति तच्चोक्तं भविष्योत्तरे सवत्सांतुल्यवर्णांगांक्षीरिणीं
चपयस्विनीं चंदनादिभिरालिप्यपुष्पमालाभिरर्चयेत् सवत्सायै धेनवे नमः ॥ इतिसंपूज्य ॥ वस्त्रा
णाच्छाद्याऽर्घ्यंदद्यात् क्षीरोदार्णवसंभूतेसुरासुरनमस्कृते सर्वदेवमयेमातर्गृहाणार्घ्यंनमोस्तुते ततः प्र
दक्षिणांसंपूज्य तस्यैग्रासदानमंत्रः सुरभित्वंजगन्मातानित्यंविष्णुपदेस्थिता सर्वदेवमयीग्रासंमयादत्त
मिमंग्रस ॥ ततःप्रार्थना सर्वदेवमयेदेविसर्वरत्नैरलंकृते मातर्ममाभिलषितंसफलंकुरुनंदिनि भाद्रकृष्णत्र
योदशीयुगादिः ॥ तदुक्तं भविष्योत्तरे कलिःकृष्णत्रयोदश्यांनभस्येमासिनिर्गतः अत्रकृत्यंयुगादीन्प्र
क्रम्य ॥ पानीयमप्यत्रतिलैर्विमिश्रंदद्यात्पितृभ्यः प्रयतोमनुष्यः श्राद्धंकृतंतेनसमा सहस्रं रह
स्यमेतत्पितरोवदंति ॥ विष्णुपुराणेपि ॥ युगादयः स्मृताह्येताः पितॄणांतृप्तिहेतवे ॥ भारतेऽपि
माघमासायुगाद्याश्चतिथयस्तासुमानवः स्नात्वादत्त्वाचहुत्वाचजप्त्वानंतफलंलभेत् युगादिषुयुगांतेषुश्राद्ध
मक्षयमुच्यते इत्यत्रश्राद्धमप्युक्तं पानीयमित्यादिना भाद्रकृष्णचतुर्दश्यां शिवपूजाविधीयतइति च
तुर्दश्यांशिवस्यचेतिवचनात् भाद्रामायांकुशाग्रहणं हेमाद्रौहारीतः मासेनभस्येमावास्यातस्यांदर्भाश्चयो
गतः अयातयामास्तेदर्भाविनियोज्याःपुनःपुनः अत्रातिदेशमाह नभस्येकादशीभूतदर्शाष्टम्यांसमुद्धृताः वर्षंयी

पितृश्राद्धदानहोम सुरार्चानित्यमश्नु
ग्याः कुशास्तास्वित्यादि नारदीये शुचौनभसिभाद्रेचमासेपूर्णातिकेद्विज पितृश्राद्धदानहोम सुरार्चानित्यमश्नु
ते भाद्रदर्शेऽपराह्णेतुतिलक्षेत्रसमुद्भवान् विरिंचिमनुनामंत्र्यहुफट्छिन्नान्कुशान्द्विजः सर्वदासर्वकार्येषुयोजयेदेक
दापरान् मंत्रस्तु विरिंचिनासहोत्पन्नपरमेष्ठिनिसर्गज दहपापानिसर्वाणिदर्भस्वस्तिकरोभव भाद्रशुक्ल
प्रतिपदाकृत्यं नारदीये भाद्रशुक्लप्रतिपदिजपेन्नाम्नांसहस्रकं व्रतंमौनमयंकेचिदाहुरत्रशिवार्चनं नैवेद्यंतुप
चेन्मौनीषोडशत्रिगुणानिच फलानिपिष्टपक्वानिदद्याद्विप्रायषोडश देवायषोडशान्यानिभुज्यंतेषोडशात्मना
सौवर्णंशिवमभ्यर्च्यकुंभोपरिविधानवित् तत्सर्वंधेनुसहितमाचार्यायनिवेदयेत् इतिकृत्वाव्रतंविप्रदेवदेवस्यशू
लिनः चतुर्दशाब्दंदेहांतेभुक्त्वाभोगान्शिवंव्रजेदिति अथभाद्रशुक्लप्रतिपदि स्कंदपुराणोक्तं महत्तमाख्यंशि
वव्रतं तदेवमौनव्रतमित्युच्यते इदंव्रतपूर्वविद्धायामेवकर्त्तव्यं तदुक्तंनिर्णयामृतेब्रह्मवैवर्त्तेच पूजाव्रतेषु
सर्वेषुकर्त्तव्यासंमुखीतिथिरिति मदनरत्नेस्कांदे नंदिकेश्वरउवाच देवकेनविधानेनव्रतपुण्यंमहत्तम कस्मिंस्ति
थौतत्कर्तव्यंविधानतद्वदस्वमे स्कंदउवाच मासेभाद्रपदेशुक्लेपक्षेचप्रतिपत्तिथौ नैवेद्यंतुपचेन्मौनीषोडशत्रिगु
णानिच फलानिपिष्टपक्वानिदद्याद्विप्रायषोडश देवायषोडशैतानिदातव्यानिप्रयत्नतः भुज्यंतेषोडशतथा
व्रतस्यनियमाश्रयात् सौवर्णंकारयेद्देवयथाशक्त्याहिरण्मयं सौवर्णकर्षपरिमितसौवर्णघटितं यथाशक्तिव
नेत्रत्रयसमायुक्तंजटामंडलमंडितं पंचवक्त्रचतुर्बाहुंषडस्त्र्यब्जस्यमध्यगं त्रिशूलंयज्ञसूत्रंचवहंतंदक्षिणेकरे क
पालंकुंडिकावामेशिखायाचंद्रधारिणं पंचामृतेनस्नपनंकृत्वासंस्थापयेत्ततः कुंभस्योपरिदेवेशंशुक्लवस्त्रयुगा
न्वितं गंधपुष्पैः समभ्यर्च्यफलैर्नानाविधैस्तथा प्रसीददेवदेवेशचराचरजगद्गुरो वृषध्वजमहादेवत्रिने
त्रायनमोनमः पूजामंत्रः देवस्यचपरीधानंदद्याद्धेनुंपयस्विनीं अनेनतुविधानेनयः कुर्याद्व्रतमुत्तमं सरा

ज्यंलभतेदेवदीर्घमायुस्तथैवच सर्वपापविनिर्मुक्तः शिवलोकेमहीयते भुक्तातुविविधान्भोगांस्ततः शिवपु
रंव्रजेत् इतिमहत्तमव्रतं अथास्यामेवस्कंदपुराणोक्तं मौनव्रतम् पार्वतीप्रश्नानंतरं ईश्वरउवाच शृणु
देविप्रवक्ष्यामियत्पृष्टोऽहंत्वयाधुना व्रतमेतत्पुराचीर्णंसीतयाराघवेणच अन्यैरपिजनैः सर्वैराचीर्णंव्रतमुत्त
मं नभोमासेऽव्यतिक्रांतेनभस्येचप्रवर्त्तिते नभाः श्रावणः नभस्योभाद्रपदः तौचात्रपूर्णिमांतौ ग्राह्यौ ए
वंकालक्रमेणैवश्रावणीपूर्णिमागता तद्दिनंप्राप्यविप्रेणतथग्रेतत्रैवाभिधानात् व्रतमेतत्तुकर्त्तव्यंषोडशैवदिना
नितु एतच्छ्रुत्वाततोदेवीप्रहृष्टावाक्यमब्रवीत् पार्वत्युवाच विधानंचपुराप्रोक्तंव्रतंमौनव्रतात्मकं तत्सम
स्तंसमाचक्ष्वप्रसादंकुरुमेप्रभो ईश्वरवाच तद्दिनंचैवसंप्राप्यसभार्यः सहबांधवः गत्वाप्रभातसमयेस्नानार्थं
जलसन्निधौ तडागेवानदीतीरेगत्वाप्रस्रवणेऽथवा स्नानंकार्यंतदासर्वैः शिवध्यानपरायणैः दूर्वाः षो
डशसंगृह्यषोडशग्रंथिसंयुताः तत्सूत्रंचकरेन्यस्यास्त्रियावामेनदक्षिणे एवंविधानंकर्त्तव्यंयावत्स्यात्प्रतिप
द्दिनं तद्दिनेचैवसंप्राप्तेसमाप्त्यर्थंव्रतस्यतु मौनेनैवानयेत्तोयंमौनाद्धोधूमपेषणं मौनेनैवचकर्त्तव्यंनैवेद्यंभोज
नादिकं सर्वोपस्करमादायगत्वाचजलसन्निधौ स्नानंकार्यंतदातत्रनित्यकर्मततः परं देवर्षिमनुजानांच
पितॄणांचैवतर्पणं पश्चाद्देवायदेवेशिमंत्रैःसंपूजयेत्ततः शूलपाणेवृषारूढअर्द्धचंद्रविभूषण तोयेनस्नापितो
देवपवित्रंकुरुमांसदा देवैस्तुवंदिताधेनुः सर्वपापप्रणाशिनी तत्क्षीरस्नापितोदेवनित्यंशोकहरोभव काम
तोऽकामतोवापियन्मयादुःकृतंकृतं तत्सर्वंविलयंयातुदध्नःस्नानेनमेशिव रसानामुत्तमंत्वाज्यंदेवानांचसदाप्रियं तेन
त्वंस्नापितोदेवनिधिकांतिप्रदोभव यस्योच्चारणमात्रेणतृप्तिंयांतिपितामहाः मधुनास्नापितोदेवनित्यंशोकहरोभव
यमलोकभयत्रस्तः शरणंत्वागतःशिव खंडस्नानेनदेवेशमांकुरुष्वस्वमानुपं यस्यदर्शनमात्रेणशुद्धिमायाति

जीवितं तेनैवोत्तमतोयेनस्नातोदेहिप्रियंध्रुवम् सुगंधिचंदनैर्देवकुंकुमेनसमन्वितैः अर्चितोसिमयाभक्त्याशिवलोक
प्रदोभव अक्षयान्बंधुपुत्रादीन्ज्ञानचैवातिवाङ्मनः अनेनैवाक्षयंलोकमक्षतैरर्चितः कुरु संतानःपारिजातश्चयेचा
न्येसुरपादपाः तेषांपुष्पैर्मयादेवःसुंदरोगंधवान्शुचिः ईप्सितंमेवरंदेहिपरत्रचशुभांगतिं शुद्धाशुक्लावराव
तिराज्येनचसमन्विता दीपवर्तिप्रदानेनप्रीतःस्याद्दीश्वरोमम सर्वमन्नंमयादत्तंदेवानांवसदाप्रियं तेनैवा
न्नप्रदानेनसुप्रीतोवरदोभव शाखाप्रशाखाचासिताचदूर्वाविस्तारभूताधरणीतलेयथा ममापिसंतानवरंतथा
क्षयंकुरुष्वदूर्वेशिवपूजनेन नानाविधंफलमुख्यंसपुष्पाक्षतचंदनं भक्त्यापरमयादत्तंगृहाणत्वंसुरेश्वर ज
न्मजन्मांतरेष्वेवभावाभावेनयत्कृतं क्षंतव्यंदेवतत्सर्वंशंभोत्वांशरणंगतः एतत्सर्वंतुमौनेनशुद्धोभूत्वासमाहितःशि
वपूजांप्रकुर्वाणःकृतकृत्योभवेन्नरः एवंसंपूज्यविधिनासंकल्पः क्रियतेततः सदासंपन्नपूजायांप्रीयतांममशंकरःसं
प्रीतोभवदेवेशभक्तिग्राह्यसदार्चितः एवंपंचामृतस्नानंयःकारयतिमानवः आजन्मोपार्जितात्पापान्मुच्यतेनात्र
संशयः विभागेनप्रदातव्यंब्राह्मणायशिवायच आत्मनाचैवभोक्तव्यंपक्वान्नंविधिवच्छुभं एवंक्रमेणकर्तव्यंनस
हृष्टजनबांधवैः व्रतिनाहितकामार्थंद्विजाभोज्याःसदक्षिणाःदातव्यंप्रीतिपूर्वेणयाचिताछिद्रकांद्विजं ततश्चशिवपू
जगदिभावाभावेनयत्कृतं तत्सर्वंममपूर्णंस्याद्धर्मकामार्थसाधनं पुत्रपौत्रप्रदंह्येतत्सर्वकामप्रदंव्रतं एतत्सर्वंमया
ख्यातंत्वदग्रेप्रीतिपूर्वकं श्रुतमात्रेणदेवेशिसर्वपापैः प्रमुच्यते इतिमौनव्रतम् ॥ ॥ ॥

भाद्रशुक्लद्वितीयायां शक्ररूपंविधातृपूजा नारदीये भाद्रशुक्लद्वितीयायांशक्ररूपजगद्विधिं पूजयित्वाविधाने
नसर्वक्रतुफलंलभेत् भविष्यपुराणे भाद्रशुक्लतृतीयामधिकृत्योक्तं माघेभाद्रपदेवापिस्त्रीणांधन्याःप्रचक्षते गुडापू
पास्तुदातव्यामासिभाद्रपदेतथा तृतीयायांपायसंवावासुदेवस्यतुष्टये इयंमन्वंतरादिः भारते यामन्वाद्य

युगाद्याश्चतिथयस्तासुमानव स्नात्वादत्वाचहुत्वाचजप्त्वाचानंत्यमश्नुते॥ अथास्याहारितालव्रतं नारदी
ये भाद्रशुक्लतृतीयायांव्रतंवैहारितालिकं कुर्यान्द्रक्त्याविधानेनपाद्यार्घ्याचमपूर्वकम् ततस्तुकांचनेपात्रे
राजतेवापिताम्रके वैणवेमृण्मयेवापिविप्रायान्नंसदक्षिणं सफलंचसवस्त्रंचद्विजायप्रतिपादयेत् तदंतेपार
णकुर्यादिष्टबंधुजनैः सह " एवंकृतव्रतानारीभुक्त्वाभोगान्मनोरमान् व्रतस्यास्यप्रभावेणगौर्य्याः सहचरी
भवेत् सौभाग्यद्रव्यवस्त्राणिवंशपात्राणिषोडश दातव्यानिप्रयत्नेनब्राह्मणेभ्योयथाविधि अन्येभ्योविप्रव
र्य्येभ्योदक्षिणांचप्रयत्नतः भूयसींचततोदद्याद्विप्रेभ्येदेवितुष्टये एवंयाकुरुतेनारीव्रतसौभाग्यवर्द्धनं सातुदे
वीप्रसादेनसौभाग्यंलभतेध्रुवं यदातृतीयाभाद्रेतुहस्तर्क्षसहिताभवेत् ब्रह्मगौरीव्रतंनामसमुद्दिष्टंतुशौरिणा धर्मे
णहारिणावेतिवोध्यं तथाकोटीश्वरंनामव्रतंप्रोक्तंपिनाकिना लक्षेश्वरीतिचतथातद्विधानमथोच्यते अस्या
व्रतंतुसग्राह्यंयावद्वर्षचतुष्टयं उपवासेनकर्त्तव्यंवर्षेवर्षेतुनारद अखंडानांतिलानांतुतंडुलानांचनारद ल
क्षमेकंविशोध्याथक्षिपेत्पयसिसंशृते तत्पंकेनविनिर्माय देवीमूर्त्तिसुशोभनां प्रकरैर्गंधपुष्पाणांपुष्पमालाविभू
षितां संस्थाप्यपार्वतींतत्रपूजयेद्भक्तिभावतः गंधैः पुष्पैस्तथाधूपैस्तथानैवेद्यविस्तरैः विविधैश्चफलैर्विप्रनमस्कृ
त्यक्षमापयेत् ततोविसर्जयेद्देवींजलमध्येचदक्षिणां दद्याद्विधिज्ञविप्रेभ्योभुंजीयाच्चपरेऽहनि इतितेकथितं
विप्रलक्षकोटीश्वरीव्रतं गौरीलोकंप्रयात्यंतेव्रतस्यास्यप्रभावतः अतोस्यां तृतीयायां गौरीदैवत्यं व्रतच
तुष्टयमुक्तं ॥ हरितालिकाव्रतं ॥ हस्तगौरीव्रतम् ॥ कोटीश्वरीव्रतम् लक्षेश्वरीव्रतंच ॥ तत्र
शिष्टपरिगृहीतं हरितालिकाव्रतं तच्च परविद्धायां कार्यं मुहूर्तमात्रसत्त्वेऽपि दिनेगौरीव्रतंपरेइतिमाधवोक्तेः

आद्यामधुश्रावणिकाकज्जलीहरितालिका ... चतुर्थीमिश्रितास्त्रीभि र्दिवानक्तेविधीयते तृतीयानभसः शु
क्लामधुश्रावणिकास्मृता रंभाख्यांवर्जयित्वातुतृतीयांद्विजसत्तम अन्येपुसर्वकार्येषुगणयुक्ताप्रशस्यत इति
ब्रह्मवैवर्त्तात् द्वितीययातुयाविद्धातृतीयानकदाचन कर्त्तव्यासूरिभिस्तातधर्मकामार्थतत्परैः विहायैकातु
रंभाख्यांतृतीयांपुण्यवार्द्धनीमितिस्कांदोक्तेर्द्वितीयाविद्धानिषेधप्रयोजकश्चात्र द्वितीयोनत्रिमुहूर्तकः किंतुकला
काष्ठात्मकोपि तदुक्तं स्कांदे कलाकाष्ठादिमात्रादिद्वितीयासंप्रदृश्यते सातृतीयानकर्तव्याकर्तव्यागणसंयुते
ति अतएव स्वल्पापि तृतीयाचतुर्थ्यांअयंचाल्पवेधप्रयुक्तोनिषेधोगौरीव्रतविषयः विहायैकांतुरम्भाख्यामितिपर्यु
दासेनत्वेतत्सदृशानामेवव्रतांतराणांप्रतीतेः इयंमन्वादिः भाद्रस्यकज्जलीकृष्णाशुक्लाचहरितालिकेतिदिवो
दासोदाहृतवचनात् अथहरितालिकाव्रतविधिः मासपक्षाद्युल्लिख्यममसमस्तपापक्षयार्थंसप्तजन्मारोग्यसौ
भाग्यादिवृद्धयेउमामहेश्वरसायुज्यतासिद्ध्यर्थंहरितालिकाव्रतमहंकरिष्ये तत्रादौ गौरीयुक्तंमहेश्वरंसंपूजयिष्ये॥
अथध्यानं पीतकौशेयवसनांहेमाभांकमलासनां भक्तानांवरदांगौरींसशिवांचिंतयाम्यहम् १ मंदारमाला
कुलितालकायैकपालमालांकितशेखराय दिव्यांबरायैचदिगंबरायनमः शिवायैचनमः शिवाय २ इ
तिध्यात्वा ॥ देवदेविसमागच्छप्रार्थयेहंजगन्मये इमांमयाकृतांपूजां गृहाणसुरसत्तमे शिवगौरीभ्यांनम
इत्यावाहनं ॥ भवानित्वंमहादेवि सर्वसौभाग्यदायिके अनेकरत्नसंयुक्तमासनंपरिगृह्यतां इत्यासनम् ॥
सुचारुशीतलंदिव्यंनानागंधाधिवासितं पाद्यंगृहाणदेवेशिमहादेविनमोस्तुते पाद्यम् ॥ श्रीपार्वतिमहाभागे
शंकरप्रियवादिनि अर्घ्यंगृहाणकल्याणिभर्त्रासहपतिव्रते इत्यर्घ्यम् ॥ गंगाजलंसमानीतंसुवर्णकलशेस्थितं
आचम्यतांमहाभागेरुद्रेणसहितेऽनघे इत्याचमनम् ॥ गंगासरस्वतीरेवाकावेरीनर्मदाजलैः स्नापितासिमया

देविसदाशांतिंप्रयच्छमे स्नानम् ॥ आप्यायस्वेतिपयः दधिक्राव्णेतिदधि घृतमितिघृतं मधुवातेतिमधु
स्वादुपवेतिशर्करा पंचामृतसमानीतंपयोदधिघृतंमधु शर्करांजलसंयुक्तांस्नानार्थंप्रतिगृह्यतां पचामृतस्ना
नं वरुणस्येतिशुद्धस्नानं हरिद्रासर्षपद्रव्यैरुद्वर्तनं पुनराचमनं शिवगौरीभ्यांनमः सर्वसत्वाधि
केरम्येलोकलज्जानिवारणे मयोपपादितेदेविवाससीपरिगृह्यतां वस्त्रम् कर्पूरागुरुसंघृष्टंकुंकुमादिसमान्वि
तं कस्तूरिकासमायुक्तचंदनंप्रतिगृह्यतां गंधम् रंजिताः कुंकुमाद्येन अक्षताश्चातिशोभनाः ममैषां
देविदानेनप्रसन्नाभवसर्वदा अक्षताः मल्लिकावकुलचंपकपाटलापुन्नागजातिकरवीररसालपुष्पैः बिल्वप्र
वालतुलसीदलमालिकाभिस्त्वांपूजयामिजगदीश्वरिमेप्रसीद पुष्पाणि देवद्रुमरसोद्भूतः कृष्णागुरुसमन्वितः
आनीतोयंमयाधूपोभवानिप्रतिगृह्यतां धूपः त्वंज्योतिःसर्वदेवानां तेजसांतेजउत्तमं आत्मज्योतिः परं
धामदीपोयंप्रतिगृह्यतां नैवेद्यम् पुनराचमनं श्रीशिवाभ्यांनमः मलयाचलसंभूतंकर्पूरेणसमन्वितं क
रोद्वर्तनकंचारुगृह्यतांजगदीश्वरि करोद्वर्तनं इदंफलमितिफलं कर्पूरैलालवंगादितांबूलदलसंयुतं क्रमु
कस्यफलंदेवितांबूलंप्रतिगृह्यतां तांबूलं हिरण्यगर्भेतिदक्षिणाद्रव्यं वज्रमाणिक्यवैडूर्यमुद्राविद्रुममंडि
तं पुष्पराससमायुक्तंकांचनंप्रतिगृह्यतां सुवर्णमंत्रपुष्पं चंद्रादित्यौचधरणीविद्युदग्निस्तथैवच त्वमेवस
र्वज्योतींषि आर्तिक्यंप्रतिगृह्यतां नीराजनं अथनामपूजा उमायैनमः गौर्यैनमः जगद्धात्र्यैनमः ज
गत्प्रतिष्ठायैनमः शांतिरूपिण्यैनमः हरायनमः महेश्वरायनमः शंभवेनमः शूलपाणयेनमः पिना
कधृतेनमः शिवायनमः पशुपतयेनमः महादेवायनमः इतिपुष्पांजलयः यानिकानिचपापानि
जन्मांतरकृतानिच तानिसर्वाणिनश्यंतिप्रदक्षिणपदेपदे इतिप्रदक्षिणा ॥ अन्यथाशरणंनास्तित्वमेवशरणं

तस्माच्छरण्यभावेनरक्षमांपरमेश्वरि इतिनमस्कारः ततोवैणवपात्रस्थवायनंदद्यात् अन्नंसौवर्णपात्र
मम
स्थंफलवस्त्रसदक्षिणं वायनंगौरिविप्रायंददामिप्रीतयेतव सौभाग्यारोग्यकामानां सर्वसंपत्समृद्धये गौ
रीगिरीशतुष्ट्यर्थंवायनंतेददाम्यहं प्रतिगृह्यद्विजश्रेष्ठसंपूर्णफलदायक त्वत्प्रसादात्सुरश्रेष्ठमुच्येहंसर्वपात
कात् इतिवायनदानं आचार्यायचगांदद्यात्सवत्सांचपयस्विनीं शक्त्याचदक्षिणांदद्याद्व्रतसंपूर्त्तिहेतवे अथो
पवासनिवेदनं निराहारोद्यदेवेशउमाकांतजगद्गुरो भोक्ष्यामिश्वोजगन्नाथास्मिन्हरितालिकाव्रते कथांश्रु
त्वातदनंतरंप्रतिमादानं अथकथा नारायणंनमस्कृत्य सूतउवाच मंदारमालाकुलितालकायैकपालमा
लांकितशेखराय दिव्यांबरायैचदिगंबरायनमःशिवायैचनमःशिवाय कैलासशिखरासीनंगौरीपप्रच्छशंक
रं प्रपन्नास्मिजगन्नाथतथ्यंब्रूहिममप्रभो केनव्रतप्रभावेणतपोदानेनशंकर अनादिमध्यनिधनोभर्त्तात्वंज
गतःप्रभुः मयाप्राप्तोसिदेवेशनजानेतत्सदाशिव कथयस्वप्रसादेनयद्यहंतववल्लभा ईश्वर॰ शृणु
देविप्रवक्ष्यामितवाग्रेव्रतमुत्तमं येनव्रतप्रभावेणप्राप्तमर्द्धासनंप्रिये यद्गुह्यंममसर्वस्वंकथयामितवप्रिये यथा
चोडुगणेचंद्रोग्रहाणांभानुरेवच वर्णानांतुयथाविप्रोदेवानांविष्णुरुत्तमः नदीनांतुयथागंगापुराणानांतुभारतं
वेदानांतुयथासामइंद्रियाणांमनोयथा पुराणवेदसर्वस्वमागमेपुयथोदितं तदेकाग्रेणमनसाशृणुष्वेदंसनातनं
येनपुण्यप्रभावेणप्राप्तमर्द्धासनंमम तत्सर्वंकथयिष्यामित्वंममप्रेयसीयतः भाद्रमासिसितपक्षेतृतीयाहस्तसं
युक् तदनुष्ठानमात्रेण सर्वान्कामानवाप्नुयात् शृणुपूर्वंयथादेवित्वयातस्यामनुष्ठितम् तत्सर्वंकथयिष्यामि
यथावृत्तंहिमाचले ॥ पार्वत्युवाच ॥ कथंपूर्वंमयाचीर्णंव्रतानामुत्तमंव्रतं तत्सर्वंश्रोतुमिच्छामित्वत्सकाशा
द्वृषध्वज ईश्वरउवाच नानापक्षिगणैर्युक्तोनानामृगनिषेवितः यत्रदेवाःसगंधर्वाः सिद्धचारणगुह्यकाः

विहरतियथासौख्यंगंधर्वगीततत्पराः स्फाटिकैः कांचनैःशृंगै र्मणिवैडूर्यभूषिते· भुजौलिखन्निवाकाशंसुद
ढोमंदरोयथा हिमेनापूरितःसर्वो गंगाध्वनिविराजितः नृत्यंत्यप्सरसोयत्रशोभमानोनगेश्वरः तत्रत्वंपार्वती
बाल्ये आचरंतीमहत्तपः द्वादशाब्दानिदेवेशिधूमपानमधोमुखी भूत्वात्वंपतिरित्येवंमदाराधनतत्परासंवत्सरचतुः
षष्टिंपक्वपर्णाशनंत्वया दृष्ट्वातातस्तुतेकष्टं दुःखितश्चिंतितोभृशं कस्मैदेयामयाकन्याएवंचिंतातुरोऽभवत् इत्येवं
चिंतयाविष्टेदेवर्षिर्नारदोऽभ्यगात् पाद्यार्घ्याचमनादीनिनारदायददौगिरिः सुखासनगतंतंतुहिमवानिदमब्रवीत
हिमवानुवाच किमर्थमागतः स्वामिन्वदस्वमुनिसत्तम महाभाग्येनसंप्राप्तंत्वदीयागमनंप्रभो अद्यमेसफलंज
न्म अद्यमेसफलाः क्रियाः गतंचाद्यजडत्वंमे यज्जातंतवदर्शनं गताद्यमानसीचिंता यथाहंदुःखिता
भृशं कन्यारत्नमिदंकस्मैदेयंतत हिमिमुने नारदउवाच शृणुशैलेंद्रमद्वाक्यं विष्णुनाप्रे पितोह्यहं यो
ग्यंयोग्यायदातव्यंकन्यारत्नमिदंत्वया वासुदेवसमोनास्तिब्रह्मसूर्यशिवादिषु चतुर्थंगप्रदश्चैवदीयतांमम
संमतं हिमवानुवाच वासुदेवसमोदेवः कन्याप्रार्थयतेयदि तस्मैदेयामयाकन्यात्वदागमनगौरवात् इ
त्येवगदितंश्रुत्वावैकुंठंनारदोययौ प्रीतः प्रीतांवरधरंशंखचक्रगदाधरं चतुर्भुजंवासुदेवंनमस्कृत्याभ्यभाषत
नारदउवाच शृणुदेवविवाहार्थं गतश्चशैलजांप्रति तेनदत्तंप्रतिज्ञातंकन्यारत्नंसुशोभनं हिमवांस्तुत
दागौरीमुवाचातिवहर्षितः दत्तासित्वंमयादेविदेवायगरुडध्वजे श्रुत्वावाक्यंपितुर्देवीसख्यासार्द्धंवनांतरं गता
ह्यनशनंकृत्वातपस्तप्तुसुदुःखिता सख्युवाच किमर्थंनगपुत्रित्वंदुःखि तातप्यसेपुनः कोवाका
मोभिलषितः सखिजानिनवैशुभे पार्वत्युवाच साखिशृणुमहान्कामोमनसाचिंतितोमया अल्पेनतप
साकिंसप्राप्यतेमादृशैः खलु अतोमयासहपुन अलन्वप्तुंवनांतरे सख्युवाच कोवाकामोभिलषितोयोल्पेन

तपसानरैः नप्राप्यतेतमेब्रूहि उपायंचिंतयामिवै ॥ पार्वत्युवाच ॥ कैलासाशिखरासीनंदेवदेवंवृषध्वजम्
मर्तृत्वेनैवमनसाकामयेहंनसंशयः सोपंकामोमहानद्यमेतातेनकृतोऽन्यथा तस्माद्देहपरित्यागंकरि
ष्येहंनसंशयः पार्वत्यावचनंश्रुत्वासखीवचनमब्रवीत् नगपुत्रिमहद्भाग्यंप्रार्थिताविष्णुनायतः संसेव्योदे
वैः सर्वै र्महेंद्रादिपुरोगमैः यस्यैकगुणलेशेनगुणवंतोभवंतिहि सगुणानामनंतत्वादनंतइतिविश्रुतः देवा
नांकन्यकाभद्रेस्वकीयांचेष्टदेवतां संपूजयितुमिच्छंतिप्रार्थयंतिदिवानिशंअतिभाग्यवशाद्देविमाहिष्यंप्राप्यतेयथा
किंत्वयापापसंस्यक्ताभिक्षार्थंगम्यतेन्यतः प्राप्यापिकामदंदेवंप्रार्थ्यतेकामदाहकः अस्तिकाचित्कचिद्रम्या
त्रिलोक्यांत्वादृशाप्रिये नरोत्तमायदत्तासितवपित्राशुभंकृतं माशोचस्वनिवर्तस्वजानासित्वंगुणांस्तयोः
अमितास्यथकेनत्वंशृणुष्वैकमनानघे किरीटीकेशवोनित्यंजटीमृत्युंजयोऽनघे केशवः सुमुखोभद्रे सचभीम
मुखः सदा सुपंक्तिरत्नदंतश्चाविपाकिर्दीर्घदंष्ट्रकः रत्नकुंडलवान्विष्णुर्नागकुंडलवान्शिवः विष्णुः कमल
नेत्रश्च ज्वलन्नेत्रः सदाशिवः चतुर्भुजधरोविष्णुः सर्वेदशभुजोमहान् श्रीवत्सलांछनोविष्णुः शिवस्य
ब्रह्मणःशिरः पीतांबरधरोविष्णुः सचचर्मांबरः सदा पद्मपाणियुताविष्णुः सवृद्धः शूलपाणिधृक्
अम्लानपद्ममालःस मुंडमालाप्रियः सच कंठेऽस्यकौस्तुभंरत्नं तस्यकंठेविषंसदा वाहनंगरुडोयस्य
जरठोक्षाशिवस्यच शेषपर्यंकशायीस चिताभस्मशयः सच गंधर्वध्वनिनाहृष्टो भूतानांरोदनेनसः वि
ष्णुर्भोगीचयोगीच कथंकामयसेशिवं पार्वत्युवाच नजानासिविमूढात्वंयोगिनंशूलपाणिनं यस्याज्ञासाधको
विष्णुस्त्रिलोकीपातिनान्यथा राजसेनस्वरूपेणब्रह्मासृष्टिंविधातिच तामसेनस्वरूपेणरुद्रोत्तिसकलंरुपा गु
णान्तांतस्यवैशिष्ठ्यं महत्त्वंवेत्तिकः शुभं यस्याज्ञावशगोभूत्वा विष्णुः पृथ्वींदधारवै पुनः ससूकरो

भूत्वातांचर्दतेंदधारवै यद्दत्तान्भुंजतेभोगान्विष्णुर्भोगीनिकथ्यते सहस्रकमलैःपूर्वं विष्णुनाराधितः शि
वः वैकुंठसश्रयंतेज स्तेनदत्तंनिजंक्षणात् इंद्रादीनांतुयोदातासदेवोनश्रुतस्त्वया यद्दतंतत्रराज्यंतुइंद्राद्याभुंज
तेसुखं कुवेरेणापिमहती श्रीरवाप्तावरानने वरुणेनजलेशत्वं शेषः पातालसंस्थितः सूर्यस्तपतिभीत्यावैवा
युर्वातिदिवानिशं यमः संयमनीशत्वं तदेवंकिंनवेत्स्यसि यस्याज्ञयास्वकालेनमेघावर्षंतिमर्वतः पावकः स
र्वदेवानांवदनंवर्त्ततेनघे पितरः पितृलोकत्वं मत्पितापर्वतेश्वरः चंद्रोह्युडुगणेशत्वंसमुद्रोवैगभीरतां सोमः
प्रायोपधीशत्वंचदनश्वसुगंधितां यस्याज्ञयास्वकालेपिभवंत्यादेशवर्तिनः वृष्टिःशीतंचधर्मश्च स्वकालेचग
मागमं शक्राद्याश्चापिदिक्पालाः स्वांदिशंपालयंतिते येपुकृत्येषुयेदेवायोजितास्तेतुतत्पराः अन्यथा
करणेतेपांसचदंडविधास्यति परात्परः सवेदेवो निर्गुणः सगुणोपिवा निराकारश्चसाकारोयोगीभोगी
सएवच केवलोनिर्गुणः साक्षी क्षरश्चाक्षरएवच कोवेदत्तस्यतद्रूपंयद्ब्रह्मेतिप्रचक्षते ब्रह्माद्यादेवताः सर्वा
ऋपयश्चतपोधनाः योगिनोज्ञाननिष्ठायेयदर्थंत्यक्तबंधनाः तेपितस्यनजानंतिस्वरूपंसखिशूलिनः अत
स्तंकामयेहंवैविपत्तिपतिताशुभे ॥ सख्युवाच ॥ सम्यक्कामोभिलपितस्तदर्थंत्यक्तजीविता यत्रवैनि
श्रितावुद्धिः सकामोभवतिध्रुवं ममापिचमहद्भाग्यंयतस्त्वत्कर्मकारिका किंचिद्विज्ञप्तुमिच्छामित्वयाचेच्छ्रूयतेव
चः अंबिकापूजनंकार्यंतन्मयाकामदंश्रुतं तवेष्टदात्रीयादेवीसापिपूज्याप्रयत्नतः तदपिअनुग्रहंदास्यतिप्री
तिरनुत्तमा अनुज्ञादानमात्रेणनित्यसफलतांनय करिष्याम्यहमप्येतद्गौर्याः पूजनमुत्तमं तयोनिसमतं
कृत्वागाताय भ्रमहावन पितानिरीक्षयामासहिमवांस्तांगृहेगृहे केननीतानुसापुत्रीदेवदानवकिंनरैः सत्य
कृतंचऋपयेकिंदारयेगरुडध्वजे इत्येवंचिंतयाविष्टोमूर्छितोनिपपातह हाहाकृत्वाततोलोका प्रधानतोगि

रिशनि आगत्यमुनयः सर्वे पप्रच्छुस्तंहिमालयं किमर्थंमूर्छतांप्राप्तः कथयस्वयदिस्थितम् ॥ हिमवानु
वाच यदर्थेदुःखसंप्राप्तः कन्यारत्नंहृतंमम दृष्टावाकालसर्पेणसिंहव्याघ्रेणवाहता पतितः शोकसत
सोवातेनैवयथातरुः निर्गतोगिरिराजस्तुदुहितुश्चगवेषणे गत्वाथविपिनंघोरंसिंहशार्दूलसंकुलं व्याघ्रैः सिंहै
श्चभल्लूकैर्युध्यमानैर्महागजैः तस्मिन्वनेमहाघोरेगत्वातांसखिभिर्युता दृष्ट्वातत्रनदींरम्यांवनमध्येगुहांतरे उप
विष्टांलिभिः सार्द्धमन्नाहारविवर्जिता सस्थाप्यवालुकापिंडपार्वत्यासहितंमम हस्तनक्षत्रसंयुक्तामासिभद्रे
सिताजया तत्रवाद्येनगीतेनरात्रौजागरणंकृतं तेनव्रतप्रभावेणआसनंचलितंमम प्राप्तोहंदेवितत्रैवयत्रत्वंसखि
भिः सह करोपिममप्रीत्यर्थंमदगंधादिलेपनं गुरूपदिष्टमार्गेणतेनतुष्टोभृशमुदा प्रसन्नास्मिवरंब्रूहिमयाप्रो
क्तवरानने ॥ पार्वत्युवाच ॥ प्रसन्नोसियदादेवददस्वमनसेप्सितं सर्वज्ञस्यनचाज्ञातंकिंचिदस्तिमहीतले ॥
महादेवउवाच ॥ अहंभर्त्ताभवेयंवैइतिहेतोः कृतंव्रतं त्वप्राप्स्यसित्वंसुभगेनवृथाममदर्शनं व्रतमेतत्करिष्यं
तियानार्योदृढमानसाः प्राप्यापिसकलान्कामानमुच्यतेब्रह्मणासह इत्युक्त्वाचततोदेविकैलासमहमागतः ततः
प्रभातसमये नद्यामेवविसृज्यतां पारणंतुततः कृत्वायत्प्राप्तंवनमध्यगं पुनस्तत्रैवसुप्तासिसख्यासार्द्धंसरि
त्तटे हिमवानपितत्रैवसंप्राप्तस्त्वद्गवेषणात् पश्यन्नयोचतुर्दिक्षुअन्नपानविवर्जितः सुप्तदृष्टेनदीतीरेदूरतः क
न्यकाद्वयं उत्थाप्योत्संगमानीयरुदंतीत्वामुवाचह सिंहव्याघ्रादिभिर्जुष्टसेवितंहिमहावनं पुत्रिप्राप्ताकिमर्थं
त्वंप्रियेकिंकरवाणिते श्रीपार्वत्युवाच शृणुतातममाज्ञातंत्वंमादास्यसिशूलिने तदन्यथाकृतंताततेनाहंवन
मागता तथेत्युक्तहिमवतात्वमानीतागृहंप्रति तेनाप्युक्तस्त्वहंदिविविवाहार्थंत्वयासह ॥ श्रीपार्वत्युवाच ॥
किंकृतंगिरिणातत्रविवाहोभूत्कथंमम त्वयात्रकिंकृतंनाथश्रोतुमिच्छामिविस्तरात् ॥ श्रीमहादेवउवाच ॥

ऋपयः सप्तमोदेवि वदर्थेप्रेपितामया दृष्टास्तेनगराजेनप्रपच्छमुदितानना्न् कुतत्र्यागमनंजातंभवतांज्ञानच
क्षुषा अन्यथामहतांप्राप्तिर्जडानांवैकथंभवेत् ऋपयऊचु नगराजवयंतावच्छंकराज्ञाविराथिनः त्वत्समी
पेतुकन्यार्थंदीयतांयदिरोचते ॥ गिरिरुवाच ॥ महादेवोयदामत्तः कन्यांप्रार्थयतेतदा कन्ययाचै
कृतंसम्यक्यदर्थेंदुश्वरंतपः अतस्तेनप्रसादोऽस्याः कर्त्तव्यः शूलपाणिना ऋषिभिर्गीयतेनित्यंसदेवोभ
क्तवत्सलः इतिश्रुत्वागताविप्रामहादेवस्यसन्निधौ तद्वृत्तांतम्समाकर्ण्यंस्र।जगाममहेश्वरः आजग्मुस्तत्रैवै
सर्वेदेवाइद्रपुरोगमाः पातालादागतः शेपः क्षीराब्धिशयनाद्विभुः यत्रतत्रास्थितादेवा गंधर्वाः सि
द्धचारणाः तेतत्स्थानात्समाजग्मुस्तन्महोत्सवसंभ्रमाः विष्णुनाचधृतंछत्रंश्वेतंशतशलाकजं इंद्रोवैचा
मरेदिव्येकुवेरः कोशधारकः स्वफणामणिभिः शेपोदीपमालांविभर्तिसः सहस्रयोजनायामंतेनाक
रिसुमंडपं एकस्तंभमयंप्रोक्तंयोजनानांशताधिकं ब्रह्माद्यादेवताःसर्वेमंत्राशिपमचीकरन् जयशब्दकृतोदेवाऋप
यश्चतपोधनाः नृत्यंत्यप्सरसस्तत्रगंधर्वाललितंजगुः वाद्यानांस्वनितंमेघोमंदंमंदंचगर्जति विकिरंश्चचतुर्दिक्षुतु
पारकुसुमानिसः देवकन्यानागकन्यालाजैस्तुकृतमंगलाः सरस्वतीरमादेवीशच्याद्यादेवतास्त्रियः स्वर्णपात्रेनि
धायाशुपुष्पचंदनमक्षतान् दधिदूर्वाचसिद्धार्थाहारिद्रारत्नदीपिका नीराजनंप्रकुर्वंतिगिरिजाया· शिवस्यच पुष्प
दृष्टिंप्रकुर्वंतिदेवा·सव्यापसव्यतः महोत्सवः प्रवृत्तोभूद्धिमालयगिरौतथा गिरिणाचतदातस्मैदत्तंजामातृतोपकं
गजानांदशसाहस्रमश्वानांनियुतंतथा अनर्घ्यान्यपिरत्नानिददौतस्मैगिरीश्वरः मुक्तानांदशकोटयश्चदशकोटय
श्चविद्रुमाःहीरकंदशकोटयस्तुपारिवर्हेददौगिरिः असंख्याताश्चवेदास्योमनःसतुष्टिकारिकाः मैनाकस्तत्प्रिया
र्थंवैगिरिणाप्रेपितःस्वयं एवंगिरिजयासार्द्धंकैलासमहमागतः आगत्यदेवतान्सर्वान्स्वेस्वेस्थानेसमादिशम्

शिवउवाच ॥ तेनव्रतप्रभावेणसौभाग्यमतुलंत्वया प्राप्तमर्द्धासनंदेविसाधितंसुमहत्तरं अद्यारभ्यव्रतंदेविनक स्यापिनिवेदितं यद्गोप्यंपरमंदेविप्रोक्तंकस्यचिन्मया तदुक्तंत्वत्समीपंतुत्वत्सौभाग्यविमोहनात् व्रतराज स्यनामापिशृणुदेवियथाऽभवत् आलिभिर्हरितायस्मात्तस्मात्साहरितालिका पार्वत्युवाच केनपूर्वंकृतंनाथ विधिंचास्यवदप्रभो किंपुण्यंकिंफलंचास्यकैश्चवाक्रियतेनरैः ॥ महादेवउवाच ॥ शृणुदेविविधिं वक्ष्येनारीणांव्रतमुत्तमं कर्त्तव्यंतुप्रयत्नेनयदिसौभाग्यमिच्छति तोरणादिचकर्तव्यंकदलीस्तंभमंडितं आच्छाद्यपट्टवस्त्रैर्वानानावर्णविचित्रकैः चंदनानिसुगंधीनिलेपयेद्गृहमंडपे शंखभेरीमृदंगैश्चवादित्रैर्बहुभिः स्वनैः नानामंगलचारस्तुकर्त्तव्योममसद्मनि स्थापयेत्प्रतिमांतत्रपार्वत्यासहितांमम पूजयेद्बहुभिः पुष्पैर्गं धधूपैर्मनोहरैः नानाकारैश्चनैवेद्यैर्नानाभक्ष्योपचारकैः नानोपहारतांबूलैरुपवासप्रजागरैः नारिकेलैः पू गफलैर्दाडिमैः कलकादिभिः वीजपूरैः सनारंगैरन्यैर्ऋतुभवैस्तथा कालदेशोद्भवैः सर्वैः फलैश्चविविधैः शुभैः गंधपुष्पैस्तथादीपैर्मंत्रेणानेनपूजयेत् नमः शिवायशांतायपंचवक्त्रायशूलिने नंदिभृंगिमहाकाल गणयुक्तायशंभवे शिवायैहरकांतायैप्रकृत्यैसृष्टिहेतवे शिवायैसर्वमंगल्येशिवरूपेजगन्मये शिवकल्याण देनित्यंशिवरूपेनमोनमः शिवरूपेनमस्तुभ्यंशिवायैसततंनमःनमस्तेब्रह्मरूपिण्यैजगद्धात्र्यैनमोनमः संसारभ यसंतापात्त्राहिमांसिंहवाहिनि येनकामेनदेवित्वंपूजितासिमयेश्वरि राज्यंसौभाग्यसंपत्तिंदेहिमामंवपार्वति पूर्वो क्तेनविधानेनपूजयेदुमयासह कथांश्रुत्वैकचित्तेनदद्यादन्नानिभूरिशः आचार्यायप्रदातव्यंवस्त्रधेनुहिरण्यकं अ न्येषांदीयतेदानंस्त्रीणांवाभूषणादिकं ततोवाद्येनगीतेनतानिशांकौतुकादिना नयेदतंद्रितादेवियादिसौभाग्यमिच्छ ति तस्मिन्नहनियानारीभोजनंकुरुतेयदि सप्तजन्मभवेद्वंध्यावैधव्यंचपुनः पुनः दारिद्र्यंपुत्रशोकंचकर्कशा-

दुःखभोगिनी पतेत्सानरकेघोनोपवासंकरोतिया कांचनंराजतंताम्रंवेणुजंवापिमृन्मयं संपुटीकृत्यतन्मध्येफ
लानिविविधानिच हरिद्राकुंकुमंचैवअंजनादिप्रकल्पयेत् वस्त्राण्याभरणादीनितांबूलंसहिरण्यकं कृत्वासं
छाद्यवस्त्रेणप्रदद्याद्ब्राह्मणस्त्रियै प्रीत्यर्थंतवदेवेशिदानंदेयंस्वशक्तितः दत्त्वानेनविधानेनपारणंतदनंतरं एवं
विधियाकुरुतेचनारीभर्त्रासमंसारमतेसुखेन विनाशकालेममतुल्यरूपंसायुज्यमुक्तिंलभतेसुखेन अश्वमेधसहस्त्रा
णिवाजपेयशतानिच कथाश्रवणमात्रेणतत्पुण्यंलभतेनरः एतत्तेकथितंदेविविधानसरहस्यकं कोटियज्ञकृ
तंपुण्यमस्यानुष्ठानमात्रतः इतिभविष्योत्तरपुराणेहरितालिकाव्रतं अथोद्यापनं ॥ पार्वत्युवाच उद्याप
नविधिंब्रूहितृतीयायाःसुरेश्वर भक्तितः श्रोतुमिच्छामिव्रतसंपूर्तिहेतवे ॥ महादेवउवाच ॥ उद्याप
नविधिंवक्ष्येयेनसांगंफलंलभेत् प्राप्तेभाद्रपदेमासितृतीयाहस्तसोमयुक् तस्यांरात्रौप्रयत्नेनयथोक्तंसर्वमा
चरेत् सर्वतोभद्रसंज्ञंवालिंगतोभद्रमेवच कारयेद्विधिवद्देविमंडलस्यप्रपूजनं तस्याग्रेस्थापयेत्कुंभंव्रणच्छिद्र
विवर्जितं तस्योपरिन्यसेद्धैमंपार्वत्यासहितंशिवं वस्त्रयुग्मेनसंवेष्ट्यपूर्ववत्पूजनंचरेत् ततः प्रभातसमये
युग्मान्यष्टौनिमंत्रयेत् क्वचित्तु षोडशद्विजयुग्मांश्चपक्वान्नाद्यैश्चपूजयेत् सौभाग्यद्रव्यवस्त्राणिवंशपात्राणि
षोडशेत्युक्तं तच्छक्तपरतयाज्ञेयं आचार्यंवरयेत्तत्रचतुर्भिर्ब्राह्मणैः सह स्थंडिलंतुप्रकर्तव्यंहस्तमात्रंसुशोभन
ततोहोमंप्रकुर्वीतघृतदूर्वासमित्तिलैः पृथक्पृथक्शतंकृत्वामंत्रेणजातवेदसे पातयित्वावसोर्धारांपुनःपूजन
माचरेत् नमः प्रणतपालायनमः कैलासवासिने नमोवेदांतवेद्यायउमादेहार्धधारिणे उत्पत्तिस्थितिसं
हारकर्त्रेनेत्रेनमोऽस्तुते येनकामेनमेदेवपूजितश्चोमयासह व्रतंसंपूर्णतांयातुत्वत्प्रसादाज्जगद्गुरो इतिस्तु
त्वामहादेवंप्रणिपत्यपुनः पुनः गोभूहिरण्यदानानिवस्त्रदानान्यनेकशः सहिरण्यंसवस्त्रंचतेभ्योदद्याद्यभ

सहभोजनं सर्वान्कामा
कितः उमामहेश्वरोदेवः प्रीयतामेनमोनमः ततः कुर्यात्स्वयंदेविबंधुभिः सहभोजनं सर्वान्कामा
नवाप्नोतिसौभाग्यंलभतेध्रुवं मृतवत्सातुयानारीपुत्रंप्राप्याचिरायुषं नपुनर्गर्भमायातिसागौर्यासहलीयते॥ इति
स्कंदपुराणेउमामहेश्वरसंवादेसोद्यापनहारितालिकाव्रतकथासंपूर्णा॥ अथोद्यापनं पार्वत्युवाच उद्यापनविधिं
ब्रूहितृतीयायाः सुरेश्वर भक्तितःश्रोतुमिच्छामिव्रतसंपूर्त्तिहेतवे ईश्वरउवाच ॥ उद्यापनविधिंवक्ष्येव्रतराजस्यशो
भनं यस्यानुष्ठानमात्रेणसंपूर्णंहिव्रतंभवेत् चतुःस्तंभंचतुर्द्वारंकदलीस्तंभमंडितं घंटिकाचामरयुतंकमलैरु
पशोभितं चंदनागुरुकर्पूरैर्लेपितंधूपितंशुभं मध्येवितानंबध्नीयात्पंचवर्णैरलंकृतं तन्मध्येकारयेत्पद्मंपं
चवर्णैः सुशोभनैः तस्योपरिन्यसेद्व्रीहीन्द्रोणेनपरिसंमितान् सौवर्णंराजतंताम्रंकलशंविन्यसेद्बुधः पंचर
त्नानिनिक्षिप्यसर्वौषधिसमन्वितं तस्योपरिन्यसेत्पात्रंसौवर्णंराजतंहिवा वृषारूढंमहादेवंरजतेनविनिर्मितं
सर्वावयवसंयुक्तांगौरींहेम्नाविनिर्मितां पूजयेत्तत्रगंधाद्यैः पुष्पैर्नानाविधैः शुभैः रात्रौजागरणंकुर्यात्कथा
वाचनपूर्वकं ततः प्रभातेविमलेकृत्वास्नानादिकर्मच पूर्ववच्चार्चयेद्देवंपश्चाद्धोमंसमाचरेत् स्वगृह्योक्तविधा
नेनकृत्वाग्निंस्थापयेत्ततः प्रारभेच्चततोहोमंनवग्रहपुरः सरं तिलांश्चयवसंमिश्रानाज्येनचपरिप्लुतान् जु
हुयादघोरमंत्रेणगौरींमंत्रेणमंत्रवित् अष्टोत्तरशतंवापिअष्टाविंशतिरेववा एवंसमाप्यहोमंतुतत्राचार्यंप्रपूजयेत्
सुवर्णंरत्नवासोभिर्गांचदद्याद्यथाविधि शय्यांसोपस्करांदद्यादाचार्यायप्रयत्नतः षोडशद्विजयुग्मांश्चपक्वान्नाद्यै
श्चभोजयेत् सौभाग्यद्रव्यवस्त्राणिवंशपात्राणिषोडश दातव्यानिप्रयत्नेनब्राह्मणेभ्योयथाविधि अन्येभ्यो
विप्रवर्येभ्योदक्षिणांचप्रयत्नतः भूयसींपरयाभक्त्याप्रदद्याच्छिवतुष्टये उद्दिश्यपार्वतीशंचसर्वंकुर्यादतंद्रितः बं
धुभिः सहभुंजीतनियतश्चपरेऽहनि एवंयाकुरुतेनारीव्रतराजंसुमध्यमे सौभाग्यमतुलंतस्याः सप्तजन्मनसंशयः

इतिश्रीभविष्योत्तरेहरितालिकाव्रतोद्यापनम् ॥ अस्यामेवतृतीयायांकोटीश्वरीव्रतं ॥ मदनरत्ने. रंभोवाच
देवलोकेमहादेविगणिकाःसौख्यसंयुताः मर्त्यलोकेतथासर्वाःस्त्रियः सौभाग्यगर्विताः कथंभाग्यंचभो
गांश्चलभंतेपरमेश्वरि ॥ पार्वत्युवाच ॥ शृणुभद्रेपरंगुह्यंसर्वकामफलप्रदं दुर्भगाणांचनारीणांसौ
भाग्यकरणंपरं लक्षेश्वरीतिविख्यातंततः कोटीश्वरीव्रतं तृतीयाशुक्लपक्षेतुमासिभाद्रपदेभवेत् तस्या
व्रतंतुसंग्राह्यंयावद्वर्षचतुष्टयं उपवासेनकर्तव्यंवर्षेवर्षेतुसुंदरं अखंडानांतंडुलानांवातिलानांसुलोचने लक्षमेकंविवि
च्याथाक्षिपेत्पयसिशोभने क्षीरसंमिश्रितैः कार्यादिव्यामूर्तिः सुलोचना कृत्वातुपुष्पप्राकारंफलपुष्प
सुमंडितं संस्थाप्यपार्वतींदेवींपूजयेद्भक्तिसंयुतः पूजयेद्विविधैः पुष्पैः कुंकुमागुरुचंदनैः गंधैः पु
ष्पैश्चधूपैश्चनैवेद्यैर्विविधैस्तथा वस्त्रेणचैवरक्तेनपूजयेत्परमेश्वरीं उमादेविनमस्तुभ्यंकात्यायनिनमोस्तुते न
मः शर्वाणिरुद्राणिअपर्णेशंकरप्रिये सर्वभूतहितेदेवित्राहिसंसारसागरात् ॥ अत्रपूजामंत्रः ॥ न
मोलक्षेश्वरीदेविकोटीश्वरिनमोस्तुते गृहाणार्घ्यंमयादत्तंशंकरेणसमंमम इत्यर्घ्यमंत्रः ॥ पुराव्रतमिदंभ
द्रेइंद्राण्याथकृतंशुभम् विंध्यावल्याचसावित्र्याअरुंधत्याकृतंपुरा दमयंत्याचरोहिण्याकृतंव्रतवरंशुभं गौरि
णीभोजयेच्छक्त्याइंद्राण्येवंसुदीक्षिता गौरिणीसुवासिनी एवंविधिविधानेनकरोतिनियतंव्रतं नतस्याः
स्याद्दारिद्र्यंनचैवेष्टवियोजनं अष्टपुत्राभवेन्नारीभर्तारंचगुणाधिकं सुरूपंगुणिनंकांतंपंडितंप्रियदर्शनं ई
श्वरंचैवराजानंलभेद्दीर्घायुषंप्रियं दातारंचैवभोक्तारंसमस्तजनवल्लभं सुशीलंधार्मिकंशूरंचंद्रवत्प्रियदर्शनं सु
रूपासुभगाचैवसदापत्युः प्रियाभवेत् सदपत्यावरारोहाकुरुतेराज्यमुत्तमं अंतकालेसमंतेनरमतेत्रिदिवे
तथा षष्टिवर्षसहस्राणिषष्टिवर्षशतानिवा इदंकृत्वापुरेंद्राणीइंद्रंलेभेपतिंप्रियं रोहिणीपतिमालेभेचंद्रंव्रत

लक्षेश्वरीतिव्रि
निषेवणात् संज्ञादेवीस्वभर्त्तारमादित्यंप्राप्यसत्पतिं इदंतेकथितंभद्रे व्रतंकोटीश्वरीभवं. ॥ ॥ ॥ अथास्यास्तृतीयायाः संक्षि
स्यातंकुरुरंभेयथोदितं ॥ इतिकोटीश्वरीलक्षेश्वरीव्रतम् ॥ ॥ ॥ अथास्यास्तृतीयायाः संक्षि
प्तमुद्यापनमुच्यते तिथ्याद्युल्लिख्यममसकलपापक्षयपूर्वकसत्तज्जन्मसौभाग्यवृद्धिभर्तृवियोगराहित्यादिभोग
प्राप्तिद्वाराउमामहेश्वरप्रीत्यर्थंयथाकालाचरितहरितालिकाव्रतोद्यापनंकरिष्ये आचार्यंवृत्वा उक्तविधिनालिंग
तोभद्रेद्रोणपरिमितव्रीहिस्थकलशेराजतंशिवंहैमींगौरींपुरतोराजतंवृषभमुक्तमंत्रैः प्रतिष्ठाप्य संपूजयेत् तत्र
मंत्रः मंदारमालाकुलितालकायैकपालमालांकितशेखराय दिव्यांबरायैचदिगंबरायनमः शिवायैचनमः
शिवाय इत्यावाहनादिषोडशोपचारैः पूर्ववत्संपूज्य प्रार्थयेत् नमः शिवायसोमायपंचवक्त्रायशूलिने नं
दिभृंगीमहाकालगणयुक्तायशंभवे शिवायैहरकांतायैप्रकृत्यैसृष्टिहेतवे नमस्तेरुद्ररूपिण्यैजगद्धात्र्यैनमोनमः
येनकामेनदेवित्वंपूजितासिहरप्रिये संपूर्णंकुरुमेकामंसौभाग्यंचप्रयच्छमे ततः सुवासिनीःपूज्यरात्रौतांनि
यतानयेत् प्रातः अग्निप्रतिष्ठाप्य अन्वादध्यात् अधानं उमामहेश्वरंचगौरीमिमायेतिमंत्रः गौरीमि
मायसलिलानितक्षत्येकपदी द्विपदीसाचतुष्पदी अष्टापदीनवपदीबभूवासहस्राक्षरापरमेव्योमन् त्र्यंबकंयजा
महइतिमंत्रः त्र्यंबकंयजामहेसुगंधिंपुष्टिवर्द्धनं उर्वारुकमिवबंधनान्मृत्योर्मुक्षीयमामृतात् मंत्राभ्यांप्रतिमां
च प्रतिद्रव्यंअष्टोत्तरशतसंख्याकाभिस्तिलयवसाज्याहुतिभिर्यक्ष्ये ब्रह्मादिदेवताः परिवारदेवताश्च एकैकया
ज्याहुत्यायक्ष्येएवंहोमंसमाप्य ततः संपूजितायाचार्यायगांदत्त्वा षोडशाष्टौवायुग्मानिसंपूज्य सौभाग्यद्र
व्यवस्त्रदक्षिणायुतानिसशूर्पाणिवायनानिदद्यात् तत्रमंत्रः सौभाग्यारोग्यकामानांसर्वसंपत्समृद्धये गौ
रीगौरीशतुष्ट्यर्थंवायनंतुददाम्यहं इतिसंक्षिप्तहरितालिकाव्रतोद्यापनम् ॥ अथात्रैवहस्तगौरीव्रतं ॥ सूतउवाच

कुंत्यांसुखोपविष्ठायांहास्तिनापुरमुत्तमं मानितायांनरेंद्रैश्चतनयैः पंचभिः सह तस्याःकुशलमन्विच्छन्ना
जगामाथमाधवः अभिनंद्यसुखासीनंदेवदेवंजनार्दनं उवाचकुंतीसानंदाह्यप्रगल्भमिदंवचः ॥ कुंत्युवाच धन्या
स्मिकृतकृत्यास्मिसनाथास्मिपरंतप साहंसंभाविताद्यास्मित्वयासर्वजगद्गुरो यदिमेसुप्रसन्नोसितदाचक्ष्वव्रतंवि
भो यद्विधायसुखेराज्यंप्राप्नुयांतनयैःसह कृष्णउवाच कुंतितेकथयिष्यामिव्रतानामुत्तमंव्रतं यत्कृत्वासुखसता
नेधनधान्यसमान्वितं विधूतदुष्कृतापुण्यासपुत्राराज्यमाप्स्यसि हस्तगौरीव्रतंभद्रेकुरुष्वशुचिमानसा कुं
त्युवाच यच्चोक्तंतुव्रतंनाथविधानंतस्यकीदृशं केनपूर्वंकृतंदेवतन्मेब्रूहिजनार्दन ॥ कृष्णउवाच कैलासशि
खरेदेवीहस्तस्थेचदिवाकरे दिवाप्रसुप्तासागौरीहरसान्निधिमानसा सासुप्तादेवदेवेशंस्वप्नेशंभुंददर्शह अर्द्धदेह
वृषारूढस्थमर्धचन्द्रकलाधरं उत्थायसहसागौरीप्रोवाचशंकरंप्रति किमिदंतन्ममाचक्ष्वतप्यतेमानसंमम ॥ ई
श्वरउवाच देविपूर्वंनिषिद्धासिहस्तऋक्षगतेरवौ नस्वप्तव्यंदिवातत्रतस्येदंविहितफल शृणुदेवित्वयायेन
खडितोहविलोकितः त्वयारब्धंव्रतंदेविमदाराधनकाम्यया अपूर्णोस्मिन्प्रसन्नोस्मिनत्वयाचसमुज्झितं
अपूर्णंव्रतचारेणदृष्टोऽहंतादृशस्त्वया तत्कुरुष्वाधुनादेविहस्तगौरीव्रतंशुभम् पार्वत्युवाच ॥ आदिश्यतांव्रतना
थविधानेनमहेश्वर आरंभोस्यकदाकार्यः कोविधिः कस्यपूजनम् ॥ ईश्वरउवाच मंडपेस्थापनंकुर्यात्सर्वा
लंकारभूषिते अन्वहंकांचनैः पुष्पैः फलमुक्तान्वितैः शुभैः नैवेद्यैः पंचखाद्यैश्चशृणुयात्प्रत्यहं
कथां दिनेचतुर्दशेप्राप्तेस्थापयेत्प्रतिमांशुभां पूजयेच्चसुवर्णस्यपुष्पैश्चान्यैः सुगंधिभिः चंदनैर्धूपदीपै
श्चतांबूलैश्चफलादिभिः ध्यायेच्चहृदयेगौरींहरदेहेवसंयुतां दक्षिणांचततोदत्वानत्वादेवींविसर्जयेत् व्रतंस
माचरेद्देवियावद्वर्षंत्रयोदशं स्वर्णभाजनगोधूमादिप्रातिवर्षंविसर्जयेत् ततश्चतुर्दशेवर्षेतदुद्यापनमाचरेत् स

स्थाप्यगणपंगौरींकांचनींकांचनेगजे पूर्वोक्तविधिनापूज्यवासराणित्रयोदश चतुर्दशेथदिवसेसंजातेप्रातरु
त्थिता कृतोपवासनियमागजंगौरींप्रपूजयेत् पक्कान्नस्वर्णपात्रेपुत्रयोदशसुनिक्षिपेत् स्त्रीभ्यश्चकंचुकीर्द
त्वाभोजयित्वाविसर्जयेत् एवंदेविव्रतंकृत्वासर्वान्कामानवाप्नुयात् अशक्तौतुसदाकार्याप्रतिमामृत्तिकामयी
पात्राणिवैणवान्यथवपीतपुष्पाणिचैवहि ॥ श्रीकृष्णउवाच ॥ ततश्चकेव्रतंगौरिप्राप्तासावांछितंफलं त्वम
प्यतद्व्रतंकुंतिकुरुश्रद्धासमन्विता अथभक्त्याव्रतंकुंतीसविधानंतदाऽकरोत् गौरीचापितच्छ्रुत्वाव्रतचक्रेयथावि
धि तुष्टाचभक्तिभावेनपुष्टागौरीततोऽब्रवीत् ॥ पार्वत्युवाच ॥ कुंतितेपरितुष्टास्मिवरंवरयसुव्रते ॥ कुंत्युवाच
देहिमेसर्वसंपत्तिंसर्वसौख्यंसदोदयं प्रयच्छममपुत्राणांमहद्राज्यमनामयम् व्रतमेतत्तुयःकुर्यात्तवलोकमवा
प्स्यति नदारिद्र्यंनवैधव्यंनशोकोनापिदुष्कृत कृच्छ्रनोपहतदेविकदाचित्संभवेदिह तथेत्युक्त्वाततोदेवीतत्रै
वांतरधीयत एतद्व्रतंसकलदुःखविनाशहेतुः सौभाग्यराज्यफलभावनयाचरंति यायोषितः सुखमन
तमिहापिपूज्यागौरीपतिंपतिरतास्तुततंलभंते ॥ इतिभविष्योत्तरोक्तभाद्रपदशुक्लतृतीयायांहस्तगौरीव्रतसमाप्तम्
अस्योद्यापनंहरितालिकाव्रतोद्यापनवज्ज्ञेयं विशेषश्चात्र गौरीहरगणेशपूजा त्रयोदशाविधवायनदानम् ॥
तिथ्यादिसंकीर्त्य सकलदुःखदुःस्वप्ननाशसौभाग्यसुखावाप्तिद्वारा श्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थंत्रयोदशवर्षाचरित
हस्तगौरीव्रतपूर्णतासिद्ध्यर्थंतदुद्यापनंकरिष्यइति तत्राचार्यंवृत्वा लिंगतोभद्रेउक्तप्रकारेणकलशेकांचनगजेगौरींह
रंगणेशंच सुवर्णपुष्पादिनातत्तन्मंत्रैः संपूज्य सुवासिनीः पूज्यरात्रिंनिनयेत् प्रातराचार्यश्चाग्निंप्रतिष्ठाप्य अन्वा
दध्यात् गौरींहरंगणेशंचगौरीमिमायेतिगौरीं तत्पुरुषायविद्महेइतिहरं गणानांत्वेतिगणपतिं प्रत्येक
मष्टोत्तरशततिलाज्याहुतिभिर्ब्रह्मादिदेवताश्चैकैकयाज्याहुत्यायक्ष्येशेषेणस्विष्टकृतमित्यादिहोमंसमाप्य वायनं

त्रयोदशविधत्रयोदशसंख्याकपक्वान्नपूरितं सौवर्णेवेणवे वा पात्रेकृत्वा त्रयोदश दंपतीः सुवासिनीर्वा संपू
ज्यदद्यात् तत्रमंत्रः पक्वान्नपूरितंविप्रव्रतसंपूर्त्तिहेतवे वायनंतेप्रयच्छामिगौरीगौरीशतुष्टये तत्रआचार्यायगांशय्या
दिकंचदद्यादितिहस्तगौरीव्रतोद्यापनम् ॥ ॥ ॥
अस्यामेवभाद्रशुक्लतृतीयायांभविष्योत्तरोक्तंहरिकालीव्रतम् ॥ ॥ युधिष्ठिरउवाच भगवन्हरिकालीतिकादे
वीप्रोच्यतेभुवि आर्द्रधान्येस्थिताकस्मात्पूज्यतेस्त्रीजनेनसा पूजिताकिंददातीहसर्वंमेब्रूहिकेशव ॥ श्रीकृ
ष्णउवाच पार्थपौराणिकींदिव्यामत्तः शृणुकथामिमां आसीद्दक्षस्यदुहिताकालीनाम्नीतुकन्यका वर्णे
नापिचसाकृष्णानवनीलोत्पलप्रभा त्र्यंबकायचसादत्तामहादेवायशूलिने विवाहिताविधानेनशखतूर्यनिना
दिना यज्ञयात्रागतैर्देवैर्ब्राह्मणानांचनिःस्वनैः निर्वर्तितेविवाहेतुकाल्यासार्धंत्रिलोचनः क्रीडतेविविधैःकामै
र्मनसः प्रीतिवर्धनैः अथदेवसमाजेतुकदाचिद्वृषभध्वजः आस्थानमंडपेरम्येआस्तेविष्णुसहायवान् त
त्रस्थआह्वयामासनर्मणात्रिपुरांतकः कालींनीलोत्पलश्यामांगणमातृगणान्वितां एह्येहिस्वमितःकालिभिन्नकृ
ष्णांजनप्रभे कालमप्यतिसौन्दर्यात्तवरूपंममाप्रियं इत्येवमुक्तासदेवीव्रीडिताकृद्धानानसा निःश्वासोच्छ्
सिताश्रुक्षीवाष्पगद्गदयागिरा रुरोदसस्वरंबालाप्रोवाचस्फुरिताधरा किंदेवनाम्नायागौरीसागौरीत्यभिधी
यते यस्मान्ममोपमादत्ताभिन्नकृष्णांजनप्रभा समाजेदेवसंघानांवासुदेवस्यसन्निधौ तस्माद्देहामिमंकृष्णं
जुहोमिज्वलितेऽनले इत्युक्तावार्यमाणापिहरिकालीरुपान्विता मुमोचहरितांछायाकांतिंहरितंशाद्वले चिक्षे
पदेहरोपेणज्वालितेहव्यवाहने पुनः पर्वतराजस्यगृहेगौरीबभूवसा महादेवस्यदेहार्धेस्थितासंपूज्य
तेसुरैः यामुक्ताशाद्वलेदेव्याकालकांतिः स्वदेहजा साबभूवमहावीर्यादेवीकात्यायनीपुनः तयाकृतानि

भूरीणिदेवकार्याणिपांडव तुष्टैर्देवगणैर्दत्तोवरस्तस्यैशृणुष्वमे येत्वांशाद्वलसंस्थांवैकालींतिवरदायिनीं पूज
यिष्यंतिपुरुषानार्यैवाविशेषतः सर्वपापविनिर्मुक्ताः सुखसौभाग्यगर्विताः चिरायुषोभविष्यंतिभर्तृपु
त्रसमन्विताः एवंसाहरिकालीतिगौरीसाम्येव्यवस्थिता ॥ श्रीकृष्णउवाच शुक्लभाद्रपदस्यैवंतृतीयायां
समाचरेत् सप्तधान्यैस्तुवैरूढैः कृत्वाहरितशाद्वलीं खर्जूरनारिकेलैश्चफलैश्चमधुरैस्तथा मातुलुंगकुसुं
भैश्चधान्यकैर्जीरकैस्तथा गंधैः पुष्पैः फलैर्धूपैर्नैवेद्यैर्मोदकादिभिः प्रीणयित्वासमाच्छाद्यपद्मरागेणभास्वता
घंटावाद्यादिभिर्गीतैः शुभैर्दिव्यकथानकैः पूजनीयामहाराजमंत्रेणानेनभक्तितः हरिनाम्निसमुत्पन्नेहरि
कालिहरिप्रिये सर्वदाशस्यमूर्तिस्थेप्रणतार्त्तिहरेनमः इत्थंसंपूज्यतांदेवींदद्याद्विप्रायदक्षिणां कृत्वाजागर
णंरात्रौप्रभातेकिंचिदुद्गते रवौसुवासिनीभिश्चसानेयातुजलाशये ततोजलाशयेरम्येमंत्रेणैवविस
र्जयेत् अर्चितासिमयाभक्त्यागच्छदेविसुरालयं ममदौर्भाग्यनाशायपुनरागमनायच एवंयः पांडवश्रे
ष्ठहरिकालीव्रतंचरेत् प्रतिवर्षंविधानेननारीवाभक्तितत्परा चीर्त्वायत्फलमाप्नोतितदन्येननचाप्यते मर्त्य
लोकेचिरंजीवेत्सर्वकामैः सुपूजिता पुत्रपौत्रसुहृन्मित्रनप्तृदौहित्रसंकुले साग्रंवर्षशतंजीवेद्भोगान्भुक्त्वा
महीतले ततोऽवसानेदेहस्यशिवलोकेमहीयते वीरभद्रमहाकालनंदीश्वरविनायकाः सर्वेप्रसादसुमुखाभ
वंतिव्रतयोगतः संपूज्यसूर्पगतसुप्तविरूढसस्यांदेवींहिमाद्रितनयांहरिकालिकाख्यां नैवेद्यजागरसमुद्धत
गीतवाद्यैः संप्राप्नुवंतिमनुजाः सुचिरंसुखानि ॥ इतिभविष्योत्तरोक्तंहरिकालीव्रतम् ॥ ॥ अथ
भाद्रशुक्लचतुर्थ्यांसिद्धिविनायकव्रतम् ॥ हेमाद्रौस्कांदे तत्र मध्याह्नव्यापिन्यांकार्यं प्रातः शुक्ल
तिलैः स्नातोमध्याह्नेपूजयेन्नृपेतिगणपतिकल्पे तत्रैव पूजाविधानात् दिनद्वयेतद्व्याप्तावव्याप्तौवा पूर्वा अ
न्यथापरा चतुर्थीगणनाथस्यमातृविद्धाप्रशस्यते मध्याह्नव्यापिनीसाचपरतश्चेत्परेऽहनीतिवृहस्पत्युक्तेः इयंच

रविभौमयोरतिप्रशस्ता भाद्रशुक्लचतुर्थीयाभौमेनार्केणवायुता महतीत्यत्रविघ्नेशमर्चयित्वेष्टमाप्नुयादितिवारा
होक्तेः अथव्रतविधिः मासपक्षाद्युल्लिख्यजयपुत्रादिकामः स्त्रीसुतसौभाग्यादिकामःसिद्धिविनायकव्रततत्पू
जनमहंकरिष्ये इतिसंकल्पः ॥ षोडशोपचारैः पूजांकुर्यात् ॥ तत्रध्यानं ॥ एकदंतंशूर्पकर्णंगजवक्त्रंचतुर्भुजं
पाशांकुशधरंदेवंध्यायेत्सिद्धिविनायकंध्यायेद्गजाननंदेवंतप्तकांचनसन्निभं चतुर्भुजंमहाकायंसर्वाभरणभूषितदंताक्ष
मालापरशुपूर्णमोदकधारिणं मोदकासक्तशुंडाग्रमेकदंतंविनायकम् इतिध्यानं आवाहयामिविघ्नेशसुरराजार्चि
तेश्वर अनाथनाथसर्वज्ञपूजार्थंगणनायक सहस्रशीर्षेत्यादिपुरुषसूक्तमंत्रैः सर्वोपचारपूजा सहस्रशीर्षेत्या
वाहन विचित्ररत्नखचितंदिव्यास्तरणसंयुतं स्वर्णसिंहासनंचारुगृह्णीष्वसुरपूजितइत्यासनं ॥ गणाध्या
क्षनमस्तेऽस्तुगृहाणकरुणाकर अर्घ्यंचफलसंयुक्तंगंधमाल्याक्षतैर्युतं इत्यर्घ्यं सर्वतीर्थसमुद्भूतंपाद्यंगंधादि
भिर्युतं विघ्नराजगृहाणेदंभगवन्भक्तवत्सल इतिपाद्यं दध्याज्यमधुसंयुक्तंमधुपर्कंमयाहृत गृहाणसर्वलोकेश
गणनाथनमोऽस्तुते मधुपर्कं विनायकनमस्तुभ्यंत्रिदशैरभिवंदित गंगोदकेनदेवेशकुरुष्वाचमनंप्रभो इत्याच
मनं ॥ स्नानंपंचामृतदिव्यसर्वतीर्थाहृतंमया गधतोयैरुमापुत्रगृह्णीष्वाभीष्टदायक स्नानं रक्तवस्त्रद्वयंदेवदे
वांगसदृशंप्रभो सर्वप्रदंगृहाणेदंलंबोदरहरात्मज वस्त्रं राजतंब्रह्मसूत्रंचकांचनंचोत्तरीयकं गृहाणचारुसर्व
ज्ञभक्तानाभक्तवत्सल यज्ञोपवीतम् नानाविधानिदिव्यानिनानारत्नोज्वलानिच भूषणानिगृहाणेशपार्वतीप्रि
यनंदन आभरणं गंधगृहाणभगवन्सर्वगंधसमान्वितं गणाध्यक्षनमस्तेऽस्तुभक्ताभीष्टफलप्रद गंधं अक्षतान्ध
वलान्देवगृहाणद्विरदानन अनाथनाथसर्वज्ञगीर्वाणासुरपूजित अक्षताः. सुगंधीनिचपुष्पाणिजातीकुंदमुखा
न्यपि विविधानिचपत्राणिगृहाणगणनायक पुष्पाणि अथांगपूजा गणेशायनमः पादौपूजयामि १ विघ्नराजाय

नमः जानुनीपू - २ आखुवाहनायनमः ऊरूपू. ३ हेरंवाय- कटिंपू- ४ कामारिसूनवे- नाभिं- पू-
५ लंवोदराय- उदरंपू. ६ गौरीसुताय- स्तनौपू॰ ७ गणनायकाय- हृदयंपू-८ स्थूलकंठाय- कंठपू- ९
स्कंदाग्रजाय- स्कंधौपू - १० पाशहस्ताय॰ हस्तौपू॰ ११ गजवक्राय॰ मुखंपू॰ १२ विघ्नहर्त्रेन॰ लला
टं- पू- १३ सर्वेश्वराय॰ शिरः पू, १४ गणाधिपायनमः सर्वांगंपूजयामि १५ अथपत्रिकापूजा
सुमुखायकाकमाचीपत्रंसमर्पयामि- १ गणाधिपायभृंगराजंस. २ उमापुत्रायविल्वपत्रंस. ३ गजान
नायदूर्वापत्रंस. ४ लंवोदरायवदरीपत्रंस- ५ हरसूनवेधत्तूरपत्रंस ६ गजकर्णायतुलसीदलंस- ७
वक्रतुंडायशमीपत्रंस. ८ गुहाग्रजायअपामार्गपत्रंस. ९ एकदंतायवृहतीपत्रंस. १० विकटायमधुपत्रं
स. ११ विनायकायअश्मंतपत्रंस॰ १२ कपिलाय. अर्कपत्रंस- १३गजदंतायअर्जुनपत्रंस- १४
विघ्नराजायविष्णुक्रांतपत्रंस- १५ वटवेदाडिमीपत्रंस- १६ सुराग्रगणायदेवदारुपत्रंस- १७ भा
लचंद्रायमरुपत्रंस १८ हेरंवायसिंदूरपत्रंस. १९ चतुर्भुजायजातीपत्रंस. २० सर्वेश्वरायअगस्तिप
त्रंस- २१ इत्येकविंशतिनामभिरेकविंशतिपत्रिकापूजा ॥ ॥ कुमारगुरवेतुभ्यंपूजयामिप्रयत्नतः दू
र्वायुग्मंगृहीत्वातुगंधपुष्पाक्षतैर्युतं एकैकेनतुनाम्नातुदद्यैकसर्वनामभिः अथैकविंशतिंगृह्यमोदकान्घृतपाचितान्
स्थापयित्वागणाध्यक्षसमीपेकुरुनंदन दशविप्रायदातव्याः स्वयंचाद्यात्तथादश एकंगणाधिपेदद्यात्सनैवेद्यं
नृपोत्तम जातरूपमयंदेवंब्राह्मणायनिवेदयेत कृत्वानैमित्तिककर्मपूजयेदिष्टदेवतां ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चा
त्भुंजीयात्तैलवर्जितं विनायकस्यप्रतिमांवस्त्रयुग्मसमन्वितां दद्याद्विप्रायविदुषेसर्वविघ्नोपशांतये एवंकृ
तेधर्मराजविघ्ननाथस्यपूजने विजयस्तेभवेन्नूनंसत्यंसत्यंमयोदितं वैष्णवाद्यासुदीक्षासुआदौपूज्योगणाधिपः

तस्मिन्संपूजितेविष्णुरीशोमाचतथारमा हव्यवाहमुखादेवाः पूजिताःस्युर्नसंशयः चंडिकाद्यामातृग
णाः परितुष्टाभवंतिच तस्मिन्संपूजितेविप्राभक्त्यासिद्धिविनायके यइदंशृणुयान्नित्यंश्रावयेद्वासमाहितः
सिध्यंतिसर्वकार्याणिसिद्धिदस्यप्रसादतः ॥ इतिसिद्धिविनायकव्रतपूजा ॥ ॥ एवमेवोक्तंनारदीयेऽ
पि ॥ ॥ अथशुक्लचतुर्थ्यांतुसिद्धिविनायकंव्रतं आवाहनादिभिःसर्वैरुपचारैःसमर्चयेत् एकाग्रमानसोभूत्वा
ध्यायेत्सिद्धिविनायकं पाशांकुशधरंदेवंतप्तकांचनसन्निभं एकविंशतिपत्राणिचैकविंशतिनामभिः समर्पयेद्भ
क्तियुतस्तानिनामानिमेशृणु सुमुखायकाकमाचींगणाधीशायभृंगजं उमापुत्रायबिल्वस्यदूर्वांगजमुखाय
तु लंबोदरायबदरींधत्तूरहरसूनवे सूर्पकर्णायतुलसींवक्रतुंडायवैशमीं गुहाग्रजायापामार्गमेकदंतायबार्हतं वि
कटायाश्मंतपत्रंकपिलायार्कपत्रकं गजदंतायार्जुनंचविष्णुकांताविघ्नराजके वटवेदाडिमीपत्रसुराग्रण्येसुरद्रुजं
मरुपत्रंभालचंद्रेप्रदद्याद्भक्तिभावतः हेरंबायचसिंदूरजातीपत्रचतुर्भुजे सर्वेश्वरेऽगस्तिपत्रंदद्यात्प्रीतिविवर्धनं
विंशतिरेवभवंतिनामानि विनायकेतिनामपूर्वोक्तज्ञेनं दूर्वायुग्मंततोगृह्यगंधपुष्पाक्षतैर्युतं पूजांनिवेदयेद्भक्ति
युतोमोदकपंचकं आचम्ययनमस्कृत्यसंप्रार्थ्यचविसर्जयेत् विनायकस्यप्रतिमांहैमींसोपस्करांमुने निवेदये
च्चगुरवेद्विजोभ्योदक्षिणांददेत् एवंकृत्वाऽर्चनंभक्त्यापंचवर्षाणिनारद उद्याप्यलभतेकामानैहिकामुष्मिकान्
शुभान् इतिहेमाद्रौ ॥ भविष्योत्तरेच मासिभाद्रपदेयान्याशिवलोकेप्रपूजिता तस्यांस्नानंतथादानमुपवा
सोर्चनंतथा क्रियमाणंशतगुणंप्रसादाद्दंतिनोनृप चतुर्थ्यनुषंग. ॥ अत्रैवरात्रौचंद्रंनपश्येत् तस्यदर्शनेनमि
थ्याभिशापप्राप्तिर्भवति तदाहापरार्के मार्कंडेयः भाद्रेमासिसितेपक्षेचतुर्थीस्वातियोगिनी मिथ्याभिशापंकुरुतेदृष्ट
चंद्रानसंशयः पराशरोऽपि कन्यादित्येचतुर्थ्यांतुशुक्लेचंद्रस्यदर्शनं मिथ्याभिदूषणंकुर्याद्रात्रौपश्येन्नतंसदा

पंचाननगतेभानौपक्षयोरुभयोरपि चतुर्थ्यामुदितःसोमोनेक्षितव्यःकदाचनेति तेनचतुर्थ्यांनपश्येदित्यर्थः प्रधान
क्रियान्वयलाभात् तेनचतुर्थ्यामुदितस्यपंचम्यांननिषेधः अत्ररात्रिशब्दग्रहणाद्दिवाचंद्रदर्शनेननिषेधइति यत्तुके
नचिदुक्तंरात्रिशब्दोऽहोरात्रपरइतितन्मृग्यंएतादृशार्थप्रतिपादकवचनस्यमहानिबंधेष्वदृष्टत्वात् कदाचित्प्रमादा
दृष्ट्वाविष्णुपुराणोक्तंश्लोकंपठेत् तथाचपुराणांतरेततश्चतुर्थ्यांरात्र्यांयःप्रमादाद्वीक्ष्यमानवःपठेत्पौराणिकंवाक्यं
प्राङ्मुखोवाप्युदङ्मुख इतिनिर्णयामृते ब्रह्मपुराणेतु चंद्रदर्शनेविशेषउक्तः वासुदेवोभिशस्तस्तुनिशाकरम
रीचिषु स्थितश्चतुर्थ्यामाचार्यांमनुष्याणांपतिश्वसः ततश्चतुर्थ्यांचंद्रंतुप्रमत्तनाद्वीक्ष्यमानवः पठेत्पौराणि
कंवाक्यंप्राङ्मुखोवाप्युदङ्मुखः तद्दोपशांतयेसिंहः प्रसेनइतिवैपठेत् सिंहः प्रसेनमवधीत्सिंहोजांबव
ताहतः सुकुमारकमारोदीस्तवह्येषस्यमंतकइति सिंहः प्रसेनमितिमंत्रेणाभिमंत्रितं जलंपेयं स्य
मंतकोपाख्यानंचश्रोतव्यमाचारादितिस्मार्त्ताः इतिकृत्यरत्नावल्यां ॥ ॥ अथस्यमंतकोपाख्यानम् ॥ नंदि
केश्वरउवाच ॥ शृणुष्वैकाग्रचित्तः सन्व्रतंगणेश्वरंशुभं चतुर्थ्यांशुक्लपक्षस्यसदाकार्यंप्रयत्नतः सन
त्कुमारयोगींद्रयदीच्छेच्छुभमात्मनः नारीवापुरुषोवापियः कुर्याद्व्रतमुत्तमं मोचयित्वाशुसंकष्टाद्देर्ब्रव्रति
नंनरं अपवादहरंचैवसर्वविघ्ननिवारणं कांतारेविषमेचैवत्रिषुलोकेषुविश्रुतं अतोनविद्यतेचान्यत्सर्वसंकष्ट
नाशनम् ॥ सनत्कुमारउवाच ॥ केनचादौपुराचीर्णंमर्त्यलोकेकथंगतं एतत्समस्तंविस्तार्यब्रूहिगणेश्वरंव्र
तं ॥ नंदिकेश्वरउवाच ॥ चक्रेव्रतंजगन्नाथोवासुदेवः प्रतापवान् आदिष्टंनारदेनैवव्यथालांछनशांतयं ॥ स
नत्कुमारउवाच ॥ षड्गुणैश्वर्यसंपन्नः सृष्टिसंहारकारकः वासुदेवोजगद्व्यापीप्राप्तवान्लांछनंकथं एतदा
श्चर्यमाख्यानंब्रूहित्वंनंदिकेश्वर नंदिकेश्वरउवाच ॥ भुवोभारावतारार्थंवसुदेवसुतावुभौ रामकृष्णौसमुत्

णौपद्मनाभहलायुधौ जरासंधभयात्कृष्णोद्वारिकांसमकल्पयत विश्वकर्माणमाहूयपुरींहाटकनिर्मितां ; तत्र
षोडशसाहस्रस्त्रीणांचैवशताधिकं भुवनानिमनोज्ञानितेषांमध्येप्यकल्पयत् यादवानांगृहास्तत्रषट्पंचाशच्च
कोटयः अन्येचबहवोलोकावसंतिविगतज्वराः यत्किंचित्त्रिपुलोकेषुसौंदर्यंतत्रदृश्यते सत्राजितप्रसेनाख्यौ
पुत्रावुग्रस्यविश्रुतौ अंभोधेस्तीरमासाद्यतन्मनस्कतयाचसः सत्राजितस्तपस्तेपेसूर्यमुद्दिश्यबुद्धिमान् व्रतं
निरशनंगृह्यसूर्यसंबद्धलोचनः ततः प्रसन्नोभगवान्सत्राजितपुरःस्थितः सत्राजितोपितुष्टावदृष्ट्वादेवंदिवाकरम्
तेजोराशेनमस्तुभ्यंनमस्तेसर्वतोमुख विश्वव्यापिन्नमस्तेऽस्तुनमस्तेविश्वरूपिणे काश्यपेयनमस्तेस्तुहरिद
श्वनमोस्तुते ग्रहराजनमस्तेऽस्तुनमस्तेचंडरोचिषे वेदत्रयनमस्तेऽस्तुसर्वदेवनमोनमः प्रसीदपाहिदेवेशसं
तुष्यमांदिवाकर इत्थंसंस्तूयमानोऽसौदेवदेवोदिवाकरः स्निग्धगंभीरमधुरंसत्राजितमुवाचह ॥ सूर्यउवाच
वरंब्रूहिप्रसन्नोस्मियत्तेमनसिवर्तते सत्राजितमहाभागतुष्टोहंतवनिश्चयात् ॥ सत्राजितउवाच ॥ स्यमंतकम
णिंदेहियदितुष्टोसिभास्कर ददौतस्यचतद्रत्नंस्वकंठादवतार्यसः ॥ सूर्यउवाच ॥ भाराष्टकंशातकुंभस्रवते
सोमहामणिः शुचिष्मतासदाधार्यंरत्नमेतन्महोत्तमं सत्राजितक्षणेनैतदशुचिंहंतिमानवं इत्युक्त्वांतर्दधेदे
वस्तेजोराशिर्दिवाकरः तत्कंठरत्नज्वलमानरूपः पुरींसकृष्णस्यविवेशसत्वरं दृष्ट्वातुलोकामनसादिवाक
रंसंचिंतयंतस्तिमिरास्तदृष्टयः समागतोयंहरिदश्वदीधितिर्जनार्दनंद्रष्टुमसंशयेन नायंसहस्रांशुरितीहलोकाः
सत्राजितोयंमणिकंठभास्वान् ॥ स्यमंतकमहारत्नंदृष्ट्वातत्कंठमंडले स्पृहांचक्रेजगन्नाथोनजहारमणिंतदा स
त्राजितोजातभयोयाचयिष्यतिमांहरिः प्रसेनायददौभ्रात्रेधार्योयंशुचिनात्वया एकदाकंठदेशेसौक्षिप्त्वातंम
णिमुत्तमं मृगयाक्रीडनार्थायगतः कृष्णेनसंयुतः अश्वारूढोऽशुचिश्चासौहतः सिंहेनतत्क्षणात् रत्नमादा

यासिंहोपिगच्छन्जांबवताहत· नीत्वास्वंविवरेरत्नददौपुत्रायजांबवान् पुरींविवेशकृष्णोपिस्वकैः सर्वैः समावृत·
प्रसेनोथापिनायातिहतः कृष्णेनानिश्चित मणिलोभेनहाकष्टं यादवः पापिनाहतः द्वारिकावासिनः सर्वे
जनाऊचुः परस्पर वृथापवादसंतप्त कृष्णोपिनगराच्छनैः सहैवतैर्गतोरण्यदृष्ट्वासिंहनिपातितं प्रसेनचाहनयु
ततःपदानुसरन्गत· ऋक्षेणनिहतंसिंहदृष्ट्वाकृष्णश्चताद्बिलं विवेशयोजनशतमंधकारम्वनेजसा निवारयन्ददर्शा
थप्रासादवद्भूमिक कुमारजांबवंतस्य शालायाममितद्युति मणिमालंबमानंचददर्शभगवान्हरिः रूपयौव
नसंपन्नाकन्याजांबवतीपुन· दोलांदोलायमानांचददर्शकमलेक्षणः समहाविस्मयंचक्रेदृष्ट्वातांचारुहासिनीं सिंह
प्रसेनमवधीत्सिंहोजांबवताहतः सुकुमारकमारोदीस्तवह्येषस्यमतकः मदनज्वरदाह त्वं दृष्ट्वातंकमलेक्षण उ
वाचललितंवाक्यंगम्यतागम्यतामिति रत्नंगृहीत्वावेगेनयावच्छेतेतुजांबवान् इत्याकर्ण्यहसन्शौरिःशंखंदध्मौ
प्रतापवान् आकर्ण्यसहसोत्थायऋक्ष संयुयुधेततः तयोर्युद्धमभूद्घोरंहरिजांबवतोस्तदा द्वारिकावासिनः सर्वे
गतास्तेसप्तमेदिने मृतः कृष्णोभक्षितोवानि·संदिग्धाविचार्यच परलोकक्रियांचक्रुः परेतस्यचतेतदा ऊनावि
शादिनंयावद्बाहुप्रहरणोविभु· युयुधेतेनऋक्षेणयुद्धकर्मणितोषितः जांबवान्प्राकृतंस्मृत्वादृष्ट्वादेवबलंमहत् जां
बवानुवाच अजेयोऽहसुरै· सर्वैर्यक्षराक्षसदानवैः त्वयाजितोऽहदेवेशदेवस्त्वमसिनिश्चित जानेत्वांवैष्णवतेजो
नान्यथाबलमीदृशं इतिप्रसाद्यदेवेशंददौमाणिक्यमुत्तमं सुताजांबवतींचाथभार्यार्थंवरवर्णिनीं पाणिंग्राहया
मासवासुदेवचजांबवान् मणिमादायदेवोऽपिजांबवत्याचसंयुतः तद्वृत्तांतंसमाचष्टेद्वारिकावासिनांततःसत्राजितस्य
माणिक्यंदत्तवान्सदसिस्थितः मिथ्याभिशापसंशुद्धिंप्राप्तवान्मधुसूदनः सत्राजितोऽपिसत्रस्तःकृष्णायप्रददौ
सुता सत्यभामांमहाबुद्धिर्ददौसर्वगुणान्वितां शतधन्वाक्रूरमुख्यायादवादुष्टमानसाः सत्राजितेनतेवैरंचक्रु

रत्नाभिलाषिणः दुरात्मा शतधन्वापिगते कृष्णेऽपि कुत्रचित् सत्राजितं निहत्याशु नाणिजग्राह पापधीः कृष्णस्यपुर
त सत्यासमाचष्टाविचेष्टितं अतहं टोवहिः कोऽपि कृष्णः कपटनायकः बलदेवपरे ग्रकरमुरा च रणीधरः हत्वास
त्राजितं हत्वा मणिमादाय गच्छति निहत्य शतधन्वानं गृहीत्वा रत्नमावयोः ममर्थाग्रयचनद्रनुं नभविष्यति न संशयः
एतच्छ्रुत्वाभयत्रस्तः शतधन्वापियादवः आहूयाक्रूरनामानमाणिक्यप्रददौ चसः आरुह्य वडवांवेगान्निर्गत
दक्षिणां दिशं रथस्थावनुगच्छेतांतदा रामजनार्दनौ शतये जनमात्रेण ममारवडवा तदा पलायमानो निहतः पदाति
स्तु पदातिना अदृष्ट्वा तत्र तद्रत्नं बलदेवपुरोवदत् तदाकर्ण्य महारुष्ट उवाच वचनं बलः कपटं त्वसदा कृष्ण नापि
लोभासुनि श्चितं अथ स्वजनहंसिकरत्वा बंधु समाश्रयेत् अनेकशपथैः कृष्णो बलदेवं प्रसादयन् सोऽपि थि
कृष्णमित्युक्त्वा ययौ वैदर्भमंडलं कृष्णोऽपि रथमारुह्य द्वारिकां प्रययौ पुनः तथैवोचुर्जनाः सर्वे न साधीयानयं हरि नि
ष्कासिनो रत्नलोभाज्ज्येष्ठ भ्राता बलो बली तच्छ्रुत्वा दीनवदनः संतप्तो न वभाति च वृथाभिशापसंतप्तो बभूव स जग
त्पतिः अक्रूरोऽपि विनिर्गम्य तीर्थयात्राभिपाततः काशीं गत्वा सुखेनासावत्रसत्प्रभुमीश्वरं तोषमुद्पादयंतेन द्रव्यं
णा सौचबुद्धिमान् सुरालयगृहैश्चित्रैर्नगरं समकल्पयत् तदुर्भिक्षनैरोगादि नयो न चवचनं शुचिनाधार्यते तत्र म
णिः सूर्यस्य निश्चितं जानन्नपि स सर्वज्ञो मानुषं भावमाश्रितः लोकाचारं तथा मायामज्ञानं च समाश्रितः वंधुवैरमसुत्प
न्नसाध्नसमुपस्थित वृथापवादबहुलजायमानं कथं सहे इति चिंतातुरं कृष्णं नारदः समुपस्थितः गृहीत्वात
त्कृतापूजा सुखासीनस्ततोऽब्रवीत् नारदउवाच किमर्थं खिद्यसे देव किं ते शोककारण यथावृत्तं समाचष्ट नारदा
य तु केशवः जानामि कारणं देव यदर्थं लांछनं तव स्वनाभाद्रपदे शुक्ले चतुर्थ्यां चन्द्रदर्शनं कृतं तेन समुत्पन्नं लांछनं
तु वृथैव हि श्रीकृष्ण उवाच वदनारद मे शीघ्रं कोदोषश्चन्द्रदर्शने किमर्थं तु द्वितीयायां कुर्वंति तस्य दर्शनं नारद

उवाच गणनाथेनशप्तश्चचंद्रमारूपदर्पितः त्वद्दर्शनेनराणांहित्वथानिंदाभविष्यति श्रीकृष्णउवाच किमर्थं
गणनाथेनशशशंचद्रः सुधामयः इदमाख्यानकश्रेष्ठंयथावद्वक्तुमर्हसि नारदउवाच गणानामाधिपत्येनरुद्रे
णब्रह्मणापुरा अणिमामहिमाचैवगरिमालघिमातथा प्राकाम्येशित्वमित्येवञ्चर्थकामावसापिताभार्यार्थंप्रददौदेवो
गणेशस्यप्रजापतिः पूजयित्वागणाध्यक्षंस्तुतिंकर्तुंप्रचक्रमे ब्रह्मोवाच गजवक्त्रगणाध्यक्षलंबोदरवरप्रद विद्या
धीश्वरदेवेशसृष्टिसंहारकारक पूजयेयुर्गणाध्यक्षंमोदकाद्यैःप्रयत्नतः तेषांवैजायतेसिद्धिर्निर्विघ्नननसंशयः असं
पूज्यगणाध्यक्षंयेवांछंतिनराःसुख नतेषांजायतेसिद्धिःकल्पकोटिशतैरपि त्वद्भक्त्यातुगणाध्यक्षविष्णुःपालय
तेसदा रुद्रोपिसंहरत्याशुत्वच्छक्त्यैवसृजाम्यहं इत्थंसंस्तूयमानोसौदेवदेवोगजाननः उवाचपरमप्रीतोत्र
ह्माणंजगतांपतिम् गणेशउवाच वरंब्रूहिप्रदास्यामियत्तेमनसिवर्तते ब्रह्मोवाच क्रियमाणातुमेसृष्टिर्निर्वि
घ्नंजायतांप्रभो एवमस्त्वितिदेवेशोगृहीत्वामोदकान्करे सत्यलोकात्समागच्छन्स्वेच्छयागगनेशनैः चंद्रलोकं
समासाद्यस्खलितोगणनायकः अथहास्यमहच्चक्रेसोमोरूपमदान्वितः तंदृष्ट्वाकोपताम्राक्षोगणनाथःशशापह
दर्शनीयःसुरूपोहंसुंदरश्चाहमित्यथ गर्वितोसिशशांकत्वंफलंप्राप्स्यसिसत्वरं अद्यप्रभृतिलोकास्त्वांनहि
पश्यंतिपापिनं येपश्यंतिप्रमादेनत्वांनरामृगलांछनं मिथ्याभिशापसंयुक्ताभविष्यंतिहितेध्रुवं हाहाकारोम
हान्जातःश्रुत्वाशापंसुदारुणं अत्यंतम्लानवदनोजलेचंद्रःसमाविशत् कुमुदेकौमुदीनाथःस्थितस्तत्रकृतालयः
तत्रदेवर्षिगंधर्वानिराशादीनमानसाः तुरासाहंपुरोधायजग्मुस्तेत्रपितामहं दृष्ट्वापितामहंदेवंशशंसुश्चंद्रचे
ष्टितं दत्तशापोगणेशेनकथयामासुरादरात् विचार्यभगवान्ब्रह्मातान्सुरानिदमब्रवीत् गणेशशापोदेवेन्द्राश
क्यतेकेनचान्यथा कर्तुंमिद्रेणनमयाविष्णुनापिविनिश्चितं तमेवदेवदेवेशंप्रव्रजध्वंशरणंसुराः सएवशाप

मोक्षंचकरिष्यतिनसंशयः देवाऊचुः केनोपायेनवरदोगजवक्त्रोगणेश्वरः पितामहमहाप्राज्ञतदस्माकंवदप्रभो
पितामहउवाच चतुर्थ्यांदेवदेवोऽसौपूजनीयःप्रयत्नतः कृष्णपक्षेविशेषेणनक्तंकुर्याद्व्रतंप्रियं अपूपैर्घृतसंयुक्तै
र्मोदकैःपरितोषयेत् मधुरान्नंहविष्यंचस्वयंभुंजीतवाग्यतः स्वर्णरूपंगणेशस्यदातव्यंद्विजसत्तमे शक्त्याचदक्षि णां
दत्वावित्तशाठ्यंनकारयेत् गीष्पतिंप्रेषयामासुःसमेत्यत्रिदशेश्वराः सगत्वाकथयामासवचोब्रह्मोदितंतुतत् व्र
चक्रेततश्चंद्रोयथोक्तंब्रह्मणापुरा आविर्बभूवभगवान्गणेशोव्रततोषितः संक्रीडमानंगणनायकंचतुष्टावदृष्ट्वातु
कलानिधानः चंद्रउवाच, त्वंकारणंकारणकारणानांवेत्तासिवेद्यंचविभोप्रसीद प्रसीददेवेशजगन्निवासगणे
शलंबोदरवक्रतुंड ॥ १ ॥ विरिंचिनारायणपूज्यमानक्षमस्वरोगवंकृतंचहास्यं येत्वामसंपूज्यगणेशनूनंवां
छंतिमूढाविहितार्थसिद्धिम् ॥ २ ॥ तेदैवनष्टानिभृतंचलोकेज्ञातोमयातेसकलःप्रभावः येचाप्युदासीनतरास्तु
पापास्तेयांतिपापंनरकंसदैव ३ एवंसंस्तूयमानोसौचंद्रेणाथगजाननः उवाचप्रहसन्वाक्यंमेघगंभीरया
गिरा तुष्टोहंतववदास्यामिवरंब्रूहिनिशाकर ४ चंद्रउवाच लोकानांदर्शनीयोऽहंभवामिपुनरेवहि विपापोऽहंवि
शापोहंत्वत्प्रसादाद्गणेश्वर गणेशउवाच वरमन्यंप्रदास्यामिनैनद्देयंमयातव विघ्नराडवचनंश्रुत्वाब्रह्माद्यास्तुभय,
कुलाः देवंविज्ञापयांचक्रुर्गणेशभक्तवत्सलं देवाऊचुः विशापंकुरुदेवेशप्रार्थयामोवयंतव ततोनुनीतोब्र
ह्माद्यैःप्रसन्नोभूद्गजाननः विशापमकरोच्चंद्रंकमलासनगौरवात् शुक्लपक्षेचतुर्थ्यांतुयेपश्यंतिसदैवहि मिथ्याभि
वादमायासंतेप्राप्स्यंतिनसंशयः मासादौपूर्वमेवत्वायेपश्यंतिसदाजनाः भद्रायांशुक्लपक्षस्यतेषांदोषोनजायते
तदाप्रभृतिलोकोऽयंद्वितीयायांकृतादरः चंद्रस्यदर्शनार्थायगणनाथस्यभारत भाद्रशुक्लचतुर्थ्यांतुयस्तंपश्यति
पापधीःमिथ्याभिशापमालिन्यमावर्षंतस्यजायते पुनरेवतुपप्रच्छकलावान्गणनायकं केनोपायेनदेवेश तुष्टःभ

रोहिणीसहितंत्वांचसमभ्यर्च्यविधानतः य
यंसितद्ददं गणउवाच सदाकृष्णचतुर्थ्यांतुमोदकाद्यैःप्रपूजयेत् सदातस्यकरिष्यामिसंकष्ट
थाशक्त्यातुमद्रूपंस्वर्णेनपरिकल्पितं दत्त्वाद्विजायभक्तायकथांश्रुत्वाविधानतः ब्राह्मणान्भोजये
स्यविनाशनं भाद्रशुक्लचतुर्थ्यांतुमृण्मयीप्रतिमाशुभा हैमीभावेतुकर्तव्यानानापुष्पैःप्रपूजिता यथाशक्त्यातुमद्रूपंशातकुंभेननिर्मितं वस्त्र
त्पश्चाज्जागरंचविशेषतः स्थापयेद्व्रणंकुंभंधान्यस्योपरिशोभितं रोहिणीसहितंत्वांचपूजप्राप्यचनत्पर
द्वयसनाच्छन्नंमोदकाद्यैःप्रपूज्यमा रक्तांबरधरोमंत्रीब्रह्मचर्यरतःसुधीः गंधंलंबोदरायेतिपुष्पंसिद्धिप्रदा
रजतस्यतुवैरूपंयथाशक्त्याविनिर्मितं वस्त्रंशिवाप्रियायेतिगणाधिपनमोऽस्तुते तांबूलंकामरूपायदक्षिणांधन
यच धूपंगजमुखायेतिदीपंमूषकवाहिने विघ्ननाथायनैवेद्यंफलंसर्वार्थसिद्धिदे एवंसंपूज्यविघ्नेशंकथां
दायच इक्षुदंडेस्सदापूज्यंनाम्नाशोभाकरंशुभं विसर्जनसमारंभैःसर्वसिद्धिप्रदायकं सर्वत्रसर्वदादेवनि
श्रुत्वाविधानतः मंत्रेणानेनतत्सर्वंब्राह्मणायनिवेदयेत् दानेनानेनदेवेशप्रीतोभवगणेश्वर दत्त्वातु
विघ्नंकुरुसर्वदा मानोन्नतिंचराज्यंचपुत्रान्पौत्रान्प्रदेहिमे गाश्चधान्यंचवासांसिदद्यात्सर्वस्वशक्तितः सिद्धिंच
ब्राह्मणेसर्वस्वयंभुंजीतकामतः मोदकापूपमधुरंलवणक्षारवर्जितं एवंकरोतियश्चव्रतस्याहंसर्वदाजयं
धनधान्यंचददामिविपुलांप्रजां इत्युक्त्वांतर्दधेदेवोगणनाथोविनायकः तद्व्रतंकुरुकृष्णत्वंततःशुद्धिमवाप्स्यसि नं
दिकेश्वरउवाच नारदेनैवमुक्तश्चव्रतंचक्रेहरिःस्वयं मिथ्यापवादसंशुद्धिंप्रापदेवोजनार्दनः येशृण्वंतितवा
स्यानंस्यमंतकमणीयकं चंद्रस्यचरितंसर्वंतेषांदोषोनजायते भाद्रेशुक्लचतुर्थ्यांतुचंद्रस्यदर्शनंक्वचित् जातं
तत्परिहारार्थंश्रोतव्यंसर्वमेवतु यदायदामनःकष्टसंदेहमुपजायते तदातदाचश्रोतव्यमाख्यानंकष्टनाशनं ए
वमुक्त्वाततोदेवोगणेशःकृष्णतोषितः यदायदापश्यतिकार्यमुद्यतंनरोनरश्चापिकरोतिसद्व्रतं सिद्ध्यंतिकार्याणि

समीप्सितं निकिंदुर्लभंविघ्नहरेप्रसन्ने श्रावणस्यासितेपक्षेचतुर्थ्यामेकभुग्व्रती व्रतंकुर्य्याद्गणेशस्ययावन्मासचतुष्टयम् इतिस्कंदपुराणेस्यमंतकोपाख्यानम् ॥ ॥ ॥ अथान्यप्रकारोक्तसिद्धिविनायकव्रतम् ॥ तत्रप्रातःकृत्यादिकृत्वा ॥ सूर्य्यादिदेवताभ्योव्रतंनिवेद्य आचम्योदङ्मुखोवारिपूर्णताम्रपात्रंगृहीत्वा मासपक्षाद्युल्लिख्यममसर्वकर्मनिर्विघ्नसिद्धिपुत्रपौत्रसौभाग्यादिसुखसिद्ध्यर्थंसिद्धिविनायकगणपतिप्रीत्यर्थंचसिद्धिविनायकपूजामहंकरिष्ये इतिसंकल्प्य ध्यानम् एकदंतंशूर्पकर्णमिति · आगच्छजगदाधारसुरासुरवरार्चित अनाथनाथसर्वज्ञगीर्वाणऽरिपूजित ॥ आवाहनम् १ स्वर्णसिंहासनंदिव्यसर्वमंगलसंयुतं त्वामहंस्थापयिष्यामिगणाध्यक्षनमोऽस्तुते आसनम् २ गौरीसुतनमस्तेस्तुशंकरप्रियसूनवे पाद्यंगृहाणदेवेशगंधपुष्पाक्षतैःसहं पाद्यम् ३ अर्घ्यंगंधोदकंदिव्यंसर्वमंगलसंयुतं गृहाणदेवदेवेशभक्तानांवरदायक इत्यर्घ्यम् ४ गंगाजलंसमानीतंसुवर्णकलशेस्थितं आचम्यतांगणाध्यक्षसर्वविघ्नहरोभव आचमनम् ५. दधिक्षीरंघृतंचैवमधुखंडयोमिश्रितं तृप्त्यर्थंदेवदेवेशमधुपर्कंददामिते मधुपर्कं ६ स्नानंपंचामृतंदेवगृहाणवरदायक अनाथनाथसर्वज्ञसर्वसिद्धिप्रदोभव पंचामृतस्नानं ७ सर्वतीर्थात्समुद्भूत्यगंधतोयैःकुशोदकैः फलतोयैर्जलैर्गांगैःस्नपयामिगणेश्वर शुद्धस्नानं ८ रक्तवस्त्रद्वयंदेवदेवांगसदृशंप्रभो गणेश्वरगृहाणत्वंभक्तानांवरदायक वस्त्रं ९ राजतंब्रह्मसूत्रंचकांचनंचोत्तरीयकं गृहाणदेवदेवेशगणाध्यक्षनमोऽस्तुते यज्ञोपवीतं १० श्रीखंडचंदनंदिव्यंकर्पूरेणचसंयुतं गंधंदास्यामिदेवेशगणाध्यक्षनमोनमः गंधं ११ अक्षतान्धवलान्देवगृहाणद्विरदानन सर्वदेवोत्तमस्त्वंहिचाक्षयंकुरुमेफलम् अक्षताः १२ सुगंधीनिचपुष्पाणिगृहाणद्विरदानन विनायकनमस्तेऽस्तुसुरासुरसुपूजित पुष्पं १३ अथांगपूजा गणेशायनमः पादौपूजयामि १ विघ्नराजाय जानुनी २ आखुवाहनाय ऊरू ॥ ३ ॥ हेरंबाय कटिंपू- ॥ ४ ॥ गणाधिपाय नाभिं ५ लंबोदराय उदरं ॥ ६ ॥ गणनाथाय हृदयं ॥ ७ ॥ गुहाग्रजाय

स्कंधौपू० ८ स्थूलकंठायकंठंपू० ९ परशुहस्तायहस्तान्० १० गजवक्त्रायवक्त्रं० ११ विघ्नराजाय नेत्राणि.१२ स
र्वेश्वरायशिरः पूजयामि १३ अथपत्रिकापूजा सुमुखायनमः . साचीपत्रंसमर्पयामि १ गणाधिपायभृंगराज
पत्रं-२उमापुत्राय. बिल्वपत्रं. ३ गजाननाय.दूर्वापत्रं. ४ लंबोदराय बदरीपत्रं० ५ हरसूनवे धत्तूरपत्रं० ६ गज
कर्णाय तुलसीपत्रं० ७ गुहाग्रजाय अपामार्गपत्रं- ८ एकदंताय कंटकारिपत्रं- ९ वक्रतुंडाय शमीपत्रं-१०
विकटाय करवीरपत्रं-११ इभतुंडाय अश्मंतकपत्रं- ॥ १२ ॥ कपिलाय अर्जुनपत्रं-॥१३॥ भिन्नदंताय- विष्णु
क्रांताय० ॥१४ पत्नीहीनाय दाडिमीपत्रं- १५ वटवेदेवदारुपत्रं० ॥१६॥ भालचंद्राय मरुवकपत्रं० ॥१७॥सूर्प
कर्णाय जातीपत्रं० ॥ १८ ॥सुराग्रजाय गांधारीपत्रंस० ॥ १९ ॥ सिद्धिविनाय काय केतकीपत्रंसम
र्पयामिनमः ॥ २० ॥ इत्येकविंशतिपत्राणिसमर्पयामि ॥ २१ ॥ अथदूर्वापूजा दूर्वायुग्मंगृही
त्वातुगंधपुष्पाक्षतैर्युतं पूजयेत्सिद्धिविघ्नेशं प्रत्येकंसर्वनामभिः एकंसमर्पयामीतिशेषः गणाधि
पायनमः दूर्वायुग्मं ॥ १ ॥ उमापुत्रायनमः २ अघनाशिनेनमः३ विनायकायनमः ४ ईशपुत्रा
यनमः ५ सर्वसिद्धिप्रदायकायनमः ६ एकदंतायनमः ॥ ७ ॥ इभवक्त्रायनमः ॥ ८ ॥ मूषकवाहना
यनमः ॥ ९ ॥ कुमारगुरवेनमः १० सर्वनामभिरेकंदूर्वादलंसमर्पयामिनमः २१ दशांगगुग्गुलो
धूपंसुगंधिचमनोहरं गृहाणेश्वरसर्वज्ञउमापुत्रनमोऽस्तुते धूपं सर्वज्ञसर्वलोकेशसर्वेपांतिमिरापहं गृहाणमंगलं
दीपंरुद्रप्रियनमोस्तुते दीपं नैवेद्यंगृह्यतांदेवभक्तिमेह्यचलांकुरु ईप्सितंमेवरंदेहिपरत्रचपरांगतिं नै
वेद्यं १६ तांबूलंगृह्यतांदेवनागवल्लीदलैर्युतं कर्पूरेणचसंयुक्तदेवतानांपरंप्रियम् तांबूलं १७इदंफलमिति १८
हिरण्यगर्भस्थमितिदक्षिणा ॥ १९ ॥ विघ्नेश्वरविशालाक्षसर्वाभीष्टफलप्रद प्रदक्षिणंकरोमित्वांसर्वान्का

मान्प्रयच्छमे प्रदक्षिणा २० नमस्कृतोसिदेवेशसर्वविघ्नहरोभव ईप्सितंमेवरंदेहिनमस्तेभक्तवत्सल दे
वदेवजगन्नाथभक्तानांवरदायक अविघ्नंकुरुमेदेवसर्वकार्य्येषुसर्वदा नमस्कारः विनायकनमस्तेस्तुविघ्नेशसु
रपूजित इप्सितंमेवरंदेहिनमस्तेकरुणाकर प्रार्थनामंत्रः मल्लिकामालतीपुष्पनानाचंपकसंयुतं पुष्पांज
लिंगृहाणेमंपादांबुजयुगार्पितम्॥ गणानांत्वेतिमंत्रेणवा॥गणाधिपनमस्तेस्तुसततंमोदकप्रिय अविघ्नंकुरुमेदेवसर्व
कार्येषुसर्वदा दाताविघ्नेश्वरोदेवोग्रहीताचसविघ्नराट् तस्मादिदंमयादत्तंसंपूर्णंव्रतमस्तुमे गणेशःप्रतिगृह्णाति
गणेशोवैददातिच दीयतेगणनाथायप्रीयतांमेगणाधिपः सौख्यंसौमनसंनित्यंकरोतुगणनायकः इतिमंत्रंस
मुच्चार्य्यंदशदद्याद्द्विजातये इतिनैवेद्यदानम् ॥ विनायकस्यप्रतिमावस्त्रयुग्मसमन्विता ब्राह्मणायप्रदास्यामि
सर्वविघ्नोपशांतये इतिप्रतिमादानम् ॥ प्रार्थना विघ्नानिनाशमायांतुसर्वाणिसुरनायक कार्याणिसिद्धिमा
यांतुपूजितेत्वयिधातरि न्यूनातिरिक्तानिपरिस्फुटानियानीहकर्माणिमयाकृतानि क्षम्यानिसर्वाणिशुभप्रदायप्र
याहितुष्टिंपुनरागमाय अथसंकष्टहरणचतुर्थ्युक्तप्रकारेणरोहिणीसहितचंद्रपूजांकुर्य्यात् अथकथा ऋषय
ऊचुः ॥ निर्विघ्नेनतुकार्य्याणिकथंसिध्यंतिसूतज अर्थसिद्धिकरंन्दृणांपुत्रसौभाग्यसंपदंदंपत्योःकलहेचैक्यं
बंधुभेदेतथान्नृणां उदासीनेपुलोकेषुकथंसंमुखताभवेत् विद्यारंभेतथान्दृणांवाणिज्यार्थेकृषौतथा नृपतेः पर
चक्रस्यजयसिद्धिकरीनृणां सूतउवाच सन्नद्धयोः पुराविप्राः कुरुपांडवसेनयोः पृष्ठवान्देवकीपुत्रंधर्मपुत्रो
युधिष्ठिरः ॥ ॥ युधिष्ठिरउवाच निर्विघ्नेनजयोह्यपांवदंदेवकथंभवेत् कांदेवतांनमस्कृत्यसम्यक्राज्यंल
भेमहि श्रीकृष्णउवाच पूजयस्वगणाध्यक्षंविघ्नेशंसिद्धिदायकं तस्मिन्संपूजितेराजन्सर्वान्कामानवाप्स्य
सि युधिष्ठिरउवाच देवकेनविधानेनपूजनीयोगणाधिपः पूजितस्तुतिथौकस्यांसिद्धिदोगणपोभवेत् श्रीकृष्णउवाच

गजवक्त्रचतुर्थ्यांतुसदापूज्योनराधिप यदाचोत्पद्यतेभक्तिस्तदापूज्योगणेश्वरः शुक्लपक्षेचतुर्थ्यांतुमासि
भाद्रपदेतथा प्रातःशुक्लतिलैःस्नात्वामध्याह्नेपूजयेन्नृप निष्कमात्रसुवर्णेन तदर्द्धार्द्धेनवापुनः स्वशक्त्या
गणनाथस्यस्वर्णरौप्यमयाकृतिं अथवामृण्मयींकुर्य्याद्वित्तशाठ्यविवर्जितः कृत्वापूजांप्रयत्नेनस्नाप्यपंचामृतैःशु
भैः वस्त्रसवंप्रदेरक्तंयुग्मंदद्यात्सुभावित गणाध्यक्षेतिनाम्नावैगंधंदद्याच्चभक्तितः विनायकेतिपुष्पाणिधूपंचोमासु
तेतिच दीपंरुद्रप्रियायेतिनैवेद्यंविघ्ननाशिने ततोदूर्वांकुरान्गृह्य विंशतिंचैकमेवहि पूजयेत्तुप्रयत्नेन एभिर्ना
मपदैः पृथक् गणाधिपनमस्तेस्तु उमापुत्राघनाशन विनायकहरपुत्रेति सर्वसिद्धिप्रदायक एकदंतेभवक्त्रे
तितथामूषकवाहन कुमारगुरवेतुभ्यं पूजनीयः प्रयत्नतः दूर्वायुग्मंगृहीत्वातु गंधयुक्तंप्रपूजयेत् एकैकेनतु
नाम्नावैपूजाचैकेनसर्वतः एकेनदूर्वांकुरेणसर्वनामभिःपूजाकार्या दत्यैकसर्वनामभिरितिवीरमित्रोदये तथैकविं
शतिंगृह्यमोदकान्घृतपाचितान् स्थापयित्वागणाध्यक्षसमीपेकुरुनंदन दशविप्रायदातव्याः स्वयंचाद्यात्तथा
दश एकगणाधिपेदद्यान्नैवेद्यचनृपोत्तम गणेशःप्रतिगृह्णातिगणेशोवैददातिच दीयतेगणनाथायप्रीयतांमेगणा
धिपः सोस्त्वयंसौमनसंनित्यंकरोतुगणनायक इतिमंत्रसमुच्चार्यंदशद्याद्द्विजातये गुरुंव्रतोपदेष्टारमलंकृत्यप्रय
त्नतः दद्याच्चदक्षिणांसम्यक्यथाविभवविस्तरं जातरूपमयंदेवंब्राह्मणायनिवेदयेत् कृत्वानैमित्तिकंकर्मपूज
येदिष्टदेवतां ततःप्रार्थना विघ्नानिनाशमयांतुसर्वाणिसुरनायक कार्य्यंमेसिद्धिमायातुपूजितेत्वयिधातरिविप्रा
यभोजनंदद्याद्भुंजीयात्तैलवर्जितं एवंकृतेधर्मराजगणनाथस्यपूजने विजयस्तेभवेन्नित्यंसत्यंसत्यंमयोदितं त्रिपु
रवधकामेनपूजितःशूलपाणिना शक्रेणपूजितःपूर्वंवृत्रवधेनृप रामेणाराधितःपूर्वंसीतामन्वेषतापुरा दृष्टा
सीतामहाभागवानरेणहनूमता भगीरथेनतद्वच्चगंगामानायतापुनरमृतोत्पादनार्थायतथादेवासुरैरपि अमृता

हरणात्पूर्वंवैनतेयेनपत्रिणा आराधितोगणाध्यक्षोह्यमृततुहृतंबलात् यद। पूर्वंतुदैत्येनहृतोरुक्मिणिनंदनः आरा
धितोमयातद्वत्रुक्मिण्यासहितेनचकुष्ठव्याधियुतेनाथसांबेनार ।ेत पुरा जयकामस्तथात्वं हितमाराधयशांकरिं
प्राप्स्यसित्वंनिजंराज्यंजित्वाशत्रुगणान्रणे सिध्यतिसर्वकार्याणिनात्रकार्य्याविचारणा सूतउवाच एवमुक्त
स्तुकृष्णेनसानुजःपांडुनंदनः पूजयामासदेवेशंपुत्रंत्रिपुरघातिनः शत्रुसंघान्निहत्याशुप्राप्तवान्राज्यमोजसा
सिद्ध्यतिसर्वकार्य्याणिमनसाचिंतितान्यपि विद्यारंभेपूजनीयोविद्यालाभोभवेन्नृणां विवाहेक्रियमाणेतुपूज्यश्चा
सौविनायकः सिद्ध्यंतिसर्वकर्माणिअर्थसिद्धिर्भवेन्नृणां कृषिप्रारंभसमयेकार्षिकेणविनायकः पूजनीय प्रय
त्नेनधान्यंतस्याक्षयंभवेत् व्युष्टिकाभैस्तथाशूद्रैः पूजनीयोगणाधिपः विद्याकामोलभेद्विद्यांधनकामोलभेद्धनं
जयचजयकामश्चपुत्रार्थीलभतेसुतं पतिकामाचभर्तारंसौभाग्यंतुसुवासिनी विधवापूजयित्वातुवैधव्यंनाप्नुया
त्पुनः यंयचिंतयतेकामतंतंप्राप्नोतिलीलया वैष्णवादिपुदीक्षासुआदौपूज्योगणाधिपः यस्मिन्संपूजितेवि
ष्णुरीशोभानुस्तथाह्यम। हव्यवाहमुखादेवाःपूजितास्युर्नसंशयः चंडिकाद्यामातृगणाःपरितुष्टाभवंतिच य
स्मिन्संपूजितेभक्त्याविप्रा सिद्धिविनायके यइदंशृणुयान्नित्यंश्रावयेद्वापिभक्तितः सिद्ध्यंतिसर्वकार्याणिसिद्धि
दस्यप्रसादतः ॥ ॥ इतिस्कंदपुराणेसिद्धिविनायकव्रतम् ॥ इयमेवचतुर्थीशिवानाम्नी ॥ ॥ सुमंतुरु
वाच ॥ शिवाशांतासुखाराजन्चतुर्थीत्रिविधामता मासिभाद्रपदेशुक्लाशिवालोकेपुपूजिता माघशुक्लास्मृ
ताशांताभौमवारेसुखास्मृता तस्यांस्नानंतथादानमुपवासोजपस्तथा क्रियमाणंशतगुणंप्रसादाद्दंतिनोनृप द
तिनोविनायकस्येत्यर्थः गुडलवणघृतानादानशुभकरंस्मृतं गुडापूपैस्तथावीरपुण्यंब्राह्मणभोजनं चतुर्थ्यां
नरशार्दूलपूजनीयाःसदास्त्रियः गुडैर्लवणपूजाभिः स्वस्रःश्वश्रूश्चमातरः ताःसर्वाःसुभगा सर्वैर्विघ्नेशस्यानु

मोदनात्कन्यकातुविशेषेणविधिनानेनपूजयेत् ॥ इतिभविष्योत्तरोक्तंशिवाचतुर्थीव्रतम् ॥ ॥ अस्यामेवह
र्षणीनाम्नीपार्वतीपूज्या तत्रस्मृतिः ॥ भाद्रशुक्लचतुर्थ्यांतुहर्षणीनामयामता पूजयेत्पार्वतींतस्यासौभाग्यं
नविहन्यते ॥ अथभाद्रशुक्लपंचम्यांनागपूजा ॥ अत्रपंचमीपरयुताग्राह्या तदुक्तंचमत्कारचिंतामणौ
पंचमीनागपूजायांग्राह्याषष्ठीसमन्विता तस्यांतुतुषितानागाइतरायचतुर्थिकेतिवचनात्सूर्योदययुतांग्राह्येत्यर्थः प्र
भातखंडे ॥ शिवउवाच ॥ नथाभाद्रपदेमासिपंचम्यांश्रद्धयान्वितः यस्त्वालेख्यनरोनागान्नीलपीतादिवर्ण
कैः कुरुकुल्यातथावीथ्यास्वगृहेविलिखेद्बुधः कुरुकुल्यामंत्रेण ॥ ॐकुरुकुल्येहुंफट्स्वाहा पूजयेद्गधपु
ष्पैश्चपयसापायसेनच तस्यसंतुष्टिमायांतिपन्नगास्तक्षकादयः आसप्तमात्कुलात्तस्यनभयनागतोभवेत् अ
त्रायंप्रोच्यतेमंत्रः सर्वासुखनिषेधकः तस्मिन्प्रजप्तमात्रेतुनाविषंक्रमतेतदा इत्येवकथितदेविनागव्रतमनुत्तमं
यच्छ्रुत्वाचपठित्वाचमुक्तःस्यात्सर्वपातकैः नागाश्चात्र वासुकि तक्षक कालिय मणिभद्र ऐरावत कर्कोटक
धनंजय धृतराष्ट्रसंज्ञाः इत्यालेख्यापंचमी अत्रैवनागदष्टव्रतमुक्तं सुमंतुरुवाच ॥ नागदष्टोनरोराजन्
प्राप्यमृत्युंव्रजत्यधः अधोगत्वाभवेत्सर्पोनिर्विषोनात्रसंशयः ॥ शतानीकउवाच ॥ नागदष्टपितायस्य
भ्रातावादुहितायथवा मातापुत्रोथवाभार्याकर्तव्यतदवदस्वमे मोक्षायतस्यविप्रेंद्रदानंव्रतमुपोषणं ब्रूहिमेद्विज
शार्दूलयेनतद्वैकरोम्यहं सुमंतुरुवाच उपोष्यपंचमीसम्यक्नागानांबलवर्द्धिनी त्वमेकमेवतावच्च विधानंशृ
णुभारत उपोष्येतिदिवसेभोजनाभावस्यांतेनक्तव्रतमित्यग्रेतथोक्तेः मासिभाद्रपदेचैवशुक्लपक्षेतुपंचमी सर्व
पुण्यतमाप्रोक्ताग्राह्यासौगत्यकाम्यया चतुर्थ्यामेकभक्तंचतस्यांनक्तंप्रकीर्तितं तस्यांपंचम्यामित्यर्थः कृत्वारोप्य
मयनागमथवाकलधौतजं अथदारुमयंभव्य मृण्मयंवाथभक्तितः पचम्यामर्चयेद्भक्त्यानागपंचफणंतथा

करवीरैस्तथापद्मैर्जातिपुष्पैःसुगंधिभिः गंधपुष्पैः सुनैवेद्यैः स्नापयेत्क्षीरादिभिर्नृप ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चाद्घृ
तपायससमोदकैः अनंतंवासुकिंशंखंपद्मंकंबलमेवच धृतराष्ट्रंशंखपालंकालियंतक्षकंतथा पिंगलंचतथानागं
मासिमासिप्रपूजयेत् पूजयित्वाप्रयत्नेनपंचम्यांनक्तभुग्भवेत् एवंद्वादशकृत्वावैमासिभाद्रपदेनृप वत्सरांतेयथा
शक्त्यामहाभोज्यंतुकारयेत् ब्राह्मणानयतीनांचनागानुद्दिश्यभक्तितः इतिहासविदंनागं कांचनंरत्नचित्रितं
गांचदद्यात्सवत्सांवैसर्वोपस्करसंयुतां दानकालेपठेदेतत्स्मरन्नारायणंविभुं सर्वगंसर्वधातारमनंतमपराजितं
येकेचिन्मत्कुलेसर्पैर्दष्टाःप्राप्ताअधोगतिं अनेनानेनगोविंदमुक्तिभाजोभवंतुते इत्युच्चार्यार्थाक्षतैर्युक्तंसितचंद
नाभिश्रितं वासुदेवाग्रतोभूप तोयंतोयेथनिक्षिपेत् अनेनविधिनासर्वेयमारिष्यंतियेमृताः सर्पतस्तेभियास्यं
तिस्वर्गतिंनृपसत्तम कृत्वासर्वान्समुद्धृत्यकुलजान्कुलनंदन प्रयांतिविष्णुसान्निध्यंसेव्यमानोप्सरोगणैः वित्त
शाठ्यविहीनोयःसर्वमेतत्फलंलभेत् नक्तेनभुक्तिसहिताःकिलपंचमीषु येपूजयंतिसुभगाः कुसुमोपहारैः
तेपांगृहेस्वभयदाहिभवंतिसर्पादर्पान्विताःमणिमयूखविभासितांगाः इतिदष्टपंचमीव्रतं अस्यामेवभाद्रशुक्लपंच
म्यां ऋषिपंचमीव्रतं तत्रमध्यान्हव्यापिनीपंचमीग्राह्या पूजाव्रतेषुसर्वेषुमध्यान्हव्यापिनीतिथिरितिहारी
तोक्तेः दिनद्वयेतथात्वेहेमाद्रिमतेपरा पंचमीतुप्रकर्तव्यापष्ठीयुक्तातुनारदेतिवाक्यात् सितापरयुतास्तस्याद
सितापूर्वसंयुतेतिदीपिकोक्तेश्चशुक्लपक्षेतिथिर्ग्राह्यायस्यामभ्युदितोरविरितिवचनाच्चऋषिपंचमीपष्ठीयुतेतिदिवोदा
सीयेपि माधवमदनरत्नादिमतेतुपूर्वासर्वत्रपंचमीपूर्वेत्युक्तेः निर्णयासिंधौकल्परत्नावल्यामप्येवं अत्रऋ
षिपूजनमुक्तंनारदीये भाद्रस्यशुक्लपंचम्यांवेदिकाकारयेन्मुदा गोमयेनोपलिप्याथकृत्वापुष्पोपशोभितां
तत्रास्तीर्यकुशान्विप्रऋषीन्सप्तसमर्चयेत् गंधैश्चविविधैः पुष्पैर्धूपैर्दीपैः सुशोभनैः कश्यपोत्रिर्भरद्वाजोविश्वा

मित्रोथगौतमः जमदग्निर्वसिष्टश्चसप्तैतेऋपयः स्मृताः एतेभ्योचैवंविधिवत्कल्पयित्वाविधानतः नैवेद्यंकल्पये
द्विद्वान्श्यामाकाद्यैरकृष्टजैः तान्निवद्याविसृज्यैतान्स्वयंचाद्यात्तदेवहि अनेनविधिनासप्तवर्षाणिप्रतिवत्सर
कृत्यातनिवत्ररयेदाचार्य्यान्सप्तवैदिकान् प्रतिमासप्तकुर्वीतसुवर्णेनस्वशक्तितः जटिलाःसाक्षसूत्राश्चकमंडलु
समन्विताः सरस्थाप्यकलशेष्टत्रेतानूताम्रेपुमृण्मयेपुवा स्नापयेद्विधिवद्भक्त्याष्टथक्पचामृतैरपि उपचारैः
पोडशभिस्ततःसंपूज्यभक्तितः अर्घ्यंदत्त्वाततोह्येतास्तिलव्रीहियवादिभिः सहस्ताामाइतिऋचानाममंत्रै
स्तुवाष्टथक् पुण्यैर्मंत्रैस्तथैवान्यैर्हुत्वापूर्णाहुतिंचरेत् ततस्तुसप्तगादद्याद्वस्त्रालंकारसंयुताआचार्यंपूजयेच्चैववस्त्रा
लंकारभूपणैः अनुज्ञयागुरोः पश्चान्मूर्तीर्विप्रेपुचार्पयेत् भोजयित्वाचतान्भक्त्याप्रणिपत्याविसर्जयेत् ततः
शिष्टैःसहस्नातःस्वयंब्राह्मणशेपतः एवंकृत्वाव्रतंसांगंभोगान्भुक्त्वात्रवांछितान् सप्तर्षीणांप्रसादेनाविमानवर
गोभवेत् ब्रह्मपुराणेपि नभस्यशुक्लपक्षेतुयावैभवतिपंचमी नद्यादिकेनदास्नात्वाकृत्वानियममेवच ब्राह्मणी
क्षत्रियावैश्याशूद्राचापिवरानने कृत्वानैमित्तिकंकर्मगत्वानिजगृहंपुनः वेदींसम्यक्प्रकुर्वीतगोमयेनोपलेपि
तां रंगवल्लीसमायुक्तांश्वेतपुष्पोपशोभितां तत्रसप्तऋपीन्नादिव्यान्भक्तियुक्तःप्रपूजयेत् गंधैश्चविविधैःपुष्पै
र्धूपदीपैः सुशोभनैः ततोनैवेद्यसंपन्नमर्घ्यंदद्याच्छुभैःफलैः तत्रार्घ्यमंत्राः कश्यपोत्रिर्भरद्वाजोविश्वामित्रोथ
गौतमः जमदग्निर्वसिष्टश्चअरुंधत्यासमान्विताः गृहाणर्घ्यंमयादत्तंतुष्टाभवंतुमेसदेति एवंपूजांविनिर्वर्त्य
ऋपीन्ध्यात्वासमाहितः अकृष्टपृथ्वीसंजातशाकाहारप्रकल्पयेत शयीतब्रह्मचर्य्येणाऋपीन्ध्यात्वासमा
हितः अनेनविधिनासप्तवेदवेदांगपारगानित्यादिसर्वत्रपाठः अनुज्ञयागुरोः पश्चा द्ब्राह्मणेभ्योनिवेदयेत्
प्रीतिभावसमायुक्तोभोजयित्वायथाविधि अनेनविधिनासम्यग्व्रतमेतत्समाचरेत् सर्वव्रतेपुयःपुण्यंसर्वतीर्थेपु

यत्फलं सर्वदानेषु दत्तेषु तद्देतत्फलमाप्नुयात् ॥ ॥ इति नारदीये ब्रह्मपुराणे चऋषिपंचमीव्रतविधानम्
अथ कथा, हेमाद्रौ ब्रह्मांडपुराणे सिताश्वउवाच ॥ श्रुतानिदेवदेवेशव्रतानिसुबहूनिच ॥ सांप्र
तमेसमाचक्ष्वव्रतंपापप्रणाशनम् ॥ ब्रह्मोवाच ॥ शृणुराजन्प्रवक्ष्यामिव्रतानामुत्तमंव्रतं ऋषिपंचमीतिवि
ख्यातंसर्वपापहरंपरं येनचीर्णेनराजेंद्रनरकंनैवपश्यति अत्रैवोदाहरंतीममितिहासंपुरातनं वैदिशेभूद्द्विज
वरउत्तंगोनामनामतः तस्यभार्यासुशीलेतिपातिव्रतपरायणा अस्याअपत्ययुगलंपुत्रोहिसुविभीषणः अधीत
वान्सुतस्तस्यवेदान्सांगपदक्रमान् समानेनकुलीनेनसुताचापिविवाहिता विवाहितैवसादैवाद्वैधव्यंप्रापसत्तमा
सशीलंपालयंतीसाआस्तेनिजापितुर्गृहे तस्यादुःखेनसंतप्तः सुतंसंस्थाप्यवेश्मनि गंगातीरेवनंप्राप्तः सकलत्र
स्तयासह सतत्राध्यापयामासशिष्यान्वेदंद्विजोत्तमः सुताचकुरुतेतत्रपितुःशुश्रूषणंपरं पितुःशुश्रूषणंकृत्वापरिश्रां
ताकदाचन निशीथेकिलससुप्ताकृमिराशिरजायत तांतथाविधांदृष्ट्वाविवस्त्रांप्रस्तरस्थितां शिष्यानिवे
दयामासुस्तन्मातुःकरुणंस्थिताः नजानीमोवयंकिंचिद्देवीसाध्वीतथाविधा कृमिराशिमयीजातामातः सपदि
दृश्यते वज्रपातसदृक्षंतत्श्रुत्वाशिष्यैरुदीरितं संभ्रातमानसाशीघ्रंतत्समीपमुपागता सुतांतथाविधांदृष्ट्वावि
ललापसुदुःखिता उरश्चताडयामाससुतरांमोहमापच क्षणेनप्राप्यचैतन्यमुत्थाप्यपरिमृज्यच समाल
भ्यचबाहुभ्यांनीत्वातांपितुरंतिकं स्वामिन्कथयमेसाध्वीकेनदुष्कृतकर्मणा निशीथेसप्रसुप्तेयंजायतेकृमिसं
कुला एतच्छ्रुत्वाततोवाक्यंमुनिर्ध्यानपरायणः ज्ञात्वानिवेदयामासतस्याःप्राग्जन्मचेष्टितं ॥ ऋषिरुवाच
प्रागियंसप्तमेतीतेजन्मनिब्राह्मणीह्यभूत् नोदसंसारस्वभांडेभ्यः संजाताचरजस्वला अस्याःकृतेनपापेनजा

यतेकृमिरद्रपुः रजस्वलायाःपापेन युक्ताभवतिसानघे, प्रथमेहनिचंडालीद्वितीयेब्रह्मघातिनी तृतीयेरजकी
प्रोक्ताचतुर्थेहनिशुध्यति तयैतयासखीसंगाद्व्रतंदृष्टवावमानितं दृढव्रतप्रभावेणजाताद्विजकुलेमले अवमाना
द्व्रतस्यास्यकृमिराशिमयीतुसा एतत्तेकथितंसर्वंकारणंदुष्कृतस्यच सुशीलोवाच ॥ दर्शनादपियस्तस्या
विप्राणांनिर्मलेकुले जन्मयुष्मद्विधानांहि जायतेब्रह्मतेजसा अवमानात्प्रजायंतेविग्रहेकृ
मिराशयः महाश्चर्यकरंनाथतद्व्रतंकथयस्वमे ॥ ऋषिरुवाच ॥ सुशीलेशृ णुतत्सम्यग्व्र
तानामुत्तमंव्रतं येनचीर्णेनसहसापापादस्मात्प्रमुच्यते दुःखत्रयाभिघातश्च जायतेनात्रसं
शयः कल्याणानिप्रवर्द्धंतेसंपदश्चनिरापदः नभस्येशुक्लपक्षेतुयदाभवतिपंचमी नद्यादिषुतदास्नानंकृ
त्वानियममेवच विधायनित्यकर्माणिगत्वाद्वारवतीमृषीन् द्वारवतींअग्निहोत्रशालां स्नापयेद्विधिवद्भक्तयापंचामृ
तरसैः शुभैः चंदनागुरुकर्पूरैर्विलिप्यचसुगंधिभिः पूजयेद्विविधैः पुष्पैर्गंधधूपादिदीपकैः समाच्छाद्यशुभैर्वस्त्रैः
सोपवीतैर्यथाविधिः ततोनैवेद्यसंपन्नमर्घ्यंदद्याच्छुभैः फलैः अर्घ्यमंत्रः जमदग्निभरद्वाजइतिश्रोतव्यमिदमाख्यानं
शाकाहारंप्रकल्पयेत् स्थातव्यंब्रह्मचर्येणऋषिध्यानपरायणैः अनेनविधिनासम्यग्व्रतमेतत्समाचरेत् त
स्यापिजायतेपुण्यंतच्छृणुष्वसमाहिता सर्वव्रतेषुयत्पुण्यंसर्वतीर्थेषुयत्फलं सर्वदानेषुदत्तेषुतदस्यव्रतमात्रतः
कुरुतेयाव्रतंचैतत्सानारीसुखभागिनी रूपलावण्यसंयुक्तापुत्रपौत्रादिसंयुता इहलोकेसदैवस्यात्परत्राप्यक्ष
यागतिः व्रतस्यास्यप्रभावेणजातिंस्मरतिपौर्विकीं ॥ इतिहेमाद्रौब्रह्मांडपुराणेऋषिपंचमीव्रतकथा ॥ ॥
अथपूजाविधिः ॥ ॐमासपक्षाद्युल्लिख्यमयाज्ञानतोऽज्ञानतोवारजस्वलावस्थायांभांडादिसंपर्कजनितदोषपरि
हारार्थंशास्त्रोक्तसमस्तफलप्राप्त्यर्थंऋषिपंचमीव्रतपूजनमहंकरिष्ये इतिसंकल्प्य पीठेकलशेवादर्भमयानरुंधती

संहितान्सप्तऋषीन्पूजयेत् तत्रमंत्रः मूर्त्तंब्रह्मण्यदेवस्यब्राह्मणोनिजमुत्तमं सूर्यकोटिप्रतीकाशंऋषिवृंदं विचिंतयेत् इतिध्यान आगच्छंतुमहाभागाश्चतुर्वेदस्वरूपिणः यावद्व्रतमहंकुर्वेकृपयाभवतांप्रभो आवाहनम् ऋग्यजुः सामवेदानांस्वरूपेभ्योनमोनमः पुराणपुरुषेभ्योहिदेवर्षिभ्योनमोनमः आसनं गंधपुष्पाक्षतैर्युक्तं पाद्यंगृह्णंतुभोद्विजाः प्रसादंकुरुतप्रीत्या तुष्टाःसंतुसदामम पाद्यम् नभस्येशुक्लपंचम्यामर्चिता ऋषिसत्तमाः दहंतुपापंमेसर्वमर्घ्यंगृह्णंतुवोनमः अर्घ्यं लोकानांसृष्टिकर्तारोयूयंसर्वेतपोधनाः नमोवोधर्मविज्ञेभ्योमहर्षिभ्योनमोनमः आचमनं मंदाकिनीगौतमीचयमुनाचसरस्वती गोमतीनर्मदातापी ताभ्यः स्नानीयमाहृतं स्नानं सर्वेनित्यंतपोनिष्ठाब्रह्मज्ञाः सत्यवादिनः वस्त्राणिप्रतिगृह्णंतुमुक्तिंयच्छंतुसर्वदा वस्त्रं यज्ञोपवीतपरमंपवित्रमितियज्ञोपवीतं कुंकुमागुरुकर्पूरसुगंधैर्मिश्रितंशुभं गंधाढ्यंचंदनंदिव्यंगृह्णंतुऋषिसत्तमाः चंदनं रंजिताःकुंकुमाद्येनअक्षताश्चसुशोभनाः गृह्णंतुममसंतुष्टाःप्रसन्नाऋषिसत्तमाः अक्षताः माल्यानिवकुलादीनिमालत्यादीनिवैद्विजाःमयाहृतानि पुष्पाणिपूजार्थंप्रतिगृह्यतां पुष्पाणि वनस्पतिरसोधूपोगंधाढ्यःसुमनोहरः आघ्रेयःसर्वदेवानांधूपोयंप्रतिगृह्यतां धूपःआज्यंचवर्तिसंयुक्तंवह्निनायोजितंमया दीपंगृह्णंतुमुनयस्त्रैलोक्यतिमिरापहं दीप नानापक्वान्नसंयुक्तंरसैःषड्भिःसमन्वितं नैवेद्यमृषयःसर्वेगृह्णंतुवसुदायकाः नैवेद्यं लोकानांसृष्टिकर्तारोयूयंसर्वेतपोधनाः नमोवोधर्मविज्ञेभ्योमहर्षिभ्योनमोनमः आचमनं पूगीफलंमहादिव्यंनागवल्लीदलैर्युतं कर्पूरादिसमायुक्तंतांबूलंप्रतिगृह्यतां तांबूलं इदंफलमितिफलं हिरण्यगर्भस्थमितिदक्षिणा यानि कानिचपापानीतिप्रदक्षिणा वायनंफलसंयुक्तंव्रतसंपूर्तिहेतवे भवंतःप्रतिगृह्णंतुज्योतीरूपास्तपोधनाः वायनं न्यूनातिरिक्तकर्माणिमयायानिकृतानिच क्षमध्वंतानिसर्वाणियूयंसर्वेतपोधना इतिप्रार्थना इतिपूजा ॥ ॥

अथकथा युधिष्ठिरउवाच श्रुतानिदेवदेवेशव्रतानिसुवहूनिच सांप्रतंमेसमाचक्ष्व व्रतंपापप्रणाशनं श्री
कृष्णउवाच अथान्यच्चापिराजेंद्रऋपिपंचमिसंज्ञिता कथयिष्यामियांकृत्वानारीपापात्प्रमुच्यते युधिष्ठिरउवाच
कीदृशीपंचमीकृष्णकथंचऋपिसंज्ञिता पातकान्मुच्यतेकस्मान्नारीयदुकुलोद्भव श्रीकृष्णउवाच अज्ञानाज्ज्ञानतो
वापियास्त्रीजातारजस्वला दुष्टास्पृशतिभांडानिगृहकर्माणिसंस्थिताप्राप्नोतिसमहापापंसर्ववर्णसमुद्भवा शृणुष्व
कारणंयस्माद्वर्जनीयारजस्वला प्रोत्साध्यागृहतश्चापिचातुर्वर्ण्येनभारत ब्रह्महत्यांपुराशक्रोवृत्रंहत्वाह्यवा
प्तवान् तयावैव्रीडितोराजन् पीडितोवृत्रहापुनः ब्रह्माणंसमुपागच्छदात्मन शुद्धिकारणात् शुद्धिंशक्रस्य
राजेंद्रप्रहृष्टेनांतरात्मना विभज्यब्रह्महत्यांतुचतुर्धाचचतुर्मुखः प्राक्षिपत्राजशार्दूलचतुःस्थानेषुवैतदा वह्नौप्रथ
मजातामुज्ज्वालासुचनदीषुच पर्वतेषुचराजेंद्रनारीरजसिचैवहि अतोरजस्वलानारीप्रोत्साध्याचप्रयत्नतः
ब्रह्मण शासनात्पार्थचातुर्वर्ण्येनसर्वदा प्रथमेहनिचंडालीद्वितीयेब्रह्मघातिनी तृतीयेरजकीप्रोक्ताचतुर्थेह
निशुध्यति अज्ञानाद्ज्ञानतोवापिजातसंपर्कपातक तत्पापसंक्षयार्थेहिकार्य्येयमृपिपंचमी सर्वपापप्रशम
नीसर्वोपद्रवनाशिनी ब्रह्मक्षत्रियविट्शूद्रैः स्त्रीभिः कार्य्याविशेषतः ॥ श्रीकृष्णउवाच॥ अथान्यदपिवक्ष्या
मितवराजन्कथानकं पुराकृतयुगेराजन्विदर्भायांवभूवह श्येनजिन्नामराजेंद्रश्चतुर्वर्णानुपालकः तस्यदेशे
चसद्विप्रोवेदवेदांगपारगः सुमित्रोनामराजेंद्रसर्वभूतहितेरतः कृषिवृत्त्यासमासीनःकुटुंवपरिपालकः तस्यभा
र्यासुसाध्वीचपतिशुश्रूषणेरता जयश्रीर्नामविख्यातावहुभृत्यसुहृज्जना क्षेत्रादिषुरतासाध्वीव्याकुलीकृतमान
सा एकदास्वात्मनिप्राप्तमृतुकालंव्यलोकयत् रजस्वलापिसानारीगृहकर्मचकारह भांडानिसास्पृशद्राजन्न
तोप्राप्तेपिभामिनी कालेनवहुनासाध्वीपंचत्वमगमत्तदा भार्यातस्यजयश्रीः साऋतुसंपर्कदोषतः शुनीयोनि

मनुंप्राप्तासुमित्रापिनरेश्वर तस्याःसंपर्कदोषेणबलीवर्दोबभूवह ॥ तद्दोषेणमहाराजदुर्गतिंतोगतोतदा ॥ सुमित्रस्य
चपुत्रोभूत्पितृशुश्रूषणेरतः सुमतिर्नामधर्मज्ञोदेवतातिथिपूजकः तस्यतौपितरौपार्थश्वःसंपर्कदोषतः तिर्यग्यो
निंमनुप्राप्तावुभौजातिस्मरौनृप ।उच्छिष्टभोजिनीसाभूत्स्मरतीपूर्वपातकं। सुमित्रोपिपितातस्यबलीवर्दोबभूवह
अथक्षयाहेसंप्राप्तेपितृशुश्रूषणेरतः॥ भार्यांचंद्रवतींप्राहसुमतिःश्रद्धयान्वितां तयाकृतापाकशुद्धिःसुमतेर्भर्तुराज्ञ
या मुक्तंपायसभांडेस्याःसर्पेणगरलंततः। दृष्ट्वाब्रह्मवधाद्भीताशुनीभांडान्स्पृशन्मुहुः द्विजभार्याचतांदृष्ट्वाउल्मु
केनजघानतां भोजिताब्राह्मणास्तत्रश्राद्धंकृत्वाप्रयत्नतः ततोभुक्तेषुविप्रेषुनोच्छिष्टंप्रददौबहिः द्वारस्थायास्त
दाशुन्याउपवासस्तथाभवत् ततोरात्र्यांप्रवृत्तायांसाशुनीक्षुधितानृप बलीवर्दमुपागत्यभर्तारमिदमब्रवीत् बु
भुक्षिताद्यनाथाहंनदत्तंभोजनंतुमे। ग्रासादिकंवानलभेक्षुधामांबाधतेबलात् । अन्यस्मिन्दिवसेपुत्रोमह्यंददा
त्यसौ। अद्यमह्यंकिमप्येवउच्छिष्टमपिनोददौ। पायसान्नेपपाताथगरलंसर्पसंभवं। मयाविचिंत्यमनसामरिष्यंति
द्विजोत्तमाः संस्पृष्टंपायसंरोषाद्वध्वाहंताडिताभृशं। दुःखितंतेनगात्रंमेकटिर्भग्नाकरोमिकिं ततःप्रहस्यवैभर्त्ता
भद्रेतेपायसंगृहात् कथंहराम्यशक्तश्चभारवाहस्त्वमागतः। अथाहमात्मजेः क्षेत्रेवाहितःसकलंदिनं। मारितश्चा
त्मजेनाहंमुखंबद्ध्वाबुभुक्षितः यथाश्राद्धकृतंतेनजातापिममकष्टता ॥ श्रीकृष्णउवाच ॥ तयोःसंवदतोरेवंमातापि
त्रोश्चभारत श्रुत्वावाक्यंतदापुत्रोयद्दुःखंचतदोभयोः॥ ततोरजन्यांतत्कालंददौतस्यैसुभोजनं ॥ पि
तरौतौविदित्वातुदत्तवान्सुमतिस्तदा। तदासोदुःखितःपुत्रःश्रुत्वावस्थांतदातयोः मातापित्रोश्चराजेंद्रतदासौप्रास्थि
तोवनं ज्ञातुमिच्छामिकष्टंवैमातापित्रोश्चभारत॥ तत्रगत्वाज्ञानवृद्धानृषीन्सुप्तवनाश्रितान् प्रणिपत्याब्रवीद्वा
क्यंहितंवैतदातयोः सुमतिरुवाच कथयध्वंब्रह्मर्षयःप्रश्नमेतंसमाहिताः केनकर्मविपाकेनपितरौमेतपोधनाः

इमामवस्थांसंप्राप्तौमोंद्यंतेपातकात्कथं ऋषयऊचुः तवमातापुराविप्रस्वगृहेबालभावतः ऋतुंप्राप्तांविदित्वातुसं
पर्कमकरोद्द्विज तेनकर्मविपाकेनशुनीयोनिमुपागता ॥ पितात्तस्पर्शदोषेणबलीवर्दोबभूवह ॥ एतयोर्मुक्तिकामार्थं
कुरुत्वमृषिपंचमीं भार्ययासहविप्रेंद्रऋषीन्संपूज्ययत्नतः ॥ आचरस्वव्रतंतत्रससर्वंपिद्विजोत्तमश्रोतचोद्या
पनंकुर्याद्वित्तशाठ्यविवर्जितः शाकाहारस्तुकर्तव्यः श्यामाकाहारएवच नीवारैर्वापिकर्तव्यः कृष्टपच्यंनभक्षये
त् प्राप्यभाद्रपदेमासिशुक्लपक्षस्यपंचमीं तस्यांमध्यान्हसमयेनद्यादौविमलेजलेकृत्वाप ॥ मार्गकाष्ठेनदंतधावन
मादितः आयुर्बलंयशोवर्चः प्रजाःपशुवसूनिच ब्रह्मप्रज्ञांचमेधांचत्वंनोदेहिवनस्पते संप्रार्थ्यानेनमंत्रेणकुर्याद्दंद
तुधावनं मुखदौर्गंध्यनाशायदंतानांचविशुद्धयेष्ठीवनायमलानांचकुर्वेहंदंतधावनं अनेनदंतान्संशोध्यस्नायात्मृत्स्ना
नुपूर्वकं तिलामलककल्केनकेशान्संशोध्ययत्नतः परिधायनवेशुद्धेवाससीसुसमाहितः पूजयस्वऋषीन्दिव्या
नरुंधत्यासमन्वितान् कश्यपोत्रिर्भरद्वाजोविश्वामित्रोथगौतमः जमदग्निर्वसिष्ठश्च साध्वीचैवाप्यरुंधती मंत्रेणाने
नसप्तर्षीन्पूजयेत्सुसमाहितः व्रतेनऋषिपंचम्यांकृतेनैवंद्विजोत्तम ॥ ऋतुसंपर्कजोदोषः क्षयंयातिनसंशयः
श्रीकृष्णउवाच ॥ श्रुत्वातत्सुमतिर्वाक्यंपरमंऋषिभाषितं गृहमेत्यव्रतंचक्रेसभार्यः श्रद्धयान्वितः व्रतंतु
ऋषिपंचम्याः सर्वपापविनाशनं कृत्वासर्वंयथोक्तंचमातापित्रोःफलंददौ व्रतपुण्यप्रभावेणमातातस्यश्वयोनि
त मुक्तातुनृपशार्दूलविमानवरमास्थिता दिव्यांबरधराभूत्वागतास्वर्गंचभारत पितापिसोमृतोगच्छत्सुमतःपशुयो
नितःस्वर्गंप्राप्तोमहाराजव्रतस्यास्यप्रभावतः कायिकंवाचिकंवापिमानसंयच्च दुष्कृतं तत्सर्वंविलयंयातिव्रतस्यास्य
प्रभावतः अस्यंयज्जायतेपुण्यंतच्छृणुष्वनृपोत्तम सर्वव्रतेषुयत्पुण्यसर्वतीर्थेषुयत्फलं सर्वदानेषुदत्तेषुतद्व्रतधारणा
त् कुरुतेयाव्रतंनारीसाभवेत्सुखभागिनी रूपलावण्ययुक्ताचपुत्रपौत्रादिसंयुता इहलोकेसदैवस्यात्परत्रचपरांगतिं

एतत्तेकथितंराजन् व्रतानामुत्तमंव्रतं सर्वसंपत्प्रदंचैवनारीणांपापनाशनं धनंयशश्चस्वर्गंश्चपुत्रानपिचभारत पठ
तांशृण्वतांवापिनारीणांपापनाशनम् ॥ ॥ इतिभविष्योत्तरेऋषिपंचमीव्रतकथा ॥ ॥
अथोद्यापनं । युधिष्ठिरउवाच किमस्योद्यापनंप्रोक्तंव्रतपूर्णफलप्रदं सुमतिःकेनविधिनाचकारवदतत्त्वतः श्रीकृष्णउ
वाच । पूर्वस्मिन्दिवसेकुर्य्यादेकभक्तंसमाहितः । शुचौदेशेसमालिख्यसर्वतोभद्रमंडलं । अव्रणंसजलंकुंभंताम्रंमृण्म
यमेववा संस्थाप्यब्रह्मसंवीतंकंठदेशेसुशोभने पंचरत्नसमायुक्तंफलगंधाक्षतैर्युतं सहिरण्यंसमाछाद्यताम्रेणपत्र
जेनवा वंशमृण्मयपात्रेणयवपूर्णेनचैवहि आच्छादयेच्चचैलेनलिखेदष्टदलंततः सौवर्णीःप्रतिमाःकार्य्याःऋषीणां
भावितात्मनां पलेनवातदर्धेनतदर्धार्धेनवापुनः शक्त्यावाकारयेत्तत्रवित्तशाठ्यविवर्जितः । वितानंपंचवर्णंचफलपु
ष्पसमन्वितं बध्नीयादुपरिश्रीमान्संविधायात्रवेदिकां मध्यान्हेपूजयेद्भक्त्याऋषीन्श्रद्धासमन्वितः कश्यपोऽत्रिर्भर
द्वाजोविश्वामित्रोथगोतमः जमदग्निर्वसिष्ठश्चसाध्वीचैवाप्यरुंधती मंत्रस्तालेनराजेंद्रकृत्वापूजांसमाहितः रात्रौ
जागरणंकुर्य्यात्पुराणश्रवणादिभिः कृतनित्यक्रियःप्रातर्जुहुयात्तिलसर्पिषा वैदिकोवापिपौराणोअधिकारानुम
नुस्मृतात् अत्रवैदिकोमंत्रः सहस्तोमाःसहछंदसइति ॥ सप्तऋषयइतिवा । अष्टोत्तरसहस्त्रंवाशतमष्टोत्तरंतु
वा पुनःपूजांततःकृत्वागुरुंसंपूजयेद्व्रती स्वर्णांगुलीयवासोभिः कुंडलामृतभोजनैः दद्यादेकांसवत्सांतुगुरवे
गांपयस्विनीं पूजयेदृत्विजःसप्तवासोभिर्दक्षिणादिभिः कलशांश्चपवित्रांश्चदद्यात्तेभ्यःसुभक्तितः आचार्य्यंच
सपत्नीकंप्रणिपत्यक्षमापयेत् लब्धानुज्ञोनुभुंजीतइष्टैर्बंधुजनैर्वृतः उद्यापनविधिःप्रोक्तःसर्वत्रायंफलार्थिनां एवंयः
कुरुतेभूपउद्यापनविधिंपरं सर्वपापविनिर्मुक्तःस्वर्गलोकेमहीयते इहलोकेचिरंकालंभर्त्रासहशुचिस्मितापुत्रपौ
त्रैःपरिवृताभुक्त्वाभोगान्मनोरमान् निष्पापासुभगानित्यंलभतेचाक्षयांगतिम् ॥ इतिभविष्योत्तरेसोद्यापनऋ

पिपंचमीव्रतम् ॥ ॥ ॥ ॥ अथप्रयोगः नद्यादौसमंत्रकदंतधावनपूर्वकंस्नात्वा नित्यपूजांकृत्वा ॐमदद्यम
मज्ञानतोऽज्ञानतोवारजस्वलावस्थायांकृतसंपर्कजातदुर्योनित्वदोषपरिहारार्थंशुभप्राप्त्यर्थंयथाशक्त्याचरितऋ
षिपंचमीव्रतपूजोद्यापनंकरिष्ये आचार्यंवरणंविधाय सर्वतोभद्रेसप्तकलशेषुएकस्मिन्वा अरुंधतीसहि
ताःसप्तर्षिप्रतिमाःसंपूजयेत् सग्रहाःसर्वतोभद्रादिमंडलदेवताश्चग्रहयज्ञविधिना संपूज्य कश्यपोत्रिर्भर
द्वाजइतिमंत्रेणवेदिकमंत्रैर्वाऋषिपूजनकार्यं पूजांते वायनंदद्यात् न्यूनातिरिक्तकर्माणिमयायानिकृतानिच
क्षमध्वतानिसर्वाणियूयंसर्वेतपोधनाः ततःकथाश्रवणादिनारात्रिंनयेत् प्रातरग्निंप्रतिष्ठाप्यान्वादध्यात् अत्र
प्रधानं अरुंधतीसहितकश्यपादिऋषीन्पूजामंत्रेण तिलव्रीहियवसर्पिद्रव्यैःप्रतिद्रव्यमष्टोत्तरशतमष्टाविंशति
संख्याहुतिभिर्ब्रह्मादिदेवताश्चैकैकयाज्याहुत्यायक्ष्ये शेषेणस्विष्टकृतमितिहोमंसमाप्यपुनःपूजांकृत्वा सपत्नीका
न्सप्तब्राह्मणान्संपूज्यतेभ्यः क्रमेणदक्षिणाप्रतिमायुतान् कलशान्दद्यात् तत्रमंत्रः प्रतिगृह्यद्विजश्रेष्ठाःप्रतिमादिस
मन्वितान् कलशानृषिसंप्रीत्यैव्रतसंपूर्तिहेतवे यदेककुंभेप्रतिमापूजनंतदासर्वप्रतिमायुतकलशमाचार्याय अ
न्येभ्य.पक्वान्नवस्त्रदक्षिणायुतान् दद्यात् ततःसप्तभ्यःसप्तगाः आचार्यायएकांगांदत्वाप्रार्थयेत् सप्तर्षिभ्यःशु
भाःश्रेष्ठाःसर्वपापफलप्रदाः सर्वपापंचमेघ्नंतुज्ञानतोज्ञानतःकृतं एतेसप्तर्षयः सर्वेभक्त्यासंपूजितामया यथोक्तफल
दासंतुव्रतस्यफलदायकाइति ततआशिषोगृहीत्वा ब्राह्मणान्संतर्प्यस्वयंभुंजीत ॥ ॥ इतिऋषिपंचमीव्रतोद्या
पनम् ॥ ॥ ॥ ॥ भाद्रशुक्लषष्ठीसूर्यषष्ठी सासप्तमीयुतेतिदिवोदासः शुक्लेभाद्रपदेषष्ठ्यांस्नानंभास्कर
पूजनं प्राशनंपंचगव्यस्यचाश्वमेधफलमितिवचनात् अत्रस्नानादिकृतमक्षयंभवति तदुक्तंभविष्योत्तरे येयंभाद्र
पदेमासिषष्ठीस्याद्भरतर्षभ इयंपापहरापुण्याशिवाशांताशुभानृप स्नानदानादिकंसर्वमस्यामक्षयमुच्यते योस्यां

पश्यतिगांगेयंदक्षिणापथवासिनं ब्रह्महत्यादिपापैस्तुमुच्यतेनात्रसंशयः ॥ इयमेवललितापष्ठी ॥ तथाचोक्तं ना
रदीये ॥ भाद्रेमासिशुक्लपष्ठ्यांललिताव्रतमुच्यते प्रातः स्नात्वाविधानेननारीशुक्लांवरावृता शुक्लमा
ल्यधराचापिनद्योः संगमवालुकां गृहीत्वावंशपात्रेतुकृत्वापिंडाकृतिंचतां पंचधाललितांतत्रध्यायेद्वनविलासिनीं पं
कजंकरवीरंचनैपालींमालिनींतथा नीलोत्पलंकेतकींचसंगृह्यतगरंतथा एकैकाष्टशतंग्राह्यनाभ्योदेवींप्रपूज्यच प्रार्थ
येदग्रतःस्थित्वादेवींतांगिरिशप्रियां गंगाद्वारेकुशावर्तेविल्वकेनीलपर्वते स्नात्वाकनखलेतीर्थेहरंलब्धवतीपतिं ल
लितेसुभगेदेविसुखसौभाग्यदायिनी अनंतंदेहिसौभाग्यंमह्यंतुभ्यंनमोनमः मंत्रेणानेनकुसुमैश्चंपकस्यसुशोभनैः
अभ्यर्च्यविधिवत्तस्यानैवेद्यंपुरतोन्यसेत् क्रमुकैरपिकूष्मांडैर्नारिकेलैश्चदाडिमैः -वीजपूरैस्तुजवीरैःकारवेल्लैःसु
निर्भरैः फलैस्तत्कालसंभूतैःकृत्वाशोभांनदग्रतः विरूढधान्यांकुरकैः सदीपावलिभिस्तथा सार्धंसुगुणकैर्धूपैःसो
हालिकरजकैः गुडपुष्पैः कर्णवेष्टैः मोदकैरुपमोदकैः वहुप्रकारैर्नैवेद्यैर्यथाविभवमानता एवमभ्यर्च्यविधि
वद्रात्रौजागरणोत्सवं गीतवाद्ययुतंनृत्यैः प्रेक्षणीयैरनेकशः सखीभिःसहितासाध्वीतांरात्रिंप्रयतानयेत् एवंजा
गरणंकृत्वासप्तम्यांसरितंनयेत् गंधपुष्पैरथाभ्यर्च्यगीतवाद्यपुरःसरं तच्चदद्याद्विजेंद्रायनैवेद्यादिद्विजोत्तम स्नात्वा
गृहंसमागत्यहुत्वावैश्वानरंततःदेवान्पितॄंश्चसंतर्प्यपूजयित्वासुवासिनीः कन्यकाश्चैवसंभोज्याब्राह्मणादशपंचचभ
क्ष्यैर्भोज्यैर्बहुविधैर्दत्वादानान्यनेकशःललितामस्तुसुप्रीताइत्युक्त्वातांविसर्जयेत् यःकश्चिदाचरेदेतद्व्रतंसौभाग्यदंप
रंनरोवायदिवानारीतस्यपुण्यफलंशृणु यत्कृतैश्चतपोभिश्चदानैर्वानियमैरपि व्रतेनानेनलभ्येतकिंवहूक्तेननारद मृत
रनंतरंप्राप्यशिवलोकंसनातनं मोदतेललितादेव्यासहैवसाखिवाच्चिरम् ॥ इतिनारदीयेललिताषष्ठीव्रतम् ॥
अस्यामेवचंपाषष्ठीव्रतमुक्तंस्कांदे ॥ पष्ठीभाद्रपदेशुक्लावैधृतेनसमान्विता विशाखाभौमयोगेनचंपाषष्ठीतिवि

श्रुता रविवारेणाप्युक्ता रविवारेणसंयुक्तासाचपेतीहकीर्तितेतिमदनरत्ने देवासुरमनुष्याणांदुर्लभापष्ठिहा
यनी कृतेत्रेतायांपंचाशद्धायनीद्वापरेपुनः चत्वारिंशत्कलौत्रिंशद्धायनीसफलामता अत्ररम्येसूर्य्यपूजा ॥
द्वादशदलेनाममंत्रैः पद्मांकार्य्या अत्रनाममंत्राः आदित्यस्तपनः पूषाभानुमान्भानुरर्यमा विष्णुःशक्रोंश
मान्देवःसहस्रांशुर्विनायकः सूरः सूर्य्यं खगइति पूजनीयः प्रयत्नत. अत्रादित्यः कर्णिकायांदलेषुशेपना
माभि पूजाकार्या ॥ स्कंदउवाच प्राप्तराज्यंचराजानंधर्मपुत्रयुधिष्ठिरं कदाचिदागतोद्रष्टुंदुर्वासामुनिसत्त
मः ततोराजातमभ्यर्च्यपाद्याद्यैरिदमब्रवीत् तद्व्रतंश्रोतुमिच्छामिकर्त्तुंचमुनिसत्तम दुर्वासाउवाच शृणुराज
न्महाभागव्रतानामुत्तमंव्रतं अस्तीहयच्चीर्णमात्रेसर्वकामांस्तुपूरयेत् यदिलभ्येतजीवद्भिर्दैवेननृपसत्तम पष्ठी
भाद्रपदेशुक्लावैधृतेनसमान्विता विशाखाभौमयोगेनसाचपेतीहविश्रुता तस्मादियंचपापष्ठीद्विधाज्ञेयाएकावै
धृतियोगवती भाद्रशुक्ला अपराविशाखाभौमयोगवत्येवपष्ठीचेति देवासुरमनुष्याणांदुर्लभापष्ठिहायिनी कृ
तेत्रेतायांपंचाशद्धायनीद्वापरेपुनः चत्वारिंशत्कलौत्रिंशद्धायनीदुर्लभाततः आदौकृतयुगेपूर्वंयाचीर्णाविश्वक
र्मणा तत्फलाद्विश्वकर्तृत्वप्राजापत्यमवाप्तवान् पृथुनाकार्त्तवीर्येणभुविनारायणेनच ईश्वरेणोमयासार्द्धमि
तरेतरलिप्सया यश्चैनांविधिवत्कुर्य्यात्सोनंतफलमश्नुते युधिष्ठिरउवाच तद्विधिंश्रोतुमिच्छामिविस्तराद्वद
तोमुने केमंत्राः केचनियमाः साचकिंलक्षणाभवेत् दुर्वासाउवाच द्विदैवत्यर्क्षभौमेनवैधृतेनसमन्विता
नभस्येयासितापष्ठीसाचंपेतिनिगद्यते द्विदैवतर्क्षंविशाखा पंचम्यांनियमंकुर्य्यादुपवासस्यचव्रती उपवास
स्यांगभूतं नियममेकभक्तंकुर्य्यादित्यर्थः चंपापष्ठीव्रतंकुर्य्यादित्यर्थः चंपापष्ठीव्रतंकुर्य्याद्यथोक्तवचनाद्गुरोः
तत.प्रभातेविमलेदंतधावनपूर्वकं कृत्वासम्यक्व्रतंतस्यसंकल्पंकुरुतेनरः कृत्वेतिसकलांगोपेतंव्रतं स्वसाध्य

त्वेनमनासिनिधायेत्यर्थः निराहारोधदेवेशत्वद्भक्तस्त्वत्परायणः पूजयिष्याम्यहंभक्त्याशरणंभवभास्कर संक
ल्पमत्राः ततःस्नानंप्रकुर्वीतनद्यादौविमलेजले मृदमालभ्यमत्रैश्चतिलैःशुक्लैश्चमंत्रवित् सावित्र परमस्त्वं
हिपरधामजलेमम त्वत्तेजसापरिभ्रष्टंपापयातुसहस्रधा प्रार्थनामंत्रः आपस्त्वमसिदेवेशज्योतिषांपतिरेवच ॥
पापनाशयमेदेववाङ्मनः कर्मभिःकृतं स्नानमंत्रः ततःसंतर्पयेद्देवान्ऋषीन्पितृगणानपि ततश्चैत्यगृहंमौ
नीपाखंडालापवर्जितः स्थंडलंकारयेच्छुभ्रचतुरस्रसुशोभनं स्थापयेदव्रणंकुंभपंचरत्नसमान्वितं रक्तवस्त्र
युगच्छन्नरक्तचंदनचर्चितं तस्योपरिन्यसेत्पात्रंसौवर्णंताम्रमेवच कुंकुमेनालिखेत्पद्मंद्वादशारंसकर्णिकं तस्यो
परिन्यसेत्सूर्यंसौवर्णंसरथारुण शक्त्यावावित्तसारेणवित्तशाठ्यविवर्जितः तमर्चयेद्गंधपुष्पैर्विधिमंत्रपुरःसर
पंचामृतेनस्नपनकुर्याद्देवस्यसंयुतः ततस्तुगंधतोयेनपरांपूजासमाचरेत् गंधैर्नानाविधैर्दिव्यैः कर्पूरागुरु
कुंकुमैः फलैस्तदृतुसंभूतैः रनेकैश्चसुगंधिभिः मंडपंकारयेत्तत्रपुष्पमालाविभूषितं यथाशोभंप्रकुर्वीतश्रध
श्चोपरिसर्वतः ततस्तुपूजयेद्देवंभास्करंकमलोपरि आदित्यायनमः तपनायनमः पूष्णेनमः भानुमतेनमः
भानवेनमः अर्यम्णेनमः विश्वचक्रायनमः अंशुमतेनमः खनायकायनमः सुरायनमः सूर्यायनमः
खगायनमः एषुत्रयोदशसुनामसु आदित्यायनमइत्यनेनमध्येपूजनं इतरैर्द्वादशभिः पूर्वादिदलक्रमेण पू
जन जन्मांतरसहस्रेणदुष्कृतयन्मयाकृतं तत्सर्वंनाशमायातुदिवाकरतवार्चनात् प्रार्थनामंत्रः विनतातन
योदेवः कर्मसाक्षितमोनुदः सप्ताश्वः सप्तरज्जुश्चअरुणोमे प्रसीदतु ॥ अरुणपूजामंत्रः ततःसपूजयेद्देवम
च्युतंतुरथेस्थित अष्टाक्षरेणमंत्रेणगंधपुष्पादिभि क्रमात् अष्टाक्षरोघृणिरितिमंत्रः घृणिआदित्यायनमःकाला
त्मासर्वभूतात्मावेदात्मासर्वतोमुखः जन्ममृत्युजरारोगसंसारभयनाशन इत्यर्घ्यमंत्रः ॥ सूर्योदयेपठनीय

ततः संपूजयेच्छुक्लांसवत्सांगांपयस्विनींसवस्त्रकंठाभरणांसुघंटाभिरलंकृतां ब्रह्मणोत्पादितादेविसर्वपापविनाश
निसंसारार्णवमग्नंमांगोमातस्त्रातुमर्हसि स्वरूपावहूरूपाश्चमातरोलोकमातरः गावोमामुपसर्पंतुसरितः साग
रंयथा यालक्ष्मीः सर्वदेवानांयाचदेवीव्यवस्थिता धेनुरूपेणसादेवीममपापंव्यपोहतु यालक्ष्मीलोकपाला
नांयालक्ष्मीर्धनदस्यच चंद्रार्कशक्रशक्तिर्यासाधेनुर्वरदास्तुमे ॥ धेनुपूजामंत्रः ॥ तिलहोमंततःकुर्या
त्सावित्र्याष्टोत्तरंशतं ततस्तांकल्पयेद्धेनुमर्कोमेप्रीयतामिति आचार्यायततोदद्यादादित्यंसरथारुणं सकुंभर
त्नैर्वस्त्रैश्चसर्वोपकरणैः सह दद्यामिभानुभवतांसर्वोपस्करसंयुतं मनोभिलषितावाप्तिंकरोतुममभास्करः
दानमंत्रः गृह्णामिभास्कररवेभवंतंविश्वतोमुखं मनोभिलषितावाप्तिमुभयोःकर्तुमर्हसि प्रतिग्रहमंत्रः सर्व
तीर्थमयींधेनुसर्वयज्ञमयींशुभां सर्वदानमयींदेवींब्राह्मणायददाम्यहं गोदानमंत्रः गृह्णामिसुरभिंदेवींसर्व
यज्ञमयींशुभां उभौपुनीहिवरदेउभयोस्तारकाभव धेनुप्रतिग्रहमंत्रः ॥ ततस्तुभोजयेद्विप्रान्दशैवस्वश
क्तितः दद्याच्चदक्षिणातेभ्यः प्रणिपत्यविसर्जयेत् अवैकल्यंव्रतेतस्यशंसेयुस्तेद्विजोत्तमाः अभिनंद्यतमा
शीर्भिः परिरंभुरनिंदिताः ततस्तुस्वयमश्नीयाद्द्विजान्शेषमिष्टकं सहपुत्रैः कलत्रैश्चअन्यैर्बहुजनैर्वृतः ए
वंयःकुरुतेचैषा सोत्यंतफलमश्नुते प्रभूणांचप्रभुःप्रोक्तः स्त्वंप्रभूणांचगोचरः सर्वैश्चैतद्व्रतकार्यंस्वशक्त्याद्दुः
खभीरुभिः प्रभुःप्रथमकल्पस्यनानुकल्पेनवर्तते विफलंतस्यतत्स्यादनीशस्त्वनुकल्पकः पंचम्यांनियमं
कुर्यादाचार्यवचनाद्व्रती पष्ठ्यांस्नानंप्रकुर्वीतसंतर्प्यापितृदेवताः अभ्येत्यस्वगृहेमौनी सूर्यंमनासिचिंत
येत् स्थापयेदव्रणंकुंभंन्तत्पात्रंचतयोपरि तस्योपरिन्यसेत्सूर्यंपलेनैकेनानिर्मितं सौवर्णंभक्तिसंयुक्तोवित्तसा
रंतथारुणं तमर्चयेज्जगन्नाथंगृहीत्वाज्ञांगुरोस्स्वयं षडक्षरेणमंत्रेणगंधपुष्पानुसंभवं ॐनमःसूर्यायेतिषडक्षर

मंत्रः संपूज्यविधिवद्देवंफलपुष्पादिकंचयत् सूर्यायवेदयेत्सर्वं सूर्योमेप्रीयतामिति ततः प्रभातेविमलेगत्वा गुरुगृहंव्रती सर्वोपकरणैःसूर्यं माचार्यायनिवेदयत् धान्यपुष्पफलवस्त्ररत्नधन्वादिकचयत् गवांकोटिसहस्रेणकुरुक्षेत्रेर्कपर्वणि चपादानस्यराजेंद्रकलांनार्हतिषोडशीं सर्वतीर्थप्रदानानितथान्यान्यपिषोडश चंपयातुलितान्याद्यांश्चैकाव्यतिरिच्यते आदित्यस्तपनःपूषाभानुमान्भानुरर्यमा विश्वचक्रांशुमान्देवः सहस्रांशुस्खनायकः सूरः सूर्यः खगः पूज्यः पूर्वपत्रादेवइत्यंशुमतोविशेषणं पंचम्याभित्यादिनापुनर्व्रतविधिर्नहीनविषयः इतिस्कंदपुराणोक्तंचंपापष्ठीव्रतम् ॥

ब्रह्मांडपुराणे मल्लारिमाहात्म्ये मार्गेपौषेचंपाषष्ठ्युक्ता मार्गेभाद्रपदेशुक्लापष्ठीवैधृतिसंयुता रविवारेणसंयुक्तासाचपेतीहविश्रुता ॥ अथभाद्रशुक्लसप्तम्यामनंतसप्तमीव्रत हेमाद्रौ विष्णुधर्मोत्तरे शुक्लपक्षेतुसप्तम्यामासेभाद्रपदेनृप तत्रसूर्यंदिवापूज्यनक्तंभुंजीतवत्सर मत्स्यपुराणेपि शुक्लपक्षेतुसप्तम्यांमासिभाद्रपदेच्युतं प्रणम्याशिरसानित्यंपूजयेत्सप्तआसरान् पुष्पधूपादिभिर्वीरकुतुपानांचतर्पणैः पाखंडादिभिरालापंवर्जयेत्सयतात्मना अत्रकुतपाब्राह्मणाउक्ताः विधायदक्षिणादेवानक्तंभुंजीतवाग्यतः तिष्ठन्व्रजन्प्रस्थितश्चचक्षुःप्रस्खलनादिषु आदित्यनामस्मरणंकुर्वन्नुच्चारणतथा अनेनैवविधानेनमासान्द्वादशवैक्रमात् उपोष्यपारणेपूर्णेसमभ्यर्च्यंजगद्गुरुं पुण्येनश्रवणेनेहप्रीणयन्पुष्टिमच्युतां एवयःपुरुषःकुर्यादादित्याराधनशुचिः नारीवास्वयमभ्येत्यआनंत्यफलमश्नुते ॥ अस्यामेवभाद्रशुक्लसप्तम्याममुक्ताभरणसप्तमीव्रतम् ॥ ॥ ॥ तत्रपूजायांसप्तमीपूर्वविद्धाग्राह्यापष्ठमुन्योरितियुग्मवाक्यात् नारदीये ॥ भाद्रस्यशुक्लसप्तम्याममुक्ताभरणव्रतं सोमस्यतुमहेशस्यपूजनंचात्रकीर्तितं गंधादिभिःषोडशभिरुपचारैःस

भूमौलिखितोमासहितशि
मर्चयेत् ॥ प्राथ्यंप्रणम्यविसृजेत् सर्वकामसमृद्धये ॥ अत्रकृत्यभंविष्योत्तरे ॥ भूमौलिखितोमासहितशि
मर्चयेत् ॥ प्राथ्यंप्रणम्यविसृजेत सर्वकामसमृद्धये ॥ अत्रकृत्यभविष्योत्तरे ॥ भवानीश
वप्रतिमायामावाहनं एह्येहिभगवन्देवसर्वपापप्रणाशन तवपूजांकरिष्यामिसन्निधौभवशंकरेति भवानीश
करावावाह्यषोडशोपचारैःसंपूज्य नमस्तेभूतनाथायनमस्तेशशिशेखर नमस्तेदक्षयज्ञघ्ननमस्तेकामनाशन
नमस्तेपार्वतीदेव्यैचंडिकायैनमोनमःवरदायैनमस्तेस्तुभद्रकाल्यैनमोनमः इतिसंप्राथ्यं ॥ शंकरावृतमि
अंतंडुलपिष्टमुपहारंनिवेद्य एकादशतंतुयुतसूत्रमेकादशग्रंथिविशिष्टंवामहस्तेबध्वापूजांतेकथांश्रृणुयात् ॥ अ
थपूजाविधिः मासपक्षाद्युल्लिख्यसर्वपापक्षयपूर्वकंसर्वकामसमृद्ध्यर्थंउमासहितसोमशंकरपूजनव्रतमहंकरिष्ये ॥
भूमौलिखितभवानीशंकरप्रतिमायामावाहनादिसर्वोपचारपूजांकुर्यात् देवदेवमहेशानपरमात्मन्जगद्गुरो प्र
तिपादितयासोमपूजयापूजयाम्यहं ॥ इत्यावाहनम् ॥ अनेकरत्नखचितंसौवर्णंमणिसंयुतं मुक्तान्वितंमहादेव
गृहाणासनमुत्तमम् ॥ इत्यासनम् ॥ पाद्यंगृहाणदेवेशसर्वविद्यापरायण ध्यानगम्यसदाशंभोसर्वेश्वरनमो
स्तुते ॥ इतिपाद्यम् ॥ इदमर्घ्यमनर्घ्यंत्वममराधीशशंकर किंकरीभूतसर्वेशमयादत्तंगृहाणवै इत्यर्घ्यं ॥
गंगादिसर्वतीर्थेभ्यःसमानीतंसुशीतलं जलमाचमनीयार्थंगृहाणसोमयासह ॥ इत्याचमनम् ॥ मध्वाज्य
शर्कराभ्यश्चसुधयापरिकल्पितं शंकरप्रीतयेतोहंमधुपर्कंनिवेदये ॥ इतिमधुपर्कः ॥ आदौपंचामृतैःस्ना
नंपश्चाच्छुद्धेनवारिणा स्नानंकुरुमहादेवनिजयाकांतयासह ॥ इतिस्नानम् ॥ स्नानादूर्ध्वंमहादेवप्रीत्यागृ
पप्रणाशन वस्त्रयुग्मंसमानीतंमहत्तंप्रतिगृह्यताम् ॥ इतिवस्त्रम् ॥ उपवीतंसोत्तरीयंनानाभरणभूषितं गृ
हाणसोमविमलमथाहृतमिदंशुभम् ॥ इतियज्ञोपवीतम् ॥ मलयाचलसंभूतंसुगंधिघनसारयुक् चंदनंपंचव
दनगृहाणदयितायुत ॥ इतिगंधम् ॥ जातीचंपकपुन्नागबकुलैःपारिजातकैः शतपत्रैश्चकल्हारैरर्चयेहमुमा

पतिम् ॥ इतिपुष्पाणि ॥ त्रैलोक्यपावनानंतपरमात्मन्जगद्गुरो चंदनागुरुकर्पूरैर्धूपंदास्यामिशंकर ॥ इति
धूपम् ॥ शुभवर्त्तियुतंसर्पिर्लोडितंवन्हिनायुतं दीपमेकमनेकार्कप्रतिमंकल्पयेत्विमम् इतिदीपम् पायसापूपक
शरंदुग्धान्नंसगुडोदनं दिव्यान्नंषड्रसोपेतं सुधारससमन्वितं समर्प्पयामिदेवेशकिंकरःशंकरायते नैवेद्यं पुनराचम
नंशुद्धकुरुसोमांबुनामुना मुखशुद्धिकरंपूर्णंकृपयात्वंगृहाणवै ॥ पुनराचमनम् ॥ कस्तूरिकासमायुक्तंमल
याचलसंभवं गृहाणचंदनंसोम करोद्वर्तनहेतवे ॥ इतिकरोद्वर्त्तनम् ॥ नारिकेलफलंजंबूफलंनारंगमुत्तमं कू
ष्मांडपुरतोभक्त्याकल्पितंपरिगृह्यतामितिफलम् ॥ पूगीफलंमहादिव्यं० ॥ इतितांबूलम् ॥ हिरण्यगर्भगर्भस्थ
मितिदक्षिणा ॥ भक्त्यादीपावलिंदेव ॥ इतिनीराजनं ॥ अथपुष्पांजलिः ॥ यानिकानिचपापानि. ॥ इति
प्रदक्षिणा महादेवमहाराजभक्तानांपापनाशन अस्माकंकुर्वतांपूजांसाधुनासाधुयोजितां ज्ञानतोज्ञानतो वापिभव
तोविहितांचयां संपूर्णयतुविश्वेशोविमलांकोमलस्तुतिं पापोहंपापकर्माहमितिप्रार्थना देवदेवजगन्नाथसर्वसौ
भाग्यदायक गृहाणीयांडोररूपंमांपुत्रपौत्रप्रवर्द्धनं ॥ इतिडोरकग्रहणम् ॥ सप्तसामोपगीतंत्वांधारयामिजगद्
गुरो सूत्रग्रंथिस्थितंनित्यंधारयामिस्थिरोभव ॥ इतिडोरकोत्तारणम् ॥ ॥ ॥ अथयपनम् ॥ मंडकान्विष्टका
न्वाथसघृतान्दक्षिणायुतान् एकादशमितान्सन्नान्ब्राह्मणायकुटुंबिने ॥ वेदशास्त्रप्रवीणायदद्यात्सोमस्यतुष्टये
शंकरःप्रतिगृह्णातिशंकरोवैददातिच शंकरस्तारकोस्माकंशंकरायनमोनमः इतिवायनदानम् एवंतुपूजनंकुर्य्या
त्सोमस्यसुखदस्यच सर्वान्कामानवाप्नोति पुत्रपौत्रैश्चमोदते ॥ इत्यमुक्ताभरणसप्तमीव्रतेसोमशिवपूजा ॥
अथकथा हेमाद्रौ भविष्योत्तरे श्रीकृष्णउवाच मुनींद्रोलोमशोनाममथुरायांगतःपुराअ र्चितोवसुदेवेनदेवक्याचयुधि
ष्ठिर उपविष्टःकथाःपुण्याः कथयित्वामनोरमाः ततःकथयितुंभूयःकथामेतांप्रचक्रमे कंसेनतेहताःपुत्राजाताजाताः

पश्चाच्चीर्णव्रताचैववभूवाक्ष
पुनः पुनः मृतवत्सादेवाकित्वंपुत्रदुःखेनदुःखिता यथाचंद्रमुखीदीनावभूवनहुपप्रिया किंचीर्णाहि
तवालका त्वमपिदेवाकितथाभविष्यासिनसंशयः देवक्युवाच कासचंद्रमुखीब्रह्मन्वभूवनहुपप्रिया
व्रतंदिव्यंतयासंततिवर्द्धनं सपत्न्यादर्पशमनंसौभाग्यारोग्यवर्द्धनं लोमशउवाच अयोध्यायांपुराराजानहुपो
नामविश्रुतः तस्यासीद्रूपसंपन्नादेवीचंद्रमुखीप्रिया तथातत्रैवनगरेविष्णुगुप्तोभवद्द्विजः आसीद्गुणवतीतस्यपत्नी
भद्रमुखीतथा तयोरासीदतिप्रीतिः स्पृहणीयापरस्परं अथतेदयितसख्यौस्नानार्थंसरयूजले प्राप्तेप्राप्ताश्चत
त्रैववाह्यावैनागरांगनाः ताःस्नात्वामंडलंचक्रुस्तन्मध्येव्यक्तरूपिणं लेखयित्वाशिवंसोममुमयासहशंकरं गंधपु
ष्पाक्षतैर्भक्त्यापूजयित्वायथाविधि प्रणम्यगंतुकामास्ताःपप्रच्छतु वरास्त्रियःताऊचुःशंकरोस्माभिःपार्वत्यासहपूजि
तःबद्ध्वासूत्रनयंतंतुशिवस्यात्मानिवेदितः धारणीयमिदंतावद्यावत्प्राणविधारण तासांतद्वचनश्रुत्वासख्यौचमो
तदेवहि कृत्वातुसमयंतत्रवद्ध्वादोर्भ्यांतुडोरकं ततस्ताश्चगृहंजग्मुःस्वसखीभिःसमावृताः कालेनमहतातस्यास्त
त्कृतंविस्मृतंशुभं चंद्रमुख्याःप्रमत्तायाविस्मृतःसतुडोरकःभद्रमुख्यास्तथाभद्रेविस्मृतंसर्वमेवतत् मृताकेशिवदहारा
त्रैः सावभूवविहंगमी भद्राख्याकुक्कुटीजातान्व्रतभंगाच्छुभानने संभूयभूयः समयंप्राग्व्रतंचक्रतुः सदा कालेनपंच
तांप्राप्तेसखीभावात्सहैवते अदेवमातृकेदेवजातिपिकुलसंयुते ब्राह्मणीब्राह्मणीजाताराज्ञीचंद्रमुखीपुरा नाम्नाभद्रमु
खीजाताभूषणानामसामता अग्निमीलस्यसादत्तापित्रातस्यपुरोधसा अतीववल्लभाचासीद्रूपणाभूषणाप्रिया भू
पिताभूषणवैरूपेणालंकृतास्त्वय तस्यावभूवुरष्टौचपुत्राःसर्वगुणान्विताः मातृवद्रूपसंपन्नाःपितृवद्धर्मशीलि
नः सख्यौतेतेनतद्वच जातेजातिस्मरेकिलं पुनर्निरंतराप्रीतिस्तयोरासीद्यथापुरा कालेवहुतिथेजाते
त्यक्तासात्यक्तयौवना मध्येवयासेराज्ञीचपुत्रमेकमजीजनत् ईश्वरीरोगिणंमूकंप्रज्ञाहीनंचविस्वरं ताहशो

पिमहाभागमृतोसौनववार्षिकः तनस्तां भूषणांदृष्ट्वाईश्वरीपत्रदुःखिनी सखीभावादतिस्नेहात्पुत्रैःस्वैःपरिवारिता ॥ अमुकाभरणाभद्रास्वरूपेणैवभूषिता साहिभद्राद्विजस्याभूद्राध्यंभूषणनामिका पुरोहितस्यका लेन कुक्कुटीवहुपुत्रिणी तांदृष्ट्वातदृशींभद्राप्रजज्वालेश्वरीरुपा ततोगृहंप्रेपयित्वाब्राह्मणीतीव्रमत्सरा चिं तयामाससाशीघ्रंतस्याःपुत्रवधंप्रति निश्चित्यचेतसाक्रूराघातयामासतान्सुतान् हताहताश्चतेपुत्राःपुनर्जीवं त्यनामयाः तदद्भुततरंदृष्ट्वासखीमाहूयसूरणी उपविश्यासनेश्रेष्ठेवहुमानपुरःसरंअपृच्छाद्विस्मयाविष्टाराज्ञीसा नृपवल्लभा ॥ ब्रूहितथ्यंमहाभागेकिंत्वयासुकृतंकृतं दानंव्रतंतपोवापिशृश्रुषणं मुपोषणं येनतेनिहताःपुत्राः पुनर्जीवंत्यनामयाः तथाहिवहुपुत्राचजीववत्साशुभानना अमु काभरणानित्यंभर्तुश्चैतासिवास्थिता अतीवशोभसेभद्रेविधूर्मात्यययथा ॥ भूषणोवाच ॥ शृणुदेविप्रव क्ष्यामिजन्मांतरविचेष्टितं किंतद्विस्मृतंसर्वंमाध्यायांकृतंहियत् आवाभ्यांव्रतवैकल्पंप्रमत्ताभ्यांवगनने ये नत्वंप्लवगीजाताजाताहंकुक्कुटीतथा तत्रापिव्रतवैकल्यंत्वयाचापल्यतःकृतं मयातुसर्वभावेनचतस्याध्यायशंकर तिर्यग्योन्यनुसारेणमनोवृत्त्याहितुष्टितं एतद्धिकारणंभद्रेनान्यत्किंचित्करोम्यहं ॥ लोमशउवाच ॥ इत्याक र्ण्यचसंस्मृत्यपूर्वजन्मविचेष्टितं ईश्वरीचतयासार्द्धं पुनःसम्यक्चकारह व्रतस्यास्यप्रभावेणपुत्रपौत्रादिसंभवं भुक्त्वाचसौख्यमतुलंमृताशिवपुरंगता तस्मात्त्वमपिकल्याणिव्रतमेतत्समाचर अरुंधतीस्मिन्व्रतेदव्यंजीव पुत्राभविष्यसि ॥ देवकचुवाच ब्रह्मन्नाख्याहिमेसम्यग् तमेतत्सुखप्रदं संतानवृद्धिकरणंशिवलोकस्थिति प्रदं भद्रेभाद्रपदेमासिसप्तम्यांसलिलाशये स्नात्वाशिवमंडलकेलेखयित्वासहांविकं तत्रसंपूज्यसमयंकु र्वन्त्राकरग्रुणं यावज्जीवंमयात्मानुशारेणविनिवेदितः इत्येवंसनयेत्कृत्यातः प्रभृतिडोरकं सौवर्णं

स्वयंताश्चैवभोक्तव्यात्व्रतभंगभयाच्छुभे
जंतवापिसौवर्णवाधारयेत्करे मंडकान्वाष्टकोनदद्यान्मासपक्षयवाद्विज पिचदेव के कारितामुद्रितावीह्यैर्हैमीरूप्या
प्रतिमासंतुसप्तम्यांशुक्लपक्षेविशेषतः कुर्यादेवंव्रतभद्रं वर्षांते आचार्यायविशेषेणसौवर्णंह्यंगुलीयकं पुष्पकुं
स्वशक्तितः ताम्रपात्रोपरिस्थाप्यब्राह्मणेभ्योनिवेदयेत् सर्वपापविनिर्मुक्ताभुक्त्वासौख्यमनामयं सं
कुमसंयुक्तंतांबूलांजनसूत्रकैः एवंतत्पारयित्वातुव्रतंसंततिवर्द्धनं कुरुदेवकियत्नेननजीवपुत्राभविष्यति
तानंवर्द्धयित्वाचशिवलोकेमहीयते एतत्तेसर्वमाख्यानमाख्यातंव्रतमुत्तमं व्रतस्यास्यप्रभा
श्रीकृष्णउवाच ॥ इत्युक्त्वातुमुनिश्रेष्ठस्तत्रैवांतरधीयत चकारसर्वंयत्नेनयदुक्तंतेनधीमता व्रतंपापप्रशमनंसुखसंततिवर्द्धनं
वेणदेवकीमामजीजनत् तस्मात्पार्थनरैःकार्यं स्त्रीभिःकार्यंविशेषतः सारख्यानकंव्रतमिदंसुतसौ
एवंयः शृणुयाद्भक्त्यायश्चैतत्प्रतिपादयेत् व्रतमाख्यानसहितंनहिपापैःप्रमुच्यते कृतकल्मषौघान्सास्त्रीव्रताद्भवतिशोभनजीव
स्यकामायास्त्रीकरिष्यातिशिवंहृदयेनिधाय दुःखंविहायबहुशः नद्यादौजलाशयेस्नात्वा ग
वत्सा इतिहेमाद्रौभविष्योत्तरे ॥ अमुक्ताभरणसप्तमीव्रतं अस्यविधिः हेमाद्रौ शिवलिखित्वोक्तविधिनापूज
हमागत्यगोमयादिलिप्तशुद्धदेशेमंडलंविधाय तदुपरिचंदनादिनाउमयासहितं श्रीसांबसदाशिवप्रीत्यर्थं
येत् देशकालौसंकीर्त्यममाखिलपापक्षयपूर्वकपुत्रपौत्रधनधान्यसौख्यातिशयद्वारा महादेवमहाराजप्रीत्यापापप्र
ममुक्ताभरणसप्तमीव्रतंकरिष्ये इतिसंकल्प्यपूर्वोक्तप्रकारेणपूजांसमाप्यप्रार्थयेत् ज्ञानतोऽज्ञानतोवापिभवतोविहितांचयां संपूर्णंयतुवि
णाशन अस्माकंकुर्वतांपूजांसाध्वसाधुयोजितां इत्येवंसंकल्पंकुर्यात्
श्वेशोविमलांकोमलस्तुतिं ततोदेवस्यपुरतः यावज्जीवंमयास्मातुशिवस्यविनिवेदितः गृहाणेमां
मौवर्णंराजतंसौत्रंवाडोरकंदेवाग्रेतत्संपूज्यानेनमंत्रेणगृह्णीयात् देवदेवजगन्नाथसर्वसौभाग्यदायक

सप्तसामोपगीतत्वांधारयामिजगत्पते सूत्रग्रंथिस्थितं
डोररूपंत्वांपुत्रपौत्रविवर्द्धनं ततोहस्तेबंधनमंत्रः प्रसन्नः सन्नुमाकां
नित्यंधारयामिस्थिरोभवेतिमंत्रेणहस्तेबध्वा ततः दहसर्वाणिपापानिकृपांकुरुदयानिधे स्त्रिया
त दीर्घायुःपुत्रदोभवेतिजीर्णडोरकोत्तारणंकृत्वा सौवर्णराजतंपात्रायशिष्यायब्राह्मणन्वादद्यात्
चदुहितुस्नुपादिभ्योरयसौत्रस्यवेलविसर्जनीय मितिसदाचारः ततोब्राह्मणेभ्यएकादशशतसंख्याकां
न्मोदकान्वेष्ठकान्वाघृतदक्षिणायुतान् वायनंदद्यात् स्वयंबंधुभिः सहभुंजीत प्रतिमासंशुक्लसप्तम्यामेवे
तद्व्रतंकार्यं वर्षांतेहैमींराजतींवामुद्रिकांताम्रपात्रोपरिस्थाप्यब्राह्मणेभ्योयथाशक्तिदद्यात् आचार्यायावि
शेषेणसौवर्णमंगुलीयकं पुष्पकुंकुमतांबूलांजनसूत्रयुतंसदक्षिणंचदद्यात् ब्राह्मणान्भोजयित्वास्वयंभुंजीत
संतानवृद्धिंलब्ध्वाशिवलोकेमहीयते इत्यमुक्ताभरणसप्तमीव्रतं नारदीये शुक्लाष्टम्यांनभस्यस्यकुर्याद्राधा
व्रतंनरः पूर्ववद्राधिकांदेवींकलशस्थांप्रपूजयेत् मध्याह्नेपूजयित्वैनामेकभक्तंसमाचरेत् शक्तोभक्त्योपवा
संपरेह्निविधिनाततः सुवासिनीभोजयित्वागुरवेप्रतिमार्पणं कृत्वास्वयंचभुंजीतव्रतमेतत्समापयेत् व्रतेन
नेनदेवर्षेकृतेनविधिनाव्रती रहस्यंगोष्ठजंलब्ध्वाराधापरिकरेवसेत्
अथकथाप्रारंभः ॥ शौनकउवाच कथयस्वमहाप्राज्ञ गोलोकयातिकर्मणा सुमतेदुस्तरात्केनजनःसंसारसाग
रात् राधायायाष्टमीसूततस्यमाहात्म्यमुत्तमं सूतउवाच ब्रह्माणंनारदःपृष्टः पुराचैतन्महामुनेतच्छृणुष्वसमासे
नऊचिवांस्तत्प्रतिद्विज नारदउवाच पितामहमहाप्राज्ञसर्वशास्त्रविदांवर राधाजन्माष्टमीतातकथयस्वममाग्रतः
तस्याःपुण्यंफलंकिंवा कृतंकेनपुराविभो अकुर्वतांजनानांहिकिल्बिषंकिंभवेद्द्विजकेननैतुविधानेनकर्तव्यंतद्व्रतंक्व
कस्माज्जाताचसाराधातन्मकथयमूलतः ब्रह्मोवाच राधाजन्माष्टमींवत्सशृणुष्वसुसमाहितःकथयामिसमासेनसम

ग्रहारिणोदितंकन्यादानसहस्रेणयत्पुण्यंप्राप्यतेजनैः गंगादिपुचतीर्थेषुस्नात्वायत्फलमाप्यतेसकृद्राधाष्टमींकृत्वा
नस्माच्छतगुणंलभेत् कृष्णप्राणप्रियाष्टम्याः फलंप्राप्नोतिमानवः एतद्व्रतंतुयःराधेःश्रद्धयाऽश्रद्धयापिवा क
रोतिविष्णुसदनंगच्छेत्कोटिकुलैः द्विजः पुराकृतयुगेवत्सवरनारीसुशोभना सुमध्याहरिणीनेत्राशुभांगाचारुहासिनी
सुकेशीचारुकेशीचनाम्नालीलावतीस्मृता तयाबहूनिपापानिकृतानिसुदृढानिचसैकदासाधनाकांक्षीनिसृत्यपुरतः
स्वतःगतान्यनगरंतत्रदृष्ट्वाचैजनान्बहून् राधाष्टमीव्रतपरान् मनोरदेवतालये गंधपुष्पैर्धूपदीपैर्वस्त्रैर्नानाविधैःफ
लैःभक्तिभावैःपूजयंतोराधायामूर्तिमुत्तमाम् केचिद्गायंतिनृत्यंतिपठंतिस्तवमुत्तमं तालवेणुमृदंगांश्चवादयंतिचकेमु
दा जनांस्तथाविधान्दृष्ट्वाकौतूहलसमन्विता तत्स्यास्तुवचनश्रुत्वा परकार्येहितेरता आरेभिरेतदावक्तुंवैष्णवाव्र
ततत्पराःराधाव्रतिनऊचुःभाद्रेनासिसितेनाष्टम्यांजाताश्रीराधिकायतः अष्टमीसाद्यसंप्राप्तातांकुर्वामप्रयत्नतःगोदां
नजनितंपापंस्तेयजंब्रह्मघातकं परस्त्रीहरणेचैवतथाचगुरुतल्पगं विश्वासघातजंचैवस्त्रीहत्याजनितंतथाएतानिनां
शयत्याशुकृताराधाष्टमीनृणां तेषांतुवचनंश्रुत्वासर्वपातकनाशनं करिष्याम्यहमित्येवपरामृश्यपुनःपुनः तत्रैवव्र
तिभिः सार्द्धकृत्वासाव्रतमुत्तमं दैवात्सापंचतांयातासर्पघातेननिर्मलाः ततोयमाज्ञयादूताः पाशमुद्गरपाणयःआग
तास्तांसमानेतुंबबंधुरज्जुभिस्तदा यदानेतुंमनश्चक्रुर्यमस्यसदनंप्रतितदागताविष्णुदूताशंखचक्रगदाधराः हिरण्
मयंविमानंचराजहंसयुतंशुभं पाशस्यछेदनंकृत्वाचक्रेणातित्वरान्विताःरथेचारोपयामासुस्तांनारींगतकिल्विषां
न्युर्विष्णुपुरंतेचगोलोकाख्यंमनोहरं कृष्णेनराधयास्तत्रस्थिताव्रतप्रसादतः राधाष्टमीव्रतंतातयोनकुर्याच्चमूढ
धीः नरकान्निष्कृतिर्नास्तिकोटिकल्पशतैरपि स्त्रियश्चयानकुर्वीतव्रतमेतच्छुभप्रदं राधाविष्णोःप्रीतिकरंस
र्वपापप्रणाशनं अंतेयमपुरींगत्वापततिनरकेचिरं कदाचिज्जन्मचासाद्यपृथिव्यांविधवाध्रुवं एकदापृथिवी

त्सराइष्टसंघैश्चताडिताः गौर्भूत्वाचभृशंदीनाचायर्यौसाममांतिकं निवेदितानेनोदुःखंरुदतीचपुनः पुनः तद्वा
क्यंचसमाकर्ण्यगतोहंविष्णुसंनिधौ कृष्णोनिवेदितेचाशुपृथिव्यादुःखसंचयं तेनोक्तंगच्छभोब्रह्मन्देवैःसार्द्धंचभूत
ले अहंतत्रापिगच्छामिपश्चान्ममगणैः सह तच्छ्रुत्वाहसितोहंवैआगतःपृथिवीतलं ततः कृष्णसमाहूयराधा
प्राणगरीयसी उवाचवचनंदेवी गच्छहंपृथिवीतले पृथिवीभारनाशायगच्छामिमर्त्यमंडलं इतिश्रुत्वापिसारा
धापि गतापृथिवींततः भाद्रेमासिसितपक्षेअष्टमीसंज्ञिकेतिथौ वृषभानोर्यज्ञभूमेर्जातासाराधिकादिवायज्ञार्थंगो
पनार्थंश्चचक्रुस्तांदिव्यरूपिणीं राजानंदमनाभूत्वातांप्राप्यानिजमंदिरं दत्तवान्महिषींनिःस्वासाचतांपरिपालयन्
इतितिकथितंवत्सत्वयापृष्टंचयद्वचः गोपनीयंगोपनीयंगोपनीयंप्रयत्नतः सूतउवाच यइदंशृणुयाद्भक्त्याचतुर्वर्गफ
लप्रदं सर्वपापविनिर्मुक्तोप्यंतेयातिहरेर्गृहम् इतिश्रीपाद्मब्रह्मखंडेव्रतकथाइयमेवज्येष्ठानक्षत्रयोगेज्येष्ठाष्टमीतं
त्राच नारदीये यदाज्येष्ठर्क्षसंयुक्ताभवेज्ज्येष्ठाष्टमीद्विज ज्येष्ठानाम्नीतिसाज्ञेया पूजितापापनाशिनी अथैतांतुसमार
भ्यव्रतंषोडशवासरं महालक्ष्म्याः समुद्दिष्टंसर्वसंपद्विवर्धनं करिष्येहंमहालक्ष्मिव्रतंतेत्वत्परायणः तद
विघ्नेनमेयायात्समाप्तिंत्वत्प्रसादतः तदविघ्नेनमेयायात्डोरकंदक्षिणेकरे षोडशग्रंथिसहितंगुणैः षोडशभिर्यु
तं ततोन्वहंमहालक्ष्मींगंधाद्यैरर्चयेद्व्रती यावत्कृष्णाष्टमींतत्तुचरेदुद्यापनंबुधः अथज्येष्ठापूजा लिंगपुराणे
कन्यास्थार्काष्टमीयातुज्येष्ठर्क्षेमहतीस्मृता अलक्ष्मीपरिहारायज्येष्ठांतत्रप्रपूजयेत् अत्रकन्यास्थार्कयोगेनप्राश
स्त्यमात्रं मासस्तुभाद्रपदश्चांद्रएव कालादर्शेपि भाद्रेशुक्लाष्टमीज्येष्ठानक्षत्रेणसमन्विता महतीकीर्तिता
तस्यांज्येष्ठांदेवींप्रपूजयेत् यत्तुज्येष्ठानक्षत्रापेक्षंव्रतं तत्तिथिव्रताद्भिन्नं तद्यस्यांतिथौज्येष्ठानक्षत्रंतस्यांति

र्थोकार्य्यं. तदुक्तंमाधवीयेस्कांदे मासिभाद्रपदेशुक्लेपक्षेज्येष्ठर्क्षसंयुते. यस्मिन्कस्मिन्दिनेकुर्य्याज्ज्येष्ठायाः प
रिपूजनमिति अष्टम्याखंडत्वेज्येष्ठायोगवशेनपूर्वापरावाग्राह्या. दिनद्वयेयोगेतदभावेवापरा पूर्वेह्निसन्नियोगे
पूर्वैव नवम्यासहिताकार्य्यासाष्टमीनात्रसंशयः मासिभाद्रपदेशुक्लेपक्षेज्येष्ठर्क्षसंयुते रात्रिर्यस्मिन्दिनेतत्र
ज्येष्ठायाःपरिपूजनमिति तत्रैवोक्तेः अस्यापवादः यस्मिन्दिनेभवेज्ज्येष्ठामध्यान्हादूर्ध्वमप्यणु तस्मिन्न
न्हिचपूजाचन्यूनाचेत्पूर्ववासरइतिज्येष्ठानक्षत्रेतस्यखंडत्वेऽ ष्टमीभानुवारयुगन्यतरयुग्वाज्येष्ठानक्षत्रंग्राह्यं तत्रा
ष्टम्यांभानुवारोयदाज्येष्ठर्क्षमेववा लोलज्येष्ठेतिसांप्रोक्तादुर्लभाबहुकालिकेतिस्कंदात् अन्यतर .ोगस्याप्य
भावेमध्याह्नादूर्ध्वमनुवर्तमानंग्राह्यं पूर्वोक्तस्कांदात् तथा मैत्रेणावाहयेद्देवींज्येष्ठायांतुप्रपूजयेत् मूलेविसर्जं
येद्देवींत्रिदिनंव्रतमुत्तममितिविशाखायोगेसतिज्येष्ठानुमंत्रणमनुराधायां तद्योगरहितायांकार्य्यं असंभवेपाद
मात्रंहित्वास्थापयेदिति.निर्णयोद्धारेउक्तं अत्रभद्रादिवर्जयित्वाज्येष्ठांनिमंत्रयेत् अपरिहार्य्ययोगेतुभद्रामुखमा
त्रंत्यजेत् संपूर्णावैधृतिश्चेत्तदाघटिकाः षोडशहादशवात्यक्त्वामंत्रयेत् इदंव्रतंमहाराष्ट्रेषुप्रसिद्धं निर्णयसिंधौ इदं
व्रतंकेवलतिथौकेवलनक्षत्रेचोक्तं मात्स्ये प्रत्याब्दिकतिथावुक्तंयज्ज्येष्ठादैवतंव्रतं प्रतिज्येष्ठाव्रतंयच्चविहितंकेवलोडु
नि. तिथावेवाचरेदाद्यद्वितीयंकेवलोडुनि दाक्षिणात्यास्तुऋक्षएवकुर्वंति अतएवमदनरत्नेभविष्येउक्तं मा
सिभाद्रपदेशुक्लेपक्षेज्येष्ठायदाभवेत् रात्रौजागरणंकुर्य्याद्देभिर्मंत्रैश्चपूजयेत् पूजामंत्रोभविष्ये पुत्रदारसमृद्ध्यर्थंल
क्ष्म्याश्चैवविवृद्धये अलक्ष्म्याश्चविनाशायज्येष्ठेत्वांपूजयाम्यहमितिमंत्रेणषोडशोपचारैः पूजयेत् ततोनमस्कारमं
त्रः ज्येष्ठायैतेनमस्तुभ्यंश्रेष्ठायैतेनमोनमः शर्वायैतेनमस्तुभ्यंशाकंर्यैतेनमोनमः अथकथारूपपूजाविधानं भवि
ष्योत्तरे युधिष्ठिरउवाच ऋतुवंध्यातुयानारीकाकवंध्यातथापरा मृतप्रजातृतीयाचयोनिदोषैश्चदूषिता निर्धना

श्रजनायेचदारिद्रेमहतिस्थिताः कर्मणाकेनमुच्यंतेतन्मेब्रूहिजनार्दन "कृष्णउवाच मासिभाद्रपदेशुक्ले
पक्षेज्येष्ठायदाभवेत् रात्रौजागरणंकुर्याद्गीतवादित्रनिःस्वनैः एवंविधिविधानेनएभिर्मंत्रैश्चपूजयेत् एह्ये
हित्वंमहाभागेसुरासुरनमस्कृते ज्येष्ठेत्वंसर्वदेवानांमत्समीपगताभव ॥ आवाहनं ॥ श्वेतसिंहासनस्थात्वंश्वे
तवस्त्रैरलंकृता वरदंपुस्तकपाशंबिभ्रत्यैतेनमोनमः आसनम् ॥ ज्येष्ठेश्रेष्ठेतपोनिष्ठेब्राह्मिष्ठेब्रह्मवादिनि क्षीराब्धौ
तुसमुद्भूतेअर्घ्यंज्येष्ठेनमोस्तुते ॥ अर्घ्यम् शार्ङ्गंबाणाश्चखड्गंचप्रासतोमरदर्पणौ.अन्यैरप्यायुधैर्युक्तांज्येष्ठेत्वाम
र्चयाम्यहं सुरासुरनरैर्विद्यायक्षकिन्नरपूजिता पूजितासिमयादेविज्येष्ठेत्वामर्चयाम्यहं विप्रप्रियेमहाभागेसुरासुरसु
पूजिते स्थूलसूक्ष्ममयेदेविज्येष्ठेत्वमर्चयाम्यहं एभिर्मंत्रैः सर्वोपचारपूजा त्वंलक्ष्मीस्त्वमुमादेवीत्वंज्येष्ठेसर्वदाम
रैःपूजितासिमयादेविवरदाभवमेसदा इतिप्रार्थनामंत्र.पुत्रदारविवृद्ध्यर्थंलक्ष्म्याश्चैवद्विजोत्तमं गुरुंसंपूजयेद्भक्त्याव
स्त्राभरणादिभिः द्वादशैवतुवर्षाणिपूजनीयाप्रयत्नतः यावज्जन्मतथापूज्याविधिनानेनमानवैः ददातिवित्तपुत्रां
श्चपूजनीयासदास्त्रियः अनेनविधिनायुक्तोयोहिपूजयतेनरः नारीवापूजयत्येनांतस्यलक्ष्मीर्विवर्धते वंध्यातुलभते
पुत्रान्दुर्भगासुभगाभवेत् मृतवत्साजीवपुत्राकाकवंध्याप्रजावती दुःखितोहिनरःकश्चित्सर्वदाससुखीभवेत् एवंवि
धविधानेनज्येष्ठांयस्त्वर्चयेत्सदा विघ्नास्तस्यप्रणश्यंतियथाप्सुलवणंतथा यथाप्राप्यंकुरुश्रेष्ठज्येष्ठायाःशोभनंव्रतं
निराजनीकृतेपश्चाद्दीपोग्राह्य.सुभक्तितः नैवेद्यसहितप्राणाहुतिंत्वग्रेयुधिष्ठिर गुरुहस्तात्सदाग्राह्योदीपः प्रज्वलि
तोमहान् व्रतस्थोभक्तियुक्तस्तशुचिःप्रयतमानसः अनेनविधिनाचैवव्रतंग्राह्यंयुधिष्ठिर ज्येष्ठानामपरादेवीभुक्तिमुक्ति
फलप्रदा यस्तुपूजयतेराजन्तस्मैस्वर्गंप्रयच्छति तत्रैवस्कांदे मासिभाद्रपदेपक्षेशुक्लेज्येष्ठर्क्षसंयुतेयस्मिन्कस्मिन्दिने
कुर्याज्ज्येष्ठायाःपरिपूजनं तत्राष्टम्यांयदावःशोभानोज्येष्ठर्क्षमेवचनीलंज्येष्ठेतिसाप्रोक्तादुर्लभाबहुकालिकीकृतःस्त्र.नो

नरःकुर्यात्तस्यामन्यत्रवादिनं भक्तियुक्तःशुचिःकुर्याज्ज्येष्ठदेव्यास्तुपूजनं नद्याःपूर्वेशुशुद्धस्य सिकताःशुद्धदेशजाःदे
वीरुपतुतंत्रेकृत्वातुब्राह्मणैःसह मंडलांतुसंस्थाप्यदेवींहेममयींततः स्थापयेद्राजतींतामूर्तिंलेख्यांवापटकुड्य
योः आवाहयेत्ततोदेवीमथवापुस्तकोपिवा त्रिलोचनांशुक्लदंतींराजतींविभ्रतींतनुं त्रिवस्त्रांरक्तनयनांज्येष्ठामावाह
यान्यहं नितिमंत्रेणतांदेवीमावाह्यसुकृतव्रती स्नानंदद्यात्तथापाद्यंपादयोर्द्विजपुंगवः श्रीखंडकर्पूरयुतंदद्यादर्घ्यंतथा
चैनं भक्त्यामयाप्रयत्नेनयदन्नंदीयतेतवतद्गृहाणसुरेशानिज्येष्ठेश्रेष्ठेनमोनमः इत्युच्चार्यार्घ्यंसुवर्णादिपात्रेणांजलिना
पिवा अर्घ्यंदत्वास्तनरेदेवींगंधपुष्पैस्तथार्चयेत् गोधूमयवशाल्यादितद्द्रव्यैस्तुपारयेत् ततःप्रसृतमात्रैस्तुपूरिकादी
निसर्पिपानिवेदयेच्चतैरेवदद्याद्देव्यैप्रयत्नतः ततस्तुत्वामहादेवींसर्वकामफलप्रदां ज्येष्ठायैतेनमस्तुभ्यंश्रेष्ठायैतेनमो
नमः ज्येष्ठेश्रेष्ठतपोनिष्ठेब्रह्मिष्ठेसत्यवादिनि गृह्णेहित्वंमहामायेअर्घ्यंगृहाणनमोस्तुते अर्घ्यंस्तुत्योक्तयास्तोत्रसंपत्या
गीतानिपुरतस्ततःसौवीरैश्चवसंयुक्तोदद्याच्छास्त्रेभ्यएवच सुवासिनीभ्यःशक्त्यातुदद्याद्व्रस्त्रंकृतव्रती तत्रदेवीमनुज्ञा
प्यततोभुंजीतवाग्यतः भक्षयित्वातदाचम्यदेवींतत्वःपुनःपुनःशयीतब्रह्मचर्येणकुर्यात्प्रातर्विसर्जनं एवमेवप्रकु
र्याद्व्रतंतुप्रतिवत्सरं विसर्जनांतेतुतद्भागःसिकतांवारिणिक्षिपेत् अपूपवटकान्दद्याद्ब्राह्मणेभ्यस्ततोद्विजः कुर्यादेवं
प्रयत्नेनसायंप्रातर्विसर्जयेत्तद्विचार्यप्राप्नुयाद्विद्यांस्त्रीकामःस्त्रियमाप्नुयात् शिवस्मरणकारीतुदद्यात्दद्यादसौश्रियै सौ
वर्णराजतंताम्रंकृतकृत्योभवेत्तदा व्रतस्यैवचकृतयाकृताहंणः देव्यामहत्वंकथितंतदेवंविधिश्चयत्रार्चनसंयुतस्तथा
मंत्रोपिसायुज्यकरोव्रतस्यतस्मान्नयातंकथितंसदैवं ओंअथोद्यापनं ओमद्यममालक्ष्मीपरिहारपूर्वकधनधान्यपुत्र
सौभाग्यादिवृद्ध्यैज्येष्ठाव्रतोद्यापनंकरिष्ये सौवर्णींज्येष्ठाप्रतिमांसर्वतोभद्रस्थकलशोपरिसंस्थाप्यमंडलदेवतास
हितांतस्याःपूजांकृत्वात्रिलोचनांशुक्लदंतामितिध्यात्वा त्रिवस्त्रांरक्तनयनामित्यावाह्य ज्येष्ठेश्रेष्ठतपोनिष्ठेत्यर्घ्यं

दत्वातामग्निवर्णां आपोहिष्टेतितिसृभिः हिरण्यवर्णामित्यादिभिःसंपूज्य यस्याःसिंहोरथेयुक्तोव्याघ्रश्चापिमहा
बलःज्येष्ठमहामिमांदेवींप्रपद्येशरणंविभुं ततःप्रार्थना ज्येष्ठांतर्पयामि श्रेष्ठांतर्पयामि विद्यांतर्पयामि वैनायिकीं
तर्पयामितापिनींतर्पयामि श्रीकृष्णांतर्पयामिनमः ततःअष्टवटुकानांवायनंदद्यात् रात्रौजागरणंकुर्य्यात् प्रातःपु
नःसपूज्याग्निंप्रतिष्ठाप्य अन्वादध्यात् ततोहोमंकुर्य्यात् तत्रप्रधानं गौरींतामाग्निवर्णांतपसाज्वलंतींवैरो
चनींकर्मफलेजुष्टां दुर्गांदेवींशरणमहंप्रपद्ये इतिमंत्रेण ॥ दधिमधुक्षीरघृतैःप्रत्येकमष्टोत्तरशतसंख्याहुतिभिः
मंडलदेवताश्चैकैकयाआज्याहुत्यायवादिचरुहोमेनयक्ष्ये एवंहोमंसंपाद्य आचार्यायपीठंप्रतिमावस्त्रगोदाना
दिदत्वा सुवासिनीर्ब्राह्मणाश्चसपूज्याःसिकतादिकं नद्यांत्यजेत् एवंद्वादशपर्यंतंआजन्मपर्यंतवाज्येष्ठाव्रत
अत्रपूजा स्नानमाचमनंचैवमधुपर्कोपवीतक गंधपुष्पतथाधूपंदीपंनैवेद्यमेवच पुनराचमनंचैवकारयित्वा
विसर्जयेत् ॐज्येष्ठायैनमः ॐसत्यायैनमः ॐकलियायैनमः ॐविद्यायैनमः ॐविनायकायैनमः ॐताप्यै
नमः ॐश्रियैनमः ॐश्रीकृष्णायैनमः एभिरष्टभिर्नामभिस्तर्पणंहोमंचकुर्य्यात् हविष्यंस्वयमश्नीयाद्ब्रा
ह्मणांस्तेनभोजयेत्अनेनविधिनायस्तुब्राह्मणानांचतुष्टयं व्रतांतेप्रतिमांकुर्य्यात्सौवर्णींफलसंमितां कृष्णवस्त्रे
णसंयुक्तामाचार्य्यायनिवेदयेत् वस्त्राभरणमाल्यादिलेपनैःपूजितंद्विजं प्रणिपत्यततःपश्चात्तस्मैसर्वंनिवेदयेत्
ब्राह्मणानुक्तवंतस्तेप्रकुर्य्याःस्वस्तिवाचनं एवंकृतेव्रतेःसम्यक्सर्वशांतिःप्रजायते धनधान्यसमृद्ध्यर्थंआरोग्यं
चप्रजायते इतिज्येष्ठाव्रतम् ॥ ॥ ॥ अत्रैवदूर्वाष्टमीव्रतम् ॥ नारदीये ॥ दूर्वाष्टमीव्रतंचात्रकथितं
तत्रमेशृणु शुचौदेशेप्रजातायांदूर्वायांद्विजसत्तम स्थाप्यलिंगंततोगंधैःपुष्पैर्धूपैश्चदीपकैः नैवेद्यैरर्चयेद्भ
क्त्यादध्यक्षतफलादिभिः अर्घ्यंप्रदद्यात्पूजांतेमंत्राभ्यांसुसमाहितइति इदंचपूर्वविद्धायामष्टम्यांकार्यंश्राव

पौतुर्गानवमीदूर्वाचैवहुताशनी पूर्वविद्धातुकर्तव्याःशिवरात्रिर्बलेर्दिनमितिवृहद्यमवचनात् शुद्धाष्टमीतिथि
पंतुमासिभाद्रपदेभवेत् दूर्वाष्टमीतुसाज्ञेयानोत्तरासाविधीयते इतिहेमाद्रौमदनरत्नधृतपुराणसमुच्चयवचना
च मुहूर्त्तेरोहिणेष्टम्यांपूर्वावायादिवापरा दूर्वाष्टमीतुसाकार्य्याज्येष्ठांमूलंचवर्जयेदितिपरेत्युक्तं तत्पूर्वज्येष्ठामू
लयोगेकर्मकालव्याप्त्यभावेचद्रष्टव्यं दूर्वाष्टमीसदात्याज्याज्येष्ठामूलर्क्षसंयुता तथाभाद्रपदेमासिशुक्लाष्टम्यां
च भारत दूर्वामभ्यर्चयेद्भक्त्याज्येष्ठामूलेविवर्जयेत् ऐंद्रर्क्षपूजितादूर्वाहंत्यपत्यानिनान्यथा भर्त्तुरायुर्हरामूलेत
स्मात्तपरिवर्जयेदिति मदनरत्नेस्कांदेशुक्लभाद्रपदेमासिदूर्वासंज्ञाचयाष्टमी सिंहार्कएवकर्तव्यानकन्यार्केक
दाचन सिंहस्थेतूत्तमासूर्येनुदितेमुनिसत्तम तत्रैव अगस्त्यउदितेतानपूजयेदमृतोद्भवां वैधव्यंपुत्रशोकंच
दशजन्मानिपंचच यदातुभाद्रशुक्लाष्टम्यामगस्त्योदयस्तदातत्पूर्वकृष्णाष्टम्यांकार्यंशुक्लपक्षालाभेपूर्णिमांतमा
सेनभाद्रपदलाभात् यदातुभाद्रपदोधिकस्तदासिंहार्कएवेतिउदाहृतवचनात् अधिमासेतुसंप्राप्तेअगस्त्यउदि
तेमुने अर्वाक्चेदंव्रतंकार्य्यंपरतोनतुकुत्रचिदितिनिर्णयदीपेस्कांदाच्चाधिकएवकर्त्तव्यं इदंचस्त्रीणांनित्यं यानपूजय
तेनारीमोहाद्दिहयथाविधि त्रीणिजन्मानिवैधव्यंलभतेनात्रसंशयः तस्मात्संपूजनीयासाप्रतिवर्षंवधूजनैरितिपुरा
णसमुच्चयात् यदातुज्येष्ठादिकंविनासर्वथाष्टमीनलभ्येततदाकर्त्तव्याचैकभक्तेनज्येष्ठामूलंयदाभवेत् दूर्वामभ्यर्चयेद्भ
क्त्यानवंध्यादिवसंनयेदितिभविष्योत्तरादनुकल्पेनानुष्ठानंनतुसर्वथाव्रतलोपः ॥ अथव्रतम् हेमाद्रौभविष्येब्रह्मन्भा
द्रपदेमासिशुक्लाष्टम्यामुपोषितः पूजयेच्छंकरंभक्त्यायोनरःश्रद्धयान्वितः सयातिपरमंस्थानंयत्रदेवस्त्रिलोचनः
गणेशंपूजयेद्यस्तुदूर्वयासहितंमुने अत्रगणेशः शिवः ॥ फलाद्यैःसकलैर्दिव्यैर्गंधपुष्पैर्विलेपनैः दूर्वांपूज्यतथे
शानंमुच्यतेसर्वपातकैः शुचौदेशेप्रजातायांदूर्वायांब्राह्मणोत्तमस्थाप्यलिंगंप्रतिष्ठाप्यपुष्पैर्धूपैः समर्चयेत् खर्जूरै

नारिकेलैश्चमातुलिंगैः फलैस्तथा पूजयेच्छंकरंभक्त्यादूर्वायांविधिवद्द्विज दध्यक्षतैर्द्विजश्रेष्ठअर्घ्यंदद्यात्रिलोचने

दूर्वाशमीभ्यांसंपूज्यमानवःश्रद्धयान्वितःसर्वेसुकृतजन्मास्यात्सर्वदेवैर्नमस्कृतः विद्यांप्राप्नोतिविद्यार्थीपुत्रार्थीपुत्रमा

यात् धर्मार्थीधर्ममाप्नोतिकन्यार्थीलभतेचतां मनसायद्यदिच्छेतत्तत्तदाप्नोतिमानवः यएवंपूजयेद्दूर्वाभूतेशंमानवःफ

लैः सःसप्तजन्मपापौघैर्मुच्यतेनात्रसंशयः कृतोपवासःसप्तम्यामष्टम्यांशिवमर्चयेत् दूर्वासमेतंविप्रेंद्रदध्यक्षत

फलैःशुभैः ॥ अथदूर्वापूजामंत्रः त्वंदूर्वेमृतजन्मासिवंदितासिसुरासुरैः सौभाग्यंसंततिं

देहिसर्वकार्यकरीभव यथाशाखाप्रशाखाभिर्विस्तृतासिमहीतले तथाविस्तृतसंतानंदेहित्वमजरामरं ताम्रे

[illegible] शानमर्चयेत्प्रयतः शुचिः ततः संपूजयेद्विप्रान्फलैर्नानाविधैर्द्विज अनाग्निपक्वमश्नीयादन्नंदधिफलं

तथा [illegible] मधुनान्वितं दद्यात्फलानिविप्रेभ्यः फलाहारः स्वयंभवेत् प्रणम्यशिरसा

[illegible] यएवंकुरुतेभक्त्यामहादेवस्यपूजनं गणत्वंयात्यसौब्रह्मन्मुच्यतेब्रह्महत्यया एवंपु

[illegible] चतुर्णामपिवर्णानांस्त्रीजनानांविशेषतः आदित्यपुराणे अत्रश्रीपूजनमप्युक्तं

[illegible] दूर्वाप्रतानंसुश्वेतमुत्तराशाभिगामिनं पूजयेद्गृहमानीयगंधमाल्यानुले

[illegible] [illegible] अग्निपक्वंतथासर्वनानिवेद्यंकथंचन भोक्तव्यंचतथाब्रह्मन्नाग्नि

[illegible] यौवनंस्थिरमाप्नोतियत्रयत्राभिजायते भविष्योत्तरे

[illegible] द्राक्षामोदकापिष्टैश्चवदरैर्लकुचैस्तथा नारंगैर्जंबुकैर्बिल्वैः

[illegible] मंत्रेणानेनराजेंद्रशृणुष्वावहितोमम त्वंदूर्वेमृत

[illegible] फलैश्चविविधैःप्रभो तिलपिष्टकगोधूमधान्यपिंडानिपा

ज्ञ भोजयित्वासुहृन्मित्रसंबंधिसुजनांस्तथा ततोभुंजीततच्छेपंस्वयंश्रद्धासमन्वितः कर्तव्यंचैकभक्तेनज्येष्ठा
मूलंयदाभवेत् दूर्वामभ्यर्चयेद्भक्त्यागंधादिकुसुमैस्तथा पक्षेभाद्रपदस्यैवंशुक्लाष्टम्यांयुधिष्ठिर दूर्वाष्टमीव्रतंपुण्यंयः
करोतिहिमानवःनतस्यक्षयमाप्नोतिसंतानंसप्तपौरुषंनंदतेवर्धतेनित्यंयथ दूर्वातथाकुलं इतिभविष्येदूर्वाष्टमीव्रतम्

भाद्रशुक्लनवम्यांश्रीवृक्षनवमीव्रतम् भविष्योत्तरे श्रीकृष्णउवाच समुद्यतेपुरादेवैःपुक्षीरोदमथनेपुरादैत्या
नामोहनार्थाययापिद्भूतेजनार्दने निर्वृत्तेक्षीरोदकमलालया ममेयमितिचान्योन्यंयुयुधुर्देवदानवाः
जितासर्वेपरापार्थयुधिकृष्णेनचक्रिणा पातालंगमितादैत्याः साश्रीशमाययौतदा श्रीसमावासितायस्मा
त्श्रीवृक्षस्तेनसंस्मृतः तस्माद्भाद्रपदस्यैवशुक्लपक्षेकुरूत्तम नवम्यामर्चयेद्भक्त्याईषत्सूर्योदयेव्रतं श्रीवृ
क्षंविविधैः पुष्पैः रनाग्निपाचितैः फलैः तिलमिष्टान्नगोधूमैर्धूपगंधस्रगंवरैः ईषद्भानुकराताम्रताम्रकृतनभ
स्तले मंत्रेणानेनराजेंद्रश्रांकाकोलुकदर्शने श्रीनिवासनमस्तेस्तुश्रीवृक्षशंकरप्रिय ममाभिलपितंकृत्वा स
र्वविघ्नहरोभव संपूज्यमांततोभ्यर्च्यश्रीवृक्षंप्रणिपत्यच मंत्रेणानेनराजेंद्रदत्वाब्राह्मणभोजनैः ततोभुंजीतन
क्तंवैतिलक्षारविवर्जितं अनग्निपक्वसूपान्नंदधिपुष्पफलंशुभं एवंयः कुरुतेपार्थश्रीवृक्षाभ्यर्चनंनरः नारीवा
दुःखशोकाभ्यांमुच्यतेनात्रसंशयः सप्तजन्मांतरंयावत्सुखसौभाग्यमान्यथा श्रीमतीफलिनीधन्यामर्त्यलोके
महीयते श्रीवृक्षमक्षतफलंसततंनवम्यांनैवेद्यपुष्पफलवस्त्रविरूढधान्यैः पूज्याप्रभातसमयेपुरुषोत्तमेष्टांसं
प्राप्नुवंतिपुरुषाः श्रियमुत्तमांच ॥

इतिश्रीभविष्योत्तरेश्रीवृक्षनवमीव्रतम्

अत्रैवनंदानवमी अत्रदुर्गापूजाक्ता नारदीये भाद्रेतुशुक्लानवमीनंदाख्यापरिकीर्तिता तस्यांयः पूजयेद्

दुर्गांविधिवच्चोपचारकैः सोऽश्वमेधफलंप्राप्यविष्णुलोकेमहीयते मदनरत्नेभविष्योत्तरेपिसुमंतुरुवाच मासि भाद्रपदेयातुनवमीवहुलेतरा वहुलः कृष्णपक्षस्तदितराशुक्लानवमी तस्यांयःपूजयेद्दुर्गां विधिवत्कुरुनंदन सोऽश्वमेधफलंविद्याविष्णुलोकंचगच्छति एकभक्तंतुसप्तम्यामष्टम्यांसमुपोषितःदूर्वोपरिस्थितादेवीमित्यादिखर्जूरनारिकेलादिभिः पूजयित्वा रात्रौजागरणंकृत्वा नंदामंत्रंजपेत् ॐनंदायैस्वाहा हुंस्वरिति ततः प्रभाते नवम्यांचंडिकांप्रीणयित्वा गुरुंशक्त्याकुमारीपूजयेत्ततः एवंचाश्वयुजेमासिकार्त्तिकेकार्त्तिकोत्तरे पूजयेच्चतुरोमासान्नंदाभगवतींविभो स्नानंकुशोदकंप्रोक्तंप्राशनेचनराधिपेत्यादि इतिनंदानवमीव्रतम् ॥ ॥

भाद्रशुक्लदशम्यांदशावतारव्रतं नारदीये अथनभस्यशुक्लायांदशम्यांद्विजसत्तम व्रतंदशावतारास्यंस्नानं तत्रजलाशये कृतसंध्यादिनियमोदेवर्षिपितृतर्पणं ततोदशावताराणिसमभ्यर्चेत्समाहितः मत्स्यंकूर्मंवराहंचनरसिंहंत्रिविक्रमं रामंरामंचकृष्णंचबौद्धंकल्किनमेवच दशमूर्तींतुसौवर्णीः पूजयित्वाविधानतः दद्याद्दशभ्योविप्रेभ्यः पूजयित्वातुनारदउपवासंचैकभक्तंकृत्वासंभोज्यवाडवान् विसृज्यपश्चाद्भुंजीतस्वयंस्वीयैः समाहितः भक्त्याकृत्वाव्रतंह्येतद्भुक्त्वाभोगानिहोत्तमान् विमानेनव्रजेदंतेविष्णुलोकेसनातनमिति दशावतारमूर्तयः पंचरात्रे वामेशंखंगदांदक्षेद्विभुजोमत्स्यरूपधृक् नरांघ्रिर्मत्स्यरूपोवामत्स्यरूपीजनार्दनः अर्धांघ्रिर्मत्स्यरूपोवायुक्तायुधकरचरणादिमान्मत्स्यरूपइतिविकल्पः कूर्मस्तुकमठाकारोमत्स्यरूपोक्तरूपवान् २॥ नरांगसूकरास्यंचमनाक्यीनंसुभीषणं श्रीर्वामकूर्परस्थातुधरानंतौपदानुगौ एतद्रूपधरंदेवंवाराहंभुक्तिमुक्तिदं कूर्परंदंष्ट्राग्रमिति ॥ ३ ॥ ज्वलदग्निसमाकारंसिंहवक्त्रंनरांगकं दंष्ट्राकरालवदनंललज्जिह्वंसुभीषणं वृत्तास्यंकुटिलंक्रुद्धमानद्धपीनवक्षसं अभेद्यतीक्ष्णनखरमात्मसंहतद्रानवंतद्वक्षोदारयंतंचकराभ्यां

खरेभृशं गदाचक्रधरंदोर्भ्यांनरासिंहंचतुर्भुजम् ॥ ४ ॥ कुंडीछत्रधरोद्विदोर्वामनः परिकीर्त्तितः द्विदोर्द्विभुजाः
॥ ५ ॥ क्षत्रांतकरणंघोरमुद्वहन्परशुंकरे जामदग्न्यश्चकर्त्तव्याभृशंरोपारुणेक्षणः॥ ६ ॥ युवाप्रसन्नवदनः सिं
हस्कंधोमहाबलः आजानुबाहुःकर्त्तव्यो रामोवाणधनुर्धरः मद्यपात्रंचसीरंचवामदक्षिणयोः क्रमात् गदा
मुशलवज्रंचहलीरामः प्रकीर्त्तितः शंखचक्रंगदांपद्मंदधानोनीलमेघभः कृष्णः कमलपत्राक्षः कर्तव्यश्चचतुर्भुजः
द्विभुजोवापिकर्त्तव्यः पीतांवरविभूपितः शंखचक्रधरः श्यामोद्विभुजः कृष्णसंज्ञकः ॥ ८ ॥ कषायवस्त्र
संवीतः स्कंधसंसक्तचीवरः पद्मासनस्थोद्विभुजो ध्यायीबुधः प्रकीर्त्तितः खड्गोद्यतकरःक्रुद्धो हयारू
ढोम [illegible] करः कल्की द्विभुजः परिकीर्त्तितइति ॥ १० ॥ अस्याविधानंभविष्योत्तरे ॥ युधि
क्षपक्षस्ययासौप्रोष्ठपदेशुचिः स्नात्वाजलाशयेस्वच्छेपितृदेवादितर्पणं कृत्वाकुरुकुल
[illegible] गधान्यचूर्णस्यस्वहस्तेप्रसृतित्रयं क्रमेणपाचयेत्तत्तुपायसंघृतसंयुतं प्रथमे
तृतीयेपूपकसरांश्चतुर्थेमोदकान्शुभान् सोहालकान्पंचमेचपष्ठेवैखंडवेष्टका
स्तथाष्टमे नवमेकर्णवेष्टांश्चदशमेमंडकान्शुभान् दद्यात्स्वयंदशहरेर्दश वि
[illegible] यथोक्तविधिनानृप अर्धार्द्धविष्णवेदेव मर्धार्धं चद्विजातये ततोपरार्धमश्नीया
[illegible] मधानीहारिमभ्युक्षवारिणा मत्स्यंकूर्मंवराहंचनरसिंहंत्रिविक्रमं रामंरामंचकृष्णं
तोस्मिशरण्यंदेवंहरिंनारायणंविभुं प्रणतोस्मिजगन्नाथंसमेविष्णुप्रसीदतु छिनत्तु
[illegible] प्रीतोजनार्दनः श्वेतद्वीपंनयेत्तस्मात्मयात्मासन्निवेदितः अत्रहैमीर्मत्स्यादिप्रतिमाः कृत्वा
[illegible] भक्त्याविधिनानेनसुव्रतः दशावारनामाद्यंतस्यपुण्यफलंश्रृणु भूपंतयास्त्वमालोके

मनुष्याणांदशदशाः - ताछिनत्तिनसंदेहश्चक्रप्रहरणोविभुः संसारसागराद्घोरात्समुद्धृत्यजगत्पतिः श्वेतद्वीपं नयत्याशुव्रतेनानेनतोषितः किंतस्यनभवेल्लोकेयस्यतुष्टोजनार्दनः यद्दुर्लभंयदप्राप्यंमनसोयन्नगोचरं तदप्यप्रार्थितंध्यातोददातिमधुसूदनः सोहंजनार्दनः प्राज्ञःकालरूपधरोच्युतः मर्त्यलोकेस्वयंपार्थभूभारोत्तारकारणात् या स्त्रीव्रतमिदंपार्थचरिष्यातिमयोदितं सालक्ष्म्याचलयुक्तास्यात्पुत्रभर्तृसमन्विता मर्त्यलोकेचिरंस्थित्वाविष्णुलोके महीयते विष्णुलोकाद्रुद्रलोकंततोयातिपरांगतिंयेपूजयतिपुरुषाःपुरुषोत्तमस्यमत्स्यादिकास्तुदशमीषुदशावतारान् मन्येदशस्वपिदशासुसुखंविहृत्यतेयांतियानमधिरुह्यसुरारिलोकम् इतिभविष्येदशावतारदशमीव्रतम् भाद्रशुक्लेकादशींपद्मा तदुक्तं नारदीये नभस्यैकादशींशुक्लांपद्माख्यांसमुपोष्यवै कृत्वानित्यार्चनंतत्रकटिदानमथाचरेत् पूर्ववत्स्नापितायास्तुप्रतिमायाद्विजोत्तम समुत्सवविधानेननीत्वातांसलिलाशये कृत्वांबुस्पर्शनात्तस्य संपूज्यविधिनाततः आनीयमंडपेतस्मिन्पार्श्वेनचस्वापयेत् ततःप्रभातेद्वादश्यांगधाद्यैरर्च्यवामनं संभोज्यवाडवान्दद्याद्दक्षिणांचाविसर्जयेत् एवंयःकुरुतेविप्रपद्माव्रतमनुत्तमं भुक्तिमत्रामुत्रमुक्तिंलभतेनात्रसंशयःकटिदानंभगवतः पार्श्वपरिवर्तनेशय्यादानमित्यर्थः अथकथाभविष्योत्तरे युधिष्ठिरउवाच नभस्यस्यासितपक्षेकिंनामैकादशीभवेत् कथयस्वप्रसादेनकोवात्रविधिरुत्तमः कृष्णउवाच कथयामिमहीपालकथामाश्चर्यकारिणीं कथयामासयांब्रह्मानारदायमहात्मने नारदउवाच कथयस्वप्रसादेनचतुर्मुखनमोस्तुते नभस्यशुक्लपक्षेतुकिंनामैकादशीभवेत् एतदिच्छाम्यहंश्रोतुंविष्णोराराधनायवै । ब्रह्मोवाच वैष्णवोसिमुनिश्रेष्ठसाधुपृष्टंकविप्रिय नातःपरतरंलोकेपवित्रंहरिकीर्तितं पद्मानामेतिविख्यातानभस्यैकादशीसिता हृषीकेशःप्रीतयेस्याःकर्त्तव्यंव्रतमुत्तमं कथयामितवाग्रेहंकथांपौराणिकींशुभां यस्याःश्रवणमात्रेणमहापापंविनश्यति मांधातानामराजर्षिर्विवस्व

द्वंरासंभवः वभूवचक्रवर्त्तीसन्नृपःसत्यप्रतापवान् धर्मतःपालयामासप्रजाःपुत्रानिवौरसान्तस्यदेशेनदुर्भिक्षंनाध
योव्याधयस्तथा निरातंकाःप्रजास्तस्यधनधान्यसमेधिताः नान्यायोपार्जितंवित्तंकोशेतस्यमहीपतेः स्वस्व
मार्गेप्रवर्त्तन्प्रजाधर्मपरायणाः कामधेनुसगाभूमिस्तस्यराज्ञोमहीपते तस्यैवकुर्वतोराज्यंवहुवर्षगणागताः अ
थकदाचित्संजातेविपाकेकिलकर्मणः वर्षत्रयतुतद्विपयेनववर्षवलाहकः तेनोद्विग्नाःप्रजास्तस्यवभूवुःक्षुधयार्दिताः
अथप्रजाःसमागम्यराजानमिदमब्रुवन् श्रोतव्यंनृपशार्दूलप्रजानांवचनंत्वया आपोनाराइतिप्रोक्ता.पुराणेपुम
हर्षिभिः अयनंभगवांस्तस्मान्नारायणइतिस्मृतः पर्जन्यरूपीभगवान्विद्धन्सर्वगतःस्थितः सएवकुरुतेवृष्टिम
न्नंचैवततःप्रजाःतदभावेनन्नृपतिक्षयंगच्छंतिताःप्रजाःतथाकुरुनृपश्रेष्ठयोगक्षेमंयथाभवेत् राजोवाच सत्यमुक्तंभ
वद्भिस्तुनमिथ्याभिहितंवचः अन्नंब्रह्मेतियत्प्रोक्तंसर्वंतत्रप्रतिष्ठित इत्येवंश्रूयतेलोकेपुराणेवहुविस्तरे नृपा
णामपचारेणप्रजानांपीडनंभवेत् नाहंपश्याम्यपकृत्यंयद्बोधेपश्याद्विचारयन् तथापिसाधयिष्यामिप्रजानांहितका
इतिकृत्वामतिंराजापरिमेयपरिच्छदः नमस्कृत्यविधातारंजगामगहनंवनं चचारमुनिमुख्यानामाश्र
पसाश्रितान् ददर्शाथतपस्तस्मृपिमांगिरसंनृपःतेजसाद्योतितदिशांद्वितीयमिवभास्करं तंदृष्ट्वाहर्षितो
[illegible]गस्ववाहनात् नमश्चक्रेन्वपोद्दत्यराजांजालिपुटोभवत् मुनिस्तमभिनंद्याथस्वस्तिवाचनपूर्वकंपप्र
सततस्वंगेपुभूपतेः निवेदयित्वाकुशलपप्रच्छानामयंनृपःदत्तासनोगृहीतार्घ्यमुपाविष्टस्वसान्निधौ
राजापृष्टोह्यागमकारणं राजोवाच भगवन्धर्मविधिनाममपालयतोमहीं ॥अनावृष्टिःप्रवृत्तावै
रणं संशयच्छेदनार्थायह्यागतोहंतवांतिकं योगक्षेमविधानेनप्रजानांकुरुनिर्वृतिं अंगिराउवाच
राजन्युगानामुत्तमंस्मृतं अत्रधर्मःपरालोकावर्मःस्याच्चतुष्पदःअस्मिन्युगेतपोयुक्ताब्राह्मणानेतरेजनाः

विपयेतवराजेंद्रदृपलोहितपस्यतिविकर्मकरणात्तस्यनवर्पतिवलाहकः ॥ कुरुतस्यविधेयत्नयेनदोपःप्रशाम्यति
॥ राजोवाच नाहमेनंवधिष्यामितपस्यतमनागसं ॥ धर्मोपदेशंकथयह्युपसर्गविनाशनम् ॥ ऋषिरुवाच ॥
ततःशृणुनृपश्रेष्ठकुरुष्वेकादशीव्रतं नभस्यस्यासितेपक्षेपद्मानामेतिविश्रुता ॥ यस्याव्रतंकुरुनृपसप्रज सपरिच्छदः
इतिवाक्यमृपे श्रुत्वाराजास्वगृहमागतः ॥ तस्याव्रतप्रभावेणसुवृष्टिरभवत्तदा ॥ सर्वसिद्धिकरीह्येपासर्वोपद्रवना
शिनी प्रासेभद्रपदेमासिपद्माव्रतमथाकरोत् ॥ प्रजाभिश्चायसर्वाभिश्चातुर्वर्ण्यसमन्वितः ॥ एवंव्रतेकृतेराजन्
प्रववर्पवलाहकः जलेनप्लावृताभूमिरवसत्सस्यशालिनी हृषीकेशप्रसादेनलोका सौख्यप्रपेदिरे ॥ एतस्मा
त्कारणादेवकर्तव्यंव्रतमुत्तम भुक्तिमुक्तिप्रदचैवलोकानांसुखदायकं पठनाच्छ्रवणाद्राजन्सर्वपापैःप्रमुच्यते ॥ इ
तिब्रह्मांडपुराणेभाद्रशुक्लापद्मैकादशीव्रतमाहात्म्यकथा ॥ अस्यामेवैकादशीश्रवणनक्षत्रसयुतायांविजयैकादशी
व्रतं तदुक्तंमदनरत्नेहेमाद्रौचभविष्योत्तरे ॥ श्रीकृष्णउवाच ॥ द्वादश्यास्तेविधि प्रोक्तःश्रवणेनयुधिष्ठिरस
र्वपापप्रशमनःसौख्यमोक्षप्रदायकः एकादशीयदाशुक्लाश्रवणेनसमन्विता विजयासातिथिःप्रोक्ताभक्तानां
विजयप्रदाअभीष्टासर्वदेवस्यसर्वदाविजयातिथिः एपवैफाल्गुणेमासिपुष्येणसहितानृप विजयाप्रोच्यतेस
द्भिःकोटिकोटिगुणोत्तरा एपैवशुक्लपक्षैकादशीपरामृशते एकादश्यासोपवासोरात्रौसंपूजयेद्धरिं ॥ सौवर्णे
रौप्यपात्रेवादारवश्यमयीपिवा सौवर्णवामनकुर्य्यात्स्वचित्तस्यानुसारतःशुभाननधारयंतमक्षसूत्रंतथैवच शि
खीकमंडलुधरच्छत्रीयज्ञोपवीतवान् एवंलक्षणसपन्नंवामनंपूजयेद्धरिं आच्छाद्यपात्रंवासोभिरक्षतैःफलसंयु
तं मार्गेणचर्मणावापिभक्त्यावाशक्त्यपेक्षया ॥ तिलोदकेनसंपूर्णंप्रस्थेनकुडवेनवा ॥ अलाभेयवगोधूमैःफलमु
ख्यंतिलैर्भवेत् पुष्पैर्गंधै फलैर्धूपैःकालोत्थैरर्चयेद्धरिं ॥ नानाविधैश्चनैवेद्यैर्भक्ष्यैर्भोज्यैर्गुडोदनैः ॥ मंत्रवत्तच्छत

गुणंभक्त्याकोटिगुणोत्तरं पूजामंत्रान्प्रवक्ष्यामितान्शृणुष्वयुधिष्ठिर ।पादौमत्स्यायचनमोंतमःकूर्मायजानुनी
वाराहायनमोगुह्यंनृसिंहायेतिनाभितः उरस्तुवामनायेतिभुजौरामायवैनमः ।मुखंरामायचनमःकृष्णायचनमः
शिरः मत्स्यःकूर्मोवराहश्चनरसिंहोथवामनः रामोरामश्चकृष्णश्चअर्चयामिनमोनम इत्यर्चनमंत्रः गंधपुष्प
फलैर्वन्यैर्नैवेद्यैर्विधिनार्चयेत् एवमभ्यर्च्यविधिवदेकादश्यांसमंत्रकं। जागरंतत्रकुर्वीतगीतवादित्रनिस्वनैः एवं
सनियमंस्थित्वाप्रभातेविमलेसति पूर्वोक्तविधिनातद्वदर्चयेद्वामनंहरिं ।प्रदद्याद्वेदविदुषेब्रह्मणेमंत्रतोनृप वा
मनोबुद्धिदोदाताद्रव्यस्थोवामनःस्वयं वामनोस्यप्रतिग्राहीवामनोवैनमस्कृतःब्राह्मणोग्निरितिमंत्रेणप्रतिगृह्णी
तमंत्रवित् वामनःप्रतिगृह्णातिवामनोवैददातिच वामनस्तारकोभूम्यांवामनायनमोनमइतिप्रतिग्रहमंत्रः ।ए
वंदत्वाततःप्रातर्भोजनप्रपदाज्यकं पूर्वंदत्वावामनेभ्यःपश्चाद्भुंजीतचस्वयं ।भूयोयथेच्छयाराजन्सर्वत्रैवविधिः
स्मृतः एवंकृतव्रतेब्रह्मन्यत्पुण्यतन्निबोधमे यावत्कल्पशतंपूर्णमेकसप्ततिसंख्यया प्राप्यविष्णुपुरंराजन्क्रीड
तेकालमक्षयं इहागत्यभवेद्राजाप्रतिपक्षक्षयंकरः हस्त्यश्वरथदानानांदाताभोक्ताविमत्सरी रूपसौभाग्यसं
पन्नोदीर्घायुर्नीविजोभवेत् पुत्रपौत्रैपरिवृतोजीवेच्चशरदांशतं ।एषाव्युष्टिःसमाख्याताएकादश्यामयंतव व्यु
ष्टिःफलं पृथगेवसमाख्याताद्वादशीश्रवणान्विता उपोष्यैकादशींपश्चाद्द्वादशीमप्युपोषयेत् नचात्रविधिलो
पःस्यादुभयोर्दैवतंहरिरिति इदंश्रवणद्वादशीव्रतमुत्तरादिने । विजयैकादशीव्रतंचैकादश्यामेवश्रवणयुक्तायां
कार्यंश्रवणयुक्तैकादश्याउत्तरदिनेऽलाभेदशम्यां विद्धायामपिश्रवणयुक्तैकादश्यामेवकार्यं दशम्येकादशीयत्रेत्येत
द्व्रतप्रकरणस्थवह्निपुराणवचनात् विशेषस्तुद्वादशीनिर्णयेज्ञेयःएतत्पारणंतुपरेऽन्हिश्रवणापेक्षयाकर्तव्यंश्रवण
स्याधिक्येपारणनिषेधेसतिश्रवणमतिवाह्यत्रयोदश्यामेवकर्तव्यं तिथिवृद्धौतुद्वादश्याउडुसंख्ययात् ।वृद्धौकुर्या

त्रयोदश्यांतत्रदोषोनविद्यते   इत्येतत्प्रकरणपठितवन्हिपुराणवचनात् ॥ ॥ इतिविजयैकादशीव्रतनिर्णयः
॥ अस्यांश्रवणैकादश्यांमध्यान्हेवामनावतारइतिनिर्णयामृतेनिर्णयसिंधौचभविष्योत्तरंश्रीभागवतऽष्टमस्कंधऽ
ष्टादशाध्यायेतुवामनोत्पत्तिरुक्तासायथा श्रावणेश्रवणद्वादश्यांमुहूर्त्तेभिजितिप्रभुः सर्वनक्षत्रताराद्याश्चक्रुस्तज्जन्म
दक्षिणम्१ द्वादश्यांसवितातिष्ठन्मध्यंदिनगतोन्नृप विजयानामसाप्रोक्तायस्यांजन्मविदुर्हरेः२ अस्यार्थः श्रवणस्थेचं
द्रेतत्रापिश्रवणांशेअभिजितिनक्षत्रेतच्चश्रुत्युपदर्शितं अभिजिन्नामनक्षत्रमुपरिष्टादुपानामधस्ताच्छ्रोणायाइतिएवं
विशिष्टेमुहूर्त्तेप्रादुर्बभूवेत्यर्थः यस्यांद्वादश्यांहरेर्जन्मतत्तस्यामेवविदुः तदाचमध्यंदिनगतः सवितातिष्ठत्साचद्वाद
शीविजयानामेतिप्रोक्तेत्यन्वयइतिश्रीधरस्वामिनः अत्रकल्पभेदाद्व्यवस्थेतिकेनच वस्तुतस्तुद्वादशीशब्देनैका
दश्याएवाभिधानात् भविष्योत्तरभागवतयोर्नैवार्थस्यसंगतिः संप्रवृत्तेपिरजसिनत्याज्यंद्वादशीव्रतमित्यादिपुद्वा
दशीशब्देनैकादश्याएवगृहीतत्वात्   अथात्रभविष्योत्तरोवामनपूजाप्रयोगः तत्रप्रातः स्नानादिनिवर्त्यमध्याह्ने
कलशस्थापनंकृत्वा   तदुपरिआढकादिपरिमिततिलयवादिपूर्णस्वर्णादिपात्रेसौवर्णंवामननिधाय   शुभाननं
धारयंतमित्यादिप्रकारेणध्यात्वा   वामनायनमइत्यनेनपौरुषसूक्तेनचावाहनादिपुष्पांजलिपर्यंतंपूजयित्वा
मत्स्यादिनामभिः   पादादिपूजांविधायगंधादिनातमभ्यर्च्यदध्यक्षतफलयुक्तमर्घ्यंगृहीत्वा   नमस्तेपद्मनाभाय
नमस्तेजलशायिने   तुभ्यमर्घ्यंप्रयच्छामिबालवामनरूपिणइत्यर्घ्यंसमर्प्य   नमःकमलकिंजल्कपीतनिर्मलवा
ससेमहाहवरिपुस्कंधघृष्टचक्रायचक्रिणे इतिस्तुत्वापुष्पांजलिंदत्वा रात्रौजागरणंविधाय प्रभातेपुनः संपूज्यवा
मनोबुद्धिदातेत्यादिमंत्रेणमूर्त्तिंदद्यादितिपूजाविधिः   अथाग्निपुराणोक्तंविजयद्वादशीव्रतं   मैत्रेयउवाच विधानं

गुणराजेंद्रयथादृष्टंमनीषिभिः यथोक्तंनियमंकुर्य्यादेकादश्यामुपोषितः दंतकाष्ठविग्रह्यादौवाग्यतोविजितेंद्रि
यः श्रवणद्वादशीमद्यसमुपोष्यजनार्दनं अर्चयित्वाविधानेनअहभोक्ष्येपरेहनि नदीनांसंगमेस्नात्वाह्यर्चये
त्तत्रवामनं सौवर्णंरत्नसंयुक्तंद्वादशांगुलमुच्छ्रितं पीतवस्त्रैःशुभैर्वेष्ट्यंभृंगारेनिव्रणेनवै हिरण्मयेनपात्रेण अ
र्घ्यपात्रंप्रकल्पयेत् दध्यक्षतफलैश्चैवसहिरण्यंसदक्षिणं नमस्तेपद्मनाभायनमस्तेजलशायिने तुभ्यम
र्घ्यंप्रयच्छामिबालवामनरूपिणे नमःकमलकिंजल्कपीतनिर्मलवाससे महाहवरिपुस्कंधघृष्टचक्रायचक्रिणे
नमशार्ङ्गासिशंख वज्रपाणयेवामनायच यज्ञभुक्फलदात्रे चवामनायनमोनमः देवेश्वरायदेवायसर्वसंभूतिकारि
णे मत्स्यकूर्मवराहायनरसिंहस्वरूपिणे रामरामात्रिरामायवामनायनमोनमः श्रीधरायनमस्तुभ्यनमस्ते
गरुडध्वज चतुर्बाहोनमस्तेस्तुनमस्तेधरणीधर संपूज्यैवंविधानेन नरः स्रक्चंदनादिभिः रात्रौजागरणंकुर्य्या
त्पुरतोजलशायिनः धृत्वाजलमयंरूपंदेवदेवस्यचक्रिणः ब्रह्मांडमुदरेयस्यमहद्भूतैरधिष्ठितं मायावीवामनः
श्रीमान्सोत्रायतुजगत्पतिः एवंसंपूज्यविधिनाद्वादश्यामुदयेरवेः भृंगारदेवहितंपूर्वंवत्संप्रपूजयेत् वामनःप्रति
गृह्णातुवामनोहंददामिते वामनः सर्वतोभद्रेद्विजायाथनिवेदयेत् जलधेनुंतथादद्याच्छत्रंचैवतुपादुकां सहि
रण्यानिवस्त्राणिधेनुंमवत्सांतथा यत्किंचिद्दीयतेदानंतदानंत्यायकल्पते श्रवणद्वादशीयोगेसंपूज्यगरुडध्वजं
दत्त्वादानंद्विजातिभ्योवियोगेपारणंयतः सिंहस्थितेतुमार्तंडेश्रवणस्थेनिशाचरे साधेनुद्वादशीज्ञेयानस्याद्भाद्र
पदादृते दशम्येकादशीयत्रसानोपोष्याभवेत्तिथिः श्रवणेनतुसंयुक्तासि शुभासर्वकामदा इत्येषाकथिताराः
जन्द्वादशीश्रवणेनच कर्त्तव्यासाप्रयत्नेनइहामुत्रफलप्रदा इयंसिंहस्थेचंद्रेचधेनुद्वादशीज्ञेयासाद्वादश्यामेव
कार्य्या श्रवणयुक्तैकादशीविजयैकादशी श्रवणान्विताद्वादशीश्रवणद्वादशी इत्याग्निपुराणेविजयैकादशीव्रतम्

अथनृसिंहपरिचर्य्योक्तोविजयाव्रतानुष्ठानविधिः॥ विजयाव्रतंसंगमेऽनुष्टेयं॥ नदीसंगमालाभे मा डेयोपदिष्टतीर्थसंगमेऽनुष्टेयं तथाच शालग्रामशिलावारितुलसीजलमेवच संगमेचोद्धरेतत्रविजयाव्रतमाच रित्युक्तं तत्रादौगुरुंप्रणम्यसंकल्पंकुर्य्यात् तत्रमंत्रः द्वादश्यांतुनिराहारः स्थित्वाहमपरेहनि भोक्ष्ये त्रिविक्रमानंतशरणंमभवाच्युतेति सशार्ङ्गशरायुधंसौवर्णदेवंकृत्वा ताम्रकलशोपरिवैणवपात्रेपंचामृतस्नापि तं संवस्त्रेदचमुपवेश्य सितचंदनेनानुलिप्य सितवस्त्रछत्रोपानहसमर्प्यावयवपूजांकुर्यात्॥ शिरसिवासुदे वायनमः मुखे श्रीधरायनमः कंठे श्रीकृष्णायनमः वक्षसि श्रीपतयेनमः बाह्वोः सर्वास्त्रधारिणेनमः पादयोः सर्वात्मनेनमः ततोविशेषार्घ्यंदद्यात् तत्रमंत्रः शंखचक्रगदापद्मसशार्ङ्गशरपूजित गृहाणार्घ्यंमयादत्तं शार्ङ्गपाणेनमोऽस्तुते इतिधूपदीपौदत्त्वा घृतपक्वनैवेद्यंफलतांबूलादीनिचसमर्प्य जागरणं कृत्वा प्रभातेस्ना त्वा देवं संपूज्य पुष्पांजलिंदद्यात् तत्रमंत्रः नमस्तेअस्तुगोविंदबुधश्रवणसंज्ञक अघौघसंक्षयंकृत्वासर्व सौख्यप्रदोभवेति ततः सर्वंगाचार्यायदत्त्वा पारणंकुर्यादिति अस्यव्रतस्यबुधयोगेसति फलातिशयोऽवगंत व्योबुधश्रवणसंज्ञकेतिमंत्रलिंगात्॥ इतिनृसिंहपरिचर्य्याकाराः॥ अत्रदध्योदनदानादिकंकार्यं तत्रद्वा दश्यांमनुष्ठेयम्॥ इतिविजयैकादशीव्रतम्॥ ॥ अत्रैवकल्किद्वादशीव्रतं वाराहे धरणीव्रतेपु दुर्वासाउवाच तथैवभाद्रपदेमासिशुक्लपक्षेतुद्वादशीं संकल्प्यविधिनादेवमर्चयेत्परमेश्वरं नमोऽस्तुकल्किने पादौ हृषीकेशायवैकटिं म्लेच्छप्रध्वंसनायोरूजगन्मूर्तेनथोदरं श्रीकंठायेतिवैकंठंखड्गपाणीतिवैकटिं स्वनु म्नाशंखचक्रेविश्वमूर्तेतथाशिरः सितवस्त्रयुगच्छत्रंगंधपुष्पोपशोभितं कृत्वाप्रभातेविप्रायप्रदेयंशास्त्रवित्तमे प्री यतांमेहृषीकेशकल्किरूपेतिमंत्रतः पूर्वंराजाविशालोभूत्काशीपुर्य्यांमहाबलः द्वादशींकृतवान्सोपिचक्रवर्तीबभू

पूज्यतेमत्स्यरूपेणसर्वज्ञ
वह यज्ञैश्चाविविधैरिष्ट्वापरांनिर्वाणमाप्तवान् अथैतासांद्वादशीनांफलानांभेदउच्यते पूज्यतेमत्स्यरूपेणसर्वज्ञ वामनोमोहनाश
त्वमभीप्सुभिः स्ववंशोद्धरणार्थायकूर्मरूपीतिपूज्यते नरसिंहस्वरूपेणसर्वपापभयातुरैः वामनोमोहनाश
यवित्तार्थंजमदग्निजः शूरशत्रुविनाशाययजेद्दाशरथिंबुधः बलकृष्णौयजेद्धीमान्पुत्रकामोनसंशयः रूपकामे
यज्ञेद्बुद्धंकल्किनंशत्रुघातनं इतिधरणीव्रतेषु कल्किद्वादशीव्रतम् ॥ अथात्रैवकटिपरिवर्त्तनोत्सवः तथाच
विष्णोत्तरे प्राप्तेभाद्रपदेमासिएकादश्यांसितेऽहनि कटिदानंभवेद्विष्णोर्महापातकनाशनं कटिदानंपार्श्वप
रिवर्त्तनं रामार्चनचंद्रिकायां शयनोत्सववच्चैवदेवंनीत्वाजलाशये कटिदानोत्सवंकुर्वेइतिसंकल्प्यपूजयेः
देवदेवजगन्नाथयोगगम्यानिरंजन कटिदानंकरोम्यद्यप्राप्तेभाद्रपदेशुभे अनेनकटिपरिवर्त्तिंदाक्षिणांप्रकल्प
येत् महापूजांततः कृत्वापूर्ववत्स्वगृहंव्रजेत् इतिनिर्णयसिंधौतुद्वादश्यांविष्णोःपरिवर्त्तनकृत्यमुक्तं तः
संध्यायांविष्णुंसंपूज्यप्रार्थयेत् मंत्रस्तुतिथितत्वे वासुदेवजगन्नाथप्राप्तेयंद्वादशीतव पार्श्वेनपरिवर्त्तस्वसुखंस्वा
हिकेशव इतिभाद्रपदशुक्लैकादशीकृत्यं ॥ ॥ अथभाद्रशुक्लद्वादशीकृत्य तत्रपारणंश्रवणयोगरहितायांकुर्य
त् आभाकासितपक्षेषुमैत्रश्रवणरेवती संगमेनैवभोक्तव्यंद्वादशद्वादशीर्हरेदितिदिवोदासोदाहृतवचनात् उ
तिनिर्बंधेतु आभाकापौसितेपक्षेमैत्रांत्यश्रुतिरोहिणीसंगमेनैवभोक्तव्यंद्वादशद्वादशीर्हरेदितिवायुपुराणोक्तेःपौप
क्लैकादश्याव्रतपारणेरोहिणीद्वादशीयोगेऽपिपारणनिषेधउक्तः तत्रैवकृतयुगादिवशाद्व्यवस्थाप्युक्ता महाभार
मैत्रर्क्षंतुकृतेत्याज्यंत्रेतायांरेवतींत्यजेत् द्वापुरेरोहिणीत्याज्याकलौतुश्रवणंत्यजेत् अत्रश्रवणद्वादशीयो
पारणप्रत्यवायापत्तिरुक्ता उपोष्यैकादशींमोहात्पारणश्रवणेयदि करोतिहंतितत्पुण्यंद्वादशद्वादशीभवनां
स्कंदाच्च अस्यतत्रैवप्रतिप्रसवः मार्कंडेयः विशेषेणमहीपालश्रवणंवर्धतेयदि तिथिक्षयेनभोक्तव्यंद्वादशींलंघ

न्हीति इहचयदाश्रवणद्वादशीयोगबाहुल्यंतदाश्रवणर्क्षंत्रेधाविभज्य मध्यमविंशतिघटिकायोगंत्यक्त्वापारणंका
तदुक्तंविष्णुधर्मे श्रुतेश्चमध्येपरिवर्त्तमेतिसुप्तिप्रबोधिपरिवर्त्तनमेववर्ज्यमिति केचित्तु श्रवणर्क्षंत्रेधाविभज्यमध्यम
द्वयं वर्जयित्वापारणमाहुः अन्येत्वाभाकावित्यतिमैत्रांत्यपादइत्यापिचनिर्मूलमित्याहुःअत्रैवशक्रध्वजोत्थापनम्
मपरार्के गर्गेण द्वादश्यातुसितेपक्षेमासिभाद्रपदेतथा शक्रमुत्थापयेद्राजावैश्वश्रवणवासवे ब्रह्मपुरा
इंद्रोभाद्रपदेमासिपक्षेशुक्लेचविष्णुना नियुक्तःसर्वसस्यानित्रीहिश्चैवफलानिच औषधीर्वज्रहस्तश्चजन
न्पालयत्यपि तद्भयात्तानिसर्वाणिवर्धयत्यखिलंजगत् तस्मात्सतत्रसंपूज्यः सभार्यश्चदिनेदिने
णःसायुधश्चैवसानुपात्रःसवाहनःपटभित्तिकृतोदेवोराज्ञापूज्योविशेषतः भक्तैःफलैर्नवैर्मूलैर्वस्त्रैश्चैवविशेषतः
मुद्दिश्यार्चयेद्विप्रांस्तथारंगोपजीविनः पटभित्तिकृतइति पटेभित्तौवालिखितइति दिनेदिनेइतिवचन
द्वादशीमारभ्ययावदवस्थानंप्रत्यहंपूज्यः ज्योतिःशास्त्रे द्वादशींतुपरित्यज्यतिथावन्यत्रशास्त्रतःशक्रउत्था
तोहंति राजानंराष्ट्रमेवचशक्रमुत्थापयेद्राजाउत्तरेणकदाचन श्रवणेवाधनिष्ठायांनतुऋक्षांतरेणतुविश्वमुनि
मश्विन्यांश्रवणेयमदैवते वासवेतुधनिष्ठायांनिशिशक्रंप्रवासयेदिति अत्रैवश्रीपतिसंहितावचनम् द्विराप
तुकन्यायांशक्रमुत्थापयेद्यदि राज्ञोराज्यंविनश्येतप्रजाचैवानिपीड्यते अथतत्पूजा तत्रावाहनमंत्रः ए
हिसर्वामरसिद्धसाध्यैरभिष्टुतोवज्रधरामरेश समुत्थितस्त्वंश्रवणाद्यपादेगृहाणपूजांभगवन्नमस्ते इत्यावाह
ऐरावतसमारूढोवज्रहस्तोमहाबलः शतयज्ञाधिपोदेवस्तस्मैनित्यंनमोनमः वज्रहस्तसुरारिघ्नबहुनेत्रपुरं
रक्षार्थंसर्वभूतानांपूजेयंप्रतिगृह्यतां इत्येतैर्मंत्रैः संपूज्यप्रार्थयेत् नमस्तेदेवदेवेशसहस्राक्षनमोस्तुते ः
खंडलनमस्तेस्तुरूपंदेहिश्रियंस्थिरां इत्यष्टदिवसांतंप्रत्यहंसंपूज्यविसर्जयेत् अष्टमेदिनेभरण्यांविसर्जनं रा

मार्त्तंडे । याम्येततोदेवपतेर्निशायांविसर्जनंशांतिकरंनृपाणां ॥ विसर्जनेतुर्यासोक्तोमंत्रःसार्द्धसुरासुरगण.पुरं
दरशतक्रतो । उद्धारंगृहीत्वैनमहेंद्रप्रतिगम्यतां । अयमष्टमेहनिभरण्यामेव ॥ विसर्जनीयः । तदुक्तंराजमा
र्तंडे । अनंकस्यादिमर्क्षानयंदिस्यादष्टमेहनि ॥ शक्रंविसर्जयेत्तत्रनोविधिश्चाष्टमोपरि ॥ पातयेदष्टमेचान्हिलोकप
लंतदातिकं । निशायांतर्वमेत्वानांकरोतिकुशलंभुवि ॥ नवमेतुदिनेदष्टोराज्ञांशक्रोभयप्रदः ॥ ततोनाहत्रमायां
निशिसुप्तेनुपातयेत् ॥ नवमात्परतःशक्रं ॥ मलकस्यानुरोधतः ॥ यः पश्यतिवज्रपाणितेपाराष्ट्रंविनश्यति ॥
तकांतयमंदैवतस्तंभरणीनक्षत्रस्यसुप्तनिशावसाने ॥ अत्रापावृष्टनिशावसानेभरण्युदयस्यतन्मध्यरुयतदंतस्य
वालाभेशक्रविसर्जनं । तदपितद्वलाभेतदेवांशिचन्यामपितद्विसर्जनं ॥ अत्रभौमशनिवारवर्ज्यंविसर्जनमुक्तं
थाच । सौरभूमिजयोर्वारेसूतकेमृतकेपिवा ॥ भूमिपालादिकोत्पातेशक्रंनैवप्रवासयेत् ॥ इयमेवश्रवणद्वादश
नारदीये । नभस्यशुक्लद्वादश्यांव्रतीसंपूज्यवामनं । तदग्रेभोजयेद्विप्रान्पायसैर्द्वादशीतिथौ । सौवर्णीदक्षिणां
त्वाविष्णुप्रीतिकरोभवेत् । अत्रोपवासादिकं ॥ महाफलमित्युक्तं हेमाद्रौभविष्योत्तरे । मासिभाद्रपदेशुक्लाद्वा
शीश्रवणान्विता । सर्वपापहरापुण्याउपवासेमहाफलेति । शुक्लद्वादश्यांश्रवणाभावे । कृष्णद्वादश्यामाघादौ
त्वेसर्वग्राह्या ॥ तदुक्तंमाधवीये । शुक्लावायदिवाकृष्णाद्वादशीश्रवणान्विता ॥ तस्यामेवोपवासश्चत्रयोदश्यां
तुपारणमिति ॥ एतच्चवचनश्रवणयुक्तद्वादशीसामान्याभिप्राय । भाद्रपदशुक्लद्वादश्यानियमेनश्रवणयोगस्था
भवात् । तत्रैकादश्यांद्वादशीश्रवणयोगेसैवोपोष्याएकादशीद्वादशीचश्रवणंतत्रापितत्रचेत् । तद्विष्णुशृंखलंनामवि
ष्णुसायुज्यकृद्भवेदितिविष्णुधर्मोक्तेः । यदादिनद्वयेपिश्रवणद्वादश्योर्योगस्तदाप्येकादशीयोगस्यप्रशस्तत्वात्तयु
क्तायामेवोपवासादिकंकर्तव्यं । तदुक्तंमदनरत्नेमात्स्ये । द्वादशीश्रवणस्पृष्टाभवेदेकादशीयदि । सएववैष्णवोयोग

विष्णुशृंखलसंज्ञितः तस्मिन्नुपोष्यविधिवन्नरःसक्षीणकल्मष·प्राप्नोतित्युत्तमांसिद्धिंपुनरावृत्तिवर्जितामिति यदात्वे
कस्मिन्नहोरात्रेश्रवणमेकादशींस्पृष्ट्वाद्वादशींस्पृशेत् तदाफलाधिक्यमुक्तंनारदीये संस्पृश्यैकादशींराजन्द्वाद
शींयदिसंस्पृशेत् श्रवणंज्योतिषांश्रेष्ठंब्रह्महत्यांव्यपोहति इति अस्मिंस्तुविष्णुशृंखलयोगेएकादश्युपवासश्चतत्रै
वैवानुष्ठेय.एकदैवत्यत्वाद्विरोधाभावाच्च अत्रचैकादश्याःश्रवणयोगाभावेपितद्दिनावच्छेदेनश्रवणद्वादशीयोगादेव
विष्णुशृंखलमिति हेमाद्रिमतं निर्णयामृतेतुश्रवणस्यैकादशीद्वादशीभ्यांयोगे एवविष्णुशृंखलं नान्यथेतिअत्रोदया
दुदयपर्यंतोऽस्तमयपर्यंतोवामनक्षत्रयोगइतरद्वादशीवन्नापोक्षितः मासिभाद्रपदइतिभविष्योत्तरवाक्यात् तथाच
मदनरत्नादिपुस्वल्पश्रवणयोगोपिसंपूर्णापुण्यतमाभवतीत्युक्तं द्वादशीश्रवणस्पृष्टाकृत्स्नापुण्यतमातिथिःनतुमाने
नसंयुक्तातावत्येवप्रशस्यतइति मत्स्यपुराणात् निर्णयसिंधौ दीक्षितीयेच यदातिथ्यनंतरंसूर्योदयावधिद्विकलामा
त्रमपिश्रवणर्क्षंभवतितदापिपूर्वैवेत्युक्तंप्रक्रम्य तिथिनक्षत्रयोर्योगोयोगश्चैवनराधिप द्विकलोयदिलभ्येतसज्ञेयो
ह्यष्टयामिकइतिनारदीयवचनात् दिवोदासीयेतु रात्रेः प्रथमयामेश्रवणयोगेपूर्वाऽन्यथोत्तरा रात्रेःप्रथमपादेचेच्छ्रव
णंहरिवासरे तदापूर्वामुपवसेत्प्रातर्भवतिपारणमित्युक्तेरितिइदंतुनिर्मूलत्वात्पूर्वविरोधादुपेक्ष्यमितिनिर्णयसिंधौ
दीक्षितस्मृतिकौस्तुभयोर्मतेसमूलमेवमदनरत्नोनिर्णयसिंधौ प्रतापमार्तंडेच यत्तु यस्मिन्दिनेउदयकालीनश्र
वणद्वादशीयोगस्तस्मिन्दिनेश्रवणद्वादशीव्रतंस्यविधायक मुदयव्यापिनीग्राह्या श्रवणद्वादशीव्रतइतिबृहन्नारदी
यवचनं.यच्चस्मृत्यर्थसारेउदयव्यापिनीग्राह्येत्युक्तं तद्यदाशुद्धाधिकाद्वादशीपरदिनेपूर्वोदयकालिकश्रवणयोग
वती पूर्वदिनउदयकालव्यतिरिक्तकालिकश्रवणयोगवती तदोत्तराग्राह्येत्येवपरामित्युक्तं यदातूभयकालीनः
श्रवणयोगस्तदा पूर्वाग्राह्या. बहुतरकर्मकालव्यापित्वात् यदातुश्रवणनक्षत्रमेकादश्यामेवभवति नतुद्वादश्यां

तदा श्रवणद्वादशीव्रतमेकादशीव्रतमेकादश्यामपिकर्त्तव्यं तदुक्तं यदानप्राप्यतेऋक्षेद्वादश्यांवैष्णवंक्वचित् एकादशीततोपोष्यापापघ्नीश्रवणान्विता उभयोर्दैवताविष्णुःपुराणपुरुषोत्तमःविभेदोनैवकर्त्तव्योविभेदात्पतितोनरइति विष्णुपुराणेपि याःकाश्चित्तिथयःप्रोक्ता पुण्यनक्षत्रयोगतः तामेवतद्व्रतंकुर्याच्छ्रवणंद्वादशीविनेति श्रवणद्वादशीव्रतश्रवणान्वितायामेकादश्यामपिकर्तव्यम् नतुश्रवणरहितायांद्वादश्यामेवेतिनियमइत्यर्थः श्रवणयुतशुद्धैकादश्यालाभेतुदशमीविद्धापिश्रवणयुताग्राह्या तथाचवन्हिपुराणे दशम्येकादशीयत्रसानोपोष्याभवेत्तिथिःश्रवणेनतुसंयुक्तासोपोष्यासर्वकामदेति एतावांस्तुविशेषः श्रवणैकादश्यांवामनावतारः कृष्णपूजाच श्रवणद्वादश्यां जनार्दनपूजाविधिस्त्वेकएव हरिभक्तिविलासेऽयंविशेषः तथाचकारिका एकादश्यामुपवसेत् प्रादुर्भूतोहिभगवान्द्वादश्यामेववामनःतथाचमत्स्यपुराणे उपोष्यैकादशींपूर्वंद्वादश्यांपूजयेद्धरिमिति अतोनयदिलभ्येतमध्यान्हेद्वादशीतदा द्वादशीमध्य एवार्च्योवामनस्ताहिसूरिभिःयदात्वेकादशी शुद्धाद्वादशीश्रवणान्विता तदातुसमर्थैरुपवासद्वयंविधायत्रयोदश्यांपारणंकर्त्तव्यंतदुक्तंभविष्योत्तरे एकादशीमप्युपोष्येत् नचात्रविधिलोपःस्यदुभयोर्दैवतंहरिरिति पारणमंतरेणैकादशीव्रतसमाप्तिरूपविधिलोपोनस्यादित्यर्थः यत्तुविष्णुधर्मे पारणांतंव्रतंज्ञेयंव्रतांतेविप्रभोजनम् असमाप्तेव्रतेपूर्वेनैवकुर्याद्व्रतांतरमितितदेतदन्यव्रतविषयं नारदीयपुराणे द्वादश्यामुपवासेत्रयोदश्यांतुपारण निषिद्धमपिकर्तव्यमित्याज्ञापारमेश्वरीति मार्कंडेयोप्येवं निर्णयसिंधौ अत्रगौडाः शृणुराजन्परंकाम्यंश्रवणद्वादशीव्रतमितिस्थूलशीर्षवचनात् काम्यमेवेदम् तेनाशक्तस्यनित्यमेकादशीव्रतमेवेतिमन्यंते द्वादशीमुपवासेनशुद्धात्मानृपसर्वशः चक्रवर्त्तित्वमतुलंसंप्राप्नोत्युत्तमांश्रियमितिगौडनिबंधमार्कंडेयोक्तेश्चेति कालतत्त्वविवेचने एताश्चाष्टौद्वादश्यः काम्याएवेतिनित्यत्वप्रमाणा

भावात् फलश्रवणाच्च यंतु नकरिष्यंतियेलोकेद्वादश्योष्टौममाज्ञया तेषांयमपुरेवासोयावदाभूतसंप्लवमित्या
दीनिपद्मपुराणस्थवचनानीतिकेनचिल्लिखितानि तान्यपिवैष्णवग्रंथेष्वदर्शनादनादरणीयान्येव कौस्तुभेतु
इदंचव्रतंनित्यंकाम्यं उपवासमकृत्वातु नरोनरकमृच्छतीति श्रवणद्वादशीप्रकरणे वामनपुराणे वचनादिति
तत्रमूलंमृग्यं कृत्यरत्नावल्यांतु अत्रव्रतंकाम्यंनित्यमितिकेचिदित्युक्तं यस्तूपवासद्वयासमर्थोयावज्जीवं स्वीक
रोत्येकादशीव्रतंचसएकादश्यामुपोष्य श्रवणद्वादश्यांविष्णुंसंपूज्यदध्योदनदानादिकंकृत्वापारणंकुर्यात् तदु
क्तंमत्स्यपुराणे द्वादश्यांशुक्लपक्षेतुनक्षत्रंश्रवणंयदि उपोष्यैकादशींतत्रद्वादश्यांपूजयेद्धरिं अस्यार्थः का
लतत्त्वविवेचने हरिपूजामेवकुर्यान्नतूपवासमित्यर्थः उपवासकरणेतदंगहरिपूजाया प्राप्तत्वादेवतद्विधि
वैयर्थ्यादिति उपवासद्वयासमर्थेनास्वीकृतैकादशीव्रतेनकाम्यंनित्यंस्यबाधकमितिन्यायेनश्रवणद्वादश्यामेवो
पवासः कर्तव्यः तदुक्तंनारदीयपुराणे उपोष्यद्वादशींपुण्यांवैष्णवर्क्षेणसंयुतां एकादश्युद्भवंपुण्यंनरःप्राप्नोत्य
संशयम् वाजिपेययथायज्ञेकर्महीनोपिदीक्षितः सर्वंफलमवाप्नोतिह्यस्नातोप्यहुतोपिसन्निति एवमेकादशींभुक्त्वा
द्वादशीसमुपोषणात् पूर्ववासरजंपुण्यंसर्वंप्राप्नोत्यसंशयमिति निर्णयसिंधावपिवामनपुराणे एकाद
श्यांनरोभुक्त्वाद्वादश्यांसमुपोषणात् व्रतद्वयकृतंपुण्यंसर्वंप्राप्नोत्यसंशयमिति दिवोदासीयेभविष्यपुराणे उ
पवासद्वयंकर्तुंनशक्नोतिनरोयदि प्रथमेह्निफलाहारीनिराहारोपरेहनीति उभयदिनेश्रवणाभावेतुएकादश्या
मुपोष्यद्वादश्यांवामनोत्सवंकुर्यात् श्रवणयोगाभावेकेवलद्वादश्यांव्रतविधानाभावात् तथाहरिभक्तिविलासी
कारिका दिनद्वयेपिश्रवणाभावेतद्योगहानितः एकादश्यामुपोष्यैवद्वादश्यांवामनंयजेत् पारणेतूभयांते
मुख्यः तदुक्तंस्कंदपुराणे तिथिनक्षत्रनियमेतिथिभांतेचपारणं अतोन्यथापारणायांव्रतभंगमवाप्नुयात्

उभयांतालाभे एकतरांतेवापारणंकुर्यात् तदुक्तं हेमाद्रौमदनरत्ने नारदीयपुराणे तिथिनक्षत्रसंयोग
उपवासोयदाभवेत् पारणंतुनकर्तव्यंयावन्नैकस्यसंक्षयइति इयंबुधवारेतिप्रशस्ता श्रवणद्वादशीयोगेबुध
वारोयदाभवेत् अत्यंतमहतीनामद्वादशीसात्रकीर्तितेतिविष्णुधर्मोत्तरीयवचनात् भाद्रपदेसानंतफलदा
तथाचस्कंदपुराणे मासिभाद्रपदेशुक्लाद्वादशीश्रवणान्विता महतीद्वादशीज्ञेयाउपवासेमहाफला बुधश्रवण
संयुक्तायाचैवद्वादशीभवेत् अत्यंतमहतीतस्यादत्तंभवतिचाक्षयमिति अत्रकृत्यंकृत्यरत्नावल्यां ब्रह्मवैवर्त
पुराणे बुधश्रवणसंयुक्ताविजयासंगमंतदा वारिधानींप्रदायास्यादध्योदनसमन्वितां प्रेतयोनौनजायेतपूज
यित्वात्रवामनं वंशःसमुद्धृतस्तेनमुक्तः पितृऋणादसौ अत्रतीर्थस्नानादिकमनंतफलंभवति तदुक्तंविष्णुध
र्मोत्तरे भाद्रस्यशुक्लपक्षेतुनक्षत्रंश्रवणंयदि तस्यांतीर्थेषुयत्स्नानंतदनंतफलंभवेत् देवतापूजनंविप्र भोजनहव
नंतथा एकजप्यात्सहस्रस्यजपस्यफलमश्नुते दानंचमहदल्पंवासहस्रगुणितंभवेदिति अस्यांबुधयोगे
संगमस्नानमुक्तंलैंगे अत्र परंतुसंयोगंगावरुणसंगमे श्रवणद्वादशीयोगेबुधवारोयदाभवेत् तदातस्मिं
न्नरःस्नात्वागोसहस्रफलंलभेदिति श्राद्धंकरोतियस्तत्रतस्मिन्कालेयशस्विनि तारयेत्सपितॄन्सर्वान्विष्णु
लोकंसगच्छति अन्यत्रापि नदीनांसंगमेस्नानमुक्तंविष्णुधर्मोत्तरे श्रवणद्वादशीयोगेपूजयित्वाजनार्दनं दा
नदत्त्वाचविप्रेभ्यःसोपवासोजितेंद्रियः पुण्येषुसततंराजन्नदीनांसंगमेषुच गंगासरय्वोर्गंगायाः शोणस्यचसमा
गमे इक्षुमत्याश्चगंगायाः गंगायमुनयोस्तथा गोमत्याश्चसरय्वाश्चकौशिक्यागंडकागमे विपाशयादेवहृदो
यत्रयोगंप्रपद्यते विपाशाचतथायोगंयत्रयातिशतद्रुणा इरावतीतथायोगंयत्रयातिचासिंधुना चंद्रभागातथायोगं
तौप्यायत्रसमागता चंद्रभागायत्रयातिवितस्तायाःसमागमं महासिंधुश्चसंयोगं यत्रयातिवितस्तया विष्णु

लोकंप्रापयतियावदाभूतसंप्लवं राजसूयादिभिर्यज्ञैर्यत्फलंसमवाप्यते. श्रवणद्वादशींप्राप्यतत्फलंलभतेनरइति
॥ अथविष्णुधर्मोत्तरेश्रवणद्वादशीविधानम् रामउवाच उपवासासमर्थानांकिंचिदेकमुपोषितं महाफलंमहादेवत
न्ममाचक्ष्वपृच्छतः शंकरउवाच याराम श्रवणोपेताद्वादशीमहतीतुसा तस्यामुपोषितःस्नातःपूजयित्वाजनार्दनंप्राप्नो
त्ययत्नद्धर्मज्ञो द्वादशद्वादशीफलं दध्योदनयुतंतस्यांजलपूर्णघटंतथा वस्त्रेणवेष्टितंदत्वाछत्रोपानहमेवच
नदुर्गतिमवाप्नोतिगतिमग्र्यांचविंदति अक्षयंस्थानमाप्नोतिनात्रकार्याविचारणा श्रवणद्वादशीयोगेबुधवारोभवेद्य
दि अत्यंतमहतीनामद्वादशीसाप्रकीर्त्तिता स्नानंजप्यंतथादानंहोमश्राद्धंसुरार्चनं सर्वमक्षयमाप्नोतितस्यांभृगुकुलो
द्वहतस्मिन्दिनेतथास्नातोयत्रकचनसंगमे सगंगास्नानजंरामफलंप्राप्नोत्यसंशयं श्रवणेसंगमाःसर्वे परपुष्टिप्र
दाःसदा विशेषाद्द्वादशीयुक्तेबुधयुक्तेविशेषतः तथैवद्वादशीप्रोक्तासर्वकामफलप्रदा ॥ इतिविष्णुधर्मोत्तरोक्त
श्रवणद्वादशी ॥ ॥ अथभविष्योत्तरोक्ताश्रवणद्वादशीकथा ॥ युधिष्ठिरउवाच उपवासासमर्थानांसदैवपुरुषो
त्तम एकायाद्वादशीपुण्यातांवदस्वममानघ श्रीकृष्णउवाच मासिभाद्रपदेशुक्लाद्वादशीश्रवणान्विता सर्वका
मप्रदापुण्याउपवासेमहाफला संगमेसरितांस्नात्वाद्वादश्यांसमुपोषितः समग्रंफलमाप्नोतिद्वादशद्वादशीभवं
बुधश्रवणसंयुक्तासैवचेद्द्वादशीभवेत् अतीवमहतीतस्यांसर्वंकृतमिहाक्षयं द्वादशीश्रवणोपेतायदाभवतिभारत
संगमेसरितांस्नात्वागंगादिस्नानजफलं सोपवासःसमाप्नोतिनात्रकार्याविचारणा जलपूर्णंतथाकुंभंस्थापयित्वा
विचक्षणः पंचरत्नसमोपेतंसोपवीतंसुपूजितं तस्यस्कंधेसुघटितंस्थापयित्वाजनार्दनं स्वशक्त्यास्वर्णघटि
तंशंखशार्ङ्गविभूषितं स्नापयित्वाविधानेनासितचंदनचार्चितं सितवस्त्रयुगच्छत्रवस्त्रोपानद्युगान्वितं ॐनमो
वासुदेवायशिरःसपूजयेत्ततःश्रीधरायमुखंतद्वद्वैकुंठायद्दशौनमःनमःश्रीपतयेवक्षंभुजौसर्वास्त्रधारिणे व्यापकायन

मः कुक्षी केशवायोदरंनमः त्रैलोक्यजनकायेतिमूर्द्धसंपूजयेद्धरिःसर्वाधिपतयेजंघेपादौसर्वात्मनेनम अनेनवि
धिनाराजन्पुष्पैर्धूपैःसमर्चयेत्ततस्तस्याग्रतोदेयंनैवेद्यघृतपाचितं मोदकांश्चनवान्कुंभान्दद्याच्छक्त्याविचक्षणः
एवंसंपूज्यगोविंदंकुर्य्याज्जागरणंनिशि प्रभातेविमलेस्नात्वासंपूज्यगरुडध्वजं पुष्पधूपादिनैवेद्यैःफलैर्वस्त्रैःसुशो
भनैः पुष्पांजलिंततोदत्त्वामंत्रमेतमुदीरयेत् नमोनमस्तेगोविंदबुधश्रवणसंज्ञक अघौघसंक्षयंकृत्वासर्वसौ
ख्यप्रदोभव अनंतरंब्राह्मणेतंवेदवेदांगपारगे पुराणज्ञेविशेषेणविधिवत्संप्रदापयेत् प्रीयतांदेवदेवेशोममसंकटना
शनः अनेनविधिनाराजन्नद्यास्तीरेनरोत्तमः सर्वंनिवर्तयेत्सम्यगेकभक्तरतोपिसन् अत्रार्घ्यदानंभक्तिचंद्रोदये
शंखचक्रगदापद्मशरशार्ङ्गविभूषित गृहाणार्घ्यंमयादत्तंशार्ङ्गपाणेनमोस्तुते इतिभविष्योत्तरोक्तंश्रवणद्वादशी
व्रतम् ॥ ॥ अथवामनपुराणोक्ताश्रवणद्वादशीकथा ॥ पुलस्त्यउवाच श्रूयतांकथयिष्यामिकथांपापप्र
णाशिनीं पुरात्रेतायुगस्यादौयथावृत्ततपोधन मद्रदेशइतिख्यातो देशोवैब्रह्मणः सुत शाकलंनगरंतत्रख्या
तंस्थानीयमुत्तमं तत्रविपणिवृत्तिस्थः सुधर्माख्योभवद्वणिक् धनाढ्योगुणवान्भोगीनानाशास्त्रविशारदः सचै
कदानिजाद्राष्ट्रात्स्वराष्ट्रंगंतुमुद्यतः सार्थेनमहतायुक्तोनानाविपणिपण्यवान् गच्छतः पथितस्याथ मरुभूमौ
कलिप्रिय अभवद्दस्युतोत्पन्नो ह्यवस्कंदोतिदुःसहः ततःसहृतसर्वस्वो वणिग्दुःखसमन्वितः असहायोम
रौतास्मिंश्चचारोन्मत्तवद्वशी चरतातदरण्यंवै दुःखाक्रांतेननारदआत्माइवशमीवृक्षो मरावासादितः शुभः तं
मृगैः पक्षिभिश्चैवहीनंदृष्ट्वाशमीतरुं क्षांतः क्षुत्तृट्परितात्मातस्याधः समुपाविशत् सुप्तश्चापिसुविश्रांतो
मध्याह्नेचसउत्थितः समपश्यत्तथायांतंप्रेतंप्रेतशतैर्वृतं उह्यमानमथान्येनप्रेतेनप्रेतनायकं पिंडाशिभिश्चपुर
तोधावद्भिर्भीमविग्रहैः अथाजगामप्रेतोसौपर्यटित्वावनानिच उपगम्यशमीमूलेवणिक्पुत्रंददर्शह स्वागते

नाभिवाद्येनंसमाभाष्यपरस्परं उपोपविष्टः छायायांपृष्ट्वाकुशलमात्मवान् ततः प्रेताधिपतिनापृष्टः सतुवभू
वतुः कुतआगम्यतेब्रूहिक्साधोवागमिष्यति कथंचेदमहारण्यंमृगपक्षिविवर्जितं सम सन्नोसिभद्रतेसर्वमा
ख्यातुमर्हसि सर्वमाख्यातवान्ब्रह्मन्स्वदेशधनविच्युतिं तंचश्रुत्वासवृत्तांतंतस्यदुःखे दुःखिता वाणिक्पु
त्रवचःप्राहप्रे तपालः सबंधुवत् प्रेतपालउवाच ॥ एवंगतोपिमाशोकंकर्तुमर्हसिसुव्रत भूयोप्यर्थाभविष्यं
तियादिभाग्यफलंतव . भाग्यक्षयेथक्षीयंतेभवत्यभ्युदयेनते क्षीणस्यास्यशरीरस्यचिंतयानोभयंभवेत इत्युक्त्वा
ष्ट्रंसमारुह्यस्वान्भृत्यान्वाक्यमब्रवीत् अयातिथिरयंपूज्यः सहदेशजनैर्मम अस्मिन्दृष्टेवणिक्पुत्रेयथास्वजन
दर्शनं अस्मिन्समागतेप्रेताः प्रीतिर्जातममातुला एवंहिवदतस्तस्यमृत्पात्रंसुदृढंनवं दध्योदनेनसंपूर्णमाज
गामयथेप्सितं तथानवाचसुदृढासंपूर्णापरमांभसा वारिधानीचसंप्राप्ता प्रेतानामग्रतःस्थिता तदागतंचस
लिलमन्नंवीक्ष्यमहामतिः प्राहोत्तिष्ठवणिक्पुत्रत्वमान्हिकमुपाचर ततस्तौवारिवाहिन्याः सलिलेनविधानतः
कृत्वान्हिकावुभौजातौवणिक्प्रेतपतिस्तथा ततोवणिक्सुतेआदौदध्योदनमथेच्छया दत्त्वातेभ्यश्चसर्वेभ्यः प्रे
तेभ्योप्यददात्ततः भुक्तवत्सुचसर्वेषुकामतोंभसिसेविते अनंतरंचवुभुजेप्रेतपालोवराशनं प्रकामतृप्तेप्रेतेतु
वारिधान्योदनस्ततः अंतर्धानमगाद्ब्रह्मन्वणिक्पुत्रस्यपश्यतः ततस्तदद्भुततमंदृष्ट्वासौमतिमान्वणिक् पप्र
च्छतंप्रेतपालंकौतूहलमनावशी अरण्येनिर्जलेदेशेकुतोन्नस्यसमुद्भवः कुतस्तुवारिधानीयंसंपूर्णापरमांभसा
तथाचीतमयाभृत्यास्तेभ्यर्णोवर्णतःकृशाः भवानपिचतेजस्वीकिंचित्पुष्टवपुःशुभः शुक्लवस्त्रपरीधानोवहूनांपरि
पालकः सर्वमेतन्ममाचक्ष्वभवान्कःकाशमीत्वियं इत्थंवणिक्सुतवचःश्रुत्वासौप्रेतनायकः शशंससर्वंतस्या
थयथावृत्तंपुरातनं अहमासंपुराविप्रःशाकलेनगरोत्तमेसोमशर्मेतिविख्यातोवहुलागर्भसंभवः नमासीच्चवणि

कुश्रीमान्प्रातिवेश्योमहायशाःसोहंकदर्य्योमूढात्माधनेपिसतिदुर्मतिः नददामिद्विजातिभ्योनचाश्नाम्यन्नमुत्तमं
प्रमादाद्यदिभुंजेयंदधिक्षीरघृतान्वितं रात्रौततोनृभिर्घोरैस्ताड्यतेममविग्रहः प्रातर्भवतिमेघोरामृत्युतुल्याविं
सूचिका नचकश्चिन्ममाभ्यासेतत्रातिष्ठतिबांधवःकथंकथमपिप्राणामयासंप्रतिधारिताः एवमेतादृशःपापोनिव
सान्यतिनिर्घृणःसौवीरतिलपिण्याकशकुशाकादिभोजनैः क्षपयामिकदन्नाद्यैरात्मनःकालयातनां एवंतत्रस
खेमह्यंमहान्कालोभ्यगादयंश्रवणद्वादशीनाममासिभाद्रपदेभवत् तत्रनागरिकोलोकोगतःस्नानंचसंगमेःइराव
त्यानद्वलायाब्रह्मक्षत्रपुरःसरःप्रातिवेशप्रसंगेनतत्रस्नातुंगतोह्यहं कृतोपवासःशुचिनात्वेकादश्यांयतव्रतः ततःसं
गमतोयेनवारिधानींनवांदृढां संपूर्णांवस्त्रसवीतांछत्रोपानहसंयुतांमृत्पात्रमपिमृष्टस्यपूर्णंदध्योदनस्यहि प्रद
त्तंब्राह्मणेंद्रायशुचयेस्नातधर्मिणे तदेकंजीवितादत्तंमयादानंवणिक्सुत वर्षाणांसप्ततीनांतुनान्यद्दत्तंहिकिंचन
मृतःप्रेतत्वमापन्नोदत्वाप्येतान्पमेहिमे एतत्तेकारणंप्रोक्तयद्दत्तंतुमयांभसा दत्तंतदिदमायातिमध्याह्नेपिदिनेदिने
यावच्चान्नंनभुंजेहंनतावत्क्षयमेतिवै मयिभुक्तेचपीतेचसर्वंमंताहितंभवेत् यच्चानपत्रमदंसौयंजातःशर्मातरु उपानयु
गलेदत्तेप्रेतोमेवाहनोभवत् इदंतवोक्तंसर्वंहिमयाज्ञानवतात्मना श्रवणद्वादशीपुण्यातवाक्तापुण्यवर्धिनी इत्येवमु
क्त्वावचनेवणिक्पुत्रोब्रवीद्वचः यन्मयानवकर्त्तव्यंतदनुज्ञातुमर्हसि तत्तस्यवचनंश्रुत्वावणिक्पुत्रस्यनारदप्रेतपा
लोवचःप्राहस्वार्थसिद्धिकरंततः यत्त्वयातातकर्त्तव्यंमद्धितार्थंमहामते कथयिष्यामितत्सम्यक्कृतवश्रेयस्करंमम
गयायांतीर्थजुष्टायांस्नात्वाशौचसमन्वितः ममनामसमुद्दिश्यपिंडनिर्वापनंकुरु तत्रपिंडप्रदानेनप्रेतभावादहंसखे
मुक्तःसर्वपितॄणांहियास्यामिसहलोकतांयाचेयं द्वादशीपुण्यामासिप्रोष्ठपदेसिता बुधश्रवणसंयुक्तासातेश्रेयस्क
रीस्मृताइत्येवमुक्त्वातुवचः प्रेतराजोनुगैः सह स्वनामानियथान्यायंसम्यगाख्यातवान्शुचिः प्रेतस्कंधंसमारोप्य

यातितोमरुधन्वकं रम्येचशूरसेनाख्येदेशप्राप्तःसवैवणिक् स्वकर्मधर्मयोगेन धनमुच्चावचंवहु उपार्जयित्वाप्रययौगयातीर्थमनुत्तमं पिंडनिर्वपणचक्रे १थान्येषास्वगोत्रिणा एवंप्रदत्तेष्वथवैपिंडपुप्रेतभावतः विमुक्तास्तेद्विजप्रेताब्रह्मलोकततोगताः सचापिहिवणिक्पुत्रोनिजमालयमाव्रजत् श्रवणद्वादशींकृत्वाकालधर्ममुपेयिवान् गंधर्वलोकेसुचिरंभोगान्भुक्त्वासुदुर्लभान् मानुपजन्मचासाद्यसबभौशाकलेविराट् स्वकर्मधर्मवृत्तिस्थः श्रवणद्वादशीरतः कालधर्ममवाप्यासौगुह्यकावासमाप्तवान् तत्रोष्यसुचिरंकालंभोगान्भुक्त्वाथकामतः मर्त्यंलोकमथप्राप्यराजन्यतनयोऽभवत् तत्रापिक्षत्रवृत्तिस्थोदानधर्मरतोवशी नोग्रहेरिगणान् जित्वाकालधर्ममुपेयिवान् शक्रलोकंचदुप्राप देवैःसर्वैः सुपूजित पुण्यक्षयादिहागत्यशाकलेचाभवद्द्विजः ततोविकटरूपोसौसर्वशास्त्रार्थपारगः व्यवाहयद्द्विजसुतांरूपेणानुपमांद्विजः सातुतंनिजभर्त्तारसुशीलमपिभामिनी विरूपमितिमन्वानाततःसोभूत्सुदुःखितः ततोनिर्वेदसंयुक्तोगत्वाश्रमपदंमहत् इरावत्यास्तटेधीमान्चक्रधारिणमासदत् तमाराध्यजगन्नाथंनक्षत्रपुरुषेणाहि नक्षत्रपुरुषव्रतेनेत्यर्थः ॥ सुरूपांतामवाप्याग्र्यामास्मिन्नेवचजन्मनि ततःप्रियोभूद्भार्यायाभोगवानभवद्वशी श्रवणद्वादशीयुक्तःपूर्वाभ्यासादजायत एवपुरासौद्विजपुंगवस्तुकुरूपरूपोभगवत्प्रसादात् अनंगरूपप्रतिमोवभूवमृश्वराजासपुरूरवाभाभवत् ॥ ॥ इतिश्रीवीरमित्रोदयेवामनपुराणोक्ताश्रवणद्वादशीकथा ॥

अथभविष्योत्तरोक्ताश्रवणद्वादशीकथा ॥ ॥ श्रीकृष्णउवाच अत्राप्युदाहरंतीममितिहासंपुरातनं महत्यरण्येयद्वृत्तंभूमिपालशृणुष्वतत् देशोदशार्णकोनामतस्यभागेतुपश्चिमे अतीवासीन्मरुद्देशः सर्वसत्वभयंकरः सततसिकताभूमिर्यत्रकृष्णामहोरगाः अल्पछायाद्रुमाकीर्णामृतप्रा

कृश्रीमान्प्रातिवेश्योमहायशाःसोहंकदर्य्योमूढात्माधनेपिसतिदुर्मतिः नदद्मामिद्विजातिभ्योनचाभ्याम्यन्नमुत्तमं
प्रमादाद्यदिभुंजेयंदधिक्षीरघृतान्वितं रात्रौततोनृभिर्घोरैस्ताडयतेममविग्रहः प्रातर्भवतिमेघोरामृत्युतुल्याविं
सूचिका नचकश्चिन्ममाभ्यासेतत्रातिष्ठतिबांधवःकथंकथमपिप्राणामयासंप्रतिधारिता एवमेतादृशःरापोनिव
साम्यतिनिर्घृणःसौवीरतिलपिण्याकशकुशाकादिभोजनैः क्षपयामिकदन्नाद्यैरात्मनःकालमाततां एवंतत्रस
खेमह्यंमहान्कालोभ्यगादयंश्रवणद्वादशीनाममासिभाद्रपदेभवत् तत्रनागरिकोलोकोगतःस्नानंचसंगमेःइराव
त्यानद्वलायाब्रह्मक्षत्रपुरःसरःप्रातिवेशप्रसंगेनतत्रस्नातुंगतोह्यहं कृतोपवासःशुचिनात्वेकादश्यांयतव्रतः ततःसं
गमतोयेनवारिधानींनवांदृढा संपूर्णांवस्त्रसवीतांछत्रोपानहसंयुतांमृत्पात्रमपिमृष्टस्यपूर्णंदध्योदनस्यहि प्रद
त्तंब्राह्मणोद्गायशुचयेस्नातधर्मिणे तदेकंजीवितादत्तंमयादानंवणिक्सुत वर्षाणांसप्ततीनांतुनान्यद्दत्तंहिकिंचन
मृतःप्रेतत्वमापन्नोदत्वाप्येतान्यमेहिमे एतत्तेकारणंप्रोक्तंयद्दत्तंतुमयांभसा दत्ततदिदमायातिमध्याह्नेपिदिनेदिने
यावच्चान्ननभुंजेहंनतावत्क्षयमेतिवै मयिभुक्तेचपीतेचसर्वमंतार्हितंभवेत् यच्चानपत्रमददंसोयंजातःशमीतरु उपानयु
गलेदत्तेप्रेतोमेवाहनोभवत् इदंतवोक्तंसर्वंहिमयाज्ञानवतात्मना श्रवणद्वादशीपुण्यातवाक्तापुण्यवार्त्तिनी इत्येवमु
क्तोवचनेवणिक्पुत्रोद्ववोद्वचः यन्मयानवकर्त्तव्यंतदनुज्ञातुमर्हसि तत्तस्यवचनंश्रुत्वावणिक्पुत्रस्यनारदप्रेतपा
लोवचःप्राहस्वार्थसिद्धिकरंततः यत्त्वयाताकर्त्तव्यंमद्धितार्थंमहामते कथयिष्यामितत्सम्यक्तवश्रेयस्करंमम
गयायांतीर्थजुष्टायांस्नात्वाशौचसमन्वितः ममनामसमुद्दिश्यपिंडनिर्वापनंकुरु तत्रपिंडप्रदानेनप्रेतभावादहंसखे
मुक्तःसर्वपितॄणांहियास्यामिसहलोकतांयाचेयं द्वादशीपुण्यामासिप्रोष्ठपदेसिता बुधश्रवणसं युक्तासातेश्रेयस्क
रीस्मृताइत्येवमुक्त्वातुवचः प्रेतराजोनुगैः सह स्वनामानियथान्यायंसम्यगाख्यातवान्शुचिः प्रेतस्कंधंसमारोप्य

यातितोमरुधन्वकं रम्येचशूरसेनाख्येदेशप्राप्तःसवैवणिक् स्वकर्मधर्मयोगेन. धनमुच्चावचंवहु उपार्ज यित्वाप्रययौगयातीर्थमनुत्तमं पिंडनिर्वपणंचक्रे रथान्येषांस्वगोत्रिणां एवंप्रदत्तेष्वथवैपिंडपुप्रेतभावतः विमु क्तास्तेद्विजप्रेताब्रह्मलोकततोगताः सचापिहिवणिक्पुत्रोनिजमालयमाव्रजत् श्रवणद्वादशींकृत्वाकालधर्ममुपे यिवान् गंधर्वलोकेसुचिरंभोगान्भुक्तासुदुर्लभान् मानुषंजन्मचासाद्यसवभौशाकलेविराट् स्वकर्मधर्मवृत्तिरथः श्रवणद्वादशीरतः कालधर्ममवाप्यासौगुह्यकावासमाप्तवान् तत्रोष्यसुचिरंकालंभोगान्भुक्त्वाथकामतः मर्त्य लोकमथप्राप्यराजन्यतनयोऽभवत् तत्रापिक्षत्रवृत्तिस्थोदानधर्मरतोवशी नोग्रहेरिगणान् जित्वाकालधर्ममुपेयि वान् शक्रलोकंचदुष्प्रापं देवैःसर्वैः सुपूजितं पुण्यक्षयादिहागत्यशाकलेचाभवद्द्विजः ततोविकटरूपोसौसर्व शास्त्रार्थपारगः व्यवाहयद्द्विजसुतांरूपेणानुपमांद्विजः सातुतंनिजभर्त्तारंसुशीलमपिभामिनी विरूपमितिम त्वानाततःसोभूत्सुदुःखितः ततोनिर्वेदसंयुक्तोगत्वाश्रमपदंमहत् इरावत्यास्तटेधीमान्चक्रधारिणमासदत् त माराध्यजगन्नाथंनक्षत्रपुरुषेणहि नक्षत्रपुरुषव्रतेनेत्यर्थः ॥ सुरूपांतामवाप्याग्र्यामस्मिन्नेवचजन्मनि त तःप्रियोभूद्भार्यायाभोगवानभवद्वशी श्रवणद्वादशीयुक्तःपूर्वाभ्यासादजायत एवंपुरासौद्विजपुंगवस्तुकुरूपरू पोभगवत्प्रसादात् अनंगरूपप्रतिमोवभूवमृत्स्यराजासपुरूरवाभाभवत् ॥ ॥ इतिश्रीवीरमित्रोदयेवामनपु

राणोक्ताश्रवणद्वादशीकथा ॥

अथभविष्योत्तरोक्ताश्रवणद्वादशीकथा ॥ ॥ श्रीकृष्णउवाच अत्राप्युदाहरंतीममितिहासंपुरातनं महत्यरण्येयद्वृत्तंभूमिपालशृणुष्वतत् देशोदशार्णकोनामतस्यभागेतुपश्चिमे अतोवासीन्मरुदे शः सर्वसत्वभयंकरः संतप्तसिकताभूमिर्यत्रकृष्णामहोरगाः अल्पछायाद्रुमाकीर्णामृतप्रा

णिसमाकुला शमीखदिरपालाशसकरीरैश्चपीलुकैः तत्रभीमद्रुमाः पार्थ कंटकैः संवृताद्दढाः दुष्टप्राणिग
णाकीर्णातत्रभूर्द्दश्यतेक्वचित् अग्न्यर्कतापविषमानिस्तृणापुरुषोज्ज्वलाः ज्वलदग्निसमैचवर्यत्किंचित्तत्रदृश्यते
तथापिजीवाजीवंतिसर्वेकर्मनिबंधनाः नोदकंमुदकाभाराराजंस्तत्रवलाहकाः कदाचिदापिदृश्यंतेप्लवमानावि
हंगमाः येकांतारगतैः कैश्चिच्छिशुभिस्तृषितैः समं गच्छंतिजलपानायसंभ्रमात्सैकतेतटे सैकतेष्वेवनश्यंतिज
लेसैकतसेतुवत् तस्मिंस्तथाविधेदेशेकैश्चिद्दैववशाद्वणिक् निजसार्थपरिभ्रष्टः प्रविष्टोमरुजांगले बभ्रामभ्रांत
हृदयः क्षुत्तृष्णाश्रमपीडितः क्वग्रामः क्वजनः कार्यंयास्यामिबहुधेरितः अथप्रेतान्ददर्शासौतृष्णाव्याकुलितें
द्रियः स्नायुबद्धास्थिचरणांधावमानानितस्ततः उत्कचान्मलिनान्रूक्षान्निर्मांसान्भीमदर्शनान् प्रेतस्कं
धसमारूढमेकंविकृतदर्शनं ददर्शबहुभिः प्रेतैः समंतात्परिवारितं आगच्छन्शिवभक्तांस स्तुतिशब्दपुरःसरं
प्रेतस्कंधान्महींगत्वातस्यांतिकमुपागमत् सोभिवाद्यवणिक्श्रेष्ठमिदंवचनमब्रवीत् अस्मिन्घोरतरेदेशप्रवे
शोभवतः कथं तमुवाचवणिक्श्रीमान्ससार्थभ्रष्टयोगतः प्रवेशोदैवयोगेनकष्टकर्मकृतेनतु तृष्णामेवाधतेत्य
र्थंक्षुद्भ्रमोथभृशांतथा प्राणाः कंठमनुप्राप्ता वचनंनष्टयेवमे अत्रोपायंनपश्यामिजीवेयंयेनकेनचित् ॥ कृष्ण
उवाच ॥ इत्येवमुक्तः प्रेतस्तं वणिजंवाक्यमब्रवीत् एवमुक्तेतथाचक्रेसवणिक्तृष्णयार्दितः मध्यान्हसमये
प्राप्तेततस्तंदेशमागताः पुन्नागवृक्षाच्छीतावारिधानीमनोरमा दध्योदनस्य भक्तेन वर्धमानेनसंयुता अव
तीर्यततःसोथ दधावतिथयेततः तेषामामंत्रणेनैवपरांतृप्तिमुपागतः वितृष्णोविज्वरश्चैवक्षणेनसमपद्यत त
तश्च प्रेतसंघस्यतस्माद्भागात्क्रमाद्ददौ दध्योदनात्सपानीयात्प्रेतास्तृप्तिंपरांगताः अतिथिंतर्पयित्वातुप्रेतलोकं
चसर्वशः ततः स्वयंचबुभुजे भुक्तशेषंयथासुखं तस्यभुक्तवतस्तत्रपानीयंचक्षयंययौ प्रेताधिपंततस्तुष्टाव

णिग्वचनमब्रवीत् आश्चर्यमेतत्परमंवनोस्मिन्प्रतिभातिमे अन्नपानस्यसंप्राप्तिः परमस्यकुतस्तव स्तोके
नचतथान्नेनविभर्षिसुवहून्पृथक् तृप्तिंगताः कथंत्वेतिनिर्मांसाभिन्नकुक्षयः अपरंचकथंह्येतन्ममाश्चर्यंकथं
यतः कथमस्यामटव्यांत्वंघोरायांचकृतालयाः तदेतत्संशयंछिंधिवरंकौतूहलंमम एवमुक्तः सवणियंप्रेतो
वचनमब्रवीत् ॥ प्रेतउवाच ॥ शृणुभद्रप्रवक्ष्यामिदुःकृतंकर्मचात्मनः शाकलेनगरेरम्येअहमासंसुदुर्मतिः
वणिगासंपुराकालेततोभद्रंममानघ शाकलेनगरेतस्मिन्नास्तिक्यस्यदुरात्मनः धनलोभात्तदातत्रकदाचिन्क्
मदेरिता नदत्ताभिक्षवेभिक्षानतृष्णार्त्तेजलंकदा प्रतिवेश्यस्तुतत्रासीद्ब्राह्मणोगुणवान्मम श्रवणद्वादशीयो
गेमासिभाद्रपदेतथा सकदाचिन्मयासार्द्धंतौर्थानामनदीययौ तस्यास्तुसंगमःपुण्योयंत्रासीच्चंद्रभागया चं
द्रभागासोमसुतात्तोपीचैवार्कनंदिनी तयोःशीतोष्णसलिलेसंगमंसुमनोहरं तत्तीर्थवरमासाद्यप्रातिवेश्यस्तुमे
द्विजः श्रवणद्वादशीयोगेस्नातश्चैवउपोषितः चांद्रभागस्यतोयस्यवारिधान्योनवाढ्ढा दध्योदनयुतैःसार्द्धंसं
पूर्णैर्वर्द्धमानकैः छत्रोपानद्युगंवस्त्रप्रतिमांविधिवद्वरैः प्रददौविप्रमुख्यायरहस्यज्ञोमहामतिः चित्तसंरक्षणार्थं
यतस्यापिचततोभयात् सोपवासेनदत्तावैवारिधानीतदामया चांद्रभागस्यतोयस्यदध्योदनयुतातदा एत
त्कृत्वागृहंप्राप्तस्ततःकालेनकेनचित् पंचत्वमहमायातोनास्तिक्यात्प्रेततांगतः अस्यामटव्यांघोरायांयथादृ
ष्टस्त्वयानघ ब्रह्मस्वहारिणस्त्वेतेपापाःप्रेतत्वमागताः परदाररताःकेचित्स्वामिद्रोहरताःपरे मित्रद्रोहरताः
केचित्पापकर्मरताश्चये ममैतेभृत्यतांयाताअन्नपानकृतेनघ अक्षयोभगवान्विष्णुःपरमात्मासनातनः य
द्दीयतेतमुद्दिश्यअक्षयंतत्प्रकीर्त्तितं मयाविहीनाःकिंत्वेतेवनेस्मिन्भृशदारुणे पीडामनुभविष्यंतिदारुणंकर्मयो
निजं एतेषांतुमहाभागममानुग्रहकाम्यया अनेकनामगोत्राणिगृहीत्वास्त्वचिरेणच गयाशीर्षेततोगत्वा

श्राद्धकुरुमहामते एकमेकंसमुद्दिश्यप्रेतंप्रेतंयथाक्रमं आस्तिकक्षागताचैवतत्रसंपुटिकाशुभा हिमवंतमथा
सायतत्रःवेलप्स्यसेनिधिं इत्याज्ञाप्यसचप्रेतोवणिजंतंयथासुखं विसर्जयामासतदासवैप्रायात्स्वमालयं स
मासाद्यगृहंतत्रपश्चात्प्रायाद्धिमालयं तत्रोपदिष्टंविधिवन्निधिंप्राप्यसमागतः सयाष्टिंसंप्रतिष्ठाप्यगयाशीर्षंततोगतः
धनभागंतथादायगयाशीर्षंततोघट प्रेतानांक्रमशस्तत्रचक्रेश्राद्धंदिनेदिने ततःसप्रेतनाथोहितोतजांबूनदप्रभःस
मारुह्यविमानेसौस्वर्गलोकमितोगतःस्वर्गतेप्रेतनाथे तु प्रभावात्सवणिक्ततः प्रेतानांक्रमशस्तत्रचक्रेश्राद्धानिसर्व
तःयस्ययस्ययथोश्राद्धंकरोतिसदिनेवणिक् सःसस्तदातदास्वप्नेदर्शयत्यात्मनस्तनुंब्रवीतिचमहाभागप्रसादेनतवा
नघप्रेतभावमिमंत्यक्त्वाप्राप्तोस्मिपरमांगतिं सकृत्वाधनलोभेनप्रेतानांसद्गतिंवणिक्जगामस्वगृहेतत्रमासिभद्रे
युधिष्ठिर चकारविधिवत्तंततोधिष्टांतमागतः अत्रापपरमंस्थानंदुर्लभसर्वमानुषैः यत्रकामफलावृक्षाःनद्यःपा
यसकर्द्दमाः शीतलामलपानीयाःपुष्करिण्योमनोरमाः तंदेशमासाद्यवणिक्महात्मासमृष्टजांबूनदभूषितांगः
कल्पसमग्रंसुरसुंदरीभिः स्वासरेमेमुदितःसदैव वुधश्रवणसंयुक्ताद्वादशीसर्वकामदा दानंदध्योदनंशस्तमुपवा
सपरोभव सगरेणककुत्स्थेनधुंधुमारेणगाधिना एतैश्चान्यैश्चराजेंद्रकामदाद्वादशीकृता याद्वादशीबुधयुताश्रव
णेनसार्द्धंसावैजयंतिकथितामुनिभिर्नभस्ये तामादरेणसमुपोष्यनरोहिसम्यक्प्राप्नोतिसिद्धिमणिमादिगुणोपपन्नम्

इतिभाविष्योत्तरोक्ताश्रवणद्वादशीव्रतकथा ॥॥

अथोद्यापनं उपोषितोनरोभक्त्यास्थापयेत्प्रतिमागृहः कृत्वासौवर्णिकंदेवंवामनंतमथाव्ययंगंधैःपुष्पैस्तथाधूपैर्नै
वेद्यैर्विविधैरपि ततस्तस्यासमीपेतुदधिभक्तघटंन्यसेत् करकःपुरतःस्थाप्योगंधोदकसमन्वितः छत्रंचसाक्षसू
त्रंचसुयष्टिंकुंडिकांतथा न्यसेत्तस्यसमीपेतुशुचिःशुद्धेनचेतसा नैवेद्यैर्विविधैर्भक्ष्यैःसर्वतस्तंप्रपूजयेत्

स्वतूर्य्यरवैश्चैवब्रह्मघोषविमिश्रतैः एवंजागरणंकृत्वाप्रभातेविमलेजले । स्नानादिकंविधायाथहोमंकुर्य्यात्तिलैः
सहपूजांचपूर्ववत्कृत्वावामनस्यसमीपतः दद्यात्तद्विप्रवर्य्यायवामनंतिलमध्यगं वामनोबुद्धिदोदाताद्रव्यस्थो
वामनःस्वयं वामनोस्यप्रतिग्राहीतेनवामनतेनमः वामनःप्रतिगृण्हातिवामनोवैददातिच वामनस्तारको
भाभ्यांतेनवामनतेनमः ॥ इतिदानप्रतिग्रहमंत्रोः ॥ ॥ अत्रप्रातिमाग्रतइतिउपवासदिनेश्रवणद्वादशीव्र
तांगत्वेनयस्याःप्रतिमायाःपूजनंकृतं तदग्रेउपवासदिनेएवोद्यापनांगत्वेनप्रतिमांतरस्थापनंरात्रौपूजांतरविध।
नमुच्यते उपोषितइतिचाशक्तस्यापिदिवाहारवर्जनंरात्रिपूजात्वेनकथ्यतेद्रष्टव्यं एवंजागरणंकृत्वेतिश्लोकेपूर्वं
कृतस्नानादिभिन्नंवक्ष्यमाणहोमांगत्वेनस्नानवासः परिधानादिविधीयते उद्यापनांगत्वेनजागरणतुल्यतांदर्शयितुं
तदपवास्तिलैःसहेति पायसाक्षतानांचोतिशेषः पौरुषेणतुसूक्तेनपायसंहोमयेत्सुधीः पश्चात्तिलाक्षितांश्चैवपूर्णाहु
त्यासमन्वितः दध्यातुद्विजवर्य्यायवामनंविमलंस्थितमितिशास्त्रांतरसंप्रधायात् ॥ ॥

अथप्रयोगः भाद्रशुक्लद्वादश्यांसंगमेस्नात्वा गृहमागत्यश्रवणद्वादशीप्रयुक्तांविष्णुपूजनंकृत्वा वुद्धश्रव
णद्वादशीव्रतांत्वेनोद्यापनंकरिष्ये इतिसंकल्प्य तदंगत्वेनगणेशपूजनाद्याचार्यवरणांतंकुर्य्यात् यथाविभवतस्यपू
जनंच अथाचार्योहंस्यांवामनप्रतिमाया मग्न्युत्तारणांकुर्यात् यथाविभवंतत्पूजनंचसाय संध्योत्त
रपूर्वंपूजितप्रतिमाग्रेपुष्पमण्डपिकायासर्वतोभद्रादिमंडलस्थकलशोपरिवामनप्रतिमायां ओंवामनायनमइतिमं
त्रेणसहस्रशीर्षेत्यादिमंत्रसहितनषोडशोपचारैः संपूजयेत् तत्रनैवेद्यंबहुविधंप्रदर्शयेत् पूजांतेदेवदेवस्यपुर
तः दधिघटगंधोदकपूर्णकरकछत्रादिचसादयेत् ततोनानावाद्यघोषैब्रह्मणवेदघोषैश्चजागरणंकुर्य्यात् सर्वं
प्रहरेपुनानाविधभक्ष्यनैवेद्यसमर्पणंचकुर्य्यात् ततः प्रातर्नित्यंस्नानहोमौविधायपुनः स्नानधौतवासास्तिलकधा

रणं कृत्वोद्यापनांगहोमं कल्पयेत् ।। आचार्य्यो यदन्नसंस्थितमिति सर्षपविकिरणप्रोक्षणादि देशशुद्धिं विधाय होमांग
त्वेन स्थंडिले ऽग्निं प्रतिष्ठाप्य ईशानदेशे कलशे वरुणपूजनांते ग्रहपूजनं च कृत्वा ऽग्नेः पश्चिमे देशे उपविश्य [illegible] ग्रहोद्देशे
नान्वाधाने ऽर्कादि समिद्ब्राज्याति संकीर्त्य पुरुषनारायणं षोडशपायसाहुतिभिः षोडशतिलाक्षताहुतिभिः शे
षेण स्विष्टकृतमित्यादि अष्टपात्रासादनप्रणीतानिधानं तं आज्यनिर्वापः ग्रहसमिद्धपायसेन सह तिलैर्यवतंडु
लैश्च आज्यपर्य्यग्निकरणं समार्जनांते यसमग्रं विधिश्रित्यां भिधायोद्वास्यां जंदाक्षिणे आसाद्याग्न्यर्चनादि आ
ज्यभागांते यथान्वाधानं प्रायश्चित्तांते बलिदानपूर्णाहुतिः ततः पूर्णपात्रानयनं संस्थाजयं परिस्तरणविसर्जना
र्चना ततो वरुणकलशोदकेन यजमानाभिषेकः आचार्य्याय धेनुदानं ततो वामनस्य ग्रहाणां चोत्तरपूजा तेनाप्र
तिमां आचार्य्यहस्ते प्रतिपाद्य दशावतारब्राह्मणभोजनसंकल्पे श्वरार्पणं कुर्यादिति श्रवणद्वादशीव्रतं ॥

अथ वामनजयंतीव्रतकथा ॥ भविष्योत्तरे ॥ श्रीकृष्ण उवाच ॥ ॥ द्वादश्यास्ते विधिः प्रोक्तः
श्रवणेन युधिष्ठिर सर्वपापप्रशमनः सर्वसौख्यप्रदायकः एकादशी यदा सा स्यात् श्रवणेन समन्विता वि
जया सा तिथिः प्रोक्ता व्रतिनामभयप्रदा पुरा देवगणाः सर्वे निजधामपरिच्युताः प्रार्थितो भगवान् विष्णोरिंद्रा
द्यैरनिलसंयुतैः बलवानिति तो विष्णुबलिनाम महाबलः तेन देवगणाः सर्वे पातिता निजमंदिरात् त्वं गतिः
सर्वदेवानां शीघ्रं कष्टं त्वमुद्धर जहि दैत्यं महाबाहो बलिं बलवतां वरं श्रुत्वा विष्णुस्तदा वाक्यं देवानां
करुणोदयं उवाच वाक्यं वाक्यज्ञो देवानां हितकाम्यया जानाति विरोचनसुतं बलिं त्रैलोक्यशंकृतं तपसा भा
वितात्मानं शांतं दांतं जितेंद्रियं मद्भक्तं मद्व्रतप्राणं सत्यसंधं महाबलं स पूजयति मां भक्त्या प्रजानां प्रियकारकः
न गुणास्तस्य शक्यंते वक्तुं केनापि भूतले अवश्यं तपसा प्राप्तं भोक्तव्यं तपसः फलं तपसस्तस्य बहुना कालेन तो भवि

ष्यति यदाविजयिसंज्ञास्यात्कालेनकेनचित्कृता । संमाहत्यश्रियंतस्मात्तदादास्येदिवौकसां ॥ अदितिर्मे प्रयत्ना
द्धपुत्रार्थीपुत्रगृध्रिनी तस्यांमनोपितेदेवकार्य्यंविष्णुरचिंतयत् संचिंतयित्वासुचिरंदेव्यागर्भावधारणं अदितिर्वरया
मासवांछितंतेभविष्यति अथकालेवहुगतेगर्भिणीसाभवत्तदा ॥ सुपुवेनवमेमासिपुत्रंसावामनंहरिं ॥ ह्रस्वपादंह्र
स्वकायंमहाशिरसमन्वितं ॥ पाणिपादोदरंकृशंह्रस्वजंघोरुकेसरं दृष्ट्वातुवामनंजातंमदितिर्मोददायकं ॥ भयंवभूवे
देत्यानांदैवतास्तोषमागमन् ॥ जातकादीनशुभकरान्संस्कारान्स्वयमेवहि ॥ चकारकश्यपोधीमान्प्रजापतिसम
न्वितः ॥ आवद्धमेखलोदंडीजटीयज्ञोपवीतवान् कुशचर्माजिनधरः कमंडलुविभूषितः ॥ वलेर्वलवतोयज्ञंजगा
मवक्रविस्तरं दृष्ट्वादेत्यवलेसर्वेवामनोभेतितत्क्षणं ॥ अथेनाहयज्ञपतेदीयतांममभेदिनी ॥ पदत्रयप्रमाणेनया
चनार्थस्थितोस्म्यहं ॥ दत्तादत्तातवतथावलिः प्राहद्विजोत्तमं ततोवर्द्धितुमारेभेवामनोनंतविक्रमः ॥ पादौभूमौ
प्रतिष्ठाप्यशिरसाव्याप्यरोदसी तदृष्ट्वामहदाश्चर्यंसिद्धादेवर्षयस्तथा साधुसाध्वितिदेवेशंप्रशशंसुर्मुदान्विताः ॥ ततो
दैत्यगणान्सर्वान्जित्वात्रिभुवनंवशी वलिंप्राहचभोगच्छपातालंसवलानुगः तत्रत्वमीप्सितान्भोगान्भुक्ष्वामद्बाहुपा
लितः ॥ अस्यैंद्रस्यावसानेतुत्वमेवेंद्रोभविष्यसि ॥ एवमुक्तोवलिःप्रायान्नमस्कृत्यनरोत्तमं ॥ विसृज्यचवलिंदेवोले
कपालान्उवाचह स्वानिधिष्ण्यानिलोकेशागछध्वंविगतज्वराः ॥ देवेनोक्तागतादेवाःप्रहृष्टाःपूज्यवामनं देवःकृत्वाज
गत्कार्य्यंतत्रैवांतरधीयत एतत्सर्वंसमभवदेकादश्यांनराधिप तेनेष्टादेवदेवस्यसर्वथाविजयातिथिः एवंचफाल्गुने
मासिपुष्पेणसहितानृप विजयाप्रोच्यतेसद्भिःकोटिकोटिगुणस्तदा एकादश्यांसोपवासोरात्रौसंपूजयेद्धरिं रौप्येसौ
वर्णपात्रेवादारुवंशमयेपिवा । सौवर्णंवामनंकुर्य्यात्स्ववित्तस्यनुसारतः शिखीकमंडलुधरः छत्रीयज्ञोपवीतवान् ए
वंलक्षणसंपन्नंवामनंपूजयेद्धरिं आछाद्यपात्रंवासोभिरहतैःफलसंयुतैः मार्गेणचर्मणानद्धेभक्त्यावाशक्त्यपेक्षया ति

लोदकेनसंपूर्णप्रस्थेनकुडवेनच अलाभेयवगोधूमैःफलैशक्त तिलैर्नैवे पुष्पैर्गंधैः फलैर्धूपैःकालोत्थैरर्चयेद्धरिं ना
नाविधैश्चनैवेद्यैर्भक्ष्यैर्भोज्यैर्गुडोदनैः स्वस्यवित्तानुसारेणसहिरण्यंचकारयेत् एभिर्मंत्रपदैस्तत्रपूजयेद्गरुडध्वजं उ
पहारैर्नृपश्रेष्टशुचिर्भूत्वासमाहितः ॥ ॥ अथाग्रेभविष्योत्तरोक्तोवामनजयंत्याःप्रयोगः ॥
तत्रादौभाद्रशुक्लद्वादश्यां नदीसंगमादितीर्थंगत्वा ॥ वरोवरेण्योवरदोवराहोधरणीधरः अपवित्रंपवित्रं
मांकरोतुभगवान्हरिरितिमंत्रेणतिलकल्कादिविलेपनपूर्वकंस्नात्वा संध्यापूजादिनित्यविधिंसमाप्य संकल्पंकुर्या
त् ॥ ॥ ओमद्येत्यादिदेशकालौसंकीर्त्यात्मनोखिलपापक्षयपूर्वकपैशाच्यादिदुर्गतिनिवारणद्वाराविष्णुप्रीत्यर्थं
पुत्रपौत्रादिपरिवारसहितचिरंजीवत्वसुखसौभाग्यादिसदभीष्टसिद्ध्यर्थंवामनजयंतीव्रतोद्यापनांगभूतवाम नपू
जाविधानंकरिष्ये आचार्यवरणादिपूजांतंसमाप्य मंडपांतर्वेदिकायांपीठादौदेवताःपूजयेत् आधारशक्त्यैनमः
विमलायैनमः उत्कार्षिण्यैनमः ज्ञानायनमः क्रियायैनमः प्रह्वायैनमः सत्यायैनमः मेधायैनमः मध्येपर
देवतायैनमः परितोवाह्ये इंद्रादिलोकपालेभ्यः सायुधेभ्यः सपरिवारेभ्योनमः पूर्वादिदिक्षु गणपतिंदुर्गांक्षेत्रपा
लं वास्तोष्पतिमभ्यर्च्यसर्वतोभद्रंप्रसार्यतनुब्रह्मादिदेवताश्चावाह्यसंपूज्य तदुपरिकुशान्कृष्णाजिनंवाप्रसार्यतत
द्रोणपरिमिततिलपर्वतं अलाभेयवगोधूमानूउपरितिलपूरितंपात्रंसकलशंसंस्थाप्यतत्रद्वादशारपद्मे हैमींवाम
नप्रतिमांस्थापयेत् तत्रमंत्रः त्रीणिपदानिविचक्रमेविष्णुर्गोपाअदाभ्यः अतोधर्माणिधारयन् इतिसंस्थाप्यपू
जयेत् ॥ ॥ ॥ अथध्यानम् ध्यात्वाजलमयेदेहदेवदेवस्यचक्रिणः ब्रह्मांडमुदरेयस्य
महद्भूतैरधिष्ठितं मायावीवामनः श्रीमान्समायायाज्जगत्पतिः शिखीकमंडलुधरःछत्रीयज्ञोपवीतवान् एव
वंलक्षणसंपन्नंवामनंपूजयेद्धरिं सहस्रशीर्षेतिआवाहनम् आगच्छदेवदेवेशतेजोराशीजगत्पते क्रियमाणां

मयापूजांगृहाणसुरसत्तम॥ १ ॥ पुरुषएवेदमासनं नानारत्नसमाकीर्णंकार्त्तस्वरविभूषितं आसनंदेवदेवेशपूजार्थंप्रतिगृह्यतां॥ २॥ एतावानस्यपाद्यं पाद्यंगृहाणदेवेशसर्वक्षेमकरप्रभो भक्त्यासमर्पितंदेवलोकनाथनमोस्तुते ॥ ३ ॥ त्रिपादूर्द्ध्वअर्घ्यं नमस्तेदेवदेवेशनमस्ते धरणीधर नमस्तेजगदाधारअर्घ्यंनःप्रतिगृह्यतां॥ ४ ॥ ततोविराडित्याचमनं कर्पूरवासितंतोयंमंदाकिन्याःसमाहृतं आचम्यतांजगन्नाथमयादत्तंहिभक्तितः॥ ५॥ तस्माद्यज्ञात्सर्वहुतःसंभृतमितिस्नानं पंचामृतंमयानीतंस्नानार्थंपरमेश्वर शर्करारससंयुक्तंपयोदधिघृतंमधु अजनायमहेशायजलजास्यायशंखिने नमस्तेकेशवानंतवासुदेवनमोस्तुते॥ ६ ॥तस्माद्यज्ञात्सर्वहुतऋचःसामानिवस्त्रं सर्वभूषाधिके सौम्ये लोकलज्जानिवारणे मयोपपादितातुभ्यंवाससीप्रतिगृह्यतां ७ तस्मादश्वाति यज्ञोपवीतम् सर्वदेवनमस्तेस्तुत्राहिमांभवसागरात् ब्रह्मसूत्रंसोत्तरीयंगृहाणपरमेश्वर ८ तंयज्ञमितिगंधं मलयेपुसमुत्पन्नंगंधयुक्तंमनोहरं मयानिवेदितंगंधंगृहाणपुरुषोत्तम ९ यत्पुरुषमितिपुष्पं माल्यादीनिसुगंधीनिमालत्यादीनिवैप्रभो मयाहृतानिपूजार्थंपुष्पाणिप्रतिगृह्यतां पुष्पपूजांतेअंगपूजांकुर्यात् पादादावेकमेकांगंपूजयेच्छापमततः पादौमत्स्यायचनमःनमःकूर्मायजानुनी वराहायनमोगुह्यंनारसिंहायेतिनाभितः उरस्तुवामनायेतिभुजौरामायवैनमःमुखंश्रीरामचंद्रायकृष्णायचनमःशिरः मत्स्यंकूर्मंवराहंचनारसिंहंचवामनं रामंरामंरामकृष्णमर्चयामिहितेनमः ततोधूपादिपूजा ब्राह्मणोस्येतिधूपः धूपायदेवदेवेशशंखचक्रगदाधर अच्युतानंतगोविंदवासुदेवनमोनमः चंद्रमामनसेतिदीपः त्वमेवपृथिवीज्योतिर्वायुराकाशमेवच त्वमेवज्योतिषांज्योतिर्दीपोयंप्रतिगृह्यतां १२ नाभ्याआसीदितिनैवेद्यं अन्नंचतार्विधंस्वादुरसैःषड्भिःसमन्वितं मयानिवेदितंदेवप्रसीदपरमेश्वर १३ यत्पुरुषेणहविषेतिताम्बूलं पूगीफलंमहद्दिव्यंनागवल्लीदलैर्युतं कर्पूरैलासमायुक्तंताम्बूलंप्रतिगृह्यतां १४ इदंफलंमयादेवइतिफलं सप्तास्यासन्नितिदक्षिणा हिरण्यगर्भग

इतिनीराज
भेस्थमित्यादिपठेत् १५ चंद्रादित्यौचधरणीविद्युदग्निस्तथैवच त्वमेवसर्वज्योतींषिआर्तिक्यंप्रतिगृह्यतां
नमस्तेपुंडरीकाक्षनमस्तेस्त्वमरप्रिय नमस्तेज
न यानिकानिचपापानीतिप्रदक्षिणायज्ञेनयज्ञमितिमंत्रपु.ष्पांजलिः
केशवःसलिलशिवःस्वष्टायमोथवरुणः
गदाधरदेवदेवनमोनमः इतिनमस्कारः १६ ततःप्रार्थना अग्निर्यमोवैश्रवणः
प्रीयतामेजनार्जनः अनेककर्मनिर्बंध
पापमेहंतुसर्वदा जगत्पूज्योजगद्वंद्यअनादिजगदंतकृत् जलाशयोजगद्योनिः
नमस्तेस्तुत्रिविक्रम नमस्तेबलिबंधायवा
ध्वंसनंजलशायिनं नतोस्मिमथुरावासंमाधवंमधुसूदनं नमोवामनरूपायनमस्तेस्तुत्रिविक्रम
सर्वगःसर्वदेवेशः
मनायनमोनमः नमोनमस्तेगोविंदवामनेशत्रिविक्रम पापस्यसंक्षयंकृत्वासर्वकामप्रदोभव
जा
श्रीधरःश्रीनिकेतनः विश्वेश्वरायविष्णवेश्रीशायच नमोनमः एवंसंपूजयेद्रात्रौएकादश्यांनरोत्तमः
गरंतत्रकुर्वीतगीतवादित्रमंगलैः प्रातः पूर्वोक्तविधिनापूजयेद्वामनंहरिं स्त्रियोवापुरुषावापिवामनंमंत्रवद्ददेत् वाम
नः प्रतिगृह्णातिवामनोवैददातिच वामनस्तारकाभ्यांवामनायनमोनमः इतिपूजा अथोद्यापनांगभूतहो
मः तत्रस्वगृह्योक्तविधिनाअग्निंप्रतिष्ठाप्य अनाध्यानातमग्निकार्यं समाप्य वामनंपायसघृतसंमिश्रिततिलैःप्र
तिद्रव्यमष्टोत्तरशतसंख्याकाहुतिभिः पीठदेवताब्रह्मादिदेवताश्चैकैकयाहुत्यापक्षे, इत्यभिलप्य, इरावतीतिमंत्रेण
पायसंघृतंचजुहुयात् इरावतीधेनुमतीहिभूतंसूय.वसनीमनवेदशस्या.व्यस्कभ्नरोदसीविष्णवेतेदाधर्थपृथिवी
मभितोमयूखैः स्वाहा १०८ इदंविष्णुरितिपलाशसमिद्भिः इदंविष्णुर्विचक्रमेत्रेधानिदधेपदं समूढमस्यपांसुरे
स्वाहा १०८ त्रीणीत्याज्यहोमः त्रीणिपदाविचक्रमेविष्णुर्गोपाअदाभ्यः अतोधर्माणिधारयन्स्वाहा १०८ वि
ष्णोःकर्माणीत्याज्यहोमः विष्णोःकर्माणिपश्यतयतोव्रतानिपस्पशेइंद्रस्ययुज्यःसखास्वाहा १०८ ततोहोमशे
षंसमाप्य द्वादशविप्रान् वस्त्रादिनासंपूज्य दध्यन्नमुपवीतगोपीचंदनपूगीफलदक्षिणायुतान्करकान्तेभ्यो

दद्यात् तत्रमंत्रः वामनःप्रतिगृह्णातीतिमंत्रपाठः ततः एकंसुगंधिजलपूर्णंदधिभक्तयुतंद्विज करकंतेप्रयच्छामिवाम
नःप्रीयतामिति वामनःप्रतिगृह्णातीतिपठित्वा आचार्य्यायदद्यात् सोपस्करं शय्यांगांचव्रतपूर्तयेआचार्य्या
यदत्वा पूर्णाहुतिंविधाय ईशानकलशोदकेनाभिषेकंविधाय अन्यानपिभूरिदक्षिणादिभिःपरितोष्यआशिषांगृह्णी
यात् श्रीकृष्णउवाच एवंदत्वाततःप्रातर्भोजनंपृथदाज्यकं पूर्वंदद्याद्ब्राह्मणेभ्यःपश्चाद्भुंजीतवाग्यतः भूयोयथेच्छया
राजन् सर्वत्रैषविधिःस्मृतः एवंकृतेव्रतेराजन्यत्पुण्यंतच्छृणुष्वमे यावत्कल्पशतंपूर्णंतावद्वर्षाणिसंख्यया प्राप्य
विष्णुपुरेभोगान्भुक्त्वांतेकल्पसंक्षये इहागत्यभवेद्राजाराजाभिश्चापिसेवितः हस्त्यश्वरथपादातिदाताभोक्ताविम
त्सरः रूपसौभाग्यसंपन्नोदीर्घायुर्नीतिसंयुतः पुत्रपौत्रैः परिवृतोजीवेत्सशरदांशतं एषाव्युष्टिर्मयाख्याताद्वादश्या
स्तेयुधिष्ठिर एवमेवसमाख्याताद्वादशीश्रवणान्विता उपोष्यैकादशींपश्चाद्द्वादशीमप्युपोषयेत् नचात्रविधिलोपः
स्यादुभयोर्देवताहरिः बुधश्रवणसंयुक्ताद्वादशीसंगमोदकं दानंदध्योदनंसम्यगुपवासोर्चनंहरेः सगरेणककुत्स्थे
नधुंधुमारेणगाधिना एतैश्चान्यैश्चराजेंद्रकृतोयंद्वादशीविधिः इतिभविष्योत्तरेपुराणेसोद्यापनंवामनजयंतीव्रतम्
अथास्यामेवभाद्रशुक्लद्वादश्यामवियोगद्वादशीव्रतंभविष्योत्तरे युधिष्ठिरउवाच ॥ अवियोगव्रतंब्रूहिमह्यंदे
वकिनंदन विधानंकीदृशंचास्याकिंपुण्यंकात्रदेवता श्रीकृष्णउवाच शृणुपांडवयत्नेनकथ्यमानंमयाखिलं
अवियोगव्रतंनामव्रतानामुत्तमोत्तमं प्रौष्ठपादेशुक्लपक्षेद्वादश्यांप्रातरुत्थितः सशुचिः शुक्लाभरणः स्नात्वापूर्वं
जलाशये इष्टेरम्येविलिप्तेचविलिखन्मंडलेहरिं गोधूमचूर्णपिष्टेलक्ष्मीमनुपार्श्ववर्तिनी तत्रैवहरंगौरीसहितं
सावित्रींब्रह्मणासहितांराज्ञीसहितंचरविंत्रैलोक्यद्योतकर्तारं गंधैः पुष्पैर्धूपैर्नैवेद्यैरर्चयेद्यथाशक्त्या अवियोगव्र
तचारीमंत्रेणानेनराजेंद्रनारीवापुरुषोवा अवियोगव्रतंदृढंकृत्वा भक्त्याध्यानीमौनीभूत्वापूजयेद्देवान् सहस्रमूर्द्धा

पुरुषः। पद्मनाभोजनार्दनः॥ हंसःसर्पिःकपिलाचार्योभगवान्पुरुषोत्तमः। नारायणोमधुलिहोविष्णुर्दामोदरोहरिः म
हावराहोगोविंदः। केशवोगरुडध्वजः श्रीवत्सः पुंडरीकाक्षोविश्वरूपस्त्रिविक्रमः॥ उपेंद्रोवामनोरामोवैकुंठोमाध
वोविभुः। वासुदेवोहृषीकेशः॥ कृष्णःसंकर्षणोच्युतः॥ अनिरुद्धोमहायोगीप्रद्युम्नोनंतएवच ॥ नित्यंममास्तुसुप्री
तः ससुतः केशिसूदनः॥ उमापतिर्नीलकंठःस्थाणुसभुर्भगाक्षिहा॥ ईशोस्तुसहपार्वत्याशंकरः॥ शंकरेश्वरः
ब्रह्माशंभुः प्रभुस्त्वष्टापुष्कराक्षः। पितामहः हिरण्यगर्भोवेदज्ञः॥ परमेष्ठीप्रजापतिः। वेधाश्चतुर्मुखःकर्ता। स्वयंभुः
कमलासनः॥ विरंचिपद्मयोनिश्चममास्तुवरदःसदा॥ आदित्योभास्करोभानुःसूर्योर्कः सवितारविः॥ मार्तंडोमं
डलीज्योतिरश्मिरग्निर्महेश्वरः प्रभाकरःसुसंपूरश्मिस्तरणिःसरणिःखगः॥ दिवाकरोदिनकरः। सहस्रांशुर्मरीचिर्वा
न्। पद्मप्रबोधनः। पूषाकिरणभिरूषणः दिक्षुभावल्लभोदेवः सप्रीतास्तुसदाममः॥ लक्ष्मीः श्रीपद्महस्ताचचंचला
कमलालया सदाभवतुसुप्रीताममसाहरिवल्लभा॥ उमागौरीमृडानीचगिरिजामेनकात्मजा सदाभवतुमेप्रीतापा
र्वतीहरवल्लभा॥ सावित्रीभारतीवाणीवीणापुस्तकसंयुता॥ सासदामेप्रसन्नास्यात् विधियुक्तासर
स्वती॥ प्रभाकरयुतानित्यंछायाभाद्योतकारिणी॥ प्रीताभवतुमेसंज्ञादिक्षुभाभास्करप्रिया॥ इति
पद्मनाभशंकरपितामहार्कप्रिया सहितान्॥ एवंपूजांकृत्वादत्वादानंव्रजेद्गृहंनपश्यतिनरः॥ कश्चि
द्व्रतमेतद्भक्तिभावितोलोके॥ भवतियशोधनभागीसंततिमान्॥ विगतसंतापः॥ हरिहरहिरण्यगर्भप्रभाकराणां
क्रमेणलोकेषुभुक्त्वाभोगानविपुलानथयोगीनिर्वृतोभवति॥ स्त्रीपुंसोर्यदियुग्मंपुरुषोवायदिसमाचरतिकश्चित् नारी
वाव्रतमेतत्कृत्वायात्यालयंविष्णोः॥ इतिभविष्योत्तरेहरिहरहिरण्यगर्भप्रभाकराणांत्रियोगव्रताध्यायः॥ ॥८॥
अस्यामेवभाद्रशुक्लद्वादश्यांदुग्धत्यागव्रतारंभःकार्यःतदुक्तं दुग्धमाश्वयुजेमासीतिदुग्धव्रतंपायसादिवर्ज्यं दधि

घृतादयस्तुग्राह्याएव नन्वेवंसंधिन्यनिर्देशावत्सागोःपयःपरिवर्जयेदिति संधिन्यादिक्षीरनिषेधेपिदध्यादिग्राह्यं
स्यादितिकेचित् तन्नचवाचिकनिषेधसत्त्वात्तदाह अपरार्के शंखः क्षीराणियान्यभक्ष्याणितद्विकाराशनेबुधः
सप्तरात्रंव्रतंकुर्य्यात्प्रयत्नेनसमाहितइति व्रतंचात्रगोमूत्रयावकमितिनिर्णयसिंधौदीक्षितीयेच ॥ इतिभाद्रशुक्लद्वा
दशीकृत्यानि ॥ ॥ अथभाद्रशुक्लत्रयोदश्यांगोत्रिरात्रव्रतं नारदीये भाद्रशुक्लत्रयोदश्यांगोत्रिरात्रव्रतंस्मृतं
लक्ष्मीनारायणंकृत्वासौवर्णंवापिराजतं पंचामृतेनसंस्नाप्य मंडलेऽष्टदलेशुभे घटेविन्यस्यवस्त्राढ्यंगंधाद्यैः
परिपूजयेत् आरात्रिकंततःकृत्वादद्यात्सान्नोदकघटं एवंदिनत्रयंकृत्वाव्रतांतेगांसमर्च्यच सम्यगर्घ्यंचसंदद्या
न्मंत्रेणनारद पंचगावःसमुत्पन्नामथ्यमानेमहोदधौ तासामध्येचयानंदातस्यैधेन्वैनमोनमः प्रदक्षिणीकृत्यततो
दद्याद्गांविप्रायमंत्रतः गावोममाग्रतःसंतु गावोमेसंतुपृष्ठतः गावोमेपार्श्वतःसंतुगवामध्येवसाम्यहं ततश्च
द्विजदांपत्यंसम्यगभ्यर्च्यभोजयेत् लक्ष्मीनारायणंतस्मैनमस्कृत्यप्रदापयेत् अश्वमेधसहस्राणिराजसूयशता
निच कृत्वायत्फलमाप्नोतिगोत्रिरात्रव्रताच्चतत् अथहेमाद्रौ भविष्योत्तरोक्तं गोत्रिरात्रव्रत ॥ ॥ युधिष्ठिरउवाच
भगवंस्त्वत्प्रसादेनबहूनिसुकृतानिमे श्रुतानिबहुपुण्यानिकृतानिमधुसूदन सर्वपापहराणिस्युःसर्वकामप्रदा
निच तंव्रतंश्रोतुमिच्छामिव्रतानांव्रतमुत्तमं किंचिद्योगव्रतंब्रूहियदितुष्टोसिमाधव यत्कृत्वासर्वपापेभ्योनरोनारी
विमुच्यते श्रीकृष्णउवाच कथयामिनृपश्रेष्ठव्रतानामुत्तमंव्रतं महाफलप्रदंचैवतच्छृणुष्वनृपोत्तम यं
यान्कामांश्चवांछतिलभतेतांस्तथैवच तत्क्षणादेवमुच्यतेनराःपापैश्चसर्वशः विष्णोर्भगवतोराजन्कामधेनोः
प्रसादतः सौभाग्यंसंततिंलक्ष्मींप्राप्नोतिमनुजोत्तमः युधिष्ठिरउवाच यदितुष्टोसिभगवन्व्रतस्यास्यविधिंशुभं ब्रू
हिमेयदुशार्दूलकरोमित्वत्प्रसादतः केमंत्राःकेनमस्काराःदेवाताःयैचकीर्तिताः किंदानमर्चनंतत्रकथयस्वसुरो

त्तम ॥ श्रीकृष्ण उवाच ॥ नारदेन पुरा राजन्यदुक्तं सगरादिषु ॥ समाचरितं तत्त्वयो राजंस्तच्छृणुष्व व्रतोत्तमं ॥ मासि भाद्र
पदे शुक्ले त्रयोदश्यां समारभेत् ॥ त्रयोदश्यां प्रभाते तु समुत्थाय शुचिर्भवेत् ॥ गृहीणीयान्नियमं पूर्वं दंतधावनपूर्वकं ॥ आ
चम्योदकमादाय इमं मंत्रमुदीरयेत् ॥ गोत्रिरात्रव्रतं स्यास्यो पवासे करणे मम ॥ शरणं भव मे नित्यं नमस्ते धेनुरूपिणी
प्रसीद त्वं महादेव लक्ष्मीनारायण प्रभो ॥ लक्ष्मीनारायणं देवं सौवर्णं वा स्वशक्तितः ॥ पंचामृतेन गव्येन स्नापयेत्क
मलापतिं ॥ स्थापयेत्सर्वतोभद्रे मंडले षट्दले पि वा ॥ गंधपुष्पैश्च नैवेद्यैः स्तुतिगीतादिनर्तनैः ॥ नारिकेलार्घ्यदानेन श्री
णयेद्वा हरिं तथा ॥ लक्ष्मीकांत जगन्नाथ गोत्रिरात्रव्रतं मम ॥ परिपूर्णं कुरुष्वेमं गृहाणार्घ्यं नमोस्तु ते ॥ आरात्रिकं ततः कुर्या
द्दत्वा कृष्णस्य तुष्टये ॥ नवकुंभजलं भूतहं विष्ण्वान्नेन पूरितं ॥ कृत्वा दिनत्रयं पार्थ प्रीत्या विनिवेदयेत् ॥ पंचपूजां त
तः कृत्वा जलधाराप्रदक्षिणां ॥ पुरा दत्वा तु मुकुटकुंडले कुंकुमं तथा ॥ अन्नमोदान गंधादि दिव्यपुष्पैः सुदीपकैः
अहोरात्रं भवेत्किंचिद्घृतदीपं दिनत्रयं ॥ अर्घ्यदानं ततः ॥ कुर्यान्नारिकेलादिभिः ॥ फलैः ॥ मंत्रो यथा
पंचगावः समुत्पन्ना मथ्यमाने महोदधौ ॥ तासां मध्ये तु या नंदा तस्यै धेन्वै नमो नमः ॥ प्रदक्षिणीकृता येन धेनुः
वंद्या तु पांडव ॥ प्रदक्षिणीकृता तेन सप्तद्वीपा वसुंधरा ॥ गावो ममाग्रतः संतु गावो मे संतु पृष्ठतः ॥ गावो मे पार्श्वतः संतु
गवां मध्ये वसाम्यहं ॥ आरात्रिकं सनैवेद्यं गीतवाद्यं महोत्सवः ॥ कुंकुमं कलशं सूत्रं धेन्वै दद्याद्विचक्षणः ॥ एवं संपूज्य तां धे
नुं सम्यग्भक्त्या दिनत्रयं ॥ यवांश्च यवसं चैव चारयेत्पाययेद्वधः ॥ गोमयादागते धौते कुर्यात्तेन च पारणं ॥ धेन्वै प्रजागरं
कुर्यात्सर्वपापप्रणाशनं ॥ त्रिविधान्मुच्यते पापात्त्रिरात्रेण पांडव ॥ तस्योत्तरकृतात्पापात्प्रहरेण विमुच्यते ॥ चत्वारि वेणु
पात्राणि कारयित्वा प्रपूजयेत् ॥ नारिकेलाम्रकदलीद्राक्षाखर्जूरदाडिमैः ॥ शुभैर्विरूढैः सिंदूरैर्वस्त्रैः कुंकुमकज्जलैः
प्रथमे बीजपूरं दद्याद्द्वितीये दाडिमं शुभं ॥ तृतीये नारिकेलेन दद्याद्दिनत्रयं ॥ करकास्तु त्रयः कार्या ॥ हविष्यान्नेन पू

रिता। लक्ष्मीनारायणं देवं ब्राह्मणैर्भार्यया सह॥ पूजयेत्कुसुमैर्वस्त्रैर्हेमसूत्रैर्युधिष्ठिर॥ ३॥ दंपत्योर्भोजनं देयं धेनुर्भक्त्या च वि-
नत्रयं। पारणे पारिणो विप्रान्निष्टान्वधूश्च भोजयेत्। गुरुरूपाय तां धेनुं द्विजाय प्रतिपादयेत्। सकुंकुमां सवस्त्रां च घंटामुकु-
टभूषितां। गीतवादित्रनृत्याद्यैः स्तुतिपाठपुरस्सरं यायाद्विप्रगृहं यावत्तत्रापयेत्तत एव च। एवं यः कुरुते नारी त्रिरात्रव्रतमुत्त-
मं भवांतरकृतात्पापात्त्रिविधान्मुच्यते नरः॥ पापं काचिन्न पश्येत भर्तृदुःखं नराधिप॥ ७॥ पुत्रपौत्रसुखं तस्या भविष्य-
ति न संशयः। जन्मांतरेष्व सौ नारी वैधव्यं नैव पश्यति। वैधव्यं तु महद्दुःखं न भवेत्तु भवांतरे। अपुत्रो लभते पुत्रान्धनहीनो ध-
नं लभेत्। कायेन मनसा चैव कर्मणा यदुपार्जितं तत्सर्वं पातकं याति गोत्रिरात्रव्रते कृते इह भोगान्स विपुलान्भुक्त्वा पुः पूर्ण-
मेव च। व्रतस्यास्य प्रभावेण स्वर्गलोके महीयते। कीर्तिदं धनदं चैव सौभाग्यकरणं नृप॥ आयुरारोग्यकरणं सर्वपा-
पप्रणाशनं। एतस्मात्कारणाद्राजन्संभाव्य त्वं कुरु व्रतं। यदि राज्यपरां कीर्तिं निर्विघ्नं प्राप्तुमिच्छसि॥ ॥ अथ गुर्ज-
राचारप्राप्तगोत्रिरात्रव्रतं। युधिष्ठिर उवाच। येनापि सकलां लक्ष्मीं नराणां भवेन्न भवेत्॥ संततिर्वर्द्धते स्त्रीणां तद्व्रतं वद मे
प्रभो। कृष्ण उवाच॥ शृणु राजन्प्रवक्ष्यामि व्रतानामुत्तमं व्रतं। येनैव क्रियमाणेन सर्वपापक्षयो भवेत्। गोत्रिरात्रमिति
ख्यातं नृस्त्रीणां फलदायकं। वांछितं जायते तेषां ये पीं चेतसि यत्तते॥ युधिष्ठिर उवाच। कीदृशं तद्व्रतं देव विधानं तत्र की-
दृशं। कथमेव समुत्पन्नं कस्मिन्काले तु केशव॥ ॥ कृष्ण उवाच॥ पुरा कृतयुगे पार्थ मनुर्नाम बभूव ह॥ वैवस्वतकुले जा-
तो बभूव पृथ्वीपतिः॥ द्वितीय इति विख्यातः साक्षान्मनुरिवापरः। नृपाः सर्वे वंशजाता बभूवुर्वरदायकाः॥ नित्यं धर्म-
परो राजा पूजनीयो मनीषिणां। न जायते तु संतानं तस्य एवं वर्तते। स ततः वांछतां संततिं तेन दत्ता मंत्रिपु कौशला। स पुत्रार्थं सप-
त्नीको वसिष्ठस्याश्रमं ययौ। वांछन्हि पार्थिकल्याणं सारसैः स्तोरणीकृतं। विविधानि च वृक्षाणि मार्गे पुष्पफलितानि च। सह-
जा महिषी सार्द्धं रथारूढः स वाहनः। संध्यायां योगिनस्तस्य महर्षेः प्राप्त आश्रमं। सारथिं च समादिश्य वाजीन् विश्रामये

स्यथ रथादुत्तीर्यदांपत्यमाश्रमंतुगतंमुनेः एवंकर्माणिसंध्यायांदिलीपोददृशेगुरुं अरुंधत्यासमासीनंसावित्र्येवपि
तामहं तौप्रणम्यगुरुंतत्रमुनिपत्नींविशेषतः स्थितौतस्यसमीपेतुप्रीत्यानंदिनतौतयोः दिलीपश्चतदर्थंस्यधर्मज्ञलो
कपालकं पप्रच्छकुशलंराज्येवसुधायांशुभंमुनिः दिलीपउवाच कुशलंनःसदादेवस्थितेत्वयिगुरौसति सुराणांचम
नुष्याणांविपक्षोरक्षिताभवान् विषयेममकांतायामपत्यंकिंनजायते नतुकार्यंधरित्र्यामेनिराशाःपितरोमम तथाकु
रुमुनिश्रेष्ठपुत्रोभवतिमेयथा राज्ञाविपत्तिसंप्राप्तौत्वदायत्तंसुखंमुने वेदेतिकथितंराज्ञामुनयेवैयुधिष्ठिर तथामुनिः
क्षणंतस्थौध्यानस्तिमितलोचनः कारणंसंततेराज्ञोमुनिर्दृष्ट्वासमाधिना पश्चान्निवेदितंतस्मैदिलीपायप्रयत्नतः व
सिष्ठउवाच पुरात्वत्रारिमाराध्यवसुधांगच्छतस्तव अभूत्कल्पद्रुमस्याधः कामधेनुर्नवंदिता जातस्तस्यास्तदाको
पोदत्तस्तेशापईदृशः नवंदिताहंभवतासांप्रतंयदिभूपते भविष्यतिनतेपुत्रस्तच्छापोनश्रुतस्त्वया नपूजयेच्च
यःपूज्यान्योवंद्यान्नैववंदते नजायतेतुकल्याणंपातकैरनुलिप्यते दिलीपउवाच कृतोमयापराधोयंकिंकरोमि
महामुने संततिर्जायतेयेनतद्व्रतंवदमेप्रभो वसिष्ठउवाच अन्यैर्नानाविधैःपुण्यैस्तपोभिर्नृपदुःसहैः नजाय
तेतुसंतानंगोत्रिरात्रव्रतंविना सपत्नीकःसवत्सांमेधेनुं राजन्फलप्रदां आराधयैकाग्रमनागोत्रिरात्रव्रतंकुरु प्रा
वदित्थंदिलीपस्यमुनिनाकथितंव्रतं तावच्चनंदिनीधेनुर्वनादागच्छतेशुभा कुंडोध्नीतिलकंसितंसुकापिलादुग्धंशुचिं
बिभ्रती देवानांवरदाशुभोदधिभवाकामप्रदापाटला गीर्वाणाःसकलाःश्रुतौवपुषिवैतिष्ठंतियस्याःश्रुते
संपूर्णांशशिनःकलांचदधतीश्रेयस्करीपूर्णिमा भाद्रेमासिसमायातेशुक्लपक्षेतुपार्थिव प्रातःस्नात्वात्रयो
दश्यांनियमंतुसमाचरेत् समुपोष्यगोत्रिरात्रंभक्तिकृत्वाततस्तव भोक्ष्यहानिचतुर्थेहंसौभाग्यंदेहिगौर्मम इति
यममंत्रः ततोगाश्चासमभ्यर्च्यमंडलेगंधदीपकैः नगरैःशतपत्रैश्चचंपकाद्यैःशुभाननां गावोममाग्रतःसंतुगावो

मेसंतुष्ठ्वतः गावोमेपार्श्वयोःसंतुगवांमध्येवसाम्यहं पंचगावःसमुत्पन्नामथ्यमानेमहोदधौ तासांमध्येतु
योनंदातस्यैधेन्वेनमोनमः इतिपूजामंत्रः फलैर्नानाविधैः पुष्पैर्गंधैरपिस्वशक्तितः पूजनीयाप्रयत्नेनदद्याद
र्घ्यंविधानतः नालिकेरंचकूष्मांडंमातुलिंगंचदाडिमं समिष्टान्नंचनैवेद्यंकारयेद्यवसंयुतं गोत्रिरात्रव्रतार्थायफल
मद्यकरेधृतं सर्वकामप्रदंदेविगृहणार्घ्यंनमोस्तुते इत्यर्घ्यमंत्रः वस्त्रयुग्मंविधानेनदद्याद्वासांसिदक्षिणां सप
त्नीकायगुरवेस्वशक्त्याचव्रतीनरः दिनानित्रतिभिस्त्रीणिश्रोतव्याचकथाशुभा जितक्रोधैस्ततःसर्वैःस्त्रीभिर्वापुरु
षैरपि एवंसपूज्यविधिवल्लक्ष्मीयुक्तंतुकेशवं चतुर्थेदिवसेप्राप्तेततोधेनुंविसर्जयेत् अथधेनुसवत्सांचमंत्रेणाने
नपार्थिव दद्याद्विप्रायविदुषेधर्मज्ञेशास्त्रपारगे परिपूर्णंव्रतंकृत्वादत्वाकामानभीप्सितान् विप्रायत्वंमयादत्तामा
तर्गच्छ[illegible]यथासुखं इतिदानमंत्रः ॥ सर्वदानानिदेयानिस्वशक्त्याव्रतिभिर्नरैः विविधेभ्योद्विजेभ्यश्चदक्षिणांचस्व
शक्तितः वित्तशाठ्यंनकुर्वीतदापयेच्चततोनरः गृहंयावत्व्रजेत्तिष्ठन्गीतवाद्यपुरस्सरं गोपालानांचपाथेयंपूजा
पूर्त्तिकरंपरं यवायेचारितानित्यंफलैर्नानाविधैःसह भुक्तायेकामधेन्वाचसंयुक्तागोमयेनच पारणंतैःप्रकर्तव्यं
सर्वैरिष्टजनैःसह सपत्नीकायगुरवेदत्वाचान्नंसदक्षिणं कृष्णउवाच एवमाराध्यताधेनुंराजावैभक्तितत्परः
ततःप्रजानामधिपः प्रभातेसुरभिंमुनेः भाद्रेमासिसितेपक्षेत्रयोदश्यांयुधिष्ठिर पूजांकृत्वाविधानेनमुमोच
त्वरितंशुचिः संध्यायप्रभृतिस्थित्वाश्रायर्योपुनराश्रमं श्रर्चांसुदक्षिणाकर्तुंनत्वाचाविधिवद्बलिं ययौधेनोःस
मीपेतुवलिंदत्वादिनत्रयं श्रनुयातस्ततोधेनोस्तृतीयेदिवसेपुनः जगतींगोरूपधरामिवोदधिपयोधरां लताभिः
श्चततोराजापुष्पैर्वर्धयितस्तदा जयशब्दंचभापंतेपक्षिणःसुंदरस्वनाः गीतंचवनदेवीभिर्गायमानंयशःस्वकं शुश्रा
वचततोराजाभृशंमनसिहर्षितः तद्दिनेवैमुनेर्धेनूराज्ञोभावंपरीक्षितुं विवेशगह्वरंतत्रपार्वत्याश्चपितुर्गृहं कृत्रिम

श्चततःसिंहोमुनेर्धेन्वाभयंकरः सिंहश्चददृशेराज्ञाधेनुंकर्पन्बलेनवै दृष्टाराज्ञातदाधेनुःक्रंदमानास्वरोल्वणैः ततो
धनुर्धरःसोपितांमोक्तुमुपचक्रमे तूण्याःसिंहवधार्थायराजावाणंसमाददे उत्पा स्तुतदारोधःकोपयुक्तोबभूव
सः धनुष्यारोपयन्वाणंचित्रन्यस्तइवस्थितः हस्तस्यनिश्चलत्वेनक्रोधस्तस्यव्यवर्धत विस्मयंप्रापपार्थिः
होराजानंवेयुधिष्ठिर म.नंवस्यांगिराप्राहदृष्टत्वेनगाविस्थितः सिंहउवाच वाणःप्रयुक्तोभवताद्वृथामयिभ
विष्यति ततःकष्टेनमहताश्रमंमाकुरुसर्वथा नमारुतस्यवेगोहिपर्वतोन्मूलनेक्षमः जायतेनमहाराज
स्यात्केवलमनोःकुले महेश्वरस्यमांराजन्नाम्नाकुंभोदरंतुवै सेवकानांचसर्वेषांमुख्यंजानीहिभूमिप विलोक्
येमंपुरतोदेवदारुंमहाद्रुमं सिक्तःस्नेहेनभूपालशिवयायंसुतःकृतः कदाचिदागतोहस्तीभग्नस्तेनमहाद्रुमः
तस्यसंरक्षणार्थायनियुक्तोयंशिवेनतु कृत्वाशिवेनसिंहत्वंयुक्तोहंजीवभोजनः तदीयंखलुगौराजन्भक्ष्यार्थसमु
पागता त्यक्तालज्जांनिवर्तस्वसुभक्तोसितगुरोर्भवान् आपत्कालइदंवृत्तंनस्याच्छस्त्रभृतांयदि दोषोनजायतेते
तस्ययशोराजन्नगच्छति श्रुत्वागिरंतुसिंहस्यराजाचेनमुवाचह ईश्वरेणसमोनान्योवेत्सिसिंहभवानपि सभीया
च्चकथंयातिममधेनुरियंगुरोः प्रसिद्धदेहंगृहणीष्वमुंचधेनुसवत्सकां भविष्यतिजनन्याश्चवत्सोमार्गविलोकयन्
सिंहंनतुदिलीपायकथितंवैतदावचः देहांतरेचदृष्टानिभयकारीणिकुर्वता लोकेनहेतुनापार्थकोतंछत्रंचमत्कृतं स
र्वस्यजगतोराज्यंवपुरेतन्नवंवयः त्यक्तुमिच्छसिनोराजन्मूर्खत्वंकथमीदृशं ददासिचकथंप्राणान्प्रजापालनतत्परः
जीवन्नेवमहाराजमुनेःकोपश्चशाम्यति ततोरक्षस्वकंदेहं राज्यंचकुरुभूमिप यान्चोवाचसिंहोसौनगेनानुगता
गिरः दिलीपोपितदापार्थवाणीमेतामुवाचह गवानिरीक्षितश्चैवभूमिपोदीननेत्रया किंमेराज्येनभो.सिंह
विष्टपेजीवनेनमे यशोगनंचमेसर्वंगुरोर्धेनुंग्रहीष्यसि यदिसिंहततश्चाग्रेसिंहस्यपतितस्तदा यावदित्थंच

पतितोमांसस्यापिंडवन्नृप तावत्सिंहोरवंकृत्वाधावितश्चभयंकरः दृष्ट्वासिंहंनिपतितंचचलोनबभूवह तावत्तस्यो
परिष्टाच्चपुष्पवृष्टिःपपातवै उत्तिष्ठवत्सभूपालवाचमित्थंनिशम्यसः उत्थितश्चपुनश्चाग्रेगांददर्शनवैहरिं सेव
याचगुरोःपार्थभक्त्याचैवविशेषतः प्रीताकामदुघाहंचवरंयाचयतद्भवान् योजयित्वाकरौराजायाचेतनयंततः
वंशकर्तामहाप्राज्ञःशिवभक्तोनिरंतरं ॥ धेनुरुवाच ॥ गोत्रिरात्रव्रतंराजन्मद्भक्त्याभवताकृतं तनोयंस्यात्तदद
क्षःपुत्रःपौरुषविग्रहः येचान्येपिकरिष्यंतिगोत्रिरात्रव्रतंमम तेषांकामंप्रदास्यामिमनसीप्संनसंशयः इत्युक्त्वा
चलिताधेनुर्वसिष्ठस्याश्रमंप्रति गामागतांवलिनीत्वाआययोतुसुदक्षिणा पूजांकृत्वाविधानेनराजपत्नीविशेष
तः प्रदक्षिणाक्रियांकृत्वाचलितावैयुधिष्ठिर आश्रमेचततोगत्वादिलीपोसौततःपुनः गुरोरग्रेचतत्सर्ववृत्तांतमवदी
त्पुनः नंदितौचतदापार्थदंपतीतौसुकोमलौ पारणंचततःकृत्वाप्रास्थितौनगरंप्रति हुताशंचनमस्कृत्यहोतारंगांत
[illegible] आगतश्चततोराजाउत्पताकंपुरंप्रति राज्ञातेनकृशांगेनराज्यमारोपितंभजे दिनैःकतिपयैरेवगोत्रिरात्र
[illegible]राज्यंचकृर्वंस्तस्यसुतस्तस्यमहाबली प्रभातेसुमुहूर्तेचउत्पन्नोरघुसंज्ञया रम्यंजातंतदासर्वसंजातानि
[illegible] [illegible]वाद्यैर्वादित्र शीतलावपुः मृदंगानांस्वनैरम्यैः पूर्णंखसमभूत्तदा प्रजाःसर्वास्तदापा
[illegible] गोत्रिरात्रप्रभावेणराज्ञःपुत्रोबभूवह पुरंदरस्यजेताचमहाधर्मपरायणः दिग्विजयस्ययज्ञस्य
कर्तासोपियुधिष्ठिर [illegible]विजयंकृत्वाविप्रेभ्यश्चददौवसु ईदृशश्चाप्ययंसूनुर्गोत्रिरात्रप्रभावतः तदाप्रभृतिवैलोका
[illegible] [illegible] कृतंतत्रसर्वकामार्थसिद्धये सर्वाभिर्देवपत्नीभिःकृतंचव्रतमुत्तमं गोत्रिरात्रव्रतंपुण्यं
[illegible] [illegible]युधिष्ठिर साक्षादनंतरमातुः कृतामनसिपार्थिव भाद्रपदेसवत्सांत्वं
[illegible]परवगां एवं[illegible]पार्थगोत्रिरात्रव्रतंपुनः सिद्ध्यंतिसर्वकार्याणिसुखंचैवप्रवर्द्धते नजायतेयदा

तपोभिर्दुष्करैःकिंचिद्यज्ञैस्तर्थिव्रतादिभिः
रंयथस्याःपार्थभुवस्तले भक्त्येदयदिकुर्वीततस्याःस्याच्चनसंशयः तपोभिर्दुष्करैःकिंचिद्यज्ञैस्तर्थिव्रतादिभिः
मुक्तोखिलेभ्यःपापेभ्योव्रतमेतद्विधायतु कुर्वंतियेव्रतमिदंजगतिप्रसिद्धंपापापहंसकलचिंतितकामदंच ॥
आरुह्यतेवरविमानमनुत्तमंचस्वर्गंप्रयांतियमभृत्यभयंविहाय ॥ इतिभविष्योत्तरेगोत्रिरात्रव्रतं ॥
अथोद्यापनम ॥ युधिष्ठिरउवाच कथयस्वमहापुण्यंगोत्रिरात्रव्रतस्यवै उद्यापनविधिंकृष्णयेनचीर्णेन
तत्फलम् ॥ श्रीकृष्णउवाच वर्षेचतुर्थेसंप्राप्तेगोत्रिरात्रव्रतस्यवै उद्यापनविधिंवक्ष्येसर्वेषांव्रतसिद्धये तृती
येदिवसेस्नायान्मध्याह्नेविधिपूर्वक देवान्पितॄन्समभ्यर्च्यशुद्धेचसुगृहेव्रती रात्रौचसर्वतोभद्रेगौरीतिलकमुत्तमं पूर
येत्पंचभिर्वर्णैः शोभनंचयथोदितं ताम्रस्यकलशंकुर्यात्ताम्रपात्रसमन्वितं मासैनैकेनराजेंद्रलक्ष्मीनारायणं
विभुं नवेसूक्ष्मेधृतवस्त्रेदेवार्थंपरिकल्पयेत् वंशपात्राणिकुर्वीतसौभाग्यगुणचिह्नकैः विरूढवस्त्रपक्वान्नैर्नारि
केलादिभिः फलैः विलेपनैश्चपुष्पैश्चधूपैर्दीपैस्तथोत्तमैः पंचामृतैश्चनैवेद्यैः पूजयेद्विधिपूर्वकं लक्ष्मी
नारायणंदेवंगांसवत्सांविशेषतः रात्रौजागरणंकृत्वागीतवादित्रकौतुकैः ततःप्रभातसमयेहोमंकृत्वाचवैष्णवं आ
चार्यंवरयेत्तत्रवेदवेदांगपारगं तदाज्ञयाचकर्तव्यंसाधुकर्मप्रयत्नतः गोत्रयंचप्रदातव्यमेकामपिसवत्सकां
वहुदुग्धांसुशीलांचतारुण्याभरणान्वितां दंपतीपरिधानंचवस्त्रैराभरणैः शुभैः शय्यांसोपस्करांदद्यात्पानपात्रं
कमंडलुं चामरंघृतपात्रंचतिलपात्रंसदक्षिणं पात्राणिचसुवर्णंचभोज्यागव्येनवैद्विजाः एवंधेनुंचविप्रायप्रदद्या
चपृष्ठतोव्रजेत् पदेपदेऽश्वमेधस्यफलंप्राप्नोत्यसंशयः अवारितान्निदानानिदत्वातंचविसर्जयेत् भूयसींदक्षिणां
दद्याद्व्रतसंपूर्तिहेतवे गोपालेभ्योपिदद्याच्चशष्कुल्यादिसकंवलं सर्वंक्षमापयित्वातुपारणंचततश्चरेत् अनाथै
र्व्याधिमुक्तैश्चसीदद्भिश्चकुटुंबकैः गवांभक्षितमन्नंयद्दुग्धेनपरिपाचितं तेनान्नेनप्रकर्तव्यादेहस्यशुद्धिमिच्छता

एवमुद्यापनंकार्यंव्रतस्यफलमिच्छता शक्त्यभावेद्विजानुज्ञांगृह्णीयुर्व्रतिनःसदा तयातत्पूर्णतामेतिनान्यथापिकदा
चन नारीवापुरुषोवापिपुत्रवान्जायतेध्रुवं इहलोकेसुखभुक्त्वांतेगोलोकमाप्नुयात श्रीकृष्णउवाच एतत्तेकथि
तंराजन्व्रतस्योद्यापनंशुभम् श्रोष्यंतिवापठिष्यंतितेषांसर्वेमनोरथाः येकरिष्यंत्यसंदेहंतेयालोकाश्चशाश्वताः

इतिभविष्योत्तरेसोद्यापनंगोत्रिरात्रव्रतम्

अथात्रैवप्रसंगादशोकत्रिरात्रव्रतभविष्योत्तरे ॥ ॥ श्रीकृष्णउवाच ॥ शृणुराजन्पुरावृत्तमयोध्यायांव्रतं
शुभं वसिष्ठेनमुनींद्रेणसीतायैयन्निवेदितं विधायरावणवधंयदारामोपुरेभ्यगात् तदासीताप्रणम्याथवसिष्ठंवा
क्यमब्रवीत् सीतोवाच भगवन्दंडकारण्याद्रावणेनहृतापुरा नपश्यामितदाकिंचिदात्मीयंविकलेंद्रिया
मासान्दशोषितातत्रराक्षसेनहृतासती अशोकवृक्षप्रणताजाताचिंतापरायणा उक्तांत्रिजटयातत्रवाक्यंहेत्व
थंसयुतं अशोकंप्रणमसीतेविशोकात्वंभविष्यसि तथेत्युक्तंमयाब्रह्मन्यथोक्तत्रिजटावचः ततः प्रभृत्यहंशा
श्वदशोकव्रतमारभे तेनव्रतप्रभावेणहनुमान्पवनात्मजः शतयोजनविस्तीर्णंतीर्त्वासागरमव्यय मयादृष्टो
द्विजश्रेष्ठसाभिज्ञानोमहाबलः पुनश्चकुशलीजातोदग्ध्वालंकांमहाबलः ततोमेप्रत्ययोजातोव्रतस्यास्यमहात
रोःअस्यचव्रतराजस्यप्रभावेणात्मजोहरिःततः कैश्चदहोरात्रैर्भर्तामेराघवोबली निहत्यरावणंसंख्येमांविशुद्धांगृही
तवान् तदहंभगवन्विप्रपृच्छामित्वांदृढव्रतं अशोकस्यप्रभावंमेवक्तुमर्हस्यशेषतःव्रतस्यतस्यपुण्यंतुपुराणोक्तंमहीं
तले अथवासुरलोकेपुसुरनारीनिषेवितं वसिष्ठउवाच॥ एवमेतजनकजेयथावक्ष्यसिसुव्रते अशोकस्यप्रभावेणतद्व
ाक्यमयाधुनाशृणुचात्रमयाख्यातंनंदनोदिव्यकानने वृहस्पतिमुखाच्छ्रुत्वायज्जातपरमाद्भुतंवृत्राभिभूतेनेंद्रेणहतो
यदात्महासुरःविश्वंसत्वाद्बुद्धिहानिस्तस्यधर्मेथजायत ब्रह्महत्यामवाप्याथदेवेंद्रोनष्टचेतनःत्रैलोक्यराज्यंत्यक्त्वाशु

त्रैलोक्यराज्यंसकलजहारवलदर्पितः ततःशचीप्र
समुरारिर्भयार्दितः एतस्मिन्नंतरेदेविनहुपोनृपसत्तमः
व्यथिताहतराज्यमवेक्ष्यसा नदनांतरमासाद्यतपस्तेपेसुदुष्करंतांश्रुत्वाधर्मनिरताबृहस्पतिरुदारधीःआगत्य
नंदनेदेवींवाक्यमाहमहातपः ॥वृहस्पतिरुवाच किमर्थंतप्यतेदेवि तपः परमदुष्करं त्वयाकिंप्राथ्यंतेतेन
तपसाब्रूहिकारणम् ॥ शच्युवाच ॥ हत्याभिभूतंदेवेंद्रंहृतराज्यंहतात्विप क्वापिप्रनष्टंतंविप्रनजानेहंप्रियंपतिं
एतस्मात्कारणाद्ब्रह्मन्तपउग्रंसमाश्रिता यथापुनर्निजंराज्यंदेवेंद्रः प्राप्नुयादिति कतिष्ठतिमुनेब्रूहिसुरराट्शत्रु
तापनः प्रसादंकुरुमेदेवसंयोगंतेनचाप्नुयां ॥ वाक्पतिरुवाच ॥ शृणुपौलोमिदेवेंद्रोयथानष्टोभयातुरः मानसों
भसिसंभूतपंकजानरमाश्रितः ब्रह्महत्याप्रभावेणउद्वेगंगुरुमाश्रितः अभिभूतमिहापश्यत्ततोप्सुविलयंगतः का
मंततःप्रसंगेन सर्वंप्राप्स्यसिसुव्रते वहुकालेप्सितंयस्मात्तपसालभ्यतेफलं स्त्रीणापुष्टिप्रदंह्येकंव्रतंप्रोक्तंस्वयंभुवा
सावित्र्या पृच्छमानायास्तत्त्वंकर्तुमिहार्हसि अशोकव्रतमित्येवनाम्नाख्यातंत्रिविष्टपे येनचीर्णेनपौलोमिनारीदुः
खंनविंदति हरः स्वयंभवत्येषवृक्षराजेषुनंदने अस्मिंस्तुष्टेहरस्तुष्टइतिविज्ञायनिश्चितं ॥ शच्युवाच पुन्नागनाग
वकुलंचंपकाद्यान्महीरुहान् परित्यज्यकथंचान्यान्हरोस्मिन्कृतसन्निधिः वाक्पतिरुवाच हरेणानिर्मितःपूर्वंअशो
कोयंकृपालुना लोकोपकारकरणेततोयंशिववल्लभः वसिष्ठउवाच निर्माय वृक्षप्रवरंप्रणम्यभक्त्यार्चयित्वाविधिव
च्चधर्मंपप्रच्छदेवीपुनराहनाम्नादेविशृणुत्वंविधिमस्यसर्वं॥वृहस्पतिरुवाच आरभ्यतद्व्रतंकार्यंत्रिरात्रंसमुपोषणं
त्रिरात्रंदेविविख्यातमशोकतरुमूलके कार्यंनारीभिरमलंमनोवाक्कायकर्मभिःतत्र प्रदक्षिणादेयाअष्टोत्तरशतंफलैः
नारिकेलैश्चखर्जूरैर्गोस्तनीभिर्दिनेदिने मंत्रेणानेनमनसापूजयंतिसदाशिवं अशोकशोकापनुदसर्वकामफलप्रद
व्रतेनानेनपूर्णेनयथोक्तफलदोभव इतिप्रदक्षिणामंत्रः ततस्तृतीयेदिवसेसमभ्यर्च्यविधानतः महादेवंवृप

युतंवंशपात्राणिकारयेत् अनेनैवविधानेनयःकुर्य्याद्व्रतमुत्तमं वैधव्यनाप्नुयान्नारीपुत्रसौख्ययुताभवेत् वसिष्ठउवाच
॥ वृहस्पतिमुखाच्छ्रुत्वाशचीचक्रेव्रतोत्तम शास्त्रोक्तविधिनासीते भक्त्यादेवःसमागतः ब्रह्महत्याविनिर्मुक्तोय
थाभवतिवासवः तथात्वमपिवांछार्थंव्रतमेतत्समाचर यथासाध्वीषुसुश्रुश्रीप्राधान्यजायतेक्षितौ व्रतमेतत्कृतं
लोकेस्ख्यातादेवीभविष्यति व्रतमेतदशोकस्यसर्वकामफलप्रदम् कृष्णउवाच वसिष्ठस्यवच श्रुत्वा सीताचक्रेव्र
तोत्तमं रामाज्ञांसमनुप्राप्यअयोध्यायांचकारसा सीताव्रतेकृतेतस्मिन्नदु खहीनासदाभवेत् युधिष्ठिरउवाच ॥
अशोकव्रतराजस्यपूजांदेवविधानतः कादेवतात्रपूज्यानारीभिर्वदकेशव श्रीकृष्णउवाच ॥ अशोकवृक्षेतिष्ठं
ते सर्वेदेवायुधिष्ठिर पल्लवेपुचशाखासुशिवाद्याःसर्वदैवहि अशोकसन्निधौराम पूजनीयःसलक्ष्मणः
सीतयासहितोराजन्विष्णुरंशोयतोमतः पृथङ्मंत्रैःपृथग्यस्त्रैरशोकाख्यायथाक्रमं पूज्याश्चभरतश्रेष्ठपुराणो
क्तविधानतः अशोकवृक्षाविहिताः शिवाद्यायेसुरोत्तमाः अशोकपूजनेनाशु तैःसंतुष्टाभवंत्विह गौ
र्य्यालक्ष्म्यातथेंद्राण्यादमयंत्याचसीतया त्वंसमाराधित पूर्वं मशोकफलदोभव इतिपूजामंत्रः ॥ अशो
कवनिकामध्येसीतयात्वंप्रसाधितः अशोकसंफलफलोगृहाणार्घ्यंकृतंमया इत्यशोकार्घ्यमंत्रः । रावण
स्यवधार्थायउत्पन्नस्त्वंमहीतले विष्णोरंशोसिदेवेशगृहाणार्घ्यंनमोस्तुते तातभक्तयुन्मुखरामवदेहंलोकसुद
रं इतिरामार्घ्यमंत्रः । रामभक्तियुतंभ्रातंसुमित्रानंदवर्धनं तंलक्ष्मीवर्द्धनंगौरंलक्ष्मणंपूजयाम्यहं इतिल
क्ष्मणपूजा ॥ अवनीतलसंभूतेसीतेसर्वांगसुंदारे गृहाणार्घ्यंमयादत्तपूजांजनकनंदिनि इतिसीतापूजा
लक्ष्मीस्त्वंसर्वदेवस्यविष्णोरंशामहीतले अवतीर्णामयादत्तगृहाणार्घ्यंनमोस्तुते इतिसीतायाअर्घ्यमंत्रः ए
वसपूज्यविधिवत्सर्वशोकविनाशनं सर्वपापप्रशमनंसर्वकीर्त्तिविवर्द्धनं अपुत्रयापुरापार्थपार्वत्यामंदिराचले

अशोकःशोकशमनःपुत्रत्वेपरिकल्पितः जातकर्मादिकंचास्यअशोकस्यमहातरोः कारितंविधिवत्तत्रतेनार्शा
कोनगोत्तमः याव्रतंकुरुतेनारीपुराणोक्ताविधानतः अशोकस्यप्रभावेणसर्वान्कामानवाप्नुयात अवैधव्ययु
तासातुलक्ष्मीसान्निध्यमाप्नुयात सर्वोपहारंराजेन्द्रब्राह्मणायनिवेदयेत् कथामपिसमाकर्ण्ययःकुर्य्याद्द्विजपू
जनं व्रतस्यफलमाप्नोति सव्रतोहिनसंशयः युधिष्ठिरउवाच विशेषंब्रूहिमेदेवअशोकतरुपूजने येनार्चिततरो
सर्वंप्राप्यतेसकलंफलं श्रीकृष्णउवाच कथयामितरोराजन्याभिर्व्रतामिदंकृतं मनुष्यदेवगंधर्वनारीभिःपुत्र
वृद्धये अनसूययात्रिपत्न्याअरुंधत्यातथैवच देवक्यासीतयाचैंद्र्याद्रौपद्यासत्यभामया दमयंत्याचसावि
त्र्यातद्व्रतंकृतमुत्तम अशोकःपूजितःपूर्वं यथावच्छृणुपार्थिव अशोकोराजतश्चैवसौवर्णश्चतथाशिवः तथै
वकारयेत्सीतांसौवर्णौरामलक्ष्मणौ पूजयेद्विधिवन्मंत्रैः पूर्वोक्तैर्नृपसत्तम अशोकंपूजयेद्वृक्षंप्ररूढंशुभपल्लवैः
विरूढैःसप्तधान्यैश्चगुणकमोदकैःशुभैः कालोद्भवैः शुभैर्दिव्यैर्नारिकेलैःसदाडिमैः पुष्पादिभिस्तस्याधूपैः पूज
येत्तरुमुत्तमं अशोकःपांडवश्रेष्ठशोकंनाशयतिस्मृतः पितृमातृपतीनांचश्वशुराणांतथैवच अशोकस्त्वंगो
कहरोभवसर्वत्रनःकुले इतिश्रीभविष्योत्तरेअशोकत्रिरात्रव्रतम्
अथभाद्रशुक्लचतुर्दशीकृत्यानिनारदीये ॥ भाद्रशुक्लचतुर्दश्यामनंतव्रतमुत्तमं कर्तव्यमेकभक्तंहिगोधूमप्रस्थपिष्टकं
विपाच्यशर्कराज्याक्तमनंतायनिवेदयेत् गंधाद्यैःप्राक्समभ्यर्च्यकार्पासंपटजंतुवा चतुर्दशग्रंथियुतंसूत्रंकृत्वासुशोभ
नं ततःपुराणमुत्तार्य्यसूत्रंक्षिप्त्वाजलाशये निबध्नीयान्नवंनारीवामदक्षेभुजेपुमान् विप्रायमिष्टपक्वान्नंप्रदद्याद्दक्षिणा
न्वितं स्वयंचतन्मितंचाद्यादेवंकुर्य्याद्व्रतोत्तम मंडलंसर्वतोभद्रंधान्यवर्णैः प्रकल्प्यच सुशोभनंन्यसेत्तत्रकलशंता
म्रजंमुने तस्योपरिन्यसेद्धैमीमनंतप्रतिमांशुभां पीतपट्टांशुकाछन्नांतत्रतांविधिनायजेत् गणेशमातृकाःखेटान्

ळोकपालान्यजेत्पृथक् ततोहोमंहविष्येणकृत्वापूर्णाहुतिंचरेत् शय्यांसोपस्करांधेनुंप्रतिमांचद्विजोत्तम प्रदद्याद्गुर
वेभक्त्याद्विजानन्यांश्चतुर्दश संभोज्यमिष्टपक्वान्नैदक्षिणाभिः प्रतोषयेत् एवंयः कुरुतेऽनंतव्रतंप्रत्यब्दमादरात्
सत्वनंतप्रसादेनजायतेभुक्तिमुक्तिभाक् अथात्रैवकदलीव्रतं कदलीव्रतमप्यत्रतद्विधानमिदंशृणु नरोवायदि
वानारीरंभावनमुपस्थितंस्नात्वासंपूजयेद्गंधपुष्पधान्यांकुरादिभिः दधिदूर्वाक्षतैर्दीपैर्वस्त्रैःपक्वान्नसंचयैः एवंसं
पूज्यमंत्रेणततःसंप्रार्थयेच्चतां अप्सरोमरकन्याभिर्नागकन्याभिरर्चिते शरीरारोग्यलावण्यंदेहिदेविनमोऽस्तु
ते इतिसंप्रार्थ्यकन्यास्तुचतस्रोवासुवासिनीः संभोज्यांशुकसिंदूरकज्जलालक्तकार्चिताः नमस्कृत्यनिजंगेहंसम
प्यैनंव्रतंव्रजेत् एवंकृतेव्रतेविप्रलब्ध्वासौभाग्यमुत्तमं इहलोकेविमानेनस्वर्गलोकेव्रजेत्परामिति ॥
अथभविष्योक्तभाद्रपदशुक्लचतुर्दश्यामनंतचतुर्दशीव्रतं तत्र चतुर्दश्यौदयिकीग्राह्या उदयेत्रिमुहूर्तापिग्राह्यानंत
व्रतेतिथिरित्युक्तेः दैवकर्मत्वाच्च चतुर्दश्याचपूर्णिमेतियुग्मवचनात् तथाभाद्रपदस्यांतेचतुर्दश्यांसितेद्विज पौ
र्णमास्याःसमायोगेव्रतंचानंतकंचरेदितिभविष्योक्तेः मुहूर्तमपिचेद्भाद्रेपूर्णिमायांचतुर्दशी संपूर्णांतुविदुस्तस्यां
पूजयेद्विष्णुमव्ययमिति स्कांदाच्च दिनद्वये-यौदयिकत्वेसंपूर्णत्वात्पूर्वैव कालतत्वविवेचनकृत्यरत्नावलीनिर्णय
सिंधुमयूखादिष्वप्येवं माधवीयेउदयव्यापिन्यातिथ्यंतरवत्त्रिमुहूर्तेतिमुख्यः कल्पः द्विमुहूर्तेत्यनुकल्पइत्युक्तं
निर्णयामृतेतुस्वल्पायामप्युदयकालव्यापिन्यांचतुर्दश्यामुपक्रम्यपूर्णिमाभावेपिपूजादिककार्यं उदयकालव्या
पिन्यास्तिथेर्दैवकृत्यसंपूर्णत्वविधानात् तदुक्तंउपवासव्रतादीनांघटिकैकापियाभवेत् उदयेसातिथिर्ज्ञेयावि
परीतातुपैतृकइत्यादि वस्तुतस्तुमुहूर्तमपिचेद्भाद्रेइति स्कांदवाक्येनसंपूर्णत्वाभिधानान्मध्याह्नेभोज्यवेलायामिति
कथावाक्याच्चपूजनंमध्याह्नएवकर्तव्यंमहाष्टम्यादिवत्दिवोदासप्रतापमार्तंडयोस्तुमध्याह्नेभोज्यवेलायामितिकथा

श्रवणान्मध्याह्नव्यापिनीग्राह्येत्युक्तं अथानंतपूजनविधिःतत्रमासपक्षाद्युल्लिख्याखिलपापनिर्मुक्तिपूर्वकोत्तमसिद्धि पुत्रपौत्रधनधान्यसंपत्त्यारोग्यामुष्मिकपरमगतिप्राप्तये चतुर्दशवर्षाद्येयथाविध्यनंतव्रतंकरिष्य इतिसंकल्पकृत्वा मंडलंसर्वतोभद्रंकृत्वाकुंभंतुविन्यसेत् तत्राष्टदलपद्मंतुपूजयेद्विष्णुमव्ययं कुंभोपरिपात्रंविन्यस्य तदुपर्यष्टदलं कृत्वा तत्रपूजयेदित्यर्थः कृत्वादर्भमयंदेवंफणासप्तकमंडितं तस्याग्रतोदृढंसूत्रं कुंकुमाक्तंसुशोभनं चतुर्दशग्रंथियुतमुपस्थाप्यप्रपूजयेत् ततस्तुमूलमंत्रेणनमस्कृत्यचतुर्भुजं नवाम्रपल्लवाभासंपिंगलश्मश्रुलोचनं पीतांबरधरंदेवंशंखचक्रगदाधरं प्रसन्नवदनंविष्णुंविश्वरूपंविचिंतयेदितिध्यानम् । अत्रग्रंथिदेवताः विष्णुरग्निस्तथादित्यःसहस्राक्षःपितामहः इंद्रःपिनाकीविघ्नेशः स्कंदः सोमस्तथैवच वरुणः पवनःपृथ्वीवसवोग्रंथिदेवता इतितत्रावाह्यपूजयेत् आगच्छानंतदेवेशतेजोराशेजगत्पते क्रियमाणांमयापूजांगृहाणसुरसत्तमसहस्रशीर्षेत्यावाहनम् १ नानारत्नसमायुक्तकार्तस्वरविभूषित स्वासनंदेवदेवेशगृहाणपुरुषोत्तम पुरुषएवेत्यासनं २ गंगादिसर्वतीर्थेभ्योमयाप्रार्थनयाहृतं तोयमेतत्सुखस्पर्शंपाद्यार्थंप्रतिगृह्यतां एतावानस्येतिपाद्यं ३ अनंतानंतदेवेशअनंतगुणसागर अनंतानंतरूपोसिगृहाणार्घ्यंनमोस्तुते त्रिपादूर्ध्वेत्यर्घ्यं ४ कर्पूरवासिततोयंमंदाकिन्याःसमाहृतं आचम्यतांहृषीकेशत्रैलोक्यव्याधिनाशन ततोविराडित्याचमनं ५ वांछितंकुरुमेदेवदुष्कृतंमाविचारय मधुपर्कंगृहाणेदंत्रैलोक्यार्तिभयापह इतिमधुपर्कम् ६ ततः पुनराचमनं पूर्वोक्तमंत्रेण शर्करामधुसंमिश्रंपयोदधिघृतंतथा पंचामृतेनस्नपनंगृहाणजगतांपते आप्यायस्वइतिदुग्धंदधिक्राव्णइतिदधि घृतंमिमिक्षेतिघृत मधुवातेतिमधु स्वादुःपवस्वेतिशर्करा इतिपंचामृतं गंगाचगोमतीरेवायमुनाचसरस्वती नदीनदसहस्राणांतोयमेतत्समाहृतं अनंतगुणरत्नायविश्वरूपधरायच नमोमाहात्म्यदेवायअनन्तायनमोनमः यत्पुरुषेतिस्नानं

पीतांबरयुगंदेवसर्वकामार्थसिद्धये मयानिवेदितंभक्त्याग्रहाणसुरसत्तम तंयज्ञमितिवस्त्रं दामोदरनमऽस्तुत्राहि
मांभवसागरात् ब्रह्मसूत्रंसोत्तरीयंग्रहाणपुरुषोत्तम तस्माद्यज्ञात्सर्वहुतःसंभृतमित्युपवीतं कस्तूरीकुंकुमोपेतंकर्पू
रेणचसंयुतं गंधंदास्यामिदेवेशअनंतायनमोनमः श्रीखंडचंदनंदिव्यंगंधाढ्यंसुमनोहरं विलेपनंसुरश्रेष्ठप्रीत्यर्थं
तवगृह्यतां तस्माद्यज्ञात् ऋचःसामानीतिगंधं नमःसर्वहितार्थायजगदाधारहेतवे सर्वसंस्थितरूपायअनंताय
नमोनमः मुक्तारत्नाक्षताःश्वेताःकुंकुमाक्ताक्षताःशुभाः वासुदेवजगन्नाथप्रीत्यामेस्वीकुरुप्रभो इत्यक्षताःमाल्या
दीनिसुगंधीनिमालात्यादीनिवैप्रभो मयाहृतानिपुष्पाणि पूजार्थंप्रतिगृह्यतां तस्मादश्वाइति पुष्पाणि अथां
गपूजा अनंतायनमः पादौ पूजयामि संकर्षणाय गुल्फौपू. कालात्मने जानुनीपू. विश्वरूपाय जंघेपू.
विश्वरूपाय, कटिंपू, विश्वसाक्षिणे- मेढ्रंपू. पद्मनाभाय. कटिंपू, पद्मनाभाय' नाभिंपू' परमात्मने- हृद
यंपू- श्रीकंठाय कंठपू. सर्वास्त्रधारिणे. बाहूनूपू- वाचस्पतये- मुखंपू, दामोदराय, दतान्पू' केशवाय
ललाटंपूज- कमलासनाय शिरःपू. सर्वात्मनेनमः सर्वांगंपूजयामिनमः वनस्पतिरसोदिव्योगंधाढ्यः सु
मनोहरः आघ्रेयःसर्वदेवेशधूपोयंप्रतिगृह्यतां यत्पुरुषंव्यदधुरितिधूपं घृतवर्तिसमायुक्तंवह्निनायोजितंमया
दीपंगृहाणदेवेशत्रैलोक्यमितिरापहं ब्राह्मणोस्येतिदीपं अन्नंचतुर्विधंस्वादुरसैःषड्भिःसमन्वितं नैवेद्यंगृह्य
तांदेवभक्तिमेह्यचलांकुरु चंद्रमामनसइतिनैवेद्यं कर्पूरवासिततोयंमंदाकिन्याःसुशीतलं आचम्यतांजगन्ना
थमयादत्तंहिभक्तितः आचमनं गंधकर्पूरकस्तूरीसमायुक्तंमनोहरं करोद्वर्तनकंदेवग्रहाणपरमेश्वर इतिकरो
द्वर्तनं इदंफलंमयादेवस्थापितंपुरतस्तव तेनमेसुफलावाप्तिर्भवेज्जन्मनिजन्मनि नाभ्याआसीदितिफलं पूगी
फलसमायुक्तंसकर्पूरंमनोहरं भक्त्यादत्तंमयादेवतांबूलंप्रतिगृह्यतां इतितांबूलं हिरण्यगर्भगर्भस्थंहेमबीजं

मल्लिकामाल ततःपुष्पांजलिंदद्यात् ॥ इतिदक्षिणाद्रव्यम्
विभावसोः अनंतपुण्यफलदमतः शांतिंप्रयच्छमे इतिदक्षिणाद्रव्यम् ॥ ततःपुष्पांजलिंदद्यात् मल्लिकामाल
त्वमे चंद्रादित्यौचधरणीविद्युदग्निस्तथैवच
ःीपुष्पैर्नागचंपकसंयुतैः पुष्पांजलिंगृहाणेमंपादांबुजयुगार्पितं चंद्रादित्यौचधरणीविद्युदग्निस्तथैवच त्वमे
ॐमोहिन्यैनमः ॥ अथचतुर्दशग्रंथीनांसशक्तिकापूजा॥ ॐमोहिन्यैनमः
ऋः सर्वज्योतींपित्र्यातिक्यंप्रतिगृह्यतां इतिनीराजनं ॥ अथचतुर्दशग्रंथीनांसशक्तिकापूजा॥ ॐमहावलायैनमः
ॐअनंतायनमः ॐश्रियैनमः ॐअनर्घायनमः ॐपद्मिन्यैनमः ॐरुक्मिणीकांतायनमः ॐमहावलायैनमः
ॐगरुडध्वजायनमः ॐअंजन्यैनमःॐवृषकूर्मायनमः ॐमंगलायैनमः ॐपृथ्वीधरायनमः ॐवरदायैनम ॐ
नृसिंहायनमः ॐशुभायैनमः ॐउपेन्द्रायनमः ॐशिवदूत्यैनमः ॐजामदग्न्यायनमः ॐदुर्गायैनमः ॐर
घुनंदनायनमः ॐब्रह्माण्यैनमः ॐकृष्णायनमः ॐचित्रमंडलायैनमः ॐबुद्धरूपायनमः ॐहरिसिद्धायैनमः
ॐमधुसूदनायनमः ॐवामनायनमः, ॐभूत्यैनमः १४ ॐविराजायनमः ॐब्रह्मणेनमः ॐशंभवेनमः ॐकु
नारायनमः ॐनारदायनमः ॐमनवेनमः ॐआत्रेयायनमः ॐकपिलायनमः ॐव्यासायनमः ॐयज्ञायन
मः ॐधन्वंतरयेनमः ॐपृथिव्यैनमः ॐनारायणायनमः ॐवृषस्कंधायनमः ॐविष्णवेनमः ॐअग्नयेनमः
ॐसूर्यायनमः ॐसहस्राक्षायनमः ॐपितामहायनमः ॐइन्द्रायनमः ॐपिनाकिनेनमः ॐविघ्नेशायनमः ॐ
ॐस्कंदायनमः ॐसोमायनमः ॐवरुणायनमः ॐपवनायनमः ॐपृथिव्यैनमः ॐवसुभ्योनमः इतिगंधाक्षत
पुष्पदूर्वादिभिः पूजयेत् १४ पुनःपुष्पांजलिंदत्वा साष्टांगोयंप्रणामस्ते प्रयत्नेनमयाकृतः दासोयमि
तिमांमत्वाप्रसीदपुरुषोत्तम नाभ्याआसीदितिनमस्कारः अनंतकामान्मेदेहि सर्वकामफलप्रद अनंतायनमस्तु
भ्यंपुत्रपौत्रप्रवर्द्धन नमस्तेदेवदेवेशनमस्तेगरुडध्वज नमस्तेपुण्डरीकाक्ष नमस्तेह्यमरप्रिय नमस्तेकमलाकांत-
वासुदेवनमोस्तुते द्वौहस्तौमुकुलीकृत्यजानूपरिनिधायचेति सप्तास्यासन्नितिनमस्कारःयानिकानिचेति प्रदक्षिणा

ालिलकामालतीचैत्यादि। यज्ञेनयज्ञमिति मंत्रपुष्पाञ्जलिः। नम सर्वहितार्थाय जगदाधारवक्षसे। सर्गस्थि
त्यतरूपाय गृहाणार्घ्यं नमोऽस्तु ते। इति पुनरर्घ्यं दत्वा। प्रार्थना अनन्तकामान्मे देहि पुत्रपौत्रविवर्द्धन अनन्तः सर्वकामा
नामधिपः सर्वकामदः। व्रतेनानेन सुप्रीतो भवत्विह सदा मम। अनन्ताय नमस्तुभ्यं सहस्रशिरसे नमः। नमोऽस्तु पद्मना
भाय नागाधिपतये नमः। अनन्तसंसारमहासमुद्रे मग्नं हि मामुद्धर वासुदेव। अनन्तरूपे विनियोजयस्व अनन्तसूत्राय नमो
नमस्ते। इत्यनन्तसूत्रनमस्कारः। अनन्तकामदं देव सर्वकामफलप्रद। अनन्तडोररूपेण पुत्रपौत्रप्रवर्द्धन। नमस्ते देव
देवेश नमस्ते धरणीधर। सूत्रग्रंथिपु संस्थाय अनन्ताय नमो नमः। अथ सूत्रग्रहणं। संसारगह्वरगुहासु सुखं वि
न्तुं वाञ्छन्ति ये कुरुकुलोद्भव शुद्धसत्त्वाः। संपूज्य च त्रिभुवनेशमनन्तरूपं बध्नन्ति दक्षिणकरे वरडोरकं ते। इति नूतना
नन्तसूत्रधारणं। अथ जीर्णानन्तसूत्रविसर्जनम्। संवत्सरकृतां पूजां संपाद्य विधिवन्मम। व्रजेदानीं सुरश्रेष्ठ त्वमनन्त
फलप्रद। तस्यापि षोडशोपचारपूजा। पूर्वोक्तेन विधानेन पूजयेद्विष्णुरूपिणं। पूजयित्वा हरिं देवमाचार्यं पू
जयेत्ततः। परिधाप्य सपत्नीकं वस्त्रालंकारभूषणैः। मंत्रैः संपूज्य विधिवद्दद्यात्प्रयत्नतः। सुरभी वैष्णवी मा
तानित्यं विष्णुपदे स्थिता। ग्रासं गृहाण मया दत्तं गोमातस्त्रातुमर्हसि। गावो ममाग्रतः संतु गावो मे संतु पृष्ठतः। गा
वो मे हृदये संतु गवां मध्ये वसाम्यहं। मंत्रेणानेन संपूज्य आचार्याय निवेदयेत्। गोदानस्य प्रतिष्ठार्थं सुवर्णं द्या
द्यथाविधि। ततश्चामंत्रितान्विप्रान्पूर्वं युग्मं चतुर्दश। वस्त्रोपवीतैः संपूज्य भोजयेदन्नविस्तरैः। ततस्तु दक्षिणां
तेभ्यो वित्तशाठ्यविवर्जितः। स्वशक्त्या दक्षिणां दद्यादाचार्यं च क्षमापयेत्। क्रियाहीनं भक्तिहीनं द्रव्यहीनं तथै
व च। मंत्रहीनं पठेत्पश्चाद्व्रतसंपूर्तिहेतवे। अनन्तसंसारमहासमुद्रे। अनन्तरूपाय नमो नमस्ते। इत्यनन्तं विसृज्य
यब्राह्मणाश्च तथैव च। दीनांधकृपणेभ्यश्च दद्यादन्नादिकं धनं। यथोपपन्नं भोक्तव्यं कृत्वा मानसमव्यय। आच

म्यचशुचिर्भूत्वाध्यपयेद्विष्णुंचतद्दिने । एवंकृतेनृप श्रेष्ठकर्मणाचजनार्दनः । अनंतरूपीभगवान्तुष्टोभवतिसर्वदा
व्रतस्यफलमाप्नोतिविष्णुलोकंव्रजेन्नरः ३ इतिसोद्यापनं प्रातिवर्षमनंतपूजनम् ॥ अथकथा ॥ भविष्योक्तः
युधिष्ठिरउवाच अहंदुःखीहसंजातोभ्रातृभि सहकेशव । कथंमुक्तिर्वदास्माकमनंताद्दुःखसागरात् केंदेवंपूजरि
त्वावैप्राप्स्यामोराज्यमुत्तमं । अथवाकिंव्रतंकृत्वात्वत्प्रसादाद्ब्रवीहिनः । श्रीकृष्णउवाच । अनंतव्रतमस्त्यन्यत्रि
थावस्यायुधिष्ठिर । सर्वपापहरंन्दृणांस्त्रीणांचैवयुधिष्ठिर । शुक्लपक्षेचतुर्दश्यामासिभाद्रपदेभवेत् तस्यानुष्ठानम
त्रेणसर्वपापंव्यपोहति युधिष्ठिरउवाच । कृष्णकोयमनंतेतिप्रोच्यतेयस्त्वयाविभो किंशेषनागआहोस्विदनं
तस्तेक्षकःस्मृतः । परमात्माथवानंतउताहोब्रह्मगीयते कएषोनंतसंज्ञोवैतथ्यंमेब्रूहिकेशव श्रीकृष्णउवाच
अनंतइत्यहंपार्थममरूपंनिबोधतत् आदित्यादिग्रहात्मायोयःकालउपपद्यते लवकाष्ठामुहूर्तादिदिनरात्रिस्वरूप
वान् पक्षमासर्तुवर्षाणियुगकालव्यवस्थया । योयंकालोमयाख्यातःसोनंतइतिकीर्त्यते सोहंकालोवतीर्णो
भूभारोत्तारणायच । दानवानांवधार्थायसाधूनांपालनायच । अनादिमध्यपर्यंतं कृष्णविष्णुहरिंशिवं ।
कुंठभास्करंसोमंसर्वव्यापिनमीश्वरं । विश्वरूपंमहाकालंसृष्टिसंहारकारकं प्रत्ययार्थंमयारूपंफाल्गुणायप्रदर्शि
तं पूर्वमेवमहाबाहो योगिध्येयमनुत्तमं विश्वरूपमनंतंचयस्मिन्निंद्राश्चतुर्दश वसवोष्टौतथादित्या रुद्रा
एकादशस्मृताः सप्तर्षयःसमुद्राश्चपर्वताःसरितोद्रुमाः नक्षत्राणिदिशोभूमिः पातालंभूर्भुवादिकं माकुरुष्वा
त्रसंदेहसोहंपार्थनसंशयः । युधिष्ठिरउवाच अनंतव्रतमाहात्म्यंविधिंवदविदांवर किंपुण्यंकिंफलंचास्यअनुष्ठा
नवतांनृणां केनचादौपुराचीर्णंमर्त्येकेनप्रकाशितं एवंसविस्तरंकृत्वाब्रूह्यनंतव्रतंमम कृष्णउवाच आसी
त्पुराकृतयुगे सुमंतुर्नामवैद्विजः वसिष्ठगोत्रचोत्पन्नःसुरूपांचभृगोःसुतां शीलानाम्नींचोपयेमेवेदोक्तविधिना

नृप तस्याः कालेनसंजातादुहितानंतलक्षणा । शीलानाम्नीसुशीलासावर्धतीपितृवेश्मनि माताचतस्याःका
लेनज्वरदाहेनपीडिता॥ विननाशनदीतीरेययौस्वर्गंपतिव्रता सुमंतुस्तुततोन्यांवैधर्मपुंसःसुतांपुनः उपयेमेवि
धानेनदुःशीलांनामनामतः दुःशीलाकर्कशाचंडीनित्यंकलहकारिणी ॥ सापिशीलापितुर्गेहेगृहार्चनपराबभौ
कुड्यस्तंभगृहद्वारिदेहलीतोरणादिकं वर्णकैश्चित्रमकरोन्नीलपीतासितासितैः स्वस्तिकैःपद्मकैश्चैवअर्चयंतीपुनः
पुनः ततःकालेबहुगतेकौमारवशवर्तिनी पित्रादृष्टातदातेनस्त्रीचिह्नायौवनेस्थिता कस्मैदेयामयाशीलाविचार्यै
तिसदुःखितः एतस्मिन्नेवकालेतुमुनिर्वेदविदांवरः कन्यार्थीचागतः श्रीमान्कौडिन्योनामनामतः उवाचरूप
संपन्नांत्वदीयांतनयांवृणे पितादद्दौद्विजेंद्रायकौडिन्यायशुभेदिने स्वगृह्योक्तविधानेनविवाहमकरोत्तदा ॥ निव
र्त्यौद्वाहिकंसर्वंकर्कशांप्रोक्तवांस्तदा किंचिदाद्यादिकंदेयंजामातुःपारितोषिकं तच्छ्रुत्वाकर्कशाक्रुद्धाप्रोत्साद्यगृह
मंडल पेटायांप्रस्थरंबद्ध्वास्वगृहंगम्यतामिति भोज्यावशिष्टचूर्णेनपाथेयंचचकारसा कौडिन्योपिविवाह्यैनांप
थिगच्छन्शनैःशनैःशीलांसुमंतुरादायनवोढांगोरथेनवै मध्याह्नेभोजवेलायांसमुत्तीर्य्यसरित्तटे ददर्शशीलास्त्रीणां
तुसमूहंरक्तवाससां चतुर्दश्यांतदापार्थस्वर्चयंतंजनार्दनं उपगम्यशनैःशीलापप्रच्छस्त्रीकदंबकं आर्याःकिमेत
न्मेब्रूतकिंनामव्रतमीदृशं ताऊचुर्योषितस्तांवैशीलांशीलविभूषणां अनंतव्रतमेतद्धिव्रतेनंतःप्रपूज्यते साब्रवीदह
मप्येतत्करिष्येव्रतमुत्तमं । विधानंकीदृशंतत्रकिंदानंकोत्रपूज्यते स्त्रियऊचुः शीलेसदन्नप्रस्थस्यपुनाम्नःसंस्कृत
स्यच अर्धंविप्रायदातव्यमर्द्धमात्मनिभोजनं शक्त्याचदक्षिणांदद्याद्वित्तशाठ्यविवर्जित. कर्तव्यंसत्सरित्तीरेवि
धिनानेनभामिनि स्नात्वानंतंसमभ्यर्च्यमंडलेधूपदीपकैः पुष्पैर्गंधैश्चनैवेद्यैःपीतरक्तैश्चतुःसमैः॥ चतुःसमैःपरिभा
षोक्तगंधद्रव्यैः॥तस्याग्रतोदृढंसूत्रंकुंकुमाक्तंसडोरकं चतुर्दशग्रंथियुतंवामेकरतलेन्यसेत् । अनंतसंसारमहासमुद्रे

मग्नंहिमामुद्धरवासुदेव। अनंतरूपेविनियोजयस्वअनंतसूत्रायनमोनमस्ते॥८अनेनडोरकंवद्ध्वाभोक्तव्यंस्वस्थमा
नसैःध्यात्वानारायणंदेवमनंतंविश्वरूपिणं॥भुक्त्वाचांतेव्रजेद्वेश्मंभद्रेप्रोक्तमिदंव्रतम्॥कृष्णउवाच॥एवमोक्तर्थराजेन्द्र
प्रहृष्टेनांतरात्मना॥सापिचक्रेव्रतंशीलाकरेवद्ध्वासुडोरकं॥पाथेयमर्धंविप्रायदत्त्वाभुक्त्वास्वयंततः॥पुनर्जगामसं
हृष्टागोरथेनस्वकंगृहं॥भर्त्रासहैवशनकैःप्रत्ययस्तत्क्षणादभूत्॥तेनानंतव्रतेनास्याबभौगोधनसंकुलं॥गृहाश्रमंश्रि
याजुष्टंधनधान्यसमाकुलं॥आकुलंव्याकुलंरम्यंसर्वत्रातिथिभोजनैः॥सापिमाणिक्यकांचीभिर्मुक्ताहारविभूषिता
देवांगवस्त्रसंछन्नासावित्रीप्रतिमाभवत्। कदाचिदुपविष्टायादृष्टोवद्धस्तुडोरकः॥शीलायाहस्तमूलेतुतेनोक्तंकिमिदं
त्वया॥धृतस्तुडोरकस्त्वेतत्किमर्थंब्रूहितत्त्वतः॥यस्यप्रसादात्सकलाधनधान्यादिसंपदः॥लभ्यतेमानुषैश्चापिसोनं
तोयंमयाधृतः॥शीलायास्तद्वचःश्रुत्वाभर्त्रातेनद्विजन्मना॥श्रीमदाधनकौरव्यसापेक्षस्त्रोटिनोरुषा कोनंतइतिमू
ढेनजल्पतापापकारिणा॥क्षितोज्वालाकुलेवह्नौहाहाकृत्वाप्रधावती॥शीलागृहीत्वातत्सूत्रंक्षीरमध्येसमाक्षिपत्॥तेन
कर्मविपाकेनसाश्रीस्तस्यक्षयंगता॥गोधनंतस्करैर्नीतंगृहंदग्धंधनंगतं॥यद्यथैवागतंगेहेतत्तथैवपुनर्गतं॥स्वज
नैःकलहोनित्यंबंधुभिस्तर्जनंतथा॥अनंताक्षेपदोषेणदारिद्र्यपतितंगृहं नकश्चिद्वदतेलोकेतेनसार्धंयुधिष्ठिर॥श
रीरेणातिसंतप्तोमनसाप्यतिदुःखितः॥विर्वेदंपरमंप्राप्तःकौडिन्यःप्राहतांप्रियां॥शीलेममेदमुत्पन्नंसहसाशोकका
रकं॥येनातिदुःखितोस्माकंजातंसर्वधनक्षयं॥स्वजनैःकलहोगेहेनकश्चिन्मांप्रपद्यते॥शरीरेनित्यसंतापः॥खेदं
श्चेतसिदारुणः॥जानासिदुर्नयःकोत्रकिंकृतेसुकृतंभवेत्॥प्रत्युवाचाथतंशीलासुशीलाशीलमंडिता॥प्रायोनंतकृता
क्षेपपापसंभवजंफलं॥भविष्यतिमहाभागतदर्थंयत्नमाचर॥एवमुक्तःसविप्रर्षिर्जगाममनसाहरिं॥निर्वेदान्निर्ज
गामाथकौडिन्यःप्रययौवनं॥तपसेकृतसंकल्पोवायुभक्ष्योद्विजोत्तमः॥मनसाध्यायचानंतंकद्रक्ष्यामिचतंविभुं॥

यस्यप्रसादात्संजातमाक्षेपान्निधनंगतः॥ धनादिकंममातीवसुखदुःखप्रदायकं॥ एवंसचिंतयन्सोथब्राम्यद्विज
नेवने॥ तत्रापश्यन्महाचूतपुष्पितंफलितंतथा॥ वर्जितपक्षिसंघातैःकीटकोटिवृतंतथा॥ तमपृच्छत्स्वयंनि
न्कश्चिद्दृष्टोमहातरो॥ ब्रूहिसौम्यममातीवदुःखंचेतसिविद्यते॥ सोब्रवीद्द्विजनानंतंकश्चिज्जानामिवाद्विज॥ एवंनि
राकृतस्तेनसजगामाथदुःखितः॥ कद्रक्ष्यामीतिपश्यन्सगामपश्यत्सवत्सकां॥ तृणमध्येप्रधावंतीमितश्चेत
श्चपांडव॥ अब्रवीद्धेनुकेब्रूहिप्रद्यनंतस्त्वयेक्षितः॥ साचोवाचाथकौंडिन्यंनानंतंवेद्म्यहंद्विज॥ ततोव्रजन्ददर्शाग्रेगो
वृषंशाद्वलेस्थितं॥ दृष्ट्वापप्रच्छगोस्वामिन्नानंतोवीक्षितस्त्वया॥ गोवृषस्तमुवाचेदंनानंतोवीक्षितोमया॥ ततोव्रजन्दद
र्शाग्रेरम्यंपुष्करिणीद्वयं॥ अन्योन्यजलकल्लोलैर्वीचीपर्यंतसंगमं॥ छन्नंकिंजल्ककल्हारकमलोत्पलमंडितं॥ सेवितं
भ्रमरैर्हंसैश्चक्रैःकारंडवैर्बकैः॥ तेचापृच्छद्द्विजोनंतोभवद्भ्यांनोपलक्षितः॥ ऊचतुस्तेद्विजश्रेष्ठनानंतोवीक्षितोद्विज॥ ददा
र्शाथवनेतस्मिन्गर्दभंकुंजरंतथा॥ तावप्युक्तौद्विजेनेत्थंनोतिताभ्यांनिवेदितं॥ एवंसंपृच्छयनष्टाशस्तत्रैवन्निपसादह
कौंडिन्योविह्वलीभूतोनिराशोजीवितेनृप॥ दीर्घमुष्णंचानिःश्वस्यपपातभुविभारत॥ प्राप्यसंज्ञामनंतेतिजल्पन्नु
त्थसद्विजः॥ नूनंत्यक्ष्याम्यहंप्राणानितिसंकल्प्यचेतसि॥ उत्थायोद्बध्यवृक्षेस्मिंस्तावद्भारतसत्तम॥ कृपयानंतदेवोपि
प्रत्यक्षसमजायत॥ वृद्धब्राह्मणरूपेणइतएहीत्युवाचतं॥ प्रगृह्यदक्षिणेपाणौगुहायांचप्रवेश्यतं॥ स्वांपुरींदर्शया
मासदिव्यनारीनरैर्वृतां॥ तस्यांनिविष्टमात्मानंदिव्यसिंहासनेशुभे॥ पार्श्वस्थशंखचक्राब्जगदागरुडशोभितं॥
दर्शयामासविप्रायस्वीयरूपमनंतकः॥ विभूतिभेदैश्चानंतैरनंतममितौजसं॥ तंदृष्ट्वाताद्दशंरूपमनंतमपराजितं॥
नोद्यमनोजगादोच्चैर्जयशब्दपुरःसरं॥ पापोहंपापकर्माहंपापात्मापापसंभवः॥ त्राहिमांपुंडरीकाक्षसर्वपापहरोभव॥
गच्छत्स्वादेवदेवेशःप्राहसुस्निग्धयागिरा॥ माभैस्त्वंब्रूहिविप्रेंद्रयत्तेमनसिवर्त्तते॥ कौंडिन्यउवाच॥ मयाभूत्याव

मग्रंहिमामुद्धरवासुदेव॥ अनंतरूपेविनियोजयस्व अनंतसूत्रायनमोनमस्ते॥ अनेनडोरकंबद्ध्वाभोक्तव्यंस्वस्थमा
नसैः॥ ध्यात्वानारायणंदेवमनंतंविश्वरूपिणं॥ भुक्त्वाचांतेव्रजेद्वेश्मभद्रेप्रोक्तमिदंव्रतम्॥ कृष्णउवाच॥ एवमीकर्ण्यराजे
न्द्रप्रहृष्टेनांतरात्मना॥ सापिचक्रेव्रतंशीलाकरेबद्ध्वासुडोरकं॥ पाथेयमर्धंविप्रायदत्त्वाभुक्त्वास्वयंततः॥ पुनर्जगामसुसं
ह्रष्टागोरथेनस्वकंगृहं॥ भर्त्रासहैवशनकैःप्रत्ययस्तत्क्षणादभूत्॥ तेनानंतव्रतेनास्याबभौगोधनसंकुलं॥ गृहाश्रमंश्रि
याजुष्टंधनधान्यसमाकुलं॥ आकुलंव्याकुलंरम्यंसर्वत्रातिथिभोजनैः॥ सापिमाणिक्यकांचीभिर्मुक्ताहारविभूषिता॥
देवांगवस्त्रसंछन्नासावित्रीप्रतिमाभवत्॥ कदाचिदुपविष्टयादृष्टोबद्धस्तुडोरकः॥ शीलाया हस्तमूलेतुतेनोक्तंकिमिदं
त्वया॥ धृतस्तुडोरकस्तेनकिमर्थंब्रूहितत्त्वतः॥ यस्यप्रसादात्सकलाधनधान्यादिसंपदः॥ लभ्यतेमानुषैश्चापिसोनं
तोयंमयाधृतः॥ शीलायास्तद्वचःश्रुत्वाभर्त्रातेनद्विजन्मना॥ श्रीमदाधिनकौरव्यसापेक्षस्त्रोटितोरुपा॥ कोनंतइतिमू
ढेनजल्पतापापकारिणा॥ क्षिप्तोज्वालाकुलेवह्नौहाहाकृत्वाप्रधावती॥ शीलागृहीत्वातत्सूत्रंक्षीरमध्येसमाक्षिपत्॥ तेन
कर्मविपाकेनसाश्रीस्तस्यक्षयंगता॥ गोधनंतस्करैर्नीतंगृहदग्धंधनंगतं॥ यद्यथैवागतंगेहेतत्तथैवपुनर्गतं॥ स्वज
नैःकलहोनित्यंबंधुभिस्ताडितस्तथा॥ अनंताक्षेपदोषेणदारिद्र्यपतितंगृहं॥ नकश्चिद्वदतेलोकेतेनसार्धंयुधिष्ठिर॥ श
रीरेणातिसंतप्तोमनसाप्यतिदुःखितः॥ निर्वेदंपरमंप्राप्तःकौडिन्यःप्राहतांप्रियां॥ शीलेममेदमुत्पन्नंसहसाशोककका
रकं॥ येनातिदुःखितोस्माकंजातंसर्वधनक्षयं॥ स्वजनैःकलहोगेहेनकश्चिन्मांप्रपद्यते॥ शरीरेनित्यसंतापः॥ खेदं
श्वेतसिदारुणः॥ जानासिदुर्नयःकोत्रकिंकृतेसुकृतंभवेत्॥ प्रत्युवाचाथतंशीलासुशीलाशीलमंडिता॥ प्रायोनंतकृता
क्षेपपापसंभवजंफलं॥ भविष्यतिमहाभागतदर्थंयत्नमाचर॥ एवमुक्तःसविप्रर्षिर्जगाममनसाहरिं॥ निर्वेदान्निर्ज
गामाथकौडिन्यःप्रययौवनं॥ तपसेकृतसंकल्पोवायुभक्ष्योद्विजोत्तमः॥ मनसाध्यायचानंतंकद्रक्ष्यामिव्रतंविभुं॥

यस्यप्रसादात्संजातमाक्षेपान्निधनंगतं। धनादिकंममातीवसुखदुःखप्रदायकं। एवंसंचिंतयन्सोथवभ्रामद्विज
नेवने। तत्रापश्यन्महाचूतंपुष्पितंफलितंतथा। वर्जितंपक्षिसंघातैःकीटकोटिवृतंतथा। तमपृच्छत्स्वयंनि
तःकश्चिद्दृष्टोमहातरो। ब्रूहिसौम्यममातीवदुःखंचेतासिवियते। सोब्रवीद्भद्रनानंतंकश्चिज्जानामिवाद्विज एवंनि
राकृतस्तेनसजगामाथदुःखितः। कद्रक्ष्याभीतिपश्यन्सगामपश्यत्सवत्सकां। तृणमध्येप्रधावंतीमितश्चेत
श्चपांडव अब्रवीद्धेनुकेब्रूहियद्यनंतस्त्वयेक्षितः। साचोवाचाथकौंडिन्यंनानंतंवेद्म्यहंद्विज। ततोव्रजन्ददर्शाग्रेगो
वृषंशाद्वलस्थितं। दृष्ट्वापप्रच्छगोस्वामिन्नानंतोवीक्षितस्त्वया। गोवृषस्तमुवाचेदंनानंतोवीक्षितोमया। ततोव्रजन्दद
र्शाग्रेरम्यंपुष्करिणीद्वयं। अन्योन्यजलकल्लोलैर्वीचीपर्यंतसंगमं। छत्रकिंजल्ककल्हारकमलोत्पलमंडितं। सेवितं
भ्रमरैर्हंसैश्चकैःकारंडवैर्बकैः। तेचापृच्छद्द्विजोनंतोभवद्भ्यांनोपलक्षितः। ऊचतुस्तेद्विजश्रेष्ठनानंतोवीक्षितोद्विज। ददा
र्शाथवनेतस्मिन्गर्दभंकुंजरंतथा। तावप्युक्तौद्विजेनेत्थंनोतिताभ्यांनिवेदितं। एवंसंपृच्छ्यनष्टाशस्तत्रैवनिपसादह
कौंडिन्योविह्वलीभूतोनिराशोजीवितेनृप। दीर्घमुष्णंचनिःश्वस्यपपातभुविभारत। प्राप्यसंज्ञामनंतेतिजल्पन्नुत्थ
यसद्विजः। नूनंत्यक्ष्याम्यहंप्राणानितिसंकल्प्यचेतसि। उत्थायोद्बध्यवृक्षेस्मिंस्तावद्भारतसत्तम। कृपयानंतदेवोपि
प्रत्यक्षंसमजायत। वृद्धब्राह्मणरूपेणइतएहीत्युवाचतं। गृह्यदक्षिणेपाणौगुहायाचप्रवेश्यतं। स्वांपुरींदर्शय
मासदिव्यनारीनरैर्युतां। तस्यांनिविष्टमात्मानंदिव्यसिंहासनेशुभे। पार्श्वस्थशंखचक्राब्जगदागरुडशोभितं
दर्शयामासविप्रायस्वीयंरूपमनंतकः। विभूतिभेदैश्चानंतैरनंतममितौजसं। तंदृष्ट्वातादृशंरूपमनंतमपराजितं
नोयमनोजगादोच्चैर्जयशब्दपुरःसरं। पापोहंपापकर्माहंपापात्मापापसंभवः। त्राहिमांपुंडरीकाक्षसर्वपापहरोभव
नच्छ्रुत्वादेवदेवेशःप्राहसुस्निग्धयागिरा। माभैस्त्वंब्रूहिविप्रेंद्रयत्तेमनसिवर्तते। कौंडिन्यउवाच। मयाभूत्याव

लिखितनत्रोटितोनंतडोरकः तेनपापविपाकेनभूतिर्मेप्रलयंगता स्वजनैःकलहोगेहेनकश्चिन्मांप्रभाषते निः
दाह्रमतोरण्येतवदर्शनकांक्षया कृपयादेवदेवेशत्वयात्मासंप्रदर्शितः तस्यपापस्यमेशांतिंकारुण्याद्वक्तु
महंसि कृष्णउवाच तच्छ्रुत्वानंतदेवेशस्तमुवाचद्विजोत्तम भक्त्यासंतोषितोदेवःकिंचिद्दयासमन्वि
तः अनंतउवाच स्वगृहंगच्छकौडिन्यमाविलंबंसमाचर चरानंतव्रतंभक्त्यानववर्षाणिपंचच सर्वपापवि
शुद्धात्माप्राप्स्यसेसिद्धिमुत्तमां पुत्रपौत्रान्समासाद्यभुक्त्वाभोगान्यथेप्सितान् अंतेचस्मरणंप्राप्यमामुपैष्यसि
संशयं अन्यच्चतेवरंदद्मिसर्वलोकोपकारकं इदमाख्यानकत्ररंशीलानंतव्रतादिकं शृणोतिचनरोयस्तुकुर्या
न्व्रतमिदंशुभं सोचिरात्पापनिर्मुक्तःप्राप्नोतिपरमांगतिं गच्छविप्रगृहंशीघ्रंयथायेनागतोह्यसि कौडिन्यउवाच
स्वामिन्पृच्छामिमेब्रूहि किंचित्कौतूहलंमया अरण्येभ्रमतादृष्टंतत्रवेदमिजगद्गुरो सचूतवृक्षःकस्तत्रकागौःकश्च
वृषभस्तथा कमलोत्पलकल्हारैःशोभितंसुमनोहरं मयादृष्टंमहारण्येकिंतत्पुष्करिणीद्वयं कःखरःकुंजरःकस्त
त्रकोसौवृद्धोद्विजोत्तमः अनंतउवाच सचूतवृक्षोविप्रोसौवेदविद्याविशारदः सोर्थितोपिनचप्रादाच्छिष्येभ्यस्त
रुतांगतः सागौर्वसुंधरादृष्टा सफलायात्वयाद्विज वृषोधर्मस्त्वयादृष्टःशाद्वलंसत्यमास्थितः ब्राह्मण्यौकेचि
दप्यास्तां भगिन्यौतेपरस्परं अन्नदानादियत्किंचित्तन्निवेदयतामिथःविप्रायनकचिद्दत्तंमतिथौनिर्बलेतथा भिक्षु
दत्तानचार्थिभ्यस्तेनपापेनकर्मणा विचिकल्लोलमालाभिर्गच्छतस्तेपरस्परं खरःक्रोधस्त्वयादृष्टः कुंजरोमद
उच्यते ब्राह्मणोसावनंतोहं गुहासंसारगह्वरं इत्युक्त्वादेवदेवेशस्तत्रैवांतरधीयत स्वप्नप्रायंतुतद्दृष्ट्वाततः स्व
गृहमागतः कृत्वानंतव्रतंसम्यग्वर्षाणिनवपंचच भुक्त्वासर्वमनंतेनयथोक्तंकुरुनंदन अंतेचस्मरणंप्राप्यततो
नंतपुरंगतः तथात्वमपिराजर्षेकथांशृणुव्रतंकुरु प्राप्स्यसेचिंतितंसर्वमनंतस्यवचोयथा यश्चचतुर्दशीवर्ष

फलंप्राप्तंद्विजन्मना । वर्षैकेनतदाप्नोतिकृत्वोपाख्यानकंव्रतं ॥ एतत्तेकथितंभूपव्रतानामुत्तमंव्रतं यत्कृत्वासर्वपापे
भ्योमुच्यतेनात्रसंशयः । येऽपिशृण्वंतिसततंपठ्यमानंपठंतिये ॥ तेपिपापविनिर्मुक्तायास्यंतिचहरेःपदम् संसार
गह्वरगुहासुसुखंविहर्तुंवांछंतियेकुरुकुलोद्वहशुद्धसत्वाः । संपूज्यचत्रिभुवनेशमनंतदेवंबध्नंति दक्षिणकरेवरडोरक
ते ॥ इतिश्रीभविष्योत्तरे अनंतव्रतकथा ॥

अथोद्यापनं ॥ युधिष्ठिरउवाच ॥ देवदेवसमासेनव्रतस्यास्यफलंश्रुतं । उद्यापनविधिंहित्वानव्रतस्यफलं
लभेत् ॥ कृष्णउवाच ॥ मासिभाद्रपदेप्राप्तेपरिपूर्णव्रतेततः । शुक्लायांतुचतुर्दश्यांब्रह्मचारीभवेत्ततः ॥ एकभक्ते
ननियमंकृत्वाभक्तिसमन्वितः । स्नात्वानद्यादस्थानेतीर्थेप्रस्रवणेतथा । सर्वौषधैःसर्वगंधैस्तिलकल्कैरथामलकैः
वेदोक्तविधिनासम्यक्कृतपर्येपितृदेवताः । नवनाभंसुसंपूर्णंसर्वतोभद्रमेववा । तस्योपरिन्यसेत्कुंभमव्रणं
सुदृढंनवं । ताम्रपात्रसमायुक्तंपंचरत्नसमन्वितं । सुवर्णडोरकंकृत्वा चतुर्दशग्रंथियुतं । सूत्रमयानंतरूपं
मापकेणसुवर्णस्यदरिद्रेणापिपार्थिव । शय्यांसोपस्कारांकृत्वातत्रानंतंन्यसेद्व्रती । लक्ष्म्यायुतंवासुदेवंमुसलेनह
लेनच । कुंभस्थताम्रपात्रोपरिस्वर्णनिर्मितमनंत । शय्योपरिस्वर्थात्सूत्रमयमनंतपूजयेदितिकेचित् । तत्रलक्ष्म्या
युतमित्यादेरसंगतेः ॥ आचार्यंपूजयित्वाचवस्त्रैराभरणैस्तथा । कर्णांगुलीपवित्रैश्चभक्त्यातत्रसमाहितः ॥ ततस्तु
पूजयेद्देवमनंतंविश्वरूपिणं । वस्त्रयुग्मंशुचिर्यस्माद्वासुदेवस्यवल्लभं । अनंतःप्रीयतांतेनपीतवस्त्रेणमेसदा । वस्त्रयुग्म
समाच्छन्नंपीतयज्ञोपवीतकं । चंदनेनसुगंधेनकर्पूरागुरुमिश्रिणा । लेपयेऽहंतवांगानिप्रीयतांमधुसूदनः ॥ गंधः पुनः
पुष्पाणिसंगृह्यपूजयेन्नामभिःपृथक् । अनंतायनमःपादौगुल्फौसंकर्षणायच । नमःकालात्मनेजानूजघनंविश्वरूपि
णे । कटिंवैविश्वरूपायमेढ्रंवैविश्वतेजसे । नाभ्यांतुपद्मनाभायहृदयेपरमात्मने । कंठंश्रीकंठनाथायबाहूसर्वास्त्रधारि

णे वाचस्पतेनमस्तुभ्यंमुखंसंपूजयेद्धरेः ललाटेकेशवायेतिशिरःसर्वात्मनेनमः लोकात्मासर्वभूतात्मानिमे
षत्रुटिसंभवः जन्ममृत्युजराव्याधिसंसारभयनाशनः वनस्पतिरसोदिव्योगंधाढ्यःसुमनोहरः आघ्रेयःसर्व
देवानांधूपोयंप्रतिगृह्यतां आज्यंचवर्तिसंयुक्तंवह्निनायोजितंमया दीपंगृहाणदेवेशत्रैलोक्यतिमिरापहं अन्नं
चतुर्विधंस्वादुरसैःषड्भिःसमन्वितं नैवेद्यंतेमयादेवदत्तंतत्प्रतिगृह्यतां पूगीफलंसपत्रंचसकर्पूरंमनोहरं पवित्रीकृत
मस्येतत्तांबूलंप्रतिगृह्यतां एवंपूजांततःकृत्वागच्छेत्कुंडसमीपतः स्वगृह्योक्तविधानेनकृत्वाग्निस्थापनंबुधः आरभ
ततोहोमंमश्वत्थसमिधस्तिलैः व्रीहिभिर्मिश्रितैश्चापिघृतेनतुविधानतः ततःपुरुषसूक्तेनआतोदेवेतिवापुनः
इदंविष्णुर्विचक्रमेशतमष्टोत्तरंहुनेत् चरुहोमंततःकुर्यान्मंत्रैरेतैर्विचक्षणः अनंतायचकालायअहोरात्रायवैनमः
अर्द्धमासायमासायऋतुभ्यश्चतथापुनः मदनरत्नेजुहुयाद्गुरुरित्यस्याग्रे सर्वंहुत्वाविधानेनमंत्रैरेतैर्विचक्षणः एते
क्ष्यमाणैश्चमंत्रैर्जुहुयादितिसंबंधः मंत्राश्चेते अनंतायस्वाहा कालायस्वाहा अहोरात्रायस्वाहा अर्ध
मासायस्वाहा मासायस्वाहा ऋतुभ्यःस्वाहा संवत्सरायस्वाहा ततोव्याहृतिहोमः सर्वं प्रायश्चित्तं
तद्दक्षिणा आज्यतिलैःस्विष्टकृतं प्रजापतिभ्योजुहुयात ततोवैलोकपालांश्चग्रहान्पूज्ययथाक्रमं गीत
वादित्रनिनदैर्हुत्वापूर्णाहुतींव्रती पुराणश्रवणैस्तद्वद्रात्रिशेषंनयेद्व्रतीतिरात्रौहोमोनभवति पूजांते पूर्वेद्यु
रेवकार्यः अथवा जागरणांते प्रातर्होमःकार्यइतिसंप्रदायानुसारतः पूर्वोक्तेनविधानेनपूजयेद्विश्वरूपि
णं पूजयित्वाहरिंदेवमाचार्यंपूजयेत्ततः परिधाप्यसपत्नीकंवस्त्रालंकारभूषणैः मंत्रैःसंपूज्यविधिवद्धेनुंदत्त्वा
विधानतः सुरभिर्वैष्णवीमातानित्यंविष्णुपदेस्थिता ग्रासंगृह्णमयादत्तंगोमातस्त्रातुमर्हसि गावोमे
अग्रतःसंतुगावोमेसंतुपृष्ठतः गावोमेहृदयेसंतुगवांमध्येवसाम्यहं मंत्रेणानेनसंपूज्यआचार्यायनिवेदयेत्

गोदानस्यविधानार्थयद्यात्स्वर्णंयथाविधि अनंतंसपरीवारमाचार्य्यायनिवेदयेत् ततआमंत्रितान्वि
प्रान्पूर्वेद्युश्चचतुर्दश वस्त्रोपवीतैःसंपूज्यभोजयेदत्रविस्तरैः ततस्तुदक्षिणांतेभ्योवित्तशाठ्यविवर्जितःस्वशक्त्या
दक्षिणांदद्यादाचार्य्यायक्षमापयेत् क्रियाहीनंभक्तिहीनंद्रव्यहीनंतथैवच मंत्रहीनंपठेत्पश्चाद्व्रतसंपूर्तिहेतवे दी
नांधकृपणेभ्यश्चदद्याच्चैवतथाधनं ततोहृष्टैःसमस्तैश्चपुत्रसंबन्धिबांधवैःयथोपपन्नंभोक्तव्यंकृत्वामानसमव्ययं-
आचम्यचशुचिर्भूत्वाचिंत्योविष्णुश्चतद्दिने एवंकृतेनृपश्रेष्ठकर्मण्याशुजनार्दनः अनंतरूपीभगवान्तुष्टोभवतिसर्वदा
व्रतस्यफलमाप्नोतिविष्णुलोकेमहीयते इतिश्रीहेमाद्रौभाविष्येसोद्यापनमनंतव्रतं
अथहेमाद्रिमदनरत्नोलिखितभविष्यपुराणानुयायी। अनंतव्रतोद्यापनप्रयोगः तत्रग्रहणादिनादिकचतुर्दशवर्षा
समाप्तिदिनेत्रयोदश्यांकृतैकभुक्तस्तदुत्तरशुक्लचतुर्दश्यांब्रह्मचर्य्याद्युपवासे नियमवतोयथासंभवंपुण्यतीर्थादौसर्वौ
षधितिलकल्कामलैः स्नात्वास्नानांगतर्पणांतंनित्यकर्मनिर्वर्त्य गृहमागत्यमृदावेदिंकृत्वा तत्रनवनागंसर्वतो
भद्रंवावालिख्यपंचवर्णैर्यथासंभवंसप्तधान्यादिभिःसंपूर्य्य सपवित्रपाणिराचम्यमासपक्षाद्युल्लिख्यचरितानंत व्रत
परिपूर्णतायै उत्तरांगमुद्यापनमहंकरिष्ये इतिसंकल्प्य तत्रादौनिर्विघ्नतासिद्ध्यर्थंगणपतिंपूजयेत् ततआर्य
मासनवस्त्रदक्षिणाकुंडलादिभिर्वृत्वापूजयेत् ततआचार्यो यदत्रसंस्थितंभूतंस्थानमाहत्यसर्वदा स्थानंत्यक्त्वा
तुतत्सर्वंयत्रस्थंतत्रगच्छतु अपवित्रःपवित्रोवेतिपंचगव्येनप्रोक्ष्यसर्वतोभद्रकरणपक्षे तत्रसर्वतोभद्रेदेवताआ
वाह्यपूजयेत् सर्वतोभद्रनिर्माणप्रकारोदेवतापूजादिप्रकारश्चपरिभाषायामुक्तः सोत्रापियथासंभवमनुष्ठेयः ततोमं
डलमध्येमहीद्यौरित्यादिकलशस्थापनमुक्तप्रकारेणकार्य्यं तत्रताम्रपूर्णपात्रयुतंकलशंस्थापयेत् तस्मिन्माषमात्रा
दिस्वर्णनिर्मितंचतुर्दशग्रंथियुतानंतंस्थापयेत् तदुत्तरतःसुविस्मृतांशय्यामासाद्यतत्रापिस्वर्णडोरकप्रतिमायांश्री

मदनंतापनइतिमंत्रेणावाहनादिपंचामृतस्नपनांतरंवापंकपूजावत्कुर्यात् । ततोवस्त्रयुग्मंशुचिर्यस्माद्वासुदेवांगव
ल्लभं अनंत.प्रीयतांतेनवस्त्रयुग्मेनसर्वदा इतिमंत्रेणवस्त्रयुग्मंयज्ञोपवीतंचसमंत्रकंसमर्प्य चंदनेनसुगंधेनकर्पू
रागुरुगंधिना लेपयेहतवांगानिप्रीयतांमधुसूदनः इतिचंदनसमर्प्य मालयादीनीतिपुष्पाणिसमर्प्य पुष्प
णिगृहीत्वांगपूजांकुर्यात् अनंतायनमःपादौपू०संकर्षणायनमःगुल्फौ कालात्मने- जानुनीपू० विश्वरूपायकटिं
विश्वरूपिणेजघनं विश्वसाक्षिणेमेढ्रंपू०पद्मनाभाय- नाभिंपूजयामि.परमात्मनेहृदयपू०श्रीकंठाय. कंठं-सर्वास्त्र
धारिणेबाहू.वाचस्पतयेमु.केशवाय-ललाटंपू.सर्वात्मने. शिर.पूजयामिततःकालात्मासर्वभूतात्मानिमेषत्रुटिसंभव
जन्ममृत्युजराव्याधिसंसारभयनाशन इतिमंत्रेणपुष्पाणिसमर्प्यधूपदीपादिदत्वा पूजासाद्गुण्यार्थंदक्षिणां.
चदत्वानीराजनकुर्यात् ततःकुंभात्पश्चिमभागेकुंडस्थंडिलंवानिर्माय तत्रउद्यापनांगभूतंहोमंकरिष्ये इति
सकल्प्य स्थंडिलोपलेपनादिअग्निप्रतिष्ठापनांकृत्वा अन्वादध्यात् तत्रेत्थंउामद्यास्मिन्नाहितेग्नौजातवेद
समिद्भिःप्रजापतिंचाचारदेवतेआज्येन अग्निषोमौचक्षुषीआज्येनप्रदांदेवतामनंतमश्वत्थसमित्तिलव्रीहियवघृत
द्रव्यैःप्रत्येवमष्टोत्तरशताविंशत्पञ्चपतमसंख्ययापुनरनंतकालसंवत्सरतुमासार्धमाससंवत्सरं अग्निवायुसूर्यं
प्रजापतिंचवरुणाएकैकयाआज्याहुत्याग्रहान्समिदाज्यचरुद्रव्येणप्रत्येक मष्टोत्तराष्टायातमसंख्ययावासर्वतोभ
द्रपीठदेवता आज्येनैकैकयाहुत्यास्विष्टकृत प्रजापतिंचाज्यद्रुतिलै.दध्यन्तहवनेनरुद्रमित्यादिसर्वमाज्या
भागांतहुत्वोक्तद्रव्येणपुरुषसूक्तेन अतोदेवा उत्पन्नइदंविष्णुरित्येनचान्वाधानक्रमेणजुहुयात ततः
प्रायश्चित्तहोमंससाप्यलोकपलान्ग्रहाश्चपचोपचारैः सपूज्यबलिदानंचकृत्वागीतवादित्रानिनदैः पूर्णाहुतिंजु
हुयात पुराणश्रवणजागरणादिभिर्निशामतिवाह्याऽपरेन्हिकृत्वान्हिकोयमातः पूर्वेदिनस्थापितमनतंसपरिवा

रमंडलांतपूर्ववत्पूजयित्वाआचार्यंप्रपूजयेत् ततोगावोममाग्रतः संतुइत्यनेनधेनुंपूज्य सुरभीवैष्णवीमा
ताइतिमंत्रेणतस्यैवग्रासदत्वा आचार्छायताधेनुंदद्यात् ततःप्रतिमांशय्याकलशादियुक्तामध्याचार्यायनिवेद.
येत् अतःपूर्वेद्युर्निमंत्रितान्चतुर्दशब्राह्मणान् वस्त्रयज्ञोपवीतादिभिःसंपूज्य नानाविधेनान्नेनाचार्यसहिता
न्भोजयित्वातेभ्योवस्त्रकलशप्रतिमादिसहिता अनंतव्रतोद्यापनसामग्रींदत्वादक्षिणाचदत्वाआशिषोगृहीत्वा
विसर्जयेत् ततआचार्यायदक्षिणांदत्वाक्षमापयेत् तत्रमंत्रः क्रियाहीनद्रव्यहीनंभक्तिहीनतथैवच मंत्रही
नंकृतंयच्चपरिपूर्णंतदस्तुमे इतिएवंक्षमाप्यस्वयंभुंजीत इत्यनंतव्रतोद्यापनप्रयोगः ॥

अथनष्टडोरकप्रायश्चित्तं युधिष्ठिरउवाच ॥ अनंतव्रतमाहात्म्यंकृत्स्नंकृष्णत्वयोदितं भगवन्डोररूपेण
माग्यदोसिमहात्मनां डोरःप्रमादत्तोनष्टोयदिस्याद्विदितंजनैः तदाकिंकरणीयस्याद्व्रतत्रैलोक्यपावनं कृ
ष्णउवाच ॥ साधुपृष्टंत्वयाराजन्वक्ष्यामिव्रतनिष्कृतिं फललोकस्यसर्वस्यरक्षार्थंशृणुतत्क्रमात् डोरेन
ष्टेमहान्दोषः प्रभवेद्व्रतिनामिहतस्मात्तदोषशांत्यर्थं प्रायश्चित्तंविधीयते गुरुप्रदक्षिणीकृत्यनमस्कृत्यसमाहित
विज्ञाप्यडोरशंचकृत्वाडोरव्रतीततः हव्यवाहंप्रतिष्ठाप्यतस्मिन्ध्यात्वाहरिंपरं आज्यमन्नावधिश्चित्यदद्याद्वि
प्रायवाससं अष्टोत्तरशतंहुत्वामूलमंत्रेणवैष्णवः नाममत्रेणजुहुयाद्वादशार्णयुतेनवा केशवादिसकृ
द्धुत्वाप्रायश्चित्ततुशक्तितः केशवादिचतुर्विंशतिनामभिर्होमंकृत्वापूर्णाहुतिंततोहुत्वाहोमशेषसमापयेत् व्रतं
च्छिद्रंतपश्छिद्रंयज्ञच्छिद्रंयज्ञकर्मणिवचनाद्भूमिदेवानांसर्वसंपूर्णतांव्रजेत् मंत्रहीनं क्रियाहीनं भक्तिहीनंजनार्द
नयत्पूजितंमयादेवपरिपूर्णंतदस्तुमे आचार्यपूजनकार्यंदक्षिणाचैनृपोत्तम एवंशांतिविधिंकृत्वापूर्ववहुतमा
दिशेत् प्रायश्चित्तमकृत्वातुपुण्यंतस्याद्व्रतेकचित् व्याधिनाग्रासितोदेहःश्रियासंत्यज्यतेगृहं डोरस्यातिक्रमे
चैवचेरुसर्वमिदंबुधः यइदंकुरुतेपार्थतस्यायुःपुत्रसंपदःभवतीतिशेषः इत्यनंतडोरप्रायश्चित्तं

अथापरमनंतव्रतोद्यापनं त्वत्प्रसादाच्छ्रुतंकृष्णमयानंतव्रतंशुभं इदानींब्रूहिमेनंतव्रतोद्यापनमुत्तमं श्रीकृष्ण
उवाच यदाचित्तस्यचित्तस्यसंपत्तिर्जायतेशुभा तदाचोद्यापनंकुर्याच्छुभलग्नेशुभेदिने संकल्पयेदुपावासंदेशकाला
वनुस्मरन् ततोनदीतडागंवागत्वासर्वौषधैस्तथा तिलकल्केमासलकैःस्नायान्मज्जनपूर्वकं तीरेमंडपिकांकृत्वा
गृहेवापिसुशोभितां तन्मध्येउपविश्याथदेशकालौस्मरेत्ततः गणेशंपूजयित्वाथपुण्याहंवाचयेद्द्विजैः आचार्यं
वृणुयाद्भार्यायुतंवेदांगपारगं ब्राह्मणान्वितश्चापिचतुर्दशफलादिना सर्वान्वस्त्रालंकारैर्जलपात्रादिनार्चयेत्
सौवर्णंराजतंवापिताम्रजंवापिमृण्मयंकुंभंन्यसेत्तदुपरिसुधाचंदनचर्चितं तस्मिन्जलेगंधपुष्पफलपल्लवमृत्तिकाः
क्षिप्त्वारत्नहिरण्यादिवाससावेष्टयत्ततः सौवर्णंराजतंताम्रजातंवंशजमेववा पात्रंतदुपरिन्यस्यपट्टकूला
दिकंशुभंप्रसार्यतदुपर्यत्राष्टदलंचंदनादिना पद्मंविरच्यतन्मध्येनंतमूर्तिंनिधायच पलेनचतदर्द्धेनतदर्द्धं
नापिवाकृतां सौवर्णमयाऽऽयुक्तांशंखचक्रगदाब्जकां आवाहनाद्युपचारैःपूजयेत्सुसमाहितः पंचामृतेनस्नपये
त्ततश्चवस्त्रनद्वयं पट्टकूलादिकंपीतमर्पयित्वार्चयेद्व्रती गंधपुष्पादिभिर्नानाभक्ष्यैर्नानाफलैस्तथा एवंसंपूज्य
विधिवद्विधिनावार्षिकेणतु पुष्पैःसंपूजयेदंगान्यनंतस्यचनामभिः अनंतायनमः पादौगुल्फौसंकर्षणायच का
लात्मनेजानुनीचजघनंविश्वरूपिणे विश्वनाथायवैगुह्यंकटिंवैविश्वरूपिणे नाभिंचपद्मनाभायहृदयंपरमात्म
ने कंठंश्रीकंठनाथायबाहून्सर्वास्त्रधारिणे मुखंचवाचस्पतयेचक्षुषीकपिलायच ललाटेकेशवायेतिशिरःसर्वा
त्मनेनमः नमःपादौजयागत्येवमादिप्रपूजयेत् एवंपूजांयदायेवंरात्रौजागरणंचरेत् गीतवादित्रनृत्यादिपुरा
णश्रवणान्वितं प्रतिमायांप्रकुर्वीतपूजांगंधादिनाहरेः नानाफलानिभक्ष्याणिचोपवासीनिवेदयेत् ततः
प्रभातसमयेस्नात्वाचार्यादिभिःसह अनंतपूजयेत्प्राग्वंजुहुयात्त्वग्निचमेततः कुंडेवास्थंडिलेकुर्यादग्निस्थाप

नपूर्वकं आज्यभागांतमाचार्यःस्वगृह्योक्तविधानतः ततोश्वत्थसमिद्भिश्चतदलाभेन्यथापिवा दधिमध्वाज्य
स्निग्धाभिस्तिलैर्वापायसेनच आज्येनचप्रतिद्रव्यमष्टोत्तरसहस्रक अष्टोत्तरशतंचाष्टविंशतिजुहुयात्क्रमात् अतो
देवेतिमंत्रेणस्त्रीणांवैनाममंत्रतः प्रणवाद्यंचतुर्थ्यंतंनमोंतानंतनामतःनाममंत्रैश्चजुहुयाच्चतुर्दशभिरादरात् ॐअन
तायस्वाहा १ कपिलायस्वाहा २ शेषायस्वाहा ३ कालात्मनेस्वाहा ४ अहोरात्रायस्वाहा ५ अर्धमासा
यस्वाह ६ षट्ऋतुभ्यःस्वाहा ७ संवत्सरायस्वाहा ८ परिवत्सरायस्वाहा ९ तपसेस्वाहा १० कला
यैस्वाहा ११ काष्ठायैस्वाहा १२ मुहूर्तायस्वाहा १३ समिधादिभिरेवंचप्रत्येकजुहुयात्क्रमात् ततःस्विष्टकृदा
भ्यपूर्णपात्रांतमाचरेत् जप्त्वापुरुषसूक्तंतुस्मृत्वानंतंसुरोत्तमं पूर्णाहुतिंचजुहुयाद्धोमांतेविश्वमित्यृचा होमशेषसमा
प्याथकृत्वात्र्यायुषमप्यथ पूजयित्वाहरिंदेवमाचार्यंपूजयेत्ततः वस्त्रालंकारभूषाद्यैस्ततोधेनुंसमर्पयेत् पयस्विनीं
सुशीलांचवस्त्रालंकारभूषितां स्वर्णशृंगींरौप्यखुरींताम्रपृष्ठींसुवाससं कांस्यदोहांरत्नपुच्छांनिष्ककंठींसवत्सकां गां
वामंत्रेणसंपूज्याचार्यायचसमर्पयेत् मंत्रास्तुगवामंगेष्वितिगावोममाग्रतः संतुगावोमेसंतुपृष्ठतःगावोमेहृदयेसं
तुगवांमध्येवसाम्यहंमंत्रमेतत्समुच्चार्य्यवस्त्रालंकारभूषणैःतत्पत्नींपूजयित्वाथब्राह्मणांस्तोषयेत्ततःऋत्विजःपूजयि
त्वाथतेभ्योदत्वाचदक्षिणां चतुर्दशचकुंभांश्चपक्वान्नपरिपूरितान् वस्त्रोपवीतंदद्याच्चाप्यनतःप्रीयतामिति आचा
र्यादीन्भोजयित्वापूर्णतांवाचयेत्ततः अथानंतंविसृज्यापिगृह्णीयादाशिषस्ततः भक्तियुक्तोनमस्कृत्यब्राह्मणा
स्तान्विसर्जयेत् ततोहृष्टोबंधुयुतोभुंजीतसुसमाहितः एवंकृतेनंतफलदातानतोनसंशयः इतिभविष्योत्तरेअ
नंतव्रतोद्यापनविधिः
अथसंक्षिप्तप्रकारेणानंतव्रतोद्यापनम् व्रतोद्यापनकौमुद्यां तत्रादौतिथ्यादिसंकीर्त्यात्मनोनिखिलपापक्षयपूर्वोत्त

मसिद्धिपुत्रपौत्रपूरितविविधभोगधनधान्यपरमगतिप्राप्तिकामनया चतुर्दशवर्षाचरितानंत व्रतोद्यापनं करिष्येइ
तिसंकल्प्य। नित्यविधिनास्वयंदेवंसंपूज्य ततोव्रताचार्य्यःसर्वतोभद्रे ब्रह्मादिदेवताआवाह्यतदुपरिकलशंविधिना
प्रतिष्ठाप्य तत्र यमुनामावाह्य श्रीसूक्तेन नाममंत्रेणवासपूज्य तदुपरिअक्षतपरिपूर्णपात्रंनिधायतत्राष्टदलं विलि
ख्यतत्र स्वर्णनिर्मिताचतुर्दशग्रथियुतामनंतप्रतिमां सहस्रशीर्षेतिपुरुषसूक्तेन स्थापयेत् तदुत्तरतःसप्तधान्योप
रिविस्तृततरोप्यशय्यायांनिर्मितलक्ष्मीसहितंहैमं हलमुसलोपेतमनंतदेव अतोदेवेतिमंत्रेणइदं विष्णुरितिमंत्रेण
वास्थापयेत्। स्वर्णद्वारकप्रतिमायोःपुरुषसूक्तेन श्रीमदनंतायनमः इतिनाममंत्रेणवा पूजावार्पिकवत्कार्य्या अथ
ग्रंथिदेवताः विष्णुः १ अग्निः २। आदित्यः ३ सहस्राक्षः ४ पितामहः ५ इंद्रः ६। पिनाकी ७ विश्वे
शः ८ स्कंदः ९ सोमः १० वरुणः ११ पवनः १२ पृथ्वी १३ वसवः १४ ततःशय्यायांप्रतिमायाः
शंखचक्रगदापद्मंनाममंत्रेण तद्बहिर्नाममंत्रेण अनंतकपिलंदक्षमनुप्रजापतिं संकर्षणं वालं वनमालिनंत्रि
विक्रम अहोरात्रं अर्धमास मासं ऋतु अयने संवत्सरं परिवत्सरं इडावत्सरं अनुवत्सरं संवत्सरं प्रजा
ध्यक्ष अजित सर्वभूतं प्रद्युम्नं अनिरुद्ध श्रीधरं पुरुषोत्तमं पद्मनाभं विश्वरूपं त्रिविक्रमं कृष्णं अच्युतं
तद्बहिरिंद्रादीन् तद्बहिरष्टवसून् तद्बहिरेकादशरुद्रान् तद्बहिरश्विन्यादिसप्तविंशतिनक्षत्राणि तद्बहिर्ब्राह्म्यादि
सप्तमातृः तद्बहिश्चैत्रादिद्वादशमासान् तद्बहिर्दीप्तादिशक्तीःदीप्तासूक्ष्माप्रभाप्रज्ञाविभूतिर्विश्वतोमुखी अमोघा
विद्युतातद्बहिर्विष्कुंभादियोगानावाह्य नाममंत्रैरेवपूजाकार्य्या पीठस्यपरितः पक्वान्नसहितान् चतुर्दशकुं
भान्संस्थाप्यचतुर्दशनामभिःपूजयेत् नाममंत्राः अनंतायनमः १ संकर्षणायनमः २ कालायनमः ३ शेषा
यनमः ४ वासुदेवायनमः ५ विश्वनाथायनमः ६ विश्वरूपायकोटिपू ७ पद्मनाभायनमः ८ दामोदरायनमः ९

जगन्नाथायनम· १० चतुर्भुजायनम ११ श्रीकंठायनमः १२ केशवायनम· १३ सर्वात्मनेनमः १४
इतिसर्वेषापूजा ततोंगपूजा अनंतायपादौपूजयामि १ संकर्षणायगुल्फौपू २ कालायजंघेपू ३ शेषायजानुनीपू ४ वासुदेवायऊरूपू ५ विश्वनाथायगुह्यंपू ६ विश्वरूपायकटिपू ७ पद्मनाभायनमः नाभिंपू० ८ दामोदरायउदरपू १० जगन्नाथायहस्तौपू चतुर्भुजायबाहुद्वयंपू ११ श्रीकंठायनमः कंठपू १२ केशवायललाटपू १३ सर्वात्मनेनम शिर पूजयामि अनंतायनमः सर्वांगंपूजयामि ततोधूपादिमंत्रपुष्पान्त सर्वोपचारैःसपूज्य नमस्कुर्यात् नमस्तेदेवदेवेशनमस्तेधरणीधर नमस्तेसर्वनागेंद्र अनंतायनमोनमः इतिनमस्कारः ततःप्रार्थना अनंतकामान्मेदेहिसर्वकामफलप्रद अनंतायनमस्तुभ्यंपुत्रपौत्रविवर्द्धन व्रतेनानेनसुप्रीतोभवत्विहसदामम ततःपुराणपाठजागरणादिभिर्निशामतिवाह्य प्रातरग्निप्रतिष्ठाप्यअन्वादध्यात् तत्रप्रधानंश्रीमदनंतअश्वत्थसमित् तिलव्रीहियवघृत पापसद्रव्यैः प्रत्येकमष्टोत्तरशतसंख्याकाहुतिभि पीठदेवताआवरणदेवताश्चैकैकयाआज्याहुत्याब्रह्मादिदेवताश्चैकैकया आज्यहुत्यायक्ष्येस्थपनोक्तनाममंत्रै सकलहोमं कार्यं केचित्तुव्रतदिन एवसर्वहोमामिछंति प्रातस्तुब्राह्मणभोजनमात्र तत पीठसपूज्यवस्त्रादिभिराचार्यंचसपूज्यपीठंदद्यात तत्रमंत्र· प्रतिगृह्णद्विजश्रेष्ठसमस्तफलदायक ब्रह्मसाक्षादहंविप्रविमुच्येभवबंधनात् अनंतःप्रतिगृह्णातिअनंतोवैददातिच अनंतस्तारकोभाभ्यामनंतायनमोनम ततःपूर्वेद्युर्निमंत्रितान् चतुर्दशब्राह्मणान् वस्त्रादिभि संपूज्यस्थापितचतुर्दशकलशान्यन्नादिसहितान् सदक्षिणान्तेभ्योदद्यात् प्रतिगृह्णद्विजश्रेष्ठेत्यादिमंत्रौपठेव्रतपूर्तयेगादत्वासुवर्णदानप्रतिष्ठादद्यात् ततआशिषोगृहीत्वाक्षमाप्यचविसर्जयेत क्रियाहीनंभक्तिहीनंद्रव्यहीनतथैवच मंत्रहीनंकृतंयच्चपरिपूर्णंतदस्तुमे ततोब्राह्मणभोजनपुरः सरस्वयंभुंजीत इतिव्रतोद्यापनकौमुद्यामनंतव्रतोद्यापन

श्रथास्यामेवचतुर्दश्यांपालीव्रतम् हेमाद्रौ भविष्योत्तरे युधिष्ठिरउवाच श्रंबुपूर्णतडागेषुमहत्तोयाशयेषुच क
स्यार्घ्यंसंप्रयच्छंतिकृष्णैताः कुलये।पितः श्रीकृष्णउवाच मासिभाद्रपदेप्राप्तेशुक्लभूततिथौनृप तडागपाल्यां
दातव्योवरुणायार्घ्यउत्तमः ब्राह्मणैः क्षत्रियैर्वैश्यैःशूद्रैःस्त्रीभिर्विशेषतः तस्मिन्दिनेभक्तिनम्रैर्देयोर्घ्यः पांडुनन्दन
फले पुष्पैस्तथावस्त्रैर्दीपालक्तकचंदनैः विरूढैः सप्तधान्यैश्चदधिमिष्टान्नचंदनैः श्रनग्नियक्कसिद्धान्नैस्तिलतं
डुलमिश्रितैः खर्जूरैर्नारिकेलैश्चबीजपूरैः फलैस्तथा द्राक्षादाडिमयूगैश्चपुष्पैश्चापिप्रपूजयेत् श्रालिख्यमंड
लेदेवंवरुणंवारुणीयुतं प्रभासतीर्थसहितगयापुष्करसंयुतं मंत्रेणानेनराजेंद्रपूजयेद्भक्तिभावतःवरुणायनमस्तु
भ्यंनमस्तेयादसांपते श्रपांपतेनमस्तुभ्यंरसानांपतयेनमः माक्लेदंमाचदौर्गन्ध्यंवैरस्यंमामुखेमम वरुणोवाहणी
भर्तावरदोस्तुसदामम एवयःपूजयेद्भक्त्यापुरुषोवरुणालयं मध्याह्नेसरसिस्नात्वानाम्निपक्वव्रतीनृप चातुर्वर्ण्यां
चयानारीव्रतेनानेनपांडव निवेद्यब्राह्मणेदद्यतन्नैवेद्यंप्रकल्पितं एवंयःकुरुतेपार्थपालीव्रतमनुत्तमंतत्क्षणा
त्सर्वपापेभ्योमुच्यतेनात्रसंशयः यथास्त्रयुद्वेगाभार्यैजायतेनेहकुत्राचित् एवहिव्रतिनांगेहेधर्मज्ञातुंनशक्यते
श्रायुयायशसाकीर्त्यासौभाग्येनयुतासदा भवंति व्रतमाहात्म्याजंतवोनात्रसंशयः संरुद्धशुद्धसलिलांति
विलांविशालांपालीमुपेत्यबहुभिस्तरुभिः कृतालीं येपूजयंति वरुणीसहितं समुद्रंतेषांगृहेभवतिभूतिरलंपु
गाढ्या इतिभविष्योत्तरेपालीव्रतं ॥ श्रस्यामेवभाद्रपदशुक्लचतुर्दश्यांरंभाव्रतं भविष्योत्तरे श्रीकृष्णउवाच ॥
श्रस्मिन्नेवदिनेपार्थशृणुब्रह्मसभातलेदेवलेनपुरागीतादेवर्षिगणसन्निधौ श्रप्सरोगणगंधर्वैर्देवैःसर्वैःसमर्चितं संसा
रासरतांदृष्ट्वातत्रस्थाकदलींततः शुक्लपक्षेचतुर्दश्यांमासिभाद्रपदेनृप जातीफलैःपूगफलैर्लवंगैःकदलीफलैः
सकृदल्येतुरंभायैपूजाचात्रनिगद्यते तस्मिन्नहनिदातव्यस्त्रीभिरन्याभिरप्यलं मंत्रेणानेनवैपार्थसंशृणुष्वनरो

नमः पृथ्वकंदलदलैःकदल्येकामदायिनि शरीरारोग्यलावण्यंदेहिदेहिनमोस्तुते इत्यथः पूजयेद्रंभांपुरु
षेभक्तिमान्नृप नारीवानन्निपक्कान्नाचातुर्वर्ण्यायुधिष्ठिर तस्याःकुलेपिनभवेत्कापिनारीकुलाटनी दुर्गतादुर्भगावं
ध्यास्वैरिणीपापकारिणी विलासिनीवावृषलीपुनर्भूभूगुणेतरा गणिकास्थाविरास्यावामूलकर्मकराखला
भर्तृव्रताच्चलितान्नकदाचित्प्रजायते भवेत्सौभाग्यसौख्याढ्यापुत्रपौत्रश्रियावृता आयुष्मतीकीर्तिमतीरमेद्व
र्षशतंभुवि एतद्रंभाव्रतचीर्णंगायत्र्यास्वर्गसंस्थया तथागौर्य्याचकैलासेइंद्राण्यानंदनेवने श्वेतद्वीपेतथालक्ष्म्या
रंभयारविमंडले भानुमत्यानागपुरेव्रतमेतदनुष्ठितं एतद्व्रतंपार्थिवेंद्रमासिभाद्रपदेसति याकरोतिनसादुःखैः
कदाचिदपिपीड्यते उन्निद्रकंदलदलाकदलीमनोज्ञांयाःपूजयंतिकुसुमाक्षतधूपदीपैः तासांगृहेपुनर्भवंतिकदा
चिदेवनार्य्यस्त्वनार्य्यचरितानविधवाविरूपाः इतिभविष्योत्तरोक्तं भाद्रपदशुक्लचतुर्दश्यांरंभाव्रतम्
अथाऽगस्त्यार्घ्यदानव्रतं पद्मपुराणेसृष्टिखंडे ॥ भीष्मउवाच भूर्लोकोथभुवर्लोकःस्वर्लोकोथमहर्जनः तपःस
त्यश्चसप्तैतेदेवलोकाःप्रकीर्तिताः पर्य्यायेणतुसर्वेषामाधिपत्यंकथंभवेत् इहलोकेशुभरूपमायुरारोग्यमेवच
लक्ष्मीश्चविपुलाब्रह्मन्कथंस्यात्सुरपूजित ॥ पुलस्त्यउवाच वसिष्ठसंभवस्यस्मिन्जलकुंभेचपूर्ववत् ततश्चैव
बभूवाथसाक्षसूत्रकमंडलुः अगस्त्यइतिशांतात्माबभूवऋषिसत्तमः मलयस्यैकदेशेतुवैखानसविधानतः संभा
र्य्यःससुतोविप्रस्तपश्चक्रेसुदुष्करं ततःकालेनमहताह्युदकादिनिपीडितं जगद्वीक्ष्यससकोपेनपीतवान्वरुणा
लयं ततोस्यवरदाःसर्वेब्रभूवुःशंकरादयः ब्रह्मविष्णुश्चभगवान्वरदानायजग्मतुः वरंवृणीष्वभद्रंतेयश्चाभीष्टो
व्रतेशुभ ॥ अगस्त्यउवाच यावद्ब्रह्मसहस्राणांपंचविंशतिकोटयः वैमानिकोभविष्यामिगगनांतरवर्त्मनि मद्वि
मानोदयेकुर्य्याद्यःकश्चित्पूजनंमम सर्वेपुण्यत्वमायातुवरएकोवृतोमया आद्यंयेवैकरिष्यंतिपिंडपूर्वंतुभक्तितः

पूरंनारिकेलंरंभाजातीफलंतथा खर्जूरचूतदाडिम्यः फलान्येतानिवर्जयेदिति होमश्च महाव्याहृतिभिरा
ज्येनवैदिकमंत्रेणनाममंत्रेणच स्वयमाचार्यद्वारावा अत्रायमनुष्ठानक्रमः प्रथमं यथोक्तस्नानं ततोयथोक्त
कुंभस्थापनं यथोक्तसौवर्णपुरुषस्थापनं ततोऽगस्त्यपूजा नवग्रहपूजायां मानाभः विधानंयदगस्त्य
स्यपूजनेतद्वदत्रमे इत्युपक्रमे तथाकीर्तनात् अत्र शिष्टा यामचतुष्टये पूजां रात्रौजागरणं लोपामुद्रापूजन
माचरंति ततोऽर्घ्यदानं ततोहोमः ततः फलत्यागः सौवर्णपुरुषदानसंपत्तौ धेनुदानंच हेमाद्रौतु
सकाशपुष्पाक्षतशुक्तियुक्तमित्यादिपठित्वाव्याख्यातं सकाशपुष्पाक्षतयाशुक्त्यायुक्तमर्घ्यमुत्क्षिप्यदद्यादित्य
न्वयः अल्पायतबाहुदंडमित्युत्क्षेपणक्रियाविशेषणं लंबोदरंदीर्घबाहुमिति प्रतिमाविशेषणंद्विजपुंगवोऽगस्त्य
इति ॥ इत्यर्घ्यदानम् ॥

ब्रह्मपुराणे कृतोपवासःसंपश्येदगस्त्यमुदितंमुनिं सर्वकामप्रदंपुण्यंसर्वसौभाग्यवर्द्धनं अर्चितव्यश्चभगवा
न्श्रद्धाभक्तिसमन्वितैः पूर्णकुंभैःसकूष्मांडैर्विविधान्यैर्घृतेनच जातीपद्मोत्पलैः शुभ्रैश्चंदनेनसितेनच गोभि
श्वेतैस्तथावस्त्रैरत्नैःसागरसंभवैः उपानच्छत्रदंडैश्चपादुकाजिनवल्कलैः भूरिणापरमान्नेनफलैः पुष्पैःसुशो
भनैः अन्नप्रकारैर्भक्ष्यैश्चहोमैर्ब्राह्मणतर्पणैः आशास्यचशुभंकाममुद्दिश्यचमनोगतं यद्यहंभगवन्कामंप्राप्नुयां
मनसेप्सितं त्वत्प्रसादादविघ्नेनभूयस्त्वांपूजयाम्यहं इत्युक्त्वापूजयेत्पश्चाद्दैवज्ञांश्चतथागुरुं ब्राह्मणान्भोजयि
त्वातुततोभुंजीतवाग्यतः अत्रचसंपश्येदित्यभिधानात् मेघादिछन्नेनशास्त्रासिद्धिः मत्स्यपुराणीयकल्पेतुदर्शन
स्यानंगत्वात् कालमात्रस्यमेघादिसत्त्वेऽसत्त्वेपि सत्त्वेविकल्पएवशास्त्रार्थः नत्वेकएवकल्पोद्वाभ्यांवोढव्यइतिवा
च्यं फलभेदात्करणभेदाच्च मत्स्यपुराणीयकल्पे अर्घ्यदानमेवप्रधानं अनेनविधिनायस्तुपुमानर्घ्यंनिवेदयेत्

इत्यादिनातस्यैवफलसंबंधबोधनात् ब्राह्मेतुपूजैवप्रधानं तत्रैवमनोगतकामलाभरूपफलश्रवणात् अर्घ्यस्यवा
कथनात् एवंचमत्स्यपुराणीयेकल्पे उपवासआचारबलादेव- अथचमत्स्यपुराणीयेपुमानितिश्रवणात्पुंसामेवा
धिकारः ब्राह्मेतुसर्वाधिकारोविशेषाश्रवणात् इत्यगस्त्यपूजाविधिः ॥
नृसिंहपुराणेतु यदागस्त्योदयप्राप्तिस्तदासर्वसुराधिप अगस्त्यायददात्यर्घ्यंमहापुण्यविवृद्धये शङ्खेतोयंविनिः
क्षिप्यसितपुष्पाक्षतैर्युतं मंत्रेणानेनवैदद्यात्सितपुष्पसमन्वित काशपुष्पप्रतीकाशवह्निमारुतसंभव । मित्रावरु
णयोःपुत्र कुंभयोनेनमोस्तुते वातापीभक्षितोयेनइल्वलश्चमहासुरः समुद्रः शोषितोयेन सनोगस्त्यः प्रसीद
तु एवंतुयोददात्यर्घ्यमगस्त्यायमहात्मने सर्वपापविनिर्मुक्तः सर्वांतरतिदुर्गतिम् ॥ भविष्योत्तरे ॥
श्रीकृष्णउवाच कांचनकारयित्वातुयथाशक्त्यासुशोभनं पुरुषाकृतिप्रशांतचजटामंडलधारिणं कमंडलुकरंशिष्यै
र्मृगैश्चपरिवारितं मृत्युग्रविषहंतारंदर्भाक्षस्रग्धरमुनिं तस्मिन्कुंभेसमालभ्यचंदनेनततोन्यसेत् स्नापितंचानुलिप्तं
चंचंदनेनसुगंधिना पूजितंजातिकुसुमैर्हृद्यैर्धूपैश्चधूपितं ततश्चार्घ्यः प्रदातव्यो यैर्द्रव्यैस्तच्छृणुष्वमे खर्जूरैर्ना
रिकेलैश्चकूष्मांडैस्त्रपुसैरपि कर्कोटैः कारवेल्लैश्चकर्मरैर्बीजपूरकैः वृताकैर्दाडिमैश्चैव नारंगैः कदलीफलैः दूर्वा
कुरैः कुशैः काशैः पद्मैर्नीलोत्पलैस्तथा- नानाप्रकारैर्भक्ष्यैश्च गोभिर्वस्त्रैः शुभैरसैः विरूढैः सप्तधान्यैश्च वंश
पात्रेनिधापितैः सौवर्णरूप्यपात्रेणताम्रवंशमयेनच मूर्ध्निस्थितेनमंत्रेणजानुभ्यामवनींगतः दक्षिणाभिमुखोभू
त्वार्घ्यंत्वागस्त्यंक्षणंनृप दद्यादर्घ्यंप्रयत्नेनपयसागुरुचंदनैः अर्घ्यपात्रंशक्त्याकारमितिसंप्रदायात् सकाशपु
ष्पाक्षतशक्तीतिहेमाद्रिः काशपुष्पप्रतीकाशवह्निमारुतसंभव मित्रावरुणयोः पुत्रकुंभयोनेनमोस्तुते वातापीभ
क्षितोयेनसमुद्रः शोषितः पुरा लोपामुद्रापतिः श्रीमान्योसौतस्मैनमोनमः यस्योदितेनपापानिविलयंयांति

ध्याधयः तस्मैनमोस्त्वगस्त्यायसशिष्यायचपुत्रिणे ब्राह्मणोवेदमन्त्रेणदद्यादर्घ्यंनृपोत्तम वेदमंत्रस्तु 'अग
स्त्य.खनमानेत्यादिपूर्वमुक्तः दत्त्वैवमर्घ्यंकौंतेयप्रणिपत्यविसर्जयेत्- अर्चितस्त्वयथाशक्त्यानमोगस्त्यमहर्ष
ये ऐहिकामुष्मिकांदत्त्वाकार्यसिद्धिंदरस्वमे इति विसर्जयित्वागस्त्यतविप्रायप्रतिपादयेत् दैवज्ञन्यासरूपाग्र
वेदवेदांगवेदिने दानमंत्रः अगस्त्योमेमनस्स्थोस्तुयोगस्त्योस्मिन्घटेस्थित अगस्त्योद्विजरूपेणप्रतिग्र
ह्णातुसत्कृतः अगस्त्यःसप्तजन्मोत्थेनाशयत्वाघयोघं अतुलंविमलंसौख्यंप्रयच्छतुमहामुने प्रतिग्रहमंत्रः
एवंयः कुरुतेभक्त्यात्वगस्त्यव्रतमादरात् फलमेकंतथाधान्यंरसंचैकंपरित्यजेत् सपूर्णेचतथावर्षेपुनरन्यमुप
क्रमेत् अन्यत्फलरसधान्यादित्यागंद्वितीयवर्षादावुपक्रमेदित्यर्थः दत्त्वार्घ्यसप्तवर्षाणिक्रमेणानेनमांडव
पुमान्फलमवाप्नोतितदेकाग्रमनाः शृणु ब्राह्मणःस्याच्चतुर्वेदःसर्वशास्त्रविशारदः क्षत्रियःपृथिवींसर्वां प्राप्नो
त्यर्णवमेखलां वैश्यानांधान्यनिष्पत्तिर्गोधनविपुलंभवेत् शूद्राणांधनमारोग्यंसन्मानंचाधिकंभवेत् स्त्रीणां
पुत्राःप्रजायंतेसौभाग्यंगृहसमृद्धिमत् विधवानांमहत्पुण्यभर्तृलोकगतिप्रदं 'कन्याभर्तारमाप्नोतिव्याधेर्मुच्ये
तदुःखिता येषुदेशेष्वगस्त्यार्घ्यपूजयाक्रियतेजनैः तेषुदेशेषुपर्जन्य-कामवर्षीप्रजायते ईतयःप्रशमंयांति
श्यंतिव्याधयस्तथा विष्णुरहस्ये काशपुष्पमयींरम्यांकृत्वामूर्त्तितुवारुणेः प्रदोषेविन्यसेत्तातुपूर्णकुंभेस्वलं
कृते जलपूर्णकुंभे कुंभस्थंपूजयेत्ततुपुष्पधूपविलेपनैः दध्यक्षतबलिंदद्याद्रात्रौकुर्यात्प्रजागरं प्रभातेतस
मादाययायात्पुण्यजलाशयं निशावसानेतांपश्यन्जलातेप्रतिमांमुने पुष्पैर्मूलैःफलैर्गंधैर्धूपैरथसुगंधिभिः द्रा
क्षाखर्जूरकर्कंधुनारिकेलादिभिःशुभैः पंचरत्नसमायुक्तंहेमरूप्यसमन्वितं 'सप्तधान्यभृतंपात्रचंदनेनसमायुतं
तत्ताम्रमयकत्वादद्यादर्घ्यंद्विजातये अगस्त्यः खनमानइतिपूर्वोक्तोमंत्रः ॥ अगस्त्यःखनमानेतिपठन्मंत्रमिमं

मुनीः पक्षालाभकृतार्घेण सम्यगभ्यर्च्यभक्तितः अर्घ्यंदद्यादगस्त्यायशूद्रमंत्रविधिस्त्वयं काशपुष्पप्रतीकाश्च
वह्निमारुतसंभवमित्रावरुणयोः पुत्र कुंभयोनेनमोस्तुते ॥ अथविष्णुरहस्यानुसारेणागस्त्यार्घ्यदा
नपद्धतिः ॥ काशपुष्पमयीमगस्त्यप्रतिमांकृत्वा जलपूर्णंपंचपल्लवालंकृतप्रतिष्ठापितकुंभेतन्मंत्रेणतांविन्यस्य ॥
पुरुषाकृतिप्रशांतंचजटामंडलधारिणं कमंडलुकरंशिष्यैर्मुनिभिश्चपरिवारितं मृत्युग्रविषहंतारंदर्भाक्षस्रग्धरंमुनि
मितिध्यात्वा अगस्त्य खनमानइतिमंत्रेणतांसंपूज्य पुष्पधूपदीपनैवेद्यादिभिरर्चयित्वा पुष्पमूलफलगंध
सुगंधधूपद्राक्षाखर्जूरनारिकेलादिफलपंचरत्नहेमरूप्यादिभिः सप्तधान्यैश्चंदनेनचयुक्तंताम्रपात्रंशंखंवासज
लंपाणिभ्यामादायागस्त्यायार्घ्यंदद्यात् ॥ तत्रमंत्रः विंध्यवृद्धिक्षयकरमेघतोयविषापह रत्नवल्लभदेवेश
लंकावासनमोस्तुते वातापिभक्षितोयेनसमुद्रःशोषितःपुरा लोपामुद्रापतिःश्रीमान्योसौतस्मैनमोनमः येनो
दितेनपापानिप्रलयंयान्तिव्याधयः तस्मैनमोस्त्वगस्त्यायसशिष्यायचपुत्रिणे लंकावासनमस्तुभ्यंनृपीण
प्रवरोत्तम उदितोद्वारिलंकायां अर्घोनेप्रतिगृह्यतां शंखपुष्पफलंतोयंरत्नानिविविधानिच सुरासुरमुनिश्रे
ष्ठअर्घोसेप्रतिगृह्यताम् राजपुत्रिनमस्तुभ्यमृषिपत्निनमोस्तुते गृहाणार्घ्यंमयादत्तंलोपामुद्रेशुभानने ॥ इत्य
गस्त्यार्घ्यदानविधिः॥ अथभाद्रपदपौर्णमासीकृत्यानि नारदीये प्रौष्ठपद्यांपौर्णमास्यामुमामाहेश्वरंव्रतं एकभ
क्तःस्वयंस्नातःशिवंसंपूज्यभक्तितः कृतांजलिःप्रार्थयेतश्वःकरिष्येव्रतंप्रभो एवंविज्ञाप्यदेवेशंगृहणीयाद्व्रतमुत्तमं
रात्रौदेवांतिकेस्नात्वाप्युत्थायापररात्रके कृतमैत्रादिनियमोभस्मरुद्राक्षभृत्ततः पूजयेच्छंकरसम्यगुपचारैः पृथ
ग्विधैःविल्वपत्रैःसुगंधाढ्यैर्नैवेद्यैर्धूपदीपकैः ततश्चोपवसेद्विद्वानाप्रदोषविधूदये पुनःसंपूज्यतत्रैवरात्रौजागरणं
चरेत् एवंपंचदशाब्दंतुकृत्वाव्रतमतंद्रितः वर्षेवर्षेतदुत्सर्गंविदध्याद्विधिपूर्वकं उमयाश्चसहेशस्यसौवर्णंप्रतिमा

द्वयं हेमरौप्यामृण्मयाश्चपट्टाःपंचदशोत्तमाः तत्रैकस्मिन्घटेस्थाप्यंसौवर्णप्रतिमाद्वयं पंचामृतेनसंस्नाप्य जलैः
शुद्धैस्ततोर्चयेत् उपचारैःषोडशभिस्ततःपंचदशद्विजान् भोजयेच्चैवमिष्टान्नैर्दद्यात्तेभ्यश्चदक्षिणां कुंभमेकैक
मौरास्यमूर्त्याढ्यगुरवेऽर्पयेत् एवंकृत्वाव्रतंचैतदुमामाहेश्वराभिधं जायतेभुविविख्यातोनिधानंसर्वसंपदां अथा
स्मिन्नेवदिवसेशक्रव्रतमपिस्मृतं प्रातःस्नात्वाविधानेनपूजयेत्सुरनायकं गंधाद्यैरुपचारैस्तुनैवेद्यानांचराशिभिः
ततोनिमंत्रितान्विप्रान्संभोज्यविधिवत्ततः समागतास्तथैवान्यान्दीनानाथांश्चभोजयेत् एतच्छक्रव्रतंब्रह्मन्कर्तव्यं
प्रतिवार्षिकं राज्ञावाधनिनान्येनधान्यामिष्यातिमिच्छता
अथात्रउमामहेश्वरंव्रतं शिवरहस्ये राजोवाच भगवन्मुनिशार्दूलव्रतमेकवदस्वमे सांगयस्मिन्व्रतेचीर्णेसर्वा
न्कामानवाप्नुयात् गौतमउवाच ॥ उमामाहेश्वरनामव्रतमस्तिव्रतोत्तमं सांगेतस्मिन्व्रतेचीर्णेसर्वान्कामानवा
प्नुयात् मासिभाद्रपदेशुक्ले पौर्णमास्यांप्रयत्नतः तद्व्रतंकार्यमनघैर्ब्राह्मणाद्यैर्विधानतः भाद्रशुक्लेचतु
र्दश्यांप्रातःस्नात्वाविधानतः शिवंध्यात्वाजगद्वंद्यंसोमंसोमार्द्धशेखरं कृतांजलिपुटोभूत्वामंत्रमेतंपठेन्नरः
श्वःकरिष्येव्रतंयत्नादुमामाहेश्वराभिधं आज्ञांदेहिमहादेवसोमसोमार्द्धशेखर इतिविज्ञाप्यवैदेवं पुनः संपूज्य
यत्नतः मध्याह्नेपिशिवंसायंपूजयेद्विधिपूर्वकं निद्राकार्यायथायोगमहादेवस्यसन्निधौ उत्थायपश्चिमेयामेमहा
देवंततःस्मरेत् ततःशौचादिकंसर्वंनिर्वर्त्यप्रीतमानसः स्नानंकुर्याद्यथायोगंयथाशास्त्रयथाक्रमं परिधायततोवस्त्रंक्षा
लितंशुभ्रमक्षतं उद्धूलनंततःकार्यंत्रिपुंड्रंभस्मनाततः रुद्राक्षधारणंकार्यंसंध्याकार्यातथापुनः ततःशिवार्च
नंकार्यंबिल्वपत्रादिभिर्नवैः ततोहोमोपिकर्तव्य शिवप्रीत्यर्थमादरात् ततःपरंनियमनप्रणमेत्सोममव्ययं
प्रार्थिकुशैःप्रयुंजीततत‌ःकार्यासमादरात्भव्यपंचदशग्रंथिप्रयुंजीताशिवात्मकं संपादनीयंयत्नेनव्रतंतिष्ठेरनाकुलैः

उमामाहेश्वरंचैवसौवर्णंप्रतिमाद्वय संपादनीयंयत्नेनराजतंवामनोहरं पलादूर्द्धंप्रकर्तव्यप्रतिमाद्वयमुत्तमं
अधिकंचेद्यथाशक्तिकर्तव्यमितियत्नतः सौवर्णंराजतंवापिताम्रंवाकलशोत्तमं संपाद्यतंप्रयत्नेनप्रयतोव्रततत्प
रः ततःसदर्भैर्युंजीतवस्त्रयुग्माचितशुभं पृथक्पृथक्स्थापनीयकलशेप्रतिमाद्वयं आपोहिष्ठादिभिर्मंत्रैस्तथा
त्र्यंबकैरपि अभिषिच्यप्रयत्नेनपूजयेत्प्रतिमाद्वयं ततःप्रयत्नतोगच्छेदलंकृतशिवालयं शिवस्थानंततःकु
र्यात्तोरणाद्यैरलंकृतं ततःषोडशपत्रेब्जेबहिरतश्चतुर्गुणे अलंकृतैः स्वस्तिकाद्यैः स्थापयेत्कलशंनवं ध्या
येत्ततोमहादेवमुमादेहार्द्धधारिणं मुक्तामालाहारनागदुकूलपरिवेष्टितं पंचाननमुमाकांतमनलेंदुरवीक्षणं चंद्रा
र्द्धशेखरंत्र्यक्षजटामुकुटमंडितं त्रिपुंड्ररेखाविलसद्भालभागमनामयं भस्मोद्धूलितसर्वांगरुद्राक्षाभरणान्वितं मं
दस्मितमनाधारमाधारंजगतांप्रभुम् देवैरनंतैरनिशंस्तूयमानमनेकधा देवात्मकंदेववंद्यंविष्णुब्रह्मादिवंदितम्
विष्णुनीराजितारक्तपादपंकजमुत्तम अप्रतिद्वंद्वमद्वंद्वसर्ववृंदारकार्चितं सर्वोत्तममनाद्यंतंसर्वदेवनिषेवितं ऋतशु
द्धंपरंब्रह्मपुरुषंकृष्णपिंगलं ऊर्द्ध्वकेशंविरूपाक्षंविश्वरूपचिदात्मक निष्कलनिर्गुणंशांतनिरवद्यंनिरंजनं अप्र
मेयंजगन्मध्येसृष्टिसंहारकारक विश्वबाहुंविश्वपादंविश्वाक्षंविश्वसंभव विश्वंनारायणाख्यमक्षरंपरमंपदं वि
श्वतःपरमंनित्यविश्वस्येशमनामयं एवंध्यात्वामहादेवसर्वदेवोत्तमोत्तमं ध्यायेत्ततःपरंगौरीमाद्यांविद्यामनामयां
लक्ष्मीसेवितपादाब्जांशचीसेवितपादुकां सरस्वत्यादिभिर्नित्यस्तूयमानपदाम्बुजां अधरोष्ठाधरीभूतपक्वबिं
बफलामुमां मुखकांतिकलोपेतपूर्णचंद्रामनामयां तिरस्कृतालिमालानामलकावलिभिःसदा पीनवक्षोजान्नि
र्द्धूतचक्रवाकवरांगनां नित्यंतिरस्कृताभोज्यनयनाभ्यामानिंदितां सीतावार्धकृताशेषकामभल्लामहार्निशं भ्रूकु
टयूर्द्धीकृताशेषकामचापमनाकुलां बाहुनालकलोद्धृतहेमनालांविलासिनीं रोमावलीतिरोभूतभ्रमद्भ्रमरजालिकां ना

भिरंभ्रतिरोद्भूतघनावर्त्ताभ्रवर्तुलां ऊरुयुग्मतिरोभूतरंभास्तंभशुभावहां पादयुग्मतिरोद्भूतानिर्जितारुणपंक
जां ब्रह्मेंद्रोपेंद्रजननींमहेशार्द्धांगभागिनीं महेशाश्लिष्टवामांगांवरदाभयदांसदां प्रसन्नवदनांशांतांस्मितपूर्वा
भिभाषिणीं पूर्णचंद्रदुकूलाढ्यांजनाभरणभूषितां स्तूयमानांसदादेवैर्यज्ञैर्दानैश्चकोटिशः एवंध्यात्वाततः सम्य
गुपचारान्प्रकल्पयेत् ततः पुष्पाणिसंगृह्याशिवमावाहयेच्छिवां अथावाहन महादेवदयासिंधोविष्णुब्रह्मादिवंदि
त आवाहयामिदेवत्वांप्रसीदपरमेश्वर लक्ष्म्यादिदेववनितापरिसेवितुपादके आवाहयामिदेवित्वांप्रसीदपरमे
श्वरि इत्यावाहन १ गृहाणसोमविश्वात्मन्नासनंरत्ननिर्मितं अनंतासनविश्वेशकरुणासागरप्रभो उमेसोमधरा
श्लिष्टेसोमार्द्धकृतशेखरे नानारत्नसमाकीर्णमासनपरिगृह्यतां । इत्यासनं २ पाद्यंगृहाणगौरीशहेमपात्रस्थितंशुचि
गृहाणदेविपाद्यत्वंवेदवेदांतसंस्तुते इतिपाद्यं ३ अर्घ्यंगृहाणदेवेशसपुष्पगंधसंयुत शिवानंतगुणग्रामसर्वाभीष्टफ
लप्रद गृहाणार्घ्यंशिवेनित्येसर्वावयवशोभने शिवप्रियेशिवाकारेनित्यंभक्तवरप्रदे इत्यर्घ्यं ४ गृहाणाचमनंशंभोशु
चिभूतंशुचिप्रिय गृहाणाचमनंदेविशुचिभूतेशुचिप्रिये इत्याचमनं ५ मधुपर्कंगृहाणेशसर्वदामधुपर्कद मधुपर्कप्र
दानेनप्रीतोभवमहेश्वर मधुपर्कमिदंदेविस्वीकुरुप्रियशंकरे मधुपर्कप्रदानेनसुप्रीताभवशोभने इतिमधुपर्कं ६ शं
भोपंचामृतंस्नानंस्वीकुरुष्वकृपानिधे सर्वतीर्थमयंनित्यस्नानंशासनपावन शिवपंचामृतंस्नानंस्वीकुरुष्वशिवप्रिये
श्रेष्ठतीर्थोत्तमेशुद्धेतीर्थराजानिषेविते इतिपंचामृतस्नान ७ शंभोशुद्धोदकस्नानंस्वीकुरुष्वसुरोत्तम प्रसीदपरयाभ
क्त्यापाहिमांकरुणानिधे शिवेशुद्धोदकस्नानंस्वीकुरुष्वाशिवप्रिये प्रसीददेविदीनंत्वंपाहिमांशरणागतं इतिशुद्धो
दकस्नानं ८ सोत्तरीयगृहाणेदंदुकूलंशंकरप्रिये प्रसीदपाहिमादीनमनन्यशरणांशिवे इतिवस्त्रं ९ उपवीतंगृहाणेश
शंभोसर्वामरोत्तम उपवीतंगृहाणेशिशिवसाश्लिष्टविग्रहे इतियज्ञोपवीतं १०गृहाणचंदनंदिव्यंगंधाढ्येनविराजितं

प्रसीदपार्वतीनाथशरणागतवत्सल गृहाणचंदनंदेविवालचंद्रविराजितं विश्वंविश्वात्मिकेपाहिविश्वनाथप्रियेसदा इतिगंधं ११. गृहाणाभरणानीशनिराशानियमाश्रय विश्वाभरणविश्वेश रत्नाभरणभूपित गृहाणाभरणान्यंवेस र्वाभरणभूपिते सर्वप्रियेजगद्वंद्येजगदानंददेशिवेइत्याभरणं १२ गृहाणविल्वपत्राणिसपुष्पाणिमहेश्वर सुगंधीनि नवानीशशिवत्वंकुसुमप्रिय गृहाणविल्वपुष्पाणिसामोदानिशिवप्रिये सुगंधविल्वमंदारमालिकासमलंकृते इति पुष्पविल्वपत्राणि १३ दशांगंगुग्गुलंधूपंनानागंधमनोहरं गृहाणभक्तवरदेलक्ष्मीदेव्याधिवंदितेइतिधूपम् १४का पांसवर्त्तिसंयुक्तंगोघृतेनप्रदीपितं गृहाणत्यंतसूर्याग्निचंद्रप्रभनमोस्तुते आत्यंत्रिवर्तिविस्फूर्त्तिदीपमीशानवल्लभे गृहाणचंद्रसूर्याग्निमंडलाधिकसुप्रभे इतिदीपम् १५ शंभोगोघृतसंयुक्तंपरमान्नंमनोहरंसशर्करंगृहाणांवेपरमानंददा यिनि इतिनैवेद्यम् १६ शंभोगृहाणगंधाढ्यमिदमाचमनीयकं शुद्धेशुद्धिप्रदेदेविशिवभूपितविग्रहे इत्याचमनीयं १७ शंभोगृहाणतांबूलमेलाकर्पूरसंयुतं प्रसीदभगवन्शंभो सर्वज्ञामितविक्रम शिवेगृहाणतांबूलं क्रमुकादि फलान्वितं प्रसीदसुस्मितेदेविसोमलिंगार्द्धविग्रहे इतितांबूलं १८ गृहाणपरमेशानसरत्नेछत्रचामरे दर्पणंव्य जनंत्वीशसर्वदुःखविनाशन गृहाणेमिसुराराध्येसरत्नेछत्रचामरे दर्पणंव्यजनंचांवेविद्याधारेनमोस्तुते इतिछत्र चामरादि १९ प्रदक्षिणनमस्कारान्गृहाणपरमेश्वर नतेंनचमहादेविशिवमाद्यप्रियेशिवे इतिप्रदक्षिणनमस्काराः २० एवंप्रयत्नतःकार्यंशिवयोःपूजनंशिवं शिवानीचप्रयत्नेनपूर्वोक्तमपिपूजनं उक्तमंत्रंसमुच्चार्ययथापूर्वंयथाक्रमं शिवायनमःशिवंपूजयामि आवाहंतीतिमंत्रस्तुभवान्याःपरिकीर्तितः कपर्दिनेनमःकपर्दंपूजयामि भाललोचनायन मः भालंपूजयामि सोमसूर्याग्निलोचनायनमः नेत्राणिपूजयामि सुश्रोत्रायनमः श्रोत्राणिपूजयामि घ्राणगं धायनमः घ्राणानिपूजयामि स्मृतिदंतायनमः दंतान्पूजयामि श्रुतिजिव्हायनमः जिव्हांपूजयामि कंठक

पोलायनमः कपोलानिपूजयामि ज्ञानोष्ठायनम् ओष्ठान्पूजयामि नीलकंठायनमः कंठान्पूजयामि भूरिव
वक्षसेनमः वक्षामिपूजयामि हिरण्यवाहवेनमः वाहून्पूजयामि विश्वोदरायनमः जठरंपूजयामि विश्वनखाय
नमः नखान्पूजयामि · सर्वात्मकायनम. सर्वांगपूजयामिनमः ॥ अथगौर्य्याः ॥ शिवायैनमः शिरःपूजया
मि पृथुश्रेण्यैनम. वेणींपूजयामि सीमंतराजितायैनमः सीमंतपूजयामि कुंकुमभालायैनमः भालपूजयामि
सोमसूर्याग्निलोचनायैनमः लोचनानिपूजयामि श्रुतिश्रोत्रायैनमः श्रोत्राणिपूजयामि गंधप्रियायैनमः घ्राणंपूज
यामि सुभगकपोलायैनमः कपोलौपूजयामि कोमलदंतायैनमः दंतान्पूजयामि विद्याजिव्हायैनमः जिव्हा
जयामि विंबोष्ठायैनमः ओष्ठौपूजयामि घृतकंठायैनमः कंठपूजयामि पृथुलकुचायैनमः कुचौपूजयामि विश्वगर्भा
यैनमः उदरपूजयामि शुभकट्यैनमः कटिंपूजयामि दिव्योरुदेशायैनमः ऊरूपूजयामि वृत्तजंघायैनमः जंघा
युगंपूजयामि लक्ष्मीसेवितपादायैनमः पादौपूजयामि महेश्वरप्रियायैनमः नखान्पूजयामि शोभन
विग्रहायैनमः सर्वांगपूजयामि अंगपूजांसमाप्यैवडोरकंतुविसर्जयेत् प्रत्येकंग्रंथिपुस्वच्छैःस्वच्छैर्बिल्वदलादि
भिः प्रथमग्रंथिमारभ्य नम.सोमेतिमंत्रतः यथाक्रमेणसपूज्यततोधार्य्यंतुडोरकं तत्रोपचाराः सर्वेपि तेनमं
त्रेणसादर व्रतिभिर्यत्नत कार्य्यंकुंकुमाक्तंतुडोरकं तत·पंचदशप्रस्थगोधूमास्तंडुलाश्चवाउपायनार्थमानेयाः
शुद्धाःकीटाद्यदूषिताः यद्वापंचदशाज्याक्तागोधूमाधूपमंडकाः ततःशिवैकशरणाःशैवाःशिवव्रतप्रियाःपूजनीयाः
प्रयत्नेनगंधपुष्पादिभिः क्रमात् ततःसवस्त्रंकलशंशिवयोःप्रतिमाद्वय. शैवायदेयंयत्नेनसुवर्णपलसंयुतं आ
दावुपायनंदत्वादेवमेतदतःपरं उपायनस्यमंत्रोपिवक्ष्येतत्रविशेषतः उमेशःप्रतिगृह्णातिउमेशोवैददातिच उ
मेशस्तारकोभाभ्यामुमेशायनमोनमः अमुंमंत्रसमुच्चार्य्यदत्वोपायनमेवच तथाशैवा.प्रयत्नेन.. भोजनीया

विशेषतः सुवासिन्योपियत्नेनभोजनीयाःशिवप्रियाः शैवानेवंभोजयित्वास्वयंभुंजीतवाग्यतः अतिथीन
पिसंतर्प्यद्वारदेशस्थितान्नृप एवंप्रयत्नतःकार्य्यंप्रतिवत्सरमादरात् नियमेनैवविधिवद्दुकरीत्यायथाक्रमं ब्रा
ह्मणाद्यैरिदंकार्य्यंव्रतंसयतमानसैः सर्वाभीष्टप्रदंपुण्यव्रतमेतच्छिवात्मकं प्राप्तेतुषोडशेवर्षेकार्य्यमुद्यापनंन्नृप
उद्यापनविधानंचवक्ष्येशृणुयथाक्रमं पौर्णमास्यांभाद्रपद्यांव्रतोद्यापनमादरात् कर्तव्यमितियत्नेनद्रव्यंसंपा
द्यसादरं हैमीकार्य्यासार्द्धपष्टी प्रतिमाचपलोन्मिता तदर्धेनाथवाकार्य्यातदर्धार्धेनवान्नृप रजतेनाथवाकार्य्या
यथोक्तपलमानतः संपादनीयाःकुंभाश्च हैमाः पंचदशोत्तमाः अथवाराजताःकार्य्या यद्वाताम्रमयान्नृप भाद्र
शुक्लचतुर्दश्यांशैवाब्राह्मणपुंगवाः निमंत्रणीयायत्नेन प्रात.सप्तदशोत्तमाः ततोगृहंवितानाद्यैरलंकृत्यप्रयत्नतः
स्वस्तिकाद्यैरलंकुर्य्यात्तुशिवस्थानमघापहं ततःसाहंप्रयत्नेनतस्मिन्शंकरमंदिरे पूजनीयाःप्रयत्नेनशिवयोः
प्रतिमाःशुभाः पूर्वोक्तेनविधानेनमंत्रैस्तैरेवसाधनैः रात्रौजागरणंकार्य्यंसोपवासंप्रयत्नतः ऋत्विग्भिः सह
सोत्साहंपयोमात्राशनेनवा रात्रौशिवकथाःश्राव्याःश्रोतव्यायत्नतोन्नृप कर्तव्यायत्नतोरात्रौपूजायामचतु
ष्टये तत.स्थंडिलंप्रयत्नेनस्नात्वाशंकरसन्निधौ पूजनीयाःप्रयत्नेनशिवोदेवःशिवापतिः चतुरस्रंततःकार्य्यंकु
डमष्टदलान्वितं कंठदघ्नप्रांतदेशेहस्तद्वयसमान्वित तत्रवह्निंप्रतिष्ठाप्यविधिवद्गृह्यमार्गतः पंचविंशतिसा
हस्रंहोमःसोमेतिमंत्रतः ततःप्रयत्नतोराजन्नमःपूर्वंसतारकं ततःपूर्णाहुतिंहुत्वाशैवान्संपूजयेत्ततः विल्वप
त्रभस्मनोचपूजनीयायथाक्रमं एकैकस्मैप्रदातव्यशिवयोःप्रतिमाद्वयं कलशोपिप्रदातव्यस्ततोवस्त्रद्वयान्वि
त. आचार्य्यायप्रदातव्यंसुवर्णशतमादरात् ततोयत्नेनशैवेंद्राभोजनीयाघृतव्रतैः सुवासिन्योपिशैवानांभो
जनीयाःप्रयत्नतः ततोदेयास्वशक्त्यायभोजितेभ्यश्चदक्षिणा ततश्चस्वकृतंकर्मशिवायविनिवेदयेत् उद्या

पतंकृतंसंभोमयैतदधुनाप्रभो इदंसंपूर्णतामेतुत्वत्प्रसान्महेश्वर मन्त्रहीनंभक्तिहीनंशक्तिहीनमुमापते विधिहीनंकृतंकर्मत्वत्प्रसादात्फलंप्रद प्रायश्चित्तंवैदिकानांवयंगानामपिकर्मणा शिवस्मरणमेवेतिश्रुतिरप्यस्तिशांकरी न्यूनःकृतमिदंश्रौतंकर्मव्ययमपिप्रभो सांगंभवतुविश्वेशतवैवस्मरणात्प्रभो इतिसंप्रार्थ्यदेवेशंसांवसर्वंसुरी नरं भुंजीयाद्बंधुभिःसार्द्धंसमौनंतिलवर्जितं एवंयःकुरुतेसम्यगुमामाहेश्वरव्रतं ससर्वभोगान्भुक्त्वातेमोक्षप्राप्नोति सर्वथा॥ राजोवाच गौतमैतद्व्रतचीर्णंपुराकेनवदस्वमेकस्यकाममभूत्सिद्धिर्व्रतस्यास्यप्रभावतः॥ गौतमोवाच पुराशैवपुरेराजन्दुर्वासाख्योमुनीश्वरः कदाचित्संचरल्लोकान्ददर्शकमलापतिं ततःसमागतंदृष्ट्वादुर्वासा मुनिसंज्ञतः विल्वमालांददौतस्मैशंकरेणसमर्पितां गृहीत्वाविल्वमालांतांहरिर्गमनसंभ्रमात् शिरसापूजनीयांतांगरुडांशेविनिःक्षिपत् तदस्तांतादृशींवीक्ष्यदुर्वासाःक्रोधमूर्छितः हरिंशशापवहुधाधिग्धिग्जन्मेतिसंवदन् मयाशिवार्पितामालादत्तातुभ्यमघापहा साकथंगरुडस्कंधेविनिःक्षिप्तातुयाहरे गर्वस्यमूलभूतेयंतवलक्ष्मीर्विनश्यति लक्ष्मीःपततुदुग्धाब्धौगरुडोपिविनश्यतु वैकुंठस्याधिकारोपितवयातुमदाज्ञया निस्तेजस्कोवनेःपृष्ठेसंचराद्यावधिध्रुवं इत्युक्त्वासतुदुर्वासामयौलोकांतरन्नृप ततःपपातदुग्धाब्धौलक्ष्मीर्विष्णोर्मनोहरा ततोतिदुःखितोविष्णुः प्रलपन्वनमास्थित. उवासविपिनेघोरेस्वकृतंकर्मसंस्मरन् ततःकदाचिद्भूपालमयातत्र गतंपुरा तदामामागतंदृष्ट्वापूजयामासमांहरिः ततोश्रुपूर्णनयनःकृतांजलिपुटोहरिः जगादपूर्ववृत्तांतंस्वलक्ष्मीनाशकारणं ततोतिक्रांतचित्तायविष्णवेव्रतमुत्तम तत्पृष्टेनमयाभूपकथितंसादरंमया ततोविलंबंविधिवच्चकारश्रद्धयान्वितं ततःप्रसन्नोभगवान्हरयेपार्वतीपतिः ददौलक्ष्मींसगरुडांकरुणानिधिरव्यय. इदमेव व्रतंचीर्णमिंद्रेणाप्यमितौजसा तेनप्राप्तस्ततःस्वर्गःस्वर्गभोगाश्चशाश्वताः ब्रह्मणापिव्रतंचीर्णमिदमेवपुरान्नृप

नारायणोऽश्वरीतेनसंप्राप्तादुर्लभापिसा मुनिभिश्चपुराचीर्णंव्रतमेतन्मुमुक्षुभि अस्यव्रतस्याचरणान्मुक्तिःप्राप्तामुनी
श्वरैः इदंव्रतंप्रयत्नेनयःकरिष्यतिभक्तितः तस्यसौभाग्यसंपत्तिर्भविष्यत्येवसर्वथा यस्यास्त्यैश्वर्यभोगेच्छामोक्षे
च्छाऽपिनपश्चिनीयस्यसर्वाधिपत्येच्छातेनकार्य्यमिदंव्रतं वैधुतेनापिविप्रेणमोक्षार्थंमतियत्नतःकृतमेतद्व्रतंपूर्वंसर्वा
भीष्टप्रदायकं शारदोनामविप्रोभूद्वेदवेदांगपारगः मोक्षार्थंमतियत्नेनतेनचीर्णमिदंव्रतं मुक्तिःप्राप्ताचतेनापिव्रत
स्यास्यप्रभावतःयंयंकामंसमुद्दिश्यव्रतमेतदनुत्तमंयःकरिष्यतिसःकामंतंतमाप्नोतिनिश्चितं इदंव्रतमहेशेनसमाख्या
तमुमांप्रति कुमारायसमाख्यातमुमयैतद्व्रतंनृप नंदिकेशायकथितंकुमारेणव्रतंततःनंदिकेशेनकथितंदुर्वासमुनये
ततःदुर्वाससापिकथितमगस्त्यायव्रतोत्तमं व्रतंतत्सागरेमह्यमगस्त्येनमहात्मना मयातिखिन्नचित्तायविष्णवेक
थितंपुरा तेनचीर्णंव्रतमिदंसर्वसौभाग्यदायकं ब्रह्मणेकथितंपूर्वमिदमेवव्रतंमया तेनचीर्णंव्रतंसांगंवाणीप्राप्त्यर्थ
मादरात् सूर्यायेंद्रायचंद्रायमयैतत्कथितंव्रतं तैस्तुचीर्णंव्रतमिदंसर्वसौभाग्यदायकं कश्यपादिमुनिभ्यश्चकथि
तंव्रतमुत्तमं तैश्चचीर्णंव्रतंसम्यक्भुक्तिमुक्तिफलप्रदं भूपव्रतानिसंत्येववहूनिविविधानिच तथाप्येतद्व्रतसमंव्रतं
नास्त्येवसर्वथा भवानपिकुरुप्रीत्याभूपालव्रतमुत्तमं इदंव्रतंशिवक्षेत्रेयःकरिष्यतिभक्तितः तस्यसर्वार्थसं
सिद्धिर्भविष्यतिनसंशयः ॥ ईश्वरउवाच ॥ इत्येतद्वचनंश्रुत्वासराजाप्रीतमानसः सपुत्रःपूजयामासगौत
मंशैवपुंगवं ततोधर्मंव्रतंचेदमुपदिश्यसगौतमः पुनःसंपूजितोराज्ञास्वाश्रमंप्रतिसंययौ राजासपुत्रस्तद्वाक्या
दिदंमाहेश्वराभिधं व्रतंचकारविधिनायथाक्रममतंद्रितः येमामनन्यहृदयाः सकलामरेशंसंपूजयंतिसततंधृतभ
स्मपूताःतेमामुपेत्यविगताखिलदुःखबंधाभद्रूपमेत्यसुखिनोनिवसंतिनित्यम्

इतिशिवरहस्येशिवप्रोक्तभाद्रपदपौर्णमास्यामुमामाहेश्वरंव्रतंसोद्यापनम् ॥

अत्रैवलोकपालानांपूजाव्रतं तदुक्तं निर्णयामृतेब्रह्मपुराणे पूर्वाभाद्रपदायोगेपौर्णमास्यांपितामहः शक्रा ग्नियमरक्षोंभोवायुवित्तेशशंकरान् लोकपालांस्तुरक्षार्थंत्रैलोकस्याभिषेचयत् पृथिव्याधारणार्थायतथानंतं चभोगिनं तस्मात्तत्रलिखेत्पद्ममष्टपत्रंसकर्णिकं कर्णिकायांलिखेत्तत्रसानंतंकमलोद्भवं प्राच्यादिषुचपत्रेषु वाह्येवायांश्चसायुधान् ततःक्रमेणतेनैवसंस्थाप्यकलशान्शुभान् पश्चात्संपूजनीयाश्चभक्त्याब्रह्मादयःसु राइति अथभाद्रशुक्लचतुर्दश्यां हेमाद्रौभविष्योक्तकदलीव्रतं पुण्येमासिप्रकुर्वीतपूर्णिमायांशुभेदिने इत्युक्त्यापौर्णिमायाकार्य्यं उमामाहेश्वरपूजायाकथायामभिधानाच्च यत्प्रसिद्धंसमाख्यातंकदलीव्रतमुत्तमं त त्तेहंसंप्रवक्ष्यामिलोकानुग्रहकारकं नाकपृष्ठेःपुरादेवैर्यक्षगंधर्वकिन्नरैः अप्सरामरकन्याभिर्नागकन्याभिरर्चिता संसारासारतांज्ञात्वाकदलीनंदनस्थिता शुक्लपक्षेचतुर्दश्यांमासिभाद्रपदेनृप देयमर्घ्यंवरस्त्रीभिःफलैर्नानाविधै स्तथा विरूढैःसप्तधान्यैश्चदीपालीरक्तचंदनैः दधिदूर्वाक्षतैर्वस्त्रैर्नैवेद्यैर्घृतपाचितैः जातीफलैः पूगफलैः पूज येद्गतमत्सरः तस्मिन्नहनिदातव्यंस्त्रीभिरन्याभिरेवच मंत्रेणानेनचैवार्घ्यंतंशृणुष्वनराधिप चिंतयेत्कदलीनि त्यं कदलैःकामदीपितैःशरीरारोग्यलावण्यंदेहिदेविनमोस्तुते एवंयः पूजयेद्रंभांपुरुषोभक्तिमान्नृप नारीवान ग्निपक्वाशीत्रीन्मासांश्चतुरोपिवातस्मिन्कालेनहिभवेत्काचिन्नारीकुलाटिनीदुर्गतादुर्भगावंध्यगास्वैरिणीपापचारि णी भवेत्सौभाग्यसौख्याढ्यापुत्रपौत्रश्रियायुता आयुष्मतीजीववत्साजीवेद्वर्षशतंभुवि इतिहेमाद्रौभविष्येकद लीव्रतम् ॥

अत्रगुर्जराचारप्राप्तं कार्तिक्यांमाघ्यांवैशाख्यांचकदली व्रतं तत्र कदली व्रते पूजनं आगच्छकदलीदे विसौभाग्यफलदायनी रूपंदेहियशोदेहि जयंदेहिसुनिश्चितं आगच्छागच्छवरदे शंकरेणमहेश्वरि

करिष्यमाणांपूजांमेगृहाणानुग्रहंकुरु ॥ आवाहनम् १ कार्तस्वरमयंदिव्यंनानामणिगणान्वितं आधितिष्ठमहादे
विशिवेनसहपार्वति ॥ आसनम् ॥ २ ॥ दूर्वाक्षतादिभिर्युक्तंस्वर्णपात्रेस्थितशुभं पाद्यार्थंकल्पितंभक्त्यागृहाणपर
मेश्वरि ॥ पाद्यम् ॥ ३ ॥ अर्घ्यपात्रस्थितंतोयंफलपुष्पसमान्वितं अर्घ्यंगृहाणदेवित्वंभक्त्यादत्तंशिवप्रिये ॥
अर्घ्यम् ॥४॥ कर्पूरोशीरसुरभिशीतलविमलंजलं गंगायास्तुसमानीतंगृहाणाचमनीयकं ॥ आचमनम् ॥५॥गंगा
दिसर्वतीर्थेभ्योमयाप्रार्थनयाहृतंस्नानार्थंतेमयातोयंगृहाणपरमेश्वरिःस्नानम् ॥६॥यथारंभेविवृद्धिस्तेशाखादीनां
सदाभवेत् तथावर्द्धयमांदेविसेचनात्पार्वतिप्रिये ॥ इतिसेचनमंत्रः ॥ ७ ॥ वस्त्रंशुभ्रमिदंशुभ्रंकुंकुमारक्तशोभनं
गृहाणाच्छादनंदेवितथावर्द्धयमांसदा ॥ वस्त्रम् ॥ ८ ॥ आचमनीयं पूर्वोक्तमंत्रेण ॥ श्रीखंडचंदनादिव्यंघनसारंम
नोहरं विलेपनंगृहाणेदंरुद्राणिप्रियवल्लभे ॥ चंदनम् ॥९॥ मालतीचंपकादीनिशतपत्राधिकानिच सुगंधीनि
गृहाणत्वंपूजार्थंसुमनांसिनः॥पुष्पाणि ॥ १० ॥ अगुरुंगुग्गुलंधूपंदशांगंसुमनोहरं गृहाणदेविवरदेघ्राणतृप्ति
करंपरम् ॥ धूपम् ॥११॥ चक्षुर्दंसर्वलोकानांतिमिरस्यानिवारणं आर्तिक्यंकल्पितंभक्त्यागृहाणपरमेश्वरि दीपं॥
१२ ॥ नानापक्वान्नसंयुक्तं रसैःषड्भिःसमान्वितं नैवेद्यंविधिभक्त्याकल्पितंत्वंगृहाणमे ॥ नैवेद्यम् ॥ १३ ॥ क
र्पूरैलालवंगादिनागवल्लीदलान्वितं पूगीफलसमायुक्तंतांबूलंप्रतिगृह्यताम् ॥ तांबूलम् १४ इदंफलंमयादेविस्था
पितंपुरतस्तव तेनमेसफलावाप्तिर्भवेज्जन्मनिजन्मनि ॥फलम् ॥१ ॥ हिरण्यगर्भगर्भस्थंहेमबीजंविभावसोःअनं
तपुण्यफलदमतः शांतिंप्रयच्छमे ॥ हिरण्यम् ॥ १६ ॥ त्वमिंद्राणीप्रियानित्यंपार्वत्याश्चातिवल्लभा सतीनांका
मदापूज्याकामान्मेपरिपूरय ॥ नीराजनम् ॥ १७॥ आश्रयोदेवपत्नीनांपूजितात्वंश्रियास्वयं सौभाग्यारोग्यमा
युष्यंदेहिरंभेनमोस्तुते ॥ १८ ॥ प्रार्थना ॥ कदल्यैकमलायिन्यैमेधायैतेनमोनमः रंभायैभूतिसारायैसर्वसौख्य

प्रदेनमः ॥ नमस्कारः ॥ १९ ॥ यथायथातेप्रसवोवर्द्धतेकदलेध्रुवंतथामनोरथानांमेप्रभावोवर्द्धतात्स्वयम् ॥ इति
कदलीदानमंत्रः ॥ २० ॥ ॥ अथकथा युधिष्ठिरउवाच कृष्णकृष्णमहाबाहोसर्वविद्याविशारद अनाथनाथविश्वात्मन्दीनदैन्यनिकृंतन त्वमस्माकंपुरोबंधु स्त्वमस्माकंपरःसखा त्वयाभिरक्षितानित्यं विचरामोत्रनिर्भयाः किंचित्पृच्छामिदेवेशवदस्वरूपयाविभो दद्दुह्यंसर्वधर्मेषुकृतेयास्मिन्महत्फलं सौभाग्यारोग्यदंपुण्यंधनधान्यविवृद्धिदं अन्नाच्छादनपुत्रादिवर्द्धनंश्रीनिकेतनं तन्ममाचक्ष्वभगवन्लोकानामुपकारक ॥ श्रीकृष्णउवाच शृणुराजन्प्रवक्ष्यामिव्रतानामुत्तमव्रतं यत्कृत्वासर्वदुःखेभ्योनारीमुच्येतसंकटात् वस्त्रान्नपानविच्छित्तिर्नभवेत्तुकदाचन पुरामामेत्यकौंतेयरुक्मिणीप्राणवल्लभा प्रणिपत्याभवद्दीनासर्वकामाप्तयेशुभा सौभाग्यंमेकथंदेवभवेज्जन्मनिजन्मनि सपत्नीनांश्रियंवीक्ष्यस्पृहामेजायतेप्रभो इतिप्रियायावचनंश्रुत्वाहंतांसमब्रुवं रंभाव्रतंकुरुष्वाशुसौभाग्यप्राप्तयेशुभं कृतेयस्मिन्व्रतेदेविपरंसौभाग्यमाप्स्यसि इतिश्रुत्वावचोदेवीरुक्मिणीमामभाषत रंभाव्रतंभवेत्कीदृक् कोविधिःकिंचपूजनं केनचादौपुराचीर्णमस्यकेनप्रकाशितं रुक्मिणीभाषितंश्रुत्वापुनरेवाहमब्रुवं रंभाव्रतमिदंवक्ष्येशृणुदेवियथोदितं गोचर्ममात्रंसंलिप्यसर्वतोभद्रमंडलं लिखेत्तत्रतथावर्णैर्नीलपीतसितासितैःब्रह्माद्यादेवतास्तत्रस्थापयित्वाप्रपूजयेत् अथवास्वस्तिकंकुर्यात्पद्ममष्टदलंतुवैततः साग्रांसपर्णांहिसस्मितांवसुशोभनां समूलांकदलींस्थाप्यपूजयेत्तांयथाविधिउत्तमांतांसमानीयसेचयेत्तांसमाहिता यथारंभेविवृद्धिस्तेशाखादीनांसदाभवेत्तथावर्द्धयमांदेविसेचनात्पार्वतीप्रियेयथायथातेप्रसवोवर्द्धतेकदलीनवःतथामनोरथानांमेप्रसवोभवतुस्वयं एवंसंपूज्यविधिवद्भक्तियुक्तेनचेतसारात्रौजागरणंकुर्याद्गीतवादित्रनिःस्वनैःएवंयाकुरुतेनारी व्रतानामुत्तमंव्रतं भुक्तातुविविधान्भोगन्सौभाग्यंविंदतेध्रुव एवमेतत्प्रकर्त्तव्यंकदलीव्रतमुत्तमं तस्मात्कुरु

विधानेनयथोक्तफलमाप्स्यसि इतिश्रुत्वाविधानेनसाचकारव्रतोत्तमं अवापसकलंकामं मनसायदभीप्सितं
अन्यच्चशृणुराजेंद्रयदाश्चर्यकरंनृणांद्यूतेपराजितायूयकृष्णानीतासमाप्रतिदुःशासनेनदुष्टेनद्रौपदीमुक्तमूर्द्धजा आकृ
ष्यमाणेवस्त्रेतुचिंतेमामस्मरतदा तूर्णंतत्रगतोराजन्द्रौपद्यास्त्राणनायवै अदृश्यमाणःकृष्णायैव्रतसमुपातिष्ठ
वान् तदाकर्तुमशक्येतुव्रतेस्मिन्राजसत्तम रुक्मिण्याचरितपूर्वंयदेतद्व्रतमुत्तमं तस्यपुण्यफलंदत्तंकृष्णायै
राजसत्तम तत्कालमेववस्त्राणांसमृद्धिरभवत्पुरा दुःशासनेनदुष्टेनआक्षिप्तेष्वंशुकेपुच प्रादुर्भूतानिवस्त्राणि
नानावर्णानिभारत खिन्नोदुःशासनःपापो विरराभांशुकग्रहात् तावद्बभूवुर्वस्त्राणिकदलीगर्भवन्नृप इत्थंव्रत
प्रभावोयंगुह्योपिकथितोमया कारयस्वविधानेनपूर्णकामोभविष्यसि ॥ अथोद्यापनम्
॥ युधिष्ठिरउवाच ॥ कस्मिन्मासेतिथौकस्मिन्नाचरेद्व्रतमुत्तमं कथंभावेनकिंकार्यंतन्ममाचक्ष्वकेशव
॥ श्रीकृष्णउवाच ॥ कार्त्तिकेमाघमासेवावैशाखेह्यितरेतुवा पुण्येमासिप्रकुर्वीतपौर्णमास्यांसभेदिने
तिथिक्षयंवर्जयेतशुभायांसुसमाहितः यस्मिन्देशेनलभ्येतकदलीराजसत्तम सुवर्णेनशुभांतत्रकृत्वापूजास
माचरेत् यदिलभ्येतुकदलीमारोप्यादौप्रपूजयेत् यावत्स्यात्फलंतावत्सिंचेन्नीरेणभूपते फलोद्भूतक्रमेतस्याः
पश्चाद्विप्रान्समाह्वयेत् प्रभातेविमलेस्नात्वानद्यादौविमलेजले अहतेवाससीगृह्यकृत्वासंध्यादिकर्मच अरत्नि
मात्रंकृत्वातुस्थंडिलवाग्यतःशुचिः अग्निंसंस्थाप्यविधिवत्तत्रहोमंसमाचरेत् , शतमष्टोत्तरंविद्वान्तिलाज्याहु
तिभिस्तथा एकाग्रचित्तःसंहृष्टः । कृतोव्याहृतीभिः पृथक् ब्रह्मादिभ्योदेवताभ्योनाममंत्रैःपृथक्पृथक् आ
चार्यंचसपत्नीकं वस्त्राद्यैःपूजयेत्ततः धेनुंपयस्विनींदद्यात्सवत्सांरत्नभूषितां स्वर्णशृंगींरौप्यखुरांकांस्यदोहानि
कायुतां ताम्रपृष्ठींरत्नपुच्छांवस्त्रघंटाविभूषितां अभ्यर्च्यवेदविदुषेआचार्यायनिवेदयेत् पादुकोपानहौछत्रम

प्रदेनमः ॥ नमस्कारः ॥ १९ ॥ यथायथातेप्रसवोवर्द्धतेकदलेध्रुवंतथामनोरथानामेप्रभावोवर्द्धतांस्वयम् ॥ इति
कदलीदानमत्रः ॥ २० ॥ ॥ अथकथा युधिष्ठिरउवाच कृष्णकृष्णमहावाहोसर्वविद्याविशारद अनाथनाथविश्वात्मन्दीनदैन्यनिकृंतन त्वमस्माकंपुरोवंधु स्त्वमस्माकंपरःसखा त्वयाभिरक्षितानित्यं विचरामोत्रनिर्भयाः किंचित्पृच्छामिदेवेशवदस्वकृपयाविभो यद्गुह्यसर्वधर्मेषुकृतेयास्मिन्महत्फलं सौभाग्यारोग्यदंपुण्यंधनधान्याविवृद्धिदं अन्नाच्छादनपुत्रादिवर्द्धनंश्रीनिकेतनं तन्ममाचक्ष्वभगवन्लोकानामुपकारक ॥ श्रीकृष्णउवाच शृणुराजन्प्रवक्ष्यामिव्रतानामुत्तमव्रत यत्कृत्वासर्वदुःखेभ्योनारीमुच्यतसंकटात् वस्त्रान्नपानविच्छित्तिर्नभवेत्तुकदाचन पुरामामेत्यकौंतेयरुक्मिणीप्राणवल्लभा प्रणिपत्याभवेदीनासर्वकामाप्तयेशुभा सौभाग्यमेकथंदेवभवेज्जन्मनिजन्मनि सपत्नीनांश्रियंवीक्ष्यस्पृहामेजायतेप्रभो इतिप्रियायावचनंश्रुत्वाहंतांसमब्रुवं रंभाव्रतंकुरुष्वाशुसौभाग्यप्राप्तयेशुभं कृतेयस्मिन्व्रतेदेविपरंसौभाग्यमाप्स्यसि इतिश्रुत्वावचोदेवीरुक्मिणीमामभाषत रंभाव्रतंभवेत्कीदृक् कोविधिःकिंचपूजनं केनचादौपुराचीर्णमर्त्येषकेनप्रकाशितं रुक्मिणीभाषितंश्रुत्वापुनरेवाहमब्रुवं रंभाव्रतमिदंवक्ष्येशृणुदेवियथोदितं गोचर्ममात्रसलिप्यसर्वतोभद्रमडल लिखेत्तत्रतथावर्णैर्नीलपीतसितासितैःब्रह्माद्यादेवतास्तत्रस्थापयित्वाप्रपूजयेत् अथवास्वस्तिकंकुर्य्यात्पद्ममष्टदलतुवैततः सार्यासपर्णांहिसस्मितांवसुशोभनां समूलांकदलींस्थाप्यपूजयेत्तांयथाविधिउत्तमांतांसमानीयसेचयेत्तांसमाहिता यथारंभेविवृद्धिस्तेशाखादीनांसदाभवेत्तथावर्द्धयमांदेविसेचनात्पार्वतीप्रियेयथायथातेप्रसवोवर्द्धतेकदलीनवःतथामनोरथानांमेप्रसवोभवतुस्वयं एवंसपूज्यविधिवद्भक्तियुक्तेनचेतसारात्रौजागरणंकुर्य्याद्गीतवादित्रनिःस्वनैःएवंयाकुरुतेनारी व्रतानामुत्तमंव्रतं भुक्त्वातुविविधान्भोगान्सौभाग्यंविंदतेध्रुव एवमेतत्प्रकर्त्तव्यंकदलीव्रतमुत्तम तस्मात्कुरु

द्विग्रहवतीव्यवर्द्धतपितुर्गृहे कालेवहुतिथेजाते यौवनस्थावभूवसा तांसुमध्यांतुसुश्रोणींप्रतिमांकांचनीमिव प्रा
प्तेयंदेवकन्येतिदृष्ट्वातांमेनिरेजना· सातुपद्मपलाशाक्षीप्रज्वलतीवतेजसा चचारचापिसावित्रीव्रतंयद्भृगुणोदि
तं अथोपोष्यशिरः स्नात्वा सम्यक्संपूज्यदेवताः हुत्वाग्निंविधिवद्विप्रान्वाचयित्वेंदुपर्वाणि तेभ्य सुमनसःसिद्धाः
प्रतिगृह्यनृपात्मजा सखीपरिवृताभ्येत्य देवीश्रीरिवरूपिणी साभिवाद्यपितुः पादौविनीताचारुहासिनी कृ
तांजलिर्वरारोहा नृपते· पार्श्वतः स्थिता तांदृष्ट्वायौवनप्राप्तांस्वांसुतांदेवरूपिणी उवाचराजापत्यर्थंसंमंत्र्यस
हमंत्रिभिः पुत्रिप्रदानकालोयनच कश्चिद्वृणोतिमां विचारयन्नपश्यामिवरंतुल्यमिहात्मन· तथापिदेयासिमयादो
षः स्यादन्यथामम पठ्यमानंमयापुत्रिधर्मशास्त्रेपुसश्रुतं पितुर्गेहेतुयाकन्या रजःपश्यत्यसंस्कृता ब्रह्महत्या
पितुस्तस्यसाकन्यावृषलीस्मृता अतोर्थंप्रेषयामित्वांकुरुपुत्रिस्वयंवरं वृद्धैरमात्यैःसहिता शीघ्रंगच्छस्वमाचि
रं वेदादीनांयथावाच्योनभवेयतथाकुरु एवमस्त्विति सावित्रीप्रोक्ताशीघ्रंविनिर्ययौ स्यंदनेनमहार्हेणमात्रिभिः
परिवारिता तपोवनानिरम्याणिराजर्षीणांजगामसा मान्यानातत्रवृद्धानांकृत्वापादाभिवंदनं ततोविभ्रामतीर्
थाणिपर्वतानांवनानिच देशांश्चविविधान्रम्यानाश्रमान्सुमनोहरान् एकस्मिन्साश्रमपदेकृतकृत्याबभूवह व
रयित्वावरंसातुत्र जगामस्वमालयं सावित्रीमात्रिसहितापरितुष्टेनचेतसा तत्रापश्यतदेवर्षिंनारदंपितुरंतिके आ
सीनमासनेविप्रप्रणम्यास्मितभाषिणी कथयामासतत्सर्वप्रेम्णारण्यगतासती ॥ सावित्र्युवाच आसीच्छाल्वेषुध
र्मात्मा क्षत्रियः पृथिवीपति द्युमत्सेनइतिख्यातोदैवादंधोवभूवसः तस्यचाप्यभवद्भार्यारुक्मिणीरूपशालिनी
तस्यप्रतिहतराज्यवैरिभिर्दैवयोगतः सावालापत्ययासार्द्धंभार्ययाप्रास्थितोवनं सचारण्यवनसंवृद्धः पुत्रःपरम
धार्मिकः सत्यवान्नामरूपाढ्योभर्तातिमनसाकृतः ॥ नारदउवाच अहोकष्टमहोकष्टंसावित्रिकिमिदंकृत वृतस्तेवा

लंकाराननेकशः यथाशक्तिप्रदेयानि व्रतस्यपरिपूर्त्तये चतुर्विंशद्वाडवानांयुग्मान्याहूयसंयतः वस्त्रालंकारगंधाद्यैः पूजयित्वातुभोजयेत् वायनानितुदेयानिवंशपात्रैस्तुशक्तितः दद्याच्चदक्षिणांसम्यग्यथाविभवसारतः अन्येभ्योपियथाशक्तिदद्यादन्नसुसंस्कृतं क्षमापयित्वातान्देवीव्रतस्यपरिपूर्त्तये वाचयित्वायथान्यायमाच्छिद्रंच क्षमापयेत् दीनानाथान्प्रतर्प्याशुस्वयंभुंजीतवाग्यतः एवंयःकुरुतेदेविकदलीव्रतमुत्तमं भुक्त्वातुविविधान्भोगान्सौभाग्यंविंदतेपरं तस्मात्कुरुविधानेनयथोक्तंफलमाप्स्यसि एवनारीनरोवापियःकुर्यात्कदलीव्रतं स सर्वान्कामानवाप्नोतिस्वर्गलोके महीयते इतिभविष्योत्तरोक्तकदलीव्रतं एतच्चपौर्णमास्यांविहितमपिहेमाद्रिमतेन चतुर्दश्यांकार्य्यम्

इतिभाद्रशुक्लचतुर्दश्यांकदलीव्रतंभविष्योत्तरोक्तमिदम्

अस्यांभाद्रपौर्णिमायांसुवासिन्योनार्य्योभर्तुरायुरभिवृद्धयेसावित्रीव्रतंकुर्वंति वीरमित्रोदयेभविष्ये ॥ युधिष्ठिर उवाच स्मरामिचहृषीकेशयच्चोक्तंभवतामम तत्सावित्रीव्रतंब्रूहिप्रसादसुमुखोभव ॥ श्रीकृष्णउवाच कथयामि कुलस्त्रीणांमहिम्नोवर्द्धनंपरं यथाचीर्णंतुसावित्र्याव्रतंवैराजकन्यया आसीन्मद्रेषुधर्मात्मासर्वभूतहितेरतः पार्थिवोश्वपतिर्नामपौरजानपदप्रियः सर्वैश्वर्येणयत्यश्चसत्यवाक्संयतेंद्रियः समभार्य्योव्रतमिदंचकारापत्यकाम्यया सावित्रीतिप्रसिद्धंयत्सर्वकामप्रदायकं तस्यतुष्टातुसादेवीसावित्रीब्रह्मणःप्रिया उवाचदुहिताह्येकातवराजन्भविष्यति तस्याःप्रसादात्तुथ्यामितवसर्वंभविष्यति मन्नाम्नासाचकर्त्तव्यामहाकीर्तिमतीतुसा भविष्यतिमहाराजनशोकं कर्तुमर्हसि एवमुक्त्वातुसावित्रीजगामादर्शनंतदा कालेनगच्छताजाताुहितादेवरूपिणी सावित्र्याप्रीतयादत्तासावित्र्याजप्तयातथा आदिष्टाचैवसावित्र्यासावित्रीसदृशीयतः सावित्रीत्येवनामास्याश्चक्रुर्विप्रास्तथापिता साश्रीव

मतोस्माकंस्वस्तिततस्तुव्रजाम्यहम् ॥ श्रीकृष्णउवाच इत्यभाष्यगतोराजानारदोक्तिव्यथान्वितः सावित्र्यपिचतं
लब्ध्वापतिंसर्वगुणान्वितं मुमुदेतीवतन्वंगीदिवसान्यार्यपुण्यकृत् एवंतत्राश्रमेतेपांतुदानिवसतांसतां कालस्त
त्पश्यतांकश्चिदतिचक्रामभारत सावित्र्यास्तुशयानायाश्चितयंत्यादिवानिशं नारदेनयदुक्तंतत्कदाचिन्नापि
सर्पति ततःकालेवहुतिथेव्यतिक्रांतेकदाचन प्रातःकालेहिमर्तव्यंयत्रसत्यवतानघ प्रौष्टपादेसितपक्षेद्वादश्यां
रजनीमुखे गणयंत्याश्चसावित्र्यानारदोक्तंवचोहृदि चतुर्थेहनिमर्तव्यमितिसंचिंत्यभामिनी व्रतंत्रिरात्रमुद्दिश्यसा
वित्र्याख्यंमहाफलं उपोष्यसंस्थितासाध्वीसावित्रीसापतिव्रता ततस्त्रिरात्रंनिर्वर्त्यस्नात्वासंतर्प्यदेवताःश्वश्रूश्वशु
रयोःपादौववंदेचारुहासिनी अथप्रतस्थेपरशुंगृहीत्वासत्यवान्स्वयं सावित्र्यपिचभर्तारंगच्छंतंपृष्ठतोन्वगात् वार्य
माणापिसाभर्त्रावृद्धाभ्यांचाभिभाषिता उवाचश्वश्रूर्माभद्रेगच्छकंटाकिनंवनं सुकुमारासिकल्याणिवालिसाभूमिपा
त्मजे अपदाहांपदेर्यातुकथंशक्ष्यासितद्वनं उपवासास्त्रयस्तेद्यतस्माद्भुक्ष्वसुमध्यमे सावित्र्युवाच नैपधर्मे
वरस्त्रीणांयद्भर्तरिवुभुक्षिते स्वयमेवचभोक्तव्यमित्याहुर्धर्मदर्शिनः अपरंकौतुकंमेस्तिवनस्यास्यप्रदर्शने भर्त्रा
सहाद्यपास्यामिमानिषेधंकरिष्यथ भर्त्रासहागमिष्यामिकिंविषादेनमाचिरं ततोज्ञात्वाथसावालाजगामाथप
तिव्रता सावित्र्यनुपदंभर्तुर्वनेतस्मिन्मनोरमे गत्वासौदूरमध्वानंजग्राहाथफलादिकं समित्कुशंचकुसुमंभार्यं
यासंवदन्प्रियं काष्ठंकुठारेणतथापाटयामासलीलया अथपाटयतस्तस्यजाताशिरसिवेदना ततःसंत्यज्यतत्स
र्वंवटच्छायामुपाश्रितः सत्यवान्वेदनाक्रांतःकिंचिद्घूर्णितमानसः वटशाखामुपाश्रित्यसत्यवान्प्राहगद्गदं सावि
त्रिपश्यशिरसिवेदनामांप्रवाधते नचकिंचित्प्रपश्यामिभ्रमतीवाहिमेमनः तवोत्संगेक्षणंतावत्स्वप्तुमिच्छामिसुं
दरि सावित्र्युवाच विश्रमस्वमहावाहोसावित्रीप्राहदुःखिता पश्चादपिगमिष्यामोह्याश्रमंसुसुखोदयं ॥

लभावाद्यतगुणवान्सत्यवान्नृपः सत्यवदत्यसौराजा सत्यवाक्तेनसः स्मृतः नित्यमश्वाः प्रियास्तस्य करोत्यश्वा
न्समृण्मयान् चित्रेपिचलिखत्यश्वान्चित्राश्वस्तेनसोच्यते किंवर्ण्यौरंतिदेवश्च शक्त्यादानगुणैःसमः ब्रह्मण्यःस
त्यवाग्दक्षः शिविरौशीनरोयथा ययातिरिवचोदारः सोमवत्प्रियदर्शनः अश्विन्याविवरूपेणद्युमत्सेनसुतोबं
ली एकोदोषोस्तिनान्योस्तिअद्यप्रभृतिसत्यवान् संवत्सरेणक्षीणायुर्देहत्यागंकरिष्यति ॥ श्रीकृष्णउवाच ना
रदादेतदाकर्ण्यदुहितामाहपार्थिवः पुत्रिसावित्रिगच्छान्यंवरवरयसत्पतिं संवत्सरेणसोल्पायुर्देहत्यागंकरिष्य
ति ॥ सावित्र्युवाच सकृज्जल्पंतिराजानः सकृज्जल्पंतिपंडिताः सकृत्प्रदीयतेकन्यात्रीण्येतानिसकृत्सकृत् दी
र्घायुर्वापिस्वल्पायुर्निर्गुणः सगुणोपिवा सकृद्वृतोमयाभर्त्तानद्वितीयंवृणोम्यहं मनसानिश्चयंकृत्वाततोवाचाभि
धीयते क्रियतेकर्मणापश्चाद् देपधर्मःसनातनः ॥ नारदउवाच यद्येतदिष्टंदुहितुस्ततः शीघ्रंविधीयतां अविघ्नम
स्तुसावित्रीदिष्टंभद्रंकरिष्यति ॥ श्रीकृष्णउवाच॥एवमुक्त्वासमुत्पत्यनारदस्त्रिदिवंययौ उत्पाद्यदुःखमतुलं तस्यरा
ज्ञोयुधिष्ठिर राजापिदुःखसंविग्नश्चिरंध्यानपरोभवत् अहोतिदुःखमुत्पन्नमपारंमादृगात्मनां एतदुःखम
होदृष्ट्वावरमेवानपत्यता सत्यमुक्तंपुराणज्ञैः कन्यादुःखैकभाजनं देव्यायदुक्तंतत्सर्वं व्यलीकंप्रतिभातिमे
एवंसंशोच्यबहुधादधारात्मानमात्मना देवीसस्मृत्यसावित्रीं मयादत्तोवरःपुरा राजास्वदुहितुःसर्वंवैवाहिक
मथाकरोत् स्वयंगत्वातुसामीप्यवनमुनिनिषेवितंशुभेमुहूर्तेपार्श्वस्थैर्ब्राह्मणैर्वेदपारगैः समर्पयित्वाकन्यां
तांदत्त्वादायांश्चपुष्कलान् उवाचेदमहाभागंसुप्रीतेनांतरात्मना द्युमत्सेनमहाभागशृणुमेपरमंवचः इदं
मेदुहितातातवल्लभाजीवितादपि भर्त्तासमुचितोह्यस्याः सत्ववान्सत्यवल्लभः त्वमप्यस्यासमुचितः
श्वशुरोधर्मवत्सलः अतोपराधाःक्षंतव्याबालेयंकार्यबालिशा यदभीष्टंचजामातुर्युवयोर्यदभीप्सितं तदास्येय

मतोस्माकंस्वास्तितस्तुव्रजाम्यहम् ॥ श्रीकृष्णउवाच इत्यभाष्यगतोराजानारदोर्कव्यथान्वितः सावित्र्यपिचतं लब्ध्वापतिंसर्वगुणान्वितं मुमुदेतीवतन्वंगीदिवसान्यार्यपुण्यकृत् एवंतत्राश्रमेतेपांतुदानिवसतांसतां कालस्त त्पश्यतांकश्चिदतिचक्रामभारत सावित्र्यास्तुशयानायाश्चितयंत्यादिवानिशं नारदेनयदुक्तंतत्कदाचिन्नाप सर्पति ततःकालेवहुतिथेव्यतिक्रांतेकदाचन प्रातःकालोहिमर्तव्यंयत्रसत्यवतानघ प्रौष्ठपादेसितपक्षेद्वादश्यां रजनीमुखे गणयंत्याश्चसावित्र्यानारदोक्तंवचोहृदि चतुर्थेहनिमर्तव्यमितिसाचिंत्यभामिनी व्रतंत्रिरात्रमुद्दिश्यसा वित्र्याख्यंमहाफलं उपोष्यसंस्थितासाध्वीसावित्रीसापतिव्रता ततस्त्रिरात्रंनिर्वर्त्यस्नात्वासतर्प्यदेवताः श्वश्रूश्वशु रयोःपादौववदेचारुहासिनी अथप्रतस्थेपरशुंगृहीत्वासत्यवान्स्वयं सावित्र्यपिचभर्त्तारंगच्छंतंपृष्ठतोन्वगात् वार्य्य माणापिसाभर्त्रावृद्धाभ्यांचाभिभाषिता उवाचश्वश्रूर्मांभद्रेगच्छकटकिनंवनं सुकुमारासिकल्याणिवालिसाभूमिप त्मजे अपदाहींपदैर्यातुकथंशक्ष्यासितद्वनं उपवासास्त्रयस्तेद्यतस्माद्भुक्ष्वसुमध्यमे सावित्र्युवाच नैपधर्मे वरस्त्रीणायद्भर्तरिवुभुक्षिते स्वयमेवचभोक्तव्यमित्याहुर्धर्मदर्शिनः अपरंकौतुकंमेस्तिवनस्याद्यप्रदर्शने भर्त्रा सहाद्ययास्यामिमानिपेधंकरिष्यथ भर्त्रासहागमिष्यामिकिंविषादेनमाचिरं ततोज्ञात्वाथसावालाजगामाथप तिव्रता सावित्र्यनुपदंभर्तुर्वनेतस्मिन्मनोरमे गत्वासौदूरमध्वानंजग्राहाथफलादिकं समित्कुशंचकुसुमंभार्य यासंवदन्प्रियं काष्ठंकुठारेणतथापाटयामासलीलया अथपाटयतस्तस्यजाताशिरसिवेदना ततःसंत्यज्यतत्स र्वंवटच्छायामुपाश्रितः सत्यवान्वेदनाक्रांत·किंचिद्घूर्णितमानस· वटशाखामुपाश्रित्यसत्यवान्प्राहगद्गदं सावि त्रिपश्यशिरसिवेदनामांप्रवाधते नचकिंचित्प्रपश्यामिभ्रमतीवाहिमेमनः तवोत्संगेक्षणंतावत्स्वप्तुमिच्छामिसुं दरि सावित्र्युवाच विश्रमस्वमहावाहोसावित्रीप्राहदुःखिता पश्चादपिगमिष्यामोह्याश्रमंसुसुखोदयं ॥

श्रीकृष्णउवाच ॥ यावदुत्संगगंकृत्वाशिरआस्तेमहीतले तावत्करालवदनाःशतशोथसहस्रश आजग्मुर्यम
दूताश्चरौद्राश्चातिभयंकराः नशेकुर्दृष्टिपातात्तेसावित्र्याःस्थातुमंतिके गत्वाचचक्षुस्तत्सर्वंसावित्र्यास्तुयमंद्रुत
दृष्टिपातेननास्माभिःसाध्यतेसत्यवान्क्वचित् इत्याकर्ण्ययमःकोपादुत्थायचवरासनात् आरुह्यमहिषंरौद्रंरौद्रः
प्राणहरोबली आजगामत्वरायुक्तोयत्रास्तेसापतिव्रता सावित्र्यपिचसंत्रस्तावीक्षमाणाइतस्ततः सावधानाक
थंकोयंभर्त्तारंममनेष्यति तावद्ददर्शसाबालापुरुषंकृष्णपिंगलं किरीटिनंपीतवस्त्रंसाक्षात्सूर्यमिवोदितं नमुवाचा
थसावित्रीप्रणम्यमधुराक्षरं सावित्र्युवाच कस्त्वंदेवोथवादैत्योमांधर्षयितुमागतः नचाहंकेनचिच्छक्या स्वधर्मा
द्वरोपितुं द्रष्टुंवापुरुषश्रेष्ठदीप्तांवह्निशिखामिव यमउवाच यमःसंयमनश्चाहंसर्वभूतभयंकरः क्षीणायुरेष
तेभर्त्तासन्निधौतेपतिव्रते नशक्यःकिंकरैर्नेतुंततोहंस्वयमागतः शरीरात्पाशसंयुक्तंपृथग्भूतंमहाद्युतिं अंगुष्ठमा
त्रंपुरुषंनिश्चकर्षयमोबलात् पुनःप्रयातुमारेभेपंथानंपितृसेवित सावित्र्यपिवरारोहाकृत्वापादेनमंडलं रक्षार्थं
भर्तृकायस्ययमंयान्वनुपदंततः पतिव्रतातदाअताध्यायमानानिजंपतिं तन्चित्तातद्गतप्राणातामुवाचयमस्तदा
यमउवाच निवर्त्यगच्छसावित्रिसुदूरंतुमिहागता एषमार्गोविशालाक्षिनकेनाप्यनुगम्यते सावित्र्युवाच नश्रमो
नचमेग्लानिः कदाचिदपिजायते भर्त्तारमनुगच्छंत्यास्तवशिष्टस्यसन्निधौ सतांसंतोगतिर्नान्यास्त्रीणांभर्त्तासदा
गतिः वेदावर्णाश्रमाणांचशिष्याणांचगुरुर्गतिः सर्वेषामेवजंतूनांस्थानमस्तिमहीतले मुक्त्वाभर्त्तारमेकंतुस्त्रीणां
नान्यःसमाश्रयः एभिरन्यैःसमुचितैर्वाक्यैर्धर्मार्थसंयुतैः तोषितोधर्मराजस्तुसावित्रीमिदमब्रवीत् यमउवाच
तुष्टोस्मितवभद्रंत्वंवरंवरयसुव्रते साचवव्रेस्वराज्यंचाविनयावनतासतीचक्षुः प्राप्तिस्तथाराज्यंश्वशुरस्यमहात्मनः
जीवितंचतथाभर्तुर्धर्मंसोद्धिंचशाश्वतीं पितुःपुत्रशतंचैवतथाचशतंनात्मनः धर्मराजोवरान्दत्वाप्रेषयामासतां

ततः । आजगामाथसातन्वीन्यग्रोधविटपंतदा कृत्वोत्संगेशिरस्तस्यपूर्ववन्निपसादच गात्रसंवाहनंचक्रेभर्तुःश्रां
तस्यभारत उत्थिताश्चेतनांप्राप्यनीरुक्प्राहेदमादरात् । कथंनबोधितोभद्रेकालोतीवगतोमम किंमांवक्ष्यति
मेनातःकिंवामाताचदुःखिता विरुद्धवाचंसजातंकालोतीवगतोवने विहायमातापितरौकालोनक्वापिमेत्यगात् इति
मत्वाविरुद्धंतेकृतनेहप्रबोधनं सावित्र्युवाच कथंत्वांबोधयेवीरपीडितंतुशिरोरुजा । ममैवात्रविलंबोभूदकार्यंस्य
तवानघ प्रपश्योत्थायसावित्रीजग्राहशिरसेंधन समित्कुशादिकंसोथजग्मतुस्तौस्वमाश्रमं नतःपित्रास्वनेत्रा
भ्यांदृष्टौतौपरयामुदा आलिंग्यमूर्ध्न्युपाघ्रायपुत्रमंकेनिवेश्यसः उवाचदिष्ट्यापश्यामिसभार्यंत्वांसमागतं वि
लंबकारणंपृष्टःसमाचष्टेयथातथ वेदितार्थोथसंहृष्टःपूजयामासतांसतीं अथवापूर्वजैर्भुक्तंराज्यंनिहतकंटकं भु
मत्सेनोमहाभागइयाजक्रतुभिस्तदा । ततोश्वपतिरासाद्यपुत्रानात्मगुणाधिकान् । सावित्र्याश्चेष्टितंज्ञात्वाजामा
तुर्जीवितंतथा । राज्यप्राप्तिंचविपुलांपरांमुदमवापसः सावित्र्याख्यानकमिदंसर्वपापप्रणाशनं । अवैधव्यप्रदं
स्त्रीणांस्वर्गमोक्षप्रदायकं सुखसौभाग्यदंचाथप्रातर्जप्यमिदंसदा भाद्रपदेपूर्णिमायामाशुचीर्णंव्रतंत्विदं । माह
त्म्यमस्यनृपतेःकथितंसफलंमया ॥ युधिष्ठिरउवाच ॥ कीदृशंतद्व्रतंकृष्णसावित्र्यायदनुष्ठितं तस्मिन्भाद्रपदेमासि
विधानंतस्यशंसमे कादेवताव्रतेतस्मिन् कोमंत्रः किंफलं प्रभो एतदाख्याहिमेनाथ नाहितृप्यामिमाधव
॥ श्रीकृष्णउवाच ॥ श्रूयतांपांडवश्रेष्ठसावित्रीव्रतमादरात् कथयामिकथंचीर्णं तयासम्यग्युधिष्ठिर । त्रयोदश्यां
भाद्रपदेदंतधावनपूर्वकं त्रिरात्रंनियमंकुर्यादुपवासस्यभक्तितः अशक्तश्चत्रयोदश्यांनक्तंकुर्याज्जितेंद्रियः अयाचितं
चतुर्दश्यांपौर्णमास्यामुपोषितः नित्यंस्नात्वामहानद्यांतडागेनिर्झरेपिवा विशेषतः पौर्णमास्यांस्नानंसर्षपमृज्जलैः गृ
हीत्वावालुकांपात्रेप्रस्थमात्रांयुधिष्ठिर अथवाधान्यमादाययवशालितिलादिकं ततोवंशमयेपात्रेवस्त्रयुग्मेनवेष्टितं

सावित्रीप्रतिमांकृत्वाब्रह्मणश्चैवशोभनां सौवर्णींमृण्मयींवापिस्वशक्त्याशैप्यनिर्मितां। ब्रह्मस्वरूपनिर्माणंविष्णु
धर्मोत्तरेहित पद्मपत्रासनस्थश्चब्रह्माकार्यश्चतुर्मुख· पुस्तकंस्वस्तिकंतद्वदक्षमालांकमंडलुं।सावित्रीतस्यकर्तव्या
वामोत्संगगतातथा। आदित्यवर्णाधर्मज्ञासाक्षसूत्रकरातथेति रक्तवस्त्रयुगंदद्यात्सावित्र्याब्रह्मणः सित। सावि
त्रींब्रह्मणासार्द्धमेवभक्त्याप्रपूजयेत् गंधैः पुष्पैश्चनैवेद्यैर्दीपकैर्मोदकैः शुभैः। पूर्णकोशातकैः पक्वैः कूष्मांडैः क
र्कटीफलैः नारिकेलैः सखर्जूरैः शाखोटैःपनसैस्तथा धान्यकैर्जीरकैर्हिंगुगुडेनलवणेनच विरूढैःसप्तधान्यैश्च
वंशपात्रप्रकल्पितैः हरिद्रयाकंठसूत्रैःशुभैःकुंकुमकेसरैः अवतारंकरोत्येवंसावित्रीब्रह्मणःप्रिया ॥अवतारमवाप्स्यतां॥
तामर्चयेतमंत्रेणसावित्रींब्राह्मणीस्वयं। इतरासांतथास्त्रीणांपुराणोक्तोविधिः स्मृतः। ओंकारपूर्वकेदेविवीणापुस्तकधा
रिणी। वेदमातर्नमस्तुभ्यमवैधव्यंप्रयच्छमे रूपंदेहियशोदेहिसौभाग्यंदेहिदेहिमे। एवंसंपूज्यविधिवज्जागरंतत्र
कारयेत्। गीतवाद्यत्रनिर्घोषैर्हृष्टनारीकदंबकैः पुण्याख्यानैश्चविविधैस्तांरात्रिमतिवाहयेत्। उत्सवेननयेद्रात्रिंसा
वित्र्याश्चकथानकैः ततःप्रभातसमयेरवावभ्युदितेसति सावित्रींब्राह्मणश्रेष्ठसनैवेद्यांनिवेदयेत् अथसावित्रि
कल्पज्ञेसावित्र्याख्यानवाचके वेदज्ञेतुस्ववृत्तिस्थेदरिद्रेवाकुटुंबिनि मंत्रेणानेनकौंतेयप्रणम्याविधिपूर्वकं। दूर्वा
क्षततिलैर्भिश्रापूर्वाशाभिमुखास्थिता शुचिवस्त्रधरेविप्रेओंकारस्वस्तिपूर्वकं सावित्रीयमयादत्तासहिरण्याहिर
ण्मयी। ब्रह्मणःप्रीणनार्थायब्राह्मणप्रतिगृह्यतां एवंदत्वाद्विजेंद्रायसावित्रींतांयुधिष्ठिर। नैवेद्यादिततःसर्वंब्राह्मण
स्यगृहंनयेत् स्वयंदशपदंगच्छेत्स्ववेश्मततआविशेत् गौरिण्योभोजयेद्भक्त्याहविष्यान्नेनशक्तितः पुष्पैःकुसुम
सिंदूरैःसतालकैः कंठसूत्रकैःवासोभिःभूषणैर्भक्त्याचित्तशाठ्यविवर्जिता तथाभुक्त्वाहविष्यान्नंब्राह्मणैर्बहुभिःसह
विसर्जयेत्ततस्तांश्चसावित्रीप्रीयतामिति वक्तव्यंब्राह्मणैः सर्वैस्तुष्टैर्भुक्तवरैर्भृशं। सावित्रीवरदातुभ्यंसदाभवत्

सुव्रते पुत्रीपुत्रस्तथाभर्त्ताप्रमायुरनामय पुत्रपौत्रैश्चसंवद्धवर्द्धतांतवसत्कुल व्रतंचसुव्रतंतद्वद्विधिनानेनानुतिष्ठितम्॥

॥ इतिश्रीभविष्योत्तरोक्तप्रौष्टपद्यांसावित्रीव्रतम् ॥

अस्यामेववारुणव्रतारंभःकार्यः तदुक्त हेमाद्रौविष्णुधर्मोत्तरे ॥ मार्कंडेयउवाच ॥ प्रौष्टपद्यास्तथारस्यसंपूर्णे शशलक्षणे संपूज्यवरुणदेवंगंधमाल्यादिसंपदा जलाशयजलेदेवध्यात्वासंवत्सरावधौ दद्याद्व्रतावसानेतुजलं धेनुद्विजातये छत्रोपानद्युगयुतांवासोयुगविभूषितां प्राप्नोतिलोकंवरुणस्यराज्ञस्तत्रोष्यकालंसुचिरंमनुष्यः मानुष्यमासाद्यभवत्यरोगोरूपान्वितोवित्तयुतस्तथैव ॥ इतिभाद्रीकृत्यसमाप्तम् ॥

अथास्याश्रीभागवतपुस्तकदानम् नारदीये प्रौष्टपद्यांपौर्णमास्यांहेमसिंहासनस्थितं देयंभागवतंविप्रेद्विजायप्रीतिपूर्वकं मदनरत्नेमात्स्ये यत्राधिकृत्यगायत्रींवर्ण्यतेधर्मविस्तरः वृत्रासुरवधोपेतं तद्भागवतमुच्यते अष्टादशसहस्राणिपुराणंतत्प्रकीर्तितं लिखित्वातच्चयोदद्याद्धेमसिंहसमन्वितं पौर्णमास्यांप्रौष्टपद्यांसयातिपरमंपदमिति ॥ अस्यामेवकन्यार्कयुक्तायामयुक्तायामपिप्रपितामहात्परान्त्रीनुद्दिश्यश्राद्धंकुर्यात् ॥

तदुक्तं हेमाद्रौ मार्कंडेयपुराणे नांदीमुखानांकर्तव्यकन्याराशिगतरवौ पौर्णमास्यांतुकर्त्तव्यंवराहवचनंयथेति नांदीमुखत्वंचोक्तंब्राह्मे पितापितामहश्चैवतथैवप्रपितामहः त्रयोह्यश्रुमुखाह्येतेपितरः परिकीर्तिताः तेभ्यःपूर्वतरायेतेप्रजावंतःसुखेधिताः तेतुनांदीमुखानांदीसमृद्धिरभिधीयते एतच्चनित्यंप्रत्यब्दंकर्तव्यं प्रत्यब्दमित्युक्तत्वात् अत्रमातामहाअपिकार्य्याःपूज्यतेपितरो यत्रतत्रमातामहाअपीतिबौधायनोक्तेः अत्रपितृशब्दस्यजनकपरत्वेनवहुवचनाविरोधनिष्टायामातुःश्राद्धेतदापत्तिः इष्टापत्तेः अत्रपिंडपातनिषेधापवादः पौर्णमासीषुसर्वासुवर्ज्जयेत्पिंडपातनं वर्जयित्वाप्रौष्टपदींयथादर्शस्तथैवसेति ॥ निर्णयदीपेगार्ग्योक्तेः अथात्रसपिंडकाभ्युदयिकश्राद्ध

प्रयोगः । सचदेशाचारपरिगृहीतस्वगृह्योक्तविधिन कार्यः ॥ सपिंडकाभ्युदयिकश्राद्धम् । ॥
अथप्रयोगः तत्रदक्षिणोत्तरक्रमेणद्वादशस्थानेषुप्रत्येकंआसादितद्रव्यज्वालितप्रदीपदेशमागत्यआचम्य
प्राङ्मुखउदङ्मुखोवाउपविशेत् सव्येनसर्वंकर्तव्यंऋजवएवकुशाः तिलकार्येयवाःकर्तव्याः ॐअपवित्रःपवि
त्रोवेत्यादिनापुंडरीकाक्षःपुनात्विति श्राद्धीयवस्तूनिसिंचेत् कुशोदकेन ततकुशयवजलान्यादाय ॐअद्यामु
कगोत्राणांमातृपितामहीप्रपितामहीनांअमुकामुकदेवीनांनांदीमुखीनातथामुकगोत्राणांपितृपितामहप्रपितामहा
नाममुकामुकशर्म्मणांनांदीमुखानांतथमुकगोत्राणांमातामहप्रमातामहवृद्धप्रमातामहानाममुकामुकशर्म्मणांनांदी
मुखानाममुकगोत्रस्यामुकस्यकर्तव्यामुककर्म्मनिमित्तकमाभ्युदयिकश्राद्धमहंकरिष्ये
इतिसंकल्पंकुर्यात् ॥ ततोगायत्रींदेवनाभ्यइतित्रिर्जपेत् ॥
ॐअद्यामुकगोत्राणांमातृपितामहीप्रपितामहीनाममुकामुकदेवीनांनांदीमुखीनामाभ्युदयिकश्राद्धसंबंधिनोविश्वेदे
वाइदमासनंवोनमः ॥ इतिकुशत्रयरूपंपवित्रमासनं दक्षिणतः आरभ्यउत्सृजेत एवंयथोत्तरं ॐअद्यामुक
गोत्राणांपितृपितामहप्रपितामहानाममुकामुकशर्म्मणांनांदीमुखानामाभ्युद[illegible]कश्राद्धसंबंधिनोविश्वेदेवाइदमासनं
वोनमः ॐअद्यामुकगोत्राणांमातामहप्रमातामहवृद्धप्रमातामहानाममुकामुकशर्म्मणांनांदीमुखानामाभ्युदयिक
श्राद्धसंबंधिनोविश्वेदेवाइदमासनंवोनमः ॐमद्यामुकगोत्रेमातरमुकदेविनांदीमुखिआभ्युदयिकश्राद्धइदमासनं
तेनमः एवंपितामहीप्रपितामहीभ्यामासनंदद्यात् ततः ॐअद्यामुकगोत्रपितरमुकशर्म्मन्नांदीमुखाभ्युदयिक
श्राद्धइदमासनंतेनमः एवंपितामहप्रपितामहयोरपि ॐमद्यामुकगोत्रमातामहामुकशर्मन्नांदीमुखाभ्युदयिश्रा
द्धइदमासनंतेनमः एवंप्रमातामहवृद्धप्रमातामहयोरपि ततः आवाहनं ॐविश्वान्देवानहमावाहयिष्यइत्युक्त्वा

ॐविश्वेदेवासआगतशृणुतामइमᳫं हवं इदंबर्हिनिषीदत इत्यावाह्य ॐयवोसियवयास्मद्द्वेषोयवयारातिरि तिदेवपात्रेषुयवान्विकीर्य्य ॐविश्वेदेवाः शृणुतेमᳫं हवंमेयेअंतरिक्षेयउपद्यविष्ठयेअग्निजिह्वाउतवायजत्राआसा द्यास्मिन्बर्हिषिमादयध्वं ॐआगच्छतुमहाभागाविश्वेदेवामहाबलाः येयत्रविहिताःश्राद्धे सावधानाभवंतुमे इतिपठित्वा ॥ ततः ॐपितृनहमावाहयिष्ये इत्युक्त्वा ॐउशंतस्त्वानिधीमहिसमिताःसमिधीमहि ॥

इतिपितृनावाह्य

ॐअपहताअसुरारक्षांसिवेदिषद इतिमात्रादिपात्रेषुयवान्विकीर्य्य ॐआयंतुनःपितरः इतिपठित्वा ततोऽर्घ्यकरणं तत्रदेवपूर्वकंसर्वेषु ॐशन्नोदेवीतिमंत्रेणजलंक्षिपेत् ततोदेवार्घपात्रेषु ॐयवोसी तियवान्विकीर्य्य मात्रादिपा त्रेषु ॐयवोसिसोमदेवत्योगोसवोदेवानिर्मितः प्रत्नमद्भिःपृक्तःपुष्मान्नांदीमुखान्पितॄन्लोकान्प्रीणाहिनः स्वाहा इति मंत्रेणयवान्क्षिप्त्वा ततःप्रत्येकंगंधपुष्पाणिक्षिपेत् ॥ ततःप्रथमं देवार्घपात्रं वामहस्ते कृत्वा तत्रस्थपवित्रंभोजनपात्रेनिधाय तदुपरिकिंचिदुदकांतरंदत्वा ॐयादिव्याइतिपठित्वाकुशयवजलान्यादाय ॐमद्यामुकगोत्राणांमातृपितामहीप्रपितामहीनाममुकामुकदेवीनांनांदीमुखीनामाभ्युदयिक श्राद्धसंबंधिनोविश्वेदे वाएषवोहस्तार्घोनमः एवंपित्रादिश्राद्धदेवेभ्योमातामहादिश्राद्धदेवेभ्योपिदद्यात् ततोमातुरर्घपात्रमादाय पूर्व वत् यादिव्याइतिपठित्वाकुशादीन्यादाय ॐमद्यामुकगोत्रेमातरमुकदेविनांदीमुखिआभ्युदयिक श्राद्धेएषतेहस्त र्घोनमः एवंपितामहीप्रपितामह्योरपिदद्यात् ततःपित्रर्घपात्रमादायसव्यंपूर्ववत्कृत्वाकुशादीन्यादाय ॐमद्यामुक गोत्रपितरमुकशर्मन् नांदीमुखाभ्युदयिकश्राद्धएषतेहस्तार्घोनमः एवंपितामहादिपंचभ्योदद्यात् ततोवशिष्टज लंपवित्रयुतंप्रथमंदेवार्घपात्रमादाय ॐविश्वेभ्योदेवेभ्यःस्थानमसीतिदेवासनदक्षिणपार्श्वेउत्तानंस्थापयेत् एव

मपरंदेवार्घपात्रद्वयं तत्तदासनदक्षिणभागेप्रत्येकंस्थापयेत् ततःपितामहीप्रपितामहीअर्घपात्रद्वयस्थितंपवित्रं
भोजनपात्रोपरिधृत्वादक्षिणकरेणादाय ओंमातृभ्यःस्थानमसीतिमात्रासनवामभागेन्युब्जीकुर्यात् एवमेवपित्रा
र्घपात्राणांमेलनंकृत्वापित्रायासनवामभागे ओंपितृभ्यःस्थानमसीतिन्युब्जीकरणं ततोगंधादिदानं ओंमद्यामुक
गोत्राणांमातृपितामहीप्रपितामहीनाममुकामुकदेवीनांनांदीमुखीनामाभ्युदयिकश्राद्धसंबंधिनोविश्वेदेवाएतानिगं
धपुष्पधूपदीपतांबूलयज्ञोपवीतवासांसिवोनमः एवंपित्रादिदेवेभ्योमातामहादिदेवेभ्यश्चदद्यात् ततःओंमद्या
मुकगोत्रपितरमुकशर्मन्नांदीमुखाभ्युदयिकश्राद्धएतानिगंधपुष्पधूपदीपतांबूलयज्ञोपवीतवासांसितेनमः एवं
पितामहादिपंचभ्योपिदद्यात् ततपात्रमर्घासनसहितंचतुष्कोणंमंडलकुर्यात् ततःसजलेपुटकादोहस्तेतीअ
घृतमन्नमादाय ओंअग्नयेकव्यवाहनायस्वाहा इत्याहुतिद्वयजुहुयात् सोमायपितृमतेस्वाहा इत्याहुतिद्वय
जुहुयात् ततोपसव्यंकृत्वा दक्षिणाभिमुखः पातितवामजानुः मोटकतिलजलान्यादाय ओंइदमन्नमेतद्भूस्वामि
पितृभ्योनमः इतिभूस्वामिनेकिंचिदन्नंदद्यात् पिंडार्थंकिंचिदवशेषयेत् ततोन्यदन्नंयथासंभवंसर्वत्रपरिविष्यद्
तंजलंचतत्रोपनीयपात्रमालभेत् तत्रक्रमः उत्तानपाणिभ्यांद्वेपात्रेस्पृष्ट्वा ओंपृथिवीतेपात्रंद्यौरपिधानंब्राह्म
णस्यमुखेअमृतेअमृतंजुहोमिस्वाहा इतिपठित्वा ॥

ओंइदमन्नंविचक्रमेत्रेधानिदधेपदंसमूढमस्यपांसुरेकृष्णहव्यरक्षमदीयं इतिपठित्वा इदमन्नमित्यन्ने ओं
इमाआपः इतिजले ओंइदमाज्यमितिघृते ओंइदंहविरितिपुनरन्नेदक्षिणांगुष्ठमारोप्य ओंयवोसियवयास्मि
द्वेषोयवयारातीरिति यवान्विकीर्य कुशादीन्यादाय ओंमद्यामुकगोत्राणांमातृपितामहीप्रपितामहीनाममुका
मुकदेवीनांनांदीमुखीनामाभ्युदयिकश्राद्धसंबंधिनोविश्वेदेवाइदमन्नंसोपकरणंवोनमः यद्येकमेवपात्रंभवति तद्रा

वामेनपाणिनापात्रमत्यजन्नेव - ऊँइदंविष्णुरित्यादिपठित्वा यवक्षेपपर्यंतंकृत्वा कुशादीनादायपित्राद्युल्लेखेन पित्रादिदेवेभ्योपिजलमुत्सृजेत् एवमेवमातामहादिदेवेभ्यःभिन्नपात्रपक्षे पृथिवीतिपात्रमित्यादीनांसर्वत्रैवा मावृत्तिः ततोमातृपात्रमुत्तानाभ्यामेवपाणिभ्यांस्पृष्ट्वा ऊँपृथिवीतेपात्रमित्यादि ऊँइदंविष्णुरित्यादिपठि त्वा ऊँकृष्णकव्यमिदंरक्षमदीयं ऊँइदमन्नमित्यन्नेदक्षिणांगुष्ठंनिवेश्य ऊँअपहताअसुरारक्षांसिवेदिषद इत्यन्नोपरियवान्विकीर्य ऊँमद्यामुकगोत्रेमातरमुकदेविनांदीमुखिआभ्युदयिकेश्राद्धइदमन्नंसोपकरणंतेनमः एवंपात्रालंभनादिकं प्रत्येकंपितामहीप्रपितामहीभ्यामपिदद्यात् एवंपितृपात्रमालभ्य ऊँपृथिवीतिइत्यादिप ठित्वा पूर्ववत्सर्वंकृत्वा ॥

ऊँमद्यामुकगोत्रपितरमुकशर्म्मन्नांदीमुखाभ्युदयिक श्राद्धइदमन्नंसोपकरणंतेनमः इतिपित्रेन्नमुत्सृजेत् एवंपिता महादिपंचभ्योन्नमुत्सृजेत् ततःप्रांजलिः

ऊँअन्नहीनमित्यादिजपेत् दर्भेपूपविश्यगायत्रींत्रिर्जपित्वा ॥ ऊँमधुमधुमध्विति मधुवाताइत्यादिऋचंजपेत् पितृमंत्रान् ऊँउदीरतामवरइत्यादीन् जपेत् अन्यानितुपुरुषसूक्तादीनिपवित्राणिजपेत् ततःप्रागग्रकुशत्रयं भूमावास्तीर्य जलेनप्रोक्ष्यजलप्रोक्षितं सयवघृतमन्नंकुशादिना अग्निदग्धाश्चयेजीवायेप्रदग्धाःकुलेमम२भू मौदत्तेनतृप्यंततृप्तायांतुपरांगति मितिमंत्रेणकुशोपरि अन्नंविकरेत् ॥

ततआचम्यहरिंस्मृत्वागायत्रींत्रिर्जपेत् चतुरस्रांपिंडयोग्यभूमिंपरिस्कृत्यउत्तरोत्तरक्रमेणस्थानत्रयेप्रादेशमात्रप रिमायतत्रप्रागग्रांरेखांदर्भपिंजुलीमूलेन ऊँअपहतेत्यादि जपित्वा कुर्य्यात् प्रत्येकंरेखात्रयोपरि ऊँयेरूपाणी ति अंगारान् भ्रामयेत् तदुपरिप्रत्येककुशत्रयमास्तीर्य्य - प्रत्येकमवनेजनंदद्यात् ॥ तत्रक्रमः ॥ अवनेजनं

घपुष्पेणनवपात्राणिपूरयित्वाएकंपात्रंवामहस्तेकुशादीन्यादाय ॥ ॐमद्यामुकगोत्रेमातरमुकदेविनांदीमुखिअभ्युदायिकश्राद्धपिंडस्थानेअत्रावनेनिक्ष्वतेनमः ॥ इतिसर्वदक्षिणकुशत्रयमूलमात्रेऽवनेजनंदद्यात् एवमेव पात्रांतरमादाय तत्कुशत्रयमध्येपितामह्यै अवनेजनंदद्यात् तत्कुशत्रयाग्रेप्रपितामह्यै अवनेजनंदद्यात् ततश्चतुर्थमादाय ॐमद्यामुकगोत्रपितरमुकशर्मन् नांदीमुखाभ्युदायिकश्राद्धपिंडस्थानेअत्रावनेनिक्ष्वतेनमः ॥ इतिसर्वदक्षिणकुशत्रयमूलपित्रेऽवनेजनंदद्यात् किंचिज्जलमवशेषयेत एवंपितामहप्रपितामहयोःपिंडस्थानेऽवनेजनंदद्यात् एवमेवपात्रांतरमादाय ॐमद्यामुकगोत्रमातामहामुकशर्मन्नांदीमुखाभ्युदयिकश्राद्धपिंडेअवनेनिक्ष्वतेनमः. इत्यपरकुशत्रयमूलेमातामहायावनेजनंदद्यात् एवंप्रमातामहवृद्धप्रमातामहयोर्दद्यात ततोयवदधिवदरघृतमिश्रितान्नेनपिंडान्निर्माय एकंपिंडंकुशादींश्चादायॐमद्यामुकगोत्रेमातरमुकदेविनांदीमुखिअभ्युदयिकश्राद्धएषतेपिंडोनमः इतितदवनेजनस्थानेपिंडंदद्यात् एवमेवपितामहीप्रपितामहीभ्यांस्वीयावनेजनस्थानेपिंडंदद्यात् ततश्चतुर्थपिंडमादाय ॐमद्यामुकगोत्रपितरमुकशर्मन् नांदीमुखाभ्युदयिकश्राद्धएषतेपिंडोनमः. एवंपितामहप्रपितामहयोः ततःसप्तमंपिंडमादाय ॐमद्यामुकगोत्रमातामहामुकशर्मन्नांदीमुखाभ्युदयिकश्राद्धएषतेपिंडोनमः ॥ इति तदवनेजनदद्यात् एवंप्रमातामहवृद्धप्रमातामहयोर्दद्यात् ततोदर्भमूलेकरंप्रोंछ्यआचम्यहरिंस्मृत्वा अत्रमातरोमादयध्वयथाभागमावृषायध्वइतिपठित्वा उदङ्मुखीभूयश्वासान्नियम्यतेनैवपथामुखंपरावर्तयन् ॐअमीमदंतमातरोयथाभागमावृषायिषतइतिजपेत् ॥ एवंअत्रपितरोमादयध्वंयथाभागमावृषायध्वमितिजपित्वा ॥

उदङ्मुखीभूयश्वासान्नियम्य तेनैवपथामुखंपरावर्तयन् ॐअमीमदंतइत्यादिजपेत् ॥ ततोऽवनेजनावशिष्टजलेनप्रत्यवनेजनदद्यात् ॥ तत्रक्रमः ॐअद्यामुकगोत्रेमातरमुकगोत्रेनांदीमुखाभ्युदयिकश्राद्धपिंडेप्रत्यवनेनिक्ष्व

जनंनिःश्वतेनमः इतितात्पिंडोपरिदद्यात् ॥ एवंपितामहीप्रपितामहीभ्यां तथा ओंअद्यामुकगोत्रपितरमुकशर्म्मन्
नांदीमुखाभ्युदयिकश्राद्धेप्रत्यवनेनिःश्वतेनमःइत्युपरिदद्यात् एवमेवतत्तत्पिंडोपरिपितामहादिपंचभ्योदद्यात् ततो
नीवींविस्रंस्याचम्यहरिंस्मृत्वासूत्राण्यादाय ओंनमोवोमातरोरसायनमोवोमातरो मन्यवेनमोवोमातरोनमोवोमा
तरोगृहान्नोमातरोदत्तसतोवोमातरोद्वेष्मः एतद्वासः ॥ इतिमात्रादिपिंडत्रयोपरिप्रत्येकंसूत्रंदद्यात् ततः न-
मोवः पितरइत्यनेनमंत्रेणपित्रादिपिंडपञ्चोपरिप्रत्येकंसूत्रंदद्यात् ततःकुशजलान्यादाय ओंअद्यामुकगोत्रेमातर
मुकदेविनांदीमुखाभ्युदयिकश्राद्धपिंडेएतत्तेवासोनमः ॥ एवंपितामहीप्रपितामहीएवंपितामहादीनांपंचानांसूत्र
मुत्सृजेत् ततोगंधपुष्पधूपदीपतांबूलानिप्रत्येकंपिंडमभ्यर्च्य ओंशिवाआपः संत्वितिजलं ओंसौमनस्यमस्त्व
तिपुष्पाणि ओंअक्षतंचारिष्टमास्त्वितितंडुलान्प्रत्येकंपात्रेपुनिक्षिप्य कुशादीन्यादाय ओंअद्यामुकगोत्रायामातु
रमुकदेव्यानांदीमुख्याभ्युदयिकश्राद्धदत्तैतदन्नपानादिभिःप्रीयतां इत्यक्षय्योदकंदद्यात् एवंपितामह्याः प्र-
पितामह्याश्चाक्षय्योदकं ओंअद्यामुकगोत्रस्यपितुरमुकशर्म्मणोनांदीमुखस्याभ्युदयिकश्राद्धदत्तैतदन्नपानादिभिः
प्रीयतांइतिपित्रे एवंपितामहादिपंचभ्योक्षय्योदकंदद्यात् ॥ ततः ओंअघोरामातरःसंत्वितिमातृपिंडोपरिपूर्वाग्रां
जलधारांदद्यात् एवंपितामहीप्रपितामह्योः ततओंअघोराः पितरः संत्वितिपित्रादिपिंडपञ्चोपरिजलधारांदद्यात्-
ततओंगोत्रंनोवर्द्धतांदातारोनोभिवर्द्धतांवेदाः संततिरेवच श्रद्धाचनोमाव्यगमद्बहुदेयंचनोस्त्विति अन्नंचनोबहुभवे
दतिथींश्चलभेमहि याचितारश्चनःसंतुमाचयाचिष्मकंचन एताःसत्याशिषःसंतुइत्याशीःप्रार्थयन् सपवित्रकुश-
त्रयाणिप्रत्येकमात्रादिपिंडत्रयेमातामहादिपिंडत्रयेदत्त्वा ओंऊर्जंवहंतिरमृतंघृतंपयः कीलालंपरिश्रुतं स्वधास्थ
तर्पयतमेमातॄः इतिमात्रादिपिंडोपरिदक्षिणाग्रांजलधारांदद्यात् ततस्तथैव ऊर्जंवहंतिरमृतंघृतंपयःकीलालंप

लोसिसोमदेवत्योगोसवोदेवनिर्मितः प्रत्नमद्भिःपृक्तः स्वधयापित्हंलोकान्प्रीणाहिनःस्वाहा गंधपत्रिकाक्षता
दितूष्णींनिक्षिप्य तेनजलेन आत्मानं प्रोक्ष्यंसंकल्पश्राद्धसामग्रीःसंप्रोक्ष्य प्राणानायम्य पुंडरीकाक्षस्मरण
विधायं अपवित्रःपवित्रोवासर्वावस्थांगतोपिवा यः स्मरेत्पुंडरीकाक्षंसवाह्याभ्यंतरः शुचिः ओंपुंडरीका
क्षायनमः ओंदेवताभ्यः पितृभ्यश्चमहयोगिभ्यएवच नमः स्वाहायैस्वधायैनित्यमेवनमोनमः ३ सप्तव्याधा
दशार्णेषुमृगाः कालंजरेगिरौ चक्रवाकाःशरद्वीपे हंसाः सरसिमानसे तेपिजाताः कुरुक्षेत्रे ब्राह्मणावेद
पारगाः प्रस्थितादीर्घमध्वानंयूयंकिमवसीदथ श्राद्धकालेगयांध्यात्वाध्यात्वादेवंगदाधरं मनसाचपितॄनृध्यात्वा
संकल्पश्राद्धमारभेत् अपसव्य ओंसोमस्यनवीरसिविष्णोशर्मासिशर्वयजमानस्यंयत्रस्ययोनिरासिसुसास्क्षधिइ
तिवाकट्यांनीवींबंधनं अग्निष्वाताः पितृगणाः प्राचींरक्षंतुमेदिशं तथावर्हिपदःपांतु याम्यांयेपितरःस्थि
ताः प्रतीचीमाज्यपाःपांतु उदीचीमपिसोमपाः रक्षोभूतपिशाचेभ्यस्तथैवासुरदोषतः सर्वतश्चाधिपस्ते
षांयमोरक्षांकरोतुमे तिलारक्षंतुदितिजान्दर्भारक्षंतुराक्षसान् पंक्तिंवैश्रोत्रियोरक्षेदतिथिः सर्वरक्षकः सव्यं
ओंयद्देवादेवहेडनंदेवासश्चकृमावयं अग्निर्मातस्मादेनसोविश्वान्मुंचत्वंहसः यदिदिवायदिनक्तमेनांसि
चकृमावयं वायुर्मातस्मादेनसोविश्वान्मुंचत्वंहसः २ यदिजाग्रद्यदिस्वप्नएनांसिचकृमावयं सूर्योमा
तस्माद्देनसोविश्वान्मुंचत्वंहसः गायत्र्याशूद्रादिदृष्टिदोपनिपातात्पाकादीनांपवित्रतास्तु प्रतिज्ञा ओंविष्णु
३ इत्यादिदेशकालौसंकीर्त्य अपसव्यं अमुकनामसंवत्सरेअमुकायनेअमुकऋतौअमुकमासेअमुकपक्षेअमुक
तिथौअमुकगोत्राणांअस्मत्पितृपितामहानांअमुकशर्मणांसपत्नीकानांवसुरुद्रादित्यस्वरूपाणांतथाअमुक गोत्रा
णांअस्मत्मातामहप्रमातामहवृद्धप्रमातामहानांअमुकामुकशर्मणांसपत्नीकानांवसुरुद्रादित्यस्वरूपाणां अमुकस

रिश्रुतं स्वधास्थतर्पयतमेपित्व्हन् इतिपित्रादिपिंडषट्कोपरिदक्षिणाग्रांजलधारांदद्यात् ततः पिंडमाघ्रायोत्था
प्यपिंडाधारकुशान्नुल्मुकंचवन्हौक्षिपेत् अर्घपात्राण्युत्तानीकृत्यदक्षिणांदद्यात् दक्षिणाद्रव्यंचफलमूलेफलंमूलंवा प्र
त्येकतत्रक्रमः ओंमद्यामुकगोत्राणांमातृपितामहीप्रपितामहीनाममुकामुकदेवीनांनांदीमुखीनामाभ्युद यिकश्राद्ध
संवधिनांविश्वेषांदेवानांकृतैतच्छ्राद्धप्रतिष्ठार्थमिमेफलमूलेवनस्पतिदैवतेयथानामगोत्रायब्राह्मणायदक्षिणांदातुमह
मुत्सृजेत् एवंपित्रादिश्राद्धसंबंधिदेवताश्राद्धदक्षिणांमातामहादिश्राद्धसंबंधिविश्वेदेवश्राद्धदक्षिणांदद्यात् ॥
ओंमद्यामुकगोत्रायामातुरमुकदेव्यानांदीमुख्याः कृतैतदाभ्युदयिकश्राद्धप्रतिष्ठार्थमिमेफलमूलेवनस्पतिदैवतेइ
त्यादि अद्यामुककगोत्रस्यपितुरमुकशर्म्मणोनांदीमुखस्यकृतैतदाभ्युदयिकश्राद्धदक्षिणांदद्यात् ओंवाजेवा
जेइत्यादिनामात्रादिविसर्जनं विश्वेदेवाप्रीयंतामितिदेवाविसर्जनं ततः ओंदेवताभ्यइतित्रिर्जपेत् दीपनिर्वापण
म् श्राद्धीयद्रव्यप्रतिपत्तिः ॥ इत्याभ्युदयिकश्राद्धविधिः

अथसंकल्पश्राद्धमपरशाखायाम् मध्यान्हस्नानंविधाय संध्यांकृत्वा तर्पणंविधाय ॥ श्राद्धस्थलेगत्वा
दीपंप्रज्वाल्यआचम्य शुक्लांवरधरंविष्णुमितिविष्णुंनमस्कृत्य यंब्रह्मवेदांतविदोवदंतिपरंप्रधानपुरुषंतथान्ये वि
श्वोद्गतेः कारणमीश्वरंवातस्मैनमोविघ्नविनाशनाय अभीप्सितार्थसिद्ध्यर्थंपूजितोयःसुरैरपि सर्वविघ्नछिदेतस्मै
गणाधिपतयेनमः स्ववामभागेकर्मपात्रपूरणं भूमौशंखचक्रेलिखित्वा आसनं आसनेपात्रं पात्रे पवित्रं
ओंपवित्रेस्थेवैष्णव्यौसवितुर्वः प्रसवउत्पुनाम्यच्छिद्रेणपवित्रेणसूर्यस्यरश्मिभिः शन्नोदेवीतिजलं ॥ ओंश
न्नोदेवीरभिष्टयआपोभवंतुपीतयेशंयोरभिस्रवंतुनः ओंयवोसीतियवान् ॥ ओंयवोसियवयास्मद्द्वेषो
यवयारातीर्दिवेत्वांतरिक्षायत्वापृथिव्यैत्वाशुंधंताल्लोकाःपितृषदनाःपितृषदनमसीद ॥ तिलोसीतितिलान् ति

लोसिसोमदेवत्योगोसवोदेवनिर्मितः प्रत्नमद्भिःपृक्तः स्वधयापितृंल्लोकान्प्रीणाहिनःस्वाहा गंधपत्रिकाक्षता
दितूर्ष्णीनिक्षिप्य तेनजलेन आत्मानं प्रोक्ष्यसंकल्पश्राद्धसामग्रीःसंप्रोक्ष्य प्राणानायम्य पुंडरीकाक्षस्मरण
विधाय अपवित्रःपवित्रोवासर्वावस्थांगतोपिवा यः स्मरेत्पुंडरीकाक्षंसवाह्याभ्यंतरः शुचिः ओंपुंडरीका
क्षायनमः ओंदेवताभ्यः पितृभ्यश्चमहयोगिभ्यएवच नमः स्वाहायैस्वधायैनित्यमेवनमोनमः ३ सप्तव्याधा
दशार्णेपुमृगाः कालंजरेगिरौ चक्रवाकाःशरद्वीपे हंसाः सरसिमानसे तेपिजाताः कुरुक्षेत्रे ब्राह्मणावेद
पारगाः प्रस्थितादीर्घमध्वानंयूयंकिमवसीदथ श्राद्धकालेगयांध्यात्वाध्यात्वादेवंगदाधरं मनसाचपितृनूध्यात्वा
संकल्पश्राद्धमारभेत् अपसव्य ओंसोमस्यनीवीरसिविष्णोशर्मासिशर्मयजमानस्येंद्रस्ययोनिरसिसुसस्याःकृधिइ
तिवाकट्यांनीवीबंधनं अग्निष्वात्ताः पितृगणाः प्राचीरक्षंतुमेदिशं तथाबर्हिषदःपांतु याम्यांयेपितरःस्थि
ताः प्रतीचीमाज्यपाःपांतु उदीचीमपिसोमपाः रक्षोभूतपिशाचेभ्यस्तथैवासुरदोषतः सर्वतश्चाधिपस्ते
षांयमोरक्षांकरोतुमे तिलारक्षंतुदितिजान्दर्भारक्षंतुराक्षसान् पंक्तिवैश्रोत्रियोरक्षेदतिथिः सर्वरक्षकः सव्यं
ओंयद्देवादेवहेडनंदेवासश्चकृमावयं अग्निर्मातस्मादेनसोविश्वान्मुंचत्वंहसः यदिदिवायदिनक्तमेनांसि
चकृमावयं वायुर्मातस्मादेनसोविश्वान्मुंचत्वंहसः २ यदिजाग्रद्यदिस्वप्नएनांसिचकृमावयं सूर्योमा
तस्मादेनसोविश्वान्मुंचत्वंहसः गायत्र्याशूद्रादिदृष्टिदोषनिपातात्पाकादीनांपवित्रतास्तु प्रतिज्ञा ओंविष्णु
३ इत्यादिदेशकालौसंकीर्त्य अपसव्यं अमुकनामसंवत्सरेअमुकायनेअमुकऋतौअमुकमासेअमुकपक्षेअमुक
तिथौअमुकगोत्राणांअस्मत्पितृपितामहानांअमुकशर्मणांसपत्नीकानांवसुरुद्रादित्यस्वरूपाणांतथाअमुक गोत्रा
णांअस्मत्मातामहप्रमातामहवृद्धप्रमातामहानांअमुकामुकशर्मणांसपत्नीकानांवसुरुद्रादित्यस्वरूपाणां अमुकस

रिश्रुतं स्वधास्थतर्पयतमेपित्ढन् इतिपित्रादिपिंडपट्कोपरिदक्षिणाग्रांजलधारांदद्यात् ततः पिंडमाघ्रायोत्था
प्यपिंडाधारकुशान्नुल्मुकंचवन्होक्षिपेत् अर्घपात्राण्युत्तानीकृत्यदक्षिणांदद्यात् दक्षिणाद्रव्यंचफलमूलेफलंमूलंवा प्र
त्यकतत्रक्रमः ॐमद्यामुकगोत्राणामात्र्पितामहीप्रपितामहीनाममुकामुकदेवीनांनांदीमुखीनामाभ्युद यिकश्राद्ध
संवधिनांविश्वेपांदेवानांकृतेतछ्राद्धप्रतिष्ठार्थमिमेफलमूलेवनस्पतिदैवतेयथानामगोत्रायब्राह्मणायदक्षिणांदातुमह
मुत्सृजेत् एवंपित्रादिश्राद्धसंबंधिदेवताश्राद्धदक्षिणांमातामहादिश्राद्धसंबंधिविश्वेदेवश्राद्धदक्षिणांदद्यात् ॥
ॐमद्यामुकगोत्रायामातुरमुकदेव्यानांदीमुख्याः कृतैतदाभ्युदयिकश्राद्धप्रतिष्ठार्थमिमेफलमूलेवनस्पतिदैवतेइ
त्यादि अद्यामुककगोत्रस्यपितुरमुकशर्म्मणोनांदीमुखस्यकृतैतदाभ्युदयिकश्राद्धदक्षिणांदद्यात् ॐवाजेवा
जेइत्यादिनामात्रादिविसर्जनं विश्वेदेवाप्रीयंतामितिदेवविसर्जनं ततः ॐदेवताभ्यइतित्रिर्जपेत् दीपनिर्वापण
म् श्राद्धीयद्रव्यप्रतिपत्तिः ॥ इत्याभ्युदयिकश्राद्धविधिः

अथसंकल्पश्राद्धमपरशाखायाम् मध्यान्हस्नानंविधाय संध्यांकृत्वा तर्पणंविधाय ॥ श्राद्धस्थलेगत्वा
दीपंप्रज्वाल्यआचम्य शुक्लांबरधरंविष्णुमितिविष्णुंनमस्कृत्य यंब्रह्मवेदांतविदोवदंतिपरंप्रधानपुरुषंतथान्ये वि
श्वोद्गतेः कारणमीश्वरंवा तस्मैनमोविघ्नविनाशनाय अभीप्सितार्थसिद्ध्यर्थंपूजितोयः सुरैरपि सर्वविघ्नछिदेतस्मै
गणाधिपतयेनमः स्ववामभागेकर्मपात्रपूरणं भूमौशंखचक्रेलिखित्वा आसनं आसनेपात्रं पात्रे पवित्रं
ॐपवित्रेस्थेवैष्णव्यौसवितुर्वः प्रसवउत्पुनाम्यच्छिद्रेणपवित्रेणसूर्यस्यरश्मिभिः शन्नोदेवीतिजलं ॥ ॐश
न्नोदेवीरभिष्टयआपोभवंतुपीतयेशंयोरभिस्रवंतुन ॐयवोसीतियवान् ॥ ॐयवोसियवयास्मद्द्वेषो
यवयारातीर्दिवेत्वांतरिक्ष धंतांल्लोकाः पितृषदनाः पितृषदनमासीद ॥ तिलोसीतितिलान् ति

ॐमधु ३ अधोमुखाभ्यांपाणिभ्यांपात्रमालभ्यजपति पृथिवीतेपात्रंद्यौरपिधानंब्राह्मणस्यमुखेअमृतेअमृतंजुहो
मिविष्णोहव्यꣳ रक्ष यवान्विकीर्य्य अपहताअसुरारक्षाꣳसिवेदिषद इदंविष्णुर्विचक्रमेत्रेधानिदधेपदं समूढम
स्यपाꣳ सुरे अंगुष्ठग्रहणंइदमन्नं इमाआपः इदमाज्यं इदंशाकादिकंसर्वंहविः ततः कुशयवजलान्यादाय.
अद्येह. अमुकगोत्राअस्मत्पित्रादित्रयः श्राद्धसंबंधिभ्यः तथाअमुकगोत्राअस्मत्मातामहादित्रयःश्राद्धसंबंधिभ्यः
पूरूरवोमाद्रवसंज्ञकेभ्योविश्वेभ्योदेवेभ्यः अस्मिन्श्राद्धेइदमन्नंसोदकंसोपस्करघृताद्युपस्करसहितंयत्परिविष्टं
परिवेष्यमाणंब्राह्मणस्यतृप्तिपर्याप्तं अमृतस्वरूपंनिषद्जंब्राह्मणापदीयमानमन्नंचयथाविभागंवोनमः विश्वेभ्यो
देवेभ्योनमःयथासुखेनभुंजध्वंभुंजयामि ॥ अपसव्यं ॐमधु ३ पात्रमालभ्य उत्तानाभ्यांपाणिभ्यांजपति
पृथिवीतेपात्रंद्यौः विष्णोहव्यꣳरक्ष तिलान्विकीर्य्य अपहता. इदंविष्णुर्वि. अंगुष्ठग्रहणं इदमन्नं पूर्ववत् ॥
सर्वकव्यं अद्येह. अमुकगोत्रेभ्यः अस्मत्पितृपितामहप्रपितामहेभ्यः अमुकशर्मभ्यः सपत्नीकेभ्योवसु
रुद्रादित्यस्वरूपेभ्यः अस्मिन्श्राद्धेइदमन्नं- यथाविभागंवःस्वधा पित्रादिभ्योजपति पृथि- विष्णोःकव्य
ꣳरक्ष तिलान्विकीर्य्य अपहता- इदंविष्णुर्वि. अंगुष्ठग्रहणंइदमन्नं सर्वकव्यं- अद्येह- अमुकगोत्रेभ्यः
अस्मन्मातामहप्रमातामहवृद्धप्रमातामहेभ्यः अमुकामुकशर्मभ्यः सपत्नीकेभ्योवसुरुद्रादित्यस्वरूपेभ्यः अ-
स्मिन्श्राद्धेइद० यथाविभागंवःस्वधा मातामहादिभ्योनमः यथासुखेनभुंजयामि सव्यं ॐयेचेहपि-
तरोयेचनेहयांश्चविद्मयांचनप्रविद्मत्वंवेत्थयतितेजातवेदःस्वधाभिर्यज्ञꣳसुकृतंजुषस्व इतिसर्वेभ्योजलदानं
अपसव्यं ॐमधुवाताऋतायतेमधुक्षरंतिसिंधवः माध्वीर्नः सन्त्वोषधी र्मधुनक्तमुतोषसोमधुमत्पार्थिव-
ꣳरजः मधुद्यौरस्तुनःपिता मधुमान्नोवनस्पतिर्मधुमांअस्तुसूर्य्यः माध्वीर्गावोभवंतुनः ॐमधु ३ विकरदा

ब्राह्मणविश्वेदेवपूर्वकसंकल्पश्राद्धंकरिष्ये ॐकुरुष्व ॥ सव्यम् विश्वेदेवाआसनं यवजलकुशद्वयंगृहीत्वा अद्येह- अमुकगोत्रपित्रादित्रयश्राद्धसंबंधिनांतथामुकगोत्रमातामहादित्रयश्राद्धसंबंधिनां पूरूरवोमाद्रवसंज्ञकानांविश्वेषांदेवानांइदमासनमस्तु ॐभूर्भुवःस्वः इदमासनमास्यतांआस्ये ॥ अपसव्यम् तिलमोटकजलं गृहीत्वा अद्येहामुकगोत्राणामस्मत्पितृपितामहप्रपितामहानाममुकशर्मणांसपत्नीकानां वसुरुद्रादित्यस्वरूपाणांसंकल्पश्राद्धे इदमासनमस्तु ॐभूर्भुवःस्वः इदमासनमास्यतांआस्ये ॥ अद्येह अमुकगोत्राणामस्मन्मातामहप्रमातामहवृद्धप्रमातामहानाममुकशर्मणांसपत्नीकानांवसुरुद्रादित्यस्वरूपाणांइदमासनमस्तु ॐ भूर्भुवःस्वः इदमासनमास्यतां आस्ये सव्यं विश्वेदेवार्चनविधोअत्र २ सुगंध नमोस्त्वनंतायेतिपूजनंधूपदीपौ ॥ पवकुशानादाय. अद्येह- अमुकगोत्रपित्रादित्रयः श्राद्धसंबंधिनः तथा अमुकगोत्रमातामहादित्रयश्राद्धसंबंधिनः विश्वेदेवार्चनविधौ इमानिगंधाक्षतपुष्पधूपदीपादीनिनिधायविभागंवोनमः स्वाहा विश्वेदेवार्चनविधेः सर्वपरिपूर्णम् ॥

अपसव्यं अत्र २ सुगंध पितृभ्योपिपूजनं धूपदीपौतिलमोटकं अद्येह-अमुकगोत्रा अस्मत्पितृपितामहप्रपितामहाः अमुकामुकशर्माणः सपत्नीकावसुरुद्रादित्यस्वरूपाः तथा अमुकगोत्रा अस्मन्मातामहप्रमातामहवृद्धप्रमातामहाः अमुकामुकशर्माणः सपत्नीकावसुरुद्रादित्यस्वरूपाः अर्चनविधौ- इमानिगंधाक्षतपुष्पधूपदीपादियथाविभागशः स्वधा ॥ सव्यं अर्चनविधेः सर्वपरिपूर्णमस्तु अस्तुपरिपूर्णं गंधादिदानाचमनेस्वयंचाचमेत् परिवेषणार्थभस्मनारेखाकरणं यथाचक्रायुधोविष्णुस्त्रैलोक्यंपरिरक्षति एवंमांमंडभस्माकसर्वभूतानिरक्षतु पत्रावलिः संस्थाप्य ॥

ॐमधु ३ अधोमुखाभ्यांपाणिभ्यांपात्रमालभ्यजपति पृथिवीतेपात्रंद्यौरपिधानंब्राह्मणस्यमुखेअमृतेअमृतंजुहो
मिविष्णोहव्यꣳ रक्ष यवान्विकीर्य्य अपहताअसुरारक्षाꣳसिवेदिषद इदंविष्णुर्विचक्रमेत्रेधानिदधेपदं समूढम
स्यपाꣳ सुरे अंगुष्ठग्रहणंइदमन्नं इमाआपः इदमाज्यं इदंशाकादिकंसर्वंहविः ततः कुशयवजलान्यादाय.
अद्येह. अमुकगोत्राअस्मत्पित्रादित्रयः श्राद्धसंबंधिभ्यः तथाअमुकगोत्राअस्मन्मातामहादित्रयःश्राद्धसंबंधिभ्यः
पूरूरवोमाद्रवसंज्ञकेभ्योविश्वेभ्योदेवेभ्यः अस्मिन्श्राद्धेइदमन्नंसोदकंसोपस्करघृताद्युपस्करसहितंयत्परिविष्टं
परिवेष्यमाणंब्राह्मणस्यतृप्तिपर्याप्तं अमृतस्वरूपंनिषद्धंजंब्राह्मणापदीयमानमन्नंचयथाविभागंवोनमः विश्वेभ्यो
देवेभ्योनमःयथासुखेनभुंजध्वंभुंजयामि ॥ अपसव्यं ॐमधु ३ पात्रमालभ्य उत्तानाभ्यांपाणिभ्यांजपति
पृथिवीतेपात्रंद्यौः विष्णोहव्यꣳरक्ष तिलान्विकीर्य्य अपहता. इदंविष्णुर्वि. अंगुष्ठग्रहणं इदमन्नं पूर्ववत् ॥
सर्वंकव्यं अद्येह. अमुकगोत्रेभ्यः अस्मत्पितृपितामहप्रपितामहेभ्यः अमुकशर्मभ्यः सपत्नीकेभ्योवसु
रुद्रादित्यस्वरूपेभ्यः अस्मिन्श्राद्धेइदमन्नं- यथाविभागंवःस्वधा पित्रादिभ्योजपति पृथि- विष्णोःकव्य
ꣳरक्ष तिलान्विकीर्य्य अपहता- इदंविष्णुर्वि. अंगुष्ठग्रहणंइदमन्नं सर्वंकव्यं- अद्येह- अमुकगोत्रेभ्यः
अस्मन्मातामहप्रमातामहवृद्धप्रमातामहेभ्यः अमुकामुकशर्मभ्यः सपत्नीकेभ्योवसुरुद्रादित्यस्वरूपेभ्यः अ-
स्मिन्श्राद्धेइद०. यथाविभागंवःस्वधा मातामहादिभ्योनमः यथासुखेनभुंजयामि सव्यं ॐयेचेहपि-
तरोयेचनेहयांश्चविद्मयांचनप्रविद्मत्वंवेत्थयतितेजातवेदःस्वधाभिर्यज्ञꣳसुकृतंजुषस्व इतिसर्वेभ्योजलदानं
अपसव्यं ॐमधुवाताऋतायतेमधुक्षरंतिसिंधवः माध्वीर्नः सन्त्वोषधी मधुनक्तमुतोषसोमधुमत्पार्थिव-
ꣳरजः मधुद्यौरस्तुनःपिता मधुमान्नोवनस्पतिर्मधुमांअस्तुसूर्य्यः माध्वीर्गावोभवंतुनः ॐमधु ३ विकरदा

नें सर्वान्पाकजातान् एकीकृत्यवारिणाप्लाव्य कुशोपरिविकिरेत् यथा असंस्कृतप्रमीतानांत्यागिनांकुलभा
गिनां उच्छिष्टभागधेयानांदर्भेषुविकरासनं अनेनदाक्षिणाग्रान्कुशान्निक्षिप्य पाकमादाय अग्निदग्धाश्च
येजीवायेप्यदग्धाकुलेमम भूमौदत्तेनतृप्यंतुतृप्तायांतुपरांगतिम् येषांनपचतेमातायेषांनपचतेपिता उच्छिष्टं
येचकांक्षंतितेभ्योन्नंदत्तमक्षयं उच्छिष्टभागधेयेभ्योनमः इतिसंपूज्य सव्यं हस्तौपादौप्रक्षाल्यआचम्य
श्राद्धस्थलेगत्वा विकिरेद्द्विराचमनं विश्वेदेवब्राह्मणाय सकृत्सकृत् मधुवाता इतिपठित्वा सव्यं
भोब्राह्मणाअस्मिन्पाकमध्येयत्किंचिद्रोचतेतत्प्रतिगृह्यतां तृप्तास्थ तृप्तास्मः शेषमन्नं इष्टैःसहभुज्यतां अ
येनअक्षय्योदकदानं अद्येह- अमुकगोत्रस्यअस्मत्पितुः अमुकशर्मणः सपत्नीकस्यवसुस्वरूपस्यश्रा
संकल्पश्राद्धइदमन्नोदकादियद्दत्तंतदक्षयमस्तु अस्तु अक्षय्यं तथाअमुकगोत्रस्यपितामहस्यअमुकशर्म
[illegible]स्यआदित्यस्वरूपस्यइदम० तथाअमुकगोत्रस्यअस्मन्मातामहस्यअमुकशर्मणः सपत्नीकस्य
न्नं- अद्येह- अमुकगोत्रस्यप्रमातामहस्यअमुकशर्मणः सपत्नीकस्यरुद्रस्वरूपस्यइदमन्नं- तथा
कगोत्रस्यअस्मद्वृद्धप्रमातामहस्यअमुकशर्मणः सपत्नीकस्यआदित्यस्वरूपस्यइदमाचमनं आ
आशी[illegible]रणं अघोराःपितरःसंतुगोत्रंनोवर्द्धतां- २ दातारोनोभिवर्द्धतां २ वेदावर्द्धतां १ संततिर्वर्द्धतु
[illegible]न्तु बहुदेयंचनोअस्तु अन्नंचनोबहुभवेत्भवतु अतिथींश्चलभेमहि लभध्वं याचितार
श्चयाचिष्मकंचनमायाचेथा एताएवआशिषः सत्याः संतुपितृणांप्रसादोस्तु दक्षिणा देशकालौसंकी
ह- अमुकगोत्राणांअस्मत्पितृपितामहप्रपितामहानांअमुकामुकशर्मणांसपत्नीकानांवसुरुद्रादित्यस्वरू-
[illegible]था अमुकगोत्राणांअस्मन्मातामहप्रमातामहवृद्धप्रमातामहानांअमुकामुकशर्मणांसपत्नीकानांवसुरुद्रा-

दित्यस्वरूपाणांकृतैतत्संकल्पश्राद्धकर्मणःसांगतासिध्यर्थंइमांरजतनिष्क्रयिणींदक्षिणांश्राद्धभोक्तृभ्यांब्राह्मणाभ्यां
दास्ये ॐतत्सन्नमम कुशयवानादाय अद्येह-अमुकगोत्रपित्रादित्रयश्राद्धसंबंधिनांतथाअमुकगोत्रअस्मन्मातामहा
दित्रयाणां श्राद्धसंबंधिनांपुरूरवोमाद्रवसंज्ञकानांप्रीतयेकृतस्यास्यसंकल्पश्राद्धार्थवैश्वदेवकर्मणः सांगता
सिद्ध्यर्थं इमांसुवर्णनिष्क्रियिणींदक्षिणांश्राद्धभोक्त्रेब्राह्मणायदास्ये ॐपितृपूर्वं ॐस्वस्तिभवंतोब्रुवंतु तिलकं
सत्यानुष्ठानसंपन्नाः सर्वदायज्ञवुद्धयः पितृमात्रपराश्चैवसंत्वस्मत्कुलजानराः ॥ देवताभ्यःपितृभ्यश्च
महायोगिभ्यएवच नमःस्वहायैस्वधायैनित्यमेवनमोनमः २ सप्तव्याधादशार्णेषुमृगाःकालंजरेगिरौ चक्रवा
काःशरद्वीपे हंसाःसरसिमानसे तेपिजाताःकुरुक्षेत्रेब्राह्मणावेदपारगाः प्रस्थितादीर्घमध्वानंयूयंकिमवसीदथ
श्राद्धकालेगयांध्यात्वाध्यात्वादेवंगदाधरं मनसाचपितॄन्ध्यात्वासंकल्पश्राद्धंविसर्जयेत् इदंमयाकृतंसंकल्प
श्राद्धंविधिहीनंयत्कृतंतत्सुकृतमस्तु यन्नकृतंतत्श्रीविष्णोः प्रसादाद्विश्वेषांदेवानांब्राह्मणवचनात्सर्वंपरिपूर्णमस्तु
अस्तुपरिपूर्णम् ॥ अपसव्यं उत्तिष्ठतिपितृविप्रासनंउत्थाप्य सव्यं- विश्वेदेवाश्रासनंच
उत्थाय ॐउत्तिष्ठब्रह्मणस्पते देवयंतस्त्वेमहे उपप्रियंतुमरुतः स्वधानमः इंद्राप्राशुभेवासचा अपसव्य
आमावाजस्येतिप्रदक्षिणीकृत्य ॐआमावाजस्यप्रसवोजगम्यादामाद्यावापृथिवीविश्वरूपे आमागंतंपितरं
मातरंचामासोमोअमृतत्वेनगम्यात् नीवींविस्त्रंस्य पाणिनादीपंनिर्वाप्य. सव्येन आचम्य यस्यस्मृत्येति.
चतुर्भिश्च. कायेनवाचामनसेंद्रियैर्वाबुध्यात्मनावाप्रकृतिस्वभावात् करोमियद्यत्सकलंपरस्मैनारायणायेतिस
मर्प्ययामि अनेनकर्मणा श्रीभगवान्यज्ञपुरुषः प्रीतोस्तु ॥ इतिसंकल्पश्राद्धम् ॥

अथातिकार्य्यासक्तस्यराजादेः संक्षेपतः सकल्पश्राद्धं तत्रादौपुंडरीकाक्षःपुनात्विति विष्णुंस्मृत्वा

श्राद्धकालेगयाध्यात्वेतिध्यानं ॥ गयागदाधराभ्यांनमः ओमद्येत्यादि अमुकगोत्रस्यअस्मत्पित्रादित्रयस्यामुकामुकसंज्ञस्यवसुरुद्रादित्यरूपिणोमातामहादित्रयस्यचसपत्नीकस्याविश्वेदेवपूर्वकपार्वणश्राद्धं अथवैकोद्दिष्टंवासंकल्पविधिनाहंकरिष्ये देवताभ्यःपितृभ्यश्चेतिजपित्वा ओमद्यामुकगोत्रस्यात्मपित्रादित्रयस्यामुकगोत्रस्यमातामहादित्रयस्यच मातादित्रयस्यमातामह्यादित्रयस्यचसंकल्पश्राद्धसंबंधिनांविश्वेषांदेवानांश्राद्धविधिसंपत्यर्थमिदंसदक्षिणमन्नंसोपकरणं यथानामगोत्राभ्यांब्राह्मणाभ्यांदातुमहमुत्सृजे विश्वेदेवाःप्रीताभवंतु इतिसव्येन अपसव्यंकृत्वा ओमद्यामुकगोत्राणामस्मत्पितृपितामहानाममुकामुकशर्मणां तथाचमातृपितामहीप्रपितामहीनांतथाचामुकगोत्राणांमातामहप्रमातामहवृद्धप्रमातामहानांसपत्नीकानामक्षयतृप्तिहेतोःसांवत्सरिकमहालयपार्वणैकोद्दिष्टश्राद्धस्यसमग्रफलप्राप्त्यर्थंइदंसिद्धान्नंपक्वान्नमामान्नंवासदक्षिणं यथानामगोत्रेभ्योब्राह्मणेभ्यो दीयमानमक्षय्यमस्तु स्वधा पितृभ्यःस्वधायिभ्यः स्वधानम पितामहेभ्यःस्वधायिभ्यःस्वधानमः प्रमातामहेभ्यःस्वधायिभ्यः स्वधानमः अक्षन्नपितरोमीमदन्तपितर शुंधध्वं श्रीगयागदाधरौप्रीयेतांगोत्रंनोवर्द्धतामित्याशीःप्रार्थनं ततःसव्यं कृत्वा ओमद्यास्मत्पित्रादेः कृतस्यास्यसंकल्पविधिश्राद्धस्यसाद्गुण्यार्थमिमंदक्षिणाद्रव्यचंद्रसूर्याग्निदैवतं यथानामगोत्राय ब्राह्मणाय तुभ्यमहंसंप्रददे श्रीगयागदाधराभ्यांनमः ॥

इत्यतिसंक्षिप्तसकल्पश्राद्धम्

अथनित्यश्राद्धप्रयोग आचम्य प्राङ्मुखउपविश्यवाउदङ्मुखउपविष्टः ओंअपवित्रःपवित्रोवासर्वावस्थांगतोपिवा यःस्मरेत्पुंडरीकाक्षंसवाह्याभ्यंतरःशुचिरितिपठित्वा ओंपुंडरीकाक्षःपुनात्वितिकुशत्रयजलेनश्राद्धीयद्रव्याणिसिंचेत्, ततःकुशत्रयतिलजलान्यादाय ओंअद्यामुकगोत्रणांपितापितामहप्रपितामहानाममुकामुकशर्मणांनित्यश्राद्धमहंकरिष्ये इतिसंकल्पंकुर्यात् ततस्त्रिर्गायत्रीजपित्वा ओंदेवताभ्यइतित्रिर्जपेत् ततोपसव्यं

कृत्वा दक्षिणाभिमुखःपातितवामजानुर्मोटकतिलजलान्यादाय ओंअद्यामुकगोत्रपितरमुकशर्मन्नित्यश्राद्धे-
इदमासनंतेस्वधेति तिलजलप्रोक्षितंमोटकरूपमासनंदक्षिणाग्रंपित्रेदद्यात् एवमेवपितामहादिभ्यः प्रत्ये.
कमासनमुत्सृजेत् ओंअपहताअसुरारक्षांसिवेदिषद इतिश्राद्धदेशेतिलान्विकीर्य्य ओंआयांतुनःपितर
इतिजपेत् ततःओमद्यामुकगोत्रपितरमुकशर्मन्नित्यश्राद्धेएतानिगंधपुष्पधूपदीपतांबूलानितेस्वधा इतियथासं
भवंपित्रेगंधादिकमुत्सृजेत् एवमेवपितामहादिभ्योप्युत्सृजेत् ततोजलेनमंडलंचतुष्कोणमन्नपात्रस्यचतुर्दि
शंकृत्वान्नपरिवेषणंकुर्यात् ततोमधुदत्त्वा ओंमधुवाताऋतायतेइति ओंमधुमधुमध्विति मंत्रयेत् ततोन्नपात्रंन्य
स्ताभ्यामधोमुखाभ्यांपाणिभ्यांस्पृशन् ओंपृथिवीतेपात्रंद्यौरपिधानंब्राह्मणस्यमुखेअमृतेऽमृतंजुहोमिस्वाहा ओं
इदंविष्णुर्विचक्रमेत्रेधानिदधेपदंसमूढमस्यपांसुरेइतिजपित्वावामहस्तेनान्नपात्रमत्यजन् ओंकृष्णकव्यमिदं
रक्षमदीयमितिजपित्वा ओंइदमन्नं ओंइमाआपः ओंइदमाज्यं ओंइदंहविरितिअत्रघृतजलेषुपुनरन्नेपिदक्षिणां
गुष्ठमारोप्य ओंअपहताअसुरारक्षांसिवेदिषद इत्यन्नोपरितिलान्विकीर्य मोटकादीन्यादाय ओमद्यामुक
गोत्रपितरमुकशर्मन्नित्यश्राद्धमिदमन्नंसोपकरणंतेस्वधेतिपित्रेन्नमुत्सृजेत् एवंपितामहादिपंचभ्योप्युत्सृजेत् ततो
दर्भेष्वासीनः गायत्रीमधुवाताइतिऋचंओंमधुमधुमध्वितिचजपेत्ततः कृणुष्वपाजइत्यादिऋचंपठेत्ततस्तिलान्भू
मौक्षिप्त्वाओंउदीरतामवरेत्यादिपित्र्यमंत्रान् ओंसहस्रशीर्षेत्यादिपुरुषसूक्तं, ओंआशुःशिशानेत्यादिकंप्रतिरथम
न्यानिचपवित्राणियथाशक्तिजपेत् ओंनमस्तुभ्यंविरूपाक्षनमस्तेनेकचक्षुषे नमःपिनाकहस्तायवज्रहस्तायवैनमः
इतिपठेत् ततःओमद्यामुकगोत्राणांपितृपितामहप्रपितामहानाममुकामुकशर्मणांकृतैतन्नित्यश्राद्धप्रतिष्ठार्थमेकाकि
र्नेमूलरजतंचंद्रदैवतंयथानामगोत्रायब्राह्मणायदक्षिणांदातुमहमुत्सृजे-इतिमोटकादिनादक्षिणांदद्यात् ततःस

द्ध्यंकृत्वा उँदेवताभ्यःपितृभ्यइत्यादित्रिःपठेत् उँप्रमादात्कुर्वतांकर्मइतिपठित्वा विष्णुंस्मरेत् नित्यश्रा
द्धीयमन्नंब्राह्मणायप्रतिपादयेत् जलेवाक्षिपेत्

इतिनित्यश्राद्धविधिः ॥

स्वस्तिश्रीरणवीरसिंहधरणीपालोवदन्याग्रणीर्नानाशास्त्रविचारसाररसवित्सद्वृंदसंसेवकः धर्माधर्मविभागकृद्रघुप
तेःपादांबुजार्चारतोजीयात्पुत्रकलत्रमित्रसहितःसंपालयन्क्ष्मांचिरम् १ रणवीरसिंहभूपेशकारितेकृत्यसागरे श्र
मून्नभस्यकृत्यानांरम्योरत्नसमुच्चयः २ ॥
इति श्रीमत्सूर्यवंशावतंशरघुकुलतिलकश्रीरणवीरसिंहमहाराजकारितेकृत्यरत्नाकरेभाद्रपदमासकृत्यरत्नसमुच्च
यःसमाप्तः - शुभमस्तुसर्वजगताम् ॥

॥ श्रीरघुनाथमुद्रायन्त्रालये ॥
लालाशिवरामल्लाधिकारेभाद्रपदमासेमुद्रितस्समाप्तिमगमत्
संवत् १९४१ कार्तिक प्र. २९

आश्विनमासप्रारम्भः

॥ ॐश्रीगणेशायनमः अथाश्विनमासकृत्यनिर्णयः ॥

कन्यार्कसंक्रमणेपराः षोडशघटिकाःपुण्यकालःशेषंप्राग्वत् संक्रांतिनिर्णयेज्ञेयं अत्रकृत्यंविष्णुःआश्विनेसक
लेमासिघृतंप्रदायाश्विनौपूजयित्वारूपवान्भवति वामनपुराणे तिलांस्तुरंगंवृषभंदधिताम्रारसादिकं प्रीत्यर्थं
पद्मनाभस्यदेयमाश्वयुजेनरैः आदिशब्देनाभीष्टद्रव्यपरिग्रहः भविष्यपुराणे कृत्वाचाश्वयुजेमासिविपुलं
धान्यपर्वतं सुवर्णवस्त्रगंधाढ्यंसूर्यस्याग्रेनिवेदयेत् सविमानैःसमहायानैर्वरभोगसमन्वितैः वर्षकोटिसहस्रा
णिसूर्यलोकेमहीयते योवाप्यश्वयुजंमासमेकभक्तेनसंक्षिपेत् प्रजावान्वाहनाढ्यश्चबहुपुत्रश्चजायते स्कंदपु
राणे योपिचाश्वयुजंमासमेकभक्तेनसंक्षिपेत् वाणिज्यंतुलभेत्तस्यकृषिःपशुगणस्तथा विष्णुधर्मोत्तरे आश्विनेघृ
तद्दानेनरूपवानभिजायते अत्रग्रहणमुपक्रम्यदेवीपुराणे आश्विनेसरयूःपुण्यास्नानदानादिकर्मसु नंदिपुरा
णे अथवाश्वयुजंमासंवर्जयेन्मांसभोजनं मासषट्ककृतंपुण्यंलभतेनात्रसंशयः मासषट्केमांसवर्जजन्यंपुण्यंल
भतइत्यन्वयः अत्रसौरमासएवग्राह्यः कन्यास्थार्कस्यफलविशेषप्राधान्याच्च अथमहालयोनिर्णीयते सचाश्वि
नमासस्यकृष्णपक्षः कन्यास्थार्केमहापुण्यप्रदः सचश्राद्धकरणेनित्यः कन्यास्थार्कंविनापिनित्यएवमलमास
संभवेकन्यास्थार्कस्यविरहात् तत्रपृथ्वीचंद्रोदयेवृद्धमनुः आषाढीमवधिंकृत्वापंचमंपक्षमाश्रिताः वांछंतिपि
तरःक्लिष्टाअन्नमप्यन्वहंजलं अथकन्यार्कयोगेपुण्यतमत्वमाह शाकटायनिः कन्यास्थार्कान्वितःपक्षसोत्यंतंपु
ण्यउच्यते अत्रविशेषमाह वृद्धमनुः मध्येवायदिवाप्यंतेयत्रकन्यांव्रजेद्रविः सपक्षःसकलःश्रेष्ठःश्राद्धषोड
शकंप्रति मार्कंडेयब्रह्मांडपुराणयोः कन्यागतेसवितरियान्यहानितुषोडशक्रतुभिस्तानितुल्यानिदेवोनारायणो
ब्रवीत् अत्रहेमाद्रिः षोडशत्वंत्रेधाव्याचख्यौ तिथिवृद्ध्यापक्षस्यषोडशदिनत्वे श्राद्धवृद्ध्यर्थमित्येकः पक्षःभद्रा

पौर्णमासहितइतिद्वितीयः पक्षः आश्विनशुक्लप्रतिपत्सहितस्तृतीयःपक्षइति अत्रकेचित्षोडशशक्ताशक्तविषय त्वेनषट्पक्षाइत्याहुः यथा कृष्णप्रतिपदादिशुक्लप्रतिपदांतएकःप्रतिपदादिदर्शांतोद्वितीयः पंचम्यादिदर्शांतस्तृ तीयःअष्टम्यादिदर्शांतश्चतुर्थः दशम्यादिदर्शांतः पंचमः अतएवचतुर्दशीवर्जितादर्शांताः दशसप्तपंचतिथिप क्षाइतिकेचित् एकतिथिपक्षश्चेतिपट् तत्रप्रथममाह शाकटायनिः नभस्यस्यापरेपक्षेतिथिषोडशकश्चयःक न्यागतान्वितश्चेत्स्यात्सकलःश्राद्धकर्मणीति केचिदितिसंदिग्धेसंदेहवचनं नभस्यस्येत्यमांतमासेन तिथिषोड शकश्चामावास्योत्तरांप्रतिपदमादाय देवलेनोक्तं अहःषोडशकंयत्तुप्रोक्तंप्रतिपदासह चंद्रक्षयाद्विशेषणसार्चं दर्शात्मिकास्मृतेति पंचदशदशसप्तपंचतिथिपक्षविषयो ब्रह्मपुराणे अश्वयुक्कृष्णपक्षेतुश्राद्धंकुर्याद्दिनेदिने त्रि भागहीनंपक्षंवात्रिभागंत्वर्द्धमेवचेति त्रिभागहीनंपंचम्यादि पक्षंप्रतिपदादि त्रिभागंदशम्यादि अर्धंत्वष्टम्या दि अत्रतृतीयोभागःत्रिभागःपक्षस्य तद्धीनत्वाच्चाद्यानांचतसृणांचतुर्दश्याश्चवर्जनंएवमर्द्धत्रिभागयोरपिचतुर्दशी वर्जनं यच्च नभस्यस्यापरेपक्षे श्राद्धंकुर्याद्दिनेदिने नैवनंदादिवर्ज्यस्यात् नैववर्ज्याचतुर्दशीति वचनेन प्र तिपदादिपक्षएवचतुर्दशीवर्जनानिषेधादितरपक्षेषुतद्वर्जनप्रतिपत्तेः नंदादिवर्जनंतुनभवति संख्याहानिप्रसंगात् अथापरपक्षःतत्रगौतमः श्राद्धंपितृभ्योदद्यात्पंचम्यादिदर्शांतमष्टम्यादिदशम्यादिसर्वास्मिंश्चेति एकदिनपक्षोनाग रखंडे आषाढ्याःपंचपक्षेकन्यासंस्थेदिवाकरे योवैश्राद्धंनरःकुर्यादेकस्मिन्नपिवासरे तस्यसंवत्सरंयावत्तृप्ताःस्युः पितरोध्रुवमिति अस्मिन्पक्षेनंदादिवर्जनमपिभवति अत्रतदप्रवृत्त्यैकरणाभावात् नंदादिवर्जनमाह नारदः ननंदासुभृगोर्वारेरोहिण्यांचत्रिजन्मसु रेवत्यांचमघायांचकुर्यादापरपाक्षिकमिति नंदातिथयः प्रतिपत्षष्ठिए कादश्यः त्रिजन्मनक्षत्राणि श्राद्धकर्तुर्जन्मनक्षत्रदशमएकोनविंशतिनक्षत्राणि जन्मतारासंज्ञानि यत्तु कर्तु

श्चपुत्रदाराणांत्रिजन्मर्क्षाणिवर्जयेदिति क्वचिल्लिखितवचनं तद्यदिसाकरंतदैवंव्याख्येयं कर्तुस्तत्पुत्रस्यतद्दा
राणांचत्रिजन्मर्क्षाणि आद्यदशमैकोनविंशनक्षत्राणि यत्रदिनेभवंति तद्दिनेश्राद्धंवर्जयेदिति अन्यथा त्रिशब्द
स्यबहुवचनस्यचवैयर्थ्यापत्तेः केचित्तुत्रिजन्मानीत्यत्र जन्मनक्षत्रत.पूर्वोत्तरतश्चनक्षत्रेण त्रिजन्मनक्षत्राणीति-
व्याख्यानंतुपूर्वोत्तरनक्षत्रयोर्जन्मनक्षत्रवाच्यत्वाभावान्मूललेखनाभावाच्चोपेक्षितं अन्यत्रापि श्राद्धनिषेधविषय.
नंदाश्वकाममह्यारभृग्वग्निपितृकालभे गंडेवैधृतिपातेचपिंडास्त्याज्याः सुतेप्सुभिरिति अश्वेतिसप्तमी कामेतित्र
योदशी आरोभौमः अग्निपितृकालभानि कृत्तिकामघाभरण्याख्यानिनक्षत्राणि अत्रपिंडदानग्रहणंश्राद्धोप-
लक्षणं एककल्पनालाघवात् अस्यापवाद.प्रयोगपारिजातोदाहृतेसंग्रहवचने अमायांतभरण्यांचद्वादश्यांपक्षम
ध्यके तिथिवारंचनक्षत्रंयोगंचनविचारयेदिति मासतिथिसमानजातीयामपिचतुर्दशीभिन्नायांतिथौनिषेधप्रयोज
कयुक्तायामपियावत्संभवंशिष्टाः महालयश्राद्धमाचरंति आधुनिकेषुग्रंथेषुवचनान्यपिलिखितानि नागरखंडे
आषाढ्या.पंचमेपक्षेकन्यासंस्थेदिवाकरे मृताहनिपितुर्योवैश्राद्धंदास्यतिमानवः तस्यसंवत्सरंयावत्संतुष्टाःपितरो
ध्रुवं कात्यायनः यातिथिर्यस्यतातस्यमृताहेतुप्रवर्तते सातिथिः पितृपक्षेतुपूजनीयाप्रयत्नतः तथा अशक्तः पक्ष
मध्येतुकरोत्येकदिनेयदा निषिद्धेपिदिनेकुर्य्यात्पिंडदानंयथाविधि इति एतानिवचनानिमहानिबंधेष्वदर्शनादनादर
णीयानीति तथामार्कंडेयः कन्यागतेसवितरिदिनानिनवपंचच पार्वणेनाविधानेनश्राद्धंतत्राविधीयते यस्तुवैवाहि
तोमासान्स्त्यजेद्द्वादशैवहि सपिंड पिंडनिर्माणंमौंजीबंधेषडेवहीति विवाहानंतरंपिंडदाननिषेधो ज्योतिः शा
स्त्रपराशरेणोक्तः तस्यापवादःस्मृतिसंग्रहे महालयेगयाश्राद्धेमातापित्रोर्मृतेहनि यस्यकस्यापिमर्त्यस्यसपिंडी
करणेतथा कृतोद्वाहोपिकुर्वीतपिंडनिर्वपणंसुतइति सन्यासिनांतुमहालयश्राद्धंद्वादश्यांकर्तव्यं यतीनांचवन

स्थानांवैष्णवानांतथैवच द्वादश्यांविहितंश्राद्धंकृष्णपक्षेविशेषतइति पृथ्वीचंद्रोदयोक्तेः वायुपुराणेपि संन्यासि
नोप्येवंरसादिपुत्र कुर्य्याद्यथाविधि महालयेतुयच्छ्राद्धंद्वादश्यामेवतद्भवेदितिइदंतुतंत्रेणैवकर्तव्यं मृताहंचसपिंडंच-
गयाश्राद्धंमहालयं आपन्नोपिनकुर्वीतश्राद्धमामेनकर्हिचित् इतिस्मृतिदर्पणेगालवोक्तेः अथात्रदेवताः तत्रायं
तावत्संग्रहश्लोकः तातांबात्रितयंसपत्नजननीमातामहादित्रयं सस्त्रीस्त्रीतनयादितातजननीस्वभ्रातरस्तास्त्रियः
तातांबात्मभगिन्यपत्यधवयुग्जायापितासद्गुरु शिष्याप्ताःपितरोमहालयविधौतीर्थेतथातर्पणे अत्रमहालयविधौ
एतेसपिंडकश्राद्धदानार्हाः तथैतेषांपार्वणैकोद्दिष्टादिश्राद्धनिर्णयः पितरोयत्रपूज्यंतेतत्रमातामहाअपि तथाच अ
न्वष्टकासुवृद्धौचप्रतिसंवत्सरंतथा महालयेगयायांचसपिंडीकरणात्पुनः मातुःश्राद्धंपृथक्कुर्यादन्यत्रपतिनासह
हेमाद्रौ महालयेगयाश्राद्धेवृद्धौचान्वष्टकासुच नवदैवतमत्रेष्टंशेषंपाट्पौरुषंविदुरिति सपत्नमातुः सहैकतंत्रे
णाद्विपितृकश्राद्धवत् निगमे महालयेगयाश्राद्धेश्राद्धेचान्वष्टकासुच ज्ञेयंद्वादशदैवत्यंतीर्थेप्रौष्ठेगयासुच तथाच
हेमाद्रौ उपाध्यायगुरुश्वश्रूपितृव्याचार्य्यमातुलाः श्वशुरभ्रातृतत्पुत्राऋत्विक्शिष्याद्युपोषकाः भगिनीस्वामि
दुहितृजामातृभगिनीसुताः एकोद्दिष्टविधानेनपूजनीयाः प्रयत्नतइति अत्रसंबंधप्रत्यासत्त्याक्रमः तत्तुल्यत्वेभर
णक्रमात्तेनार्थनिर्णयेपाठक्रमादितिबोध्यं अत्रप्रत्येकोद्दिष्टंब्राह्मणभेदइतिमुख्यःपक्षः अशक्तौतुचतुर्विंशतिमतेएक
स्मिन्ब्राह्मणेसर्वानाचार्य्यादीन्प्रपूजयेत् दशद्वादशवापिंडान्दद्यादकरणंनतु पार्वणानुवृत्तौविप्रानाहयाज्ञवल्क्यः
द्वौदैवेपितृकृत्येत्रीनेकैकमुभयत्रवा मातामहानामप्येवंतंत्रंवावैश्वदेविकं श्राद्धादेःसंपात्तेच दीपिकायांपराशरःसं
पत्तावप्यपात्राणामेकैकस्यत्रयस्त्रयः पित्रादेर्ब्राह्मणाःप्रोक्ताश्चत्वारोवैश्वदैविके पात्रालाभेमनुः द्वौदैवेपितृकृत्येत्री
नेकैकमुभयत्रवा भोजयेदसमृद्धोपिनप्रसज्येतविस्तरे अत्यशक्तौ हेमाद्रौदेवलः एकेनापिहिविप्रेणषट्पिंडंश्राद्ध

माचरेत् षड्घ्योन्दापयेत्तत्र षड्भ्योदद्यात्तथाहविः तत्रैववासिष्ठः यद्येकंभोजयेच्छ्राद्धेदैवंतत्रभवेत्कथं अन्न
पात्रेसमुद्धृत्यसर्वस्यप्रकृतस्यच देवतायतनेकृत्वाततःश्राद्धंसमाचरेत् प्रास्येदग्नौतदन्नंतुदद्याद्वाब्रह्मचारिणे अ
त्रदेवलः एकेनापिचविप्रेणषट्पिंडश्राद्धमाचरेत् षड्घ्योन्दापयेत्तत्रषड्भ्योदद्यात्तदासनं पिताभुक्तेविप्रकरेमु
खेभुंक्तेपितामहः प्रपितामहस्तुतालुस्थः कंठेमातामहस्तथा प्रमातामहश्चहृदयेवृद्धोनाभौतुसंस्थितः एवम
प्याचरेच्छ्राद्धंषड्दैवत्यंमहामुने विलुप्तिंकारयेद्यस्तुपितृहासप्रजायते हेमाद्रौसत्यव्रतः निधायदर्भंनिचयमास
नेपुसमाहितः प्रैष्यानुप्रैष्यसंयुक्तंसर्वंतत्रप्रकल्पयेत् मातृश्राद्धेतुविप्रालाभे सुवासिन्योऽपिभोजनीया इत्याहा
परार्के वृद्धवसिष्ठः मातृश्राद्धेतुविप्राणामलाभेपूजयेदपि पतिपुत्रान्विताभव्यायोषितोऽष्टौकुलोद्भवाइति वि
धवायास्तुविशेषः स्मृतिसंग्रहे चत्वारिपार्वणानीहविधवायाःसदैवहि स्वभर्तृश्वसुरादीनांमातापित्रोस्तथैवच
ततोमातामहानांचश्राद्धदानमुपक्रमेदिति तथा श्वश्रूणांचविशेषेणमातामह्यास्तथैवचेत्यपिपाठः तस्याःषड्
दैवत्येविशेषःस्मृतिरत्नावल्यां स्वभर्तृप्रभृतित्रिभ्यःस्वपितृभ्यस्तथैवच विधवाकारयेच्छ्राद्धंयथाकालमतन्द्रि
तेति विधवास्वयंसंकल्पंकृत्वा अन्यद्वाराकारयेदितिप्रयोगपारिजातः अत्रचैकपाकः वैश्वदेववदेकतंत्रं पृथग्वा
एकोद्दिष्टं एकोद्दिष्टेअग्नौकरणंनकर्तव्यमितिगृह्यकाराः एकोद्दिष्टस्वरूपमाह याज्ञवल्क्यः एकोद्दिष्टंदैवहीनमे
कार्घ्यैकपवित्रकं आवाहनाग्नौकरणरहितंत्वपसव्यवदिति अत्रपाणिहोमः पिंडश्चाद्विजातिकरइत्याह प्रयोग
पारिजाते आचार्यः काम्यमभ्युदयोऽष्टम्यामेकोद्दिष्टमथाष्टकं चतुर्ष्वेपुकरेहोमःपिंडश्चात्राद्विजातकइति पार्वणैको
द्दिष्टयोः समानतंत्रत्वेतु अग्निसमीप एवहोमः अत्रधुरिलोचनौविश्वदेवौ आपिकन्यागतेसूर्येकाम्येचधुरिलोच
नाविति हेमाद्रावादित्यपुराणवचनं तत्काम्यबुद्ध्याक्रियमाणमहालयश्राद्धविषयमितिहेमाद्र्यादयःकेचित्तुनित्येम

हालयश्राद्धंतावदिच्छंति सतांत्वितन्नरोचते यतोनात्रमहालयपदंश्रूयते किंतुकन्यागतेसूर्येश्राद्धइत्येव. तत्र किंकन्यागतेसूर्यइत्यधिकरणसप्तमी. उतनिमित्तसप्तमी आद्येकन्यागताधिकरणेतुवार्षिकादिष्वतिप्रसंगः महाल यश्राद्धस्यतन्निमित्तकत्वाभावेतत्रधुरिलोचनौनस्यातांकिंतुपुरूरवोमाद्रवनामानौ. आषाढीमवधिंकृत्वायःस्यात्पक्ष स्तुपंचमः श्राद्धंतत्रप्रकुर्वीतकन्यांगच्छतुवानवा आगतेपिरवौकन्यां श्राद्धंकुर्वीतयत्नतः आषाढ्याः पंचमःपक्षःप्र शस्तः पुण्यकर्मणीति जातूकर्णजाबालिवचनाभ्यां महालयश्राद्धस्य केवलाषाढ्याः पंचमपक्षप्रयुक्तत्वात् तत्रैव शक्रध्वजनिपातांतोयःस्यात्पक्षस्तुपंचमः सविज्ञेयोऽपरःपक्षःश्राद्धंतत्रविधीयते. पुत्रानायुर्धनंधान्यमारोग्यभू तिमेवच प्राप्नोतिपंचमेदत्वाश्राद्धदातातथापरान् एतान्यपिहिहिंसातिपंचयोवैव्यतिक्रमेत् तन्मात्रातिक्रमे विद्वान्पंचमेपितृकंविधिमिति कन्यार्कयोगस्यप्राशस्त्यार्थः नतुतस्यनिमित्तत्व तर्हि किंनिमित्तमेतद्वचनमितिचे त् नांदीमुखानांप्रत्यब्दंकन्याराशिगतेरवौ पौर्णमास्यांतुकर्तव्यंश्राद्धंतत्रविजानता इतिविहितेश्राद्धे कन्या र्केयुक्तपौर्णमास्यानिमित्तत्वेनतत्रकन्यार्कस्यापिनिमित्तत्वात् तत्रभवेतांधुरिलोचनौ यद्वा कन्यार्कसंक्रांतिश्राद्धेभ वेतां नतुकदाचिन्महालयश्राद्धेइति अत्रैवप्रतिदिनप्रयोगभेदाद्दक्षिणाभेदः यत्तु हेमाद्रिणाऽभ्यासपक्षे अंतेद क्षिणादानमित्युक्तं तत्कौर्म्येऽपि प्रातिदिनंप्रयोगभेदाद्दक्षिणायाश्च प्रयोगांगत्वात्प्रत्युक्त प्रयोगां।तायाश्चनंतत्व मुक्तमित्यर्थःएतच्चगुर्विणीपतिनाजीवत्पितृकेणापिपिंडरहितंकार्य्यं. तथाचदक्षः मुंडनंपिंडनंचैवप्रेतकर्मचसर्वशः नजीवत्पितृकःकुर्याद्गुर्विणीपतिरेवचेति जीवत्पितृकस्यत्वष्टकार्षिकादौवचनाद्भवति नान्यत्रेति एतच्चसंन्यस्त पितृकादिनाजीवत्पितृकेणापिकार्य्यं वृद्धोतीर्थेचसन्यस्तेताततेचपतितेसति येभ्यएवपितादद्यात्तेभ्योदद्यात्स्व यंसुत इतिकात्यायनोक्तेः यत्तु कौंडिन्यः दर्शश्राद्धंगयाश्राद्धंश्राद्धंचापरपक्षिकं नजीवत्पितृकः कुर्यान्नतत्संन्यस्त

पितृकस्तत् जीवत्पितृकातिरिक्तविषयं पिंडप्रतिषेधेतु ॥ छागलेयः ॥ पिंडोयत्रनिवर्तेतमघादिषुकथंचन ॥ सं
कल्पंतुतदाकार्यंनियमाद्ब्रह्मवादिभिरिति संकल्पश्राद्धं कर्तव्यं अशक्त्यापार्वणंश्राद्धंयथावत्कर्तुमक्षमः पिं
डार्घ्यादिविहीनंतुसंकल्प्यश्राद्धमाचरेत् ॥ अत्रश्राद्धेतर्पणं पक्षश्राद्धप्रतिदिनं ॥ श्राद्धोत्तरंसकृन्महालयेतु
परोक्तेकार्यं तदुक्तंनारदीये ॥ पक्षश्राद्धंयदाकुर्यात्तर्पणंतुदिनेदिने ॥ सकृन्महालयेचैवपरेऽहनितिलोदकंग
गोपि पक्षंश्राद्धेहिरण्येचअनुव्रज्यातिलोदकमिति प्रयोगपारिजाते ऽपि गर्गः कृष्णभाद्रपदेमासिश्राद्धंप्रतिदि
नंभवेत् ॥ पितृणांप्रत्यहंकार्यंनिषिद्धाहेऽपितर्पणं सकृन्महालयोयःस्यादष्टकास्वंनएवहीतिनिषिद्धदिनेऽपिका
र्यंतीर्थेतीर्थविशेषेपुकार्यंप्रेतेचसर्वदेति स्मृत्यर्थसारोक्तेः ॥ तीर्थेतीर्थविशेषेचगयायांप्रेतपक्षके निषिद्धेऽपि
दिनेकुर्यात्तर्पणंतिलमिश्रितमिति स्मृतिरत्नावल्यांवचनाच ॥ एतच्चमलमासेनकार्यं ॥ तदाहभृगुः ॥ वृद्धिश्राद्धंत
थासोममग्न्याधानंमहालयं राजाभिषेककाम्यंचनकुर्याद्भानुलंघितइति ॥ हेमाद्रौ ॥ नागरखंडेऽपि नभोवाथ
नभस्योवामलमासोयदाभवेत् सप्तमःपितृपक्षःस्यादन्यत्रैवतुपंचमइति ॥ एतच्चपित्रोर्मरणेप्रथमाब्देकृताकृत
इति त्रिस्थलीसेतौभट्टाः ॥ इदंच नित्यं काम्यं ॥ पुत्रानायुस्तथारोग्यमैश्वर्यमतुलंतथा प्राप्नोतिपंचमेदत्वा
श्राद्धंकामांश्चपुष्कलानितिजाबाल्युक्तेः ॥ आषाढ्याः ॥ पंचमेपक्षेयः श्राद्धंनकरिष्यति शाकेनापिद्वरि
द्रोपिसोऽत्यजत्वमुपैष्यति ॥ आसनेशयनेभोज्येस्पर्शनेभाषणेतथा ॥ तेनसार्द्धंकरिष्यंतियेतेपापपरानराः ॥ इति
नागरखंडोक्तेश्च ॥ वृश्चिकेसमतिक्रांते ॥ पितरोदेवतैःसह ॥ विश्वस्यप्रतिगच्छंतिशापंदत्वासुदारुणमितिका
र्ष्णाजिनिवचनात् ॥ तदतिक्रमेप्रायश्चित्तमुक्तंपृथ्वीविधाने ॥ दुरोअश्वत्थमंत्रंचदशवारंद्विमासयोः ॥ महालयंयदा
न्यूनंतदासंपूर्णमितितदिति द्विमासयोः कन्यातुलयोर्महालयश्राद्धंयदा हीनमित्यर्थः इदंचाश्विनापरपक्षपार्वणं

नित्यंश्राद्धंदेयांदिनेदिनेइतिफलनिरपेक्षश्रवणात्संध्यावंदनवत् ॥ सूर्येकन्यांगतेश्राद्धंयोनकुर्याद्दिनेदिने धनं पुत्राः कुतस्तस्यपितृनिःश्वासपीडनादिति काम्यमपि पार्वणमिदं तदुक्तं वायुपुराणे प्र तिपद्धनलाभायलब्धंचास्यननश्यति द्वितीयायांतुयः कुर्याद्द्विपदाधिपतिर्भवेत् परार्थिनीतृतीयातुशत्रुघ्नीपा पनाशिनी श्राद्धचतुर्थ्यांकुर्वाणः शत्रोःछिद्रंसपश्यति पंचम्यांचैवकुर्वाणः प्राप्नोतिपरमंपदं षष्ठ्यांश्रा द्धंप्रकुर्वाणोद्विजास्तंपूजयंत्युत कुरुतेयस्तुसप्तम्यांश्राद्धंतुसततंनरः महाशत्रुगणाध्यक्षोबहुबंधुश्चजायते महासत्त्वमवाप्नोतियोऽष्टम्यांकुरुतेनरः श्राद्धंनवम्यांकर्तव्यमैश्वर्यंस्त्रैणमिच्छता कुर्वन्दशम्यांतुनरोब्राह्मींश्रिय मवाप्नुयात् वेदांश्चाप्नुयात्सर्वान्विप्राणांकुरुतेतथा एकादश्यांपरंदानमैश्वर्यंसंततिंतथा द्वादश्यांजयलाभंच राज्यमायुः प्रजावसु प्रजावृद्धिंपशून्मेधांस्वातंत्र्यंपुष्टिमुत्तमां दीर्घमायुरथैश्वर्यंकुर्वाणस्तुत्रयोदशीं अमा वास्यांप्रयत्नेनश्राद्धंकुर्याद्विचक्षणः सर्वान्कामानवाप्नोतिस्वर्गंचानंत्यमश्नुते एवंब्रह्मपुराणेऽपि कालाविशेषा भिधानात् चतुर्दश्यांतुशस्त्रहतानामेवश्राद्धंभवति तथाच ब्रह्मपुराणे जलानशनशस्त्राग्निविषेद्धधगतां तथा चतुर्दश्यांभवेत्पूजातृप्त्यर्थमितिनिश्चयः इतिमहालयनिर्णयः अथमहालयपक्षे प्रतिदिनकृत्यानि तत्रादौ आश्विनकृष्णप्रतिपदायां तिथिपत्वाद्वह्निपूजा महालयश्राद्धंच स्कांदे सेतुखंडे तस्माच्छुभेकृष्णपक्षेप्रथमायांतिथौतथा श्राद्धंमहालयंकुर्याद्योनरोभक्तिपूर्वकं दशकल्पसहस्राणिपितरोयां तितृप्ततां आश्विनकृष्णद्वितीया भरणीयुता तृतीयाच कृत्तिकायुतापितृणामतिप्रीतिदा तदुक्तंपृथ्वी चंद्रोदये बृहस्पतिः नभस्यापरपक्षेतु द्वितीयायादियाम्यभे तृतीयाजाग्नितारांभिःसहिताप्रीतिदापितुरि ति स्कांदेसेतुखंडे वेदविद्ब्राह्मणोभुंक्तेद्वितीयायांमहालये विंशत्कल्पसहस्राणिपितरोयांतितृप्ततामिति

आश्विनकृष्णतृतीया कृत्तिकायुता महालयश्राद्धेऽतिपुण्यदेति प्रागुक्तं स्कांदे सेतुखंडेऽपि
तृतीयायांतुयोभक्त्याश्राद्धंकुर्यान्महालये तृप्यंतिपितरस्तस्यत्रिंशत्कल्पसहस्रकमिति अस्या
मेव हस्तार्कयोगेबृहद्गौरीव्रतं भविष्योत्तरे नारदीयेऽपि अथान्यद्बृहतीगौरीव्रतंकन्यागतेरवौ मासिभाद्रपदे
कृष्णतृतीयायांचतद्व्रतं भाद्रोऽत्रदर्शांतः अथबृहद्गौरीव्रतपूजा चतुर्भुजांसुवर्णाभांनानालंकारभूषितां हिमेंदुतु
हिनाभासांमुक्तामणिविभूषितां पाशांकुशधरांदेवींध्यायेत्सर्वार्थसिद्धिदां कमंडलुधरांसूक्ष्मांपानपात्रंचबिभ्र
तीं ध्यानं एहिमातर्विशुद्धेत्वंत्रिगुणेपरमेश्वरि आवाहयामिभक्त्यात्वांप्रसन्नाभवसर्वदा आवाहनं हेमरत्न
कृतंदेविआसनंतेविनिर्मितं पाशांकुशधरेदेवीमासनेस्थापयाम्यहं आसनं अक्षमालांकुशधरेवीणापुस्तक
धारिणि भक्त्यादत्तंमयातोयंपाद्यार्थंप्रतिगृह्यतां पाद्यं अर्घ्यंददामितेभक्त्याभक्तानामभयंकरे गृहाणत्वं बृहद्गौ
रिनमस्कारोऽस्तुतेमम अर्घ्यं भक्तानामिष्टदेमातःसर्वालंकारसंयुते आचम्यतांजगन्मातर्बृहद्गौरिनमोऽस्तुते
आचमनं सपंचामृतंस्नानं स्नापयामिजगन्मातस्त्वांसतीर्थजलेनवै प्रार्थितासिमयादेविसद्यस्तापविनाशि
नी स्नानं वस्त्रंधौतंमयादेविदुकूलंतवनिर्मितं भक्त्यासमर्पितंमातर्गृह्यतांजगदंबिके वस्त्र अथसिंदूरहरिद्राकुं
कुमादिसौभाग्यद्रव्याणिनिवेदयेत् मलयाचलसंभूतंघनसारंमनोहरं गंधंगृहाणदेवित्वंबृहद्गौरिनमोस्तुते गं
धं अक्षतानरविंदाक्षिकुंकुमाक्तानखंडितान् गृहाणवरदेमातर्नमस्तेसकलेष्टदे अक्षताः ॥ चंपकादीनिपुष्पाणिभ
क्त्यानीतानिमेशुभे पूजार्थंगृह्यतांदेविजातीपुन्नागमालती पुष्पं धूपोऽयंगृह्यतांदेविकालागुरुघृतान्वितः आघ्रे
यः सर्वदेवानांदेवद्रुमरसोद्भवः धूपं दीपंगृहाणदेवेशित्रैलोक्यतिमिरापहं वह्निनायोजितंमातर्बृहद्गौरिनमो
स्तुते दीपं नैवेद्यंगृह्यतांदेविनानारसमनोहरं भक्ष्यभोज्यादिकंस्वादुप्रीयतांपरमेश्वरि नैवेद्यं कर्पूरैलालवंगा

दिनागवल्लीदलैर्युतं पूगीफलयुतंदेवितांबूलंप्रतिगृह्यतां तांबूलं हिरण्यगर्भगर्भस्थ हेमबीजंविभावसोः अनंत
पुण्यफलदमतःशांतिप्रयच्छमे दक्षिणाद्रव्यं क्षेमसंपत्करेदेविसर्वसौभाग्यदायिनि सर्वकार्यप्रदेदेविगृहाणा
र्घ्यंनमोस्तुते इत्यर्घ्यं धारयिष्यामिभद्रेत्वांत्वद्भक्त्यात्वत्परायणा आयुर्देहियशोदेहिसौभाग्यंदेहिमेशिवे इ
तिडोरकबंधनं गगनांतरसद्दीपक्षीराब्धिमथनोद्भव भाभासितदिगाभोगरमानुजनमोस्तुते चंद्रायार्घ्यदान
मिति पक्वान्नफलसंपूर्णंवंशपात्रंसदक्षिणं वायनंतेप्रयच्छामिवृहद्गौरिनमोस्तुते इतिवायनम् आहूतासिमयादे
विपूजितासियथाविधि ममसौभाग्यदानाययथेच्छातत्रगम्यतां इतिविसर्जनपूजाविधिः अथकथा भविष्योत्तरे
विजयोवाच अथान्यद्बृहतीगौरीव्रतंवक्ष्यामिकन्यके मासिभाद्रपदेकृष्णतृतीयायांचतद्व्रतं आनेयद्बृहतीगौरीशा
खामूलफलैः सह निक्षिप्यदेवतावेद्यांतदधः सिकतांशुभां न्यसेच्चंद्रोदयंदृष्ट्वास्नात्वाधौतांबरावृता सखीभिः
सहितासम्यगलंकृत्यप्रपूजयेत् गौरीमावाह्यविधिवत्सिकतामंडलेशुभे गंधपुष्पाक्षतैर्दिव्यैर्धूपैर्दीपैरनेकशः
सर्वोपचारैर्बृहतींपंचपंचभिरर्चयेत् एवंपूज्ययथाशक्त्याकृत्वाचैवप्रदक्षिणां डोरकंबंधयेत्पश्चात्तंतुपंचकनिर्मितं
बध्नामिडोरकंभक्त्यात्वद्भक्तात्वत्परायणा आयुर्देहियशोदेहिसर्वसौभाग्यदायिनि सर्वकामप्रदेदेविगृहाणा
र्घ्यंनमोस्तुते गगनांगनसद्दीपक्षीराब्धिमथनोद्भव भाभासितदिगाभोगरमानुजनमोस्तुते डोरकंप्रथमंबद्ध्वा
चंद्रायार्घ्यंप्रदापयेत् कथांमेतांचशृणुयाद्दौर्भाग्यघ्नेतन्मनाःसदा । ततोगोधूमचूर्णेनपंचाभिःकुडवैःकृतं पक्वान्नमर्धं
विप्रायदत्त्वाभुंजीतचस्वयं एवंवैपंचवर्षाणिकृत्वाव्रतमनुत्तमं सर्वान्कामानवाप्नोतिनात्रकार्याविचारणा कन्योवाच
केनचादौपुराचीर्णंव्रतंपत्तुत्वयोदितं ईप्सितंकोत्रलेभेवाव्रतस्यास्यप्रभावतः विजयोवाच शृणुध्वमृष
यःसर्वेनैमिषारण्यवासिनः पुराकृतयुगस्यादौसर्वभूतहितैषिणा शंभुनाकथितंगौर्यैतद्व्रतंकथयाम्यहं कदाचि

सर्वबाधोपशमनंसर्वकामफलप्रदं व्रता
दुपविष्टंतपार्वतीपर्य्यपृच्छत शंभोत्वांप्रष्टुमिच्छामिकरुणाकरशंकर
नांसर्वदानानामुत्तमंब्रूहितत्त्वतः आयुरारोग्यदंदेवपुत्रपौत्रप्रदायकं तद्व्रतंब्रूहिदेवेशयथाहंतववल्लभा ईश्वरउवाच
शृणुदेविपरंगुह्यंव्रतंपरमदुर्लभं पुराभूद्द्वापरस्यांतेपांडोःप्रियवरांगना वर्षषोडशसंपूर्णासंपन्ननवयौवना अ
नपत्यातुसाकुंतीभर्तारमिदमब्रवीत् केनकर्मविपाकेनपुत्रहीनास्मिदुःखिता अनपत्येप्रतीकारमिदानींब्रूहित
त्त्वतः पांडुरुवाच ऋषिशापोस्तिमेभद्रेयतःसोनभविष्यति भर्तुस्तद्वचनंश्रुत्वा पितृगेहेभ्यगात्स्वयं पितुर्गेहेवर्तमा
नाकुंतीव्यासंददर्शह नमस्कृत्यचतंप्राहकुंतीमुकुलितांजलिः कुंत्युवाच तातमेकथयाशुत्वंपुत्रसंतानदायकं
सर्वसंपत्प्रदंनृणांव्रतमेकंमहामुने व्यासउवाच शृणुत्वंबृहतीगौर्य्याव्रतंसंतानदायकं भाद्रकृष्णतृतीयायांनि
शिचंद्रोदयेशुभे स्नानंकृत्वातुविधिवन्मौनंधृत्वाव्रतंचरेत् सर्वसंपत्करंस्त्रीणांधनपुत्रान्नसौख्यकृत् गोभूहिरण्य
दानानांसर्वेषामधिकंश्रुतं पंचवर्षंविधातव्यंततउद्यापनंचरेत् उद्यापनविधानेनसंपूर्णंफलमश्नुते अंतेतुकार
येच्चंद्रेसौवर्णंबृहतीफलं षडुत्तरचतुर्भिश्चशुभैर्वाजैर्युतंतुतत् देव्याःपुरस्तात्संस्थाप्यपूर्ववत्प्रतिपूजयेत् आचा
र्यंपूजयेद्भक्त्याविप्रान्पंचतथैवच सुवासिन्यःपंचपूज्यावस्त्रालंकारभूषणैः कंचुकैश्चैवताटंकैःकंठसूत्रैर्हरिद्रया
वंशपात्राणियुग्मानिसूत्रैःसंवेष्टितानिचसिंदूरंजीरकंचैवसौभाग्यद्रव्यसंयुतं गोधूमपिष्टजातंचबृहतीफलपंचकंवा
यनानिचपंचैवताभ्योदत्त्वातुभोजयेत् अर्घ्यंदत्त्वावायनानिस्वयंभुंजीतवाग्यता तत्फलंधारयेत्कंठेसर्वकामसमृ
द्धये ततःप्रातःसमुत्थायसालंकारासखीजनैः गीतवाद्ययुतानद्यांगौरींतांतुविसर्जयेत् आहूतासिमयादेविपू
जितासिमयाशुभे ममसौभाग्यदानाययथेष्टंगम्यतांत्वया एतद्व्रतप्रभावेणकाचिद्ब्राह्मणकन्यका पतिंसंपूज
यामासनिर्भर्त्स्यंयमकिंकरान् तस्माच्चरत्वंव्रतमेतदाद्यमायुःप्रदंपुत्रसमृद्धिदंवा पुत्रैश्चपौत्रैश्चयुताचपत्या गौरं

शोकेनापिदुष्कृतंकृच्छ्रेनापत्कृतंदेविकदाचित्संभविष्यति तथेत्युक्त्वाततोगौरीतत्रैवांतरधीयत, एतद्व्रतंसकलदुःख
विनाशहेतुसौभाग्यराज्यफलभाजनमाचरंति यायोपितश्सुखमनंतमिहाऽपिराज्यगौरीपतिव्रतरतास्तुततोलभंते
इतिभविष्योत्तरेहस्तगौरीव्रतम् ॥

आश्विनकृष्णचतुर्थीमासचतुर्थी गणेशव्रतमहालयश्राद्धं स्कांदे सेतुखंडे चतुर्थीतुतिथौमर्त्योयस्तुकुर्यान्महा
यं पितरःकल्पसाहस्रंचत्वारिंशत्प्रहर्पिताः बहून्पुत्रान्प्रदास्यंतिश्राद्धकर्मणितर्पिताः आश्विनकृष्णपंचम्यांमहा
श्राद्धंपंचम्यांतुतिथौमर्त्योयः करोतिमहालयं पंचाशत्कल्पसाहस्रंतृप्यंतिपितरस्तदा संततिंचाप्यविच्छिन्नांत
दास्यंतितर्पिताः पार्वतीतुप्रसन्नास्यान्महदैश्वर्यदायिनी एनामधिकृत्यदेवीपुराणे तत्रैवकारयेद्देवींपितृरू
महोदयां कन्यास्थेपरवौवत्सपूजनीयायथाविधि भौजंगीतिथिमासाद्ययावच्चंद्रार्कसंगमं तत्रापिमहतीपू
तेंऽयापितृदेवते ऋक्षेपिंडप्रदानंतुज्येष्ठपुत्रोविवर्जयेत् भौजंगीतिथिः पंचमी तेनात्रापिपंचम्यादयः प्रश
इति पितृदेवतमत्रभरणीनक्षत्रं मघाच अत्रपिंडप्रदाननिषेधविषयं मघाविषयेवक्ष्यते आश्विनकृष्णप
महालयश्राद्धं स्कंदपुराणेसेतुखंडे पष्ठ्यांतिथौतुयोमर्त्यः श्राद्धंकुर्यान्महालये पष्टिवर्पसहस्राणिपितरोयांति
तृप्ततां पुत्रानपिप्रदास्यंतिश्रियंचाविपुलांतथा अस्यामेवरोहिणीव्यतीपातभौमवारयुक्तायां कपिला
पष्ठीव्रतं तदुक्तं वाराहे नभस्यकृष्णपक्षेतुरोहिणीपातभूसुतैः युक्तापष्ठिपुराणज्ञैः कपिलासाप्रकीर्तिता
नभस्योभाद्रमासोऽत्रदर्शांतः व्रतोपवासनियमैर्भास्करंतत्रपूजयेत् कपिलांतुद्विजाग्र्यायदत्त्वाक्रतुफलंलभेत्
पुराणसमुच्चये हस्तार्कयोगेनातिशस्तोक्ता भाद्रमासिसितेपक्षेभानौचैवकरेस्थिते पातेकुजेचरोहिण्यांसाप
ष्ठीकपिलास्मृता तदुक्तं निर्णयामृते हेमाद्रौ स्कांदे संयोगेतुचतुर्णांहिनिर्दिष्टापरमेष्ठिनेति . तत्रोक्तेः

अत्रविशेषेहेमाद्रौ स्कांदे देवदारुतथोशीरंकुंकुमैलामनःशिलां पत्रकंपद्मकयष्टीमधुगव्येनपेषयेत् क्षीरेणा
लोडयकल्केनस्नानंकुर्यात्समंत्रकं तत्रमंत्रः आपस्त्वमासिदेवेशज्योतिषांपातिरेवच पापंशमयमेदेववाङ्म
नः कायकर्मजं पंचगव्यकृतस्नानः पचभंगैस्तुमार्जयेत् पचभंगैः पंचपल्लवैः तथा तत्त्वैर्नाना
विधैर्युक्तंसौवर्णंकारयेद्रविं शक्तितस्तुपलादूर्ध्वंतदूर्ध्वंकर्षतोपिवा सौवर्णमरुणंकुर्यात्रौकांचैवतथारथं अल्प
वित्तोऽपियः कश्चित्सोऽपिकुर्यादिमंविधिं प्रभासखंडेच स्थापयेदव्रणंकुंभचंदनोदकपूरितं रक्तवस्त्रयु
गच्छन्नंताम्रपात्रेणसंयुतं तथारौक्मपलस्यैवएकचक्रः सुचित्रितः सौवर्णपलसंयुक्तांमूर्तिंसूर्यस्यकारयेत्
ततः सूर्यंचकपिलापूजयेदुपचारकैः दिव्यमूर्त्तिर्लोकचक्षुर्द्वादशात्मादिवाकरः कपिलासहितोदेवोममभक्ति
प्रयच्छतु यस्मात्त्वंकपिलेपुण्यासर्वलोकस्यपावनी प्रदत्तासहसूर्येणममभक्तिप्रदाभवेति अथकथा हेमा
द्रौ स्कांदे विक्रांतउवाच रूपसंपदमारोग्यंसंततिंचापिपुष्कलां प्राप्नुवंतिनरायेनानियतंतद्वदस्वमे अग
स्त्यउवाच साधुसाधुमहाप्राज्ञयत्पृष्टोहंत्वयानघ तत्सर्वंकथयिष्यामितवश्रेयोभविष्यति शृणुपार्थिवव
क्ष्यामिस्वर्गमोक्षप्रदनृणां यच्चगुप्तंपुराराजन्ब्रह्मोपेंद्रादिदैवतैः असुराणांचसर्वेषाराक्षसानांतथैवच शंकरे
णपुराचैवषण्मुखायनिवेदितं षण्मुखेनममाख्यातंमहापातकनाशनं यच्छ्रुत्वाब्रह्महागोघ्नः सुरापोगुरुतल्प
गः आगारदाहीगरदः सर्वपापरतोपिवा मुच्यतेसर्वपापेभ्यः स्वर्गलोकंचगच्छति तच्चपुण्यंपवित्रंचनृ
णांदुष्कृतनाशन उपकारायलोकानांतथातवनृपोत्तम शृणुभूपमहापुण्यंषष्ठीमाहात्म्यमुत्तमं प्रौष्ठपद्यासिते
पक्षेषष्ठीभौमेनसंयुता व्यतीपातेनरोहिण्या साषष्ठीकपिलामता द्वितीयातुमहापुण्या दुर्लभाव्रतिनांकचित्
द्वितीयाकपिलाषष्ठीत्यर्थः षष्ठीसंवत्सरस्यांतेसापुनस्तेनसंयुता चैत्रवैशाखयोर्मध्येसितेपक्षेशुभोदये वैशा

प्रसादाद्भवजीवपुत्रा यइदंशृणुयान्नित्यंश्रावयेद्वासमाहितः सभुक्त्वाविपुलान्भोगानंतेशिवपदंव्रजेत् ॥ ॥

इतिभविष्योत्तरेवृहद्गौरीव्रतम्

नारदीयेपि इषकृष्णतृतीयायांवृहद्गौरीव्रतंचरेत् पंचवर्षविधानेनपूर्वोक्तमिवनारद आचार्यंपूजयेदंतोविप्रान्पंचधनादिभिः सुवासिनीःपंचपूज्यावस्त्रालंकारचंदनैः कुंचुकैश्चैवताटंकैःकंठसूत्रैर्हरिद्रया वंशपात्राणिपंचैवसूत्रैःसंवेष्टितानिच सिंदूरंजीरकंचैवसौभाग्यद्रव्यसंयुतं गोधूमपिष्टजातंचनवापूपफलादिकं वायनानिचपंचैवताभ्योदद्यात्प्रभोजयेत् अर्घ्यंदत्त्वावायनानिपश्चाद्भुंजीतवाग्यता, तत्फलंधारयेत्कंठेसर्वकामसमृद्धयेततःप्रातःसमुत्थायसालंकारासस्त्रीजनैः गीतवाद्ययुतानद्यांगौरींतांतुविसर्जयेत् आहूतासिमयादेविपूजितासियथाविधिममसौभाग्यदानाययथेष्टंगम्यतांत्वया एवंकृत्वाव्रतंनारीद्विजदेवीप्रसादतः भुक्त्वाभोगांस्तुदेहांतेगौरीलोकमवाप्नुयादिति अथहस्तर्क्षगतेसूर्ये रविवारप्राप्तहस्तगौरीव्रतं सूतउवाच कुंत्यांचतदपेतायांहस्तिनापुरमुत्तमं याचितायांनरेंद्रैश्चतनयैः पंचभिःसह तस्याः कुशलमन्विच्छन्नाजगामाथमाधवः अभिनंद्यसुखासीनंदेवदेवंजनार्दनं उवाचकुंतीसानंदाह्यप्रगल्भामिदंवचः कुंत्युवाच धन्याऽस्मिकृतकृत्याऽस्मिसनाथाऽस्मिपरंतप साहंसंभाविताह्यस्मित्वयासर्वजगत्पते यदिमेसुप्रसन्नोऽसितदाचक्ष्वव्रतंविभो यंविधायसुखंराज्यंप्राप्नुयांतनयैः सह श्रीकृष्णउवाच शृणुकुंतिप्रवक्ष्यामिव्रतानामुत्तमंव्रतं यत्कृत्वासुखसंतानधनधान्यसमन्विता विधूतदुष्कृतापुण्यासपुत्राराज्यमाप्स्यासि हस्तगौरीव्रतंभद्रेकुरुष्वशुचिमानसा यत्कृत्वासर्वतः संपल्लभतेवांछितंफलम् कुंत्युवाच यत्त्वयोक्तंव्रतंनाथविधानंतस्यकीर्त्तय केनपूर्वंकृतंदेवतन्मेब्रूहिजनार्दन श्रीकृष्णउवाच कैलासशिखरेदेवीहस्तर्क्षेचदिवाकरे दिवाप्रसुप्तागौरींतुहरसान्निधिमागता सासुप्तादेवदेवेशंस्वप्नेशंभुंददर्शह अर्धदेहंवृषारूढस्थमर्धचंद्र

कलाधरं किमिदंतन्ममाचक्ष्वतप्यतेमानसमम ईश्वरउवाच देविपूर्वंचसुप्ताऽसिहस्तऋक्षगतेरवौ नस्वस्थंपदिवात
व्रतस्येदंविहितंफलं शृणुदेविल्वयायेनखंडितोहंविलोकितः त्वयारब्धंव्रतंदेविमदाराधनकाम्यया अपूर्णेऽस्मिन्प्र
सन्नोऽस्मितत्त्वयाचसमुज्झितं अपूर्णव्रतपातेनदृष्टोऽहंतादृशस्त्वया तत्कुरुष्वाधुनादेविहस्तगौरीव्रतंशुभं पार्वत्युवा
च आदिश्यतांव्रतंनाथविधानंचमहेश्वर आरंभोऽस्यकदाकार्यः कोविधिः कस्यपूजन ईश्वरउवाच मंडपस्थाप
नंकुर्यात्सर्यालंकारभूषितं अन्वहंकांचनैः पुष्पैः फलमुक्तासमन्वितैः नैवेद्यैः पंचखाद्यैश्चशृणुयात्प्रत्यहंक
थां दिनेचतुर्दशेप्राप्तेस्थापयेत्प्रतिमांशुभां पक्वान्नैः सुरसैः शुभैः राधसाधंत्रयोदश साधत्रयोदशादिनं नैवे
द्यमुपकल्पयेत् फलमूलानिचान्यानितावंतिसमुपाहरेत् पूजयेच्चसुवर्णस्यपुष्पैश्चान्यैसुगंधिभिः चंदनैर्धूपदी
पैश्चतांबूलैश्चफलादिभिः ध्यायेच्चहृदयेगौरींहरहेरंवसंयुतां दक्षिणांचततोदत्वानत्वादेवींविसर्जयेत् साधत्रयो
दशतथादीपिकाश्चोलिकान्विताः सुवासिन्यैस्त्रियै दत्वातावतः स्वयमाहरेत् व्रतंसमाददेदेवियावद्वर्षंत्र
योदशं स्वर्णभाजनगौर्यादिप्रतिवर्षंविसर्जयेत् पूर्वोक्तविधिनापूज्यवासराणित्रयोदश चतुर्दशेऽथदिवसेसं
जातेप्रातरुत्थिता कृत्वोपवासनियमंगजेगौरींप्रकल्पयेत् पक्वान्नंस्वर्णपात्रेपुत्रयोदशाविनिःक्षिपेत् स्त्रीभ्यश्च
कंचुकींदद्याद्भोजयित्वाविसर्जयेत् एवंदेविव्रतंकृत्वासर्वान्कामानवाप्नुयात् अशक्तौतुमदाकार्या प्रतिमामृत्तिका
मयी पात्राणिवैणवान्येवपीतपुष्पाणिचैवहि श्रीकृष्णउवाच ततश्चक्रेव्रतंगौरीप्रासासावांछितंफलं त्वमप्येतद्व्रतं
कुंतिकुरुश्रद्धासमन्विता अथमत्स्याव्रतंकुंतीसविधानमथाकरोत् गांधारीचापितच्छ्रुत्वाव्रतंचक्रेयथाविधि तुष्टा
साभक्तिभावेनहस्तगौरीवचोऽब्रवीत् गौर्युवाच कुंतितेपरितुष्टास्मिवरंवरयसुव्रते कुंत्युवाच देहिमेसर्वसंपत्तिंसर्वं
सौख्यंचसोहृदंप्रयच्छममपुत्राणांमहद्राज्यमनामयं व्रतमेतत्तुयाकुर्यात्तवलोकमवाप्स्यति नदारिद्र्यंनवैधव्यंन

प्रसादाद्भवजीवपुत्रा यइदंशृणुयान्नित्यंश्रावयेद्वासमाहितः सभुक्काविपुलान्भोगानंतेशिवपदंव्रजेत् ॥ ॥

इतिभविष्योत्तरेवृहद्गौरीव्रतम्

नारदीयेपि इषकृष्णतृतीयायांवृहद्गौरीव्रतंचरेत् पंचवर्षविधानेनपूर्वोक्तमिवनारद आचार्यंपूजयेदंतेविप्रान्पंचधनादिभिः सुवासिनीःपंचपूज्यावस्त्रालंकारचंदनैः कुंचुकैश्चैवताटंकैःकंठसूत्रैर्हरिद्रया वंशपात्राणिपंचैवसूत्रैःसंवेष्टितानिच सिंदूरंजीरकंचैवसौभाग्यद्रव्यसंयुतं गोधूमपिष्टजातचनवापूपफलादिकं वायनानिचपंचैवताभ्योदद्याच्चभोजयेत् अर्घ्यंदत्त्वावायनानिपश्चाद्भुंजीतवाग्यता, तत्फलंधारयेत्कंठेसर्वकामसमृद्धयेततःप्रातःसमुत्थायसालंकारासस्त्रीजनैः गीतवाद्ययुतानद्यांगौरींतांतुविसर्जयेत् आहूतासिमयादेविपूजितासियथाविधिममसौभाग्यदानाययथेष्टंगम्यतांत्वया एवंकृत्वाव्रतंनारीद्विजदेवीप्रसादतः भुक्काभोगांस्तुदेहांतेगौरीलोकमवाप्नुयादिति अथहस्तर्क्षगतेसूर्ये रविवारप्राप्तहस्तगौरीव्रतं सूतउवाच कुंत्यांचतदपेतायांहस्तिनापुरमुत्तमं याचितायांनरेंद्रैश्चतनयैः पंचभिः सह तस्याः कुशलमान्विच्छन्नाजगामाथमाधवः अभिनंद्यसुखासीनंदेवदेवंजनार्दनं उवाचकुंतीसानंदाह्यप्रगल्भामिदंवचः कुंत्युवाच धन्याऽस्मिकृतकृत्याऽस्मिसनाथाऽस्मिपरंतप साहंसंभाविताह्यस्मित्वयासर्वजगत्पते यदिमेसुप्रसन्नोऽसितदाचक्ष्वव्रतंविभो यंविधायसुखंराज्यंप्राप्नुयांतनयैः सह श्रीकृष्णउवाच शृणुकुंतिप्रवक्ष्यामिव्रतानामुत्तमंव्रतं यत्कृत्वासुखसंतानधनधान्यसमन्विता विधूतदुष्कृतापुण्यासपुत्राराज्यमाप्स्यसि हस्तगौरीव्रतंभद्रेकुरुष्वशुचिमानसा यत्कृत्वासर्वतः संपल्लभतेवांछितंफलम् कुंत्युवाच यत्त्वयोक्तंव्रतंनाथविधानंतस्यकीर्त्तय केनपूर्वंकृतंदेवतन्मेब्रूहिजनार्दन श्रीकृष्णउवाच कैलासशिखरेदेवीहस्तर्क्षेचदिवाकरे दिवाप्रसुप्तागौरींतुहरसान्निधिमागता सासुप्तादेवदेवेशंस्वप्नेशंभुंददर्शह अर्धदेहंवृषारूढस्थमर्धचंद्र

कलाधरं किमिदंतन्ममाचक्ष्वतप्यतेमानसमम ईश्वरउवाच देविपूर्वंचसुप्ताऽसिहस्तऋक्षगतेरवौ नस्वप्नंयदिवात
व्रतस्येदंविहितंफलं शृणुदेवित्वयायेनखंडितोहंविलोकितः त्वयारब्धंव्रतंदेविमदाराधनकाम्यया अपूर्णेऽस्मिन्प्र
सन्नोऽस्मितत्त्वयाचसमुज्झितं अपूर्णव्रतपातेनदृष्टोऽहंतादृशस्त्वया तत्कुरुष्वाधुनादेविहस्तगौरीव्रतंशुभं पार्वत्युवा
च आदिश्यतांव्रतंनाथविधानंचमहेश्वर आरंभोऽस्यकदाकार्यःकोविधिः कस्यपूजनं ईश्वरउवाच मंडपस्थाप
नंकुर्यात्सर्वालंकारभूषितं अन्वहंकांचनैः पुष्पैः फलमुक्तासमन्वितैः नैवेद्यैः पंचखाद्यैश्चशृणुयात्प्रत्यहंक
थां दिनेचतुर्दशेप्राप्तेस्थापयेत्प्रतिमांशुभां पक्वान्नैः सुरसैः शुभैः राधंसार्धत्रयोदश सार्धत्रयोदशादिनं नैवे
द्यमुपकल्पयेत् फलमूलानिचान्यानितावंतिसमुपाहरेत् पूजयेच्चसुवर्णस्यपुष्पैश्चान्यैःसुगंधिभिः चंदनैर्धूपदी
पैश्चतांबूलैश्चफलादिभिः ध्यायेच्चहृदयेगौरींहरहेरंबसंयुतां दक्षिणांचततोदत्त्वानत्वादेवींविसर्जयेत् सार्धत्रयो
दशतथादीपिकाश्चोलिकान्विताः सुवासिन्यैस्त्रियै दत्त्वातावतः स्वयमाहरेत् व्रतंसमाददेदेवियावद्वर्षत्र
योदशं स्वर्णभाजनगौर्यादिप्रातिवर्षंविसर्जयेत् पूर्वोक्तविधिनापूज्यवासराणित्रयोदश चतुर्दशेऽथदिवसेसं
जातेप्रातरुत्थिता कृत्वोपवासनियमंगजेगौरींप्रकल्पयेत् पक्वान्नंस्वर्णपात्रेपुत्रयोदशाविनिःक्षिपेत् स्त्रीभ्यश्च
कंचुकीर्दद्याद्भोजयित्वाविसर्जयेत् एवंदेविव्रतंकृत्वासर्वान्कामानवाप्नुयात् अशक्तौतुमदाकार्या प्रतिमामृत्तिका
मयी पात्राणिवैणवान्येवपीतपुष्पाणिचैवहि श्रीकृष्णउवाच ततश्चक्रेव्रतंगौरीप्राप्तासावांछितंफलं त्वमप्येतद्व्रतं
कुंतिकुरुश्रद्धासमन्विता अथभक्त्याव्रतंकुंतीसविधानमथाकरोत् गांधारीचापितच्छ्रुत्वाव्रतंचक्रेयथाविधि तुष्टा
साभक्तिभावेनहस्तगौरीवचोऽब्रवीत् गौर्युवाच कुंतितेपरितुष्टास्मिवरंवरयसुव्रते कुंत्युवाच देहिमेसर्वसंपत्तिंसर्वं
सौख्यंचसौहृदंप्रयच्छममपुत्राणांमहद्राज्यमनामयं व्रतमेतत्तुयाकुर्यात्तत्वलोकमवाप्स्यति नदारिद्र्यंनवैधव्यंन

खेऽपिचराजेंद्रद्वारावत्यांपुरास्मृता तस्यांचैवहुतंदत्तंयत्किंचित्प्रतिपादितं ॥ तस्यसर्वस्यपुण्यस्यसंख्यावक्तुंन
शक्यते यस्मिन्कालेभवेदेतैर्गुणैः पष्ठीयुतातदा ॥ पंचम्यामेकभक्तंचकुर्यात्तत्रविचक्षणः पष्ठ्यांप्रातः स
मुत्थायकृत्वादौदंतधावनं जलपूर्णांजलिंकृत्वाइमंमंत्रमुदीरयेत् निराहारोथदेवेशत्वद्भक्तस्त्वत्परायणः पूजयि
ष्याम्यहं भक्त्याशरणंभवभास्कर अर्घ्यंदत्त्वेतिसंकल्पंकृत्वायत्नाच्छुचिः स्थितः स्नानंकृत्वाप्रय
त्नेननद्यांतीर्थोदकेनदे तडागेदीर्घिकायांचागृहेवानियतात्मवान् ॥ देवदारुतथोशीरंकुंकुमैलामनःशिलां पद्मकं
पत्रकयष्टिमधुगव्येनपेपयेत् क्षीरेणालोडयकल्केनकुर्यात्स्नानसमंत्रकं आपस्त्वमसिदेवेशज्योतिषांपतिरेवच
पापंनाशयमेदेवमनोवाक्कायकर्मजं पंचगव्यकृतस्नानः पंचभंगैस्तुमार्जयेत् पंचभंगैः पंचपल्लवैः आनेयन्मृत्ति
कांशुद्धांस्नानार्थंचैवयत्नतः मृत्तिकेब्रह्मदत्तासिकश्यपेनाभिमंत्रिता पवित्रंकुरुमांनित्यंसर्वपापात्समुद्धर मंत्रेणाने
नवरुणंपूजयेद्भक्तिमान्नरः पाशाग्रहस्तवरुणसर्ववागीश्वरप्रभो अद्याहंप्रार्थयामित्वांपूतंकुरुसुरेश्वर आदित्यो
भास्करोभानूरविःसूर्योदिवाकरः प्रभाकरोसित्वंवीरोदेवःसर्वेश्वरोहरिः गोमयेनोपलिप्तायां भूम्यांवैकुंकुमे
नतु मंडलंसर्वतोभद्रमालिखेद्बुद्धिमान्नरः तत्रमध्येलिखेत्पद्ममष्टपत्रंसकर्णिकं पूर्वपत्रेन्यसेत्सूर्यमाग्नेय्यांभा
स्करंन्यसेत् सुवर्णरेतसंयाम्येनैर्ऋत्योविन्यसेद्रविं आदित्यंवारुणेपत्रेवायव्येचदिवाकरं सौम्येप्रभाकरंत
त्रसूर्यमीशानपत्रके तीव्ररश्मिधरंत्रैवब्रह्माणंचैवाविन्यसेत् ॥ आधाररूपिणंदेवंमध्येवैचारुणंन्यसेत् सहस्त्रर
श्मिसूर्यंचस्थूलसूक्ष्मगुणान्वितं सर्वगंसर्वरूपंचमध्येभास्करमेवच ॥ सप्ताश्वरथमारूढंपद्महस्तंदिवाकरं अ
क्षसूत्रधनुष्पाणिंकुंडलैर्मुकुटेनच रत्नैर्नानाविधैर्युक्तंसौवर्णंतत्रकारयेत् शक्तितस्तुपलादूर्ध्वंतदूर्ध्वंकर्पतोपिवा सौ
वर्णमरुणंकृत्वानौकांचैवतथापरां सप्ताश्वैर्भूपितंकृत्वारथंतस्याग्रतःस्थितं अरुणंविनतापुत्रंगृहीताश्वमनूरुकं

अत्रविशेषेहेमाद्रौ स्कान्दे देवदारुतथोशीरंकुंकुमैलामनःशिलां पत्रकंपद्मकयष्टीमधुगव्येनपेषयेत् क्षीरेणा
लोडयकल्केनस्नानंकुर्यात्समंत्रकं तत्रमंत्रः आपस्त्वमासिदेवेशज्योतिषांपातिरेवच पापंशमयमेदेववाङ्म
नः कायकर्मजं । पंचगव्यकृतस्नानः पचभंगैस्तुमार्जयेत् पचभंगैः [illegible] पंचपल्लवैः तथा तत्त्वैर्नाना
विधैर्युक्तंसौवर्णंकारयेद्रविं शक्तितस्तुपलादूर्ध्वंतदूर्ध्वंकर्षतोपिवा सौवर्णमरुणंकुर्यान्नौकांचैवतथारथं अल्प
वित्तोऽपियः कश्चित्सोऽपिकुर्यादिमंविधिं प्रभासखंडेच स्थापयेदव्रणंकुंभचंदनोदकपूरितं रक्तवस्त्रयु
गच्छन्नंताम्रपात्रेणसंयुतं तथारौक्मपलस्यैवएकचक्रः सुचित्रितः । सौवर्णपलसंयुक्तांमूर्तिंसूर्यस्यकारयेत्
ततः सूर्यंचकपिलांपूजयेदुपचारकैः दिव्यमूर्त्तिर्लोकचक्षुर्द्वादशात्मादिवाकरः कपिलासहितोदेवोममभक्ति
प्रयच्छतु यस्मात्त्वंकपिलेपुण्यासर्वलोकस्यपावनी प्रदत्तासहसूर्येणममभक्तिप्रदाभवेति अथकथा हेमा
द्रौ स्कान्दे विक्रांतउवाच रूपसंपदमारोग्यंसंततिंचापिपुष्कलां प्राप्नुवंतिनरायेनानियतंतद्वदस्वमे अग
स्त्यउवाच साधुसाधुमहाप्राज्ञयत्पृष्टोहंत्वयानघ तत्सर्वंकथयिष्यामितवश्रेयोभविष्यति शृणुपार्थिवव
क्ष्यामिस्वर्गमोक्षप्रदंनृणां यच्चगुप्तंपुराराजन्ब्रह्मोपेंद्रादिदैवतैः असुराणांचसर्वेषांराक्षसानांतथैवच शंकरे
णपुराचैवषण्मुखायनिवेदितं षण्मुखेनममाख्यातंमहापातकनाशनं यच्छ्रुत्वाब्रह्महागोघ्नः सुरापोगुरुतल्प
गः आगारदाहीगरदः सर्वपापरतोपिवा मुच्यतेसर्वपापेभ्यः स्वर्गलोकंचगच्छति तच्चपुण्यंपवित्रंचनृ
णांदुष्कृतनाशनं उपकारायलोकानांतथातवनृपोत्तम शृणुभूपमहापुण्यंषष्ठीमाहात्म्यमुत्तमं प्रौष्ठपद्यासिते
पक्षेषष्ठीभौमेनसंयुता व्यतीपातेनरोहिण्या साषष्ठीकपिलामता द्वितीयातुमहापुण्या दुर्लभाव्रतिनांक्वचित्
द्वितीयाकपिलाषष्ठीत्यर्थः षष्ठीसंवत्सरस्यांतेसापुनस्तेनसंयुता चैत्रवैशाखयोर्मध्येसितेपक्षेशुभोदये वैशा

शोकोनापिदुष्कृतंकृच्छ्रेनापत्कृतंदेविकदाचित्संभविष्यति तथेत्युक्त्वाततोगौरीतत्रैवांतरधीयत. एतद्व्रतंसकलदुःख
विनाशहेतुसौभाग्यराज्यफलभाजनमाचरंति यायोपितःसुखमनंतमिहाऽपिराज्यंगौरीपतिव्रतरतास्तुततोलभंते
इतिभविष्योत्तरेहस्तगौरीव्रतम् ॥
आश्विनकृष्णचतुर्थीमासचतुर्थी गणेशव्रतंमहालयश्राद्धं स्कांदे सेतुखंडे चतुर्थ्यांतुतिथौमर्त्योयस्तुकुर्यान्महा
लयं पितरःकल्पसाहस्रंचत्वारिंशत्प्रहर्पिताः बहून्पुत्रान्प्रदास्यंतिश्राद्धकर्मणितर्पिताः आश्विनकृष्णपंचम्यांमहा
लयश्राद्धंपंचम्यांतुतिथौमर्त्योयः करोतिमहालयं पंचाशत्कल्पसाहस्रंतृप्यंतिपितरस्तदा संततिंचाप्यविच्छिन्नांत
स्मैदास्यंतितर्पिताः पार्वतीतुप्रसन्नास्यान्महदैश्वर्यदायिनी एनामधिकृत्यदेवीपुराणे तत्रैवकारयेद्देवीपितॄरू
पांमहोदयां कन्यास्थेपरवोवत्सपूजनीयायथाविधि भौजंगींतिथिमासाद्ययावच्चंद्रार्कसंगमं तत्रापिमहतीपू
जाकर्त्तव्यापितृदैवते ऋक्षेपिंडप्रदानंतुज्येष्ठपुत्रोविवर्जयेत् भौजंगीतिथिः पंचमी तेनात्रापिपंचम्यादयः प्रश
स्ताइति पितृदैवतमत्रभरणीनक्षत्रं मघाच अत्रापिंडप्रदाननिषेधविषयं मघाविषयेवक्ष्यते आश्विनकृष्णप
ष्ठ्यांमहालयश्राद्धं स्कंदपुराणेसेतुखंडे षष्ठ्यांतिथौतुयोमर्त्यः श्राद्धंकुर्यान्महालये षष्टिवर्षसहस्राणिपितरोयांति
तृप्ततां पुत्रानपिप्रदास्यंतिश्रियंचाविपुलांतथा अस्यामेवरोहिणीव्यतीपातभौमवारयुक्तायां कपिल
षष्ठीव्रतं तदुक्तं वाराहे नभस्यकृष्णपक्षेतुरोहिणीपातभूसुतैः युक्तापष्ठिपुराणज्ञैः कपिलासाप्रकीर्त्तिता
नभस्योभाद्रमासोऽत्रदर्शांतः व्रतोपवासनियमैर्भास्करंतत्रपूजयेत् कपिलांतुद्विजाग्र्यायदत्त्वाक्रतुफलंलभेत्
पुराणसमुच्चये हस्तार्कयोगेनातिशस्तोक्ता भाद्रेमासिसितपक्षेभानौचैवकरेस्थिते पातेकुजेचरोहिण्यांसाप
ष्ठीकपिलास्मृता तदुक्तं निर्णयामृते हेमाद्रौ स्कांदे संयोगेतुचतुर्णांहिनिर्दिष्टापरमेष्ठिनेति तत्रैवोक्तं

अत्रविशेषेहेमाद्रौ स्कांदे देवदारुतथोशीरंकुंकुमैलामनःशिलां पत्रकंपद्मकपट्टीमधुगंध्येनपेषयेत् क्षीरेणा
लोड्यकल्केनस्नानंकुर्यात्समंत्रकं तत्रमंत्रः आपस्त्वमसिदेवेशज्योतिषांपतिरेवच पापंशमयमेदेववाङ्म
नः कायकर्मजं पंचगव्यकृतस्नानः पचभंगैस्तुमार्जयेत् पंचभंगैः पंचपल्लवैः तथा तत्त्वैर्नाना
विधैर्युक्तंसौवर्णंकारयेद्रविं शक्तितस्तुपलादूर्ध्वंतदूर्ध्वंकर्षतोपिवा सौवर्णमरुणंकुर्यान्नौकांचैवतथारथं अल्प
वित्तोऽपियः कश्चित्सोऽपिकुर्यादिमंविधिं प्रभासखंडेच स्थापयेदव्रणंकुंभचंदनोदकपूरितं रक्तवस्त्रयु
गच्छन्नंताम्रपात्रेणसंयुतं तथारौक्मपलस्यैवएकचक्रः सुचित्रितः सौवर्णपलसंयुक्तांमूर्तिंसूर्यस्यकारयेत्
ततः सूर्यंचकपिलांपूजयेदुपचारकैः दिव्यमूर्त्तिर्लोकचक्षुर्द्वादशात्मादिवाकरः कपिलासहितोदेवोममभक्ति
प्रयच्छतु यस्मात्वंकपिलेपुण्यासर्वलोकस्यपावनी प्रदत्तासहसूर्येणममभक्तिप्रदाभवेति अथकथा हेमा
द्रौ स्कांदे विक्रांतउवाच रूपसंपदमारोग्यंसंततिंचापिपुष्कलां प्राप्नुवंतिनरायेनानियतंतद्वदस्वमे अग
स्त्यउवाच साधुसाधुमहाप्राज्ञयत्पृष्टोहत्वयानघ तत्सर्वंकथयिष्यामितवश्रेयोभविष्यति शृणुपार्थिवव
क्ष्यामिस्वर्गमोक्षप्रदंनृणां यद्गुप्तंपुराराजन्ब्रह्मोपेंद्रादिदैवतैः असुराणांचसर्वेषांराक्षसानांतथैवच शंकरे
णपुराचैवषण्मुखायनिवेदितं षण्मुखेनममाख्यातंमहापातकनाशनं यच्छ्रुत्वाब्रह्महागोघ्नः सुरापोगुरुतल्प
गः आगारदाहीगरदः सर्वपापरतोपिवा मुच्यतेसर्वपापेभ्यः स्वर्गलोकंचगच्छति तच्चपुण्यंपवित्रंचनृ
णांदुष्कृतनाशनं उपकारायलोकानांतथातवनृपोत्तम शृणुभूपमहापुण्यंषष्ठीमाहात्म्यमुत्तमं प्रौष्ठपदासिते
पक्षेषष्ठीभौमेनसंयुता व्यतीपातेनरोहिण्या साषष्ठीकपिलामता द्वितीयातुमहापुण्यादुर्लभाव्रतिनांक्वचित्
द्वितीयाकपिलाषष्ठीत्यर्थः षष्ठींसंवत्सरस्यांतेसापुनस्तेनसंयुता चैत्रवैशाखयोर्मध्येसितेपक्षेशुभोदये वैशा

खेऽपिचराजेंद्रद्वारवत्यांपुरास्मृता तस्यांचैवहुतंदत्तंयत्किंचित्प्रतिपादितं ॥७॥ तस्यसर्वस्यपुण्यस्यसंख्यावक्तुंन शक्यते 'यस्मिन्कालेभवेदेतैर्गुणैः पष्ठीयुतातदा "पंचम्यामेकभक्तचकुर्यात्तत्रविचक्षणः पष्ठ्यांप्रातः स मुत्थायकृत्वादंतधावनं जलपूर्णांजलिंकृत्वाइमंमंत्रमुदीरयेत् निराहारोथदेवेशत्वद्भक्तस्त्वत्परायणः पूजयि ष्याम्यहं भक्त्याशरणंभवभास्कर अर्घ्यंदत्त्वेतिसंकल्पंकृत्वायत्नाच्छुचिः स्थितः स्नानंकृत्वाप्रय त्नेननद्यांतीर्थोदकेनदे तडागेदीर्घिकायांचागृहेवानियतात्मवान्" देवदारुतथोशीरंकुंकुमैलामनःशिलां पद्मकं पत्रकयष्टिमधुगव्येनपेपयेत् क्षीरेणालोड्यकल्केनकुर्य्यात्स्नानसमंत्रकं: आपस्त्वमसिदेवेशज्योतिपापतिरेवच पापंनाशयमेदेवमनोवाक्कायकर्मजं पंचगव्यकृतस्नानः पंचभंगैस्तुमार्जयेत् पंचभंगैः पंचपल्लवैः आनयेन्मृत्ति कांशुद्धांस्नानार्थंचैवयत्नतः मृत्तिकेब्रह्मदत्तासिकश्यपेनाभिमंत्रिता पवित्रंकुरुमांनित्यंसर्वपापात्समुद्धर मंत्रेणाने नवरुणंपूजयेद्भक्तिमान्नरः पाशाग्रहस्तवरुणसर्ववागीश्वरप्रभो अद्याहंप्रार्थयामित्वांपूतंकुरुसुरेश्वर आदित्यो भास्करोभानूरविःसूर्योदिवाकरः प्रभाकरोसित्वंवीरोदेवःसर्वेश्वरोहरिः गोमयेनोपलितायां भूम्यावैकुंकुमे नतु मंडलंसर्वतोभद्रमालिखेद्बुद्धिमान्नरः तत्रमध्येलिखेत्पद्ममष्टपत्रंसकर्णिकं पूर्वपत्रेन्यसेत्सूर्यमाग्नेय्याभा स्करंन्यसेत् सुवर्णरेतसंयाम्येनैर्ऋत्येविन्यसेद्रविं 'आदित्यंवारुणेपत्रेवायव्येचदिवाकरं सौम्येप्रभाकरंत त्रसूर्यमीशानपत्रके तीव्ररश्मिधरंचैवब्रह्माणंचैवविन्यसेत् ॥ आधाररूपिणदेवमध्येवैचारुणंन्यसेत् सहस्रर श्मिसूर्यंचस्थूलसूक्ष्मगुणान्वितं सर्वगंसर्वरूपंचमध्येभास्करमेवच सप्ताश्वरथमारूढंपद्महस्तंदिवाकरं अ क्षसूत्रधनुष्पाणिंकुंडलैर्मुकुटेनच रत्नैर्नानाविधैर्युक्तंसौवर्णंतत्रकारयेत् शक्तितस्तुपलादूर्ध्वंतदूर्ध्वंकर्पतोपिवा सौ वर्णमरुणंकृत्वानौकांचैवतथापरां सप्ताश्वैर्भूपितंकृत्वारथंतस्याग्रतःस्थितं अरुणंविनतापुत्रंगृहीताश्वमनूरुकं

वरूपंरथंकृत्वापद्मस्योपरिविन्यसेत्   तस्योपरिन्यसेद्देवंरक्तवस्त्रविभूषितं रक्तचंदनमाल्यादिमंडितंचातिशोभि
अग्रतःसारथिंकृत्वापूजयेदरुणंशुचिः   रक्तपुष्पैःसुगंधैश्चतथान्यैरपिशक्तितः   विनतातनयोदेवःकर्मसाक्षी
मोनुदः   सप्ताश्वःसप्तरज्जुश्चअरुणोमेप्रसीदतु   मंत्रेणानेनसंपूज्यसारथिंतदनंतरं   देवस्यचासनंकल्प्यप्रभू
ादिकपंचकं   प्रभूतविमलंसारमाराध्यपरमंशुभं   दीप्तादिशक्तिभिश्चैवततोभानुंप्रपूजयेत्   दीप्तासूक्ष्मातथाभ
ाविभूतिर्विमलानना   अमोघावैद्युताचातेनवमीसर्वतोमुखी   अपवित्रःपवित्रोवासर्वावस्थांगतोपिवा   यःस्म
पुंडरीकाक्षंसबाह्याभ्यंतरःशुचिः   शिखायांभास्करंन्यस्यललाटेसूर्यमेवच   चक्षुर्भ्यांन्यसेद्भानुंमुखेनत्ररविंन्यसेत्
कंठेन्यसेद्भानुमंतंपद्मगर्भंहिहस्तयोः   तिमिरक्षयकृद्देवंस्तनयोरेवविन्यसेत्   उग्ररूपंगुह्यदेशेतेजोरूपंतुजंघयोः पा
द्योःसर्वरूपंतुसूक्ष्मस्थूलगुणान्वितं   एवंयथोक्तंविन्यस्यपात्रंगृह्यततोर्चयेत्   करवीरार्ककुसुमैरक्तचंदनपंकजैः
पुष्पैःसुगंधैर्धूपैश्चकुंकुमैरुपशोभितं   मार्तंडंभानुमादित्यंभास्करंतपनंरविं   हंसंदिवाकरंचैवभास्करंहरिमेवच सू
र्यंचद्वादशात्मानंपूजयेच्चप्रयत्नतः   जानुभ्यामवनींनत्वामूर्ध्नायाध्यैंनिवेदयेत्   वेदगर्भनमस्तुभ्यंदेवगर्भनमोस्तुते
अव्यक्तमूर्त्तयेतुभ्यमर्घ्यंगृहाणनमोस्तुते ब्रह्ममूर्तिधरस्त्वंच चतुर्वक्त्रसनातन सृष्टिस्थितोसंस्थितायगृहाणार्घ्यंनमो
स्तुते   विष्णुरूपधरोदेवःपीतवस्त्रश्चतुर्भुजः   प्रभवःसर्वदेवानामर्घ्यंगृहाणनमोस्तुते   कालात्मासर्वभूतात्मा
वेदात्मासर्वतोमुखः   जन्ममृत्युजराशोकसंसारभयनाशनः   दारिद्र्यव्यसनध्वंसीश्रीमान्देवोदिवाकरः सुवर्णः
स्फटिकोभानुःस्वर्णरेतादिवाकरः   हरिदश्वोंशुमालीचअर्घ्यंगृहाणनमोस्तुते   चतुर्भिर्मूर्त्तिभिः   संस्थाअष्टा
भिःपरिगीयते   सामध्वनिस्तपोयज्ञअर्घ्यंगृहाणनमोस्तुते   अथगंधंचपुष्पंचतथाधूपप्रदीपकं   नैवेद्यंच
यथाशक्त्याप्रार्थयेत्सूर्यदेवतां   अग्निर्मालेनमस्तुभ्यंनमस्तेजातवेदसे   इषेचैवनमस्तुभ्यमग्नेचैवनमोस्तुते

शन्नोदेवीनमस्तुभ्यंजगच्छत्रनमोनमः॥ आत्मरूपिन्नमस्तुभ्यंविश्वमूर्त्तेनमोस्तुते॥ त्वंब्रह्मात्वंचवैविष्णु
स्त्वंधातात्वंहुताशनः॥ मुक्तिकाममभीप्सामिप्रार्थयामिसुरेश्वर॥ इतिमंत्रंसमुच्चार्यनमस्कुर्वीतभास्करं
संवत्संसेतिपाणिभ्यांतोयेनविसृजेन्मुखं॥ हंसःशुचिषदित्यृचासूर्यस्यैवावलोकनं॥ उदुत्यंचित्रमित्येतत्सूक्तंसू
र्यांग्रतोजपेत्॥ प्रशस्तेचैवकोणेचफलकंचैवकारयेत्॥ प्रथमेस्तेशैवकोणइतिकौस्तुभेपाठः॥ अस्तप्रारंभसमये
ऐशान्याग्नितितदर्थः॥ फलैःपुष्पैरक्षतैश्चभक्ष्यैर्नानाविधैरपि॥ शय्यांतत्रचदेवस्यशुभेदेशेप्रकल्पयेत्॥ षड्धा
न्यंपड्संदेवरोप्यंचैवमहाप्रभुं॥ पुरुषखड्गहस्तंचकारयेच्चैवबुद्धिमान्॥ वस्त्रयुग्मेनसंछन्नंलवणोपरिवर्त्तयेत्॥
अनेनैवतुमंत्रेणस्नानमभ्यर्चनंततः॥ नमस्तेक्रोधरूपायखड्गहस्तजिघांसवे॥ जिघांसुकामंत्वादृष्ट्वादुद्रुवुः॥ स
र्वेदेवताः॥ त्वयाव्याप्तमेरुपृष्ठंचंद्रभास्करसुप्रभं॥ अतस्त्वांपूजयिष्यामिअर्घ्यंगृह्णनमोस्तुते॥ क्षपयित्वातु
तांरात्रिंगीतवादित्रनिःस्वनैः॥ ततस्त्वभ्युदितेसूर्येहोमंकुर्यात्स्वशक्तितः॥ पूजयेत्तत्रशक्त्याचविप्रांश्चाविधिव
द्गुरुं॥ होमोर्कस्यसमिद्भिश्चघृतमिश्रैस्तिलैस्तथा॥ समिद्धेचरुकंचैवघृतंचजुहुयाद्द्विजः॥ आकृष्णेनेतिमंत्रेणशतम
ष्टोत्तरंक्रमात्॥ होमोव्याहृतिभिर्वाथस्विष्टकृत्तदनंतरं॥ कपिलांपूजयेद्देवींसवत्सांपापनाशिनीं॥ वस्त्रयुग्मांसुघं
टांचस्वर्णशृंगविभूषितां॥ सौवर्णस्योरौप्यखुरांकांस्यदोहनकान्वितां॥ मंत्रेणानेनतांदद्याद्ब्राह्मणायचशक्तितः॥ मं
त्रेणातितृतीयांतस्यपूजयेदित्यनेनान्वयः॥ कपिलेसर्वदेवानांपूजनीयासिरोहिणी॥ सर्वतीर्थमयीयस्मादतःशां
तिंप्रयच्छमे॥ यालक्ष्मीःसर्वदेवानांयाचदेवेष्ववस्थिता॥ धेनुरूपेणसादेवीममशांतिंप्रयच्छतु॥ देहस्थाया
चरुद्राणांशंकरस्यचयाप्रिया॥ धेनुरूपेणसादेवीममपापंव्यपोहतु॥ विष्णोर्वक्षसियालक्ष्मीः॥ स्वाहाचैवविभावसौ॥
चंद्रार्कानलशक्तिर्याधेनुरूपास्तुसाश्रिये॥ चतुर्मुखस्ययालक्ष्मीर्यालक्ष्मीर्धनदस्यच॥ लक्ष्मीर्यालोकपालानांसा

धेनुर्वरदास्तुमे ॥ स्वधात्वंपितृमुख्याणांस्वाहायज्ञभुजामपि ॥ वषट्नाम्नोव्यपेतलोकेसाधेनुस्तुष्टिदास्तुमे ॥
गावोममाग्रतः ॥ संतुगावोमेसंतुपृष्ठतः ॥ गावोमेहृदयेसंतुगवांमध्येवसाम्यहं ॥ इतिगोपूजामंत्रः ॥ गावः स्पृ
ष्ट्वानमस्कृत्ययोवैकुर्यात्प्रदक्षिणां ॥ प्रदक्षिणीकृतातेनसप्तद्वीपावसुंधरा ॥ नमस्तेकपिलेदेविसर्वपापप्रणाशि
नि ॥ संसारार्णवमग्नंमांगोमातस्त्रातुमर्हसि ॥ गोदानमंत्रः ॥ हिरण्यगर्भगर्भस्थंहेमबीजंविभावसोः ॥ अनंतपु
ण्यफलदमतः शांतिंप्रयच्छमे ॥ रक्तंवस्त्रयुगंयस्मादादित्यस्यतुवल्लभं ॥ प्रदानादस्यमेदेवोभास्करोवरदोस्तु
मे ॥ सुवर्णवस्त्रयुगंचपरिधानंचकारयेत् ॥ एभिःप्रकारैः ॥ संयुक्तांदद्याद्धेनुंद्विजातये ॥ भानोःप्रदक्षिणांद
द्यान्मंत्रेणानेनयत्नतः ॥ भास्करोविधिलोजातोद्रव्यस्थोभास्करःस्वयं ॥ भास्करःस्वःप्रदाताचतेनवैभास्करोम
त ॥ इतिदानमंत्रः ॥ भास्करः ॥ प्रतिगृह्णातिभास्करोवैददातिच ॥ भास्करस्तारकोभूम्यांभास्करायनमोनम
इतिप्रतिग्रहमंत्रः ॥ ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चात्पायसेनगुडेनच ॥ शक्त्याचदक्षिणांदद्यात्तेभ्यश्चैवविशेषतः ॥ अ
ल्पवित्तोऽपियः ॥ कश्चित्सोऽपिकुर्यादिमंविधिं ॥ आत्मशक्त्यनुसारेणसोपितत्फलमाप्नुयात् ॥ आचार्यस्यततोभ
क्त्यासर्वपापैर्विनिःक्षिपेत् ॥ गोभूहिरण्यवासांसिग्राहयेल्लवणांतिलाः ॥ एतत्सर्वंप्रदत्त्वाच कपिलांप्रार्थयेत्ततः कपिले
पुण्यकर्मासिनिष्पापेपुण्यकर्मिणि मासमुद्रदानंचददतोह्यभयंकुरु दिविवादित्रशब्देश्चसेव्यसेकपिलेसदा ॥ तथा
विद्याधराःसिद्धाभूतानागगणाग्रहाः ॥ कपिलारोमसंख्यातास्तत्पदेवाप्रतिष्ठिताः पुष्पवृष्टिंप्रमुंचंतिनित्यमाकाशमा
स्थिताः ब्रह्मणोत्पादितादेवीअग्निकुंडात्समुद्भवा ॥ नमस्तेकपिलेपुण्येसर्वदेवनमस्कृते ॥ जयानित्यंमहासत्त्वे
सर्वतीर्थादिमंगले ॥ दातारंस्वजनोपेतंब्रह्मलोकंनयस्वमां ॥ ततःप्रदक्षिणंकृत्वानत्वाब्राह्मणपुंगवान् ॥ आशीर्वादा
न्वेदयुस्तेपुत्रपौत्रधनागमान् ॥ आरोग्यंरूपसौभाग्यंसर्वदुःखविवर्जितः ॥ अंतेगोलोकमासाद्यचिरायुःसुखभाग्भवेत्

यदा स्वर्गात्प्रपततिराजाभवतिधार्मिकः सप्तद्वीपवतीं भुंक्तेभुक्त्वाराज्यमकंटकम् अहोव्रतंमहत्पुण्यंसर्वदुःखविना
शनं घ्रतः परंप्रवक्ष्यामिदानस्यफलमुत्तमम् यथावेदमयेपात्रेसद्वृत्तेचाक्षयंभवेत् तथासर्वव्रतेश्रेष्ठमिदम
ग्र्यमहाफलम् उद्धरिष्यातिदातारंनूनमक्षयमव्ययम् एवंभूतगणाः सर्वेदेवसंघाः प्रहर्षिताः
प्राप्तमोदाःप्रव्रजंतिपुण्येस्मिन्दिवसागमे पात्रभूतायरूपयेश्रोत्रियायकुटुंबिने एवंयःकपिलांदद्य
द्विधिदृष्टेनकर्मणा सयातिपरमंस्थानंयावन्नच्यवतेपुनः तत्रैवस्कांदे प्रभासखंडे विशेषः उ
पलिप्तेशुभेदेशेकुशाक्षतविभूषिते स्थापयेदव्रणंकुंभंचंदनोदकपूरितं पंचरत्नसमायुक्तंदूर्वापुष्पाक्षतान्वित
रक्तवस्त्रयुगाच्छन्नंताम्रपात्रेणसंयुतं रयोरौप्यमयश्चैवचतुष्कःसुविचित्रितः सौवर्णपलसंयुक्तांमूर्तिंसूर्यस्यका
रयेत् कुंभस्योपरिसंस्थाप्यगंधैःपुष्पैःसमर्चयेत् आदित्यंपूजयेद्देवंनामभिःस्वैःप्रचोदितैः आदित्यभास्क
ररवेभानोसूर्यदिवाकर प्रभाकरनमस्तुभ्यंसंसारान्मांसमुद्धर भुक्तिमुक्तिप्रदोयस्मात्तस्माच्छांतिंप्रयच्छमे
प्रार्थनामंत्रः नमोनमस्तेवरदऋक्सामयजुपांपते नमोस्तुविश्वरूपायविश्वपात्रनमोनमः एवंसंपूज्यवि
धिवद्देवदेवंदिवाकरं पूजयेत्कपिलांधेनुंवस्त्रमाल्यानुलेपनैः तत्र दानमंत्रः विश्वमूर्तिर्जगच्चक्षुर्द्वादशात्मा
दिवाकरः कपिलासहितोदेवोममभुक्तिंप्रयच्छतु यस्मात्त्वंकपिलेपुण्यासर्वलोकस्यपावनी प्रदत्तासहसू
र्येणममभुक्तिप्रदाभव इतिहेमाद्रौ स्कांदे कपिलापष्ठीव्रतं अथास्याःप्रयोगः कपिलापष्ठीव्रतदिनात्पूर्वेद्युः
पंचम्यामेकभक्तंकृत्वा पष्ठ्यांप्रातर्दंतधावनं कृत्वा जलपूर्णमंजलिंकृत्वा निराहारोद्यदेवेश त्वद्भक्तस्त्वत्प
रायणः पूजयिष्यामित्वांभक्त्याशरणंभवभास्कर इत्यर्घ्यंदत्वाप्रणम्य नद्यादौगत्वा तत्र देवदारु उशीरकुं
कुम मनःशिला पद्मपत्रं यष्टीमधुकं युगपद्द्रव्याणांपेपणं कृत्वा क्षीरेणालोड्यतेनकल्केनस्नानंकुर्यात्

तत्रःमत्रः आपस्त्वमसिदेवेशज्योतिषांपतिरेवच पापंनाशयमेदेवमनोवाक्कायकर्मजं ततःपंचगव्यस्नानम्
ततःपंचपल्लवैर्मार्जनंकृत्वा विशुद्धांमृत्तिकांगृहीत्वा स्नायात् तत्रमंत्रः मृत्तिकेब्रह्मपूतासिकश्यपेनाभिमंत्रि
ता पवित्रकुरुमांनित्यंसर्वपापात्समुद्धर ततोवरुणपूजामंत्रः पाशाग्रहस्त्वंवरुणसर्ववागीश्वरप्रभो अद्या
हंप्रार्थयामित्वांपूतंकुरुसुरेश्वरततःस्नात्वाभास्करंप्रणमेत् आदित्योभास्करोभानूरवि.सूर्योदिवाकरः प्रभा
करोमितोर्थीरोदेवःसर्वेश्वरोहरिः ततोगृहमागत्य तिथ्यादिसंकीर्त्य ममाशेषपापक्षयपूर्वकरूपसंपदारोग्यविपुल
संतति स्वर्गलोकप्राप्तिद्वारा सर्वाभासकसर्वतेजोमयश्रीसूर्यनारायणप्रीत्यर्थं सोद्यापनं कपिलाषष्ठी
व्रतंकरिष्ये ततःपुण्याहवाचनादि कृत्वा ततोवृताचार्यः स्वयंगोमयोपलिप्तायां भूमौ कुंकुमेनाष्टदलंपद्मंवि
धाय तदुपरिसर्वतोभद्रेकलशोपरिरक्तवस्त्रेष्टपत्रंसकर्णिकंपद्मंकृत्वा तत्रपूर्वादिक्रमेण देवताआवाहयेत् सूर्यं
भास्करं भानुं सुवर्णरेतसं रविं आदित्य दिवाकरं प्रभाकरं तीव्ररश्मिधरंमध्ये आधाररूपिणचन्य
सेत् तदुपरिसप्ताश्वभूषितंरथं तस्याग्रतःसौवर्णमरुणं सारथिंकृत्वा रक्तपुष्पैःसुगंधैश्चपूजयेत्तत्रमंत्रः
विनतातनयोदेवःकर्मसाक्षीसुरेश्वरः सप्ताश्वःसप्तरज्जुश्चसोरुणोभिप्रसीदतु एवमरुणं संपूज्य रथोपरिसूर्यप्र
तिमां आकृष्णेनेतिमंत्रेणावाह्य परितोदीप्तादिशक्तीर्न्यसेत् ताश्च दीप्ता सूक्ष्मा जया भद्रा प्रभा विम
लानना अमोघा वैद्युता मध्येसर्वतोमुखींचन्यसेत् ध्यात्वा स्नानंपाद्यं ततःकरवीरार्कपुष्पाणि र
क्तचंदनम् सुगंधम् रक्तपुष्प कुंकुमयुतंपात्रेणादाय जानुभ्यामवनींगत्वा अर्घ्यं निवेदयेत् मंत्राः
वेदगर्भनमस्तेस्तुदेवगर्भनमोस्तुते अव्यक्तमूर्त्तयेतुभ्यमर्घ्यंगृहाणनमोस्तुते ब्रह्ममूर्त्तिधरस्त्वंचचतुर्वक्त्रसनातन
सृष्टिस्थितौसंस्थितायअर्घ्यंगृहाणनमोस्तुते विष्णुरूपधरोदेवःपंचवक्त्रश्चतुर्भुजः प्रभुस्त्वंसर्वदेवानामर्घ्यंगृहाणनमो

अनन्ते कालात्मालयंभूतात्मावेदात्मासर्वतोमुखः जन्ममृत्युजराव्याधिसंसारभयनाशनः दारिद्र्यव्यसनध्वंसीश्रीमा
नेंद्रो दिवाकरः हरिदश्वोंशुमालीचअर्घ्यंगृह्णनमोऽस्तुते चतुर्भिर्मूर्त्तिभिःसंस्थाअष्टभिःपरिगीयते सामध्वनिस्तपो
ऽसि अर्घ्यंगृह्णनमोऽस्तुते ततःपुष्पपूजांतेऽगपूजांकुर्यात् भास्करायनमःशिखांपूजयामि सूर्य्यायनमः ललाटं
पूजयामि भानवेनमःचक्षुषीपूजयामि रवयेनमःमुखंपूजयामि भानुमतेनमःकंठंपूजयामि पद्मगर्भायन
म हस्तौपूजयामि तिमिरक्षयकृतेनमःस्तनौपूजयामि जातवेदसेनमः नाभिंपूजयामि भानवेनमः कटिंपूज
यामि उग्ररूपायनम.गुह्यंपूजयामि तेजोरूपायनमःजंघेपूजयामि स्थूलसूक्ष्मरूपायनमःपादौपूजयामि
एवंपूजांसमाप्यप्रार्थयेत् अग्निमीलेनमस्तुभ्यंनमस्तेजातवेदसे इषेत्वोर्जेनमस्तुभ्यमग्नेचैवनमोनमः. आ
रम्भापिन्नमस्तुभ्यंविश्वमूर्तेनमोनमः त्वंब्रह्मात्वंचवैविष्णुस्त्वंधातात्वंहुताशनः मुक्तिकाममभीप्सामिप्रार्थयामिसुरे
श्वरेतिनमस्कारः ततःसुवर्चसेतिमंत्रेण पाणिभ्यांतोयेनमुखंसंपूज्य हंसः शुचिषदित्यृचासूर्यमालोक्य उ
दुत्यंचित्रंदेवानामितिसूक्तंदेवाग्रतोजपेत् ततःपूर्वोक्तफलपुष्पाक्षतानां नानाविधैर्भक्ष्यैः फलकं कृत्वा तत्र शु
भदेशाख्यांप्रकल्पयेत् ततोलवणाचलोपरिरौप्यमयंखड्गंवस्त्रयुगच्छन्नं संस्थाप्यपूजयेत् तत्रमंत्रः नमस्ते
क्रोधरूपायखड्गहस्तजिघांसवे जिघांसुकामंत्वांदृष्ट्वादुद्रुवुःसर्वदेवताः त्वयाव्याप्तमेरुपृष्ठंचंद्रभास्करसुप्रभ
मनन्तत्वांपूजयिष्यामिअर्घ्यंगृहाणनमोऽस्तुते ततस्तांरात्रिकथादिभिरतिवाह्य अभ्युदितेसूर्येपुनःस्नात्वा. देवंसंपू
ज्य अग्निंप्रतिष्ठाप्य अन्वादध्यात् तत्र प्रधानंसूर्यं अर्कसमिद्भिः घृताक्ततिलैःसिद्धचरुणा घृतेनच प्र
तिद्रव्यं अष्टोत्तरशतविंशतिसंख्याकाभिः आकृष्णेनेतिमंत्रेण व्याहृतिभिर्वापीठावरणादिदेवता ब्रह्मादि
देवताश्चैकैकयाहुत्यायक्ष्ये ततःस्विष्टकृतं एवंहोमंसमाप्य ततःसर्वोपस्करसहितां कपिलां गामुक्तप्रकारेण

संपूज्यप्रार्थयेत् कपिलेसर्वदेवानांपूजनीयासिरोहिणी सर्वतीर्थमयीयस्मादतःशांतिंप्रयच्छमे ततआचार्य्यं पूजनंकृत्वा तस्य हस्तेगोभूहिरण्यवासोव्रीहिलवणतिलान्दत्वा कपिलांप्रार्थयेत् कपिलपुण्यजन्मासेनिष्पापे पुण्यकर्मिणि मांसमुद्धरदीनंचदत्तोह्यभयंकुरु ब्रह्मणोत्पादितादेवीअग्निकुंडात्समुद्भवा नमस्तेकपिले पुण्येसर्वदेवनमस्कृते जयनित्यमहासत्वेसर्वतीर्थादिसंगमे दातारंस्वजनोपेतंब्रह्मलोकंनयाशुमां ततःप्रदक्षिणंकृत्वा आचार्य्यहस्तेसोपस्करदक्षिणांगां पीठंच दत्वा प्रार्थयेत् दिव्यमूर्त्तिर्जगच्चक्षुर्द्वादशात्मादिवाकरः कपिलासहितोदेवोममर्मुक्तिंप्रयच्छतु यस्मात्वंकपिलेपुण्येसर्वलोकस्यपावनि प्रदत्तासहसूर्येणममर्मुक्तिप्रदाभवेति ततोन्यानपिब्राह्मणान्संपूज्यान्नादिभिःसंतर्प्याशिषोगृहीत्वा स्वयंससुहृद्भोभुंजीतइत्युद्यापनकौस्तुभे सोद्यापनंकपिलाषष्ठीव्रतं इयंषष्ठीतत्पुरुषकल्पादिरितिकल्पादिनिर्णये प्रागुक्तं अथाश्विनकृष्णसप्तम्यांतिथितत्वेनसूर्यपूजा महालयश्राद्धंचकार्य्यं स्कांदेसेतुखंडे सप्तम्यांयोनरोभक्त्याश्राद्धंकुर्य्यान्महालये सप्ततिःकल्पसाहस्त्रंपितरोयांतितृप्ततां संततिंचाप्यविच्छिन्नांसंपदांविपुलांतथा पुत्रानपिप्रदास्यंतितुष्टाःपितृगणास्तदा आश्विनकृष्णाष्टम्यामाश्वलायनेनमाध्यावर्षसंज्ञकंश्राद्धमुक्तं एतेनमाध्यावर्षश्रौष्ठपद्याअपरपक्षइति इदंचसप्तम्यादित्रिष्वप्यहस्सुकार्य्यमितिनारायणवृत्तौ हरदत्तस्तु मघायुक्तवर्षासुभवंत्रयोदशीश्राद्धमितिव्याचख्यौ पृथ्वीचंद्रोदयेत्वस्यामेवाष्टम्यांश्राद्धंगयातुल्यफलं तथाचोक्तं ब्रह्मांडे आषाढ्याःपंचमेपक्षेगयामाध्याष्टमीस्मृता त्रयोदशीगजच्छायागयातुल्यातुपैतृकेइति हेमाद्रौपाद्मेपि वसुनामापिताकन्यांशशापानुग्रहायच प्रौष्ठपद्यष्टकाभूयःपितृलोकेभविष्यसि आयुरारोग्यदानित्यंसर्वकामफलप्रदेति एतस्याःपद्मसंज्ञाप्युक्ता तथाच जातूकर्ण्यः, शंखप्राहुरमावास्यांक्षीणसोमांद्विजोत्तमाः अष्टकाचभवेत्पद्मंतत्रदत्तमथाक्षयम्

अस्यांमहालयश्राद्धफलं पाद्मेसेतुखंडे योष्टम्यांश्रद्धयाश्राद्धंनरःकुर्य्यान्महालये अशीतिःकल्पसाहस्रंतृप्यं
तिपितरोस्यवै आशीर्भिर्वर्धयंत्येनंविघ्नांश्चास्यव्यपोहति संततिंचाप्यविच्छिन्नांदद्युः पितृगणाः सदेति अ
स्यामेवाष्टम्यांविष्णुधर्मोत्तरोक्तंपुत्रीयव्रतं हेमाद्रौ प्रौष्ठपद्यामतीतायांकृष्णपक्षाष्टमीतुया सोपवासीनरस्त
स्यांयोपिद्वातनयार्थिनी अत्रवासुदेवपूजनं पुरुषसूक्तेन पायसघृतादिहुत्वा पुत्रार्थीपुंनामभिः फलैः कन्या
र्थीस्त्रीनामभिःप्राश्य संवत्सरव्रतं कुर्य्यादितिपुत्रीयंव्रतं अस्यामेवाष्टम्यांमहालक्ष्मीव्रतमुक्तं तत्रनिर्णयामृ
ते पुराणसमुच्चये श्रियोव्रतभाद्रपदेसिताष्टमीमारभ्यकन्यागतेचसूर्ये समापयेत्तत्रतिथौचयावत्सूर्यश्चपूर्वार्द्ध
गतोयुवत्याइति तत्रैव कन्यागतार्कमारभ्यकर्त्तव्यंहिश्रियोर्चनं हस्तप्रांतदलस्थेर्केतद्व्रततुसमापयेत् पूजनी
यागृहस्थानामष्टमीप्राप्यापिश्रियः दोषैश्चतुर्भिःसंत्यक्तासर्वसंपत्करातिथिः पुत्रसौभाग्यसौख्यायुर्नाशिनीम
प्रकीर्त्तिता तस्मात्सर्वप्रयत्नेनत्याज्याहस्तगतेरवौ विशेषेणपरित्याज्यानवमीदूषितायदीति दोषचतुष्टयंतत्रै
वोक्तं त्रिदिनेचावमेचैवअष्टमींनोपवासयेत् पुत्रहानवमीविद्धास्त्रीश्रीहस्तगतेरवौ त्रिदिनादिलक्षणमुक्तंर
त्नमालायां यत्रैकः स्पृशतिदिनद्वयावसानवारश्चेदवमदिनंतदुक्तमार्यैः यःस्पर्शोभवतितिथित्रयस्यचाह्निद्यु
स्पृग्वाष्यमदिनद्वयंचनेष्टं यएतेसर्वेनिषेधाः प्रथमारंभविषयाः मध्येतु सतिसंभवे ज्ञेयाः व्रतस्यषोडशाब्द
साध्यत्वेनमध्येसामान्ययोगात् इयंचचंद्रोदयव्यापिनीग्राह्या तत्रैवपूजाद्युक्तेः परदिने चंद्रोदयादूर्ध्वंत्रिमुहू
र्तव्यापित्वेपरैवकार्य्या अन्यथापूर्वैव पूर्वावापराविद्धावाग्राह्याचंद्रोदयेसदा त्रिमुहूर्त्तापिसाकार्य्यापरत
श्चोर्ध्वगामिनीति मदनरत्नेनिर्णयामृते स्मृत्यहोक्तेः अर्द्धरात्रमतिक्रम्यवर्त्ततेयोत्तरातिथिः तदातस्यांतिथौ
कार्य्यंमहालक्ष्मीव्रतंसदेतिवचनाच्चेतिसंक्षेपः इदंव्रतंच भाद्रशुक्लाष्टमीमारभ्याश्विनकृष्णाष्टम्यंतं षोडश

दिनसाध्यमर्द्धरात्रव्यापिन्यामष्टम्यांकार्य्यं प्रारंभस्तस्यांज्येष्ठायुतायांशुक्लाष्टम्यांकार्य्यः तथाचस्कांदे मासिभा
द्रपदेपक्षेशुक्लेज्येष्ठायुताष्टमी प्रारब्धव्यंव्रतंतत्रमहालक्ष्म्यायतात्मभिः समापनंचकृष्णायामष्टम्यामेवतद्भवेत् चं
द्रोदयव्यापिन्यामष्टम्यामेव चंद्रोदयव्रतेचैवतिथिस्तात्कालिकीस्मृतेति दिनद्वयेचंद्रोदयसत्त्वेऽसत्त्वेवा पूर्वैव प
रदिनेचंद्रोदयोत्तरंचेदष्टमीतदापरैव मदनरत्ने पुराणसमुच्चये पूर्वावापरविद्धावाग्राह्याचंद्रोदयेसदा त्रिमु
हूर्त्तानुसापूज्यापरतश्चोर्ध्वगामिनीति अथव्रतविधिः हेमाद्रौ मदनरत्ने स्कांदे स्कंदउवाच सौभा
ग्यजननंस्त्रीणांदौर्भाग्यपरिकृंतनं परमैश्वर्य्यजननंतद्व्रतंब्रूहिशंकर ॥ ईश्वरउवाच साधुसाधुमहाबाहोयत्पृ
ष्टो हंत्वयानघ तत्तेहंसंप्रवक्ष्यामिव्रतानामुत्तमंव्रतं येनचीर्णेननरोदुर्गतिंयातिकर्हिचित् सुभगावासपुत्रावा
वंध्यावापिस्त्रियोगुह अस्तिदेव्याव्रतंपुण्यंमहालक्ष्म्याःषडानन नारीणांचनराणांचव्रतंसर्वसुखावहं
स्कंदउवाच देव्याश्चरितमाहात्म्यंमर्त्येकेनप्रकाशितं विधानंकीदृशंब्रूहिव्रतस्यास्य महाविभो शंकरउवाच
देवासुरमभूद्युद्धंपूर्णमब्दशतंकृतं महिषेसुराणामधिपेदेवानांचपुरंदरे तत्रदेवैर्महावीर्यैर्नारायणबलाश्रयात्
असुरानिर्जिताः सर्वेपातालतलमाययुः केचिल्लंकांगताः केचित्प्रविष्टावरुणालयं गिरिदुर्गंसमाश्रित्य
केचित्तस्थुर्महासुराः तत्रकोलासुरोनामदुर्जयस्समहाबलः गोमंतंदुर्गमंदुर्गंगिरिमाश्रित्यनिर्भयः याराजक
न्यकालोकेरूपवत्योमहागुणाः आनीयगिरिदुर्गस्थोरमयामाससर्वशः रमयित्वाक्षिपत्तत्रकामरूपीविलंगमः
एतस्मिन्नेवकालेतुह्यागतौमुनिसत्तमौ श्रुतप्रभावसंपन्नौपुलस्त्योगौतमस्तथा तीर्थयात्राप्रसंगेनश्रुत्वावा
क्यंजनस्यच कोलासुरेणचरितंकन्याहेतोः शिखिध्वज तावूचतुर्जनंसर्वंसगस्त्योऽस्तिमहामुनिः येनतोयनि
धिः पीतोविंध्याद्रिश्चनिवारितः तंनूवंयमोसर्वेकोलासुरवधाप्तये इत्यामंत्र्ययपुः सर्वेगत्वा तमभि

याश्च ऊचुःसर्वंयथावृत्तंकोलासुरविचेष्टितं तच्छ्रुत्वाभगवानाहेमत्रावरुणिरग्रधीः सृष्टिस्थितिविनाशानांका
रणंभक्तवत्सलाः रानस्याक्षीतपस्यंतिब्रह्मविष्णुमहेश्वराः तिस्रःसंध्यामूर्त्तिमत्यस्तेपांशुश्रूषणेरताः अपश्य
तमहालक्ष्मींशक्तिरूपेणसंस्थितां सर्वशक्तियुतांदेवींलोकानांहितकाम्यया इत्युक्तास्त्वरितंगत्वाकोलासुरवधा
र्थे निवेद्यनिखिलंतेभ्यस्तस्थुःप्रांजलयोजनाः तच्छ्रुत्वानिखिलंतेभ्योब्रह्मविष्णुमहेश्वराः संध्यात्रयंसमा
हूयवाचंप्रोचुःसुरेश्वराः वेदारुसुरवृक्षेभ्योमौलिमाणिक्यमंडला हरिष्यातिमहालक्ष्मीर्युद्धेकोलासुरंरिपुं
भगवत्योनूर्तिनत्योदंडशूलादिभिर्वरैः आयुधैर्विविधैः कृत्वाजायमाप्स्यथसंयुगे युष्माकंचमहान्योसौयुष्मत्क्रोधसमु
द्भवः भूतनाथोभूतमन्युर्वःसहायोभविष्यति इत्युक्तास्त्वरितंगत्वारुरुधुःकोलराक्षसं निरुध्यचपुरींदेव्योजगर्जु
र्जलदस्वनाःभिंदंत्यश्चदिशोवद्धंवर्धयंत्यश्चतत्क्रुधा कोलासुरोहितच्छ्रुत्वाप्रोत्पपातमहास्वनः रोषणःक्रोध
ताम्राक्षोमेरोरिवमृगांतकःहस्त्यश्वरथपादातैश्चतुरंगवलान्वितः निर्ययौपृतनांयोद्धुंकालिकायाइवाशनिः सकुं
डलशिरस्त्राणकवचीधृतवाणधिः वद्धगोधांगुलित्राणःक्रुद्धोवृत्रइवापरः ततोराक्षससैन्यंतद्भूतनाथेनसंगतं
देवनारिजनेनापियुद्धंचक्रेतिभीषणं महारवैर्भीमघोषैर्वाणकेंकारनिःस्वनैः निःस्वाननिनदैश्चैवलोकःशब्दम
योभवत् जयेतिवदतांतेषांधावतामितरेतरं वद्धेसमरंघोरंमुष्टामुष्टिकचाकचि उद्धतेराक्षसवलेभूतनाथोम
हावलः ममर्दराक्षसानीकंशरवर्षैःसुदारुणैः हतंदृष्ट्वासुरवलंक्रुद्धःकोलासुरोरणे अभिद्रुत्यगदापाणिस्ताड
यामासभैरवं ययौमूर्छांमहावीर्यस्तयाभिहतमस्तकः ततोदेव्योतिवेगेनह्यभिदुद्रुवुरुद्धतैः त्रिशूलैरभिजघ्नुस्तं
पट्टिशैश्चव्यदारयन् मुष्टिभिस्ताडयामासुर्नखैश्चैवव्यदारयन् पादाघातैः समाजघ्नुः सिंहाः करिवरंयथा
सकुंडलशिरस्त्राणोदष्टौष्ठोरक्तलोचनः कृतभ्रूकुटिवक्त्रोसौराक्षसस्तामुहुर्मुहुः गदयाताडयामास

शिरः कंठांसकुक्षिपु वभजुस्तांगदांतास्तुहसंत्यःसुमदाकुलाः ततोधनुर्धरोभूत्वावाणजालमवा
किरत् तांसांशरीरमर्माणिभिंदञ्छरशतैःशितैः ननादवद्धवैरोसौहृदयचाभिनच्छरैः ततः क्रुद्धतरास्तास्तुतंपादैर्ज
गृहुर्भृशं आकाशेभ्रामयित्वातंचिक्षिपुर्गगनेक्रुधा कोलासुरोपिपतितोयावदुत्थातुमिच्छति तावन्निगत्य
लक्ष्मीस्तंपादाभ्यांप्रत्यपीडयत् तत्पादपीडितंरक्षोविवृत्यनयनेभृशं मुक्तकंठःस्वनन्रुत्वाततोमोहमुपेयिवान्
ततोदेवाः सगंधर्वामनुष्याऽप्सरसोऽस्तुवन् देवनाथाश्चदेव्यश्चननृतुः सुमदाकुलाः देवदुंदुभयोनेदुःपुष्प
वृष्टिः पपातखात् दिशःप्रसेदुर्मरुतोववुर्मंदरवंजगत् सुरासुराशिरोरत्नवंद्यपादांबुजास्ततः देव्योदि
व्येनयानेनयांतिकोलापुरंप्रति आयांतींपंकजांवीक्ष्यमुक्तपादाग्रशृंखलः तुष्टावपरयाभक्त्याराजकन्यागणो
मुदा पंकजां कमलां राजकन्याऊचुः वंदारुनीरसुरवृंदाकिरीटकोटीरोचिर्घटाशिकरकल्पितरत्नदीप देवि
त्वदीयचरणंशरणंजनानांसेवामहेसकलमंगलवर्द्धनाय १ उत्फुल्लकैरवदलायतलोचनायैगंडोल्लसच्चटुलकुंडलमंडि
तायै राकाशशिप्रतिभटाननकोमलायैतस्यैनमः कमललोचनवल्लभायै २ सद्भक्तकल्पलतिकांहरकंठभू
पांकेयूरहेमकटकोज्ज्वलकंकणांकां संसारसागरमुखेपततोममाद्यत्वत्पादपीठकरयष्टिरनंगमातः ३ दृष्ट्यादेवि
जनास्तवाद्यविविधाब्रह्माधिपत्यगताः विष्णोर्वक्षसियाचकारतरलालीलाब्जमालाभ्रमं क्लेशाग्निप्रहितंत्वदीय
चरणद्वंद्वाब्जसेवारतं कारुण्यामृतसारपूरितदृशामामद्यपश्येश्वरि ४ मल्लीविफुल्लकुसुमोज्ज्वलमध्यभाग
धाम्मिल्लभारजिततारकचित्रिताभा उत्तप्तहेमनिकषोज्ज्वलकायकांतिर्लक्ष्मीः स्वयंप्रणमतांश्रियमातनोतु ५
इतिस्तुतामहालक्ष्मीर्भक्तानामिष्टदायिनी राजकन्यास्तुताःसर्वामुक्तास्वपुरमाययौ ततःप्रभृतिलोकेपुपूज्यास्ताः
सर्वकामदाः ताश्चतुःषष्टियोगिन्योमहालक्ष्मीपरिग्रहात् नृत्यंतिनिर्वहस्तत्रगीतवादित्रनिःस्वनैः पुरोदेव्यामहा

लक्ष्म्याः करहाटपुरेनिशि एवंप्रभावासादेवीविष्णुरामाषडानन व्रतस्यास्यविधानंचशृणुमत्तोविधानतःमासिभाद्र
पदेशुक्लेपक्षेज्येष्ठायुताष्टमीप्रारब्धव्यंव्रतंतत्रमहालक्ष्म्यामहात्मभिः करिष्यामिव्रतदेविल्वद्भक्तस्तत्परायणः तदवि
घ्नेनमेयातुसमाप्तिंत्वत्प्रसादतः इत्युच्चार्य्यंततोवद्ध्वाडोरकंदक्षिणेकरे षोडशग्रंथिसहितंगुणैःषोडशभिर्युतं ततो
न्वहंमहालक्ष्मींपूजयेन्नियतात्मवान् गंधपुष्पैःसनैवेद्यैर्यावत्कृष्णाष्टमीदिनं तस्मिन्दिनेतुसंप्राप्तेकुर्यादुद्यापनंव्रतं
वस्त्रमंडपिकांकृत्वामाल्यरत्नोपशोभितां त्रिभूमिकांचसुश्लक्ष्णांनानादीपैरलंकृतां चतस्रःप्रतिमाःकृत्वासौवर्णास्त
त्स्वरूपिणीः स्नपनंकारयेत्तासांपंचामृतविधानतः षोडशैरुपचारैश्चधूपदीपादिभिस्तथा जागरंतत्रकर्त्तव्यंगीत
वादित्रनिःस्वनैः ततोनिशीथसंप्राप्तेभ्युदितेऽमृतदीधितौ कृत्वातुस्थंडिलेपद्मपडगंतुप्रपूजयेत् दद्यादर्घ्यंचश
शिनेव्रतीतस्मैसमाहितः क्षीरोदार्णवसंभूतचंद्रलक्ष्मीसहोदर पीयूषधामरोहिण्यासहितोर्घ्यंगृहाणमे जानु
भ्यामवनींगत्वामंत्रेणप्रार्थयेत्ततः क्षीरोदार्णवसंभूतकमलेकमलालये प्रयच्छसर्वकामान्मेविष्णुवक्षस्थलाल
ये पुत्रान्देहियशोदेहिसौख्यंसौभाग्यमेवच कालिकालिमहाकालिविकरालिनमोस्तुते त्रैलोक्यजननित्राहि
वरदेभक्तवत्सले एकनाथेजगन्नाथेजमदग्निप्रियेव्यये रेणुकेत्राहिमांदेविरामभातःशिवंकुरु भूतनाथेजगन्नाथे
प्रसीदपुरुषोत्तमे कपालकर्त्तिकाशूलडमरुव्यग्रहस्तके श्रियंकुरुमहालक्ष्मिमह्यंश्रियचाशुनाशय मंत्रैरेतैर्म
हालक्ष्मींप्रार्थ्यंश्रोत्रिययोषितां श्रीसूक्तेनतथावह्नौपद्मानिजुहुयाच्छुचिः पायसंचैवविल्वानितदलाभेथवाघृतं
ग्रहेभ्यश्चैवहोतव्यंसमिच्चरुघृतादिकं चंदनंतालपत्रंचपुष्पतालादिकंतथा नवेशूर्प्पेथभक्ष्याणिक्षिप्त्वाबहुविधा
निच प्रत्येकंषोडशैतानिपूगपूर्णानिचैवहि तान्यन्नेनसमाच्छाद्यव्रतीदद्यात्समंत्रकं क्षीरोदार्णवसंभूतालक्ष्मी
श्चंद्रसहोदरा व्रतेनानेनसंतुष्टाप्रीयतांविष्णुवल्लभा इंदिराप्रतिगृह्णातिइंदिरावैददातिच इंदिरातारकोभाभ्यां

इंदिरायेनमोनमः दत्त्वार्घ्यंवायनार्दाश्च श्रोत्रियाणांचयोपितः चतस्रःप्रातिमास्तास्तुब्राह्मणायनिवेदयेत्
एवंकृत्यंसुनिर्वर्त्यंव्रतीभोजनमाचरेत् इतिव्रतविधानं अथकथा स्कंदउवाच केनेदंस्वीकृतंपूर्वंकथमस्मिन्प्र
काशितं ब्रूहिमेतत्त्वतोदेवयद्यहंवल्लभस्तव शंकरउवाच आसीद्राजासार्वभौमोमंगलाव्हइतिश्रुतः कुंडिनेन
गरेरम्येतस्यपद्मावतीप्रिया तमागतःकश्चिदेकस्सेवकोब्राह्मणोत्तमः अज्ञातनामातस्यासौनामचक्रेनृपोत्तमः
तवल्लकइतिख्यातोबभूवद्विजसत्तमः कदाचिन्मृगयासक्तोभूपालोवनमाविशत् तत्रविद्ध्वावराहादीन्मृगान्हत्वा
सहस्रशः क्षुत्तृट्परिवृतःश्रांतोवृक्षमूलमुपागतः उदकान्वेषणेचारान्प्रेषयामाससर्वतः वनेजलंतेनापश्यन्चिर
भ्रांत्वाप्रयत्नतः तेगत्वानृपतिंप्रोचुर्नात्राम्भइतिदुःखिताः तवल्लकोपिबभ्रामाविपिनंतदतंद्रितः भ्रममाणस्त
दापश्यन्कस्मिंश्चिद्वनगव्हरे रम्यंसरोवरंदिव्यंकुमुदोत्पलमंडितं तत्रापश्यद्देवकन्यादिव्यरूपामनोरमाः तन्व
गीश्चारुनयनाः पीनोन्नतपयोधराः हारकंकणकेयूरनूपुरालंकृताःशुभाः पूजयंतीर्महालक्ष्मींव्रतरूपेणसादरात् त
वल्लकोपिपप्रच्छकिमिदंकथ्यतामिति स्त्रियऊचुः महालक्ष्मीव्रतमिदंसर्वकामफलप्रदं क्रियतेस्माभिरेकाग्र
मनोभिस्त्वत्रभक्तितः तवल्लकोपितच्छ्रुत्वाव्रतंजग्राहभक्तिमान् तदनुज्ञांगृहीत्वास्यजलमादायसत्वरं आजगा
मजलंतस्मैदत्त्वाप्रांजलिनासह जलंपीत्वानृपस्तस्यदृष्ट्वान्डोरकंकरे किमिदंडोरकंविप्रकिंव्रतंकृतवानसि राज्ञा
पृष्टस्तवल्लोपिकथयामासतद्व्रतं तच्छ्रुत्वाराजशार्दूलोव्रतंजग्राहभक्तिमान् तवल्लेनैवसहितोराजास्वपुरमाय
यौ पद्मावतीगृहंगत्वातयारंतुंगतोरहः रममाणाथसादेवीतेनराज्ञाप्रियेणवै तंदृष्ट्वाडोरकहस्तंकुपितात्यंतको
पना कयात्वंवंचितोब्रूहिकयाबद्धंसुडोरकं मावादीरन्यथात्वेतल्लक्ष्मीव्रतमनुत्तमं इत्युक्तापिप्रियेणासौहस्तोचि
च्छेदडोरकं ज्वालामालाकुलेवह्नौक्षिप्तवत्यतिकोपना हाहाकष्टमिदंपापकृतंमूढधियात्वया इतिनिर्भर्त्स्यंतां

राजातत्याजवनगव्हरे साचहानिंययौपश्चात्तत्रहानिंययौनृपः महालक्ष्म्यपचारेणसारण्येजलवर्जिते मृगमा
णावनेतास्मिन्नकांचिद्गतिमापसा विचरंतीवनेतत्रऋषेःकस्यचिदाश्रमं ददर्शमृगसंकीर्णंशांततृणमृगाश्रितं
तत्रापश्यद्वनेरम्येवसिष्ठंमुनिपुंगवं ववंदेचरणौतस्यविसंज्ञादुःखकार्पिता चिरंध्यात्वामुनिस्तस्याज्ञातवान्दुःख
कारणं महालक्ष्म्यपचारेणज्ञातंविज्ञानचक्षुपा तद्व्रतंकारयामासतस्यादुःखोपशांतये तद्दुःखंतत्क्षणादेवविनष्ट
मभवत्तदा पुनश्चमृगयासक्तोभूपालोवनमाविशत् कंचिन्मृगंसमाविध्यबाणेनैकेनबाहुमान् अन्वगच्छन्मृग
पदंतस्याश्रममुपागमत् वरंमुनिंददर्शाथवसिष्ठंवीतकल्मषं कृतातिथ्यक्रियोदृष्ट्वाचरंतींविहरंतिकात् हाव
भावविलासाग्र्यंहरंतींहरिणेक्षणां तदानिर्गत्यनृपतिःप्रोवाचमधुरंवचः वामोरुकासिकल्याणिकिमर्थंचरसेवने
किन्नरीमानुषीवत्वंयक्षिणीचारुहासिनि किमत्रबहुनोक्तेनभजमानंभजस्वमां नृपेणतेनसाप्टष्टासास्मितावाक्यम
ब्रवीत् पुनर्भजामिचाहंत्वामवेहिमहिषींतव महालक्ष्म्यपचारेणत्वयाहीनाचराम्यहं मुनींद्रस्याश्रमेरम्येतरुगुल्मो
पशोभिते ममोपरिकृपाविष्टोमहालक्ष्मीव्रतोत्तमं कारयामासविधिवत्सर्वविघ्नोपशांतये तयोक्तंवचनंश्रुत्वा
सचोत्फुल्लविलोचनः ऋषेरनुज्ञामादायप्रियामादायसत्वरः हृष्टपुष्टजनैर्जुष्टंपताकाध्वजशोभितं प्रविवेशतया
सार्द्धंसपौरैरभिवंदितः महालक्ष्म्याव्रतंभूयस्तयासहचकारह भुक्त्वेहभोगान्विपुलान्पुत्रैःपौत्रैःसमावृतः भूपालः
सार्वभौमोभूत्तवल्लोमात्यतांययौ महालक्ष्मीप्रसादेनमंत्रिभिःसर्वसंपदां एवंप्रभावासादेवीनराणामिष्टद
यिनी सर्वपापहरादेवीसर्वदुःखापहारिणी एवंषोडशवर्षेतुकर्त्तव्यंव्रतमुत्तमं याकरिष्यतितांभक्त्यास्वयंसिद्धि
रुपासते लोकपालाश्चपुष्यंतिदासाइवमनोरथान् नारीवापुरुषःकरिष्यतिमुदाभक्त्याव्रतंयत्नतः सेवंतेहरिरुद्रप
द्मजसुराजुष्यंतितस्यप्रियं तत्पादौपरिरंजयंतिमनुजामौलिप्रभामंडले स्तस्मिन्नेवकुटुंबिनीववसतेलक्ष्मीःस्व

यंविष्णुना येभक्त्याचाप्यभक्त्यावाकुर्वंतिव्रतमुत्तमं अंतकालेस्वयंविष्णुःसंसारात्परिरक्षति यइदंशृणुया न्नित्यंश्रावयेद्वासमाहितः नसंत्यजतितंलक्ष्मीरलक्ष्मीर्नैवतंभजेत् सर्वपापविनिर्मुक्तःस्वर्गलोकेमहीयते

॥ इतिस्कंदोक्तंमहालक्ष्मीव्रतं ॥

अथभविष्योत्तरंमहालक्ष्मीव्रतं युधिष्ठिरउवाच स्वस्थानलाभपुत्रायुःसर्वैश्वर्यसुखप्रदं व्रतमेकंममाचक्ष्वविचा र्यपुरुषोत्तम श्रीकृष्णउवाच दुर्वारवृत्रदैतेयपरिख्यातेत्रिविष्टपे एतदेवकृतस्यादौदेवेंद्रःप्राहनारदं तस्यश्रु त्वाततोवाक्यंसमुनिःप्रत्यभाषत नारदउवाच पुरंदरपुरापूर्वंपुरमासीत्सभान्वितं रत्नगर्भाभवद्भूमिर्यत्ररत्ना ढ्यभूधरैः यत्रांगनाजनापांगभंगलोचनसायकैः त्रैलोक्यंस्ववशंचक्रेदेवःकुसुमसायकः चतुर्वर्गजनिर्यत्रयत्रविश्व विभूषणं विश्वकर्मापियद्वीक्ष्यकंपयत्यनिशंशिरः तत्राभवन्महीपालोमंगलोमंगलाशयः चिल्लदेवीप्रियातस्यद्वि भंगेकाबभूवह अन्यातुचोलदेवीवामहिषीसायशस्विनी कदाचिन्मंगलोराजाचोलदेवीसहायवान् प्रासादशिखरा रूढःस्थलीमेकामपश्यत तामालोक्यमहीपालःस्मरस्मेरमुखांबुजः चोलदेवींपतिःप्राहदंतद्योतितदिङ्मुखःचंचला क्षितवोद्यानंकांतिनंदितनंदनं कारयामितवोद्दिष्टंतत्रोद्यानमकारयत् संपन्नंचतदुद्यानंनानाद्रुमलताकुलंअथागत्य महाकोलस्तनुरुद्धृष्टनभस्तलः पंकप्रावृड्घनश्यामश्चक्षुराक्षिप्तचंचलः दंष्ट्रातर्जितचंद्रार्कःप्रलयांभोधरस्वनःक चिद्दंष्ट्राप्रहारेणकचिदंगविघर्षणैः अमूलयत्खनन्सर्वान्पादपान्पांडुनंदन तद्भनक्रीतिविज्ञायसमेत्योद्यानपालकाः राभयास्तस्यवृत्तांतमूचुस्तेनृपतेःपुरः तदाकर्ण्यततोराजाक्रोधाद्दूषितलोचनः वधायदंष्ट्रिणस्तस्यसंदिदेशाखि लंजनं ततश्चचालभूपालःस्वगंडगलितैर्गजैःआप्लावयन्महींसर्वांवाजिघंटावृतांवरां चालयन्निखिलान्शैलान्रथ दनौघमरुद्रथैः पत्तिव्रातमहाध्वानैस्त्वरयन्ययवनांतिकं तस्यावश्यंशिरःछेदंविदधामिरिपोरिव तस्यभूपस्यतद्वाक्यं

समाकर्ण्यसस्सूकरः जगामास्यैवमार्गेणप्राणिनश्चेष्टितंयथा ततःक्रुद्धोमहीपालःकशयाश्वंप्रताड्यच
व्रीडाकलंकितास्यैदुर्मार्गेतस्यैवसोऽगमत् गत्वाथविपिनंघोरंसिंहशार्दूलसंकुलं तमालतालहिंतालशालार्जु
नलतान्वितं झिल्लीझांकारसंरावचाचालितदिगंतरं तत्रैकचेतसापश्यन्बहुबभ्रामभूपतिः कोलोवेलामवा
प्यायसोभवद्राजसन्मुखः भल्लेनसोवधीत्कोडंवज्रेणाद्रिंयथाभवान् अथव्योम्निविमानस्थःस्मरसुंदरविग्रहः
कालरूपंपरित्यज्यसोब्रवीन्मंगलंनृपम् गंधर्वउवाच स्वस्त्यस्तुतेमहीपालत्वयामुक्तिःकृतामम तमाकर्णय
वृत्तांतयेनाहंजातईदृशः एकदादेवतावृंदैःसंवृतःकमलासनः चंचत्पदादिभिःस्थानैःषड्गाद्यैःसप्तभिःस्वरैः मं
द्रादिभिस्त्रिभिर्गानैर्गीयमानंमयानृप नानास्थानगुणोपेतमश्रौषीद्गीतमुत्तमं गीयमानंच्युतस्थानंततोहंकर्मणा
मुना प्राप्तश्चित्ररथस्तेनब्रह्मणासृष्टिकर्मणा ब्रह्मोवाच कोलोभवेतिमेदिन्यांमुक्तिस्तेतुयदातदा निर्जि
ताखिलभूपालीमंगलस्त्वांहनिष्यति तदद्यघटितंसर्वंत्वत्प्रसादान्महीपते तद्गृहाणवरंभूपदेवस्यापिसुदुर्लभं म
हालक्ष्मीव्रतंदिव्यंचतुर्वर्गफलप्रदं लभस्वसार्वभौमत्वंगच्छराज्यंनिजंद्रुतं नारदउवाच चित्ररथोथगंधर्वउ
क्त्वेदंभूपतिंप्रति अंतर्धानंगतस्तुष्टःशरत्कालइवांबुदः अथमंगलभूपालःपार्श्वस्थंद्विजमाकुलं विलोक्यवटु
कंकिंचित्कक्षानिक्षिप्तशंबलं उवाचमधुरांवाचंस्मितपूर्वांशुचिस्मितः देवस्त्वंदानवस्त्वंवागंधर्वोवापिराक्षसः स
त्यंवदवटोकस्मात्किमर्थंत्वमिहागतः श्रुत्वात्वाशिष्यविप्रस्तंप्राहत्वद्देशसंभवः अहंसार्धंत्वयाजातस्तदादिशयथो
चितं राजाथतमुवाचेदंत्वंवटोभूतनायकः अपत्याणिविधायाश्वंतूर्णंतोयंचपायय अथविश्रम्यभूपालंवटुको
वटपादपे तथाकृत्यतुरंगंचसमारुह्यमहामतिः जगामपक्षिघोषेणयत्रास्तेसुंदरंसरः कमलैकविलासेनरथां
गाभरणेनच वनमालाश्रयत्वेनदधन्नारायणींतनुं भग्नवायुसुतोद्योगमक्षारंविषवर्जितं नाशितागस्त्यतृष्णार्त्तिं

प्रसन्नंसागराधिकं पंकेमग्नोथतत्र।श्व·एष्टादुत्तीर्यंतस्यसः ' चतुर्दिशंनिरीक्ष्याथतस्यैवसरसस्तटे दिव्यवस्त्र
परीधानदिव्याभरणभूषितं कथयतंकथांदिव्यांस्त्रीणांसार्थमपश्यत उपसृत्याथतसार्थंतद्वृत्तांतंनिवेद्यच कृ
तांजलिरितिप्राहवटुर्मधुरयागिरा वटुरुवाच ' एतत्किंक्रियतेसार्थंत्वयाभक्तिपरेणच कोविधि किंफलंच स्यत्रू
हितन्मेयथातथ श्रुत्वेतितमुवाचेदंसार्थःकरुणयाऽन्वितः सार्थउवाच शृणुविप्रैकचित्तेनश्रद्धाभक्तिसमन्वितः
यामायाप्रकृतिःशक्तिस्त्रैलोक्येऽभिधीयते व्रतमेतन्महालक्ष्म्यास्तस्याःसर्वफलप्रदं आकर्णयविधिचास्यकथ्य
मानंवटोमया भाद्रेमासिसिताष्टम्यांप्रारंभोस्यविधीयते प्रात षोडशकृत्वस्तुप्रक्षाल्याघ्रिकरौमुख तंतुषोडशसंयु
क्तग्रंथिषोडशसंयुतं मालतीपुष्पकर्पूरचंदनागुरुचर्चितं ' लक्ष्म्यैनमोथमंत्रेणप्रतिग्रंथ्यभिमंत्रितं धनंधान्यध
रांधर्मंकीर्तिमायुर्यशःश्रियं तुरंगान्दंतिनःपुत्रान्महालक्ष्मिप्रयच्छमे मंत्रेणानेनवद्ध्वाथडोरकंदक्षिणेकरे कां
डानिषोडशादायदूर्वायाश्चाक्षतानिच एकचित्तः कथांश्रुत्वापूजयेच्चैश्चडोरकं ततस्तुप्रातरारभ्ययावत्स्याद
सिताष्टमी तावत्प्रक्षाल्यहस्तौतुपादादीनिकथांतथा शृणुयात्प्रत्यहंदेव्यैतत्संख्यैरक्षतादिभिः अथकृष्णाष्ट
मींप्राप्यनक्तकालेजितेंद्रियः स्नातःशुक्लांवरधरोव्रतीपूजागृहंविशेत् तत्रोपविश्यपूर्वास्यश्चारुधौतासनोपरि श्वे
तपट्टेलिखेदष्टदलंकमलमुत्तम ऐंद्र्यादिशक्तिसंयुक्तंपार्श्वपत्रंसकेसरं कर्णिकायांततोलक्ष्मींकर्पूरक्षौद्रपांडुरां शु
भ्रवस्त्रपरीधानांमुक्ताभरणभूषितां पंकजासनसंस्थांतांस्मराननसरोरुहां ' शारदेंदुमलाकांतिस्निग्धनेत्रांचतु
र्भुजां पद्मयुग्मामभयदांवरव्यग्रकरांवुजां अभितोगजयुग्मेनसिच्यमानांकरांवुना संचिंत्यविलिखेद्देवींक
र्पूरागुरुचंदनैः ततस्त्वावाहनंकुर्यान्मंत्रेणानेनसव्रती महालक्ष्मिसमागच्छपद्मनाभपदादिह पंचोपचारपू
जेयंत्वदर्थेदेविसर्वदा आवाहनं ॥ १ ॥ आलयस्तेहकालितःकमलेकमलालये कमलेकमलेलक्ष्मिरस्थिर्तिर्त्वं

कृपयाकुरु स्थापनं २ गंगादिसलिलाधारंतीर्थमंत्राभिमंत्रितं दूरयात्राश्रमहरंपाद्यंमेप्रतिगृह्यतां पाद्यं ३
स्नानंतवमहालक्ष्मिकर्पूरागुरुवासितं सुतीर्थेभ्यःसमानीतंस्नानंतत्प्रतिगृह्यतां स्नानं ४ मलयाचलसंभूतंनाना
पन्नगरक्षितं शीतलंबहुलामोदंचंदनंप्रतिगृह्यतां चंदनं ॥ ५ ॥ मिलत्परिमलामोदंमत्तालिकुलसंकुलं आ
नंदिनंदनोद्यानपद्मायैकुसुमंनमः पुष्पं ॥ ६ ॥ अथांगपूजा चपलायैनमःपादौपूजयामि चंचलायै
जानुनीपूजयामि कमलवासिन्यै० कटिंपू० शांत्यै० नाभिंपू० मन्मथवासिन्यै० स्तनौपूज० ललि
तायै० भुजद्वयंपू० उत्कंठिन्यै० कंठंपू० मायायै० मुखंपू० श्रियै शिरःपू० पद्मायैनमः स
र्वांगंपूजामि गंधसंभारसंबद्धपृथुवस्तुसमुद्भवं सुरासुरनरानंदिधूपंदेविगृहाणमे धूपं ॥ ७ ॥ श्रियं
प्रजावतींलक्ष्मींवरदांविष्णुवल्लभां हिरण्याव्हयांस्वर्णमालिनींपद्मवासिनीं पद्मश्रियांमुक्तालंकारां सूर्याचंद्रां
विश्वमूर्तिंविश्वभूतिं ऋद्धिं समृद्धिं तुष्टिं पुष्टिंधनेश्वरींशुद्धांभोगिनींभोगदात्रींधात्रीमिति मार्तंडमंडलाखंडचंद्रवि
वाग्नितेजसां निधानंदेविदीपोयंनिर्मितस्तवभक्तितः दीपः ॥ ८ ॥ देवतालयपातालभूतलाधारधान्य
जं षोडशाकारसंभारंनैवेद्यंतेश्रियेनमः नैवेद्यं ॥ ९ ॥ स्नानादिकंविधायापियतःशुद्धिरवाप्यते तदे
तदाचमनीयंमहालक्ष्मिविधीयतां आचमनं ॥ १० ॥ पातालतलसंभूतंवदनांभोजभूषणं नानागुणसमा
कीर्णंतांबूलंदेवितेनमः तांबूलं ॥ ११ ॥ तंतुसंतानसंबद्धकलाकौशलनिर्मितं सर्वांगाभरणंश्रेष्ठंवसनंपरि
धीयतां वस्त्रं ॥ १२ ॥ विष्णोर्वक्षसिपद्मेचशंखेचक्रेतथांबरे लक्ष्मीर्देवियथासित्वंमयिदेवितथाभव प्रा
र्थना उत्तार्यडोरकंवाव्होर्लक्ष्मीपार्श्वेनिधापयेत् लक्ष्मिदेविगृहाणत्वंडोरकंयन्मयाधृतं कथांश्रुत्वासुवर्णं
वाद्रत्वाचार्यायदक्षिणां एवंनिर्वर्त्यविधिवत्पूजनंवटुकाश्रियः हेवटुकेतिसंबोधनं चातुर्वर्ण्यायदेवाययथाशक्त्या

प्रदक्षिणां दीपान्षोडशपिंडाश्चगोधूमस्यद्विजातये दत्वातत्संख्ययाभुक्त्वारात्रौजागरणंचरेत् चंद्रोदयेथसंजातेद
द्यादर्घ्यंततोव्रती मंत्रेणानेनविप्रेंद्रशंखेनांबुफलादिना नमोस्तुतेनिशानाथलक्ष्मीभ्रातर्नमोस्तुते संपूर्णतांव्रतंया
तुगृहाणार्घ्यंविधोनमः इतिचंद्रायार्घ्यंदानं प्रातर्विसर्जयेद्देवीमंत्रेणानेनसुव्रती पंकजंदेविसंत्यज्यममवेश्मनिसंवि
श मातःसपुत्रभृत्योहंसुखीस्यांत्वत्प्रसादतः इतिविसर्जनं षोडशाहेतुसंपूर्णेकुर्य्यादुद्यापनंव्रती विधिनाथेनविप्रें
द्र शृणुश्रद्धासमन्वितः दातव्याधेनुरेकावैस्वर्णशृंगादिसंयुता श्रोत्रियायसुवर्णंचप्रदद्याद्वसनादिकं सार्थंउवाच एत
त्तेकथितंविप्रव्रतानामुत्तमंव्रतं यद्विधानादनायासाल्लभतेवांछितंफलं कृत्वाव्रतवरंविप्रराजानंतंचकारय व्रतमेतत्त्व
याविप्रदेयंश्रद्धावतेपरं नास्तिकानांपुरस्तात्तुनप्रकाश्यंकथंचन नमस्कृत्वापितंसार्थंपंकादुत्थाप्यवाजिनं सपीत्वां
भस्तमादायपद्मिनीपत्रसन्निभं आरुह्यतुरगंविप्रोराजांतिकमुपागमत् नानाप्रकारसंभारशंबलान्युदकस्यच व्रत
प्रभावादभवन्बुभुजेभूभृतांवरः अथारुह्यमहीपालोवटुपर्याणितंहयं तद्व्रतस्यप्रभावेणतूर्णंस्वपुरमागतः त
मालोक्यसमालोक्यराजानंभूपुरंदरं उत्सवंचाक्रिरेपौरास्तौर्य्यत्रिकपुरःसराः चलत्पताकाधामानंराजत्कल
शमौक्तिकं पुरंन्रत्यदिवाभातिछत्रदंडोचितैःकरैः अथोत्सुकतयाद्वाराद्धावतिस्मवरांगना स्खलन्मुक्तालता
जालैश्चतुष्कमिवकुर्वती काचिद्विमुक्तकेशैवकृतैकनयनांजना काचिन्नितंबभारार्त्ताकाचित्पीनपयोधरा अथा
विशन्महीपालोवटुनासहितोगृहं पौरनारीजनाक्षिप्तलाजैःपूरितविग्रहः अथोत्तीर्य्यहयात्तस्माद्दत्तहस्तावलं
वितः जगाममंगलोराजाचोलदेवीतुयत्रवै दृष्ट्वातुचोलदेवीसाडोरकंवलिबाहुके विमृश्यमनसाक्रुद्धाशंकां
चक्रेनृपेविमां आखेटकस्यव्याजेनगतोन्यांवल्लभांप्रति सौभाग्यायतयाबद्धोडोरकोदक्षिणभुजे तयैवटुकश्चा
यंमांद्रष्टुंप्रेषितोध्रुवं ततोदुर्दैवदुष्टात्साकोपादाच्छिद्यडोरकं चिक्षेपचमहीपृष्ठेस्वसौभाग्यसुखैःसह नवुबोधचतां

ततोवेदरनीनडोरकं मानतमारभेत्यायःकुर्वन्यासीवनीक्षवां · तद्व्रतस्यविधानार्थस्वस्वामिन्यैनिवेदितं त
नेनापनमाशपरिच्छेदेपकरोद्व्रतं अथसंवत्सरेतीतेलक्ष्मीपूजादिनेनृपः तार्ययंत्रिकस्यनिःस्वानंचिल्लदेव्यागृहे
गृहेंन नराकर्णयनहीपालोनूननंबटुमब्रवीत् बटोस्त्यद्यदिनंलक्ष्म्याःसचतस्यकडोरकः बटोत्र्यविधास्या
निमहान्यक्ष्मीव्रतंशुभं इतिपृष्टोनृपंप्राहडोरकस्त्रोटितोयया तच्छ्रुत्वामंगलोराजाचिल्लदेव्यैप्रकुप्यच मया
परपूजनकार्यचिल्लदेवीगृहंप्रति अत्रांतरेमहालक्ष्मीर्वृद्धारूपंविधायच अथमंगलभूपालोवटुवाक्यवलांवितः
चपालकमलानांचिल्लदेवीगृहंप्रति जिज्ञासार्थगृहंतस्याश्चोलदेव्याःसमागता गच्छगच्छायद्दुष्टेकिमिहा
गत्यकरोषिमे तयादुराशयायस्यलक्ष्मीःसाप्यवमानिता ततःक्रुद्धामहालक्ष्मीश्चोलदेवीमभापत शशापाथमहा
लक्ष्मीश्चोलदेवींपुनःपुनः कोलास्याभवदुष्टेत्वंययाहमवमानिता चोलदेवीतुशापात्कोलास्यासाभवत्तदा
कोलापुरमितिख्यातंक्षितौतन्नगरंपुरं अथायातामहालक्ष्मीश्चिल्लदेवीनिकेतनं यद्दृष्टाचिल्लदेव्यासालक्ष्मीः
सम्मानितानिता वृद्धारूपंपरित्यज्यप्रत्यक्षासाभवत्तदा पंचोपचारपूजाभिश्चिरंराज्ञीततोर्चयत् अतितु
ष्टातदालक्ष्मीश्चिल्लदेवीमुवाचह श्रीरुवाच अर्चनात्तेप्रसन्नास्मिचिल्लदेविवरंशृणु वव्रेवरंततोराज्ञीचिल्लदे
वीशुभाननाया चिल्लदेव्युवाच येकरिष्यंतितेदेविव्रतमेतत्सुरेश्वरि · तद्वेश्मनत्वयात्याज्यंयावच्चंद्रदिवाकरौ अ
धारम्यकराहृदाभूपसंबंधिनीत्वया स्यातियातुक्षितौदेविभाक्तिर्भवतुमेत्वयि सद्भावेनकथामेतांयेशृण्वंति
पठंतिच तेषांतुवांछितंसर्वंत्वयासहसदैवहि तथेत्युक्त्वामहालक्ष्मीस्तत्रैवांतरधीयत अथमंगलभूपालस्तत्रा
गत्यश्रियोर्चनं चक्रेपरनयाभक्त्याचिल्लदेव्यासमन्वितः अथैपायादुराचाराचिल्लदेव्यागृहंप्रति चोलदेवी
समायाताद्वारस्थैर्वारिताजनैः ततोजगामाविपिनंयत्रासीदंगिरामुनिः अथालोक्याद्भुताकारांज्ञात्वदृष्ट्याविचिंत्यतां

समुनिःश्रीव्रतंदिव्यंचोलदेवीमकारयत् कृतव्रताथसंजाताचोलदेवीमहायशाः दाक्षिण्यकेलिलीलादि
लावण्यैकनिकेतनं ततःकदाचिदागत्यवनमाखेटकेनृपः मुनेःवेश्मनिराजातांददर्शवामलोचनां अथराजामुनिं
प्राहकेयंधन्येतिकथ्यतां तद्वृत्तांतंसमाख्यायराज्ञेतांप्रददौमुनिः अथागत्यनिजंराज्यंचोलदेवीसमन्वितः चिल्लदे
व्याचसहितोबुभुजेमंगलोनृपः चिल्लदेवीवरंवत्रेचोलदेवीसमागमं समुद्रस्ययथागंगायमुनेसंगतेसदा तथा
मंगलभूपस्यसंजातेवामलोचने परस्पराधिकेतेतुप्रियेराज्ञोबभूवतुः चिल्लदेव्यासमंसोथचोलदेव्यासहाखि
लां सप्तद्वीपवतींपृथ्वींबुभुजेमंगलोनृपः व्रतस्यास्यैवसामर्थ्याद्बटुकःसोपिनूतनः अभून्मंगलभूपस्यमंत्री
तवयथागुरुः भुक्त्वाथसकलान्भोगान्मंगलोभूभुजांवरः सपुनःस्वर्गमेत्याभून्नक्षत्रंविष्णुदैवतं नारदउवाच एत
त्तेकथितंशक्रव्रतानामुत्तमंव्रतं यत्कथाश्रवणेनापिलभतेवांछितंफलं प्रयागमिवतीर्थेषुदेवेषुभगवानिव नदी
षुचयथागंगाव्रतेषुचतथाव्रतं धर्मंचार्थंचकामंचमोक्षंचयदिवांछसि तदेतच्चव्रतंशक्रकुरुश्रद्धासमन्वितः श्रीकृ
ष्णउवाच व्रतमिदमथचक्रेनारदेनोपदिष्टंसुरपतिरपियस्माद्वांछितार्थंसलेभे त्वमपिकुरुनथैतद्धर्मसूनोयथास्याद
भिमतफलसिद्धिःपुत्रपौत्रादिवृद्धिःधनंधान्यंधरांधर्मंकीर्तिमायुर्यशःश्रियं तुरंगान्दंतिनःपुत्रान्महालक्ष्मीःप्रयच्छति
इतिभविष्योक्तमहालक्ष्मीव्रतं ॥ ॥
अस्योद्यापनंव्रतोद्यापनकौमुद्यां पूर्वोक्तविधिनाषोडशवर्षपर्यंतं व्रतं विधायोद्यापनंकार्यं तिथ्यादिसंकीर्त्यात्मनो
ऽखिलपापक्षयपूर्वकसकलदुःखदौर्भाग्यनिरसनधनधान्यैश्वर्यपुत्रपौत्राद्यभिवृद्धिद्वारा श्रीमहालक्ष्मीप्रीत्यर्थमा
चरितमहालक्ष्मीव्रतोद्यापनंकरिष्ये आचार्यंवृत्वा सर्वतोभद्रपूजान्वितंपूजनंविधाय रात्रौजागरणंचकृत्वा प्रातः
रग्निंप्रतिष्ठाप्यअन्वादध्यात् प्रधानंमहालक्ष्मींश्रीसूक्तेन प्रत्यृचंकमलैःपुनर्घृताक्तपायससघृतबिल्वादिद्रव्येण

प्रत्येकमष्टोत्तरशतसंख्याकाहुतिभिर्लक्ष्मीमंत्रेणपश्चेमंडलदेवताश्चाज्येनएकैकयाहुत्याएवंहोमंकृत्वा आचार्यसं
पूज्यपीठंगांशय्यादिकंचदत्त्वा षोडशमिथुनानि वस्त्रादिभिः संपूज्य सूर्पेषोडशनानाविधभक्ष्याणिचंदनताल्टं
तनाडरक्षपत्रपूगपूर्णफलनिचयंनिक्षिप्यसूर्पेणाच्छादयात् क्षीरोदार्णवेत्यादिमंत्रेणवायनंदत्त्वा ब्राह्मणान्संत
र्प्याशिषोगृहीत्वाभुंजीतेतिनिसंक्षेपः अथमहालक्ष्मीव्रतस्यागमपुराणोक्तव्रतविधिः तत्रादौ भाद्रशुक्लाष्टम्यां
प्रातरुत्थाय प्रातःषोडशकृत्वोंघ्रीकरौमुखंचप्रक्षाल्य स्नानादिकंविधाय संकल्पंकृत्वा पूजनं कुर्यात् महा
लक्ष्म्याश्चंदनादिनाप्रतिमांविधाय तदग्रेतंतुषोडशसंसिद्धषोडशग्रंथिसंयुतं सूत्रं लक्ष्म्यैनमइतिमंत्रेण प्रतिग्रं
थ्यभिमंत्रितंसंस्थाप्यलक्ष्मीपूजनंडोरकपूजनंचकृत्वा हस्ते डोरकबंधनंकुर्य्यात् तत्रमंत्रः धनंधान्यंधरांहर्म्यंकी
र्तिमायुर्यशःसुखं तुरगान्दंतिनःपुत्रान्महालक्ष्मिप्रयच्छमे मंत्रेणानेनबद्ध्वाथडोरकंदक्षिणेकरे कांडानिषो
डशादायदूर्वायाश्चाक्षतानिच एकचित्तःकथांश्रुत्वापूजयेत्तच्चडोरकं ततस्तुप्रातरारभ्ययावत्स्यादसिताष्टमी
तावत्प्रक्षाल्यतद्धस्तपादादीनिकथांतथा शृणुयात्प्रत्यहंतावत्तत्संख्यैरक्षतादिभिरिति अथलक्ष्मीपूजनविधिः
तत्राष्टदलंविधायपंचदशोपचारैर्लक्ष्मींपूजयेत् तदुक्तं सारसंग्रहे आवाहनंचासनंस्यादर्घ्यपाद्याचमानिच
मधुपर्काभिषेकौचवस्त्रालंकारचंदनं पुष्पंधूपंदीपभोज्येप्रोद्वासनमथापिच एतानिमंत्रवित्कुर्यादृक्पंचदशाके
नाहि अथप्रयोगः प्रणवेनश्रीबीजेनवा प्राणायामत्रयं कृत्वा ऋष्यादिस्मरणपूर्वकमंगन्यासंकुर्य्यात् आ
नंदकर्दमचिक्लीतपुत्रेभ्यऋषिभ्योनमोमुखे अनुष्टुप्बृहतीत्रिष्टुप्प्रस्तारपंक्तिछंदोभ्योनमोहृदि श्री
विभावसुदेवताभ्यांनमइति विन्यस्य विध्यनुसारेण विनियोगमुक्त्वा हिरण्मय्यैनमोहृदया
यनमः चंद्रायैनमःशिरसेस्वाहा रजतस्रजायैनमः शिखायैवषट् सुवर्णस्रजायैनमःकवचायहुं

हिरण्यस्त्रजायैनमोनेत्रत्रयायवौषट् हिरण्यवर्णायैनमअस्त्रायफट् इतिषडंगमंत्रान्हृदयादिषट्स्थाने अंगु
ष्ठादिपदेष्वंगुष्ठादिकरतलांतकरयोर्यथास्थितान् हृदयादिषडंगेषु विन्यस्य हिरण्यवर्णामितिपंचदशभिर्न्यासा
न्कुर्यात् शिरसिहिरण्यवर्णामित्यादि १ नेत्रयोः ताम्मआवहइति २ कर्णयोः अश्वपूर्वामिति ३
नासायां कांसोस्मितामि ४ मुखेमनसइति ५ कर्दमेनेति ६ ऊर्वोः आपःसृजंत्विति ७ जान्वोःआर्द्रांसूर्या
मिति ८ जंघयोःआर्द्रांचंद्रामिति ९ पादयोः ताम्मइति एवमेताः प्रणवादिनमोंताविन्यस्य सरसिजनिल
येइतिध्यात्वा मानसपूजांतेचतुर्द्वार चतुरस्त्रत्रयावृतं अष्टदलकमलंपूजाचक्रंस्वपुरतोनिधायार्घ्यपात्रस्थापना
दिपीठार्चनांतेपीठशक्तीःपूजयेत् ॐविभूत्यैनमःकांत्यै सृष्ट्यै कीर्त्यै संतत्यै तुष्ट्यै पुष्ट्यै मध्ये ऋद्ध्यैनमः
ततःप्रतिमादौदेव्यावाहनाद्यर्घादि अथवा योगपीठन्यासं कृत्वा मूलमंत्रन्यासंकुर्यात् अस्याविद्याया भृगुर्ऋ
षिस्त्रिष्टुप्छंदः श्रीर्देवतान्यासेविनियोगः भृगवेऋषयेनमःशिरसि त्रिष्टुप्छंदसेनमोमुखेश्रीदेवतायैनमोहृदये
शंबीजायनमोगुह्ये ईंशक्तयेनमः पादयोः रंकीलकायनमोनाभौ श्रांअंगुष्ठाभ्यांनमः श्रींतर्जनीभ्यां
नमः श्रूंमध्यमाभ्यांनमः श्रैंअनामिकाभ्यांनमः श्रौंकनिष्ठिकाभ्यांनमः श्रःकरतलकरपृष्ठाभ्यांनमः श्रां
हृदयायनमः श्रींशिरसेस्वहा श्रूंशिखायैवषट् श्रैंकवचायहूं श्रौंनेत्रत्रयायवौषट् श्रःअस्त्रायफट् मूले
नव्यापकंकुर्यात् ध्यानं कांत्याकांचनसन्निभांहिमगिरिप्रख्यैश्चतुर्भिर्गजैर्हस्तोत्क्षिप्तहिरण्मयामृतघटैरासिच्य
मानांश्रियं बिभ्राणांवरमब्जयुग्ममभयंहस्तैःकिरीटोज्ज्वलां क्षौमाबद्धनितंबबिंबललितांवंदेरविंदस्थिताम् इ
तिध्यात्वामनसा संपूज्य मूलमंत्रंजपित्वा गुह्यातिमंत्रेणसंपूज्यअर्घ्यस्थापनादिकृत्वा बाह्यपूजामारभेत् त
त्रतांत्रिकवैदिकवाध्यानंकृत्वा प्रतिमादिप्राणप्रतिष्ठावाहनादिकंकुर्यात् तद्यथा हिरण्यवर्णांहरिणींसु

वर्णरजतस्रजं चंद्रांहिरण्मयींलक्ष्मींजातवेदोममावह १ महालक्ष्मिसमागच्छपद्मनाभपदादिह यथोपचा
रपूजेयंत्वदर्थेदेविनिर्मितेति मूलेनावाहनंकुर्यात् तवायंमहिमेति आलयस्तेहिकथितइतिमूलेनस्थापनं
सर्वांतर्यामिणीत्यासनं अस्मिन्वरासनेइतिप्रतिष्ठापनं अनन्यातवेतिसान्निरोधनं अज्ञानाद्दुर्मदत्वादितिसंमु
खीकरणं दृशापीयूषेतिस्थिरीकरणं अभक्त्यावाङ्मनइतिअवगुंठनं ततःषडंगेनसकलीकरणं धेनुमुद्रयाअ
मृतीकरणं महामुद्रयापरमीकरणं ततःप्राणप्रतिष्ठांकृत्वाआसनंदद्यात् तांमआवह श्रीलक्ष्म्यैनमःइद
मासनं अथअर्घ्यंःतापत्रयहरामिति अश्वपूर्वांरथमध्यांहस्तिनादप्रमोदिनीं श्रियंदेवीमुपह्वयेश्रीर्मादेवीजु
षतां श्रीरेषतेअर्घ्यंःस्वाहा ततःपाद्यं यन्नक्लिलेशेतिकांसोस्मितांहिरण्यप्राकारामार्द्रां ज्वलंतींतृप्तांतर्पयं
तीं पद्मेस्थितांपद्मवर्णांतामिहोपह्वयेश्रियं श्रीरेतत्ते, पाद्यं अथाचमनीयं येवेदानामपीति चंद्रांप्रभासां
यशसाज्वलंतीं श्रियंलोकेदेवजुष्टामुदारां तांपद्मिनीमिंहशरणमहंप्रपद्ये अलक्ष्मीर्मेनश्यतांत्वांवृणोमि मू
लेनश्रीरेतत्तेआचमनीयं अथमधुपर्कः सर्वकालुष्यहीनेतिपठित्वा आदित्यवर्णेतपसोधिजातोवनस्पतिस्तववृ-
क्षोथविल्वः तस्यफलानि तपसानुदंतुमायाअंतरायाचबाह्याअलक्ष्मीः श्रीरेषतेमधुपर्कःस्वधा ततःपुनराचम
नीयंस्वधा स्नानं परमानंदबोधाब्धिपइति उपैतुमांदेवसखः कीर्तिश्चमणिनासह प्रादुर्भूतोसिराष्ट्रे
स्मिन्कीर्तिमृद्धिंददातुमे श्रीरेतत्ते स्नानंनमः ततः पुनराचमनीयं ततोवस्त्रं मयाचित्रेति यमाश्रित्येति
तंतुसंवानमितिच क्षुत्पिपासामलांज्येष्ठामलक्ष्मींनाशयाम्यहं अभूतिमसमृद्धिंचसर्वान्निर्णुदमेगृहात् श्रीरे
तत्तेवासोनमः ततोभूषणानि स्वभावसुंदरेति गंधद्वारांदुराधर्षांनित्यपुष्टांकरीषिणीं ईश्वरींसर्वभूतानां
तामिहोपह्वयेश्रियं श्रीरेतत्तेभूषणंनमः ततश्चंदनं मनसः काममाकूतिंवाचः सत्यमशीमहि पशूनां

रूपमन्नस्यमयिश्रीः श्रियतांयशः मलयाचलसंभूतंनानापन्नगसेवितं शीतलंवहुलामोदंचंदनंप्रतिगृह्यतां
श्रीरेपतेगंधःततोक्षताःअक्षताश्चसुरश्रेष्ठकुंकुमाक्ताःसुशोभनाःगृहाणदेवदेवेशिमयादत्तानुभक्तितः श्रीरेतेतेअक्ष
ताः ततःपुष्पाणि नानापरिमलामोदमुक्तालिकुलसंकुलं आनंदिनंदनाद्यानपद्मायैकुसुमंनमः कर्दमेनप्र
जाभूतामयिसंभ्रमकर्दम श्रियंवासयमेकुलेमातरंपद्ममालिनीं श्रीरेतानितेपुष्पाणिवौषट् ततःपंचपुष्पांजलीं
दत्वा पंचावरणपूजांकुर्यात् कर्णिकायांषडंगानिपूज्यांतः अष्टदले दिग्दलेषु वासुदेवायनमःसंकर्षणाय
नमः प्रद्युम्नायनमः अनिरुद्धायनमः हिमपीततमालेंतनीलाभान्पीतवाससः शंखचक्रगदापद्मचतुर्भुजान्पूज
येत् ततोविदिग्दलेषु सनकाय सलिलाय गुग्गुलवे कुरंटकाय इतिसंपूज्य. देव्यादक्षिणे शंखनिधयेव
सुधारासहिताय देव्यावामे वसुमतीसहितायपद्मनिधये तथाच यजेच्छंखनिधिंदेव्यादक्षिणेदयितान्वितं
मुक्तामाणिक्यसंकाशौकिंचित्स्मितमुखांबुजौ अन्योन्यालिंगनपरौशंखपंकजधारिणौ वामेस्याःपंकजनिधिं
प्रिययासहितंयजेत् सिंदूराभौभुजाश्लिष्टौरक्तपद्मदलान्वितौ निःसरद्रत्नवर्षाभ्यापद्माभ्यांमूर्ध्निलांछितौ सुदले
पंकजनिभांनत्वावसुमतीमिति इतिसंपूज्य अभीष्टेतिसंप्रार्थ्य हस्तौप्रक्षाल्य तृतीयावरणपूजां कुर्यात् व
लाकायैनमः विमलायैनमः कमलायैनमः वनमालिकायैनमः विभीषणायैनमः मालिकायैनमः शां
कर्यैनमः वसुमालिकायैनमः पंकजधारिण्यैनमः मुक्ताहारसमप्रभा एताःसंपूज्य मूलेनस्वेष्टदेवंसंपूज्य
मूलेनपुष्पांजलिंदत्वा इंद्रादिपूजनं वज्रादिपूजनंकृत्वा पुष्पांजलिंदद्यात् गंधसंभारसन्नद्धपृथुवस्तुसमुद्भ
वं सुरासुरनरानंदिधूपोयंप्रतिगृह्यतां आपःसृजंतुस्निग्धानिचिक्लीतवसमेगृहे निजांदेवींमातरं श्रियंवासयमे
कुले लक्ष्म्यैनमः धूपंसमर्पयामीति धूपः मार्तंडमंडलाखंडचंद्रबिंबाग्नितेजसां निधानंदेविदीपोयंनिर्मितस्त

वभक्तितः आर्द्रांपुष्करिणींपुष्टिंसुपर्णांहेममालिनीं सूर्यांहिरण्मयींलक्ष्मींजातवेदोममावह इतिदीपः देव
तालयपातालभूतलाधारधान्यजं षोडशाकारसंभारंनैवेद्यंतोश्रियेनमः आर्द्रांयस्करिणींयष्टींपिंगलांपद्ममालि
नीं चंद्रांहिरण्मयींयष्टींजातवेदोममावह इतिनैवेद्यं स्नानादिकंविधायापियतःशुद्धिरवाप्यते एतदाच
मनीयंमेमहालक्ष्मिविधीयतां इत्युत्तरापोशानं इदंफलमितिफलं पातालतलसंभूतवदनांभोजभूषणं ना
नागुणसमाकीर्णंतांबूलंदेवितेनमः इतितांबूलं हिरण्यगर्भामितिदक्षिणा श्रियंजातइतिनीराजनं यानिकानिचे
त्येकप्रदक्षिणा ततोनमस्कारः ततः श्रीसूक्तं पठित्वाप्रार्थनां कुर्यात् एवंप्रत्यहं पूजनं विधाय समाप्तिदि
नें कृष्णाष्टम्यां महापूजां कुर्य्यात् अथ कृष्णाष्टमीप्रयोगः नक्तं स्नानं विधाय शुक्लांबरधरः पूजागृहंगत्वा
आसनोपरि पूर्वमुखउपविश्य श्वेतवस्त्रेऽष्टदलं विलिख्य तत्कर्णिकायां गजकुंभस्थसलिलासि
च्यमानां लक्ष्मीं संलिख्य पुष्पांजलिदानांतमुक्तपूजनं कृत्वा विष्णोर्वक्षसियापद्मेशंखचक्रेतथांब
रे लक्ष्मिनित्यायथासित्व मयिनित्यातथाभवेति संप्रार्थ्य उत्तार्य्य डोरकंवाहौलक्ष्म्या
पार्श्वेनिवेदयेत् लक्ष्मिदेविगृहाणत्वंयन्मयाडोरकंधृतं व्रतंसंपूर्णतांयातुकृपाकार्य्यामयित्वयेति ततोवायनदा
नं षोडशपिंडान्षोडशदीपांश्चदद्यात् तत्रमंत्रः इंदिराप्रतिगृह्णातिइंदिरावैददातिच इंदिरातारिकोभाभ्यामिं
दिरायैनमोनमइतिमूलेनार्घ्यंदत्त्वा तत्संख्यान्गोधूमचूर्णदीपान् पिंडांश्च दत्त्वारात्रौजागरणंकृत्वा चंद्रोदयेफ
लादियुक्तेनशंखेनार्घ्यंदद्यात् नमोस्तुतेनिशानाथलक्ष्मीभ्रातर्नमोस्तुते व्रतंसंपूर्णतांयातुगृहाणार्घ्यंखगोत्तम
ततोनमस्कारंकृत्वा जानुभ्यामवनींगत्वाप्रार्थयेत् क्षीरोदार्णवसंभूतेकमलेकमलालये प्रयच्छकामान्मेसर्वान्वि
ष्णोर्वक्षस्थलालये पुत्रान्देहियशोदेहिसौख्यंसौभाग्यमेवच कालिकालिमहाकालिविकरालिनमोस्तुते त्रैलोक्य

जननित्राहिवरदेभक्तवत्सले एकनाथेजगन्नाथेजमदग्निप्रियेऽव्यये रेणुकेत्राहिमादेविरामममातःशिवंकुरु वै
देहित्राहिमांसीतेप्रसीदपुरुषोत्तमे कपालकर्त्तिकाशूलडमरुव्यग्रहस्तके श्रियंकुरुमहालक्ष्मिमश्रियस्त्वाशुनाश
येति वंदारवीरसुरवृंदकिरीटकोटीरोचच्छटाग्निपरिकल्पितरत्नदीपं देवित्वदीयचरणंशरणंजनानांसेवामहेसक
लमंगलवर्द्धनाय उत्फुल्लकैरवदलायतलोचनायैगंडोल्लसन्मटुलकुंडलमंडितायै राकाशशिप्रतिभटाननकोमला
यैतस्यैनमःकमललोचनवल्लभायै सद्भक्तकल्पलतिकांहारिकंठभूषांकेयूरहेमकटकोज्वलकंकणांकां संसारसाग
रमुखेपततोममाद्यदेहित्वदीयकरयाष्टिमनंगमातः दृष्ट्यादेविजनायया पिविविधाब्रह्माधिपत्यंगतः विष्णोर्वक्षसि
याचकारतरलालीलाब्जमालाभ्रमं क्लेशाग्निप्रहितत्वदीयचरणद्वंद्वाब्जसेवारतं कारुण्यामृतसारपूरितदृशामाम
द्यापश्यपेश्वरि मल्लीविफुल्लकुसुमोज्ज्वलमध्यभागधाम्मिल्लभारजिततारकचित्रताम्रा उत्तप्तहेमनिकषोज्वलकायका
तिर्लक्ष्मीःस्वयंप्रणमतांश्रियमातनोतु इतिमहालक्ष्मींस्तुत्वा प्रातर्विसर्जयेत् विसर्जनमंत्रस्तु ताम्मआव
हजातवेदोलक्ष्मीमनपगामिनीं यस्यांहिरण्यंप्रभूतगावोदास्योश्वान्विंदेयंपुरुषानहं पंकजदेविसंत्यज्यममवे
श्मनिसंविश यथासपुत्रभृत्योऽहंसुखीस्यांत्वत्प्रसादतः इतिदेवीविसर्जनं याश्रीःपद्मासनस्थाविपुलकटि
तटीपद्मपत्रायताक्षी गंभीरावर्तनाभिस्तनभरनमिताशुभ्रवस्त्रोत्तरीया लक्ष्मीर्दिव्यैर्गजेंद्रैर्मणिजलसलिलैः स्नापि
ताहेमकुंभैः नित्यंसापद्महस्ताममवसतुगृहेदिव्यमांगल्ययुक्ता ॥ अथनारदीयपुराणोक्तं महालक्ष्मीव्रतं श्र
थेनांतुसमारभ्यव्रतंषोडशवासरं महालक्ष्म्याःसमुद्दिष्टंसर्वसंपद्विवर्द्धनं करिष्येऽहंमहालक्ष्मिव्रतंतेत्वत्परायण
तदविघ्नेनमेयातुसमाप्तिंत्वत्प्रसादतः इत्युच्चार्यततोबद्ध्वाडोरकंदक्षिणेकरे षोडशग्रंथिसहितंगुणैःषोडशभिर्युतं त
तोन्वहंमहालक्ष्मींगंधाद्यैरर्चयेद्व्रती यावत्कृष्णाष्टमींतत्रचरेदुद्यापनंसुधीः वस्त्रमंडपिकांकृत्वासर्वतोभद्रमंडले कल

शसुप्रतिष्ठाप्यदीपमुद्योतयेत्ततः उत्तार्य्यडोरकंबाहोःकुंभस्यादौनिवेदयेत् चतस्रःप्रतिमाःकृत्वासौवर्णास्तल्स्व
रूपिणीः स्नपनंकारयेत्तासांजलैः पंचामृतैस्तथा उपचारैःषोडशभिःपूजयित्वाविधानतः जागरस्तत्रकर्त्तव्यो
गीतवादित्रनिःस्वनैः ततोनिशीथेसंप्राप्तेऽभ्युदितेमृतदीधितौ कृत्वार्घ्यंचंदनद्रव्यैःश्रीखंडाद्यैर्विधानतः चंद्रमंड
लसंस्थायैमहालक्ष्म्यैप्रदापयेत् क्षीरोदार्णवसंभूतेकमलेकमलालये विष्णुवक्षस्थलस्थेमेसर्वकामप्रदाभव
एकनाथेजगन्नाथेजमदग्निप्रियेऽव्यये रेणुकेत्राहिमांदेविरामममातःशिवंकुरु मंत्रैरेतैर्महालक्ष्मींप्रार्थ्यश्रोत्रिययो
पितः सम्यक्संपूज्यस्रग्गंधवासोयावककज्जलैः संभोज्यजुहुयादग्नौविल्वपत्रकपायसं तदलाभेघृतंविप्रग्रहे
भ्यःसमिधस्तिलान् मृत्युंजयायचपुरंसर्वरोगप्रशांतये चंदनंतालपत्रंचपुष्पमालांतथाक्षतान् दूर्वांकौसुंभसू
त्रंचपूगंश्रीफलमेवच भक्ष्याणिचनवेसूर्पेप्रतिद्रव्यंतुषोडश समाच्छाद्यान्यसूर्पेणव्रतीदद्यात्समंत्रकं क्षीरोदा
र्णवसंभूतालक्ष्मीचंद्रसहोदरा व्रतेनानेनसंतुष्टाभवताद्विष्णुवल्लभा चतस्रःप्रतिमास्तास्तुश्रोत्रियेभ्यःसमर्पयेत्
ततस्तुचतुरोविप्रान्षोडशाथसुवासिनीः मिष्टान्नंप्राशयित्वातुविसृजेत्सदक्षिणान् समाप्तनियमःपश्चाद्भुंजी
तेष्टैःसमन्वितः भुक्त्वेष्टानैहिकान्कामान्लक्ष्मीलोकेवसेच्चिरं एषाशोकाष्टमीचोक्तायस्यांपूर्णैरमाव्रतं अत्राशो
कस्यपूजास्यादेकभक्ततयास्मृतं कृत्वाशोकव्रतंनारीह्यशोकाजन्मजन्मनि यत्रकुत्रापिसंजातानात्रकार्य्याऽवि
चारणेति इत्यशोकाष्टमीव्रतं सर्वास्वष्टमीषुप्रोक्तमप्याश्विनकृष्णाष्टम्यां मेवकार्य्यं तदुक्तंहेमाद्रावादित्यपुराणे
अष्टमीषुचसर्वासुपूजनीयाह्यशोकिका गंधमाल्यनमस्कारधूपदीपान्नसंपदा तस्मिन्नहनियाभुंक्तेनक्तमिंदुविवर्जि
तं भवत्यथविशोकासायत्रयत्राभिजायते अष्टमीषुचसर्वासुनचेच्छक्नोतिवैमुने प्रौष्ठपद्यामतीतायांयास्यात्कृ
ष्णाष्टमीद्विज तत्रकार्य्यंव्रतंचैतत्सर्वकामफलप्रदं इत्यशोकाष्टमीव्रतं इयंशिवाष्टमीलिंभविष्योत्तरे कन्यागते

सवितरिकृष्णपक्षेष्टमीचया साचपुण्यापापहराशिवस्यानंददायिनी स्नानंदानंजपोहोमःपितृदेवाभिपूजनं स
र्वंप्रीतिकरंस्याच्चप्रीतेतस्मिंस्त्रिलोचने आश्विनकृष्णनवम्यांरथनवमीव्रतं भविष्यपुराणे कृत्वैवाश्वयुजेमा
सिकृष्णपक्षेनराधिप नवम्यामुपवासंतुदुर्गांदेवींप्रपूजयेत् पुष्पधूपोपहारैस्तुब्राह्मणानांचतर्पणैः पूजंयि
त्वारथंकृत्वानानावस्त्रोपशोभितं शोभितंध्वजमालाभिःछत्रदर्पणचामरैः कृत्वास्वर्णमयींदुर्गांमहिषेशूलशो
भितां विन्यस्यरथमध्येतुपूजयेत्कृतलक्षणां नवम्यांभ्रामयित्वातुजलेदुर्गांनयेन्नृप तत्रजागरपूर्वंस्तुप्रदीपा
द्युपशोभितं प्रभातेस्नपनंकुर्यात्तद्भक्तानांचपूजनं रथंशोभासमायुक्तंभगवत्यैनिवेदयेत् भुक्त्वाचबांधवैःसार्द्धंप्र
णम्याध्यांगृहंव्रजेत् सर्वव्रतानांप्रवरंसर्वपापप्रणाशनं व्रतंरथनवम्याख्यंसर्वकामार्थसाधकं सर्वयज्ञेषुय
त्पुण्यंसर्वतीर्थेषुयत्फलं तत्फलंसकलंविंद्यान्नवमीव्रतपालनात् कल्पकोटिशतंसाग्रंविष्णुलोकेमहीयते त
तोभुंजन्महींसर्वांसार्वभौमोभवेदिह रत्नोपकरणैर्युक्तांकृत्वादारुमयींशुभां शय्यांनिवेदयेद्यस्तुभगवत्यैनराधिप
दुगूलतूलवस्त्राणांपलसंख्यातुयावती तावद्वर्षसहस्राणिदुर्गालोकेमहीयते वृषंशूलांकितंयस्तुभगवत्यैनिवे
दयेत् आसप्तसंततिकुलंगृह्यदेव्यालयंव्रजेत् दत्वोभयमुखींगांचभगवत्यैसुशोभनां सप्तद्वीपांधरांदत्वाय
त्फलंतदवाप्नुयात् पादद्वयंशिरोर्द्धंचयावद्वत्सस्यनिर्गतं तावद्द्यौःपृथिवीज्ञेयादातास्याश्चमहीप्रदः इतिरथ
नवमीव्रतं अत्रशय्यादिदानानिस्वतंत्राणीतिफलश्रुतेः अथाश्विनकृष्णनवम्यां महालयश्राद्धंस्कांदे सेतुखंडे
नवम्यांयस्तिथौमर्त्यः कुर्याच्छ्राद्धंमहालये नवतिःकल्पसाहस्रंतृप्यंतिपितरोस्यवै संततिंचाप्यविच्छिन्नां
दद्युःपितृगणाःसदा अत्रैवनवम्यामन्वष्टकाश्राद्धंकात्यायनः अन्वष्टकासुनवभिःपिंडैःश्राद्धमुदाहृतं पित्रा
दिमातृमध्यंचततोमातामहांतकं हेमाद्रौछागलेयः केवलास्तुक्षयेप्रोक्तावृद्धावादौप्रकीर्त्तिताः अन्वष्टकासु

मध्यस्थानांत्याःकार्यास्तुमातरः पृथ्वीचंद्रोदये ब्रह्मांडपुराणे पितॄणांप्रथमंदद्यान्मातॄणांतदनंतरं ततोमा
तामहानांचअन्वष्टक्येक्रमःस्मृतः दीपिकायांमातुःश्राद्धमादौकर्त्तव्यमित्युक्तं निर्णयामृते मैत्रायणीयगृह्य
परिशिष्टेअन्वष्टक्यंतुक्रमशोमातृपूर्वंतदिष्यते अत्रशाखाभेदेन व्यवस्थेति पृथ्वीचंद्रोदयः जीवत्पितृकवि
षयमितिनिर्णयदीपः इदंचजीवत्पितृकेणापिकार्य्यं अन्वष्टक्यंगयाप्राप्तौसत्यांयच्चमृतेहनि मातुःश्राद्धंसु
तःकुर्य्यात्पितर्यपिचजीवति यद्यपि जीवत्पितृकस्य पंचाष्टकाअवश्यंकर्त्तव्यास्तथाप्यशक्तस्येयमावश्यकी
प्रौष्ठपद्यष्टकाभूयःपितृलोकेभविष्यतीति हेमाद्रौपाद्मोक्तेः यत्तु इयंमातृनवमीतिकथ्यते सर्वासामेवमातॄ
णांश्राद्धंकन्यागतेरवौ नवम्यांहिप्रदातव्यंब्रह्मलब्धवरायतइतिसूतेनावश्यकोक्तेश्च अत्रसर्वासामित्युक्तेः मा
तरिजीवत्यामपिसपत्नमात्रादिभ्योदद्यात् तन्मरणेसतितस्यैताभ्यश्चदद्यादित्युक्तंजीवत्पितृनिर्णये सर्वैरप्या
चार्य्यैः अत्रभर्तृमरणोत्तरंमातामृता तस्याः श्राद्धंनकार्य्यमितिकेचिदाहुः श्राद्धंनवम्यांकुर्य्यात्तुमृतेभर्तरिलुप्यते
तदेतन्निर्मूलत्वान्मूर्खप्रतारणमात्रं श्राद्धदीपिकायांब्राह्मे पितृमातृकुलोत्पन्नायाःकाश्चनमृताःस्त्रियः श्राद्धार्हामातरो
ज्ञेयाःश्राद्धंतत्रप्रदीयतेइति अत्रदेशाचाराद्व्यवस्था इदंचानुपनीतेनापिकार्य्यं तदुक्तंश्राद्धशूलपाणौ मात्स्ये अ
मावस्याष्टकाकृष्णपक्षपंचदशीषुचेत्यभिधाय एतच्चानुपनीतोपिकुर्यात्सर्वेषुपर्वसु श्राद्धंसाधारणंनामसर्वकाम
फलप्रदं भार्य्याविरहितोप्येतत्प्रवासस्थोपिनित्यशः शूद्रोपिमंत्रवत्कुर्य्यादनेनाविधिनाबुधइति तथाग्निपुराणे
अन्वष्टकासुवृद्धौचगयायांचक्षयेहनि अत्रमातुःपृथक्श्राद्धमन्यत्रपतिनासहेति यत्तु तमिस्रपक्षनवमीपुण्या
भाद्रपदेहिया चत्वारःपार्वणाःप्रोक्ताःपितृपक्षेमनीषिभिरिति तद्देशाचारतोव्यवस्थितं इदंचजीवत्पितृकेणापि
सपिंडकंकार्य्यं हेमाद्रौविष्णुधर्मोत्तरे अन्वष्टकासुचस्त्रीणांश्राद्धंकार्य्यंतथैवचेत्युपक्रम्य पिंडनिर्वापणंकार्य्यं

तस्यामपिचसत्तमेस्युक्तत्वात् तस्यामन्वष्टकायामित्यर्थः अपिशब्देनतीर्थमहालयप्रत्याब्दिकानांग्रहणं तेनगु
र्विणीपतेरप्येतेषुपिंडदानंकार्यंभवति अत्रातिदेशादेव पिंडदानेप्राप्ते गुर्विणीपतित्वादिप्रयुक्तनिषेधंप्रतिवचन
स्यसर्वार्थत्वात् मातृश्राद्धेसुवासिनीपूजनमुक्तंमार्कंडेयपुराणे मातुःश्राद्धेतुसंप्राप्तेब्राह्मणैःसहभोजनं सुवासि
न्यैप्रदातव्यमितिशातातपोब्रवीत् भर्तुरग्रेमृतानारीसहदाहेनवामृता तस्याःस्थानेनियुंजीतविप्रैः सह
सुवासिनीं तत्रैव मदालसावाक्यं स्त्रीश्राद्धेषुप्रदेयाःस्युरलंकाराश्चयोषिते मंजीरमेखलादामकर्णिकाकंक
णादयः अत्राशक्तावनुकल्पमाहाश्वलायनः अनडुहोयवसमाहरेत् अग्निनावाकृच्छ्रमुपोषेदेषोष्टकेतितत्वेच
नष्टकल्पादिति हेमाद्रौपितामहः अमावास्याव्यतीपातपौर्णमास्यष्टमीषुच विद्वान्श्राद्धमकुर्वाणोनरकंप्र
तिपद्यते अकरणेप्रायश्चित्तमुक्तंस्मार्तविधाने एभिर्ऋग्भिर्जपेन्मंत्रंशतवारंतुतद्दिने अन्वष्टक्यंयदाशून्यंसंपूर्णं
यातिसर्वदेति अस्यामेवनवम्यां विल्वशाखायांदेवीबोधनमुक्तं देवीपुराणे कन्यायांकृष्णपक्षेतुपूजयित्वार्द्र
भेदिवा नवम्यांबोधयेद्देवींगीतवादित्रनिःस्वनैरिति अथदशम्यादिमहालयपक्षमाह यत्तु कृष्णपक्षेदशम्या
दौवर्जयित्वाचतुर्दशीं श्राद्धप्रशस्तास्तिथयोयथैतानतथेतराइतिप्रातिपदादिमहालयपक्षाणामप्रतिकर्षमाह कात्या
यनः अत्रापरपक्षांतराणामपिनित्यत्वासिद्धे गौतमादिवचनैकवाक्यतया पंचम्यादिकल्पेसिद्धे शक्तेनप्रतिपद
मारभ्य तदशक्तौपंचमीमारभ्य दशमीमारभ्यवा तदशक्तावेकस्यामपि तिथौ श्राद्धमवश्यंकर्तव्यमितिसिद्धं
सकृत्करणादेवाश्विनापरपक्षादेषांभेदः तत्रसर्वत्रदेशाचारतोव्यवस्था एकाहपक्षेऽपिमृताहतिथिरावश्यकी यदाहुः
आषाढ्याःपंचमेपक्षेकन्यासंस्थेदिवाकरे मृताहनिपुनर्योवैश्राद्धंदास्यतिमानवः तस्यसंवत्सरंयावत्तृप्ताःस्युः
पितरोध्रुवमिति अत्रैवहस्तादित्यखंजनदर्शनमुक्तंज्योतिषे हस्तगतेऽम्बुजबंधौपश्येद्यदिखंजनंनृपोयांतं पश्येत्त

मध्यस्थानांत्याःकार्यास्तुमातरः पृथ्वीचंद्रोदये ब्रह्मांडपुराणे पितॄणांप्रथमंदद्यान्मातॄणांतदनंतरं ततोमा
तामहानांचअन्वष्टक्येक्रमःस्मृतः दीपिकायांमातुःश्राद्धमादौकर्तव्यमित्युक्तं निर्णयामृते मैत्रायणीयगृह्य
परिशिष्टेअन्वष्टक्यंतुक्रमशोमातृपूर्वंतादिष्यते अत्रशाखाभेदेन व्यवस्थेति पृथ्वीचंद्रोदयः जीवत्पितृकवि
पचामितिनिर्णयदीपः इदंचजीवत्पितृकेणापिकार्य्यं अन्वष्टक्यंगयाप्राप्तौसत्यांयच्चमृतेहनि मातुःश्राद्धंसु
तःकुर्य्यात्पितर्यपिचजीवति यद्यपि जीवत्पितृकस्य पंचाष्टकाअवश्यंकर्तव्यास्तथाप्यशक्तस्येयमावश्यकी
प्रौष्ठपद्यष्टकाभूयःपितृलोकेभविष्यतीति हेमाद्रौपाद्मोक्तेः यत्तु इयंमातृनवमीतिकथ्यते सर्वासामेवमातॄ
णांश्राद्धंकन्यागतेरवौ नवम्यांहिप्रदातव्यंब्रह्मलब्धवरायतइतिसूतेनावश्यकोक्तेश्च अत्रसर्वासामित्युक्तेः मा
तरिजीवत्यामपिसपत्नमात्रादिभ्योदद्यात् तन्मरणेसतितस्यैताभ्यश्चदद्यादित्युक्तंजीवत्पितृनिर्णये सवर्णया
चार्य्यैः अत्रभर्तृमरणोत्तरंमाताम्रृता तस्याः श्राद्धंनकार्य्यमितिकेचिदाहुः श्राद्धंनवम्यांकुर्य्यात्तुमृतेभर्तरिलुप्यते
तदेतन्निर्मूलत्वान्मूर्खप्रतारणमात्रं श्राद्धदीपिकायांब्राह्मे पितृमातृकुलोत्पन्नायाःकाश्चनमृताःस्त्रियः श्राद्धार्हामातरो
ज्ञेयाःश्राद्धंतत्रप्रदीयतेइति अत्रदेशाचाराद्व्यवस्था इदंचानुपनीतेनापिकार्य्यं तदुक्तंश्राद्धशूलपाणौ मात्स्ये अ
मावस्याष्टकाकृष्णापक्षपंचदशीषुचेत्यभिधाय एतच्चानुपनीतोपिकुर्यात्सर्वेषुपर्वसु श्राद्धंसाधारणंनामसर्वकाम
फलप्रदं भार्य्याविरहितोप्येतत्प्रवासस्थोपिनित्यशः शूद्रोपिमंत्रवत्कुर्य्यादनेनाविधिनाबुधइति तथाग्निपुराणे
अन्वष्टकासुवृद्धौचगयायांचक्षयेहनि अत्रमातुःपृथक्श्राद्धमन्यत्रपतिनासहेति यत्तु तमिस्त्रपक्षेनवमीपुण्या
भाद्रपदेहिया चत्वारःपार्वणाःप्रोक्ताःपितृपक्षेमनीषिभिरिति तद्देशाचारतोव्यवस्थितं इदंचजीवत्पितृकेणापि
सपिंडकंकार्य्यं हेमाद्रौविष्णुधर्मोत्तरे अन्वष्टकासुचस्त्रीणांश्राद्धंकार्य्यंतथैवचेत्युपक्रम्य पिंडनिर्वापणंकार्य्यं

तस्यामपिचसत्तमेत्युक्तत्वात् तस्यामन्वष्टकायामित्यर्थः अपिशब्देनतीर्थमहालयप्रत्याब्दिकानांग्रहणं तेनगु
र्विणीपतेरप्येतेपुपिंडदानंकार्यंभवति अत्रातिदेशादेव पिंडदानेप्राप्ते गुर्विणीपतित्वादिप्रयुक्तनिषेधंप्रतिवचन
स्यसर्वार्थत्वात् मातृश्राद्धेसुवासिनीपूजनमुक्तंमार्कंडेयपुराणे मातुःश्राद्धेतुसंप्राप्तेब्राह्मणैःसहभोजनं सुवासि
न्यैप्रदातव्यमितिशातातपोब्रवीत् भर्तुरग्रेमृतानारीसहदाहेनवामृता तस्याःस्थानेनियुंजीतविप्रैः सह
सुवासिनीं तत्रैव मदालसावाक्यं स्त्रीश्राद्धेपुप्रदेयाःस्युरलंकाराश्चयोपिते मंजीरमेखलादामकर्णिकाकंक
णादयः अत्राशक्तावनुकल्पमाहाश्वलायनः अनडुहोयवसमाहरेत् अग्निनावाकृच्छ्रमुपोपेदेपोष्टकेतितत्वेच
नष्टकल्पादिति हेमाद्रौपितामहः अमावास्याव्यतीपातपौर्णमास्यष्टमीपुच विद्वान्श्राद्धमकुर्वाणोनरकंप्र
तिपद्यते अकरणेप्रायश्चित्तमुक्तमृग्विधाने एभिर्द्युभिर्जपेन्मंत्रंशतवारंतुतद्दिने अन्वष्टक्यंयदाशून्यंसंपूर्णं
यातिसर्वदेति अस्यामेवनवम्यां विल्वशाखायांदेवीबोधनमुक्तं देवीपुराणे कन्यायांकृष्णपक्षेतुपूजयित्वार्द्र
भेदिवा नवम्यांबोधयेद्देवींगीतवादित्रनिःस्वनैरिति अथदशम्यादिमहालयपक्षमाह यत्तु कृष्णपक्षेदशम्या
दौवर्जयित्वाचतुर्दशीं श्राद्धेप्रशस्तास्तिथयोयथैतानतथेतराइतिप्रतिपदादिमहालयपक्षाणामप्रतिकर्पमाह कात्या
यनः अत्रापरपक्षांतराणामपिनित्यत्वासिद्धे गौतमादिवचनैकवाक्यतया पंचम्यादिकल्पेसिद्धे शक्तेनप्रतिपद
मारभ्य तदशक्तौपंचमीमारभ्य दशमीमारभ्यवा तदशक्तावेकस्यामपि तिथौ श्राद्धमवश्यंकर्तव्यमितिसिद्धं
सकृत्करणादेवाश्विनापरपक्षादेपांभेदः तत्रसर्वत्रदेशाचारतोव्यवस्था एकाहपक्षेऽपिमृताहतिथिरावश्यकी यदाहुः
आपाढ्याःपंचमेपक्षेकन्यासंस्थेदिवाकरे मृताहनिपुनर्योवैश्राद्धंदास्यतिमानवः तस्यसंवत्सरंयावत्तृप्ताःस्युः
पितरोध्रुवमिति अत्रैवहस्तादित्यखंजनदर्शनमुक्तंज्योतिपे हस्तगतेऽवुजवंधौपश्येद्यदिखंजनंनृपोयातं पश्येत्त

याागतस्यचक्षिप्रंमहीपतिर्वशयाति १ खंजनकोनामायंविहगस्तस्यावलोकनेप्रथमे प्रोक्तानियानिमुनिभिः
फलानितानियक्ष्येहम् २ समतभद्रस्तदनुप्रभद्रस्ततोनुभद्रोतिवलादिकश्च एषांचतुर्णामथखंजनानामाचक्ष्म
हेसंप्रतिलक्षणानि ॥ ३ ॥ यःकधरोरःशिरसासमंताद्बिभर्त्तिकार्ष्णसमंतभद्रः कृष्णेनवायःशिरसोरसाचेत्सतु
प्रभद्रःशितिकंठपृष्ठः ॥ ४ ॥ कंठोरसीयस्यचमेचकेस्तःसमंततश्चाविसितोनुभद्रः कृष्णाभवेत्कंठगतैक
रेखा यस्याथसोयंवलभद्रनामा ॥ ५ ॥ एवचतुर्णामपिकार्यसिद्धौ योयोभवेत्पूर्वतरःसमुख्यः
६ ॥ आकंठमुखात्कृष्णःसंपूर्ण.पूरयत्याशाः निंदितानाह आकारभद्रोगलमात्रकृष्णः सितानन.का
र्यविनाशनाय ७ अंगेहरिद्राद्रवसन्निकाशोगोमूत्रनामाखलुखंजरीटः निरीक्षितःप्राग्दिवसेप्रभूतंदु.खोदयंशं
सतियावदब्दम् ८ वाराहसहितायामाधिकृत्य अथसुरभिमधुकुसुमफलपादपसलिलांवुपूर्णेपु करितुरगयु
जाचप्रासोनद्युद्यानमूर्ध्निहर्म्येपु ९ गोगोष्ठसत्समागमयज्ञोत्सवपार्थिवद्विजसमीपे हस्त्यश्वतुरगशालाछत्रध्व
जचामरादेपु १० हेमसमीपसितांवरकमलोत्पलपूजितोपलितेषु दधिपात्रधान्यकूटेद्दष्टोभीष्टानिचेष्टतेविहगः
११ पंकेस्वादुधनानिगोरससंपच्चगोमयोपालितेतु शाद्वलकेवस्त्राप्तिः शकटस्थेदेशविभ्रमोभवति १२ गृह
पटलेपुभ्रंशोवक्रेवंधोःशुचारोगः पृष्ठेष्वजाविकानांप्रियसंगममावहत्याशु १३ महिषीगर्दभास्थिश्मशान
गृहकोणशर्कराद्दष्टः प्राकारशुचिविमलसुनियतमसोमरणदोभयदः १४ पक्षौधुन्वन्नशुभःखादन्प्रपिवन्वावा
रिवाहस्थःसूर्य्योदयेप्रशस्तोनिष्टकरःखंजनोऽस्तमये १५ वारिवाहोऽत्रजलप्रणालिका आगमांतरेऽपि आजेपु
गोपुगजवाजिमहोरगेपुराज्यप्रदःकुशलदःशुचिशाद्वलेपु भस्मास्थिकारिनखलोष्टतुपेपुदृष्टःकष्टंददातिनियतंख
लुखंजरीटः अथास्यदर्शनेपठनीयोमंत्रः नीलग्रीवशुभग्रीवसर्वकामफलप्रद पृथिव्यामवतीर्णोसिखजरीटनमो

स्तुते त्वंयोगयुक्तोमुनिपुत्रकस्त्वमदृश्यतामेषिशिखोद्गमेन त्वंदृश्यसेप्राट्टपिनिर्गतायांत्वंखंजनाश्चर्यमयोनमस्ते
आगमांतरे वित्तंब्रह्मणिकार्यसिद्धिरतुलाशक्रेहुताशेभयं याम्यामग्निभयंसुरद्विषिकलिर्लाभःसमुद्रालये वा
यव्यांवरवस्त्रमन्नसलिलंदिव्यांगनाचोत्तरे ऐशान्यांमरणंध्रुवंनिगदितादिग्लक्षणंखंजने तथा कुचेष्टितोयःकुव
पुःकुवेपोनिरीक्षितःखंजनक कदाचित् द्रष्टाविशेषात्परितोपयेच्चाकिंघातयेत्संचितदुष्कृतंतु मासंनभुंजीतशयी
तभूमौस्त्रियंनसेवेतादिनानिसप्त स्नायाज्जपेत्संजुहुयाच्चवह्नौपैष्टंपुमान्खंजनमर्चयेच्च वराहसहितायामपि नृप
तिरपिशुभप्रवेशेखगमवलोक्यमहीतलेविदध्यात् सुरभिकुसुमधूपयुक्तं शुभमभिनंदितमेवसिद्धं अशुभमपि
विलोक्यखंजरीटंद्विजगुरुसाधुसुरार्चनेसुयुक्तः नचनृपतेरशुभंभवेत्कथंचित्सप्तदिनानिनसप्तमांसभोजी ॥ आ
श्विनकृष्णदशम्यांमहालयश्राद्धं स्कांदे सेतुखंडे दशम्यांतुतिथौमर्त्यःश्राद्धंकुर्यान्महालये शतंकल्पसह
स्राणितृप्यंतिपितरोस्यवै संततिंचाप्यविच्छिन्नांदद्युःपितृगणाःसदा ॥ आश्विनकृष्णपक्षे इंदिरैकादशीव्र
तं नारदीये इषस्यैकादशींकृष्णामिंदिरांसमुपोष्यवै शालिग्रामशिलाग्रेतुमध्याह्नेश्राद्धमाचरेत् विष्णोः
प्रीतिकरंविप्रततःप्रातर्हरेर्दिने पद्मनाभंसमभ्यर्च्यभूदेवान्भोजयेत्सुधीः विसृज्यदक्षिणादत्वातांस्ततोश्नीतचस्वयं
एवंकृतव्रतोमर्त्योभुक्त्वाभोगानिहेप्सितान् पितृणांकोटिमुद्धृत्ययात्यंतेवैष्णवंपद स्कांदे सेतुखंडेऽपि एकादश्यांति
थौयस्तुश्राद्धंकुर्यान्महालये द्विशतंकल्पसाहस्रंतृप्यतिपितरोस्यये अथैतस्याएकादश्याः कथा ब्रह्म
वैवर्ते पाद्मेच युधिष्ठिरउवाच कथयस्वप्रसादेनममाग्रेमधुसूदन कृष्णायाचाश्विनेपक्षेकिंनामैकादशीतुसा
श्रीकृष्णउवाच आश्विनेकृष्णपक्षेतुइंदिरानामनामतः तस्याव्रतप्रभावेणमहापापंप्रणश्यति अधोयोनिग
तानांचपितृणांगतिदायिनी शृणुष्वावहितोराजन्कथांपापहरांशुभां यस्याःश्रवणमात्रेणवाजपेयफलंभवेत्

पुराकृतयुगेराजाबभूवरिपुसूदनः इंद्रसेनइतिख्यातोपुरीमाहिष्मतीपतिः सराज्यंपालयामासध
र्मेणयशसान्वितः पुत्रपौत्रसमायुक्तोधनधान्यसमन्वितः माहिष्मत्यधिपोराजा
विष्णुभक्तिपरायणः जपन्गोविंदनामानिमुक्तिदानिनराधिप कालनिनायविधिवदध्यात्मपरिचिंतकः ए
कस्मिन्दिवसेराज्ञिसुखासीनेसभासने अवतीर्य्यागतोधीमानंबरान्नारदोमुनिः तमागतमभिप्रेक्ष्यसमुत्थायकृ
तांजलिः पूजयित्वार्घ्यविधिनाचासनेसंन्यवेशयत् सुखोपविष्टः समुनिःप्रत्युवाचनृपोत्तमं कुशलंतवराजें
द्रसप्तस्वंगेषुवर्तते धर्मेमतिर्वर्ततेतेविष्णुभक्तिरतः सदा राजोवाच त्वत्प्रसादान्मुनिश्रेष्ठसर्वत्रकुशलंमम अ
द्यक्रतुक्रियाः सर्वाः सफलास्तवदर्शनात् प्रसादंकुरुविप्रर्षेब्रूह्यागमनकारण नारदउवाच श्रूयतांराजशा
र्दूलमद्वचोविस्मयप्रदं ब्रह्मलोकादहंप्राप्तोयमलोकंनरोत्तम शमनेनार्चितोभक्त्याचोपविष्टोवरासने धर्मशी
लः सत्यवतोभास्करंसमुपासते व्रतपुण्यप्रकर्तारोव्रतवैकल्यदोषतः सभायां श्राद्धदेवस्यमयादृष्टः पिता
तव कथितस्तेनसंदेशस्तन्निबोधनृपोत्तम इंद्रसेनइतिख्यातोराजामाहिष्मतीप्रभुः तस्याग्रेकथयब्रह्मन्स्थितंमां
यमसन्निधौ केनापिचांतरायेणपूर्वजन्मभवेनवै स्वर्गंप्रेषयमांपुत्रइंदिराव्रतदानतः इत्युक्तोहंसमायातः स
मीपंतवपार्थिव पितुःस्वर्गगतिंराजन्निंदिराव्रतदानतः राजोवाच कथयस्वप्रसादेनभगवन्निंदिराक्रमं विधि
नाकेनकर्त्तव्यंकस्मिन्पक्षेतिथौतथा नारदउवाच शृणुराजन्हितंवच्मिव्रतस्यास्यविधिंशुभं आश्विनस्यासि
तेपक्षेदशमीदिवसेशुभ प्रातःस्नानंप्रकुर्वीतश्रद्धायुक्तेनचेतसा ततोमध्यान्हसमयेस्नानंकृत्वावाहिर्जले, पितृ
णांतृप्तयेश्राद्धंकुर्याच्छ्रद्धासमन्वितः एकभक्तंततःकृत्वारात्रौभूमौशयीतवै प्रभातेविमलेजातेप्राप्तेचैकादशीदि
ने मुखप्रक्षालनंकुर्यादंतधावनवर्जितं उपवासस्यनियमंगृह्णीयाद्भक्तिभावतः अद्यस्थित्वानिराहारःस

र्वभोगविवर्जितः श्वोभोक्ष्येपुंडरीकाक्षशरणंमेभवाच्युत शालिग्रामशिलाग्रेतुश्राद्धंकृत्वायथाविधि पूजयि
त्वाहृषीकेशंधूपदीपादिभिस्तथा वंधुदौहित्रपुत्राद्यैःस्वयंभुंजीतवाग्यतः अनेनविधिनाराजन्व्रतंकुरुप्रयत्नतः
विष्णुलोकंप्रयास्यंतिपितरस्तवभूपते इत्युक्त्वानृपतिंराजन्मुनिरंतरधीयत यथोक्तविधिनाराजाचकारव्रतमुत्त
मं अंतःपुरेणसहितःपुत्रभृत्यसमान्वितः व्रतेकृतेतुकौंतेयपुष्पवृष्टिरभूद्दिवः तत्पितागरुडारूढोजगामहरिमंदिरं
इंद्रसेनोपिराजर्षिःकृत्वाराज्यमकंटकं इंदिराव्रतपुण्येनययौवैकुंठमेवहि पठनाच्छ्रवणादस्यसर्वपापैः प्रमुच्यते इति
ब्रह्मवैवर्तपद्मपुराणयोरिंदिरैकादशीव्रतं आश्विनकृष्णद्वादश्यां संन्यासिनामपिमहालयश्राद्धं पुत्रादिभिः कार्यं
तत्पार्वणमेव तदुक्तंवायुपुराणे संन्यासिनोप्यौदकादिकुर्य्यात्पुत्रोयथाविधि महालयेतुयच्छ्राद्धंद्वादश्यामे
वतद्भवेत् महालयेतुयच्छ्राद्धंद्वादश्यांपार्वणंनत्विति पृथ्वीचंद्रोदये संग्रहेपि यतीनांचवनस्थानांवैष्णवानांविशे
षतः द्वादश्यांविहितंश्राद्धंकृष्णपक्षेविशेषत इतिस्कांदे सेतुखंडेपि द्वादश्यांभक्तितोयस्तुश्राद्धंकुर्यान्म
हालये षट्शतंकल्पसाहस्रंतृप्यंतिपितरोस्यवै आश्विनकृष्णत्रयोदशीश्राद्धंचंद्रिकायां त्रयोदशीभाद्रपदी
मुख्याकृष्णापितृप्रिया तृप्यंतिपितरस्तस्यांवर्षाणामयुतायुतं स्कांदे सेतुखंडेच पितृनुद्दिश्ययः कु
र्य्यात्त्रयोदश्यांमहालयं साहस्रकल्पसाहस्रंतृप्यंतिपितरोस्यवै संततौश्चाप्यविच्छिन्नादद्युःपितृगणाः सदा
हेमाद्रौ मनुस्मृतौ यत्किंचिन्मधुनामिश्रंप्रदद्याच्चत्रयोदशीं तदप्यक्षयमेवस्याद्वर्षासुचमघासुच यमस्मृता
वपि गाथाश्चपितृभिर्गीताः कीर्त्तयंतिपुरातनाः अपिनःसकुलेजायाद्योनोदद्यात्त्रयोदशीं मघासुस
र्पिषायुक्तंपायसंदक्षिणामुखः प्रयोगपारिजाते शंखः प्रौष्ठपद्यामतीतायांमघायुक्तांत्रयोदशीं प्राप्यश्राद्धंप्रकु
र्वंतिमधुनापायसेनच प्रजामिष्टांयशः स्वर्गमारोग्यंचधनंतथा नृणांश्राद्धेसदाप्रीताः प्रयच्छंतिपितामहाः

एतन्नित्यमपि पृथ्वीचंद्रोदयेविष्णुधर्मे श्रौष्ठपद्यामतीतायांतथाकृत्वात्रयोदशीं एतांस्तुश्राद्धकालान्वैनि
त्यानाहप्रजापतिः श्राद्धमेतष्वकुर्वाणोनरकंप्रतिपद्यते इत्यादिवचनैरत्रैवत्रयोदश्यांश्राद्धमहाफलं मघायु
कायांत्वतिप्रशस्तंमघायुक्ताथतत्रापिशक्त्याराजन्त्रयोदशीतिवचनात् अत्रमलमासेपिश्राद्धंकार्यं अनन्य
गतित्वात् मघात्रयोदशीयोगप्राशस्त्याच्च मघात्रयोदशीश्राद्धप्रत्युपस्थितिहेतुकं अनन्यगतिकत्वेनकर्तव्य
स्यान्मलिम्लुचइतिकाठकगृह्याच्च इदंचयुगादिविशेषप्रयुक्तत्वात्पिंडरहितंकार्यं अयनद्वितयेश्राद्धंविषुव
त्रितयेतथा युगादिषुचकर्तव्यंपिंडनिर्वपणादृते अपिंडकश्राद्धेविशेषमाह छागलेयः पिंडोयत्रनिवर्तेतम
घादिषुकथंचन सांकल्पंतुतदाकार्यंनियमाद्ब्रह्मवादिभिः सांकल्पंतुयदाकुर्यात्तत्कुर्यात्पात्रपूरणं नावाह
नाग्नौकरणंनपिंडविकरंनच अशक्त्यापार्वणंश्राद्धंयथावत्कर्तुमक्षमः पिंडार्घ्यादिविहीनंतुसंकल्पश्राद्धमाचरेदिति
वचनात् एतच्चपुत्रवतापुत्रांनरोद्देशेनकार्यम् कृष्णपक्षेत्रयोदश्यांयः श्राद्धंकुरुतेनरः पंचत्वंतस्यजानीयाज्ज्येष्ठ
पुत्रस्यनिश्चितामितिवचनात् अतएव योवांछतिनरोमुक्तिंपितृभिःसहचात्मनः असंतानश्चयस्तस्यश्राद्धे
प्रोक्तात्रयोदशी नागरखंडे तत्रैव अद्यप्रभृतियःश्राद्धंत्रयोदश्यांकरिष्यति कन्यासंस्थेसहस्रांशौ
तस्यश्राद्धस्यसंक्षयइति तत्रबहुभिर्वचनैर्बहुलार्थतया विहितस्यात्यंतनिषेधायोगात् विषयभेदेनवक्तव्ये
पिंडदानयुक्तत्वरूपविस्तारराहित्यरूपस्तावदेकस्तद्विषयो नागरखंडे उक्तः अतःश्राद्धंविनादेयंतद्दिनेमधुपायसं
खड्गमांसंकालशाकंमांसंवाध्रीणसस्यच तस्याभावेपिदातव्यंक्षीरौदनमनुत्तमं तस्मिन्नहनिदातव्यंपितृणांतृप्त
येनृप तस्याभावेपिदातव्यंक्षीरौदनमनुत्तमं : तस्मिन्नहनिदातव्यंपितृणांतृप्तयेनृप
तस्याभावेपिदातव्यंजलंतिलविमिश्रितमिति अत्र श्राद्धशब्दः पिंडदानपरः तस्यापि पितृ

दैवतत्वेनश्राद्धशब्दवाच्यत्वात् अथैब्राह्मणभोजनस्योक्तत्वेन तन्निषेधासंभवात् अत्रान्योप्येकवर्गोद्देश्यैकरूपो
निषेधविषयः काष्र्णाजिनिनोक्तः श्राद्धंनचैकवर्गस्यत्रयोदश्यांसमाचरेत् अतृप्तासोत्रयेयस्यप्रजाहिंसंतितस्य
ते इतिएकवर्गस्य पितृवर्गमात्रस्यनकुर्यात् किंतुमातामहवर्गस्यापिकुर्यादितिविधेर्विषयः नचदर्शश्राद्धातिदे
शवत् त्रयोदशीश्राद्धेमातामहवर्गस्यापिप्राप्तत्वादेकवर्गोद्देश्यकश्राद्धनिषेधानुपपत्तिः दर्शश्राद्धएवमातामहव
र्गस्यश्राद्धानावश्यकत्वस्यमिताक्षरायामुक्तत्वात् तदवश्यकत्वेतुत्रयोदश्यामेकवर्गश्राद्धादिषुचबोध्यःपितृभ्यस्तद
नुश्राद्धदानमुपक्रमेदित्यादिमातामहश्राद्धेपुनर्वचनमूलं हेमाद्रावुदाहृतपैतृकेतु कुर्वन्त्रयोदशीश्राद्धंपुत्रवा
न्यःसुतायुपे एकस्यैवनकुर्याच्चपार्वणंतुसमाचरेत् एकस्यैववर्गस्यपार्वणं पर्वणिदर्शेक्रियमाणंत्र नावास्था
श्राद्धंनसाध्यंषड्दैवत्यमित्यर्थः केचित्तु नतृप्तास्तत्रयस्येतिदोषश्रवणात् पितृव्यादीनामपि महालयवत्त्रयोद
श्यां श्राद्धकर्तव्यमितिवदंति तद्दूषणकालविवेचनेद्रष्टव्यं तेनकृष्णत्रयोदशीमात्रेपुत्रवद्गृहिणात्रयोदश्यां
वहुपुत्रेच्छयाश्राद्धंनकर्तव्यं भाद्रकृष्णत्रयोदश्यांनैववहुप्रजाइतिवचनंपितृवर्गमात्रस्यनकर्तव्यं किंतुमातामहवर्गे
स्यापि तत्रेदंवचनं पितरोयत्रपूज्यंतेतत्रमातामहाअपि तत्रापिपिंडदानंनकर्तव्यं किंतु ब्राह्मणभोजनमात्रं
मधुप्लुतघृतपायसादिनेति सामान्यविशेषरूपविधिनिषेधवचनानां व्यवस्थासिद्धा अस्मिन्पक्षे केवलमघापिश्रा
द्धकालः तथाचवसिष्ठः पितापितामहश्चैवतथैवप्रपितामहः उपासंतेसुतंजातंपिप्पलंशकुनाइव मधुमांसैश्चशाकै
श्चपयसापायसेनच एषनोदास्यतेश्राद्धंवर्षासुचमघासुचेति अत्रपिंडदाननिषेधोभविष्यत्पुराणे संक्रांत्यामुपवासे
नपार्वणेनचभारत मघायांपिंडदानेनज्येष्ठपुत्रोविनश्यतीति अन्यत्रापि ऋक्षेपिंडप्रदानंतुज्येष्ठपुत्रीविवर्जयेत् ऋक्षं
मघातत्रज्येष्ठपुत्रीविद्यमानज्येष्ठपुत्रकः अयंज्येष्ठपुत्रिणः श्राद्धनिषेधएव इतिनाशंकनीयं किंतु पिंडदानमात्रे

तथापिमघाधिकरणकेश्राद्धेपिंडदाननिषेधः पिंडपदेनश्राद्धाभिधानेनलक्षणापत्तेः अन्यथा सपिंडनदिनेपि मघा
सत्त्वेपिंडपर्युदासापत्तेः किंतुमघानिमित्तिके तथाच मघापुरस्कारेणज्येष्ठपुत्रेण यदि श्राद्धंक्रियेत तदातत्तेनापिंड
रहितंकार्य्यमितिशास्त्रार्थः मघाश्राद्धंकाम्यं तत्रापितापितामहश्चेत्यादिवसिष्ठवचनोदाहृतप्रामाण्येन त्रयोद
शीश्राद्धंतुनित्यं तस्यानित्यगणेपाठात् एवंमघायांत्रयोदश्यांचकेवलायामपिश्राद्धं अनयोस्तु मिलितयोः
प्राशस्त्यं तदुक्तंमहाभारते अपिनःसकुलेजायाद्योनोदद्यात्त्रयोदशीं पायससर्पिषाष्टकंमघासुदक्षिणायने त
त्रैवच हस्तार्कयोगेगजच्छाया तदुक्तंब्राह्मे योगोमघात्रयोदश्योःकुंजरच्छायसंज्ञकः भवेन्मघायांसंस्थेचश
शिन्यर्केकरस्थिते अपरार्केवायवीये हंसेहंसास्थितेयातुमघायुक्तात्रयोदशी तिथिर्वैवस्वतीनामसाछायाकुं
जरस्यच अन्यत्रापि अपिनः सकुलेजायाद्योनोदद्यात्त्रयोदशीं पायसंसर्पिषायुक्तंप्राक्छायेकुंजरस्यच यावच्चग
जच्छायातावद्ब्राह्मणैर्नभोक्तव्यं सूतकेमृतकेचैवग्रस्तयोश्चंद्रसूर्ययोः छायायांकुंजरस्यापिभुक्त्वाचनरकंव्रजेत् प्र
मादाद्ब्राह्मणोभुक्त्वातत्रचांद्रायणंचरेदिति ब्रह्मपुराणवचनात् अस्यामेवविष्णुधर्मोक्तंयुगावतारत्वं ब्रह्मोवा
च मासिप्रौष्ठपदेयातुकृष्णपक्षेत्रयोदशी अवतीर्णंयुगंतस्यांत्रेतायांतुतपोधनाः त्रेतायांविनिवृत्तायामेतस्यां
तिथौयुगमवतीर्णमितिसंबंधः तेनद्वापरयुगमत्रलभ्यते अत्रकृत्यं - गोमूत्रंगोमयंदूर्वांसमालभ्यचमृत्तिकां स्ना
यान्नद्यांतडागेवातिथौतस्यांसमाहितः स्नात्वासंतर्पयेद्देवान्पितृभ्यश्चतिलोदकं श्राद्धस्यतर्पणेनैवफलंयुगशतंभ
वेत् - यःकरोतितिलैःश्राद्धंनरस्तस्यांसमाहितः कृतंतेनभवेच्छ्राद्धंगयायांतुनसंशयः युगादौयस्त्रिलोकेशंतर्प
येद्गरुडध्वज घृतक्षीरजलैःपुष्पैःसगच्छेद्वैष्णवींपुरीं स्नापितोथविलिप्तस्तुपूजितोथनमस्कृतः - युगादौयुगक
र्तान्तृणांमुक्तिप्रदोहरिः अतोवैसर्वयत्नेनयुगादौजगतांपतिः पूजनीयोजनैर्भक्त्यासर्वदुःखहरोहरिः इति

युगावतारव्रतं अथाश्विनकृष्णपक्षेचतुर्दशीश्राद्धं तत्रमहालयश्राद्धंदुर्मरणमृतानांकार्यं पृथ्वीचंद्रोदये प्रचे
ताः वृक्षारोहणलोहाद्यैर्विद्युज्वालाविषादिभिः नखिदंष्ट्रिविपन्नानांतेषांशस्ताचतुर्दशी ब्राह्मे युवानःपितरोय
स्यमृताःशस्त्रेणवाहताः तेनकार्यंचतुर्दश्यांतेषांतृप्तिमभीप्सता नागरखंडे अपमृत्युर्भवेद्यस्यशस्त्रमृत्युरथा
पिवा श्राद्धंतस्यचतुर्दश्यांप्रकर्तव्यंनराधिप मरीचिः विषशस्त्रश्वापदादिशस्त्रब्राह्मणघातिनां चतुर्दश्यां
क्रियाकार्य्याअन्येषांतुविगर्हिता अत्रब्रह्मघातीब्राह्मणेनहतोनतुब्रह्महा तस्यपतितत्वादितिशूलपाणिः ये
पांशस्त्रहतानांचाविषमृत्युमुपेयुषां वन्हिनाचप्रदग्धानांजलमृत्युमुपेयुषां सर्पव्याघ्रहतानांचशृंगैस्तद्वंधनैर
पि श्राद्धंतेषांप्रकर्तव्यंचतुर्दश्यांनराधिपेति मार्कंडेयपुराणात् शृंगैःशृंगिभिः अनशनशस्त्राद्यैर्विपो
द्वंधनिनांतथा चतुर्दश्यांभवेच्छ्राद्धमितिब्रह्मपुराणात् प्रायोमहाप्रस्थानं यत्तुशाकटायनः जलाग्निभ्यां
विपन्नानांसंन्यासेवागृहेपथि श्राद्धंकुर्वीततेषांवैवर्जयित्वाचतुर्दशीमिति यत्प्रायश्चित्तार्थंजलादिमृतविषयमि
ति एतच्चदैवयुक्तमेकोद्दिष्टंकार्य्यं पित्रादीनामेकोद्दिष्टमेव नतु पार्वणं तथाचगार्ग्यः चतुर्दश्यांतुयच्छ्राद्धंस
पिंडीकरणात्परं एकोद्दिष्टविधानेनतत्कार्य्यं पित्रादिषुशस्त्रहतेषुसर्पानेकोद्दिष्टान्येवकार्याणि पार्वणविधा
यकवचनाभावात् यत्तु पित्रादयस्त्रयोयस्यशस्त्रपानादिभिर्मृताः सभूतेपार्वणंकुर्य्यादाब्दिकानिपृथक्पृथगि
तिवचनं तत्प्रामाणिकग्रंथेष्वदर्शनादनाकरं इदंचैकोद्दिष्टंसदैवकंकार्य्यं प्रेतपक्षेचतुर्दश्यामेकोद्दिष्टविधानतः दै
वयुक्तंतुतच्छ्राद्धंपितॄणामक्षयंभवेदिति प्रयोगपारिजातोदाहृतवचनात् यस्तुतस्यामेवचतुर्दश्यांमृतस्तस्यक्ष
याहनिमित्तपार्वणमेवकर्तव्यं अमायांचक्षयोयस्यप्रेतपक्षेथवापुनः पार्वणंतस्यकर्तव्यंनैकोद्दिष्टंकदाचनेतिवि
ज्ञानेश्वरधृतवचनात् चतुर्दश्यांमहालयश्राद्धं स्कांदेसेतुखंडे चतुर्दश्यांतिथौयस्तुश्राद्धंकुर्य्यान्महालये

लक्षकोटिसहस्राणिलक्षकोटिशतानिच कल्पानिपितरस्तस्यतृप्यंत्येवनसंशयः ॥ नरकस्थाश्चपितरःस्वर्गं यांतिप्रहर्षिताः संततीश्चाप्यविच्छिन्नादद्युःपितृगणाःसदा ॥ आश्विनस्यामावास्यायामपि गजच्छायायोग माह अपरार्केयमः हंसेकरस्थितेयातुअमावास्याकरान्विता साज्ञेयाकुंजरच्छायाइतिबौधायनोब्रवीत् अत्र सर्वलोहवर्णच्छागसन्निधानेश्राद्धमुक्तं महाभारते अजेनसर्वलोहेनवर्षासुनियतव्रतः हस्तिच्छायासुविधिवत्कर्ण व्यजनवीजितं श्राद्धंदद्यादितिशेषः अमावास्यायांमहालयश्राद्धस्कांदेसेतुखंडे अनायांतुनरोभक्त्याश्राद्धंकुर्या न्महालये पितृणांतस्यतृप्तिःस्यादनंतानात्रसंशयः स्वधामासाद्ययातृप्तिःसातृप्तिस्तुपितुर्भवेत् अनंताहिद शीतृप्तिरमावास्यांमहालयात् अमावास्यामहापुण्यापितृदेवनमस्कृता एपातिथिस्तुपरमाशिवस्यपरम प्रिया तस्यांमहालयश्राद्धेभोजितेवेदवित्तमे तेनतृप्तिःपितृणांस्यादनंतातुष्यतेशिवः ब्रह्महत्यादिकाःपंचपातकाना शमाप्नुयुः कृताश्चस्युर्विधानेनसर्वेयज्ञाःसदक्षिणाः अनुष्ठिताःस्युर्विधिवत्सर्वधर्माःसनातनाः योनकुर्याद मावास्यांमहालयमचेतनः ब्रह्मलोकगताश्चास्यपितरोयांतिनारकीं गतिमितिशेषः संततिश्चास्यमूढस्यवि च्छिद्यतैवतत्क्षणात् सएवहिमहानर्थोयदमायांतिथौनरः महालयार्थविप्रेंद्राविधिवन्नैवभोजिताः मासिभा द्रपदेपुण्येपितृणांतृप्तिदायिनी एकैकंभोजयेद्विप्रंप्रत्यहंभक्तिपूर्वकं सप्तम्याःकृष्णपक्षस्यआरभ्यप्रत्यहंनरः वि प्रान्यावदमावास्यांपितृंस्त्रीनभिभोजयेत् आरभ्यद्वादशींविप्रांस्त्रीनवश्यंतुभोजयेत् अन्यथैश्वर्यहानिः स्यान्महादारिद्र्यभाग्भवेत् भोजयेद्वेदविन्मुख्यांस्तृप्तिस्तेषांयथाभवेत् तेनब्रह्माहरिःशंभुस्तृप्ताःस्युःसर्वदेवताः अग्निष्वात्तादिपितरउपेंद्राद्याधिदेवताः बहुनात्रकिमुक्तेनतृप्यंत्येवजगत्त्रयम् ॥ * ॥ इतिमहालयानिर्णयः समाप्तः ॥ अथस्त्रीकर्तृकपार्वणश्राद्धविधिः तस्याःषड्दैवतेविशेषउक्तःस्वभर्तृप्रभृतित्रिभ्यःस्वपितृभ्यः

तथैवच विधिवाकारयेच्छ्राद्धंयथाकालमतंद्रितेतिवचनात् तस्याअयंश्राद्धप्रयोगःतत्रादौविधवास्वयंस्नाताशुचि शुक्लवस्त्रयुग्मधरा मध्याह्नेश्राद्धदेशमागत्य पंचगव्योपलेपितं सुसमाहितं गोरमृत्तिकयाच्छादितं यथासं दितश्राद्धीयद्रव्यंज्वलितप्रदीपंविकीर्णगौरसर्षपंकृत्वा तत्रागत्यासने प्राङ्मुखीउपविश्यसिद्धमन्नमितिज्ञात्वा त तःअपवित्रःपवित्रोवासर्वावस्थांगतोपिवा यःस्मरेत्पुंडरीकाक्षंसबाह्याभ्यंतरःशुचिरिति श्राद्धीयदेशश्राद्धीयसं भृतिसहितंपरिषिच्य शंखचक्रधरंदेवंद्विभुजंपीतवाससं प्रारंभेकर्मणांविष्णुंपुंडरीकंस्मरेद्धरिम् इतियज्ञपुरु षंप्रणम्यपूजादिकंयथाशक्तिसंपाद्य श्राद्धकालेगयांध्यात्वाध्यात्वादेवंगदाधरं स्वपित्रादीन्क्षणंध्यात्वाततःश्राद्धंस मारभेत् इतिविप्रमुखाद्वाचयित्वा कुशतिलजलान्यादाय अद्यामुकगोत्रामुकदेवी अमुकगोत्राणामस्मद्भर्तृ तत्पितृपितामहानां स्वस्यचपितृपितामहप्रपितामहानांमहालयनिमित्तंसवैश्वदैविकंपार्वणश्राद्धमहंकरिष्ये देव ताभ्यःपितृभ्यश्चमहायोगिभ्यएवच नमःस्वधायैस्वाहायैनित्यमेवनमोनमइतिविप्रमुखेनवावाचयेत् ततोदक्षि णमुखीपातितवामजानुःसती मोटकतिलजलानिगृहीत्वा नमोनमोअद्यामुकगोत्राणांस्वभर्तृतत्पितृपितामहा नांस्वस्यचपितृपितामहप्रपितामहानाममुकामुकशर्मणांमहालयनैमित्तिकश्राद्धसंबंधिनां विश्वेषां देवानामिदमास नंवोनमः अस्मद्भर्तृतत्पितृपितामहानांमहालयनैमित्तिकपार्वणश्राद्धसंबंधिनोविश्वेदेवानावाहयिष्ये ततोऽ र्घ्यपात्रेतूष्णींगंधादिप्रक्षिप्त्वा अर्घ्यपात्रंवामहस्ते कृत्वा अर्घ्यपात्रस्थंपवित्रंभोजनपात्रेनिधाय तदुपरिकिं चिदुदकांतरंसिक्त्वा अर्घ्यपात्रं वामहस्ते कृत्वा अर्घोनम इतिनमस्कृत्य नमोनमोअद्यामुकगोत्राणामस्म द्भर्तृतत्पितृपितामहानाममुकामुकशर्मणां महालयनैमित्तिकपार्वणश्राद्धसंबंधिनोविश्वेदेवाएषहस्तार्घोवोनमःअस्म त्पित्रादित्रयसंबंधिनोविश्वेदेवाएषहस्तार्घोवोनमः ततोगंधादिदानं नमोनमोअद्यामुकगोत्राणामस्मद्भर्त्रादित्रय

पित्रादित्रयपार्वणश्राद्धसंबंधिनोविश्वेदेवा एतानिगंधार्घ्यपुष्पधूपदीपनैवेद्यतांबूलयज्ञोपवीतवासांसिवोनमः देवा
र्घ्यपात्रंदेवानांदक्षिणत.कुशोपरिउत्तानमेवस्थापयेत् देवेभ्यःस्थानमसि ततोदक्षिणमुखीपातितवामजानुःसती
मोटकतिलजलयुतानि भर्त्रादित्रयस्वपित्रादित्रयासनानि गृहीत्वा नमोनमोऽद्यामुकगोत्राणामस्मद्भर्त्रादित्रया
णामस्मत्पित्रादित्रयाणाममुकामुकशर्मणांमहालयनैमित्तिकपार्वणश्राद्धइमान्यासनानिवोनमः स्वभर्त्रादि
त्रयंस्वपित्रादित्रयमावाहयिष्यामि इतिवाक्येन तिलान्विकिरेत् ततःस्वभर्त्रादित्रयपात्रेपुचपवित्राणि
दक्षिणाग्राणिधृत्वा तिलजलगंधपुष्पयुतानिकृत्वा अर्घ्यपात्र वामहस्तेकृत्वा तत्रस्थंपवित्रं भोजनपात्रेदत्वा
उदकांतरेणसिक्त्वा मोटकतिलजलान्यादाय नमोनमोऽद्यामुकगोत्रास्मत्पतेऽमुकगोत्रामुकशर्मन् महालयनैमि
त्तिकपार्वणश्राद्धेएपहस्तार्घ्यस्तेनमः एवमस्मद्भर्तृपितरमुकशर्मन् महालयनैमित्तिकपार्वणश्राद्धे अस्मद्भर्तृ
पितामहामुकशर्मन् महालयनैमित्तिकपार्वणश्राद्धे अमुकगोत्रास्मत्पितरमुकशर्मन्महालयनैमित्तिकपार्वणश्राद्धे
॥ १ ॥ अमुकगोत्रास्मत्पितामहामुकशर्मन् महालयनैमित्तिकपार्वणश्राद्धे ॥ २ ॥ अमुकगोत्रास्मत्प्रपि
तामहामुकशर्मन्महालयनैमित्तिकपार्वणश्राद्धे एपहस्तार्घ्यस्तेनमः अथवा नमोनमोऽस्मद्भर्तृतत्पितृ
पितामहा अस्मत्पितृपितामहप्रपितामहा अमुकामुकशर्म्माणोमहालयनैमित्तिक पार्वणश्राद्धे एपह
स्तार्घ्यः पोढाविभज्यवोनमः ततोगंधादिदानं मोटकतिलजलान्यादाय नमोनमोऽद्यामुकगोत्राअस्म
द्भर्तृतत्पितृपितामहाअस्मत्पितृपितामहप्रपितामहाअमुकामुकशर्माणएतानि गंधार्घ्यपुष्पधूपदीपतांबूलवासां
सिपोढाविभज्यवोनमः ततोभोजनपात्रेभ्यः पवित्रादीन्यादायार्घ्यपात्रेपुकृत्वा अस्मद्भर्त्रादिभ्यःस्थानमसि अस्म
त्पित्रादिभ्यः स्थानमसि इतिवामपार्श्वेकुशोपरिन्युब्जीकुर्यात् दक्षिणादानपर्यंतंनचालयेत् ततोजलादिनाभो

जनपात्राणिप्रदक्षिणावर्तेनवेष्टयेत् ततःश्राद्धदेयान्नाग्रभागमादायपुटकादिषुजलंदत्त्वा पूर्वाभिमुखासती अग्नये
कव्यवाहनायनमः सोमायपितृमतेनमः इत्याहुतिद्वयमुत्सृजेत् ततोदक्षिणाभिमुखी, सघृततिलव्यंजनमन्नमा
दायएतदन्नमेतद्भुस्वामिपितृभ्योनमः ततःपुनःपूर्वाभिमुखी विश्वेदेवभोजनपात्रेषु देवतीर्थेनपुरुषाहारक्षमंसघृ
तंसव्यंजनमन्नं परिविष्य जलादिकंचोपनीय मधुवातेतिऋचं विप्रमुखाच्छ्रुत्वा भोजनपात्रेषु
मधु दत्त्वा नमोनमोऽद्यामुकगोत्रास्मद्भर्त्रादित्रयास्मत्पित्रादित्रय महालयश्राद्धसंबंधिनोविश्वेदेवाएत
दन्नंसोपकरणं परिविष्टं परिविष्यमाणंच द्विधा विभज्यवोनमः विष्णोहव्यंरक्षमदीयमिति यवा
न्विकीर्य इत्यन्नमुत्सृजेत् ततोदक्षिणमुखी पितृतीर्थेन स्वभर्त्रादित्रयस्वपित्रादित्रयभोजनपात्रेषुसर्व
व्यंजनयुतंसघृतमन्नपारिविष्यजलादिकंचोपनीय मधुवातेति ऋचंविप्रमुखाच्छ्रुत्वामधुमधु इतिस्त्रयमुक्त्वा
भोजनपात्रेषुमधुदत्त्वा मोदकतिलजलान्यादाय नमोनमोऽद्यामुकगोत्राअस्मद्भर्तृतत्पितृपितामहाअमुक
गोत्राअस्मत्पितृपितामहप्रपितामहाअमुकामुकशर्माणो महालयनैमित्तिकपार्वणश्राद्धे एतदन्नंसोपकरण
परिविष्टंपरिविष्यमाणममृतरूपेणवोनमः कृष्णकव्यंरक्षमदीयमित्यन्नोपरितिलान् विकीर्य नमोनम अ
न्नहीनंक्रियाहीनंविधिहीनंचयद्भवेत् तत्सर्वमच्छिद्रमस्तु देवतीर्थेनविश्वेभ्योदेवेभ्यआपोशानंवोनमः पितृ
तीर्थेनअस्मद्भर्त्रादित्रिभ्यः आपोशानंवोनमः अस्मत्पित्रादित्रिभ्यआपोशानंवोनमः ततःसव्यंजनघृततिला
दिसहितंसर्वप्रकारमन्नमादाय अनग्निदग्धाश्चयेजीवायेप्रदग्धाःकुलेमम भूमौदत्तेनतृप्यंतुतृप्तायांतुपरांगति
मितिकुशोपरि सजलमन्नमुत्सृजेत् ततःनमस्तुभ्यंविरूपाक्षनमस्तेनेकचक्षुषे, नमःपिनाकहस्तायवज्रहस्ता
यवैनमइतिनीलकंठस्तुतिंश्रुत्वाप्रणम्य रुचिस्तवादिस्तोत्राणिचश्रावयेत् ततोहस्तौप्रक्षाल्याचम्य पिंडपातना

थंवेदींकुर्यात् तत्रदर्भमूलेनप्रादेशमात्ररेखाद्वयंकृत्वा तद्देशान्यां परित्यज्य ज्वलदंगारं भ्रामयित्वा दक्षिणतोनिदध्यात् रेखोपरिच्छिन्नमूलकुशास्तरणंविधाय अवनेजनार्थंपुटकादौतिलजलपुष्पाणि क्षिप्त्वा मोटकतिलजलान्यादाय नमोनमोअद्यामुकगोत्राअस्मद्वृतंतत्पितृपितामहाअमुकामुकशर्माणस्तथाचास्मत्पितृपितामहप्रपितामहाअमुकामुकशर्माणो महालयनैमित्तिकपार्वणश्राद्धेपिंडस्थानेऽत्राऽवनेनिग्ध्वंवोनमः ततः तिलास्तोयंतथाक्षीरंधूपोदीपावलिस्तथा मधुःसर्पिस्समायुक्तोह्यष्टांगःपिंडसंभव इत्यनेन षट्पिंडान्निर्मायप्रथमंपिंडंवामहस्तेकृत्वादक्षिणेनमोटकतिलजलान्यादाय नमोनमोअद्यामुकगोत्रअस्मद्वृतंरमुकशर्मन्महालयनैमित्तिकश्राद्धेएषतेपिंडोनमः १ नमोनमोअद्याऽमुकगोत्रास्मद्वृतंपितरमुकशर्मन्महालयनैमित्तिकपार्वणश्राद्धेएषतेपिंडोनमः २ नमोनमोअद्यामुकगोत्रास्मद्वृतंपितामहामुकशर्मन् महालयनैमित्तिकपार्वणश्राद्धेएषतेपिंडोनमः ३ नमोनमोअद्यामुकगोत्रास्मत्पितरमुकशर्मन्महालयनैमित्तिणपार्वणश्राद्धेएषतेपिंडोनमः ४ नमोनमोअद्यामुकगोत्रास्मत्पितामहामुकशर्मन्महालयनैमित्तिकपार्वणश्राद्धेएषतेपिंडोनमः ५ नमोनमोअद्यामुकगोत्रास्मत्प्रपितामहमहालयनैमित्तिकपार्वणश्राद्धेएषतेपिंडोनमः ६ लेपभागभुजस्तृप्यतुकुशमूलेनकरंप्रोंछ्य ततउदङ्मुखीभूत्वाश्वासंनियम्य पुनर्दक्षिणमुखीभूत्वाश्वासंत्यजेत् स्वभर्त्रादीन्स्वपित्रादीन्त्रीन्भास्वरमूर्तीन्ध्यायेत् ततोवनेजनावशिष्टजलयुतमवनेजनपात्रमादाय मोटकतिलजलान्यादाय नमोनमोऽद्यामुकगोत्रास्मद्वृतंतत्पितृपितामहा अमुकामुकशर्माणोमहालयनैमित्तिकपार्वणश्राद्धेपिंडोपारि प्रत्यवनेनिग्ध्वंवःस्वधा ततोनीवींविस्रस्याचम्यदक्षिणमुखी वामेनपाणिनासूत्रमादाय दक्षिणेनपिंडोपरिदद्यात् नमोनमोऽद्यामुकगोत्राअस्मद्वृतंतत्पितृपितामहाअमुकामुकशर्माणः अस्मत्पितृपितामहप्रपितामहाअमुकामुकशर्माणोमहालयनैमित्तिकपार्वणश्राद्धेपिंडोपारिएतद्वासोवोनमः ततोगंधा

दिभिः पिंडानां पृथक्पूजनकुर्य्यात् ततःशिवाआपःसंतु इतिजलं सौमनस्यमस्तु इतिपुष्प अक्षतंचारिष्टमस्तुइत्य
क्षतान् भोजनपात्रेपु निक्षिप्य ततोमोटकादीन्यादाय नमोनमोऽद्यामुकगोत्रा अस्मद्भर्तृतत्पितृपितामहा अमुका
मुकशर्माणस्तथाचास्मत्पितृपितामहप्रपितामहा अमुकामुकशर्माणोमहालयनैमित्तिकपार्वणश्राद्धे दत्तैतदन्न
पानादिकमक्षय्यमुपतिष्ठतांवोनमः इत्यक्षय्योदकदत्वा ततःपिंडोपरि अघोरा अस्मद्भर्तृतत्पित्रादयोऽस्मत्पि
त्रादयश्चसंतु इतिपूर्वाग्रवारिधारांदत्वा पूर्वामुखीकृतांजलिर्भूत्वा नमोनमः गोत्रंनोवर्द्धतां दाता
रोनोभिवर्द्धतां वेदाः संततिरेवच श्रद्धाचनोमाव्यगमत् बहुदेयंचनोऽस्त्वति अन्नंचनोबहुभवेदतिथींश्च
लभेमहि याचितारश्चनःसंतुमाचयाचिष्मकंचन एताःसत्याशिषःसतुइतिप्रार्थयेत् ततोदक्षिणमुखी पिंडा
नामुपरिसपवित्रंकुशत्रयमास्तीर्य्य तदुपरिदक्षिणाग्रांवारिधारांनमोनम इतिदद्यात् ततोनम्रीभूयपिंडमाघ्रा
योत्थापयेत् पिंडाधारकुशान् उल्मुकंचवह्नौक्षिपेत् ततः पूर्वाभिमुखी देवार्घ्यपात्रसंचाल्य दक्षिणमुखीभूत्वा
भर्त्रादीनां पात्राण्युत्तानीकुर्य्यात् ततःप्राङ्मुखीभूत्वा कुशत्रययवजलैर्देवेभ्योदक्षिणां दद्यात् नमोनमो
ऽद्यामुकगोत्राणामस्मद्भर्तृतत्पितृपितामहानाममुकामुकशर्मणां तथाचामुकगोत्राणामस्मत्पितृपितामहप्रपितामहा
नाममुकामुकशर्मणांमहालयनैमित्तिकपार्वणश्राद्धसंबंधिनांकृतैतत्श्राद्धप्रतिष्ठार्थमिदं हिरण्यमग्निदैवतंतन्मूल्यभूतं
रजततांम्रादिद्रव्यंयथानामगोत्राभ्यांब्राह्मणाभ्यांदातुमहमुत्सृजे इतिविश्वेदेवश्राद्धदक्षिणांदत्वा ततोदक्षिणमुखी
भूत्वा स्वभर्त्रादीनां श्राद्धदक्षिणांदद्यात् नमोनमोऽद्यामुकगोत्राणामस्मद्भर्तृतत्पितृपितामहानांतथाचामुकगोत्रा
णामस्मत्पितृपितामहप्रपितामहानाममुकामुकशर्मणां कृतैतन्महालयनिमित्तिकपार्वणश्राद्धप्रतिष्ठार्थमिदं रजतं
चंद्रदैवतं तन्मूल्यभूतंयथाशक्तिदक्षिणांयथानामगोत्रेभ्योब्राह्मणेभ्योदातुमहमुत्सृजे नमोनमोऽ

भिरंतुभवंत इतिभत्रांदीन्विसर्जयेत् विश्वेदेवाः प्रीयंतामितिदेवान्विसर्जयेत् ततः पूर्वाभिमुखीभूय देवताभ्यः पितृभ्यश्चेतिपठितंश्रुत्वा दक्षिणमुखीरक्षादीपंनिर्वाप्य हस्तौपादौप्रक्षाल्याचम्य प्रमादात्कुर्वतांकर्मप्र च्यवेताध्वरेषुयत् स्मरणादेवतद्विष्णोःसंपूर्णस्यादितिश्रुतिः ततोवलिदानं गोभ्योऽन्नंनमः श्वभ्योन्न नमः काकेभ्योऽन्नंनमः चंडालेभ्योऽन्नंनम द्वारपालेभ्योऽन्नंनमः भूमिपालेभ्योऽन्नंनमः अशेषजीवि भ्योऽन्नंनमः क्षेत्रपालेभ्योऽन्नंनमः यमायधर्मराजायमृत्यवेचांतकायच वैवस्वतायकालायदध्नायपरमेष्ठि ने वृकोदरायभीमायचित्रगुप्तायवैनमः पाशहस्तकृतांतायप्रेताधिपतयेनमः धर्मराजायवलिंनमः ततोऽ स्मद्भर्त्रादित्रयास्मत्पित्रादित्रयाणां कृतस्यमहालयनैमित्तिकपार्वणश्राद्धस्यसांगफलप्राप्त्यर्थमिदंदक्षिणाद्रव्यं यथानामगोत्रायब्राह्मणायतुभ्यमहंसंप्रदे इतिदानप्रतिष्ठांदत्वा श्राद्धीयवस्तूनिब्राह्मणायप्रतिपादयेत्पिंडादिकंगो भ्योदद्यात् ॥ इतिस्त्रीकर्तृकपार्वणश्राद्धविधिः ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

स्मृतिसंग्रहेविधवायास्तुविशेषः चत्वारिपार्वणानीहविधवायाःसदैवहि स्वभर्तृश्वशुरादीनांमातापित्रोस्तथै वच ततोमातामहानांचश्राद्धदानमुपक्रमेदितितथा श्वश्रूणांचविशेषेणमातामह्यास्तथैवचेत्यपिपाठः तस्या षड्दैवत्येविशेषः स्वभर्तृप्रभृतित्रिभ्यःस्वपितृभ्यस्तथैवच विधवाकारयेच्छ्राद्धंयथाकालमतंद्रिता अत्र चैकपाकःविश्वेदेववदेकतंत्रम् विधवास्वयंसंकल्पंकृत्वाश्राद्धमन्यद्वाराकारयेदितिप्रयोगपारिजातः ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ अथस्त्रीकर्तृकैकोद्दिष्टश्राद्धप्रयोगः ॥ ॥ ॥

तत्रादौस्त्रीस्नाताशुचिशुक्लवस्त्रयुग्मधरा मध्याह्नेश्राद्धदेशंसुसमाहितं पंचगव्योपलेपितं ज्वलदं गारशोधितं गौरमृत्तिकयाच्छादितंयथाप्रदेशासादितश्राद्धीयद्रव्यं ज्वालितप्रदीपं विकीर्य गौरसर्षप

सिद्धमन्नमितिपाचकंपृच्छेत् ततः अपवित्रःपवित्रोवासर्वा
कृत्वा तत्रगत्वासनेप्राङ्मुखीचोपविशेत् श्राद्धीयद्रव्याण्यासिच्य शंखचक्र
वस्थांगतोपिवा यःस्मरेत्पुंडरीकाक्षंसबाह्याभ्यंतरःशुचिरितिमंत्रेण विष्णुंभगवंतंस्मृत्वा गयायैनमः
धरंदेवंद्विभुजंपीतवाससं प्रारंभेकर्मणांविष्णुंपुंडरीकंस्मरेद्धरिमिति अमुकगोत्रस्यामुकशर्मणःपत्युः
गदाधरायनमः ततःकुशातिलजलान्यादाय अमुकगोत्राऽमुकदेव्यहं
सांवत्सरिकैकोद्दिष्टश्राद्धमहंकरिष्ये इतिसंकल्पंविधाय देवताभ्यःपितृभ्यश्चमहायोगिभ्यएवच नमः
स्वधायैस्वाहायैनित्यमेवनमोनमः इतिविप्रमुखाच्छ्रुत्वा ततोदक्षिणमुखीपातितवामजानुःसती नमो
नमोऽस्यामुकगोत्रास्मत्पतेऽमुकशर्मन् सांवत्सरिकैकोद्दिष्टश्राद्ध इदमासनंतेनमः इतिपितृतीर्थेनमोटकरू
पमासनंदक्षकरांगुष्ठमूलेनदद्यात् ततोऽर्घ्यपात्रेतूष्णींतिलान्प्रक्षिप्यपवित्रजलातिलगंधपुष्पाणिदत्त्वा अर्घ्यं
पात्रंवामहस्तेकृत्वा तत्रस्थंपवित्रमुत्तराग्रंभोजनपात्रेधृत्वा तदुपरिकिंचिदुदकांतरंदत्त्वा मोटकादीन्यादाय नमो
नमोऽस्यामुकगोत्रपतेऽमुकशर्मन्सांवत्सरिकैकोद्दिष्टश्राद्धएषतेहस्तार्घ्योनमः इत्यर्घ्यंपात्रंपवित्रोपरिददत्युत्स
जेत् ततोऽवशिष्टजलपवित्रसहितमर्घ्यपात्रमासनभागेपत्येस्थानमसीतिन्युब्जीकुर्यात् ततोगंधादिदानंकृत्वा
मोटकतिलजलान्यादाय नमोनमोऽस्यामुकगोत्रास्मत्पतेऽमुकशर्मन्सांवत्सरिकैकोद्दिष्टश्राद्धएतानिगंधार्घ्यपुष्प
धूपदीपतांबूलयज्ञोपवीतवासांसितेनमः ततोजलेनासनसहितंवेष्टयित्वामंडलंकुर्यात् ततः श्राद्धीयान्नभागसघृतव्यं
जनतिलजलान्यादाय इदमन्नमेतद्भूस्वामिपितृभ्योनमः इतिभूमावुत्सृजेत् ततोहस्ताभ्यांताम्रादिपात्रस्थम
न्नमादायस्वपतिंध्यात्वा परिवेषयेत् तत्रघृतव्यंजनजलादीन्युपनीय अन्नोपरिमधुदत्त्वा विप्रद्वारामधु
वातेतिऋचंजप्त्वा मधुमधुमधु इतिचस्वयमुच्चार्य उभाभ्यांव्यस्तहस्ताभ्यांभोजनपात्रमालभ्यतदन्नमन्नतयावि

स्त्पकृष्णकव्यंरक्षमदीयामितिपठित्वा दक्षिणहस्तमुत्थाप्य इदमन्नं इमाआपः इदमाज्यं इदंहविरि
त्यन्नादिषु प्रत्येकमंगुष्ठमारोप्यान्नोपरितिलान्प्रक्षिप्य मोटकातिलजलादीन्यादाय नमोनमोऽद्यामुकगोत्रास्मत्पते
ऽमुकशर्मन्सांवत्सरिकैकोद्दिष्टश्राद्धेइदमन्नंसोपकरणंतेनमः इत्यन्नमुत्सृजेत् ततोवामहस्तेनान्यतिलमुत्थं प्र
न्नहीनंक्रियाहीनंविधिहीनंचयद्भवेत् तत्सर्वमच्छिद्रमस्तुइतिपठित्वा भूमौतिलान्विकीर्य्य दर्भेपूपविश्य
नमस्तुभ्यंविरूपाक्षनमस्तेनेकचक्षुषे नमःपिनाकहस्तायवज्रहस्तायवैनम इतिनीलकंठस्तुतिं पठित्वा रु
चिस्तवादिकाविप्रद्वाराश्रावयेत् ततउच्छिष्टसन्निधावास्तृतकुशत्रयभूमिं सतिलजलेन प्रोक्ष्य सतिलजलप्रो
क्षितंसर्वव्यंजनमन्वितमन्नमादाय नमोअग्निदग्धाश्चयेजीवायेप्रदग्धाःकुलेमम भूमौदत्तेनतुष्यंतुतृप्तायांतुपरां
गतिमितिपठित्वा कुशोपरिकुशादिनाविकिरेत् ततआचम्य हरिंस्मृत्वा दक्षिणमुखो पिंडस्थाने प्रा
देशमात्रंपरिमाय करद्वयतर्जन्यंगुष्ठधृतमूलया दर्भपिंजुल्या तदुल्लिख्य दर्भपिंजुलीमुत्तरतःक्षिपेत् तत
स्तत्रज्वलदंगारंभ्रामयित्वा दक्षिणस्यांक्षिपेत् ततस्तत्ररेखोपरिच्छिन्नमूलकुशत्रयमास्तीर्य्य प्रत्यङ्मुखो दे
वताभ्यःपितृभ्यश्चमहायोगिभ्यएवच नमःस्वधायैस्वाहायैनित्यमेवनमोनम इतिविप्रमुखाच्छ्रुत्वा ॥
ततोदक्षिणमुखो पुटकेजलतिलगंधपुष्पाणिकृत्वा दक्षकरेण मोटकातिलजलान्यादाय नमोनमोऽद्यामुक
गोत्रास्मत्पतेऽमुकशर्मन्सांवत्सरिकैकोद्दिष्टश्राद्धेपिंडस्थानेऽत्रावनेनिक्ष्वतेनम इतिकुशोपरिअवनेजनजलंदद्या
त् शेषमवशेषयेत् ततः तिलास्तोयंतथाक्षीरंधूपोदीपावलिस्तथा मधुःसर्पिस्समायुक्तोह्यष्टांगःपिंडसंभव इ
तितिलमधुघृतयुतान्नेनपिंडनिर्माय मधुघृताभ्यांपिंडमवघार्यमोटकतिलजलान्यादाय नमोनमोऽद्यामुकगोत्रास्म
त्पतेऽमुकशर्मन्सांवत्सरिकैकोद्दिष्टश्राद्धेएषतेपिंडोनमः इत्यवनेजनकुशोपरिवामान्वारब्धदक्षिणपाणिनापिंड

दद्यात् ततोद्विराचम्य हरिंस्मृत्वा ततउत्तराभिमुखी श्वासं नियम्य पतिंध्यायती दक्षिणाभिमुखीभूयात् त
तोदत्तावशिष्टजलयुतमवनेजनपात्रमादाय मोटकजलादीनिचादाय नमोनमोऽमुकगोत्रास्मत्पतेऽमुकशर्मन्
सांवत्सरिकैकोद्दिष्टश्राद्धेऽत्रप्रत्यवनेनिक्ष्वतेनमः इतिप्रत्यवनेजनंदद्यात् ततोनीवींविस्त्रंस्याचम्य दक्षिणाभि
मुखीवामेनपाणिनासूत्रमादाय दक्षिणेन पिंडोपरिनिधाय नमोऽद्यामुकगोत्रास्मत्पतेऽमुकशर्मन्सांवत्सरि
कोद्दिष्टश्राद्धेपिंडोपरिएतद्वासस्तेनमः इतिमोटकतिलजलेन सूत्रमुत्सृजेत् अथपिंडेगंधादिदानं ततःशिवा
आपःसंतु इतिजलं सौमनस्यमस्तु इतिपुष्पं अक्षतंचारिष्टमास्त्विति तंडुलान्भोजनपात्रेनिःक्षिप्य मोट
कादीन्यादाय नमोनमोऽद्यामुकगोत्रास्मत्पतेरमुकशर्मणः सांवत्सरिकैकोद्दिष्टश्राद्धदत्तैतदन्नपानादिकमक्षय्यमुप
तिष्ठतामित्यक्षय्योदकंदद्यात् ततःपिंडोपरि अघोरःपतिरस्तु इतिपूर्वाग्रांवारिधारांदद्यात् ततःपूर्वाभिमु
खीकृतांजलिः नमोनमःगोत्रंनोवर्द्धतां दातारोनोभिवर्द्धतांवेदाःसंततिरेवच श्रद्धाचनोमाव्यगमद्बहुदेयंचनोऽ
स्त्विति अन्नंचनोबहुभवेत् अतिथींश्चलभेमहि याचितारश्चनःसंतु माचयाचिष्मकंचन एताःसत्याशिषःसंतु
इतिप्रार्थयेत् ततोदक्षिणमुखी पिंडोपरिसपवित्रंकुशत्रयं दक्षिणाग्रमास्तीर्य तदुपरिदक्षिणाग्रजलधारांद
द्यात् ततोनम्रीभूयपिंडमाघ्रायोत्थापयेत् पिंडाधारकुशानुल्मुकंचवह्नौक्षिपेत् ततोर्घ्यपात्रमुत्तानीकृत्य द
क्षिणादानं अद्यामुकगोत्रस्यास्मत्पतेरमुकशर्मणः कृतैतत्सांवत्सरिकैकोद्दिष्टश्राद्धप्रतिष्ठार्थंरक्तिकादिमितंरज
तंचन्द्रदैवतं यथानामगोत्रायब्राह्मणायदक्षिणांदातुमहमुत्सृजे ततोभिरम्यतामितिविसर्जनं ततःपूर्वाभिमुखी
भूय देवताभ्यइतिविप्रद्वारात्रिः स्मरेत् ततोदक्षिणमुखी हस्ताभ्यांदीपंनिर्वापयेत् हस्तौपादौप्रक्षाल्या
चम्य बलिदानंकुर्यात् गोभ्योऽन्नंनमःश्वभ्योऽन्नंनम काकेभ्योऽन्नंनमःद्वारपालेभ्योऽन्नंनमः चांडालेभ्यो

ऽन्नंनमः अशेषजीवेभ्यो ऽन्नंनमः क्षेत्रपालेभ्योऽन्नंनमः इतिपूर्वमुखोदद्यात् ततोदक्षिणमुखोभूत्वा य मायवलिंनमइति ततःपूर्वाभिमुखोभूत्वा प्रमादात्कुर्वतांकर्मप्रच्यवेताध्वरेषुयत् स्मरणादेवतद्विष्णोः सपूर्णंस्यादितिश्रुतिः ततोदानप्रतिष्ठां दत्त्वा श्राद्धीयवस्तूनि विप्राय प्रतिपादयेत् अम्भसि वा पिंडादिकंनिःक्षिपेत् ततोवंधुयुतास्वयंभुंजीत इतिस्त्रीकर्तृकैकोद्दिष्टश्राद्धविधिः

॥ अथशूद्रस्यपार्वणश्राद्धप्रयोगः ॥

सचोपदेष्टृब्राह्मणवशादनियतशाखयाकार्य्यइति स्मृतिकौमुद्यांमदनपालः तन्न अनियतस्यधर्मत्वायोगात् तेनशूद्रावाजसनेयिनइतिगौडग्रंथेदक्षोक्तेः हरिहरभाष्यादिसवादाच्छिष्टाचाराच्चमाध्यंदिनशाखयोच्यते तत्रकर्तापूर्वेद्युर्निरामिषंसकृद्भुक्त्वाप्रदोषे परेद्युः प्रातर्वा द्विजगृहं गत्वा मंडले तमुपवेश्य सव्येनदक्षिणं जान्वालभ्य शूद्रःप्रणतिपूर्वकमिति प्रणम्य देशकालौ संकीर्त्य श्वः करिष्यमाणपार्वणश्राद्धे पित्रादित्रयमातामहादित्रयविश्वेदेवार्थंत्वामहंनिमंत्रये यद्वाक्षणंकृत्वाभवद्भिः प्रसादःकार्य्यइति फलंतांबूलंवादत्त्वैवमेकंद्वौ वाविप्रौनिमंत्र्य तथा आमंत्रितास्मीतिवातेनोक्ते अक्रोधनैःशौचपरैः सततंब्रह्मवादिभिः भवितव्यंभवद्भिश्चमयाचश्राद्धकर्मणि पूर्वदिनेतु सर्वायासविनिर्मुक्तैः कामक्रोधविवर्जितैः भवितव्यंभवद्भिश्चश्वोभूते श्राद्धकर्म्मणि इतिजपेत् शृणुयाद्वा एवमपरमपिब्राह्मणंवृत्वा ततस्तथैवापसव्येनवामंजान्वालभ्य वाच्यःश्वः करिष्यमाणश्राद्धेपितृस्थानेत्वामहंनिमंत्रये पूर्ववत्फलतांबूलंदत्त्वा अक्रोधनैरित्यादिपठेत् एवंपितामहस्थाने प्रपितामहस्थाने मातामहादित्रयस्थाने इतिषट् विश्वेदेवपक्षेचत्वारइतिदश तत्रवैश्वदेवपक्षेऽष्टौ अथवा एकोदैवतंत्रे पित्रादिपक्षेएकोमातामहादौचैकइतित्रयोवा यद्वापित्रादिषण्णामेकः दैवेचैकःइतिद्वौ तदामान्न

वत्पोढाविभज्य यद्यपि दर्शमातृमध्यंनवदैवतं मातामह्यंतंद्वादशदैवतंवाश्राद्धमुक्तमस्ति तथापिदेशाचाराद्य
वरुथापट्दैवतमेवतुवहुसंमतंसर्वथोक्तपात्रविप्रालाभेदर्भमयान्पट्विधाय श्राद्धेपंप्रत्युक्तिपूर्वंकृत्वा तदामान्नंवि
प्रायदद्यादग्नौजलेवाक्षिपेत् सर्वत्रामंत्रितोस्मीतिप्रत्युक्तिरक्रोधनैरित्यादिजपश्च ततःपरेद्युःकर्ताप्रातःस्थानो
पलेपनंकृत्वा सचैलःस्नातः श्राद्धसामग्रींसंपाद्य दिनस्यपञ्चमुहूर्तानंतरं द्विजानाहूय तेपामनिषिद्धदिनेश्मश्र्वादि
कर्मकारयित्वा स्नानीयजलतैलामलकोद्वर्तनादिप्रेपयित्वा मध्याह्नेस्नातानागतास्तान्प्रांजलिस्तिष्ठन्स्वागतंपृ
ष्ट्वा सुस्वागतमितितैरुक्ते द्विराचम्य देशकालौस्मृत्वास्मत्पितृपितामहप्रपितामहानांकाश्यपगोत्राणां अमु
कामुकदासानांवसुरुद्रादित्यस्वरूपाणांतथाचैवंमातामहप्रमातामहवृद्धप्रमातामहानां पार्वणश्राद्धंसदैवतंसापिंडपा
र्वणविधिनाग्निनहविषा सद्यःकरिष्ये इतिसंकल्प्य गोमूत्रगोमयाभ्यांद्वारेप्रादेशमात्रमुत्तरदक्षिणयोश्चतुरस्रं
वृत्तंचमंडलंकृत्वा तत्रकुशान् दैवेयवान् पित्र्येतिलान् क्षिपेदितिमदनपालः तत्रतु शूद्रस्याभ्युक्षणमतभि
तिवचनादभ्युक्षणंकृत्वोत्तरे उदङ्मुखा सव्येन पुरूरवोमा द्रवसंज्ञाविश्वेदेवाःस्वागतमितिपृष्ट्वातेनोक्ते गंधपुष्पै
रभ्यर्च्य सव्यंशूद्रायेतिवचनात् आदौसव्यं ततोदक्षिणाभितिपादौसपूज्य पुरूरवोमाद्रवसंज्ञाविश्वेदेवा इदंवःपा
द्यमर्घ्यंचनमइतिपादयोर्जलंदत्त्वा एवंदेवद्वितीयविप्रेऽपिदत्त्वा ततःपित्र्येविप्रे कृतापसव्योऽस्मत्पितःकाश्यप
गोत्रामुकदासवसुरूपेदंपाद्यमर्घ्यंचनमः एवंपितामहेरुद्ररूपप्रपितामहेआदित्यरूपेतिज्ञेयं एवमेवमातामहादि
त्रयेपिज्ञेयं ततोद्विराचांतस्तानाभ्यर्च दैवेद्वौप्राङ्मुखौ देवेभ्योनमः इदमासनमास्यतां इतिवामेनासनंस्पृष्ट्वा
दक्षिणेविप्रानुपवेश्यैवंपित्र्येऽपसव्येनोदङ्मुखानुपवेश्य ततःप्राच्यां मातामहानांचैवमेवतंत्रंकार्यं आद्यारंभे
वसानेचपादशौचेतथार्चने विकिरेपिंडदानेचद्विराचमनमिष्यते ततःकर्मपात्रेसव्येनजलमापूर्यगंधपुष्पकुशान्

क्षिप्त्वा तज्जलेन अपवित्रःपवित्रोवासर्वावस्थांगतोपिवा 'यःस्मरेत्पुंडरीकाक्षंसवाह्याभ्यंतरःशुचिः पुंडरीका
क्षायनमः इतिश्राद्धीयद्रव्यंप्रोक्ष्य तिलाश्चरक्षंत्वसुरान् दर्भारक्षंतुराक्षसान् पंक्तिंवैश्रोत्रियोरक्षेदतिथिः सर्व
रक्षकः इतितिलान्विकीर्य प्रतिद्विजंदीपान्दद्यात् 'आमान्नादीनांपवित्रतास्तु केचित्तु सप्तव्याधादशार्णेषुमृ
गाःकालंजरेगिरौ चक्रवाकाःसरिद्वीपेहंसाःसरसिमानसे ' तेपिजाताःकुरुक्षेत्रेब्राह्मणावेदपारगाः प्रस्थिता
दूरमध्वानंयूयंकिमवसीदथ अमूर्तानांचमूर्तानांपितृणांदिव्यतेजसां 'नमस्यामिसदातेपांध्यायिनांयोगचक्षुषां
श्राद्धकालेगयांध्यात्वाध्यात्वादेवंजनार्दनं वस्वादींश्चपितॄन्ध्यात्वाततःश्राद्धंप्रवर्तयेत् इतिजपेत् ततोनीवींव
द्ध्वा अपसव्येन देवताभ्यःपितृभ्यश्चमहायोगिभ्यएवच नमःस्वधायैस्वाहायैनित्यमेवनमोनमइतित्रिर्जप्त्वा
ततोदेशकालौस्मृत्वा काश्यपगोत्राणामस्मत्पितृपितामहप्रपितामहानाममुकामुकदासानां तथाद्वितीयकाश्यपगो
त्राणामस्मन्मातामहप्रमातामहवृद्धप्रमातामहानां अमुकामुकदासानां सदैवमुपक्रांतंपार्वणश्राद्धमहंकरिष्ये
कुरुष्वेतिविप्रैरुक्ते दक्षिणजान्वास्यापित्रादित्रयमातामहादित्रयपार्वणश्राद्धसंबंधिनः पुरूरवोमाद्रवसंज्ञकाविश्वे
देवा इदमासनंवोनमः इतिकुशपत्रद्वयमासनंदद्यादिति टोडरपद्धतौ आसनदानेपष्ठीयुक्ता देवेक्षणंक्रिय
तामितिकुशंदत्त्वा तथेति तेनोक्तेप्राप्नोतुभवानित्याह प्राप्नुवानीतिविप्रः एवंद्वितीयदैवेपिकृत्वा तत्तो
पसव्येनवामजान्वास्यकाश्यप गोत्रास्मत्पितरमुकदास वसुरूपेदमासनंतेस्वधानमइतिवापढविभज्यासनंदद्यात्
सतिलद्विगुणभुग्नकुशान् पित्रेदत्त्वा पित्र्येक्षणः क्रियतामित्यादिप्राग्वत् एवंपितामहादौ मातामहादौचस
व्येनदेवानावाहयिष्ये इतिपृष्ट्वावाहयेत्यनुज्ञातः दैवेद्विजांगुष्ठंगृहीत्वा आगच्छंतुमहाभागाविश्वेदेवाम
हाबलाः येयत्रविहिताःश्राद्धेसावधानाभवंतुते इतिस्तुत्वा पुरूरवोमाद्रवसंज्ञका विश्वेदवाआगच्छतेत्युक्त्वा

मादादिमूर्धांतंयवान्विकिरेत् . ततोहस्तोदकंसयवंप्रतिपदार्थे ततोपसव्येन काश्यपगोत्रानस्मत्पितृपिता
महप्रपितामहान् मातामहादीनपि पृथक्कर्तव्ये काश्यपगोत्रास्मत्पितरमुकदासवसुरूपागच्छ पितामहरुद्ररू
पागच्छ प्रपितामहादित्यरूपागच्छ ।ततोदेवाग्रेसव्येनैकपात्रेकुशपवित्रंकृत्वा देवतीर्थेनदेवेभ्योनमइति जलं
नमइतियवान् गंधपुष्पेचक्षिपेत् ततोपसव्येन पित्रेराजताम्रखड्गपालाशादिमयपात्रेष्वेकंद्रव्येपुवाद्वेदक्षिणा
ग्रपवित्रंकृत्वा अस्मोनमइतिजलं तिलेभ्योनमइतितिलान् गंधपुष्पाणिचक्षिप्त्वा अर्घ्यपात्राणिसंपन्नानीत्युक्त्वा
सुसंपन्नानीतिविप्रैरुक्ते सव्येनदेवकरेपवित्रंदत्वा दक्षिणहस्तेनाच्छाद्य पित्रादित्रयमातामहादित्रयश्राद्धसंबंधि
पुरूरवोमाद्रवसंज्ञकाविश्वेदेवाएषवोर्घ्योनमः इतिदत्वा अस्मोनमइतिसंस्रवदभिमंत्र्यैवंद्वितीयेजलंदत्वा पा
त्रेपवित्रादिदत्वा देवेभ्यःस्थानमसि इत्युत्तरतोन्युब्जंकुर्यात् केचिदेतद्देवेनेच्छंति न्युब्जतानेतिटोडरपद्धतौ त
तोपसव्येनपित्र्यकरे दक्षिणाग्रंपवित्रंदत्वा काश्यपगोत्रास्मत्पितरमुकदासएषतेअर्घ्यःस्वधानम इतिपितृ
तीर्थेन दत्वाऽस्मोनमइतिसंस्रवानभिमंत्र्य तत्रपवित्रादिधृत्वा एवंपितामहप्रपितामहाभ्यां मातामहादिभ्य
द्यात् ततःप्रथमेपात्रेसंस्रवानेकीकृत्यपितृवामेकर्तुर्दक्षिणे पितृभ्यःस्थानमसि इतिन्युब्जंकृत्वा दक्षिणादानां
तेनचालयेत् ततःसव्येनजलंदत्वा विश्वेदेवाएषगंधोवोनमः इमानिपुष्पाणिवोनमः एवंधूपदीपाच्छादन
यज्ञोपवीतालंकारतांबूलानिदत्वा अपसव्येन काश्यपगोत्रास्मत्पितरमुकदासएषतेगंधोनमः एवंपुष्पधूप
दीपाच्छादनालंकारतांबूलानिदत्वैवंपितामहप्रपितामहाभ्यांदद्यात् एवमेवमातामहादिभ्योपिदद्यात् ततोअर्च
नपूर्णतांवाचयित्वा देवाग्रेभुवंसंमृज्य पालाशादिपत्रावलींन्यस्यगोरमृद्भस्मादिनावामंडलंकृत्वाश्राद्धीयामान्नाद
ग्रंगृहीत्वा अग्नौकरिष्येइतिपंक्तिमूर्धन्यंपृष्ट्वा कुरुष्वेत्युक्ते सव्येनाचद्विजकरंपर्युक्ष्यदर्भानास्तीर्य विधानदर्भे

णद्विरवघार्यार्चर्याग्नयेकव्यवाहनायनमः इतिहुत्वेदमग्नयेनममेतित्यक्ता पुनरादायसोमायपितृमतेनमः इदंसो
मायपितृमते अपसव्यपक्षे सोमाहुतिःपूर्वं अग्न्याहुतिरुत्तरा इतिहुत्वा हुतशेषं पिंडार्थमवशेषयेत् पिता
महादिमातामहादिपात्रेषु तूष्णींदद्यात् ततोदैवेष्वन्यदामान्नंदत्त्वा पात्राण्यभिघार्य देवपूर्वमामान्नंचतुर्गु
णंद्विगुणंसमंवादत्त्वा प्रोक्ष्यदैवेदक्षिणंजान्वास्योपवीती दक्षिणेनोत्तानसव्यपाणिभ्यामंगुष्ठंदत्त्वा तिलान्यवा
न्वाविकीर्ययोदकंस्पृष्ट्वा एवंप्रतिपात्रंकृत्वा वामकरेणदेवपात्रं धृत्वा दक्षिणे कुशयवजलान्यादा
य पित्रादित्रयमातामहादित्रयश्राद्धसंबंधि पुरूरवार्द्रवसंज्ञाविश्वेदेवाइदंवआमान्नंसपरिकरं गयेयंभूः
गदाधरोभोक्ता अयंच ब्रह्माग्रहीता ब्रह्मब्रह्मरूपमामंनमः सुवर्णपात्रस्थमक्षयवटच्छायास्थं
पुरूरवार्द्रवसंज्ञकेभ्यो विश्वेभ्योदेवेभ्योवअक्षयतृप्त्यर्थं संप्रददेस्वाहानमः नमम इदमामंसोपस्करम
मृतरूपेणसंपद्यतांहव्यंनमः काश्यांविश्वेश्वरायेदं दत्तमक्षय्यमस्तु गयागदाधरःप्रीतोभवतु ततोऽपसव्येन
द्विगुणभुग्नकुशतिलजलान्यादाय वामेनपात्रंधृत्वा वामंजान्वास्य काश्यपगोत्रास्मत्पितरमुकदासैतत्तेआमान्नंस
परिकरंगयेयंभूरित्यादिरजतपात्रस्थमक्षयवटच्छायास्थंकाश्यपगोत्रायास्मत्पित्रेऽमुकदासायवसुरूपायेदमामं
सोपस्करमक्षयतृप्त्यर्थंसंप्रददेस्वधानमः अमृतरूपेणस्वधासंपद्यतांकव्यंनमः काश्यामित्यादिप्राग्वत्पठेत् ए
वंपितामहप्रपितामहयोर्मातामहादिभ्यश्च दद्यात् असंस्कृतप्रमीतेभ्यएषपिंडइतिविकिरंदत्त्वा आमान्नमादाय
अनाग्निदग्धेभ्योऽग्निदग्धेभ्यश्चैषउच्छिष्टपिंडोनमइतिसोदकमामंपिंडंदत्त्वातिलोदकंचदत्त्वा मधुमधुमाध्वितित्रिर्ज
पेत्. अथपिंडदानं तच्चगुडपाकेन पायसेन सक्तुभिर्मूलेनफलेनवाकार्यं पिंडार्थवेदिंकृत्वा वामंजान्वास्याप
सव्येन दर्भमूलेन दक्षिणाग्ररेखांकृत्वैवंद्वितीयांकृत्वाऽपःस्पृष्ट्वा रेखाग्रेउल्मुकंनिधायोदपात्रेणाथरेखामूल

मध्याग्रेपु काश्यपगोत्रास्मत्पितरमुकदासावनेनिक्ष्वेवंपितामहप्रपितामहयोर्दत्त्वा द्वितीयरेखायांमातामहादिभ्य
स्त्रिभ्योदत्त्वा सकृदाच्छिन्नकुशानूदक्षिणाग्रान्रेखाद्वयेनिक्षिप्य मध्वाज्यसर्वव्यंजनोपेतमन्नमग्नौकरणशेपसहितं
पात्रेकृत्वा पट्पिंडान्कृत्वा पितृतीर्थेन काश्यपगोत्रास्मत्पितरमुकदासएतत्ते ऽन्नं स्वधा एपते पिंडोनमइ
तिवादत्त्वा इदपित्रे ततःकुशानंतर्धाय काश्यपगोत्रास्मत्पितामहेत्यादिनात्रिभ्योदत्त्वा लेपभुग्भ्योदर्भमूले
पुकरंमार्जयित्वैवमातामहादित्रिभ्योदत्त्वा करौप्रक्षाल्याचम्य उदङ्गुत्यमंत्रंप्राणानायम्य वसंतायनमः
ग्रीष्मायनमः वर्पाभ्योनमः शरदेनमः हेमंतायनमः शिशिरायनमइतिपट्ऋतून् सव्येननमस्कृत्यापसव्ये
नपितृभ्योनम इत्यंजलिंवद्ध्वैव मातामहेभ्योनमइति ततोवामावर्तेनोदङ्मुखः श्वासंनियम्यपुनरावृत्य पि
तृभ्योनमः मातामहेभ्योनमइतिनत्वा काश्यपगोत्रास्मत्पितरमुकदासप्रत्यवनेनिक्ष्वेतिप्राग्वत् पट्सुपिं
डेपुप्रत्यवनेजनंदत्त्वा नीवींविस्रंस्य पितृभ्योनमः मातामहेभ्योनम इतिनत्वाप्रतिपिंडंसूत्राणिदत्त्वा पितृभ्योनमः
मातामहेभ्योनमइतिप्रत्यवनेजनशेपं पिंडपात्रक्षालनजलं पितापिंडेपुनिपिच्य मातामहेभ्योनमः ततोदेवा
ताभ्यःपितृभ्यश्चेतित्रिर्जप्त्वा पिंडेपुपित्रादिनाम्नागंधपुष्पधूपदीपनैवेद्यफलमूलतांबूलदक्षिणानिवेद्य कर्मपात्रं
सुप्रोक्षितमस्तु ततःसव्येन शिवाआपः संतु इतिजलं सौमनस्यमस्त्वितिपुष्पाणि अक्षतंचारिष्टमस्त्वित्यक्ष
तान् अपसव्येन पितृभ्योनमः मातामहेभ्योनमः शिवाआपः संत्वित्यादिदत्त्वा स्वमूर्ध्नि दीर्घमा
युरस्तु पुष्टिरस्तु यच्छ्रेयस्तदस्तु यत्पापंतत्प्रतिहतमस्तु भूमौद्विपदचतुष्पद्भ्यःशांतिरस्तु अस्त्विति द्विजोक्ते ततः
पूरूरवार्द्रवसंज्ञेभ्योविश्वेभ्योदेवेभ्योयद्दत्तमामान्नादितदक्षय्यमस्तु एवमपसव्येन काश्यपगोत्रस्यपितुरमुकदा
सस्ययद्दत्तमित्यादिअक्षय्यमस्तु एवंपितामहप्रपितामहयोर्मातामहादीनांचाक्षय्यमस्त्विति विप्रोक्तिः अघोराः

पितरःसंतु अघोरामातामहाःसंतु गोत्रंनोवर्द्धतांदातारोनोभिवर्द्धतांसंततिश्च श्रद्धाचनोमाव्यगमद्बहुदेयंचनो अस्तु अन्नंचनोवहुभवेदतिथींश्चलभेमहि याचितारश्चनःसंतुमाचयाचिष्मकंचन एताःसत्याशिषःसंतु त थास्त्वितिविप्राः ततःपित्रादिभ्योमातामहादिभ्यश्च स्वधावाच्यतां अस्तुस्वधेतिविप्राःकुशान्पिंडेपुन्य स्यार्घ्यपात्रमुत्तानंकृत्वा दैवेसुवर्णं पित्र्ये रजतं दक्षिणांदत्वा नानानामगोत्रेभ्य आमान्नं हिरण्यंच दत्वापिं डानुद्धास्याघ्राय विश्वेदेवाःप्रीयंतामितिब्रूहीत्युक्त्वावाचयित्वा एवंपित्र्येकृत्वासव्येनस्वस्तिभवंतोब्रुवंतु स्व स्तीत्युक्ते संपूर्णतांवाचयित्वा कुशैरुत्तिष्ठंतुपितरःविश्वेदेवैः सहेत्युद्धास्य मंडलेप्रदक्षिणीकृत्यविसर्जयेत्

ततोवलिवैश्वदेवादिनित्यसमापयेत् ॥

इतिशूद्रकमलाकरोक्तशूद्रस्यपार्वणश्राद्धं शुभमस्तु

॥ अथशूद्रस्यामंत्रकैकोद्दिष्टश्राद्धं ॥

तत्रैकोद्दिष्टश्राद्धलक्षणमुच्यते एकोद्दिष्टंदैवहीनमेकार्घ्यैकपवित्रकं आवाहनाग्नौकरणरहितंत्वपसव्यव दिति अत्रविप्रनिमंत्रणेविशेषमाह प्रचेताः पादंवेदक्षिणंविप्रःसव्यंवैक्षत्रियस्तथा पादावादाय वैश्योद्वौशूद्रःप्रणतिपूर्वकमिति पूर्वरात्रेपरेद्युर्वाप्रातरेव कर्तामंत्रवर्जं कृतप्राणायामोवाऽकृतप्राणाया मः विष्णुं स्मृत्वा अपसव्येन वामंजान्वास्य काश्यपगोत्रस्यास्मत्पितुरमुकस्यश्वः करिष्यमा णैकोद्दिष्टश्राद्धे भवद्भिः क्षणोदेय इत्युच्चार्य प्रणिपत्य तांबूलंदत्वा ब्राह्मणाभावे कुशवटुंवा त तः अक्रोधनैःशौचपरैरित्यादिनियमान् श्रावयेत् ततोमध्यान्हसमये गोमयेनवर्तुलमंडलंविधाय तत्र विप्र माहूय काश्यपगोत्रस्यपितुरमुकदासस्यैकोद्दिष्टश्राद्धे इदंतेपाद्यं एषपाद्यार्घ्यइतिवा पादौप्रक्षाल्य प्रणम्य

वासनोपरि इदमासनंतेनम इत्यासनोपर्युपवेशयेत् ततःश्राद्धसामग्रींसंपाद्य स्वागतंपृष्ट्वा सुस्वागतमिति
प्रत्युक्तेद्विराचम्य हरिंस्मृत्वा देशकालौस्मृत्वास्मत्पितुरमुकदासस्यकाश्यपगोत्रस्यैकोद्दिष्टश्राद्धंकरिष्ये कुरु
ष्वेतिप्रत्युक्ते अपसव्येन देवताभ्यःपितृभ्यश्चेतिजप्त्वा काश्यपगोत्रंपितरममुकदासमावाहयेत्युक्ते मूर्धा
दिपादांतंतिलान्विकीर्य काश्यपगोत्रास्मत्पितरमुकदासेहागच्छ ततएकस्मिन्पात्रे द्वेदक्षिणाग्रेपवित्रे धृत्वा
श्रद्योनम इतिजलं तिलोस्यसोमदैवत्यो इतितिलान् गंधपुष्पाणिच अर्घ्यपात्रंसंपन्नमितिपृष्ट्वा संपन्नमितिप्रत्युक्ते वि
प्रकरेपवित्रंदत्वा काश्यपगोत्रास्मत्पितरमुकदासएषतेअर्घ्यः स्वधानमः अद्योनमइतिसंस्रवानभिमंत्र्य
तत्पवित्रादिदत्वा पितृस्थानमसीतिन्युब्जीकुर्यात् दक्षिणांतनचालयेत् ततोगंधादिदानं काश्यपगोत्रा
स्मत्पितरमुकदासएषतेगंधः इमानिपुष्पाणितेनमः एवंधूपदीपाच्छादनालंकारतांबूलादिदद्यात् अर्चनपूर्ण
तांवाचयित्वा पालाशादिपत्रावलिंन्यस्य गोरमृद्भस्मजलादिनामंडलंकृत्वा श्राद्धीयान्नादग्रंगृहीत्वा अ
ग्नौकरणाभावे तूष्णींद्विजकरेजलेवा दत्वा भूस्वामिने अन्नंनमइति दत्वा ततःश्राद्धीयमामान्नं सपरिकरं
गयेयंभूःगंगाधरोभोक्ता आमंचब्रह्म ब्रह्मगृहीताब्रह्मरूपमामंनःसंकल्पितंरजतपात्रस्थमक्षयवटच्छायास्थंका
श्यपगोत्रयास्मत्पित्रेमुकदासायेदमामान्नममृतरूपेणाक्षयतृप्त्यर्थमहंसंप्रददेस्वधानमः अमृतरूपेणसंपद्यतां त
तोअग्निदग्धेभ्योनाग्निदग्धेभ्योनमः इतिविकिरंपिंडरूपेणदद्यात् तिलोदकंदत्वा मधुमधुमध्वितित्रिर्जप्त्वा
सत्याधादशार्णेष्वित्यादिजप्त्वा पिंडपातनार्थंवेदिंकृत्वा दर्भमूलेनदक्षिणाग्रांरेखांकृत्वा उल्मुकंचस्था
पयित्वा रेखायांकुशान्दत्वा अवनेजनंविधाय काश्यपगोत्रास्मत्पितरमुकदासाअवनेनिक्ष्वेतिदत्वाप्र
त्यवनेजनार्थमवशेषयेत् ततोगृहपाकेनपायससक्तुफलमूलादिभिःसतिलघृतंमधुयुतंपिंडंनिर्माय तिलजल

कुशानादाय काश्यपगोत्रास्मत्पितरमुकदासएषतेपिंडोनमःस्वधा ततःसव्येनाचम्यापसव्यंकृत्वा श्वासं
नियम्योदङ्मुखीभूय परावर्त्यपित्रेनमः पिंडेप्रत्यवनेनिक्ष्वेतिप्रत्यवनेजनं दत्वा पिंडेपित्रेनमइतिसू
त्रंदत्वा पितृभ्योनमः ततोदेवताभ्यः पितृपिंडगंधादिदानं काश्यपगोत्रायास्मत्पित्रेमुकदासायेति गं
धपुष्पधूपदीपनैवेद्यफलतांबूलदक्षिणादीनिनमः कर्मपात्रंसुप्रोक्षितमस्तु शिवाश्रापः संतु सौमनस्यमस्तु
अक्षतंचारिष्टमस्तु दत्तेतदन्नपानादिकमक्षय्यमस्तु अघोरः पितास्तु गोत्रंनोवर्द्धतां दातारोनोभिवर्द्धंता
मित्याद्याशीः प्रार्थयित्वा श्राद्धदक्षिणांदत्वा अर्घ्यपात्रमुत्तानीकृत्य पिंडमाघ्रायोत्थापयित्वा पितृभ्योनम
इतिनमस्कृत्यविसर्जयेत् ततोबलिवैश्वदेवादि नित्यकर्मशेषंसमापयेत् ॥ इतिशूद्रस्मृतिकौमुद्युक्तं

शूद्रस्यैकोद्दिष्टश्राद्धं

अथश्राद्धकालेपठनीयोरुचिस्तवोमार्कंडेयपुराणे

मार्कंडेयउवाच इत्युपिर्वचनंश्रुत्वाब्रह्मणोव्यक्तजन्मनः नद्याविविक्तेपुलिनेचकारपितृतर्पणं ॥ १ ॥
तुष्टावचपितृन्विप्रःस्तवैरेभिरथादृतः एकाग्रःप्रयतोभूत्वाभक्तिनम्रात्मकोरुचिः ॥ २ ॥ रुचिरुवाच नम
स्येहंपितृन्भक्त्यायेवसंत्यधिदैवतं देवैरपिहितर्प्यंतेयेश्राद्धेषुस्वधोत्तरैः ॥ ३ ॥ नमस्येहंपितृन् श्राद्धेतर्प्यं
तेयेप्यहर्निशं श्राद्धेर्मनोरमैर्भक्त्याभुक्तिमुक्तिमभीप्सुभिः ॥ ४ ॥ नमस्येहंपितृन्स्वर्गेसिद्धाःसंतर्पयंति
यान् श्राद्धेषुदिव्यैःसकलैरुपहारैरनुत्तमैः ॥ ५ ॥ नमस्येहंपितृन्भक्त्यायेर्च्यंतेगुह्यकैर्दिवि तन्मयत्वेनवांछद्भिः
ऋद्धिमात्यंतिकींपरां ६ नमस्येहंपितृन्मर्त्यैरर्च्यंतेभुवियेसदा श्राद्धेषुश्रद्धयाभीष्टलोकपुष्टिप्रदायिनः ॥ ७
नमस्येहंपितृन्विप्रैरर्च्यंतेभुवियेसदा वांछिताभीष्टलाभायप्राजापत्यप्रदायिनः ॥ ८ ॥ नमस्येहंपितृन्येवैतर्प्यंते

रण्यवासिभिः वन्यैःश्राद्धैर्यताहारैस्तपोनिर्धूतकल्मषैः ॥ ९ ॥ नमस्येहंपितॄन्विप्रैर्नैष्ठिकव्रतचारिभिः . येस
यतात्मभिर्नित्यसंतर्प्यंतेसमाधिभिः १० नमस्येहंपितॄन्श्राद्धैराजन्यास्तर्पयंतियान् कव्यैरशेषैर्विविधैर्ह्वयं
फलप्रदान् ११ नमस्येहपितॄन्वैश्यैरर्च्यंतेभुवियेसदा स्वकर्माभिरतैर्नित्यंपुष्पधूपान्नवारिभिः १२ नमस्ये
हंपितॄन्श्राद्धेयशूद्रैरपिभक्तितः संतर्प्यंतेजगत्यत्रनाम्नाख्याताःसुकालिनः १३ नमस्येहंपितॄन्श्राद्धेपाता
लेयेमहासुरैः संतर्प्यंतेस्वधाहारास्त्यक्तदंभमदैस्तथा १४ नमस्येहंपितॄन्श्राद्धेऽभ्यर्च्यंतेयेरसातले भो
गैरशेषैर्विविधैर्नागैःकाममभीप्सुभिः १५ नमस्येहपितॄन्श्राद्धेसर्पैःसंतर्पितान्सदा तत्रैवविधिवन्मंत्रैर्भोग
संपत्समन्वितैः १६ पितॄन्नमस्येनिवसंतिसाक्षाद्येदेवलोकेपिमहीतलेवा तथांतरिक्षेचसुरादिपूज्यास्तेन्नप्रती
च्छंतुमयोपनीतम् १७ पितॄन्नमस्येपरमाणुभूतायेवैविमानेनिवसंतिमूर्ताः यजंतियानस्तमलैर्मनोभिर्योगीश्वराः
क्लेशविमुक्तिहेतून् १८ पितॄन्नमस्येदिवियेचमूर्ताःस्वधाभुजःकाम्यफलाभिसंधौ प्रदानशक्ताः सकलेप्सितानांविमु
क्तिदायेनभिसंधितेषु १९ तृप्यंतुतेस्मिन्पितरःसमस्ताइच्छावतांयेप्रदिशंतिकामान् सुरत्वमिंद्रत्वमतोधिकंवाव
स्वात्मजान्क्ष्मामचलांगृहाणि २० सूर्यस्ययेरश्मिषुचंद्रबिंबेशुक्लेविमानेचसदावसंति तृप्यंतुतेस्मिन्पितरोन्न
तोयैर्गंधादिनातुष्टिमतोव्रजंतु २१ येषांहुतेग्नौहविषाचतृप्तिर्येभुंजतेविप्रशरीरसंस्थाः येपिंडदानेनमुदंप्रयांति
तृप्यंतुतेस्मिन्पितरोन्नतोयैः २२ येखड्गमांसैरसुरैरभीष्टैःकृष्णैस्तिलैर्दैत्यमहोरगैश्च कालेनशाकेनमहर्षिवर्गैः
संप्रीणितास्तेमुदमत्रयांतु २३ कव्यान्यशेषाण्यपियान्यभीष्टान्यतीवतेषाममरार्चितानां तेषांतुसांनि
ध्यमिहास्तुपुष्पगंधांबुभोज्येषुमयार्पितेषु २४ दिनेदिनेयेप्रतिगृह्णतेर्चांमासांतपूज्याभुवियेऽष्टकासु येवत्सरां
तेभ्युदयेचपूज्याः प्रयांतुतेमेपितरोत्रतुष्टिम् २५ पूज्याद्विजानांकुमुदेंदुभासोयेक्षत्रियाणांचनवार्कवर्णाः तथा

विशांयेकनकावदातानीलीनिभाः शूद्रजनस्ययेवै २६ तेस्मिन्समस्ताममपुष्पगंधधूपादितोयान्ननिवेद
नेन तथाग्निहोमेनचयांतुतृप्तिंसदापितृभ्यःप्रणतोस्मितेभ्यः २७ येदेवपूर्वाण्यतितृप्तिहेतोरश्नंतिकव्यानिशुभाहृ
तानि तृप्ताश्चयेभूतसृजोभवंतितृप्यंतुतेस्मिन्प्रणतोस्मितेभ्यः २८ रक्षांसिभूतान्यसुरांस्तथोग्रान्निर्नाशयंतस्त्वशि
वंप्रजानांआद्याःसुराणाममरेशपूज्यास्तृप्यंतुतेस्मिन्प्रणतोस्मितेभ्यः २९ अग्निष्वात्तावर्हिषदआज्यपाःसोमपास्त
थात्रजंतुतृप्तिंश्राद्धेस्मिन्पितरस्तर्पितामया ३० अग्निष्वात्ताःपितृगणाःप्राचींरक्षंतुमेदिशं तथावर्हिषदःपांतुयाम्यां
येपितरःस्थिताः ३१ प्रतीचीमाज्यपास्तद्वदुदीचीमपिसोमपाःऊर्ध्वंतस्त्वर्ध्वमारक्षेत्कव्यवाहनलोप्यधः ३२ वि
श्वेदेवाअधःपांतुचोर्ध्वंपांतुमरुद्गणाःरक्षोभूतपिशाचेभ्यस्तथैवासुरदोषतः ३३ सर्वतश्चाधिपस्तेषांयमोरक्षांकरो
तुमे मिश्वोविश्वभुगाराध्योधर्मोधन्यःसनातनः ॥ ३४ ॥ भूतिदोभूतिकृद्भूतिःपितॄणांयेगणानव वरोवरेण्यो
वरदःपुष्टिदस्तुष्टिदस्तथा ॥ ३५ ॥ विश्वपातातथाधातासप्तैतेचगणाःस्मृताः कल्याणःकल्पदःकर्त्ताकल्पः
कल्पतराश्रयः ॥ ३६ ॥ कलनाहेतुरनघःषडित्येतेगणाःस्मृताः महान्महात्मामहितोमहिमावान्महाबलः
गणाःपंचतथैवैते पितॄणांपापनाशनाः ॥ ३७ ॥ सुखदोधनदश्चान्योधर्मदोन्यश्चभूतिदः पितॄणांकथ्य
तेचैतत्तथागणचतुष्टयं ॥ ३८ ॥ एकत्रिंशत्पितृगणायैर्व्याप्तमखिलंजगत् तेमेत्रतृप्तास्तुष्यंतुयच्छंतुचसदा
हितम् ॥ ३९ ॥ मार्कंडेयउवाच एवंतुस्तुवतस्तस्यतेजसोराशिरुच्छ्रितः प्रादुर्बभूवसहसागगनव्या
प्तिकारकः ॥ ४० ॥ तद्दृष्ट्वासुमहत्तेजःसमाच्छाद्यास्थितंजगत् जानुभ्यामवनिंगत्वारुचिःस्तोत्रमिदंजगौ
४१ ॥ रुचिरुवाच अमूर्तानांसुमूर्तानांपितॄणांदीप्ततेजसां नमस्यामिसदातेषांध्यानिनांयोगचक्षुषां ॥ ४२ ॥
इंद्रादीनांचनेतारोदक्षमारीचयोस्तथा सप्तर्षीणांतथातेषांतान्नमस्यामिकामदान् ॥ ४३ ॥ मन्वादीनांचनेतारःसू

र्योचंद्रमसोस्तथा तान्नमस्याम्यहंसर्वान्पितॄनप्स्वोंपधीषुच ॥ ४४ ॥ नक्षत्राणांग्रहाणांचवाय्वग्न्योर्नभसस्तथ
द्यावापृथिव्योश्चतथानमस्यामिकृतांजलिः ॥ ४५ ॥ प्रजापतेःकश्यपायसोमायवरुणायच योगेश्वरेभ्यश्चतथानम
स्यामिकृतांजलिः ॥ ४६ ॥ नमोगणेभ्यःसप्तभ्यस्तथालोकेषुसप्तसु स्वयंभुवेनमस्यामिब्रह्मणेयोगचक्षुषे ॥ ४७
सोमाधाराःपितृगणायोगमूर्तिधराहिये नमस्यामितथासोमंपितरंजगतामहम् ॥ ४८ ॥ अग्निरूपांस्तथैवान्यान्न
मस्यामिपितॄनहं अग्नीसोममयंविश्वंयतएतदशेषतः ॥ ४९ ॥ येतुतेजसियेचार्येसोमसूर्याग्निमूर्तयः जगत्स्व
रूपिणश्चैवयेचब्रह्मस्वरूपिणः ॥ ५० ॥ तेभ्योऽखिलेभ्योयोगिभ्यःपितृभ्योयतमानसः नमोनमोनमस्तेमेप्रसी
दंतुस्वधाभुजः ॥ ५१ ॥ मार्कंडेयउवाच एवंस्तुतास्ततस्तेनतेजसोमुनिसत्तम निश्चक्रमुस्तेपितरोभासयंतो
दिशोदश ॥ ५२ ॥ निवेदितचयत्तेनपुष्पधूपानुलेपनं तद्भूपितानथसतान्ददर्शपुरतःस्थितान् ॥ ५३ ॥ प्रणिपत्य
रुचिर्भक्त्यापुनरेवकृतांजलिः नमस्तुभ्यंनमस्तुभ्यमित्याहपृथगादृतः ॥ ५४ ॥ ततःप्रसन्नाःपितरस्तमूचुर्मुनिस
त्तम वरंवृणीष्वेतिसतानुवाचानतकंधरः ॥ ५५ ॥ रुचिरुवाच सांप्रतंसर्गकर्तृत्वमादिष्टंब्रह्मणामम सोहंपत्नी
मभीप्सामिधन्यांदिव्यांप्रजावतीं ॥ ५६ ॥ पितरऊचुः अद्यैवसद्यःपत्नीतेभविष्यतिमनोरमा तस्यांचपुत्रोभवि
तारुचिरोमुनिसत्तम ॥ ५७ ॥ मन्वंतराधिपोधीमांस्त्वन्नाम्नैवोपलक्षितः रुचेरौच्यइतिख्यातिंप्रयास्यतिजगत्त्रये
५९ ॥ अस्यापिवहवःपुत्रामहावलपराक्रमाः भविष्यंतिमहात्मानः पृथिवीपरिपालकाः ॥ ५८ ॥ त्वंचप्रजापतिर्भू
त्वाप्रजाःसृष्ट्वाचतुर्विधाः क्षीणाधिकारोधर्मज्ञततःसिद्धिमवाप्स्यसि ॥ ६० ॥ स्तोत्रेणानेनयनरोयोस्मान्स्तोष्य
तिभक्तितः तस्यतुष्टावयंभोगान्दास्यामोज्ञानमुत्तमम् ॥ ६१ ॥ शरीरारोग्यमर्थंचपुत्रपौत्रादिकंतथा वांछद्भिस्स
ततंस्तव्याःस्तोत्रेणानेनभक्तितः ॥ ६२ ॥ श्राद्धेचयइमंभक्त्याचास्मत्प्रीतिकरंस्तवं पठिष्यतिद्विजाग्र्याणांभुंज

अस्माभिरक्षयंश्राद्धंतद्भविष्यत्यसंशयम् ॥ ६४
तांपुरतःस्थिताः ॥ ६३ ॥ स्तोत्रश्रवणसंप्रीत्यासान्निधानेपरेकृते अश्रद्धयावापुरुषैर्दंभमाश्रि
यद्यप्यश्रोत्रियंश्राद्धंयद्यप्युपहतंभवेत् अन्यायोपात्तवित्तेनयदिवाकृतमन्यथा ॥ ६५ ॥ अश्रद्धयावापुरुषैर्दंभमाश्रि
त्ययत्कृतं अस्माकंप्रीतयेश्राद्धंतदप्येतदुदीरणात् ॥ ६६ ॥ यत्रैतत्पठ्यतेश्राद्धेस्तोत्रमेतत्सुखावहं अस्माकंजायते
तृप्तिस्तत्रद्वादशवार्षिकी ॥ ६७ हेमंतेद्वादशाब्दानितृप्तिमेतत्प्रयच्छति शिशिरेद्विगुणाब्दानितृप्तिंस्तोत्रमिदंश्रुतं
६८ ॥ वसंतेषोडशसमास्तुष्टयेश्राद्धकर्मणि ग्रीष्मेचषोडशैवेतत्पठितंतृप्तिकारकं ॥ ६९ ॥ विकलेपिकृतेश्राद्धेस्तोत्रे
णानेनशोधिते वर्षासुतृप्तिरस्माकमक्षयाजायतेरुचे ॥ ७० ॥ शरत्कालेपिपठितंश्राद्धकालेप्रयच्छति अस्माक
मेतत्पुरुषैस्तृप्तिंपंचदशाब्दिकीं ॥ ७१ ॥ यस्मिन्गृहेवालिखितमेतत्तिष्ठतिनित्यशः सन्निधानेकृतेतृप्तिस्तत्रास्मा
कंभविष्यति ॥ ७२ ॥ तस्मादेतत्त्वयाश्राद्धेविप्राणांभुंजतांपुरः श्रावणीयंमहाभागअस्माकंपुष्टिहेतुकं ॥ ७३ ॥
मार्कंडेयउवाच ततस्तस्मान्नदीमध्यात्समुत्तस्थौमनोरमा पुलोमानामतन्वंगीतत्समीपेवराप्सरा ॥ ७४ ॥
अप्सरोवाच अतीवरूपिणींकन्यांमत्सुतांवदतांवर जातांवरुणपुत्रेणपुष्करेणमहात्मना ॥ ७५ ॥ तांगृहा
णमयादत्तांभार्य्यार्थंवरवर्णिनींमनुर्महामतिस्तस्याःसमुत्पत्स्यतितेसुतः ॥ ७६ ॥ तथेतितेनसाप्युक्तातस्मात्तो
याद्वपुष्मतीं उज्जहारततःकन्यांमालिनींनामनामतः ॥ ७७ ॥ नद्याश्चपुलिनेतस्मिन्समुनिर्मुनिसत्तम पाणिंजग्रा
हाविधिवत्समानाय्यमहामुनीन् ॥ ७८ ॥ तस्यांतस्यसुतोजज्ञेमहावीर्य्योमहाद्युतिः रौच्योभवत्पितुर्नाम्नाख्यातो
थवसुधातले ॥ ७९ ॥ तस्यमन्वंतरेदेवास्तथासप्तर्षयश्चये तनयाश्चनृपाश्चैवतेसम्यक्कथितास्तव ॥ ८० ॥ धर्म
वृद्धिस्तथारोग्यंधनधान्यसमुद्भवः नृणांभवत्यसंदिग्धमस्मिन्मन्वंतरेश्रुते ॥ ८१ ॥ पितृस्तवंतथाश्रुत्वापितॄणां
चतथागणान् सर्वान्कामानवाप्नोतित्वत्प्रसादान्महामुने ॥ ८२ ॥

इतिश्रीमार्कंडेयपुराणे रौच्यमन्वंतरे रुचिकृतः पितृस्तवः समाप्तः ॥

अथमातृनवम्यांमातृवर्ग
अमावास्यांगतेसोमेगौर्यास्वादयतेतृणं दौहित्रीसातुविज्ञेयादौहित्रंतद्घृतंस्मृतं
काश्चनमृताःस्त्रियः श्राद्ध
पूर्वंश्राद्धंकर्तव्यं मातृवर्गश्चश्राद्धदीपिकायांब्राह्मे पितृमातृकुलोत्पन्नायाः
तत
ह्यामातरोज्ञेयाःश्राद्धंतत्रप्रदीयते तत्रादौमातृमातामहीपूर्वकं षड्दैवत्यपार्वणपिंडदानांतंकृत्वा
अस्मत्कुलेमृतायाश्चग
श्चान्यासांमातृपितृकुल्यानामेकतंत्रमेवकुर्यात् तत्रादौदक्षिणाग्रकुशत्रयंगृहीत्वा
वंधुवर्गकुलेयाश्चगतिर्यासांनविद्यते आ
तिर्यासांनविद्यते आवाहयिष्येताःसर्वादर्भपृष्ठेतिलोदकैः ॥ १ ॥
आवाहयिष्येताःसर्वा
वाहयिष्येताःसर्वादर्भपृष्ठेतिलोदकैः ॥ २ ॥ मातामहकुलेयाश्चगतिर्यासांनविद्यते
तत्र आब्रह्मस्तंबपर्यंतंदेव
दर्भपृष्ठेतिलोदकैः ॥ ३ ॥ इतिमंत्रत्रयेणास्तृतदर्भपुताआवाह्यगंधादिभिरभ्यर्च्य
आब्रह्म
र्षिपितृमानवाः तृप्यंतुमातरःसर्वामातृमातामहीमुखाः २ अतीतकुलकोटीनांसप्तद्वीपनिवासिनां
पुनरपिमात्रादिभ्योयथासं
भुवनाल्लोकादिदमस्तुतिलोदकं २ पूर्ववदेवांजलिदानपूर्वकमात्राद्यावाहनं विधाय
अस्मत्कुलेमृतायाश्चगतिर्यासांनविद्य
वंधनामगोत्रग्रहणपूर्वकंसंकल्पेनपिंडान्दत्वा ततःषोडशपिंडान्दद्यात्
तासामुद्धरणार्थायमातृपिंडंददा
ते तासामुद्धरणार्थायमातृपिंडंददाम्यहं २ वंधुवर्गकुलेयाश्चगतिर्यासांनविद्यते
४ अग्निदग्धाश्चयाःका
म्यहं ३ अजातदंतायाःकाश्चिद्याश्चगर्भपुपीडिताः तासामुद्धरणार्थायमातृपिंडंददाम्यहं
आ
श्चिन्नाग्निदग्धास्तथापराः विद्युच्चोरहतायाश्चताभ्यःपिंडंददाम्यहं ५ दावदाहेमृतायाश्चसिंहव्याघ्रहताश्चयाः
भूतप्रेतपिशाचाद्यैस्ताभ्यःपिंडंद
स्मोपघातानिहता स्ताभ्यःपिंडंददाम्यहं ६ अरण्येवर्त्मनिवनेक्षुधयातृपयाहताः
॥ ८ ॥ रौरवे
दाम्यहम् ॥ ७ ॥ उद्बंधनमृतायाश्चविद्युच्छस्त्रहताश्चयाः दंष्ट्रिभिःशृंगिभिश्चैवताभ्यःपिंडंददाम्यहं

यांधतामिस्त्रेकालसूत्रेचयागताः तासामुद्धरणार्थायपिंडमेनंददाम्यहं ९ अनेकयातनासंस्था.प्रेतलोकंचयागताः तासामुद्धरणार्थायपिंडमेनंददाम्यहम् १०. अनेकयातनासंस्थायानीतायमकिंकरैः तासामुद्धरणार्थायपिंडमेनंददाम्यहम् ११ नरकेषुसमस्तेषुयातनासुचयाः स्थिताः तासामुद्धरणार्थायपिंडमेनंददाम्यहं १२ पशुयोनिगतायाश्चयाश्चपक्षिसरीसृपाः अथवावृक्षयोनिस्थास्ताभ्य.पिंडंददाम्यहम् १३ जात्यंतरसहस्रेषुभ्रमंत्य.स्वेनकर्मणा मानुष्यंदुर्लभंयासांताभ्यःपिंडंददाम्यह १४ दिव्यंतरिक्षभूमिस्था.पितरोबांधवादयः मृताअसंस्कृतायाश्चताभ्यः पिंडंददाम्यहम् ॥ १५ ॥ याःकाश्चित्प्रेतरूपेणवर्ततेमातरोमम ताःसर्वास्तृप्तिमायातुपिंडदानेनसर्वदा. १६ यांबांधवाबांधवायायाश्चान्यजन्मबांधवाः तासांपिंडोमयादत्तोह्यक्षय्यमुपतिष्ठतां ॥ १७ ॥ येमेकुलेलुप्तपिंडाः पुत्रादिपरिवर्जिताः क्रियालोपगतायाश्चजाःत्यंधाःपंगवस्तथा विरूपाआमगर्भाश्चज्ञाताज्ञाता.कुलेषुमे तासांपिंडोमयादत्तोह्यक्षय्यमुपतिष्ठतां ॥ १८ ॥ आब्रह्मणोयाःपितृवंशजातामातुस्तथावंशभवामदीयाः वंशद्वयेयाममवासभूताभृत्यास्तथैवाश्रितसेवकाश्च मित्राणि.शिष्या.पशवश्चवृक्षादृष्टाश्चदृष्टाश्चकृतोपकाराः जन्मांतरेयाममसंगताश्चताभ्यःस्वधापिंडमहंददामि १९ उच्छिन्नकुलजातायायासांदाताकुलेनहि धर्मपिंडोमयादत्तोह्यक्षय्यमुपतिष्ठतां २० आब्रह्मस्तंबपर्यंतंब्रह्मांडंसचराचरं जगत्तृप्यतुपिंडेनमत्तयादत्तेनसर्वदा २१ इत्येकविंशतिपिंडान्दत्वा अवनेजनावशिष्ट प्रत्यवनेजनं दत्वा वस्त्रंदत्वा गंधादिभि.संपूज्य अक्षय्योदकसंकल्पंकृत्वा सव्येन. पिंडेषु पूर्वाग्रांवारिधारां दद्यात् अघोरामातर.संतु ततोऽपसव्येन पिंडेषुकुशपवित्रादिकंदत्वा ऊर्जंवहतीरितिमंत्रेण सतिलमधुक्षीरनीरधारांदत्वा दक्षिणांचदत्वा पिंडान्विसर्ज्य वालिदानादिकंकृत्वा प्रमादादितिविष्णुस्मरणपूर्वकं नत्वा यथासुखंविहरेत् इतिमातृनवमीश्राद्धं मातृषोडशी

श्राद्धंच अथाऽयंताशक्तस्याप्यावश्यकमहालयश्राद्धमेकाहपक्षमाश्रित्यलिख्यते तथाच नागरखंडे सेतु
माहात्म्ये आषाढ्याःपंचमेपक्षेकन्यासंस्थेदिवाकरे योवैश्राद्धंनरःकुर्य्यादेकस्मिन्नपिवासरे तस्यसंव
त्सरंयावत्तृप्ताःस्युः पितरोध्रुवं चतुर्विंशतिमते एकस्मिन्ब्राह्मणेसर्वान्पित्रादीन्परिपूजयेत् दशद्वादश
वापिंडान्कुर्य्यादकरणंनहीति तत्राप्यविज्ञातमातृपित्रादिमृतदिनमासालब्ध्याऽमावास्यायामेकाहपक्षश्राद्धंतच्चक
तिपयदेशीयस्यसदाचारपरिगृहीतंपिंडदानमात्रमेव तस्यायंप्रयोगः आचम्य प्राणानायम्य ॐपुंडरीका
क्षायनमइतिश्राद्धीयवस्तून्यासिच्य श्राद्धकालेगयांध्यात्वाध्यात्वादेवंगदाधरं स्वान्पितॄन्मनसाध्यात्वाततःश्राद्धं
समाचरेत् देवताभ्यःपितृभ्यश्चमहायोगिभ्यएवच नमःस्वधायैस्वाहायैनित्यमेवनमोनमः ॐमद्येत्या
दिदेशकालौसंकीर्त्यामुकगोत्राणांपितृपितामहप्रपितामहानांमातामहप्रमातामहवृद्धप्रमातामहानां मातृपितामही
प्रपितामहीनां मातामहीप्रमातामहीवृद्धप्रमातामहीनामन्येषां चास्मदीयसप्तगोत्रांतर्गतैकविंशतिकुलोत्पन्नसम
स्तसंबंधिनांमहालयामावास्याश्राद्धमहंकरिष्ये ततः पितृपक्षीयविश्वेदेवब्राह्मणायनमोमातृपक्षीयविश्वेदेवब्रा
ह्मणायनमः इदमासनंवोनमः आगच्छंतुमहाभागाइत्यावाह्य गंधादिभिरभ्यर्च्य एतानिगंधार्घ्यपुष्पादीनि
विश्वेदेवब्राह्मणायनमः ततोऽपसव्यं पितृमतेब्राह्मणायनमः मातृमतेब्राह्मणायनमः इदमासनंस्वधा पि
तॄनावाहयिष्यामि मातॄरावाहयिष्यामि यथाशक्तिगंधादिभिरभ्यर्च्य एतानिगंधादीनि पितृभ्यःस्वधा स
व्यंकृत्वा विश्वेदेवब्राह्मणेभ्यइदमन्नंसोपकरणंद्विधाविभज्यवोनमः मधुवाताइतिपाठंकृत्वा पृथिवीतेपात्रं
कृत्वा ततोऽपसव्यंकृत्वा पितृभ्योमातृभ्यश्च इदमन्नंस्वधा इत्येवंयथाशक्तिश्राद्धविधिंसंक्षेपेणकृत्वा ततः
पिंडपातनार्थंवेदिकांकृत्वा पिंडदानंकुर्य्यात् तत्रवेदिकायां अपहताअसुराइतिमंत्रंपठित्वा कुशमूलेन

रेखाकरणं येरूपाणीतिपठित्वा ततःसव्यं देवताभ्यः अपसव्यं ॐमद्यामुकगोत्रास्मत्पितृमात्रादयः समस्तसंबंधिनः पिंडस्थाने अत्रावनेनिग्ध्वंवःस्वधा ॐमद्यामुकगोत्रास्मत्पितरमुकशर्मन्नेपतेपिंडःस्वधा एवंपित्रादिभ्यः मातामहादिभ्यः मात्रादिभ्यः मातामह्यादिभ्यः प्रत्येकं गोत्रनामोच्चारणपूर्वकं द्वादशपिंडान्दत्वा शेषसंबंधिभ्योऽपिदद्यात् तत्रायंक्रमः तातांबात्रितयंसपत्नजननीमातामहादित्रयं सस्त्रीस्त्रीतनयादितातजननीस्वभ्रातरस्तत्स्त्रियः तातांबात्मभगिन्यपत्यधवयुग्जायापितृसद्गुरु शिष्याप्ताः पितरोमहालयविधौतीर्थेतथातर्पणे इत्येवंपिंडान्दत्वा प्रत्येवनेजनपूर्वकं सूत्रदानं गंधादिदानंच एवंपूजनंविधाय सव्येन पूर्वाग्रांवारिधारांदत्वा ऊर्जंवहंतीरिति दक्षिणादानांतंकृत्वा विश्वेदेवविसर्जनांतंचकृत्वा ततःषोडशीक्रमेणपिंडदानंकुर्य्यात् ऊनविंशतिपिंडदानार्थं वेदिकांविधाय तत्रकुशानास्तीर्य्य मोटकतिलजलान्यादाय अस्मत्कुलेमृतायेचगतिर्येषांनविद्यते आवाहयिष्येतान्सर्वान्दर्भपृष्ठेतिलोदकैः बंधुवर्गकुलेयेचगतिर्येषांनविद्यते आवाहयिष्ये ॥ २ ॥ मातामहकुलेयेचगतिर्येषांनविद्यते आवाहयिष्येतान्सर्वान्दर्भपृष्ठेतिलोदकैः ॥ ३ ॥ इत्यावाह्यगंधादिभिरभ्यर्च्य आब्रह्मस्तंवपर्यंतंदेवर्षिपितृमानवाः तृप्यंतु पितरःसर्वेमातृमातामहादयः अतीतकुलकोटीनांसप्तद्वीपनिवासिनां आब्रह्मभुवनाल्लोकादिदमस्तुतिलोदकं इतितिलांजलिदानरूपमावाहनं कृत्वा पिंडदानंकुर्य्यात् पितापितामहश्चैवतथैवप्रपितामहः मातापितामहीचैवतथैवप्रपितामही मातामहस्तत्पिताचप्रमातामहकादयः तेषांपिंडोमयादत्तोह्यक्षय्यमुपतिष्ठतां इतिद्वादशभ्य एकमेवपिंडं दत्वा षोडशीक्रमेण पिंडान्दद्यात् अस्मत्कुलेमृतायेचगतिर्येषांनविद्यते तेषामुद्धरणार्थायइमंपिंडंददाम्यहम् १ मातामहकुलेयेचगतिर्येषांनविद्यते तेषांमुद्ध- इमंपिंडं

२ वंधुवर्गकुलेयेचगतिर्येषांनविद्यते तेषामु०इमंपिंडं अजातदंतायेकेचियेचगर्भेप्रपीडिताः तेषामु०इमंपिंडं ४
अग्निदग्धाश्चयेकेचिन्नाग्निदग्धास्तथापरे विद्युच्चौरहतायेचतेभ्यःपिंडददाम्यहम् ५ दावदाहेमृतायेचसिंहव्या
घ्रहताश्चये दंष्ट्रिभिःशृंगिभिश्चैवतेभ्यःपिंडं ६ उद्बंधनमृतायेचविषशस्त्रहताश्चये आत्मोपघातिनोयेचते
भ्यःपिंडंद ७ अरण्येवर्त्मनिजलेक्षुधयातृषयाहताः भूतप्रेतपिशाचाश्चतेभ्यःपिंडंद ८ रौरवेचांधतामिस्रेकाल
सूत्रेचयेगताः तेषामु०पिंडमेनंद ९ अनेकयातनासंस्थाःप्रेतलोकंचयेगताः तेषामु०पिंडमेनंद १० अनेक
यातनासंस्थायेनीतायमसादनं तेषामु०पिंडमेनंद ११ नरकेषुसमस्तेषुयातनायांचयेस्थिताः तेषामु०पिंडमे
नंद- १२ पशुयोनिंगतायेचपक्षिकीटसरीसृपाः अथवावृक्षयोनिस्थास्तेभ्यःपिंडंद. १३ जात्यंतरसहस्रेषुभ्र
मंतः स्वेनकर्मणा मानुष्यंदुर्लभंयेषातेभ्यः पिंडंद० १४ दिव्यंतरिक्षभूमिस्थाः पितरोबांधवादयः मृताअसंस्कृता
येचतेभ्यः पिंडंद- १५ येकेचित्प्रेतरूपेणवर्त्ततेपितरोमम तेसर्वेतृप्तिमायांतुपिंडदानेनसर्वदा १६ येबांधवा
बांधवायेयेन्यजन्मनिबांधवाः तेषांपिंडोमयादत्तोह्यक्षय्यमुपतिष्ठतां १७ पितृवंशेमृतायेचमातृवंशेचयेमृताः गुरुश्व
शुरबंधूनांयेचान्येबांधवामृताः विरूपाआमगर्भाश्चज्ञाताज्ञाताःकुलेमम तेषांपिंडोमयादत्तोह्यक्षय्यमुपतिष्ठतां ॥ १८
त्रिभिरेकोयंपिंडः आब्रह्मणोयेपितृवंशजातामातुस्तथावंशभवामदीयाः वंशद्वयेयेममदासभूताभृत्यास्तथैवा
श्रितसेवकाश्च मित्राणिशिष्याः पशवश्चवृक्षादृष्टाश्चदृष्टाश्चकृतोपकाराः जन्मांतरेयेममसंगताश्चतेभ्यः
स्वधापिंडमहंददामि १९ पितामाताचभार्याचभगिनीदुहितापतिः पितृष्वसामातृष्वसासप्तगोत्राणिचैवहि उ
च्छिन्नकुलगोत्रायेयेषांदाताकुलेनहि धर्मपिंडोमयादत्तोह्यक्षय्यमुपतिष्ठतां ततःपिंडपूजनं दक्षिणादानादिकंयथा
विधिकार्यं इतिपितृषोडशीक्रमः महालयश्राद्धमाहात्म्यं स्कंदपुराणे ब्रह्मखंडे पूर्वभागे सेतुमाहात्म्ये

सूतउवाच धनुष्कोटेस्तुमाहात्म्यंभूयोपिप्रवदाम्यहम् दुराचाराभिधोयत्रस्नात्वामुक्तोबभूवह । इत्यु
पक्रम्य दत्तात्रेयउवाच महापातकिसंसर्गात्दुराचारकृतात्पुरा ब्राह्मण्यंनष्टमभवद्वेतालस्त्वंततोऽग्र
हीत् सचभाद्रपदेमासेकृष्णपक्षेमहालये पार्वणेनविधानेनपितॄणांनाकरोत्सदा तैरेवपितृभिः शप्तोवे
तालत्वमगादयं सोपिचास्याधनुःकोटेरवलोकनमात्रतः वेतालत्वंविहायैवविष्णुलोकमवाप्तवान् अतोभाद्र
पदेमासेकृष्णपक्षेमहालये उद्दिश्यस्वपितॄन्येतुनकुर्वंतिहिलोभतः महापापयुतास्तेतुवेतालाःस्युर्नसंशयः त
स्माद्भाद्रपदेमासेकृष्णपक्षेमहालये ःपितॄनुद्दिश्ययेभक्त्याब्राह्मणान्वेदपारगान् भोजयेयुर्महाप्राज्ञास्तेनविं
दंतिदुर्गतिं यस्तुभाद्रपदेमासिकृष्णपक्षेमहालये स्वशक्त्यान्नमहाविप्रानेकद्वौत्रीनकिंचन भोजयेदस्यदौर्भत्यं
नभवेच्चकदाचन अयंभाद्रपदेमासिपितॄणामनर्पयनात् वेतालतांययौविप्रस्त्वांजग्राहपापिनं मासोभा
द्रपदःकालस्तत्रापिहिविशिष्यते कृष्णपक्षोविशिष्टःस्यात्तत्रश्राद्धंप्रशस्यते तस्माच्छुभेकृष्णपक्षेप्रथमायांति
थौतथा श्राद्धंमहालयंकुर्य्याद्योनरोभक्तिपूर्वकं तस्यप्रीणातिभगवान्पावकःसर्वभावनः सवह्निलोकमाप्नोति
वह्निनासहमोदते तस्मैप्रज्वलितोदेवःसर्वैश्वर्य्यंददात्यपि प्रथमायांतिथौसत्यांयोनकुर्य्यान्महालयं वह्निर्गृ
हंदहेत्तस्याश्रियंक्षेत्रादिकंतथा वेदविद्ब्राह्मणोभुंक्तेप्रथमायांमहालये दशकल्पसहस्राणिपितरोयांतितृप्तताम् १
द्वितीयायांतुयोभक्त्याकुर्य्याच्छ्राद्धमहालये तस्यप्रीणातिभगवान्भवानीपतिरीश्वरः सकैलासमवाप्नोतिशिवेन
सहमोदते विपुलांसंपदंतस्यप्रीतोदद्यान्महेश्वरः द्वितीयायांतिथौमर्त्यैर्योनकुर्यान्महालयं तस्यवैकुपितःशंभुर्ना
शयेद्ब्रह्मवर्चसं रौरवंकालसूत्राख्यंनरकंचास्यदास्यति वेदविद्ब्राह्मणोभुंक्तेद्वितीयायांमहालये विंशत्कल्पसह
स्राणिपितरोयांतितृप्ततां अनुग्रहात्पितॄणांतुसंततिश्चास्यवर्द्धते १ तृतीयायांनरोभक्त्याश्राद्धंकुर्य्यान्महालये

तस्यप्रीणातिभगवान्लोकपालोधनाधिपः महापद्मादिनिधयोवर्तंतेतस्यवैवशे तस्यानुगास्त्रयोदेवाब्रह्म
विष्णुमहेश्वराः तृतीयायांतिथौमर्त्योयोनकुर्यान्महालये धनलोभवशात्तस्यसंपदंहरतिक्षणात् दारिद्र्यं
हिसदातस्यबहुदुःखसमाकुलं तृतीयायांतुयोमर्त्यःश्राद्धंकुर्यान्महालये तृप्यंतिपितरस्तस्यत्रिंशत्कल्पस
हस्रकं चतुर्थ्यांतुनरोभक्त्याश्राद्धंकुर्यान्महालये तस्यप्रीणातिभगवान्हेरंबः पार्वतीसुतः तस्यविघ्नानिन
श्यंतिगजवक्त्रप्रसादतः चतुर्थ्यांतुतिथौमर्त्योयोनकुर्यान्महालयं विघ्नेशोभगवांस्तस्यसदाविघ्नंकरोतिहि
चंडकोलाहलाख्येतुनरकेचपतत्ययं चतुर्थ्यांतुतिथौमर्त्योयःकरोतिमहालये पितरःकल्पसाहस्रंचत्वारिंशत्प्र
हर्षिताः बहून्पुत्रान्प्रदास्यंतिश्राद्धकर्तुर्निरंतरम् ४ पंचम्यांचतिथौभक्त्याश्राद्धंकुर्यान्महालये तस्यलक्ष्मी
र्भगवतीप्रीणातिहरिवल्लभा गृहक्षेत्रकलत्रादितस्यनृत्यतिसर्वदा कीर्तिश्चवर्धतेतस्ययावदाचंद्रतारकं पंच
म्यांतुतिथौमर्त्योयोनकुर्यान्महालयं तस्यलक्ष्मीर्भगवतीपरित्यजतिमंदिरं अलक्ष्मीःकलहद्वारातस्यप्राप्ताभ
वेद्गृहे पंचम्यांतुतिथौमर्त्योयःकरोतिमहालयं पंचाशत्कल्पसाहस्रंतृप्यंतिपितरस्तथा संततिंचाप्य
विच्छिन्नांतस्मैदास्यंतितर्पिताः पार्वतीचप्रसन्नास्यान्महदैश्वर्यदायिनी ५ षष्ठ्यांतिथौनरोभक्त्याश्राद्धंकुर्या
न्महालये तस्यप्रीणातिभगवान्षण्मुखःपार्वतीसुतः तस्यपुत्राश्चपौत्राश्चषण्मुखस्यप्रसादतः षष्ठ्यांतिथौ
नरोयस्तुनकुर्याच्चमहालयं तस्यस्कंदोमहासेनोविमुखःस्यान्नसंशयः गर्भान्निर्गममात्रेणप्रजातस्यविन
श्यति पूतनादिग्रहगणैर्बाध्यतेचनिरंतरं वह्निज्वालाप्रवेशाख्येनरकेचपतत्ययं षष्ठ्यांतिथौतुयःश्राद्धकु
र्यान्मर्त्योमहालये षष्टिंचसहस्रंतुपितरोयांतितृप्ततां पुत्रानपिप्रदास्यंतिश्रियंचविपुलांतथा ६ स
प्तम्यांतुतिथौमर्त्यःश्राद्धंकुर्यान्महालये हिरण्यपाणिर्भगवानादित्यस्तस्यतुष्यति आरोग्यंदृढगात्रंस्याद्धा

स्करस्यप्रसादतः हिरण्यपाणिर्भगवान्हिरण्यान्वाहरेत्स्वयं महालयश्राद्धकर्त्रेददातिप्रीतमानसः सप्त
म्यांतुतिथौमर्त्यैर्योनकुर्य्यान्महालयं व्याधिभिःक्षयरोगाद्यैर्बाध्यतेसदिवानिशं तीक्ष्णधारास्त्रशय्याख्ये
नरकेचपतत्ययं सप्तम्यांयोनरोभक्त्याश्राद्धंकुर्य्यान्महालये सप्ततिःकल्पसाहस्त्रंपितरोयांतितृप्ततां पु
त्रानपिप्रदास्यंतिसंपदांविपुलांतथा संततिंचाप्यविच्छिन्नांदद्युःपितृगणाःसदा ७ अष्टम्यांतुतिथौमर्त्यःश्रा
द्धंकुर्यान्महालये मृत्युंजयःकृत्तिवासास्तस्यप्रीणातिशंकरः करस्थंतस्यकैवल्यंशंकरस्यप्रसादतः महालये
नश्राद्धेनतुष्टःसाक्षात्त्रियंबकः चतुर्दशसुलोकेषुदुर्लभंतस्यकिंभवेत् महालयंनकुर्याद्यअष्टम्यांमूढचेतनः सं
सारसागरेघोरेसदामज्जतिदुःखितः कदाचिदपितस्येष्टंनसिध्यतिकथंचन वैतरण्याख्यनरकेपतत्याचंद्रतारकम्
योऽष्टम्यांश्रद्धयाश्राद्धंनरःकुर्य्यान्महालये अशीतिःकल्पसाहस्त्रंतृप्यंतिपितरोस्यवै आशीर्भिर्वर्धयंत्ये
नंविघ्नांश्चास्यव्यपोहति संततिंचाप्यविच्छिन्नांदद्युःपितृगणामुदा नवम्यांतुतिथौमर्त्यःश्राद्धंकुर्य्यान्महा
लये दुर्गादेवीभगवतीतस्यप्रीणातिशांभवी क्षयापस्मारकुष्ठादीन्क्षुद्रप्रेतपिशाचकान् नाशयत्यस्य
संतुष्टादुर्गामहिषमार्दिनी ॥ ९ ॥ नवम्यांतुतिथौचैवयेनकुर्य्युर्महालयं अपस्मारेणपीडयंतेतथैवब्रह्मरा
क्षसैः अकृतंचाभिचारंसयातिनित्यंनिरंतरं नवम्यांयस्तिथौमर्त्यःश्राद्धंकुर्यान्महालये नवतिः
कल्पसाहस्त्रंतृप्यंतिपितरोस्यवै संततिंचाप्यविच्छिन्नांदद्युःपितृगणाः सदा ॥ ९ ॥ दशम्यांतुतिथौ
यश्चकुर्यात्श्राद्धमहालये तस्यमृगधरश्चंद्रःषोडशात्माप्रसीदति ओषधीनामधीशोस्मिन्श्राद्धेना
नेनतोषितः व्रीह्यादीनितुधान्यानिदद्याद्देशादिकंतथा योनकुर्य्याद्दशम्यांतुमहालयमनुत्तमंओषध्यो
निष्फलास्तस्यकृषिश्चास्यापिनिष्फला दशम्यांतुतिथौमर्त्यःश्राद्धंकुर्य्यान्महालये शतंकल्पसहस्त्राणि

तृप्यंतिपितरोस्यवै संततिंचाप्यविच्छिन्नांदद्युःपितृगणाःसदा १० एकादश्यांतुयोभक्त्या श्राद्धंकुर्यान्महालये सं
हर्तासर्वलोकस्यतस्यरुद्रःप्रसीदति रुद्रस्यसर्वसंहर्तुः प्रसादेनजगत्पतेः शत्रून्पराजयत्येपश्राद्धकर्तानि
रंतरं ब्रह्महत्यायुतंवापितस्यनश्यतितत्क्षणात् अग्निष्टोमादियज्ञानांफलंप्राप्नोत्यनुत्तमं एकादश्यांनरोभ
क्त्यायेनकुर्यान्महालयं तस्यैवविमुखोरुद्रोनकदाचित्प्रसीदति सर्वदावर्धमानंतंबाधतेचतथोग्रतं अग्निष्टोमा
दियज्ञाश्चकृताश्चबहुदक्षिणाः निष्फलाएवतस्यस्युर्भस्मन्यस्तसुहव्यवत् ब्रह्मघातकतुल्यश्च श्राद्धाकरणतो
मतः एकादश्यांतिथौयस्तुश्राद्धंकुर्यान्महालये द्विशतंकल्पसाहस्रंतृप्यंतिपितरोस्यवै ११ द्वादश्यां
तुतिथौमर्त्यःश्राद्धंकुर्यान्महालये तस्यलक्ष्मीपतिःसाक्षात्प्रसीदतिजनार्दनः प्रसन्नेसतिदेवेशेतुष्टेसतिजना
र्दने चराचरंजगत्सर्वंप्रीतमेवनसंशयः भूमिर्हरिप्रियाचास्यसस्यान्वैवर्धयत्यलं लक्ष्मीश्चवर्धतेतस्यमंदि
रेहरिवल्लभा गदाकौमोदकीनामनारायणकरस्थिता अपस्मारादिभूतानिनाशयत्येवसर्वदा तीक्ष्णधारंतथाच
क्रंशत्रून्हंत्यदहत्यपि यातुधानपिशाचादीन्शंखश्चास्यव्यपोहति एवंसर्वात्मनादेवोनाशयत्यस्यकेशवः
महालयंनकुर्याद्योद्वादश्यांमनुजाधमः तस्यक्षेत्राणिसंपच्चविनश्यंतिनसंशयः अपस्मारादिभूतानिशत्रवश्च
महाबलाः यातुधानाश्चबाधंतेतंवैविष्णुपराङ्मुखं पात्यतेनरकेचासौअस्थिमर्दननामके द्वादश्यांभक्तितो
यस्तुश्राद्धंकुर्यान्महालये षट्शतंकल्पसाहस्रंतृप्यंतिपितरोस्यवै संततीश्चाप्यविच्छिन्नाःपितरोस्यददत्यमी
१२ त्रयोदश्यांनरोभक्त्याश्राद्धंकुर्यान्महालये प्रसीदत्यस्यभगवान्कंदर्पोरतिनायकः संक्रंदनादयोदेवा
ललनाश्चमनोरमाः कामदेवप्रसादेनतस्यासिद्ध्यंतिसर्वदा आजन्ममरणांतंचसुखमेवसविंदति योन
कुर्यात्त्रयोदश्यांनरःश्राद्धंमहालये कामदेवोस्यविमुखःस्त्रियोभोगांश्चनाशयेत् अंगारशय्याभ्रमणेनरकेपा

तयत्यमुं पितृनुद्दिश्ययःकुर्य्यात्त्रयोदश्यांमहालयं सहस्रकल्पसाहस्रंप्रीणंतिपितरोस्यवै संततीश्चाप्य
विच्छिन्नादद्युःपितृगणाःसदा १३ चतुर्दश्यांनरोभक्त्याश्राद्धंकुर्य्यान्महालये तस्याभीष्टप्रदानायजागर्तिभगवान्
शिवः उपदिश्यशिवज्ञानंस्वसाम्राज्यंददात्यसौ सुरापानायुतंचापिस्वर्णस्तेयायुतंतथा नश्यंतितत्क्षणा
देवचतुर्दश्यांमहालयात् चंडालवृषलस्त्रीणांसंगदोषादिनश्यति अश्वमेधसहस्राणिपौंडरीकायुतस्यच पु
ष्कलाफलसिद्धिःस्याच्चतुर्दश्यांमहालयात् योनकुर्य्याच्चतुर्दश्यांनरःश्राद्धंमहालये संसाराध्वमहाकूपतनस्य
स्यननिष्कृतिः अचोरयित्वाकनकमपीत्वापिसुरासवं सुरापानादिभिर्दोषैर्लिप्यतेसविमूढधीः कृताअपिविधा
नेनयज्ञाःस्युर्निष्फलास्तथा चतुर्दश्यांतिथौयस्तुश्राद्धंकुर्यान्महालये लक्षकोटिसहस्राणिकल्पकोटिशतानि
च कल्पानिपितरस्तस्यतृप्यंतेचनसंशयः नरकस्थाश्चपितरःस्वर्गयांतिप्रहर्षिताः संततीश्चाप्यविच्छिन्नाद
द्युःपितृगणास्तथा १४ अमायांतुनरोभक्त्याश्राद्धंकुर्य्यान्महालये पितृणांतस्यतृप्तिःस्यादनंतानात्रसंश
यः सुधामासाद्ययातृप्तिःसातृप्तिस्तुपितुर्भवेत् अनंताहीदृशीतृप्तिरमावास्यांमहालयात् अमावास्यामहापु
ण्यापितृदेवनमस्कृता एषातिथिस्तुपरमाशिवस्यपरमाप्रिया तस्यांमहालयेश्राद्धभोजितेवेदवित्तमे तेन
तृप्तिःपितृणांस्यादनंतातुष्यतेशिवः ब्रह्महत्यादिकाःपंचपातकानाशमाप्नुयुः कृताश्चस्युर्विधानेनसर्वेयज्ञाःसद
क्षिणाः अनुष्ठिताःस्युर्विधिवत्सर्वेधर्माःसनातनाः योनकुर्य्यादमावास्यांमहालयमचेतनः ब्रह्मलोकगताश्चा
स्यपितरोयांतिनारकं संततिश्चास्यमूढस्यविच्छिद्येतैवतत्क्षणात् सएवहिमहानर्थोयदमायांतिथौनरैः म
हालयार्थेविप्रेंद्राविधिवन्नैवभोजिताः मासिभाद्रपदेमायांतुष्यंतिपितृदेवताः अस्मानुद्दिश्यसत्पुत्राभोजयेयुर्द्विजोत्त
मान् तेननोनरकक्लेशोनभविष्यतिदारुणः प्राप्तश्चसर्वलोकःस्याद्यावदाचंद्रतारकं मासिभाद्रपदेप्राप्तेपि तृणां

पितृमातृकुलोद्भूताःपितरस्तृप्तिमाप्नुयुः कृष्णपक्षे
तृप्तिदायिनि एकैकंभोजयेद्विप्रंप्रत्यहंभक्तिपूर्वकं सुधांप्राप्स्यंतिपितरस्तस्यकल्पंप्रह
विशेषेणभोजयेद्ब्राह्मणान्सुधीः घृतापूपादिभिर्भक्ष्यैस्तैलाभ्यंगपुरस्सरं अन्यथैश्वर्य
पिताः सप्तम्याःकृष्णपक्षस्यप्रारभ्यप्रत्यहंनरः विप्रान्यावदमावस्यांपितॄंस्त्रीनभिभोजनेत्
हानिःस्यान्महद्दारिद्र्यभाग्भवेत् अतिलाभंपरित्यज्यविप्रान्सूपघृतादिभिः पयसापायसान्नेनघृतापूपादिभिस्त
था सूपैर्लेह्यैश्चचोष्यैश्चभक्ष्यैश्चविविधैरपि भोजयेद्वेदविन्मुख्यांस्तृप्तिस्तेषांयथाभवेत् तेनब्रह्माहरिःशं
भुस्तृप्ताःस्युर्नात्रसंशयः अग्निष्वात्तादिपितरउपेंद्राद्याधिदेवताः वहुनात्रकिमुक्तेनतृप्यत्येवजगत्त्रयं पार्व
णेनाविधानेनकुर्याच्छ्राद्धंमहालये नरोमहालयेश्राद्धेपितृवंशान्पितॄन्प्रति मातृवंश्यानपिपितॄन्भोजयेच्छ्रेय
सेमुदा दक्षिणांचयथाशक्तिदद्याद्वित्तानुसारतः अस्मिन्महालयेश्राद्धेवित्तशाठ्यनकारयेत् दक्षिणासर्वय
ज्ञानांकथितेयंपुरोगवा अतःपुरोगरहितातिथ्यमध्वर्यवेत्रिधा अदक्षिणस्तथाचायंपितृयज्ञोपलिप्यते त
स्मात्पक्षेपुदातव्यादक्षिणाल्पापिजानता विधवाभिरपिस्त्रीभिरपुत्राभिर्महालये भर्तुरुद्दिश्यकर्तव्यंभूरिभोज
नकर्मणा अन्यथाधर्महानिःस्यान्नरकेचमहद्भयं मासिभाद्रपदेप्राप्तेयोनकुर्यान्महालयं तत्कालंशापमाप्नो
तिब्रह्महत्यांचाविंदति महालयेचकुर्वंतिश्रद्धावंतःपितॄनपि नतेषांसंततिच्छेदोभवेत्संपदभंगुरा आलय
स्त्वास्पदंप्रोक्तंमहत्कल्याणमुच्यते कल्याणस्यास्पदत्वाच्चमहालयमितीर्यते तस्मान्महालयंमर्त्यःकुर्या
त्कल्याणसिद्धये अमंगलंभवेत्तस्यनकुर्याच्चेन्महालयं कर्तुंमहालयंश्राद्धंयदिशक्तिर्नविद्यते याचित्वापि
नरःकुर्यात्पितॄणांतुमहालयं ब्राह्मणेभ्योविशिष्टेभ्योयाचेतधनधान्यकं पतितेभ्योनगृह्णीयाद्धनंधान्यंकदाच
न ब्राह्मणेभ्योनलभ्येतयदिधान्यधनादिकं याचयेत्क्षात्रियंश्रेष्ठान्महालयचिकीर्षया दातारश्चेन्नभूपालावै

श्येभ्योपिचयाचयेत् वैश्यान्नापिहिदातारोयदिलोकेनसंतिवै दद्यान्नाद्रपदेमासिगोग्रासंपितृतृप्तये अथवारोद
नंकुर्य्याद्बहिर्निर्गत्यकानने पाणिभ्यामुदरंस्वीयंपीडयाश्रूणिचपातयेत् अथवारण्यदेशेपुउच्चैर्वरोदनेननरः शृ
ण्वंतुपितरःसर्वेमत्कुलीनावचोमम अहंदरिद्रःकृपणोनिर्लज्जःपापकर्मकृत् प्राप्तेभाद्रपदेमासेपितृप्रीतिविव
र्द्धनं कर्तुंमहालयंश्राद्धंनचमेशक्तिरस्तिवै याचित्वापिमहींकृत्स्नांनवैकिंचित्तुलभ्यते अतोमहालयश्राद्धंनयु
ष्माकंकरोम्यहं क्षमध्वंममतद्यूयंभवंतोपिदयापराः उच्चैर्वरोदनंकुर्य्याद्वनदेशेपुभूसुराः तस्यरोदनमाकर्ण्य
पितरस्तत्कुलोद्भवाः दृष्ट्वातृप्तिंप्रयांत्येवअमृतेनेवनिर्जराः महालयार्थंविप्राग्र्यैर्भुक्तैस्तृप्तिर्यथाभवेत् गोग्रा
सारण्यरुदितैःपितॄनृप्तिस्तथाभवेत् मासिभाद्रपदेविप्रोभवेच्चेत्सूतकादिना गतेपुसूतकाहस्सुतत्कुर्य्याद्वृश्चिकावधि
अतोमहालयार्थंहिब्राह्मणान्वृणुयाच्छुचीन् द्विजमेकंतुवृणुयात्पितामहकृतेथवा प्रपितामहमुद्दिश्यतथैववृणुया
द्द्विजं तथामातामहाद्यर्थमेकैकंवृणुयाद्द्विजं एकैकंवृणुयादेवंमातुश्चप्रपितामहं तथैववैश्वदेवार्थंवृणुयाद्
द्वौद्विजोत्तमौ विष्ण्वर्थंब्राह्मणंचैकंवृणुयाद्वेदवित्तमं एवंमहालयेश्राद्धेब्राह्मणान्वृणुयान्नव अथवापितृवर्गार्थं
वरयेद्विप्रमेककं मातामहादींश्चोद्दिश्यवरयेद्विप्रमेककं वैश्वदेवार्थमेकैकंविष्ण्वर्थंचतथापरं एवंवैवृणुयाद्वि
प्रान्चतुरस्तुमहालये ब्राह्मणान्वेदसंपन्नान्सुशीलान्वरयेत्सुधीः दुःशीलान्वरयेद्यस्तुसवैश्राद्धस्यघातकः
मासिभाद्रपदेप्राप्ते कृष्णपक्षेविशेषतः कुर्य्यान्महालयेश्राद्धंयोनरःश्रद्धयासह सस्नातःसर्वतीर्थेपुश्रद्धाचारा
न्महामते ॥ अग्निष्टोमादयोयज्ञाःशतशोप्यमुनाकृताः तुलापुरुषमुख्यानिदानान्यपिकृतानिवै चांद्रायणा
दिकृच्छ्राणिकृतान्येवनसंशयः चतुर्णांसांगवेदानांपारायणफलंलभेत् महालयसमंपुण्यंभूतना
स्तिमहीतले ब्रह्मविष्णुमहेशानांलोकप्राप्तिर्महालये महालयादिकंश्राद्धंनित्यंकाम्यंद्विशिष्यते

करणादिष्टसिद्धिश्च भविष्यतिनसंशयः महालयस्यक
तस्मादकरणेतस्यप्रत्यवायोमहान्भवेत् यातुधानाःपिशाचाश्चवेतालाश्च
रणाद्भूतवेतालकादयः अपस्मारग्रहाश्चापिशाकिनीडाकिनीगणाः पुरादशरथोरा
भयानकाः नश्यंतितत्क्षणादेवभूतान्यन्यानिवैतथा महालयस्यकरणाद्विपुलांश्रियमश्नुते वि
जावसिष्ठस्योपदेशतः मासिभाद्रपदेप्राप्तेकृत्वाश्राद्धंमहालये रामादींश्चतुरःपुत्रान्प्राप्तवान्लोकसम्मतान्
श्चातिशायिनींलक्ष्मींप्रपेदेकिंत्वनुत्तमाम् महालयस्यकरणात्ययातीराजसत्तमः यदुमुख्यान्महापुत्रान्प्रपेदेवंश
वर्द्धनान् अनन्यदुर्लभंस्वर्गंप्रपेदेश्राद्धपुण्यतः दुष्यंतोभरतंलेभेमहालयविधानतः महालयविधानेनदमयंती
पतिर्नलः कृच्छ्रंमहत्तरंतीर्त्वापुनर्लेभेमहीमिमां निजग्राहकलिंघोरंपुष्करंचाप्यरातिनं इंद्रसेनाभिधानंचपुत्रं
लेभेतुधार्मिकं हरिश्चंद्रोमहाराजोमहालयविधानतः लेभेचंद्रमतींभार्य्यांलोहिताश्वंसुतंपुनः महालयविधा
नेनकृतवीर्य्यसुतोबली अष्टादशानांद्वीपानांभूपत्वसमवाप्तवान् रामोपिदंडकारण्येमहालयविधानतः हत्वा
तुरावणंसंख्येसीतांपुनरवाप्तवान् महालयप्रभावेणधर्मराजोयुधिष्ठिरः दुःखसागरमुत्तीर्यधार्त्तराष्ट्रान्जघानह म
हालयस्यकरणाद्वसिष्ठोमुनिसत्तमः अत्रिर्भृगुःक्रतुश्चैवगौतमश्चांगिरास्तथा कश्यपश्चभरद्वाजोविश्वामित्र
श्चकुंभजः पराशरोमृकंडुश्चयेचान्येमुनिसत्तमाः विधायविधिवच्छ्राद्धंमहालयमनुत्तमं अणिमाद्यष्टसिद्धी
नांव्रतानांतपसांतथा निवासभूताःसंजातास्तथाश्राद्धप्रभावतः जीवन्मुक्ताश्चतेसर्वेह्यभवन्मुनिसत्तमाः अहो
महालयंश्राद्धंकर्तव्यंभूतिमिच्छता अतोयोपिदुराचारोनकुर्य्याद्वैमहालयं भूतवेतालप्रेतेभ्योभूयात्तस्यमहद्भयं
महालयस्याकरणाद्वेतालत्वमवाप्तवान् त्वयानिष्टमिदंप्राप्तंविप्रस्त्वपूर्वजन्मनि नाम्नावेदनिधिःपुण्यभारद्वा
जस्यवंशजः कुशस्थल्यभिधानेचवसन्ग्रामेमहामनाः नचकारविधानेनश्राद्धमेतन्महालये ततस्त्वंपितृणांश्रा

पाद्दैतालत्वमवासवान् तस्माद्धाद्धपदेमासिंदुशाचारःपितृन्प्रति ब्राह्मणान्भोजयेदेवपायसेनसभक्तिकं दारिद्र्यंतेनतेनस्यात्सुखीचैवभवान्भवेत् ॥

इतिस्कंदपुराणेब्रह्मखंडेपूर्वभागेसेतुमाहात्म्येमहालयश्राद्धमाहात्म्यम् ॥

अथाश्विनशुक्लप्रतिपदिमातामहस्यमहालयश्राद्धंदौहित्रेणकार्य्यं हेमाद्रौसंग्रहेच जातमात्रोपिदौहित्रोजीवत्य पिचमातुले कुर्य्यान्मातामहंश्राद्धंप्रतिपद्याश्विनेसिते इयंप्रतिपत्संगवव्यापिनीग्राह्येति प्रतिपद्याश्विने मासिदौहित्रेणैवपार्वणं श्राद्धंमातामहंकार्य्यंसापित्रासंगवेसदेति जातमात्रोपिदौहित्रोजीवत्यपिचमातुले प्रा तःसंगवयोर्मध्येआचार्य्यप्रतिपद्भवेत् अत्रमूलंमृग्यं इदंचमलमासेनकार्य्यं स्पष्टमासविशेषाख्यंविहितंवर्जयेन्मले इतिनिषेधात् इदंचजीवत्पितृकेणापिकार्य्यमितिशिष्टाः शिष्टाचारात्सपिंडकार्य्यमितिकेचित् पिंडरहितंतुयुक्तमि तिकेचिद्वदंति मुंडनंपिंडदानंचापितृकर्मचसर्वशः नजीवत्पितृकःकुर्य्यात्तिलैस्तर्पणमेवचेत्यनेनजीवत्पितृकंप्रति पिंडदाननिषेधादन्वष्टकावर्जं विशेषवचनाभावात् पिंडरहितंकार्य्यमिति केचिद्वदंति अन्येतुवदंति न जीवत्पितृकंप्रतिपिंडदानमात्रमनेनानिषिध्यते किंतु दर्शश्राद्धंगयाश्राद्धंश्राद्धंचापरपाक्षिकं नजीवत्पितृकः कु र्य्यात्तिलैःकृष्णैश्चतर्पणं पित्र्यंजीवत्पितुर्नेष्टं इत्यादिवचनैकवाक्यतयाश्राद्धमेवनिषिध्यते एवंच तत्रविशेष वचनप्राप्तंश्राद्धंसपिंडमेवभवति ॥ इतिमहालयश्राद्धनिर्णयः समाप्तः

स्वस्तिश्रीरणवीरसिंहधरणीपालोवदान्याग्रणीरित्यादि १ रणवीरसिंहभूपेशकारितेकृत्यसागरे अभून्म हालयश्राद्धकृत्यानांरत्नसंग्रहः २ अथाश्विनशुक्लप्रतिपदायां अशोकव्रतं नवरात्रव्रतारंभश्च नारदी ये आश्विनेसितपक्षस्यांकृत्वाऽशोकव्रतंनरः व्रतांतेद्वादशेवर्षेमूर्तिंचाशोकशाखिनः समर्प्यगुरवेभक्त्या

श्रस्यामेवप्रतिपदिनवरात्रंसमारभेत् पूर्वाह्णेस्थापयेद्देवींघटस्थापनपूर्वकं अंकुरारोप
शिवलोकेमहीयते श्रस्यामेवप्रतिपदिनवरात्रंसमारभेत् — उपवासंयथाशक्तिपूजापाठजपादिकं मार्कंडे
णंकृत्वायवैर्गोधूममिश्रितैः ततःप्रतिदिनंकुर्यादेकभक्तमयाचितं उपवासंयथाशक्तिपूजापाठजपादिकं — एवंकृ
यपुराणोक्तंचरितत्रितयंतथा पठनीयंनवदिनंभुक्तिमुक्तिमभीप्सता कुमारीपूजनंतत्र प्रशस्तंभोजनादिभिः — श्र
त्वाननंतत्रसर्वसिद्ध्यान्वितोनरः जायतेभुविदुर्गायाःप्रसादान्नात्रसंशयः तत्रादावशोकपूजाव्रतंभविष्योत्तरे —
श्वयुक्शुक्लपक्षस्यप्रथमेन्हिदिनोदये अशोकंपूजयेत्तत्रप्ररूढनवपल्लवं प्ररूढैःसप्तधान्यैश्चतंतुभिर्मोदकैःशुभैःफलैः
कालोद्भवैर्दिव्यैर्नारिकेलैःसदाडिमैः धूपदीपादिनातद्वत्पूजयेत्तद्दिनेनगं सनरःपांडवश्रेष्ठशोकंनाप्नोतिकुत्रचित्
पितृभ्रातृपतिश्वश्रूसुतानांचतथैवच अशोकशोकशमनोभवसर्वत्रनःकुले इत्युच्चार्यार्घ्यंततोदद्यादर्घ्यंश्रद्धासम
न्वितः पताकाभिरलंकृत्यप्रच्छाद्यचसुवाससा दमयंतीयथास्वाहायथावेदमतीसती तथाऽशोकव्रतादस्माज्जा
यतेपतिवल्लभा वनेव्रजंत्यासाधर्म्यंसीतयासंप्रदर्शितं दृष्ट्वाशोकवनेपार्थपल्लवालंकृतंनगं कृत्वासमीपेभ
र्तारंदेवरंचतिलाक्षतैः दीपालक्तकनैवेद्यधूपस्रक्सफलार्चनैः अर्चयित्वाभ्यर्थितोसौरक्ताशोकोयुधिष्ठिर मैथि
लीप्रांजलिर्भूत्वाशृण्वतोराघवस्यच चिरंजीवतुमेवृद्धःश्वशुरःकोसलेश्वरः भर्तामेदेवरश्चैवजीवंतुपितृकादयः कौ
शल्यामपिजीवंतींपश्येयमितिमैथिली ययाचेयंमहाभागाद्रुममभ्यर्च्ययाचित प्रदक्षिणमुपावृत्यप्रीतास्नेत्रय
युस्ततः एवमन्यापिभक्त्यायापूजयेद्व्रतीनगं तिलतंडुलसंमिश्रैर्यवगोधूमसर्षपैः क्षमाप्यवंदयेन्मूलेपा
दपंरक्तपल्लवं मंत्रेणानेनकौंतेयप्रणम्यस्त्रीपतिव्रता महावृक्षमहाशाखमकरध्वजमंदिर प्रार्थयेत्वांमहाभा
गवनोपवनभूषण एवमाभाष्यतंवृक्षंदद्याद्विप्रायदक्षिणां सखीभिःसहितासाध्वीततःस्वभवनंव्रजेत् याः
शोकनाशनमशोकतरुंतरुण्यःसंपूजयंतिकुसुमाक्षतधूपदीपैः ताःप्राप्यसौख्यमतुलंभुविभर्तृजातंगौरीवनंप्रमुदि

ताःपुनराप्नुवंति ॥ अथव्रतस्वरूपं निर्णयसिंधौ- भविष्योत्तरे एवंचविंध्यवासिंन्यांनवरात्रोपवासतः एकभक्तेननक्तेनस्वशक्त्यायाचितेनवा पूजनीयाजनैर्देवीस्थानेस्थानेपुरेपुरे गृहेगृहेशक्तिपरैर्ग्रामेग्रामेनरैर्नरैः स्नातैः प्रमुदितैर्हृष्टैर्ब्राह्मणैःक्षत्रियैर्नृपैः वैश्यैःशूद्रैर्भक्तियुक्तैर्म्लेंच्छैरन्यैश्चमानवैः स्त्रीभिश्चकुरुशार्दूलतद्विधानमिदंशृणु देवीपुराणेऽपि कन्यासंस्थेरवौशुक्लामाश्विनेप्राप्यनंदिकां अयाचिताशीचैकाशीनक्ताशीवाथवाय्वदः भूमौशयीतचामंत्र्यकुमारीर्भोजयेन्मुदा वस्त्रालंकारदानाद्यैः संतोष्यप्रतिवासरं बलिंचप्रत्यहंदद्यादोदनमाषमांसवत् त्रिकालंपूजयेद्देवींजपस्तोत्रपरायणइति अत्रदेवीपूजैव प्रधानं व्रत उपवासादिकमंगं पूजयित्वाश्विनेमासिविशोकोजायतेनरः एवमन्यैरपिसदादेव्याःकार्यंप्रपूजनं विभूतिमतुलांलब्धुंचतुर्वर्गप्रदायिकामित्यादौपूजायाएवफलसंबंधात् मार्कंडेयपुराणेऽपि महापूजाविधानमत्रैवोक्तं शरत्कालेमहापूजाक्रियतेयाचवार्षिकीति वार्षिकीपूजानवरात्रव्रतविधानेन कर्तव्यतयाप्रोक्ता ॥

अथनवरात्रव्रतप्रारंभः

तन्निर्णयस्तु निर्णयामृते देवीपुराणे सुमेधाउवाच शृणुराजन्प्रवक्ष्यामिचंडिकापूजनक्रमं आश्विनस्यसितेपक्षेप्रतिपत्सुशुभेदिने पुण्याहवाचनंकृत्वा कन्यामावाहयेत्ततः कृत्वास्वर्णमयींदेवींपलमात्रांत्रिकांबिकां भैरवाष्टकसंयुक्तांन्यसेदुद्यानपीठके पंचप्रणवमुच्चार्यपश्चाद्देवींसमर्चयेत् शुद्धेतिथौप्रकर्त्तव्येप्रतिपच्चोर्ध्वगामिनी आद्यास्तुनाडिकास्त्यक्त्वाषोडशद्वादशापिवा अपराह्णेप्रकर्त्तव्यंशुद्धसंततिकांक्षिभिः इदंचापराह्णयोगिन्याःप्राशस्त्यं द्वितीयादिनेप्रतिपदोऽभावेज्ञेयं तथा तत्रैवदेवीवचनं अमायुक्तानकर्त्तव्याप्रतिपत्पूजनेमम मुहूर्तमात्राकर्त्तव्याद्वितीयादिगुणान्विता आद्याःषोडशनाड्यश्चलब्ध्वायःकुरुतेनरःकलशस्थापनंतत्रअरिष्टं

द्वितीयादिगुणैर्युक्ता प्रतिपत्सर्वकामदा.

जायतेध्रुवम् वर्जनीयाप्रयत्नेन अमायुक्तातुपार्थिव पूजनंगंधपुष्पाद्यै र्नाना भक्ष्यसमन्वितैः
त्कालेविधातव्यं नंदामाश्रित्ययत्नतः प्रतिपच्छरदिज्ञात्वा सोऽश्नुतेसुखमव्ययम्
देवीवचनं योमांसंपूजयेन्नित्यं द्वितीयादिगुणान्विते ग्रमायुक्तानकर्तव्या प्रतिपच्चं
यदिकुर्यादमायुक्तप्रतिपत्स्थापनंमम तस्यसंपद्विनाशःस्याज्ज्येष्ठःपुत्रोविनश्यति अमायुक्तासदाचैवप्रतिपन्निंदितासदा तत्रचेत्
डिकार्चने उदयेद्विमुहूर्तापिग्राह्यासोदयगामिनी रुद्रयामले अमायुक्तासदाचैवप्रतिपन्निंदितासदा नदर्शकलयेत्यादि
स्थापयेत्कुंभंदुर्भिक्षं जायतेध्रुवं प्रतिपत्सद्वितीयास्यात्कुंभारोपणकर्मणि यत्तु कैश्चिदुक्तं मोहादथोपदेशाद्वा
शतयज्ञफलप्रदामित्यंतान्यमायोगनिषेधकानि यानि द्वितीयाशेषसंयुक्ताप्रतिपच्चंडिकार्चने द्वितीयायो
कृतापुत्रविनाशकृत् आरंभेनवरात्रस्याद्वितीयात्रुटिसंयुता नकेवलंतिथिंहंतिवेधात्सापुत्रसंपदइत्यादीनि
गनिषेधकानि तान्युभयविधान्यपिसर्वाणिनिर्मूलानि समूलत्वेपिवापरस्परंसत्प्रतिपक्षत्वादनिर्णायकानीतितत्रो
ढिवादमात्रंप्रत्यक्षतोदेवीपुराणे सर्वेषामेवोपलंभात् वाक्योपपत्तिरपीत्थंकर्तव्या नदर्शकलयेत्यादिवाक्यानि
प्रतिपदःखंडत्वे पूर्वविद्धानिषेधकानि द्वितीयाशेषसंयुक्तेत्यादिवाक्यानितु यदामाविद्धाप्रतिपत्परादिने नास्ति
तदाविद्धापिग्राह्येतितत्पराण्येवद्विपराण्येव अमायुक्तैवकर्तव्याप्रतिपच्चंडिकार्चनइत्यादीनि नृसिंहप्रसादोदाहृता
नीति अत्रेदंतत्त्वं यापूर्वदिनेषष्टिदंडाभूत्वापरादिनेत्रिमुहूर्तापि साअमायोगाभावात्पूर्वैवग्राह्या पूर्णत्वात् आदि
त्योदयवेलायामारभ्यषष्टिनाडिका तिथिस्तुसाहिशुद्धास्यात्सार्वतिथ्योह्ययंविधिरितिनारदीयात् यानिचाद्वि
तीयायोगनिषेधकानि वचनानि तान्यपि शुद्धाधिकनिषेधपराणि परादिनेप्रतिपदोत्यंतासत्वेतु प्रतिपद्यमावास्ये
तिपुग्मवाक्यात्दर्शयुतैवग्राह्येति तदाहल्लः तिथिः शरीरंतिथिरेवकारणमित्यादि कालतत्त्वविवेचनकारैस्तदनु

सारिभिश्च माधवहेमाद्याद्युक्तनक्तव्रतानुरोधेन खंडाप्रतिपत्प्रदोषव्यापिनीग्राह्येत्युक्तं नक्तव्रतत्वंचनक्तभोजन
त्वंतस्यपाक्षिकत्वाच्च किंतुपूजारूपस्यप्रधानस्य नक्तकालसाध्यत्वात् तच्चनिशिभ्रमंतिभूतानिशक्तयःशूलभृद्युताइ
त्यादिसामान्यवचनात् आश्विनेमासिमेघांतेमहिषासुरमर्दिनीं निशासुपूजयेद्भक्त्यासोपवासादिकंक्रमात् तथा
आश्विनेमासिमेघांतेप्रतिपद्यातिथिर्भवेत् तस्यांनक्तंप्रकुर्वीतनवरात्रेविशेषतः संपूज्यनवदुर्गांचनक्तंकुर्यात्समाहि
तः नक्तंनक्तभोजनमितिपाक्षिकनक्तभोजनपरामर्शः रात्रिव्रतमिदंदेविसर्वपापप्रणाशनं सर्वकामप्रदंन्हणांसर्व
शत्रुनिवर्हणं तथा रात्रिव्रतमिदंतस्यरात्रौकर्तव्यतेष्यते इत्यादिदेवीपुराणादिवचनेभ्यश्चावगम्यते एवंचपूजा
रूपस्यप्रधानरात्रिकालत्वेस्थिते कर्मणोयस्ययःकालइतिवचनात् प्रदोषव्यापिनीग्राह्यातिथिर्नक्तव्रतेसदा तिथिः
शरीरमित्यादिनक्तव्रतेष्वित्यादिवचनाच्च प्रदोषव्यापिनी प्रतिपन्नवरात्रव्रतेग्राह्या अयमेव निर्णयोद्वितीयादिषु
रात्रिपूजने द्रष्टव्यः कौस्तुभेप्येवमेव तत्र पूर्वदिनएवप्रदोषकालव्याप्तौपूर्वाएतद्विषयाएवेव अमायुक्तैवकर्तव्ये
त्यादिनृसिंहप्रसादोदाहृतवचनानि द्वितीयाशेषसंयुक्तेत्यादिलल्लसंहितावचनानिच तथा द्वितीयादिकलोपेताप्र
तिपच्चंडिकार्चने वर्जनीयाप्रयत्नेन विपलेशोपयांभासि धवलनिबंधे देव्युवाच प्रतिपच्छेषसंयुक्तद्वितीयायां
समार्चनं कृतंघनंनाशयतिसंततिंपुत्रपौत्रिकीं अमायुक्तैवसाग्राह्याप्रतिपच्चंडिकार्चने अन्यथा.करणेतावद्राज्यभं
गःप्रजायते इत्यादीनिच दिनद्वये तद्व्याप्तावुत्तरा दिनद्वये तदव्याप्तावुत्तरैव सायान्हरूपगौणकालव्याप्तिला
भात्एतद्विषयाएवेव द्वितीयायुक्तविधायकान्यमायुक्तानिषेधकानि वचनानि द्विमुहूर्तापीत्यपिशब्देन कैमुत्यन्यायप्र
दर्शनात्कलादिशब्दा अविरुद्धाः यत्तु आद्यास्तुनाडिकास्त्याज्याः षोडशद्वादशापिवा अपराह्णेचकर्तव्यं
शुद्धसततिकांक्षिभिरितिवचनं नंदाषोडश नाडयस्तु लब्ध्वायःकुरुतेनरः कलशस्थापनं तत्रअरिष्टंजायते

एवंद्वितीयाविद्धप्रतिपद्विधायकानि वच
ध्रुवमिति वचनांतरैकवाक्यतया कुलाचारप्राप्तकलशस्थापनविषयं एवंद्वितीयाविद्धप्रतिपद्विधायकानि वच
नानि वस्तुतस्त्वविषयाण्येवेत्येवमाहुः तत्र प्रारंभतिथेः खंडत्वे संमग्रत्वेवा देवीपूजनरूपं व्रतं कदा प्रारब्धव्य
मितिसंशयेकालव्यासौनिर्णयार्थः तत्रकालोनिर्णयः अत्रगौडाः पूर्वाह्णएवतत्कालः तद्व्याप्त्यैवचानिर्णयःतथा
हिदेवीपुराणे प्रातरावाहयेद्देवींप्रातरेवप्रवेशयेत् प्रात.प्रातश्चसंपूज्यप्रातरेवविसर्जयेदिति अत्रप्रातः शब्दः
पूर्वाह्णपरःआश्विनस्यसितेपक्षेप्रतिपत्सुयथाक्रमंसुस्नातस्तिलतैलेनपूर्वाह्णेपूजयेच्छिवामितिवचनेननवतिथ्यधि
करणकप्रातःपूजाविधीयते प्रतिपत्स्वितिबहुवचनांतस्य लिंगसमवायेन प्रतिपत्तादितरातिथिपरत्वादितिकौ
स्तुभे अतएवकालतत्त्वविवेचनेप्रतिपदादीत्युक्तं तत्रैव भगवत्याः प्रवेशादिविसर्गांताश्चयाःक्रियाः तिथ्यो
रुदयगामिन्योःसर्वास्ताःकारयेद्बुधइत्यादिच तस्मात्पूर्वाह्णएवपूजादिकर्तव्यमितिप्राहुः अयमेवमुख्यःपक्षइति
प्रतिभातिपूर्वाह्णेदैविकंकर्मेत्यादिपूर्वाह्णेवैदेवानामित्यादिश्रुतेः शरत्कालेमहापूजाक्रियतेयाचवार्षिकी साका
र्योदयगामिन्यांनतत्रतिथियुग्मतेत्यादिनदिकेश्वरपुराणादिवचनाच्च युग्मतेतिनयुग्मवाक्यानुरोधेननिर्णयइत्यर्थः
यावार्षिकीत्यनेन संवत्सरस्यादौ चैत्रशुक्लप्रतिपद्युपक्रम्य नवम्यंतापूजाभिधीयते ततश्चशरद्वसंतयोस्तुल्यए
वदुर्गोत्सवः कार्यइतिफलितं निर्णयसिंधौतु गौडनिबंधेपुनिर्णयादौदयिकीग्राह्या तत्रापिघटिकैकेत्यस्य
मुहूर्तेस्तुतित्वोक्तेर्द्विमुहूर्ताग्राह्या उदितेदैवतंभानावित्यत्र द्विमुहूर्तात्रिरन्हश्चेतिवचनादौदयिक्याद्विमुहूर्तस्तुति
रितिस्थितं एवममायुक्तायानिषेधादपि पूर्वाह्णस्यमुख्यकर्मकालत्वं तथाचदेवीपुराणे कुहूकाष्ठोपसंयु
क्तांवर्जयेत्प्रतिपत्तिथिं राज्यनाशायसाप्रोक्तानिंदिताचापिपूजन इति रुद्रयामले अमायुक्तासदाचैवप्रति
पन्निंदितामम तत्रयोत्थापयेत्कुंभंदुर्भिक्षंजायतेध्रुवं प्रतिपत्सर्वनाशायकुंभारोपणकर्मणीति उदयकालि

कृतिथेः सविस्तरपूजापर्याप्तत्वे संक्षेपपूजायांकालिकापुराणे सम्यक्कल्पोदितांपूजांयदिकर्तुनशक्नुयात् उपचा
रांस्तथादातुंपंचैतान्विचरेत्तदा गंधंपुष्पंचधूपंचदीपंनैवेद्यमेवच अभावेतोयपुष्पाभ्यांतदभावेतुभक्तितः संक्षेप
पूजाकथितेति यत्तुकैश्चिदुक्तं रुद्रयामलडामरवचनंनिर्मूलमितितन्न तयोरपिवेदांगत्वावगमादन्यांगवत्प्रामा
एयस्यस्वीकर्तव्यत्वात् तदुक्तंशिवार्चनचंद्रिकायांकपिलापंचरात्रे नवेदःप्रणवंत्यक्त्वामंत्रोवेदसमुत्थितः तस्माद्वेदः
परोमंत्रोवेदांगंचागमःस्मृतः वश्याकर्षादिकंकर्मदृष्टादृष्टफलप्रदं वेदेनसाध्यतेसर्वंगृहयज्ञादिभिःकिल नवेदेनवि
नायज्ञानवेदायज्ञवर्जिताः तस्माद्वेदःपरो मंत्रोनमंत्रो वेदवर्जितः नमंत्रेऽत्राधिकारोस्तिशूद्राणां नियमःपरः मंत्रा
भावादमंत्रेणभाषितंसर्वकर्महीति व्यवस्थापितंच शारदाटीकायामागमानां श्रुतिमूलत्वं प्रत्यक्षोपलभ्यमान
रामपूर्वोत्तरतापिनीयनृसिंहपूर्वोत्तरतापिनीयसौराष्टाक्षरशिवपंचाक्षरश्रीविद्यात्मिकाचसाक्षात् श्रुतिराथर्वणउप
लभ्यतएव अतएव उपासनाकांडमेवआगमशास्त्रात्मकंलोकप्रसिद्धं किंच ऋग्वेदचतुर्थाष्टकतृतीयाध्यायप्रथम
वर्गेचतुर्थ्यामृचिश्रीविद्यामंत्रोद्धारःश्रूयते सांचचत्वारईंविभ्रतिक्षेमयंतोदशगर्भंचरमेधापयंते त्रिधातवःपर
माअस्यगावोदिवश्चरंतिपरिसद्योअंतानिति अस्याअर्थस्तुलक्ष्मीधरकृतसौंदर्यलहरीटीकायांद्रष्टव्यः तस्मा
त्सर्वथारुद्रयामलडामरादिवेदांगमेवेतिसर्वैरभ्युपेयंनिर्णयसिंधौतु एषुवचनेपुकलशस्थापनग्रहणात् तदेवप्र
थमेदिनेनिषिध्यते नतूपवासादितस्यप्रतिपद्यप्यमावास्येतियुग्मवाक्याच्छुक्लास्यात्प्रतिपत्तिथिः प्रथमतइतिदी
पिकोक्तेः शुक्लपक्षेदर्शविद्धेतिमाधवोक्तेश्चपूर्वदिनेप्राप्तस्यबाधेमानाभावात् इतिकेचित् वस्तुतस्तुपूर्वोक्तवाक्येषु
चंडिकार्चनपूजनग्रहणादुपवासादेश्चांगत्वात्प्रधानदेवीपूजादावपिपरेनियुक्तंकलशस्थापनग्रहणंतूपलक्षणं अत
एवदेवलःव्रतोपवासनियमेघटिकैकापियाभवेत् सातिथिस्तद्दिनेपूज्याविपरीतातुपैतृकेइतिस्थितं प्रसंगात्द्वितीया

युक्तप्रतिपदोग्राह्यताबोधकान्यमायुक्तायानिषेधकान्यन्यान्यपिवाक्यानिलिख्यंते याचाश्वयुजिमासेस्यात्प्रतिपद्भ
द्रयान्विता शुद्धाममार्चनंतस्यांशतयज्ञफलप्रदं । देशभंगोभवेत्तत्रदुर्भिक्षंचोपजायते नंदायांदर्शयुक्तायांयत्रस्या
न्ममपूजनं तस्माद्भद्रान्वितानंदानवरात्रेप्रशस्यते आश्विनेमासिमेभक्तैःकर्तव्याशुक्लपक्षगा प्रतिपत्रिमुहूर्तापि
पुत्रपौत्रप्रवर्द्धिनी धनवृद्धिकरीपुंसांसर्वसौख्यकरीतथा अतोन्यथानकर्तव्यानवरात्रव्रतेमम योन्यथाकुरुतेमोहा
द्राजापूजाविधौमम तस्यराष्ट्रप्रजानाशंकरिष्यामिनसंशयः सामयासहिताग्राह्या नकदाचिद्विचक्षणैः सर्वं
क्षयकरीयस्मात्तस्मात्तांपरिवर्जयेत् अमावास्यायुतांकुर्यांयदिकश्चित्कदाचन राजानाशमवाप्नोतिपचत्वंवापि
गच्छति पूर्वविद्धातुयाशुक्लाभवेत्प्रतिपदाश्विने नवरात्रव्रतंतस्यांनकार्यंशुभमिच्छतेत्यादि तथा यथाद्वादश
भिर्मासैर्मासोवृद्धोमलिम्लुचः तथातिथिस्त्वहोरात्रवृद्धौप्रोक्तामलिम्लुचा यथामलिम्लुचःपूर्वोमासोदैवस्तथो
त्तरः त्याज्यातिथिस्तथापूर्वाग्राह्यादैवेतथोत्तरेत्यादि प्रतिपदिचित्रावैधृत्यादियोगनिषेधोभार्गवार्चनदीपिका
यांदेवीपुराणे प्रारंभोनवरात्रेस्याद्वित्वाचित्रांचवैधृतिमिति त्वाष्ट्रवैधृतियुक्ताचेत्प्रतिपच्चडिकार्चनं तांनारभ्य
विधातव्यंकलशारोपणगृहेइति । रुद्रयामलेऽपि वैधृतौपुत्रनाशःस्याच्चित्रायांधननाशनं तस्मान्नस्थापयेत्कुंभ
चित्रायांवैधृतौतथेति तत्रविशेषउक्तःकात्यायनेन प्रतिपद्याश्विनेमासिभवेद्वैधृतिचित्रया आद्यपादौपरित्यज्य
प्रारभेन्नवरात्रकं भविष्ये चित्रावैधृतिसंयुक्ताप्रतिपच्चेद्भवेन्नृप त्याज्याह्यंशास्त्रयस्त्वाद्यास्तुरीयांशेतुपूजन
मिति चित्रावैधृतियुक्तापिह्रितीयायुक्ताचेत्सैवग्राह्येत्युक्तंदुर्गोत्सवे भद्रान्विताचेत्प्रतिपन्नलभ्यतेविरुद्धयोगै
रपिसंगतासती सैवापराह्णेविबुधैर्विधेयाश्रीपुत्रराज्यादिविवृद्धिहेतुरिति रुद्रयामले संपूर्णप्रतिपच्चैवाचि
त्रायुक्तापदाभवेत् वैधृत्याचापियुक्तास्यात्तदामध्यंदिनेरवौ अभिजित्तुमुहूर्तंयत्तत्रस्थापनमिष्यतइति एवं

रात्रौचित्रावैधृत्योरलाभेऽपिदिवैवकलशस्थापनंकार्यंनरात्रौ नचकुंभाभिषेचनमितिवचनेनरात्रौतन्निषेधात् विष्णुधर्मे भास्करोदयमारभ्ययावत्तुदशनाडिकाः प्रातःकालइतिप्रोक्तःस्थापनारोपणादिकमिति अथविस्तरेणनवरात्रकृत्यं आश्विनेमासिशुक्लेतुकर्तव्यंनवरात्रकं प्रतिपदादिक्रमेणैवयावच्चनवमीभवेत् भविष्योत्तरे एवंचविंध्यवासिन्यांनवरात्रोपवासतः एकभक्तेननक्तेनस्वशक्त्यायाचितेनवा पूजनीयाजनैर्देवीस्थानेस्थाने पुरेपुरे गृहेगृहेशक्तिपरैर्ग्रामेग्रामेवनेवने स्नातैःप्रमुदितैर्हृष्टैर्ब्राह्मणैःक्षत्रियैर्नृप वैश्यैःशूद्रैर्भक्तियुक्तैर्म्लेच्छैरन्यैश्चमानवैः स्त्रीभिश्चकुरुशार्दूलतद्विधानमिदंशृणुइति विंध्यवासिन्यामधिष्ठानेदेवीपूजनीयेतिसंभवाभिप्रायेण नतुनियतं स्थानेस्थानेपुरेगेहेतदसंभवात् अत्रोपवासादिदेवीपूजाकुमारिकापूजादिवहुकर्माभिधानेपिपूजायाएवप्राधान्यं पूजयित्वाश्विनेमासिविशोकोजायतेनरइति हेमाद्रौ भविष्ये तस्याएवफलसंबंधावगमात् व्रतत्वोक्तेश्चतथाहि भागवते चेरुर्हविष्यंभुंजानाःकात्यायन्यर्चनव्रतमितितद्द्वारापिकर्तव्यत्वाभिधानेनावश्यकताप्रतीयते स्वयंवाप्यन्यतोवापिपूजयेत्पूजयीतचेति पूजायाएवहित्रिविधत्वमुक्तंस्कंदपुराणे भविष्येणशारदीचंडिकापूजा त्रिविधापरिगीयते सात्त्विकीजपयज्ञाद्यैर्नैवेद्यैश्चनिरामिषैः माहात्म्यंभगवत्याश्च पुराणादिपुकीर्त्तितं पाठस्तस्य जपःप्रोक्तःपठेद्देवीमनास्तथा राजसीवलिदानेननैवेद्यैः सामिषैस्तथा सुरामांसाद्युपाहारैर्जपहोमैर्विनातुया विनामंत्रैस्तामसीस्यात्किरातानांतुसंमता ब्राह्मणैः क्षत्रियैर्वैश्यैःशूद्रैरन्यैश्चमानवैः एवंनानाम्लेच्छगणैः पूज्यते सर्वदस्युभिरिति अतएवहोमादेरपिपूजात्वमुक्तंलिंगपुराणे शारदीयामहापूजाचतुः कर्ममयीशुभा तांतिथित्रयमासाद्यकुर्याद्युक्तोविधानतइति अत्रस्नपनपूजनवलिदानहोमरूपाणिचत्वारिकर्माणीत्युक्तंकालतस्याविवेचने तिथित्रयंसप्तम्यादि मदनरत्नेदेवीपुराणे कन्यासंस्थेरवौशुक्रशुक्लामारभ्यनंदिकां आर्याचास्वथवैकाशीनक्ता

जपहोमसमायुक्तःकन्यकांभोजयेन्मुदा वस्त्रालंकार
शीवापिवाव्रती प्रातःस्नायीजितद्वंद्वस्त्रिकालंशिवपूजकः त्रिकालंपूजयेद्देवींजपस्तोत्रपरायणइति नं
दानैश्चसंतोष्यप्रतिवासरं वलिंचप्रत्यहंदद्यादोदनंमांसमाषवत् एवमन्यैरपितथादेव्याःकार्यंप्रपूजनं विभू
दिकाप्रतिपदितिमैथिलाः पष्ठीतिगौडाः साचकाम्यानित्याच नपूजयतिदंभाद्वाद्वेषाद्वाप्यथ
तिमतुलांलब्धुंचतुर्वर्गप्रदायकमिति योमोहादथवालस्याद्देवींदुर्गांमहोत्सवे भविष्योत्तरेपि भवानी
भैरव क्रुद्धाभगवतीतस्यकामानिष्टान्निहंतिवै इतिकालिकापुराणेफलनिंदाश्रुतेः अन्यत्रापि पूजयित्वाश्विनेमासिवि
तुष्टयेपार्थसंवत्सरसुखायच भूतप्रेतपिशाचानांनाशार्थंचोत्सवायचेति तिथितत्वे देवीपुराणाच्च पूजाचरात्रावपि
शोकोजायतेनरइति वर्षेवर्षेविधातव्यंस्थापनंचविसर्जनमिति निशासुपूजयेद्भक्त्यासोपवासादिकंक्रमादितिदेवीपुराणात्
कार्या आश्विनेमासिमेघांतेमहिषासुरमर्दिनीं तस्यांनक्तंप्रकुर्वीतरात्रौदेवींप्रपूजयेत् रात्रिरूपायतोदेवी
संग्रहेपि आश्विनेमासिवर्षांतेप्रतिपद्यातिथिर्भवेत् सर्वकामप्रदंन्हणां सर्वशत्रुनिवर्हणं रात्रिव्रतमिदंतस्यरात्रौ
दिवारूपोमहेश्वरः रात्रिव्रतमिदंदेविसर्वपापप्रणाशनं अष्टम्यांविशेषतोरात्रौपूजाविहिता निशा
कर्तव्यतेष्यते नक्तव्रतमिदंयस्मादन्यथानरकेगतिरित्यादिवचनाच्च कन्यासंस्थेरवावीप्याशुक्लाति
यांपूजितादेवीवैष्णवीपापनाशिनी तस्मात्सर्वप्रयत्नेनअष्टम्यांनिशिपूजयेदिति अतोर्थेपूजनीयासातस्मिन्नहनिमानवैरिति तत्राहुः
थिरष्टमी तस्यांरात्रौपूजितव्यामहाविभवविस्तरैरितिच यत्तु सितपक्षेइत्यादिपूर्वोक्तवचनैःरात्रिपूजा
पदांतिथिरूपचंद्रादिनपरंतास्मिन्निति प्रकृताष्टमीपरामर्शात् ननुआश्विनस्य एवमेतेषांवचनानांपरस्परविरोधे कुत्रपूजनंकर्त
भिहिता प्रातरावाहयेद्देवीमित्यादिवचनैश्चपूर्वाह्णेपूजनमभिहितं रात्रौशक्तिपूजन
व्यमितिअनिर्णयइतिचेत् अत्रोच्यते प्रातर्मध्यान्हयोःसंक्षेपपूजनंअंगादिविस्तरपूजनंतुरात्रावेव

स्यफलाधिक्यात् एवंसतिप्रातरेवकलशस्थापनादिपूर्वकं देवीस्थापनं पूर्वाह्णेपूजयेच्छिवामित्यादिवचनानि
प्रथमकालपूजार्थकानिचसंगच्छंते तथाचदेवीपुराणेकालत्रयेपिपूजनमुक्तंत्रिकालंपूजयेद्देवींजपस्तोत्रपरायणइति
नवरात्ररूपंकर्मतुदशमीपर्यंतंकार्यं संपूज्यप्रेषणंकुर्याद्दशम्यांशावरोत्सवैरितिभविष्योत्तरात् अत्रप्रतिपदमार
भ्यनवमीपर्यंतंवृद्ध्यापूजाजपकुमारीपूजनादिकंविहितं यथाद्येदिवसेकुर्याच्चंडिकापूजनादिकं द्विगुणंतद्द्वितीयेन्हि
त्रिगुणंतत्परेह्नि नवमीतिथिपर्यंतंवृद्ध्यापूजाजपादिकमिति अत्रकेचित् नवरात्रशब्देनचाहोरात्रपर इतिमत्वा
तिथिवृद्धौतिथिह्रासेनवरात्रमपार्थकमिति पूर्वपक्षे आरंभोनवरात्रस्येत्यादौतुनवरात्रमतोर्थवदितिदेवीपुराणवचनेनसमाद
धिरेअन्येतुवचनमिदंनिर्मूलमितिमत्वातिथिविशेषपरतामेवाहुः युक्तंचैतत् अमावास्यारात्रौप्रतिपत्प्रवेशाभावे
पिप्रतिपत्प्रभृत्येवात्यतापचयेनाष्टरात्रिपूजने तिथिवृद्धावष्टम्यहोरात्रास्पर्शिनवमींगृहीत्वा दशरात्रिपूजने
तिथिविशेषपरत्वस्यावश्यकत्वात् आरंभोनवरात्रस्येत्यादौतुनवरात्रशब्दस्यलक्षणयाकर्मपरत्वं अत्रकालतत्त्व
विवेचनकाराः नवरात्रशब्देरात्रिशब्दस्यतिथिविषयपूर्ववाक्यैकवाक्यतयोत्सर्गिकसंपूर्णतिथेरेवप्रायोव्यवहार
विषयत्वेनसंप्रतिपत्त्याचतिथिलक्षकत्वात् सतम्यंतः कालरूपगुणविधिः द्वितीयातोपिक्वचिच्छ्रुतः कालाध्वनो
रत्यंतसंयोगइतिवचनात्तादृशएवनतुनामधेयं तत्रैतदर्थेवाक्यांतरेणप्रवृत्तिनिमित्तकालसंबंधस्याविधानेनतत्प्र
ख्यन्यायाभावात् अत्यागुणविधानेसंभवेतिबहुव्रीहौसमासांतानुपपत्त्यासमाहारद्विगुणत्वंतुरात्रिसमुदायवचन
तयानिरूढप्रायस्यलक्षणयानामधेयत्वानौचित्यात् नवरात्रोपवासतइत्यत्रकथंचिदुपवाससामानाधिकरण्यसं
भवेपि प्रधानेन पूजनेन वैकल्पिकैकभुक्तादिनित्यदेवीपूजनादिष्वघटितसमुदायेनवा सामाना
धिकरण्याभावाच्च नचातिथिह्रासवृद्ध्योर्गुणविध्यसंभवान्नित्यवच्छ्रवणविरोधः नामधेयत्वंतुयदाकदा

चित्तवृत्तिनिमित्तसत्त्वेनाप्युपपन्नं वैश्वदेवशब्दस्यैवैकदेवतासंबंधेनेतिवाच्यं   रात्रिशब्दस्यतिथिपरत्वेन्ह्रास
वृध्योरपितत्पूर्णाविधिसंभवेनाविरोधात् ह्रासेतिथिद्वयप्रयुक्तस्यपूजादेस्तंत्रानुष्ठानेन वृद्धावैकतिथिप्रयुक्तस्यैका
वृत्तिप्रसंगभयादावृत्त्यानुष्ठानेनसर्वदानवतिथिप्रयुक्तकर्मसत्त्वादिति दीक्षितनिर्णयसिंधुकारप्रभृतयोप्येवमेवाहुः
ततुल्यकल्पे तदर्थस्यान्योपि पक्षाउक्तः अथात्रनवरात्रंचसप्तपंचत्रिकादिवा एकभक्तेननक्तेनायाचितोपोपि
तैः कृतादिति अत्रादिशब्देनाष्टरात्रद्विरात्रैकरात्रपक्षाः संगृहीता भविष्यपुराणे व्रतीप्रपूजयेद्देवींस
प्तम्यादिदिनत्रयमिति भविष्येपि आश्विनेमासिशुक्लेतुकर्तव्यंनवरात्रकं प्रतिपदादिक्रमेणैवयावच्चनव
भवेत् त्रिरात्रंवापिकर्तव्यंसप्तम्यादियथाक्रममिति अष्टमीनवम्योरेववादेवीपूजनंकर्तव्यं अष्टम्यांपनवम्यांच
जगन्मातरंशिवां पूजयित्वाश्विनेमासिविशोकोजायतेनरइति केवलाष्टमीकेवलनवमीकल्पावुक्तौकालीपुराणे
महत्त्वेनकस्तानथाष्टम्यांनवम्यांवापिसाधकः पूजयेद्वरदांदेवींमहाविभवविस्तरैरितिगौविंदार्णवेदेवीपुराणेपि नवरा
त्रव्रतेशक्तः त्रिरात्रंचैकरात्रकं व्रतंचरतियोभक्तस्तस्मैदद्यामिवांछितमिति भविष्ये प्रथमाद्वितीयाचच
तुर्थीचनराधिप एतास्तुचैकभक्तेनप्रवदंतिमनीषिणः नैवाइतिविशेषः पंचमीचतथाषष्ठीसप्तमीचाष्टमीपुन उ
पवासेनभूपालपूजयेदंबिकांनृपेति सप्तरात्रपक्षोरुद्रयामले दुर्गोत्सवेस्मृतंदेविउपवासस्यसप्तकं अष्टमेदिव
सेदेविनरःकिंचिनुभक्षयेदिति पंचरात्रपक्षेभविष्ये एकभक्तस्तुपंचम्यांपष्ठ्यांनक्तंप्रवर्तयेत् अयाचितस्तुसप्तम्या
मष्टम्यांतुउपोषितः नवम्यांपारणंकुर्यादित्येवंपंचरात्रकमिति षष्ठ्यादिपक्षोप्युक्तः कालिकापुराणे बोधयेद्बिल्व
शाखायांषष्ठ्यांदेवींफलेषुच सप्तम्यांबिल्वशाखायांतामाहृत्यप्रपूजयेत् पुनःपूजांतथाष्टम्यांविशेषेणसमाचरेत्जाग
रंचतथाकुर्याद्बलिदानमहानिशि प्रभूतबलिदानंचनवम्यांविधिवच्चरेत् ध्यायेद्दशभुजांदेवीं दुर्गांतंत्रेणपूजयेत् वि

सर्जनं दशम्यांतु कुर्याद्वैशारदोत्सवे धूलिकर्दमाविक्षेपैः क्रीडाकौतुकमंगलैः भगलिंगाभिधानैश्चभगलिंगप्रगीतै
कैरिति कल्पांतर प्रतिपादकदेवीपुराणेपि इषेमासिसितपक्षेकन्याराशिगतरवौ नवम्यां बोधये देवीं क्रीडाकौतुक
मंगलैः जेष्ठानक्षत्रयुक्तायां षष्ठ्यांबिल्वाभिमंत्रणं सप्तम्यांमूलयुक्तायां पत्रिकायाः प्रवेशनं पूर्वापाढायुता
ष्टम्यां पूजाहोमाद्युपोषणं उत्तरेणनवम्यांतुबलिभिःपूजयेच्छिवां श्रवणेनदशम्यांतु प्रणिपत्यविसर्जयेदिति अत्र
देवीपूजाप्रकारउक्तोरुद्रयामले स्नानंमांगलिकंकृत्वाततोदेवीं प्रपूजयेत् शुभाभिर्मृत्तिकाभिश्चपूर्वंकृत्वातुवेदिकां
यवान्विवापयेत्तत्रगोधूमैश्चापिसंयुतान् तत्रसंस्थापयेत्कुंभंविधिनामंत्रपूर्वकं सौवर्णरजतंवापितांत्रंमृण्मयजंतुवा प्र
तिमांपूजयेत्चेति प्रतिमांतुमंडलमध्यस्थापितकलशोपरिस्थापयित्वापूजयेत् पूजामंडलमध्यस्थेनिदेवीपुराणा
त् साचहेमादिमयीभवति तस्मिन्देवीप्रकर्तव्याहैमीवाराजतीयथा मृद्वार्क्षीलक्षणोपेतापट्टशूलेथपूजयेत् तथा
हैमराजतमृद्वार्क्षी शैलीचित्रार्पितापिवा खड्गेशूलेर्चितादेवी सर्वकामफलप्रदा तथा मृण्मयीं
प्रतिमांकृत्वा चित्रस्थांयस्तुपूजयेत् आत्मवित्तानुसारेण सलभेन्मौक्तिकंफलमित्यादि देवी
पुराणादिवचनात् अन्यत्रापि कांचनीराजतीताम्री पैत्तली मृण्मयीतथा वार्क्षीमणिमयी
चैव वर्णकैर्लिखितातथेति हयशीर्षपंचरात्रे मृण्मयीदारुघटिता लोहजारत्नजातथा
शैलजागंधजाचैव कौसुमीसप्तधास्मृता कौसुमी गंधजाचैव मृण्मयी प्रतिमाहिता तत्कालपूजिता
श्चैताःसर्वकामफलप्रदाः अथासांफलानि दारुजाकामदाप्रोक्तासौवर्णीभुक्तिमुक्तिदा राजतीस्वर्गसुखदाता
म्रीह्यायुर्विवर्द्धिनी कांस्यावन्हापदंहंतिरैतिकीशत्रुनाशिनी सर्वभोगप्रदाशैलीस्फाटिकीमोक्षकारिका
महाभोगप्रदास्यातामृण्मयीखलुशोभना देवीमूर्तिस्थापनंदुर्गाभक्तितरंगिण्यां ‖ देवीपुराणे याम्यास्यांशुभदा

दुर्गापूर्वास्याजयवार्द्धनी   पश्चिमाभिमुखीस्थाप्यानस्थाप्यासौम्यादिङ्मुखी   प्रतिमाभावेविशेषस्तत्रैव
यद्यदस्यायुधंप्रोक्तंतस्मिंस्तस्मिंस्तुपूजयेत्   देवीभक्त्यार्चितापुंसांराज्यायुः   कृतसौख्यदा   कृत्यतत्त्वार्णवे
कालिकापुराणे   लिंगस्थांपूजयेद्देवींमंडलस्थांतथैवच   पुस्तकस्थांमहादेवींपावकेप्रतिमासुच   चित्रेचत्रिशिखे
खड्गे जलस्थांवापिपूजयेत्   चित्रमृल्लेप्यादौस्नानाद्यसंभवे तत्रैवोक्तं सद्यः स्निग्वेऽण्मयेवासार्पिः सिंदूरजेतथा
श्रीचंदनप्रतिष्ठवालेपजेप्रतिमातनौ   अंतिकेस्थापितेखड्गेस्नापयेद्दर्पणेऽथवेति   अन्यत्रापि   अंगुष्ठपर्वमारभ्य
वितस्तिर्यावदेवतु   गृहेतुप्रतिमाकार्यानाधिकाशस्यतेबुधैरिति   मानांगुलप्रमाणेन   दशमंचांगुलात्मिका   गृहेतु
प्रतिमापूज्यानाधिकाहिप्रशस्यतइति   सौम्यातुहस्तमात्रावसुदाहस्तद्वयोच्छ्रिताप्रतिमा   क्षेमसुभिक्षायभवेद्द्वि
चतुर्हस्तप्रमाणाचेतितुस्थापितप्रतिमाविषयंज्ञेयं   मृण्मय्यांविशेषउक्तः   मृण्मयींप्रतिमांवक्ष्येयथावत्तांनिबोधमे
पक्वापक्वाद्विधाप्रोक्तामृण्मयीप्रतिमाक्रमात्   सर्वेलोकानशंसंतिप्रतिमांदग्धमृण्मयीं   अपक्वाप्रतिशस्तावैसैव
कार्याविचक्षणैः   सुधयाचैवकर्तव्यानाश्मचूर्णैःकदाचन   अथमृद्भेदः   मृदेवंमृण्मयींकुर्याद्यथावदनुपूर्वशः   ब्राह्मण
स्यसितामृद्वैक्षत्रियस्यारुणास्मृता   अन्यच्च   नृपभयमत्यंगायांहीनांगायामकल्पताकर्तुः   क्षामोदर्यांक्षुद्भयमर्थ
विनाशःकृशांगायां   मरणंतुसक्षतायांशस्त्रनिपातेननिर्दिशेत्कर्तुः   वामेविनतापत्नींदक्षेविनताहिनस्त्यायुः   अंध
त्वमूर्ध्वदृष्टौकरोतिचिंतामधोमुखीदृष्टिः   सर्वप्रतिमास्वेवंशुभाशुभंभास्करोक्तमवगच्छेदिति   तथान्यत्रापि   नाधि
कांगीनहीनांगीकर्त्तव्यादेवताक्वचित्   अधिकाशिल्पिनंहन्यात्कृशाचैवार्थनाशिनी   कृशोदरीतुदुर्भिक्षंनिर्मांसाधन
नाशिनी   वक्रनासातुदुःखायसंक्षिप्तांगीभयंकरी   चिपिटादुःखशोकायअनेत्रानेत्रनाशिनी   दुःखदाहीनवक्त्रातु
इत्यादि   पाणिपादविहीनायांजायतेनरकोमहान्   जंघाहीनाचयामूर्त्तिःशत्रुकल्याणकारिणी   पुत्रमित्रविना

शाय हीनावक्षस्थलेतुया संपूर्णावयवायातुआशुलक्ष्मीप्रदासदा एवंलक्षणमासाद्यकर्तव्यामूर्तिरुत्तमेति अन्य
त्रविशेषः खंडितेस्फुटितेभ्रष्टेदग्धेमानविवर्जिते यागहीनेथवोच्छिष्टेपतितेदुष्टभूमिषु अन्यमंत्रार्चितेचैवपतित
स्पर्शदूषिते दशस्वेतेपुनोचक्रुः सन्निधानंदिवौकसइति। अत्रदेव्यादिगृहादिकमपिकुर्यात् तदुक्तंनिर्णयामृते
भविष्योत्तरे देव्यागृहंप्रकर्तव्यंचतुरस्रंसुशोभनं रहस्यंस्वस्तिकाद्यैश्चचर्चितंवस्त्रमंडितं गोरमृद्गोमयाभ्यांच
लिप्तंशस्त्रसमन्वितं तन्मध्येवेदिकाकार्याचतुर्हस्तासमाशुभा तस्यांसिंहासनंक्षौमंकंबलाजिनसंयुतं तत्रदुर्गांप्रति
ष्ठाप्यसर्वलक्षणसंयुतां ग्रैवेयहारकेयूरनूपुराभरणान्वितां नानारत्नविचित्रेणमुकुटेनविराजितां अनेककुसुमा
कीर्णांकपर्देनसुशोभितां नितंबाबिंबसंवद्धकिंकिणीक्वणनादितां शूलंचक्रंदंडशक्तीवज्रपाशासिधारिणीं भक्त
घंटाक्षमालांककरपात्रलसत्करां तदग्रेछिन्नशिरसंमहिषंरुधिरप्लुतं निःसृतार्धतनुंकृतनाराचमसिधारिणं देवी
करधृतग्रीवंशूलेनोरसिताडितं दैत्यंकरालदंष्ट्रास्यंविद्युत्कपिलमूर्द्धजं नागपाशेनसंक्षिप्तंहर्यक्षेणापिविप्लुतं
वमद्रुधिरवक्त्रेणह्युन्नतोर्ध्वसटंरुषा अर्द्धलांगूलदंडेनदंडाधिष्ठानशोभिना सर्वतोमातृचक्रेणसेव्यमानांसुरैस्तथा पूज
येत्प्रयतोदेवींनरोनियममास्थित इति वेदिकोणेष्वपि कलशस्थापनविधिना चत्वारः कलशाःस्थाप्याः चतुरः
कलशान्यस्तुदद्याद्देवगृहेनरः चतुःसमुद्रवलयांसतुभुंक्तेवसुंधरामितिविष्णुधर्मोत्तरात् ततःपूजनंकुर्यात्अथपूजावि
धिःतत्रप्रतिपदिपूर्वाह्णेपुष्पतैलादिनाकृतमंगलस्नानोनित्यक्रियांकृत्वानववाससी परिधाय चंदनमृगमदकुंकुमैः
सर्वांगमनुलिप्यत्रिपुंड्रंकृत्वापूर्वाभिमुखोदेवीवासमुपविश्य सोपग्रहपाणिराचम्यममेहजन्मनिदुर्गाप्रीतिद्वारासर्व
पापक्षयपूर्वकदीर्घायुर्विपुलधनपुत्रपौत्राद्यविच्छिन्नसंततिवृद्धिस्थिरलक्ष्मीकीर्तिलाभशत्रुपराजयसदाभीष्टसिद्ध्यर्थं
शारदनवरात्रप्रतिपदिविहितकलशस्थापनदुर्गापूजादिकरिष्यइतिसंकल्प्य गणपतिपूजनंस्वस्तिवाचनंकृत्वा

शुभेदारुमयेदेवीपूजार्थमेवानिर्मिते कदलीस्तंभादिमंडितेगृहेउत्तमवस्त्रादिभूपिते पूर्वगृहएववाचतुरस्रंचतुर्हस्तंवेदि
कोपरिसर्वतोभद्रादिमंडलंविधायमंडपंचकृत्वातत्रप्रतिमास्थापनंकुर्यात् तत्रक्रमः आदौगणानांत्वेतिमंत्रेणगणेशंसं
स्थाप्य तदनंतरंहेरंबत्वमेह्येहिचांबिकात्र्यंबकात्मज सिद्धिबुद्धिपतेत्र्यक्षलक्षसूर्यसमप्रभ नागास्यनागहारत्वंगण
राजचतुर्भुज भूपितः स्वायुधैर्दिव्यैःपाशांकुशपरश्वधैः आवाहयामिपूजार्थंरक्षार्थंचममक्रतोः इहागत्यगृहा
णत्वंपूजांकर्तुंचरक्षमां आवाह्येवंगणेशानंपूजाद्रव्यैः प्रपूजयेदिति एवंयथासंभवंपूजयित्वाऽर्घ्यपात्रे गंधादि
कंदत्वाऽर्घ्यंदद्यात् तत्रमंत्रः रक्षरक्षगणाध्यक्षत्र्यक्षत्रैलोक्यरक्षक भक्तानामभयंकर्तात्राताभवभवार्णवात्
द्वैमातुरकृपासिंधोपाण्मातुराग्रजप्रभो वरदत्वंवरंदेहिवांछितंवांछितार्थद गृहाणार्घ्यमिदंदेवसर्वदेवनमस्कृत
अनेनफलदानेनफलदोस्तुसदाममेति विश्वेश्वरायवरदायसुरप्रियायलंबोदरायसकलायजगद्धिताय नागाननाय
श्रुतियज्ञविभूपितायगौरीसुतायगणनाथनमोनमस्ते भक्तार्तिनाशनपरायगणेश्वरायसर्वेश्वरायशुभदायसुरेश्वराय
विद्याधरायविकटायचवामनायभक्तप्रसन्नवरदायनमोनमस्ते २ विघ्नराजनमस्तेस्तुउमापुत्राघनाशन तदवि
घ्नकृतंतेस्तुमयाभक्त्याप्रपूजनं त्वांविघ्नशत्रुदलनेतिचसुंदरेतिभक्तप्रियेतिसुखदेतिफलप्रदेति विद्याप्रदेत्यघहरे
तिचयेस्तुवंतितेभ्योगणेशवरदोभवनित्यमेव तेनतुष्टोममाप्याशुसर्वान्कामान्प्रपूरय विघ्नान्नाशयमेसर्वान्दुग्र
हादिभिरागतान् त्वत्प्रसादेनकार्याणिसर्वाणीहकरोम्यहं शत्रूणांबुद्धिनाशार्थंमित्राणामुदयायच नमस्तेब्रह्मरूपा
यविष्णुरूपायतेनमः विश्वरूपस्वरूपायनमस्तेरुद्ररूपिणे भक्तिप्रियायदेवायनमस्तुभ्यंविनायक लंबोदरनमस्ते
स्तुसततंमोदकप्रिय अविघ्नंकुरुमेदेवसर्वकार्येपुसर्वदेतिप्रार्थयेत् ततोमहीद्यौः पृथिवीचनइमंयज्ञंमिमिक्षतां पि
पृतांनोभरीमभिरितिभूमिंस्पृष्ट्वात्रोपययः संवदंतेसोमेनसहराज्ञा यस्मैकृणोतिब्राह्मणस्तंराजन्पारयामसीति

यवान्निक्षिप्य आकलशेषुधावतिपवित्रेपरिषिच्यतेउक्थैर्यज्ञेषुवर्द्धतेइतिकलशंसंस्थाप्य इमंमेगंगेयमुने सरस्वति शतद्रुस्तोमंसचतापरुष्ण्या असिक्न्यामरुद्वृधेवितस्तयार्जीकीयेशृणुह्याशिषोमयेतिजलेनापूर्य गंधद्वारांदुराधर्षांनित्यपुष्टांकरीषिणीं ईश्वरींसर्वभूतानांतामिहोपह्वयेश्रियमिति गंधंनिःक्षिप्य याओषधीःपूर्वाजातादेवेभ्यस्त्रियुगंपुरा मनैनुबभ्रुणामहंशतंधामानिसप्तचेतिसर्वौषधीः कांडात्कांडात्प्ररोहंतीपुरुषःपुरुषस्परि एवानोदूर्वेप्रतनुसहस्त्रेणशतेनचेतिदूर्वाः अश्वत्थेवोनिषदनंपर्णेवोवसतिष्कृता गोभाजइत्किलासथयत्सनवथपूरुषमिति पंचपल्लवान् स्योनापृथिवीनोभवानृक्षरानिवेशनी यच्छानःशर्मसप्रथाइतिसप्तमृदः याःफलिनीर्याअफलाअपुष्पायाश्चपुष्पिणीः बृहस्पतिप्रसूतास्तानोमुंचंत्वंहसइतिफलं सहिरत्नानिदाशुषेसुवातिसविताभगः तंभागंचित्रमीमहेइतिपंचरत्नानि हिरण्यरूपःसहिरण्यसंदृगपांनपात्सेदुहिरण्यवर्णः हिरण्ययात्परियोनेर्निषद्याहिरण्यदाददत्यन्नमस्मैइतिहिरण्यंनिक्षिप्य युवासुवासाःपरिवीतआगात्सउश्रेयान्भवतिजायमानः तंधीरासःकवयउन्नयंतिस्वाध्योमनसादेवयंतइतिवस्त्रेणावेष्ट्य पूर्णादर्विःपरापतसुपूर्णापुनरापत वस्नेवविक्रीणावहाइषमूर्जंशतक्रतोइतिपूर्णपात्रंनिधाय तत्रवरुणंसंस्थाप्य ॐतत्त्वायामिब्रह्मणावंदमानस्तदाशास्तेयजमानोहविर्भिः अहेडमानोवरुणेहबोध्युरुशंसमानआयुःप्रमोषीरितिवरुणंसंपूज्य पुष्पांजलिंदद्यात् कलशस्यमुखेविष्णुःकंठेरुद्रःसमाश्रितः मूलेतत्रस्थितोब्रह्मामध्येमातृगणाःस्मृताः कुक्षौतुसागराःसर्वेसप्तद्वीपावसुंधरा ऋग्वेदोथयजुर्वेदःसामवेदोह्यथर्वणः अंगैश्चसहिताःसर्वेकलशंतुसमाश्रिताः अत्रगायत्रीसावित्रीशांतिःपुष्टिकरीतथा आयांतुयजमानस्यदुरितक्षयकारकाः सर्वेसमुद्राःसरितस्तीर्थानिजलदानदाः आयांतुयजमानस्यदुरितक्षयकारकाः ॥ इतिकलशंप्रार्थयेत् इतिऋग्वेदिनांकलशस्थापनविधिः अनेनैवप्रकारेण

अथकात्यायनानांकलशस्थापनविधिर्लिख्यते महीद्यौरिति भू
चतुर्ष्वपिवेदिकोणेषुकलशचतुष्टयंस्थापयेत् अथकात्यायनानांकलशस्थापनविधिर्लिख्यते महीद्यौरिति भू
मिंस्पृष्ट्वा याओषधीरित्यनेन धान्यमसीत्यनेन वा यवान्प्रकिरेत् धान्यमसिधिनुहिदेवान्प्राणायत्वोदानायत्वा
व्यानायत्वा आजिघ्रकलशमितिकलशंसंस्थापयेत् आजिघ्रकलशंमह्यात्वाविशंत्विंदवः पुनरुर्जानिवर्त्तस्वसा
नः सहस्रंधुक्ष्वोरुधारापयस्वतीपुनर्माविशताद्रयिः वरुणस्योत्तंभनमसीतिजलेनपूरयेत् वरुणस्योत्तंभनमसि
वरुणस्यस्कंभसर्जनीस्थोवरुणस्यऋतसदन्यसिवरुणस्यऋतसदनमसि वरुणस्यऋतसदनमासीद अश्वत्थेवइति
पंचपल्लवान् याओषधीरिति सर्वौषधीर्निक्षिपेत् कांडादिति दूर्वांनिक्षिपेत् स्योनापृथिवीतिसप्तमृदोनिक्षिपेत् परि
वाजपतिरिति पंच रत्नानि परिवाजपतिः कविरग्निर्हव्यान्याक्रमीत् दधद्रत्नानि दाशुषे युवा
सवासाइति सूत्रेण वेष्टयेत् युवासवासाः परिवीत आगात्सउश्रेयान्भवति जायमानः तंधीरासः कवय
उन्नयंतिसाध्योमनसादेवयंतः याः फलिनीरितिफलं हिरण्यगर्भेतिहिरण्यं हिरण्यगर्भःसमवर्त्तताग्रे भू
तस्यजातःपतिरेकआसीत् सदाधारपृथिवींद्यामुतेमांकस्मैदेवायहविषाविधेम पूर्णादर्वी तत्त्वायामीतिशुनःशे
फऋषिःत्रिष्टुप्छंदःवरुणोदेवतावरुणावाहनेविनियोगः तत्त्वायामिंअस्मिन्कलशेवरुणइहागच्छइहतिष्ठ कलशस्य
मुखेविष्णुरित्यादिदुरितक्षयकारकाइत्यंतंपठित्वा देवदानवसंवादेमथ्यमानेमहोदधौ उत्पन्नोऽसितदाकुंभविधृतो
विष्णुनास्वयं त्वत्तोयेसर्वतीर्थानिदेवाःसर्वेत्वयिस्थिताः त्वयितिष्ठंतिभूतानित्वयिप्राणाःप्रतिष्ठिताः शिवः स्वयंत्व
मेवासिविष्णुस्त्वंचप्रजापतिः आदित्यावसवोरुद्राविश्वेदेवाःसपैतृकाः त्वयितिष्ठंतिसर्वेपियतःकामफलप्रदः त्व
त्प्रसादादिमंयज्ञंकर्तुमीहेजलोद्भव सान्निध्यंकुरुमेदेवप्रसन्नोभवसर्वदेतिपठेत् अथस्वस्तिवाचनं ब्राह्म्यंपुण्य
महर्यच्चसृष्ट्युत्पादनकारकं वेदवृक्षोद्भवंनित्यंतत्पुण्याहंब्रुवंतुनः अस्यकर्मणः पुण्याहंभवंतोब्रुवंतु इतित्रिः

पुनंतुनेतिपठित्वा पृथिव्यामुद्धृतायांतुयत्कल्याणंपुराकृतं ऋषिभिःसिद्धगंधर्वैस्तत्कल्याणंब्रुवंतुनः अस्यकर्मणः
कल्याणंभवंतोब्रुवंत्विति त्रिः यथेमांवाचंकल्याणीमित्यादि सागरस्ययथाऋद्धिर्महालक्ष्म्यादिभिःकृता संपूर्णा
सुप्रभावाचतांतामृद्धिंब्रुवंतुनः ऋद्धिंभवंतोब्रुवंत्वित्युक्त्वा सत्रस्यऋद्धिरस्यगन्मज्योतिरमृताअभूमदिवंपृथिव्या
अध्यारुहामाविदामदेवान्स्वर्ज्योतिः स्वस्तिर्याऽविनाशाख्यापुण्यकल्याणवृद्धिदा विनायकप्रियानित्यंतांतांस्वस्ति
ब्रुवंतुनः स्वस्तिभवंतोब्रुवंत्वित्युक्त्वा समुद्रमथनाज्जाताजगदानंदकारिका हरिप्रियाचमांगल्यातांश्रियंप्रब्रु
वंतुनः श्रीश्चतेलक्ष्मीश्चतेपत्न्यावहोरात्रेपार्श्वेनक्षत्राणिरूपमश्विनौव्यात्तं इष्णन्निषाणामुम्मइषाणेतिपठेत्
इतिकातीयानांस्वस्तिवाचनं ॥ अपसर्पंतुतेभूतायेभूताभुविसंस्थिताः येभूताविघ्नकर्तारस्तेगच्छंतुशिवाज्ञयेति सर्वं
दिक्षुसर्षपान्विकीर्य सूर्यःसोमश्चकालश्चसंध्येभूतान्यहःक्षपाः पवनोदिक्पतिर्भूमिराकाशंसचराचराः
ब्राह्मंशासनमास्थायकल्पध्वमिहसन्निधिं इत्यनेनभूमिं स्पृष्ट्वा दिग्बंधनंकुर्यात् पंचगव्येन भूमिं प्रोक्ष
येत् ततोभूतशुद्धिप्राणप्रतिष्ठामातृकान्यासान्कृत्वा स्वेष्टदेवतामागममार्गेण मत्स्यपुराणोक्तमार्गेण वा
ध्यायेत् तद्यथा जटाजूटसमायुक्तामर्धेन्दुकृतलक्षणां लोचनत्रयसंयुक्तांपद्मेंदुसदृशाननाम्
अतसीपुष्पवर्णाभांसुप्रतिष्ठांसुलोचनां नवयौवनसंपन्नांसर्वाभरणभूषितां सुचारुदशनांतद्वत्पीनोन्नतपयोधरां
त्रिभंगस्थानसंस्थानांमहिषासुरमर्दिनीं त्रिशूलंदक्षिणेदध्यात्खड्गंचक्रंक्रमादधः तीक्ष्णबाणंतथाशक्तिंवामतोपि
निबोधत खेटकंपूर्णचापंचपाशमंकुशमूर्ध्वगं घंटांवापरशुंवापिवामतःसंनिवेशयेत् अधस्तान्माहिषंतद्वद्विशि
रस्कंप्रदर्शयेत् शिरश्छेदोद्भवंतद्वद्दानवंखड्गपाणिनं हृदिशूलेननिर्भिन्नंतिर्यग्यंत्रविभूषितं रक्तरक्तीकृतांगंचरक्त
विस्फारितेक्षणं वेष्टितंनागपाशेनभ्रुकुटीभीषणाननं सपाशवामहस्तेनधृतकेशंचदुर्गया वमद्रुधिरवक्त्रंचदेव्याः

सिंहंप्रदर्शयेत् देंव्यास्तुदक्षिणंपादंसमंसिंहोपरिस्थितं किंचिदूर्ध्वंतथावाममंगुष्ठमहिषोपरि स्तूयमानंचतद्रूप
ममरैः सन्निवेशयेदिति एवंध्यात्वा अर्घ्यंस्थापनंकुर्यात् ततोनूतनमूर्तिः स्वर्णादिमयीचेत्तदा अग्न्युत्तारणादि
कंकुर्यात् तत्रक्रमः स्वर्णादिशलाकयाप्रतिमांमधुसर्पिर्भ्यामभ्यज्य इमंमेगंगेइतिपुरुषसूक्तेनचाभ्युक्ष्य पंचगव्ये
नप्रोक्ष्य अग्निसूक्तेनप्रतिमायांजलधाराकुर्यात् तच्चाग्निसूक्तं ऋग्वेदिनां अग्निपदरहितामंत्राः अग्निः सप्तिमिति
सप्तर्चस्य सप्तिर्वाजंभरऋषिरग्निर्देवतां त्रिष्टुप्छंदोऽग्न्युत्तारणेविनियोगः ॐसप्तिंवाजंभरंददातिवीरंश्रुत्यंकर्म
निष्ठं रोदसीविचरत्समंजन्नारींवीरकुक्षिंपुरंधिं १ अप्तसः समिदस्तुभद्रामहीरोदसीआविवेश एकंचोदयत्सम
त्सुवृत्राणिदयतेपुरूणि २ हव्यंजरतः कर्णमावांअप्योनिरदहज्जरूथं अत्रिंघर्मउरुष्यदंतः नृमेधंप्रजयासृजत्सम्
३ वाद्रविणंवीरपेशाः ऋषिंयः सहस्रासनोतिदिविहव्यमाततानधामानिभृतापुरुत्रा ४ उक्थैर्ऋषयोविहूयंते
नरोयामनवांधितासः वयोअंतरिक्षेयजंतः सहस्रापरिपातिगोनाम् ५ विपईलतेमानुषीर्या मनुष्योनहुषोवि
जाताः गांधर्वींपथ्यामृतिगव्यूतिर्घृताअनिपाता ६ ब्रह्मऋभवस्ततक्षुर्महामवोचामासुवृक्तिं प्रावजारितारंयवि
ष्ठमहिद्रविणमायजस्व ७ इत्यग्निपदरहितंसूक्तं १ अथाग्निपदसहितंऋग्वेदिनामग्निसूक्तं अग्निःसप्तिंवाजंभरं
ददात्यग्निर्वीरंश्रुत्यंकर्मनिष्ठं अग्नीरोदसी विचरत्समंजन्नग्निर्नारींवीरकुक्षिंपुरंधिं १ अग्नेरप्तसः समिदस्तुभद्रा
अग्निर्महीरोदसीआविवेश अग्निरेकंचोदयत्समत्स्वग्निर्वृत्राणिदयतेपुरूणि २ अग्निर्हत्यंजरतःकर्णमावाग्नि
रप्योनिरदहज्जरूथं अग्निरत्रिंघर्मउरुष्यदंतरग्निर्नृमेधंप्रजयासृजत्सं ३ अग्निर्वाद्रविणंवीरपेशाअग्निर्ऋषिंयःसहस्रा
सनोतिअग्निर्दिविहव्यमाततानाग्नेर्धामानिविभृतापुरुत्रा ४ अग्निमुक्थैर्ऋषयोविहूयंतेअग्निंनरोयामनवांधितासः अ
ग्निंवयोअंतरिक्षेपजंतोऽग्निः सहस्रापरियातिगोनाम्५ अग्निंविशईलतेमानुषीर्या अग्निंमनुष्योनहुषोविजाताः अग्नि

गंधर्वापथ्यामृतस्याग्नेर्गव्यूतिर्घृतआनिषाता ६ अग्नयब्रह्मऋभवस्ततक्षुरग्निमहामवोचामासुवृक्तिं अग्नेप्रावजरितारंयविष्ठाग्नेमहिद्रविणमायजस्व ७ अत्रचपूर्वंअग्निशब्दराहितान्मंत्रान्सकृत्पठित्वाअग्निपदसहितान्मंत्रान्वारद्वयंपठेत् अथकातीयानांअग्न्युत्तारणेसूक्तंनामअस्याजरासोदमामरित्राअर्चद्धूमासोअग्नयः पावकाः श्वितीचयः श्वात्रासोभुरण्यवोवनर्षदोवायवोनसोमाः १ हरयाधूमकेतवोवातजूताउपद्यवियतंतेपृथगग्नयः २ यजानोमित्रावरुणायजादेवां ऋतंबृहत् अग्नेयक्षिस्वन्दमम् ३ युक्ष्वाहिदेवहूतमां अश्वां अग्नेरथीरिव निहूतापूर्व्यःसदः४ द्वेविरूपेचरतः स्वर्थे अन्यान्यावत्समुपधापयेते हरीरन्यस्यांभवतिस्वधावाञ्छुक्रो अन्यस्यांददृशेसुवर्चाः ५ अयमिहप्रथमोधायिधातृभिर्होतायजिष्ठोअध्वरेष्वीड्यः यमप्नवानोभृगवोविरुरुचुर्वनेषुचित्रंविभ्वंविशेविशे ६ त्रीणिशतात्रीसहस्राण्यग्निंत्रिंशच्चदेवानवचासपर्यन् औक्षन्घृतैरस्तृणन्बर्हिरस्माआदिद्धोतारन्यसादयंत ७ मूर्धानंदिवोअरतिंपृथिव्यावैश्वानरमृतआजातमग्निम् कविंसम्राजमतिथिंजनानामासन्नापात्रंजनयंतदेवाः ८ अग्निर्वृत्राणिजंघनद्द्रविणस्युर्विपन्यया समिद्धःशुक्रआहुतः ९ विश्वेभिःसोम्यंमध्वग्नइंद्रेणवायुना पिबामित्रस्यधामभिः १० आयदिषेनृपतिंतेजआनट्छुचिरेतोनिषिक्तंद्यौरभीके अग्निःशर्द्धमनवद्यंयुवानंस्वाध्यंजनयत्सूदयच्च ११ अग्नेशर्द्धमहतेसौभगायतवद्युम्नान्युत्तमानिसंतु संजास्पत्यंसुयममाकृणुष्वशत्रूयतामभितिष्ठामहांसि १२ हिमेंद्रतममर्कंशोकैर्वव्रमहेमहिनःश्रोष्यग्ने इंद्रंनत्वाशवसादेवतावायुंपृणन्तिराधसानृतमाः १३ त्वेअग्नेस्वाहुतप्रियासःसंतुसूरयःयंतारोयेमघवानोजनानामूर्वांदयंतगोनाम् १४ श्रुधिःश्रुत्कर्णवन्हिभिर्देवैरग्नेसयावभिः आसिदंतुबर्हिषिमित्रोअर्यमाप्रातर्यावाणोअध्वरं १५ विश्वेषामदितिर्यज्ञियानांविश्वेषामतिथिर्मानुषाणां अग्निर्देवानामवआवृणानःसुमृडीकोभवतुजातवेदाः १६ महोअग्नेःसमिधानस्यशर्मण्यनागामित्रेवरुणेस्वस्तये श्रेष्ठेस्यामसवितुः

सर्वामनितद्देवानामवोश्रद्यावृणीमहे १७ इतिकातीयानां कलशस्थापनविधिः हिमस्यत्वाजरायुणाग्ने
रिण्यधामसि पावकोअस्मभ्यꣳशिवोभव उपन्मन्नुपवेतसेव्वतरंनीदीष्वा अग्नेपित्तमपामसिमंडकिताभिरा
गाहिसेमत्रोयज्ञंपावकवर्णꣳशिवंकृधि अपामिदंन्यंयनउसमुद्रस्यानिवेशनं अन्यांस्तेअस्मत्तपंतुहेतयः पाव
कोअस्मभ्यꣳशिवोभव अग्नेपावकरोचिषामंद्रयादेवजिव्हयाआदेवान्वाक्षिजक्षिचसनःपावकेअस्मभ्यꣳशिवोभव
अग्नेपावकरोचिषामंदयादेवजिव्हयाआदेवान्वाक्षिजक्षिच सनःपावकदीदिवोग्नेदेवांइहावह उपयज्ञंव्हविश्चनः
पावकयायश्चितयंत्याकृपाक्षामन्नुरुत्व उरवसोनभानुना तूर्णिनयामन्येतमस्यरूरणआयोघृणेनतज्जुषाणोअज
रनमस्तेहरसेशोचिषेनमस्तेअस्त्वर्चिषे अन्यांस्तेअस्मत्तपंतुहेतयः पावकोअस्मभ्यꣳशिवोभव अग्निस्तिग्मे
नशोचिषायासद्विश्वंन्यत्रिणंअग्निर्नोवननेरयिं इतिवाजसनेयिनामाग्निसूक्तं लेख्यामूर्तिश्चेतूलेख्यायांनाभिषेकः
स्यादित्यादिवचनात् अभिषेकादिकंतत्रनकर्त्तव्यं किंतु तदग्रे पात्रंस्थापयित्वा तस्मिन्नेवकर्त्तव्यं ततःपंचगव्य
पंचामृतादिनामूर्तिंसंस्थाप्य पुरुषसूक्तेनस्नापयित्वा पूज्यपूजकयोर्मध्येप्राचीप्रोक्ताविचक्षणैरितिप्राचींप्रकल्प्य
मंडूकादिपीठपूजांकृत्वा सिंहासनंसंपूज्य ईशानादिक्रमतः विष्णुहरेकदंतरवीन्फलेषुचतुर्षुकलशेषुवा संपूज्य वेदि
मध्यस्थकलशेस्वर्णादिमूर्त्तौदुर्गांपूजयेत् कलशएव देवीपूजनंचेत् मूर्तिस्थापनंसिंहासनोपरिकार्यं अत्रचतुर्भिरा
यतनैःसहदुर्गापूजनं गौडानुसारेण लिखितं अत्रप्रमाणत्वेनकालिकापुराणवचनंतैरुपन्यस्तं शिवंभास्करम
ग्निंचकेशवंकौशिकीमपि मनसानर्चयन्यातिदेवलोकादधोगतिमिति अत्राग्निशब्देनगणेशइतिशिवार्चनचंद्रिका
यांपाठः कार्त्तिकेयोसौ कार्त्तिकेयोविनायकइतिभविष्योत्तरवचनात् यत्तु गौडैरग्निपूजनंपार्थक्येनक्रियते तन्म्लृ
ग्यं एतच्च ब्राह्मणादिभिर्यथाधिकारंवैदिकादिकार्यं तदुक्तंमंत्रराजानुष्ठानविधाने श्रौतार्चनंतुविप्राणांविशेषे

णभवेत्तदा स्मार्त्तागमार्चनंक्षत्रवैश्यैः केवलमागमामिति एवंपूर्वोक्तक्रमेण चतुरायतनपूजानंतरं जटाजूटेत्यादि ध्यात्वाहस्तस्थपुष्पांजलौ अथार्कतोवाहृदयारविंदादावाहयेदितिवचनात् सूर्यमंडलात्हृदयारविंदाद्वा देवीमागतांविभाव्य पुष्पाणिकलशेमूर्त्यांवाप्रक्षिपेत् ततआत्मसंस्थामिति एहिदुर्गेमहाभागेरक्षार्थंममसर्वदा आवाहयाम्यहंदेविसर्वकामार्थसिद्धये अस्यांमूर्त्तौसमागच्छस्थितिंमत्कृपयाकुरु रक्षांकुरुसदाभद्रेविश्वेश्वरिनमोस्तुतइति आगच्छवरदेदेविदैत्यदर्पनिषूदिनि पूजांगृहाणसुमुखिनमस्तेशंकरप्रिये सर्वतीर्थमयंवारिसर्वदेवसमन्वितं इमंघटंसमागच्छतिष्ठदेवगणैःसह दुर्गेदेविसमागच्छसान्निध्यमिहकल्पयबलिपूजांगृहाणत्वमष्टाभिःशक्तिभिःसहेत्यावाहनमंत्रैरावाहयेत् मूर्त्तिपूजनेतुसर्वतीर्थमयमितिश्लोकोनपठनीयः पूजातुजयंतीमंत्रेणवाकार्या तदुक्तंदेवीपुराणे कुर्याद्देव्यास्तुमंत्रेणपूजांक्षीरघृतादिभिरिति जयंतीमंगलाकालीभद्रकालीकपालिनी दुर्गाक्षमाशिवाधात्रीस्वाहास्वधानमोस्तुते अनेनैवतुमंत्रेणजपहोमौतुकारयेदिति दुर्गामंत्रोवैदिकआगमिकोवावैदिकोजातवेदसइत्यादि आगमिकस्तुओंदुर्गेदुर्गेरक्षणिस्वाहेतिनवाक्षरः तल्लिंगैःपूजयेन्नमेदितिसाधारणवाक्यात् स्कांदेतु दुर्गेमदुस्तरेकार्येभवदुःखविनाशिनी पूजयामिसदाभक्त्यादुर्गांदुर्गार्तिनाशिनीं अनेनैवतुमंत्रेणजपहोमादिकारयेदित्युक्तं पूजाचषोडशोपचारैःछत्रचामरादिभिर्यथाविभवंकार्या पूजायांवादित्राणामभावेघंटावादनंकार्यं तदुक्तं वादित्राणामभावेतुपूजाकालेचसर्वदा घंटाशब्दोनरैःकार्यःसर्ववाद्यमयीयतःपाद्यादौविशेषोदेवीपुराणे पद्मश्यामाकदूर्वाचविष्णुक्रांतादिरिष्यते गंधपुष्पाक्षतयवकुशाग्रतिलसर्षपाः तत्रैवं बिल्वरक्ताक्षतैःपुष्पैर्दधिदूर्वांकुशैस्तिलैः सामान्यःसर्वदेवानामर्घ्योयंपरिकीर्तितः पुष्पं सारमुयानिवौ इक्षुर्मधुघृतंचैवपयोदधिसदैवतु प्रस्थप्रमाणंवाग्राह्यंमधुपर्कइहोच्यते आचमनेतु जातीलवंगकंकोलादिद्रव्याणिदेयानि पंचामृते स्कांदे क्षीराद्दशगुणंदध्नोघृतंचैवदशोत्तरं घृताद्दश

गुणंक्षौद्रंक्षौद्राच्चैवेक्षुजंतथेति पूजानंतरंमाषभक्तवलिं कूष्मांडादिबलिंवानिवेदयेत् ततोनीराजनंकृत्वायथाशक्ति
वैदिकमागमिकंवादुर्गामंत्रंजपेत् दुर्गाअतोजपेन्मंत्रमेकचित्तस्समाहितइतिदेवीपुराणात् ततश्चंडीपाठंकृत्वा
देवींप्रार्थयेत् महिषघ्निमहामायेचामुंडेमुंडमालिनि आयुरारोग्यंविजयंदेहिदेविनमःसदा भूतप्रेतपिशाचेभ्योर
क्षोभ्यश्चमहेश्वरि देवेभ्योमानुषेभ्यश्चभयेभ्योरक्षमांसदा सर्वमंगलमांगल्येशिवेसर्वार्थसाधके शरण्येत्र्यंबके
गौरिनारायणिनमोस्तुते रूपंदेहियशोदेहिभाग्यंभगवतिदेहिमे पुत्रान्देहिधनंदेहिसर्वान्कामान्प्रदेहिमइति ततः
शिवरहस्योक्तांदुर्गास्तुतिंपठेन्नरःदुर्गांशिवांशांतिकरींब्रह्माणींब्रह्मणःप्रियां सर्वलोकप्रणेत्रींचप्रणमामिसदाशिवां
मंगलांशोभनांशुद्धांनिःकलांपरमांकलां विश्वेश्वरींविश्वमातांचंडिकांप्रणमाम्यहं सर्वदेवमयींदेवींसर्वरोग
भयापहां ब्रह्मेशविष्णुनमितांप्रणमामिसदाउमां विंध्यस्थांविंध्यनिलयांदिव्यस्थाननिवासिनीं योगिनींयो
गमातांचचंडिकांप्रणमाम्यहं ईशानमातरंदेवीमीश्वरीमीश्वरप्रियां प्रणतोस्मिसदादुर्गांसंसारार्णवतारिणीं यइ
दंपठतिस्तोत्रंशृणुयाद्वापियोनरः समुक्तःसर्वपापैस्तुमोदतेदुर्गयासहेति ततःपुष्पांजलिंदद्यात् इतिदुर्गापूजा
विधिः विस्तृतपूजायामशक्तंप्रति संक्षिप्तपूजाविधिः कालिकापुराणे सम्यक्कल्पोदितांपूजांयदिकर्तुंनशक्नुयात्
उपचारांस्तथादातुंपंचैतान्वितरेत्तदा गंधंपुष्पंचधूपंचदीपंनैवेद्यमेवच अभावेतोयपुष्पाभ्यांतदभावेतुभक्तितः सं
क्षेपपूजाकथितेतिस्मृतिकौस्तुभे अत्राखंडदीपदानमुक्तं नारदीये अखंडदीपकंदेव्याः प्रीतयेनवरात्रके
प्रज्वालयेदहोरात्रमेकचित्तोधृतव्रतइति अथचंडीपाठविधिः देवीपुराणे माहात्म्यंभगवत्यास्तुपुराणादिषु
कीर्तितं पठेच्चशृणुयाच्चापि सर्वकामसमृद्धये श्रावणंच ब्राह्मणेनैवकारणीयं ब्राह्मणंवाचकंविद्या
न्नान्यवर्णजमादरादिति भविष्योक्तेः तथा एकोत्तराभिवृद्ध्यातु नवमींयावदेवहि चंडीपाठं जपेच्चैव

जापयेद्वाविधानत इति वाराहीतंत्रे संकल्पितस्तोत्रपाठे संख्यांकृत्वाजपेत् सुधीः आवृत्तिसंख्या
भेदेनफलभेदश्च तत्रैवोक्तः चंडीपाठफलंदेवि शृणुष्वगदतोमम एकावृत्त्यादिपाठानां यथावत्कथयामिते
संकल्पपूर्वसंपूज्यन्यस्यांगेषुमनून्सकृत् पाठाद्बलिप्रदानाच्चसिद्धिमाप्नोतिमानवः उपसर्गोपशांत्यर्थंत्रिरावृत्तंपठे
न्नरः ग्रहोपशांतौकर्तव्यंपंचावृत्तंवरानने महाभयेसमुत्पन्नेसप्तावृत्तंसमुन्नयेत् नवावृत्त्याभवेच्छांतिर्वाजपेयफलंल
भेत् राजवश्यायभूत्यैचरुद्रावृत्तमुदीरयेत् अर्कावृत्तेः काम्यसिद्धिर्वैरिहानिश्चजायते मन्वावृत्त्याद्रिपुर्वश्यं तथास्त्री
वश्यतामियात् सौख्यंपंचदशावृत्त्याश्रियमाप्नोतिमानवः कलावृत्त्यापुत्रपौत्रधनधान्यागमंविदुः राज्ञांभीतिविमो
क्षायवैरस्योच्चाटनायच कुर्यात्सप्तदशावृत्तंतथाष्टादशकंप्रिये महाग्रहविमोक्षायविंशावृत्तंपठेत्सुधीः पंचविंशावर्त्त
नात्तुभवेद्बंधविमोक्षणं संकटेसमनुप्राप्तेदुश्चिकित्स्यामयेतथा जातिध्वंसेकुलोच्छेदेआयुषोनाशआगते वैरिवृद्धौव्या
धिवृद्धौधननाशेतथाक्षये तथैवत्रिविधोत्पातेतथाचैवातिपातके कुर्याद्यत्नाच्छतावृत्तंततः संपद्यतेशुभं आयुर्वृद्धिः श
तावृत्ताद्राज्यवृद्धिस्तथापरा मनसाचिंतितंदेविसिद्ध्येदष्टोत्तराच्छतात् शताश्वमेधयज्ञानांफलमाप्नोतिसुव्रते सहस्रा
वर्त्तनाल्लक्ष्मीरावृणोतिस्वयंस्थिरा भुक्त्वामनोरथान्सर्वान्नरोमोक्षमवाप्नुयात् यथाश्वमेधःक्रतुराट्देवानांचय
थाहरिः स्तवानामपिसर्वेषांतथासप्तशतीस्तवः अथवाबहुनोक्तेनकिमेतेनवरानने चंड्याःशतावृत्तपाठात्
सर्वाःसिध्यंतिसिद्धयइति सचैवंगुणयुक्तः विस्पष्टमद्रुतंशांतस्पष्टाक्षरपदंतथा कलस्वरसमायुक्तंरसभावसम
न्वितं बुध्यमानःसदाह्यर्थंग्रंथार्थंकृत्स्नशोनृप ब्राह्मणादिपुपाठार्थंग्रंथार्थंचार्पयेन्नृपः यएवंवाचयेद्ब्रह्मन्सविप्रो
व्यासउच्यतइति स्तोत्रपाठश्चनारायणंनमस्कृत्यकर्त्तव्यः नारायणंनमस्कृत्यनरंचैवनरोत्तमं देवींसरस्वतीं
चैवततोजयमुदीरयेदितिवचनात् जयशब्दार्थश्चभविष्ये अष्टादशपुराणानिरामस्यचरितंतथा विष्णुधर्मादि

शास्त्राणिशिवधर्माश्चभारत वेदार्थः कृत्स्नशोयत्रतन्महाभारतंस्मृतं शैवाश्चधर्माराजेंद्रमानवोक्तामहीपते जयेति
नामएतेषांप्रवदंतिमनीषिणइति पाठप्रकारश्च मत्स्यसूक्ते प्रणवंचादितोजप्त्वास्तोत्रंवासंहितापठेत्. अंतेचप्रण
वंदद्यादित्युवाचादिपूरुषः सर्वत्रप्राठोविज्ञेयोह्यन्यथाविफलंभवेत् शुद्धेनानन्यचित्तेनपठितव्यंप्रयत्नतः नका
र्यासक्तमनसाकार्यस्तोत्रस्यवाचनं आधारेस्थापयित्वातुपुस्तकंप्रजपेत्सुधीः हस्तसंस्थापनादेवयस्मादल्पफलंभ
वेत् स्वयंचलिखितंयत्तुयतिनालिखितंचयत् अब्राह्मणेनलिखितंतच्चापिविफलंभवेत् ऋषिच्छंदादिकंन्यस्यप
ठेत्स्तोत्रंविचक्षणः स्तोत्रेनदृश्यतेयत्रप्रणवन्यासमाचरेत् संकल्पितस्तोत्रपाठसंख्यांकृत्वापठेत्सुधीः अध्यायं
प्राप्यविरमेन्नतुमध्येकदाचन कृतेविरामेमध्येतुअध्यायादिंपठेत्पुनरिति अथप्रसंगात्शतचंड्यादिविधानंलि
ख्यते रुद्रयामले शतचंडीविधानंचप्रोच्यमानंशृणुष्वतत् सर्वोपद्रवनाशार्थेशतचंडींसमाचरेत् षोडशस्तंभ
संयुक्तंमंडपंपल्लवोज्ज्वलं वसुकोणयुतांवेदींमध्येकुर्यात्रिभागतः पक्वेष्टकाचितांरम्यामुच्छ्रयेहस्तसंमितां पंचव
र्णरजोभिश्चकुर्यान्मंडलकंशुभं पंचवर्णवितानंचकिंकिणीजालमंडितं आचार्येणसमंविप्रान्वरयेद्दशसुव्रतान्
ऐशान्यांस्थापयेत्कुंभंपूर्वोक्तविधिनाहरे वारुण्यांचप्रकर्तव्यंकुंडंलक्षणलक्षितं मूर्तिदेव्याः प्रकुर्वीतसुवर्णस्यप
लेनवै तदर्द्धेनतदर्द्धेनतदर्द्धेनमहीपते अष्टादशभुजांदेवींकुर्यादष्टभुजामपि पट्टकूलयुगच्छन्नांवेदीमध्येनिधापयेत्
वैकृतिरहस्ये आयुधान्यत्रवक्ष्यंतेदक्षिणाधः करक्रमात् अक्षमालाचकमलंवाणोसिः कुलिशंगदा चक्रंत्रिशू
लंपरशुःशंखोघंटाचपाशकः दंडशक्तिश्चर्मचापंपानपात्रकमंडलुः अलंकृतभुजामेभिरायुधैःकमलासनां
तत्रैव दद्याद्वाष्टभुजांवाणमुसलेशूलचक्रभृत् शंखंघंटांलांगलंचकार्मुकंवसुधाधिप देवींसंपूज्यविधिवज्जपंकु
र्युर्दशद्विजाः शतमादौशतंचांतेजपेन्मंत्रंनवार्णकं चंडीसप्तशतीमध्येसंपुटोयमुदाहृतः सच: ॐऐंह्रींक्लींचामुंडायै

रिचेदति एकद्वित्रीणिचत्वारिजपेद्दिनचतुष्टयं रूपाणिक्रमशस्तद्वत्पूजनादिकमाचरेत् पंचमेदिवसेप्रातर्होमंकुर्या
द्विधानतः गुडाज्यपानसंदूर्वातिलाञ्छुक्लान्यवानपि चंडीपाठस्यहोमंतुप्रतिश्लोकंदशांशतः होमकुर्याद्गुहादिभ्यः
समिदाज्यचरून्क्रमात् हुत्वापूर्णाहुतिंदद्याद्विप्रेभ्योदक्षिणांक्रमात् कपिलांगांनीलमणिंश्वेताश्वंछत्रचामरे अभि
षेकंनन कुर्युर्यजमानस्यऋत्विजः एवंकृतेऽमरेशानसर्वसिद्धिःप्रजायतइति इतिशतचंडीविधिः सहस्रचंडीविधिं
वच्छृणुपिण्णोमहामते राज्यभ्रंशेमहोत्पातेजनमारेमहाभये राजमारेऽश्वमारेचपरचक्रभयेतथा इत्यादिविवि
धेदुःखेनृपरोगादिजेभये सहस्रचंडिकापाठकुर्याद्वाकारयेत्तथा जापकास्तुशतप्रोक्ताविंशद्धस्तश्चमंडप भोज्याः
सहस्रंविप्रेंद्रागोशतंदक्षिणांदिशेत् गुरवेद्विगुणंदेयंशय्यादानंतथैवच धनंधान्यंचभूदानंश्वेताश्वंचमनोहरं पंच
निष्कमितामूर्त्तिःकर्त्तव्यावाद्धमानत· अष्टादशभुजादेवीसर्वायुधविभूषिता अत्रारितान्नंदातव्यसहस्रप्रत्यहंविभो
शतंवानियताहार· पयः पानेनवर्तयेत् एवंयश्चंडिकापाठसहस्रंतुसमाचरेत् तस्यस्यात्कार्यसिद्धिस्तुनात्रका
र्याविचारणा इतिसहस्रचंडीविधिः अथकुमारीपूजनं तच्चप्रत्यहंयथाशक्तिएकद्व्यादिक्रमेणकार्यं तत्प्रकारश्च दे
वीपुराणे ब्रह्मोवाच नतथातुष्यतेशक्तिर्होमदानजपेनतु कुमारीभोजनेनात्रयथादेवीप्रसीदति अत्रनवरात्रे
पितरोवसवोरुद्राआदित्यागणलोकपाः सर्वेतपूजितास्तेनकुमार्योयेनपूजिताः शुक्लाष्टमीचतुर्दश्योर्नवरात्रोविशेष
तः कृष्णपक्षेविशेषेणभोजयेत्तुकुमारिकाइति अन्यत्रापि प्रक्षाल्यपादौसर्वासांकुमारीणांचवासव सुलिप्तेभूतलेरम्ये
तंत्रतश्चासनेस्थिता· पूजयेद्गंधपुष्पैश्चस्रग्भिश्चापिमनोरमैः पूजयित्वाविधानेनभोजनंतासदापयेत् खंडलड्डुक
गुडसर्पिर्दधिक्षीरसमाक्षिकं तासांदेयंकुमारीणांशनैर्भुंजापयेत्ततः पानीययाचितंदेयमन्नंवायाचितंशुभ तास्त
प्तास्तुयदासर्वास्तदास्वाचमनंददेत् आचम्यचाक्षतान्दत्वात्वयाक्षंतव्यमित्युत दातुशिरसिदातव्याः कन्यका

भिरथक्षताः तेनापिप्राणिपातस्तुकर्त्तव्योभक्तिपूर्वकम् अनेनविधिनाशश्वद्देवीक्षिप्रंप्रसीदति ददातिविविधान्
कामान्मनोभीष्टान्सुराधिप राज्यंकृत्वाततःपश्चाद्देवलोकंचगच्छति कौस्तुभेतु एकांकन्यांभोजयित्वाऐश्वर्यं
लभतेनरः कन्याद्वयंभुक्तिमुक्तीत्रिवर्गफलदंत्रयं चतुष्टयंराज्यदंचसर्वकामफलप्रदं विद्याप्रदंपंचकंवषट्कंषट्कर्म
सिद्धिदं सप्तभिर्लभतेराज्यमष्टभिर्गुणसंपदः नवभिःपृथिवीशःस्यात्कुमारीभिश्चपूजनादित्युक्तं स्कांदे एकैकां
पूजयेत्कन्यामेकवृद्ध्यातथैवच द्विगुणंत्रिगुणंवापिप्रत्येकंनवकंवरं नवभिर्लभतेभूमिमैश्वर्यंद्विगुणेनतु एकवृद्ध्या
लभेत्क्षेममेकैकेनश्रियंलभेत् एकवर्षातुयाकन्यापूजार्थंतांविवर्जयेत् गंधपुष्पफलादीनांप्रीतिस्तस्यानविद्य
ते द्विवर्षंकन्यामारभ्यदशवर्षावधिक्रमात् तासांच क्रमेण कुमारिकात्रिमूर्त्तिकल्याणीरोहिणीकालीचंडिकाशां
भवीदुर्गासुभद्रेतिनामान्युक्तानिस्कांदे कुमारिकाद्विवर्षातुत्रिवर्षातुत्रिमूर्तिनी चतुर्वर्षातुकल्याणी पंचवर्षातुरो
हिणी षड्वर्षातुभवेत्कालीसप्तवर्षातुचंडिका अष्टवर्षाशांभवीतुदुर्गातुनवभिर्मता आसांक्रमेणफलान्याहसएव दुः
खदारिद्र्यनाशायशत्रूणांनाशनायच आयुष्यबलवृद्ध्यर्थंकुमारींपूजयेन्नरः आयुष्कामस्त्रिमूर्तिंतुत्रिवर्गस्यफलाप्तये
अपमृत्युव्याधिपीडादुःखानामपनुत्तये सौख्यधान्यधनारोग्यपुत्रपौत्राभिवृद्धये कल्याणींपूजयेद्धीमान्नित्यं
कल्याणवृद्धये आरोग्यसुखकामस्तुलक्ष्मीकामस्तथैवच यशस्कामोनरोनित्यंरोहिणींपरिपूजयेत् विद्यार्थी
चजयार्थीचराज्यार्थीचविशेषतः शत्रूणांचविनाशार्थंकालिकांपूजयेन्नरः संग्रामेजयकामीचचंडिकांपरिपूजयेत्
दुःखदारिद्र्यनाशायनृपसंमोहनायच महापापविनाशायशांभवींचप्रपूजयेत् मंत्रलोत्कटशत्रूणामुग्रसाधनक
र्मणि दुर्गांदुर्गार्त्तिनाशायपूजयेद्यत्नतोबुधः सौभाग्यधनधान्यादिवांछितार्थफलाप्तये सुभद्रांपूजयेन्मर्त्योंदा
सीदासविवृद्धये पूजाप्रकारश्च तत्रैव प्रातःकालेविशेषेणस्नात्वावैविशेषतः आवाहयेत्ततःकन्यांमंत्रेणानेन

भार्गव मंत्राक्षरमयींलक्ष्मींमातृणांरूपधारिणीं नवदुर्गात्मिकांसाक्षात्कन्यामावाहयाम्यहं आवाहनमंत्रः
तत्रसंपूजयेद्दीमान्मंत्रैरेभिः पृथक्पृथक् जगत्पूज्येसर्ववंद्येसर्वशक्तिस्वरूपिणि पूजांगृहाणकौमारिजगन्मात
र्नमोस्तुते कुमार्याः त्रिपुरांत्रिपुराधारांत्रिवर्गज्ञानरूपिणीं त्रैलोक्यवंदितांदेवींत्रिमूर्तिंपूजयाम्यहं त्रिमूर्तेः
कलात्मिकांकलातीतांकारुण्यहृदयांपरां कल्याणजननींनित्यंकल्याणींपूजयाम्यहं कल्याण्याः अणिमादिगु
णाधारामकाराद्यक्षरात्मिकां अनंतशक्तिकांलक्ष्मींरोहिणींपूजयाम्यहं रोहिण्याः कामचारींशुभांकांतां
कालचक्रस्वरूपिणीं कामदांकरुणोदारां कालींसंपूजयाम्यहं काल्याः श्रीमत्सुरासुराध्य चरणांभो
रुहद्वयीं चराचरजगद्धात्रीं चंडिकांपूजयाम्यहम् चंडिकायाः सदानंदकरींशांतां सर्वदेवनम
स्कृतां सर्वभूतात्मिकांलक्ष्मीं शांभवींपूजयाम्यहं शांभव्याः दुर्गमेदुस्तरेकार्ये भवदुर्गविनाशिनीं
भक्ताभीष्टप्रदांनित्यं दुर्गामावाहयाम्यहम् दुर्गायाः सुंदरींस्वर्णवर्णाभां सुखसौभाग्यदायिनीं सुभद्र
जननींदेवीं सुभद्रांपूजयाम्यहं सुभद्रायाः एवमभ्यर्चनंकुर्यात्कुमारीणांप्रयत्नतः कंचुकैश्चैववस्त्रैश्च
गंधपुष्पाक्षतादिभिः नानाविधैर्भक्ष्यभोज्यैर्भोजयेत्पायसादिभिः प्रत्यहंब्राह्मणभोजनं योगिनीभोजनंचोक्तं
नारदीये प्रत्यहंभोजयेद्विप्रान्कुमारीर्योगिनीरपि हीनाधिकांगींकुष्ठादिविकारांकुकुलांतथा ग्रंथिस्फुटितग
त्रींरक्तपूयव्रणांकितां जात्यंधांकेकरींकाणांकुरूपांतनुरोमशां संत्यजेद्रोगिणींकन्यांदासीगर्भसमुद्भवां अ
रोगिणींसुपुष्टांगींसुरूपांव्रणवर्जितां एकवंशसमुद्भूतांकन्यांसम्यक्प्रपूजयेत् ब्राह्मणींसर्वकार्येषुजयार्थेनृपवंश
जां लाभार्थेवैश्यवंशोत्थांसुतार्थेशूद्रवंशजां दारुणेचांत्यजातीयांपूजयेद्विधिनानरइति क्वचिन्मंत्राक्षरमयीमि
ति सर्वासामेकएवमंत्रउक्तः यथोक्तालाभेतु देवीपुराणे विवाहानंतरंत्वासांकन्यात्वंनोपगच्छति तावत्

संपूज्यतेकन्यायावत्पुष्पंनदृश्यते इतिकन्यापूजनं अत्रवेदपारायणमप्युक्तं रुद्रयामले एवंचतुर्वेदविदोविप्रान्वात्र
प्रसादयेत् तेषांचवरणंकार्यंवेदपारायणायवाइतिशिष्टाः अथ वेदपारायणविधिः तत्रादौब्रह्मादिपूजाविधिर्महार्णवे
तीर्थेदेवालयेगेहेप्रशस्तेसुपरिष्कृते कलशंविधिनातत्रवेदिमध्येन्यसेत्पुनः पंचाशद्भिःकुशैःकार्योब्रह्मापश्चान्मुखः
स्थितः स्नापितःस्थापितःकुंभेचतुर्बाहुश्चतुर्मुखः वत्सजान्वाकृतिंवेदमुत्तराग्रैःकुशैःकृतं ब्रह्मोपधानेदत्त्वाततंततःस्व
स्त्ययनंपठेत् ब्रह्मयज्ञानमितिवागायत्र्यावाप्रपूजयेत् उपाध्यायंचसंपूज्ययथापाठंपठेत्ततः बौधायनःस्थंडिलंकल्प
यित्वाग्निमुपसमाधाय संपरिस्तीर्याज्येनैताभ्योदेवताभ्योजुहोति अग्नये सोमायेन्द्राय विश्वेभ्योदेवेभ्यऋषिभ्य
ऋग्भ्योयजुर्भ्यः सामभ्योऽथर्वभ्यः श्रद्धायै मेधायै प्रज्ञायै धारणायै ह्रियै सावित्र्यै सवित्रे प्रजापतये काण्व
ऋषये सोमाय काण्वऋषये अग्नये काण्वऋषये विश्वेभ्योदेवेभ्यः काण्वऋषिभ्यः संहिताभ्योदेवताभ्यः
उपनिषद्भ्यो याज्ञिकाभ्यो देवताभ्य उपनिषद्भ्योवारुणीभ्यो देवताभ्य उपनिषद्भ्योहव्यवाहाय विश्वेभ्यो
देवेभ्यः स्वयंभुवे वारुणीभ्योऽनुमत्यै स्विष्टकृतेच पृथक्स्वाहाकारेण हुत्वा व्याहृतिभिश्चपुनः परि
षिंचति समाप्ते चैतायजुपातर्पयति एवमृग्वेदस्य काण्वऋष्यादि वर्जमास्विष्टकृतस्तेषां स्थाने
शतर्चिभ्योगृत्समदाय विश्वामित्राय वामदेवायात्रये भारद्वाजाय जामदग्न्याय गौतमाय वसिष्ठाय प्रगाथे
भ्यःक्षुद्रसूक्तेभ्योमहानाम्नीभ्यइति ततोवेदादिमारभ्य संततमधीयेतेत्याह भगवान् बौधायनः इतिवेदपाराय
णविधिः शिष्टाः पुराणादिपारायणमपि कुर्वंति अथवलिदानं तत्राश्वमेधच्छागमहिषस्यमांसानामुत्तरोत्त
रंप्राशस्त्यंफलविशेषश्च बलिद्रव्याणि कालिकापुराणे पक्षिणःकच्छपाग्राहामत्स्यानवविधामृगाः महिषोगोधि
कागौरःछागोबभ्रुश्चसूकरः खड्गश्चकृष्णसारश्चगोधिकाशरभोहरिः शार्दूलश्चनरश्चैवस्वगात्ररुधिरंतथा श्रा

गारेगोधिकेतिग्राम्यत्वंज्ञाप्यते द्वितीयगोधाग्रहणमारण्याभिप्रायं क्षत्रियादिकंप्रति कृष्णसारनिषेधस्तत्रैव न कृष्णसारंवितरेद्बलिंतुक्षत्रियादिकः प्रददत्कृष्णसारंतुब्रह्महत्यामवाप्नुयात् हयोष्ट्रावपिपशुस्थानेनियोक्तव्या वितितिथितत्त्वे तच्चप्रत्यहंकार्यं तथाच देवीपुराणे बलिंचप्रत्यहंदद्यादोदनंमांसमाषवत् त्रिकालंपूजयेद्देवीं जपस्तोत्रपरायणइति यत्तुकैश्चिदुक्तं होमोऽष्टम्यांनवम्यांवाकार्यः बलिदानमप्यष्टमीनवम्योरेवेति तत्तुच्छं देवीपुराणे बलिंचप्रत्यहंदद्यादितिवाक्येन प्रतिदिनंतस्याभिधानात् होमोऽपिप्रत्यहंकार्यः पूर्वोक्तदेवीपुराण वाक्ये जपहोमसमायुक्तइत्युक्ते पुनःपूजांतथाष्टम्यामित्यादिवचनंतु अष्टमीनवम्योर्विशेषपूजापरं कौस्तुभेप्ये वमेव अत्रचच्छागादिबलिदानमग्नीषोमीयपशुहिंसान्यायेन धर्म्यमपि क्षत्रियादिविषयमेव ब्राह्मणस्यतु सा त्त्विकीजपयज्ञाद्यैर्नैवेद्यैश्चनिरामिषैरितिवाक्योपात्तसात्त्विकपूजायामेवाधिकारात् तथैव भगवद्गीतादिषुप्रतिपादि तत्वात् यदपिकालिकापुराणादिषु मद्यस्वगात्ररुधिरनिवेदनादिकमुक्तं तदपिब्राह्मणस्यनभवति नदद्याद्ब्राह्म णोमद्यंतथादेव्यैकदाचन सिंहव्याघ्रनरान्दत्वाब्राह्मणोनरकंव्रजेत् इहापिस्यात्सहीनायुःसुखसौभाग्यवर्जितः स्त्रियंनदद्यात्तुबलिंदत्वानरकमाप्नुयात् स्वगात्ररुधिरंदत्वाब्राह्मण्यादेवहीयते कालिकापुराणएवनिषेधात् ब्रा ह्मणेनतु माषभक्तादिनाबलिदानंकार्यं तदुक्तं कालिकापुराणे माषकल्माषमासाद्यैर्देयोदिक्षुबलिर्निशि कूष्मां डमिक्षुदंडश्चमद्यमासवमेवच एतेबलिसमाःप्रोक्तास्तृप्तौछागसमाःस्मृताः एतेष्वपिब्राह्मणस्यमद्यमांसव्यतिरि क्तमेवभवति राजसीबलिदानाद्यैर्नैवेद्यैःसामिषैस्तथेति मांसबलिदानादेः राजसत्वाभिधानात् रुद्रयामलेऽपि छागाभावेऽपिकूष्मांडंश्रीफलंवामनोहरं वस्त्रसंवेष्टितंकृत्वाछेदयेच्छुरिकादिना तथा ब्राह्मणेनसदादेयंकूष्मां डंबलिकर्मणि श्रीफलवासुराधीशच्छेदंनैवतुकारयेत् ब्राह्मणस्यच्छेदननिषेधाच्छेदस्यब्राह्मणातिरिक्तकर्तृकता

कृत्वाघृनगयंव्याघ्रंनरसिंहंतथैवच अथवापूपविकृतंयवक्षोदमयंचवा घातयेच्चंद्रहासेनमंत्रेणसंस्कृतंनरः
कालिकापुराणे मापान्नेनबलिर्दैयोब्राह्मणेनाविजानता भुवनेशीपारिजातेऽपि अन्नव्यंजनपुष्पांबुबलिद्रव्य
मुदाहृतमिति अथबलिदानविधानं तत्रादौदेवीप्रीत्यर्थं बलिदानमहंकरिष्येइतिसंकल्पयेत् कालिकापुराणे उ
त्तराभिमुखोभूत्वाबलिंपूर्वमुखंतथा निरीक्ष्यसाधकःपश्चादिमंमंत्रमुदीरयेत् पशोत्वंबलिरूपेणममभाग्य दुपस्थि
तः प्रणमामिततःसर्वरूपिणंबलिरूपिणं मंत्ररत्नप्रकाशे पशुंस्नापयित्वासिंदूरतिलकंदत्वाऽस्त्रेणावलोकयेत्
मूलेनप्रोक्ष्यतीर्थमंत्रैःप्रोक्षयेत् तीर्थमंत्रावैदिकास्तांत्रिकाश्च अग्निःपशुरासीत्तेनायजंतसएतल्लोकमजयद्यस्मि
न्नग्निःसतेलोकोभविष्यतितंजेष्यसिपिबैताअपः १ वायुःपशुरासीत्तेनायजंतसएवतंलोकमजयद्यस्मिन्वायुः
सतेलोकोभविष्यतितंजेष्यसिपिबैताअपः २ सूर्यःपशुरासीत्तेनायजंतसएतल्लोकमजयद्यस्मिन्सूर्यः सतेलो
कोभविष्यतितंजेष्यसिपिबैताअपः ३ वाचंतेशुंधामिप्राणंतेशुंधामिचक्षुस्तेशुंधामिश्रोत्रंतेशुंधामिनाभिंतेशुंधा
मिमेढ्रंतेशुंधामिपायुंतेशुंधामिचरित्रांस्तेशुंधामि मनस्त आप्यायतां चक्षुस्तआप्यायतां देव्यैत्वाजुष्टमुपाकरोमि
वाराहीयमुनागंगाकरतोयासरस्वती कावेरीचंद्रभागाचासिंधुभैरवसागराः अजस्नानेसमायांतु येचान्येनदसं
ज्ञकाःपशुपाशविनाशायहेमकूटस्थितायच परायपरमेष्ठिनेहुंकाराचमूर्त्तये एभिर्मंत्रैश्चसंप्रोक्ष्यवामेमंडलमालि
खेत् चंडेश्वरींयजेत्तत्रकुमारींपूजयेत्ततः तद्बलिंतत्रसंस्थाप्यप्रोक्षयेत्साधकोत्तमः हूंहूंपशून्हनहनहूं १ फट्इत्यभ्यु
क्षेत् रज्जुमादायमस्तकेपशुंवंधयेत् मेपाकारस्तंभमध्येपशुंवंधय २ सशृंगेसर्वावयवंपशुंवंधय २ ब्रह्मांडखंड
मध्येपशुंवंधय २ ओंहूंफट्इतिवद्ध्वापूजयेत् परमपशुरूपिणेनमःशिखायां रुधिरवंधनायनमःशिरसि चंडिकायैनमः
ललाटे सरस्वत्यैनमोमुखे चंद्रादित्याभ्यांनासिकायां अग्र नासिकायैकर्णयोः वैष्णव्यैजिह्वायां पद्मनाभायैउदरे

भैरव्यैनाभौ रुधिरोन्मत्तायैपादेपु ततःकर्णेजपेत् हिलि २ वहुरूपधरायैचंडदुर्गायैइमंपशुंस्वर्गेनियोजय २ मु
क्तिप्रदर्शय ५ ॡींचंद्रमंडलाधिष्ठितविग्रहायैपशुरूपचांडिकायैपशुंप्रोक्षयामिस्वाहा कुशाक्षतजलान्यादायोत्सृ
जेत् कृतांजलिःपठेत् यज्ञार्थेपशवःसृष्टाःस्वयमेवस्वयंभुवा अतस्त्वांघातयिष्यामितस्माद्यज्ञेवधोऽवधः पशुरु
त्पादितोदेवैर्यज्ञार्थंचविधानतः इदानींत्वंमहोत्साहाच्छित्तव्योसिमयापुनः अजोसित्वंपशुत्वेनयज्ञार्थंनिर्मितःपुरा
अतःसर्वेनिदानेनत्वांश्रीपूजांकरोम्यहं पशुमेनंमयादत्तमपशुत्वंप्रदेहिमे देवतावलिदानेनमांसेनरुधिरेणच दातु
रापद्विनाशायछागलायनमोनमः लोकानामुपकारार्थंपशुःसृष्टोमयाधुना प्रोक्षितोभवतीप्रीत्यैमामात्मानचनारय
अथखड्गपूजा कृष्णंपिनाकपाणिंचकालरात्रिस्वरूपिणं उग्रंरक्तास्यनयनंसर्वासुरभयकरं रक्तांवरधरंचैवपाशह
स्तंकुटुंविनं पिवमानंचरुधिरंभुंजानंक्रव्यसंहतिं रसनात्वंचंडिकायाःसुरलोकप्रसादक इतिध्यात्वा पूजयेत
ॐस्फ्रें १ फट्वज्रेश्वरिखड्गरूपिणातीक्ष्णधारेणपशुंसंहर १ ॐॡींकालिकालिवज्रेश्वरिलोहदंडायैनम इतिसं
पूज्य असिर्विशसनःखड्गस्तीक्ष्णधारोदुरासदः श्रीगर्भोविजयश्चैवधर्मपालनमोस्तुते इत्यष्टौतवनामानित्वय
मुक्तानिवेधसा नक्षत्रंकृत्तिकातेतुगुरुर्देवोमहेश्वरः हिरण्यंचशरीरंतेदैवतंचजनार्दनः पितापितामहोदेवस्त्वंमांपाल
यसर्वदा नीलजीमूतसंकाशस्तीक्ष्णदंष्ट्रःकृशोदरः भावशुद्धोऽमर्षणश्चअतितेजास्तथैवच इयंयेनधृताक्षोणीहतश्च
महिषासुरः तीक्ष्णधारायशुद्धायतस्मैखड्गायतेनम इतिस्तुत्वा रक्षार्थंवनस्थोसिमुक्तमेचिरोमया देवराः
प्रीतिंसमुत्पाद्यस्वर्गंगच्छपशूत्तम इतिवंधान्मोचयित्वा मूलमंत्रंपठेत् अथापरेणमंत्रेणच्छेदयेत् ॐॡींश्रींचौंचंडि
कायैलोहदंडायैॡींॡींइमंपशुंमहातृप्तिंमहानंदंकुरुकुरुमुर २ स्वेष्टंदेविगृह्ण २ स्वाहा कालिकालिस्फ्रें १ का
लिवज्रेश्वरिखड्गपाणिनितीक्ष्णधारेणहनिस्वाहा अयंवलिर्मयादत्तः पशूनांचपशूत्तमःगृह्ण २ महादेविरक्षनां

दुरितार्णवात् रुधिरंमस्तकंस्कंधंततोदेव्यैनिवेदयेत् घोरदंष्ट्राकरालास्यसुरामांसप्रियेसदा बलिंगृह्णमहादे
विपशुरक्तसमांसकं ॐचंडिकेचंडिकायैकाकोलूकगृध्रपरिवृतायैऱ्हीं १ इदंपिशितंरक्ताक्तंगृह्ण १
स्वाहा आहरेरुधिराकांक्षिबलिंगृह्णजयंकुरु ममशत्रुसंहारिणिनवदुर्गेसुरार्चिते इमंपिशितं
रक्ताक्तं स्वाहा ततोदेवीं स्तुत्वा नत्वा स्वदेघुह्यस्य विहरेत् इतिमंत्ररत्नदीपिकोक्तबलिदानविधिः
अथसंक्षिप्तबलिदानविधिः उत्तराभिमुखोभूत्वा बलिं पूर्वमुखंतथा निरीक्ष्यसाधकः पश्चादिमंमंत्र
मुदीरयेत् पशुस्त्वंबलिरूपेणममभाग्यादुपस्थितः प्रणमामिनमःसर्वरूपिणंबलिरूपिणं चंडि
काप्रीतिदाननदातुरापद्विनाशन चामुंडाबलिरूपायबलेतुभ्यनमोऽस्तुते यज्ञार्थंबलयःसृष्टाःस्वयमेवस्वयंभुवा
अतस्त्वांघातयाम्यद्यतस्माद्यज्ञेवधोऽवध.ऐंऱ्हींश्रीमितिमंत्रेणतंबलिंमंत्ररूपिणम् चिंतयित्वान्यसेत्पुष्पंमूर्ध्नितस्य
तुभैरव ततोदेवींसमुद्दिश्यकाममुद्दिश्यचात्मनः अभिषिच्यबलिंपश्चात्करवालंचपूजयेत् अथमंत्रक्रमःबलिमभि
षिच्यचंदनादिभि.सपूज्याद्येत्यादिदशवर्षावच्छिन्नदुर्गाप्रीतिकामइमंछागबलिंवह्निदैवतंभगवत्यैदुर्गादेव्यैतुभ्यम
हंघातयिष्यइतिसंकल्प्यखड्गंपूजयेदिति कृष्णंपिनाकपाणिंचकालरात्रिस्वरूपिणं उग्रंरक्तास्यनयनरक्तमा
ल्यानुलेपनं रक्तांबरधरंचैवपाशहस्तंकुटुंबिनं पिबमानंचरुधिरंभुंजानंक्रव्यसंचयं रसनात्वंचडिकायाः सुरलो
कप्रसादक इतिध्यात्वाऱ्हींऱ्हींखड्गायनम इतिचंदनपुष्पधूपदीपनैवेद्यतांबूलानिदद्यात् तिथितस्त्वेतु ऐंऱ्हींश्रीं
खड्गंपूजयेत् तत.कृतांजलिःपठेत् असिर्विशसनःखड्गस्तीक्ष्णधारोदुरासदः श्रीगर्भोविजयश्चैवधर्माधारनमो
स्तुते इत्यष्टौतवनामानिस्वयमुक्तानिवेधसेत्यादि पूजयित्वाततःखड्गंआंहुंफडितिमंत्रकैः गृहीत्वाविमलंखड्गं
छेदयेद्बलिमुत्तमं पचाद्यलक्षणोपेतंगंधपुष्पसमान्वितं विधिवत्कालिकालीतिजप्त्वाखड्गेनघातयेत् ॐकालिकालि

यज्ञेश्वरिलोहदंडायैनमइतिमंत्रः तदुत्थंरुधिरंमांसंगृहीत्वापूतनादिषु आदिशब्दाच्चरकीविदारीपापराक्षस्यःनैर्ऋ
तेभ्यःप्रदातव्योमहाकौशिकमंत्रतः ॐऐंह्रींकौशिकीरुधिरेणाप्यायतामिति [तस्याग्रतोनृपःस्नायाल्कृत्वाशत्रुंतुपै
ष्टिकं खड्गेनघातयित्वातुदद्यात्स्कंदविशाखयोः स्थानेनियोजयेद्रक्तंशिरश्चसप्रदीपकं एवंदत्त्वाबलिंपूर्णफलं
प्राप्नोतिसाधकःबलिदानेतुदुर्गायाःसर्वत्रायंविधिःस्मृतइति अथ महिषबलिदानमंत्रः यथावाहंभवान्द्वेष्टियथावाह
सिचंडिकां तथाममरिपून्हिंसशुभवाहलुलायक यमस्यवाहनस्त्वंतुपशुरूपधराव्यय आयुर्वित्तंयशोदेहिकास
रायनमोऽस्तुते विस्तरस्तु तिथितत्त्वेद्रष्टव्यः इतिसंक्षिप्तबलिदानं अत्रचतिथिद्वयनिमित्तं पूजादिमहालयश्राद्ध
वदेकदिनआवृत्त्याकार्यं द्वितीतद्वदेवावृत्तिरितिनिर्णयसिंधौ एककालकर्तव्यत्वेनोपवासवत्पूजापितंत्रेणकार्येति
कालतत्त्वविवेचने स्वस्याशक्तावन्येनपूजादिकारयेत् स्वयंवाप्यन्यतोवापिपूजयेत्पूजयीतवोक्तत्वात् इदंचदे
वीपूजनंशुक्रास्तादावपिकार्यं तदुक्तंधर्मप्रदीपे नष्टेशुक्रेतथाजीवेसिंहस्थेचबृहस्पतौ कार्यैवस्वदेव्यर्चाप्रत्य
हंबलिकर्मतइति मलमासेतुवचनाभावान्नभवति अत्रदुर्गायात्रोक्ताशिवरहस्ये तत्रैवदुर्गाविमलातिष्ठत्यमललो
चना सर्वदुर्गहरानित्यंस्वभक्ताभयदायिनी तत्राश्विनेशुक्लपक्षेप्रतिपच्चवधिक्रमात् नवमीदिनपर्यंतपूजाकार्याप्र
यत्नतः सासर्वार्तिहरानित्यंदेवीकाशिनिवासिनां पूजिताभक्तवरदाभवत्येवनसंशयइति इतिप्रतिपत्पूजनं प्र
तिपदादिषुविशेषोदुर्गाभक्तितरंगिण्यां भविष्ये केशसंस्कारद्रव्याणिप्रदद्यात्प्रतिपद्दिने पट्टडोरंद्वितीयायांके
शसंयमहेतवे दर्पणंचतृतीयायां सिंदूरालक्तकंतथा मधुपर्कंचतुर्थ्यांतुतिलकंनेत्रमंडनं पंचम्यामंगरागंचशक्त्या
लंकरणानिच षष्ठ्यांबिल्वतरोर्बोधंसायंसंध्यासुकारयेत् सप्तम्यांप्रातरानीयगृहमध्येप्रपूजयेत् उपोषणमथाष्ट
म्यामुग्रचंडाबलिंतथा कुमारीपूजनीयाचभूषणीयाचभूषणैः संपूज्यप्रेषणंकुर्याद्दशम्यांशाबरोत्सवैः अनेनवि

विनायस्तुदेवींप्रीणयतेनरः स्कंदवत्पालयेद्देवीतंपुत्रधनकीर्त्तिभिः कृत्यतत्त्वार्णवेलैंगे कन्यायांकृष्णपक्षेतुपू
जयित्वार्द्रभेपिवा नवम्यांबोधयेद्देवींमहाविभवविस्तरैः शुक्लपक्षेचतुर्थ्यांतुदेवीकेशविमोक्षणे प्रातरेवतुपंचम्यां
स्नापयेत्सुशुभैर्जलैः षष्ठ्यांसायंप्रकुर्वीतबिल्ववृक्षेऽधिवासनं सप्तम्यांपत्रिकापूजाअष्टम्यांचाप्युपोषणं पूजाच
जागरश्चैवनवम्यांविधिवद्बलिः विसर्जनंदशम्यांतुक्रीडाकौतुकमंगलैः प्रत्यहंसाधारणंदानांतरमप्युक्तं देवीपु
राणे नारिकेलिफलादीनिनवकंनवकंप्रिये तथामृण्मयपात्राणिसपर्यासितथैवच वंशपात्राणिवस्त्राणिभक्ष्यभोज्या
न्वितानिच यदिवातिलपात्राणिमृत्पात्राण्यथवापुनः अथवाचान्यपात्राणिपंचामृतभृतानिच सौभाग्यपात्रा
ण्यथवाकुंकुमादिभृतानिच दुर्गादेवीप्रीयतांमइत्युक्त्वाविधिवद्ददेत् दुर्गादेवीप्रसन्नास्यादिति अत्रस्त्रीव्रते
विशेषः परिभाषायां ज्ञेयः अथाशौचेविशेषोनिर्णयामृते विश्वरूपनिबंधे आश्विनस्यसितेपक्षेप्रारब्धेनवरात्र
के शावाशौचेसमुत्पन्नेक्रियाः कार्याः कथंबुधैरिति प्रश्ने सूतकंवर्त्तमानेचसमुत्पन्नंयदाभवेत् देवीपूजाप्रकर्त्त
व्यापशुपक्षिविधानतः अत्र नवरात्रे वर्त्तमाने सूतकंयदोत्पन्नंभवेदित्यन्वयः तथा सूतकेपूजनंदेव्या दानंचैववि
शेषतः देवीमुद्दिश्यकर्त्तव्यंतत्रदोषोनविद्यतइति गौडनिबंधे तिथितत्त्वेप्युक्तं आश्विनकृष्णनवम्यादिशुक्लप्र
तिपदादिषष्ठ्यादिसप्तम्यादिचैकंकर्म आतश्चमध्यआशौचपातेऽपिनदोषः संकल्पोव्रतसत्रयोरितिविष्णूक्तेः आ
रब्धंस्वयमेवकार्यं अनारब्धंत्वन्येनकारयेदितिदिवोदासीये रजस्वलात्वन्येनकारयेत् सूतकादिवद्विशेषव
चनाभावात् अत्रनिर्णयामृतादौ यदाशौचेपिनवरात्रपूजादिकंस्वयमेवकर्तव्यमित्युक्तंतन्मृग्यंशिवार्चनचंद्रिकाग्रंथ
लिखितनारदादिपंचरात्रग्रंथविरोधात् तथाच तत्त्वसागरसंहितायां आतुरीसौतिकीचैवत्रासीदौर्बोधिकीतथा
साधनाभाविनीचेतिपंचधाभिद्यतेपुनः यदिलंघनपर्यंतोव्याधिरात्मनिदृश्यते तदापूजानकर्त्तव्यास्थंडिलेप्रतिमा

सुच नस्नानंदंतकाष्ठंवाकुर्याद्धोममथापिवा रविमंडलमालोक्यप्रतिमामथवापुनः मूलमंत्रंसकृज्जप्त्वापुष्पंसाक्षत
मुत्क्षिपेत् श्रांतोव्याधिभिरत्युग्रैःक्षांतश्चैवोपवासकैः निजसामयिकैर्वापिस्वकर्त्तव्यसमापयेत् स्नात्वादेवमथाग्नीं
श्चगुरून्विप्रान्प्रपूज्यच एतावत्कालविच्छिन्नापूजायुस्मत्प्रसादतः नदोषोस्त्वितिसप्रार्थ्यपुनःपूर्ववदाचरेत् यस्तु
रोगवशान्मोहवशाद्वोपउपागतःजपेनक्षालनीयःस्याद्दानेनहवनेनचेत्यादि अथसूतकिन.पूजांवदाम्यागमबोधितां
स्नात्वानित्यंचनिर्वर्त्यमानस्याक्रिययातुवै वाह्यपूजाक्रमेणैवस्थानयोगेनपूजयेत् यदिकामीनचेत्कामीनित्यंपूर्व
वदाचरेत् ग्रासिकीवक्ष्यतेपूजायथैवागमबोधिता लब्धंवायदिवालब्धमित्यादि सर्वालाभेतु पूजोदकेनकर्त्तव्या
नचेत्तोयंचविद्यते तदासंपूजयेद्देवंभावनाकुसुमादिभि.दौर्वाधिकींप्रवक्ष्यामिपूजामागमबोधितां मूर्खस्त्रीबालवृद्धा
धातुर्वोधाइतिभाषिताः मूलमूर्त्तिषडंगानितेषांपूजाविधीयते अन्येषामपिसर्वेषांप्रोक्तासंक्षेपकर्मणीति यानितुवि
ष्णवादिवचनानि यज्ञव्रतविवाहेषुश्राद्धेहोमार्चनेजपे आरब्धेसूतकनस्यादनारब्धेतुसूतकंप्रारंभोवरणंयज्ञेसंकल्पो
व्रतसत्रयोःनांदीमुखंविवाहादौश्राद्धेपाकपरिक्रियेतिजपोदेवार्चनाविधिःकार्योदीक्षान्वितैर्नरैः नास्तिपापंयतस्तेषां
सूतकंवायतात्मनामिति देवीयामलवचनम् सूतकेमृतकेचैवधूमोद्गारादिकेतथा जप्यंचार्घ्यंतथाकुर्यान्मंत्रन्यासपुर
स्सरमितिमृडानीतंत्रवचनं अर्घ्यग्रहणंपूजोपलक्षणं शिवविष्ण्वर्चनेदीक्षायस्यचाग्निपरिग्रहः ब्रह्मचारियतीनां
चशरीरेनास्तिसूतकमितिविष्णुयामलवचनं सूतकेमृतकेचैवनित्यंविष्णुयमस्यच सानुष्ठानस्यविप्रेंद्रसद्यःशु
द्धिःप्रजायतइति नारदपंचरात्रवचनम् उपासनेतुविप्राणामंगशुद्धिःप्रजायतइति पाराशरवचनम् सूतकेमृत
केवापिनत्याज्यंशिवपूजनमिति .लिंगपुराणवचनमेतानिसर्वाणि ब्राह्मणपराण्येव विप्राणामित्युक्तेः ब्राह्मणस्यैव
पूज्योहशुचेरप्यशुचेरपि पूजांगृहाणमिशूद्रस्यपुनःस्वाचारवर्त्तिनइतिशिववचनाच्च अत्रशूद्रस्येत्युपलक्षणं

क्षत्रियवैश्ययोरपि विप्राणामपि तांत्रिकनित्यपूजायामेवाधिकारः यज्ञादौतु न अग्निहोत्रादि कर्मा
थैं शुद्धिस्तात्कालिकीमतेति वचनेनाऽग्निहोत्रादावेव शुद्ध्यभिधानात् तात्कालिकी यावता
कर्म सिद्ध्यति नैमित्तिक काम्यतांत्रिक पूजायांतु तेषामप्यनधिकारः सूतकेमृतकेचापि वर्त्तमानेतु
नारद कामतः पूजितेमंत्रे शांतिकादौचकुत्रचित् जपेत्पंचशतंमंत्री सिद्धमंत्रस्यभक्तितः शतत्रयमका
माच्चप्रायश्चित्तविधौजपेदिति नारदपंचरात्रवचनात् कृत्यरत्नावल्यामपि मात्स्ये अंतरातुरजोयोगेपूजाम
न्येनकारयेत् एवमाशौचेऽपि सूतकात्प्राक्समारब्धमनेकाहंतुयद्व्रतं कायिकंतत्तुकुर्वीतनतुदानं चनंजपं सूतका
हेतुयत्किंचिद्दानाद्यंतरितंभवेत् सूतकानंतरेत्वन्हितत्कर्त्तव्यमतंद्रितैरिति तस्मात्सूतकिभिःपूजनंनकार्यंप्रतिनिधि
द्वारातुकार्यमेव दीक्षितैरित्येवमेव अतएवसूतकेशिष्टैः पूजनं न क्रियतइत्याचारोऽपीत्यलंविस्तरेण इतिनवरात्र
सूतकादिनिर्णयः ॥ आश्विनशुक्लद्वितीयायांदानस्यानंतफलं वचनंतुद्वितीयाप्रकरणेवक्ष्यते आश्विनशुक्लपंचम्यां
मुपांगललिताव्रतंदाक्षिणात्येषुप्रसिद्धं तदुक्तंस्कांदे शुक्लपक्षस्यपंचम्यामिषेमासिचरेद्व्रतमित्यादि अत्रपंचमी
रात्रिव्यापिनीग्राह्येतिकेचित् मध्यान्हव्यापिनीग्राह्येत्यपरे वचनानितुपंचमीप्रकरणेवक्ष्यंतेकथापूजनादिकमपि
तस्मिन्नेवप्रकरणेबोध्यं इतिपंचमीकृत्यम् आश्विनशुक्लपक्षेमूलनक्षत्रेसरस्वतीस्थापनांकार्यम् यथोक्तंनिर्णयामृ
तेदेवीपुराणे मूलेपुस्थापनंदेव्याःपूर्वाषाढासुपूजनं उत्तरासुबलिंदद्याच्छ्रवणेनविसर्जयेत् रुद्रयामलेऽपि मूल
र्क्षेचसुराधीशपूजनीयासरस्वती पूजयेत्प्रत्यहंदेवयावद्वैष्णवमृक्षकं नाध्यापयेन्नैवलिखेन्नाधीयीतकदाचन पु
स्तकेस्थापितांदेवींविद्याकामोद्विजोत्तमः मूलस्याद्यपादेआवाहनमितिशिष्टाः श्रवणाद्यपादेचविसर्जनं आ
दिभागोनिशायांतुश्रवणस्ययदाभवेत् संप्रेषणंतदादेव्यादशम्यांचमहोत्सवइतिचिंतामणौब्रह्मांडपुराणात्अथ

पर्णीकृत्यनिर्णयामृते आश्विनशुक्लपंचम्यांस्थापितायादेव्याः सप्तम्यापूजार्थंपष्ठ्यांनक्षत्रयुक्तायामसंभवे केवलाया
मपिविल्ववृक्षनिमंत्रणंकार्यं कालिकापुराणे वोधयेद्बिल्वशाखायांपष्ठ्यांदेवींफलेषुचेत्यादि अत्रसर्वत्रतिथिनक्षत्रयो
गादरोमुख्यःकल्पः तदभावेतु तिथिरेवग्राह्या तिथिःशरीरंदेवस्यातिथौनक्षत्रमाश्रितं तस्मात्तिथिंप्रशंसंतिनक्ष
त्रंनातिथिंविनेतिविद्यापातिलिखितवचनात् देवलः तिथिनक्षत्रयोर्योगेद्वयोरेवानुपालनं योगाभावेतिथिर्ग्राह्या
देव्याःपूजनकर्मणीति अत्रचपष्ठीसायंकालव्यापिनीग्राह्या पष्ठ्यांविल्वतरौबोधंसायंसंध्यासुकारयेदितिभविष्य
वचनात् पत्रीप्रवेशात्पूर्वेद्युःसायंकालेपष्ठ्यभावेतत्पूर्वदिनेऽधिवासनंकार्यंकालात्ययंतासत्वेत्वधिवासनलोपः पष्ठ्यां
सायंप्रकुर्वीतविल्ववृक्षेऽधिवासनमितिवचनादितिकल्पतरुः सायंश्रुतिःफलातिशयमात्रार्थानतुकर्मलोपइत्याचार्य
चूडामणिकृत्यरत्नावल्यांकालतत्वविवेचनेचैवमेवआमंत्रणंतुपत्रीप्रवेशाव्यवहितपूर्वदिनेकार्यं पत्रीप्रवेशनंरात्रौन
कार्यं पत्रीविसर्जनं रात्रौ न कार्यं पत्रीविसर्जनंरात्रौप्रवेशंचकरोतियः तस्यराज्यविनाशःस्याद्राजाचविक
लोभवेत् ऋक्षयोगानुरोधेनरात्रौपत्रीप्रवेशनात् विसर्गंवाचरेद्यस्तुसराष्ट्रंसविनश्यतीतिनिषेधात् तेनचपत्री
प्रवेशात्तस्याष्टमीविद्धायांसप्तम्यांप्रातःकर्तव्यत्वात्तदव्यवहितपूर्वदिनएवसायान्हेषष्ठ्यभावेप्यामंत्रणंकार्यं पत्री
प्रवेशात्पूर्वेद्युः सायान्हेविल्ववासिनीं चंडीमामंत्रयेद्विद्वान्नात्रपष्ठीपुरस्क्रियेतिब्रह्मांडपुराणवचनात् मत्स्यसूक्तेऽपि
ज्येष्ठाचाप्यथवापष्ठीसायंकालेनचेद्भवेत् सायमेवतथापिस्यात्विल्वशाखाभिमंत्रणं पूर्वांपर्षीसनक्षत्रांसायंप्राप्ता
मपित्यजेत् यदातुपत्रिकापूजानपरेद्युर्भविष्यति सांनिकृष्टंतुयत्पूर्वंपत्रिकादिवसस्यतु तद्दिनेवरणंकृत्वापरेशाखां
प्रवेशयेदिति तत्रपूजनक्रमः विल्वाभ्याशंगत्वाविल्ववृक्षायनमइतिविल्वतरुंसंपूज्य विल्ववृक्षे जयंतीमंत्रेण
दुर्गेइहागच्छेहतिष्ठेतिदुर्गामावाह्य षोडशभिः पंचभिर्वोपचारैस्तां तत्रैवसंपूज्य गीतवाद्यघोषपुरःसरंतत्रैवदेवीं

बोधयेत्तत्र मंत्रः रावणस्यवधार्थायरामस्यानुग्रहायच अकालेब्रह्मणाबोधोदेव्यास्त्वयिकृतःपुरा अहमप्याश्विने
षष्ठ्यांसायान्हेबोधयाम्यतः ततोबिल्वतरुमामंत्रयेत् मेरुमंदरकैलासहिमवच्छिखरेगिरौ जातःश्रीफलवृक्ष
स्त्वमंबिकायाःसदाप्रियः श्रीशैलशिखरेजातश्रीफलश्रीनिकेतन नेतव्योऽसिमयावृक्षपूज्योदुर्गास्वरूपतइति
एवंदेवीमधिवास्यस्वगृहमागच्छेदितिषष्ठीकृत्यं ततः परदिने सप्तम्यांमूलयुक्तायांवा पूर्वदिनामंत्रितबिल्वतरुस
मीपंगत्वापुनस्तंसंपूज्यगृहंप्रवेशयेत् तदुक्तंहेमाद्रौलैंगे मूलाभावेतुसप्तम्यांकेवलायांप्रवेशयेत् युग्माभ्यांनव
बिल्वस्यफलाभ्यांशाखिकांतथा तथैवप्रतिमांदेव्याः स्नात्वाभ्युक्ष्यप्रवेशयेत् अत्रचोपवासपूजादावौदयिकीसप्त
मीग्राह्या नतुयुग्मवाक्यात्पूर्वा युगाद्यावर्षवृद्धिश्चसप्तमीपार्वतीप्रिया रवेरुदयमीक्षंतेनतत्रतिथियुग्मतेति कृत्य
तत्त्वार्णवोदाहृतवचनात् भगवत्याःप्रवेशादिविसर्गांताश्चयाःक्रियाः तिथावुदयगामिन्यांसर्वास्ताःकारयेद्बुध
इति तिथितत्त्वेनंदिकेश्वरपुराणाच्च दुर्गाभक्तितरंगिण्यामप्येवम् तत्रापिघटिकातोन्यूनत्वेपरानकार्या व्रतोपवास
नियमेघटिकैकापियाभवेदितिदेवलोक्तेरितिगौडाः दाक्षिणात्यास्तुयुग्मार्थंकुर्वीते पत्रिकापूजाचपूर्वाह्णएवकार्या
नतुमूलानुरोधान्मध्यान्हादावितिकृत्यतत्त्वार्णवेउक्तः ज्योतिषेऽपि पूर्वाह्णेनचपत्रिकाशुभकरीसंग्रामधारावहासा
यान्हेवधबंधनादिकलहंसर्वक्षतंसर्वदा सप्तम्यामस्तगायांयदिविशतिगृहंपत्रिकाश्रीफलाद्या राज्ञःसप्तांगराज्यं
जनसुखमखिलंहंतिमूलानुरोधात् तस्मात्सूर्योदयस्थांनरपतिशुभदांसप्तमींप्राप्यदेवीं भूपालोवेशयेत्तांसक
लजनहितांराक्षसर्क्षंविहायेति अथसप्तम्यादिदिनत्रयाविहितंपत्रिकापूजनंतत्कृत्यंचोच्यते नित्यविधिंनिर्वर्त्यपूर्व
निमंत्रितबिल्वसमीपंगत्वासंपूज्यागच्छवरदेदेवीतिपूर्वोक्तमंत्रंपठित्वाप्रार्थयेत् बिल्ववृक्षमहाभागसर्वदाशंकरप्रि
य गृहीत्वातवशाखांतुदुर्गापूजांकरोम्यहं शाखाच्छेदोद्भवंदुःखंनचकार्यंत्वयाप्रभोइति ततःफलद्वययुक्तांशोभना

मपराजितादिग्गतामेकांशाखां छेदयेद्वानस्पत्येनमंत्रेण मंत्रस्तु वनस्पतेशतवल्शोविरोहःसहस्रवल्शावि
वयंरुहेम यंत्वामयंस्वधितिस्तेतजमानःप्रणिनायमहतेसौभगायेति कचित्तुछिंधिफट् ॐहुंफट्स्वाहेतिमंत्रः तत
स्तांशाखामानीयगृहांगणेपीठेसंस्थाप्यविल्वशाखायैनमइत्यादिभिः पूजयित्वा विल्वशाखायांमृण्मयप्रतिमायांच
देवीमावाहनपुरस्सरंतथैवपूजयित्वा माषभक्तादिबलिंचदत्वादोलादिनाशाखांप्रतिमांचपूजागृहद्वारदेशमानीयत
त्रैवस्थापयित्वापूजागृहस्थितानिभूतेभ्योनमइति गंधादिभिःसंपूज्य भूताःप्रेताःपिशाचाश्चयेवसंत्यत्रभूतले तेगृ
ह्णंतुमयादत्तोबलिरेषप्रसाधितः पूजितागंधपुष्पाद्यैर्बलिभिस्तर्पितास्तथा देशादस्माद्विनिःसृत्यपूजांपश्यंतुमत्कृ
तांभूतेभ्यएषमाषभक्तबलिर्नमइतिसपुष्पजलोत्सर्गेणबलिंतेभ्योदत्वा अपसर्पंतुतेभूतायेभूताभूमिपालकाः भूताना
मविरोधेनपूजाकर्मकरोम्यहमितिपठित्वा फडितितान्यपसारयेत् सर्षपादींश्चविकिरेत् तथाच कालिकापुराणे
स्थितेषुतत्रभूतेषुनैवेद्यंमंडलंतथा विलुंपंतिमहालुब्धानचगृह्णंतिदेवताः तस्माद्यत्नेनकर्त्तव्यंभूतानामपसारण
मिति शारदातिलके विकिरान्विकिरेत्तत्रसप्तसप्तानुशराणुना लाजाचंदनसिद्धार्थफलपुष्पकुशाक्षताः विकि
राइतिसंप्रोक्ताः सर्वविघ्नविनाशनाइति शराणुःफडित्यस्त्रमंत्रः सचाभिमंत्रणेविकिरणेच ततःपुनःशाखायांप्रति
मायांदेवींसंपूज्यश्रीशैलेत्यादिनेतव्यासिमयागच्छपूज्योदुर्गास्वरूपत इतिदुर्गास्वरूपतयाशाखांध्यात्वागीतवाद्या
दिघोषेण प्रतिमासहितांतांपूजागृहंप्रवेश्य आरोपितासिदुर्गेत्वंमृण्मयेश्रीफलेऽपिच स्थिरानितांतंभूत्वामेगृहेत्वंका
मदाभवेतिपूजास्थानेशोभनपीठोपरिस्थिरीकृत्य पूर्वोक्तप्रकारेणप्राणप्रतिष्ठांकृत्वा प्राणप्रतिष्ठमंत्रेणप्रतिष्ठाप्यसपु
ष्पाक्षतानादाय आवाहयाम्यहंदेवींमृण्मयेश्रीफलेतथा कैलासशिखराद्देविविंध्याद्रेर्हिमपर्वतात् आगत्यविल्व
शाखायांचंडिकेकुरुसन्निधिं भगवतिदुर्गेइहागच्छेत्युमामावाह्य स्थापितासिमयादेविश्रीफलेमृण्मयेपिच आयु

दुर्गेदुर्गेत्वरूपासिसुरतेजोमहाब
रारोग्यमैश्वर्यंदेहिदेविनमोस्तुते भगवतिदुर्गेइहतिष्ठेतिस्थापयित्वाकृतांजलिः भक्तितः पूजयामित्वांदुर्गेदेविसुरार्चिते प
लेसदानंदकरेदेविप्रसीदममसिद्धये एह्येहिभगवत्यंबशत्रुक्षयजयप्रदे दुर्गेदेविइहागच्छसान्निध्यमिहकल्पय
लवैश्चफलोपेतैः पुष्पैश्चसुमनोहरैः पल्लवैसंस्थितेदेविपूजयेऽहंप्रसीदमे ततोजयंतीत्यादिमंत्रेणानुलेपनांतंपूजयित्वा पुष्पांजलित्रय
यज्ञभागान्गृहाणत्वंयोगिनीकोटिभिः सहेतिपठेत् विल्वपत्रंप्रयच्छामिपवित्रंतेसुरेश्वरि
दद्याद्दुर्गायैनमइत्यादिवृत्तेन ततःअमृतोद्भवंश्रीवृक्षंशंकरस्यसदाप्रियं द्रोणपुष्पं च निवेद्य
इतिविल्वपत्रं ब्रह्मविष्णुशिवादीनांद्रोणपुष्पसदाप्रियं तत्तेदुर्गेप्रयच्छामिसर्वकामार्थसिद्धयेइति तथैवधूपदीपनानानैवेद्यपुनरा
जयतीत्यादिइमानिपुष्पाणिदुर्गायैनमइति जातीचंपकादिसुगंधिपुष्पाण्यपिदत्त्वा प्रार्थयेत् महिषघ्नि
पमनीयतांबूलानिदत्त्वापूजासाद्गुण्यार्थंकिंचिद्दक्षिणांचदत्त्वास्तुतिभिःस्तुत्वाप्रणम्यबद्धांजलिः विल्वपत्रकृ
महामायेचामुंडेमुंडमालिनि द्रव्यमारोग्यमैश्वर्यंदेहिदेविनमोऽस्तुते कुंकुमेनसमालब्धेचंदनेनविलेपिते तास्तु रंभाकाचिह
तापीडदुर्गेऽहंशरणगतः सर्वमंगलेतिरूपंदेहीतिचश्लोकद्वयंपठेत् ततःकदल्यादिपत्रिकासुपूजा तत्र कदल्यांब्रह्मा
रिद्राजयंतीविल्वदाडिमौ अशोकोमानवृक्षश्चधान्यादिनवपत्रिकाइति कृत्यतत्त्वार्णवेउक्ताः अशोकेशोकरहिताजयं
[illegible]रक्तदंतिकां धान्येलक्ष्मीं हरिद्रायांदुर्गां मानेचामुंडां कपौकालिकां विल्वे शिवां दुर्गाभक्तितरंगिण्यांरंभादीनामपितत्त
[illegible]नामपूजयेत् कौस्तुभेतु विल्वालाभेपत्रिकांतरेऽपिबोधनंकार्यं पत्रिकापूजाप्रतिपत्प्रतिष्ठा
[illegible]नाभिधानादितितिथितत्त्वेततोबलिंदद्याद्दुर्गांशिवामित्यादिच पठेत् कालतत्त्वविवेचने प्रतिमायाअपिदेव्यर्थकृतग्रह
[illegible]प्रतिमासमीपएवयदाप्रतिमापूजायामपिसप्तम्यादिपक्षस्तदापत्रिकयैवसह एवमेवाष्टमीनवमीदशमीदिनेष्वपिपूजाबोध्याइतिसत
[illegible]राजेनांतंकर्तव्यमितिदुर्गाभक्तितरंगिण्यामिति

मीपूजाविधिः अथाष्टमी साचपूर्णाचेत्सैवखंडाचेन्नवमीविद्धाग्राह्या सप्तमीविद्धायानिषिद्धत्वात्सर्वथानवमी
विद्धैव ग्राह्यवचनानितुअष्टमीप्रकरणेवक्ष्यंते अत्रकृत्यमुक्तंनिर्णयामृते भविष्योत्तरे तत्राष्टम्यांभद्रकाली दक्षयज्ञ
विनाशिनी प्रादुर्भूतामहाघोरायोगिनीकोटिभिःसह अतोऽर्थंपूजनीयासातस्मिन्नहनिमानवैः उपोषितैर्वस्त्र
माल्यधूपरत्नानुलेपनैः आमिषैर्विविधैःशाकैर्होमैर्ब्राह्मणतर्पणैः विल्वपत्रैःश्रीफलैश्चचदनेनघृतेनवा पशुभिःपान
कैर्हद्यैरात्रौजागरणेनवेति अयंचकेवलाष्टम्युपवासः पुत्रवतोनिषिद्धः उपवासंमहाष्टम्यांपुत्रवान्नसमाचरेत् यथा
तथावापूतात्मावतीदेवींप्रपूजयेदितिकालिकापुराणोक्तेः अहनीतिश्रवणाद्दिनपूजाप्रतीयते निशायांपूजितादेवीत्यने
नप्रागुक्तवचनेनकन्यासंस्थेरवावित्यादिनाचाष्टम्यांरात्रावपिपूजनंकर्त्तव्यमित्युक्तं विशेषतोऽपिपूजनंतत्रकर्त्तव्यमि
तितत्र पुनः पूजांतथाष्टम्यांविशेषेणसमाचरेत् जागरंचस्वयंकुर्याद्बलिदानंमहानिशीति कालतत्त्वविवेचने
देवीपुराणे पशुघातःप्रकर्त्तव्योगवयाजवधस्तथा देवींतुपूजयित्वायेअर्धरात्रेऽष्टमीषुच घातयंतिपशून्भक्त्याते
भवंतिमहाबलाः बलिंचयेप्रयच्छंतिसर्वभूतविनाशनं तेषांतुतुष्यतेदेवीयावत्कल्पंतुशांकरमित्यादि भविष्योत्त
रे तस्यांसदापूजनीयाचामुंडामुंडमालिनी तस्यांयेह्युपयुज्यंतेप्राणिनोमहिषादयः सर्वेतेस्वर्गतिंयांतिघ्नतांपापं
नविद्यते यावन्नचालयेद्गात्रंपशुस्तावन्नहन्यते नतथाबलिदानेनपुष्पधूपविलेपनैः यथासंतुष्यतेमेषैर्महिषैर्वि
ध्यवासिनी बलिदानचमांसेनमद्येनसहितौदनं सप्तम्यांपत्रिकापूजाअष्टम्यांचाप्युपोषणं पूजाचजागरश्चैवन
वम्यांविधिवद्बलिरिति अत्रनवरात्रेषु स्वातिनक्षत्रेसाश्वस्याश्वपूजनमुक्तंदेवीपुराणे अश्वयुक्शुक्लप्रतिपत्स्वातियु
क्तेशुभेदिने पूर्वमुच्चैःश्रवानामप्रथमाश्रियमाहरत् तस्मात्साश्वैर्नरैः सोत्रपूज्योऽसौश्रद्धयान्वितैः पूजनीयाश्चतुरगा
नवमींयावदेवहि शांतिःस्वस्त्ययनंकार्यंतदातिपांदिनेदिने धान्यंभल्लातकंकुष्ठंवचासिद्धार्थकास्तथा पचवर्णेनसूत्रेण

ग्रथितेपांतुवंधयेत् वायव्यैर्वारुणैः सौरैःशाक्तैर्मंत्रैःसवैष्णवैः वैश्वदेवैस्तथाग्नेयैर्होमः कार्योदिनेदिने अत्रनाय
व्यैरित्यादिवहुवचनेभ्यः प्रत्येकंकपिंजलाधिकरणन्यायेन मंत्रपुत्रित्वंलभ्यते तुरंगारक्षणीयास्तुपुरुषैः शस्त्र
पाणिभिः नचताड्याः क्वचित्तत्रनचवाह्याः कथंचनेति एतदुत्तरकृत्य भविष्योत्तरे जयाभिलाषीनृपतिःप्रति
पत्प्रभृतिक्रमात् लोहाभिसारिकंकर्मकारयेद्यावदष्टमीमिति लोहाभिसारिकविधानं तत्रैवोक्तं प्रागुदक्प्रवणेदेशेप
ताकाभिरलंकृतं मंडपंकारयेद्दिव्यंनवसप्तकरंवरं षोडशहस्तप्रमाणमित्यर्थः आग्नेय्यांकारयेत्कुंडंहस्तमात्रंसु
शोभनं मेखलात्रयसंयुक्तंयोन्याश्वत्थदलाभया राजचिन्हानिसर्वाणिशस्त्राण्यन्यानियानिच आनीयमंडपेतानि
सर्वाण्यत्राधिवासयेत् ततस्तुब्राह्मणःस्नातःशुक्लांवरधरःशुचिः ओंकारपूर्वकैर्मंत्रैस्तल्लिंगैर्जुहुयाद्घृत लोहनामाभ
वत्पूर्वंदानवः सुमहाबलःसदेवैः समरेक्रूरोवहुधाशकलीकृतः तदंगसंभवंसर्वंलोहसंदृश्यतेक्षितौ शस्त्रास्त्रनंत्रै
र्होतव्यंपायसंघृतसंयुतं हुतशेषंतुरंगाणांराजातमुपहारयेत् लोहाभिसारिकंकर्मतेनैतदृषिभिःस्मृतं घृतपल्यय
णानश्वान्गजांश्चसमलंकृतान् भ्रामयेन्नगरेनित्यंवंदिघोषपुरस्कृतान् प्रत्यहंनृपतिः स्नात्वासंपूज्यपितृदेवताः
पूजयेद्राजचिन्हानिफलमाल्यविलेपनैः हुतशेषंप्रदातव्यमौपनायनिकेगजे तस्याभिसारणाद्राज्ञोविजयः समु
दाहृतः पूजामन्त्रान्प्रवक्ष्यामिपुराणोक्तानहंतव यैः पूजिताः प्रयच्छंतिकीर्तिमायुर्यशोवलमिति शालिहोत्रे
नीराजितैश्चतुरगैः कृतेचलोहाभिसारिकेऽश्वयुजे अभिषिक्तेराजाश्वेततोनृपाणांभवेद्यात्रा अश्वयुक्शुक्लतिथौद्वि
तीयादिकेसप्तरात्रंतु वडवारूपेणैकास्वातिः सूर्यस्यवहतिरथ साभारेणाक्रांताक्रुद्धाश्वपान्निरीक्षतेऽभीक्ष्णं तेषां
तेजः सत्वंवलंचगृह्णातिसावडवा तस्मात्स्वात्युत्पाताद्वाजिनांपीडाचभवति एवंचसप्तरात्रंस्वातेः संपातएपनि
र्दिष्टः तत्रदिवाकरकिरणैरस्पृष्टावाजिनोरक्ष्याः अथप्रयोगः षोडशहस्तप्रमाणंमंडपंपताकोपशोभितमैशान

प्रवणदेशेविधायतदाग्नेय्यांहस्तमात्रमेखलमश्वत्थदलोपमयोनियुक्तं मनोहरंकुंडंविधायमंडपैशानदेशेराजचिन्हा
निशस्त्राणिस्थापयेत् अश्वशालांचगोमयलिप्तांसर्वतोवेष्टनेनजनसंचारवर्जितांनानापुष्पफलाद्यलंकृतांधूपितांकृ
त्वा तस्यामुदयात्प्रागेव स्नापितानलंकृतान्निर्जलपुष्पमालाभिरलंकृतांस्तुरगान्सूर्यकरस्पर्शवर्जं शस्त्रपाणयःपु
रुषाः सप्ताहरक्षेयुः तेषांकंठदेशेषु गुग्गुलामलकीधान्यभल्लातककुष्ठवचापामार्गवीजलोहश्वेतसर्षपाणांपंचवर्ण
सूत्रेणवस्त्रेपोटलिकांकृत्वाबध्नीयात् प्रतिपदः स्वातियोगाभावे यस्यांतिथौ स्वातियोगः प्रातर्भवति तामा
रभ्य नवमीपर्यंतमश्वपूजाकार्या अश्वयुक्शुक्लपक्षेतुस्वातियोगेशुभेदिने इतिप्रकृत्य ब्राह्मे वाजिनीराजन
विधिरितिसंप्रदायविदः अन्येतु सत्यामसत्यामपिस्वात्यांप्रतिपदि चित्रावैधृतियोगेद्वितीयायां पंचम्यांवा
श्वपूजारंभः वाजिनीराजनंपश्चाद्धित्वाचित्रांचवैधृतिमित्यश्वशास्त्रोक्तेरित्याहुः द्वितीयाविधिश्च व्यवहारो
च्चये आश्वयुजेशुक्लपक्षेतिथौद्वितीयादिसप्तरात्रंतु तत्रदिवाकरकिरणैरस्पृष्टावाजिनोरक्ष्याः गुग्गुलंहिंगल
चैववचापामार्गतंडुलान् लोहसिद्धार्थकंचैवबध्नीयाद्वाजिकंठके ग्रहहोमश्चकर्तव्योग्रहणामर्चनंतथेति तृतीयापंच
म्योरपिविधिर्हेष्टोगोविदार्णवे स्वात्यादित्येतृतीयादौसप्ताहचाश्विनेसिते रक्षांकृत्वाहयानांतुशांत्यानीराजयेत्त
तइति भूपालवल्लभे कार्तिकेमासिपूर्णायामष्टम्यांद्वादशीदिने आश्विनेशुक्लपंचम्यांहयनीराजनस्मृतमिति अ
त्रपंचम्युक्तकालेषुदैवात्तदनारंभेगौणकालत्वेनाष्टमीद्वादशीपूर्णमास्योविहिताइतिबोध्यं सौगंधिकपुष्पंचसूर्यव
ल्लींचवर्जयेदितिहयशास्त्रवचनात् सौगंधिकंतुकल्हारमित्यमरः सूर्यवल्लीहुरहुरेतिप्रसिद्धा ततोयजमानोदेश
कालौस्मृत्वार्थसकलशत्रुजयसिद्धिद्वाराश्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थंलोहाभिसारिकंयज्ञं वाजिनीराजनसहितंकरिष्यइति
संकल्प्यगणेशपूजादिआचार्यवरणांतंकुर्यात् तत आचार्यः प्रत्यक्षाश्वपूजनात्पूर्वं प्रतिमादौउच्चैःश्रव· पूजांविधाय

रेवंतपूजनंकुर्यात् रेवंतस्वरूपंमार्कंडेयपुराणे रेतसोऽश्वस्यरेवंतःखड्गीधन्वीतनुत्रवान् अश्वारूढःसमुत्पन्नोवाण
तूणसमन्वितः तत्रमंत्रःशालिहोत्रे नमोदेवाधिदेवायतुरंगवलचारिणे सूर्यपुत्रायदेवायतुरंगसहितायच. तुरंगप
रिपद्यस्यतुरगजोपरिधावति 'अश्वारूढंमहातेजः सासिहस्तंमहावलं अश्वारिष्टहरंदेवंदेवंतहयवल्लभं सूर्यपुत्रन
मस्तेऽस्तुनमस्तेपंचवक्त्रक नमोगंधर्वदेवायरेवंतायनमोनमः सूर्यपुत्रंहयारूढंपंचवक्त्रंदशांवकं रक्तवर्णंकशाख
ड्गरेवंतंद्विभुजंस्मरेत् साश्वमश्वाधिपरक्षशरणंत्वांव्रजाम्यहमिति सूर्यपुत्रमहावाहोछायाहृदयनंदनं [illegible]
कुरुतुरंगाणांरेवंतायनमोऽस्तुतेइतिवा सारसिंधौ कुंकुमागुरुकर्पूरचंदनाद्यनुलेपनैः पशुपुष्पार्घ्यधूपैश्चदधिमोदक
पायसैः येपूजयंतिरेवंतंतेपांश्रीरनपायिनीति ततः प्रत्यक्षाश्वपूजनांते नीराजनंचकृत्वा सिंहासनांतांपूजांकुर्यात्
वक्ष्यमाणमंत्रैः कदाचिदेतासुपूजासुस्त्रीकर्तृकत्वप्रसक्तावपिरेवंतपूजांस्त्रीनकुर्यात् अभूद्वैपूर्वंभूपस्यपत्न्यारेवंतपू
जने सूनुनाशस्ततोनारीननियोज्यातदर्चनइतिगोविंदार्णवे सारसिंधुवचनात् सर्वपूजांते कुंडे गृह्योक्तविधिनाग्नि
स्थापनादिकृत्वा ततोग्रहाणामावाहनंततोगृह्योक्तविधिना वायव्यादिलिंगैर्मंत्रैरेकविंशतिमाज्याहुतीर्जुहुयात्
ओंकारपूर्वकैर्मंत्रैस्तल्लिंगैर्जुहुयाद्घृतमितिभविष्ये वायवायाहीतितिसृणांमधुच्छंदाविश्वामित्रोवायुर्गायत्रीवाजि
नीराजनप्रधानहोमेविनियोगः ओंवायवायाहिदर्शनेमसोमाअरंकृता तेषांपाहिश्रुधीहवंस्वाहा वायवइदं ओंवाय
उक्थेभिर्जरंतेत्वामच्छाजरितारः सुतसोमाअहर्विदः स्वाहा वायवइदं ओंवायोतवप्रपृंचतीधेनाजिगाति
दाशुषे उरूचीसोमपीतयेस्वाहा वायवइदं नहितेइतितिसृणामाजीगर्तोवरुणस्त्रिष्टुप् वाजिनीराजनप्रधानहोमे
विनियोगः ओंनहितेक्षत्रंसहोनमन्युंवयश्चनामीपतयंत आपुः नेमाआपोअनिमिषंचरंतीर्नये वातस्यप्रमिनं
त्यभ्वं स्वाहा वरुणायेदं ओंअबुध्नेराजावरुणोवनस्योर्ध्वंस्तूपंददतेपूतदक्षः नीचीनास्थुपरिबुध्नएषामस्मे

अंतर्निहिताःकेतवःस्युःस्वाहा वरुणायेदं ॐउरुंहिराजावरुणश्चकारसूर्यायपंथामन्वेतवाउ अपदेयपादाप्रति
धानवेकरुतापवक्ताहृदयाविधश्चित्स्वाहा वरुणायेदं उदुत्यमितितिसृणांप्रस्कण्वः सूर्योगायत्री वाजिनीरा
जनप्रधानहोमेविनियोगः ॐउदुत्यंजातवेदसंदेवंवहंतिकेतवः दृशेविश्वायसूर्यंस्वाहा सूर्यायेदं ॐपत्येताय
वोयथा नक्षत्रायंत्यक्तभिःसूरायविश्वचक्षसेस्वाहा सूर्यायेदं उक्थमिंद्रायेशस्यवर्धनंपुरुनिषधे शक्रोयथासु
तेपुणोरारणेत्सरव्येपुच तस्मिन्सखित्वइमहेंतरायेनंसुवीर्येसशक्रनुतनः शकादिंद्रोवसुदयमानः स्वाहा इंद्रायेदं
ज्येष्ठेनसोतरिंद्रायसोमंवीरायशक्राय भरापिबमर्यायस्वाहा इंद्रायेदं अतोदेवेतितिसृणांमेधातिथिर्विष्णु
र्गायत्रीवाजिनीराजनप्रधानहोमेविनियोगः ॐअतोदेवाअवंतुनोयतोविष्णुर्विचक्रमे पृथिव्याःसप्तधामभिः
स्वाहा विष्णवइदं ॐइदंविष्णुर्विचक्रमेत्रेधानिदधेपदं समूढमस्यपांसुरेस्वाहा विष्णवइदं ॐत्रीणिपदा
विचक्रमेविष्णुर्गोपाअदाभ्यः अतोधर्माणिधारयन्स्वाहा विष्णवइदं ओमासइतितिसृणांमधुच्छंदाविश्वेदेवा
गायत्री वाजिनीराजनप्रधानहोमे- ॐओमासश्चर्षणीधृतोविश्वेदेवासआगत दाश्वांसोदाशुषः सुतंस्वाहा
विश्वेभ्योदेवेभ्यइदं ॐविश्वेदेवासोअप्तुरःसुतमागतर्तूर्णयः उस्राइवस्वराणिस्वाहा विश्वेभ्योदेवेभ्यइदं
ॐविश्वेदेवासोअस्रिधएहिमायासोअद्रुहः मेधंजुषंतवन्हयेस्वाहा विश्वेभ्योदेवेभ्यइदं अग्निमीळइति
तिसृणांमधुच्छंदाअग्निर्गायत्री वाजिनीराजनप्रधानहोमे- ॐअग्निमीळेपुरोहितंयज्ञस्यदेवमृत्विजं होतारंरत्न
धातमंस्वाहा अग्नयइदं ॐअग्निःपूर्वेभिर्ऋषिभिरीड्योनूतनैरुत सदेवांएहवक्ष्यतिस्वाहा अग्नयइदं ॐअग्नि
नारयिमश्नवत्पोषमेवदिवेदिवेयशसंवीरवत्तमंस्वाहा अग्नयइदं इतिऋक्शाखिनां अथयजुःशाखिनंयजमाना
पेक्षितास्तच्छाखीयमंत्रालिख्यंते पीवोपीनोअन्नारयीत्यस्यरायेनुयमिति आनोतियुद्धिरितितिसृणांवसिष्ठऋषिः

एवमग्रेऽपिविनियोगोज्ञातव्यः ॐपीवोअ
वायुर्देवता त्रिष्टुप्छंदः वाजिनीराजनप्रधानहोमेविनियोगः एवमग्रेऽपिविनियोगोज्ञातव्यः स्वपत्याजिचक्रुःस्वाहा
त्रांरयिवृधःसमेधाःश्वेनःसिशक्तिनियुतामभिः श्रीतेवायवेसुमनसोवितस्थुर्विश्वेनरः स्वपत्याजिचक्रुःस्वाहा आ
रायेनुयंजज्ञतूरोदसीमेरायेदेवीधिषणाधातिदेवं अधवायुर्नियतःसश्चतस्वाउतश्वेतंवसुधितिंनिरेकेस्वाहा आ
नोनियुद्भिःशतिनीभिरध्वरंसहस्रिणीभिरुपयाहियज्ञं वायोअस्मिन्सवनेमादयस्वयूयंपातस्वस्तिभिःसदानःस्वा
हा इदंवायवेनममइतितिस्टणांत्यागः उरुᳫंहिराजाइमंमेतत्वायामीतितिस्टणामृचां शुनःशेफोवरुणःआद्यं
तयोस्त्रिष्टुप् मध्यमायागायत्री उरुंहिराजावरुणश्चकारसूर्यायपंथामन्वेतवाउ अपदेपपादाप्रतिधातवेकरु
तापवक्ताहृदयाविधश्चित्स्वाहा इमंमेवरुणःशुधीहवमयाचमृडय त्वामवस्युराचकेस्वाहा तत्वायामिब्रह्मणा
वंदमानस्तदाशास्तेयजमानोहविर्भिः अहेडमानोवरुणेहबोध्युरुशᳫंसमानआयुःप्रमोषीःस्वाहा ३ इदंवरुणा
य उद्वयंतमुदुत्यमितिद्वयोःप्रस्कण्वःसूर्यःक्रमेणानुष्टुप्गायत्री चित्रमिति कुत्सआंगिरसःसूर्यस्त्रिष्टुप् उद्वयंत
मसस्परिस्वःपश्यंतउत्तरंदेवंदेवत्राःसूर्यमगन्मज्योतिरुत्तमं उदुत्यंजातवेदसंदेवंवहंतिकेतवः दृशेविश्वायसूर्यं२
चित्रंदेवानामुदगादनीकं चक्षुर्मित्रस्यवरुणस्याग्नेः आप्राद्यावापृथिवीअंतरिक्षᳫंसूर्यआत्माजगतस्तस्थुपश्चस्वा
हा इदंसूर्याय त्रातारमित्यस्यगर्गःइंद्रः सुत्रामानस्यवयइत्यनयोः प्रजापत्यश्विसरितऋपयइंद्रोदेवतात्रिष्टु
प् त्रातारमिंद्रमवितारमिंद्रᳫंहवेहवेसुहवᳫंशूरमिंद्रं ह्वयामिशक्रंपुरुहूतमिंद्रᳫंस्वस्तिनोमघवाधात्विंद्रःस्वाहा
इंद्रःसुत्रामास्ववाँअवोभिः सुमृडीकोभवतुविश्ववेदाः वाधतांद्वेषोअभयंकृणोतु सुवीर्यस्यपतयःस्यामस्वा
हा तस्यवयᳫंसुमतौयज्ञियस्यापिभद्रेसौमनसेस्याम ससुत्रामास्ववाᳫंइंद्रोऽअस्मेआराच्चिद्द्वेषःसनुतर्युयोतुस्वा
हा ३ इदमिंद्राय इदंविष्णुरित्यस्यमेधातिथिऋषिर्विष्णुर्गायत्री इरावतीत्यस्यवसिष्ठोविष्णुःत्रिष्टुप् उरुविष्णो

इत्यस्य प्रजापतिर्विष्णुःअनुष्टुप् इदंविष्णुर्विचक्रमेत्रेधानिदधेपदंसमूढमस्यपाꣳसुरेस्वाहा इरावतिधेनुमतिहिभूतं सूयवसि नीमनवेदशस्ये व्यस्तभ्नाद्रोदसीविष्णुरेतेदधारपृथिवीमभितोमयूखैःउरुविष्णोविक्रमस्योरुक्षयायनस्कृधि घृतंघृतयोनेपिवयज्ञपतिंरतिरस्वाहा ३ इदंविष्णवेनमः ॐमासइतिमधुच्छंदाविश्वेदेवासइत्यस्यगृत्समदः विश्वेदेवादेवता गायत्र्योविश्वेदेवासइत्यस्याः सुहोत्रादयोविश्वेदेवाः त्रिष्टुप् ॐमासश्चर्षणीधृतोविश्वेदेवासआगतदाश्वाꣳसोदाशुषः सुतंस्वाहा विश्वेदेवासोअप्तुरः सुतमागंततूर्णय उस्राइवस्वसराणिस्वाहा विश्वेदेवाःशृणुतेमꣳहवंमेये अंतरिक्षे य उपद्यविष्ठ येअग्निजिह्वाउतवायजत्रा आसाद्यास्मिन्वर्हिषिमादयध्वꣳस्वाहा इदंविश्वेभ्योदेवेभ्योनमम अग्नेनयेत्यस्यअगस्त्यऋषिः अयन्नइतिप्रजापतिऋषिः अग्निर्देवतात्रिष्टुभौ यमग्नइतिमधुच्छंदाअग्निर्गायत्री अग्नेनयसुपथारायेऽअस्मान्विश्वानि देववयुनानिविद्वान् युयोध्यस्मज्जुहुराणमेनोभूयिष्ठांतेन मउक्तिंविधेमस्वाहा अयन्नोअग्निर्वरिवस्कृणोत्वयंमृधःपुरएतुप्रभिंदन् अयंवाजंजयतुवाजसातावयꣳशत्रून्जयतुजर्हृषाणःस्वाहा यमग्नेपृत्सुमर्त्यमवावाजेषुयंजुनाः सयंताशश्वतीरिषः स्वाहा इदमग्नये नमम शस्त्रास्त्रमंत्रैः प्रतिमन्त्रमष्टोत्तरशतमष्टाविंशतिर्वाऽष्टौवाघृतपायसाज्याहुतीर्हुत्वा हुतशेषंतुरंगगजेभ्योदद्यादिति इतिप्रयोगः अथसमलंकृतान्सपल्ययणानश्वान्गजांश्च वाद्यघोषपुरस्सरंसंगरेप्रत्यहंभ्रामयेत् ततोराजाकृतमंगलस्नानःपितृदेवताःसंपूज्यविजयारोग्यादिवृद्ध्यर्थं छत्रादिपूजनमहंकरिष्यइतिसंकल्प्य छत्रायनमइत्यादिमंत्रेण गंधादिभिःसंपूज्यइतिपठेत् यथांबुदःछादयतिशिवायेमांवसुंधरां तथाच्छादयराजानंविजयारोग्यवृद्धये अथ चामरमंत्रःशशांककरसंकाशक्षीरडिंडीरपांडुर प्रोत्सारयाशुदुरितंचामरामरदुर्लभ अथखड्गमंत्रः असिर्विशसनःखड्गस्तीक्ष्णधारोदुरासदः श्रीगर्भोविजयश्चैवधर्मधारस्तथैवच इत्यष्टौतवनामानिस्वयमुक्तानिवेधसा

पितापितामहोदेवस्त्वंमांपालयसर्वदा
नक्षत्रंकृत्तिकातेतुगुरुर्देवोमहेश्वरः हिरण्यंचशरीरंतेधातादेवोजनार्दनः इयंयेनधृताक्षोणीहतश्च
नीलजीमूतसंकाशस्तीक्ष्णदंष्ट्रः कृशोदरः भावशुद्धोऽमर्षणश्चअतितेजास्तथैवच
महिषासुरःतीक्ष्णधाराय शुद्धायतस्मैखड्गायतेनमइति अत्रकेचिन्मंत्रामहानिबंधेष्वदृष्टाअपिपद्धतिदृष्टालिख्यंते
अथकटारमंत्रः रक्षेमानिगजानक्षरक्षवाजिधनानिच ममदेहंसदारक्षकटारकनमोऽस्तुते अथछुरिकामंत्रः सर्वायुधा
नांप्रथमंनिर्मिताऽसिपिनाकिना शूलायुधाद्विनिष्कृष्यकृत्वामुष्टिग्रहंशुभं चंडिकायाःप्रदत्ताऽसिसर्वदुष्टनिबर्हि
णी तयाविस्तारिताचासिदेवानांप्रतिपादिता सर्वसत्त्वांगभूतासिसर्वाशुभनिबर्हिणी छुरिकेरक्षमांनित्यंशांतिंयच्छ
नमोऽस्तुते अथचर्ममंत्रः चंडिकायाः प्रदत्तंत्वंसर्वदुष्टनिबर्हणं त्वयानिस्तारितादेवाः सुत्रातिष्ठंपिता
महैः अतस्त्वयिबलंसर्वैर्विन्यस्तंदेवसत्तमैः तस्मादायोधनेरक्षशत्रून्नाशयसर्वदा अथचापमंत्रः सर्वायुधम
हामात्रसर्वदेवारिसूदन चापमांसमरेरक्षसाकंशरवरैरिह धृतः कृष्णेनरक्षार्थंसंहारायहरेणच त्रयीमूर्त्तिगतं
देवंधनुस्त्वांनमाम्यहम् अथशक्तिपूजा शक्तिस्त्वंसर्वदेवानांग्रहस्यचविशेषतः शक्तिरूपेणदेवित्वंरक्षांकु
रुनमोऽस्तुते अथकुंतमंत्रः प्रासपातयशत्रूंस्त्वमनयानाकमायया गृहाणजीवितंतेषांममसैन्यंचरक्षय
अथाग्नियंत्रमंत्रः अग्निशस्त्रनमस्तेऽस्तुदूरतःशत्रुनाशन शत्रून्दहहिशीघ्रंत्वंशिवंमेकुरुसर्वदा अथपाशमंत्रः
पाशत्वंनागरूपोऽसिविषपूर्णोविषोद्भवः शत्रवोहित्वयाबध्यानागपाशनमोऽस्तुते अथपरशुमंत्रः परशोत्वंमहा
तीक्ष्णसर्वदेवारिसूदन देव्याहस्तास्थितोनित्यंशत्रून्क्षयनमोऽस्तुते अथध्वजमंत्रः शक्रकेतोमहावीर्यसुपर्णस्त्व
ह्युपाश्रितः पक्षिराजनमस्तेऽस्तुतथानारायणध्वज काश्यपेयारुणभ्रातर्नागारेविष्णुवाहन अप्रमेयदुराध
र्षरणेदेवारिसूदन गरुत्मान्मारुतगतिस्त्वयिसान्निहितोयतः साश्वचर्मायुधान्योधान्रक्षत्वंचरिपून्दह

अथपताकामंत्रः हुतभुग्वसवोरुद्रावायुः सोमोमहर्षयः नागकिन्नरगंधर्वयक्षभूतगणग्रहाः प्रमथास्तुस
दादित्यैर्भूतेशोमातृभिःसह शक्रःसेनापतिःस्कंदोवरुणश्चाश्रितस्त्वयि प्रदहंतुरिपून्सर्वान्राजाविजयमृच्छ
तु यानिप्रयुक्तान्यरिभिरायुधानिसमंततः पतंतूपरिशत्रूणांहतानितवतेजसा हिरण्यकशिपोर्युद्धेयुद्धेदेवासुरे
तथा कालनेमिवधेयुद्धेयुद्धेत्रिपुरघातने शोभिताऽसितथैवाद्यशोभयास्मांश्चसंस्मर नीलांश्वेतामिमांदृष्ट्वा
नश्यंत्वाशुनृपारयः व्याधिभिर्विविधैर्घोरैः शस्त्रैश्चयुधिनिर्जिताः सद्यःस्वस्थाभवंत्वस्मात्वद्वातेनापमार्जिताः
पूतनारेवतीनाम्नाकालरात्रिश्चयास्मृता दहत्वाशुरिपून्सर्वान्पताकेत्वंमयार्चिता अथकनकदंडमंत्रः प्रोत्सा
रणायदुष्टानांसाधुसंरक्षणायच ब्रह्मणानिर्मितश्चासिव्यवहारप्रसिद्धये यशोदेहिसुखदेहिजयदोभवभूपतेः
ताडयस्वरिपून्सर्वान्हेमदंडनमोऽस्तुते अथदुंदुभिमंत्रः दुंदुभेत्वंसपत्नानांघोरोहृदयकंपनः तथाऽस्तुतवशब्दे
नहर्षोऽस्माकंमुदावहः भवभूमिपसैन्यानांतथाविजयवर्द्धनः यथाजीमूतघोषेणप्रहृष्यंतिचबर्हिणः तथाऽस्तुतवश
ब्देनहर्षोऽस्माकंमुदावहः यथाजीमूतशब्देनस्त्रीणांत्रासोऽभिजायते तथैवतवशब्देनत्रस्यंत्वस्मद्द्विषोरणे अथ
शंखमंत्रः पुण्यस्त्वंशंखपुण्यानांमंगलानांचमंगलं विष्णुनाविधृतोनित्यमतःशांतिप्रदोभव अथसिंहासनमंत्रः
विजयोजयदोजेतारिपुहंताशुभंकरः दुःखहादुर्मदःशांतः सर्वारिष्टविनाशनः एतेवैसन्निधौयस्मात्तवसिंहामहाबलाः
तेनासिंहासनेतित्वंवेदैर्मंत्रैश्चगीयसे त्वयिस्थितः शिवः शांतस्त्वयिशक्रः सुरेश्वरः त्वयिस्थितोहरिर्देवस्त्वदर्थंतप्य
तेतपःनमस्तेसर्वतोभद्रभद्रदोभवभूपतेः त्रैलोक्यजयसर्वस्वसिंहासननमोस्तुते अथाश्वंसंपूज्यतद्दक्षिणकर्णेजपेत्
कुलाभिजनजात्याचलक्षणैर्व्यंजनोत्तमैः भर्त्तारमभिरक्षत्वंशिवंतवभवेदिति कशाघातमधिष्ठानंक्षमस्वतुरगो
त्तम ततोऽश्वायभक्ष्यंदत्त्वा अश्वराजपुरोधास्तुविष्णुस्तेपुरतः स्थितः वरुणः पाशहस्तस्त्वांपृष्ठतः परिरक्षतु

वैवस्वतकुबेरौचपार्श्वयोरभिरक्षतां चंद्रादित्यौपृष्ठवंशउदरंपृथिवीधरः रक्षंतुवक्त्रंगंधर्वाबलामिंद्रोददातुते हविःशे
षामितिप्राश्यविजयार्थमहीपतेः ततआचम्यनीयंदत्वास्तुतिंपठेत् गंधर्वकुलजातस्त्वंमाभूयाः कुलदूषकः ब्रह्म
णः सत्यवाक्येनसोमस्यवरुणस्यच प्रभावाच्चहुताशस्यवर्द्धयस्त्वंतुरंगमान् तेजसाचैवसूर्यस्यमुनीनांतपसातथा
रुद्रस्यब्रह्मचर्येणपवनस्यबलेनच स्मरत्वंराजपुत्रंचकौस्तुभंचमणिंस्मर सुरासुरैर्मथ्यमानक्षीरोदादमृतादिभिः
जातउच्चैःश्रवाः पूर्वंतेनजातोसितत्स्मर यांगतिंब्रह्महागच्छेन्मातृहापितृहातथा भूमिहाऽनृतवादीचक्षत्रियश्च
पराङ्मुखः सूर्याचंद्रमसौवायुर्यावत्पश्यंतिदुष्कृतं व्रजाश्वतांगतिंक्षिप्रंतच्चपापंभवेत्तव विकृतिंमागच्छेथा
युद्धाध्वनितुरंगम रिपुंविजित्यसमरेसहभर्त्रासुखीभव २० ततः सुखमानासिध्यर्थंशिबिकांपूजयेत् तत्रमंत्रः
महेंद्रनिर्मितेदिव्येदेवराजादिसेविते शिबिकेरक्षमांनित्यंसदामेसन्निधीभव निर्मितासिकुबेरेणब्रह्मणेनिन्द्रासुरा
र्थिना शिबिकेपाहिमांनित्यंशांतिंदेहिनमोऽस्तुते रिपुक्षयकामोरथंपूजयेत् तत्रमंत्रः शस्त्रास्त्रधारणार्थायनिर्मि
तोविश्वकर्मणा रथनेमिस्वनैर्घोरैरिपोर्हृदयकंपनः २१ युद्धेजयप्राप्त्यर्थंगजंपूजयेत् कुमुदैरावणौपद्मः पुष्प
दंतोथवामनः सुप्रतीकोंजनोनीलएतेऽष्टौदेवयोनयः तेषांपुत्राश्चपौत्राश्चवनान्यष्टौसमाश्रिताः मंद्रोभद्रोमृगश्चै
वगजस्संकीर्णएवच वनेवनेप्रसूतास्तेस्मरयोनिंमहागज पांतुत्वांवसवोरुद्रा आदित्याःसमरुद्गणाः भर्तारंरक्षनागें
द्रस्वामीचप्रतिपाल्यतां श्रवाप्नुहिजयंयुद्धेगमनेस्वस्तितांव्रज श्रीस्तेसोमाद्बलंविष्णोस्तेजः सूर्याजवोऽनिलात्
स्थैर्यंमेरोर्जयंरुद्राद्यशोदेवात्पुरंदरात् युद्धेरक्षंतुनागास्त्वांदिशश्चसहदेवतैः अश्विनौसहगंधर्वैःपांतुत्वांसर्वतःसदा
चिन्हपूजन तथैवकर्मचिन्हानिपूज्यानिस्वानिर्याल्पिभिः लोहाभिसारिकंकर्मकुर्यात्मंत्रपूर्वकं एवंकृत्वातथाष्टम्यां
पूर्वाह्णेस्नानमाचरेत् दारुणिविचित्रतोरणविन्यस्तेशोभनेस्थाने पुरतोविन्यस्तमृगांविचित्रगृहमध्यगांस्नातां

कुंकुमचंपकचंदनचतुस्समैःशैलपिष्टैश्च चर्चितगात्रांचंडांकुसुमैरभ्यर्चयेद्बहुभिः कुमुदैःसपत्रकुसुमैः सदीपधूपैः सनैवेद्यैः मांसैर्वल्युपहारैर्मंगलशब्दैः समुच्चरितैः विहितच्छत्रैर्यानैः स्यंदनशितशस्त्रधारिजनलोकैः तुष्टैर्वरवस्त्रादितुनिवेद्यसर्वमेवभगवत्यै जयंतीत्यादिपूजामंत्रः बिल्वपत्रमंत्रस्तु अमृतोद्भवश्रीरवृक्षमित्यादि दुर्गासापूजनीयातुताद्दिनेद्रोणपुष्पकैरित्युक्तत्वादत्रापिद्रोणपुष्पंसमर्पयेत्तत्रमंत्रोब्रह्मविष्णुशिवानामित्यादिसप्तमीप्रकरणेद्रष्टव्यः तत पुष्पांजलिंदद्यादिति इत्यष्टम्यामहःकृत्यं अत्रराजाविजयकामोऽर्धरात्रे विशेषपूजापूर्वकं बलिंदद्यात् तदर्धयामिनीशेषेविजयार्थंनृपोत्तमः पचाब्दलक्षणोपेतंगंधधूपस्त्रगार्चितं विधिवत्कालिकालीतिजप्त्वाखड्गेनघातयेदितिदेवीपुराणात् अत्रनैमित्तिकपूजोत्तररात्रौचतुःषष्टियोगिनीपूजाकार्या तन्नामानितु विजयायैनमः १ मंगलायैनमः २ ॐभद्रायैनमः ३ ॐधृत्यैनमः ४ ॐशांत्यैनमः ५ ॐक्षमायैनमः ६ ॐशिवायैनमः ७ ॐसिद्ध्यैनमः ८ ॐउमायैनमः ९ ॐश्रियैनमः १० ॐरत्यैनमः ११ ॐदीप्तायैनमः १२ ॐकांत्यैनमः १३ ॐयशस्विन्यैनमः १४ ॐलक्ष्म्यैनमः १५ ॐईश्वर्यैनमः १६ ॐवृद्ध्यैनमः १७ ॐसाध्व्यैनमः १८ ॐजयायैनमः १९ ॐब्राह्म्यैनमः २० ॐजयंत्यैनमः २१ ॐअपराजितायैनमः २२ ॐजितायैनमः २३ ॐमानस्यैनमः २४ ॐश्वेतायैनमः २५ ॐदित्यैनमः २६ ॐमायायैनमः २७ ॐमहामायायैनमः २८ ॐमोहिन्यैनमः २९ ॐरतिलालसायैनमः ३० ॐतारायैनमः ३१ ॐविमलायैनमः ३२ ॐगौर्यैनमः ३३ ॐशरण्यायैनमः ३४ ॐकौशिक्यैनमः ३५ ॐमत्यैनमः ३६ ॐदुर्गायैनमः ३७ ॐक्रियायैनमः ३८ ॐअरुंधत्यैनमः ३९ ॐघंटायैनमः ४० ॐकर्णायैनमः ४१ ॐकपालिन्यैनमः ४२ ॐरौद्र्यैनमः ४३ ॐकाल्यैनमः ४४ ॐमायूर्यैनमः ४५ ॐत्रिनेत्रायैनमः ४६ ॐसमरूपायैनमः ४७ ॐबहुरूपायैनमः ४८

ॐचर्चिकायैनमः ५१ ॐसुरपूजितायैनमः ५२ ॐवैवस्वत्यैनमः ५३
ॐरिपुहार्यैनमः ४९ ॐअविकायैनमः ५० ॐचर्चिकायैनमः ५१ ॐसुरपूजितायैनमः ५२ ॐवैवस्वत्यैनमः ५३ ॐकौमार्यैनमः ५४ ॐमहालक्ष्म्यैनमः ५५ महासरस्वत्यैनमः ५६ ॐकार्त्तिक्यैनमः ५७ ॐशिवदूत्यैन
ॐकौमार्यैनमः ५४ ॐमहालक्ष्म्यैनमः ५५ महासरस्वत्यैनमः ५६ ॐकार्त्तिक्यैनमः ५७ ॐशिवदूत्यैन
मः ५८ ॐचामुंडायैनमः ५९ ॐब्रह्माण्यैनमः ६० ॐमाहेश्वर्यैनमः ६१ ॐवैष्णव्यैनमः ६२ ॐवाराह्यै
नमः ६३ ॐइंद्राण्यैनमः ६४ ततःखड्गंनमस्कृत्यशत्रूणांवधसिद्धये इच्छेच्चविजयंराज्यंसुभिक्षंच।मनोनृपः
ततःपुनःप्रणम्याथसंस्मरन्हृदयेशिवां ततोजयजयालापैः स्तवंकुर्यादिमंततः सर्वमंगलमांगल्येशिवेसर्वार्थ
साधिके उमेचत्र्यंबिकेगौरिनारायणिनमोऽस्तुते कुंकुमेनसमालब्धेचंदनेनविलेपिते ।बिल्वपत्रकृतापीडेदुर्गेऽहंश
रणगतः सर्वंकृत्वेतिकौरव्यअष्टम्यांजागरंनिशि नटनर्त्तकगीतैश्चकारयेच्चमहोत्सवं एवंहृष्टोनिशांनीत्वाप्र
भातेचारुणोदये घातयेन्महिषान्मेषान्रटतोनतकंधरान् शतमर्द्धंशतंचापितदर्द्धंवायथेच्छया सुरासवभृतैः
कुंभैस्तर्पयेत्परमेश्वरीं कापालिकेभ्यस्तद्देयंदीनानाथेभ्यएवच दासीदासजनेदेयंतद्भक्तेभ्यस्तथैवच सर्वंवि
भज्यकौंतेयसुहृत्संबंधिबंधुषु ततोपराह्णसमयेनवम्यांवेरथेस्थितां भवानींभ्रामयेद्राष्ट्रेस्वयंराजास्वसैन्यवान्
आदिष्टैःपुरुषैर्वापिरथयुक्तैःसुशिक्षितैः शनैःशनैरनुनयेज्वलद्भिर्दीपवृक्षकैः आकृष्टखड्गैर्योधैश्चधानुष्कैश्चप्र
गल्भितैः नदद्भिःशंखपटहैर्नृत्यद्भिर्बहुचारणैः कश्चिच्चोपोषितोवीरोविधृतोऽन्येनखड्गवान् भूतेभ्यश्चबलिंदद्या
न्मंत्रेणानेनसामिषं सरक्तंसजलंचान्नंगंधपुष्पाक्षतैर्युतं त्रींस्त्रीन्वारान्सशूलेनदिग्विदिक्षुकिरेद्बलिं मंत्राश्च
बलिंगृह्णंत्विमदेवाआदित्यावसवस्तथा मरुतश्चाश्विनौरुद्राः सुपर्णाःपन्नगाग्रहाः असुरायातुधानाश्चपिशा
चोरगराक्षसाः डाकिन्योयक्षवेतालायोगिन्यःपूतनाःशिवाः जंभकाःसिद्धगंधर्वामालाविद्याधरानगाः दिक्पा
लालोकपालाश्चयेचविघ्नविनायकाः जगतांशांतिकर्त्तारोब्रह्माद्याश्चमहर्षयः माविघ्नंमाचमेपापंमासंतुपरिपंथि

नः सौम्याभवंतुतत्ताश्चभूतप्रेताःसुखावहाइति महिषघ्निमहामायेत्यादिदुर्गाशिवांशांतिकरीमित्यादि चपठेत् अष्ट
म्यांचचतुर्दश्यांनवम्यांचैकचेतसइतिमार्कंडेयपुराणवचनात् चंडीपाठोऽपिविशेषतःकार्यः अत्र गौरीतृतीयाव
त्कर्मकालव्यापिशास्त्रंबाधित्वानवमीयुतायामेवरात्रावसत्यामष्टम्यांनवमीपूजयासहतंत्रेणाष्टमीपूजोपवासा उचि
तावितिकालतत्त्वविवेचने कौस्तुभेतु नवमीविद्धायांतु तस्यांपूजात्रयस्याप्येककालप्रसक्तावष्टमीपूजां नवमी
पूजांतत्संबंधिपूजांचतंत्रेणकरिष्यइतिसंकल्पः अष्टमीनवमीपूजयोःपूर्वोत्तरदिनगतयोः प्रातःकालस्थयोः पृ
थक्संभवेसंधिकालस्यचततःपृथक्लाभेसंधिपूजापिदिवारात्रौवापृथगेवकार्या अष्टमीनवमीसंधौतृतीयाखलुक
थ्यते तत्रपूज्याऽस्म्यहंपुत्रयोगिनीगणसंयुतेतिकालिकापुराणे देवीवाक्ये तृतीयसंधिपूजाविधानात् अस्याश्चका
लविशेषेणफलतारतम्यंमत्स्यसूक्ते अष्टमीनवमीयोगेरात्रियोगोविशिष्यते अर्धरात्रेदशगुणंसंध्यायांत्रिगुणं
भवेदिति संधिश्चतिथ्योरंत्याद्यदंडात्मकः अष्टम्याःशेषदंडश्चनवम्याःपूर्वएवच तत्रयाक्रियतेपूजाविज्ञेया
सामहाफलेतिकामरूपीयनिबंधोक्तेः यदापूर्वनिबंधस्थितषष्टिदंडाष्टम्यां नवमीदिनशेषेभवति तदाऽष्टमीपूजापूर्वे
द्युरेव संधिपूजाचनवमीपूजयासहपरत्रकार्येत्युक्तं इत्यष्टमीकृत्यम् अथनवमीकृत्यम् इयंचनवमीदुर्गापूजाया
मष्टमीविद्धाग्राह्यासायंत्रिमुहूर्तयोगेपूर्वानवमी श्रावणीदुर्गनवमीतिवचनात् दशमीविद्धानिषेधाच्च मुहूर्तयोगा
भावेतुनिषिद्धापिपरैवकार्येतिनिर्णयसिंधौ मदनरत्नेतु बल्यादौपराकार्या अश्वयुक्शुक्लनवमीमुहूर्तंवाकलायदि
सातिथिः सकलाज्ञेयालक्ष्मीविद्याजयार्थिभिरितिसौरपुराणात् सूर्योदयेपरंरिक्तापूर्णास्यादपरायदि,वलिदानंप्रक
र्तव्यंतत्रदेयंशुभावहं वलिदानेकृतेऽष्टम्यांपुत्रभंगोभवेन्नृपेतिदेवीपुराणाच्च उपवासेपूर्वेति निर्णयदीपेऽपि महान
वमीपरदिनेऽपराह्णव्यापित्वेपरा अन्यथापूर्ववचनानितु नवमीप्रकरणेवक्ष्यंते कालतत्त्वविवेचने यदातुनवम्य

ष्टमीविद्धाभूत्वाद्वितीयदिनेपिकियतीभवतितदानवमीप्रयुक्तस्यपूजादेः पूर्वदिनेऽनुष्ठानेऽपिमहाबलिदानमात्रंद्वितीय
दिनेकर्त्तव्यं प्रभूतबलिदानतुदीयतेतत्रमानवैः तद्राष्ट्रंनाशमायातिमारकोपद्रवैः किलेतिभविष्यवचनात् नव
मीप्रयुक्तंबलिदानंसर्वथानवमीमध्यएवकार्यं नतुदशम्यां अत्रकेचित् पूर्वापाढायुताष्टम्यांपूजाहोमाद्युपोपण
मितिकालिकापुराणवचनादष्टम्यांहोममाहुः कौस्तुभेतु शुंभासुरवधार्थायरक्तबीजोमहासुरः अष्टम्यांनिहतो
देव्याराात्रौचैवारुणोदये ततःप्रभृतिविंध्याद्रौस्थितापूजाप्रवर्त्तिका शस्त्रास्त्रमंत्रैर्होतव्यंपायसंघृतसंयुतं मांसा
नितत्रहोमार्थंमेपाद्यानिचसर्वशः अजस्त्वेकोहिहोतव्योरक्तवर्णोविशेपतः कृष्णवर्णस्तुहोतव्योगौरस्तित्तिरएववा
रोहितंमत्स्यमांसचहोतव्यंजयमिच्छतेतिधौम्यवचनाद्धोमस्याष्टमीकृत्यत्वेनैवप्रतीतेस्तत्रैवहोमः कार्यइत्युक्तंअन्येतु
नवम्यांबलिदानंतुकर्त्तव्यंवैयथाविधि जपहोमंचविधिवत्कुर्यात्तत्रविभूतयइत्यादिवचनैर्नवम्यामेवारभ्यं नवम्यां
होमंसमापयेदित्याहुः अपरेतु अष्टम्यामारभ्यनवम्यांसमापयंति तत्र मूलं शिष्टाचारएव वस्तुतस्तु अष्टमी
होमवचनानिलोहाभिसारकर्मपराणि लोहाभिसारिकंकर्मकारयेद्यावदष्टमीमितिभविष्योत्तरपुराणेऽष्टमीपर्यंत
मेवतस्योक्तत्वात् नवमीहोमवचनं नवरात्रव्रतविपयमितिनकाप्यनुपपत्तिः अथवाष्टमीनवमीहोमवचनान्यष्टरात्र
नवरात्रपक्षयोर्व्यवस्थया होमविधायकानि यत्तु निर्णयसिंधौ समुच्चयपक्षएवयुक्तइति तदेतेनप
रास्तं यदपिरुद्रयामलेविकल्पउक्तस्तन्निर्मूलमितिप्रौढिवादमात्रं यामलस्यैवमूलत्वात् अथतस्यैवनिर्मूलत्वमि
त्यभिप्रायस्तत्रतंत्राणामपि वेदमूलकतयानारदपंचरात्रादेपूक्तत्वात् दुर्गाभक्तितरंगिण्यादिगौडग्रंथेष्वपि नव
म्यांहोमउक्तः अत्रडामरतंत्रेविशेपः पायसंसर्पिपायुक्तंतिलैः शुक्लैर्विमिश्रितं होमयेद्विधिवद्भक्त्यादशांशेनन्
पोत्तमः रुद्राध्यायेयथाहोमोमंत्रेणैकेनसाध्यते तथास्तोत्रंजपेद्धोमंश्लोकेनैकेनसाधयेत् यद्वासप्तशतीजप्येहोमेमं

त्रोनवाक्षरः ऐं‍ह्रींक्लींचामुंडायैइतिपूर्वोक्तः कृत्यरत्नावल्यांदेवीपुराणे पूजयेत्तिलहोमैश्चदधिक्षीरघृतादिभिरिति
मंत्रश्च जयंतीत्यादिः अनेनैवतुमंत्रेणजपहोमादिकारयेत् देवीपुराणात् दुर्गाभक्तितरंगिण्यामप्येवं केचित्तु मा
र्कंडेयपुराणगतसप्तशतीस्तवनेप्रतिश्लोकंस्वाहांतेनतिलमिश्रपायसेनहोमंकुर्वंति प्रतिश्लोकंचजुहुयात्पायसंतिल
सर्पिषेतिरहस्यग्रंथवाचनात् पुरश्चरणकार्येतुविल्वपत्रयुतैस्तिलैरितिवचनाद्बिल्वपत्रयुक्ततिलैर्होमइतिस्मार्त्ताः यत्तु
निर्णयासिंधौमानाभावादितिस्मार्त्तमतेदूषणमभिहितंतत्तुच्छंपूर्वोक्तवचनस्यमानत्वात् यदिचैतद्वचनस्यनवरात्रसंबं
धिहोमांगत्वेनविल्वपत्रयुततिलविधायकत्वे मानाभावइत्यभिप्रायस्तर्हिभावानवबोधः नवरात्रसंबंधिकाम्यपुरश्चर
णांगहोमाभिप्रायेणतथाभिधानात् तिथितत्त्वेनवरात्रप्रकरणेकालिकापुराणेऽपिपुरश्चरणकार्येषुविल्वपत्रयुतैस्तिलैः
साक्षतैः सघृतैर्वापिशिवामुद्दिश्ययत्नतः जुहुयादनलंवृद्धंसंस्कृतंकार्यवृद्धये रुद्रयामलेऽपि प्रधानद्रव्यमुद्दिष्टंपा
यसान्नंतिलास्तथा रक्तचंदनखंडाश्चगुग्गुलाश्चमनोहराःप्रतिश्लोकंचजुहुयात्सर्वद्रव्याणिचक्रमादितिनवाक्षरेणवाहु
त्वानमोदेव्याइतीतिवेति,एवंनवम्यांहोमकुमारीपूजनब्राह्मणभोजनादिकृत्वादक्षिणाद्याचार्यायनिवेदयेत्नवम्यांपूर्व
वत्पूजाकर्त्तव्याभूतिमिच्छता दक्षिणांवस्त्रयुग्मंचआचार्यायनिवेदयेत् पूर्ववत्प्रतिपदादीतिकालतत्त्वविवेचने तत्रैव
भविष्योत्तरे कृताभिषेकावरदाशुक्लेचाश्वयुजस्यच तस्मात्सातत्रसंपूज्यानवम्यांचंडिकाबुधैरिति इतिनवमीकृत्यम्
विसर्जनंतुदशम्यामेवकार्यं संपूज्यप्रेषणंकुर्याद्दशम्यांशावरोत्सवैरितिभविष्यपुराणात् रुद्रयामले दशम्याम
भिषेकंचकृत्वामूर्तिंविसर्जयेदिति तत्रदशम्याः पूर्णतिथित्वे प्रातस्तत्कृत्वा तदुत्तरंपारणोत्तरमपराजितापूजनमि
तिक्रमोनिःसंदिग्धएव यत्रतुनवम्युत्तरमपराह्णेदशमीप्रवृत्ताउत्तरदिनेश्रवणाभावश्च तत्रविसर्जनव्रतपारणाप
राजितापूजनक्रमेभवतिसंदेहः पारणोत्तरकर्त्तव्यस्यतत्रैवापराह्णेशिष्टैः क्रियमाणस्यापराजितापूजनस्य विसर्जनं

विनानुपत्तेः अत्रोच्यते नवमीदशमीपारणाविधायकवचनद्वैविध्येनपारणायानि नतकर्त्तव्यत्वेऽपि संप्रेपणंतु
कर्त्तव्यदशम्यांशारदोत्सवैः प्रातरावाहयेद्देवींप्रातरेवविसर्जयेदित्यादिवचनैर्विसर्जनस्य दशम्यां प्रातःकर्त्तव्य
त्वेननिर्णीतत्वात्पूर्वेद्युर्नवम्यांदशम्यांवायथाचारंपारणंकृत्वापराह्णेपराजिता पूजनंविधायप्रातर्दशम्यां विसर्जन
कर्त्तव्यमिति तथाचरुद्रयामले अष्टम्यांजागरंकुर्यान्नवम्यांपारणंतथा दशम्यांचविसर्गःस्यादिति धवलनिबंधेतुवि
शेषः अंत्यपादेदिवाभागेश्रवणस्ययदाभवेत् सप्रेपणनदादेव्यादशम्यांतुपुनर्दिवेति दिनद्वयेदशमीसत्त्वेपूर्व
दशम्यांश्रवणांत्यभागयोगेतत्रैवविसर्जनं तत्रतद्योगाभावेतुपरत्रदशम्यामेवतत् पूर्वदिनेनक्षत्रयोगानुरोधेनक्रि
यामाणविसर्जनेनपूर्वाह्णादरइत्याशयेनोक्तंराजमार्तंडे निर्माल्यत्यागेन देवीविसर्जनमुपलक्ष्यते कृत्यतत्त्वाऽर्णवे
पि नक्षत्रंश्रवणांतिथिंचदशमींसंप्राप्यसप्रेपयेदिति रूपनारायणीयेतुदशम्यांप्रातः संप्रेपयेदितिवचनात्प्रातः काल
स्यैवप्राशस्त्यमित्युक्तंकौस्तुभेअथनवरात्रपारणानिर्णयः तत्र द्विविधानिवचनानि कानिचिन्नवमीपारणविधायका
निदशमीनिषेधकानिच कानिचिद्दशमीपारणविधायकानिनवमीनिषेधकानिच तत्रयथाकुलाचारंव्यवस्थावचना
निदशमीप्रकरणेवक्ष्यंते नवरात्रव्रतेपारणाहेसत्यपि सूतकेपारणंकार्यं तदुक्तंरुद्रयामले सूतकेपारणंकुर्यान्नवम्यां
होमपूर्वकं तदंतेभोजयेद्विप्रान्दानंदद्याच्चशक्तितइति तदंतेसूतकांते माधवीये कौर्मेऽपि काम्योपवासेप्रक्रांते
त्वंतरामृतसूतके तत्रकाम्यव्रतंकुर्याद्दानार्चनविवर्जितमिति व्रतयज्ञविवाहेषुश्राद्धेहोमेऽर्चनेजपे आरब्धेसूतकं
नस्यादनारब्धेतुसूतकानितिविष्णुवचनमपि अशौचमध्येतत्कर्त्तव्यतामवगमयति प्रारंभस्तुतत्रैवोक्तः प्रारंभोवर
णंयज्ञेसंकल्पोव्रतसत्रयोः नांदीमुखंविवाहादौश्राद्धेपाकपरिक्रियेतिस्त्रियातुरजोदर्शनमध्येऽपिपारणाकार्या तदा
हसत्यव्रतः प्रारब्धदीर्घतपसांनारीणांयद्रजोभवेत् नतत्रापिव्रतस्यस्यादुपरोधः कदाचनेति निर्णयसिंधौ नियम

स्यायदानारीत्रपश्येद्दंतरारजः उपोष्यैवतुतारात्रीःस्नात्वाशेषंचरेद्व्रतमित्यंगिरोवचनं यच्च हारीतवचनं निय
मस्यापदानारीरजः पश्येत्कथंचन त्रिरात्रंतुक्षिपेदूर्ध्वंव्रतशेषंसमापयेदिति तद्विधवोपवासविषयं तासांतत्रभोजन
निषेधादितिकेचित् यत्तु प्रागुक्तसत्यव्रतवचने दीर्घतपसामितिविशेषोपादानाद्द्वादशीव्यतिरिक्तसकलैकाहो
पवासविषयोऽयंनिषेधः त्रिरात्रनवरात्रादिदीर्घव्रतेषुतु रजोमध्यएवपारणेतिव्रूमइति अशौचमध्येतु सर्वापिपार
णाभवति प्रागुक्तकौर्मवचनादितिस्थितं पारणायांविधिनिषेधयोः सत्वादाचारतोऽव्यवस्थेतिकेचित् मयूखेतु सत्य
व्रतवचस्तुनसधवापरंकिंतुविधवापरंविधवायास्तुतत्रत्रिरात्रमध्येभोजननिषेधादित्यन्ये तत्र निषेधस्य रागप्राप्त
भोजनगोचरत्वेन वैधपारणाविषयत्वायोगात् वस्तुतस्तु रजस्वलायाविधवायास्त्रिरात्रमध्येभोजननिषेधएव स्व
पुष्पायमाणइति कृत्यरत्नावल्यांतु अत्रनवरात्रहोमस्य पूजारूपत्वेन प्रधानत्वात्तस्यचानन्यसाध्यत्वेनाशौचेऽसंभ
वान्नतुदानार्चनजपमितिनिषेधात्तत्समाप्तिंविनाचनियमरूपोपवाससमाप्त्यसंभवादाशौचांते होमादिपूर्वकपारणं
कर्तव्यं प्राचीनशिष्टाचारोप्येवमेव येस्तुहोमोनक्रियतेतेषांपारणंभवत्येवेतिस्थितं इतिनवरात्रमध्येऽशौचरजो
दर्शनप्रांतेपारणानिर्णयः दुर्गाभक्तितरंगिण्यांदेवीपुराणे ततःप्रातःपूजयित्वादशम्यांविधिपूर्वकं संप्रेषणंतुकर्तव्यं
गीतवादित्रनिःस्वनैरित्यादितत्रक्रमः प्रातःपूजांवलिदानरहितांविधायनीराजनांतंकृत्वादुर्गांशिवामितिरूपंदेहीति
महिषघ्नीत्यादिचपठित्वापुष्पांजलिंदत्वा कर्तव्यंसमापयेत् विधिहीनंक्रियाहीनंभक्तिहीनं यदर्चितं पूर्णंभवतु
तत्सर्वंत्वत्प्रसादान्महेश्वरीतिप्रसाद्य क्षमस्वेत्युक्तैकंपुष्पंउँदुर्गायैनमइत्यैशान्यांनिःक्षिपन्विसृजेत् महिषाघ्निमहा
मायेशुभांपूजांप्रगृह्यच कुरुष्वममकल्याणमष्टाभिः शक्तिभिः सह कुत्रचित्तु उत्तिष्ठदेविचंडेशांतिपाठः उत्तिष्ठब्र
ह्मणस्पतेदेवयंतस्त्वेमहे उपप्रयंतुमरुतसुदानवइंद्रप्राशुर्भवासचा अभ्यारमिदद्रयोनिषिक्तंपुष्करेमधु अयनस्य

विसर्जनं यातुदेवगणाः सर्वेपूजामितिपठित्वा गच्छगच्छपरंस्थानंस्वस्थानंदेविचंडिके व्रजस्रोतोजलंवृद्ध्यै
तिष्ठगेहेचभूतय इत्युत्थापयेत् ततोगीतवाद्यघोषपुरःसरं स्रोतोजलसमीपंनीत्वा दुर्गेदेविजगन्मात.स्वस्था
नंगच्छपूजिते षण्मासेषुव्यतीतेषुपुनरागमनायवै इमांपूजांमयादेवियथाशक्त्योपपादितां रक्षार्थंत्वंसमादायव्र
जस्वस्थानमुत्तममिति जलेप्रवाहयेत् ततोगृहमागत्य शांतिकलशोदकेन ब्राह्मणैरभिषिक्तोदुर्गापूजाप्रतिष्ठासि
द्ध्यर्थंब्राह्मणेभ्योदक्षिणांदत्वा ब्राह्मणान्भोजयित्वा बंधुभिःसहभुंजीतेति देवीपूजनोपकल्पितद्रव्यादिकंब्राह्म
णायदेयं तदुक्तमत्स्यसूक्ते देवेदत्वातुदानानिदेवेदद्याच्चदक्षिणां तत्सर्वंब्राह्मणेदद्यादन्यथाविफलंभवेदिति इति
दशमीकृत्यं इयमेव विजयदशमीत्युच्यते साच श्रवणयोगवतीग्राह्या पूर्वदिवसेचेत्पूर्वा द्वितीये श्रवण
योगे एकादशीयुक्तापि ग्राह्या उभयदिने श्रवणयोगाभावेऽपराह्णयोगवती दशमी ग्राह्या दिन
द्वयेपराह्णयोगवतीपूर्वा दिनद्वयेऽपराह्णयोगाभावे नक्षत्रयोगिनीग्राह्या वचनानितु दशमीप्रकरणे वक्ष्यंते
तस्यामेवदशम्यांगोपथब्राह्मणोक्तःप्रस्थानविधिःकर्तव्यः मूलवचनानि दशमीप्रकरणे वक्ष्यंते तत्र राजास्वलंकृ
तोवीणादिमंगलशब्दान्शृण्वन् होमसंभारानुपकल्प्य मैत्रमुहूर्तेऽग्निप्रतिष्ठापनंकुर्यात् मैत्रमुहूर्तस्तु प्रातःकाले
तृतीयमुहूर्तः ततः शांतिप्रीतिपुरस्सरंकारयित्वावोढारंतेनाभिषिंचेरन् ऋत्विजइतिशेषः यजमानंवस्त्रादिभिरलं
कृत्यसमीपउपवेश्याचार्योऽभयैरपराजितैःपुष्पैःस्वस्त्ययनैःशर्मवर्मभिर्जनवेदनैश्चहुत्वापार्थिवस्येतिमाप्रगामेतिच
हुत्वा आगच्छतागतस्येतींद्रंस्थालीपाकेनेष्ट्वा आतिष्ठजिष्णुरन्तःक्षराऋजवइतिपंथानमास्थायजपेदिमौपादौय
तइंद्रेत्रातारमिंद्रंमानोविदन्नभयंसोमाबृहस्पतिर्नः परिपातुपश्चादितित्रीन्त्रिष्णुक्रमान्क्रांत्वेत्यादि मंत्रास्तु आ
थर्वणेराज्याभिषेकप्रकरणेद्रष्टव्याः अथापराजितादशम्यां पूर्वोक्तविजयमुहूर्तेउक्ते प्रास्थानिकमित्युपक्रम्य त

त्राप्येतेश्लोकाः अलंकृतोभूपितभृत्यवर्गःपरिष्कृतोत्तुंगतुरंगनागः वादित्रनादप्रतिनादिताशःसुमंगलाचारपरं
पराशीः राजानिर्गत्यभवनात्पुरोहितपुरोगमः प्रास्थानिकविधिंकृत्वाप्रतिष्ठेत्पूर्वतोदिशि गत्वानगरसीमांतंवा
स्तुपूजांसमारभेत् संपूज्यचाथदिक्पालान्पूजयेत्पथिदेवताः मंत्रैर्वैदिकपौराणैः पूजयेच्चशमीतरुं अमंगलानांश
मनींदुष्कृतस्यचनाशिकां दुःखस्यशमनींधन्यांप्रपद्येऽहंशमींशुभां ततःकृताशीःपूर्वस्यांदिशिविष्णुक्रमान्क्रमेत्
रिपोःप्रतिकृतिंकृत्वाकृत्वाचमनसाचतं शरेणस्वर्णपुंखेनविध्येद्धृदयमर्मणि दिशांविजयमंत्राश्चपठितव्याःपुरोध
सा एवमेवविधिंकुर्याद्दक्षिणादिदिशास्वपि पूज्यान्निजांश्चसंपूज्यसांवत्सरपुरोहितौ गजवाजिपदातीनांप्रेक्षाकौतु
कमाचरेत् जयमंगलशब्देनततः स्वभवनंविशेत् नीराज्यनानःपुण्याभिर्गणिकाभिःसुमंगलं एवंयःकुरुतेराजा
वर्षेवर्षेसुमंगलं आयुरारोग्यमैश्वर्यंविजयंचाधिगच्छति नाधयोव्याधयस्तस्यभवंतिनपराजयः श्रियंपुण्य
मवाप्नोतिविजयश्चसदाभुवीत्यादिपुराणसमुच्चये ज्योतिर्निबंधे आश्विनस्यसितेपक्षेदशम्यांतारकोदये स
कालोविजयोज्ञेयःसर्वकार्यार्थसिद्धये रत्नकोशे ईपत्संध्यामतिक्रांतःकिंचिदुद्भिन्नतारकः विजयोनामकालो
यंसर्वकार्यार्थसाधकः इपस्यदशमींशुक्लांपूर्वविद्धांनकारयेत् श्रवणेनापिसंयुक्तांराज्ञांपट्टाभिषेचने नारदः सू
र्योदयेयदाराजन्दृश्यतेनवमीतिथिः आश्विनेमासिशुक्लांतुविजयांताविदुर्बुधाः अथविजयदशम्यांपूर्वभाजि
प्रयत्नात्क्षितिपतिरपराह्णेपूजयेदीशकोणे निखिलभुवनवंद्यांचंडिकामिष्टसिद्ध्यै श्रवणभसहिताचेत्प्राक्परावाप्र
शस्ता तथाचस्कांदे मार्तंडस्योदयेपुण्यावर्त्ततेदशमीतिथिः आश्विनेशुक्लपक्षेतुसाभवेज्जयदानृणां निषिद्ध
मपिकर्त्तव्यंतैलाभ्यंजनमादरात् अश्वानामपिकर्त्तव्यंतैलस्नानंनदीजले तूर्यघोषसमायुक्तान्पुरंप्रावेशयेद्धया
न् पुष्पमालापरीतांस्तान्हयांश्चंदनभूपितान् संपूज्यविधिवद्राजानमस्कुर्यात्प्रयत्नतः भक्ष्यंभोज्यंस्वहस्तेन

भोजयेदनुगान्नृपः वाहाधिकारिणःसर्वान्दानमानैस्तुतोषयेत् तथैववारणान्राजापूजयेच्चक्रमेलकान् नाना
मंत्रेणविधिवच्चतुर्थंतेनमंत्रवित् कृताभ्यंगोमहाघोषैस्तूर्याणांशुभलब्धये ततश्चपूजयेद्देवान्गंधपुष्पादिकैर
लं आहूयब्राह्मणान्सर्वान्वाचयेत्स्वस्तिमंगलं ततस्तुरगमारुह्यतूर्यघोषसमन्वितः वंदिभिःस्तूयमानस्तुस
न्मनाःशकुनैर्व्रजेत् ज्योतिःशास्त्रोदितांकाष्ठांसुहृद्भिःपरिपूरितः संप्राप्तस्तुशमीवृक्षमश्मंतकमथापिवा अव
तीर्यअथोवाहाद्वेगात्सहपुरोधसा सनिषण्णःशमीमूलंविदध्यात्स्वस्तिवाचनं कार्यंद्वेशान्जनैःसाकंअयोगकुश
लैर्वदन् ततःप्रोक्ष्यशमीमूलभूमिंभूमिपतिर्ध्रुवं उत्कृत्यमृत्तिकांतत्रप्रक्षिपेत्तंडुलान्शुभान् सपूगंहेमशक्त्यातुअ
भावेतारमुत्तमं ततःप्रदक्षिणांकुर्यात्तस्यवृक्षस्यभूपतिः तत्रमंत्रः शमीशमयतइत्यादि अश्मंतकमंत्रः अश्मंत
कमहावृक्षमहादोषनिवारण इष्टानांदर्शनंदेहिशत्रूणांचविनाशनं ततोऽश्मंतकशम्योःपत्राणिगृहीत्वा त
स्यांमृदितंडुलपुष्पादिप्रक्षिप्यगोलकंबद्ध्वासर्वकार्यसिद्ध्यर्थंगृह्णाति तंतुवृक्षंनमस्कृत्यदिग्लिंगैर्मंत्रैः प्राच्यादि
विजयंगृहीतखड्गःकरोति एवंत्रिचतुःपादक्रमेणतु सर्वदिग्विजयंकृत्वाशत्रवोजिताइतिब्रूयात् इंद्रादीन्देवान्वि
प्रांश्च नमस्कृत्य स्वपुरंविशेत् ततःप्रविष्टः समहाद्वारसमीपे पुण्यस्त्रीभिर्नीराजितोद्वारिन्यस्तेषु तूलिकोपरितं
डुलैःकृतमूर्तिषुशत्रुषु पादंकृत्वालब्धविप्रानुज्ञोनिषण्णोभूत्वाद्रव्यवस्त्रतांबूलानिदद्यात् एवंकृत्वाविसर्ज्याशु
सर्वान्पौरान्निजालयात् प्रतिवर्षंकृतंचैत्रसर्वकार्यपरोभवेत् एवंसर्वेषुघोरेषुविधिरेषःसनातनः निष्पादितोय
थाधर्मंविदधातिश्रियंसुखं एवंकृतेविधानेतुतुष्टिदेपुष्टिदेनृणां सर्वैःपौरजनैःसार्धंविजयंप्राप्नुयान्नृपइति अस्या
मेवापराजितापूजोक्ता निर्णयामृते दशम्यांपूजयित्वातुमृण्मयींचापराजितां कलशींतोयसंपूर्णांजयंतीपल्लवा
ननां चतुर्वर्णैस्तदायात्रांसाधयेत्साधनेनच दशम्यांचबलंराजापूजयित्वाऽपराजितां दशदिक्षुमनोयोगान् ध्या

त्वाकृत्वाथर्वनृपः नीराजनंस्वस्तिकृत्वाततोनीराजयेद्बलमिति अथपूजनक्रमः आश्विनशुक्लदशम्यांक्षेम
सिद्ध्यर्थं वास्तु दिक्पाल मार्गदेवताऽपराजिता विष्णु शमीपूजनानि करिष्ये इति संकल्प्य पू
गीफलादिपुंजेऽनादिलिखिताष्टदलमध्येमृण्मयप्रतिमायांवा ॐअपराजितायैनमइत्यपराजितां तद्दक्षिणतः ॐ
क्रियाशक्त्यैनमइतिजयां तद्वामतः ॐउमायैनमइतिविजयांप्रतिष्ठाप्याऽऽवाहनाद्युपचारैः संपूज्य प्रणम्यप्रार्थ
येत् चारुणामुखपद्मेनविचित्रकनकोज्ज्वला जयादेवीभवेद्भक्त्यासर्वकामान्ददातुमे कांचनेनविचित्रेणकेयूरे
णविभूषिता जयप्रदामहामायाशिवभावितमानसा विजयाचमहाभागाददातुविजयंमम हारेणसुविचित्रेण
भास्वत्कनकमेखला अपराजितारुद्ररताकरोतुविजयंममेति एवंसंप्रार्थ्य हरिद्रारक्तवस्त्रेदूर्वायुक्तसिद्धार्थकान्
प्रदक्षिणंवलयाकारेणावध्न सदापराजितेयस्मात्त्वंलतासूत्तमास्मृता सर्वकामार्थसिद्ध्यर्थंतस्मात्त्वांधारयाम्य
हं भवापराजितेदेविममसर्वसमृद्धये पूजितायांत्वयिश्रेयोममास्तुदुरितंहतमिति तद्वलयमभिमंत्र्य जयदेव
स्देदेविदशम्यामपराजिते धारयामिभुजेदक्षेजयलाभाभिवृद्धये बलमाधेहिवलयमयिशत्रौपराजयं त्वद्वा
रणाद्भवेयुर्मेधनधान्यसमृद्धयइतिमंत्रेण बाहौधारयित्वा इमांपूजांमयादेवियथाशक्तिनिवेदितां रक्षार्थंतुसमादा
यव्रजस्वस्थानमुत्तममितिविसर्जयेदिति सर्वेचजनास्तस्यांग्रामसीमानमुल्लंघ्यापराजितां पूजयेयुः तथाच पुरा
णसमुच्चये दशम्यांचजनैःसम्यक्पूजनीयापराजिता ऐशानींदिशमाश्रित्यचापराह्णेप्रयत्नतइति भविष्ये
पि शमींसुलक्षणोपेतामीशानाशाप्रतिष्ठितां संप्रार्थ्यतांचसंपूज्यवत्सरंससुखीभवेत् शमीमंत्रस्तुहेमाद्रौ गो
पथब्राह्मणे अमंगलानांशमनींशमनींदुष्कृतस्यच दुःस्वप्ननाशिनींधन्यांप्रपद्येऽहंशमींशुभां तथाभविष्ये श
मीशमयतेपापशमीलोहितकंटका धारिण्यर्जुनबाणानांरामस्यप्रियवादिनी करिष्यमाणयात्रायांयथाकालं

सुखंमम तत्रनिर्विघ्नकर्त्रीत्वंभवश्रीरामपूजिते इति ततोरिपोःप्रतिकृतिंकृत्वेत्यादिकर्त्तव्यं पूर्वमेवोक्तं ततः
शमीमूलमृदंगृह्णीयात् तदुक्तं गृहीत्वासाक्षतामार्द्रांशमीमूलगतांमृदं गीतवादित्रनिर्घोषैरानयेत्स्वगृहंप्रति ततो
भूषणवस्त्रादिधारयेत्स्वजनैःसहेति अत्रबलनीराजनमुक्तं तत्रमंत्रः चतुरंगबलंमह्यंनिररिष्टंव्रजात्विहसर्वत्रविजयोमे
स्तुत्वत्प्रसादान्महेश्वरीतिज्योतिषेकृत्वानीराजनंराजाबलवृद्ध्यैयथाक्रमंशोभनंखंजनंपश्येज्जलगोगोष्ठसन्निधाविति
तत्रमंत्रास्तिथितरखेनीलग्रीवशुभग्रीवसर्वकामफलप्रद पृथिव्यामवतीर्णोसिखंजरीटनमोस्तुते वसंतराजेत्वंयोगयु
क्तोमुनिपुत्रकस्त्वमदृश्यतामेषिशिखोद्गमेनसंदृश्यसेप्रावृषिनिर्गतायांत्वंखंजनाश्चर्यमयोनमस्तेदर्शनफलंतिथितत्वे
अब्जेषुगजवाजिमहोरगेषुराज्यप्रदःकुशलदःशुचिशाद्वलेषु भस्मास्थिकेशनखलोमतुषेषुदृष्टेदुःखंददातिबहुशः
खलुखंजरीटःतत्रैव वित्तंब्रह्मणिकार्यसिद्धिरतुलाशक्रेहुताशेभयं याम्यामग्निभयंसुराद्विपिकलिर्लाभः समुद्रालये
वायव्यांवरवस्त्रगंधसलिलंदिव्यांगनाचोत्तरेऐशान्यांमरणंध्रुवंनिगदितंदिग्लक्षणंखंजने इदंतुसर्वत्रनवरात्रप्रसंगा
दत्रलिखितं रामार्चनचंद्रिकायांतु आश्विनस्यसितेपक्षेदशम्यांश्रवणर्क्षगे कर्त्तव्यःस्वजनैःसार्द्धंसर्वत्रविजयार्थिभिः
हनुमद्वाक्यमाकर्ण्यहृष्टातिजनकात्मजा आनंदपूर्णैःकपिभिर्विज्ञापितमुपस्थितं रथमारोप्यदेवेशंसर्वालंकारभूषितं
रामसितूणधनुर्बाणपाणिनंकंचरांतकं स्वलीलयाजगत्त्रातुमाविर्भूतमजंविभुं रथैरश्वैर्गजैःपद्भिःससौमित्रि
हरीश्वरैः युतंरामंहृदिध्यायन्शमीवृक्षंप्रपूजयेत् विष्णुधर्मोक्तमार्गेणयात्रानिर्विघ्नसिद्धये शमीविल्वार्चनंकुर्व
न्नितिसंकल्प्यपूजयेत् सीताकांतंसमुद्युक्तंभक्तानामभयंकरं अर्चयित्वाशमीवृक्षमर्चयेत्तुततःपुनः शमीशमयते
पापंशमीलोहितकंटका धारिण्यर्जुनबाणानांरामस्यप्रियवादिनी करिष्यमाणयात्रायांयथाकालंसुखंमया तत्र
निर्विघ्नकर्त्रीत्वं भवश्रीरामपूजिते गृहीत्वासाक्षतांसार्द्रांशमीमूलगतांमृदं गीतवादित्रनिर्घोषैर्युतोदेवगृहंनयेत्

केश्चिद्दक्षैस्तत्रभाव्यंकोसलेंद्रस्यतुष्टये निर्जिताराक्षसादैत्यावैरिणोजगतीतले, रामराज्यंरामराज्यंरामराज्यमिति
ब्रुवन् आनीयस्थापयेत्स्वस्थं दिव्यसिंहासनेविभुं ततोनीराज्यदेवेशंप्रणमेद्दंडवद्भुवि देवोपभुक्तवस्त्रादिधार
येत्स्वजनैःसह ॥ इतिविष्णुधर्मोत्तरोक्तोविजयप्रस्थानोत्सवः ॥ अथदुर्गाशतनामस्तोत्रं ईश्वरउवाच
शतनामप्रवक्ष्यामिशृणुष्वकमलानने यस्यप्रसादमात्रेणदुर्गाप्रीताभवेत्सती ॐसतीसाध्वीभवप्रीताभवानी
भवमोचनी आर्यादुर्गाजयाद्याचत्रिनेत्राशूलधारिणी पिनाकधारिणीचित्राचंडघंटामहातपाः मनोबुद्धिरहंकाराचि
द्रूपाचिताचितिः सर्वमंत्रमयीनित्यासत्यानंदस्वरूपिणी अत्यंतभाविनीभव्याभाव्याभव्यासदागतिः शांकं
भरीदेवमाताचिंतारत्नप्रियासदा सर्वविद्यादक्षकन्यादक्षयज्ञविनाशिनी अपर्णानेकपर्णातुपाटलापाटलावती
पट्टांबरपरीधानाकलमंजीररंजिनी अमेयाविक्रमाक्रूरासुंदरीपुरसुंदरी ,वनदुर्गाचमातंगीमातंगमुनिपूजिता
ब्राह्मीमाहेश्वरीरौद्रीकौमारीवैष्णवीतथा चामुंडाचैववाराहीलक्ष्मीःश्रीःपुरुषाकृतिः विलोमाकर्षिणीज्ञानाक्रिया
सत्याचवन्हिका बहुलाबहुलप्रेमासर्ववाहनवाहना निशुंभशुंभहननीमहिषासुरमर्दिनी, मधुकैटभहंत्रीच चंडमुंडवि
नाशिनी सर्वासुरविनाशीचसर्वदानवघातिनी सर्वशास्त्रमयीसत्यासर्वास्त्रधारिणीतथा अनेकशस्त्रहस्ताचअनेका
स्त्रादिधारिणी कुमारीचैवकन्याचकिशोरीयुवतीयतिः अप्रौढाचैवप्रौढाचवृद्धमाताबलप्रदा यइदंपठतेनित्यंदुर्गा
नामशताष्टकं नासाध्यंविद्यतेकिंचित्त्रिपुलोकेपुपार्वति धनंधान्यंसुताजायाहस्तीहस्तिन्यएवच चतुर्वर्गंतथाचांते
लभेन्मुक्तिंचशाश्वतीं ,कुमारींपूजयित्वाचध्यात्वादेवींसुरेश्वरीं पूजयेत्परयाभक्त्यापठन्नामशताष्टकं तस्यसिद्धिर्भ
वेद्देविसर्वैश्वरवरैरपि राजानोदासतांयांतिराज्यश्रियमवाप्नुयात् ॥ गोरोचनालक्तककुंकुमेनासिंदूरकर्पूरमधुत्रयेण
विलिख्यमंत्रंविधिवद्विधिज्ञोभवेत्समाराधनतोमुरारिः भौमावास्यानिशाभागेचंद्रेशतभिषागते विलिख्यप्रलपन्

स्तोत्रंसभवेत्संपदांपदम् ॥ इतिविश्वसारोक्तं दुर्गानामशताष्टकस्तोत्रं समाप्तम् ॥

अथनवरात्रव्रतोद्यापनविचारः नवरात्रव्रतंप्रतिवर्षंसदाकर्त्तव्यतयानित्यं तत्रवचनानिनवरात्रनिर्णयेऽङ्कुरणेप्र
त्यवायपराण्यपिवचनानिचतत्रैवोक्तान्यतोनित्यमुद्यापनानिरपेक्षमिति अथचफलनिर्देशात्काम्यमप्यतइदंनित्यं
काम्यंचेति काम्यत्वादुद्यापनसापेक्षमतएवास्योद्यापनं महानवम्यांविधेयमेवं तत्रानुक्रमणिका आदौमंडपंवेदि
कांवाध्वजपताकावितानतोरणद्वारपूर्वकंविधाय तत्र संभृतसंभारोव्रती गोमयोपलिप्तायां वेदिकायां सर्वतोभ
द्रंलिंगतोभद्रंवापंचवर्णधान्यैर्वापरिकल्प्यतास्मिन्यथाशक्त्याकलशं यथाविधि आचार्यवरणगणेशादिपूजादिपूर्व
कंप्रतिष्ठाप्य ताम्रादिपात्रे घंटार्गलयंत्रंकुंकुमादिना विलिख्य ब्रह्मादिऋत्विग्वरणंचयथाविधिकृत्वा तत्रैवापर
मंडले ग्रहान्लोकपालादिभिःसंस्थाप्यसंपूजयेत् घंटार्गलयंत्रेसावरणांदेवींप्रतिष्ठाप्यसर्वोपचारैःसम्पूज्य चतुष्पष्टि
कोष्ठमंडलेचतुष्पष्टियोगिन्यः प्रतिष्ठाप्यपूज्याः तथैवनवसंख्याककुंभेषु नवदुर्गायानवमूर्त्तीः प्रतिष्ठाप्य पूजयेत्
यथाशक्तिदेवीमाहात्म्यपाठादिस्तवनंविधाय रात्रौजागरणंकृत्वाप्रातश्चकृतनित्यक्रियः सन्देवीपूजादिकंविधाय
अग्निंस्वगृह्योक्तविधिनाप्रतिष्ठाप्यहोमंकुर्यात् अन्वाधानांतमग्निकार्यंविधाय ततः प्रधानंश्रीदुर्गां सावरणां दे
वीसूक्तदेवीमाहात्म्यनवदुर्गाचतुष्पष्टियोगिनीमंत्रैराज्याक्तपायसतिलैर्बिल्वपत्रादिसमिद्भिर्हुत्वा ब्रह्मादिमंडल
देवतानवग्रहान्दिक्पालांश्चार्कादिसमिच्चर्वादिभिः शेषेणप्रायश्चित्तं स्विष्टकृद्धोमंविधाय होमांते देवतापूजांते
बलिदानंपूर्णाहुतिमभिषेकंसंपाद्य देव्याः प्रार्थनांविधायाचार्यंसंपूज्यप्रधानप्रतिमांसदक्षिणामाचार्याय नवविप्रे
भ्योनवसदक्षिणाः प्रतिमाः प्रतिपादयेत् सुवर्णदानप्रतिष्ठांदत्वा प्रतिमादानमंत्रेणाचार्यं प्रार्थयित्वा कन्य
कापूजनंसुवासिनीपूजनंचकुर्यात् ततःपंचाशद्ब्राह्मणान् मधुसर्पिष्पायसादिनासंतोष्य तेभ्योदक्षिणांदद्यात्

ततश्चऋत्विग्भ्योदक्षिणांदत्वा भूयसींदापयेत् ततःसघृतं तिलपात्रंच दद्यात् शय्याश्वरथादिदानानिदद्यात् शय्यादिदानाशक्तौसुवर्णंसदक्षिणमन्नदानंचदद्यात् ततोब्राह्मणेभ्यः सतिलकमभिषेकं कारयित्वाऽऽशिषोगृहीत्वा क्षेत्रेशंपूजयित्वाव्रतस्याच्छिद्रावधारणंकृत्वा व्रतपारणंकुर्यात् इतिनवरात्रव्रतोद्यापनं ॥ इतिश्रीमन्महाराजाधिराजश्रीरणवीरसिंहकारिते कृत्यरत्नाकरे नवरात्रप्रकरणम्

अथात्रमहालक्ष्मीपूजाविधानमुक्तं तच्चाथर्वणे लक्ष्मीहृदये

यश्चाश्विनेमासिचशुक्लपक्षेरमोत्सवेसन्निहितैकभक्त्या पठेत्तथैकोत्तरवारवृद्ध्यालभेतसौवर्णमयींसवृष्टिमिति अस्यश्रीआद्यादिश्रीमहालक्ष्मीहृदयस्तोत्रमंत्रस्य भार्गवऋषि नानाविधानि छंदांसि आद्यादिश्रीमहालक्ष्मीर्देवता श्रींबीजं ह्रींशक्तिः ऐंकीलकं आद्यादिश्रीमहालक्ष्मीप्रसादसिद्ध्यर्थेजपेविनियोगः-इतिव्यापकंकुर्यात् श्रींविज्ञानायनमः १ ह्रींऐश्वर्यायनमः २ ऐंशक्तयेवषट् ३ श्रींबलायहुं ४ ह्रींतेजसेवौषट् ५ ऐंवीर्यायफट् ६ इतिकरङ्षडंगन्यासः ओंभूर्भुवःस्वरोमितिदिग्बंधः ओंह्रीं ओंसौं ओंक्लींलक्ष्मिकमलपत्रधारिणि सिंहवाहिनि स्वाहा ओंश्रींमहालक्ष्म्यैनमः ओंश्रींह्रींऐंध्यानं वंदेलक्ष्मींपरशिवमयींशुद्धजांबूनदाभां तेजोरूपांकनकवसनांसर्वभूषोज्ज्वलांगीं बीजापूरंकनककलशंहेमपद्मंदधाना माद्यांशक्तिंसकलजननींविष्णुवामांकसंस्थाम् ओंश्रींश्रीमत्सौभाग्यजननींस्तौमिलक्ष्मींसनातनीं सर्वकामफलावाप्तिसाधनैकसुखावहाम् १ स्मरामिनित्यंदेवेशित्वयाप्रेरितमानसः त्वदाज्ञांशिरसाधृत्वाभजामिपरमेश्वरीम् २ समस्तसंपत्सुखदांमहाश्रियंसमस्तकल्याणकरींमहाश्रियं समस्तसौभाग्यकरींमहाश्रियंभजाम्यहंज्ञानकरींमहाश्रियम् ३ विज्ञानसंपत्सुखदांसनातनींविचित्रवाङ्मूर्त्तिकरींमनोहरां अनंतसंमोदसुखप्रदायिनींनमाम्यहंभूतिकरींहरिप्रियाम् ४ समस्तभूतांतरसंस्थितात्वंसमस्तभोक्त्री

श्वरिविश्वरूपे तन्नास्तियत्त्वद्व्यतिरिक्तवस्तुत्वत्पादपद्मंप्रणमाम्यहंश्रीः ५ दारिद्र्यदुःखौघतमोपहंत्रित्वत्पादप
द्मंमयिसन्निधत्स्व दीनार्त्तिविच्छेदनहेतुभूतैःकृपाकटाक्षैरभिषिंचमांश्रीः ६ अंबप्रसीदकरुणासुधयार्द्रदृष्ट्या
मांत्वत्कृपाद्रविणगेहमिमंकुरुष्व आलोकयप्रणतहृद्गतशोकहंत्रित्वत्पादयुग्मंप्रणमाम्यहंश्रीः ७ ॐश्रीं
ह्रीं शांत्यैनमोऽस्तुशरणागतरक्षणायैकांत्यैनमोऽस्तुकमनीयगुणाश्रयायै क्षांत्यैनमोऽस्तुदुरितक्षयकारणायैधा
त्र्यैनमोऽस्तुधनधान्यसमृद्धिदायै ८ शक्त्यैनमोऽस्तुशशिशेखरसंस्तुतायैरत्यैनमोऽस्तुरजनीकरवल्लभायै भुक्त्यै
नमोऽस्तुभवसागरतारणायैमत्यैनमोऽस्तुमधुसूदनवल्लभायै ९ लक्ष्म्यैनमोऽस्तुशुभलक्षणलक्षितायैसिद्ध्यैनमोऽस्तु
शिवसिद्धसुपूजितायै धृत्यैनमोऽस्त्वमितदुर्गतिनाशनायैगत्यैनमोऽस्तुवरसद्गतिदायिकायै १० देव्यैनमोऽस्तु
दिविदेवगणार्चितायैभूत्यैनमोऽस्तुभवनार्त्तिविनाशनायै दात्र्यैनमोऽस्तुधरणीधरवल्लभायैपुष्ट्यैनमोऽस्तुपुरुषोत्तमव
ल्लभायै ११ ॐह्रींऐं सुतीव्रदारिद्र्यविदुःखहंत्र्यैनमोऽस्तुतेसंचितपापहंत्र्यै श्रीविष्णुवक्षःस्थलसंश्रितायैनमोनमः
सर्वविभूतिदायै १२ ॐऐंश्रीं जयतुजयतुलक्ष्मीलक्षणालंकृतांगीजयतुजयतुपद्मापद्मसद्माभिवंद्या जयतु
जयतुविद्याविष्णुवामांकसंस्थाजयतुजयतुसम्यक्सर्वसंपत्करीश्रीः १३ जयतुजयतुदेवीदेवसंघाभिवंद्याजयतु
जयतुभद्राभार्गवीभाग्यरूपा जयतुजयतुनित्यानिर्मलज्ञानवेद्याजयतुजयतुसत्यासर्वभूतांतरस्था १४ पदवी
जं ॐआंईंयंरंलंलंहं जयतुजयतुरम्यारत्नगर्भांतरस्थाजयतुजयतुशुद्धाशुद्धजांबूनदाभा जयतुजयतुकांता
कांतिसद्भासितांगीजयतुजयतुशांताशीघ्रमागच्छसौम्ये १५ ॐह्रांह्रींऐंश्रांयांपांनांस, ॐश्रींक्लीं यस्याः
कलायाःकमलोद्भवायारुद्राश्चशक्रप्रमुखाश्चदेवाः जीवंतिसर्वाअपिशक्तयस्तेप्रभुत्वमाप्ताःपरमायुषस्ते १६ लि
लेखपट्टेविधिर्ममलिपिंविसृज्यांतरे त्वयाविलिखितव्यमेतदितितत्फलावाप्तये तदंतरफलेस्फुटंकमलवासि

नींश्रीमिमां समर्पयस्वमुद्रिकांसकलसौख्यसंसूचिकां १७ तदिदंलिखितंभालेस्फुटांकमलवासिनीं श्रियंसमु
द्रजांदेहिसर्वभाग्यस्यसूचिकां १८ कलयातेययादेविजीवंतिसचराचराः तथासंपत्करीलक्ष्मीःसर्वदासंप्रसीद
मे १९ यथाविष्णुर्ध्रुवांनित्यांस्वकलांसंन्यवेशयत् तथैवस्वकलांलक्ष्मिमयिसम्यक्समर्पय २० सर्वसौख्यप्र
देदेविभक्तानामभयप्रदे अचलांकुरुयत्नेनकलामात्मनिवेशितां २१ मुदास्तांमद्भालेपरमपदंलक्ष्मीःस्फुटकला
सदावैकुंठश्रीर्निवसतुकलामेनयनयोः नयनबीजं उँग्रांग्रींग्रूंग्रैंग्रौंग्रः वसेत्सत्येलोकेममवचसिलक्ष्मीर्वरकला
श्रियःश्वेतद्वीपेनिवसतिकलामेऽस्तुकरयोः २२ सर्वमंगलसंपूर्णासर्वैश्वर्यसमन्विता आद्याहिश्रीर्महालक्ष्मिस्त्व
त्कलामयितिष्ठतु २३ अज्ञानतिमिरंहंतुशुद्धज्ञानंप्रकाशय सर्वैश्वर्यप्रदामेऽस्तुत्वत्कलामयिसंस्थिता २४ अलक्ष्मीं
हरतुक्षिप्रं तमःसूर्यप्रभायथा मितनोतुममश्रेयस्त्वत्कलामयिसंस्थिता २५ ऐश्वर्यमंगलोत्पत्तिस्त्वत्कलायां
निधीयते अहंतस्मात्कृतार्थोऽस्मिपात्रमस्मिस्थिराभव २६ भवदावेशभाग्यार्हेभाग्यवानस्मिभार्गवि त्वत्प्रसा
दात्पवित्रोऽहंलोकमातर्नमोऽस्तुते २७ निधिबीजं ह्रांह्रींह्रूंह्रैंह्रौंह्रः पुनातुमांत्वत्कलयैवयस्मादतः समा
गच्छममाग्रतस्त्वं परंपदंश्रीर्भवसुप्रसन्नामय्यच्युतेनप्रविशादिलक्ष्मि २८ उँश्रींह्रीं श्रीवैकुंठस्थितेलक्ष्मि
समागच्छममाग्रतः नारायणेनसहमांकृपादृष्ट्यावलोकय २९ सत्यलोकस्थितेलक्ष्मित्वंसमागच्छसन्निधिं वासुदेवे
नसहिताप्रसीदवरदाभव ३० श्वेतद्वीपस्थितेलक्ष्मिशीघ्रमागच्छसुव्रते विष्णुनासहितेदेविजगन्मातःप्रसीदमे ३१
क्षीरांबुधिस्थितेलक्ष्मिशीघ्रमागच्छसुव्रते विष्णुनासहितेदेविजगन्मातःप्रसीदमे ३२ क्षारांबुधिस्थितेलक्ष्मिस
मागच्छसमाधवे त्वंकृपादृष्टिसुधयासततंमांविलोकय ३३ रत्नगर्भस्थितेलक्ष्मिपरिपूर्णहिरण्मये समागच्छसमा
गच्छस्थित्वाशुपुरतोमम ३४ स्थिराभवमहालक्ष्मिनिश्चलाभवनिर्मले प्रसन्नकमलेदेविप्रसीदवरदाभव ३५

श्रीधरे श्रीर्महाभूर्मेत्वदंतःस्थंमहानिधिं शीघ्रमुद्धृत्यपुरतःप्रदर्शयसमर्पय ३६ वसुधेश्रीवसुधेवसुदोग्ध्रि
कृपामये त्वत्कुक्षिगतसर्वस्वंशीघ्रंमेसंप्रदर्शय ३७ विष्णुप्रियेरत्नगर्भेसमस्तफलदेशिवे त्वद्गर्भगतहेमादीन्सं
प्रदर्शयदर्शय ३८ आविर्भवमनोवेगे शीघ्रमागच्छमेपुरः मावत्सभैरिहेत्युक्ताकामगौरिवरक्षमां ३९
देविशीघ्रंसमागच्छधरणीगर्भसंस्थिते मातस्त्वद्भृत्यभृत्योऽहंमृगयेत्वांकुतूहलात् ४० उत्तिष्ठजाग्रहित्वंमे
समुत्तिष्ठस्वजागृहि अक्षयान्हेमकलशान्सुवर्णेनसुपूरितान् ४१ निक्षेपान्मेसमाकृष्यसमुद्धृत्यममाग्रतः स
मुन्नताननाभूत्वासम्यग्देहिधरांतरात् मत्सन्निधिंसमागच्छमदाहितकृपावशात् प्रसीदश्रेयसांदोग्ध्रिलक्ष्मिमे
नयनाग्रतः ४२ अत्रोपविश्यलक्ष्मीस्त्वंस्थिराभवहिरण्मये सुस्थिराभवसुप्रीताप्रसन्नवरदाभव ४३ समानीतां
त्वयादेविनिधीन्मेसंप्रदर्शय अद्यक्षणेनसहसादत्त्वासंरक्षमांसदा ४४ मयितिष्ठतथानित्यंयथेंद्रादिपुतिष्ठसि अ
भयंकुरुमेलक्ष्मिमहालक्ष्मिनमोऽस्तुते ४५ समागच्छमहालक्ष्मिशुद्धजांबूनदस्थिते प्रसीदपुरतःस्थित्वाप्रणतं
मांविलोकय ४६ लक्ष्मिभुव्यंगमाभासियत्रयत्रहिरण्मयी तत्रस्थितात्वंमेदेविस्वरूपंसंप्रदर्शय ४७ क्रीडंति
बहुधाभूमौपरिपूर्णकृपामये ममर्मूर्ध्नितेहस्तमविलंबितमर्पय ४८ फलभाग्योदयेलक्ष्मिसमस्तपुरवासिनि
प्रसीदमेमहालक्ष्मिपरिपूर्णमनोरथे ४९ अयोध्यादिपुसर्वेपुनगरेषुसमास्थिते वैभवैर्विविधैर्युक्तासमागच्छमु
दान्विता ५० समागच्छसमागच्छममाग्रेभवसुस्थिरा करुणारसनिष्पंदनेत्रद्वयविलासिनि ५१ सन्निधत्स्व
महालक्ष्मित्वत्पाणिंममस्तके करुणासुधयामांत्वमभिषिंचस्थिरंकुरु ५२ सर्वराजगृहाल्लक्ष्मिसमागच्छबला
न्विते स्थित्वाशुपुरतोमेऽद्यप्रसादेनाभयंकुरु ५३ सादरंमस्तकेहस्तंममत्वंकृपयार्पय सर्वराजगृहाल्लक्ष्मित्व
त्कलामयितिष्ठतु ५४ आद्यादिश्रीर्महालक्ष्मिविष्णुवामांकसंस्थिते प्रत्यक्षंकुरुमेरूपंरक्षमांशरणागतम् ५५ प्र

सीदमेमहालक्ष्मिसुप्रसीदमहाशिवे अचलाभवसुप्रीत्यासुस्थिराभवमद्गृहे ५६ यावत्तिष्ठंतिवेदाश्चयावन्नामतिष्ठति यावद्विष्णुश्चयावत्त्वंतावत्कुरुकृपांमयि ५७ चांद्रीकलायथाशुक्लेवर्धतेसादिनेदिने तथातवदयानित्यंवर्द्धतांमायिवर्द्धताम् ५८ यथावैकुंठनगरेयथावैक्षीरसागरे तथामद्भवनेतिष्ठस्थिराश्रीविष्णुनासह ५९ योगिनांहृदयेनित्यंयथातिष्ठसिविष्णुना तथामद्भवनेतिष्ठस्थिराश्रीविष्णुनासह ६० नारायणस्यहृदयेभवतीयथास्तेनारायणोपितवहृत्कमलेयथास्ते नारायणस्त्वमपिनित्यमसौतथातौसंतिष्ठतांहृदिममापिदयावतिश्रीः ६१ ॐश्रींऐंक्लीं विज्ञानवृद्धिंहृदयेकुरुश्रीःसौभाग्यवृद्धिंकुरुमेगृहेश्रीः दयासुवृद्धिंकुरुतांमयिश्रीः सुवर्णवृद्धिंकुरुमेकरेश्रीः ६२ नमांत्यजेथाःश्रितकल्पवल्लिसद्भक्तचिंतामणिकामधेनो विश्वस्यमातर्भवसुप्रसन्नागृहेकलत्रेऽपिचपुत्रवर्गे ६३ कुक्षिबीजं ॐआंईंऊंऐंऔंअः आद्यादिमायेत्वमजांडबीजंत्वमेवसाकारनिराकृतिस्त्वं त्वयाधृताश्चाजभवांडसंघाश्चित्रंचरित्रंतवदेविविष्णोः ६४ ब्रह्मरुद्रादयोदेवावेदाश्चापिनशक्नुयुः महिमानंतवस्तोतुंमंदोऽहंशक्नुयांकथम् ६५ अंबत्वद्वत्सवाक्यानिसूक्तासूक्तानियानिच तानिस्वीकुरुसर्वज्ञेदयालुत्वेनसर्वशः ६६ भवतींशरणंगत्वाकृतार्थाश्चपुरातनाः इतिसंचिंत्यसंचिंत्यत्वामहंशरणंव्रजे ६७ अनंतानित्यसुखिनस्त्वद्भक्तास्त्वत्परायणाः इतिवेदेप्रसादार्थंदेवित्वांशरणंभजे ६८ तवप्रतिज्ञामद्भक्तानश्यंतीत्यपिकचित् इतिसंचिंत्यमनसाप्राणान्संधारयाम्यहम् त्वदधीनस्त्वहंमातस्त्वत्कृपामयिविद्यते यावत्संपूर्णकामस्स्यांतावद्देहिदयानिधे ६९ क्षणमात्रंनशक्नोमिजीवितुंत्वत्कृपांविना नजीवंतीहजलजाजलंत्यक्त्वाजलग्रहाः ७० पिताहिपुत्रवात्सल्याज्जननीप्रस्नुतस्तनी वत्संत्वरितमागत्यसंप्रीणयातिवत्सला ७१ यदिस्यांतवपुत्रोऽहंमातात्वंयदिमामिकी दयापयोधरस्तन्यसुधाभिरभिषिंचमाम् ७२ मृग्योनगुणलेशोपिमयिदोषैकमंदिरे पांसूनांवृष्टिबिंदूनांदोषाणांचनमेमितिः ७३ पापिनामह

दयालुता
मेवाग्र्यौदयालूनांत्वमग्रणीः दयनीयोमदन्योऽस्तितवकोऽत्रजगत्त्रये ७४ विधिनाऽहंनसृष्टश्चेन्नस्यात्तवदयालुता
आमयोवानसृष्टश्चेदौषधस्यवृथोदयः ७५ कृपामदग्रजाकिंतेअहंकिंवातदग्रजः विचार्यदेहिमेवित्तंतव
देविदयाधनम् ७६ मातापितात्वंगुरुसद्गतिःश्रीस्त्वमेवसंजीवनहेतुभूता अनन्यमन्येजगदेकनाथेत्वमेवसर्वंमम
देविसत्यम् ७७ हृदयबीजं ॐआंअंहः फट्कुरुस्वाहा आद्यादिलक्ष्मीर्भवसुप्रसन्नाविशुद्धविज्ञानसुखैकदोग्ध्री अज्ञा
नहंत्रीत्रिगुणातिरिक्ताप्रज्ञाननेत्रेभवसुप्रसन्ना ७८ अशेषवाग्जाड्यमलापहारिणीनवंनवंस्पष्टसुवाक्यदायिनी
ममेहजिह्वाग्रसुरंगनर्त्तकीभवप्रसन्नावदनेचमेश्रीः ७९ समस्तसंपत्सुविराजमानासमस्ततेजःसुविभासमाना
सर्वप्रदेत्वंसकले,पदेत्वंप्रभासुठावण्यफलासुदोग्ध्री
विष्णुप्रियेत्वंभवदीप्यमानावाग्देवतेमेभवसुप्रसन्ना ८० समस्तविघ्नौघविनाशकारिणीसमस्तभक्तोद्धरणेविचक्षणा
सुवर्णदेत्वंसुमुखीभवश्रीहिंरण्मयीमेनयनेप्रसन्ना ८१ देविप्रसीददयनीयतमायमह्यंदेवाधिनाथभवदेवगणा
अनंतसौभाग्यसुखप्रदायिनीहिरण्मयीमेनयनेप्रसन्ना ८२ मावत्सभैरभयदानकरोऽर्पि
तस्तेमौलौममेतिमयिदीनदयानुकंपे ८३ मातःसमर्पयमुदाकरुणाकटाक्षंमांगल्यबीजमहिमानमजस्यमातः ८४
भिवंद्ये मातस्तथैवभवसन्निहितादृशोर्मेपत्यासमंममसुखेभवसुप्रसन्ना
ॐआंश्रींश्रूंश्रैंश्रौंश्रः कटाक्षइहकामधुक्तवमतस्तुचिंतामणिः करः सुरतरुः सदानवनिधिस्त्वमेवेंदिरे भवेत्तव
दयारसोरसरसायनंचान्वहं मुखंतवकलानिधिर्विविधवांछितार्थप्रदम् ८५ यथारसस्पर्शनतोयसंगात्सुवर्णता
स्यात्कमलेतथाते कटाक्षसंस्पर्शनतोजनानाममंगलानामपिमंगलत्वम् ८६ देहीतिनास्तीतिवचः प्रवेशाद्भीतोर
मेत्वांशरणंप्रपद्ये अहंतुदासोऽस्म्यभयप्रदात्वंसहैवपत्यामयिसन्निधेहि ८७ कल्पद्रुमेणमणिनासहितासुरभ्या
श्रीस्तेकलामयिरसेनरसायनेन आस्तांयतोममचहत्करपाणिपादाःस्पृष्टाःसुवर्णवपुषः स्थिरजंगमाःस्युः ८८

आद्यादिविष्णोः स्थिरधर्मपत्नीत्वमेवपत्यामयिसन्निधत्स्व आद्यादिलक्ष्मीस्त्वदनुग्रहेणपदेपदेमेनिधिदर्शनंस्यात
८९ आद्यादिलक्ष्मीहृदयंपठेद्यः सराज्यलक्ष्मीमचलांतनोति महादरिद्रोपिभवेद्धनाढ्यस्तदन्वयेश्रीः स्थिरतां
प्रयाति ९० यस्यस्मरणमात्रेणतुष्टास्याद्विष्णुवल्लभा तस्याभीष्टंददात्याशुतंपालयतिपुत्रवत् ९१ इदंरहस्यहृद
यंसर्वकामफलप्रदं जपेत्पंचसहस्रंतुपुरश्चरणमुच्यते ९२ त्रिकालमेककालंवानरोभक्तिसमन्वितः यःपठेच्छृणु
याद्वापिसयातिपरमांश्रियम् ९३ महालक्ष्मींसमुद्दिश्यनिशिभार्गववासरे इदंश्रीहृदयंजप्त्वापंचवारंधनीभवेत् ९४
अनेनहृदयेनान्नंगर्भिण्याअभिमंत्रितं ददातितत्कुलेपुत्रोजायतेश्रीपतिःस्वयं ९५ नरेणवाथनार्यावालक्ष्मी
हृदयमंत्रिते जलेचपीतेतद्वंशेमंदभाग्योनजायते ९६ यआश्विनेमासिचशुक्लपक्षेरमोत्सवेसन्निहितैकभक्त्या
पठेत्तथैकोत्तरवारवृद्ध्यालभेतसौवर्णमयींसवृष्टिम् ९७ यएकभक्तोऽन्वहमेकवर्षंपठेतभक्त्यायतचित्तवृत्तिः समंदभा
ग्योऽपिरमाकटाक्षाद्भवेत्सहस्राक्षशताधिकश्रीः ९८ श्रीशांघ्रिभक्तिंहरिदासदास्यंप्रपन्नमंत्रार्थइहैकनिष्ठं गुरोः
स्मृतिंनिर्मलबोधवृद्धिंप्रदेहिमेत्वंपरमंपदंश्रीः ९९ पृथ्वीपतित्वंपुरुषोत्तमत्वंविभूतिवासंविविधार्थसिद्धिं वयःस्थि
रत्वंललनासुभोग्यंपुत्रादिलब्धिंसकलार्थसिद्धिम् १०० सुवर्णवृद्धिंकुरुमेगृहेश्रीः सुधान्यवृद्धिंकुरुमेगृहेश्रीः कल्या
णवृद्धिंकुरुमेगृहेश्रीर्विभूतिवृद्धिंकुरुमेगृहेश्रीः १०१ ध्यायेल्लक्ष्मींप्रहसितमुखींकोटिबालार्कभासां विद्युद्वर्णांबरवर
धरांभूषणाढ्यांसुशोभां बीजापूरंसरसिजयुगंबिभ्रतींस्वर्णपात्रं भर्त्रायुक्तांमुहुरभयदांमह्यमप्यच्युतश्रीः १०२

इत्यथर्वणरहस्योक्तंलक्ष्मीहृदयंसंपूर्णम्

ॐनमोनारायणाय ॐश्रीमन्नारायणोज्योतिरात्मानारायणःपरः नारायणः परंब्रह्मनारायणनमोऽस्तुते १
नारायणःपरोध्याताध्यानंनारायणःपरं नारायणःपरोध्येयोनारायणनमोऽस्तुते २ नारायणःपरोज्ञाताज्ञानं

विश्वनारायणः
नारायणःपरं नारायणःपरंधामनारायणनमोऽस्तुते ६ नारायणःपरोवेदोविद्यानारायणःपरा
साक्षान्नारायणनमोऽस्तुते ४ नारायणाद्विधिर्जातोजातोनारायणाच्छिवः जातोनारायणादिंद्रोनारायणनमोऽस्तुते
५ जातंनारायणात्तेजश्चंद्रोनारायणोमहान् वन्हिर्नारायणःसाक्षान्नारायणनमोऽस्तुते ६ नारायणोह्युपास्यः
स्याद्गुरुर्नारायणःपरः नारायणः परोबोधोनारायणनमोऽस्तुते ७ नारायणःफलंमुख्यंसिद्धिर्नारायण सुखं
सर्वंनारायणःशुद्धोनारायणनमोऽस्तुते ८ इतिश्लोकाष्टकंचाथप्रार्थनादशकंशृणु नारायणत्वमेवासिदहरास्यंहृदि
स्थितः प्रेरकःप्रार्थनानांत्वनयाप्रेरितवानहम् ९ त्वदाज्ञांशिरसाधृत्वाभजामिजनपावनम् नानोपासनमार्गाणत्वं
वेहदवबोधकः १० भावार्थदृढ्वाहितोभवसौख्यप्रदोमम त्वन्मायामोहितंविश्वंत्वयैवपरिकल्पितम् ११ त्वदधि
ष्ठानमात्रेणमायासर्वार्थकारिणी त्वमेवतांपुरस्कृत्यममकामान्समर्पय १२ नमेत्वदन्यस्त्राताऽस्तित्वदन्यंनहिदै
वतं त्वदन्यंनहिजानामिपालकंपुण्यवर्धकम् १३ तावत्सांसारिकाभावोमानसेभावनात्मके यावत्सिद्धिर्भवेन्नैवसर्व
थासर्वदाप्रभो १४ पापिनामहमेकोग्र्योदयालूनांत्वमग्रणीः दयनीयोमदन्योस्तितवकोऽत्रजगत्त्रये १५ त्वया
प्यहनसृष्टश्चेन्नस्यात्तवदयालुता ममोपरिस्वसृष्टस्यदयातोकिंनजायते १६ पापेनसंपरिक्रांतःपापात्मापापरूपधृक
त्वदन्यःकोऽत्रपापेभ्यस्त्रातामेजगतीतले १७ त्वमेवमाताचपितात्वमेवत्वमेवबंधुश्चसखात्वमेव त्वमेवविद्याद्रविणं
त्वमेवत्वमेवसर्वंममदेवदेव १८ प्रार्थनादशकंचैवमूलाष्टकमिदंद्वयं यःपठेच्छृणुयान्नित्यंतस्यलक्ष्मीःस्थिराभवेत्
नारायणस्यहृदयंसर्वाभीष्टफलप्रदं लक्ष्मीहृदयसवासंविष्णुसायुज्यदंनृणाम् १९

इतिश्रीनारायणहृदयंसमाप्तम्

अथलक्ष्मीसूक्तपूजाविधानंविधार्णवे तत्रादौदिनत्रयंत्रसस्यहंत्रिससत्यावृत्तिःसूक्तस्यकार्याऽनंतरंदिनत्रयेद्वि

सैतस्यावृत्तिः प्रत्यहंकार्या तेनद्वादशसाहस्रऋचामावृत्तिर्भवतीति श्रीसांमिद्भिर्बिल्वसामिद्भिर्होमःकार्यः नगा
कुंदमंदारकुमुदमालतीपद्मकेसरं नंद्यावर्तांकयंजातीकल्हारंचपकंतथा रक्तोत्पलादिपुष्पाणिलक्ष्म्याश्चातिप्रि
याणिवै स्नानकालेऽर्चनेसूक्तैरभिषिंचेत्त्रिभिः सुधीः यावज्जपेद्विमुखस्तपंथेत्तावदेवहि पूर्वोक्तविधिनासम्यक्पू
जयेत्परमेश्वरीं त्रिवारंप्रत्यहंमंत्रीजुहुयाच्चयथाविधि षण्मासंय.करोत्येवंसाक्षाल्लक्ष्मीपतिस्स्वयं विकच
न्मात्रएवार्केनवनीतंप्रविन्यसेत अष्टैमकेसरेपद्मेसम्यक्पत्रांतरालके सुसमिद्धेऽनलेतच्चसमुद्धृत्यहु
नेत्सुधीः अभ्यर्च्याष्टोत्तरशतजपश्चभगवासरे चत्वारिंशद्भिरस्यस्यान्महालक्ष्मीरचंचला तुरीयचांचजुहुयादेते
नैकादशाहुतीः-एवंकुर्वतएवास्यषण्मासान्महादेविरा प्रधानतर्पणांतेचसंतर्प्याः-शक्तयस्त्विमाः प्रणवाद्याहृदंता
श्चश्रीलक्ष्मीवरदायिका विष्णुपत्नीवसुधारूपास्यापिहिरण्यतः स्वर्णमालिन्यपिपरानूननारजतस्रजा सुव
र्णाद्यगृहास्वर्णप्राकारापद्मवासिनी पद्महस्तापियामुक्तालंकारासूर्यकापरा चंद्राविश्वप्रियेश्वर्यौमुक्तिश्चापितुभु
क्तियुक् विभुर्वृद्धिःसमृद्धिश्चतुष्टिपुष्टिर्धनार्थदा भुवनेशीचशुद्धास्याद्योगिनीभोगदामता धात्रीविधात्रीद्वात्रिं
शत्शक्तयःसमुदीरिताः द्वात्रिंशद्भिश्चपूजांतेमंत्रीमंत्रैर्बलिंहरेत् मंत्रैर्नाममत्रैर्यथाश्रीरेभतेबलिर्नमइत्यादि श्री
मंत्रजापिनांकेचिदुच्यंतेनियमाइह तैलाभ्यक्तश्चनाश्नीयान्नग्नस्तोयेनसंविशेत् अशुचिर्नस्पृशेत्कापिद्वाभ्यांस्या
दशुचिर्भवेत् लवणंतिलसंभूतंनाश्नीयात्केवलसुधीः लिंपेद्धारिद्रांनोवक्रेनानृतंप्रवदेत्क्वचित् कदाचिन्मलिनोनस्या
द्भुवंनैवालिखेद्वृथा श्रीफलांबुजसद्द्रोणान्नमूर्ध्नानिचधारयेत् तथाचनिर्मलाचारःशुद्धःशुद्धमनाभवेत् शुद्धमाल्यानु
लेपश्चशुद्धाभरणभूषितः श्वेतवस्त्रपरीधानःशुद्धदेहःस्वलंकृतः उत्कृष्टगंधानुलेपःशुद्धदंतश्चसन्नखः विष्णुभक्तश्च
विमलोनभ्यसूयोभवेत्सुधीः निंदितान्वयसंभूतांदुष्टांचकलहप्रियाम् दुष्टयोनिमनिष्टांचरोगग्रहनिवेशितां

अभ्यासकामशुद्धांच कृशांगींसुदृढस्तनीं अतिह्रस्वातिदीर्घांचविरसांभोगलोलुपां अन्यापुरुषलोलांचकोकार्शी
राजयोपितं रजस्वलामेकवारंयोषितंनस्पृशेदपि शांतस्मितःशुचिर्वाग्मीमधुरालापवान्भवेत् दयार्द्रचित्तआचा
र्यदेवतिथ्यर्चनारतः गुर्वग्निपूजानिरतःपुण्यशीलोदृढव्रतः नित्यस्नायीपश्चिमाशामुखाशीशीलवान्भवेत् व
र्णाश्रमरतःस्वीयदारतुष्टोऽल्पभाषणः एतादृशैश्चनियमैर्युक्तोलक्ष्मींलभेतसः नारायणीये नाजिघ्रन्नाकमेद्धा
न्यंतद्बीजंनचभक्षयेत् नस्यान्मलिणोनोछिंद्याद्बिल्वंभूमौशयीतन लवणामलकेवर्ज्येनागादित्यातिथौक्रमात् ना
गादित्यतिथीपंचमीसप्तम्यौ पंचम्यामुत्तरेस्त्रीचवर्ज्याप्रत्यङ्मुखोऽशने बिल्वेनैनार्जयेद्दंतांश्चिमध्यंप्रणमेद्व्रतान्
प्रातर्भक्ष्यास्तिलास्तेचधार्यालक्ष्मीश्चभक्षयेत् धारयेन्मूर्ध्निनोपुष्पमुत्तरेमधुरान्नभुक् पायसंबिल्वबीजंचभक्षये
च्छुक्लपर्वणि शुक्लपर्वणिपूर्णिमायां शारदानिलक शयीतशुद्धशय्यायांतरुण्यासहनान्यथा मलिनोनभवेज्जातु कु
ह्सितान्नंनभक्षयेत् द्रोणपंकजबिल्वानिपद्मांजातुनलंघयेत् सहदेवींमित्रवल्लीश्रीदेवींविष्णुवल्लभां कन्यांजंबूप्र
वालंचधारयेन्मूर्ध्निसर्वदा श्रीदेवीश्रीललिता विष्णुवल्लभाअपराजिता कन्याकुमारी प्रयोगसारे धान्य
गोगुरुहुताशनराणांनस्वपेदुपरिनाप्यनुवंशं नोत्तरापरशिरानचनग्नोनार्द्रपाणिचरणः श्रियमिच्छन् अथयं
त्रोद्धारः यंत्रसारे श्रीबीजसाध्यसंयुक्तकर्णिकायांसमालिखेत् वस्वादित्यद्व्यष्टसंख्यापत्रेष्वपियथाक्रमं श्री
सूक्तस्यप्रदमर्द्धमृचामालिख्यतद्बहिः यःशुचिःप्रयतोभूत्वेत्यृचामातृकयापिच संवेष्ट्यचधराबिंबकोणेपुश्रि
यमालिखेत् श्रीसूक्तयंत्रमेतत्तुधारयेद्योयथाविधिः पुत्रारोग्यधराधान्यधनगोसस्यशालिनीं लब्ध्वातिबहु
लांलक्ष्मींजीवेच्चशरदांशतं इदमेवताम्रपट्टेविलिख्यजप्त्वाचसिक्तसंपातं संस्थाप्यांगणभूमौलक्ष्मीमावाह्य
साधुसंपूज्य भूयःपरिवारयुतांबलिंहरेद्भूतबलिंसमीकृत्य यस्मिन्नेवन्हिपतेवर्द्धतेतस्यसंपद्धे पुत्रैर्दारैरिष्टैर्व

भवेर्भृत्यैश्चधान्यैश्च नागैरथैस्तुरंगैर्वृषभैर्गोभिश्चसंख्ययाहीनैः रमंयंतीगेहेऽस्मिन्विहरत्याभूतसंप्लवंलक्ष्मीः
अस्यार्थः अष्टदलकमलंकृत्वात-कर्णिकायां श्रीबीजं साध्यसहितंविलिख्याष्टदले हिरण्यवर्णामित्यादिनारभ्य
तामिहोपह्वयेश्रियमित्यंतमृचामर्द्धमालिख्य तद्बहिर्द्वादशदलकमलं कृत्वा तद्दलेषु स्वाग्रादिप्रादक्षिण्येन
चंद्रांप्रभासामित्यारभ्यमयिश्रीःश्रयतामितइत्यंतमृचामर्द्धमालिख्य तद्बहिःषोडशदलान्वितेषु कर्दमेनप्रजाभूते
त्यादिऋक्त्रयस्यार्द्धमर्द्धं गौरीमिमाय. ११ द्विपदी १२ अष्टापदी १३ सहस्राक्षरा १४ प्रणोदेवी १५
धीनामवित्र्यवतु १६ तद्बहिर्वृत्तत्रयंकृत्वातत्राभ्यंतरवीथ्यां यःशुचिःप्रयतोभूत्वाजुहुयादाज्यमन्वहं श्रियःपंच
दशर्चंचश्रीकामःसततंजपेत् इतिऋचा संवेष्ट्य बहिर्वीथ्यांमातृकयासंवेष्ट्य तद्बहिश्चतुरस्रंविलिख्य तत्कोणेषु
श्रीबीजमालिखेत् एतद्यंत्रमुक्तफलदंभवति अथाश्विननवरात्रे वेदोक्तप्रकारेणमहालक्ष्मीपूजनमुच्यते तत्र
ब्राह्मे मुहूर्तेउत्थाय स्वगुरुस्मरणकुंडलिनीस्मरणादिप्रातःकृत्यादिकंकृत्वा दंतधावनस्नानसंध्याग्नितर्पणादिच
कृत्वा पूजास्थानमागत्यदिग्बंधनादिपूर्वकंभूतशुद्धिप्राणप्रतिष्ठादियोगपीठांतंकृत्वा मूलेनप्राणायामंकृत्वा गण
पतिकुलदेवतादिस्मरणांतं ब्राह्मणादीन्नमस्कृत्य ॐसुमुखश्चैकदंतश्च शुक्लांबरधरंविष्णुं अभीप्सितार्थस
सिद्ध्यै यत्रयोगेश्वरःकृष्णो अनन्याश्चिंतयंतोमां स्मृतेःसकलकल्याणभाजनं सर्वेष्वारंभकार्येषुनास्तितेषा
पाममंगलं येषांहृदिहरिः तदेवलग्नंसुदिनंतदेवताराबलंचंद्रबलंतदेव विद्याबलंदैवबलंतदेवलक्ष्मीपतेतेंघ्रियु
गंस्मरामि इतिमंगलाचरणं अद्यास्मिन्मासि श्रीमहाकालीमहालक्ष्मीमहासरस्वतीप्रीतिपूर्वकदुरितनिवार
णक्षेमायुरारोग्यैश्वर्यादिवृद्धिकामः प्रतिपदमारभ्य नवमीपर्यंतमिष्टदेवतास्वरूपिण्याः श्रीमहालक्ष्म्याः
षोडशोपचारपूजां श्रीसूक्तचंडीपाठानां यथोक्तसंख्यायास्तद्दशांशहोमादिकृत्यंकरिष्येइतिसंकल्प्य तत्रनिर्विघ्न

तार्थेगणपतिपूजनंकरिष्ये ततोरक्ताक्षतादिभिर्भूमावष्टदलपीठे महागणपतये सिद्धिबुद्धिसहित सवाहन सायुध सपरिवारएह्येह्यागच्छागच्छ हेरंबत्वमभ्येहिअंबिकात्र्यंबकात्मज सिद्धिबुद्धिपतेत्र्यक्षलक्षलाभपितःपितः नागास्यनागहारत्वंगणराजचतुर्भुज भूषितःस्वायुधैर्दिव्यैःपाशांकुशपरश्वधैः आवाहयेत्वांपूजार्थंरक्षार्थंचमम प्रभो इहागत्यगृहाणत्वंपूजांकर्तुंचरक्षमे आवाह्यैवंगणेशानंपूजाद्रव्यैःप्रपूजयेत् गणानांत्वागणपतिं० प्रियाणांत्वा० निधीनांत्वा० वसोममआह० गणानांत्वागणपतिंत्वाहवामहे कविंकवीनाम्० आवाहनं स्वागतं पाद्यं अर्घ्यं आचमनीयं मधुपर्कंपुनराचमनीय स्नानवस्त्राभरणानि गंधपुष्प धूपदीपनैवेद्य तांबूल दक्षिणानमस्कारान् विधाय हस्तद्वयेन नारिकेलाद्यर्घ्यपात्रस्थजलंसपुष्पं गृहीत्वोत्थाय प्रार्थयेत् रक्षरक्षग णाध्यक्षत्र्यक्षत्रैलोक्यरक्षक भक्तानामभयंकर्त्वात्राताभवभवार्णवात् द्वैमातुरकृपासिंधोषाण्मातुराग्रजप्रभो व रदत्वंवरंदेहिवांछितंवांछितार्थद अनेनफलदानेनफलदोऽस्तुभवान्मम इतिफलं दत्त्वा प्रार्थयेत् विश्वेश्वराय वरदायप्रियाय लंबोदरायसकलायजगद्धिताय नागाननायश्रुतियज्ञविभूषितायगौरीसुतायगणनाथनमो नमस्ते भक्तार्तिनाशनपरायगणेश्वरायसर्वेश्वरायशुभदायसुरेश्वराय विद्याधरायविकटायचवामनायभक्तप्र सन्नवदनायनमोनमस्ते नमस्तेब्रह्मरूपायविष्णुरूपायतेनमः विश्वरूपस्वरूपायनमस्तेब्रह्मचारिणे भक्ति प्रियायदेवायनमस्तुभ्यंविनायक इतिनमस्कृत्य त्वांशत्रुवर्गदलनेतिवसुप्रदेतिभक्तप्रियेतिसुखदेतिबलप्रदेति विद्याप्रदेत्यघहरेतिचयेस्तुवंति तेभ्योगणेशवरदोभवनित्यमेव इतिस्तुत्वा प्रणमेत् ततऋत्विग्वरणादियवा रोपंच विधाय कलशस्थापनं महीद्यौ० भूमिस्पर्शः स्योनापृथिवि० भूमिप्रार्थना ओषधयः संव दंतेतियवान्प्रक्षिप्य कलशंनिधाय वरुणस्योत्तंभनमसीतिजलप्रक्षेपः ओषधयः संवदंते इतिसर्वौषधिप्र०

स्योनापृथिवीतिसप्तमृदः अश्वत्थेवोनिषदनमिति पंचपल्लवाः कांडात्कांडात्प्ररोहंतीति दूर्वा याःफलि
नीर्याअफलाइतिफलंक्षिप्त्वा परिवाजपतीतिपंचरत्नप्रक्षेपः हिरण्यगर्भः समवर्त्तताग्रेइतिदक्षिणाद्रव्यं युवासु
वासाइतिवस्त्रेणाच्छाद्य रक्तवस्त्रेणसूत्रेणचवेष्टनं तत्वायामिब्रह्मणाब्रह्म इतिवरुणावाहनं ब्रह्मांडोदरतीर्थानि
करेःस्पृष्टानितेरवे क्रोमित्यंकुशमुद्रया तीर्थान्यावाह्य गंगेचयमुनेचैव. सर्वेसमुद्राः सरितइत्यावाह्यचंदनादिभिःक
लशमलंकृत्य कलसस्यमुखेविष्णु- त्वत्प्रसादादिमं यज्ञं सान्निध्य. प्रसन्नोभवसर्वदा इतिकलशस्थापन ततो
मूलेनप्राणायामत्रयंकृत्वा श्रीसूक्तन्यासंकुर्यात् अस्यश्रीसूक्तस्यानंदकर्दमचिक्लीतश्रीपुत्रेभ्यऋषिभ्योनमःशि
रसिमुखेअनुष्टुप्बृहतीत्रिष्टुप्प्रस्तारपंक्तिच्छंदोभ्योनमो हृदि श्रीविभावसुदेवताभ्यांनमः नमसकुटुंवस्या पुरा
रोग्यैश्वर्याभिवृद्धयेविनियोगः इतिकृतांजलिरुक्त्वा हिरण्यायैनमः हृदयायनमः चंद्रायैनमःशिरसेस्वाहा र
जतस्त्रजायैशिखायैवषट् हिरण्यस्त्रजायैकवचायहुं हिरण्मयायैनमोनेत्रत्रयायवौषट् हिरण्यायैनमोऽस्त्रायफट्
एवंकरांगुलिन्यासोऽपि शिरसिहिरण्यवर्णां १ नेत्रयोःताम्मआवह २ कर्णयोःअश्वपूर्णा ३ नासिकायांकांसो
स्मितां ४ मुखेचंद्राप्रभासां ५ गलेआदित्यवर्णां ६ बाह्वोःउपैतुमां ७ हृदिक्षुत्पिपासां ८ नाभौगंधद्वारां ९
गुह्येमनसःकामं १० गुदेकर्दमेन ११ ऊर्वोःआपस्रजंतु १२ जान्वोःआर्द्रांसूर्यां १३ जंघयोःआर्द्रांचंद्रां १४
पादयोःताम्मआवह १५ आंश्रींश्रूंश्रैंश्रौंश्रः इत्येवंषडंगानिविन्यस्य प्रागुक्तरीत्योर्ध्वकमलेदेवींध्यायेत् अरुणक
मलसंस्थातद्रजःपुंजवर्णाकरकमलधृतेष्टाभीतियुग्मांबुजाच मणिमुकुटविचित्रालंकृताकल्पजालैर्भवतुभुवनमाता
सर्वदाश्रीःश्रियेनःइतिध्यात्वामानसोपचारैराराध्याऽर्घ्यादिस्थापनांते ॐह्रींश्रींहंसःसोहंस्वाहाइतिमंत्रेणात्मपू
जांविधायपीठपूजामारभेत ॐमंडूकायनमः कालाग्निरुद्रायनमः मूलप्रकृत्यैनमः आधारशक्त्यै-कूर्माय-अनंताय

करुणाम
वराहायपृथिव्यै. सुधासमुद्राय.श्वेतद्वीपाय.स्वर्णपर्वताय-नंदनोद्यानायकल्पवृक्षवनायस्वर्णप्राकाराय.करुणाम
यपरिखायै.स्वर्णमंडपाय.पूर्वद्वारश्रियै-इंद्राय ब्रह्मणे-सत्त्वाय ऋग्वेदाय.आत्मनेकालतत्त्वाय-अंबिकायैइंद्राण्यै
वेदमात्रे-शैलपुत्र्यै.ब्रह्मचारिण्यै.चंडघंटायै.कूष्मांडायै- कात्यायन्यै-कालरात्र्यै. महागौर्यै १ ततोदक्षिणद्वारे द्वार
श्रियैनमः क्षमाय शांत्यै सिद्धायै क्षमायै विष्णवे यजुर्वेदाय रजसे विद्यातत्त्वाय जगन्मात्रे मायायै शिवायै
शांत्यै ह्रींकारायै क्लींकारायै मायाशक्त्यै वीरायै प्रवीरायै अनंतरात्मने दंडधराय २ ततःपश्चिमद्वारे द्वारश्रियै
वरुणाय रुद्राय सामवेदाय आदित्याय वारुण्यै शंखायुधायै हंसवाहिन्यै जगज्जीवायै जगद्बीजायै शोडशकलायै
पूर्णकलशाय चित्रिण्यै चित्रमालायै चित्रायै चामुंडायै ३ ततउत्तरद्वारे द्वारश्रियै कपालहारिण्यै भक्तवत्सलायै हु
कारायै क्षांकारायै विमलरूपायै ईशानाय पार्वत्यै ब्रह्मणे अथर्वणवेदाय धात्रे ज्योत्स्नायै कल्याण्यै शर्वाण्यै च
द्रकलायै चंद्रवदनायै विभूत्यै परविभूत्यै भस्मधारिण्यै पावनायै गंगायै भागीरथ्यै गोदावर्य्यै प्रवरायै प्रण
तायै छींकारायै क्रींकारायै क्रौंकारायै सर्वबीजात्मने बीजप्रवाहिन्यै ४ मध्येरत्नवेदिकायै रत्नसिंहासनाय ध
र्माय. ज्ञानाय- वैराग्याय. ऐश्वर्याय- अधर्मायअज्ञानाय- अवैराग्याय. अनैश्वर्याय- श्वेतच्छत्राय.
चिच्छक्त्यै. मायाशक्त्यै- आनंदपाराय. संवित्तालाय. प्रकृतिमयपत्रेभ्यो- विकृतिमयकेसरेभ्यो. पंचाशद्वर्ण
बीजायै. सर्वतत्त्वरूपायै. कर्णिकायै- अंअर्कमंडलाय. वंवन्हिमंडलाय- संसोममडलाय. संसत्त्वाय. रंरजसे-
ततमसे. आंआत्मने- अअंतरात्मने. पंपरमात्मने- ह्रींज्ञानात्मने. आत्मतत्त्वाय. मायातत्त्वाय विद्या
तत्त्वाय कलातत्त्वाय परतत्त्वाय इतिसंपूज्य केसरेषु पूर्वाद्यष्टदिक्षुमध्येचं ॐभूत्यै. उन्नत्यै. कांत्यै- धृत्यै
कीर्त्यै- सन्नत्यै०पापुत्यै- उत्कृष्टै. गत्यै. ऋद्ध्यैनमः इतिसंपूज्य ॐश्रीसर्वशक्तिकमलासनायनमइतिसमस्त

पीठंसंपूज्य मूलमुच्चार्य्य श्रीलक्ष्मीमूर्त्तिपरिकल्पयामिनमइतिकलशोपरिमूर्त्तिपरिकल्प्य घंटाब्जमकरांलक्ष्मीं
दुर्गादेवींव्यवस्थितां स्थापयामिमहादेवींसर्वसौभाग्यदायिनीमितिसंस्थाप्य स्वहृत्कमले प्राग्वद्देवीं ध्यात्वा
देव्यास्तेजोदीपाद्दीपांतरमिववहन्नासापुटाध्वनापुष्पांजलावानीय एह्येहिदेवदेवेशिपरिवारसमन्विते यावत्त्वांपूज
यिष्यामितावत्त्वंचइहावह महापद्मवनांतस्थेकरुणानंदविग्रहे सर्वभूमिहितेमातरेह्येहिपरमेश्वरिइत्यावाहना
दिदशमुद्राः प्रदर्श्य ध्यायेत् लक्ष्मींक्षीरसमुद्रराजतनयांश्रीरंगधामेश्वरीं दासीभूतसमस्तदेवनिकरांलोकैकदी
पांकुरां श्रीमन्मंदकटाक्षविभ्रमलसद्ब्रह्मेंद्रगंगाधरां त्वांत्रैलोक्यकुटुंबिनींसरसिजांवंदेमुकुंदप्रियामितिध्यात्वा
मूलमंत्रेणदीपिन्यामालिन्यार्घ्योदकेनच त्रिवारंप्रोक्षयित्वा प्राणप्रतिष्ठांविधाय पुष्पांजलिंगृहीत्वा ओंदुर्गेकात्या
यनीदेविशांभविशंकरप्रिये भक्त्यामयाकृतांपूजांगृहाणत्वंसुरेश्वरि हिरण्यवर्णा- जातवेदसे- नमोदेव्यैमहालक्ष्म्यै
आवाहनंपरिकल्पयामिइतिदद्यात् तप्तकांचनवर्णाभमुक्तामणिविराजितं अमलंकमलंदिव्यमासनंपरिगृह्यतां
ताम्मआवह जातवेदसे. नमोदेव्यै- महासरस्वत्यै- श्रीरेतत्तेस्वासनंनमः ओंस्वागतंकुशलंपृच्छेमहादेविमहे
श्वरि सुस्वागतंत्वयाभद्रेकृपयाभक्तवत्सले ताम्मआवह- जातवेदसे. नमोदेव्यै- महासरस्वत्यै. श्रीरेतत्तेस्वा
गतंनमः गंगादितीर्थसंभूतगंधपुष्पाक्षतैर्युतं पाद्यंददाम्यहंतुभ्यंनमस्तेकमलालये. अश्वपूर्वां जातवेदसे.
नमोदेव्यै. श्रीरेतत्तेपाद्यंनमः अष्टगंधसमायुक्तंस्वर्णपात्रप्रपूजितं अर्घ्यंददाम्यहंतुभ्यंप्रसीदत्वंसुरेश्वरि
तांसोस्मितां जातवेदसे. नमोदेव्यै. लोकमात्रे. श्रीरेतत्तेऽर्घ्यंस्वाहा सर्वलोकस्ययामातायामातालोकपावनी
ददाम्याचमनंतस्यैमहालक्ष्म्यैप्रयत्नतः चंद्रांप्रभासां- जातवेदसे. नमोदेव्यै- भक्तप्रियायैश्रीरेतत्ते- आचमनी
यंस्वधा कपिलादधिकुंदेंदुधवलंमधुसंयुतं स्वर्णपात्रस्थितंदेविमधुपर्कंगृहाणमे आदित्यवर्णे- जातवेदसे-

नमोदेव्यै. भक्तप्रियायै- श्रीरेतत्तेस्नानीयंनमः एहिपादुकयादेविस्नानार्थंस्नानमंडपं स्नानवारिगृहीत्वातु
स्नानासनसमागता सुगंधितैल गंधादि पंचामृतजलादिकं सुगंधिश्लक्ष्णचूर्णंचतथोद्वर्त्तनकादिकम् नाना
तीर्थोद्भवंतोयंस्नानीयंचगृहाणमे आदित्यवर्णे. जातवेदसे. नमोदेव्यै- भक्तप्रियायै श्रीरेतत्तेस्नानीयंनमः
आपोहिष्ठेतिमलापकर्पणस्नानं पयोदधिघृतंचैवशर्करामधुसंयुत पंचामृतंमयानीतंगृहाणपरमेश्वरि आदित्यवर्णे
जातवेदसे. नमोदेव्यैभद्रायैनमः श्रीरेतत्तेपंचामृतस्नानं पुरुषसूक्तेनशुद्धोदकेनस्नानं जातवेदसे. पुनरा
चमनं दिव्यांबरंनवश्वेतंक्षौमंचातिमनोहरं त्रैलोक्यजननीदेविदीयमानंगृहाणमे. उपैतुमां. जातवेदसे.
नमोदेव्यै श्रीलक्ष्म्यैनमः श्रीरेतत्तेवासोयुग्मंनमः एहिदेविविभूषार्थंनैपथ्यागारमुत्तमं विभूषासनमास्थायतथा
दर्शीविलोक्यच केशप्रसाधनंकृत्वाभूषणान्यंगसात्कुरु रत्नकंकणवैदूर्यमुक्ताहारादिकानिच सुप्रसन्नेसदा
लक्ष्मिभूषणानिगृहाणमे- क्षुत्पिपासा. नमोदेव्यै- जातवेदसे. हिरण्यायै- श्रीरेतानि विभूषणानि नमः
एहिदेविनिजस्थानंसिंहासनमनुत्तमं पूजाचक्रसमास्थायगंधंदिव्यंगृहाणमे चंदनागुरुकर्पूरकुंकुमाद्यैः समन्वितं
कस्तूरीरोचनयुतंगंधंदेविगृहाणमे गंधद्वारां- जातवेदसे. नमोदेव्यै. महादेव्यै- श्रीरेपतेगंधोनमः
शुद्धमुक्ताफलैरेतैरक्षतैः शालिसंभवैः सर्वाधिपेमहालक्ष्मिद्योतयामिसुभक्तितः जातवेदसे.
नमोदेव्यै- श्रीरेतास्तेत्रक्षताः हारिद्रांचमयानीतांदेविकल्याणदायिनि सौभाग्यंवर्द्धतांनित्यंगृ
हाणहरिवल्लभे जातवेदसे॰ नमोदेव्यै॰ हरिप्रियायैनमः श्रीरेतत्तेहारिद्रं कुंकुमंशोभनंदिव्यं सर्वदामंगलप्रदं
मयानीतमहादेवितुभ्यंदास्यामिसुंदरि जातवेदसे॰नमोदेव्यै॰मंगलायैनमःश्रीरेतत्तेकुंकुमंनमः सिंदूरंशुभदंनि
त्यंमहाशक्तिप्रियसदा प्रयच्छामिमहादेविसर्वसौभाग्यदायिनि जातवेदसे॰ नमोदेव्यै॰ महादेव्यै॰ श्रीरेतत्ते

सिंदूरंनमः मालतीमल्लिकादीनिनवानिकुसुमानिच एकनाथेप्रयच्छामिपुष्पाणिप्रतिगृह्यतां मनसःकामं १०
जातवेदसे० नमोदेव्यै० एकनाथायैश्रीरेतानिपुष्पाणिवौषट् रक्तैःश्वेतांबुजैःपुष्पैर्मल्लिकादिविचित्रितैः नानापुष्पैः
कृतांमालांगृहाणहरिवल्लभे श्रीरेतांमालांसमर्पयामि पुष्पमालानमः सुगंधंशीतलंशुभ्रंनानागंधसमन्वितं
प्रीत्यर्थंतवदेवेशिसुचूर्णंप्रतिगृह्यतां जातवेदसे०नमोदेव्यै सुभगायैनमः श्रीरेतत्तेपरिमलद्रव्यंनमः अथांगपूजा
चंचलायैनमः पादौपूजयामि० एवं० चपलायै० गुल्फौपूजया० कांत्यै० जानुनीपूजया० मंगलायैजंघेपू० भद्र
काल्यैहुरूपू कमलिन्यैकटिंपू शिवायैनाभिंपू क्षमायैउदरंपू गौर्यै सिंहवाहिन्यैस्तनद्वयंपू स्कंदमा
त्रे काममात्रेभुजद्वयं कंबुकंठायै कंठंपूजयामि सरस्वत्यैमुखंपू सुवासिन्यैनासिकांपू स्वर्णकुंडलायै कर्ण
द्वयंपू चंडिकायैनेत्रद्वयंपू शिवायैललाटंपू कुमार्यै शिरःपू सर्वरूपायैनमः सर्वांगं पूजयामि इतिसंपूज्य
ततोऽष्टोत्तरशतनामभिःपूजयेत् ॥ ॐअस्यश्रीमहालक्ष्म्यष्टोत्तरशतनाममालामंत्रस्य ब्रह्माऋषिरनुष्टुप्छंदः
श्रीमहालक्ष्मीप्रीत्यर्थं श्रीमहालक्ष्मीमष्टोत्तरशतनामभिः पूजयिष्ये इतिविनियोगः ततः श्रीबीजषट्केन
षडंगन्यासंकृत्वा लक्ष्मीं समुद्रराजतनयामित्यादिध्यात्वा पुष्पैरक्षतैर्वापूजयेत् तद्यथा ॐमहालक्ष्म्यैनमः म
हाकाल्यै महासरस्वत्यै महाकन्यायै महागौर्यै महादेव्यै भक्तानुग्रहकारिण्यै स्वप्रकाशात्मरूपायै
महामायायै माहेश्वर्यै वागीश्वर्यै जगद्धात्र्यै कालरात्र्यै त्रिलोचनायै भद्रकाल्यै कपालिन्यै महागौर्यै
त्रिलोकात्मिकायै सिद्धलक्ष्म्यै क्रियालक्ष्म्यै लोकमंत्रप्रदायिन्यै अरूपायै स्वरूपायै विश्वरूपिण्यै
पंचभूतात्मिकायै देवमात्रे सुरेश्वर्यै दारिद्र्यध्वंसिन्यै वीणापुस्तकधारिण्यै सर्वशक्त्यै, ब्रह्मात्मिकायै
अष्टांगरूपिण्यै० नवदुर्गात्मिकायै० अष्टभैरव्यै० गंगायै० शारदायै० वेण्यै० सर्वशास्त्रधारिण्यै० समुद्रवसनायै

योगध्यानैकसंन्यासिन्यै॰ योगध्या
ब्रह्मांडमणिमेखलायै॰ अवस्थात्रयनिर्मुक्तायै॰ गुणत्रयविवर्जितायै॰ योगध्यानैकसंन्यासिन्यै॰ योगध्या
नैकपरायणायै॰ देवत्रयविशोकायै॰ वेदांतज्ञानरूपिण्यै॰ पद्मावत्यै॰ विज्ञानलक्ष्म्यै॰ नागयज्ञोपवीतिन्यै॰
सूर्यचंद्रार्द्धमासायै॰ ग्रहनक्षत्ररूपिण्यै॰ वेदिकायै॰ वेदरूपिण्यै॰ गिरिसंभवायै॰कैवल्यदायै॰ विशृंखलायै॰
सूर्यमंडलसंस्थितायै॰ सोममंडलमध्यस्थायै॰ वायुमंडलसंस्थितायै॰ वन्हिमंडलसंस्थितायै॰ चक्रिकायै॰
चक्रमध्यस्थितायै॰ चक्रमार्गप्रदायिन्यै॰ सिद्धांतमार्गदायिन्यै॰ षड्वर्गवर्जितायै॰ प्रत्यक्षादिप्रमावृतायै॰ वि
द्यामूर्त्तायै॰ त्रैलोक्यमोहिन्यै॰ विद्यायै॰ वर्मदायै॰ रक्षायै॰ ब्रह्मस्थापितरूपायै॰ कैवल्यज्ञानगोचरायै॰ करु
णायै॰ मधुकैटभमर्दिन्यै॰ अचिंत्यलक्षणायै॰ गोप्त्र्यै॰सदाभक्ताघनाशिन्यै॰ महारमायै॰ परमेश्वर्यै॰ सुसि
द्धलक्ष्म्यै॰ महाकालिन्यै॰ सद्योजातायै॰ वामदेवायै॰ अघोरायै॰ तत्पुरुषायै॰ ईशानरूपिण्यै॰ एकाक्षर
देव्यै॰ योगिन्यै॰ योगध्यानपराक्रमायै॰ श्रीसिद्धलक्ष्म्यै॰ श्रियै॰ कमलायै॰ कमलालयायै॰ पद्मायै॰ नलि
नयुग्मकरांबुजायै॰ शैलपुत्र्यै॰ ब्रह्मचारिण्यै॰ चंडघंटायै॰ कूष्मांडायै॰ स्कंदमात्रे॰कात्यायन्यै॰ कालरात्र्यै॰
महागौर्य्यै॰सिद्धिदायै॰बुद्धिदायै॰सर्वात्मिकायैनमः इतिसंपूज्य कर्णिकायां॰ श्रांहृदयायनमः श्रींशिरसेस्वाहा
श्रूंशिखायैवषट् श्रैंकवचायहुं श्रौंनेत्रत्रयायवौषट् श्रःअस्त्रायफट् ततोऽष्टदलेषुपूर्वादिक्रमतः पद्मासनायैनमः
पद्मवर्णायै- पद्मसंस्थायै- आर्द्रायै. तर्पयंत्यै. तृप्तायै. ज्वालिन्यै- स्वर्णप्राकारायै. ततोदलाग्रेषु. ब्राह्मयै. माहे
श्वर्य्यै. कौमार्य्यै- वैष्णव्यै- वाराह्यै-इंद्राण्यै- चामुंडायै महालक्ष्म्यै॰ ततोभूपुरे पूर्वादिक्रमेण॰ इंद्रायसायु
धायसपरिवारायस्वशक्तियुतायनमः एवमग्नये॰ यमाय॰निर्ऋतये॰वरुणाय॰ वायवे॰ कुबेराय॰ ईशानाय॰
ब्रह्मणे॰ अनंतायनम॰ तद्बहिः वज्रायनमः शक्तयेनमः दंडायनमः खड्गाय॰ पाशाय॰ अंकुशाय

गदायै शूलाय पद्माय चक्रायनमः इतिसंपूज्य पुष्पांजलिंदत्वा दशांगगुग्गुलधूपंचंदनागुरुसंयुतं भक्त्या
दत्तंमयादेविप्रसीदत्वंसुरेश्वरि कर्दमेन० ११ जातवेदसे० नमोदेव्यै० भद्रकाल्यै० श्रीरेपतेधूपोनमः कर्पू
रवर्त्तिसंयुक्तंगोघृतेनसमन्वितं दीपंगृहाणदेवेशिमहालक्ष्मिनमोऽस्तुते आपःसृजंतु० १२ जातवेदसे नमोदे
व्यै श्रीमहालक्ष्म्यैनमः श्रीरेपतेदीपोनमः नैवेद्यंगृह्यतांदेविभक्ष्यभोज्यसमन्वितं षड्रसैरचितंदिव्यंघृते
नपरिपूरितं आर्द्रांपुष्करिणींसूर्यां० १३ जातवेदसे नमोदेव्यैपूर्णमालिन्यै श्रीरेतत्तेनैवेद्यंनमः मध्येपानीयं
उत्तरापोशानं पुनराचमनीयं कर्पूरचंदनोन्मिश्रंदिव्यगंधसमन्वितं करोद्वर्त्तनकंरम्यंगृहाणपरमेश्वरि जातवेदसेन
मोदेव्यै पिंगलायैनमः श्रीरेतत्तेकरोद्वर्त्तनकंनमः पूगीफलैः सकर्पूरैर्नागवल्लीदलैर्युतं कर्पूरचूर्णसहितंतांबूलंप्रति
गृह्यतां आर्द्रां चंद्रां १४ जातवेदसे नमोदेव्यै पिंगलायैनमः श्रीरेतत्ते तांबूलंनमः जातवेदसे नमोदेव्यै देव्यैनमः
श्रीरेतत्तेसुवर्णपुष्पंनमः इदंफलमयादेविस्थापितंपुरतस्तव तेनमेसुफलावाप्तिर्भवेज्जन्मनिजन्मनि जातवेदसे न
मोदेव्यै सिद्धिदायैनमः श्रीरेतत्तेफलंनमः त्वंचंद्रसूर्यरत्नानिविद्युदग्निस्त्वमेवहि नीराजनंमयादत्तंगृहाणपरमे
श्वरि तान्मआवह० १५ जातवेदसे०नमोदेव्यै यमुनादिनिवासिन्यैनमः श्रीरेतत्ते नीराजनंनमः गौरीमिमाय
जातवेदसे नमोदेव्यै प्रणोदेवी समस्तंश्रीसूक्तं नमोदेव्यै महालक्ष्म्यै महाकाल्यै महालक्ष्म्यै महास
रस्वत्यै श्रीरेतत्ते मंत्रपुष्पंनमः सर्वस्वरूपे जातवेदसे नमोदेव्यै महाकाल्यैनमः श्रीरेतानि प्रदक्षिणा
निनमः सर्वतःपाणिपादंते यःशुचिःप्रयतइत्यादिसमस्तं नमस्तेऽस्तुमहादेव्यै नमस्तेऽस्तुहरिप्रिये नमस्ते
स्तुजगद्धात्रिनमस्तेशिववल्लभे जातवेदसे नमोदेव्यै महामायायैनमः श्रीरेतानि चंदनानि नमः पद्मप्रि
ये यासापद्मासन यामातामधुकैटभप्रमथिनी मांपातुविश्वेश्वरी जातवेदसे नमोदेव्यै श्रीरतत्तेप्रार्थनानि

ततः श्रीसूक्तचंडीपाठलक्ष्मीहृदयादिकं पठित्वा गुह्यातिगुह्यगोप्त्रीत्वंइत्यादिना जपं समर्पयेत् इति

श्रीलक्ष्मीपूजाविधानम् ॥ श्रीसूक्तमाहात्म्यंविष्णुधर्मोत्तरे रामउवाच एकंमंत्रंसमाचक्ष्वदेवलक्ष्मीविवर्द्ध

नं प्रतिवेदंजगन्नाथयादोगणनृपात्मज पुष्करउवाच श्रीसूक्तंप्रतिवेदंचज्ञेयंलक्ष्मीविवर्द्धनं अस्मिंल्लोके

परेवापियथाकामंद्विजस्यतु रामउवाच प्रतिवेदंसमाचक्ष्वश्रीसूक्तंपुष्टिवर्द्धनं श्रीसूक्तस्यतथासर्वंफलंधर्मभृ

तांवर पुष्करउवाच हिरण्यवर्णांहरिणीमृचःपंचदशद्विज श्रीसूक्तंकथितंपुण्यमृग्वेदेपुष्टिवर्द्धनं रथेअक्षेषु

वाजेतिचतस्रस्तुतथाऋचः श्रीसूक्तंतुयजुर्वेदेकथितंपुष्टिवर्द्धनं आतीयंचतथासामसामवेदेप्रकीर्त्तितं श्रियंदातुमे

यिदेहिप्रोक्तमाथर्वणेतथा श्रीसूक्तंयोजपेद्भक्त्यातस्याऽलक्ष्मीर्विनश्यति जुहुयाद्यश्चधर्मज्ञहविष्येणविशेषतः श्रीसू

क्तेनतुपद्मानांघृताक्तानांभृगूत्तम अयुतंहोमयेद्यस्तुवह्नौभक्तियुतोनरः पद्महस्तद्वयालक्ष्मीर्नरंतमुपतिष्ठते दशायु

तंतुपद्मानांजुहुयाद्यस्तथानले नापैतितत्कुलाल्लक्ष्मीर्विष्णोर्वक्षस्थलाद्यथा घृताक्तानांतुबिल्वानांहुत्वारामायुतंतथा

बहुवित्तमवाप्नोतिसयावन्मनसेच्छति बिल्वानांलक्षहोमेनकुलंलक्ष्मीमुपाश्नुते पद्मानामपिबिल्वानांकोटिहोमंस

माचरेत् श्रद्दधानः समाप्नोतिदेवेंद्रत्वमपिध्रुवं संपूज्यदेवींवरदांयथावत्पद्मैः सितैर्वाकुसुमैस्तथान्यैः क्षीरेणधूपैः

परमान्नभक्ष्यैर्लक्ष्मीमवाप्नोतिविधानतश्च इतिविष्णुधर्मोत्तरे द्वितीयकांडेश्रीसूक्तविधानम् ॥ अथश्रीसूक्तं

ॐहिरण्यवर्णांहरिणींसुवर्णरजतस्रजां चंद्रांहिरण्मयींलक्ष्मींजातवेदोममावह १ तांमआवहजातवेदोलक्ष्मीमन

पगामिनीं यस्यांहिरण्यंविंदेयंगामश्वंपुरुषानहम् २ अश्वपूर्वांरथमध्यांहस्तिनादप्रमोदिनीं श्रियंदेवीमुपह्वये श्री

र्मादेवीजुषतां कांसोस्मितांहिरण्यप्राकारामार्द्रांज्वलंतींतृप्तांतर्पयंतीं पद्मेस्थितांपद्मवर्णांतामिहोपह्वयेश्रियं

चंद्रांप्रभासांयशसाज्वलंतींश्रियंलोकेदेवजुष्टामुदारां तांपद्मनेमिंशरणमहंप्रपद्ये अलक्ष्मीर्मेनश्यतां त्वांवृ

णोमि ६ आदित्यवर्णेतपसोधिजातोवनस्पतिस्तववृक्षोऽथबिल्वः तस्यफलानितपसानुदंतुमायाअंतरायाश्चबा
ह्यालक्ष्मीः ६ उपैतुमांदेवसखः कीर्त्तिश्चमणिनासह प्रादुर्भूतोऽस्मिराष्ट्रेस्मिन्कीर्त्तिमृद्धिंददातुमे ७ क्षुत्पि
पासामलाज्येष्ठामलक्ष्मींनाशयाम्यहं अभूतिमसमृद्धिंचसर्वांनिर्णुदमेगृहात् ८ गंधद्वारांदुराधर्षांनित्यपुष्टांक
रीषिणीं ईश्वरींसर्वभूतानांतामिहोपव्हयेश्रियम् ९ मनसःकाममाकूतिंवाचःसत्यमशीमहि पशूनांरूपमन्निस्य
मयिश्रीःश्रयतांयशः १० कर्दमेनप्रजाभूतामयिसंभ्रमकर्दम श्रियंवासयमेकुलेमातरंपद्ममालिनीं ११ आपः
सृजंतुस्निग्धानिचिक्लीतवसमेगृहे नित्यंदेवींमातरंश्रियंवासयमेकुले १२ आर्द्रांपुष्करिणींपुष्टिंसुवर्णांहेममालि
नीं सूर्य्यांहिरण्मयींलक्ष्मींजातवेदोममावह १३ आर्द्रांपुष्करिणींयष्टिंपिंगलांपद्ममालिनीं चंद्रांहिरण्मयींल
क्ष्मींजातवेदोममावह १४ तांम्मआवहजातवेदोलक्ष्मीमनपगामिनीं यस्यांहिरण्यंप्रभूतंगावोदास्योऽश्वान्विंदेयं
पुरुषानहम् १५ इतिश्रीसूक्तं गौरीर्मिमायसलिलानितक्षत्येकपदीद्विपदीसाचतुष्पदी अष्टापदीनवपदीबहू
पीसहस्राक्षरापरमेव्योमन् १६ प्रणोदेवीसरस्वतीवाजेभिर्वाजिनीवती धीनामवित्र्यवतु १७ यःशुचिःप्रय
तोभूत्वाजुहुयादाज्यमन्वहं श्रियःपंचदशर्चंस्यश्रीकामः सततंजपेत् १८ पद्माननेपद्मऊरूपद्माक्षिपद्मसंभवे
तन्मेभजस्वपद्माक्षियेनसौख्यंलभाम्यहम् १९ अश्वदायिचगोदायिधनदायिमहाधने धनंमेजुषतांदेवीसर्वका
मार्थसिद्धये २० पुत्रपौत्रंधनंधान्यंहस्त्यश्वाजगवंरथं प्रजानांभवतीमाताआयुष्मंतंकरोतुमां २१ चंद्राभांलक्ष्मी
माशानांसूर्याभांश्रियमीश्वरीं चंद्रसूर्याग्निसर्वाभांमहालक्ष्मीमुपास्महे २२ धनमग्निर्धनंवायुर्धनंसूर्योधनंवसुः
धनमिंद्रोबृहस्पतिर्वरुणोधनमश्नुते २३ वैनतेयसोमंपिबसोमंपिबतुवृत्रहा सोमंधनस्यसोमिनोमह्यंददातुसोमि
नी २४ नक्रोधोनचमात्सर्य्यंनलोभोनाशुभामतिःभवंतिकृतपुण्यानांश्रीसूक्तंजपतांसदा २५ वर्षंतुतेविभावरिदिवो

अश्वस्यविद्युतःरोहतिसर्ववीजानिन्यवब्रह्मद्विपोजहि २६ पद्मप्रियेपद्मिनिपद्महस्तेपद्मालयेपद्मदलायताक्षि विष्णु
प्रियेविश्वमनोऽनुकूलेत्वत्पादपद्मंमयिसंनिधत्स्व २७ यासापद्मासनस्थाविपुलकटितटीपद्मपत्रायताक्षी गंभीरा
वर्त्तनाभिःस्तनभरनमिताशुभ्रवस्त्रोत्तरीया लक्ष्मीर्दिव्यैर्गजेंद्रैर्मणिगणखचितैःस्नापिताहेमकुंभैर्नित्यंसापद्महस्ता
ममवसतुगृहेदिव्यमांगल्ययुक्ता २८ लक्ष्मींक्षीरसमुद्रराजतनयांश्रीरंगधामेश्वरीं दासीभूतसमस्तलोक
वनितांलोकैकदीपांकुराम् श्रीमन्मंदकटाक्षलब्धविभवब्रह्मेंद्रगंगाधरां तांत्रैलोक्यकुटुंबिनींसरसिजांवंदेमुकुंद
प्रियाम् २९ शुद्धलक्ष्मीर्मोक्षलक्ष्मीर्जयलक्ष्मीःसरस्वती श्रीलक्ष्मीर्वरलक्ष्मीश्चप्रसन्नावरदाभव ३० श्या
मांविचित्रांशुकरत्नभूपितांपद्मासनांतुंगपयोधरान्वितां इंदीवराक्षींसुखसारमंजरीं शुभांदधानांवसुधांभजा
महे ३१ श्रियेजातःश्रियआनिर्यायश्रियंवयोजारितृभ्योददाति श्रियंवसानाअमृतमायुर्भवंतिसत्यासमि
थावितद्रौश्रियएवैताच्छ्रियमादधाति संततमृजावपट्कृत्यंसंतत्यैसंधीयते प्रजयापशुभिर्यएवंवेद ३२
पुनर्गौरीमिमाय प्रणोदेवी ३३ यस्यस्मृत्याचनामोक्त्यातपोयज्ञक्रियादिषु न्यूनंसंपूर्णतांयातिसद्योवंदेतमच्यु
तम् ३४ मंत्रहीनंक्रियाहीनंभक्तिहीनंसुरेश्वरि यत्पूजितंमयादेविपरिपूर्णंतदस्तुमे ३५ ॥ इतिश्रीसूक्तपाठः ॥
सरसिजनयनेसरोजहस्तेधवलतरांशुकगंधमाल्यहस्ते भगवतिहरिवल्लभेप्रसीदत्रिभुवनभूतिकरिप्रसीदम
ह्यम् ३६ सौवर्णपद्मपद्मामलकमलकृतयुग्मशःपाणियुग्मे विभ्रंतीशोभयोद्ग्राहितजलधिजलोच्छन्नगात्रीविधात्री
बाहुद्वंद्ववराभयार्द्रहृदयाभक्तप्रियोल्लासिनी लक्ष्मीर्मेभवनेवसत्वनुदिनंचंद्राहिरण्मय्यपि ३७ ॥ अथावशिष्ट
माश्विनशुक्लपक्षकृत्यम् आश्विनशुक्लद्वितीयायांदानस्यानंतफलमुक्तंस्कांदे नारदीयेच आश्विनेमासिवैपुण्या
द्वितीयाशुक्लपक्षगा दानंप्रदत्तमेतस्यामनंतंफलमुच्यते आश्विनशुक्लतृतीयायामपिवृहद्गौरीव्रतमुक्तं नारदी

ये इपशुक्लतृतीयायांवृहद्गौरीव्रतंचरेत् पंचवर्पविधानेनपूर्वोक्तेनैवनारद आचार्यंपूजयेदंतेविप्रान्पंचधनादि भिः सुवासिनीःपंचपूज्यावस्त्रालंकारचंदनैः कंचुकैश्चैवताटंकैःकंठसूत्रैर्हरप्रिया वंशपात्राणिपंचैवसूत्रैः संवेष्टितानिच सिंदूरंजीरकंचैवसौभाग्यद्रव्यसंयुतं गोधूमपिष्टजातंचनवापूपफलादिकं वायनानिचपंचैवताभ्योद द्याद्यभोजयेत् अर्घ्यंदत्त्वावायनानिपश्चाद्भुंजीतवाग्यता तत्फलंधारयेत्कंठेसर्वकामसमृद्धये ततःप्रातःसमुत्थाय सालंकारासखीजनैः गीतवाद्ययुतानद्यांगौरींतांतुविसर्जयेत् आहूताऽसिमयाभद्रेपूजिताचयथाविधि ममसौभाग्यदानाययथेष्टंगम्यतांत्वया एवंकृत्वाव्रतंभक्त्याद्विजदेवीप्रसादतः भुक्त्वाभोगांस्तुदेहांतेगौरीलोकमवाप्नुयात् इदंव्रतमाश्विनशुक्लतृतीयायांप्रागुक्तंदेशाचारव्यवस्थयाविधेयम् ॥ आश्विनशुक्लचतुर्थीकपर्दिविनायकव्रतं नारदीये इपशुक्लचतुर्थ्यांतुकपर्दीशंविनायकं पौरुषेणचसूक्तेनपूजयेदुपचारकैः अकणान्मुष्टिगणितांस्तंडुलान्सकपर्दिकान् विप्रायवटवेदद्याद्गंधपुष्पार्चितायच तंडुलाविष्णुदैवत्याहरंदेवंसमाश्रिताः कपर्दीगणनाथो सौप्रीयतांतैःसमर्पितैः अथव्रतविधिः तिथ्यादिस्मृत्वाममचतुर्विधपुरुषार्थसिद्ध्यर्थं कपर्दीश्वरगणेशव्रतमहं करिष्ये मूलमंत्रेण करषडंगन्यासं कृत्वा पूजामारभेत् तत्रादौ पीठपूजा ॐनमोभगवतेसकलगुणात्मशक्तियुतायानंताययोगपीठायनमः अष्टदलकेसरेषु तीव्रायैनमः ज्वालिन्यैनमः गदायैनमः ॐनंदिन्यैनमः कामरूपिण्यैनमःउग्रायैनमः ॐतेजोवत्यैनमः ॐसत्यायैनमः ॐमध्येविघ्ननाशिन्यैनमः अथध्यानं एकदंतं महाकायंलंबोदरगजाननं विघ्ननाशकरंदेवंहेरंबंप्रणमाम्यहं इमांपूजांगृहाणेशकपर्दिगणनायक आगच्छागच्छ देवेश समागच्छामरार्चित विनायकनमस्तुभ्यमुमांगमलसंभव इमांमयाकृतांपूजांगृहाणसुरसत्तम सहस्रशीर्षेत्यावाहनं अलंकारसमायुक्तंमुक्तामणिविभूषितं स्वर्णसिंहासनंचारुप्रीत्यर्थंप्रतिगृह्यतां पुरुषएवेदमासनं

गौरीसूनोनमस्तेऽस्तुशंकरप्रियकारक भक्त्यापाद्यंमयादत्तंगृहाणप्रणतप्रिय एतावानितिपाद्यं व्रतमुद्दिश्यविघ्नेश
गंधपुष्पादिसंयुतं गृहाणार्घ्यंमयादत्तसर्वसिद्धिप्रदायक त्रिपादूर्ध्वेत्यर्घ्यं गणाधिपनमस्तुभ्यंगौरीसुतगजानन
गृहाणाचमनीयंत्वसर्वसिद्धिप्रदायक तस्माद्विराडित्याचमनं अनाथनाथसर्वज्ञगीर्वाणपतिपूजित स्नानंपंचामृतं
देवगृहाणगणनायक आप्यायस्व- दधिक्राव्णो. घृतवती- मधुवाता. स्वादुपवस्वेति- पंचामृतस्नानं- गंगाजल
समायुक्तमानीतंकृपयामम स्नानंस्वीकुरुदेवेशकपर्दिगणनायक यत्पुरुषेणेतिस्नान. - हरिद्रावस्त्रद्वयंदेवदेवांगवसनो
पमं भक्त्यादत्तंगृहाणेशलंबोदरहरात्मज तंयज्ञमितिवस्त्रं- नानालंकारसयुक्तंनानारत्नविभूषितं अनेक
दिव्याभरणंप्रीत्यर्थंप्रतिगृह्यतां इत्याभरणं राजतंब्रह्मसूत्रंचकांचनचोत्तरीयक - भालचंद्रनमस्तुभ्य- गृहा
णवरदोभव तस्माद्यज्ञादितियज्ञोपवीतं. गंधकर्पूरसंयुक्तंदिव्यचंदनमुत्तमं विलेपनंसुरश्रेष्ठ प्रीत्यर्थं
प्रतिगृह्यतां ॥ तस्माद्यज्ञात्सर्वेतिगंधं- अक्षतान्धवलान्देव सिद्धगंधर्वपूजित भक्त्यादत्तान्गृहाणेमा
न्सर्वसिद्धिप्रदोभव इत्यक्षताः सुगंधीनिचपुष्पाणिवरसिद्धिप्रदायक कपर्दिगणनाथायश्वेतपुष्पंददाम्यहं
तस्मादश्वेतिपुष्पं- अथांगपूजा कपर्दिगणनाथायनमः पादौपूजयामि गणेशायनमः जानुनी पूजयामि
गणनाथायनमः ऊरूपूजयामि गणक्रीडायनमः कटिंपूजयामि वक्रतुंडायनमः हृदयंपूजयामि लंबोदरायनमः
कंठपूजयामि गजाननायनमः स्कंधौपूजयामि हेरंबायनमः हस्तौपूजयामि विकटायनमः मुखं पूजयामि
विघ्नराजायनमः नेत्रेपूजयामि धूम्रवर्णायनमः शिरःपूजयामि कपर्दिनेनमः सर्वांगंपूजयामि तत आवरण
पूजामारभेत् गांहृदयानमः गींशिरसेस्वाहा- गूंशिखायैवषट् गैंकवचायहुं गौंनेत्रत्रयायवौषट् गःअस्त्राय
फट् इतिप्रथमावरण १ ब्राह्म्यैनमः माहेश्वर्यैनमः कौमार्यैनमः वैष्णव्यैनमः वाराह्यै- इंद्राण्यै चामुंडायै-

महालक्ष्म्यैनमः इतिद्वितीयावरणं २ इंद्रायनमः अग्नयेनमः यमाय. निर्ऋतये. वरुणाय. वायवे- कुबेराय. ईशा
नाय. अनंताय- ब्रह्मणेनमः इतितृतीयावरणं ३ वज्रायनमः शक्तये. खड्गाय. पाशाय.अंकुशाय- गदायै- त्रि
शूलाय- चक्राय. पद्मायनमः इतिचतुर्थावरणं ४ दशांगंगुग्गुलंधूपंचंदनागुरुसंयुतं उमासुतनमस्तुभ्यंगृहाण
वरदोभव यत्पुरुषंव्यदधुरितिधूपं- गृहाणमंगलंदेवघृतवर्तिसमान्वितं दीपंज्ञानप्रदंचारुरुद्रप्रियनमोऽस्तुते ब्राह्म
णोस्येतिदीपं.अन्नचतुर्विधंस्वादुरसैःषड्भिःसमन्वितंभक्ष्यभोज्यसमायुक्तंनैवेद्यंप्रतिगृह्यतां चंद्रमामनसइतिनैवेद्यं
इदंफलंमयादेवस्थापितंपुरतस्तव तेनमेसुफलावाप्तिर्भवेज्जन्मनिजन्मनि इतिफलं पूगीफलसमायुक्तंनागवल्ली
दलैर्युतं चूर्णकर्पूरसंयुक्तंगृहाणगणनायक नाभ्याआसीदितितांबूलं- हिरण्यगर्भगर्भस्थहेमबीजंविभावसोः अनंत
पुण्यफलदमतःशांतिंप्रयच्छमे सप्तास्यासन्नितिदक्षिणा. गणाधिपनमस्तेऽस्तुनमस्तेस्तुगजानन लंबोदरनमस्ते
स्तुनमस्तेस्त्वीप्सितप्रदयज्ञेनयज्ञेतिमंत्रपुष्पांजलिः प्रदक्षिणंतुदेवेशसर्वकार्येषुसर्वदा कपर्दिगणनाथस्त्वमीप्सि
तार्थप्रदायकइति प्रदक्षिणा नमस्करोमिदेवेशसर्वविघ्नहरोभव शीघ्रंममवरंदेहि परत्रचपरांगतिं इतिनमस्कार.अथ
ब्रह्मचारिपूजा अकणान्मुष्टिगणितांस्तंडुलान्सवराटिकान् विप्रायवटवेदद्याद्गंधपुष्पार्चितायच तंडुलावैश्वदैवत्याः
पाकेनानेनशोभनाः कपर्दिगणनाथोऽसौप्रीयतांतंडुलैःसदा ततःकथांश्रुत्वाविसर्जयेत् अथकथा कदाचिदुपविष्टश्च
पार्वत्यासहशंकरः इतिप्राहप्रियांतांकिंद्यूतेच्छारतिरस्तितेपणःप्रकल्पनीयोऽसौपश्चाद्द्यूतेप्रवर्ततां दुरोदरमिषाज्ज्ञा
तुंवांछितंप्रत्युवाचसा ममापितस्मिन्सास्त्येवयत्त्वयादीयतेपणः एतच्छ्रुत्वाशिवायास्तुमहादेवउवाचतां तवाकिंकि
मभीष्टंतुदास्यामिपरमेश्वरि लोकत्रयंचयाचस्वकिमन्यैर्वचनैर्वृथा उमोवाचपृच्छामिपश्चादेतन्मेदातव्यमितिनोच्य
तेयदिज्ञात्वातदानींतुविश्वासोनास्तिमेत्वयि वाक्यमेवंविधंश्रुत्वाशर्वःप्रोवाचतामुमां नविश्वासयितुंकेनशक्यसे

किंपुनर्मया सोल्लुंठनेनार्किदेविद्यूतेच्छास्तितवैवर्चेत् पणःप्रकल्प्यक्रियतांपणेतिशम्यहंसदा भावंसंचिंत्यपार्व
त्याःपणमाकल्प्ययत्नतः त्रिशूलंत्रिदशान्सर्वान्साक्ष्यार्थंचदुरोदरे तास्मिन्कर्मणितंजित्वापणमप्यग्रहीच्छिवा
एवंडमरुकादीनितान्यथाप्यजयत्पृथक् दीनोभूत्वामहादेवोभवानीमब्रवीदिति शार्दूलचर्मतन्मह्यंप्रयच्छगिरिजे
मम उमोवाच नचैवंवक्तुमुचितंकिंदेवःप्रीतिमानिह दास्यामिसातिकिंपृष्टेसर्वंस्मरसिकिंनहि अ वेचिंत्यब्रवीपित्वंज
गदीशकृपानिधे इतिकृत्वाकृतपणोदेवकोऽन्योयथामया आद्वादशदिनदेवनकरिष्यामिभाषणं तथेत्युक्त्वामहादेव
स्तत्क्षणाच्चतिरोदधे रक्षरक्षकगच्छामिकिंजीवनमतःपरं इतिसंचिंत्यसान्वेष्टुमुद्यानंप्रत्यपद्यत गिरिजातत्रव
निताचृंददृष्ट्वाऽब्रवीदिदं किमर्थमागताःसर्वाःकिमेतत्क्रियतेऽधुना कपर्दिगणनाथस्यव्रतंकर्तुमिहागताः पूजैषा
तस्यचेदानीमस्माभिःक्रियतेतथा किमर्थंतुव्रतंनाथ्योयुष्माभिःक्रियतेवने फलमस्त्यथवानास्तिपार्वतीप्राहताः
प्रति प्रष्टव्यंकिंत्वयादेविनरैर्नारीभिरंबिके अभीष्टसिद्धिरस्मात्तुलभ्यतेभुवनत्रये उमोवाच मत्तःकुपि
त्वागतवान्निष्कृपस्तुमहेश्वरः तस्यसदर्शनायैवतत्करिष्येव्रतोत्तमं व्रतस्यैतस्यकिंदानंविधानंकीदृशंमम सर्वं
विचिंत्यमनसाकथयध्व सुरांगनाः कालोविधानंदानंचव्रतस्यास्यफलानिच तत्सर्वंसावधानेनवक्ष्यामःशृणु
पार्वति स्त्रियऊचुः मौढ्यादिदोषरहितेचतुर्थ्यांभानुवासरे मासेकार्यंव्रतंसम्यग्गणेशार्पितमानसैः तैलतां
बूलभोगादीन्वर्जयित्वाशिवप्रिये मंदवारेचभुंजीयादेकवारंमितंतथा प्रातःकालेशुचिर्भूत्वास्नानंकुर्याद्विधानतः
नद्यांतडागेकूपेवाशुद्धैःशुक्लतिलैःसह संध्यादिकंयथान्यायंसर्वंनिर्वर्त्ययत्नतः अर्चनागारमासाद्यगोमयेनोप
लिप्यच गोचर्ममात्रंतन्मध्येकुर्याद्गंधेनमंडलं तन्मध्येऽष्टदलंपद्मंतन्मध्येगणनायकं पूजयेत्स्वच्छकुसुमैर्हरि
द्रामिश्रिताक्षतैः गांगींगूंगैंगौंगःअंगन्यासंकृत्वा ततःपरं मंत्रेणानेनकुसुमैर्देवमावाह्यनिःक्षिपेत् अथवा

गणनाथस्यप्रतिमामेवपूजयेत् ततस्तद्गतचित्तातुध्यानकुर्याद्विधानतः ॥ एकदंतंमहाकायंलंबोदरगजाननं
विघ्ननाशकरंदेवंहेरंबंप्रणमाम्यहं इमांपूजांगृहाणेशकपर्दिगणनायक आगच्छेतित्रिरुच्चार्यकुर्यादावाहना
दिकं तस्त्रकाशकैर्मंत्रैर्गंधपुष्पाक्षताभिः इंद्रादिलोकपालांश्चपूजयेद्देवसन्निधौ लंबोदरनमस्तेऽस्तुनमस्तेचां
बिकासुत एकदंतनमस्तेऽस्तुनमस्तेऽस्त्वीप्सितप्रद कपर्दिगणनाथस्यसर्वसंपत्प्रदायिनः पूजाप्रकारःकथि
तस्तवैतावानशुचिस्मिते अकणान्मुष्टिगणितान्हविष्यव्रीहितंडुलान् ॥ स्वच्छान्यत्नेनसंमृज्यचूर्णीकुर्या
न्महेश्वरि शिवेतुचूर्णेप्रथमेभानुवारेऽर्धचंद्रवत् कुर्याद्द्वितीयंसंपूर्णंचंद्रवत्पिष्टकाष्टकैः तृतीयेपायसान्नंचदद्याद
न्नंचतुर्थके आनीयाष्टांशकंसम्यग्देवसंपूज्यभक्तितः कल्पितान्नानिविधिवद्दियंतेयानियानिच तेपांतेषामष्ट
मांशंतस्मैसम्यक्समर्पयेत् ततःशुद्धायवटवेदद्यादेकांवराटिकां ॥ पुष्पान्वितास्तंदुलांश्चभुंजीयाद्ग्राससप्तकं य
त्कानयंतेयेभक्त्यापूजांतेप्राप्नुवंतिहि इत्युक्तस्ताभवानींतुस्त्रियोविगतकल्मषाः तासातद्वचनंश्रुत्वातदोमाप्यकराद्व्र
तं ततःक्षणाद्विविश्वेशःप्रत्यक्षंसमजायत त्रिलोकनाथदेवेशकरुणाकरशंकर दीनामनन्यगतिकांभक्तवत्सल
पाहिमां तुष्टश्चशंकरःप्राहकिमेतद्वैत्वयाकृत कपर्दिगणनाथस्यमाहात्म्यात्किंनसिद्ध्यति उमोवाच व्रतस्यै
तस्यमाहात्म्यज्ञातंचभवतास्वय उद्दिश्यागमनंविष्णोरकरोत्तद्व्रतंशिवः तदाचगरुडारूढःसमागम्यैनमब्रवीत्
मदागमननिमित्तंहिकिंकृतंशंकरत्वया ॥ ममापिज्ञापनीयंतदित्युक्तोऽज्ञापयच्छिवः अथैतदकरोद्विष्णुरुद्दिश्यागमनं
विधेः आगतश्चविधिःशीघ्रंममाज्ञापयमाधव प्रयोजननास्तिविधेत्वदागमनकारणे एकदंतव्रतंत्वेतद्भवत्ये
वनसंशयः इंद्रागमनमुद्दिश्यतदानींतेनतत्कृत ॥ आगत्यसहसाप्राहममाज्ञापयविश्वसृक् हेरंबव्रतमाहात्म्यंद्र
ष्टुमेवकृतंमया ममापिज्ञापनीयंतदित्युक्तोविधिनोदितं विक्रमादित्यमुद्दिश्यवज्रीतदकरोद्व्रतं आगत्याहमनुष्यस्त्व

मित्रौमत्तःकिमीप्सितं कपर्दिहस्तिवदनव्रतमाहात्म्यमीदृशं इतिज्ञातंममाभीष्टमेतल्लब्धंतदाऽब्रवीत् विधानंतस्यमा
हात्म्यंज्ञापनीयंत्वयेतिमेपप्रच्छाविक्रमादित्यंप्राहतस्मैपुरंदरःपुरंदरमुखाद्ज्ञात्वातत्सर्वंस्वपुरींप्रतिप्रहृष्टःप्रययौरा
जापराक्रमपरायणः कपर्दीशव्रतंकृत्वामाहिष्याःपुरतोऽब्रवीत् जेष्यामिसकलान्शत्रून्प्राप्तमेवंमहाव्रतंतस्यव्रतस्य
किंदानमितिसाप्राहविक्रमंप्रत्युवाचप्रियामर्कोदद्यादेकंवराटकं एवंचेत्तन्नकर्त्तव्यंमद्गेहेयत्रकुत्रचित् इत्यादिदोष
णादाशुकुष्ठव्याधिमवापसानस्थातव्यंत्वयात्रेतिसर्वराज्यंविनश्यति अर्कस्यवचनंश्रुत्वाऋष्याश्रममवापसा परि
चर्यावशात्तुष्टास्तस्याःसर्वेमुनीश्वराः निश्चित्ययोगमार्गेणसर्वेतामब्रुवन्सतीं कपर्दीशव्रताभावादेवंप्राप्तंत्वयेत्युत कु
रुष्वेतद्व्रतंसम्यक्सर्वसिद्धिर्भविष्यति ऋषीणामाज्ञयाकृत्वाकपर्दीशव्रतंमहत् तदानींराजमहिषीदिव्यदेहमवाप
सा एतस्मिन्नंतरेकालेभवान्यासहशंकरः द्रष्टुंययौवृषारूढोभुवनानिचतुर्दश मध्यमार्गेद्विजेंद्रस्यरोदनंभयवर्द्धनं
श्रुत्वाब्राह्मणमारोदीःकिमर्थंतवरोदनं नाकिमप्यस्तिमेदेवदारिद्र्यादेवकेवलात् एवंयदिभवेद्विप्रकपर्दीशव्रतंकुरु ए
तत्कर्तुंव्रतंदेवसामर्थ्यंनास्तिमेऽधुना विक्रमार्कपुरेसर्वंवैश्योदास्यातितत्कुरु कपर्दीशव्रतेनैवमित्रत्वंप्राप्स्यसिध्रुवं
दारिद्र्यमोचनंसम्यग्भविष्यतिनसंशयः गृहंप्रतिसमागच्छगृहीत्वातंडुलान्द्विज वैश्याद्गृहीत्वातत्सर्वंतदानीमक
रोद्व्रतं तस्मिन्नर्कपुरेविप्रस्तन्मंत्रित्वमवाप्तवान् आज्ञापयत्कपर्दीशव्रतंवैश्यस्यतत्क्षणात् अकरोत्तत्सुताराजाविक्र
मःपतिरस्त्विति व्रतप्रभावादादित्यउपयेमेविशःसुतां अनेनैवविवाहेनपरांप्रीतिमवापसः एवमंतरितेकालेमृगया
र्थंप्रविश्यसः गहनंक्षुत्तृषार्त्तःसन्ययौमुनिवराश्रमं उपचारैःश्रमंनीत्वातेषामर्कोमनोरमां रमणीमाश्रमेत
स्मिन्दर्शयामासविक्रमः इतिपृच्छन्नृपान्सर्वान्दातव्यैषाममांगना तवेयंमहिषीत्युक्त्वानयेत्येनांसमर्पयन्
सैमंमहिष्यारत्नपुरींदिव्यनारीनरैर्युतां हृष्टःसन्विक्रमादित्यःपुरुषान्प्राहभूपतिः कपर्दिगणनाथस्यव्रतंकृत्वास्त्रि

यासहं अजयद्विक्रमादित्यःसकलान्शत्रुमंडलान् गणनाथव्रतेनैवपुत्रपौत्रवृन्श्वसः धनधान्यादिसंपन्नःसुखेन्यवसद्भुवि एतद्व्रतंतुकुर्वंतियेकेचनविधानतः चतुरःपुरुषार्थांश्चनियतंप्राप्नुवंतिहि हयमेधस्यविघ्नेतुसंजाते सगरःपुरा एतदेवव्रतंकृत्वापुनरश्वंसलब्धवान् इमांकथांपंचवारप्रथमेभानुवासरे द्वितीयेचतृतीयेच श्रद्धयाशृणुयाद्व्रती एकार्द्धमेतदेकोनाशीतिश्लोकप्रकाशिनीं संक्षिप्तैरन्यथाकृत्वागतिंयातियथेप्सिताम्

॥ इतिस्कांदेकपार्देविनायकचतुर्थीव्रतम् ॥

अथाश्विनशुक्लपंचम्यामुपांगललिताव्रतं नारदीये आश्विनेशुक्लपंचम्यामुपांगललिताव्रतं तस्यांस्वर्णमयींमूर्तिंशक्त्यानिर्मायनारद उपचारैःषोडशभिःपूजयेत्तांविधानतः पक्वान्नफलसंयुक्तंसघृतंदक्षिणान्वितं द्विजवर्यायदातव्यंव्रतसंपूर्तिहेतवे सवाहनाशक्तियुतावरदापूजितामया मातर्मामनुगृह्याथगम्यतांनिजमंदिरमिति दाक्षिणात्यशिष्टाचारएवमानं पूजैवप्रधानमिति तत्पूजयानिजगृहेपरामृद्धिमवाप्स्यसीतिकथायांपूजायाः फलसंबंधात् फलवत्सन्निधानफलंतदंगमितिन्यायेनजागरणवायनदानवदकादिभक्षणादेस्तदंगत्वात् नच पूजनं मध्याह्नव्यापिन्यांकार्यं पूजाव्रतेषुसर्वेषुमध्याह्नव्यापिनीतिथिरितिमाधवीयेहारीतोक्तेः द्विनद्वयेतद्व्याप्तावव्याप्तौ युग्माग्नियुगभूतानामितिवाक्यात् एतेनजागरणमंगमुक्त्वाजागरणंनक्तेचंद्रार्घ्यव्रतेतथा ताराव्रतेषुसर्वे योगोविशिष्यते इतिहेमाद्रिलिखितवचनाद्रात्रिव्यापिनीग्राह्येति कस्यचिदुक्तिरुपेक्षणीया अंगानुरोधेन पंचस्यकाप्यदृष्टत्वात्वचनंतुजागरणप्रधानकेसावकाशमिति अथव्रतविधिः आचम्य प्राणानायम्य मासपक्षाद्युल्लिख्यपुत्रपौत्रधनवृद्धिविद्यारोगनिवृत्तिसुखभोगविजयपुष्ट्यादिकामः स्त्रीत्वऽवैधव्यसौभाग्यादिकामा उपांगललिताप्रीत्यर्थंयथामिलितोपचारैरुपांगललिताव्रतेतत्पूजनमहंकरिष्ये इतिसंकल्प्यपूजांकुर्यात्अथपूजा

विधानंचकुर्य्यादेकाग्रमानसः सौवर्णीप्रतिमांकृत्वामंत्रैःशक्त्याप्रपूजयेत् ध्यानम् नीलकौशेयवसनांहेमाभां
कमलासनां भक्तानांवरदांनित्यंललितांचिंतयाम्यहं निजासनेस्वपुत्रैश्चसहितेभक्तवत्सले उपांगललितेमा
तरेहिमेव्रतकर्मणि हिरण्यवर्णामित्यावाहनं ॥ आगच्छललितेदेविनानामणिगणार्चिते अनेकशक्तिसंयुक्तेआ
सनंप्रतिगृह्यतां ताम्मआवहेत्यासनं गंगादिसर्वतीर्थेभ्योमयाप्रार्थनयाहृतं तोयमेतत्सुखस्पर्शंपाद्यार्थंप्रति
गृह्यतां अश्वपूर्णामितिपाद्यं निधानंसर्वरत्नानांत्वमनर्घ्यगुणाश्रया तथाविभक्त्याललितेगृहाणार्घ्यंनमोऽस्तु
ते कांस्योस्मितामित्यर्घ्यं पाटलोशीरकर्पूरसुरभिस्वादुशीतलं तोयमाचमनीयार्थंललितेप्रतिगृह्यतां चं
द्रांप्रभासामित्याचमनं पंचामृतंमयानीतंपयोदधिघृतंमधु शर्करामधुसंयुक्तंस्नानार्थंदेविगृह्यतां पंचमंत्रैः पं
चामृतं मंदाकिन्याःसमानीतंहेमांभोरुहवासितं स्नानायतेमयाभक्त्यागांगंस्वीक्रियतांजलं आदित्यवर्णेति
स्नानं सर्वभूषाधिकेसौम्येलोकलज्जानिवारणे मयोपपादितेतुभ्यंवाससीप्रतिगृह्यतां मलयाचलसंभूतंनानाप
न्नगरक्षितं शीतलंबहुलामोदंचंदनंप्रतिगृह्यतां उपैतुमांदेवसखेतिगंधं अक्षतानरविंदाक्षिकुंकुमादिभिरंजि
तान् गृहाणललितेदेविप्रसीदपरमेश्वरि क्षुत्पिपासामित्यक्षताः मिलत्परिमलामोदमत्तालिकुलसंकुलं आ
नंदिनंदनोद्यानपुष्पंतेललितेनमः कर्दमेनप्रजेतिपुष्पं गंधसारसमुद्भूतंपृथुवस्तुसमुद्भवं सुरासुरनरानंदि
धूपंदेविगृहाणमे आपःसृजंत्वितिधूपं मार्त्तंडमंडलाखंडचंद्रबिंबाग्नितेजसां निधानंदेविदीपोयंनिर्मितस्तवभ
क्तितः आर्द्रांपुःपुष्टिइतिदीपः देवतालयपाताळभूतलाधारधान्यजं षोडशाकारसंभारंनैवेद्यंललितेनमः आर्द्रां
पुष्करिणीं चंद्रामितिनैवेद्यं स्नानादिकंविधायाथयतःशुद्धिरवाप्यते एतदाचमनीयंमेललितेदेवितेनमः इत्याच
मनं पातालतलसंभूतंवदनांभोजभूषणं नानागुणसमाकीर्णंतांबूलंदेवितेनमः इतितांबूलं हिरण्यगर्भगर्भस्थ

यासहे अजयद्विक्रमादित्यःसकलान्शत्रुमंडलान् गणनाथव्रतेनैवपुत्रपौत्रवृतश्चसः धनधान्यादिसंपन्नःसुखे
नन्यवसद्भुवि एतद्व्रतंतुकुर्वीतयेकेचनविधानतः चतुरःपुरुषार्थांश्चनियतप्राप्नुवंतिहि हयमेधस्यविघ्नेतुसंजाते
सगरःपुरा एतदेवव्रतंकृत्वापुनरश्वंसलब्धवान् इमांकथांपंचवारप्रथमेभानुवासरे द्वितीयेचतृतीयेच
श्रद्धयाशृणुयाद्व्रती एकार्द्धमेतदेकोनाशीतिश्लोकप्रकाशिनीं संक्षिप्तैरन्यथाकृत्वागतिंयातियथेप्सिताम्

॥ इतिस्कांदेकपार्देविनायकचतुर्थीव्रतम् ॥

अथाश्विनशुक्लपंचम्यामुपांगललिताव्रतं नारदीये आश्विनेशुक्लपंचम्यामुपांगललिताव्रतं तस्यांस्वर्णमयींमू
र्त्तिंशक्त्यानिर्मायनारद उपचारैःषोडशभिःपूजयेत्तांविधानतः पक्वान्नफलसंयुक्तसघृतंदक्षिणान्वितं द्विजव
र्यायदातव्यंव्रतसंपूर्त्तिहेतवे सवाहनाशक्तियुतावरदापूजितामया मातर्मामनुगृह्याथगम्यतांनिजमंदिरमिति
अत्रदाक्षिणात्यशिष्टाचारएवमानंपूजैवप्रधानमिति तत्पूजयानिजगृहेपरामृद्धिमवाप्स्यसीतिकथायांपूजायाः फ
लसंबंधात् फलवत्सन्निधानफलंतदंगमितिन्यायेनजागरणवायनदानवटकादिभक्षणादेस्तदंगत्वात् नच पूजनं
मध्याह्नव्यापिन्यांकार्यं पूजाव्रतेषुसर्वेषुमध्याह्नव्यापिनीतिथिरितिमाधवीयेहारीतोक्तेः दिनद्वयेतद्व्याप्तावव्याप्तौ
वापूर्वायुग्माग्नियुगभूतानामितिवाक्यात् एतेनजागरणमंगंमुख्यंवाजागरणंनक्तेचंद्रार्घ्येव्रतेतथा ताराव्रतेषुसर्वे
पुरात्रियोगोविशिष्यते इतिहेमाद्रिलिखितवचनाद्रात्रिव्यापिनीग्राह्येति कस्यचिदुक्तिरुपेक्षणीया अंगानुरोधेन
निर्णयस्यक्वाप्यदृष्टत्वात्वचनंतुजागरणप्रधानकेसावकाशमिति अथव्रतविधिः आचम्य प्राणानायम्य मा
सपक्षाद्युल्लिख्यपुत्रपौत्रधनवृद्धिविद्यारोगनिवृत्तिसुखभोगविजयपुष्ट्यादिकामः स्त्रीत्वऽवैधव्यसौभाग्यादिकामा
उपांगललिताप्रीत्यर्थंयथामिलितोपचारैरुपांगललिताव्रतेतत्पूजनमहंकरिष्ये इतिसंकल्प्यपूजांकुर्यात्अथपूजा

निर्गच्छतंममगृहादित्याहपरुषंवचः तौतद्वचोभिनिर्विण्णौबालौ
सतावूचेगतंद्रव्यंयुवांकेनप्रतारितौ यावोदेशांतरंयत्रस्वजनोनास्तिकश्चन अना
श्रीपतिगोपती बभाषतुर्मिथःकष्टंधिगहोपितृहीनता समतिक्रम्यययतुर्विशालां
भाण्यैवसुहृदोजग्मतुर्दिशमुत्तरां भिक्षाचारौबहून्देशान्वनानिसरितोगिरीन्
नामतत्पुरीं कासारमीक्षांचक्रातेततोऽस्याःसन्निधौशुभं पुंडरीकवनाकीर्णंरक्तसंध्याविभूषितं संध्याभ्रक
पिशचारुयथातारकितंनभः आतौपथिगतौबालौक्षणंविश्रम्यतत्तटे आचम्यशिशिरंतोयंसस्नतुश्चयथा
विधि गताध्वखेदौविश्रम्यपुरींप्राविशतांततः वीथीचतुष्पथयुतांचारुगोपुरमंडितां देवतागाररुचिरासौधरा
जिविराजितां नानावीथीरतिक्रम्यविप्रावासमवापतुः कस्यचित्वथविप्रस्यक्षुत्पिपासार्दितौगृह ईयतुर्नरदे
वांतेउपविष्टौश्रमातुरौ स्वामीततोऽस्यगेहस्यविवेकइतिविश्रुतः आयातौवैश्वदेवांतेसददर्शातिथीहितौ अना
पृच्छ्य तयोःशीलंतथाचकुलनामनी ऋषिवत्पूजयामासस्मरन्धर्मसनातनं अतिथीभोजयामाससदन्नंसहचात्म
ना तौब्रह्मचारिणौविप्रौसपर्यांतांविलोक्यच देशबंधुपरित्यागखेदमुक्तौबभूवतुः अथापृच्छत्कृपालुस्तौको
युवांकुतआगतौ किमर्थमल्पवयसौनिर्गतौस्वगृहादिति तद्विवेकस्यवचनमाकर्ण्यश्रीपतिस्तदा आनुपूर्वेण
सकलवृत्तांतसमभाषत पितृहीनौचतौज्ञात्वात्यक्तौबंधुजनेनच आश्वास्यस्थापयामासस्वगृहेबहुवासरं अच
क्रमेऽथशिष्यैश्चसहाध्यापयितुंश्रुतिं बभूवतुश्चतौबालौगुरुशुश्रूषणेरतौ गुरोर्गेहेन्यवसतामागताविमलाशर
त् फुल्लपद्मविशालाक्षीप्रसन्नेंदुशुभानना तस्यांसशिष्यमाचार्यंचरंतंव्रतमुत्तमं पप्रच्छतुर्भोःकिमिदमावाभ्याम
पिकथ्यतां उपागलल्लितादेव्याव्रतंदेवापिपूजितं सर्वकामकरन्दृणामस्माभि.समुपास्यते विद्याकामेनकर्त
व्यंतथैवधनकाम्यया सुतार्थिनाचकर्तव्यंव्रतमेतदनुत्तमं विद्याकामौचतौबालौव्रतमाचेरतुर्मुदा भक्तितोगुर्वनुज्ञा

मितिदक्षिणा अत्रपुष्पांजल्यंतेऽष्टचत्वारिंशत्परिमितान्दूर्वांकुरान्हस्तेनादाय वहुप्ररोहपूर्वेयंसंततम
मृतालिका यथेयंललितेदूर्वातथामेस्युर्मनोरथाःइतिमंत्रेणसमर्पयेत् प्रदक्षिणनमस्कारान्शक्तितश्चसमाचरेत्
अथवायनमादायवटकोदुवरादिभिः कइत्यादिकमंत्रेण कइदं कोदादित्यादि आचार्य्यायनिवेदयेत् प
क्वान्नफलसंयुक्तंसघृतंदक्षिणान्वितं द्विजवर्य्यायदास्यामिव्रतसपूर्तिहेतवे उपांगललितादेव्यात्र
तसंपूर्तिकारक वायनद्विजवर्य्यायसहिरण्यंददाम्यह इतिवायनमंत्रः ततःकथांसमाकर्ण्यवाचकान्पंचसंख्यया
स्वयमेवतदेयान्नंवाग्यतःसहवांधवैः रात्रौजागरणंकुर्य्याद्गीतवादित्रमंगलैः प्रभातेपूजयेद्देवींततः कुर्य्याद्विसर्ज
न सवाहनाशक्तियुक्तावरदापूजितामया मातर्मामनुगृह्याथयथेष्टंगच्छमंदिरं इतिपूजा अथकथा कैलास
शिखरेरम्येसुखासीनंषडानन कथयंतकथांदिव्यामिदमूचुर्महर्षयः ऋषयऊचुः महासेनमहादेवनंदनानंतविक्रम
आख्यानानिसुपुण्यानिश्रुतानित्वत्प्रसादतः कथास्त्वद्वदनाद्वेवप्रसृताभूरिभूनयः नतृप्तिमाधिगच्छामःपायंपायंसु
धामिव शुश्रूषवोवयंदेव्यान्नंतत्कथयस्वनः मनोभिलषितार्थायासिद्धिर्यास्मिन्कृतेभवेत् स्कंदउवाच साधुपृष्ट
महादेव्नामाहात्म्यमुनिपुंगवाः तस्मात्सर्वविधानेनतच्छृणुध्वजगाद्वितं भृगुक्षेत्रेकिलपुराविप्रोभूद्गौतमाभिधः
श्रुतिस्मृतिपुराणज्ञोधनीचवहुबांधवः अनपत्यस्यतस्याथजज्ञातेजरतःसुतौ श्रीपतिर्गोपतिश्चैवनामनीविदधे
तयोःअचिरेणैवकालेनसपंचत्वमगाद्द्विजः तौतुबालौधनंवधून्हित्वासाधर्मचारिणी सतीविश्वेशदहनंस्वयाता
पतिनासह अथतद्बांधवाःसर्वेहाकष्टमितिचुक्रुशुः निंदंतोदुःखिताश्चक्रुस्तत्क्रियांपारलौकिकीं पितृव्यस्तादिनेष्वेव
सर्वंचहृतवान्धनं अथतस्यसपत्नोऽभूद्राजासतुगृहंधनं आक्रोशंतौचतौगेहंनिजमानोयसंपदः नास्तिचक्रे
धनंसर्वंताभ्यांकिंचिन्नवेददौ ततोमौंजीधरौवालौबंधुभिःकथितंवसु ययाचतुःपितृव्यंतदेहिनोद्रविणंहितत्

तस्यशनैर्धनं अकिंचनोगतश्चितांभार्यंयाश्वासितस्तदा तवभ्रातृगृहेविप्राभुंजतेबहवःसदा गच्छावोऽनुदिनंका
ततत्रभोक्तुमुभावपि एवंभोजनवेलायामागत्यागत्यतद्गृहं भुंजन्भुंजन्निजगृहंगतौतावनुवासरं कदाचिदाग
तोयावद्गोपतिर्भार्ययासह उपविष्टेषुविप्रेषुभोक्तुनाविंददासनं अथान्नराशेरभ्याशेभोजनायक्षुधातुरः उपवि
ष्टःश्रीपतेश्चभार्ययासनिवारितः अस्मादुत्तिष्ठवेतूर्णंत्वमुत्तिष्ठकरिष्यसि तिष्ठतिष्ठक्षणंचैवपश्चाद्भुंक्ष्वेतिसाब्रवीत्
गोपतिःकांतयादृष्टस्ततोविमनसावुभौ अभुक्त्वाचैवनिष्क्रांतौजग्मतुर्निजमंदिरं ततःस्वजायांश्रोवाचानिज
मार्गमचिंतयत् अत्रावयोःसमंवित्तंसंविभक्तमपिप्रिये दुर्गतोऽहंधनोन्मत्तःश्रूयतामत्रकारणं पुरावाभ्यांगुरुकु
लेव्रतमाचरितंशुभम् उपांगललितादेव्याविद्यादिसकलंततः प्राप्तंमयातत्सकलंपरित्यक्तंप्रमादतः ज्येष्ठआ
चरतेनित्यंतस्माच्छ्रीस्तस्यवर्तते तस्मादहंतदाभोक्ष्येयदाद्रक्ष्यामितांशिवां इत्युक्त्वानिर्गतस्तस्माद्गृहाद
कृतभोजनः तद्भार्याचिंतयाविष्टासापितस्थावनाशिनी भुक्तवत्सुब्राह्मणेषुश्रीपतिःपर्यपृच्छत् क्वगतोगोपतिरि
तितच्छ्रुत्वासोऽपिदुःखितः पंचमेवासरेप्राप्तेक्षुत्पिपासार्दितोवने अलब्धदर्शनोदेव्यादुःखितोबहुशोऽभ्रमत् पृ
च्छंश्चपथिकान्मार्गेनदेव्याःपदमभ्यगात् तंकृच्छ्रगतमालोक्यभवानीभक्तवत्सला कृतापराधमपितमनुजग्राहवैत
दा गतमूर्च्छःसमुत्थायदिगंतान्प्रविलोकयन् ददर्शदूरतोगोपंचारयंतंगवांगणं तंदृष्ट्वाकिंचिदाश्वस्तोययौत
स्यांतिकंशनैः अपृच्छत्कभवान्जातःकुत्रत्यःकुतआगतः कोऽयंदेशःकभूपालःकिंपुरंनामतद्वद निशम्यवचनं
तस्यवक्तुंगोपःप्रचक्रमे गोपउवाच उपांगंनामनगरमुपांगोनामभूपतिः तत्रस्थोऽहंसमायातःपुनस्तत्रव्रजाम्यहं
उपांगललितादेव्याविद्यतेतत्रमंदिरं इत्याकर्ण्यवचस्तस्यविप्रःसमुदितोऽभवत् सगोपसहितःसायंनगरंप्रविवेशह
दूराद्दर्शभवनंपुरमध्येतपोधनाः उपांगललितादेव्याःस्फाटिकंगगनंलिहं सौवर्णेनविचित्रेणकलशेनोपशो

तौयथाशक्तियथाविधि तौतत्प्रसादात्सकलशास्त्रवेदानवापतुः अन्यस्मिन्हायनेभक्त्याविवाहार्थंप्रचक्रतुः
श्रीपतिर्गोपतिश्चैवव्रतमेतत्तपोधनाः अचिरेणैवकालेनमाघेमासितयोर्गुरुः स्वांविवाहोचितांकन्यांनाम्नागुणव
तीमिति विनीतायव्रतवतेयूनेश्रीपतयेतदा विचार्य्यबांधवैः साकंददौपुण्यर्क्षवासरे पारिवर्हंबहुमुदाप्रादा
द्दुहितृवत्सलः विवेकोऽपिमुदंलेभेसानुरागौविलोक्यतौ अन्याब्देपुनरेतत्तुव्रतंदेव्याःप्रचक्रतुः भ्रातरौतौनि
जंदेशंवांछतौचधनादिकं अथान्येऽहनिकस्मिंश्चित्तावुपाध्यायमूचतुः स्वामिन्युष्मत्प्रसादेनलब्धाविद्यातथा
वसु अनुजानीहिगच्छावोनिजंदेशमितः पुनः इत्याकर्ण्यसमालोक्यशुभवासरमादृतः स्वयंप्रापयितुंतातो
विप्रोकन्यांचनिर्ययौ अथदेव्याःप्रसादेनपितृव्यस्यतयोःकिल अन्वेषणमतिर्जाताकुतः श्रीपतिगोपती नि
र्गतौकगतौदेशवसतःक्वेत्यचिंतयत् कश्चित्सनगरप्रापद्विजोबालौगवेषयन् तदैवनगरंप्राप्तोविवेकाख्योद्विजो
त्तमः सशिष्यःकन्ययासार्द्धंक्रमन्मार्गेशनैःशनैः तत्रैतेषांसमजनिसंगमोमुनिपुंगवाः विदांचकारतौकृच्छ्रान्म
ध्यमेवयसिस्थितौ तौमूर्ध्न्याघ्रायपरमांमुदंलेभेसुतौतदा अशक्नुवन्मुदवक्तुंप्रेमगद्गदयागिरा पादानतांगुणव
तींविवेकेनप्रणोदितां आशीर्वादैर्बहुविधैस्तांस्नुषांसमयोजयत् विवेकस्तुतदातत्रसंविभाष्यपरस्पर सुता
वेतौमयाविप्रपालितौपाठितौतथा यातास्मिसंप्रापयितुंभवतांग्राममुत्तमं इतिसंभाषमाणास्तेभृगुक्षेत्रेययुर्मुदा
ज्ञातिभिः सहसंगम्यशृण्वद्भिस्ताद्विचेष्टितं स्वपितृव्यगृहेकांश्चिदुषित्वादिवसांस्तथा लब्ध्वापितृधनंगेहंसर्वंश्री
पतिगोपती ईयतुस्तदनुज्ञातोविवेकःस्वांपुरींययौ श्रीपतिर्गोपतेस्तत्रविवाहमकरोत्तदा तावेकचित्तावेकत्रच
क्रतुर्देवतर्पणं श्रीपतिःश्रद्धयायुक्तःकनीयानविशंकितःविचार्य्यभार्य्ययासाकंविभक्तःश्रीपतेरभूत् सभोगान्वि
विधान् भुंजन्प्रमादीबहुसंपदा नदेव्याराधनंचक्रेगोपतिः खलुलंपटः अथस्वल्पेनकालेननष्ट

पप्रच्छकुलंशीलंचतस्यसा सोऽपिसर्वंसमाचख्यौगुणराशीतिनामतः ललितामंत्रयामासगुणराशिमितिद्विजं परि
विष्टपुचान्नेपुपितृवेश्मनिमेद्विज गृहीतापोशनोभूत्वाभार्यार्थंमात्वमर्थय मयानुमोदितस्तातःसमांतुभ्यंप्रदास्यति
यथोक्तोगुणराशिस्तुतथासर्वंचकारह गोपतिर्भार्ययाचात्रासमालोच्यस्वबांधवैः परीक्षितायविप्रत्वेविद्यायांकुल
शीलयोः प्रतिजज्ञेततः कन्यांललितांगुणशालिने शुभेमुहूर्त्तेचतिथौविवाहंकृतवान्प्रभुः वरायब्राह्मणेभ्यश्चद
त्वबहुधनंतदा विदधेचतयोर्गेहंनातिदूरेस्ववेश्मनः तत्रोषतुःसानुरागौमिथस्तौदंपतीचिरं पिधानकंतयानी
तनिजंललितयागृहं शनैरथधनंसर्वंगोपतेरगमद्गृहात् गुणराशिर्धनीजातोमहादेव्याःप्रसादतः करंडस्य
पिधानंतज्जनन्याबहुवासरं याचिताऽपिनवैप्रादाल्ललितापूजितंगृहे अथसागोपतेर्जायातस्यैवानयनाद्व्रतं इत्थं
विचिंत्यचायाताजामातरमयाचत समिधार्थंवनेयातःस्वयंतद्गेहमाययौ शोचंतीकिलतांकन्यांसतुदेव्याः प्रसा
दतः उत्थायविपिनादेत्यभुक्त्वाशेतेसुखंगृहे पादसंवाहनंतस्यकुरुतेललितामच तंदृष्ट्वादुःखिताभूत्वाप्रणिपत्य
पुनःपुनः लज्जिताकृच्छ्रतःपृष्टानिजमाहसपातकं गुणराशिरदात्तस्याःप्रायश्चित्तंतदाबहु स्वात्मानंबहुकालेन
पूतंकृच्छ्रैश्चकारह श्रीपतेस्त्वचलांलक्ष्मींसमालोक्यतपोधनाः गोपतिस्तमथापृच्छद्व्रतस्वत्तं नेकथं किमाचरसिक
स्यांशंतवश्रीरनपायिनी इतितस्यवचःश्रुत्वाश्रीपतिर्वीर्य ततःपुनः अस्माभिस्तद्व्रतंदेव्यायत्कृतंगुरुमंदिरे तेनेयमे
ऽचलालक्ष्मीस्त्वमप्येतद्व्रतंकुरु सोऽपिभक्त्यापुनश्चक्रेव्रतंधात्रोपदर्शितंलेभेसपरमामृद्धिंपुत्रांश्चमुदितोऽभवत् उपांग
ललितादेव्याः प्रसादेनाभवत्सुखी एवमेतत्पुरावृत्तंमाहात्म्यंकथितंमया कृतमन्यैश्चबहुभिस्तेऽपिलब्धमनो
रथाः विधानंतस्यवक्ष्यामितच्छृणुध्वंतपोधनाः शुक्लपक्षेतुपंचम्यामिषेमासिचरेद्व्रतं गर्जितसंध्ययोस्त्य
ज्यंदिनवृद्धिक्षयेतथा निर्वर्त्यावश्यकंकर्मशुचीरागविवर्जितः चत्वारिंशत्तथाष्टौचकल्पितानिविधानतः दंतका

भितं यथोदयाचलः शैलोदधानोभानुमंडलं त्वरितोगोपमामंत्र्यप्रासादेसययौमुदा प्रणम्यदंडवद्भूमौ
बद्धांजलिपुटस्तदा उपांगललितादेविमथस्तोतुंप्रचक्रमे गोपतिरुवाच नमस्तुभ्यंजगद्धात्रिभक्तानांहितका
रिणि जगद्भीतिविनाशिन्येसर्वमंगलमूर्त्तये हत्वानिशुंभमहिषप्रभृतीन्सुरारीनिंद्रादयोनिजपदेषुयया भिषि
क्ताः लोकत्रयावनगृहीतमहावतारेमातःप्रसीदसततंकुरुमेऽनुकंपां त्वांमुक्तयेमुनिजनाः कुटिलीकृतांगीं गौरीं
निजेवपुषिकुंडलिनींभजंति मुक्त्यैचदेवमनुजाः कनकारविंदबद्धासनामविरतंकमलांस्तुवंति सापराधोऽस्मि
शरणंप्राप्तस्त्वांजगदंबिके इदानीमनुकंप्योऽहंयद्वांछामिकुरुष्वतत् इतिस्तुत्वाचशर्वाणींप्रणिपत्यमुहुर्मुहुः कृत
संध्याविधिस्तत्रशेतेस्माऽकृतभोजनः स्वप्नेमूर्त्तिमयीदेवीविप्रमेवंसमादिशत् गोपतेवत्सतुष्टाऽस्मिगच्छोपांगम
हीपतिं मत्पूजनकरंडस्यप्रार्थयस्वापिधानकं तत्पूजयन्निजगृहेपरामृद्धिमवाप्स्यसि स्वप्नइत्याप्तआदेशःप्रभाते
गोपतिस्तदा राजदर्शनवेलायांनृपद्वारंसमभ्यगात् सविप्रोऽपिनृपसभांप्रतिहारनिवेदितः राज्ञासंमानितस्त
त्रनिषसादासनेशुभे दृष्टागमनहेतुश्चययाचेनृपपुंगवं देव्यर्चनकरंडस्यापिधानंदेहिभूपते इत्यर्थितोऽसौविप्रे
णज्ञातादेशोनृपोददौ पिधानकंनमस्कृत्यतस्मैचाभ्यर्चनादिकं आशीर्भिरभिनंद्याथतमामंत्र्यचभूपतिं उपांगल
लितादेव्याःप्रासादंपुनरागतः प्रणिपत्यांबिकांविप्रस्त्वरितोनिर्ययौपुरात् पूजयित्वापिधानंतद्विदधेपारणंततः
एवमाराध्यमानस्तुससमृद्धोऽभवत्पुनःसोऽपिमंत्रसमारंभोद्विजाग्र्योबहुवासरं अथैतस्याऽभवत्कन्याललितानामसुं
दरी सापिधानकमादायविहर्तुंयातिसर्वदा प्रसन्नत्वात्प्रियत्वाच्चपितृभ्यामनिवारिता कदाचित्स्ववयस्याभिःस्नातुं
गंगाजलेशुभे क्रीडंतीददर्शतोयेलीयमानंकलेवरं पिधानहस्तासासिंचदत्यंतांजलिभिस्तदा ससर्पदष्टउत्तस्थौत
तोदेव्याःप्रसादतः साविश्रांतंद्विजंदृष्ट्वामनसाचिंतयत्पतिं जुहावाभ्यवहारायजनकस्यनिवेशनं मार्गेचपरि

कथाश्रवणादिनारात्रौजागरणंकृत्वा प्रातःस्नात्वा नित्यक
रिंशत्वारंतर्पयेत् ततःप्रदक्षिणानमस्कारान्कुर्यात् कथाश्रवणादिनारात्रौजागरणंकृत्वा प्रातःस्नात्वा नित्यक
र्मनिर्वर्त्य देवींपुनः संपूज्यअष्टौवटकान्समर्प्य अग्निंप्रतिष्ठाप्य अन्वादध्यात् तत्रप्रधानं ललितागौरीमिमायेति
मंत्रेणअष्टोत्तरशतदूर्वात्रिकाहुतिभिः नमोदेव्याइतिमंत्रेणाष्टोत्तरशताहुतिभिस्तिलसर्पिःपंचखाद्ययुताज्याहुतिभिः
ब्रह्मादिदेवताश्चैकैकाहुत्यायक्ष्येसर्वहोमंसमाप्य अष्टौब्राह्मणान्वस्त्रादिभिःसंपूज्य तेभ्यःपक्वान्नपूरितान्दक्षिणा
सहितानष्टौकलशान्दत्वा ततआचार्यंवस्त्रालंकरणादिभिः संपूज्य विंशतिवटकसहितंवायनंदद्यात् तत्रमंत्रः
पक्वान्नफलसंयुक्तंसघृतंदक्षिणान्वितं उपांगललिताप्रीत्यैब्राह्मणायददाम्यहं सवाहनाशक्तियुतावरदापूजिता
मया मातर्मामनुगृह्याद्यगम्यतांनिजमंदिर एवंविसृज्यसोपस्करंपीठगांचाचार्यायदत्वा ब्राह्मणान्सदन्नेनभोज
यित्वा आशिषोगृहीत्वा स्वयंविंशतिवटकान्भुंजीत ॥ इतिललितापंचमीव्रतोद्यापनम् ॥ अथास्यामेव शांति
पंचमीव्रतम् तत्रशचीसहितान्कुशमयान्नागान् घृतसहितैस्तिलैर्दुग्धेनचस्नापयित्वासंपूज्यचक्षीरसिक्तगोधूमान्न
नैवेद्यंदद्यात् तदुक्तंहेमाद्रौभविष्योत्तरे सुमंतुरुवाच तथाचाश्वयुजेमासिपंचम्यांकुरुनंदन कृत्वाकुशमयान्नागा
निंद्राण्यासहपूजयेत् अनंतंवासुकिंशंखंपद्मंकंवलमेवच तथाकर्कोटकंनागंनागमश्वतरंतथा धृतराष्ट्रंशंखपालंकालि
यंतक्षकंतथा शचींद्विबाहुंसंतानमालाहस्तांगजस्थितां घृतोदकाभ्यांपयसास्नापयित्वाविशांपते गोधूमैःपयसा
सिक्तैर्भक्ष्यैश्चविविधैस्तथा ध्यात्वावैविधिवन्नागान्शुचिर्भूत्वासमाहितः पूजयेत्कुरुशार्दूलनस्यशेपादयोन्नृप
नागाःप्रीताभवंतीहशांतिमाप्नोतिवैविभो सशांतिलोकमासाद्यमोदतेशाश्वतीःसमाः अत्रायंकथ्यतेमंत्रःसदाविश्व
निषेधकः उंकुरुकुलेहुंफट्स्वाहा ॥ इतिशांति पंचमीव्रतं अथाश्विनशुक्लपक्षे मूलनक्षत्रे सरस्वतीस्थापना
कार्यानिर्णयामृतेदेवीपुराणे मूलेपुस्थापनंदेव्याःपूर्वापाढासुपूजनम् उत्तरासुबलिंदद्याच्छ्रवणेनविसर्जयेदि

धान्युपादायतडागंवानदींव्रजेत् आयुर्वलंयशोवर्चःप्रज्ञापशुधनानिच ब्रह्मप्रज्ञांचमेधांचत्वन्नोदेहिवनस्पते दं
तधावनपूर्वाणिमज्जनानिसमाचरेत् ततोयथाविधिस्नात्वाशुक्लवासागृहंव्रजेत् उपचारैःषोडशभिरेभिर्मंत्रैः स
माहितः कुर्य्यात्पूजांप्रयत्नेनदूर्वाभिश्चविशेषतः शुचौदेशेमंडपंचकृत्वातिविमनोहरं सौवर्णींप्रतिमांशक्त्या
कल्पयेन्मंत्रपूर्वकं द्विजायवायनंदद्याद्विंशत्यावटकादिभिः ततःकथांसमाकर्ण्यवायनान्नस्यसंख्यया स्वयमद्या
त्तदेवान्नंवाग्यतः सहबंधुभिः रात्रौजागरणंकुर्य्याद्गीतनृत्यादिमंगलैः प्रभातेपूजयेद्देवींततःकुर्य्याद्विसर्जनं सर्वाह
नाशकियुतावरदापूजितामया मातर्मामनुगृह्याथगम्यतांनिजमंदिरं तामर्चांगुरवेदद्यान्निशिवास्याद्विसर्जनं व्रत
मेवंतुयःकुर्य्यात्पुत्रवान्धनवान्भवेत् विद्यवान्रोगनिर्मुक्तःसुखीगोमांश्चजायते अवैधव्यंचलभतेस्त्रीकन्यावर
मुत्तमं विजयःपुष्टिरारोग्यंयच्चान्यदपिवांछितं इत्येतद्व्रतमाहात्म्यंसेतिहासंमहर्षयः शृण्वन्नपिनरोभक्त्या
सुखमाप्नोतिनिश्चितं इतिस्कांदेउपांगललितापंचमीव्रतं अथास्यप्रयोगोव्रतोद्यापनकौमुद्यां प्रातर्दंतधावनपूर्वकं
नद्यादौस्नात्वाशुक्लवासःपरिधाय मंडपादिकंविधायतिथ्यादिसंकीर्त्यात्मनः पुत्रपौत्रविद्यारोग्यसुखगोधनविजया
युष्यादिकामनया स्त्रीत्वऽवैधव्यसौभाग्यादिकामनया उपांगललिताप्रीत्यर्थमष्टवर्षाचरितोपांगललितापंचमीव्रतो
द्यापनंकरिष्ये आचार्य्यंवृत्वा एकचित्तोभूत्वा कलशोपरिसौवर्णींललिताप्रतिमांपूजयेत् पौराणिकैर्मंत्रैः श्रीसूक्तेनच
ध्यानं नीलकौशेयवसनांहेमाभांकमलासनां भक्तानांवरदांनित्यंललितांचिंतयाम्यहं पूर्वोक्तपौराणिकश्रीसूक्तमंत्रैः
पुष्पपूजांतंविधाय अंगपूजांचविधाय धूपदीपादिकंकृत्वा पुष्पांजल्यंतेऽष्टचत्वारिंशत्परिमितान् दूर्वांकुरान्हस्तेना
दायानेनमंत्रेणसमर्पयेत् बहुप्ररोहासततममृताहारितालिका यथेयंललितेमातस्तथामेस्युर्मनोरथाः इतिदूर्वामंत्रः
बहुप्ररोहादूर्वेयंयथेयममृतालिका ललितेत्वत्प्रसादेनतथामेस्युर्मनोरथाः इतिमंत्रेण समर्पयेत् एवमेवाष्टचत्वा

प्रतिपदादिक्रमेणैवयावच्चन
सप्तम्यादिदिनत्रयेकुर्यात् तदाहधौम्यः आश्विनेमासिशुक्लेतुकर्त्तव्यनवरात्रकं एकभक्तेननक्तेन
वमीभवेत् त्रिरात्रंवापिकर्त्तव्यंसप्तम्यादियथाक्रममिति अथवानवरात्रंचसप्तपंचात्रिकंदिवा
अयाचितेनउपोपणेनच यथाक्रमंकुर्यात् दिवेतिशब्देनैकरात्रमप्युक्त तथाचगोविंदार्णवे देवीपुराणे नवरात्रव्रते
शक्तस्त्रिरात्रंचैकरात्रकं व्रतंचरतियोभक्त्यातस्मैदास्यामिवांछितमिति तत्रापिसप्तम्या.पूर्वोक्तोनिर्णयः अत्रपौ
गपद्येतत्रेणोपवासः तिथिद्वयनिमित्त पूजादिकंतिथिभेदेनकर्त्तव्यं आश्विनशुक्लाष्टमी महाष्टमी अत्र कृत्यं
नारदीये आश्विनेशुक्लपक्षेतुप्रोक्ताविप्रमहाष्टमी तत्रदुर्गार्चनंप्रोक्तंसर्वैरप्युपचारकैः उपवासंचैकभक्तंमहाष्टम्यां
विधायतु सर्वतोविभवंप्राप्यमोदतेदेववच्चिरं इयमेवमूलनक्षत्रेणनवमीयुताचेन्महानवमीप्रोच्यते अश्वयुक्शु
क्लपक्षेयाअष्टमीमूलसंयुता सामहानवमीप्रोक्तात्रैलोक्येऽपिसुदुर्लभा इयंचशुक्लपक्षस्थत्वादुपवासादौ परयुता
ग्राह्येत्युक्तं शुक्लपक्षेऽष्टमीचैतिब्रह्मवैवर्त्तात् वसुरंध्रयोरितियुग्मवाक्याच्च पष्ठ्येकादश्यमावास्येति पूर्वनिषे
धाच्च तथा नाष्टमीसप्तमीयुक्तासप्तमीनाष्टमीयुता नवम्यासहकार्य्यास्यादष्टमीसर्वदाबुधैः अष्टमीनवमी
युग्मेमहोत्साहेमहोत्सवइति दुर्गोत्सवे प्रतिपद्याहरत्खड्गंद्वितीयायाधृतंधनुः तृतीयायाकरेशंखंचतुर्थ्यांच
र्भनिर्मलं पंचम्यामाददच्छूलंपष्ठ्यांचपरशुंतथा गदांचबिभ्रत्सप्तम्यामष्टम्याशुक्तिमुत्तमां नवमीचसदादेव्या
मूर्तिर्दैत्यविनाशिनी अतएवहिपूज्यास्यादष्टमीनवमीयुतेति पद्मपुराणेऽपि अष्टमीनवमीविद्धानवमीचाष्टमीयुता
अर्धनारीश्वरप्रायाउमामाहेश्वरीतिथिरिति सप्तमीयुक्तातु सतिसंभवेसर्वथावर्जनीया तत्रमहादोषश्रवणात् पुत्रा
न्हंतिपशून्हंतिहंतिराष्ट्रंसराजकं हंतिजातानजातांश्चसप्तमीसंयुताष्टमी तस्मात्सर्वप्रयत्नेनसप्तमीवेधसंयुता
वर्जनीयाष्टमीचाथभुवोराज्यमभीप्सुभिरितिमदनरत्ने स्मृतिसमुच्चये शरन्महाष्टमीपूज्यानवमीसंयुतासदा

त्यादि नाध्यापयेन्नचलिखेन्नाधीयीतकदाचन पुस्तकेस्थापितांदेवींविधाकामोद्विजोत्तमइति नवरात्रेषु प्रपंचितं
आश्विनशुक्लपष्ठ्यांदेवीनिमंत्रणं नवरात्रप्रकरणे ज्ञेयं कात्यायनीपूजांतं नारदीये अथषशुक्लपष्ठ्यांतुपूज्या
कात्यायनीद्विज गंधाद्यैर्मंगलैर्द्रव्यैर्नैवेद्यैर्विविधैस्तथा ततःक्षमाप्यदेवेशींप्रणिपत्याविसर्जयेत् पूज्यात्रसे
कातीमूर्तिर्यद्वाद्विजसतोमुदा वस्त्रालंकारणैर्भक्ष्यैःकात्यायन्याःप्रतुष्टये कन्यावरंप्राप्नुयाच्चवांछितंलभतेनरः
कात्यायनीप्रसादाद्वैनाऽत्रकार्याविचारणा अत्रपष्ठ्यांबिल्वशाखायां देव्याबोधनमुक्तं नवरात्रप्रकरणे तत्रादौ
बिल्ववृक्षनिमंत्रणादिकृत्यमपि नवरात्रेषु प्रपंचितं आश्विनशुक्लसप्तम्यांशुभसप्तमीव्रतं नारदीये आश्विने
शुक्लपक्षेतुसप्तमीशुभसप्तमी तस्यांकृतस्नानपूजान्वाचयित्वाद्विजोत्तमान् आरभ्य कपिलांगांवसंपूज्य
प्रार्थयेत्ततः त्वामहंवच्मिकल्याणिप्रीयतावर्द्धयस्वमां पालयत्वंजगत्कृत्स्नंनतोऽसि ब्रह्मसंभवा इत्युक्त्वा
वेदविज्ञायदद्याच्चवरदक्षिणां नमस्कृत्यविसृज्यैतान्प्राशयेद्गव्यपंचकं व्रतंचेत्थंविधायात्रश्वोभूतेऽथद्विजो
त्तमान् भोजयित्वायथायत्नं यदन्नमवशेषितं कृत्वाह्येतद्व्रतंविप्र सुभाव्यंश्रद्धयान्वितः देवदेवप्रसादे
नभुक्तिंमुक्तिमवाप्नुयात् अत्रविशेषोहेमाद्रौपाद्मे शुक्लायामाश्विनेमासिकृतस्नानजपःशुचिः वाचयित्वा ततो
विप्रानारभेच्छुभसप्तमीं तत्र कपिलां गां गंधादिभिःसंपूज्यप्रार्थयेत् नमामिसूर्यसंभूतामशेषभुवनात्मिकां
त्वामहंसर्वकल्याणशरीरांसर्वसिद्धयेइति ततस्ताम्रपात्रेवस्त्रवेष्टितसौवर्णवृषभं तिलप्रस्थोपरिसंस्थाप्यघृतपाय
सादियुतं अर्घ्यमाप्रीयतामित्युक्त्वा ब्राह्मणायदद्यात्स्वयंपंचगव्यंप्राशयित्वा द्वितीयेऽन्हिब्राह्मणान्संभोज्य स्वय
मपिभुंजीत एवंसप्तवर्षपर्यंतंव्रतंकृत्वा तदंतेइक्षुदंडान्वितंशयनादिदद्यादित्युद्यापनेविशेषः शेषंसामान्योद्यापन
वदितिशुभसप्तमीव्रतं अस्यामेवसप्तम्यादेवीत्रिरात्रव्रतमुक्तं हेमाद्रौ प्रातिपदादितिथिपूपवासादिकरणासामर्थ्ये

पूजितादुःखदाभवेत् उत्तराषाढानिषेधस्तुसतिसंभवे ज्ञेयः नसर्वथा तदुक्तंदुर्गोत्सवे मूलाभावेनुकर्त्तव्याअष्टमी
तिथिसंयुता विश्वयुक्ताऽपिकर्त्तव्याअष्टमीनवमीयुतेति अत्रपूर्वोक्तविशेषवचनेगौरीतृतीयावत्कर्मकालव्यापिशा
स्त्रंवाधित्वानवमीयुतायामेवरात्रावसत्यामष्टम्यांनवमीपूजयासहतंत्रेणाष्टमीपूजोचिता अतएवकामरूपीयादिनि
बंधेषुवचनं अष्टम्याःशेषदंडश्चनवम्याःपूर्वएवच तत्रयाक्रियतेपूजाविज्ञेयासामहाफलेति अष्टमीनवमीसंधौतृ
तीयाखलुकथ्यते तत्रपूज्याऽस्वहंपुत्रयोगिनीगणसंयुतेति कालिकापुराणोक्ततृतीयासंधिपूजाप्यष्टमीनवमीपूजा
यांतंत्रेणैवसिध्यति उपोषितोद्वितीयेह्निपूजयेत्पुनरेवतामित्यष्टम्योपवासपरादिनविहितातुनवमीपूजाप्रातर्वर्त्तमा
नायांनवम्यांकर्त्तुंशक्यैव विसर्जनात्पूर्वमितितदनुरोधेनापिसप्तमीयुतायामष्टम्यामुपवासादिमदनरत्ने यत्तुमहाष्ट
म्याश्विनेमासिशुक्लाकल्याणकारिणी सप्तम्यापियुताकार्य्यामूलेनतुविशेषतः तथा अहंभद्राचभद्राहमावयोर्नांतरं
क्वचित् सर्वसिद्धिप्रदास्यामिभद्रायामर्चितात्वहं भद्रायांभद्रकाल्याश्चमध्येस्यादर्चनाक्रिया तस्माद्वैसप्तमी
विद्धाकार्य्यादुर्गाष्टमीबुधैरित्यादीनि पूर्वविद्धाविधायकानि परादिनेऽष्टम्यभावविषयाणि पूर्वोदाहृतवचनविरोधात्
यत्तुनिर्णयामृते महाष्टम्यांभगवतीभद्रायामपिपूजिता ददातिचायुरारोग्यंयतोभद्रास्वरूपिणीतिवचनं अ
त्रभद्राशब्दोनसप्तमीवचनः यानितु सप्तम्यामुदितेसूर्य्येपरतश्चाष्टमीभवेत् तत्रदुर्गोत्सवंकुर्य्यान्नकुर्य्याद
परेऽहनि तथा यदाष्टमींतुसंप्राप्यअस्तंयातिदिवाकरः तत्रदुर्गोत्सवंकुर्य्यादपरेऽहनिवर्जयेत् दुर्भिक्षंतत्रजा
नीयान्नवम्यांयत्रपूज्यते इत्यादीनि परादिनेऽष्टमीलाभेऽपि सप्तमीविद्धाविधायकानि तानि सूर्योदयकालेनवम्य
भावविषयाणि तदुक्तंस्मृतिसंग्रहे यदासूर्य्योदयेनस्यान्नवमीचापरेऽहनि तदाष्टमींप्रकुर्वीतसप्तम्यासहितांनृ
पेति दुर्गोत्सवेऽपि उत्तरास्तिथयोयत्रक्षयंयांतिनराधिप पूर्वाष्टमींतदाकुर्य्यादन्यथानशुभंभवेदिति निर्णया

सप्तमीसंयुतानित्यंशोकसंतापकारिणी तथा जंभेनसप्तमीयुकापूजितातुमहाष्टमी इंद्रेणनिहतोजंभस्तदादान
वपुंगवः तस्मात्सर्वप्रयत्नेनसप्तमीमिश्रिताष्टमी वर्जनीयाहिसततंमनुजैः शुभकांक्षिभिः सप्तमीशल्यसंविद्धां
मोहादज्ञानतोऽपिवा महाष्टमींप्रकुर्वाणोनरकंप्रतिपद्यते सप्तमीकलयायत्रपरतश्चाष्टमीभवेत् तेनशल्यमिदंप्रो
क्तंपुत्रपौत्रधनक्षयइतिनिर्णयामृते भोजराजीयेभीमपराक्रमेऽपि नादिवाननिशापिचाविद्धिहतानचसप्तमिशल्यल
वोपहता यदिचाष्टमिशेषयुतानवमीविबुधैरपिपुण्यतमाकथितेति निर्णयसिंधावपि घटिकामात्राप्युदयिकी
ग्राह्येत्युक्तं गौडाश्चप्येवं व्रतोपवासनियमेघटिकैकापियाभवेदितिदेवलोक्तेः अष्टमीनवमीयुक्तानवमीचाष्टमीयुतेति
पाद्मवचनाच्च रूपनारायणधृतदेवीपुराणेऽपि सप्तमीवेधसंयुक्तायैःकृतातुमहाष्टमी पुत्रदारधनैर्हीनाभ्रमंतीहपि
शाचवत् अत्रवेधोनत्रिमूहूर्त्तात्मकः किंतुकलामात्रात्मकोऽपि तथा सप्तमीशल्यसंविद्धावर्जनीयासदाष्टमी स्तोका
पिसातिथिःपूर्णायस्यांसूर्योदयोभवेदिति इयमष्टमीनवम्याभौमवारेणचयुक्ताऽतिप्रशस्ता तदुक्तं अष्टम्यामुदि
तेसूर्येदिनांतेनवमीभवेत् कुजवारोभवेत्तत्रपूजनीयाप्रयत्नत इति इयंमूलनक्षत्रेण पूर्वाषाढानक्षत्रेणवा युक्ता
महानवमीत्युच्यते तदुक्तं अश्वयुक्शुक्लपक्षेतुयाऽष्टमीमूलसंयुता पूर्वषाढयावापिऋक्षद्वययुताऽथवा सामहा
नवमीनामत्रैलोक्येऽपिसुदुर्लभेति हेमाद्रौस्कांदाच्च निर्णयामृतेभविष्ये कन्यागतेसवितरिशुक्लपक्षेऽष्टमीतुया
मूलनक्षत्रसयुक्तासामहानवमीस्मृता कालतत्त्वविवेचनेदेवीपुराणे शरत्कालेविशेषेणआश्विनेह्यष्टमीपुर
महाशब्दोनवम्यांचलोकेख्यातिंगमिष्यति मूलनक्षत्रयुक्ताऽपिसप्तमीलेशसहितादुष्टैव तदुक्तंदुर्गोत्सवे मूलेनापि
हिसंयुक्तासदात्याज्याऽष्टमीबुधैः लेशमात्रेणसप्तम्याअपिस्याद्यदिदूषितेति तथामूलापूर्वाषाढयोरेव पूजाप्रश
स्ताउत्तराषाढायांतुनिषिद्धा तदुक्तंनिर्णयामृते रूपनारायणीये मूलेनपूजयेद्देवींतथासाक्षिलदैवते वैश्वदेवेतुनक्षत्रे

अत्रमूलग्रहणंमूलादिनक्षत्रत्रयोपलक्षणं तदुक्तंलिंगपुराणे दुर्गापूजासुनवमींमूलाद्यृक्षत्रयान्विता महतींकीर्ति
तातस्यांदुर्गांमहिषवाहिनीं चंडिकामुपहारैस्तुपूजयेद्राज्यवृद्धयइति अस्यांपूजाहोमादि प्राग्वत्कृत्वा बलिदानं
कार्यं प्रभूतबलिदानंचनवम्यांविधिवच्चरेदितिकालिकापुराणात् यदातुनवम्यष्टमीविद्धाभूत्वाद्वितीयदिनेऽपि
कियतीभवति तदा नवमीप्रयुक्तस्यपूजादेः पूर्वदिनेऽनुष्ठापितबलिदानमात्रं द्वितीयदिनेकर्त्तव्यं अष्टम्यामुदिते
सूर्येदिनांतेनवमीभवेत् प्रभातेबलिदानेतुकियन्मात्राऽपिलभ्यते नवम्यांतत्रसंपूज्यादुर्गांदुर्गतिनाशिनीतिवच
नात् मदनरत्नेऽपि बल्यादीपराकार्य्याउपवासेतुपूर्वैवेति प्रतापमार्त्तंडेऽपि द्वितीयदिनेनवम्याअलाभेतुपूर्वेद्युरेव
नवमीमध्येकार्यं दशम्यांबलिदानंतुदीयतेयत्रमानवैः तद्राष्ट्रंनाशमायातिमारकोपद्रवैःस्फुटमिति भविष्ये नव
मीप्रयुक्तस्यबलिदानस्यदशम्यांकरणेदोषश्रवणात् नंदायांज्वलतेवन्हिःपूर्णायांपशुघातनं भद्रायांगोकुलक्रीडात
त्राज्यंविनश्यति नवम्यामपराह्णेतुबलिदानंप्रशस्यते दशमींवर्जयेत्तत्रनाऽत्रकार्य्याविचारणेति नंदायांदर्शने
रक्षाबलिदानंदशासुच भद्रायांगोकुलक्रीडादेशनाशायजायतेइतिमदनरत्ने यानितु नकार्य्यादशमीविद्धान
वमीतुसदाबुधैः नवमींदशमीविद्धांयेकुर्वंतिविमोहिताः वृथातेषांभवेत्सर्वंबलिपूजाविधानकमित्यादीनि
क्वचिद्वचनानि तानिशुद्धाधिकानिषेधपराणि अन्यथा पूर्वोदाहृतसूर्योदयेपरंरिक्तेति वाक्यविरोधप्रसंगइति
अत्र निर्णयसिंधुकारः वेधश्च त्रिमुहूर्त्तात्मकः यत्तु हेमाद्रिमते मुहूर्त्तद्वयात्मकोपिवेधोऽस्ति तथापि
सूर्योदयएवसः सायंतु त्रिमुहूर्त्तएव तदुक्तंदीपिकायां त्रिमुहूर्त्तगातुसकलासायमिति माधवोपि सायंभूत
यातद्वन्न्यूनयातुनाविध्यतइति तेन त्रिमुहूर्त्तयोगेपूर्वानवमीतिपूर्वोक्तवचनात् नकुर्यान्नवमींतातदशम्यातुकदा
चनेतिस्कांदे परानिषेधाच्च त्रिमुहूर्तयोगाभावेतु परैव कार्य्येतिनिष्कर्षं इत्याहुः निर्णयदीपेतु महानवम्याः

स्मृतहेमाद्र्योस्तु सप्तम्यामुदितेसूर्ये इत्यादिवचनमाश्विनकृष्णाष्टमीविषयं कृष्णपक्षेऽष्टमीचेति पूर्वविद्धायाः कृष्णपक्षलवप्राशस्त्यात् कृष्णाष्टम्यांपूजनंच कृष्णपक्षनवम्यांक्रियमाणदेवीप्रबोधनांग कन्यायांकृष्णपक्षेच बोधयित्वाऽष्टमीदिने नवम्यांबोधयेद्देवींगीतवादित्रनिःस्वनैरितिदेवीपुराणात् महाष्टम्यापूर्वे गुःपूर्वाह्णं०गापेन्वे पूर्वाऽन्यथापरैवेति निर्णयदीपमानामिति निर्णयसिंधौ अत्रकृत्यमुक्तं कन्यासंस्थेरवावीपशुक्लाष्टम्यांप्रपूजयेत् सोपवासोनिशार्द्धेतुमहाविभवविस्तरैः देवीपुराणे कन्यासंस्थेरवावीपशुक्लाष्टम्यांप्रपूजयेत् द्रोणपुष्पैश्चबिल्वैश्चजातिपुन्नागचंपकैरिति अत्रविशेषउक्तोमदनरत्ने विष्णुधर्मोत्तरे आश्विनेशुक्लपक्षस्यअष्टम्यां प्रयतःशुचिः तत्रैवायुधवर्माद्यंछत्रंवस्त्रंचपूजयेत् राजलिंगानिसर्वाणितथाशस्त्राणिपूजयेत् रात्रौजागरणंकुर्यात्तत्रैववसुधाधिपः उपोषितोद्वितीयेन्हिपूजयेत्पुनरेवतां आयुधाद्यंचसकलंपूजयेद्वसुधापतिः विस्तरेणाष्टमीकृत्यंनवरात्रप्रकरणएवोक्तमतोनेहप्रपंच्यते इत्याश्विनशुक्लाष्टमीनिर्णयः

आश्विनशुक्लनवम्याअपिमहानवमीविधानंनारदीये

आश्विनेशुक्लनवमीमहापूर्वाप्रकीर्तिता अपराह्णेशमीपूजाकार्य्यास्यांप्राग्दिशिद्विज ततोनिशायांप्राग्यग्मेखड्गं धनुरिपून्गदां शूलंशाक्तिंचपरशुंछुरिकांचर्मखेटकं छत्रंध्वजंगजंचाश्वंगोष्ठपपुस्तकंतुलां दंडंपाशंचक्रशंखौगं धाद्यैरुपचारकैः संपूज्यमहिषंतत्रभद्रकाल्यैसमालभेत् एवंबलिंविधायाथभुक्तापक्वान्नमेवच द्विजेभ्योदक्षिणां दत्वाव्रतंतत्रसमापयेत् एवंयःपूजयेद्दुर्गांनृणांदुर्गतिनाशिनीं इहभुक्तावरान्भोगानंतेस्वर्गतिमाप्नुयात् इय दुर्गाव्रतपूजादौ पूर्वा ग्राह्या युग्मवाक्यात् भविष्योत्तरेऽपि अश्वयुक्शुक्लपक्षेतुअष्टमीमूलसंयुता सामहानवमीनामत्रैलोक्येऽपिसुदुर्लभेति कन्यागतेसवितरिशुक्लपक्षेऽष्टमीयुता मूलनक्षत्रसंयुक्तासामहानवमीस्मृतेति

भ्येवमहाराजरक्तपात्रधरोभवेदिति आश्विनेशुक्लपक्षस्यअष्टम्यांप्रयतःशुचिः तत्रैवायुधवर्माधंछत्रंवस्त्रंचपूजयेत्
राजलिंगानिसर्वाणितथाशस्त्राणिपूजयेत् पुष्पैर्गंधैः फलैर्भक्ष्यैर्भोज्यैश्चसुमनोहरैः बलिभिश्चविचित्रैश्चप्रेक्षा
दानैस्तथैवच रात्रौजागरणंकुर्य्यात्तत्रैववसुधाधिपः उपोषितोद्वितीयेऽन्हिपूजयेत्पुनरेवतां आयुधाद्यंचसकलंपू
जयेद्वसुधाधिपः एवंसंपूजयेद्देवींवरदांभक्तवत्सलां कात्यायनींकामगमांबहुरूपांवरप्रदां पूजितासर्वकामैःसायु
नक्तिवसुधाधिपं एवंहिसंपूज्यजगत्प्रधानांयात्रातुदेयावसुधाधिपेन प्राप्नोतिसिद्धिंपरमांमहीशोजनस्तथान्यो
पिशुभंत्रिशक्तयाः इतिभद्रकालीव्रतं ॥ अथमहानवम्यामुत्सवविधानं भविष्योत्तरेऽपि श्रीकृष्णउवाच
पुण्यामहानवम्येपातिथीनामुत्तमातिथिः अनुष्ठेयानरैः सर्वैः प्रजापालैर्विशेषतः भवानितुष्टयेपार्थसंवत्सर
सुखायच भूतप्रेतपिशाचानांप्रीत्यर्थमुत्सवायच युधिष्ठिरउवाच कस्मात्कालात्प्रवृत्तेयंनवमीमहशब्दिका कि
मादावपिकृष्णासीद्याभवान्याः प्रिय.तिथिः यशोदागर्भसंभूताकुत्रसाऽत्रप्रवर्त्तिता उताहोपूर्वमेवासीत्कृतत्रेतायु
गादिषु येचान्येप्राणिनःसर्वेवध्यंतेघातयंतिच हतानांप्राणिनांतेषांकागतिः पारलौकिकी स्वयंघ्नतांघातयतां
मनुमोदयतांतथा एतन्मेसंशयंसर्वंछेत्तुमर्हसिकेशव श्रीकृष्णउवाच पार्थयापरमाशक्तिरनंतालोकपूजिता आ
द्यासर्वगताशुद्धाभावगम्यामनोहरा अर्द्धाष्टमीकालकालीसुषुम्णासर्वमंगला मायाकात्यायनीदुर्गाचामुंडाशंकर
प्रिया ध्यायंतियांयोगरतास्सादेवीपरमेश्वरी रूपभेदैर्नामभेदैर्भवानीपूज्यतेशिवा अष्टम्यांतुनवम्यांतुदेवदानव
राक्षसैः गंधर्वैरुरगैर्यक्षैःपूज्यतेकिन्नरैर्नरैः अन्यैरपियुगादौतुसृष्टैःपूर्वंप्रपूजिता पूजितेयंपुरादेवैस्तेभ्यः
पूर्वैर्नरैःशुभैः अश्वयुक्शुक्लपक्षेतुअष्टमीमूलसंयुता सामहानवमीनामत्रैलोक्येऽपिसुदुर्लभा कन्यागतेसवितरि
शुक्लपक्षेतथाऽष्टमी मूलनक्षत्रसंयुक्तासामहानवमीस्मृता अष्टम्यांचनवम्यांचजन्ममोक्षप्रदांबिकां पूजयित्वा

परादिनेऽपराह्णव्यापित्वेपराऽन्यथापूर्वेद्युरुक्तं आवर्त्तनात्पूर्वकालेनवमीस्यात्परेऽहानि दुर्गापूजाऽत्रपूर्वेद्युःपूर्वा
ह्णेत्वष्टमीयदेतिधौम्यवचनात् अस्यशारदनवमीविषयत्वेसमूलत्वेच प्रमाणाभावाद्विमृश्यमेतत् नवम्यामेव
दुर्गापूजनहोमबलिदानाद्युपक्रम्यसमापनीयमितिराजमार्त्तंडः नवम्यांचजपंहोमंसमाप्यविधिवद्बलिमितिवचना
त् ब्रह्मवैवर्त्तेऽपि अत्रापराह्णिकेकालेबलिदानंप्रशस्यते दशमींवर्जयेत्तत्रनात्रकार्याविचारणेतिदेवीपुराणेऽपिसूर्यो
दयेपरंरिक्तापूर्णास्यादपरायदि बलिदानंप्रकर्त्तव्यंतत्रदेव्याःशुभावहं बलिदानेकृतेऽष्टम्यांराष्ट्रभंगोभवेन्नृपेति नव
म्यांचजपंहोमंसमाप्यश्रवणेऽपिचेतिसंग्रहोक्तेः व्रतंचजागरंश्चैवनवम्यांविधिवद्बलिरितिदेवीपुराणाच्च इदंबलि
दानंनवमीप्रयुक्तंअष्टमीप्रयुक्तस्याष्टम्यामेवकर्त्तव्यत्वात् इयंचनवम्युपवासादिष्वतिप्रशस्ता तदुक्तंभविष्योत्तरे
तस्मादियंमहापुण्यानवमीपापनाशिनी उपोष्यासुप्रयत्नेनसततंसर्वपार्थिवैरिति हेमाद्रौदेवीपुराणेऽपि आश्वि
नेनवमीशुक्लातस्यांकोटिगुणंफलं तथा आश्विनस्यतुमासस्यनवमीशुक्लपक्षगा जायतेकोटिगुणितंदानंतस्यां
नराधिपेति इयं मन्वादिरपि इतिमहानवमीनिर्णयः ॥ अस्यामेवविष्णुधर्मोत्तरोक्तं भद्रकालीव्रतं राम
उवाच विधिनापूजयेत्केनभद्रकालींनराधिप नवम्यामाश्विनेमासिशुक्लपक्षेनरोत्तम पुष्करउवाच पूर्वोत्तरेतुदि
ग्भागेशिववास्तुमनोहरे भद्रकालीगृहंकुर्य्याच्चित्रवस्त्रैरलंकृतं भद्रकालीपदंकृत्वातत्रसंपूजयेद्द्विज अत्रमंत्रआ
गमोक्तः यद्वा जयंतीमंगलाकालीभद्रकालीकपालिनी दुर्गाक्षमाशिवाधात्रीस्वाहास्वधानमोऽस्तुते इतिपौरा
णिकमंत्रोवा भद्रकालीस्वरूपंतुविष्णुधर्मोत्तरे अष्टादशभुजाकार्य्याभद्रकालीमनोहरा आलीढस्थानसंस्था
नाचतुः सिंहरथेस्थिता अक्षमालांचशूलंचखड्गंचर्मचयादव बाणंचापंचकर्त्तव्येपद्मशंखौतथैवच स्रुक्स्रुवौचतथा
कार्य्यौतथावेदिकमंडलु दंडशक्तीचकर्त्तव्येतयाशक्तिहुताशनौ हस्तानांभद्रकाल्याश्चभवेच्छांतिकरःकरः एक

श्चैवमहाराजरक्तपात्रधरोभवेदिति आश्विनेशुक्लपक्षस्यअष्टम्यांप्रयतः शुचिः तत्रैवायुधवर्माद्यंछत्रंवस्त्रंचपूजयेत्
राजलिंगानिसर्वाणितथाशस्त्राणिपूजयेत् पुष्पैर्गंधैः फलैर्भक्ष्यैर्भोज्यैश्चसुमनोहरैः बलिभिश्चविचित्रैश्चप्रेक्षा
दानैस्तथैवच रात्रौजागरणंकुर्य्यात्तत्रैववसुधाधिपः उपोषितोद्वितीयेऽन्हिपूजयेत्पुनरेवतां आयुधाद्यंचसकलंपू
जयेद्वसुधाधिपः एवंसंपूजयेद्देवींवरदांभक्तवत्सलां कात्यायनींकामगमांबहुरूपांवरप्रदां पूजितासर्वकामैःसायु
नक्तिवसुधाधिपं एवंहिसंपूज्यजगत्प्रधानांयात्रातुदेयावसुधाधिपेन प्राप्नोतिसिद्धिंपरमांमहीशोजनस्तथान्यो
पिशुभंत्रिशक्त्याः इतिभद्रकालीव्रतं ॥ अथमहानवम्यामुत्सवविधानं भविष्योत्तरेऽपि श्रीकृष्णउवाच
पुण्यामहानवम्येपातिथीनामुत्तमातिथिः अनुष्ठेयानरैः सर्वैः प्रजापालैर्विशेषतः भवानितुष्टयेपार्थसंवत्सर
सुखायच भूतप्रेतपिशाचानांप्रीत्यर्थमुत्सवायच युधिष्ठिरउवाच कस्मात्कालात्प्रवृत्तेयंनवमीमहशब्दिका कि
मादावपिकृष्णासीद्याभवान्याः प्रिया.तिथिः यशोदागर्भसंभूताकुत्रसाऽत्रप्रवर्त्तिता उताहोपूर्वमेवासीत्कृतत्रेतायु
गादिषु येचान्येप्राणिनःसर्वेवध्यंतेघातयंतिच हतानांप्राणिनांतेषांकागतिः पारलौकिकी स्वयघ्नतांघातयता
मनुमोदयतांतथा एतन्मेसंशयंसर्वंछेत्तुमर्हसिकेशव श्रीकृष्णउवाच पार्थयापरमाशक्तिरनंतालोकपूजिता आ
द्यासर्वगताशुद्धाभावगम्यामनोहरा अर्द्धाष्टमीकालकालीसुषुम्णासर्वमंगला मायाकात्यायनीदुर्गाचामुंडाशंकर
प्रिया ध्यायंतियांयोगरतास्सादेवीपरमेश्वरी रूपभेदैर्नामभेदैर्भवानीपूज्यतेशिवा अष्टम्यांतुनवम्यांतुदेवदानव
राक्षसैः गंधर्वैरुरगैर्यक्षैःपूज्यतेकिन्नरैर्नरैः अन्यैरपियुगादौतुसृष्टेःपूर्वंप्रपूजिता पूजितेयंपुरादेवैस्तेभ्यः
पूर्वैर्नरैःशुभैः अश्वयुक्शुक्लपक्षेतुअष्टमीमूलसंयुता सामहानवमीनामत्रैलोक्येऽपिसुदुर्लभा कन्यागतेसवितरि
शुक्लपक्षेतथाऽष्टमी मूलनक्षत्रसंयुक्तासामहानवमीस्मृता अष्टम्यांचनवम्यांचजन्ममोक्षप्रदांबिकां पूजयित्वा

श्विर्नमासिविशोकोजायतेनरः संतर्जयंतीहुंकारैर्विघ्नौघान्घातकान्परान् नवम्यांपूजितादेवीददात्यनुपमंफलं
सापुण्यासापवित्राचसाधर्मसुखदायिनी तस्यांसदापूजनीयाचामुंडामुंडमालिनी तस्यांयेह्युपयुज्यंतेप्राणिनोम
हिषादयःसर्वेतेस्वर्गतिंयांतिघ्नतांपापंनविद्यते. नतथाबलिदानेनपुष्पधूपविलेपनैः यथासंतुष्यतेमेषैर्महिषैर्विंध्य
वासिनी उद्दिश्यदुर्गांहन्यंतेविविधायत्रजंतवः स्वर्गतिंयांतिकौंतेयघातयंतोयशस्विनः भवानीप्रांगणेप्राणायेषां
यांतियुधिष्ठिर तेषांस्वर्गेऽनुलोवासोवीरास्तेऽप्सरसांप्रियाः मन्वंतरेषुसर्वेषुकल्पेषुकुरुनंदन तेषुसर्वेषुपूज्यासी
न्नवमीयंसुरार्चिता प्रसिद्धानादिनिधनावर्षेवर्षेयुधिष्ठिर भूयोभूयोवतारैश्चभवानीपूज्यतेसुरैः अवतीर्णा वर्णाणांचभु
वि दैत्यानिवर्हिणी स्वर्गपातालमर्त्येषुकुरुतेस्थितिपालने सैवकालीमहादेवीयशोदागर्भसंभवा कंसासुरस्योत्त
मांगेपदंदत्त्वागतावियत् ततःप्रभृतिदेव्यग्र्यांयशोदानंदिनींमया विंध्याचलेस्थापयित्वापुनःपूजाप्रवर्तिता पूर्वंप्र
सिद्धांपिपुनर्भागिन्यामाइमाकृताः भुविसत्त्वोपकारायसर्वोपद्रवशांतये एवंचविंध्यवासिन्यांनवरात्रोपवासतः
एकभक्तेननक्तेनस्वशक्त्यायाचितेनच पूजनीयाजनैर्देवीस्थानेस्थानेपुरेपुरे गृहेगृहेशक्तिपरैर्ग्रामेग्रामेवनेवने स्ना
तैःप्रमुदितैर्हृष्टैर्ब्राह्मणैःक्षत्रियैर्नृप वैश्यैःशूद्रैर्भक्तियुक्तैर्म्लेच्छैरन्यैश्चमानवैः स्त्रीभिश्चकुरुशार्दूलतद्विधानमिदंशृ
णु एतदनंतरंजयाभिलाषीनृपतिरित्यादि भूताःसुखावहाइत्यंतोग्रंथोऽष्टमीकृत्येलोहाभिसारप्रकरणेज्ञेयः इत्येवंभ्र
मयेद्देवींदुर्गांदेवीरथेस्थितां नरयानेनवापार्थततोविघ्नंसमापयेत् अथोत्पन्नेषुविघ्नेषुभूयःशांतिंसमाचरेत् येनविघ्ना
नजायंते यात्रासंपूर्णतांव्रजेत् एवंयेकुर्वतेयात्रांराजानोऽन्येऽपिमानवाः महानवम्यांनंदायाःपुत्रिकाहृष्टमानसाः
तेसर्वेपापनिर्मुक्तायांतिभागवतींपुरीं नतेषांशत्रवोनाग्निर्नचौरानाविनायकाः विघ्नंकुर्वंतिराजेंद्रयेषांतुष्टामहेश्वरी
इत्येषतेसमाख्यातोदुर्गादेव्यामहोत्सवः पठतांशृण्वतांचैवसर्वाशुभनिवर्हणः शूलाग्रभिन्नमाहिषासुरपृष्ठपीठ

मध्यस्थितांसुरुचिरांगदबाहुदंडां अभ्यर्च्यपंचवदनानुगतांनवम्यांदुर्गांतुदुर्गगहनानितरंतिमर्त्याः इतिमहानव
मीदुर्गोत्सवः आश्विनशुक्लनवम्यामेव भविष्यत्पुराणोक्तं रथनवमीव्रतम् सुमंतुरुवाच कृत्वैवाश्वयुजेमा
सिशुक्लपक्षेनराधिप नवम्यामुपवासंतुदुर्गांदेवींप्रपूजयेदित्युपक्रम्य वस्त्रादिशोभितंनवंरथंकृत्वा कृत्वास्वर्णम
यींदुर्गांमहिषासनशोभितां दुर्गास्वरूपं आलीढस्थानसंस्थानातथाराजंश्चतुर्भुजा असृक्पात्रकरादेवीशूलख
ड्गधरातथा चतुर्थश्चकरस्तस्यास्तथाकार्यस्तुसामिषइति रथमध्येतांविन्यस्य तंरथं राजमार्गेभ्रामयित्वादु
र्गालयेसंस्थाप्य प्रभातेपुनःपूजांकृत्वा ब्राह्मणान्संभोज्यस्वयंभुंजीतेत्युक्तं अत्रभगवतीप्रीत्यर्थंशय्यादानंशूलां
कितरूपदानमुभयतोमुखीदानंचकर्तव्यं तदुक्तं रत्नोपकरणैर्युक्तांदंतदारुमयींशुभां शय्यांनिवेदयेद्यस्तुभगवत्यै
नराधिप संपूज्यगंधपुष्पाद्यैर्विधिवच्चंडिकांनृप दुकूलवस्त्रतूलानांपरिसंख्यातुयावती तावद्वर्षसहस्राणिदुर्गा
लोकेमहीयते वृषंशूलांकितयश्चभगवत्यैनिवेदयेत् आसप्तमंसतुकुलंमहादेवालयंव्रजेत् दत्त्वोभयमुखींगांच
भगवत्यैसुशोभनाम् सप्तद्वीपांधरांदत्त्वायत्फलंतदवाप्नुयात् पदद्वयंशिरोद्वैचयावद्वत्सस्यनिर्गतम् ताव
द्गौःपृथिवीज्ञेयातद्दानात्स्यान्महीप्रदः इतिरथनवमीव्रतम् अस्यामेवारभ्यंब्रह्मपुराणोक्तंशौर्यव्रतं अगस्त्य
उवाच अतःपरंप्रवक्ष्यामिशौर्यव्रतमनुत्तमम् येनभीरोरपिमहच्छौर्यंभवतितत्क्षणात् मासिचाश्वयुजे
शुक्लेनवम्यांसमुपोषितः सप्तम्यांकृतसंकल्पःस्थित्वाष्टम्यांनिरोधतः नवम्यांप्राशयेत्पिष्टं प्रयमभाक्ति
तोनृप ब्राह्मणान्भोजयेच्छक्त्यादेवींचैवतुपूजयेत् दुर्गांदेवींमहाभागांमहामायांमहाप्रभाम् एवंसंवत्सरंयाव
दुपोष्यतुविधानतः व्रतांतेभोजयेद्धीमान्यथाशक्तिकुमारिकाइतिशौर्यव्रतम् ॥ अथास्यामेवाश्विनशुक्लनव
म्यामुल्कानवमीव्रतं श्रीकृष्णउवाच उल्काख्यांनवमींराजन्कथयामिनिबोधतां याकश्यपेनकथितातारक

स्यार्त्तिनाशिनी अभ्युक्ष्यशुक्लपक्षेयानवमीलोकविश्रुता तस्यांस्नात्वासमभ्यर्च्यपितृन्देवान्समाधिना पश्चा
त्संपूजयेद्देवींचामुंडाभैरवप्रियां पुष्पैर्धूपैःसनैवेद्यैर्मांसमत्स्यसुरासवैः पूजयित्वास्तवंकुर्य्यान्मंत्रेणानेनमानवः समा
रोप्यांजलिंमूर्ध्निजानुभ्यामवनींगतः महिषघ्निमहामायेचामुंडेमुंडमालिनि द्रव्यमारोग्यविजयदेहिदेविनमोऽस्तुते
कुमारीर्भोजयेद्भक्त्यानवतानीलकंचुकैः परिधानैर्भूषणैश्चभूषयित्वाक्षमापयेत् सप्तपंचतथैकांवानिजवित्तानु
रतः श्रद्धयातुष्यतेदेवीइतिधीरानुशासनं अभ्युक्ष्यमंडलंकृत्वागोमयेनशुचिस्ततः तत्रासनेचोपविशेत्पात्रं
चपुरतोन्यसेत् ततःससिद्धमन्नंयत्तत्सर्वंपरिवेषयेत् सघृतंवायसेभ्यश्चदत्त्वान्नंपात्रसन्निधौ तृणानांमुष्टिमा
दायगृह्णीयादष्टमात्रकं प्रज्वालयेत्ततोभोज्यंयावज्ज्वलतिपावकः प्रशांतेभोजनंत्यक्त्वासमाचम्यप्रसन्नधीः
चामुंडांहृदयेध्यात्वागृहकृत्यपरोभवेत् अनेनविधिनासर्वंमासिमासिसमाचरेत् ततःसंवत्सरस्यांतेभोजयित्वा
कुमारिकाः वस्त्रैराभरणैपूज्यप्रणिपत्यक्षमापयेत् सुवर्णंशक्तितोदद्याद्गांचविप्रायशोभनां यएवंकुरुतेपार्थ
पुरुषोनवमीव्रतं नतस्यशत्रवोनाग्निर्नराजानोनतस्कराः भूताःप्रेताःपिशाचाश्चजनयंतिभयंगृहे समुद्यतेषु
शस्त्रेषुहंतातस्यनविद्यते रक्षतेतंसदोद्युक्तासर्वास्वापत्सुचंडिका नरोवायदिवानारीव्रतमेतत्समाचरेत् उल्का
वत्ससपत्नानांज्वलन्नास्तेसदाहृदि सशुष्ककोटरमुखींसुकरालदंष्ट्रांकापालिनींसमवलंबितमुंडमालां उल्काव्रतेन
पुरुषोनवमीषुचंडींसंपूज्यकस्यहृदयंनचमत्करोति इतिभविष्योत्तरे उल्कानवमीव्रतम् आश्विनशुक्लदशमी
विजयादशमी नारदीये आश्विनेशुक्लदशमीविजयासाप्रकीर्त्तिता दशगोमयपिंडांस्तुप्रातर्न्यस्यगृहांगणे
चक्रवालस्वरूपेणतन्मध्येरामलक्ष्मणौ तथाभरतशत्रुघ्नौसंपूज्याश्चतुरोऽपिहि सापिधानासुपालीषुगोमयस्य
चतसृषु क्लिन्नधान्यंसरोप्यंतु धृत्वाशुक्लांवरावृतः पितृमातृभ्रातृपुत्रजायाभृत्यसमन्वितः

एवंकृत्वाविधानंतु
संपूज्यगंधपुष्पाद्यै नैवेद्यैश्चविधानतः नमस्कृत्याथभुंजीतद्विजान्संभोज्यपूजितान् अथापराह्णसमयेनवम्यांसुनिमंत्रितां पूर्वदिक्स्थां
नरोवर्षंसुखान्वितः धनधान्यसमृद्धश्चनिश्चितंजायतेद्विज अथापराह्णसमयेनवम्यांसुनिमंत्रितां पूर्वदिक्स्थां
शमींविप्रगत्वातन्मूलमृत्तिकां गृहीत्वास्वगृहंप्राप्यगीतवादित्रनिःस्वनैः संपूज्यतांविधानेनसज्जीकृत्यनिजंबलं
निर्गत्यपूर्वद्वारेणग्रामाद्बहिरनाकुलः ततः शत्रुप्रतिकृतिंनिर्मितांपत्रिकादिभिः मनसाकल्पितांवापिस्वर्णपुंखश
रेणवै विद्ध्येदतिहृष्टात्मा प्राप्नुयात्स्वगृहंनिशि एवंकृतविधिर्वापिगच्छेद्वाशत्रुनिग्रहे एवंवं शमीविप्रविधिना
चरितासदा धनंजयंसुतान्गाश्चगजाश्वंचाप्यजाविकं दद्यादिहशरीरांतेस्वर्गतिंचापिनारद ॥ इयंचतारकोद
यव्यापिनीग्राह्येतिसामान्यनिर्णयः तदुक्तंचिंतामणौ आश्विनस्यसितेपक्षेदशम्यांतारकोदये सकालोविजयोना
मसर्वकार्यार्थसाधकः रत्नकोशेऽपि ईषत्संध्यामतिक्रांतःकिंचिदुद्भिन्नतारकः विजयोनामकालोऽयंसर्वकार्या
र्थसाधकः दिनद्वयेतद्व्याप्तावव्याप्तौवाअपराजितापूजायांपूर्वैव तदुक्तं हेमाद्रौ स्कांदे दशम्यांतुनरैः सम्यक्पूज
नीयाऽपराजिता ऐशानींदिशमाश्रित्यअपराह्णेप्रयत्नतः यापूर्णानवमीयुक्तातस्यांपूज्याऽपराजिता क्षेमार्थंविज
यार्थंचपूर्वोक्तविधिनानरैः नवमीशेषसंयुक्तदशम्यामपराजिता ददातिविजयंदेवीपूजिताजयवर्द्धिनी तथा
आश्विनेशुक्लपक्षेतुदशम्यांपूजयेन्नरः एकादश्यांनकुर्वीतपूजनंचापराजितमिति अत्रयात्रात्वेकादशमुहूर्तकार्या
तथाचभृगुः आश्विनस्यासितेपक्षेदशम्यांसर्वरात्रिषु सायंकालेशुभायात्रायदिवाविजयक्षणे एकादशोमुहूर्तोयं
विजयः संप्रकीर्तितः तस्मिन्सर्वैर्विधातव्यायात्राविजयकांक्षिभिरिति दिनद्वयेएकादशमुहूर्तव्याप्तौ श्रवणयु
ताग्राह्या तथाचहेमाद्रौमदनरत्नेकश्यपः उदयेदशमीकिंचित्संपूर्णैकादशीयदि श्रवणर्क्षंयदाकालेसातिथिर्विजया
भिधा श्रवणर्क्षेतुपूर्णायांकाकुत्स्थःप्रस्थितायतः उल्लंघयेयुःसीमानंतद्दिनर्क्षेततोनराइति कालेऽपराह्णयोगाभावेतु

सर्वपक्षेषुपूर्वैव मदनरत्नेऽप्येवं ज्योतिर्निबंधेरत्नकोशेचनारदः ईषत्संध्यामतिक्रांतः किंचिदुद्भिन्नतारकः विजयोना
मकालोऽयंसर्वकार्यार्थसाधकः इषस्यदशमींशुक्लांपूर्वविद्धांनकारयेत् श्रवणेनापिसंयुक्तांराज्ञांपट्टाभिषेचने सूर्योदये
पदाराजन्दृश्यतेदशमीतिथिः आश्विनेमासिशुक्लेचविजयांतांविदुर्बुधाः अत्रापराह्णोमुख्यःका
लः तत्रैवपूजाद्युक्त प्रदोषोगौणः तत्रदिनद्वयेप्यपराह्णव्यापित्वेचपूर्वा प्रदोषव्याप्तेराधिक्यात् दिनद्वयेप्रदोष
व्यापित्वे परा अपराह्णव्याप्तेराधिक्यात् श्रवणस्तुरोहिणीवदप्रयोजकः दिनद्वयेऽपराह्णसत्वेच पूर्वा
तत्राप्यपराह्णेश्रवणसत्वेपरैवेति अत्रापराजितापूजादिकं पूर्वविद्धाविधायकं नवरात्रप्रकरणेलिखितं शमी
पूजादिकमपि तत्रैव नवरात्रपारणनिर्णयोऽपि तत्रैवाभिहितः अथात्रप्रस्थानादिविधानंतत्र दिशांविजयमंत्राश्च
पठितव्याःपुरोधसेति आशादशमीपूजाव्रतवदत्रविधानं अस्यांगोपथब्राह्मणेविवाहमुद्दिश्योक्तंप्रस्थानविधिं
कुर्यात् तद्यथा अथप्रस्थानंव्याख्यास्यामः ननेषुगच्छत्सुपार्थिवास्तत्रत्यादुंदुभीर्वीणावादयेरन्हृष्टालंकृताश्चारु
वदना उदगयनेपुण्यनक्षत्रे केशश्मश्रुरोमनखानिवापयित्वा संभारानुपकल्प्य मैत्रंमुहूर्तमुपसमाधाय शांतिप्र
तिसरंकारयित्वा कर्तान्वालभ्यजुहोत्यभयैरायुष्यैः स्वस्त्ययनैः शर्मवर्मभिर्जनवदनैश्चहुत्वा पार्थिवस्येतिमाप्र
गामेतिचहुत्वा आगच्छतागतस्येतींद्रंस्थालीपाकेनेष्ट्वा विष्णुर्नक्षत्राऋजवइतिपथानमास्थायजपेदिमो पाशेयत
इंद्रंतारमिंद्रंमानोविदन्नभयसोमोबृहस्पतिर्नरः परिपातुपश्चादितित्रीन् विष्णुक्रमान्क्रांत्वेत्यादि- अपराजिता
पूजनादिकं नवरात्रवशात्तत्रैवोक्तं दिशांविजयमंत्राश्चपठनीयाः पुरोधसेतिप्रागुक्तं तत्रमंत्रा आशादशमी
व्रतोक्ताभविष्योत्तरे त्वयिसान्निहितःशक्रःसुरासुरनमस्कृतः पूर्वस्त्वंभुवनस्यास्यऐंद्रादिग्देवतेनमः परिगृह्य
दिशेशत्वंत्वमाग्नेयीतिपठ्यसे तेजोरूपापराशक्तिराग्नेयीजयदाभव २ धर्मराजंममाश्रित्यलोकान्

पमपत्यसौ ॥ तेनसंयमनीचासि ॥ याम्येमंत्कामदाभव ॥ ३ ॥ खड्गहस्तातिविकृतनिर्ऋतिस्थान
माश्रिता तेननैर्ऋतिनामासित्वमाशांपूरयस्वमे ४ त्वय्यास्तेभुवनाधारोवरुणोयादसांपतिः कामार्थमम
धर्मार्थवारुणिप्रवणाभव ५ अधिष्ठितासियस्मात्त्वंवायुनांजगदायुना वायव्येत्वमतःशांतिंनित्यंयच्छममा
नघे ६ धनदेनाधिष्ठितासिप्रख्यातात्वमिहोत्तरा निरुत्तराभवास्मासुदत्त्वासद्योमनोरथम् ७ इशाभिमतवे
षेणशंभुनात्वमलंकृता पूरयस्वाशुमेदेविवांछितानिनमोऽस्तुते ८ भुजगाष्टकुलेनत्वंसेविताऽसियतोह्यधः ना
गांगनाभिःसहिताहितायभवमेऽनघे ९ सर्वलोकोपरिगतासर्वदात्वांशिवायच सनकाद्यैःपरिष्ठितासर्वदा
पाहिमांभयात् १० नक्षत्राणिचयोगाश्चग्रहास्तारागणास्तथा नक्षत्रमातरोयाश्चभूतप्रेतविनायकाः सर्वेमेभी
ष्टसिद्ध्येतुभवंतुप्रवणास्सदेति अथात्रखंजरीटपूजनंदर्शनमपिवदंति तस्यमंत्रोज्योतिःशास्त्रे तिथितत्त्वे कृत्वानी-
राजनविधिंविधिप्रोक्तंयथाक्रमं शोभनंखंजनंपश्येज्जलगोष्ठादिसन्निधौ नीलग्रीवशुभग्रीवसर्वकामफलप्रद
पृथिव्यामवतीर्णोऽसिखंजरीटनमोऽस्तुते वसंतराजेऽपि त्वंयोगयुक्तोमुनिपुत्रकस्त्वमदृश्यतामेषिशिखोद्गमेन
त्वंदृश्यसेप्राद्यपिनिर्गतायांखंजनाश्चर्यमयोनमस्ते अस्यपूजनं हस्तादित्येयमहालयप्रकरणेऽस्तीतिविजयाद-
शमीविधानं आश्विनशुक्लैकादशी पापांकुशा तदुक्तंनारदीये एकादशीमिषेशुक्लांविप्रपापांकुशाह्वयां उपोष्य
विधिवद्विष्णोर्दिनेविष्णुंसमर्चयेत् ततः संभोज्यविप्राग्र्यान्दत्वातेभ्यश्चदक्षिणां भक्त्याप्रणम्यविसृजेदश्नी
याच्चस्वयंततः एवंयःकुरुतेभक्त्यानरःपापांकुशाव्रतं संभुक्तेहवरान्भोगान्यातिविष्णोःसलोकतां अथकथा वारा
हभविष्यपुराणयोः युधिष्ठिरउवाच कथ्यतांदेवदेवेशह्यनादिस्त्वंजगत्प्रभो धातात्वंचविधाताचकर्ताहर्तात्वमेवच
इषस्यशुक्लपक्षेतुकावाह्येकादशीभवेत् किंनामकोविधिस्तस्याएतद्विस्तरतोवद श्रीकृष्णउवाच शृणुष्वत्वंमहाराज

कथांपापप्रणाशिनीं इपस्यशुक्लपक्षेयातस्यानामवदामिते पापांकुशेतिविख्यातापापकुंजरभीतिहा आश्विनेमासि देवेशपद्मनाभमनामय पूजयेच्चैवमांराजन्स्वर्गमोक्षप्रदायकं तुलसीमंजरीभिश्चपुष्पैस्तत्दतुसभवैः तपस्तप्त्वानर स्तीव्रंसमवाप्नोतितत्फलं तत्फलंसमवाप्नोतिपूजयित्वाजनार्दनं कृत्वाचसुमहत्पापंयोनरोहरिमर्चयेत् नयातिनरक घोरंयत पापहरोहरिः पृथिव्यांयानितीर्थानिपुण्यान्यायतनानिच तानिसर्वाणिचाप्नोतिविष्णोर्नामानुकीर्त्तनात् देवं शार्ङ्गधरंविष्णुंयेप्रपन्नाजनार्दनं नतेयमपुरंयांतियांतिलोकंचशाश्वतं उपोष्यैकादशीमेतांप्रसंगेनापिमानवः नया तियातनांयामीमितिवैवस्वताच्छ्रुतं हरिनिंदापराराजन्हरिपूजापराङ्मुखाः नयांतिवैष्णवंलोकंनरकयांति दारुणम् नदृश्यंपावनकिंचित्त्रिषुलोकेषुविद्यते सर्वपापविनाशाययादृशोहरिवासरः तावत्पापानिदेहेऽस्मिन्वसति मनुजाधिप यावन्नोपोषितमर्त्यैःपद्मनाभदिनंमहत् अश्वमेधसहस्राणिराजसूयशतानिच एकादश्युपवासस्य कलांनार्हंतिषोडशीं एकादशेंद्रियैःपापंयत्कृतंमानवैःसदा एकादश्युपवासेनतत्सर्वंशांतिमाव्रजेत् एका दशीसमंकिंचित्पुण्यंलोकेनविद्यते व्याजेनापिकृतायैस्तानतेपश्यंतिभास्करिं स्वर्गमोक्षप्रदापुंसांशरीरारो ग्यदायिनी सुकलत्रप्रदाचैवनकाशीनचपुष्करं यमुनाचद्रभागाचनैवतुल्याकदाचन आयासवर्जंव्रतिनः प्राप्नुवंतिहरेःपदं तर्पणंतुहरेःकुर्य्यात्पितॄनुद्दिश्यमानवः दशैवपितृपक्षेचमातृपक्षेतथादश भार्यायादशप क्षेचपुरुषानुद्धरेद्व्रती तेद्वंद्वमोहनिर्मुक्ताःसर्वेगरुडवाहनाः स्रग्विणःपीतवस्त्राश्चप्रयांतिहरिमंदिरं किरी टिनःकुंडलिनोघनश्यामाश्चतुर्भुजाः शंखचक्रगदापद्मधारिणोवनमालिनः बाल्त्वेयौवनेवापिवार्द्धकेचनृपोत्तम उपोष्यैकादशींमर्त्यःसत्यंनाप्नोतिदुर्गतिं यथोक्तविधिनाराजन्कृत्वासत्तीर्थमज्जने दत्त्वाहेमाश्वभाराणिमर्त्योयत्फल मश्नुते तत्फलंसमवाप्नोतिकृतेचैकादशीव्रते संक्षेपेणनृपश्रेष्ठविधिमस्यावदामिते यथाशक्त्याचदानंतुकुर्य्यात्स्वहित

काम्यया उपानच्छत्रवस्त्रादिकंदमूलंफलंजलं नवंध्यंतुदिनंकार्य्यंप्राणिमात्रेणकेनचित् इहलोकेयश प्राप्यमृतो
मोक्षमवाप्नुयात् कर्त्तारोनैवपश्यतिदारुणंयमशासनं दीर्घायुपोधनाढ्याश्चभवंतीहपुन.पुनः किमत्रबहुनोक्तेननते
गच्छंतिदुर्गतिं आरोहंतिनराःसर्वेदिवंदेवैः सुपूजिताः इतितेकथितंराजन्नेकादश्या.कथानकं येपठंतिनराराज
न्येशृण्वंतितथैवच तेपांपापानिनश्यंतिमृतामोक्षव्रजंतिते ॥ इतिवाराहपुराणेपाद्मेचपापांकुशाश्विनशुक्लेकादशी
व्रतकथानकम् ॥ अथाश्विनशुक्लेकादशीमारभ्यकार्त्तिकस्नानादिकृत्यारंभइतिदाक्षिणात्याः आश्विनस्यतुमासस्य
याशुक्लेकादशीभवेत् कार्त्तिकस्यव्रतानीहतस्यांवैप्रारभेत्सुधीरितिपाद्मोक्तेः भार्गवार्चनेय आरभ्यैकादशींशुक्ला
माश्विनस्यतुमानवःप्रातःस्नानंप्रकुर्वीतयावत्कार्त्तिकभास्करइतिविष्णुरहस्योक्तेःप्राच्याश्च तुलार्कमारभ्यकुर्वंती
तितत्रैवप्रपंच्यते ॥ आश्विनशुक्लेकादशीमारभ्य त्रिंशद्दिनपर्य्यंतमासोपवासव्रतं हेमाद्रौ.विष्णुरहस्ये नारदउ
वाच भगवन्श्रोतुमिच्छामिव्रतानामुत्तमंव्रतं विधिंमासोपवासस्यफलंचास्ययथोदितं यथाविधिनरैःकार्य्यंव्रतंच
र्य्यंयथाभवेत् आरभ्यतेयथापूर्वंसमाप्याहियथाविधि यावत्संख्यंहिकर्त्तव्यंतद्ब्रूहिप्रपितामह व्रतमेतत्सुरश्रेष्ठवि
स्तरेणममानघ ब्रह्मोवाच साधुनारदयच्चैतत्पृष्टंवरतपोधन यादृङ्मतिमतांश्रेष्ठतच्छृणुष्वब्रवीमिते सुराणांहियथा
विष्णुस्तेनसांचयथारविः मेरुःशिखरिणांयद्वद्वैनतेयस्तुपक्षिणां तीर्थानांतुयथागंगाप्रजानांतुयथावणिक् श्रेष्ठंसर्व
व्रतानांतुतथामासोपवासकं सर्वव्रतेषुयत्पुण्यंसर्वतीर्थेषुयद्भवेत् सर्वदानोद्भवंवातुलभेन्मासोपवासकृत् अग्निष्टोमा
दिभिर्यज्ञैर्विधिवद्भूरिदक्षिणैः नतत्पुण्यमवाप्नोतियन्मासपरिलंघनात् तेनदत्तहुतजप्ततपस्तप्तंस्वधाकृतं यःकरोति
विधानेननरोमासचतुष्टयं प्रविश्यवैष्णवयज्ञतत्राभ्यर्च्यजनार्दनं गुरोराज्ञांततोलब्ध्वाकुर्य्यान्मासोपवासकं वैष्ण
वानियथोक्तानिकृत्वासर्वव्रतानिच द्वादश्यादीनिपुण्यानिततोमासमुपावसेत् अतिकृच्छ्रपराकंचकृच्छ्रचांद्रायणंत

या मासोपवासंकुर्वीतज्ञात्वादेहबलाबलं वानप्रस्थोयतिर्वापिनारीवाविधवामुने मासोपवासंकुर्वीतगुरुंविज्ञापये
ततः आश्विनस्यामलेपक्षेएकादश्यामुपोषितः व्रतमेतद्गृहीयाद्यावत्रिंशद्दिनावधि वासुदेवंसमुद्दिश्यकार्त्ति
कंसकलंनरः मासंचोपवसेद्यस्तुसमुक्तिफलभाग्भवेत् अच्युतस्यालयेभक्त्यात्रिकालंकुसुमैःशुभैः मालतींदीवरैः
पद्मैः कमलैस्तुसुगंधिभिः कुंकुमोशीरकर्पूरैर्विलिप्यवरचंदनैः नैवेद्यैर्धूपदीपाद्यैरर्चयेत्तुजनार्दनं मनसाकर्मणा
वाचापूजयेद्गरुडध्वजं कुर्यान्नरस्त्रिषवणंवृहद्धार्कीजितेंद्रियः नाम्नामेवजपालापंविष्णोः कुर्यादहर्निशं भक्त्या
विष्णोःस्तुतिर्वाच्यामृषावादंविवर्जयेत् सर्वसत्त्वदयायुक्तःशांतवृत्तिरहिंसकः सुप्तोवाह्यासनस्थोवावासुदेवंप्रकी
र्तयेत् स्मृत्यालोकनगंधादिस्वादनंपरिकीर्त्तितं अन्नस्यवर्जयेत्सर्वंग्रासानांचाभिकांक्षितं गात्राभ्यंगंशिरोभ्यं
गंतांबूलंसविलेपनं व्रतस्थोवर्जयेत्सर्वंयच्चान्यत्रनिराकृतं व्रतस्थोनस्पृशेत्किंचिद्विकर्मस्थान्नचालपेत् देवतायतने
तिष्ठन्नगृहस्थोव्रतंचरेत् कृत्वामासोपवासंतुयथोक्तविधिनानरः नारीवाविधवासाध्वीवासुदेवंसमर्चयेत् अन्यूना
धिकमेवतुव्रतंत्रिंशद्दिनैरिदं कृत्वामासोपवासंतुसंयतात्माजितेंद्रियः ततोऽर्चयेन्महद्भक्त्याद्वादश्यांगरुडध्वजं पूज
येत्पुष्पमालाभिर्गंधधूपनिवेदनैः वस्त्रालंकारवाद्यैश्चतोषयेदच्युतंनरः स्नापयेत्तुहरिंभक्त्यातीर्थचंदनवारिभिः चं
दनेनानुलिप्तांगंपुष्पधूपैरलंकृतं वस्त्रदानादिभिश्चैवभोजयेत्तुद्विजोत्तमान् दद्याच्चदक्षिणांतेभ्यः प्रणिपत्यक्षमा
पयेत् क्षमापयित्वाविप्रांश्चविसृज्याभ्यर्च्यभोज्यच एवंवित्तानुसारेणभक्तियुक्तेनचेतसा एकंमासोपवासंतुकृ
त्वाऽभ्यर्च्यजनार्दनं भोजयित्वाद्विजांश्चैवविष्णुलोकेमहीयते एवंमासोपवासान्हिसम्यक्कृत्वात्रयोदश स-
पयेत्ततःशक्त्याविधिनायेनतच्छृणु कारयेद्वैष्णवंयज्ञमेकादश्यामुपोषितः पूजयित्वाचदेवज्ञमाचार्यंनुज्ञ
याहरिं अर्चयित्वाततोभक्त्याअभिवाद्यगुरुंतथा भोजनीयान्यासनानिब्रह्मसूत्राणिचैवहि दत्वाचैवद्विजाग्र्येभ्यः

पूजयित्वाप्रणम्यच ततोऽनुकल्पयेच्छक्त्याशय्यायांकीर्तयंतिवै येप्रयच्छंतिविप्रायेतेतरंतिभवार्णवं आनंदार्णव
मग्नश्चदुःखसंसारबंधनैः नवाध्यतेनरोनित्यंवासुदेवमनुस्मरन् स्थावरेजंगमेसर्वेस्थूलेसूक्ष्मेशुभाशुभे विष्णुं
पश्यतिसर्वत्रयःसविष्णुःस्वयंनरः एवंविष्णुमयंज्ञात्वात्रैलोक्यंसचराचर यस्यशांतामतिस्तेनपूजितोगरुडध्वजः
इतिकल्पानुकल्पानांव्रतानामुत्तमस्यच करणाच्चमहाराजतथाविष्णुवर्चनान्नरः विष्णुलोकमवाप्नोतिप्रसादा
च्चक्रपाणिन. विधिर्मासोपवासस्ययथावत्परिकीर्तितः तवस्नेहान्मुनिश्रेष्ठसर्वलोकहितायच कृत्वाश्रुत्वातु
यंभक्त्यानरोविष्णुपुरींव्रजेत् नाभक्तायप्रदातव्यंनदेयंदुष्टचेतसे इतिविष्णुरहस्योक्तं मासोपवासव्रतम्
अथास्यप्रयोगः तिथ्यादिसंकीर्त्यात्मनोऽशेषपापक्षयपूर्वकचतुर्विधपुरुषार्थसिद्धिद्वाराश्रीमहाविष्णुप्रीत्यर्थंमासो
पवासव्रतंकरिष्ये तत्रप्रत्यहंत्रिकालस्नानं विष्णुमंत्रजपः विष्णुपूजनं तुलसीदलसहितपुष्पादिसमर्पणं निषिद्धा
लापवर्जनं पुराणपठनं श्रवणंच ब्राह्मणपूजन यथाशक्तिदानं एवमादिनियमैर्व्रतंयथाशक्तिसमाप्यांते शुक्लैकाद
श्यामुद्यापनंकुर्य्यात् उक्तप्रकारेणाचार्य्यंवृत्वासर्वतोभद्रकलशेहैमंलक्ष्मीनारायणं सहस्रशीर्षेत्यादिपुरुषसूक्तमंत्रै
र्द्वादशाक्षरमनुनावासंस्थाप्य पूजयित्वाकथाश्रवणादिनारात्रिमतिवाह्य प्रातःस्थंडिलेऽग्निंप्रतिष्ठाप्य अन्वा
दध्यात् तत्रप्रधानंलक्ष्मीनारायणं पायसद्रव्येणसहस्रसंख्याकाहुतिभिर्ब्रह्मादिदेवताश्चैकैकयाज्याहुत्यापक्षे एवं
होमसमाप्यपीठंगांचाचार्य्यायदत्त्वा वेदशास्त्रसंपन्नान्त्रिंशद्ब्राह्मणान्वस्त्रान्नदानभूषणादिभिःसपूज्यत्रिंशद्गा
स्तन्मोल्यंवादक्षिणात्वेनदत्त्वा सोपस्करांशय्यां ज्ञानादिगुणवतेद्विजायदत्त्वा सदन्नेन ब्राह्मणान्संतोष्याशिषो
गृहीत्वा विष्णुलोकगमनार्थंद्विजान्प्रार्थयेत् भोद्विजाअनुमोदध्वंभवतांकृपयाऽधुना सर्वपापविनिर्मुक्तोविष्णुलोकं
व्रजाम्यहम् ततोद्विजानांप्रतिवचनं व्रजव्रजनरश्रेष्ठविष्णुलोकमनामयं विमानंवैष्णवंदिव्यंसपर्य्यापरिकल्पित

तेनविष्णुपदंयाहिसच्चिदानंदरूपिणंततोदीनानाथादीन्भूरिदक्षिणयासंतोष्य स्वयंमौनीभुंजीत।अत्राशक्तेनकंद मूलफलादिना मासोपवासव्रतशेषंविप्रानुमत्यासमापनीयं एवंकृत्वासर्वपापविमुक्तोभवति एवमेवचातुर्मास्य व्रतोद्यापनमपिविधेयम् ॥ इतिविष्णुरहस्योक्तंमासोपवासव्रतोद्यापनं अथाश्विनशुक्लद्वादशीकृत्यं नारदीये द्वादश्यामिषशुक्लेगांदत्त्वानत्वाविसर्जयेत् ॥ गंधाद्यैरुपचारैस्तांतदग्रेभोजयेद्द्विजान् मधुरान्नेनवस्त्राढ्यां सौवर्णीदक्षिणांददेत् व्रतेनानेनसंतुष्टःपद्मनाभोद्विजोत्तम श्वेतद्वीपंगतिंदद्यादिहभोगांश्चशाश्वतान् आश्विन शुक्लैकादश्यामुपवासजागरणादिकंकृत्वा द्वादश्यादिषु विष्णुपूजादिकं कुर्य्यात् तदुक्तंब्रह्मपुराणे सोपवासै श्चकर्त्तव्यएकादश्यांप्रजागरः द्वादश्यांवासुदेवश्चपूजनीयश्चसर्वदा यात्रोत्सवश्चकर्त्तव्यस्त्रयोदश्यांतुवैष्णवैः उप वासश्चतुर्दश्यांपौर्णमास्यांहरिंव्रजेत् अथपद्मनाभद्वादशीव्रत हेमाद्रौ धरणीव्रतेषु वाराहे दुर्वासाउवाच तद्वदाश्वयुजेमासिद्वादशींसितपक्षिणीं संकल्प्याभ्यर्चयेद्देवपद्मनाभंसनातनं पद्मनाभायवैपादौकटिंवैपद्मयो नये उदरंसर्वदेवायपुष्कराक्षायवैउरः अव्ययायतथाबाहूप्राग्वदस्त्राणिपूजयेत् प्रभवायाशिरः पूज्य प्राग्वदग्रेघटंन्यसेत् तमेवदेवंसंपूज्यगंधपुष्पादिभिः क्रमात् प्रभातायांतुशर्वर्य्यांब्राह्मणायनिवेदयेत् प्रीयतांपद्म नाभोमेपद्मनाभस्वरूपकइतिमंत्रः इतिपद्मनाभद्वादशीव्रतं अस्याविष्णवालयेदीपदानं महापुण्यकरं अथकथा आसीत्कृतयुगेराजाभद्राश्वोनामवीर्यवान् तस्यनाम्नाऽभवद्वर्षभद्राश्वंनामनामतः तस्यागस्त्यःकदाचित्तुगृहमाग त्यभूपतेः उवाचपंचरात्रंतुवसामिभवतोगृहे तंराजाशिरसानत्वास्थीयतामित्यभाषत तस्यकांतिमतीनाम्नाभार्या परमशोभना तामागतांतथादृष्ट्वारूपतेजोन्वितशुभां सपत्न्यश्चभयात्तस्याःकुर्वंत्यःकर्मशोभनाः साधुसाधुजग न्नाथःस्त्रीशूद्राःसाध्विति ॥ एवमुक्त्वाननर्त्तोच्चैरगस्त्योराजसन्निधौ ॥ किंहर्षकारणंब्रह्मन्येनैवंनृत्य

तेभवान् ॥ अगस्त्यउवाच ॥ इयंराज्ञीत्वदीयाभूद्दासीवैश्यस्यवैदिशे नगरे हारिदत्तस्य त्वमस्याः पतिरेवच तस्यैवकर्मकारोऽभूच्छूद्रोविंध्येतिनामतः सवैश्योऽश्वयुजेमासि द्वादश्यांनियतः शुचिः स्वय विष्ण्वालयंगत्वागंधपुष्पादिभिर्हरिं समभ्यर्च्यगृहंप्रायाद्भवतोरक्षपालकौ स्वगृहेस्थाप्यदीपानांज्वालना यैगृहांगणे गतेतस्मिन्भवंतौतद्दीपप्रज्वालनेस्थितौ यावत्प्रभातारजनीनिःशाठ्येननरोत्तम ततःकालेनमहताम्रुतौ द्वावपिदंपती तेनपुण्येनतेजन्मप्रियव्रतगृहेऽभवत् इयंचपत्नीतेजातायावैश्यपरिचारिका पारक्यस्यापिदीपस्य ज्वालितस्यहरेर्गृहे इयंव्युष्टि पुराजाताभक्तियुक्तस्यतेनृप स्वेनयःपुनरर्थेनाविष्णुमभ्यर्च्यदीपकं ज्वालयेत्तस्यय त्पुण्यंसख्यातुंनैवशक्यते इतिवाराहेधरणीव्रतपुद्मनाभद्वादशीव्रतेदीपदानमाहात्म्यं अस्यामेवभविष्योत्तरोक्तं पुत्रप्राप्तिव्रतं युधिष्ठिरउवाच ऋणैस्त्रिभिःपरिवृतःपुरुषोजायतेकिल ऋणत्रयात्प्रमुच्येतसपुनःपुत्रदर्शनात् पुन्ना म्नोनरकाद्यस्मात्पितरंत्रायतेसुतः तस्मात्पुत्रइतिप्रोक्तःस्वयमेवस्वयंभुवा दिगंबरंगतव्रीडंजटिलंधूलिधूसरं पुण्यहीनानपश्यतिगंगाधरमिवात्मजं तस्मात्सुपुत्रलाभाययद्व्रतंतदुदीरय श्रीकृष्णउवाच एकादश्यांचाश्व युजेस्नात्वोपोष्यार्चयेद्धरिं गांराज्ञींपूजयेद्दद्यात्सवत्सांगांगवाह्निकं अपरेऽह्नितथाभ्यर्च्यनिशिभुंजीतवाग्यतः अपराजितोऽजातशत्रुःपुरुहूतःपुरंदरः वर्द्धमानःसुरेशश्चमहाबाहुःप्रभुर्विभुः संभूतिःसुमनाश्चैवसुप्रचेताइतीर रयेत् एवंद्वादशभिर्वर्षैर्मासैर्वापारयेद्व्रतं व्रतांतेजुहुयाद्देभिर्नामभिर्घृतपायसं ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चात्क्षीरान्नंमास संख्यया मासेमासेयथाशक्तिदानंप्रार्थनमेवच यथाऽदितेर्भवान्पुत्रःशाश्वतश्चाक्षयोऽच्युतः तथाभवतुमेदेवपुत्रो जन्मनिजन्मनि सुरभीर्वैष्णवीदेवीब्रह्मण्यादेवपूजिता गृहाणेमंमयादत्तंपिंडंसतृणमूलकं वस्त्राभरणगो दानैर्ब्राह्मणान्प्रीणयेद्गुरुम् इतिभविष्योत्तरोक्तपुत्रप्राप्तिव्रतं ॥ अथाश्विनशुक्लद्वादशीव्रतंभविष्ये पण्यमाश्वय

जेंमासिविशोकद्वादशीव्रतं दशम्यांलघुभुग्विद्वानारभेत्रियमेनतु उदङ्मुखःप्राङ्मुखोवादंतधावनपूर्वकं एका
दश्यांनिराहारःसमभ्यर्च्यचकेशवं श्रीशंचाभ्यर्च्यविधिवद्भोक्ष्यामितुपरेऽहनि एवंनियमकृद्भूत्वाप्रातरुत्थायमान
वः स्नात्वासर्वौषधियुनपंचगव्यजलेनतु शुक्लांवरधरस्तद्वत्पूजयेत्श्रीशमुत्पलैः विशोकायनमःपादौजंघेच
वरदायच श्रीशायजानुनीतद्वदूरूचजलशायिने कंदर्पायनमोगुह्यंमाधवायनमःकटिं दामोदरायेत्युदरंपार्श्वेच
विपुलायवै नाभिंतुपद्मनाभायहृदयंमन्मथायच श्रीधरायविभोर्वक्षःकरौमधुनिहेनमः चक्रिणेवामवाहुंचदक्षिणं
गादिनेनमः वैकुंठायनमःकंठमास्यंयज्ञमुखायच नासामशोकनिधयेविश्वामित्रायचक्षुषी ललाटंवामनायेतिरामाये
तिनर्भुवौ अलकान्माधवायेतिकिरीटंविश्वरूपिणे नमःसर्वात्मनेतद्वत्शिरइत्यभिपूजयेत् एवंसंपूज्यगोविंदंफल
ल्यानुलेपनैः ततस्तस्याग्रतोभव्यंस्थंडिलंकारयेन्मृदा चतुरस्त्रंसमंताच्चारत्निमात्रमुदक्प्लवं नदीवालुकयातत्र
लक्ष्म्याःप्रतिकृतिंन्यसेत् स्थंडिलेसूर्पमारोप्यलक्ष्मीमित्यर्चयेन्नर :नमोदेव्यैनमःशांत्यैनमोलक्ष्म्यैनमःश्रियैनमः
ष्टयैनमः विशोकायैनमोनमःविशोकवस्तुसंपत्त्यैविशोकैश्वर्यसिद्धये ततःशुक्लांवरः सूर्पंवेष्ट्यसंपूज्यसत्फ
लैस्तद्वत्सुवर्णकमलेनच रजनीषुचसर्वासुपिवेद्दर्भोदकंबुधः सर्वासुरजनीष्वव्रतोक्तदिवसानांरा
ततस्तुगीतनृत्यादिकारयेत्सकलांनिशां यामत्रयेततोयातेस्तुत्वाभ्युत्थायमानवः अभिगम्यच
मिथुनानितदार्चयेत् शक्तितस्त्रीणिचैकंवावस्त्रमाल्यानुलेपनैः शयनस्थानिपूज्यानिनमोऽस्तुजलशायिने
रात्रिजागरणेकृते प्रभातेविमलेस्नानंकृत्वादांपत्यमर्चयेत् भोजनंतुयथाशक्त्यावित्तशाठ्यवि
श्रुत्वापुराणंतुतद्दिनंचातिवाहयेत् अनेनविधिनासर्वंमासिमासिसमाचरेत् व्रतांतेशयनंदद्या
वतं सोपधानकशय्यांचस्वास्तरावरणान्वितां यथानलक्ष्मीर्देवेशत्वांपरित्यज्यगच्छति तथा

सुरूपतारोग्यमशोकस्त्वस्तुमेसदा यथादेवेनरहितानलक्ष्मीर्जायतेक्वचित् तथाविशोकतामेऽस्तुभक्तिरग्र्याच
केशवे मंत्रेणानेनशयनंगुडधेनुसमन्वितं सूर्यंचलक्ष्म्यासहितंदातव्यंभूतिमिच्छता उत्पलंकरवीरंचबाणमम्ला
नपंकजं केसरंसिंधुवारंचमल्लिकाशोकपाटला, कदंबकुब्जकंजातीशस्तान्येतानिपूजने युधिष्ठिरउवाच गुड
धेनोर्विधानंचसमाचक्ष्वजगत्पते किंरूपकेनमंत्रेणदातव्यमितिहोच्यतां श्रीकृष्णउवाच गुडधेनुविधानस्ययद्रूप
मिहयत्फलं तदिदानींप्रवक्ष्यामिसर्वपापप्रणाशनं कृष्णाजिनंचतुर्हस्तंप्राग्ग्रीवंविन्यसेद्भुवि गोमयेनतुलिप्तायां
कुशानास्तीर्यसर्वतः लघ्वेणाजिनंतद्वद्वत्सस्यपरिकल्पयेत् प्राङ्मुखींकल्पयेद्धेनुमुदक्पादांसवत्सकां उत्तमागु
डधेनुः स्यात्सदाभारचतुष्टयं वत्संभारेणकुर्वीतभाराभ्यांमध्यमामता अर्द्धभारेणवत्सः स्यात्कनिष्ठाभारकेणतु
चतुर्थांशेनवत्सः स्याद्गृहवित्तानुसारतः धेनुवत्सौघृतास्यौतुसितसूक्ष्मांबरावृतौ शुक्तिकर्णाविक्षुपादौशुचिमुक्ता
फलेक्षणौ सितसूत्रसिरालौतुसितकंबलकंबुलौ ताम्रगंडकपृष्ठौतुसितचामररोमकौ विद्रुमभ्रूयुगोपेतौनवनीतस्त
नाविमौ क्षौमपुच्छौकांस्यदोहाविंद्रनीलकतारकौ इत्येवंरचयित्वातुधूपदीपैरथार्चयेत् यालक्ष्मीः सर्वभूतानांया
चदेवेष्ववस्थिता धेनुरूपेणसादेवीममपापंव्यपोहतु विष्णोर्वक्षसियालक्ष्मीः स्वाहायाचविभावसौ चंद्रार्कशक्रश
क्तिर्याधेनुरूपाऽस्तुसाश्रिये चतुर्मुखस्ययालक्ष्मीर्लक्ष्मीयाधनदस्यच यालक्ष्मीर्लोकपालानांसाधेनुर्वरदाऽस्तुमे स्व
धात्वंपितृमुख्यानांस्वाहायज्ञभुजांयतः सर्वपापहराधेनुस्तस्माच्छांतिंप्रयच्छमे एवमामंत्र्यतांधेनुंब्राह्मणायनिवेदये
त् विधानमेतद्धेनूनांसर्वासामिहपठ्यते यास्तुपापविनाशिन्यःश्रूयंतेदशधेनवः तासांस्वरूपंवक्ष्यामिनामानिचन
राधिप प्रथमागुडधेनुःस्याद्घृतधेनुस्तथाऽपरा तिलधेनुस्तृतीयास्याच्चतुर्थीजलसंज्ञिका क्षीरधेनुश्चविख्याताम
धुधेनुस्तथाऽपरा सप्तमीशर्कराधेनुर्दधिधेनुस्तथाऽष्टमी रसधेनुश्चनवमीदशमीस्यात्स्वरूपतः कुंभाःस्युर्द्रवधेनूना

मितरासांतुराशयः सुवर्णधेनुमप्यत्रकेचिदिच्छंतिसूरयः नवनीतेनधान्यैश्चतथाप्यन्येमहर्षयः एतदेवविधानंस्या
त्तएवोपस्करामताः मंत्रावाहनसंयुक्ताःसदापर्वणिपर्वणि यथाश्रद्धंप्रदातव्याभक्तिमुक्तिफलप्रदाः गुडधेनु
प्रसंगेनसर्वास्तवमयोदिताः अशेषयज्ञफलदाःसर्वाःपापहराःशुभाः व्रतानामुत्तमंयस्माद्विशोकद्वादशीव्रतम्
तदंगत्वेनचैवैपागुडधेनुःप्रशस्यते अयनेविषुवेचैवव्यतीपातेऽथवापुनः गुडधेन्वादयोदेयाउपरागादिपर्वसु विशो
कद्वादशीचैपासर्वपापहराशुभा यामुपोष्यनरोयातितद्विष्णोःपरमंपदं इहलोकेतुसौभाग्यमारोग्यायुष्यमे
वच वैष्णवंपदमाप्नोतिमरणेस्मरणंहरेः नृत्यगीतपरोनित्यंसोऽपितत्फलमाप्नुयात् इतिनरवरइत्थंयःशृणो
तीहमर्त्यामधुमुरनरकारेरर्चनंवाथपश्येत् मतिमपिचनराणांयोददातीहलोके वसतिसविबुधौघैःपूज्यमानःसदैव

॥ इतिविशोकद्वादशीव्रतम् ॥

अथाश्विनशुक्लत्रयोदश्यामशोकत्रिरात्रव्रतंनारदीये इषशुक्लत्रयोदश्यांत्रिरात्राशोककव्रतम् हैमंह्यशोकंनिर्माय
पूजयित्वायथाविधि उपवासपरानारीनित्यंकुर्य्यात्प्रदक्षिणं अष्टोत्तरशतंविप्रमंत्रेणानेनसादरं हरेणनिर्मितःपूर्व
त्वमशोककृपालुना लोकोपकारकरणस्त्वत्प्रसादाच्छिवंप्रिये ततस्तृतीयेदिवसेवृक्षेतस्मिन्वृषध्वजं समभ्यर्च्यवि
धानेनाद्विजान्संपूज्यदापयेत् एवंकृतव्रतानारीवैधव्यंनाप्नुयात्क्वचित् पुत्रपौत्रादिसहिताभर्त्तुःस्यादतिवल्लभा आ
श्विनशुक्लचतुर्दश्यां धर्मराजप्रतिमादानं नारदीये इषशुक्लचतुर्दश्यांधर्मराजंद्विजोत्तम गंधाद्यैःसम्यगभ्यर्च्यसौ
वर्णंभोज्यवाडवं दद्यात्तस्मै धर्मराजःप्रीयतामितिनारद एवंयःकुरुतेधर्मप्रतिमादानमुत्तमं सभुक्त्वेहवरान्भोगा
न्दिवंधर्माज्ञयाव्रजेत् ॥ आश्विनपौर्णमासीकृत्यान्युच्यंते तत्रादौससुवर्णघृतपूर्णकांस्यपात्रदानं मत्स्यपुराणेआ
श्विनेपंचदश्यांतुयोदद्याद्धेमसंयुतं परांसिद्धिमवाप्नोतिपुनरावृत्तिदुर्लभां हेमसंयुतंघृतपूर्णकांस्यपात्रंदद्यादित्यर्थः

तथाचविष्णुधर्मोत्तरेआश्वयुज्यांकांस्यपात्रंघृतपूर्णंद्विजातये ससुवर्णंतथादत्वादीप्तांगस्त्वभिजायते अत्राश्विनीय-
गोनविवक्षितः तथाचानंतरपौर्णमासीपुसर्वासुमासर्क्षसहितासुच एतेषामेवदानानांफलंदशगुणंभवेत् महत्पूर्वासु
चैतासुफलमक्षयमश्नुते महत्पूर्वासुदृश्येतेसहितौचंद्रगीष्पती तत्रदानोपवासादिचाक्षयंपरिकीर्त्तितमिति विष्णुव
चनेनलक्षितासहितामाससंज्ञानिमित्तर्क्षगो एतच्चपौर्णमासीसाधारणमेववोध्यं अथैतस्मिन्शुक्लपक्षेदशम्यादिपौर्ण
मास्यंतातिथिपुनवान्नेष्टिविधानंतत्राश्विनाधिकारे ब्रह्मपुराणे शुक्लपक्षेनवंधान्यपक्वंज्ञात्वासुशोभनं सुतिथौचसुनक्ष
त्रेमुहूर्त्तेचशुभेसति गच्छेत्क्षेत्रेविधानेननृत्यवाद्यपुरःसरः तत्रैववन्हिंप्रज्वाल्यधान्यैः सस्तीर्य्यशास्त्रवित् स्वगृह्यो
क्तविधानेनपूजांकुर्य्याद्विचक्षणः होमंकृत्वाततःपश्चान्नयेद्धान्यंविभूषितं पुष्पैर्वस्त्रैःफलैर्मूलैर्हस्त्यश्वरथसंयुतैः
तेनदेवान्पितॄन्वंधूंस्तर्पयित्वायथाक्रमं विभज्याच्चयथाशक्त्यादेवताःसस्यरक्षिणः नववस्त्रावृत स्रग्वी
स्वनुलिप्तः स्वलंकृतः स्थितःपूर्वमुखस्तुष्टोब्रह्मघोषपुरःसरः शृण्वन्ब्रह्म स्वंहृष्टोमंगलालंभनादिमान्
प्राश्नीयाद्दधिसंयुक्तंनवंविप्राभिमंत्रितं ॥ पितॄनिति व्रीहिपाकसमये व्रीहिभिःश्राद्धं कुर्यादित्यर्थः हारी
तोप्याह गृहमेधीशरद्वसंतयोर्व्रीहियवाभ्यांयजेत् वनीवर्षासुश्यामाकैः गृहीगृहस्थः वनीवानप्रस्थः वर्षासु
श्रावणशुक्लपक्षे इदंचश्राद्धंपार्वणंनित्यं व्रीहियवपाकौचेतिविष्णुना नित्यप्रकरणे पठनात् इदंचनवैर्व्रीहि
भिस्तदभावेपुरातनैस्तदभावेचान्नांतरैरनिषिद्धैरवश्यंकार्य्यमिति गोभिलसूत्रटीकायां इदमाश्विनीकर्मोक्तमा
श्वलायनेन आश्वयुज्यामाश्वयुजेकर्मेति अत्रपूर्वाण्हव्यापिनीग्राह्या दैवकर्मत्वात् आग्रयणंतुपर्वणि
कार्यंशरद्याग्रयणंयत्तुपर्वणिस्यात्तदुच्यतेइतिशौनकोक्तेः तत्रापिशेषपर्वणिकार्य्यमितिप्रागुक्तं तच्चदर्शाद्याःपौ
र्णमासेष्ट्याश्चप्राग्भवति दर्शेष्ट्याः पूर्वमुक्तमाग्रयणं प्राक्पौर्णमास्यांचतत् इतिदीपिकोक्तेः तत्राग्रयणंत्रेधा

व्रीह्याग्रयणं यवाग्रयणं श्यामाकाग्रयणंचेति एषांकालः श्रुतौगृह्यमेयव्रीहियवाभ्यांशरद्वसंतयोर्यजेत् श्यामा
केर्नीवारैर्वेषास्वापत्कालंविनानवान्नेनपुराणैर्वेति ॥ तत्राऽपि श्यामाकाग्रयणमनित्यमितरेतु अनाहिताग्नेर्नित्यं
यवाग्रयणंचकर्त्तव्यमितिस्मार्तानांकृतावुक्तत्वात् सूत्रेव्रीहियवदेवतासंबंधानामेव मंत्रेणाम्नाताच्च आहिता
ग्नेस्तुयवाग्रयणस्याप्यतिनित्यत्वं अपिवाक्रियायवेष्वितिसूत्रात् यद्वा व्रीह्याग्रयणेनसमानतंत्रता॥ श्यामा
केस्तुप्रस्तरंकुर्यात् : यवाग्रयणं यदिवा तदपि समानतंत्रमित्यादिनाग्रयणमृतौ परिश्रमवतां सुलभमि
त्यलं इदच पर्वाभावे देवनक्षत्रेकृत्तिकाविशाखांते कार्य्यमितिस्मृत्यर्थसारेउक्तं वौधायनीयकेशवस्वामि
नाप्येवमुक्तं यदाश्विनपौर्णमास्यांक्रियते तदेककालत्वादाश्वयुजकर्मणोऽस्यचसमानतंत्रताभवति तदेतद्वृत्ति
कृताएकवर्हिरिध्माज्येतिसूत्रेस्पष्टमुक्तं एतदकरणे प्रायश्चित्तमुक्तं चंद्रिकायां कात्यायनः नित्ययाज्यात्यये
चैववैश्वदेवाक्षयस्यच अनिष्ट्वानवयज्ञेननवान्नप्राशनेतथा ॥ वैश्वानरायकर्त्तव्यश्चरुर्वैश्वानरोभवेत् ॥ कारि
कापि अकृत्वाग्रयणंचैव नवान्नंयदिवानरैः वैश्वानरायकर्त्तव्यश्चतुःपूर्णाहुतिस्तुवेति ॥ ऋग्विधानेतु समि
दारण्यमंत्रंचवर्षेवर्षेजपेच्छतं आग्रयणंयदाशून्यंतदासंपूर्णमेतितादित्युक्तं एतच्चापदि मलमासेच कर्त्तव्यम
न्यथानेतिप्रागुक्तं अन्योप्याहिताग्न्यादिविशेषःशौनकादेर्ज्ञेयः ब्रह्मपुराणे आश्वयुज्यांवालुकायांनिकुंभोवालु
कार्णवात् आयातिसेनयासार्द्धंकृत्वायुद्धंसुदारुणं तस्मात्तत्रनरैर्मार्गाःस्वगृहस्यसमीपगाः शोभितव्याःप्रय
त्नेनभूषितव्याश्चमंडलैः पुष्पार्घ्यफलधूपान्नसर्षपप्रकरैस्तथा वेश्मानिभूपितव्यानिनानारंगैश्चसर्वतः सुस्नातैर
नुलिप्तैश्चनरैर्भाव्यसवालकैः दिवातत्रनभोक्तव्यंमानुषैश्चाविवेकिभिः स्त्रीवृद्धमूर्खवालैश्चभोक्तव्यंपूजितैःसुरैः पूज्या
श्चसफलैःपात्रैस्तथाद्वारोर्ध्वभित्तिभिः द्वारोपांतप्रदीपाश्चसंपूज्योहव्यवाहनः यवाक्षतघृतोपेतैस्तंदुलैश्चसुतर्पितः

संपूजितव्यःपूर्णेंदुःपयसापायसेनच रुद्रःसभार्य्यःस्कंदश्चतथानंदीश्वरोमुनिःगोमद्भिःसुरभिःपूज्याछागवद्भिर्हुता
शनःडौरभ्रवद्भिर्वरुणोगजवद्भिर्विनायकः पूज्यःसार्श्वैश्चरेवंतोमहाविभवविस्तरैः ततःपूज्योनिकुंभस्तुसमाषैस्ति
लतंदुलैः सुगंधिभिर्घृतोपेतैःकृशरान्नैश्चभूरिभिः ब्राह्मणान्भोजयित्वातुभोक्तव्यंमांसवर्जितं ततःप्रभातसमयेऽनु
लिप्तैःस्वलंकृतैः मंगलालंभनंकार्यंवह्निसंपूजनंतथा भोक्तव्यंब्राह्मणैःसार्द्धंक्रीडितव्यंयथासुखं तस्यांरात्र्यांव्यती
तायांद्वितीयायामनंतरं प्रभातेकर्दमक्रैस्तुक्रीडितव्यंपिशाचवत् निर्जलैश्चाथसर्वत्ररुद्रवत्सर्ववेश्मसु आनीयचा
थमित्राणिलेपनीयानिकर्दमैः कामाग्निजननैर्नाट्यैः स्त्रीपुल्लिंगानुवादिभिः वाचापैशाचमाचारंकीर्त्तयद्भिरितस्त
तः तस्मिन्नहनिपूर्वाह्णेनिकुंभस्यानुयायिनः क्रांतवेषाः पिशाचाश्चप्रविशंतिनरांश्चतान् अपराह्णेततःस्ना
तांस्त्यक्त्वागच्छंतिबंधुवत् दर्पाभिमानदोषेणतत्रयेनागतान्नराः नपूजयंतिमोहेनक्रीडनंनैवकुर्वते ता
न्निर्दहंतितेकोपात्पिशाचारौद्रदर्शनाः ततःस्नातैर्नरैःपूज्योदेवोदामोदरोहरिः संपूज्यविप्रान्भोक्तव्यमनुलि
प्तैःस्वलंकृतैः बंधुमित्रकलत्रैश्चसहभृत्यायथाक्रमं ततःप्रभृतिषण्मासान्स्वेषुवेश्मसुमानवैः अग्निःसन्निहि
तःकार्य्योरात्रौसिद्धालकस्तथा मासंसमग्रंदेयश्चदीपोनित्यंगृहाद्बहिरिति ॥ अस्यामेवपौर्णमास्यांकोजागर
व्रतं नारदीये आश्विनेमासिपूर्णायांव्रतंकोजागराभिधं तत्रस्नातोविधानेनसोपवासोजितेंद्रियः लक्ष्मीम
भ्यर्च्यसौवर्णेघटेस्थाप्याथताम्रजे मृण्मयेवासवस्त्रांतामुपचारैः पृथग्विधैः ततःसायंतनेकालेऽभ्युदिते
तारकाधिपे हैमान्रौप्यान्मृण्मयान्वाघृतदीपान्प्रदीपयेत् लक्षंतदर्धमयुतंसहस्रंशतमेववा घृतशर्करसंमिश्रंवि
पाच्यबहुपायसं वंशपात्रेषुसंस्थाप्यकौमुद्यांशीतदीधितेः याममात्रगतेरात्र्यालक्ष्म्यैतद्धिनिवेदयेत् ततःसं
भोजयेत्तेनविप्रान्भक्त्याशनैःशनैः सहैवजागरंकुर्य्यान्नृत्यगीतसुमंगलैः ततोऽरुणोदयेस्नात्वातांमूर्त्तिंगुरवेऽर्प

येत् अस्यारात्रौमहालक्ष्मीर्वराभयकराम्बुजा निशीथेचरतेनित्यंकोजागर्त्तिमहीतले यस्मैवित्तंप्रयच्छामिजाग्रते
पुजकायवै वर्षेवर्षेकृतंचैतद्व्रतंलक्ष्मीप्रतोषणं समृद्धिमैहिकींदद्याद्देहांतेपारलौकिकीमिति तथाचमहार्णवलिंगेऽपि
आश्विनेपौर्णमास्यांतुचरेज्जागरणंनिशि कौमुदीसासमाख्याताकार्य्यालोकैर्विभूतये कौमुद्यांपूजयेल्लक्ष्मीमिंद्रमैरा
वणस्थितं सुगंधिभिर्भक्ष्यद्रव्यैरात्रौजागरणंचरेत् निशीथेवरदालक्ष्मीःकोजागर्त्तीतिवादिनी यस्मैवित्तंप्रयच्छामि
अक्षैःक्रीडांकरोतियः नारिकेलैश्चपिटकैःपितृदेवान्समर्चयेत् बंधूंश्चप्रीणयेत्तेनस्वयंतदशनीभवेत् मदनरत्ने
नारिकेलोदकंपीत्वाअक्षैर्जागरणंनिशि तस्मैवित्तंप्रयच्छामियोजागर्त्तिमहीतले इदंकोजागरव्रतं यद्दिनेपूर्णिमा
प्रदोषेनिशीथेचोभयव्यापिनी तद्दिनेकार्य्यं यदातु पूर्वेद्युर्निशीथव्याप्तिस्तदापूर्वा नक्तादिव्रतवदहोरात्रयोगोवि
शिष्यतेइतिपरेद्युःनक्तादिव्रतयोगेतुरात्रियोगोविशिष्यतेइतिवचनात् लक्ष्मीपूजामंत्रस्तु नमस्तेसर्वभूतानांवर
दाऽसिहरिप्रिये यागतिस्त्वत्प्रपन्नानांसामेभूयात्त्वदर्चनात् इंद्रपूजामंत्रस्तु विचित्रैरावतस्थायपौलोम्यालिंगिताय
च भास्वत्कुलिशहस्तायसहस्राक्षायतेनमः यवाक्षतघृतोपेतैरित्यत्र यवानां पृथगुपादानात् अक्षतपदंतंडुल
विशेषपर एवमत्राप्यनुसंधेयं लक्ष्मीद्रव्यातिरिक्तार्थमित्यादिसुरपूजनं पूर्वाह्णेस्त्रीवृद्धबालकैस्तुभोक्तव्यंपूजि
तैःसुरैरित्यत्रपूर्वाह्णस्यपूर्वाह्णएवकुर्वीतइत्यादिवाक्यात् पूजाकर्त्तव्यत्वेभोजनस्यतदुत्तरस्यच ततःशरीरस्रोतो
भ्योमलविस्पंदविप्लवात् अन्नादीनांप्रवेशाच्चस्यादशुचिर्विशेषत इतिवाक्यादाचाराच्चप्राप्तेः दिवातत्रनभोक्त
व्यमित्यादिनिषिद्धदिवाभोजनस्त्रीमूर्खादिगोचरतयादिवातनत्वमात्रविधौवाक्यैक्यलाघवंच अन्यथा दिवोर्ध्वमि
त्यादिपुजनेदिवातनपूजोत्तरकालीनभोजनंचविधेयमितिवाक्यभेदेविशिष्टविधौविधिगोचरत्वलक्षणायाः प्रसंगात्
नचकालांतरदीपदनस्य रात्रिकर्त्तव्यत्वस्थैर्य्यं युगपत्तत्रकर्त्तव्याद्वादशैतेमहोत्सवाइत्यनेनैवयौगपद्यविधानात् अ

न्येपिरात्रौकर्त्तव्य एवेतिवाच्यं तत्रेतिपूर्वंप्रक्रांताश्वयुजेमात्रेपरामर्शस्यावश्यकत्वेतत्रेतिपदंतदुपस्थापकमेवलाघवात् एवमाकांक्षाविच्छेदं शंखवाद्यरवोन्मिश्रैर्नृत्यगीतैश्चशालिना वन्हिपार्श्वगतैर्नैयाइत्यस्यरात्रिसाहचर्यात् रात्रिकालीनत्वंतूक्तंयत्तुकृष्णचतुर्दश्यांरात्रौनिकुंभादिपूजादर्शनोद्भावनंतत्रानुपयुक्तमेवेति स्कांदेऽपि अस्तिकोजागरंनामव्रतानामुत्तमंव्रतं यत्कृत्वासमवाप्नोतिजंतुर्लोकाननुत्तमान् पूर्णिमाश्वयुजेमासिकौमुदीपरिकीर्त्तितातत्राराध्यमहालक्ष्मीमिंद्रंचैरावणास्थितं उपवासंप्रकुर्वीतदीपान्दद्याच्चभक्तितः लक्षंतदर्धमयुतंसहस्रंशतमेववा घृतेनदीपयेद्दीपांस्तिलतैलेनवाव्रती रात्रौजागरणंकुर्यान्नृत्यगीतपुरःसरं यथाविभवतोदेयाःपुरवीथिषुदीपिकाःदेवतायतनेचैवआरामेषुगृहेषुच ततः प्रभातेसुस्नातः संपूज्यचशतक्रतुं ब्राह्मणान्भोजयेत्क्षीरघृतशर्करपायसैः वासोभिर्दक्षिणाभिश्चसवस्त्रान्पूजयेद्द्विजान् यथाशक्तिचदातव्यादीपाःस्वर्णविनिर्मिताः एवंनिर्वर्त्यविधिवद्व्रतपारणमाचरेत् व्रतस्यास्यप्रभावेण कल्पानेवाप्यसंख्यकान् अप्सरोभिःपरिवृतःस्वर्गलोकेमहीयते इहचायुष्यमारोग्यं पुत्रपौत्रादिसंपदः लभतेव्रतमाहात्म्यात्कुलश्रेष्ठगुणोत्तरं निशीथेवरदालक्ष्मीःकोजागर्त्तीतिभाषिणी जगत्प्रभ्रमतेतस्यांलोकचेष्टावलोकिनी नालिकेरोदकंपीत्वाअक्षक्रीडांसमाचरेत् तस्मैवित्तंप्रयच्छामिकोजागर्तिमहीतले

॥ इतिस्कांदे आश्विन्यांपूर्णिमायांकोजागरव्रतम् ॥

अथोद्यापनं तिथ्यादिसंकीर्त्य आत्मनःस्वकुलस्यचाखंडितलक्ष्मीप्राप्तिपूर्वकसुखादिप्राप्तये श्रीमहालक्ष्मीमहेंद्रयोः प्रीत्यर्थंमाचरितकोजागरव्रतोद्यापनंकरिष्ये तत्रादावाचार्य्यवरणादिविधानंकृत्वा गणेशपूजादिमंडलपूजांतंविधाय ततोलक्ष्मीपूजनमिंद्रपूजनंचाविधाय परितोदीपान्घृतेनातिलतैलेनलक्षमयुतंसहस्रं तदर्धंशतंवा दीपान्यथाशक्तिवीथिषुचतुष्पथेवाप्रज्वाल्य नारिकेलोदकंप्राश्यअक्षैर्दीव्येत् एवंरात्रिमुत्सवेननीत्वा प्रातरग्निप्र

तिष्ठाध्याऽन्वादध्यात् प्रधानंलक्ष्मीमिंद्रंचप्रत्येकं सहस्रसंख्याहुतिभिर्ब्रह्मादिदेवताग्रहान् लोकपालाश्चैकैक याहुत्यायथाशक्तिहुत्वा आचार्य्यंसंपूज्यसौवर्णंराजतंवादीपंसुवर्णवर्त्तिसहितंसदक्षिणंदत्त्वाप्रतिमामप्याचार्याय दत्त्वा घृतशर्करादिनाब्राह्मणान्संतर्प्य तेभ्योदक्षिणादत्त्वाशिषोगृहीत्वा शय्यादिकंयथाशक्तिदत्त्वा भूयसींद क्षिणांदत्त्वेष्टजनैःसहभुंजीत ॥ इतिकोजागरव्रतोद्यापनं ॥ अत्राश्वयुज्यांगजनीराजनं कार्य्यं तच्चवाजिनीराजन वदितिसंप्रदायात् ॥ अत्राश्विनपौर्णमास्यांनारदीयपुराणदानमुक्तं माहात्म्ये पंचविंशतिसाहस्रंनारदीयमथो च्यते तदीपपंचदश्यांतुदद्याद्धेनुसमन्वितं परमांसिद्धिमाप्नोतिपुनरावृत्तिदुर्लभाम् नारदीये यस्त्वेतदिष पूर्णायांधेनूनांसप्तकान्वितं प्रदद्याद्द्विजवर्य्यायसलभेन्मोक्षमेवचेति तुलासंक्रांतौवामनपुराणदानं नारदीये एवंपरंपराप्राप्तंपुराणंवामनंशुभं लिखित्वैतत्पुराणंतुयः शरद्विषुवेऽर्पयेत् विप्रायवेदविदुषेघृतधेनुसमन्वि तं ससमुद्धृत्यनरकात्पितॄन्स्वर्गंनयेत्स्वकान् देहांतेभुक्तभोगोऽसौयातिविष्णोः परंपदम् ॥ इतिनारदीयवा मनपुराणयोर्दानंमाहात्म्यम् ॥ स्वस्तिश्रीरणवीरसिंहधरणीपालोवदान्याग्रणीः १ रणवीरसिंहभूपेशकारिते कृत्यसागरे अभूदाश्विनकृत्यानांरम्योरत्नसमुच्चयः २ इतिश्रीमत्सूर्यवंशावतंसरघुवंशतिलकश्रीरणवीर सिंहमहाराजकारितेकृत्यरत्नाकरेआश्विनमासकृत्यरत्नसमुच्चयः ॥ ॥ छ ॥ ॥

॥ निधिपतिशोधिताश्विनमासस्समाप्तः ॥

॥ श्रीरघुनाथमुद्रायन्त्रालये ॥
लालाशिवरामलालाधिकारेऽत्राश्विनमासेमुद्रितस्समाप्तिमगमत्
संवत् १९४१ मार्गशीर्ष प्र. २३

कार्त्तिकमासप्रारम्भः

ॐअथ कार्त्तिकमासकृत्यनिर्णयः तत्रादौ तुलासंक्रमेप्रागपरादशघटिकाः पुण्यकालः मध्याविषुवतावुक्ते
तिसामन्यवचनात् रात्रौसंक्रमेतु पूर्वोक्तसंक्रमनिर्णयादज्ञेयं कार्त्तिकमासस्य स्नानदानव्रतादावतिप्राश
स्त्यमुक्तं नारदीये एकतःसर्वतीर्थानिसर्वेयज्ञाःसदक्षिणाः अन्यतःकार्त्तिकोमासःसर्वपुण्याधिकोमतः सुवर्ण
मेरुतुल्यानिसर्वदानानिचैकतः एकतःकार्त्तिकोमासःसदादामोदरप्रियः अव्रतेनाक्षिपेद्यस्तुमासंदामोदरप्रियं तिर्य
ग्योनिमवाप्नोतिसर्वधर्म्मवहिष्कृतः अत्रविष्णुव्रतप्रशंसा तत्रैव व्रतानामिहसर्वेषामेकजन्मानुगंफलं इहवि
ष्णुव्रतानांहिफलंजन्मशताधिकं यतिश्चविधवाचैवविशेषेणवनाश्रमी कार्त्तिकेनरकंयातिस्नानदानव्रतैर्विना तथा
जन्मप्रभृतियत्पुण्यंविधिवत्समुपार्जितं भस्मीभवतितत्सर्वमकृत्वाकार्त्तिकेव्रतं कार्त्तिकेनार्चितोविष्णुर्भक्तियोगेन
येनरैः नरकांस्तेगमिष्यंतियमदूतैःप्रपीडिताः अथकार्त्तिकस्नानं तुलामकरमेषेषुप्रातःस्नानंविधीयते हविष्यं
ब्रह्मचर्य्यंचमहापातकनाशनं अत्रसौरमासउक्तः प्राच्याश्चैतदेवाद्रियंते दाक्षिणात्यास्तु आश्विनस्यतुमासस्यया
शुक्लैकादशीभवेत् कार्त्तिकस्यव्रतानीहतस्यांवैप्रारभेत्सुधीरितिपाद्मोक्तेः भार्गवार्चने प्रारभ्यैकादशींशुक्लामा
श्विनस्यतुमानवः प्रातःस्नानंप्रकुर्वीतयावत्कार्त्तिकभास्करइतिविष्णुधर्म्मोक्तेः हेमाद्रावादित्यपुराणेच पूर्णेचाश्व
युजेमासिपौर्णमास्यांसमाहित इत्युक्त्वा मासंसमग्रंवृणुयाच्च समाप्यतेकार्त्तिकपौर्णमास्यामिति पौर्णमास्यांस
मापयेदित्याहुः मदनपारिजातेविष्णुः कार्त्तिकंसकलंमासंप्रातः स्नायीजितेंद्रियः जपन्हविष्यभुग्भूत्वासर्वपा
पैःप्रमुच्यते विष्णुः कार्त्तिकोऽग्निदैवत्योऽग्निर्देवानांमुखं तस्मात्कार्त्तिकेमासि वहिःस्नायीगायत्रीजपनिरतः
सकृदेवहविष्याशीसंवत्सरकृतात्पापात्पूतोभवति अत्र प्रातःकालोनोक्तइत्यतोमध्यान्हस्नानेऽपीदं फलं वहिर्ग्रामा
द्गृहाच्च कार्त्तिकंसकलंमासंनित्यस्नायीजितेंद्रियः जपन्हविष्यभुक्शांतः सर्वपापैःप्रमुच्यते नित्यस्नानंप्रा

ॐअथ कार्त्तिकमासकृत्यनिर्णयः तत्रादौ तुलासंक्रमेप्रागपरादशघटिकाः पुण्यकालः मध्याविषुवतावुक्ते
तिसामन्यवचनात् रात्रौसंक्रमेतु पूर्वोक्तसंक्रमनिर्णयाद्ज्ञेयं कार्त्तिकमासस्य स्नानदानव्रतादावतिप्राश
स्त्यमुक्तं नारदीये एकतःसर्वतीर्थानिसर्वेयज्ञाःसदक्षिणाः अन्यतःकार्त्तिकोमासःसर्वपुण्याधिकोमतः सुवर्ण
मेरुतुल्यानिसर्वदानानिचैकतः एकतःकार्त्तिकोमासःसदादामोदरप्रियः अव्रतेनक्षिपेद्यस्तुमासंदामोदरप्रियं तिर्य
ग्योनिमवाप्नोतिसर्वधर्मबहिष्कृतः अत्रविष्णुव्रतप्रशंसा तत्रैव व्रतानामिहसर्वेषामेकजन्मानुगंफलं इहवि
ष्णुव्रतानांहिफलंजन्मशताधिकं यतिश्चविधवाचैवविशेषेणवनाश्रमी कार्त्तिकेनरकंयातिस्नानदानव्रतैर्विना तथा
जन्मप्रभृतियत्पुण्यंविधिवत्समुपार्जितं भस्मीभवतितत्सर्वमकृत्वाकार्त्तिकेव्रतं कार्त्तिकेनार्चितोविष्णुर्भक्तियोगेन
येनरैः नरकांस्तेगमिष्यंतियमदूतैःप्रपीडिताः अथकार्त्तिकस्नानं तुलामकरमेषेषुप्रातःस्नानंविधीयते हविष्यं
ब्रह्मचर्यंचमहापातकनाशनं अत्रसौरमासउक्तः प्राच्याश्चैतदेवाद्रियंते दाक्षिणात्यास्तु आश्विनस्यतुमासस्यया
शुक्लैकादशीभवेत् कार्त्तिकस्यव्रतानीहतस्यांवैप्रारभेत्सुधीरितिपाद्मोक्तेः भार्गवार्चने प्रारभ्यैकादशींशुक्लामा
श्विनस्यतुमानवः प्रातःस्नानंप्रकुर्वीतयावत्कार्त्तिकभास्करइतिविष्णुधर्मोक्तेः हेमाद्रावादित्यपुराणेच पूर्णेचाश्व
युजेमासिपौर्णमास्यांसमाहित इत्युक्त्वा मासंसमग्रंवृणुयाच्च समाप्यतेकार्त्तिकपौर्णमास्यामिति पौर्णमास्यांस
मापयेदित्याहुः मदनपारिजातेविष्णुः कार्त्तिकंसकलंमासंप्रातः स्नायीजितेंद्रियः जपन्हविष्यभुग्भूत्वासर्वपा
पैःप्रमुच्यते विष्णुः कार्त्तिकोऽग्निदैवत्योऽग्निर्देवानांमुखं तस्मात्कार्त्तिकेमासि बहिःस्नायीगायत्रीजपनिरतः
सकृदेवहविष्याशीसंवत्सरकृतात्पापात्पूतोभवति अत्र प्रातःकालोनोक्तइत्यतोमध्यान्हस्नानेऽपीदं फलं बहिर्ग्रामा
द्गृहाच्च कार्त्तिकंसकलंमासंनित्यस्नायीजितेंद्रियः जपन्हविष्यभुक्शांतः सर्वपापैःप्रमुच्यते नित्यस्नानंप्रा

तःस्नानमितिशंखोक्ते. आचाराच्च सकलमासमित्यनेनैवप्रत्यान्हिकेप्राप्ते नित्यपदवैयर्थ्यापत्तिःअत्रस्नानंप्रधानं
हविष्यभोजनादिकमंगमितिसंप्रदायः अत्रदेशविशेषः कार्त्तिकंप्रक्रम्य कुरुक्षेत्रेकोटिगुणोगंगायामपितत्समः
दुर्लभःकार्त्तिकोविप्रामथुरायांनृणामिह यत्रार्चितःस्वकंरूपंभक्तेभ्यःसंप्रयच्छतीति इदंचस्नानं काशीस्थपंच
नदेप्यतिशस्तं शतंसमास्तुयैस्तप्त्वानरैर्यत्प्राप्यतेफलं तत्कार्त्तिकेपंचनदेसकृत्स्नानेनलभ्यते कार्त्तिकेविंदुती
र्थेयोब्रह्मचर्यपरायणः स्नास्यत्यनुदितेभानौभानुजातस्यभीःकुतइति तथाचकाशीखंडे कार्त्तिकेमेविंदुयात्राकृतायै
र्भक्तितत्परैः विंदुतीर्थकृतस्नानैस्तेषांमुक्तिर्नदूरतः भानुजातोयमः स्नानमंत्रश्चतत्रैव कार्त्तिकेऽहंकरिष्यामिप्रा
तःस्नानंजनार्द्दन प्रीत्यर्थंतवदेवेशदामोदरमयामह मयासहश्रियासहेत्यर्थः इमंमंत्रंसमुच्चार्य्यमौनीस्नाया
द्व्रतीनरइति अर्घ्यमंत्रोऽपितत्रैव व्रतिनः कार्त्तिकेमासिस्नातस्यविधिवन्मम गृहाणार्घ्यंमयादत्तंदनुजेंद्रनिपूदन
नित्येनैमित्तिकेकृष्णकार्त्तिकेपापनाशन गृहाणार्घ्यंमयादत्तंराधयासहितोहरे इमौमंत्रौसमुच्चार्य्ययोनरोऽर्घ्यं
प्रयच्छति सुवर्णरत्नपुष्पांबुपूर्णशंखेनपुण्यवान् सुवर्णरत्नपृथिवीतेनदत्तानसंशयइति एवंसंपूर्णस्नानाशक्तौ
त्र्यहंस्नायात् वाराणस्यांपंचनदेत्र्यहंस्नातस्तुकार्त्तिके अमीहिपुण्यवपुषःपुण्यभाजोऽतिनिर्म्मलाःअथमालाधारणं
स्कांदे द्वारिकामाहात्म्ये निवेद्यविष्णवेमालांतुलसीकाष्ठसंभवां वहतेयोनरोभक्त्यातस्यनैवास्तिपातकं नज
ह्यात्तुलसीमालांधात्रीमालांविशेषतः महापातकसंहर्त्रींधर्म्मकामार्थदायिनीं विष्णुधर्म्मे स्पृशेत्तुयानिलोमानि
धात्रीमालाकलौनृणां तावद्वर्षसहस्राणिवैकुंठेवसतिर्भवेत् मालायुग्मंतुयोनित्यंधात्रीतुलसिसंभवं वहतेकंठ
देशेयःकल्पकोटिंदिवंवसेत् तुलसीकाष्ठमालामंत्रः ॥ तुलसीकाष्ठसंभूतेमालेहरिजनप्रिये विभर्म्मित्वामहं
कंठेकुरुमांकृष्णवल्लभं एवंसंप्रार्थ्यविधिवन्मालांकृष्णगलेऽर्पितां धारयेत्कार्त्तिकेमासिसवसेद्वैष्णवेपदइति अन्न

मूलंचिंत्यम् । अथपुष्पनिवेदनं । भार्गवार्चनदीपिकायां । नृसिंहपुराणे ॥ अगस्तिकुसुमैर्देवंयोर्चयेच्चजनार्दन
दर्शनात्तस्यदेवस्यनरकंनाश्नुतेनरः विहायसर्वपुष्पाणिमुनिपुष्पेणकेशवं कार्तिकेयोर्चयेद्भक्त्यावाजिपेयफलंल
भेत् स्कांदेकार्तिकमाहात्म्ये ॥ मालतीमालयाविष्णुःकेतक्याचैवपूजितः समासहस्रंसुप्रीतोभवेद्देवमधुसूदनः
तथा । कार्तिकेकेशवीपूजायेपांनाम्नासुतैःकृता तेनिर्भत्स्यैरवेःपुत्रंवसंतित्रिदिवेसदा तथाच । तुलसीदल
शतकेनकार्तिकेयोर्चयेद्धरिं पत्रेपत्रेमुनिश्रेष्ठलभतेमौक्तिकंफलं तथाचस्कांदे कार्तिकमाहात्म्ये धात्रीफल
विलिप्तांगोधात्रीफलविभूषणः धात्रीफलकृताहारोनरोनारायणोभवेत् तच्छायायान्तुयःकुर्य्यात्पिण्डदानंमहा
मुने मुक्तिंप्रयांतिपितरःप्रसादान्माधवस्यतु ॥ धात्रीछायांसमाश्रित्ययोर्चयेच्चक्रधारिण पुष्पेपुष्पेऽश्वमेधस्य
फलंप्राप्नोतिमानवः तथास्कांदे कार्तिकेमासिविप्रेंद्रधात्रीवृक्षोपशोभिते वनेदामोदरंविष्णुंचित्रान्नैस्तोपयेद्विभुं
मूलेनपायसेनाथहोमंकुर्य्याद्विचक्षणः ब्राह्मणान्भोजयेद्भक्त्यास्वयंभुजीतवंधुभिरिति पद्मपुराणे रसधेनुंचयोदद्या
त्कार्तिकेमासिपार्थिव सर्वान्कामानवाप्नोतिनित्यंसुगतिभाग्भवेत् अथकार्तिकेवर्ज्यान्याह ॥ पाद्मेकार्तिकमाहा
त्म्ये राजिकामादकंचैवनैवाद्यात्कार्तिकेव्रती द्विदलंतिलतैलंचतथान्नमतिदूपितं स्कांदेपि कार्तिकवर्जयेत्तद्वद्
द्विदलंवहुवीजकं मापमुद्गमसूराश्चचणकाश्चकुलत्थकाः निष्पावाराजमापाश्चआढक्योद्विदलंस्मृतं नूतनान्य
पिजीर्णानिसर्वाण्येतानिवर्जयेत् अत्रउत्पत्तिसमयेदलद्वयंभवति तस्यतत्पूर्वगत्याद्विदलमुच्यतइत्याहुः उदाह
रंतिच वीजमेवसमुद्भूतंद्विदलंचांकुरंविना दृश्यतेयत्रसस्येपुद्विदलंतन्निगद्यतइति अन्येतु लक्षणायांमानाभा
वात्वचनं तस्यनिर्मूलत्वाद्द्विदलात्मकंयस्यस्वरूपं तदेववर्जयेदित्याहुः तथानारदीये ॥ कार्तिकेवर्जयेत्तैलंका
र्तिकेवर्जयेन्मधु कार्तिकेवर्जयेत्कांस्यंकार्तिकेशुक्तसंस्थितं कांस्यंकांस्यपात्रभोजनं शुक्तं पर्य्युषितलवणकशा

काः तथाच ॥ निष्पावान्राजमाषांश्चमुप्तेदेवेजनार्दने येभक्षयंतिराजेंद्रचांडालादधिकाहिते कार्त्तिकेतुविशे
षेणराजमाषांस्तुभक्षयेत् निष्पावान्राजशार्दूलयावदाभूतनारकी कदंबानिपटोलानिवृंताकसहितानिच नत्यजे
त्कार्त्तिकेमासियावदाभूतनारकी एतानिभक्षयेद्यस्तुमुप्तेदेवेजनार्दने शतजन्मार्जितंपुण्यंदहतेनात्रसंशय इतिभ
विष्योत्तरादिपूक्तं तथा ॥ कार्त्तिकेकृष्णसेवीयःप्राजापत्यपरोथवा एकांतरोपवासीवात्रिरात्रोपोषितोपिवा
षड्वाद्वादशपक्षंवामासंवाव्रतवर्णानि एकभक्तेननक्तेनतथैवायाचितेनच उपवासेनभक्षेणव्रजतेपरमंपदमिति अन्ये
पिनियमाःप्राक्चातुर्मास्यप्रारंभोक्तास्ते कार्त्तिकेयथाशक्तिरवश्यंसेव्याः अत्रग्राह्यमुक्तंस्कांदे ॥ व्रीहयोयवगो
धूमाःप्रियंगुतिलशालयः एतेहिसात्त्विकाःप्रोक्ताभोगमोक्षप्रदायकाः काशीखंडे ऊर्जेयवान्नमश्नीयादेकान्नम
थवापुनः वृंताकंसूरणंचैवशूकाशिंबिंचवर्जयेत् पृथ्वीचंद्रोदये अन्नेनाक्षिपेद्यस्तुमासंदामोदरप्रियं तिर्यग्योनि
मवाप्नोतिनात्रकार्य्याविचारणा मांसवर्ज्जनंमहाभारते मासिमास्यश्वमेधेनयोयजेतशतंसमाः नस्वादयातियोमां
संसममेतद्युधिष्ठिर यस्तुवर्षशतंपूर्णंतपस्तप्येत्सुदारुणं तथैकंवर्ज्जयेत्मांसंसमंस्यात्तुयुधिष्ठिर कौमुदेतुविशे
षेणशुक्लपक्षेनराधिप वर्ज्जयेदत्रमांसानिधर्म्मोह्यत्रविधीयते नंदिपुराणे योनरःकार्त्तिकेमासेमांसंतुपरिवर्ज्जयेत्
संवत्सरस्यलभतेफलंमांसविवर्ज्जनात् तथाच तथाजन्मसहस्रैस्तुमानुष्यंप्राप्यदुर्लभं कार्त्तिकेनार्चयेद्विष्णुंतस्य
स्याद्यमयातना गवांकोटिप्रदानस्यस्वर्णकोटिपुयत्फलं तत्फलंकोटिगुणितमेकाहंकेशवार्चनात् ददातिवैष्णवान्
पुत्रान्भक्तिंचाव्यभिचारिणीं यःकरोतिनरोभक्त्याकार्त्तिकेपत्रभोजनं नदुर्गतिमवाप्नोतियावदिंद्राश्चतुर्दश भोजनं
ब्रह्मपत्रेषुमहापातकनाशनं कार्त्तिकेमुक्तिदंप्रोक्तंब्रह्मपत्रेषुभोजनं ब्रह्मपत्रंपलाशपत्रं वाराहपुराणे नगृहेकार्त्तिकंकु
र्य्याद्विशेषेणतुकार्त्तिकीं तीर्थंतुकार्त्तिकंकुर्य्यात्सर्वयत्नेनभावितइति अत्रग्रहणमधिकृत्यदेवीपुराणे कार्त्तिकेग्रहणे

श्रठंगंगायामुनसंगमे अथकार्तिकेदीपदानं भविष्यपुराणे य· कुर्यात्कार्तिकेमासिशोभनांदीपमालिकां चंडिकायत
नेभक्त्यासाहिसूर्य्योपमोव्रजेत् चंडिकायतनमत्रोपलक्षणं । विष्ण्वादीनामप्यायतनेपुकार्तिकेदीपदानंकार्य्यं तथा॥
ददातिकार्तिकेयस्तुममायतनदीपकं जातिस्मरत्वंप्रज्ञांचप्राकाम्यंसर्वजंतुपु अव्याहतेंद्रियत्वंचसमाप्नोतिनसंशय
इति विष्णुधर्मोत्तरे कार्तिकेदीपदानेनसर्वत्रौज्ज्वल्यमाप्नुयात् ब्रह्मोवाच दीपंप्रयच्छतिनरः सूर्य्यस्यायतनेतु
यः तेजसारविसंकाशः सर्वयज्ञफलंलभेत् कार्तिकेतुविशेपेणकौमुदेमासिदीपकं दत्वायत्फलमाप्नोतिनतदन्ये
नलभ्यते कार्तिकेतुविशेपेणकौमुदेमासिदीपकं दत्वातुसूर्य्यायतनेनयातिनरकंनरः एप प्रभावोदीपस्यकार्ति
केमासिसुव्रत अर्कायतनदीपस्यएतद्रुद्रवचोयथा ॥ ससर्वकालंचक्षुष्मान्मेधावीदीपदोनरः ज्ञायतेनरकंना
पितमस्संज्ञांनपश्यति पर्ष्ठीवासप्तमींवापिप्रतिपक्षंतुयोनरः दीपंददातिदत्वाचयत्फलंतन्निबोधत कार्बुरंमणिमु
क्ताढ्यंमनोज्ञमतिशोभनं दीपमालाकुलंदिव्यंविमानमधिरोहति कार्बुरंकांचनमित्यर्थः । तस्मादायतनेभानो
र्दीपंदद्यात्सदाच्युतं । तंप्रदत्तंनहिंसेतनकुर्य्यात्तैलवर्जितं कुर्याच्चदीपहंताचमूपकोऽधश्चजायते तस्माद्दद्यान्नच
हरेच्छ्रेयोर्थीदीपकंनरः तथाचगौडाः उच्चैः प्रदीपमाकाशेयोदद्याद्विष्णवेनरः ससर्वंकुलमुद्धृत्यविष्णुलोकम
वाप्नुयात् । कार्तिकप्रकरणात् । यश्चकेशवमुद्दिश्यदीपंदद्याच्चकार्तिके आकाशस्थंज्वलंतंचशृणुतस्यापियत्फलम्
धनधान्यसमृद्धश्चपुत्रवानीश्वरोभवेत् लोचनेचशुभेतस्यविज्ञानपिप्रजायते तथा । तुलायांतिलतैलेनसायंसंध्या
समागमे आकाशदीपंयोदद्यान्मासमेकंनिरंतरं श्रीकामोयः श्रीपतयेसश्रियानवियुज्यते महतींश्रियमाप्नो
तिरूपसौभाग्यसंपदमिति तद्विधिश्चादित्यपुराणे । दिवाकरेऽस्ताचलमौलिभूतेगृहांगणेतुपुरुपप्रमाणां यूपाकृतिं
यज्ञियवृक्षजातामारोप्यभूमावथतस्यमूर्ध्नि कृत्वाचतस्रोऽष्टदलाकृतीस्तुयाभिर्भवेदष्टदिशानुचारी तत्कर्णिकायां

तुमहांप्रकाशोदीपः प्रदेयोदलगास्तथाष्टौ निवेद्यधर्मायहरायभूम्यैदामोदरायाप्यथधर्म्मराज्ञे प्रजापतिभ्यस्त्व थवापितृभ्यः प्रेतेभ्यएवाथचतुः स्थितेभ्यः। अपरार्केऽन्योमंत्रः। दामोदरायनभसितुलयालोलयासह प्रदीपंते प्रयच्छामिनमोऽनंतायवेधसे अत्रैकभक्तव्रतं महाभारते। कार्त्तिकंतुनरोमासंयः कुर्यादेकभोजनं शूरश्चवहुभा र्य्यश्चकीर्त्तिमांश्चैवजायते भविष्यपुराणे। एकभक्तेनयानारीकार्त्तिकंतुक्षिपेद्यदि क्षमाहिंसादिनियमैस्संयताव्रत चारिणी गुडादिमिश्रशाल्यन्नंभास्करायनिवेदयेत् पक्षयोरुभयोःस्नात्वाश्रद्धयापरयान्विता पुष्पाणिकरवीरा णिगुग्गुलुंसाज्यमादरात् सप्तम्यांवाथषष्ठ्यांवाउपवासरतिर्भवेत् इंद्रनीलप्रतीकाशैरालोकैः सर्वकालिकैः नारीयुगशतैस्साग्रैः सूर्य्यलोकेमहीयते तस्मादागत्यलोकेऽस्मिन्यथेष्टंविंदतेपतिम् इत्येवंसर्वधर्म्मज्ञावि धिस्तुल्यः प्रकीर्त्तितः एकभक्तोपवासस्यफलंतुसदृशंभवेत् स्कंदपुराणे। योनरः कार्त्तिकंमासमेकभक्ते नातिष्ठति सोऽश्वमेधफलंप्राप्यवन्हिलोकेमहीयते कार्त्तिकमासोऽग्निदैवत्यइति विष्णुनाकार्त्तिकस्याग्निदे वत्वमुक्तं विष्णुधर्मोत्तरे द्विजवेश्मनियोदद्यात्कार्त्तिकेमासिदीपकं अग्निष्टोमफलंतस्यप्रवदंतिमनीषिणःभवि ष्यपुराणे। यः कुर्यात्कार्त्तिकेमासिशोभनांदीपमालिकां सप्तम्यामथवापष्ठ्याममावस्यामथापिवा भास्करा युतसकाशस्तेजसाभासयन्दिशः दिव्याभरणसंपन्न कुलमुद्योत्यसर्वशः दीपवृक्षसमुद्योत्यभास्करस्यालयेशु भे सर्वलोकमयेवीरवीरलोकेमहीयते भविष्यपुराणे। घृतदीपप्रदानेनाशिवायशतयोजनं विमानंलभतेदिव्यं सूर्य्यकोटिसमप्रभं यः कुर्य्यात्कार्त्तिकेमासिशोभनांदीपमालिकां घृतेनचचतुर्दश्याममावस्यांविशेषतः याव दीपस्यसंख्यावैघृतेनापूर्य्यवोधिता तावद्युगसहस्राणिहरलोकेमहीयते इतिशिववाक्यं स्कंदपुराणे प्रदीपमालां यःकुर्य्यात्कार्त्तिकेमासिवैमम अवसानेतुदीपानांब्राह्मणान्भोजयेच्छुचिः प्राजापत्यंचलभतेदीप्यतेचरविर्यथा

य:कुर्य्यात्कार्त्तिकेमासिशोभनांदीपमालिकां चंडिकायतनेभक्त्यासूर्य्यायतनकेपुनः घृतेनकुरुशार्दूलअमावस्यांतुभ
क्तितः विशेषतोनवम्यांतुभक्तिश्रद्धासमान्वितः यावंतोदीपसंघास्तुतैलेनापूर्य्यबोधिताः तावद्वर्षसहस्राणिदुर्गालो
केमहीयते अथविष्णुपुराणोक्तं कार्त्तिककृत्यं ॥ मैत्रेयउवाच कार्त्तिकः खलुमासोऽयंसर्वदेवमयोमहान् यानि
कृच्छ्राणिचोक्तानिसर्वपापहराणिवै कृतानिमुनिभिस्तानिमनुजाधिपसर्वशः देवपितृमनुष्येभ्योदत्तंघृतमधुप्लुतं
तत्रान्नमक्षयंप्रोक्तंब्रह्मणालोककर्तृणा समभ्यर्च्यहरिंभक्त्यादीपंदद्याद्दिवानिशं सर्वपापविशुद्धात्मानरोयात्य
भवंनृप इतिविष्णुधर्मोक्तं कार्त्तिककृत्यं अथादित्यपुराणोक्तंदीपदानम् ॥ सनत्कुमारउवाच दामोदरस्य
वाक्यंतुश्रुत्वाप्रश्नंचकारसः केनोपायेनभगवन्नदृश्येतमहत्तमः नाकलोकसमंसौख्यंप्रेतलोकेभवेत्कथं भव
वान्देवकीपुत्रस्तद्वाक्यस्योत्तरंददौ रहस्यंपरमंगुह्यंमनोरथफलप्रदं भोःशृणुष्वमहाबुद्धेयत्त्वक्ष्यामितेऽनघ पूर्ण
आश्वयुजेमासिपौर्णमास्यांसमाहितः प्रथमेचनिशारंभेमनोवाक्कायसंयुतं नमःपितृभ्यःप्रेतेभ्योनमोधर्म्माय
विष्णवे नमोयमायरौद्रायकांतारपतयेनमः दद्यादनेनमंत्रेणदीपंश्रद्धासमन्वित इत्यादि अनेनदीपेनमनोरथा
नांसंप्राप्तिरस्तीतिनसंशयोत्र एतानिचोक्ताकातिचिद्वचांसिदामोदरश्चांतरितोबभूवेत्यादित्यपुराणोक्तंप्रदीपव्रतम्
अथात्रजयावाप्तिव्रतं विष्णुधर्मोत्तरे ॥ वज्रउवाच भगवन्कर्म्मणाकेनसर्वत्रजयमाप्नुयात् व्यवहारेरणेद्यूतेवि
वादेचद्विजोत्तम जयावाप्तेःपरंनास्तिसौख्यंलोकेपुसत्तम जयावाप्तिपदंसौख्यंयदस्तिव्रतमुच्यतां मार्कंडेय
उवाच आश्वयुज्यामतीतायांप्रतिपत्प्रभृतिक्रमात् पूर्ववत्पूजयेद्देवंलोकनाथंत्रिविक्रमं त्रिरात्रांतेतुकार्त्तिक्यां
दद्याद्दक्षिणमुत्तमं सर्वसस्यधरंकृत्वाशक्त्यारत्नैरलंकृतं कृत्वाव्रतंमासमिदंयथोक्तंप्राप्नोतिलोकंसुचिरंनृवीर
उपोष्यंकालंसुचिरंनृवीरःप्राप्नोतिसर्वत्रजयंचलोके इतिविष्णुधर्म्मोक्तं जयावाप्तिव्रतं रूपावाप्तिवदत्रपूज।

अथ कृच्छ्रव्रतं ॥ सुपुण्येकार्त्तिकेमासिदेवर्षिपितृसेविते क्रियमाणेव्रतेन्हणांस्वल्पेऽपिस्यान्महाफलं कृत्स्नःसंवत्स
रःपुण्यस्तस्माद्वर्षाःसुपूजिताः वर्षाभ्य कार्त्तिकः पुण्य कार्त्तिकाद्भीष्मपंचकं नैवेद्यंपुष्पधूपंचश्रर्चितंसुविलेप
नं निवेद्यकार्त्तिकेविष्णोः फलंसांवत्सरंफलं अत कार्त्तिकमासाद्यसदैवशुभकांक्षिभिः हरिमुद्दिश्यकर्त्तव्यंस्व
शक्त्यासुकरंव्रतं कार्त्तिकस्यासितेपक्षेवायुभक्ष्यश्चतुर्दशी समुपोष्यनरोभक्त्यापूजयेद्गरुडध्वजं उपवासस्तुक
र्त्तव्योवारिमध्येस्थितेनच जलकृच्छ्रमिदंकृत्वाविष्णुलोकंव्रजेन्नरइत्यादि यथोक्तेनविधानेनकृच्छ्राणिसमुपाचरे
त् व्रतोपवासनियमैर्युक्तास्तेमुक्तिभागिनः इतिविष्णुधर्म्मोत्तरेकृच्छ्रव्रतानि अथात्रैवदेवीव्रतं ॥ ब्रह्मोवाच
क्षीराशीकार्त्तिकेयस्तुदेव्याभक्तिरतोनरः शाकयावकमेकाशीप्रातःस्नायीशिवारतः पूजयेत्तिलहोमस्तुमधुक्षीर
घृतादिभिः कार्य्यस्तुदेवीमंत्रेणशृणुपुण्यफलंहरे महापातकसंयुक्तोयुक्तोवाह्युपपातकैः मुच्यतेनात्रसंदेहोयस्मा
त्सर्वगताशिवा इतिदेवीपुराणोक्तं कार्त्तिकेदेवीव्रतं वामनपुराणेऽपि रजतंकांचनंदीपान्मणिमुक्ताफला
दिकं दामोदरस्यप्रीत्यर्थंप्रदद्यात्कार्त्तिकेनरः अथमासोपवासव्रतंकार्य्यं तच्चाश्विनशुक्लैकादशीमारभ्यकर्त्तव्य
त्वात्तत्रैवलिखितं अथकार्त्तिकप्रतिपदायां कार्त्तिकमासव्रतनियमादीनामारंभः कार्य्यः। तिथीशत्वाद्वन्हिपूजा
द्यपिकर्त्तव्यंनान्यदत्रविशेषकृत्यं एवंद्वितीयायामपि तिथीशत्वाद्ब्रह्मणःपूजा अश्विनोर्यमस्यापिपूजादिकंकार्य्यं
तृतीयायांगौरीपूजाव्रतादिकंयथाविहितंकार्य्यमितिदिक् कार्त्तिककृष्णचतुर्थ्यांकृत्यविशेषः संवत्सरप्रदीपे ॥
आश्विनेकृष्णपक्षस्यचतुर्थ्यांरात्रियोगतः मृण्मयेऽवस्थितः पूज्योराजादशरथस्तथा दुर्गाचतत्रसंपूज्यासर्वसौख्य
विवृद्धये अथाश्विनोमुख्यचान्द्रेणेतितत्रैवोक्तं इयंप्रदोषव्यापिनीग्राह्या उभयत्रतथात्वेपरैवेतितत्रैवोक्तं अस्या
मेवकरकचतुर्थीव्रतं साचचंद्रोदयव्यापिनीग्राह्या उभयत्रतथात्वेसंकल्पकालसत्त्वात्परा अत्रस्त्रीणामेवाधिकारः

तासामेवफलश्रुतेः अथव्रतविधिः मासपक्षाद्युल्लिख्यात्मनःसौभाग्यसौख्यपुत्रदौहित्रादिसु स्थिरश्रीप्राप्तयेकर
कचतुर्थीव्रतंकरिष्ये गोमयोपलिप्तभूमौवटंपिप्पलंवोल्लिख्य तदधस्ताच्छिवंगणेशषण्मुखयुक्तांगौरींचालिख्यषो
डशोपचारैःपूजयेत् तत्रमंत्रः ॥ नमः शिवायैशर्वाण्यैसौभाग्यंसंततिंशुभां प्रयच्छ भक्तियुक्तानांनारीणांहरवल्ल
भे ततोनमोंतमंत्रेणशिवषण्मुखयोः पूजाकार्या ततः सपक्वान्नान्दशकरकान्ब्राह्मणेभ्योदद्यात् ततः पिष्टकैनैवे
द्यंभोजनंसर्वंनिवेदयेत् ततश्चंद्रोदयोत्तरंचंद्रायार्घ्यंदद्यात् ॥ क्षीरसागरसंभूतचंद्रलक्ष्मीसहोदर गृहाणार्घ्यंश
शांकेशरोहिणीसहितप्रभो अथकथा। मांधातोवाच अर्जुनेतुगतेजेतुमिंद्रलोकगतिंप्रति विषण्णमानसासुभ्रूर्द्रौ
पदीसमचिंतयत् अहोकिरीटिनाकर्म्मसमारब्धंमहत्तरं विघ्नप्रवणमेतद्धिबहवः परिपंथिनः चिंतयित्वेतिसादेवीकृ
ष्णाकृष्णंजगद्गुरुं भर्तुःप्रियंचिकीर्षंतीसाऽपृच्छद्विघ्नवारणे- द्रौपद्युवाच कथयस्वजगन्नाथव्रतमेकंसुदुर्लभं यत्कृ
त्वायांतिविघ्नानिविजयस्तेजसःश्रियः श्रीव्यासउवाच एतदेवमहाभागेशंभुःपृष्टःकिलोमया एतत्पृष्टंदेविपूर्वं
पार्वत्याशंकरंप्रति तस्यास्तद्वचनंश्रुत्वाप्राहदेवोमहेश्वरः शृणुदेविवरारोहेवक्ष्यामित्वांमहेश्वरि पतिविघ्नहरी
त्याहकरकाख्याचतुर्थिका पार्वत्युवाच भगवन्कीदृशीप्रोक्ताचतुर्थीकरकाभिधा विधानंकीदृशंप्रोक्तं केनेयंच
पुराकृता ईश्वरउवाच शक्रप्रस्थेपुरेरम्येविद्वज्जनसमाकुले स्वर्णरौप्यसमाकीर्णेरत्नप्राकारशोभिते दिव्यनारी
जनालोकवशीकृतजगत्त्रये वेदध्वनिसमायुक्तेस्वर्गादपिमनोरमे वेदधर्म्माद्विजस्तत्रवसन्वेदविदांवरःपत्नीतस्यै
वविप्रस्यनाम्नालीलावतीशुभा सास्वयंजनयामासपुत्रान्सप्तामितौजसः कन्यांवीरवतींनाम्नासर्वलक्षणसंयुतां
नीलोत्पलाभनयनांपूर्णेंदुसदृशाननां ततःकालेशुभादिनेविधिवद्द्विजोत्तमः ददौवैवेदविदुषेविप्रायविधिपूर्वकं अ
त्रांतरेतुसंप्राप्ताचतुर्थीकरकाभिधा वीरवत्यासमारब्धंव्रतंकामप्रदंशुभं कुड्यांवोधिद्रुमंचक्रेगौरींतस्मिन्नलीलिखत्

शिवेनविघ्ननाथेनषण्मुखेनसमान्वितां गंधपुष्पाक्षतैर्गौरींपूजयामाससमंत्रतः नमःशिवायैशर्वाण्यैसौभाग्यंसंत
तिंशुभां प्रयच्छभक्तियुक्तानांनारीणांहरवल्लभे तस्याःपार्श्वेमहादेवंविघ्ननाशंषडाननं पुनःपुष्पाक्षतैर्धूपैरान
र्चेचपृथक्पृथक् पक्वान्नाक्षतसंपन्नान्सदीपान्करकान्दशः तथापिष्टकनैवेद्यंभोज्यंसर्वंन्यवेदयत् प्रतीक्षंतीस्त्रियः
सर्वाश्चंद्रायार्घ्यपरायणाः सावालाव्याकुलादीनाक्षुत्तृड्भ्यांपरिपीडिता निपपातमहीपृष्ठेरुरुदुर्बांधवास्तदा समा
श्वास्यचतांतेवैमुखमभ्युक्ष्यवारिणा तद्भ्रातातुविचिंत्यैवमारुरोहमहावटं हस्तेनोल्कांसमादायज्वलंतींस्नेहपीडि
तः भगिन्यैदर्शयामासचंद्रंव्याजोदितंतदा तद्दृष्ट्वाचार्तिमुत्सृज्यवुभुजेसुमनास्तदा चंद्रोदयंसमासाद्यअर्घ्यंदत्त्वा
विधानतः तद्दोषेणमृतस्तस्याःपतिर्धर्म्मश्चदूषितः पतिंतथाविधंदृष्ट्वाशिवमभ्यर्च्यसापुनः व्रतंनिरशनंचक्रे
यावत्संवत्सरोगतः चक्रुःसंवत्सरेऽतीतेव्रतंतद्भ्रातृयोषितः पूर्वोक्तेनविधानेनसाऽपिचक्रेशुभानना तदायाताशची
कन्यासखीभिःपरिवारिता एतदेवव्रतंकर्त्तुमागतास्वर्गलोकतःवीरवत्यंतदभ्याशमगमद्भाग्यतःस्वयं दृष्ट्वातांमानुषीं
देवीपप्रच्छसकलंशची तयापृष्टावीरवतीप्रोवाचविनयान्विता अहंपितृगृहंप्राप्तामृतोऽयंमेपतिःप्रभुः नजानेकर्म्म
णःकस्यफलंप्राप्तंमयाधुना ममभाग्यवशाद्देविआगतासिमहेश्वरि अनुगृह्णीष्वमांमातर्जीवयाशुपतिंमम इंद्रा
ण्युवाच त्वयापितृगृहेपूर्वंकुर्वत्याकरकाव्रतं वृथैवार्घ्यस्त्वयादत्तोविनाचंद्रोदयंशुभे तेनैवव्रतदोषेणपतिर्लोकांतरं
गतः इदानींकुरुयत्नेनकरकाव्रतमुत्तमं पतिंतेजीवयिष्यामिव्रतस्यास्यप्रभावतः कृष्णउवाच तस्यास्तद्वचनं
श्रुत्वाव्रतंचक्रेविधानतः प्रसन्नासाऽभवद्देवीशक्रस्यप्राणवल्लभा तयाव्रतेकृतेदेवीजलेनाभ्युक्ष्यतत्पतिं जीवयामा
सचेंद्राणीदेववच्चवभूवसः ततश्चागाद्गृहंस्वीयंरेमेसापतिनासह धनंधान्यंसुपुत्रांश्चदीर्घमायुश्चलब्धवान् तस्मा
त्वयापियत्नेनव्रतमेतद्विधीयतां सूतउवाच द्वैपायनवचःश्रुत्वाचकार द्रौपदीव्रतं तद्व्रतस्यप्रभावेणजित्वातान्

कौरवान्रणे लभिरेराज्यमतुलंधनधान्यसमान्वितं अस्योद्यापनं आचम्य मासपक्षाद्युल्लिख्यात्मनः सौ
भाग्यपुत्रपौत्रादिसुस्थिरश्रीप्राप्तयेसपरिवारषण्मुखगणेशशिवसहितगौरीप्रीत्यर्थमाचरितकरकचतुर्थीव्रतोद्याप
नंकरिष्ये तत्रादावाचार्य्यंवृत्वा सर्वतोभद्रेलिंगतोभद्रेवाकलशस्थापनंविधाय तत्र ताम्रादिपात्रे हैमींगौरींशि
वषण्मुखगणेशसहितांवटवृक्षतलस्थितां संस्थाप्य षोडशोपचारैःपूजयेत् ॥ नमःशिवायैशर्वाण्यैसौभाग्यसं
ततिंशुभां प्रयच्छभक्तियुक्तानांनारीणांहरवल्लभे ओंनमःशिवायैगणेशस्कंदहरसहितायैनमः एताभ्यामेव मं
त्राभ्यांसर्वोपचारपूजांकुर्य्यात् रात्रौगीतवाद्यादिभिर्जागरणंकुर्य्यात् प्रातःपुनःपूजांविधाय स्वगृह्योक्तविधिना
ग्निंप्रतिष्ठाप्यअन्वादध्यात् तत्र प्रधानंगौरींशिवंस्कंदंगणेशंच पायसाज्यतिलवटादिसमिद्भिः प्रत्येकमष्टो
त्तरसहस्राहुतिभिरष्टोत्तरशतसंख्याकाभिर्वाहुत्वा ब्रह्मादिदेवतानवग्रहदिक्पालादीनेकैकयाहुत्या चरुसमिद्भिर्हु
त्वा स्विष्टकृद्धोमांते आचार्य्यंसंपूज्य प्रतिमासहितंकलशंदत्त्वा ततः करकंक्षीरसंपूर्णंतोयपूर्णमथापिवा
ददामिरत्नसंयुक्तंचिरंजीवतुमेपतिरिति सदक्षिणकरकान्दशसुवासिनीभ्योयथाशक्तिदद्यात् ततोव्रतसंपूर्त्यै
शय्यादिदानंयथाशक्तिदत्त्वा सदन्नेनब्राह्मणान्परितोष्याशिषोगृहीत्वा भूयसींदक्षिणांदद्यात् अशक्तौचैकमे
वकरकं दद्यात् घृतपूर्णंच करकंक्षीरपूर्णमथापिवा ददामिरत्नसंयुक्तंचिरंजीवतुमेपतिः इतिमंत्रेणक
रकान्प्रदद्याद्द्विजसत्तमे सुवासिनीभ्योदद्याच्चआददीताभ्यएवच एवंव्रतंयाकुरुतेनारीसौभाग्यकाम्यया सौ
भाग्यंपुत्रपौत्रादीन्लभतेनात्रसंशयः ॥ इतिश्रीवामनपुराणे करकचतुर्थीव्रतं सोद्यापनं कार्तिककृष्णपंचम्यां
तिथिपत्वेनशेषादयोनागाःपूज्याःतथाचोक्तंपक्षद्वयगतासुसर्वासुपंचमीषु तिथिपत्वेन नागाःशेषादयःपूज्याःपंचम्यां
पूजनंभवेदिति अत्रषष्ठ्यांस्कंदपूजा तथाचपक्षद्वयगतासुसर्वासुषष्ठीषु तिथिपत्वेनस्कंदसंपूजयेत् तदुक्तम् षष्ठ्यां

पूजागुहस्थचेति कार्तिककृष्णसप्तमीवैकुंठकल्पादिः अत्रादिकल्पादिकल्पोक्तंकृत्यं तिथिपत्वेनादित्यपूजा
तथाचोक्तंसप्तमीनिर्णये पक्षद्वयगतासुसप्तमीषुतिथिपत्वेनादित्यः पूज्यः सप्तम्यांभास्करस्येत्युक्तेः अस्या
मेवाष्टम्यां दांपत्याष्टमीव्रतं हेमाद्रौभविष्योत्तरे ॥ कार्तिकेमासिविप्रेंद्रपुत्रकामोनरोमुने अष्टम्यांकृष्णप
क्षस्यपूजयेद्विधिवन्नरः उमयासहितंदेवंकृत्वादर्भमयंविभुं अस्यामेवमथुरावासिभीराधाकुंडेस्नानमरुणोदये
सूर्योदयेकार्य्यमितिमथुरासेतौज्ञेयम् कार्तिककृष्णाष्टमीकरकाभिधा सामहाराष्ट्रेषुप्रसिद्धा सापिचंद्रोदयव्या
पिनीग्राह्या अस्याविधानंकरकचतुर्थीवदिति अस्यामेव कार्तिककृष्णाष्टम्यां अहोयदेविव्रतं पद्मपुरा
णेकार्तिकमाहात्म्ये ॥ पृथुरुवाच देवर्षेवदतांश्रेष्ठसर्ववेदार्थपारग त्वाहंप्रष्टुमिच्छामित्वरः संदेहच्छेदक
तादृशंव्रतमाख्याहियत्पुत्रधनवर्द्धनम् नारदउवाच ॥ महाविद्यामहामायामहामेधास्मृतिः महामोहाभगव
तीमहादेवीमहेश्वरी अहोयीचेतिविख्यातासैवसर्वेश्वरेश्वरी तस्याव्रतंमहापुण्यंसर्वलोकहितप्रदं पृथुरुवा
च ॥ अहोयीनामसादेवीकथंजाताचनारद तथाव्रतंतिथौकस्यांकोविधिश्चवदस्फुटं नारदउवाच ॥ आसीत्पु
रायुगेऽकालमृत्युर्नराधिप ततोनराश्चबहवः पक्षिणश्चक्षयंगताः तदाजनपदाःसर्वेक्षयंयाताश्चभूरिशः वी
रुत्प्राणिभूतानितदाऽभूवन्नृपाधिप तदासर्वेसमागम्यब्राह्मणान्वेदपारगान् पप्रच्छुर्विनयोपेताः किंकार्य्यं
वदतद्विजाः ब्राह्मणावेदविद्वांसोविचार्य्यचमुहुर्मुहुः शास्त्राण्यालोक्यतत्त्वज्ञा कालमृत्योःशमायच अहोय्याश्च
याआराधनमकुर्वत कार्तिककृष्णपक्षस्यसप्तम्यांध्यानतत्पराः ततःप्रदोषसमयेभूवन्सर्वेपिदुःखिताःअथा
तत्रकाचिद्दीवरयोषिता सोवाचब्राह्मणान्सर्वान्किमर्थंव्रतमासत तऊचुस्तांनरश्रेष्ठकालमृत्युक्षयायच
चसत्यमित्येवंसापितत्रसमासदत् ततःसर्वाःप्रजाविप्राःसापिधीवरयोषिता अहोय्याश्चमहादेव्याभूय

आराधनंदधुःएतस्मिन्नेवकालेतुदेवीसाक्षाददृश्यत चामुंडामुंडहस्ताचकरालाकृष्णवर्णिका कालिकेतिसमाख्याता
अहोयीतत्रविश्रुता एकान्हैवप्रसन्नत्वादहोयीनामतेऽब्रुवन् सापितत्रसमासीनान् ब्राह्मणानभ्यभाषत अहंरुद्रग
णैःसार्द्धंकालमृत्युसमन्विता विहारार्थंसमायाताविश्वपापमवेक्ष्यच अद्यविप्रावेदहीनादांभिकानिरपत्रपाः अरक्ष
काःक्षत्रियाश्चवैश्यादुष्टाश्चपादजाःस्त्रियःपतिप्रतीपाश्चस्वेच्छाचारसमन्विताःएतांसमीक्ष्यपापस्यगतिंघोरांभयाव
हां निर्धर्म्मकांश्चनिर्यज्ञान्निर्होमान्निर्जपांस्तथा आगताःस्वगणैःसार्द्धंविश्वाभावायकेवलं अथैवकार्त्तिकेमासिव्रता
दिफलकोटिभिः सप्तम्यांचविशेषेणपूजितायांद्विजोत्तमाः प्रसादमागताविप्रावरंवृणुतमाचिरं ततःसकललोका
अप्रार्थयंतिस्मतांनृप दुर्भिक्षंनभवेद्देविनातंकश्चभवेत्क्वचित् नाकालमृत्युर्नव्याधिर्नचापुत्रत्वमेवच नारदउवा
च ततोब्रवीन्महादेवीशृणुध्वंहेद्विजोत्तमाः कार्तिकेकृष्णपक्षेतुअष्टम्यांचविशेषतः तारानक्तंचैकभक्तमथवाद्य
प्रभृत्यकैः कर्त्तव्यंचविशेषेणसप्तम्यांचव्रतंमम चंद्रनक्तंचसप्तम्यामष्टम्यांचैवनक्तकं अवश्यंहिव्रतंकार्य्यंनरैर्ना
रीभिरेवच दिवाचान्ननभोक्तव्यंबालवृद्धातुरंविना सायंप्रपूजयेन्नाम्नाऽहोयीत्येवचमांसुधीः कर्त्तव्याहिप्रयत्नेन
मदीयाप्रतिमानरैः तत्कुड्यांचस्तंभेवामंडपेमेसमाचरेत् चतुर्वर्णैश्चसर्वान्नैःश्यावपीतासितासितैः मूलकाभिस्त
थास्कंधैरिक्षुदंडादिभिस्तथा एवंकृत्वानरैःसर्वैःसर्वंसुखमवाप्यते तत्रमांपूजयेद्भक्त्याचंद्रिकामंडवर्वरैः सया
वशाणपुष्पैश्चधूपदीपैस्तथैवच यतोऽनयापूजयास्यांतृप्तामृत्युगणैःसमं तथेत्युक्तास्ततःसर्वेजगृहुर्व्रतमुत्तमं तत
स्तुप्रांजलिर्भूत्वासाहधीवरयोषिता महादेवींचदेवेशिपाह्यस्मान्नीचयोनिजान् ततोऽब्रवीन्महादेवीअहोयीवि
श्रुताचया एहित्वंममभक्तासिप्रसन्नातेनसंशयः त्वयाप्यहंसदापूज्यापूर्वोक्तेनाविधानतः पूजावसानेभवतीसहि
तांपूजयेत्तुयः तस्यपूजाहिसफलाविपरीतमतोऽन्यथा तथापूज्याःकुमार्य्यश्चमालिनीचतदेवाहि नारदउवाच

एवंप्रोच्यतत·पश्चात्तत्रैवांतरधीयत ततःसर्वैर्गृहस्थैस्तुव्रतमेतन्नसंशयः अधुनातेमयाप्रोक्तंतवस्नेहस्यकारणा
त् गृहस्थवासिभिर्जीवैरावश्यकमिदंव्रतं कुर्वंतिव्रतमेतद्येतेपांसौख्यंभवेद्ध्रुवं नाकालमृत्युर्नव्याधिर्नभयंनृपश
त्रुतः सप्तमीचाष्टमीवापितिथिरस्यव्रतस्यहि सप्तमीचंद्रनक्षेचतारानक्षेतुचाष्टमी उभेएवसमानेहिव्रतेतिथ्यु
भयेनृप नारदउवाच एतत्तेसर्वमाख्यातंयन्मांत्वंपरिपृच्छसि अहोय्याश्चव्रतंजन्मप्रसादश्चविधिस्तिथिः
फलंचैवमहाराजाकिंभूयः श्रोतुमिच्छसि कार्तिकस्यैवमाहात्म्यंयदेकान्हाप्रसाधिता जनैरहोयीदेव्याप्तिर्न
कार्तिकसमंशुभं एकान्हास्मरणादेवाकालमृत्योर्व्यमोचयत् अहोयीतन्मतादेवीतत्कार्तिकप्रभावतः कार्ति
केनसमोमासोनभूतोनभविष्यति इतिपाद्मेकार्तिकमाहात्म्ये कार्तिककृष्णाष्टम्यामहोयीव्रतम् ॥ कार्तिककृष्ण
नवम्यां सर्वास्वपि नवमीषु सरस्वतीदुर्गापूजाकार्य्या सरस्वत्यानवम्यांवेत्युक्तंनवमीनिर्णये दशम्यांचध
र्म्मराजपूजा दशम्यामंतकस्यचेतिदशमीनिर्णयोक्तवचनात् कार्तिककृष्णैकादशीरमा अस्या·कथा ब्रह्मवै
वर्ते पद्मपुराणेच ॥ युधिष्ठिरउवाच कथयस्वप्रसादेनममस्नेहस्यकारणात् कार्तिकेकृष्णपक्षेतुकानामै
कादशीभवेत् किंनामकोविधिस्तस्याएतन्मेवदविस्तरात् यस्मिन्मासेहरिर्देवोनिद्रांत्यजतिमाधवः श्रीकृ
ष्णउवाच शृणुत्वंराजशार्दूलकथांपापप्रणाशिनीं कार्तिकस्यासितेपक्षेरमानामेतिविश्रुता तस्याउपोषणा
द्राजन्वैकुंठंलभतेनर पुरात्रेतायुगेराजन्नयोध्यानगरेनृपः मुचुकुंदइतिख्यातोन्यवसद्धर्मतत्परः इंद्रेणसहयस्यैव
सख्यंश्रेष्ठंप्रवर्तते हरिवासरसंधारीहरिभक्तिपरायणः तस्मिंश्चनृपतिश्रेष्ठेभूतधात्रींप्रशासति दुहिताचंद्रभागा
ख्याजातातस्यगृहेनृप जामातातस्यचैवासीत्शोभनोनामनामतः चंद्रसेनस्यराज्ञस्तुपुत्रोधर्म्मपरायणः श्वशु
रस्यगृहेसोथसमायातोनृपात्मजः कियंतोदिवसाश्चैवचंद्रभागाव्यचिंतयत् किंभविष्यतितत्राथनमभर्त्तेति

दुर्बलः समागतंव्रतंचैवदेवानामपिदुर्ल्लभं एकादशीदिनंपुण्यंसमायातंनृपोत्तम क्षुधयापीडितोभर्त्तापितृशा
सनमुत्तमं नभोक्तव्यंनभोक्तव्यंसंप्राप्तेहरिवासरे इतिशुश्रावसततंपटहंदारुणंकिल व्रतस्यमहिमानंवैज्ञा
त्वाचैवप्रयत्नतः चिंतयामासतत्रैवशोभनश्चप्रतापवान् किंकरोमिमहाप्राज्ञेक्षुधयापीडितोस्म्यहं पप्रच्छ
वल्लभांस्वांसकिंकरिष्यामिशोभने चंद्रभागोवाच पितुर्वेश्मनिमेकांतभोक्तव्यंनैवकेनचित् चातुर्वर्ण्यादिकैश्चै
वह्यठवपाधिकैस्तथा गजैरुष्ट्रैस्तथैवाश्वैः पशुभिः पक्षिभिस्तथा तृणमन्नंतथानीरंभुज्यतेनैवशोभन मा
नवैश्चतथाभर्त्तभुज्यतेनैववासरे यदिचेद्भुज्यतेकांततर्हितंगर्हयत्यसौ इतिसंचिंत्यभोःकांतसुदृढंमानसंकुरु न
ह्यन्यत्रहिगंतव्यंभोजनार्थंनृपात्मज शोभनउवाच सत्यंचेत्तत्प्रियेनाहंकरिष्यामिव्रतंशुभं दैवेनविहितंचैवतत्तथैव
भविष्यति इत्येवंसंमतिंकृत्वातद्देहेदुःखपीडितःपुनःस्मृत्वापुनःस्मृत्वातथाचविवशोभवत् अन्नेनधार्यतेप्राणश्चान्ने
सर्वंप्रतिष्ठितं अन्नमेवपरित्यज्यकथंप्राणावलंबनं शोभनाश्चिंतयामासकागतिर्मेभविष्यति इतिचिंतयतस्तस्य
रविरस्तमयंगतः वैष्णवानांजनानांतुसानिशापुण्यवर्द्धिनी श्रीकृष्णपूजनेनैवतथाजागरणेनच शोभनस्यतुत
स्यैयसानिशादुः खदायिनी अन्नहीनस्यतस्यैवतथैवक्षुधितस्यच अतीवदुःखततस्यरविश्चैवोदयंगतः
तस्मिन्कालेतुराजेंद्रपंचत्वंशोभनोगतः दाहयामासराजातंराजयोग्यैश्चदारुभिः चंद्रभागानात्मदेहंददाहप
तिनासह कृत्वौर्ध्वदेहिकंतस्यतस्थौजनकसद्मनि शोभनेननृपश्रेष्ठरमाव्रतप्रभावतः प्राप्तंदेवपुरंरम्यंमंदराचलमूर्ध
नि और्ध्वदेह्यंकृतंतस्यक्रियाश्चविधिवत्कृताःचिंतयामाससातत्रचंद्रभागायशस्विनी किंकरोमिक्वगच्छामिसाहंदुः
खेनपीडितापातिव्रत्यंकरिष्येहंकाष्ठभक्षणमेवच इतिसंचिंत्यसापश्चादनुबंधंचकारसा एकादशीव्रतेनैवजीर्यतेजी
र्यंतेस्वयम् इतिबुद्धिंसमास्थायसतीनांधुरिकीर्तिता कश्चिद्द्विजोवसन्तत्रनगरेनागरस्तदा सोमशर्मेतिविख्या

तोधनहीनोदरिद्रकः साधुकार्य्यंतयाविप्र कुरुतेप्राणरक्षणं भ्रमतेतत्रसर्वत्रसोन्नार्थीद्विजसत्तमः एवंभ्रमन्
सदेशांश्चकुटुंबंपरिपालयन् एकस्मिन्दिवसेमार्गेसूर्योस्तचतदागतः आरुरोहद्विजोवृक्षंसिंहव्याघ्रभयाकुलः
चिंतयानस्यतस्याधः समीयुस्तंमृगादयः श्वापदाः शूकरास्तत्रपुरतस्तुसमागताः पुरंतत्राभवद्देवदेवेनवि
हितंपुरा अनूपममतिहृद्यंपुण्यवद्भिर्निषेवितं द्वितीयमिंद्रलोकंवैअप्सरोगणसेवितं ललितंगानसंयुक्तेगंध
र्वैरुपशोभितं, नारायणादिदेवानांप्रासादैरुपशोभितं धनधान्यसमाकीर्णंचातुर्वर्ण्यविराजितं विद्वद्भिः से
वितंभक्त्याकमनीयंकलायुतं किमत्रबहुनोक्तेनगुणैः सर्वैः समन्वितं तुलसीविटपाकीर्णं भूपपौरतिभूषितं ई
दृशंनगरंदृष्ट्वाविप्रोविस्मयमागतः सवृक्षेणांवरात्तूर्णंप्रविवेशपुरंतदा दृष्ट्वासमस्तनगरंराजवेश्मनिवैगतः रा
जवेश्ममनोहारिस्वर्णस्तंभविराजितं स्फाटिकोपलसंमिश्रंनानारत्नैरलंकृतं सुमनोवत्सुललितंतद्गृहंवर्ततेस
दा सविप्रस्तद्गृहंदृष्ट्वाराजानंचददर्शह सिंहासनसमारूढंछत्रचामरशोभितं केयूरैः कुंडलैश्चैवकिरीटेनविरा
जितं इंद्रतुल्यंसदस्यैश्चतत्रतत्रोपशोभितं राजानंचतदादृष्ट्वाविप्रोसौशोभनंतदा नृपजामातरंज्ञात्वातत्स
मीपंजगामसः शोभनोऽपितदाज्ञात्वासोमशर्माणमागतं आसनादुत्थितस्तूर्णंनमश्चक्रेद्विजोत्तमं चकारकुश
लप्रश्नंश्वशुरस्यतुपश्यतां कांतायाश्चंद्रभागायास्तथैवनगरस्यतु सोमशर्मोवाच कुशलंवर्त्ततेराजन्श्वशु
रस्यगृहेतव चंद्रभागाकुशलिनीसर्वतः कुशलंपुरे परंतुकथ्यतांराजन्नेतदाश्चर्य्यकंतथा प्राप्तंत्वयापुरंरम्यं
किन्नतस्यप्रभावतः पुरंविचित्रंराजेंद्रनदृष्टंकेनचित्क्वचित् एतदाचक्ष्वमेसर्वंकस्मात्प्राप्तंपुरंतव शोभनउवाच
कार्त्तिकस्यासितेपक्षेरमानामेतिविश्रुता तामुपोष्यमयाप्राप्तंद्विजेंद्रपुरमध्रुवं ध्रुवंभवतियेनैतत्तत्कुरुष्वद्विजोत्तम
सोमशर्म्मोवाच कथयाध्रुवमेतद्धिकथंभवतितद्ध्रुवं तत्त्वंकथयराजेंद्रतत्करिष्यामिनान्यथा शोभनउवाच

अथेताद्विहितंविप्रश्रद्धाहीनंद्विजोत्तम तेनाहमध्रुवंमन्येध्रुवंभवतितच्छृणु मुचुकुंदस्यदुहिताचंद्रभागासुशोभ
ना तस्यैकथयवृत्तांतंध्रुवमेतद्भविष्यति इतिश्रुत्वावचस्तस्यागतोविप्रः स्ववेश्मनि कथयामासवृत्तांतंराजक
न्याग्रतोद्विजः श्रुत्वाथसाद्विजवचोविस्मयोत्फुल्ललोचना प्रत्यक्षमथवास्वप्नस्त्वयैतत्कथ्यतेद्विज सोमशर्मोवाच
प्रत्यक्षंदयितःकांतस्तवदृष्टोमयाशुभे देवतुल्यमनाधृष्यंदृष्टंतस्यपुरंमया अध्रुवंतेनतत्प्रोक्तंध्रुवंभवतितत्कुरु
चंद्रभागोवाच नयमांतत्रविप्रेंद्रपतिदर्शनलालसां आत्मनोव्रतपुण्येनकरिष्यामिध्रुवंपुरं आवयोर्द्विजसंयोगोय
थाभवतितत्कुरु प्राप्नुहित्वंमहापुण्यंकृत्वायोगंवियुक्तयोः इतिश्रुत्वावचस्तस्याःसोमशर्माजगामह आश्रमंवामदेवस्य
मंदराचलसान्निधौ वामदेवोऽशृणोत्सर्ववृत्तांतंकथितंतयोः अभ्यषिचच्चंद्रभागांवेदमंत्रैरथोर्जितैः ऋषिमंत्रप्रभावे
णविष्णुवासरसेवनात् दिव्यदेहाबभूवासौदिव्यांगतिमवापच पत्युः समीपमगमत्प्रहर्षोत्फुल्ललोचना
जहर्षशोभनोऽतीवदृष्ट्वाकांतांसमागतां समागम्यस्वकेवामपार्श्वेतांसन्यवेशयत् अथोवाचप्रियाहर्षाच्चंद्रभागा
शुभंवचः शृणुकांतहितंवाक्यंयत्पुण्यंविद्यतेमयि अष्टवर्षाधिकाजातायदाहंपितृवेश्मनि ततःप्रभृत्येवमया
कृतमेकादशीव्रतं यथोक्तविधिनायुक्तंश्रद्धापूतेनचेतसा तस्याःपुण्यप्रभावेणपुरंभवतुमेध्रुवं सर्वकामसमृद्धंचया
वदाभूतसंप्लवम् किमत्रबहुनोक्तेनदत्तंपुण्यंमयाखिलम् श्रीकृष्णउवाच एवंचनृपशार्दूलसारेमेपतिनासह दि
व्यभोगादिव्यरूपादिव्याभरणभूषिता शोभनोऽपितयासार्द्धंरमतेदिव्यविग्रहः रमाव्रतप्रभावेणमंदराचलमूर्द्धनि
चिंतामणिसमाह्येषाकामधेनुसमाथवा रमाभिधानानृपतेतवाग्रेकथितामया एकादशीव्रतानांचपक्षयोरुभयो
रपि यथाशुक्लातथाकृष्णाविभेदंनैवकारयेत् सेवितैकादशीन्दृणांभुक्तिमुक्तिप्रदायिनी धेनुःशुक्लातथाकृष्णा
तूभयोःसदृशंपयः तथैवतुल्यफलदंस्मृतमेकादशीद्वयं एकादशीव्रतानांचमाहात्म्यंशृणुतेनरः सर्वपापविनि

मुक्तोविष्णुलोकेमहीयते ॥ इतिब्रह्मवैवर्तपद्मपुराणेचकार्तिककृष्णारमैकादशीव्रतकथा कार्तिककृष्णद्वाद
शीगोवत्ससंज्ञा साप्रदोषव्यापिनीग्राह्या दिनद्वयेतथात्वेपूर्वेतियुग्मवाक्यात् तथाच वत्सपूजाविधिश्चैव
कर्त्तव्याप्रथमेहनीतिनिर्णयामृतेऽभिधानात् हेमाद्रौ आग्नेये ॥ कार्तिकःखलुमासोवैसर्वदेवमयोमहान् कृष्ण
पक्षेविशेषेणनवम्यादिदिनानितु पुण्यानितेषुयद्दत्तमक्षय्यंसर्वकामिकामिति नारदउवाच आश्विनेकृष्णपक्षे
तुद्वादश्यादिषुपंचसु तिथिपूक्तःपूर्वरात्रेनृणांनीराजनाविधिः नीराजयेयुर्देवांश्चविप्रांश्चैवतुरंगमान् ज्येष्ठा
न्श्रेष्ठान्जघन्यांश्चमातृमुख्याश्चयोषितःअत्राश्विनग्रहणंमुख्यचांद्राभिप्रायेण अत्रविशेषोमदनरत्ने भविष्ये स
वत्सांवाऽसवत्सांचशीलिनींगांपयस्विनी चंदनादिभिरालिप्यपुष्पमालाभिरर्चयेत् अर्घताम्रमयेपात्रेकृत्वापुष्पाक्ष
तैस्तिलैःपादमूलेतुदद्याद्वैमंत्रेणानेनपांडव क्षीरोदार्णवसंभूतेसुरासुरनमस्कृते सर्वदेवमयेमातर्गृहाणार्घंनमोस्तुते.
तद्दिनेतैलपक्वंचस्थालीपक्वंयुधिष्ठिर गोक्षीरंगोघृतंचैवदधितक्रंचवर्जयेत् अथान्योपिप्रकारःनरोवायदिवानारीनक्तं
संकल्प्यचेतसीत्युपक्रम्य माषान्नंकामतोश्नीयाद्रात्रौविगतमत्सरः प्रतीक्षेतागमंभक्त्यागवांगोस्थानतत्परः इति
गोष्ठागतासुसंध्यायां गोपूजाविधानाच्च वत्सस्यपूजाशिवरात्रिरेपापराविनिघ्नंतिनृपंसराष्ट्रमिति मातारुद्राणां
दुहितावसूनां स्वसादित्यानाममृतस्यनाभिःप्रणुवोचंचिकितुषेजनायमागामनागामदितिंवधिष्ट स्त्रीशूद्राणांमहा
वाहोमंत्रःपौराणिकोयथा क्षीरोदार्णवसंभूतइत्यादि ॥ ततोमाषादिसंसिद्धान्वटकांश्चनिवेदयेत् पंचसप्तद
शैकंवायथाविभवमात्मनः तत्रमंत्रः सुरभिस्त्वंजगन्मातानित्यंविष्णुपदेस्थिता सर्वदेवमयेग्रासंमयादत्तमि
मंग्रस ततःप्रार्थना सर्वदेवमयेदेविसर्वरत्नैरलंकृते मातर्ममाभिलषितंसफलंकुरुनंदिनि इतिगोवत्सद्वाद
शीव्रतम् ॥ अथकथा युधिष्ठिरउवाच अक्षौहिण्योदशाष्टौचममह्यर्थेक्षयंगताः तेनपापेनचित्तेमेजुगुप्सातीव

भीष्मद्रोणकलिंगादिकर्णशल्यमुखाहताः तेषांवधेन
जायंते तत्रब्राह्मणराजन्यवैश्यशूद्रादयोहताः श्रीकृष्णउवाच महापुण्यव्रतंस्त्रीणांगोवत्स
यत्पापंतन्मेमर्माणिकृंतति पापप्रक्षालनंकिंचिद्व्रतंब्रूहिजनार्दन
द्वादशीव्रतं अस्त्यत्रभुवनेपार्थमहापातकनाशनं गोरूपिणीपुरादेवीपूजिताब्रह्मवादिभिः सवत्साकार्तिकेमासि
कृष्णपक्षेयुधिष्ठिर द्वादश्यांभक्तियुक्तैस्तैर्नंदिनीनामनामतः ततःप्रभृतिराजेंद्रप्रथितापृथिवीतले उत्तानपादेनत
दाव्रतंचीर्णंमहाफलं उत्तानपादनामासीत्क्षत्रियःक्षितिभूषणं तस्यभार्याद्वयंचासीत् सुरुचीरुचिराख्यकम् सु
रुच्यातुध्रुवःपुत्रोबालःपादचरोयदा रुच्यैसमर्पितःसुरुच्याबालोयरक्ष्यतामिति अहंकरिष्येशुश्रूषांशुचिस्तद्व्रतमान
सा रुचिःसौभाग्यमासाद्यसुखमास्तेगृहेसदा करोतिभर्तुःशुश्रूषांसातुनित्यंपतिव्रता कदाचित्क्रोधमासाद्य
सापत्न्यंजनितंतया स्वयंरुच्यानिहत्यासौपार्थखंडदलीकृतः पक्त्वासुसंस्कृतःस्थाल्यामाहारार्थंनृशंसया त
तोभोजनवेलायांदत्तोऽसौनृपतेःस्वयं तस्याथभोक्तुकामस्यध्रुवोजीवनमाप्तवान् ततःपलाय्यसोराजन्मातुरुत्सं
गगोभवत् तदृष्ट्वामहदाश्चर्यंस्त्राचैपप्रच्छविस्मिता किमेतद्ब्रूहिवृत्तांतंयस्येयंव्युष्टिरुत्तमा किंत्वयाचरितंभ
द्रेव्रतंदानंतपस्तथा सत्यंकथयमेत्वद्ययेनतेजीवितःसुतः मयायंसप्तवारांस्तुनिहत्यशकलीकृतः पक्वःसुसंस्कृ
तःस्थाल्यांभोजनेव्यंजनैःसह पात्रेदत्तःपुनश्चैवजीवत्येवहितेसुतः किंतेसिद्धामहाविद्यामृतसंजीवनीतुवा म
णिमंत्रमहायंत्रमथवांजनमौषधं कथयस्वमहाभागेवेपथुर्हृदयेमम श्रीकृष्णउवाच एवमुक्तातुरुच्यासातामु
वाचयशस्विनी भद्रेनदत्तंनहुतंतपस्तप्तंमयातथा सिद्धानकाचिद्विद्यास्तिममंत्रौषधवेदिनी किंतुचीर्णंमया
भद्रेगोवत्सद्वादशीव्रतं व्रतस्यास्यप्रभावेणपुनर्जीवतिमेसुतः वत्सोमेवत्सवेलायामतोर्थंक्रियतेसदा समा
गमश्चभवतिपुत्रपौत्रशतैरपि यथावत्तेसमास्यातंत्वमप्येतत्समाचर तवचाप्यचिरात्पुत्रोभविष्यतियथामम ए

वसुकेव्रतंचीर्णरुच्यापुत्रधनेच्छया अवापसोत्तमंपुत्रमनुवंशविवर्धनम् युधिष्ठिरउवाच कथंगोद्वादशीनामविधानं
तत्रकीदृशं कथमेपासमुत्पन्नाकस्मिन्कालेजनार्दन एतत्सर्वंव्रतंब्रूहित्वाहिमांनरकार्णवात् श्रीकृष्णउवाच पु
राकृयुगेपार्थमुनिकोटि समागता तपश्चकारविपुलंनानाव्रतधरागिरौ हर्षेणमहताविष्टादेवदर्शनकांक्षया जंबू
मार्गेमहापुण्येनानातीर्थविभूषिते पारियात्रेसिद्धपात्रेरम्येतुंडलिकाश्रमे पंचागिरीतिविख्याताउत्तमेशिखरेनृप
तापसारण्यमतुलंदिव्यकाननभूषितं वसिष्ठशुक्रांगिरसक्रतुदक्षादिभिर्वृतं वल्कलाजिनसंवीतैर्मृगैराश्रममंड
लं नानामृगगणैर्युक्तंशाखामृगगणैर्युतं प्रशांतासिंहहरिणावक्रसर्पगणाकुलं गहनंनिर्जरैरम्यंलतासंतानसंकुलं
सिंहव्याघ्रगजेश्चित्रैर्हरिणैःशंवरे शशे वाराहैरुरुभिश्चित्रै समंतादुपशोभितं तपस्यतांतत्रतेषांमुनीनांदर्शनार्थिनां
व्याजंचक्रेमहीनाथद्वादशार्द्धार्द्धलोचन बभूवब्राह्मणोवृद्धोजटापांडुरमूर्धज श्लथच्चर्मतनु कुब्जोयष्टिपाणि सवेपथुः उ
मापिचक्रेगोरूपंशृणुतत्पार्थकीदृशं क्षीरोदतोयसंभूताया पुरामृतमंथने पंचगाव शुभा पार्थसर्वलोकस्यमातरः नं
दासुभद्रासुरभीसुशीलाबहुलाऽपि एतालोकोपकारायलोकानांतर्पणायच जमदग्निभरद्वाजवसिष्ठात्रिसगौत
मा जगृहु कामदा पंचगावोदत्ता सुरैस्तदा गोमयंरोचनामूत्रक्षीरंदधिघृतंगवां षडंगानिपवित्राणियासांसि
द्धिकराणिच गोमयादुत्थित श्रीमान्बिल्ववृक्षः ।शिवप्रियः तत्रास्तेपद्महस्ताश्री श्रीवृक्षस्तेनसस्मृत वी
जान्युत्पलपद्मानांपुनर्जातानिगोमयात् गोरोचनाचमांगल्यापवित्रासर्वसाधिका गोमूत्राद्गुग्गुलुर्जात सुगंधिः
प्रियदर्शन आहार्य सर्वदेवानांशिवस्यचविशेषत यद्बीजंजगत किंचित्तद्ज्ञेयंक्षीरसंभवं दध्न सर्वाणिजातानिमंगला
न्यर्थसिद्धये घृतादमृतमुद्भूतदेवानांतृप्तिकारक ब्राह्मणाश्चैवगावश्चकुलमेकद्विधाकृतं एकत्रमंत्रास्तिष्ठंतिहवि
रेकत्रतिष्ठति गोपुयज्ञा प्रवर्त्ततेगोपुदेवा प्रतिष्ठिता गोभिर्वेदा समुद्गीर्णा सषडंगपदक्रमाः शृंगमलेगवानित्यं

शिरोमध्येमहादेवःसर्वकारणकारणं ललाट
ब्रह्माविष्णुश्चसंस्थितौ शृंगाग्रेसर्वतीर्थानिस्थावराणिचराणिच शिरोमध्येमहादेवःसर्वकारणकारणं लला
टेसंस्थितागौरीनासाग्रेचषडाननःकंबलाश्वतरौनागौनासापुटमुपाश्रितौ कर्णयोरश्विनौदेवौचक्षुर्भ्यांशशिभास्क
रौ दंतेषुवायवःसर्वेजिह्वायांवरुणःस्थितः सरस्वतीचहुंकारेयमःकुक्षौचगंडयोः संध्याद्वयंतथैवोष्ठग्रीवायांचपुरं
दरं ऋक्षाणिककुदिद्यौश्चपार्ष्णिषुसंव्यवस्थिताः चतुष्पात्सकलोधर्मोनित्यंसंध्यासुतिष्ठति खुरमध्येतुगंधर्वाः
खुराग्रेषुचपन्नगाः खुराणांपश्चिमेभागेराक्षसाःसंप्रतिष्ठिताः रुद्राएकादशपृष्ठेवसवःसर्वसंधिषु श्रोणीतटस्थाः
पितरोरोमकूपेषुमातरः श्रीरपानेगवांनित्यंस्वाहालांगूलमास्थिता आदित्यरश्मयोवालाःपिंडीभूयव्यवस्थिताः
साक्षाद्गंगाचगोमूत्रेगोमयेयमुनास्थिता उदरेपृथिवीसर्वासशैलवनकानना चत्वारःसागराःप्रोक्तागवांयेतुपयोधराः
पर्जन्यःक्षीरधारासुमेघाविंदुष्ववस्थिताःजठरेगार्हपत्योग्निर्दक्षिणाग्निर्हृदिस्थितः मुखआहवनीयोग्निस्त्रेताग्निस्तालु
संस्थितः अस्थिष्वेवस्थिताःशैलामज्जायांशुक्रसंस्थितिः ऋग्वेदोथर्ववेदश्चसामवेदोयजुस्तथा सितरक्तपीत
कृष्णागवांवर्णेषुसंस्थिताः तासांरूपाण्यनुस्मृत्वासुरभीणांयुधिष्ठिर संस्मृत्यतत्क्षणाद्गौरीनंदिन्यासदृशींतनुं
आत्मनोविदधेदेवीधर्मराजशृणुष्वतां षडुन्नतांपंचास्निग्धांमंडूकाक्षींसवालधीं ताम्रस्तनींरक्तकंठींसुखुरांसु
मुखींसितां सुगतिंचसुशीलांचस्नेहक्षीरपयोधरां गोरूपिणीमुमांदृष्ट्वातांचधेनुंसवत्सकां पर्यायप्र
चुरांदृष्ट्वामहादेवःस्वचेतसि शनैःशनैर्ययौपार्थविप्ररूपीतमाश्रमं गत्वाकुलपतेःपार्श्वेभृगोःस्वांगान्यवेदयत् त
पःस्यतांचसर्वेषांमुनिकोटिषुपांडव न्यासरूपांददौधेनुंरक्षध्वंनंदिनींमम यावत्स्नात्वाइतस्तीर्थाज्जंबूमार्गात्
प्रयाम्यहम् रक्षिष्यामःप्रतीक्षामोवयंतुसुरभीमिमां अंतर्हितोमहादेवःपुनर्व्याघ्रोवभूवह वक्रक्रूरनखोदंष्ट्रोज्ज्वल
पं०ड०ड०वे० : दंष्ट्राकरालवदनोजिह्वालांगूलदारुणः प्रायादाश्रमपदंतांचधेनुंसवत्सकां त्रासयामासना

देनसर्वेनादेनकंपिताः ऋषयोऽपिसमाहूताआर्त्तनादंप्रचक्रिरे हाहेत्युच्चैः केचिदूचुर्हुंकारांश्चतथापरे तालस्फो
टान्ददुः केचिद्व्याघ्रदष्ट्रातिभैरवं सापिहंभारवंचक्रेगौरुत्प्लुत्यसवत्सका तस्याव्याघ्रभयार्तायाःकपिलायायुधिष्ठिर प
लायंत्याः शिलामध्येक्षुण्णखुरचतुष्टय व्याघ्रवत्सकयोस्तत्रवदितसुरकिन्नरैः दृश्यतेतीवसुव्यक्तंतदद्यापिचतुष्पद
सजलंशिवलिंगंचशंभोस्तीर्थंतदुत्तम यस्तस्पृशतिराजेंद्रसगोहत्यांव्यपोहति तत्रस्नात्वामहातीर्थेजंबूमा
र्गेनराधिप ब्रह्महत्यादिभिःपापैर्मुच्यतेनात्रसंशयः ततस्तेमुनयः क्रुद्धाब्रह्मदत्तांमहास्वनां जघ्नुर्घंटांसुरैर्दत्तांगिरि
कंदरपूरिणीं घंटाशब्देनव्याघ्रोऽपिमुक्तातांगांसवत्सकां विप्रैस्तैस्तुकृतनामघंटागिरिरितिश्रुत तंप्रपश्यंति
येपार्थरुद्रास्तेनात्रसंशयः अथप्रत्यक्षतांयातस्तेषांदेवोमहेश्वरः शूलपाणिस्त्रिपुरहाकामघ्नोवृषभेस्थितः उमा
सहायोवरदःसस्वामीसविनायकः सनंदीसमहाकालःसभृंगीसगणोहरः सवीरभद्रचामुंडोघंटाकर्णादिभिर्वृतः
मातृभिर्गौः सवत्साचपूजिताब्रह्मचारिभिः कार्त्तिकेकृष्णपक्षेतुद्वादश्यांनंदिनीव्रतं ततःप्रभृतिराजेंद्रह्यवती
र्णमहीतले उत्तानपादेनतथाव्रतंचीर्णमिदंशृणु यावंतिगात्रेरोमाणिगवांकौरवनंदन तावद्वर्षसहस्राणि
गोलोकेवसतेनरः मेरोपुर्यष्टकंरम्यमिंद्राग्नियमरक्षसां वरुणानिलयक्षाणांरुद्रस्यचयुधिष्ठिर तासामु
परिगोलोकस्तत्रयातिसगोव्रती । ऊर्जेऽसितेद्विदशमेहनिगांसवत्सांसंपूजयंतिकुसुमैर्वटकैश्चहृद्यैः ताःसर्वकामसु
खभोगसमृद्धिभाजोभत्त्यावसंतिसुचिरंभुविजीववत्साः ॥ इतिश्रीभविष्योत्तरे कार्त्तिककृष्णगोवत्सद्वादशीव्रतं
अस्यामेवकार्तिकद्वादश्यांनीराजनद्वादशीव्रतंज्योतिर्निबंधे ॥ नारदउवाच आश्विनेकृष्णपक्षेतुद्वादश्यादिषुपंच
सु तिथिषूक्तःपूर्वरात्रेनृणांनीराजनाविधिः नीराजयेयुर्देवांश्चविप्रान्गाश्चतुरंगमान् ज्येष्ठान्श्रेष्ठान्जघन्यां
श्चमातृमुख्याश्चयोषितइति ॥ अत्राश्विनोमासश्चांद्रमासाभिप्रायेणाऽमांतोग्राह्यः अथकार्त्तिककृष्णत्रयोदशी

कृत्यनिर्णयाख्ये ॥ कार्त्तिकस्यासितेपक्षेत्रयोदश्यांनिशामुखे [illegible]

वतत्वाद्दक्षिणमुखेनदीपदानंकार्यं आचारात्तिपूजनमपि [illegible]

तिवाक्यात् मंत्रश्च ॥ मृत्युनापाशदंडाभ्यांकालेनश्यामयासह [illegible]

गोत्रिरात्रव्रतकथा । स्कंदउवाच देवदेवमहादेवनारायणमहेश्वर [illegible]

हिमहेशानसर्वशोकप्रणाशनं जाताःपुत्राःप्रजायंते [illegible]

सौभाग्यंचातुलंप्राप्यगपत्नीनिचजायते येनगर्भं [illegible]

चवक्ष्येसनातनं यैर्नैवचीर्णमात्रेणसर्वयज्ञफलंलभेत् [illegible]

स्यात्सर्वपापप्रणाशनं नारीवानरवाथवाद्वितीयात्रिरात्रमाचरेत् [illegible]

त्रनियमंकुर्यात्सोपिविद्भक्तिभावतः [illegible]

नियममंत्रः गोष्ठागोपयेवाचकृत्वाभूमिगृहंशुभं [illegible]

नानाविधैरपि मध्येवेदींतनःकृत्वामंडलंतत्रकारयेत् [illegible]

चेद्वेनवरंहार्दं रुक्मिणीमित्रविंदांचसत्याजांबवतीतथा [illegible]

गांचगंव्यांनाम्नानंदांतथा दक्षिणेचप्रपूज्या [illegible]

सुनंदाचसुभद्राकामधेनुका [illegible]

गोवत्सनंदगोक्यांगाजनयन्मनः [illegible]

समन्वितः एवंसंस्थाप्ययत्नेनततः पूजांसमाचरेत् आगच्छभगवन्कृष्णगोपीगोपसमन्वित रुक्मिण्यादि- भिरासीनममपूजांगृहाणच । इत्यावाहनमंत्रः । नमःकृष्णायपादौचहरयेजानुनीनमः उदरेबलदेवायमुकुंदाय नमःकटिंचक्रिणेचभुजौपूज्यौकंठंश्रीवत्सधारिणे मुखंपद्ममुखायेतिगोविंदायनमःशिरः प्रणवादिनमोंतैश्चअष्टांगं पूजयेद्धरेः । रुक्मिण्यैनमःमित्रविंदायैनमःशैब्यायैनमःजांववत्यैनमःसत्यभामायैनमः सुदेवायैनमः सत्यायैनमः नाग्नजित्यैनमः यशोदायैनमः बलभद्रायनमः नंदायैनमः सुरभ्यैनमः सुनंदायैनमः सुभद्रायैनमः काम धेनवेनमः गोवर्द्धनधराधारगोकुलत्राणकारक कृष्णबाहुकृतोद्धारपूजयामिनमोनमः एवंसंपूज्यविधिवत्पश्चाद र्घ्यंप्रदापयेत् गवामाधारगोविंदरुक्मिणीवल्लभप्रभो गोपीगोपसमोपेतअर्घ्यंगृह्णनमोस्तुते एवंपूजांसमाप्यै वभक्तिभावपुरस्सरं गवामर्घ्यःप्रदातव्यस्सायाह्नेतुदिनत्रयं मंत्रेणानेनविधिवद्द्विशतीनांस्वशक्तितः रुद्राणांचै वयामातावसूनांदुहिताचया आदित्यानांचभगिनीसानःशांतिंप्रयच्छतु इत्यर्घ्यमंत्रः । नमोगोभ्यःश्रीमतीभ्यःसौ रभेयीभ्यएवच नमोधर्मसुताभ्यश्चपवित्राभ्योनमोनमः । सुरभीवैष्णवीमातानित्यंविष्णुपदेस्थिता प्रतिगृह्ला तुमेग्रासंसुरभीमेप्रसीदतु गोग्रासमंत्रः । गावोमेअग्रतःसंतुगावोमेसंतुपृष्ठतः गावोमेहृदयेसंतुगवांमध्येवसा म्यहम् नवियोगोस्तुमेपुत्रैर्भृत्यैश्चसहबांधवैः त्वत्प्रसादनमेभक्तिर्निश्चलास्यात्सदात्वयि प्रार्थनामंत्रः एवंसंपू ज्यगाश्चैवगोविंदंचाविशेषतः पुष्पैर्गंधैश्चधूपैश्चदीपैश्चाविविधैस्तथा नैवेद्यघृतपक्वैश्चफलैर्नानाविधैरपि सप्त धान्यैर्विरूढैश्चवंशपात्रास्थितैःशुभैः सुवासिन्यस्तथापूज्यानित्यंतांबूलकुंकुमैः कंठसूत्रैस्तथापुष्पैस्तथावाद्या नकादिभिःएवंसंपूज्यविधिवद्गोविंदंतंदिनत्रयं उपवासत्रयंचैवचतुर्थेदिवसेपुनः प्रातःशुचिःसमुत्थायकृत्वास्ना नंप्रयत्नतः प्रणम्यमुख्याचार्येणहोमंतत्रैवकारयेत् तिलैरष्टोत्तरशतंगायत्र्याहोमसमाचरेत् ततोविसृज्यदेवेशं

गुरवेप्रतिपाद्यच ; गवांःपुच्छंसमालंब्यपुरस्कृत्यद्विजर्षभान् हृष्टेनमनसास्कंदगृहमागत्यसंस्कृतः मिथुनानि
द्वादशाष्टौभूषणाच्छादनादिभिः संपूज्यभोजनंदत्त्वागोदानानिचदापयेत् गुरोर्दीपत्यमर्चित्वावासोभूषणसंयुतं
भक्त्यागोवर्द्धनंकृष्णंगोपगोपीसमन्वितं गृहोपकरणैर्युक्तंयथाशक्त्याचभाक्तितः गुरौसंपादयेद्देवंदक्षिणासहि
तंहरिं क्षमाप्यचगुरुंतत्रभुंजीतशुचिसंस्कृतं इष्टैःशिष्टैःसहासीनोवाग्यतोविष्णुतत्परः दीपोत्सवव्रतमिदं
शुचिमानसेनकृत्वानरःसकलसंततिवृद्धिकारि भुक्त्वासभोगनिचयंसुखसंप्रयुक्तअंतेप्रयातिभुवनंमनुजोमुरारेः ॥
इतिस्कंदपुराणोक्तंकार्तिककृष्णत्रयोदश्यांगोत्रिरात्रव्रतम् अत्रत्रयोदशीऔदयिकीग्राह्या दिनद्वयेतूदयव्यापि
नीकृष्णपक्षस्थत्वेनपराकार्या । पष्ठ्यष्टमीह्यमावस्याकृष्णपक्षेत्रयोदशी ; एताःपरयुताःकार्याः पराःपूर्वयुतास्त
थेत्यादिवहुवाक्यसत्त्वात् अथकार्तिककृष्णचतुर्दश्यां चंद्रोदयेअभ्यंगस्नानंकार्य्यं तदुक्तंहेमाद्रौ भविष्ये ॥ का
र्तिकेकृष्णपक्षेतुचतुर्दश्यामिनोदये तिलतैलेनकर्त्तव्यंस्नानंनरकभीरुभिरिति मदनरत्नेकालादर्शेच विधूदय
इतिपाठःनिर्णयामृतेदिनोदयइतिपाठः मयूखेतुइनोदयइति इनःसूर्यस्तस्योदयइतिव्याख्यातं अत्रच यथा
चारंव्यवस्थेतिकेचित् ॥ इनःसूर्येप्रभौराज्ञिमृगांकेऽपिप्रकीर्तित इत्यभिधानात् ब्रह्मपुराणेपि तैलेलक्ष्मी
र्जलेगंगादीपावल्याश्चतुर्दशीं प्राप्योतिशेषः प्रातःस्नानंतुयःकुर्य्याद्यमलोकंनपश्यतीति अपामार्गमथोतुंबीप्रप
न्नाटुमथापरं भ्रामयेत्स्नानमध्येतुनरकस्यक्षयायवै प्रपन्नाटुश्चक्रमर्द्दकः तथा अपामार्गस्यपत्राणिभ्राम
येन्मस्तकोपरि ततश्चतर्पणंकार्य्यंधर्मराजस्यनामाभिः नारदसंहितायामपि ॥ इषासितचतुर्दश्यामिंदुक्षय
तिथावपि नागाख्यस्वातिसंयुक्तेतदादीपावलीभवेत् तैलेलक्ष्मीर्जलेगंगादीपावलितिथौवसेत् अलक्ष्मीप
रिहारार्थमभ्यंगस्नानमाचरेत् कुर्य्यात्संलग्नमेतच्चदीपोत्सवदिनत्रयमिति ॥ इंदुक्षयेपिसंक्रांतावारेपातेदिनत्र

ये तत्राभ्यंगोनदोपायंप्रात' पापांपनुत्तय इति ।" अत्रेइष' "अमांतमासेनग्राह्यः' येतु अरुणोद यतोन्यत्ररिक्तायांस्नातियोनरः' 'तस्याब्दिकंभवोधर्मोनश्यत्येवनसंशय इति' दिवोदासीये भविष्यवचनं तन्मुख्यकालेचतुर्दश्यभावेपि' 'तत्रेवस्नातव्यमित्येवपरं "यद्यपि कार्तिकव्रतिनां तैलाभ्यंगवर्जनमपि नियमे पूक्तं ।' तैलाभ्यंगतथाशय्यांपरान्नंकांस्यभाजनं 'कार्तिकेवर्जयेद्यस्तुपरिपूर्णव्रतीभवेदितिपाद्मे तथापि अत्रतैलाभ्यंगः स्नातैरपिकार्य्यो नरकस्यचतुर्दश्यांतैलाभ्यंगंचकारयेत् अन्यत्रकार्तिकस्नायीतैलाभ्यंगं विवर्जयेत्" इति तत्रेवप्रतिप्रसवश्रुतेः इयंचतुर्दशी प्रातःकालव्यापिनी ग्राह्या विधूदय इति पूर्वोक्तत्वात् कृत्यरत्नावल्यांतु 'दिनोदयप्रातःशब्दयोः समानार्थत्वात् प्रात कालव्यापिनीग्राह्येत्युक्तं दिनद्वयेचंद्रोदयव्याप्तौचपूर्वाग्राह्या' ॥ पूर्वविद्धचतुर्दश्यांकार्तिकस्यासितेतरे ' पक्षेप्रत्यूपसमयेस्नानंकुर्यात्प्रयतूनत इति निर्णयामृतोक्तवचनात् दीक्षितीयेतु ' दिनद्वयेचंद्रोदयेचतुर्दश्यभावे अभावेचचतुर्दश्याराात्रितुर्य्ययामेस्नान मितिनिर्णयसिंधावपि चतुर्थयामगामिनीग्राह्येत्युक्तं अतएव सर्वज्ञनारायणः तथाकृष्णचतुर्दश्यामाश्विनेकोद यात्पुरा यामिन्याः' पश्चिमेभागेतैलाभ्यंगोविशिष्यतइति कालादर्शेपि । मृगांकोदयवेलायांत्रयोदश्यांयदा भवेत्' ' दर्शेवामंगलस्नानंदुःखशोकभयप्रदमिति त्रयोदशीनिपेध· मयूखेतु दिनद्वयेचंद्रोदयव्याप्त्यभावेपू वेतिगौणकालेसत्त्वात् अत्रचंद्रोदयोमुख्यः' सूर्योदयोगौणः ' उत्तरभावित्वात् स्वकालादुत्तरोगौणः- कालः सर्वस्यकर्मणइतिवचनात् अतएवपूर्वोक्तोद्विविधोपिपाठः' संगच्छते तिथ्यादौतुभवेद्यावाग्रासेद्वादिः परेऽहनी तिवाक्येनत्रयोदश्यंतेचतुर्दशीग्रासप्रक्षेपेण चंद्रोदये पारिभाषिकचतुर्दशीसद्भावात् अतएवचंद्रप्रकाशे त्रयोदशी यदाप्रातःक्षयंयातिचतुर्दशी रात्रिशेषेत्वमावास्यातदाभ्यंगेत्रयोदशीति' एवं दिवोदासीयेऽपि अत्र ग्भूतिकामैः

सुगंधितैलेनस्नानंकार्य्यम् तदुक्तंस्मृतिदर्पणे। चतुर्दशीयाश्वयुजस्यकृष्णा स्वात्यृक्षयुक्ताचभवेत्प्रभाते स्नानंसमभ्य
र्च्यनरैश्चकार्य्यंसुगंधितैलेनविभूतिकामैरिति इदंचस्नानंचतुर्दशीमारभ्यादिनचतुष्ठयंप्रत्यहंकार्य्यं तदुक्तंपृथ्वीचंद्रो
दयेब्राह्मे । इषेभूतेचतुर्दशैकार्तिकेदशमेदिने यदास्वातीतदाभ्यंगस्नानंकुर्य्यादिनोदये ऊर्जेशुक्लद्वितीया-
यातिथौयस्तुशुभेदिने ; मानवोमंगलस्नायीनैवलक्ष्म्यावियुज्यते दीपैर्नीराजनादत्रसैषादीपावलीस्मृतेति । अ
थस्नानविधिः तत्रादौदंतधावनादिकृत्वा ओमद्ययमलोकदर्शनाभावकामोभ्यंगस्नानंकरिष्ये इतिसंकाल्प्य
तैलेनाभ्यंगंकृत्वोदकेनस्नायात् ततः स्नानमध्ये सीतालोष्ठसहितानि । अपामार्गपत्राणि सतुंबीकानि प्रपुन्ना
डंचमस्तकोपरिवक्ष्यमाणमंत्रेणभ्रामयेत् अत्रमंत्रः । सीतालोष्ठसमायुक्तसकंटकदलान्वित हरपापमपामार्ग
भ्राम्यमाणःपुनःपुनरिति ततोयमतर्पणं तत्प्रकारस्तुमदनरत्ने स्कंदपुराणे दक्षिणाभिमुखोभूत्वातिलैःस
व्यंसमाहितः देवतीर्थंतदेवत्वात्वक्ष्यमाणैश्चनामभिः। यमायधर्म्मराजायमृत्यवेचांतकायच वैवस्वतायका
लयसर्वभूतक्षयायच औदुंबरायदध्नायनीलायपरमेष्ठिने वृकोदरायचित्रायचित्रगुप्तायवैनमइति यज्ञो
पवीतिनाकार्य्यंप्राचीनावीतिनाथवा देवत्वंचपितृत्वंचयमस्यास्तिद्विरूपतेति अत्रचहेतूक्तिबलाच्छुक्लकृष्णति
लैः सकृत्त्रिरावृत्त्यादिरूपदेवपित्र्यधर्मविकल्पोद्रष्टव्यः इदंचयमुनायामतिप्रशस्तं तदुक्तं कृत्यतत्त्वार्णवे यां
काचित्सरितंप्राप्यकृष्णपक्षेचतुर्दशीं यमुनायांविशेषेणनियतस्तर्पयेद्यममिति इदंचतर्पणंजीवत्पितृकेणापिका
र्य्यं जीवत्पितापिकुर्वीततर्पणंयमभीष्मयोरितिपाद्मोक्तेः अस्यामेवप्रदोषेदीपदानंकार्य्यं तदुक्तं दिवोदासी
येब्राह्मे। अमावस्याचतुर्दश्योःप्रदोषेदीपदानतः यममार्गांधकारेभ्योमुच्यतेकार्तिकेनर इति तथा । ततःप्रदोषसम
येदीपान्दद्यान्मनोरमान् ब्रह्मविष्णुशिवादीनांभुवनेषुमठेषुच प्राकारोद्यानवीथीपुप्रतोलीनिष्कुटेषुच मंदु

रासुविविक्तासुहस्तिशालासुचैवहीति लैंगे । ततःप्रेतचतुर्दश्यांभोजयित्वातपोधनान् विप्रान्शैवांस्त्वथ परान्शिवलोकेमहीयते दानंदत्वातुतेभ्यस्तुयमलोकंनपश्यति माषपत्रस्यशाकेनभुक्त्वातत्रादिनेनरः प्रेता चतुर्दशीकालेसर्वपापैः प्रमुच्यते अत्रनरकोद्देशेनचतुर्वर्तियुक्तदीपदानंकार्य्यं तत्रपूर्वाभिमुखोभूत्वा दीपंसंपू ज्यदीपदानंकुर्य्यात् तत्रमंत्रः । दत्तोदीपश्चतुर्दश्यांनरकप्रीतयेमया चतुर्वर्तिसमायुक्तः सर्वपापापनुत्तयइ ति पश्चादन्यानपि दीपान्दद्यात् ज्योतिर्ग्रंथे । तुलासंस्थेसहस्रांशौप्रभातेभूतदर्शयोः उज्ज्वलज्योतिपादेहंदहेयं व्योमवर्त्मनेति तद्दानेमंत्रः अग्निदग्धाश्चयेजीवायेप्यदग्धाःकुलेमम उज्ज्वलज्ज्योतिपादग्धास्तेयांतुपरमांग तिम् तद्विसर्जनेमंत्रः यमलोकंपरित्यज्यआगतायेमहालये उज्ज्वलज्ज्योतिपावर्त्मप्रपश्यंतोव्रजंतुतेइति अस्यामेवनक्तभोजनमुक्तं लैंगे ॥ नक्तप्रेतचतुर्दश्यांयःकुर्य्याच्छिवतुष्टये नतत्क्रतुशतेनापिप्राप्यतेपुण्यमीदृ शमिति ॥ पूर्वदिनेप्रदोषेचतुर्दशी स्नानयोगेचोत्तरादिनेचेत्तदा पूर्वदिने प्रदोषेदीपदानादिकृत्वापरेद्युः स्नानंका र्यं क्रमानुरोधेनकालवाधस्यान्याय्यत्वात् कृत्यतत्त्वार्णवेभाविष्ये ॥ कार्तिकेभौमवारेतुचित्रायुक्ताचतुर्दशी अस्यामाराधितःस्थाणुर्नयेच्छिवपुरंध्रुवं अतोभौमवारचित्रानक्षत्रयोगेचेयं. महाफलेति तत्रैवव्यास्यातं निर्णया मृततु इयंभौमवारयुक्ताचित्रास्या इत्युक्तापुष्करपुराणेत्विदमेव बचनं किंचित्पाठांतरेणालिखितं तस्यपूर्वार्द्धंतु पूर्ववत् उत्तरार्द्धंतु ॥ तस्यांभूतेशमभ्यर्च्यगच्छेच्छिवपुरंनरइति अस्यांकार्तिककृष्णचतुर्दश्यां हनुमज्जन्मोदि नं तदुक्तं आश्विनस्यासितपक्षेभूतायांचमहानिशि भौमवारेंजनीपुत्रंहनुमंतमजीजनत् इतिकार्तिककृष्ण चतुर्दशीकृत्यानि अथकार्तिकस्यामावास्यादीपावलीतिप्रसिद्धा तत्र प्रातरभ्यंगस्नानंकुर्यात् तदुक्तं कालाद र्शे । प्रत्यूषआश्वयुग्दर्शेकृताभ्यंगादिमंगलः भक्त्याप्रपूजयेद्देवीमलक्ष्मीविनिवृत्तये अत्रादिपदेन पंचत्वगुदक

पंचत्वगुदकस्नायीकृता स्नानादेरुपसंग्रहः तदुक्तंपुष्करपुराणे ॥ स्वातिस्थितेरवाविदुर्यादिस्वातिगतोभवेत्
भ्यंगविधिर्नरः नीराजितोमहालक्ष्मीमर्चयन्श्रियमश्नुते भविष्योत्तरेऽपि एवंप्रभातसमयेत्वमावास्यांनरा
धिप स्नात्वादेवान्पितॄन्सम्यक्संपूज्याथप्रणम्यचेति नारदेनापि तिथित्रयेदीपावलित्वनाभिधानात् तत्रते
लेलक्ष्मीरित्यादिमंत्रेणाभ्यंगस्नानमुक्तं पूर्वत्राश्वयुग्दर्शशब्दःप्रत्यूपे स्वातियुक्तपरः तदुक्तंब्राह्मे । ऊर्जशुक्लद्वि
तीयायांतिथिपुस्वातिऋक्षगे. मानवोमंगलस्नायीनैवलक्ष्म्यावियुज्यते इषेदर्शेचभूतेचकार्तिकेप्रथमेदिने च
दिस्वातितिदाभ्यंगस्नानंकुर्यादिनोदये कश्यपसंहितायामपि दीपावलिंप्रथम्योक्तं इंदुक्षयेपिसंक्रांतौरवौपाते
दिनक्षये तदाभ्यंगोनदोषायप्रातः पापापनुत्तये । अतोत्रस्वातियोगंविनाप्यभ्यंगस्नानमुक्तं मात्स्येपीयंदी
पावल्युक्ता दीपैर्नीराजनादत्रसैपादीपावलीस्मृतेति अथादित्यपुराणोक्तं दीपावल्यमाकृत्यं सनत्कुमारउवाच
अमावस्यातुदेवेशात्कार्तिकेमासिकेशवात् अभयंप्राप्यससुप्तासुखंक्षीरोदसानुषु लक्ष्मीदैत्यभयान्मुक्तासुखं
सुप्तांबुजोदरे अतोर्थंविधिवत्कार्य्यामनुष्यैः सुखसुप्तिका दिवातत्रनभोक्तव्यमृतेबालातुराज्जनात् प्रदोषस
मयेलक्ष्मींपूजयित्वायथाक्रमंदीपवृक्षास्तथाकार्य्याःशक्त्यादेवगृहेषुच चतुष्पथेश्मशानेचनदीपर्वतसानुषु वृक्षमू
लेषुगोष्ठेषुचत्वरेषुगृहेषुच वस्त्रैः पुष्पैर्भूपितव्याः क्रयविक्रयभूमिकाः दीपमालापरिक्षिप्तेप्रदोषेतदनंत
रं ब्राह्मणान्भोजयित्वातुसंभोज्यचबुभुक्षितान् अलंकृतेनभोक्तव्यंनववस्त्रोपशोभिना स्निग्धैर्मुग्धैर्विदग्धैश्च
ांधवैर्निर्वृतैः सहेति ॥ भविष्योत्तरेतु चतुर्दशीकृत्यमभिधायामावास्याकृत्यमुक्तं ॥ एवंप्रभातसमयेह्यमावा
स्यांनराधिप स्नात्वादेवान्पितॄन्भक्त्यासंपूज्याथप्रणम्यच कृत्वातुपार्वणंश्राद्धंदधिक्षीरघृतादिभिः भक्ष्यैर्नानावि
धैःसम्यग्भोजयित्वाक्षमापयेत् ततोपराह्णसमयेघोषयेन्नगरेनृपःअद्यराज्यंबलेर्लोकायथेष्टंचेष्टतामिति लोकश्चापि

पुरेहृष्टःसुधाधवलिताजिरे वृक्षचंदनमालाभिरलंकृतगृहेपुरे तथापानरजोद्रिक्तनरनारीमनोहरे,नृत्यवादित्रसंघुष्टे
प्रज्वालितप्रदीपके अन्योन्यप्रीतिसंहृष्टेदत्ततालकरेजने तांबूलहृष्टवदनेकुंकुमक्षोदचर्चिते दुकूलपटनैपथ्यस्व
र्णमाणिक्यभूषिते अद्भुतोत्कटशृंगारप्रदर्शितकुतूहले युवतीजनसंकीर्णवस्त्रोज्ज्वलविहारिणि दीपमालाकुलेरम्ये
विध्वस्तध्वांतवंधने प्रदोषेदोषरहितेशस्तेवंदिजनैर्युते यात्राविहारसंचारजयजीवेतिवादिभिःक्षुद्रोपसर्गरहितेराज
चौरभयोज्झिते मित्रस्वजनसंबंधिसुहृत्प्रेमाभिरंभिते ततोर्द्धरात्रसमयेस्वयंराजाव्रजेत्पुरं अवलोकयितुंरम्यंपद्भ्यामे
वशनैःशनैःमहतातूर्यघोषेणज्वलद्भिर्हस्तदीपकैःसुदृशोयांतुसंपश्यन्कृतरक्षः स्वकैर्नरैःतंदृष्ट्वामहदाश्चर्यमृद्धिंचैवा
त्मनःशुभां वलिराज्यप्रमोदंचततःस्वगृहमाव्रजेत् एवंगतेनिशीथेतुजनेनिद्रांधलोचने तावन्नगरनारीभिःशूर्पडिंडि
मवादनैः निःक्राम्यतेप्रहृष्टाभिरलक्ष्मीःस्वगृहांगणादिति । कृत्यरत्नावल्यांतु सूर्पडिंडिमैरितिपाठः अस्यामेवरा
त्रौकौमुदीमहोत्सवइतिनिर्णयामृते हेमाद्रौतु चतुर्दशीमारभ्यप्रतिपदंतंकौमुदीव्रतमुक्तं कौमुदीशब्दव्युत्पत्तिर
पीत्थंकृता ॥ कौमोदतिजनोयस्यांनानाभावैःपरस्परं. हृष्टास्तुष्टाःसुखापन्नास्तेनेयंकौमुदी स्मृतेति । अत्रैव
वान्हिपुराणे पंचदिनसाध्यमपिकौमुदीव्रतमुक्तं ॥ मैत्रेयउवाच कार्तिकःखलुमासोवैसर्वदेवमयोमहान् कृष्ण
पक्षेविशेषेणतत्रपंचदिनानितु पुण्यानितेषुयद्दत्तमक्षयंसर्वकामदं एकादश्यांनरैर्दत्तंदीपंप्रज्वाल्यमूषिका मा
नुष्यंदुर्लभंप्राप्यपरांगतिमवापसा लुब्धकोपिचतुर्दश्यांपूजयित्वाजनार्दनं निर्भक्तिःपरसंगत्याविष्णुलोकंज
गामसः श्वपाक्यपित्रयोदश्यांदीपान्दत्त्वापरैःकृतान् वेश्यालीलावतीभूत्वाजगामपदमक्षयम् गोपःकश्चिद
मावास्यांपूजांदृष्ट्वाचशार्ङ्गिणः मुहुर्जातःप्रजापालोराजराजेश्वरोभवत् तस्माद्दीपाःप्रदातव्यारात्राववस्तमितेरवौ
गृहेषुसर्वगोष्ठेषुचैत्येष्वायतनेषुच देवानांचैवरथ्यासुश्मशानेषुसरस्सुच नाकेशिनाशुभार्थायकार्यंपंचदिनानितु

चतुर्दश्याममावास्यांपितरःप्राप्नुवंतिते दिवामितिशेषः ॥ तत्रश्रीःपूज
पापिनःपितरोयेचलुप्तपिंडोदकक्रियाः
नीयातुमनुष्यैश्चप्रयत्नतः श्रीकामैस्तत्रतैःसर्वैःक्रीडितव्यंप्रयत्नतःबंधुभिःसहितैर्यत्नाद्गीतनृत्यप्रजागरैः योहिहर्षं
प्रयातीहतस्यसंवत्सरंजयः द्यूतेतुक्रीडितेहानिर्विजयःस्याजयेध्रुवं सुखंप्रीतिःसुलाभःस्यात्तस्माद्द्यूतंप्रवर्त्तयेत्
गौर्य्याजितःपुराशंभुस्तथाद्यूतेपराजितःतेनासौशंकरोदुःखीसर्वदोमासुखान्विता श्रियासार्द्धंजगद्योनिःशेतेविष्णुः
सुखान्वितः तस्यांरात्रौजनानांतुअतोर्थंसुखसुप्तिका । इतिसुखसुप्तिकाव्रतं तत्रदीपदानं अमावास्या
प्रदोषव्यापिनीग्राह्यातस्याःकर्म्मकालेत्युक्तेः दिनद्वयेप्रदोषव्याप्तौपरैव दंडैकरजनीयोगोदर्शस्यस्यात्कदा
चन तदाविहायपूर्वेद्युःपरेद्युःसुखसुप्तिकेति तिथितत्वेज्योतिर्निबंधवचनात् उभयदिनेप्रदोषव्याप्त्यभावेअर्द्धरात्र
व्यापिनीग्राह्या तस्यांलक्ष्म्यागमनकाललाभात् दिवोदासीयेप्रदोषस्यकर्मकालत्वात् ॥ अर्द्धरात्रेभ्रमत्येवल
क्ष्मीराश्रयितुंगृहान् अतःस्वलंकृतालिप्तादीपैर्जाग्रज्जनोत्सवाःसुधाधवलिताःपुष्पमालाज्वालोपशोभिताइति ब्रा
ह्मोक्तेच प्रदोषार्द्धव्यापिनीमुख्याएककालव्याप्तौपरैव प्रदोषस्यमुख्यत्वादर्धरात्रेनुष्ठेयाभावाच्चेतिपूर्वेद्युरेवप्रदोष
लक्ष्मींसंपूज्यदीपदानंकर्त्तव्यं श्राद्धंतुपरदि
व्यापिन्यमावास्याश्राद्धयोग्यापरदिनेनयदितदापूर्वेद्युरेवप्रदोषे
नेऽपराह्णेकार्य्यं ॥ यत्तु अप्यशक्तैःप्रकर्त्तव्यंश्राद्धंपितृपरायणैः प्रदोषसमयेराजन्कर्त्तव्यादीपमालिकेतिक्रमःसं
पूर्णतिथ्यभिप्रायेणानुवादोनविधिः तत्कर्मकालव्याप्तेर्बलत्वात्संपूर्णतिथौप्राप्तखंडतिथावव्याप्त्याविध्यनुवादानु
वादविरोधाच्च अत्रचामामात्रेरात्रिभोजननिषेधेपि रात्रिभोजनंकार्य्यं निषेधस्यरागप्राप्तभोजनविषयत्वात्
विधिस्पृष्टेनिषेधानवकाशाच्च अथात्रकृत्यं तत्रसंध्यासमयेलक्ष्मीपूजनमुक्तं लक्ष्म्यैनमइतिनाममंत्रेणकार्य्यं
महालक्ष्म्यांतुतुलसींपिंडिकांकांचनंतथावर्जयेदिति पूजनानंतरंलक्ष्मीसूक्तंपठित्वा लक्ष्मींप्रार्थयेत्। नमस्तेस

वंदेवानांवरंदासिहरिप्रिये यागतिस्त्वत्प्रपन्नानांसामेभूयात्त्वदर्चनात् । तथाचात्रेंद्रकुवेरयोरपिपूजाविधेया तयोःपू
जामंत्रौ । ऐरावतसमारूढोवज्रहस्तोमहावलः शतयज्ञाधिपोदेवस्तस्माइंद्रायतेनमइति कुवेरस्यपूजायांतु । ध
नदायनमस्तुभ्यंनिधिपद्माधिपायच भवंतुत्वत्प्रसादेनधनधान्यादिसंपदइति अथलक्ष्मीपूजाप्रयोगः देशकालौ
संकीर्त्याऽस्यांदीपावल्याममावास्यायांममाऽलक्ष्मीनिवृत्तिपूर्वकस्थिरलक्ष्मीसर्वसौख्य सौभाग्यावाप्तयेसर्वांग
संपन्नलक्ष्मीपूजनंकरिष्ये इतिसंकल्पंविधाय स्वस्त्ययनपूर्वकंगणपतिपूजांविधाय लक्ष्मींपूजयेत् ॥ याश्रीःप
द्मासनस्थाविपुलकटितटीपद्मपत्रायताक्षी, गंभीरावर्त्तनाभिस्तनभरनमिताशुभ्रवस्त्रोत्तरीयालक्ष्मीर्दिव्यैर्गजेंद्रैर्म
णिगणखचितैःस्नापिताहेमकुंभैः नित्यंसापद्महस्तामम वसतुगृहेदिव्यमांगल्ययुक्ता इतिध्यात्वा ॐभूर्भुवः
स्वर्लक्ष्मीइहागच्छ इहतिष्ठ महालक्ष्मिससमागच्छपद्मनाभगृहादिह नानोपचारपूजेयंत्वदर्थंपरिकल्पिता इत्या
वाहनं ॥ एह्येहिविश्वजननिकमलेकमलालये कमलेस्मिन्स्थितिंदेविसदात्वंकृपयाकुरु इत्यासनं गंगादिसालि
लाधारंनाममंत्राभिमंत्रितं दूरयात्राश्रमहरंपाद्यंमेप्रतिगृह्यतां इतिपाद्यं रत्नाकरसमुद्भूतेरत्नभूषाभिभूषिते
निधीनामधिपेत्वंहिगृहाणार्घ्यंनमोस्तुते इत्यर्घ्यं शीतलंजलमानीतंकर्पूरैलासुगंधितं एतदाचमनीयार्थंसलिलं
प्रतिगृह्यतां इत्याचमनं स्नानंतवमहालक्ष्मिकर्पूरागुरुवासितं सुतीर्थेभ्यःसमानीतंस्नानंतत्प्रतिगृह्यतां इ
तिस्नानं । तंतुसंतानसंनद्धंकलाकौशल्यनिर्मितं सर्वांगाभरणंश्रेष्ठंवसनंपरिगृह्यतां इतिवस्त्रं । मलयाच
लसंभूतंनानापन्नगसेवितं शीतलंवहुलामोदंचंदनंपरिगृह्यतां इतिगंधं अक्षतानरविंदाक्षिनक्षत्रेशसहोदरे
माणिक्यपद्मान्पद्माक्षिगृहाणत्वंमयार्पितान् इत्यक्षताः मिलत्परिमलामोदमत्तालिकुलसंकुलं नंदनोद्यानसं
भूतंपद्मायैकुसुमंनमः इतिपुष्पं गंधसंभारसंनद्धंपृथुवस्तुसमुद्भवं सुरासुरनरानंदिधूपंदेविगृहाणमे इतिधूपं

मार्त्तंडमंडलाकारंचंद्रविंबाग्नितेजसं निधानंदेविदीपोयंनिर्मितस्तवभक्तितः इतिदीपं देवतालगणाताम्रकृत
लाधारसंभवम् पोडशाकारसंभारंनैवेद्यंतेश्रियैनमः इतिनैवेद्यं स्नानादिकंविधायापियतःशिशिरवाप्यते ए
तदाचमनंदत्तं महालक्ष्मिप्रगृह्यतां इतिपुनराचमनं पातालतलसंभूतंवदनांभोजभूषणं नानागुणारामा
कीर्णंतांबूलंदेवितेनमः इतितांबूलं नारिकेलंसनारंगंकदलीमातुलुंगकं देशकालोद्भवंपक्वंगृहाणफलमुत्तम
इतिफलं स्वर्णप्रदपदांभोजेसमर्पितमिदंवसु यथाशक्त्यागृहाणत्वमनंतफलशुद्धये इतिदक्षिणाद्रव्यम् अ
थांगपूजा अचलायैनमःपादौपूजयामि चंचलायैनमःजानुनीपूजयामि कमलायैनमःकटिंपूजयामि हरिप्रिया
भायैनमः उदरंपूजयामि ललितायैनमः भुजौपूजयामि कमलायैनमः हृदयंपूजयामि उत्कंठिन्यैनमः कं
ठंपूजयामि अमलायैनमः मुखंपूजयामि श्रियेनमः शिरः पूजयामि ॥ ततः कुबेरपूजा उंभूर्भुवः स्वः
कुबेरइहागच्छ इतिकुबेरमावाह्य कुबेरायनम इतिमंत्रेण पाद्यादिभिर्दक्षिणांतंसंपूज्य प्रार्थना । कुबेरा
यंनमस्तुभ्यंनिधिमद्माधिपायच भवंतुत्वत्प्रसादेनधनधान्यादिसंपदः ततो ऽगस्त्यपूजा । उंभूर्भुवः स्वः अग
स्त्यइहागच्छ अगस्त्यायनमइतिपाद्यादिभिर्दक्षिणांतंसंपूज्य प्रार्थना । काशपुष्पप्रतीकाशवन्हिमारुतसंभव मि
त्रावरुणयोः पुत्रकुंभयोनेनमोस्तुते अथेंद्रपूजनं । उंभूर्भुवः स्वरिंद्रइहागच्छ इत्यावाह्य । उंइंद्रायनमइतिपा
द्यादिभिः संपूज्य प्रार्थनांकुर्य्यात् । विचित्रैरावणस्थायपौलोम्यालिंगितायच भास्वत्कुलिशहस्तायसहस्राक्षा
यतेनमः इतिसंपूज्य । श्रीसूक्तपाठंकुर्यात् । उंहिरण्यवर्णांहरिणींसुवर्णरजतस्रजं चंद्रांहिरण्मयींलक्ष्मींजातवे
दोममावह १ तांमआवहजातवेदोलक्ष्मीमनपगामिनीं यस्यांहिरण्यंविंदेयंगामश्वंपुरुषानहं २ अश्वपूर्वां
रथमध्यांहस्तिनादप्रमोदिनीं श्रियंदेवीमुपह्वयेश्रीर्मादेवीजुषतां ३ कांसोस्मितांहिरण्यप्राकारामार्द्रांज्वलं

तींलप्तान्तर्पयंतीं पद्मेस्थितांपद्मवर्णांतामिहोपह्वयेश्रियं ४ चंद्रप्रभासांयशसाज्वलंतींश्रियंलोकेदेवजुष्टा
मुदारां तांपद्मनेमिंशरणंप्रपद्येअलक्ष्मीमेनश्यतांत्वांवृणोमि ५ आदित्यवर्णेतपसोधिजातोवनस्पतिस्तववृ
क्षोथविल्वः तस्यफलानितपसानुदंतुमयाआंतराथावाह्याअलक्ष्मी उपैतुमांदेवसखः कीर्त्तिश्चमणिनासह ६।
दुर्भूतासिराष्ट्रेस्मिन्कीर्त्तिवृद्धिंददातुमां ७ क्षुत्पिपासामलांज्येष्ठाअलक्ष्मींनाशयाम्यहं अभूतिमसमृद्धिंचसर्वां
अनुदमेगृहात् ८ गंधद्वारांदुराधर्षांनित्यपुष्टांकरीषिणीं ईश्वरींसर्वभूतानांतामिहोपह्वयेश्रियं ९ मनसःका
मनाकूतिंवाचःसत्यमशीमहि पशूनांरूपमन्यस्य मयिश्रीःश्रयतांयशः १० कर्दमेनप्रजाभूतामयिसंभ्रमक
र्दमाः श्रियंवासयमेकुलेमातरंपद्ममालिनीं ११ आपःस्रजंतुस्निग्धानिचिक्लीतवसमेगृहान् निजांदेवींमात
रंचश्रियंवासयमेकुले १२ आर्द्रांपुष्करिणींपुष्टिंसुवर्णांहेममालिनीं सूर्यांहिरण्मयींलक्ष्मींजातवेदोममावह १३ आ
र्द्रांपुष्करिणींपुष्टिंपिंगलांपद्ममालिनीं चंद्रांहिरण्मयींलक्ष्मींजातवेदोममावह १४ताम्मआवहजातवेदोलक्ष्मीमनप
गामिनीं यस्यांहिरण्यप्रभूतंगावोदास्यश्वान्विंदेयंपुरुषानहं १५ इतिसूक्तंपठित्वा पुष्पांजलिंसमर्पयेत् ततो
नीराजनं । सुरासुरशिरोरत्नप्रभातारकितक्रमे तवसौभाग्यसंसिद्ध्यैकुर्वेनीराजनंरमे इतिनीराजनम् दक्षिणे
दक्षिणकरेस्वभक्तानांवरप्रदे करोमितेसदाभक्त्याविष्णुक्रांतप्रदक्षिण इतिप्रदक्षिणांकृत्वा प्राणायामंकुर्यात् ततः
सर्वत्रदीपान्प्रज्वलय ॥ दीपवृक्षास्तथादेयाःशक्त्यादेवगृहेषुच गोपुरोद्यानचैत्येषुनदीपर्वतवेश्मसु वृक्षमूलेषुगो
ष्ठेषुचत्वरेषुगृहेषुच मंदुराकरिशालायांक्रयविक्रयभूमिषु वस्त्रैःपुष्पैर्भूषितव्याःक्रयविक्रयभूमिकाः सर्वत्रदीपदाने
मंत्रः अग्निर्ज्योतीरविर्ज्योतिश्चंद्रोज्योतिस्तथैवच उत्तमोज्योतिषांज्योतिर्दीपज्योतिर्नमोस्तुते एवंदीपदानंकृत्वा
महालक्ष्मींप्रार्थयेत् नमस्तेसर्वलोकानांवरदासिहरिप्रिये यागतिस्त्वत्प्रपन्नानांसामेभूयात्त्वदर्चनात् यालक्ष्मी

पर्वेस्मात्वेशुभे महालक्ष्मिननस्तुभ्यंसुखरात्रिंकुरुष्वमे पर्वकालेमहाघोरेयन्मयादुष्कृतंकृतं सुखरात्रिप्र
भाकेणनंनोलक्ष्मीस्तंपोहतु यारात्रिःसर्वभूतानांयाचदेवेष्ववस्थिता संवत्सरप्रियायाचसाममास्तुसुमंगला मा
नान्वंमर्त्यदेवानांदेवानामृद्धिसंभवा आस्याताभूतलेदेविसुखरात्रिनमोस्तुते इतिदीपावलिकृत्यं अस्यांभानु
भौमार्कवारस्वातिनक्षत्रायुष्मद्योगसहितायांस्वातिसंपातयोगउक्तोज्योतिःशास्त्रे ॥ भानुभौमार्किवारेषुकार्त्तिके
दुर्शयोभवेत् आयुष्मान्स्वातिसंयुक्तोनृपनाशःपशुक्षयः अस्योपपत्तिःशालिहोत्रे अश्वयुक्शुक्लपक्षेतिथौ द्वितीया
दिकेन्तरात्रे वडवारूपेणैकास्वातितारावडवारूपेणसूर्यस्यवहतिरथं साभारेणाक्रांताक्रुद्धाऽश्वान्निरीक्षतेभी
रूपं तेषांतेजःसत्त्वबलंचगृह्णातितस्मात्स्वात्युत्पातोत्थासाऽधिपानामश्वानां महतीपीडाभवति एवंचसप्त
रात्रंस्वातेः संपातएषनिर्दिष्टः तत्रदिवाकरकिरणैरस्पृष्टावाजिनोरक्ष्याः ॥ पूर्वोक्तारिष्टशंकापहतयेनवरा
त्रप्रकरणोक्तोवाजिनीराजनाविधिर्गृहमखेनसहितःकार्य्यः विष्णुधर्मोत्तरोक्तंस्वातिस्नानमपि कार्य्यं कृष्णचतु
र्दश्यादिशुक्लद्वितीयांतंदिनचतुष्टयेपंचभंगस्नानमभ्यंगपूर्वकं महालक्ष्मीनीराजनसहितंविधेयमेवंकृते पूर्वोक्तारि
ष्टशंकानिवृत्ताभवतीति अस्यामेवकार्त्तिकामायांपद्मपुराणेपातालखंडोक्तं केदारगौरीव्रतं दाक्षिणात्याःस
मानरंति तत्रायंविधिः ॐमयेदंगुणविशेषविशिष्टायामस्यांतिथौमनोवांछिताविच्छिन्नसंपत्प्राप्त्यर्थंदारिद्र्यदुःखदु
स्वप्नादिप्रशमनार्थं पुत्रपौत्राभिवृद्ध्यर्थं आयुरारोग्याभिवृद्ध्यर्थं श्रीकेदारगौरीप्रीत्यर्थं यथाशास्त्रज्ञानेनयथामि
लितोपचारैः पुरुषसूक्तसहितपुराणोक्तमंत्रैः श्रीकेदारगौरीव्रतांगभूतं तत्पूजनंकरिष्ये तत्रादौप्रथमान्देनि
र्विघ्नतासिद्ध्यर्थंगणपतिपूजनंस्वस्तिपुण्याहवाचनंचकरिष्ये इंद्रंवोमंत्रस्यमधुच्छंदऋषिरिंद्रोदेवता गायत्रीछंदः
इंद्रावाहनेविनियोगः ॐइंद्रोविश्वतस्परिहवामहेजनेभ्यः इन्द्रोऽस्यअस्माकमस्तु केवलः इंद्रइहागच्छेत्यावाह्य

पूजयेत् अग्निंदूतामिति काण्वोत्रमेधातिथिर्ऋषिरग्निर्देवता गायत्रीछंदः अग्न्यावाहनेविनियोगः अग्निं दूतंवृणीमहेहोतारंविश्ववेदसंअस्ययज्ञस्यक्रतुअग्निः अग्नेइहागच्छ. यमायसोममित्यस्ययमऋषिर्यमोदेवता त्रिष्टुप्छंदःयमावाहनेविनियोगः यमायसोमसुनुतयमायजुहुताहविः यमंहयज्ञोगच्छत्यग्निअरंकृत यमइहा गच्छ- मोषुणइत्यस्यगौरकण्वोऋषि निर्ऋतिर्देवता गायत्रीछंदः निर्ऋत्यावाहनेविनियोगः मोषुणपरा परानिर्ऋतिर्दुर्हणावधात्यदीदणथासह निर्ऋतेइहागच्छ. तत्त्वायामीत्यस्यशर्कऋषिःवरुणोदेवतात्रिष्टुप्छंदः वरुणावाहनेविनियोगःतत्त्वायामिब्रह्मणावंदमानस्तदाशास्तेयजमानोहविर्भिःअहेडमानोवरुणोहवोध्युरुसंश्ंसमा नआयुःप्रमोषीः वरुणइहागच्छ. तववायोमंत्रस्यविश्वपांगिरसऋषिर्वायुर्देवता गायत्रीछंदः वायोरावा हनेविनियोगः ॥ तववायोऋतस्पतेत्वष्टर्जामातुरद्भुतः अवांस्यावृणीमहे वायोइहागच्छ.आप्यायस्वेति गौत्तमऋषिःसोमोदेवता गायत्रीछदःसोमावाहनेविनियोगः आप्यायस्वसमेतुतेविश्वतः सोमवृष्ण्यंभवावा जस्यसंगथे सोमइहागच्छ. तमीशानमितिगौत्तमऋषि ईशानोदेवता जगतीछंदःईशानावाहनेविनियो गः तमीशानंजगतस्तस्थुषस्पतिं धियंजिन्वमवसेहूमहेवयं पूषानोयथावेधसामसद्वृधे रक्षितापायुरदब्धः स्वस्तये भोईशानइहागच्छममपूजांगृहाण एवंसमस्तलोकपालानामासनादिपूजांकुर्यात् ततोनंदिकेशगणे शपूजनंचपंचोपचारैः कुर्य्यादितिप्रथमवर्षे द्वितीयादौतु तिथ्यादिसंकीर्त्यममसकलाभीष्ठसिद्ध्यर्थं केदार गौरीव्रतेतत्पूजनमहंकरिष्ये ततोध्यानपठेत् । त्रिलोचनंचतुर्बाहुंचंद्रार्धकृतशेखरं गौर्य्यालिंगितवामांगंवृष भोपरिसंस्थितम् १ गौरीसहितायकेदारायनमोध्यानयुक्तंपुष्पंसमर्पयामिनमः ॥ सहस्रशीर्षापुरुष. आगच्छ देवदेवेशउमयासहितप्रभो केदारनामकस्वामिन्सर्वकामफलप्रद आवाहनं । पुरुषएवेदमिति सिंहासनमिदंदिव्यं

तप्तकांचनसान्निभं ददामितेभवानीशसंसारार्णवतारक गौरीसहितायकेदारायनमः आसनं । एतावानस्यात
गांगजलंसमानीतंसुवर्णकलशेधृतं पाद्यंगृहाणदेवेशसर्वदेवनमस्कृत इतिपाद्यं । त्रिपादूर्ध्व. मंदाकिन्याःस
मानीतंसुशीतलमिदंजलं मयोपपादितंदेवगृहाणाचमनीयकं इत्याचमनं । ततोविराडजायत अर्घ्यंगृहा
णदेवेशगंधपुष्पाक्षतैर्युतं मुक्तारत्नादिसंयुक्तंकृपयाजगदीश्वर इत्यर्घ्यं । यत्पुरुषेण. स्नानंपंचामृतैःसम्य
ग्विधायसुसमन्वितं मयादत्तंगृहाणेशसर्वकामफलप्रद इतिपंचामृतस्नानं । आप्यायस्वेत्यादि वेदोक्तमंत्रैः
पंचब्रह्मादिभिर्मंत्रैरर्चितंजान्हवीजलं ममोपरिकृपांकृत्वागृहाणपरमेश्वर इतिशुद्धोदकस्नानं । तंयज्ञमिति मृदुसू
क्ष्माणिवस्त्राणिदुकूलानिमयाप्रभो आनीतानित्वदर्थंतुगृहाणसुरसत्तम इतिवस्त्रं ।तस्माद्यज्ञात्-संभृतं कर्पासकृत
तंतुनासंयुक्तंविधिनाततः भक्त्यात्वदर्थमानीतंगृहाणसुरसत्तम इतियज्ञोपवीतं । अनर्घ्यहेमसंयुक्तंमुक्तामाणि
विभूषितं अनर्घ्याभरणंदिव्यंगृहाणपरमेश्वर इत्याभरणं । तस्माद्यज्ञात्सर्वहुतऋचःसामानिः श्रीगंधागुरुक
र्पूरकुंकुमेनसमन्वितं कस्तूरीचंदनाढ्यंचगंधंतेर्पितमीश्वर इतिचंदनं । तस्मादश्वा- अक्षतान्धवलान्देवशा
लितंडुलसंभवान् गृहाणपार्वतीनाथकृपयापरमेश्वर इत्यक्षतं । तंयज्ञमिति कमलंसेवतीपुष्पंविल्वपत्राणि
शंकर मयार्पितानितेनाथगृहाणसुरसत्तम इतिपुष्पं ।अथांगपूजा- शंभवेनमः पादौपूजयामि शिवायनमः
गुल्फौ-पूजयामि रुद्रायनमः जानुनीपूजयामि भीमायनमः जंघेपूजयामि अभीष्टदायिनेनमः ऊरूपू
जयामि सर्वज्ञायनमः-कटिंपूजयामि पशुपतयेनमः नाभिंपूजयामि उमापतयेनमः हृदयंपूजयामि नीलकंठायनमः
कंठंपूजयामि सर्वास्त्रधारिणेनमः मूर्द्धानंपूजयामि सदाशिवायनमः सर्वांगंपूजयामि तत्पुरुषंव्यदधुः द
शांगंगुग्गुलंधूपंकालागुरुसमान्वितं धूपंगृहाणदेवेशमनःशोकविनाशन धूपं ब्राह्मणोस्य- गोघृतेनसमायुक्तं

कार्पासकृतवर्त्तिकं दीपार्थंतेमयादत्तंवह्निनायोजितंप्रभो इतिदीपं चंद्रमामनसः शर्कराघृतसंयुक्तकर्पूरैलास
मन्वितं मयानिवेदितंदेवनैवेद्यंप्रतिगृह्यतां इतिनैवेद्यं नाभ्याआसीत् इदंफलंमयादेवस्थापितंपुरतस्तव
तेनमेसुफलावाप्तिर्भवेज्जन्मनिजन्मनि इतिफलं सप्तास्यासन् दक्षिणार्थंतुयत्नेनसुवर्णरजतव्रजं मयानि
वेदिततुभ्यंव्रतसाद्गुण्यहेतवे इतिदक्षिणा नानारत्नसमायुक्तंनानाचित्रोपशोभितं मयानिवेदितंभक्त्याआर्त्ति
कंप्रतिगृह्यतां इतिनीराजनं प्रदक्षिणा नमःकेदारदेवायनमस्तेशूलपाणये नमःसर्वात्मनेतुभ्यंभक्तानांवांछित
प्रद इतिनमस्कारः । अज्ञानाज्ज्ञानतोवापियद्व्रतंतुमयाकृतं न्यूनातिरिक्तंतत्सर्वंसंपूर्णंकुरुशंकर इतिप्रार्थ
ना । नंदीश्वराययवान्दत्वाचंडीश्वरायतंडुलान्दद्यात् । व्रतंकरोमिदेवेशत्वद्भक्तस्त्वत्परायणःगौरीकेदारभवतुस
मास्त्वत्प्रसादतः डोरकबंधनं आचार्यपूजनं उद्यापनदानमंत्रश्च ॥ शतपूरिकयोपेतान्फलतांबूलमिश्रितान्
उद्यापनंगृहाणत्वंकेदारवरदोभव नमस्तेदेवदेवेशनमस्तेजगतांपते गौरीपतेनमस्तुभ्यंत्राहिमांपरमेश्वर इतिक्ष
मापनं । इतिगौरीकेदारव्रतपूजनं अथकथा । पुरातुऋषयःसर्वे नैमिषारण्यवासिनः शौनकाद्यामहात्मानः स
र्वशास्त्रविशारदाः तीर्थयात्राप्रसंगेनगंगाद्वारमुपागमन् तत्रस्नाताः कृतजपा विधिवद्दक्षिणाददुः ॥ यावत्सुखोप
विष्टास्तेहर्षनिर्भरमानसाः अदूरेददृशुस्तत्रसूतंशास्त्रार्थकोविदं ददर्शसोपितांस्तत्रऋषीन्विगतकल्मषान् न
नामदंडवद्भक्त्यातैश्चापिपरिपूजितः तेचचक्रुस्तथातिथ्यंकुशलप्रश्नमेवच सुखोपविष्टंतंसूतंपप्रच्छुरिदमादरात्
ऋषयऊचुः सूतसूतमहाप्राज्ञचिरंदृष्टोऽसिसुव्रत कस्मिंस्तीर्थेथवादेशेकालोयंविहितस्त्वया त्वद्दर्शनेनातिसौख्यं
प्राप्तंहिपरमंमहत् किंचिद्विज्ञातुमिच्छामस्तच्छृणुष्वमहामते त्वयोक्ताविविधाधर्मास्तथानानाविधाः कथाः व्रता
निचविचित्राणिमनोरथकराणिच इदानींवदनःसूत व्रतंपरमपावनं यत्कृत्वासर्वसिद्धिः स्यान्नराणांवांछितप्रदा

सूतउवाच साधुपृष्टंमुनिवराव्रतंदेव्यामहाद्भुतं ममापिकथितुंहर्षोजायतेनात्रसंशयः अस्तिकेदारगौरीतिव्रतं
परमकामदं विष्णुनाकथितंलक्ष्म्यैलक्ष्म्याशच्यैतथैवच ऋषयऊचु केनप्रकाशितमस्यविधानंतस्यकीदृशं देवता
काचपूज्यास्यात्सर्वंविस्तरतोवद सूतउवाच आंध्रदेशेपुराकश्चिद्विप्रोभूच्छास्त्रकोविद नाम्नाभास्करशर्मेतिस्व
कर्मपरिनिष्ठितः अकिंचिनोपिसद्वृत्तः कुटुंबंपरिपालयन् सत्यव्रतीतितस्यासीद्भार्यापरमशोभना कन्याद्वयंसु
तश्चैकश्चंद्रशर्मेतिविश्रुतः कमलाविमलाचेतिनामनीतितयोः पृथक् तेकदाचिद्वनंयातेइंधनार्थंतपोधनाः अमंत्यौ
चवनेतस्मिन्क्रीडंत्यौचपरस्पर। तावत्सौगंधिकोवायुस्तयोरंतिकमागमत्। कुतोयंवायुरायातिचिंतयंत्यौपुनःपुनः
प्रयातेतेनमार्गेणायत्रोत्पन्नस्सचानिलः दृष्टवातेगणेशंवैपूरतोद्वारपालकं गणेशोपितदाप्राहवचनंद्विजकन्यके व
नमेतद्दुर्विलंघ्यंसदेवासुरमानवैः विशेषतोमहेशेनदेव्याचापिसुरक्षितं अतःपरंनगंतव्यमीश्वराज्ञाबलीयसी
स्थीयतांतावदत्रैवनियमाद्गम्यतेमया देव्यैदेवायचमयायुवाभ्यामागतंत्विति गणेशोपितदागत्वामात्रेसर्वंन्यवे
दयत् श्रुत्वावाक्यंगणेशस्यदेवीप्राहगिरेसुता गच्छानयद्विजसुतेपश्येतांममपूजनं इतिश्रुत्वागणेशेनाग
च्छतांद्विजकन्यके सहैवेंधनभारेणकंदमूलफलादिना शरीराच्छादनंचैवतयोःकिंचिन्नदृश्यते कौपीनमात्रमेवा
सीत्केवलंगुह्यगुप्तये तथैवतेगृहीत्वाज्ञांमातुरंतिकमागमन् देव्यापिदृष्टंतद्युग्ममतिदीनंक्षुधातुरं एतस्मिन्नं
तरेचैवतेकन्येशुभलक्षणे चक्रातेदंडवद्भूमौप्रणामंचोचतुस्तथा कन्येऊचतुः मातःकमलपत्राक्षिकिमिदंक्रियते
त्वया। कृपयावददेवेशिसर्वज्ञासिनसंशयःअद्यनौसफलंजन्मजीवितंचसुजीवितं देवित्वद्दर्शनादेवधन्यौतौपित
रौचनौ नस्त्रातुंशक्तिरस्माकमस्तिकाचिज्जगन्मये पार्वत्युवाच व्रतंकेदारगौर्याख्यंक्रियतेऽद्यमयाशुभं य
स्यानुष्ठानमात्रेणलभ्यंतेसर्वसिद्धयः इदंसाक्षान्महेशेनकथितंकृपयामम यस्मिन्कृतेसर्वसिद्धिस्तादिदंक्रियतेमया

कन्येऊचतुः वदमात कथंकार्यंव्रतंपरमपावनं कस्मिन्दिनेथवामासेदेवतांकांप्रपूजयेत् देव्युवाच आश्वि
नस्यासितपक्षेअमावास्यायदाभवेत् तस्यांव्रतमिदंकार्य्यंयथोक्तंशंभुनापुरा प्रथमेब्देयदाकार्य्यंतद्वदामितपो
धने कृत्वाकार्पाससूत्राणिदशैवचप्रयत्नतः कृतानिचकुमार्याथप्रक्षाल्यविमलोदकैः तत्संख्ययाथपत्राणिक्रमु
कस्यफलानिच तत्संख्यायाह्यपूपाश्चकर्त्तव्यावैप्रयत्नतःनानाविधानिपुष्पाणिऋतुकालोद्भवानिच सूर्पंवंशम
यंचैकंसौभाग्यद्रव्यसंयुतं श्लक्ष्णमेकंनारिकेलंनैवेद्यंकालसंभवं एवंसंभृत्यसंभारान्ततःपूजांसमाचरेत् सौ
वर्णींप्रतिमाकार्य्याशिवस्यांबिकयासह तस्याग्रेसूत्रदशकंविन्यसेच्चसुशोभनं पूजनंविधिवत्कार्य्यंधूपदीपादि
भिःक्रमात् दक्षिणांचयथाशक्त्यादद्याद्देवस्यतुष्टये विप्रःपुरुषसूक्तेनपूजयेत्स्त्रीपुराणजैः एवंसंपूज्यविधिवद्भो
जयेद्द्विजदंपती सापूजानैवकरयापिदद्याद्विप्रायदक्षिणांनैवेद्यंस्वयमश्नीयात्तांबूलंचविशेषतः वर्षमध्येकार्य
सिद्धिर्भवत्येवनसंशयः वर्षेद्वितीयेतत्सर्वंद्विजायप्रतिपादयेत् एकविंशतिसूत्राणिसपर्णानिफलानिच अपूपा
श्चैवकर्त्तव्याएकविंशतिसंख्यया विधिनानेनकर्त्तव्यंव्रतंपरमपावनं सूतउवाच इतिश्रुत्वावचोदेव्यास्तेक
न्येशुभलक्षणे यथाचतुर्व्रतंदेव्याभक्त्यापरमयामुदा तथेत्युक्त्वातदादेवीकारुण्यहृतमानसा ददौतयोर्विधानें
नयथोक्तंशूलपाणिनं न्यग्रोधसूक्ष्ममूलानिफलानिचदलानिच आनीयसत्वरंतत्रप्रत्येकंदशसंख्यया अपूपा
श्चफलान्यत्रमृण्मयाःशुभलक्षणाः माल्याभावेव्रहत्याश्चकुसुमैःपूजनंकृतं कुसुमानांकेसराणितपांचैवाक्षतास्तथा
एवंसंपूज्यविधिवद्गौरीपुनरुवाचते बध्यतांस्वकरेसूत्रंनैवत्याज्यंकदाचन इमामिंधनभारंचकंदमूलफलानिच गृ
हीत्वागम्यतांसर्वंपश्चान्नैवविलोकयेत् तथेत्युक्त्वाचतेकन्येप्रयातेस्वगृहंप्रति तत्सर्वंव्रतसामर्थ्यात्दिव्यंसमभव
त्तदा अपूपाश्चैवसंजातादिव्याःषड्रससंयुताः तानिसर्वाणिवासांसिक्षणात्कौशेयतांययुः सएवेंधनभारस्तुस्वर्ण

भारस्तदाभवत् मात्राद्दष्टंतुतत्सर्वंहार्पितावीस्मिताभवत् माताप्रोवाचतेकन्येकिमिदंभात्यपूर्ववत् किंकृतंकिंहुतंजप्तं युवाभ्यांकिंतपःकृतं इतिमातुर्वचःश्रुत्वा तेकन्येप्रोचतुस्तदा कन्येऊचतुः नजप्तंनहुतंकिंचिन्नैवकिंचित्तपःकृतं भवानी शंकरोविघ्नोनान्यंदेवंकदाचन ताभ्यांदत्तंव्रतमिदंप्रसन्नाभ्यांमनोरमं तेनाभूत्सर्वसंपत्तिरियंमातर्नसंशयः त्वम प्येवव्रतमिदंकुरुष्वयतमानसा सूतउवाच वदासत्यव्रतंचक्रेव्रतंकन्योपदर्शितं तथैवतत्कुलंजातंधनधान्यसमा कुलं अथतेकन्यकेजातेविवाहार्थेयथोचिते राजानौद्वौसमायातौपद्माकरसुधाकरौ दक्षिणापतिरेकश्चउत्तरेशस्त थापरः द्वाभ्यांकन्याद्वयंदत्तंव्रतस्यास्यप्रभावतः पद्माकरेणकमलानीतास्वसदनंप्रति सुधाकरेणविमलाप्राप्तातो वसुसंभ्रमात् ताभ्यांतत्क्रियतेनित्यंव्रतंपरमभक्तितः एकदातूपविष्टासास्वगृहेस्त्रीगणैर्युता स्त्रीभिस्ताभिस्तत्र दृष्टंतद्धस्तेतत्सुडोरकं ताऊचुःकिमिदंभद्रे डोरकस्यविभूषणं किंतेनसंतिरौक्माणिभूषणानिशुचिस्मिते नानाः विधानिरत्नानित्वद्गेहेकिलसुंदरि आकर्ण्यसत्यव्रतयास्त्रीभिरीरितमाशुतत् निष्कास्यसूत्रंतद्दैवाद्धाविनोर्थस्य गौरवात् नैवचास्यफलंपुण्यंकदाचिद्दृश्यतेपुरा सत्यव्रतायास्तद्भाग्यंक्षणात्तत्क्षीणतांययौ यथापूर्वमभूत्सर्वंभा ग्येविलयतांगते शाकवल्लीफलैर्नित्यंक्रियतेभोजनादिकं अथभोक्तुंयदानैवकिंचित्सासुतमब्रवीत् भगिन्यौ तेचंद्रशर्मन्वर्त्ततेनृपतेर्गृहे तयोःसमीपंगत्वाचकिंचिद्भक्ष्यार्थमानय मातुर्वचनमाकर्ण्यचंद्रशर्माद्विजोत्तमः प द्माकरस्यनृपतेर्नगरंप्रथमंययौ भगिनीकमलायत्रवर्त्ततेपतिदेवता सतन्नगरमासाद्यनद्यीतीरेबहिःस्थितः दास्य स्तुतस्यानीरार्थमागताःशतशस्तदा तंचदासीगणंदृष्ट्वाप्रत्युवाचद्विजर्षभः युष्माकंस्वामिनीयास्तिममसाभगिनीशु भा भ्राताहंचंद्रशर्मेतिस्तस्याश्चैवानिवेद्यतां तास्तुतस्योपहासंतुचक्रुर्नानाविधंतदा भ्रातृत्वेनैवयोग्योसिपश्य वैभवमात्मनः तन्मध्येचाभवत्त्येकाशुभाचारासुलक्षणा द्विजवर्यमहाभागतवाद्देशंब्रवीम्यहं सासमागम्यतत्सर्वं

अकिंचनाकृतिंदृष्ट्वाभ्रातरंभृशदुर्बलं तस्याश्चवैभवंदृष्ट्वा
कमलायन्यवेदयत् तत्समाकर्ण्यकमलातंसमानीयसत्वरं दिवसान्यथसप्ताष्टौसमास्थायप्रयत्नतः ततःपंचदशाहेचक्र
सोपिलज्जानताननःनीलातंगृहमध्येतुवहुसन्मानपूर्वकं पाथेयंतद्गृहीत्वासत्रतस्थौद्विजपुंगवःगच्छन्शनैस्तुमार्गेण
त्वापाथेयमुत्तमं हिरण्येनसमायुक्तंदत्त्वातस्मैव्यसर्जयत् तटेविन्यस्यपाथेयंस्वयंजलमथाग्रहीत् तावत्तुजलवीची
तृषयापरिपीडितःतावद्ददर्शविमलांद्विजःपुष्करिणींशुभां निवेदयामासतदायद्वृत्तंपथिकौतुकं श्रुत्वासापुनरेवान्य
भिहृतंभक्ष्यंक्षणेनहि पुनःप्रायाच्चंद्रशर्माभगिनीसदनंप्रति पादत्राणंचमार्गेतत्पंकेमग्नंक्षणेनहि पुनरेवसमा
द्धिरण्यंप्रददौतथा पादत्राणेहिरण्यंसधृत्वासुप्रययौद्विज तन्निशम्याथविमलापुनरेवधनंददौ निक्षिप्यय
यातोभगिनींप्रतिसद्विजः तद्वृत्तंसर्वमाचष्टभगिन्यैब्राह्मणर्षभः तावत्कश्चित्समायातःपुनर्यष्टिमुपा
ष्टिमध्येतत्कृत्वायष्टिंप्रतास्थितवान् यावन्मार्गेसमागच्छद्यष्टिमादायसत्वरः मात्रानुक्रियतेभ्रातर्व्रतंपर
हरत् पुनःप्रयातोभगिनींचंद्रशर्मामहामतिः उवाचपथियद्वृत्तंनिशम्याथसुविस्मिता पष्ठाहआ
मपावनं नेतिसोप्याहवचनंचंद्रशर्मापुनःपुनः कमलोवाच तावदत्रैवतिष्ठत्वं भ्रातःपंचदिनावधि ततोगच्छस्वभवनंकृतकृत्योभवि
श्विनस्याथअमावास्याभविष्यति व्रतंकेदारगौर्याख्यंतस्यांकृत्वायथाविधि आगतस्तेनामार्गेणय
ष्यसि तथेत्युक्त्वास्थितस्तत्रव्रतंचक्रेयथाविधि तांसमामंत्र्यभगिनींप्रययौस्वगृहंप्रति ततोजगामपुर
त्रपुष्करिणीह्यभूत पुनरेवतपाक्रांतस्तज्जलंजगृहेततः जलांतर्गतपाथेयंद्विजहस्तेतदाऽभवत् गृहं
तःपादत्राणंचलब्धवान् यष्टिंचपुरुषःप्रादात्पूर्वंयापहृतांबलात् एवंसर्वंपुनर्लब्धंव्रतस्यास्यप्रभावतः यथो
समागम्यततोमात्रेसर्वंन्यवेदयत् श्रुतंपुत्रमुखात्सर्वंविस्तृतंव्रतमादरात् तदेवसूत्रंसंगृह्ययत्त्यक्तंपूर्वमेवच सर्वा
क्तेनविधानेनचकारातीवभक्तितः पुनरेवयथापूर्वंधनधान्ययुताऽभवत् तदारभ्यव्रतमिदंमर्त्यलोकेप्रकाशितं

निल.पित.र्थानांसय प्रत्ययकारकं सूतउवाच इदंकेनापिनज्ञातंविनाशंभुंमुनीश्वराः शंभुनाविष्णवेदत्तंरमा
यैविष्णुनार्पितं लक्ष्म्याचदत्तमिंद्राण्यैइंद्राण्याबहुलीकृतं तदारभ्यव्रतमिदंक्रियतेमानवैर्भुवि यस्याराधनमात्रे
णप्राप्यंतेसर्वसिद्धयः भूमौव्रतानिचान्यानिसंतिनानाविधानिच परमेतस्यसर्वाणिकलांनार्हंतिषोडशीं इति
पूर्वंमयादृष्टंपुराणेमुनिपुंगवाः तदाद्यकथितंविप्राः किमन्यच्छ्रोतुमिच्छथ ॥ इतिपाद्मेकेदारगौरीव्रतम् अन्या
दप्युक्तंभविष्योत्तरे ॥ योयादृशेनभावेनतिष्ठत्यस्यांयुधिष्ठिर हर्षदैन्यादिरूपेणतस्यवर्षंप्रयातिहि रुदितेरोद
नंवर्षंहृष्टेवर्षंप्रहृष्यति भुक्तेभोगेभवेद्वर्षंस्वस्थेस्वस्थंभविष्यति तस्मात्प्रहृष्टैस्तुष्टैश्चकर्तव्याकौमुदीनरैः वैष्ण
वीदानवीचेयंतिथिःपैत्रीयुधिष्ठिर अन्यच्चतत्रैव । प्रभातसमयेराज्ञातोषणीया सुहृज्जनाः सुवासिनीभ्योदेया
नियम्राण्याभरणानिच सद्भावेनैवसंतोष्याभोजनेनद्विजोत्तमाः भोजयेत्पूजयेद्रत्नैरंतःपुरविलासिनीः स्वजा
तिवनितास्तोष्यादानेनचतथाद्विजा वस्त्रैस्तांबूलदानैश्चनैवेद्यैःकुसुमैःशुभैः स्वनामाकैःस्वयंराजा तोषयेत्स्व
जनान्पृथक् तथागणाधिपत्यांश्चतथामल्लान्भटान्नरान् वृषभान्महिषांश्चैवयुध्यमानान्नरैःसह गजानश्वाश्चयो
धांश्चपदातीन्समलंकृतान् मंचारूढःस्वयंपश्येन्नटनर्तकचारणान् कुद्दापयेत्त्रासयेच्चगोमहिष्यादिकंतथा वृषा
न्धर्षापयेद्वाभिरुक्तिप्रत्युक्तिवादिभिरिति । अस्यांसंक्षेपकृत्यंनारदीये ॥ ऊर्जामायांदीपदानंदेवागारगृहेषुच नद्या
रामतडागेषुचैत्यगोष्ठापणेषुच समर्चनंतथालक्ष्म्याःस्वर्णरौप्यकृताकृतेः द्यूतंचवर्षफलदंजयेवापिपराजये गवांपूजा
त्रविहिताशृंगाद्यंगानुरंजनैः पायसाद्यन्नदानैश्चनमस्कारप्रदक्षिणैः अथदीपावलीकथाभविष्योत्तरे श्रीकृष्णउवाच
पुरावामनरूपेणयाचयित्वाविमांधराम् बलेर्यज्ञेहरिः सर्वंक्रांतवान्विक्रमैस्त्रिभिः इंद्रायदत्तवान्राज्यंबलिंपाताल
वासितं कृत्वादैत्यपतेर्वैमहोरात्रंपुनर्नृप एकएवहिभोगार्थंबलीराज्येभिषेचितः रहस्यंहितदेतत्तेकथयामि

यथेष्टचेष्टादैत्यानांराज्यतेषांमहीतले युधिष्ठिरउवाच ॥
नरोत्तम कार्त्तिककृष्णपक्षस्यपंचदश्यांनिशागमे किंचतेपांभवेद्देयंकेभ्योदेयंजनार्दन
विशेषेणहृषीकेशकौमुदींवदमेप्रभो किमर्थंदीयतेदानंतस्यांकादेवताभवेत् अवश्य
प्रहर्ष.कोत्रानिर्दिष्टःक्रीडाकात्रप्रकीर्त्तिता श्रीकृष्णउवाच ॥ कार्त्तिककृष्णपक्षेतुचतुर्दश्यांविनोदये
मेवकर्त्तव्यं स्नानंनरकभीरुभिः अपामार्गस्यपत्राणिभ्रामयेन्मस्तकोपरि ततश्चतर्पणकार्य्यंधर्मराजस्यना
मभिः यमायधर्मराजायमृत्यवेचांतकायच नरकायप्रदातव्योदीपःसंपूज्यदेवताः ततःप्रदोषसमयेदीपान्दद्या
न्मनोरमान् । ब्रह्मविष्णुशिवादीनांभवनेषुविशेषतः कूटागारेषुचैत्येषुसभासुनदीषुच तडागोद्यानवापीषु
प्रतोलीनिष्कुटेषुच सिद्धार्थबुद्धचामुंडाभैरवायतनेषुच मंदुरासुविविक्तासुहस्तिशालासुचैवहि एवंप्रभातस
मयेह्यमावास्यांनराधिप स्नात्वादेवान्पितॄन्भक्त्यासंपूज्याथप्रणम्यच कृत्वातुपार्वणंश्राद्धंदधिक्षीरघृतादिभिः
भोज्यैर्नानाविधैर्विप्रान्भोजयित्वाक्षमाप्यच ततोपराह्णसमयेघोषयेन्नगरेनृपः अद्यराज्यंबलेर्लोकोयथेष्टंचेष्टता
मिति लोकश्चापिपुरेहृद्येसुधाधवलिताजिरे वृक्षचंदनमालाद्यैश्चर्चितेचगृहेगृहे द्यूतपानरतोद्रिक्तनरनारी
मनोहरे नृत्यवादित्रसंघुष्टसंप्रज्वलितदीपके अन्योन्यप्रीतिसंहृष्टदत्ततालकरेजने तांबूलहृष्टवदनेकुंकुमक्षो
दचर्चिते दुकूलपटनेपथ्यस्वर्णमाणिक्यभूषिते युवतीजनसंकीर्णे दीपोज्वलविहारिणि अद्भुतोद्भासितांगै
श्चसंदर्शितकुतूहले दीपमालाकुलेरम्येविध्वस्तध्वांतसंचये प्रदोषेदोषरहितेध्वस्तदोषागमेशुभे आशी.पूर्णमु
खाभिश्च कन्याभि क्षिप्ततंडुले नीराजनंप्रकर्त्तव्यंवृक्षशाखास्थदीपकैः भ्राम्यमानात्ततोमूर्द्ध्निमनुजानांनराधि
प योजनानामरक्षस्त्रीहर्षात्प्रचरतेजनं वृक्षशाखांतदीपानांनिश्चयोदर्शनाद्भवेत् नीराजनंतुतमसःप्रोच्यतेविजय
प्रदे तस्माज्जनेनकर्त्तव्यंरक्षोदोषभयावहं यात्राविहारसंचारेजयजीवेतिवादिभिः क्षुद्रोपसर्गरहितेराजकोपभयो

ज्झिते मित्रस्वजनसंबाधसुहृत्प्रेमानुरंजिते ततोर्धरात्रसमयेस्वयंराजाव्रजेत्पुरं अवलोकयितुंरम्यंपद्भ्यामेवशनैः शनैः महतातूर्यघोषेणज्वलद्भिर्हस्तदीपकैः हट्टशोभायुतंपश्यन् कृतरक्षःस्वकैर्जनैःतद्दृष्ट्वामहदाश्चर्यंमूर्द्धनिचैवात्मन लिराज्यप्रसादंच ततःस्वगृहमाव्रजेत् एवंगतेनिशीथेतुजनेनिद्रार्द्धलोचने तावन्नगरनारीभिर्मंडु : निष्कास्यतेप्रहृष्टाभिरलक्ष्मीः स्वगृहांगणात् । ततः प्रबुद्धसकलेजनेजातमहोत्सवे माल्यदीपकनले वेश्याविलासिनीसार्थस्वस्तिमंगलकारिणि गृहात्गृहंव्रजातितुपादष्ठभप्रदायिनी ।प्रियणाकुले द्विजाभिवादनपरेमुखरागादिवादिनि सुवासिनीभिश्चधनदीयमानैर्यदृच्छया हैमानयेज्जनान् सद्भावेनवसंतोष्यदेवान्स्वपुरुषान्द्विजान् इतरानन्नपानैर्वावाक्यदानेनपंडितान् नैःसामंतपार्थिवान् पदातिजनसंलग्नान्ग्रैवेयकटकादिभिः स्वनामांकैः स्वयंराजातोषयेत्स्वहैतोपयित्वातुततोमल्लभटान्नरान् वृषभान्माहिषांश्चैवयुध्यमानान्परैःसह गजानश्वांश्चयोधांश्चपंमंचारूढःस्वयंपश्येन्नटनर्त्तकचारणान् उद्दीपयेत्त्रासयेच्चगोमहिष्यादिकंततः वृषान्धर्षापयेत्मुक्तिकावदेत् ततोपराह्णसमयेपूर्वस्यांदिशिभारत मार्गपालींप्रबध्नीयात्तुंगस्तंभथपादपे कुशकाशमयींबंकेर्बहुभिर्वृतां दीक्षयित्वावाजिगजान्सार्द्धयामंत्रयेगते गावोवृषाश्चमाहिष्योमंडिताघंटिकोत्कटाःक्द्विजेंद्रैश्चगृह्णीयात्मार्गपालिकां राष्ट्रमेन्नवाराजन्सहस्त्र[illegible]च स्वशत्त्यपेक्षयावापिगृह्णीयाद्ग्राम्यभोज : मातुःकुलंपितृकुलमात्मानंसहबंधुभिः संतारयेच्चसततंमार्गपालींददातियः नीराजनंचतत्रैवकार्यंराज्ञोजयप्रदं मार्गपालींततोलंघ्ययांतुगावोगजावृषाः राजानोराजपुत्राश्च ब्राह्मणाः शूद्रजातयः मार्गपालींसमुल्लंघ्यनीरुजःस्यात्सुखीतदा कृत्वैवंसर्वभावनरात्रौदैत्यपतेर्बलेः पूजांकुर्यान्नृपःसाक्षाद्भूमौमंडलकेकृते बलिमालिख्य

दैत्येंद्रं वर्णकैः पंचरंगकैः सर्वाभरणसंपन्नविंध्यावल्यासहासितं कूष्मांडबाणजंभाख्यमुरदानवसंयुतम् संपू
र्णहृष्टवदनंकिरीटोत्कटकुंडलं द्विभुजंदैत्यराजानंकारयित्वान्नृपःस्वयं गृहस्यमध्येशालायांदत्त्वार्घ्यादिततोर्चये
त् भ्रातृमंत्रिजनैः सार्धं संतुष्टोवंदिभिस्तुतः कमलैःकुमुदैःपुष्पैःकल्हारैरक्तकोमलैः गंधधूपान्ननैवेद्यैरक्षतैर्गुडपू
पकैः मद्यमांससुरालेह्यदीपमाल्योपहारकैः मंत्रेणानेनराजेंद्रसमंत्रीसपुरोहितः वलिराजनमस्तुभ्यंविरोचन
सुतप्रभो भविष्येंद्रसुराराते पूजेयंप्रतिगृह्यतां एवंपूजांनृपःकृत्वारात्रौजागरणंततः कारयेत्प्रेक्षणीयादि
नटनृत्यकथानकैः लोकश्चापिगृहस्यांतेशय्यायांशुक्लतंडुलैः संस्थाप्यवलिराजानंफलैःपुष्पैःप्रपूजयेत
वलिमुद्दिश्यदीयंते दानानिकुरुनंदन यानितान्यक्षयाण्याहु मयैवंसंप्रदर्शितं यदस्यांदीयतेदानं स्वल्पं
वायदिवाबहु तदक्षयंभवेत्सर्वंविष्णोःप्रीतिकरंपरं विष्णुनावसुधालब्धातुष्टेनवलयेपुनः उपकारकरंदत्तमसुरा
णांमहोत्सवं ततःप्रभृतिराजेंद्रप्रवृत्ताकौमुदीशुभा सर्वोपद्रवविद्रावासर्वविघ्नविनाशिनी लोकशोकहरीकाम्या
धनपुष्टिसुखावहा कुशब्देनमहीज्ञेयामुदाहर्षंततोह्ययं धातुज्ञैर्निगमज्ञैश्चतेनैषाकौमुदीस्मृता एकमेवमहो
रात्रंवर्षेवर्षेविशांपते दत्तंदानवराजस्यचादर्शमिवभूतले यःकरोतिनृपोराष्ट्रेतस्यव्याधिभयंकुतः कुतोवैरिभ
यंतत्रनास्तिमृत्युकृतंभयं सुभिक्षंक्षेममारोग्यंसंपदांपदमुत्तमं नीरुजश्चजनाःसर्वेसर्वोपद्रववर्जिताः कौमुदी
करणाद्राजन्भवंतीहमहीतले योयादृशेनभावेनतिष्ठत्यस्यांयुधिष्ठिर हर्षदैन्यादिरूपेणतस्यवर्षंप्रयातिहि रु
दितेरोदनंवर्षंहृष्टेवर्षंप्रहृष्यति भोगेभोक्ताभवेद्वर्षं स्वस्थःस्वस्थोभवेदिति तस्मात्प्रहृष्टैस्तुष्टैश्चकर्तव्याकौमु
दीनरैः वैष्णवीदानवीचेयंतिथिःप्रोक्तायुधिष्ठिर उपशमितमेघनादं प्रोद्दलितदशाननंरामं रामायणमिव
सुभगंदीपदिनंहरतुवोदुरितं कूष्मांडबाणरम्यंकुवलयखण्डैश्चधेनुपाभद्रं शरदिव्रहरिगतनिद्रंदीपदिनंहरतुवो

ज्झिते मित्रस्वजनसंबाधसुहृत्प्रेमानुरंजिते ततोर्धरात्रसमयेस्वयंराजाव्रजेत्पुरं अवलोकयितुरम्यंपद्भ्यामेवशनैः शनैः महतातूर्यघोषेणज्वलद्भिर्हस्तदीपकैः हट्टशोभायुतंपश्यन् कृतरक्षःस्वकैर्जनैः तद्दृष्ट्वामहदाश्चर्यंमूर्ध्निचैवा स्मनः प्रभां बलिराज्यप्रसादंच ततस्वगृहमाव्रजेत् एवंगतेनिशीथेतुजनेनिद्रार्द्धलोचने तावन्नगरनारीभिर्मंडु डिंडिमवादनैः निष्कास्यतेप्रहृष्टाभिरलक्ष्मीः स्वगृहांगणात् । ततः प्रवुद्धसकलेजनेजातमहोत्सवे माल्यदीपक हस्तेचस्नेहनिर्भरवत्सले वेश्याविलासिनीसार्थेस्वस्तिमंगलकारिणि गृहात्गृहंव्रजतितुपादष्टंभप्रदायिनी पि ष्टकोद्वर्तनपरेगुरुशुश्रूषणाकुले द्विजाभिवादनपरेमुखरागादिवादिनि सुवासिनीभिश्चधनंदीयमानेयदृच्छया तथाप्रभातसमयेयथार्हंमानयेज्जनान् सद्भावेनैवसंतोष्यदेवान्स्वपुरुषान्द्विजान् इतरानन्नपानैर्वावाक्यदानेनपंडितान् वित्ततांबूलदानैश्चधनैःसामंतपार्थिवान् पदातिजनसंलग्नान्ग्रैवेयकटकादिभिः स्वनामांकैः स्वयंराजातोषयेत्स्व जनान्पृथक् यथार्हंतोषयित्वातुततोमल्लभटान्नरान् वृषभान्माहिषांश्चैवयुध्यमानान्परैःसह गजानश्वांश्चयोधांश्चप दातीन्समलंकृतान् मंचारूढःस्वयंपश्येन्नटनर्तकचारणान् उद्दीपयेत्त्रासयेच्चगोमाहिष्यादिकंततः वृषान्धर्षोपये द्भिर्भुक्तिमत्युक्तिकावदेत् ततोपराह्णसमयेपूर्वस्यांदिशिभारत मार्गपालींप्रबध्नीयात्तुंगस्तंभेथपादपे कुशकाशमयीं दिव्यांलंबकैर्बहुभिर्वृतां वीक्षयित्वावाजिगजान्सार्द्धयामत्रयेगते गावोवृषाश्चमाहिष्योमंडिताघंटितोत्कटाः कृ तेहोमेद्विजेंद्रैश्चबध्नीयात्मार्गपालिकां राष्ट्रमेनंनवाराजन्सहस्त्रंच स्वशक्त्यपेक्षयावापिगृह्णीयाद्ग्राम्यभोज नैः मातुःकुलंपितृकुलमात्मानंसहबंधुभिः संतारयेच्चसततमार्गपालींददातियः नीराजनंचतत्रैवकार्यंराज्ञोजय प्रदं मार्गपालींततोलंघ्ययांतुगावोगजाष्टपाः राजानोराजपुत्राश्च ब्राह्मणाः शूद्रजातयः मार्गपालींसमुल्लंघ्यनी रुजःस्यात्सुखीतदा कृत्वैवंसर्वभावेनरात्रौदैत्यपतेर्बलेः पूजांकुर्यान्नृपःसाक्षाद्भूमौमंडलकेकृते बलिमालिख्य

दैत्येंद्रं वर्णकैः पंचरंगकैः सर्वाभरणसंपन्नविंध्यावल्यासहासितं कूष्मांडबाणजंभारव्यमुरदानवसंयुतम् संपू
र्णहृष्टवदनंकिरीटोत्कटकुंडलं द्विभुजंदैत्यराजानंकारयित्वान्नृपः स्वयं गृहस्यमध्येशालायांदत्वार्घ्यादिततोर्चये
त् भ्रातृमंत्रिजनैः सार्धं संतुष्टोवंदिभिस्तुतः कमलैः कुमुदैः पुष्पैः कल्हारैरक्तकोमलैः गंधधूपान्ननैवेद्यैरक्षतैर्गुडपू
पकैः मद्यमांससुरालेह्यदीपमाल्योपहारकैः मंत्रेणानेनराजेंद्रसमंत्रीसपुरोहितः बलिराजनमस्तुभ्यंविरोचन
सुतप्रभो भविष्येंद्रसुराराते पूजेयंप्रतिगृह्यतां एवंपूजांनृपः कृत्वारात्रौजागरणंततः कारयेत्प्रेक्षणीयादि
नटनृत्यकथानकैः लोकश्चापिगृहस्यांतेशय्यायांशुक्लतंडुलैः संस्थाप्यबलिराजानंफलैःपुष्पैःप्रपूजयेत्
बलिमुद्दिश्यदीयंते दानानिकुरुनंदन यानितान्यक्षयाण्याहु मयैवंसंप्रदर्शितं यदस्यांदीयतेदानं स्वल्पं
वायदिवाबहु तदक्षयंभवेत्सर्वंविष्णोःप्रीतिकरंपरं विष्णुनावसुधालब्धातुष्टेनबलयेपुनः उपकारकरंदत्तमसुरा
णांमहोत्सवं ततःप्रभृतिराजेंद्रप्रवृत्ताकौमुदीशुभा सर्वोपद्रवविद्रावासर्वविघ्नविनाशिनी लोकशोकहरीकाम्या
धनपुष्टिसुखावहा कुशब्देनमहीज्ञेयामुदोहर्षस्ततोह्ययं धातुज्ञैर्निगमज्ञैश्चतेनैषाकौमुदीस्मृता एकमेवमहो
रात्रंवर्षेवर्षेविशांपते दत्तंदानवराजस्यचादर्शमिवभूतले यःकरोतिनृपोराष्ट्रेतस्यव्याधिभयंकुतः कुतोवैरिभ
यंतत्रनास्तिमृत्युकृतंभयं सुभिक्षंक्षेममारोग्यंसंपदांपदमुत्तमं नीरुजश्चजनाःसर्वेसर्वोपद्रववर्जिताः कौमुदी
करणाद्राजन्भवंतीहमहीतले योयादृशेनभावेनतिष्ठत्यस्यांयुधिष्ठिर हर्षदैन्यादिरूपेणतस्यवर्षंप्रयातिहि रु
दितेरोदनंवर्षंहृष्टेवर्षंप्रहृष्यति भोगेभोक्ताभवेद्वर्षं स्वस्थः स्वस्थोभवेदिति तस्मात्प्रहृष्टैस्तुष्टैश्चकर्त्तव्याकौमु
दीनरैः वैष्णवीदानवीचेयंतिथिःप्रोक्तायुधिष्ठिर उपशमितमेघनादं प्रोद्दलितदशाननंरामं रामायणमिव
सुभगंदीपदिनंहरतुवोदुरितं कूष्मांडबाणरम्यंकुवलयखण्डैश्चधेनुपाभद्रं शरदिव्रहरिगतनिद्रंदीपदिनंहरतुवो

दुरितम् दीपोत्सवेजनितसर्वजनप्रसादंकुर्वीतयेसुमतयोबलिराजपूजां दानोपभोगसुखबुद्धिशतानिचैवहर्षेण
वृद्धिनिपपार्थिवयातितेषां नशुक्रदोषोनसुरेज्यदोषस्ताराबलंचंद्रबलंनशुद्धं विवाहितायानवकन्यकायादीपोत्सवे
सिद्धिकरःप्रवेशः ॥ इतिश्रीभविष्येकर्त्तव्यं तथाहेमाद्रौ आदित्यपुराणे ॥ शंकरस्तुपुराद्यूतंससर्जसुम
नोहरं कार्त्तिकेशुक्लपक्षेतुप्रथमेहनिसत्यवान् जितश्चशंकरस्तत्रजयंलेभेचपार्वती अतोर्थशंकरोदुःखीउमा
नित्यंसुखान्विता तस्माद्यूतंप्रकर्त्तव्यंप्रभातेतत्रमानवैः तस्मिन्द्यूतेजयोयस्यतस्यसंवत्सरंजयः पराजयोवि
रुद्धंतुलब्धनाशस्ततोभवेत् श्रोतव्यंगीतवाद्यादिस्वनुलिप्तैःस्वलंकृतैः दीपमालापरिक्षिप्तंतथाधूपेनधूपितं द
यिताभिश्चसहितैर्नेयासाचभवेन्निशा नववस्त्रैश्चसंयोज्याद्विजसंबंधिबांधवाइति अत्रान्यदपिकृत्यं तत्रैव ततः
प्रबुद्धेसकलेजनेप्राप्तमहोत्सवे माल्यदीपकहस्तेचस्नेहानिर्भरवत्सले वेश्याविलासिनीसार्धंस्वस्तिमंगलचारिणि
गृहाद्गृहंव्रजतिचपादाभ्यंगप्रदायिनि पिष्टकोद्वर्त्तनपरेगुरुशुश्रूषणाकुले द्विजातिवंदनपरेसुखरात्र्यादिवादिनि
प्रभातसमयेराज्ञातोषणीयास्ततोजनाः सुवासिनीभ्योदेयानिवस्त्राण्याभरणानिच सद्भावेनैवसंतोष्यादानेनचत
थाद्विजाः वस्त्रैस्तांबूलदानैश्चपुष्पकर्पूरकुंकुमैः भोजयेत्पूजयेद्भक्त्यैरंतःपुरविलासिनीःददातिजनसंघातान्ग्रैवेयैः
कंकणैःशुभैः स्वनामांकैःस्वयंराजातोषयेत्स्वजनान्पृथक् तथागणाधिपत्यांश्चतथामल्लान्भटान्नरान् वृषभान्म
हिषांश्चैवयुध्यमानान्परैःसह गजानश्वांश्चयोधांश्चपदातीन्समलंकृतान् मंचारूढःस्वयंपश्येन्नटनर्त्तकचारणान्
क्रुद्धापयेच्चसर्वत्रगोमहिष्यादिकांस्ततःवृषान्धर्षापयेद्गोभिरुक्तिप्रत्युक्तिवादिभिः ततोपराह्णसमयेपूर्वस्यांदिशिभा
रत मार्गपालींप्रबध्नीयात्तुंगस्तंभेथपादपे कुशकाशमयींदिव्यांलंबकैर्बहुभिर्वृतां दीक्षयित्वागजानश्वान्सार्धं
यामत्रयगेते गावोवृषाःसमहिषामंडिताघंटिकोत्कटाः कृतेहोमेद्विजैर्द्रस्तुवध्नीयान्मार्गपालिकां दुर्गामंत्रेण

होमस्तुघृतेनाष्टोत्तरशतं नमस्कारंतत कुर्य्यान्मंत्रेणानेनसुव्रत· मार्गपालिनमस्तुभ्यंसर्वलोकनमोस्तुते विधे
येःपुत्रदाराद्यैः पुनरेहिव्रजस्वभो ।नीराजनंचकर्त्तव्यतत्रैवराष्ट्रवर्द्धनं मार्गपालीतलेनैवनेयागावोगजाव्हयाः रा
जानोराजपुत्राश्चब्राह्मणाःशूद्रजातयःमार्गपालिंसमुल्लंघ्यनीरुजःस्युःसुखान्विताःयोयादृशेनभावेनतिष्ठत्यस्यांयुधि
ष्ठिर हर्षदैन्यादिरूपेणतस्यवर्षंप्रयातिहि रुदितेरोदितेवर्षंहृष्टेवर्षंप्रहृष्यति भुक्तौभोक्ताभवेद्वर्षंस्वस्थःस्वस्थेभ
विष्यति तस्मात्प्रहृष्टैस्तुष्टैस्तुकर्त्तव्याकौमुदीनरैः वैष्णवीदानवीचेयंतिथिःपैत्रीयुधिष्ठिरेति ॥ इतिकार्त्तिकशु
क्लप्रतिपदायांकौमुदीमहोत्सवैः कौमुदीमहोत्सवःशक्तेनदिनद्वयेकार्य्यःअशक्तेनैकदिनेएव अथास्यानिर्णयःइ
यंचवलिपूजनेगोपूजनादौचपूर्वविद्धाग्राह्या तथाचव्रहद्यमः ॥ श्रावणीदुर्गनवमीदूर्वाचैवहुताशनी पूर्वविद्धै
वकर्त्तव्याशिवरात्रिर्वलेर्दिनामिति । तथाच प्रतिपद्दर्शसंयोगेपूजनंतुगवांमतं परविद्धेतुयःकुर्यात्पुत्रदारधनक्षयः
याकुहूःप्रतिपन्मिश्रातत्रगाःपूजयेन्नृपः पूजनेत्रीणिवर्द्धन्तिप्रजागावोमहीपतिरितिदेवलवचनाच्च माधवोपि ब
ल्यर्चनंचपूर्वेद्युरुपवासवदाचरेदिति । दिनक्षयेसायान्हव्याप्तौतुपरैवग्राह्या तदुक्तंनिर्णयामृतेपुराणसमुच्चये व
र्द्धमानतिथौनंदासार्द्धयामत्रिकायदा द्वितीयावृद्धिगामित्वादुत्तरेतत्रचोच्यते तत्रगोपूजनादौ स्मृत्यंतरेपि ॥
त्रियामगादर्शतिथिर्भवेच्चेत्सार्द्धत्रियामाप्रतिपद्विवृद्धौ दीपोत्सवेतेमुनिभिःप्रदिष्टेह्यतोन्यथापूर्वयुतेविधेये । इति
त्रियामगेत्यनेनचंद्रदर्शनाभावउक्तः द्वितीयायाःपंचधाविभक्तदिनचतुर्थांशरूपापरान्हदीप्त्याभावेचंद्रदर्शनासं·
भवात् ·अत्रदीपोत्सवपदेनगोपूजनादिकमेवगृह्यते कालानुरोधात् ननुवलिपूजादिकालप्रसंगात् चंद्रद
र्शनाभावप्रयोजकसार्द्धयामोक्तिसामर्थ्याच्चपूजायां दीपदानसत्वेनदीपोत्सवपदस्यउभयत्रसंभवाच्चअमावास्या
यामपिस्त्रियःक्रीडंत्यमायांचगावोनंदासुकार्त्तिके इतिवचनोक्तेःस्त्रीक्रीडनंपीपसंवंधात्तत्रापिदीपोत्सवपदस्यस

वंधात् यानितु भद्रायांगोकुलक्रीडासदेशोऽवैविनश्यति भद्रायां द्वितीयायां तथाप्रतिपद्याधिकरणं द्विती यायांतुगोर्चनं पत्रच्छेदंचकुरुतेवित्तनाशंकुलक्षयमित्यादीनि निषेधवाक्यानिपूर्वदिनेप्रतिपदःसायाह्नव्यापित्वे द्वितीयादिनेत्रंद्रदर्शनसंभवेज्ञेयानि यद्यपि पूर्वान्हेक्रीडनंगवां । चंद्रोदयेतुतत्रैवपूजयेत्सुरभीस्तथेत्यादिवि चनाच्च प्रातःकालव्यापिन्युत्तरैवगोक्रीडनादौप्रतिभाति तथापि गवांक्रीडादिनेयत्ररात्रौदृश्येतचंद्रमाः सोमो राजापशून्हंतिसुरभेःपूजकांस्तथेति देवलेनप्रतिषिद्धत्वात्सानतत्रग्राह्या नीराजनमंगलपालिकेतूत्तरस्यामेवका र्ये तथाचमदनरत्ने ब्रह्मपुराणे ॥ कार्त्तिकेशुक्लपक्षेतुविधानद्वितयंभवेत् नारीनीराजनंप्रातःसायंमंगलपा- लिका अथचेत्प्रतिपत्स्वल्पानारीनीराजनंभवेत् द्वितीया यांतदाकुर्य्यात्सायंमंगलपालिकामिति लभ्यते प्रात·प्रतिपद्घटिकाद्वयं तस्यांनीराजनंकार्य्यंसायंमंगलपालिकेति भविष्यपुराणाच्च देविपुराणेपि ॥ प्रा दिलभ्येतप्रतिपद्घटिकाद्वयं द्वितीयायांतदाकार्यासायंमंगलपालिका आश्विनांतेयदादर्शेनारीनीराजनं णांतत्रवैधव्यंदेशेदुर्भिक्षमेवच कार्त्तिकेशुक्लपक्षादौअमावास्याघटीद्वयं देशभंगभयान्नैवकुर्यान्म ति इयंप्रतिपत्तैलाभ्यंगेतुपूर्वविद्धैवग्राह्या बलिराज्येतस्योक्तेः बल्युत्सवंचपूर्वेद्युरितिवचने ब याएवपूर्वग्राह्योक्तिः यत्तुतिथ्यर्केनंदायामुदयेभ्यंगंकृत्वानीराजनंततः सुवेषःसत्कथागानैर्दानैश्च तिर्निबंधधृतवचनादभ्यंगेउत्तरविद्धाग्राह्येत्युक्तं तन्न एतद्वचनस्य हेमाद्र्यादिसकलनिबंधकारैर ॥ अत्रतैलाभ्यंगोनित्यः । वत्सरादौवसंतादौबलिराज्येतथैवच तैलाभ्यंगमकुर्वाणोनरकंप्रति इतिवृद्धवसिष्ठवचनात् । अत्रस्नानादिनित्यकर्मानंतरंगोवर्द्धनपूजादिकार्य्यं तदुक्तंभविष्योत्तरेहेमाद्रौ गोवर्द्धनःपूज्योद्यूतंचापिसमाचरेत् भूषणीयास्तथागाव·पूज्याश्चावाहदोहनाइति गोवर्द्धनपूजामंत्रः

गोवर्द्धनःप्रकर्त्तव्योराजतःप
॥ गोवर्द्धनधराधारगोकुलत्राणकारक विष्णुबाहुकृतोच्छ्रायगवांकोटिप्रदोभव
लसम्मितः छत्राकारोमहावृक्षैःशोभितःपक्षिभिर्वृतःगोपगोपीसमाकीर्णोमहावृक्षसमन्वितइत्यादि ॥ कार्त्तिकक्ष
णत्रयोऽयंगोत्रिरात्रिव्रतोक्तंसविस्तरंगोवर्द्धनपूजादिकंसर्वंविधेयं अथगोपूजनमंत्रः ॥ लक्ष्मीर्यालोकपा
लानांधेनुरूपेणसंस्थिता घृतंवहतियज्ञार्थेममपापंव्यपोहतु अग्रतःसंतुमेगावोगावोमेसंतुपृष्ठतः गावोमेहृद
येसंतुगवांमध्येवसाम्यहमिति ततोऽपराह्णेमार्गपाल्युल्लंघनादिकार्य्यं तद्विधिःपुर्वमुक्तःसचेत्थं ततोपराह्ण
समये पूर्वस्यांदिशिभारत मार्गपालींप्रबध्नीयात्तुंगस्तंभेथपादपे कुशकाशमयींदिव्यांलंबकैर्बहुभिर्वृतां
दीक्षयित्वा गजानश्वान्सायंतस्यास्तलेनयेत् गावोवृषाःसमाहिषः मंडिताघंटिकोत्कटाः कृतेहोमेद्वि
जेंद्रस्तुबध्नीयान्मार्गपालिकां दुर्गामंत्रेणहोमस्तुघृतेनाष्टोत्तरंशतं दुर्गामंत्रोत्रजातवेदसइत्यादिर्वैदिकाः
ऊंदुर्गेरक्षिणीत्याद्यागमोक्तोवा ॥ नमस्कारंततःकुर्य्यान्मंत्रेणानेनसुव्रतः मार्गपालिनमस्तेस्तुसर्वलो
कसुखप्रदे विधेयैःपुत्रदाराद्यैःपुनरेहिव्रजस्वमे नीराजनंचतत्रैवकर्त्तव्यंराष्ट्रवृद्धिदं मार्गपालीतलेचेत्थंया
तिगावोगजावृषाः राजानोराजपुत्राश्चब्राह्मणाःशूद्रजातयः मार्गपालींसमुल्लंघ्यनीरुजःस्युःसुखान्विताः अत्र
शेषआदित्यपुराणे । कुशकाशमयींकुर्याद्यष्टिकांसुदृढांनवां तामेकतोराजपुत्राहीनवर्णास्तथान्यतःगृहीत्वाक
र्षयेयुस्तांयथासारंमुहुर्मुहुः जयोत्रहीनवर्णानांजयोराज्ञोनवत्सरं जयचिन्हमिदंराजाविदधीतप्रयत्नतः । त
तोबलिपूजाविधानं । कृत्वैतत्सर्वमेवेहरात्रौदैत्यपतेर्बलेः पूजांकृत्वान्नृपःसाक्षाद्भूमौमंडलकेशुभे बलिमालिख्य
दैत्येंद्रंवर्णकैःपंचरंगकैः सर्वाभरणसंपूर्णंविंध्यावल्यासहोपितं कूष्मांडबाणजंभोरुमुरुदानवसंवृतं संपूर्णहृष्टव
दनंकिरीटोत्कटकुंडलं द्विभुजंदैत्यराजानंकारयित्वान्नृपःस्वयंगृहस्यमध्यशालायांविशालायांततोर्चयेत् भ्रातृ

मातृजनैःसार्द्धंसतुष्टोबंधुभिस्ततःकमलैःकुमुदैःपुष्पैःकल्हारैःकुमुदोत्पलैः गंधपुष्पान्ननैवेद्यैरक्षतैर्गुडपूपकैःमद्यमां
ससुरालेह्यदीपवल्युपहारकैःमंत्रेणानेनराजेंद्रसमंत्रीसपुरोहितः बलिपूजामंत्रः । बलिराजनमस्तुभ्यंविरोच
नसुतप्रभो भविष्येंद्रसुराराातेपूजेयंप्रतिगृह्यतां एवंपूजांनृपःकृत्वारात्रौजागरणंततः कारयेत्प्रेक्षणीयादिन
टनर्त्तकनाटकैः लोकश्चापिगृहस्यांतःशय्यायांशुक्लतंडुलैः संस्थाप्यबलिराजानंफलैःपुष्पैश्चपूजयेत् बलिमु
द्दिश्यदीयंतेदानानिकुरुनंदन यानितान्यक्षयाण्याहुर्मयैतत्संप्रदर्शितं अत्रबल्युद्देशेनदीपदानमप्युक्तंवामनपु
राणे वामनकर्त्तृवरदानव्याजेन ॥ वीरप्रतिपदंप्राप्यतवभावीमहोत्सवः तत्रत्वांनरशार्दूलहृष्टास्तुष्टाःस्वलं
कृताः अर्घ्यदीपप्रदानेनअर्चयिष्यंतिमानवाः ॥ इतिब्रह्मपुराणे एवंपूजांनृपःकृत्वारात्रौजागरणंततइति इ
तिकार्त्तिकशुक्लप्रतिपदांतंकौमोदकीमहोत्सवः कार्त्तिकशुक्लद्वितीयायमद्वितीयासाचपराह्णव्यापिनीग्राह्येत्युक्तं नि
र्णयामृतादौ मध्याह्णव्यापिनीपूर्वविद्धाचेतिहेमाद्रिः इयंयाकर्म्मकालव्यापिनीसैवग्राह्या दिनद्वयेकर्म्मका
लव्याप्तावव्याप्तौवाद्वितीयासामान्यानिर्णयेद्रष्टव्येतिमदनः अष्टधाविभक्तदिनपंचमभागव्यापिनीग्राह्येतिस्मा
र्त्ताः अपराह्णशब्देनात्रैधाविभक्तदिनोत्तरविभागोग्राह्य इतितु युक्तमिति कृत्यरत्नावल्यां अत्रकृत्यमुक्तं स्कांदे
ऊर्जशुक्लद्वितीयायामपराह्णेर्चयेद्यमं स्नानंकृत्वाभानुजायांयमलोकंनपश्यति ऊर्ज्जेशुक्लद्वितीयायांपूजितस्त
र्पितोयमःमहिषासनमारूढोदंडमुद्गरधारिभिःवेष्ठितःकिंकरैर्हृष्टैस्तस्मैयच्छतिवांछितं यमुनायांस्नानंकृत्वायमंसं
तर्पयेच्च अस्यांभगिनीभिर्भ्रातृपूजनंकार्य्यं तथाचलिंगपुराणे कार्त्तिकेतुद्वितीयायांशुक्लायांभ्रातृपूजनं या
नकुर्य्याद्विनश्यंतिभ्रातरःसप्तजन्मसु तस्याइतिशेषः भविष्योत्तरेपि कार्त्तिकेशुक्लपक्षेतुद्वितीयायांयुधिष्ठिर
यमोयमुनयापूर्वंभोजितःस्वगृहेस्वयं अतोयमद्वितीयासाप्रोक्तालोकेनराधिप अस्यांनिजगृहेपार्थनभोक्तव्य

मतोवुधैः यत्नेनभगिनीहस्ताद्भोक्तव्यंपुष्टिवर्द्धनं दानानिचप्रदेयानिभगिनीभ्योविशेषतः स्वर्णालंकारवस्त्रादि
पूजासत्कारभोजनैःसर्वाभगिन्यःसंपूज्याअभावेप्रतिपन्नकाः ॥ प्रतिपन्नकाः प्रतिपन्नाभगिनीत्वेनव्यवहृताइत्यर्थः
पितृव्यभगिन्यइतिहेमाद्रिः मित्रभगिन्यइत्यपिहेमाद्रिः ब्रह्मांडेतु ॥ यातुभोजयतेनारीभ्रातरंयुग्मकेतिथौअर्चये
द्वापितांबूलैर्नसावैधव्यमाप्नुयात् भ्रातुरायुःक्षयोराजन्नभवेत्तत्रकर्हिचित् चित्रगुप्तस्यपूजांतुकुर्याद्ज्ञानविवृद्धये म
सीपात्रंलेखनींचसंपूज्यचप्रयत्नतः सर्वान्कामानवाप्नोतियमलोकंनपश्यति गौडग्रंथेतु यमंचचित्रगुप्तंचय
मदूतांश्चपूजयेत् अर्घ्यश्चात्रप्रदातव्योयमायसहजद्वये भ्रातृभगिनीभिरित्यर्थः अत्रार्घ्यदानमंत्रः ॥ एह्ये
हिमार्तंडजपाशहस्तयमांतकालोकधरामरेश भ्रातृद्वितीयाकृतदेवपूजांगृहाणसर्वाभगवन्नमस्ते पूजानंतरं प्र
णाममंत्रः धर्मराजनमस्तेस्तुनमस्तेयमुनाग्रज पाहिमांकिंकरैःसार्द्धंसूर्यपुत्रनमोऽस्तुते यमुनापूजामंत्रः ॥ य
मस्वसर्नमस्तेस्तुयमुनेलोकपूजिते वरदाभवमेनित्यंसूर्य्यपुत्रिनमोस्तुते क्वचिद्भ्रातृभोजनदानेऽपिमंत्रः ॥ भ्रा
तस्तवानुजाताहंभुंक्ष्वभक्तमिमंशुभं प्रीतयेयमराजस्ययमुनायाविशेषतः । ज्येष्ठाभगिनीचेत्सातवाग्रजाताहमि
तिपठेत् इतिहेमाद्र्यादिपुस्तोक्तं यमद्वितीयाकृत्यं अथभविष्योत्तरोक्तं यमद्वितीयाकृत्यं ॥ श्रीकृष्णउवाच सं
त्येतास्तिथयःपार्थद्वितीयाद्याश्चविश्रुताः मासैश्चतुर्भिश्चतस्त्रःप्रावृट्कालेमलापहाः गोपितास्ताःसदापार्थनप्रो
क्ताश्चमयाक्वचित् प्रकाशयामिताःसम्यक्शृणुसर्वाःसमाहितः प्रथमाश्रावणेमासितथाभाद्रपदेपरा तृतीयाः
श्वयुजेमासिचतुर्थीकार्त्तिकेभवेत् श्रावणेकलुपानामतथाभाद्रेतुगीर्मला आश्विनेप्रेतसंचाराकार्तिकेयाम्यकामता
युधिष्ठिरउवाच कस्मात्साकलुपानामकस्मात्सागीर्मलामता कस्मात्साप्रेतसंचाराकस्माद्याम्याप्रकीर्त्तिता श्री
कृष्णउवाच पुरावृत्रवधेवृत्तेप्राप्तराज्येपुरंदरे ब्रह्महत्यापनोदार्थमश्वमेधेप्रकीर्त्तिते क्रोधादिंद्रेणवैब्रह्महत्यासा

विनिर्धूदिता पाड्डुधासाक्षितोक्षितावृक्षेतोयमहीतले नाव्यांवन्हौब्रह्महणिसंविभज्ययथाक्रमं तत्पापंश्रावणेव्यूढाद्वि
तीयायांदिनोदये नारीवृक्षनदीभूमिवान्हब्रह्महणतथा निर्मलीकरणंजातोयतःसाकलुषामता मधुकैटभयोरक्तेपुरा
मन्नातुमेदिनी अष्टांगुलापवित्रास्यान्नारीणांतुरजोमलं नद्यांजलमलाःसर्वाःवन्हेधूमशिखामलं कलुषाविचरंत्यस्यांते
नसाकलुषामता कृतप्रायश्चित्तान्परित्यज्यअकृतप्रायश्चित्तान्गृहीतुंविचरंति अतएवतस्यांप्रतिवर्षंप्रायश्चित्तंक
र्त्तव्यमित्यर्थः ॥ गीर्गिराभारतीवाणीगीतामेधासरस्वती गीर्मलंवहितेयस्माद्द्वितीयागीर्मलामता देवर्षिपितृध
र्म्माणामिदंकानास्तिकाःखलाःतेषांसावाङ्मलंव्यूहाद्वितीयागीर्मलामता अनध्यायेपुशास्त्राणिपाठयंतिपठंतिचशा
व्दिकास्तार्किकाःश्रौतास्तेषांयेशब्दजाःस्मृताः मलाव्यूहाद्वितीयायांततोयंगीर्मलामता अतस्तेषांसरस्वती
पूजाकार्येत्यर्थः ॥ प्रेतास्तुपितरःप्रोक्तास्तेषांतस्यांतुसंचरः द्वितीयायांमतोलोकेतेनसाप्रेतसंचरा अग्निष्वा
त्ताबर्हिषदआज्यपाःसोमपास्तथा पितामहादयःसर्वेयेचान्येप्रेतसंचराः पुत्रैःपौत्रैश्चदौहित्रैःस्वधामंत्रैश्चपूजि
ताः श्राद्धदानमखैस्तृप्तायात्यतःप्रेतसंचरा अतस्तस्यांपार्थश्राद्धकार्यमित्यर्थः ॥ कार्त्तिकेशुक्लपक्षस्यद्विती
यायांयुधिष्ठिर यमोयमुनयापूर्वंभोजितःस्वगृहेतदा द्वितीयायांमहोत्सर्गेनारकीयाश्चतर्पिताःपापेभ्योपिविनिर्मु
क्तास्तेमुक्ताःसर्वबंधनात् आशिताश्चापिसंतुष्टाःस्थिताःसर्वेयदृच्छया तेषांमहोत्सवोवृत्तोयमराष्ट्रसुखावहः अ
तोयमाद्वितीयासाप्रोक्तालोकेयुधिष्ठिर अस्यांनिजगृहेपार्थनभोक्तव्यमतोबुधैः स्नेहेनभगिनीहस्ताद्भोक्तव्यंपुष्टि
वर्द्धनं दानानिचप्रदेयानिभगिनीभ्योविधानतः स्वर्णालंकारवस्त्राणिपूजासत्कारभोजनैः सर्वाभगिन्यःसंपू
ज्याअभावेप्रतिपन्नकाःपितृव्यभगिनीहस्तात्प्रथमायांयुधिष्ठिर पितृव्यभागिनीपितृव्यसुतेत्यर्थः मातुलस्यसु
ताहस्ताद्द्वितीयायांतथानृप पितुर्मातुःस्वसुःकन्येतृतीयायांतयोःकरात् भोक्तव्यंसहजायाश्चभगिन्याहस्ततः

पर: सर्वासुभगिनीहस्ताद्भोक्तव्यंबलवर्द्धनं सर्वासुसर्वाद्वितीयासुस्वस्त्यर्थ: धन्ययशस्यमायुष्यंधर्मकामार्थसा
धकं आख्यातंसकलंपार्थसरहस्यमयातव यस्यांतिथौयमुनयायमराजदेवःसंभोजितःप्रभवतिस्वसृसौहृदेन त
स्यांस्वसुःकरतलादिहयोभुनक्तिप्राप्नोतिवित्तमथभोगचयंतदेव ॥ श्रावणशुक्लद्वितीयायां भाद्रशुक्लद्वितीयायामाश्वि
नशुक्लद्वितीयायांकार्त्तिकशुक्लद्वितीयायांचैदयमद्वितीयाकृत्यंयथासंभवमनुष्ठेयम् इतिभविष्योत्तरोक्तंकार्त्तिकशुक्ल
यमद्वितीयाव्रतंसमाप्तंशुभम् कार्त्तिकशुक्लतृतीयायांविष्णुगौरीव्रतं नारदीये ऊर्ज्जशुक्लतृतीयायांविष्णुगौरीव्रतंचरे
त् पूजयेत्ताजगद्धात्रीमुपचारैःपृथग्विधैः सुवासिनीर्भोजयित्वामंगलद्रव्यपूजिताः विसर्जयेत्प्रणम्यैतांविष्णुगौरीप्र
तुष्टये कार्त्तिकशुक्लचतुर्थ्यां नागव्रतं स्कांदे कार्त्तिकशुक्लपक्षमाधिकृत्य ॥ तिथौयुगाह्वयायांतुसमुपोष्ययथा
विधि शंखपालादिनागानांशेषस्यचमहात्मनः पूजाकार्य्यापुष्पगंधक्षीराप्यायनपूर्विकेतिमदनरत्ने कूर्मपुरा
णे नारदीये ॥ ऊर्जशुक्लचतुर्थ्यांतुनागव्रतमुदाहृतं प्रातःकृत्वातुसंकल्पंधेनुशृंगजलंशुचिः पीत्वास्नात्वाचम
ध्याह्नेशंखपालादिपन्नगान् शेषंचाह्वानपूर्वंस्तुपूजयेदुपचारकैः क्षीरेणाप्यायनंकुर्य्यादेतन्नागव्रतंस्मृतं एवंकृ
तेतुविप्रेंद्रऋद्धिनागव्रतेशुभा विषाणिनश्यंत्यचिरान्नचदंशंतिपन्नगाः इति॰
एतच्चमध्याह्नव्यापिन्याकर्त्तव्यं तथाचस्कंदपुराणे ॥ युगेमध्यंदिनेयत्रतत्रोपोष्यफणीश्वरान् विषाणितस्य
नश्यंतिनहिंहिंसंतिपन्नगाः इतिनागव्रतं कार्त्तिकशुक्लपंचम्यां जयापंचमीव्रतं नारदीये ॥ कार्त्तिकेशुक्ल
पंचम्यांजयाव्रतमनुत्तमं कर्त्तव्यंपापनाशायश्रद्धयाद्विजसत्तम पूजयित्वाजयांविप्रयथाविधिसमाहितः उपचा
रैःषोडशभिस्ततःशुचिरलंकृतः विप्रमेकंभोजयित्वाप्यतस्मैदद्याच्चदक्षिणां विसर्जयेत्ततःपश्चात्स्वयंभुंजीतवाग्यतः
यस्तुवैभक्तिसंयुक्तःस्नानंकुर्याज्जयादिने नश्यंतितस्यपापानिसिंहाक्रांतामृगायथा यदश्वमेधावभृथेफलंस्नानेन

कीर्त्तितं तत्फलंप्राप्यनेविप्रवंध्यागर्भंचविंदति रोगीरोगात्प्रमुच्येतवद्धोमुच्येतवंधनात् इतिनारदीयपुराणे

चतुर्थपादेकार्त्तिके शुक्लाजयापंचमी अथकार्त्तिकशुक्लपंचम्यांजयापंचमीव्रतं भविष्योत्तरे ॥ श्रीकृष्णउवाच मा

...थमांप्रवक्ष्यामिपंचम्यास्तवभारत जयेति...चविख्याताव्रतिनांपापनाशिनी परिपूर्णांकृतयस्यांसाज्ञेयाज

यपंचमी जयाचविजयाचैवजयंतीपापनाशिनी जया कार्त्तिकशुक्लायापंचमी ॥ केशवोभगवान्शंभुर्गंगाद्याःस

रितस्तथा प्रभासाद्यानितीर्थानिजंबूद्वीपसरांसिच प्र...गंपुष्करंचैवकुरुक्षेत्रंगयातथा एतान्यन्यानितीर्थानि

व्रतिनःस्नापयंत्युत तस्मात्सर्वप्रयत्नेनस्नानंकुर्याज्जयादिने स्नेहेनोद्वर्तनेनैवद्विजान्संस्नापयेद्बहून् तीर्थप्रस्र

वणेगत्वास्थापयेत्सजयंहरिं जयासहितंसजयमित्यर्थः। शंखचक्रगदापाणिंवामभागेजयास्थितां वरदाभय

हस्तांचश्वेतांहंसोपरिस्थितां पूजयेद्विविधैः पुष्पैर्धूपनैवेद्य...ातिभिः एभिर्मंत्रैस्तुतंदेवंजयांचप्रतिपूजयेत् पा

दौवैपद्मनाभाय ... मन्मथायच दामोदरायोदरंचवक्षः श्रीवत्सधारि

...धवायच ऊरूवैनारसिंहायमेढ्रंवै...शिरः सर्वात्मनेनमः अनेनविधिनाचैवपूजयेद्रु

सर्वास्त्रधारिणे मुखंपद्ममुखायेति...भागस्थांतांदेवींप्रतिपूजयेत् नमः पुष्टैपादयुग्मेजा

वंशपात्रोपरिस्थितां जातीलताधो... विधिनानेनसं

नंदायैकटिदेशेचविजयायैचवक्षसि शिरःसर्वार्थदायिन्यैसर्वांगेविजयांतथा ... अर्घ्यमंत्रः।

जयरूपायजयगोविंदरूपिणे जयदामोदरायेतिजयसर्वनमोस्तुते

...नोणासंसूत्र्यसफलानिनिवेदयेत् संसूत्र्यसंवेष्ट्य यथावेणुदलंदद्यातु

वेणुपात्रदानमंत्रः। अनेनविधिनाचैवदद्यात्पात्राणिगोसुरे

: अक्षताःसर्षपादूर्वारक्षामध्येचरोचनाः येनबद्धोवलीराजा

रक्षावंधनरोयस्तुकुर्याद्भक्तिसमान्वितः

...ः तेनत्वामनुवध्नामिरक्षेमाचलमाचल इतिरक्षामंत्रः । रक्षावंधनरोयस्तुकुर्याद्भक्तिसमान्वितः

...स्यान्नचमृत्युभयंतथा भूतवेतालयक्षाद्यैःपिशाचैर्नाभिभूयते रक्षायावंधनंकृत्वासंग्राममप्रविशेन्नरः

सर्वान् जीयतेनचकेनचित् तस्मात्सर्वप्रयत्नेनरक्षावंधंतुकारयेत् यस्तुवैभक्तिभावेनस्नानंकुर्या

...दन कुतस्तस्यैवपापानिमाघमासप्लवेयथा यथाश्वमेधावभृथंतादृशंकारयेद्बुधः जलांजलिस्तुविधिना

क्षिप्यतेयत्रमूर्द्धनि ब्रह्महत्यादिपापेभ्योमुच्यतेनात्रसंशयः अपुत्रोलभतेपुत्रान्वंध्यागर्भंचाविंदति रोगीरोगैर्वि

मुच्येतप्रयातिहरिमंदिरं ॥ इतिभविष्योत्तरोक्तकार्तिकशुक्लपंचम्यांजयापंचमीव्रतम कार्तिकशुक्लषष्ठ्यांभौमवार

युतायांवह्निंसंपूज्यमहोत्सवंकुर्यात् तदुक्तंनारदीये ॥ कार्तिकेशुक्लषष्ठ्यांतुषण्मुखेनमहात्मनादेवसेनामहाभाग

लब्धासर्वसुरार्चितः अतस्तस्यांसुरश्रेष्ठान्देवसेनांचषण्मुखं संपूज्यनिखिलैरेवउपचारैर्मनोहरैः प्राप्नुयादतुलां

सिद्धिंमनोभीष्टांद्विजोत्तम अत्रैववह्निपूजोक्तातांचसम्यक्समाचरेत् विविधैर्द्रव्यहोमैश्चवन्हिपूजापुरस्सरं म

...पुराणे । वृश्चिकार्केशुक्लषष्ठीभौमवारउपस्थिता महाषष्ठीतुसाप्रोक्तासर्वपापहरातिथिः तस्यांस्वपितिवैव

...न्हिःपूर्वत्रोपोष्यवैदिने षष्ठ्यांवान्हिंसमभ्यर्च्यकृत्वावन्हिमहोत्सवं ०। वृश्चिकार्ककार्त्तिकेमासितिकालादर्शे सर्वासु

षष्ठीषुविशेषात्कार्त्तिकेकृत्यविशेषोभविष्योत्तरेपि ॥ षष्ठ्यांफलाशनोराजन्विशेषात्कार्त्तिकेनृप राज्यच्युतोविशेषेण

स्वराज्यंलभतेचिरात् दत्त्वार्घ्यंकार्त्तिकेमासिस्थित्वावैदक्षिणामुखः दध्नाघृतोदकैःपुष्पैर्मंत्रेणानेनसुव्रत सप्तार्चि

दारजस्कंदसेनाधिपमहाबल रुद्रोमाग्निजषड्वक्त्रगंगागर्भनमोस्तुते प्रीयतांदेवसेनानीःसंपादयतुहृद्गतं दत्त्वा

निप्रायचामान्नंयच्चान्यदपिवर्त्तते पश्चाद्भुक्तेत्वसौरात्रौभूमिंकृत्वातुभाजनमिति ॥ एवमब्दपर्यंतषष्ठीपुराजंतस्कं

दंसंपूज्यविप्रायदद्यादितिदिवोदासः ॥ इतिकार्त्तिकशुक्लषष्ठीकृत्यं कार्त्तिकशुक्लसप्तम्यांशाकसप्तमीव्रतं ॥

कीर्त्तितं तत्फलंप्राप्यतेविप्रवंध्यागर्भंचविंदति रोगीरोगात्प्रमुच्येतबद्धोमुच्येतबंधनात् इतिनारदीयपुराणे
चतुर्थपादेकार्त्तिकशुक्लाजयापंचमी अथकार्त्तिकशुक्लपंचम्यांजयापंचमीव्रतं भाविष्योत्तरे ॥ श्रीकृष्णउवाच मा
हात्म्यमपिवक्ष्यामिपंचम्यास्तवभारत जयेतिप्रथमविख्याताव्रतिनांपापनाशिनी परिपूर्णीकृतंयस्यांसाज्ञेयाज
यपंचमी जयाचविजयाचैवजयंतीपापनाशिनी जयाकार्त्तिकशुक्लायापंचमी ॥ केशवोभगवान्शंभुर्गंगाद्याःस
रितस्तथा प्रभासाद्यानितीर्थानिजंबूद्वीपसरांसिच प्रयागंपुष्करंचैवकुरुक्षेत्रंगयातथा एतान्यन्यानितीर्थानि
व्रतिनःस्नापयंत्पुत तस्मात्सर्वप्रयत्नेनस्नानंकुर्याज्जयादिने स्नेहेनोद्वर्त्तनेनैवद्विजान्संस्नापयेद्बहून् तीर्थंप्रस्त्र
वणेगत्वास्थापयेत्सजयंहरिं जयासहितंसजयमित्यर्थः । शंखचक्रगदापाणिंवामभागेजयास्थितां वरदाभय
हस्तांचश्वेतांहंसोपरिस्थितां पूजयेद्विविधैः पुष्पैर्धूपनैवेद्यजातिभिः एभिर्मंत्रैस्तुतंदेवंजयांचप्रतिपूजयेत् पा
दौवैपद्मनाभायजानुभ्यामाधवायच ऊरूवैनारसिंहायमेढ्रंवैमन्मथायच दामोदरायोदरंचवक्षः श्रीवत्सधारि
णे श्रीवत्सायेतिकंठंचबाहूसर्वास्त्रधारिणे मुखंपद्ममुखायेतिशिरः सर्वात्मनेनमः अनेनविधिनाचैवपूजयेद्गरु
डध्वजं अनंतरंतुतांदेवींवंशपात्रोपरिस्थितां जातीलताधोभागस्थांतांदेवीप्रतिपूजयेत् नमः पुष्टैपादयुग्मेजा
नुभ्यांतुश्रियेनमः नंदायैकटिदेशेचविजयायैचवक्षसि शिरःसर्वार्थदायिन्यैसर्वांगेविजयांतथा विधिनानेनसं
पूज्यपूजयेद्द्विजयाहरी जयायजयरूपायजयगोविंदरूपिणे जयदामोदरायेतिजयसर्वनमोस्तुते अर्घ्यमंत्रः ।
वेणुपात्राणिसर्वाणिसप्तधान्ययुतानिच रक्तसूत्रेणसंसूत्र्यसफलानिनिवेदयेत् संसूत्र्यसंवेष्ट्य यथावेणुदलंदक्षात्तु
ष्यतेमधुसूदनः तथामेऽस्तुशुभंसर्वंवेणुपात्रप्रदानतः वेणुपात्रदानमंत्रः । अनेनविधिनाचैवदद्यात्पात्राणिगोसुरे
ब्रह्मांडपुराणे । रक्षाबंधंततःकुर्यात्सुहृत्स्वजनबांधवैः अक्षताःसर्षपादूर्वारक्षामध्येचरोचनाः येनबद्धोबलीराजा

दानवेंद्रोमहाबलः तेनत्वामनुबध्नामिरक्षेमाचलमाचल इतिरक्षामंत्रः । रक्षाबंधनरोयस्तुकुर्याद्भक्तिसमान्वितः
नतस्यग्रहपीडास्यान्नचमृत्युभयंतथा भूतवेतालयक्षाद्यैःपिशाचैर्नाभिभूयते रक्षायाबंधनंकृत्वासंग्रामंप्रविशेन्नरः
जयेतसरिपून्सर्वान् जीयतेनचकेनचित् तस्मात्सर्वप्रयत्नेनरक्षाबंधंतुकारयेत् यस्तुवैभक्तिभावेनस्नानंकुर्या
ज्जयादिने कुतस्तस्यैवपापानिमाघमासप्लवेयथा यथाश्वमेधावभृथंतादृशंकारयेद्बुधः जलांजलिस्तुविधिना
क्षिप्यतेयत्रमूर्द्धनि ब्रह्महत्यादिपापेभ्योमुच्यतेनात्रसंशयः अपुत्रोलभतेपुत्रान्वंध्यागर्भंचाविंदति रोगीरोगैर्वि
मुच्येतप्रयातिहरिमंदिरं ॥ इतिभविष्योत्तरोक्तकार्तिकशुक्लपंचम्यांजयापंचमीव्रतम् कार्तिकशुक्लषष्ठ्यांभौमवार
युतायांवह्निंसंपूज्यमहोत्सवंकुर्यात् तदुक्तंनारदीये ॥ कार्तिकेशुक्लषष्ठ्यांतुषण्मुखेनमहात्मनादेवसेनामहाभाग
लब्धासर्वसुरार्चितः अतस्तस्यांसुरश्रेष्ठान्देवसेनांचषण्मुखं संपूज्यनिखिलैरेवउपचारैर्मनोहरैः प्राप्नुयादतुलां
सिद्धिंमनोभीष्टांद्विजोत्तम अत्रैववह्निपूजोक्तातांचसम्यक्समाचरेत् विविधैर्द्रव्यहोमैश्चवन्हिपूजापुरस्सरं म
त्स्यपुराणे । वृश्चिकार्केशुक्लषष्ठीभौमवारउपास्थिता महाषष्ठीतुसाप्रोक्तासर्वपापहरातिथिः तस्यांस्वपितिवैव
न्हिःपूर्वत्रोपोष्यवैदिने षष्ठ्यांवान्हिंसमभ्यर्च्यकृत्वावन्हिमहोत्सवं ०। वृश्चिकार्ककार्त्तिकेमासीतिकालादर्शे सर्वासु
षष्ठीषुविशेषात्कार्त्तिकेकृत्यविशेषोभविष्योत्तरेपि ॥ षष्ठ्यांफलाशनोराजन्विशेषात्कार्त्तिकेन्नृप राज्यच्युतोविशेषेण
स्वंराज्यंलभतेचिरात् दत्त्वार्घ्यंकार्त्तिकेमासिस्थित्वावैदक्षिणामुखः दध्नाघृतोदकैःपुष्पैर्मंत्रेणानेनसुव्रत सप्तर्षि
दारजस्कंदसेनाधिपमहाबल रुद्रोमाग्निजषड्वक्त्रगंगागर्भनमोस्तुते प्रीयतांदेवसेनानीःसंपादयतुहृद्गतं दत्त्वा
विप्रायचामान्नंयच्चान्यदपिवर्त्तते पश्चाद्भुक्त्वसौरात्रौभूमिंकृत्वातुभाजनमिति ॥ एवमब्दपर्यंतंषष्ठीषुराजंतस्कं
दंसंपूज्यविप्रायदद्यादितिदिवोदासः ॥ इतिकार्त्तिकशुक्लषष्ठीकृत्यं कार्त्तिकशुक्लसप्तम्यांशाकसप्तमीव्रतं ॥

नारदीये अथकार्त्तिकशुक्लायांशाकाख्यासप्तमीव्रतं तस्यांतुसप्तशाकानिसुवर्णकमलानिच प्रदद्यात्सप्तवि
प्रेभ्यःशाकाहारस्ततःपरं द्वितीयेह्निद्विजान्भोज्यदद्यात्तेभ्योथदक्षिणां विसृज्यबंधुभिः सार्द्धंस्वयंभुंजीतवाग्य
तइति कार्त्तिकशुक्लाष्टमीगोपाष्टमी तत्रगोपूजाकार्य्या तदुक्तंनिर्णयामृते कूर्मपुराणे ॥ शुक्लाष्टमीकार्त्तिकेतु
स्मृतागोपाष्टमीबुधैः तत्रकुर्य्याद्गवांपूजांगोग्रासंगोप्रदक्षिणां गवानुगमनंकार्य्यंसर्वान्कामानवाप्नुयात् नार
दीयेपि । गोपाष्टमीतुसाप्रोक्ताकार्त्तिकेधवलेदले तत्रकुर्य्याद्गवांपूजांगोग्रासंगोप्रदक्षिणां गवानुगमनंदानंवा
ञ्छन्सर्वाश्चसंपदः भविष्योत्तरेपि । गोपाष्टम्यांगवांपूजागोग्रासंगोप्रदक्षिणं गवानुगमनंदानंसर्वपापप्रणा
शनमिति । अत्रगोपूजादिकं गोदानविधिना कार्य्यम् इयंचकंदर्पकल्पादिः कल्पादिप्रकरणोक्तंश्राद्धादिकम
पिकार्य्यम् कार्त्तिकशुक्लनवमी कृतयुगादिः तदुक्तं वैशाखमासस्यतुयातृतीयानवम्यसौकार्त्तिकशुक्लपक्षइत्या
दियुगादिनिर्णये ॥ इयंच पूर्वाह्णव्यापिनीग्राह्याशुक्लपक्षस्थत्वात् निर्णयस्तुपूर्वमेवोक्तः तदुक्तंहेमाद्रौ दे
वीपुराणे । शुक्लपक्षेनवम्यांयःकार्त्तिकस्यसमाहितः स्नायान्नद्यांनमस्कुर्य्यादक्षयंलभतेफलमिति अत्रश्राद्धंक
र्त्तव्यं तथाचकृत्यतत्त्वार्णवे ॥ कार्त्तिकेनवमीशुक्लापितॄणांतृप्तिदासदा तस्यांस्नानंतथादानमनंतफलसाधकमिति
ब्रह्मांडपुराणे । आषाढ्यामथकार्त्तिक्यांमाघ्यांमन्वंतरादिषु युगादिषुचदुःस्वप्नेजन्मर्क्षेग्रहपीडिते प्रौष्ठपद्य
सितेपक्षेश्राद्धंकुर्वीतयत्नतः । अस्यांगोदानादिकमुक्तं विष्णुपुराणे । अस्मिंश्चगोभूमिहिरण्यवस्त्रदानेनसर्वत्र
विहायपापं शूरत्वमिंद्रस्यसुहृत्त्वमेतिमर्त्याधिपत्यंलभतेमनुष्यइति अस्यामेवकूष्मांडदानाचारः तथाच स
नत्कुमारसंहितायांकार्त्तिकमाहात्म्ये ॥ वालखिल्याऊचुः कार्त्तिकेशुक्लनवमीतत्राभूद्द्वापरंयुगं पूर्वापराह्णगाग्रा
ह्याक्रमाद्दानोपवासयोः अत्रकूष्मांडकोनामहतोदैत्यस्तुविष्णुना तद्रोमभिःसमुद्भूतावल्ल्यः कूष्मांडसंभवाः

नस्मात्कूष्मांडदानेनफलमाप्नोतिनिश्चितं अत्रकूष्मांडदानविधिःतत्रकर्ताशुचिर्भूत्वाप्राङ्मुखउपविश्याचम्यकू-
ष्मांडंसुवर्णगर्भितं वस्त्रेणावेष्ट्य देयंब्राह्मणंसंपूज्य ॐमद्यकार्त्तिकशुक्लनवम्यांयुगादितिथौब्रह्महत्यादिसकलपा
पक्षयपूर्वकसर्वारिष्टशांतिकामइदंकूष्मांडफलंससुवर्णवस्त्रसंवेष्टितं विष्णुदैवतं यथानामगोत्रायब्राह्मणायदातुम
हमुत्सृजे सुवर्णदानदक्षिणांदत्वा मंत्रंपठेत् ॥ ब्रह्महत्यादिपापानांब्रह्मणानिर्मितंपुरा कूष्मांडंबहुबीजाढ्यमतः
शांतिंप्रयच्छमे पापानामित्यनंतरंक्षयार्थमितिशेषः अत्रैवमथुरासेतुप्रोक्ता मथुरादिनगरप्रदक्षिणा तथाचोक्तं
पाद्मे ॥ नारदउवाच प्रदक्षिणोद्भवंपुण्यंनभूतंनभविष्यति कार्त्तिकेशुक्लपक्षेतुनवमीयामहेश्वर तस्यांप्रदक्षि
णीकृत्यसर्वपापात्प्रमुच्यते तथासत्ययुगादिश्चनवमीकार्त्तिकेसिता अत्रद्वापरकृतयुगयोर्युगादिदिनत्वंकल्पभेदेन
ज्ञेयं । तस्यांस्नानंहुतंदत्तमनंतफलदंभवेत् कुमुदस्यतुमासस्यमथुरायांनृपोत्तम प्रदक्षिणैर्नवम्यांतु पूतोभव
तिपातकात् । क्रमतःपादविन्यासायावंतःसर्वतोदिशं तावंतःकुलसंभूतालोकेतिष्ठंतिशाश्वते मथुरादूरसंस्थाचे
त्तदन्यांतुमहापुरीं अभावेयत्रसंस्थश्चकुर्यात्तस्याःप्रदक्षिणाः तदशक्तौविप्रहरिगोगृहाणांप्रदक्षिणा गुह्याद्गु
ह्यतरंचान्यद्वक्ष्यामितवप्रीतितः सालिग्रामस्यदेवस्यतुलस्याश्चप्रदक्षिणा तत्समाभूपतिश्रेष्ठनभूतानभवि
ष्यति सप्तद्वीपवतीभूमिःसवनोपधिसागरा तस्याःप्रदक्षिणापुण्यंसालिग्रामप्रदक्षिणात् कृताप्रदक्षिणायेनसालि
ग्रामस्यशार्ङ्गिणः तेनकृताःपंचक्रोश्याःशतशश्चप्रदक्षिणाः गोकोटिदानेग्रहणेप्रयागेवासउत्तम.अश्वमेधायुतंपुण्यं
सालिग्रामप्रदक्षिणात् गवांचब्राह्मणानांचतथासंन्यासिनामपि देवालयानांसर्वेषांसालिग्रामसमामता सालिग्रामा
धिकानैवकस्यापिचप्रदक्षिणा तस्मान्नवम्यामूर्जेतुकर्त्तव्यातत्प्रदक्षिणा यतोनेकाद्विजागावोदेवालयमठादयः
तुलसीवनान्यनेकानिसालिग्रामास्त्वनेकशः देशांतरागताःपुण्यायोगिनःसाधवस्तथा वैरागिणश्चमुक्ताश्चगृह

स्थाः पुण्यशालिनः पुराणानिचवेदाश्चउपवेदागृहेषुच देवतानांचप्रतिमाः संतिग्रामपुरादिषु अतःप्रदक्षिणा
कार्यातेषांसर्वोत्तमोत्तमा तत्रकल्यंसमुत्थायशुचिस्तद्गतमानसःस्नानंकृत्वानोपानत्कः कमंडलुधरःपुरा वहिर्गत्वा
जपन्स्तोत्रंमंत्रंनामानिवाहरेः प्रदक्षिणंचरेद्विद्वान्सर्वपापापनुत्तये अष्टाक्षरंजपन्मंत्रमथवाद्वादशाक्षरं षडक्षरंजप
न्मंत्रंकुर्याद्विद्वान्प्रदक्षिणं यावल्लोकाःस्थिताश्चांतर्गावोवैमंदिरेषुच . तावत्पुरस्यग्रामस्यपुण्याःप्रोक्ताःप्रदक्षिणाः
एकातिस्रश्चतस्रोवापुरग्रामप्रदक्षिणाः यावत्सूर्योदयोनैवयावन्नास्तंगतः पुनः तावत्प्रदक्षिणाकार्यापुरग्रामाद्व
हिर्नरैः एकातिस्रश्चतस्रोवाअतःशीघ्रंहिजागृयात् सूर्योदयानंतरतःपुरग्रामप्रदक्षिणा तत्रदेवालयेवाथस्वगृहे
तुलसीवनं सालिग्रामंमहापुण्यंकुर्याद्विद्वान्प्रदक्षिणां अथाद्विजांस्तुसंपूज्यभोजयित्वाचपायसैः प्रदक्षिणंप्रकु
र्वीतदत्वातेभ्यश्चदक्षिणां इतिप्रदक्षिणाध्यायंयेपठंतिद्विजोत्तमाः शृण्वंतिचैवयेभक्त्यातेपियांतिपरांगतिम् सुध
न्वोवाच अहमासंपुराशक्रगृध्रःपापविशेषतः व्याधेनघातितोवाणैः प्रातर्विष्णुगृहांगणे मयिकंठगतप्राणेभष
कोमांसलेलुपः जग्राहमांसवक्रेणश्वाभिरन्यैरनुद्रुतः वहन्मांस्वमुखेनैवभीतोन्यैर्भषकैस्तथा गतःप्रदक्षिणाकारं
विष्णोस्तन्मंदिरंप्रभोः तेनैवतुष्टिमापन्नश्चतरात्माजगन्मयः ममचापिशुनांचैवदत्तवान्परमंपदं प्रदक्षिणाकार
तयागतस्यापीदृशंफलं ममायंविवुधश्रेष्ठकिंपुनःसम्यगर्चनादितिकार्तिकशुक्लनवम्यां प्रदक्षिणामाहात्म्यं अ
स्यामेवाश्वत्थतर्पणादिकमुक्तं नारदीये कार्तिकशुक्लनवमीयाक्षयासाप्रकीर्तिता तस्यामश्वत्थमूलेतुतर्पणंसम्यगा
चरेत् देवानांचऋषीणांचपितॄणामपिनारद स्वशाखोक्तैस्तथामंत्रैःसूर्य्यायार्घ्यंततोर्पयेत् ततोद्विजान्भोजयि
त्वामिष्टान्नेनमुनीश्वर स्वयंभुक्त्वाचविहरेद्द्विजेभ्योदत्तदक्षिणः एवंयःकुरुतेभक्त्याजपंदानंद्विजार्चनं होमंचस
र्वमक्षय्यंभवेदितिविधिर्वचः भविष्योत्तरेतु कार्त्तिकामलपक्षस्यनवमीभूतिवृद्धये प्रवुद्धांतुजगद्धात्रींपूजयेद्दीपमाल

मासैश्चतुर्भिर्यत्पुण्यंविधिनापूज्यचंडिकां तत्फलंप्राप्यतेवीरनवम्यांकार्त्तिकस्यच ॥ अत्रैवतु
लसीविवाहउक्तः पद्मपुराणे कार्त्तिकेशुक्लनवमीमवाप्यविजितेंद्रियः हरिंविधायसौवर्णंतुलस्यासहि
तंविभुं पूजयेद्दीधवत्तत्रव्रतीभक्त्यादिनत्रयं एवंयथोक्तविधिनाकुर्य्याद्वैवाहिकंविधिमिति अथतुलसी
विवाहविधिः विष्णुयामले आदावारोप्यतुलसींवनेवास्वगृहेपिवा मासत्रयेणसंवर्ध्यततःपूजांस
मारभेत् सौम्यायनेप्रकर्तव्यंगुरुशुक्रोदयेतथा अथवाकार्तिकेमासिभीष्मपंचादिनेपिवा वैवाहिकेपुऋक्षेपु
पूर्णिमायांविशेषतः मंडपंकारयेत्तत्रकुंडंवेदींविवाहवत् ब्राह्मणांश्चशुचीन्दांतान्वेदवेदांगपारगात् ब्राह्मणं
देशिकंचैवचत्वारश्चतथर्त्विजः ग्रहयज्ञंपुरस्कृत्यमातृणांपूजनंतथा कृत्वानांदीमुखंश्राद्धंसौवर्णंस्थापयेद्धरिं कृत्वा
चरोप्यतुलसींलग्नेत्वस्तामितेरवौ ज्योतिःशास्त्रप्रसिद्धे गोधूलिकलग्नइत्यर्थः । संपूज्यालंकृतांतांचप्रदद्याद्विधि
नाहरेः अत्रषष्ठीचतुर्थ्यर्थे वासःश्रुतेनमंत्रेणवस्त्रयुग्मेनवेष्टयेत् यथावध्नंतिमंत्रेणकंकणंपाणिपल्लवे कोदादित्या-
दिमंत्रेणकरग्राहोविधीयते आचार्यवेदिकाकुंडेजुहुयाच्चनवाहुतीः । चतस्त्रोव्याहृतयः ओंभूःस्वाहा ओंभुवः
स्वाहा ओंस्वःस्वाहा ओंभूर्भुवःस्वःस्वाहा पंचाहुतयः त्वन्नोअग्नइत्यादिकाःपंच कर्तव्यश्चततोहोमोविशेषाद्विधिपूर्वकं
ओंनमोभगवतेवासुदेवायनमःस्वाहा ओंनारायणायस्वाहा माधवायस्वाहा गोविंदायस्वाहा ओंविष्णवेस्वाहा
ओंमधुसूदनायस्वाहा ओंत्रिविक्रमायस्वाहा ओंवामनायस्वाहा ओंश्रीधरायस्वाहा ओंहृषीकेशायस्वाहा ओंप-
द्मनाभायस्वाहा ओंदामोदरायस्वाहा ओंवासुदेवायस्वाहा ओंअनिरुद्धायस्वाहा ओंअच्युतायस्वाहा ओंअ-
नंतायस्वाहा ओंगदिनेस्वाहा ओंचक्रिणेस्वाहा ओंविष्वक्सेनायस्वाहा ओंवैकुंठायस्वाहा ओंजनार्दनाय-
स्वाहा ओंमुकुंदायस्वाहा ओंअधोक्षजायस्वाहा ॥ यजमानःसपत्नीकः सहामात्यैश्चगोत्रजैः प्रद-

स्थाः पुण्यशालिनः पुराणानिचवेदाश्चउपवेदागृहेषुच देवतानांचप्रतिमाः संतिग्रामपुरादिषु अतःप्रदक्षिणा
कार्यातेषांसर्वोत्तमोत्तमा तत्रकल्यंसमुत्थायशुचिस्तद्गतमानसःस्नानंकृत्वानोपानत्कः कमंडलुधरःपुरा वहिर्गत्वा
जपन्स्तोत्रंमंत्रंनामानिवाहरेः प्रदक्षिणंचरेद्विद्वान्सर्वपापापनुत्तये अष्टाक्षरंजपन्मंत्रमथवाद्वादशाक्षरं षडक्षरंजप
न्मंत्रंकुर्याद्विद्वान्प्रदक्षिणं यावल्लोकाःस्थिताश्चांतर्गावोवैमंदिरेषुच । तावत्पुरस्यग्रामस्यपुण्याःप्रोक्ताःप्रदक्षिणाः
एकातिस्रश्चतस्रोवापुरग्रामप्रदक्षिणाः यावत्सूर्योदयोनैवयावन्नास्तंगतः पुनः तावत्प्रदक्षिणाकार्यापुरग्रामाद्व
हिर्नरैः एकातिस्रश्चतस्रोवाअतःशीघ्रंहिजागृयात् सूर्योदयानंतरतःपुरग्रामप्रदक्षिणा तत्रदेवालयेवाथस्वगृहे
तुलसीवनं सालिग्रामंमहापुण्यंकुर्याद्विद्वान्प्रदक्षिणां अथाद्विजांस्तुसंपूज्यभोजयित्वाचपायसैः प्रदक्षिणंप्रकु
र्वीतदत्वातेभ्यश्चदक्षिणां इतिप्रदक्षिणाध्यायंयेपठंतिद्विजोत्तमाः शृण्वंतिचैवयेभक्त्यातेपियांतिपरांगतिम् सुध
न्वोवाच अहमासंपुराशक्रगृध्रःपापविशेषतः व्याधेनघातितोवाणैः प्रातोविष्णुगृहांगणे मयिकंठगतप्राणेभप
कोमांसलोलुपः जग्राहमांसवक्त्रेणश्वभिरन्यैरनुद्रुतः वहन्मांस्वमुखेनैवभीतोन्यैर्भपकैस्तथा गतःप्रदक्षिणाकारं
विष्णोस्तन्मंदिरंप्रभोः तेनैवतुष्टिमापन्नश्रंतरात्माजगन्मयः ममचापिशुनोचैवदत्तवान्परमंपदं प्रदक्षिणाकार
तयागतस्यापीदृशंफलं ममायंविबुधश्रेष्ठाकिंपुनःसम्यगर्चनादितिकार्तिकशुक्लनवम्यां प्रदक्षिणामाहात्म्यं अ
स्यामेवाश्वत्थतर्पणादिकमुक्तं नारदीये कार्तिकेशुक्लनवमीयाक्षयासाप्रकीर्त्तिता तस्यामश्वत्थमूलेतुतर्पणंसम्यगा
चरेत् देवानांचऋषीणांचापितॄणामपिनारद स्वशाखोक्तैस्तथामंत्रैःसूर्य्यायार्घ्यंततोर्पयेत् ततोद्विजान्भोजयि
त्वामिष्टान्नेनमुनीश्वर स्वयंभुक्त्वाचविहरेद्द्विजेभ्योदत्तदक्षिणः एवंयःकुरुतेभक्त्याजपंदानंद्विजार्चनं होमंचस
र्वमक्षय्यंभवेदितिविधेर्वचः भविष्योत्तरेतु कार्त्तिकामलपक्षस्यनवमीभूतिवृद्धये प्रवुद्धांतुजगद्धात्रींपूजयेद्दीपमालय

मासैश्चतुर्भिर्यत्पुण्यंविधिनापूज्यचंडिकां तत्फलंप्राप्यतेवीरनवम्यांकार्त्तिकस्यच ॥ अत्रैवतु
लसीविवाहउक्तः पद्मपुराणे कार्त्तिकेशुक्लनवमीमवाप्यविजितेंद्रियः हरिंविधायसौवर्णंतुलस्यासहि
तंविभुं पूजयेद्विधिवत्तत्रव्रतीभक्त्यादिनत्रयं एवंयथोक्तविधिनाकुर्य्याद्वैवाहिकंविधिमिति अथतुलसी
विवाहविधिः विष्णुयामले आदावारोप्यतुलसींवनेवास्वगृहेपिवा मासत्रयेणसंवर्ध्यततःपूजांस
मारभेत् सौम्यायनेप्रकर्तव्यंगुरुशुक्रोदयेतथा अथवाकार्तिकेमासिभीष्मपंचादिनेपिवा वैवाहिकेषुऋक्षेषु
पूर्णिमायांविशेषतः मंडपंकारयेत्तत्रकुंडंवेदींविवाहवत् ब्राह्मणांश्चशुचीन्दांतान्वेदवेदांगपारगात् ब्राह्मणं
दैशिकंचैवचत्वारश्चतथर्त्विजः ग्रहयज्ञंपुरस्कृत्यमातृणांपूजनंतथा कृत्वानांदीमुखंश्राद्धंसौवर्णंस्थापयेद्धरिं कृत्वा
चरोप्यतुलसींलग्नेत्वस्तमितेरवौ ज्योतिःशास्त्रप्रसिद्धे गोधूलिकलग्नइत्यर्थः । संपूज्यालंकृतांतांचप्रदद्याद्विधि
नाहरेः अत्रषष्ठीचतुर्थ्यर्थे वासःश्रुतेनमंत्रेणवस्त्रयुग्मेनवेष्टयेत् यथावध्नंतिमंत्रेणकंकणंपाणिपल्लवे कोदादित्या-
दिमंत्रेणकरग्राहोविधीयते आचार्योवेदिकाकुंडेजुहुयाच्चनवाहुतीः । चतस्रोव्याहृतयः ऊंभूःस्वाहा ऊंभुवः
स्वाहा ऊंस्वःस्वाहा ऊंभूर्भुवःस्वःस्वाहा पंचाहुतयः त्वन्नोअग्नेइत्यादिकाःपंच कर्तव्यश्चततोहोमोविशेषाद्विधिपूर्वकं
ऊंनमोभगवतेवासुदेवायनमःस्वाहा ऊंनारायणायस्वाहा माधवायस्वाहा गोविंदायस्वाहा ऊंविष्णवेस्वाहा
ऊंमधुसूदनायस्वाहा ऊंत्रिविक्रमायस्वाहा ऊंवामनायस्वाहा ऊंश्रीधरायस्वाहा ऊंहृषीकेशायस्वाहा ऊंप-
द्मनाभायस्वाहा ऊंदामोदरायस्वाहा ऊंवासुदेवायस्वाहा ऊंअनिरुद्धायस्वाहा ऊंअच्युतायस्वाहा ऊंअ-
नंतायस्वाहा ऊंगदिनेस्वाहा ऊंचक्रिणेस्वाहा ऊंविष्वक्सेनायस्वाहा ऊंवैकुंठायस्वाहा ऊंजनार्दनाय-
स्वाहा ऊंमुकुंदायस्वाहा ऊंअधोक्षजायस्वाहा ॥ यजमानःसपत्नीकः सहामात्यैश्चगोत्रजैः प्रद-

क्षिणाः प्रकुर्वीतचतस्रोविष्णुनासह तुलस्याइत्यर्थः । पठेयुःशांतिकाध्यायंतथावैमित्रसंहितां गायंतिमंगलंना
द्यैर्भेरीतूर्य्यादिनिस्वनैः गांपदंचतथाशय्यामाचार्य्यायप्रदापयेत् ऋत्विग्भ्योदापयेद्वस्त्राण्यन्येषांचैवदक्षिणाः
ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चात्सापैःक्षीरैःसशर्करैः एवंप्रतिष्ठितांदेवींविष्णवेचसमर्पयेत् आजन्मोपार्जितंपापंदर्शना
द्देवनश्यति ॥ इतिविष्णुयामलोक्तस्तुलसीविवाहः अथतुलसीविवाहकथा सनत्कुमारसंहितायां कार्तिकेशु-
क्लनवमीतत्राभूद्द्वापरंयुगम् पूर्वापराह्णगाग्राह्याक्रमाद्दानोपवासयोः अत्रकूष्मांडकोनामहतोदैत्यस्तुविष्णुना
तद्रोमभिःसमुद्भूतावल्ल्यःकूष्मांडसंभवाः तस्मात्कूष्मांडदानेनफलमाप्नोतिनिश्चितम् अस्यामेवनवम्यांतुकुर्या-
त्कृष्णेनयोनरःस्वशाखोक्तेनविधिनातुलस्याःकरपीडनं कन्यादानफलंतस्यजायतेनात्रसंशयः कार्तिकेशुक्लनव
मीमवाप्यविजितेंद्रियः हरिंविधायसौवर्णंतुलस्यासहितंशुभं पूजयेद्विधिवद्भक्त्याव्रतीतत्रादिनत्रयम् एवंयथो
क्तविधिनाकुर्य्याद्वैवाहिकंविधिम् ग्राह्यंत्रिरात्रमत्रैवनवम्याअनुरोधतः मध्याह्नव्यापिनीग्राह्यानवमीपूर्ववेदिता
धात्र्यश्वत्थौचएकत्रलापयित्वासमुद्वहेत् ननश्यतेतस्यपुण्यंकल्पकोटिशतैरपि अत्रैवोदाहरंतीममितिहासंपु-
रातनम् वभूवविष्णुकांच्यांतुक्षात्रियःकनकाभिधः धनाढ्योवैश्यवृत्तिश्चवैष्णवोराजपूजितः वहुकालोगतस्त
स्यविनापत्यंमुनीश्वराः ततोनानाव्रतैर्जाताकन्याकमललोचना सुरूपालक्षणोपेतानानागुणसमन्विता पिता
तस्यानामचक्रेकिशोरीतिचाविश्रुतम् एकदातद्गृहेयातोजन्मपत्रीनिरीक्षकः दर्शयित्वाजन्मपत्रींकथंकन्याभवे
दियं ततस्तेनक्षणंध्यात्वाकनकशृणुमेवचः यदिब्रवीमिसत्यंचेत्तवदुःखंभविष्यति यद्यसत्यमहंब्रूयांमिथ्यात्वं
ममजायते तस्मात्सत्यंवदिष्यामियद्विचातितथाकुरु योस्याःकरग्रहंकुर्य्यादसौवज्रान्मरिष्यति इतितद्वचनंश्रुत्वा
कनकोदुःखितोभवत् नचाकारिविवाहोस्याःसाचब्राह्मणपूजने नियुक्तात्वगमत्सैपानानेयामन्मुखाग्रतः दृष्ट्वेमांरूप

संपन्नांदुःखंमेवाधायिष्यति स्थितायस्मिन्गृहेसातुद्विजातिथ्यमचीकरत् कदाचिद्दैवयोगेनतत्रागाद्द्विजपुंगवः
यात्रार्थंविष्णुकांच्यांसवैशाखेमासिशंकरः हेमकोविप्रशुश्रूषीज्ञात्वात्रैवसमागत आगत्यांगनमध्येतूपविष्टाद्वि
जोत्तमः किशोर्यागत्यचातिथ्यंशंकरस्यकृतंतदा दृष्ट्वातांतरुणीनाम्नासुवेषांविनयान्विताम् अजातकरपीड
चसखींदृष्ट्वाभ्युवाचसः शंकरउवाच चंदनेवदशीघ्रंत्वंकिशोरीनविवाहिता किमत्रकारणंजातातरुणीकामरूपि
णी इतितद्वचनंश्रुत्वाचंदनासर्वमब्रवीत् तदाकृपालुनानेनतात्पित्रग्रेनिवेदितं अस्यैमंत्रंप्रयच्छामिश्रीविष्णो
र्द्वादशाक्षरम् करोतुवर्षत्रितयंजपंतस्यसुलोचना प्रातःस्नानवतीनित्यंतुलसीवनपालिका कार्तिकस्यासि
तेपक्षेनवम्यांविष्णुनासह सौवर्णेनतुलस्याश्चविवाहंकारयत्वियम् तेनव्रतप्रभावेणविधवानभविष्यति तत्पि
त्रापितयेत्युक्तंप्रायश्चित्तंसदत्तवान् किशोर्यैवैष्णवंधर्म्मंसमग्रंचादिदेशसः तेनव्रतेनयत्प्रोक्तंकिशोर्यापितथा
करोत् वर्षत्रयंयथाशास्त्रंकिशोर्यातद्व्रतंकृतं चतुर्थेकार्तिकेमासिकिशोरीस्नपनायच प्रातःकालेगतावालादृष्टा
मार्गेविलेपिना क्षात्रियेणयदादृष्टाप्रापमोहंजडात्मकः पृष्ठेतस्यास्तुसंलग्नोभावयंस्तामनिंदिताम् केचित्तां
ददृशुर्दूरात्केचित्पश्यंतिगुप्ततः स्त्रियोपितांप्रपश्यंतिपुरुषाणांतुकाकथा यथाद्वितीयाचंद्रस्यदर्शनेचोत्सुकाजनाः
तथारात्रौप्रतीक्षंतेतद्द्वारेसकलाजनाः निमेषमात्रमप्येकंदृष्ट्वास्थित्वातुनालिकां अधिकंकिंवर्णनीयंतत्सौंदर्यंमुनी
श्वराः केचिद्वदंतिदेवीयंनागकन्येतिचापरे रुद्रसंमोहनार्थायजातासामोहिनीतिच सानपश्यतिलोकांश्चनमार्गे
नसखीगणान् ध्यायंतीहृदयेविष्णुंतुलसींदेवरूपिणीम् तांगृहीतुंमनश्चक्रेविलेपीद्रव्यवान्वली नानाभेदाःकृतास्ते
ननलेभेचांतरंक्वचित् मालाकार्यागृहंगत्वातस्यैद्रव्यंप्रयच्छता येनकेनप्रकारेणकिशोर्यासहसंगमः यथास्यात्क्रि
यतांभद्रेदेयमस्माच्चतुर्गुणम् तथाचवहवोपायाः कृतास्तद्ग्रहणायच नददर्शयदोपायमवदत्सविलेपिनम् न

...समायातागृहीत्वावस्त्रवाहनम्अभ्यंतरेसमागत्यमंत्रीवचनमब्रवीत्
मुकुंदार्थंप्रदीयतां मानिचारोस्तुभवनेनृपाज्ञापरिपाल्यताम् कनकेनतथेत्युक्तममभाग्यमुप
...यतम् मह ...जकुमारस्य वधूः कन्याभविष्यति ततःप्रोवाचमंत्रीतं द्वादश्यांलग्नमुत्तमं रात्रौतिष्ठतियुग्मा
स्येरविःपृष्ठेविधुश्चखे भवेभौमोगुरुर्धर्मेपंचमेबुधभार्गवौ शनिस्तृतीयेषष्ठेराहुर्विवाहसमयःसतु उभौसंभृतसं
भारावुभावपिधनान्वितौ द्वादश्यामाययौसायंराजपुत्रःससैनिकः अब्रवीत्तत्रकनकंतेकीराजपुरोहितः तेक्यु
वाच अथोनिरोधःक्रियतांकिशोर्याश्चनृपाज्ञया भविष्यतिमहादेवीनोदृश्यापुरुषैःक्वचित् इतितद्वचनंश्रुत्वापु
रुपास्तुनिराकृताः नारीरूपेविलेपीतुदैवात्तत्रैवसंस्थितःततोर्द्धरात्रवेलायांमुकुंदोभ्यंतरंययौ तुलस्यग्रेस्थितावाला
किशोरीसंस्मरन्हरिम् ततश्चटचटाशब्दस्तुमुलःसमपद्यतमहावायुर्ववौतत्रप्रशांताः सर्वदीपिकाःविद्युल्लतासता
मिस्राअंधीभूतोखिलोजनः मिथ्यानभास्करवचोमुकुंदोचिंतयत्हृदि अन्यैःप्रतर्कितंलोकैर्वैधव्यस्यतुकारणम्
भीतोमुकुंदोहृदयेयावद्ध्यायतिभास्करम् तस्यांसंधौधृतंतस्याःकरपद्मंविलेपिनातस्याः करस्यसंसर्गात्स्वर्गाद्द्व्यंपपा
तह नीतस्तेनविलेपीनुतत्कालंयममंदिरं वाह्यआसीत्कलकलोमुकुंदोयंमृतास्त्विति क्षणादेवततोज्ञातंमालाकारसुत

दृश्यतेमयोपायस्त्वयायत्प्रोच्यतेधुना मयातदेवकर्त्तव्यंद्रव्यग्रहणसिद्धये विलेप्युवाच तवकन्यातुभूत्वाहंन यामिकुसुमानिच अग्रेयद्[illegible]दृचतथाशतेणाह्निशतंशतम् तयापिचतथेत्युक्तंसप्तम्यांनिश्चयःकृतः अष्टम्यांसा गतातत्रकिशोरी[illegible]पायसैःक्षीरैःसशर्करैः [illegible]नवमीतुलस्याःपाणिपीडनम् तिष्ठात्रैवत्वयानेयामुकुटाःपुष्पसं भवाः [illegible] इतिविष्णुयामलोक्तस्तुलसीविन्नाकौतुककारिणी यद्यत्प्रोक्तंत्वयाबालेसासमानयतित्वरा तथा सापि[illegible]त्राभूद्द्वापरंयुगम् पूर्वापराह्णगायह्याक्र्ववृत्तांतोविलेप्ययतोभवत् प्राप्तामयेंद्रपदवीत्येतंसुखमवापस मा[illegible]भिःसमुद्भूतावल्लयःकूष्मांडसंभवाः तस्मात्तुकांच्यांतदाराजाजयसेनोबभूवह तस्यपुत्रोमुकुंदोभूत्सूर्यभक्ति पर[illegible]नयोनरःशास्त्रोक्तेनविधिनातुलस्याःकरपीडने तदातेनमुकुंदेनसंकल्पः कृतएवहि किशोरीयदिभार्यामे [illegible]याप्य[illegible]ध्यायसौवर्णतत्याभमूर्तिर्भवेत् कृत्वेत्थंसतुसंकल्पमुपवासान्प्रचक्रमे सप्तमेहः नि[illegible]तथेत्युक्तंभाया[illegible]किशोर्याविधवायोगोवर्त्ततेतेकथंभवेत् राजपुत्रप्रदास्यामितेन्यांपद्मायतेक्षणात् मुकुंदरे[illegible]व यादृवप्रसन्नोसिविश्वत्वंसृजासिप्रभो बालवैधव्ययोगंचहंतुंकिंनक्षमोह्यसि इतितस्यवचःश्रुत्वा सांत्वनाबहुलाकृता नमन्यतेमुकुंदोसौतथेत्युक्त्वागतोरविः तुलसीव्रतमाहात्म्याद्विधवात्वंगमिष्यति रात्रौस्व प्नःकिशोर्यास्तुतस्यामेवाभ्यजायत आगताकन्यकाकाचिद्ब्रवीत्सहशुचिस्मिता भर्तारंवदातिस्वप्नेममाताकिशोरि का तद्वार्त्रंपितथेत्युक्तंप्रदास्येबलिमुत्तमं एतद्धस्तेनपश्चात्तुविवाहोस्याभविष्यति श्रुत्वाबलिप्रदानंसास्वप्नेचिं तातुराऽभवत् कद्वादशाक्षरीविद्याक्वेदंविष्णुसमर्चनं नरकद्वारमूलंहिमद्धस्तात्पशुमारणम् एवंसातुसमुत्थाय स्वप्नोयमितिनिश्चितम् भावयित्वासमाहूयचन्दनांवाक्यमब्रवीत् निवेद्यदृष्टंस्वप्नंतुकीदृशंस्यात्फलंवद चंद नोवाच फलंतुसम्यक्कल्याणितवानिष्टंविनश्यति विवाहोभविताशीघ्रंतुलसीव्रतकारणात् इत्थंस्वप्नफलंश्रुत्वा

तावत्कुक्कुटनिस्वनं श्रुत्वासासहसोत्थायस्नानोद्योगमचीकरत् यावदायातिसास्नानंकृत्वागेहेकिशोरिका ताव
द्विलेपीमालिन्याःपुत्रीभूत्वासमाययौ कृत्वाकेशांश्चगोपुच्छैःश्मश्रुचोत्पाटितंबलात् अंतरेशाटिकांगृह्यनिम्वू
भ्यांचस्तनौकृतौ सर्वालंकारशोभाढ्याकटाक्षयातिचापरान् नज्ञातोसौतुकेनापिपुमान्स्त्रीरूपधारकःध्यानंकृत्वात
याहस्तौप्रसार्येतेयदातदा दत्तेविलेपीपुष्पाणिचित्तेचिंतयतिस्थितःकथमस्याममस्पर्शोभविष्यातीविचिंतयत् एवंदि
नत्रयात्त्रस्यप्रभातेतुमुनीश्वराःतस्मिन्नहनिसंजातःकनकःशोकपीडितः किंकार्य्यमधुनास्माभीराजपुत्रीमरिष्यति
एवंचिंतयतस्तस्यप्रातःकालेवभूवहराजलोकाःसमायाताग्रहीत्वावस्त्रवाहनम्अभ्यंतरेसमागत्यमंत्रीवचनमब्रवीत्
गृहेस्तितत्रकन्यैकामुकुंदार्थंप्रदीयतां माविचारोस्तुभवनेनृपाज्ञापरिपाल्यताम् कनकेनतेयत्युक्तममभाग्यमुप
स्थितम् महाराजकुमारस्य वधूः कन्याभविष्यति ततःप्रोवाचमंत्रीतं द्वादश्यांलग्नमुत्तमं रात्रौतिष्ठतियुग्मा
ख्येरविःपष्ठेविधुश्चखे भवेभौमोगुरुर्धर्मेपंचमेवुधभार्गवौ शनिस्तृतीयेष्ठेराहुर्विवाहसमयःसतु उभौसंभृतसं
भाराबुभावपिधनान्वितौ द्वादश्यामाययौसायंराजपुत्रःससैनिकः अब्रवीत्तत्रकनकंतेकोराजपुरोहितः तेक्पु
वाच अयोनिरोधःक्रियतांकिशोर्याश्चनृपाज्ञया भविष्यतिमहादेवीनोदृश्यापुरुषैःक्वचित् इतितद्वचनंश्रुत्वापु
रुपास्तुनिराकृताः नारीरूपोविलेपीतुदेवात्तत्रैवसंस्थितःततोर्द्धरात्रवेलायांमुकुंदोभ्यंतरंययौ तुलस्यग्रेस्थितावाला
किशोरीसंस्मरन्हरिम् ततश्चटचटाशब्दस्तुमुलःसमपद्यतमहावायुर्ववौतत्रप्रशांताः सर्वदीपिकाःविद्युल्लतासता
मिस्राश्चंधीभूतोखिलोजनः मिथ्यानभास्करवचोमुकुंदोचिंतयत्हृदि अन्यैःप्रतर्कितंलोकैर्वैधव्यस्यतुकारणम्
भीतोमुकुंदोहृदयेयावद्ध्यायतिभास्करम् तस्यांसंधौधृतंतस्याःकरपद्मंविलेपिनातस्याः करस्यसंसर्गात्स्वर्गाद्वृजंपपा
तह नीतस्तेनविलेपीतुतत्कालंयममंदिरं वाह्यश्चासीत्कलकलोमुकुंदोयंमृतास्त्विति क्षणादेवततोज्ञातंमालाकारसुत

दृश्यतेमयोपायस्त्वयायत्प्रोच्यतेधुना मयातदेवकर्त्तव्यंद्रव्यग्रहणसिद्धये विलिप्युवाच तवकन्याभूत्वाहंन यामिकुसुमानिच अग्रेयत्पदंचतथाशतेणाह्निशतंशतम् तयापिचतथेत्युक्तंसप्तम्यांनिश्चयःकृतः अष्टम्यांसा गतातत्रकिशोरी[illegible]सार्पिःक्षीरैःसशर्करैः [illegible]नवमीतुलस्याःपाणिपीडनम् तिष्ठात्रैवत्वयानेयामुकुटाःपुष्पसं भवाः मा[illegible] इतिविष्णुयामलोक्तस्तुलसीविनाकौतुककारिणी यद्यत्प्रोक्तंत्वयाबालेसासमानयतित्वरा तया सापि[illegible]त्राभूद्द्वापरंयुगम् पूर्वापराह्णगाग्राह्यार्क्षवृगांतोविलेप्यग्रेततोभवत् प्राप्तामयेंद्रपदवीत्येनंसुखमवापस मां[illegible]भिःसमुद्भूतावल्ल्यःकूष्मांडसंभवाः तस्मात्पुण्यकांच्यांतदाराजाजयसेनोबभूवह तस्यपुत्रोमुकुंदोभूत्सूर्यभक्ति प[illegible]नयोनरःस्नशास्त्रोक्तेनविधिनातुलस्याःकरपीडने तदातेनमुकुंदेनसंकल्पः कृतएवहि किशोरीयदिभार्यामे [illegible]वाप्य[illegible]ध्यायसौव[illegible]तत्वाभमतिर्भवेत् कृत्वेत्थंसतुसंकल्पमुपवासान्प्रचक्रमे सप्तमेहः नि[illegible]तथेत्युक्त्वाप्रायाश्चि[illegible]शोर्याविधवायोगोवर्ततेतकथंभवेत् राजपुत्रप्रदास्यामितेन्यांपद्मायतेक्षणात् मुकुंदे[illegible] व्य यादेवप्रसन्नोसिविश्वंत्वंसृजसिप्रभो बालवैधव्ययोगंचहंतुंकिंनक्षमोह्यसि इतितस्यवचःश्रुत्वा सांत्वनाबहुलाकृता नमन्यतेमुकुंदोसौतथेत्युक्त्वागतोरविः तुलसीव्रतमाहात्म्याद्विधवात्वंगमिष्यति रात्रौस्व प्नःकिशोर्यास्तुतस्यामेवाभ्यजायत आगताकन्यकाकाचिद्धात्रीसहशुचिस्मिता भर्तारंवदातिस्वप्नेममदाताकिशोरि का तद्धात्रीपितथेत्युक्तंप्रदास्येबलिमुत्तमं एतद्धस्तेनपश्चात्तुविवाहोस्याभविष्यति श्रुत्वाबलिप्रदानंसास्वप्नेर्चि तातुराऽभवत् क्वद्वादशाक्षरीविद्याक्वेदंविष्णुसमर्चनं नरकद्वारमूलंहिमद्धस्तात्पशुमारणम् एवंसातुसमुत्थाय स्वप्नोयमितिनिश्चितम् भावयित्वासमाहूयचन्दनांवाक्यमब्रवीत् निवेद्यदृष्टंस्वप्नंतुकीदृशंस्यात्फलंवद चंद नोवाच फलंतुसम्यक्कल्याणितवानिष्टंविनश्यति विवाहोभविताशीघ्रंतुलसीव्रतकारणात् इत्थंस्वप्नफलंश्रुत्वा

तावत्कुक्कुटनिस्वनं श्रुत्वासासहसोत्थायस्नानोद्योगमचीकरत् यावदायातिसास्नानंकृत्वागेहेकिशोरिका ताव
द्विलेपीमालिन्याःपुत्रीभूत्वासमाययौ कृत्वाकेशांश्चगोपुच्छैःश्मश्रुचोत्पाटितंवलात् अंतरेशाटिकांगृह्यनिम्नू
भ्यांचस्तनौकृतौ सर्वालंकारशोभाढ्याकटाक्षयतिचापरान् नज्ञातोसौतुकेनापिपुमान्स्त्रीरूपधारकःध्यानंकृत्वात
याहस्तौप्रसार्यैतेयदातदा दत्तेविलेपीपुष्पाणिचित्तेचिंतयतिस्थितःकथमस्याममस्पर्शोभाविष्यातीविचिंतयत् एवंदि
नत्रयात्त्रस्यप्रभातेतुमुनीश्वराःतस्मिन्नहनिसंजातःकनकःशोकपीडितः किंकार्य्यमधुनास्माभीराजपुत्रीमरिष्यति
एवंचिंतयतस्तस्यप्रातःकालेवभूवहराजलोकाःसमायाताग्रहीत्वावस्त्रवाहनम्अभ्यंतरेसमागत्यमंत्रीवचनमब्रवीत्
गृहेऽस्तितवकन्यैकामुकुंदार्थंप्रदीयतां माविचारोस्तुभवनेनृपाज्ञापरिपाल्यताम् कनकेनतथेत्युक्तंममभाग्यमुप
स्थितम् महाराजकुमारस्य वधूः कन्याभविष्यति ततःप्रोवाचमंत्रीतं द्वादश्यांलग्नमुत्तमं रात्रौतिष्ठतियुग्मा
ख्येरविःपष्ठेविधुश्चखे भवेभौमोगुरुर्धर्मेपंचमेवुधभार्गवौ शनिस्तृतीयेष्टेराहुर्विवाहसमयःसतु उभौसंभृतसं
भारावुभावपिधनान्वितौ द्वादश्यामाययौसायंराजपुत्रःससैनिकः अब्रवीत्तत्रकनकंतेकीराजपुरोहितः तेक्यु
वाच· अथोनिरोधःक्रियतांकिशोर्याश्चनृपाज्ञया भविष्यतिमहादेवीनोदृश्यापुरुषैःक्वचित् इतितद्वचनंश्रुत्वापुं
रुपास्तुनिराकृताः नारीरूपोविलेपीतुदैवात्तत्रैवसंस्थितःततोर्द्धरात्रवेलायांमुकुंदोभ्यंतरंययौ तुलस्यग्रेस्थितावाला
किशोरीसंस्मरन्हरिम् ततश्चटचटाशब्दस्तुमुलःसमपद्यतमहावायुर्ववौतत्रप्रशांताः सर्वदीपिकाःविद्युल्लतासता
मिस्त्राअंधीभूतोखिलोजनः मिथ्यानभास्करवचोमुकुंदोचिंतयत्हृदि अन्यैःप्रतर्कितंलोकैर्वैधव्यस्यतुकारणम्
भीतोमुकुंदोहृदयेयावद्ध्यायतिभास्करम् तस्यांसंधौधृतंतस्याःकरपद्मंविलेपिनातस्याः करस्यसंसर्गात्स्वर्गाद्वज्रंपपा
तह नीतस्तेनविलेपीतुतत्कालंयममंदिरं वाह्यआसीत्कलकलोमुकुंदोयंमृतास्त्विति क्षणादेवततोज्ञातंमालाकारसुता

गृता ततस्तयोर्विवाहोभूद्राज्यंप्रापकिशोरिकाकिशोर्य्यास्तुसमुत्पन्नाभ्रातरस्तुलसीव्रतात् आदौशास्त्रसत्यमा
तदेवोदिवाकरःतुलसीव्रतमाहात्म्यात्कथंनस्युर्मनोरथा सौभाग्यार्थंचविद्यार्थंधनार्थंरुङ्निवृत्तये संतत्यर्थंप्रकर्त्त
तुलस्याः पाणिपीडनम् ॥ इतिश्रीसनत्कुमारसंहितायांकार्तिकमाहात्म्येतुलसीविवाहोनामैकोननवतितमोध्या
॥ इतिकार्तिकीशुक्लनवमीकृत्यं ॥ अथकार्तिकशुक्लदशम्यांसार्वभौमव्रतं वाराहपुराणे सार्वभौमव्रतंचान्यत्व
यामिसमासतः येनसम्यक्कृतेनाशुसार्वभौमोभवेन्नृपः कार्तिकस्यतुमासस्यदशमीशुक्लपक्षगा तस्यांनक्ताश
नित्यंदिक्षुशुद्धबलिंहरेत् शुद्धबलिः पवित्रद्रव्यैः पूजोपहारइत्यर्थः ॥ विचित्रैः कुसुमैर्भक्ष्यैःपूजयेद्द्विजांस्त
सर्वाभवत्यःसिद्ध्यंतुममजन्मनिजन्मनिभवत्योदशादिशइत्यर्थःएवमुक्त्वाबलिंतासुदत्वाशुद्धेनचेतसा ततोद्धरान्नंभु
तदप्यन्नंचसुसंस्कृतं पूर्वंपश्चाद्यथेष्टंचएवंसंवत्सरंनृपःयःकरोतिनरोनित्यंतस्यदिग्विजयोभवेत् इदमेवव्रतंनारद
दशम्यांकार्तिकेशुक्लेसार्वभौमव्रतंचरेत् कृतोपवासश्चैकाशीनिशीथेपूपकादिभिः दशदिक्षुबलिंदद्याद्गृहाद्वापि
बहिः मंडलेनदलेक्लृप्तेगोविट्लिप्तधरातले मंत्रैरेभिर्द्विजश्रेष्ठगणेशादिकृतार्चनः योमेपूर्वगतःपाप्मा पापकेन
कर्मणा तामिंद्रोदेवराजोयंनाशयत्वाखिलेष्टदः१ योमेवह्निगतः पाप्मापापकेनेहकर्म्मणा तेजोराजोथवन्हिस्तंनाश
त्वाखिलेष्टदः२योमेदक्षगतः पाप्मापापकेनेहकर्म्मणा तंयमः प्रेतराजोमेनाशयत्वाखिलेष्टदः ३ योमेनैर्ऋत्य
पाप्मापापाकेनेहकर्म्मणा तंराक्षसेंद्रोनिर्ऋतिर्नाशयत्वाखिलेष्टदः ४ योमेपश्चिमगःपाप्मापापकेनेहकर्म्म
यादःपतिस्तंवरुणोनाशयत्वाखिलेष्टदः ५ योमेवायुगतःपाप्मापापकेनेहकर्म्मणा वायुस्तंमरुतांराजानाशय
खिलेष्टदः ६ योमेसौम्यगतःपाप्मापापकेनेहकर्म्मणा सोमस्तंयक्षयक्षेशोनाशयत्वाखिलेष्टदः७ योमेईशान
पाप्मापापकेनेहकर्म्मणा ईशानोभूतनाथस्तंनाशयत्वाखिलेष्टदः८ योमेऊर्ध्वगतः पाप्मापापकेनेहकर्म्मणा ब्रह्म

प्रजापतीशिरुस्तंनाशयत्वाखिलेष्टदः ९ योमेचाधोगतःपाप्मापापकेनेहकर्म्मणा अनंतोनागराजस्तंनाशयत्वखिले
ष्टदः १०इत्येवंदिक्षुदशसुबालिंदत्वासमाहितः क्षेत्रपालायतद्वाह्येक्षिपेद्वलिमतंद्रितः एवंकृतविधिःशेषांनिशांतांनि
नयेत्सुधीः गीतैःसुमंगलैर्नृत्यैः स्तवपाठादिभिर्जपैः प्रातः स्नात्वासमभ्यर्च्य लोकपालान्द्विजोत्तमान् द्वादशा
भ्यर्च्यसंभोज्यशक्तितोदक्षिणांददेत् इत्थंकृत्वाव्रतंविप्र भोगान्भुक्तैहिकान्शुभान् युगंस्वर्गसुखंभुक्त्वासार्वभौमोन्र
पोभवेत् ॥ अथकार्तिकमासमारभ्यशुक्लदशम्यांविधेयं राज्यावाप्तिव्रतं ॥ मार्कंडेयउवाच क्रतुर्दक्षोवसुः स
त्यः कालः कामोमुनिस्तथा कुरुवान्मनुजोविप्रोराममारश्चतेदश । कुरुवान्मनुजएकः । विश्वेदेवाः समाख्या
तादशात्माकेशवोविभुःतस्यसंपूजनंकार्य्यंसितपक्षेनराधिपआरभ्यकार्तिकान्मासाद्दशम्यांमुनिपुंगव मंडलेप्वथपु
ष्पेषुयदिवार्चासुयादव गंधमाल्यनमस्कारधूपदीपान्नसंपदा । अर्चाप्रतिमा । व्रतांतेकनकंदद्याद्यथाशक्तिद्विजातये
कृत्वाव्रतंकेवलमेतदिष्टंप्राप्नोतितेपांसुविधंतुलोकान् तत्रोष्यकालेपुरुपत्वमेत्यराजाभवेद्ब्राह्मणपुंगवोवा इतिविष्णु
धर्मोत्तरोक्तं राज्यावाप्तिव्रतं ० अथवाशुक्लदशमीमात्रसाध्यंब्रह्मावाप्तिव्रतम् ॥
तत्रैव ॥ मार्कंडेयउवाच आत्मायुर्मनुर्दक्षो मदः प्राणस्तथैवच हविष्मांश्चगविष्टश्च दत्तः सत्य
श्चतेदश देवाश्चांगिरसोनामदशम्यांपूजयेन्नरः सोपवासःपूर्वपक्षे पूर्वोक्तविधिनानरः पूर्वपक्षेशुक्लपक्षे
पूर्वोक्तविधिनानिरंतरोक्तविधिना कृत्वाव्रतंकेवलमेतदिष्टंप्राप्नोतितेपांसविधंतुलोकानित्यादि ॥ इतिब्रह्मावा
प्तिव्रतं ॥ अथकार्तिकशुक्लैकादशीहरिबोधिनीनारदीये ॥ ऊर्जस्यशुक्लैकादश्यांसमुपोष्यप्रबोधिनीं केश
वंबोधयेद्रात्रौसुप्तंगीतादिमंगलैः ऋग्यजुःसाममंत्रैश्च वाद्यैर्नानाविधैरपि द्राक्षेक्षुदाडिमैश्चान्यैरंभाशृंगाटका
दिभिः समर्पणैस्ततोरात्र्यांव्यतीतायांपरेहनि स्नात्वानित्याक्रियांकृत्वाराधादामोदरंयजेत् उपचारैः षोडशभिः

सूक्तैःपौरुषवैष्णवैः संभोज्यविप्रान्विसृजेद्दक्षिणाभिर्श्चतोषितान् ततस्तांप्रतिमांहैमीं सधेनुंगुरवेर्पयेत् एवंयः
कुरुतेभक्त्यावोधिनीव्रतमादतः सभुक्तेहवरान्भोगान्वैष्णवंलभतेपदम् ॥ अथेमांप्रक्रम्य भविष्योत्तरेऽस्याःकथा
॥ युधिष्ठिरउवाच ॥ कृष्णकृष्णमहाप्राज्ञसर्वलोकहितावह कथयस्वप्रसादेनशुक्लांकार्त्तिकसंभवां किंनाम
कोविधिस्तस्याएतद्विस्तरतोवद त्वद्दासदासदासोऽहंनात्रकार्याविचारणा ॥ श्रीकृष्णउवाच कार्त्तिकस्यासिते-
पक्षेनाम्नाचैवप्रबोधिनी शृणुतस्याश्चमाहात्म्यंपापघ्नंपुण्यवर्द्धनं अश्वमेधाधिकंपुण्यंसमवाप्नोतिमानवः ता-
वद्गर्जतिराजेंद्रगंगाभागीरथीक्षितौ यावन्नायातिपापघ्नीकार्त्तिकेहरिबोधिनी अश्वमेधसहस्राणिराजसूयशता
निच एकेनैवोपवासेनपापंदहतिबोधिनी दशम्यांनियमैःस्थित्वाक्रोधमानविवर्जितः एकादशीदिनेप्राप्तेतत्पू
र्वंनियमोभवेत् स्नात्वाविष्णोर्जपंकृत्वापूजयित्वारमापतिं मंत्रेणानेनराजेंद्रदेवमुत्थापयेद्धरिं उत्तिष्ठोत्ति
ष्ठगोविंदत्यजनिद्रांजगत्पते त्वयिसुप्तेजगत्सुप्तंमुत्थितेह्युत्थितंभवेत् यामादूर्ध्वंततोरात्रौभ्रामयेत्स्यंदनो
परि उत्थितंदेवदेवेशंनगरेपार्थिवःस्वयं दीपोद्योतकरेमार्गे नृत्यगीतसमाकुले देवंदामोदरंपश्येदु
त्थितंधरणीधरं स्वयंचप्रणमेद्भक्तोरात्रौमुक्तत्रपःशुचिः स्वदेशेराजराजेंद्र सर्वैमोक्षायकल्पते रात्रौ
जागरणंकार्य्यमेकादश्यांसुरालये प्रभातेविमलेस्नात्वा द्वादश्यांविष्णुमर्चयेत् होमयेद्धव्यवाहंचहविर्द्र
व्यैर्घृतादिभिः ततोविप्राञ्छुचिःस्नात्वाभोजयेदन्नविस्तरैः दाधिक्षीरघृतक्षौद्रकर्पूरागुरुमोदकैः अर्च्चयेच्चंदनैः
पूगैःपुष्पगंधैर्द्विजोत्तमान् शास्त्रोक्तविधिनाराजन्भोजयेद्भगवद्रतान् विप्रेभ्यश्चततोदद्यात्स्ववाचायाचतेप्सितम्
गावोहिरण्यंवासांसिमध्वन्नंचचतुर्विधं फलंमूलंतथाकंदंपत्रंपुष्पंफलादिकं चतुरोवार्षिकान्मासानेवंकृत्वाक्षिपे-
त्तुयः सनरःपापनिर्मुक्तोमोक्षंतुफलमाप्नुयात् अवश्यमेवराजेंद्रवासुदेवपुरंव्रजेत् एवंयःकुरुतेराजन्प्रबोधिन्याः

गतशुभ विष्णुतुल्यःसविज्ञेयोनात्रकार्य्याविचारणा श्रृणोतिध्यायतिस्तौतिजुहोत्याश्रयतेप्रभो हरिभक्तिक-
रःपार्थ सगच्छेद्वैष्णवंपदं धर्म्मार्थकाममोक्षाणांसर्वेषांसंगतिर्व्रतात दुग्धाब्धिभोगशयनोभगवाननंतोय
स्मिन्दिनेस्वपितिचाप्यववुध्यतेच तस्मिन्ननन्यमनसामुपवासभाजांपुंसांददातिसुगतिंगरुडांगसंगी ॥ इति-
विष्योत्तरेप्रवोधिन्यामाहात्म्यं ॥ पाद्मेकार्तिकमाहात्म्ये ब्रह्मनारदसंवादे ॥ ब्रह्मोवाच अश्वमेधसहस्रा-
णिवाजपेयशतानिच एकेनैवोपवासेनप्रवोधिन्यांभवंतिहि पूर्वजन्मसहस्रेषुयत्पापंसमुपार्जितं जागरेणप्र-
वोधिन्यादह्यतेतूलराशिवत् प्रवोधिन्याश्चमाहात्म्यंपापघ्नंपुष्टिवर्धनं मुक्तिदंतत्त्ववुद्धीनांश्रृणुष्वमुनिसत्तम यत्फ-
लंसर्वतीर्थेषुसर्वदानेषुयत्फलं तत्फलंकोटिगुणितंप्रवोधिन्याःप्रजागरे नतथातुष्यतेयज्ञैर्दानैस्तीर्थनिषेवणैः
यथाशास्त्रकलालापैःकार्तिकेमधुसूदनः जागरेवासुदेवस्यकर्पूरेणतुदीपकं प्रज्वालयतिकोटीनांकपिलानांलभे
त्फलं आरार्त्तिकंहरेर्यस्तुसकर्पूरंतुजागरे कुरुतेमोक्षमाप्नोतिकुलायुतसमन्वितः जागरेतुहरेर्धूपंसकर्पूरंस
केसरं युक्तंमृगमदेनापिसगच्छेद्वैष्णवंपदं स्नानंकारयतेविष्णोर्दधिक्षीरघृतांवुभिः रात्रौजागरणेविप्रमुक्ति
भागीभवेन्नरः दिव्याववराणियोदद्याज्जागरेसमुपस्थिते मन्वंतराणिवसते मानवस्तंतुसंख्यया दद्यादाभ
रणंविष्णोरपूर्वरत्नसंभव सदाकल्याणवसातिसोत्यर्थंविष्णुवेश्मनि शंखस्थितेनतोयेनयःस्नापयतिकेशवं क-
पिलाशतदानस्यफलंप्राप्नोतिमानवः हृदिरूपंमुखेनामनैवेद्यमुदरेहरेः पादोदकंचनिर्माल्यंमस्तकेयस्यसोच्यु
तः एकादश्यांचशुक्लायांकार्तिकेमासिकेशवं प्रसुप्तंवोधयेद्विप्रःश्रद्धाभक्तिसमन्वितः नृत्यैर्गीतैस्तथावाद्यैर्ऋ
ग्यजुःसाममंगलैः वीणापणवशब्दैश्चपुराणश्रवणेनच वासुदेवकथाभिश्चस्तोत्रैरन्यैश्चवैष्णवैः पुष्पैर्धूपैःस.
नैवेद्यैर्दीपदीक्षैःसुसोभनैः ब्रह्मेंद्ररुद्राग्निकुवेरसूर्य्यसोमादिभिर्वंदितपादपद्म वुध्यस्वदेवेशजगन्निवासमंत्रप्रभा-

वेणसुखेनबुद्धः उत्तिष्ठोत्तिष्ठगोविंदत्यजनिद्रांजगत्पते ॥ त्वयिसुप्तेजगत्सुप्तमुत्थितेतूत्थितंजगत् ॥ गतामेघावि
यश्चैवनिर्मलानिर्मलादिशः शारदानिचपुष्पाणिगृहाणकेशवप्रभो ॥ समुत्थितेततोविष्णौक्रियासर्वाःप्रवर्त्तते ॥ नि
शिस्वापोदिवोत्थानसंध्यायांपरिवर्तने विष्णुभक्तःशुचिर्दांतःकुर्यादेकादशीदिने ॥ एकादश्यांव्यतीतायांद्वादश्याम
रुणोदये आदावुद्वर्तनंविष्णोःस्नानंपंचामृतेनच गोरोचनेनतिलकंस्वनुलिप्तंस्वलंकृतं ॥ सुवाससंपूजयेच्चसुम
नोभिःसुकुंकुमैःधूपदीपैःसनैवेद्यैर्होमेनपायसस्यच ॥ एवंसंपूज्यगोविंदंब्राह्मणान्भोजयेत्ततः ॥ वासोभिर्भूषणैरत्नैः
पायसेनचभूरिणा कुंकुमैश्चफलपुष्पैर्गोभिरश्वैःसदक्षिणैः चातुर्मासिकमासेपुनियमोयेनयःकृतः ॥ कथयित्वाद्वि
जेभ्यश्चदद्यात्तस्यासुदक्षिणा दत्वाविसर्जयेद्विप्रान्ततोभुंजीतचस्वयम् ॥ इतिपद्मपुराणेप्रबोधिनीकथा ॥
॥ अथकार्तिकशुक्लैकादशीकथा ॥ ब्रह्मोवाच ॥ बोधिन्याश्चैवमाहात्म्यंपापघ्नंपुण्यवर्द्धनं ॥ मुक्तिप्रदंसुबुद्धी
नांशृणुष्वमुनिसत्तम १ तावद्गर्जंतितीर्थानिआसमुद्रसरांसिच यावत्प्रबोधिनीविष्णोस्तिथिर्नायातिकार्तिके ॥ २ ॥
तावद्गर्जंतिविप्रेंद्रगंगाभागीरथीक्षितौ यावन्नायातिपापघ्नीकार्तिकेहरिबोधिनी ॥ अश्वमेधसहस्राणिराजसूयश
तानिच एकेनैवोपवासेनबोधिन्याकुरुतेनरः ४ यद्दुर्लभंयद्दुःप्राप्यंत्रैलोक्येयस्यनगोचरं ॥ यद्यप्यप्रार्थितंपुत्रद
दातिहरिबोधिनी ५ मेरुमंदरमात्राणिपापान्युग्राणियानितु ॥ एकेनैवोपवासेनदहतेपापहारिणी ॥ ६ ॥ पूर्वज
न्मसहस्रेषुयत्दुःकर्मसंचितं जागरेणप्रबोधिन्यादहतेतूलराशिवत् ॥ ७ ॥ यथोक्तंकुरुतेयस्तुविधिवत्सुकृतंनरः
स्वल्पंमुनिवरश्रेष्ठमेरुतुल्यंभवेत्फलं ८ उपवासंप्रबोधिन्यांयःकरोतिस्वभावतः ॥ विधिवन्मुनिशार्दूलयथोक्तं
लभ्यतेफलं ९ विधिहीनंतुयःकुर्यात्सुकृतंमेरुमात्रकं ॥ अणुमात्रंनचाप्नोतिफलंधर्म्मस्यनारद ॥ १० ॥ योध्या
यतिमनोवृत्त्याकरिष्यामिप्रबोधिनीं वसंतिपितरोहृष्टाविष्णुलोकेमहीयते ॥ ११ ॥ विमुक्तानारकैर्दुःखैर्यांतिविष्णोः

गरपदं कृत्यातुपातकंघोरंब्रह्महत्यादिकंनरः १२ कृत्वातुजागरंविष्णोर्वीतपापोभवेन्नरः दुःप्राप्यंयत्फलंवि
प्रश्वमेधादिभिर्मखैः १३ प्राप्यतेतत्सुखेनैवप्रबोधिन्यांतुजागरे आप्लुत्यसर्वतीर्थेषुदत्वागाःकांचनंमही १४
रस्तत्फलमाप्नोतियत्कृत्वाजागरंहरेः जातःसएवसुकृतीकुलंतेनैवपावितं १५ कार्त्तिकेमुनिशार्दूलकृतायेन
प्रबोधिनी यथाध्रुवंनृणांमृत्युर्हननाशस्तथाध्रुवं १६ इतिज्ञात्वामुनिश्रेष्ठकर्त्तव्यंवैष्णवंदिनं यानिकानि
तीर्थानित्रैलोक्येसंभवंतिच १७ तानितस्यगृहेसम्यक्यःकरोतिप्रबोधिनीं सर्वकृत्यंपरित्यज्यतुष्ट्यर्थंचक्र
पाणिनः १८ उपोष्यैकादशींसम्यक्कार्त्तिकेहरिबोधिनीं किंतस्यबहुभिःपुण्यैःकृतायेनप्रबोधिनी १९ प्र
लोकप्रदाह्येषाकार्त्तिकेहरिबोधिनी सज्ज्ञानीसचयोगीचसतपस्वीजितेंद्रियः २० भोगमोक्षश्चतस्यास्तिउ
पास्तेहरिबोधिनी विष्णोःप्रियतराह्येषाधर्मसारसंहायिनी २१ यःकरोतिनरोभक्त्यामुक्तिभाक्सभवेन्नरः
प्रबोधिनीमुपोष्यित्वागर्भेनविशतेनरः २२ सर्वधर्मान्परित्यज्यतस्मात्कुर्वीतनारद कर्म्मणामनसावाचापापं
यत्समुपार्जितं २३ तत्क्षालयतिगोविंदःप्रबोधिन्यांतुजागरे स्नानंदानंजपोहोमःसमुद्दिश्यजनार्दनं २४
नरैर्यत्क्रियतेवत्सप्रबोधिन्यांतदक्षयं यत्कर्म्मक्रियतेवत्सप्रबोधिन्यांतदक्षयं २५ येचयंतिनरास्तस्यांभक्त्या
देवंचमाधवं समुपोष्यप्रमुच्यंतेपापैस्तेशतजन्मजैः महाव्रतमिदंपुत्रमहापापौघनाशनं २६ प्रबोधवासरं
विष्णोर्विधिवत्समुपोषयेत् व्रतेनानेनदेवेशपरितोष्यजनार्दनं विराजयन्दिशःसर्वाःप्रयातिहरिमंदिरं कर्त्तव्ये
प्रयत्नेननरैःकीर्तिधनार्थिभिः २८ बाल्येयच्चार्जितंवत्सयौवनेवार्द्धकेतथा शतजन्मकृतंपापंस्वल्पंवायदि
वाबहु २९ तत्क्षालयतिगोविंदस्तस्यामभ्यर्चितःखलु धनधान्यवहापुण्यासर्वपापहराशुभा ३० तामु
पोष्यहरेर्भक्त्यादुर्लभंनभवेत्कचित् चंद्रसूर्योपरागेचयत्फलंपरिकीर्तितं ३१ तत्सहस्रगुणंप्रोक्तंप्रबोधिन्यां

प्रजागरे स्नानंदानंजपोहोमःस्वध्यायोभ्यर्चनंहरेः ३२ तत्सर्वंकोटिगुणितंप्रबोधिन्यांतुयत्कृतं जन्मप्रभृ
तियःपुण्यमार्जितंकृतिभिर्भवेत् ३३ वृथाभवतितत्सर्वमकृत्वाकार्त्तिकेव्रतं अकृत्वानियमंविष्णोःकार्त्तिकंयः
क्षिपेन्नरः जन्मार्जितस्यधर्म्मस्यफलंनाप्नोतिनारद परान्नंवर्जयेद्यस्तुकार्त्तिकेविष्णुतत्परः ३५ परान्नवर्जना
द्वत्सचांद्रायणफलंलभेत् नतथातुष्यतेयज्ञैर्नदानैर्वानपादिभिः ३६ यथाशास्त्रकथालापैःकार्त्तिकेमधुसूद
नः कुर्वंतियेकथांविष्णोर्येशृण्वंतिसभाविताः ३७ श्लोकार्द्धंश्लोकपादंवाकार्त्तिकेगोशतफलं सर्वधर्मान्परित्य
ज्यकार्त्तिकेकेशवाग्रतः ३८ शास्त्रावधारणंकार्य्यंश्रोतव्यंचमहामुने श्रेयसालोभबुद्ध्यावायःकरोतिहरेःक
थां ३९ कार्त्तिकेमुनिशार्दूलजनानांतारयेच्छतं नियमेननरोयस्तुशृणुतेवैष्णवींकथाम् ४०
कार्त्तिकेतुविशेषेणगोसहस्रफलंलभेत् प्रबोधवासरेविष्णोः शृणुतेयोहरेः कथाम् ४१ सप्तद्वीपावतीदानफलं
सलभतेमुने कृत्वाभुविकथांविष्णोर्येचयंतिकथांविदम् ४२ स्वशक्त्यामुनिशार्दूलतेषांलोकोक्षयःस्मृतः गीत
वाद्यविनोदेनकार्त्तिकेयोनयेन्नरः ४३ नतस्यपुनरावृत्तिमयादृष्टाकलिप्रिय एकादशीसुनिपुणावेश्यादेवांगनोप
मा ४४ गीतेनमोहितालोकास्तयास्युस्तोविचेतसः जेक्षेतविपर्याधानंनृत्याच्चक्षुर्हृतंतया ४५ यदातस्याभवेद्वा
रोनृत्यस्यहरिसन्निधौ विशेषतः समायातिं जनाःशून्यंभवेत्पुरम् ४६ धनंप्रलोभ्यसर्वेषांहृतंकिमितिवर्ण्यते यस्त्रे
माणमुहुस्तस्यादधारधरणीधरः ४७ कदाचित्कार्त्तिकेमासिप्रबोधिन्याः प्रजागरे ननर्तसाविशेषेणपश्यतीप्र
तिमांहरेः ४८ तत्रकृष्णस्यसान्निध्येरूपशृंगारमोहिता कृष्णेभवत्प्रीतिमतींचित्तेनैतद्विचिंतयत् ४९ अयंना
रायणः साक्षादत्यंताद्भुतभोगवान् मयासहैवनृत्येतकथंसंभावितोलिदम् ५० रस्यरागांगहारश्च कीदृशः सं
विभाव्यते रूपेणैवाहियस्याहं मुग्धचित्तास्मिरागिणी ५१ वल्हीष्वन्यासुनारीषुमध्येवाधिकप्रीतिमान् नृत्येतासौ

मयासार्द्धंकंठाश्लेषादिभावकृत् ५२ इत्थंमनोरथंवालाकुर्वतीनृत्यमुत्सुका हरिप्रीत्याचसर्वांतांरात्रिमेवात्यवा
हयत् ५३ ततः प्रातश्चतत्पुण्यंजागरस्यन्ययोजयत् तस्मिन्मनोरथेकाम्ययचकारातिनृत्यके ५४ ततःसा
कतिभिर्वर्षैस्तत्रत्यक्ताकलेवरं वित्तंहित्वाखिलंस्वर्गेगत्वादेवांगनाभवत् ५५ तत्रापिगीतानिपुणानृत्याभिनयको
विदा रेमेरम्येविमानाग्रेरूपयौवनशालिनी ५६ कदाचित्स्फाटिकेकुड्येस्वंरूपंददृशेंगना चिंतयामासमेरूप
पुंसोयोग्यंनकस्यचित् ५७ इत्युदीरितमात्रेणपूर्वजन्ममनोरथ सस्मारसतिचावेगीकृष्णेनसहवर्त्तनं ५८ नपतिं
कामयत्कंचिद्ब्रह्मचर्येस्थितासदा तामेवमूर्तिंध्यायंतीचंद्रकांतिर्वरानना ५९ श्रीकृष्णगाथांगायंतीरोमांचोद्भेद
लक्षणा अस्मिन्मन्वंतरेप्रीत्याश्रीकृष्णप्रियवार्त्तया ६० एतदंतरत्वासौभूमिर्भारप्रपीडिता तदर्थंवासुदेवश्चाव
तितीर्पुरभूदिह ६१ कृष्णक्रीडार्थमादिष्टाब्रम्हणासुरयोषितः वासुदेवावतारेस्यह्येकंभार्याव्रतंमहत् ६२ आ
सीत्तथाचतत्प्रीत्यैसंभवंतुसुरास्त्रियः कैशोरीगोपकन्यास्तायौवनेराजकन्यकाः ६३ भूत्वादेवांगनाः सर्वाः नु
नयंतुहरेर्मुदं इत्याज्ञप्तासुतास्वेपाचंद्रकांतिरुवाचतं ६४ पूर्वजन्मोद्भवोनूनंममह्येकोमनोरथ. भूमौगताया-पु
येतत्त्वत्प्रसादात्पितामह सतीष्वन्यासुनारीपुजगन्मोहनरूपधृक् मय्येवातिप्रीतिमांश्चनृत्यतांभगवान्मया इमं
मनोरथंतस्याअनुमोद्यपितामहः देवांशानवतारायस्वधामभ्यस्तथादिशत् वृषभानुरितिख्यातोगोपोनंदव्रजेभव
सत्..।तस्यकन्यावरारोहासुधानाम्नभवत्पुरा ६८ याचंद्रकांतिरित्यासीदित्येतत्कथितंमया प्रबोधिनीजागरपु
ण्यवैभवात्प्रसन्नईशोविधिवाक्यसत्यकृत् चकाररासोत्सवनर्त्तनंसदावृंदावनेन्याभिरपीहराधया ६९ सानृत्य
मानाद्भुतगोपरूपिणाकृष्णेनजन्मांतरवांछितेन राधामहाप्रेमजवाकुलेंद्रियानिन्येन्यलोकंकथयाकृतार्थतां ७० तं
स्मात्सुबोधिनींकृत्वारात्रौकृत्वातुजागरं सुप्तोत्थितहरिंदृष्ट्वाकामात्संसारजाद्विजाः ७१ मथुरायांतुसंवासेजागरेह

रिसन्निधौ कार्त्तिकेबोधिनींप्राप्यततः श्रेयः परंनहि ७२ गीतंनृत्यंचवाद्यंचनाटंयाविष्णुकथांमुने यः करोति
चपुण्यात्मात्रैलोक्योपरिसंस्थितः ७३ बहुपुष्पैर्बहुफलैः कर्पूरागुरुकुंकुमैः हरेः पूजाविधातव्याकार्तिकेबु
धवासरे ७४ वित्तशाठ्यंनकर्त्तव्यंसंप्राप्तेहरिवासरे यस्मात्पुण्यतमंस्यात्तंप्राप्यतेमुनिसत्तम ७५ पुष्पै
र्नानाविधैर्दिव्यैः प्रबोधिन्यांतुजागरे शंखतोयंसमादायअर्घ्योदेयोजनार्दने ७६ यत्फलंसर्वतीर्थेषुसर्वदानेषु
यत्फलं तत्फलंकोटिगुणितंदत्वार्घ्यंबुधवासरे ७७ गुरुपूजाततः कार्य्याभोजनाच्छादनादिभिः दक्षिणाभिश्च
देवर्षेतुष्ट्यर्थंचक्रपाणिनः ७८ भगवंतमभिध्यायन् पुराणंप्रपठेन्नरः प्रत्यक्षंचभवेत्तस्यकपिलादानजंफलं ७९
कार्त्तिकेमुनिशार्दूलमद्भक्तोवैष्णवंव्रतं यः करोतियथोक्तंतुमुक्तिस्तस्यसुनिश्चयात् ८० केतक्याएकपत्रेणपूजि
तोगरुडध्वजः समाः सहस्रंसंप्रीतोजायतेमधुसूदनः ८१ अगस्त्यकुसुमैर्देवंपूजयेद्योजनार्दनं दर्शनात्तस्यदे
वर्षेनरकाग्निः प्रनश्यति ८२ मुनिपुष्पार्चितोविष्णुः कार्तिकेपुरुषोत्तमः ददात्यभिमुखान्कामान्शशिसूर्य
स्थितीयथा ८३ विहायसर्वपुष्पाणिमुनिपुष्पेणकेशव कार्त्तिकेयोर्चयेद्भक्त्यावाजिमेधफलंलभेत् ८४ तु
लसीदलपुष्पाणियोयच्छतिजनार्दने कार्तिकंसकलंवत्सपापंजन्मायुतंहरेत् ८५ दृष्टास्पृष्टाथवाध्याताकीर्तिता
नमितास्तुता रोपितासिंचितानित्यंपूजितातुलसीशुभा ८६ नवधातुलसीभक्तिंयेकुर्वन्तिदिनेदिने युगकोटिस
हस्राणितन्वतिसुकृतंमुने यावत्शाखप्रशाखाभिर्बीजपुष्पफलैर्मुने रोपितातुलसीपुंभिर्वर्द्धतेवसुधातले तेषांवं
शेतुयेजातायेभविष्यंतियेगता आकल्पयुगसाहस्रंतेषांवासोहरेर्गृहे यत्फलंसर्वतीर्थेषुसर्वदानेषुनारद तुलसीदले
नचैकेनकार्तिकेप्राप्यतेतुतत् संप्राप्तंकार्तिकंदृष्ट्वानियमेनजनार्दनः पूजनीयोमहाविष्णुः कोमलैस्तुलसीदलैः इष्ट्वा
क्रतुशतैरेवदत्वारत्नान्यनेकशः तुलसीदलैस्तुतैरेवप्राप्यतेकेशवार्चनात् इतिश्रीस्कंदपुराणेकार्तिकशुक्लपक्षीय

बोधनीमाहात्म्यसंपूर्णम् ॥ ॥ अथवराहपुराणोक्तंकार्तिकशुक्लैकादशीव्रतं ॥ अगस्त्यउवाच शृणुष्वभक्तितो राजन्कार्तिकैकादशींतथा उपोष्यविधिनानेनसर्वासांप्राप्नुयात्फलं १ प्राग्विधानेनसंकल्प्यतद्वत्स्नानंसमाचरेत् विलोमेनार्चयेद्देवंनारायणमकल्मषं २ नमःसहस्रशिरसेशिरःसंपूज्यवैहरेः पूरुषायेतिचभुजौकंठंवैविश्वरूपिणे ३ ज्ञानात्मानेतिचास्त्राणिश्रीवत्सायतथाउरः जठरंप्रभविष्णवेचोदरंदिव्यमूर्तये ४ कटिंसहस्रपादायपादौदेवस्यपूजयेत् अनुलोमेनदेवेशंपूजयित्वाविचक्षणः ५ नमोदामोदरायेतिसर्वांगंपूजयेद्धरेः एवंसंपूज्यविधिनातस्याग्रेचतुरोघटान् ६ स्थापयेद्रत्नगर्भांस्तुसितचंदनचर्चितान् स्रग्दामबद्धग्रीवांस्तुसितवस्त्रावगुंठितान् ७ स्थगितांस्ताम्रपात्रैस्तुतिलपूर्णैः सकांचनैः चत्वारः सागराश्चैतेकल्पिताद्विजसत्तम ८ तन्मध्येप्राग्विधानेनसौवर्णंस्थापयेद्धरिं पोडशारेरथांगेतुरजोभिर्बहुभिःकृतं ९ रथांगचक्रेयोगेश्वरयोगनिद्राशायिनेपीतवाससे तामप्येवंतुसम्पूज्यजागरंतत्रकारयेत् १० कुर्यात्तुवैष्णवंयोगमंतेयोगेश्वरंहरिं एवंकृत्वाप्रभातेतुब्राह्मणान्पंचभोजयेत् ११ चत्वारःकलशादेयाश्चतुर्णांपंचमस्यतु योगेश्वरंतुसौवर्णंप्रदद्यात्प्रयतःशुचिः १२ प्रीयतांदामोदरोयोगीश्वररूपीतिमंत्रतः वेदाध्येत्रेसमदत्तंतद्द्विदेद्विगुणंतथा आचार्येपंचरात्राणांसहस्रगुणितंभवेत् यस्त्विमंसरहस्यंचसमंत्रंचोपपादयेत् विधानंतस्यभक्त्यावैदत्तंकोटिगुणोत्तरं योग्येतिष्ठतियस्त्वन्यमासन्नंपूजयेत्कुधीः सदुर्गतिमवाप्नोतिदत्तंतस्यचनिष्फलं एवंदत्वाविधानेनतत्वतोविष्णुमच्युतं विप्राणांभोजनंदद्याद्यथाशक्त्यासदक्षिणं धरणीव्रतमेतद्धिपुराचीर्त्वाप्रजापतिः प्रजांलेभेतथामुक्तिंब्राह्मण्यमविचालितं युवनाश्वश्चराजापिरतेनविधिना पुरा मांधातारंसुतंलेभेपरंब्रह्मचशाश्वतं तथाहैहयदायादः कृतवीर्योनराधिपः १९ कार्तवीर्यंसुतंलेभेपरं ब्रह्मचशाश्वतं शकुंतलाप्येवमेवव्रतंचीर्त्वामहामुने २० लेभेशाकुंतलंपुत्रंदुर्जयंचक्रवर्तिनं अनेनविधिनाप्रा

संचक्रवार्तत्वमुत्तमं २१ धरण्याअपिपातालेमग्नयातुकृतंपुरा व्रतमतत्तेतानाम्नाधरणीव्रतमुच्यते २२ समा
सास्मिन्धरादेवीहरिणाक्रोडरूपिणा उद्धृताद्यापितुष्टेनधारितानौरिवाम्भसि २३ यइदंशृणुयाद्भक्त्यायश्चकु
र्यान्नरोत्तम सर्वपापविनिर्मुक्तोविष्णुसालोक्यतांव्रजेत् २४ आपत्तिंहरतेचैकाराज्यमेकंवयच्छति किंपु
नर्द्वादशैतास्तुयेनेष्टानददुःपरं २५ इतिवाराहपुराणोक्तंयोगीश्वरद्वादशीव्रतंसमाप्तम् ॥ अथप्रबोधैका
दशीकृत्यं तदुक्तंमदनरत्ने ॥ ब्रह्मउवाच एकादश्यांचशुक्लायांकार्तिकेमासिकेशवं प्रसुप्तंबोधयेद्रात्रौश्र
द्धाभक्तिसमन्वितइति नृत्यैर्गीतैस्तथावाद्यैर्ऋग्यजुस्साममंगलैः वीणापणवशब्दैश्चपुराणश्रवणेनच २ वा
सुदेवकथाभिश्चस्तोत्रैरन्यैश्चवैष्णवैः सुभापितैरिंद्रजालैर्भूरिशोभाभिरेवच पुष्पैर्धूपैश्चनैवेद्यैर्दीपवृक्षैःसुशोभनैः
होमैर्भक्ष्यैःपूपैश्चफलैःशार्करपायसैः ४ इक्षोर्विकारैर्मधुरैर्द्राक्षाक्षोटैःसदाडिमैः कुवेरकस्यमंजर्यामालत्याकमलेनच
५ कुवेरकःपर्णाशःकृष्णतुलसीतिकेचित् हृद्याभ्यांश्वेतरक्ताभ्यांचंदनाभ्यांचसर्वदा ६ कुंकुमालक्तकाभ्यांचरक्तसू
त्रैःसकंकणैः नव्यैर्नानाविधैःपुष्पैर्द्रव्यैर्वीरक्रयाहृतैः ७ वीरक्रयोविक्रयंवाप्रथमतोभिहितमूल्यंदत्वाक्रियमाणक्रयः
तस्यांरात्र्यांव्यतीतायांद्वादश्यामरुणोदये आदौघृतेनैक्षवेणमधुनास्नापयेत्ततः ८ दाध्नाक्षीरेणचततःपंचगव्ये
नशास्त्रवित् उद्वर्तनंमाषचूर्णमसूरामलकानिच ९ सर्षपाश्चप्रियंगुश्चमातुलिंगरसैस्तथा सर्वौषध्यःसर्वगंधाः
सर्वबीजानिकांचनं १० मंगलानियथाकामंरत्नानिचकुशोदकं एवंसंशोध्यदेवेशंदद्याद्गोसेचनांशुभां ११
ततस्तुकलशादेयायथाशास्त्रस्वलंकृताः जातीपल्लवसंयुक्ताःसफलाश्चसकांचनाः पुन्याहवेदशब्देनवीणावेणुर
वेणच एवंसंस्नाप्यगोविंदमनुलिप्तं स्वलंकृतंसुवाससंतुसंपूज्यसुमनोभिःसुकुंकुमैः दीपैर्धूपैर्मनोज्ञैश्चपायसे
नचभूरिणा पात्रेभ्यश्चान्नदानैश्चहोमैःपुष्पैःसदक्षिणैः वासोभिर्भूषणैरन्यैर्गोभिरश्वैर्मनोजवैः ब्राह्मणाःपूजनीयाश्च

विष्णोरीडयाश्चमूर्तयः 'यत्तुशिष्टामृतंपश्चाद्भोक्तव्यंब्राह्मणैःसहेति' १६ 'अथरामार्चनचंद्रिकोक्तप्रकारेणबो
धिनीविधिः'॥ शयन्युक्तप्रकारेणरथमारोप्यमाधवं विधायमहतींपूजांविष्णोरभ्यर्च्यवैष्णवान् वाद्यघोषेण
महतादेवंनीत्वाजलाशयं धौतांघ्रिपाणिकुर्वीतसंकल्पंवैष्णवैःसह एवंगुणविशिष्टायांबोधिन्यामिंदिरापतेः॥कु
र्वेप्रबोधनांविष्णोर्वराहोक्तमनूनपठेत् भविष्योत्तरेऽपि। कार्तिकेशुक्लपक्षेतुएकादश्यांप्रथासुत : मंत्रेणानेनराजेंद्र
देवमुत्थापयेद्द्विजः॥ मंत्रा' ब्रह्मेंद्ररुद्राग्निकुबेर, सूर्यसोमादिभिर्वंदितवंदनीय बुध्यस्वदेवेशजगन्निवासमं
त्रप्रभावेणसुखेनदेव १ इयंतुद्वादशीदेवप्रबोधायविनिर्मिता त्वयैवसर्वलोकानांहितार्थंशेषशायिना २ त्वयिसु
प्तेजगन्नाथजगत्सुप्तंभवेदिदं उत्थितेचेष्टतेसर्वमुत्तिष्ठस्वमाधव ३ इदंविष्णुरनेनैवतस्मादुत्थापयेत्प्रभुं हिर
ण्यगर्भइतिचप्राजापत्यंपठेत्तया गायत्रवैष्णवसूक्तंततोदेवाअवंत्विति ६। श्रीसूक्तद्वयन्तु हिरण्यगर्भऋषिः प्र
जापत्योदेवता त्रिष्टुप्छंदः जपेविनियोगः ओंहिरण्यगर्भःसमवर्तताग्रेभूतस्यजातः पतिरेकआसीत् सदाधारपृ
थिवींद्यामुतेमांकस्मैदेवायहविषाविधेम १ यआत्मदाबलदायस्यविश्वउपासतेप्रशिषंयस्यदेवाः यस्यच्छायामृ
तंयस्यमृत्युः कस्मैदेवायहविषाविधेम २ यःप्राणतोनिमिषतोमहित्वैकइद्राजाजगतोबभूव यईशेअस्यद्विप
दश्चतुष्पदःकस्मैदेवायहविषाविधेम ३ यस्येमेहिमवन्तोमहित्वायस्यसमुद्रंरसयासहाहुः यस्येमाःप्रदिशोयस्य
बाहू कस्मैदेवायहविषाविधेम ४ येनद्यौरुग्रापृथिवीचदृढायेनस्वःस्तभितंयेननाकः योअन्तरिक्षेरजसोविमा
नः कस्मैदेवायहविषाविधेम ५ यंक्रंदसीअवसातस्तभानेअभ्यैक्षेतांमनसारेजमाने यत्राधिसूरउदितोविभाति
कस्मैदेवायहविषाविधेम ६ आपोहयद्बृहतीर्विश्वमायन्गर्भंदधानाजनयंतीरग्निं ततोदेवानांसमवर्ततासु
रेकः कस्मैदेवायहविषाविधेम ७ यश्चिदापोमहिनापर्यपश्यद्दक्षंदधानाजनयंतीर्यज्ञम् योदेवेष्वधिदेवएकआ

सनिकस्मैदेवायहविषाविधेम ८ मानोहिंसीज्जनितायःपृथिव्यायोवादिवंसत्यधर्माजजान॥ पश्चाजायद्भतीर्जजा
न कस्मैदेवायहविषाविधेम ९ प्रजापतेनत्वदेतान्यन्योविश्वारूपाणिपरिताबभूव॥ यत्कामास्तेजुहुमस्तन्नोअस्तु
वयंस्यामपतयोरयीणां १० उत्तिष्ठोत्तिष्ठदेवेशयोगनिद्रांविहायच अनेनमनुनोत्थाप्यघंटावादित्रनिःस्वनैः॥ तीरे
समुपवेश्यैशंमहानुग्रहमर्थयेत् सोसावदभ्रकरुणोभगवान्प्रवृद्धप्रेमास्मितेननयनांबुरुहंविजृम्भन्॥ उत्थायविश्व
विजयायचनोविपादंमाध्व्यागिरापनयतात्पुरुषःपुराणः॥ इतिपुष्पांजलिंदत्वासूक्तमाथर्वणंजपेत्॥ तच्चोक्तंऋग्वेदस
र्वानुक्रमण्यां याओषधीरध्याधिकायवणोभिषगोषधिस्तुतिरानुष्टुभं॥ याओषधीःपूर्वाजातादेवेभ्यस्त्रियुगंपुरा॥ म
नैनुबभ्रूणामहंशतंधामानिसप्तच शतंवोअंबधामानिसहस्रमुतवोरुहः॥ अधाशतक्रत्वोयूयमिमंमेअगदंकृत॥ ओ
षधीःप्रतिमोदध्वंपुष्पवतीःप्रसूवरीः अश्वाइवसजित्वरीर्वीरुधःपारयिष्णवः॥ ओषधीरितिमातरस्तद्वोदेवीरु
पब्रुवे सनेयमश्वंगांवासआत्मानंतवपूरुष॥ अश्वत्थेवोनिषदनंपर्णेवोवसतिष्कृता॥ गोभाजइत्किलासथयत्सन
वथपूरुषं ओषधीःसमग्मतराजानःसमिताविव॥ विप्रःसउच्यतेभिषग्रक्षोहामीवचातनः॥ अश्वा
वतींसोमावतीमूर्जयन्तीमुदोजसं॥ आवित्सिसर्वाओषधीरस्माअरिष्टतातये॥ उच्छुष्माओषधीनांगावोगोष्ठादिवे
रयन्तेधनंसनिष्यन्तीनामात्मानंतवपूरुष॥ इष्कृतिर्नामवोमाताथोयूयंस्थनिष्कृतीः॥ सीराःपतत्रिणीःस्थनयदा
मयतिनिष्कृथ॥ अतिविश्वाःपरिष्ठास्तेनइवव्रजमक्रमुः॥ ओषधीःप्राचुच्यवुर्यत्किंचतन्वोरपः॥ यदिमावाजय
न्नहमोषधीर्हस्तआदधे॥ आत्मायक्ष्मस्यनश्यतिपुराजीवगृभोयथा॥ यस्यौषधीःप्रसर्पथांगमंगंपरुष्परुः॥ ततो
यक्ष्मंविबाधध्वउग्रोमध्यमशीरिव॥ साकंयक्ष्मप्रपतचाषेणकिकिदीविना॥ साकंवातस्यध्राज्यासाकंनश्यनिहाकया
अन्यावोअन्यामवत्वन्यान्यस्याउपावत॥ तासांसर्वाःसंविदानाइदंमेप्रावतावचः॥ याःफलिनीर्याअफलाअपुष्पा

याश्चपुष्पिणीः वृहस्पतिप्रसूतास्तानोमुंचत्वंहसः ३ मुंचतुमाशपथ्यादथोवरुण्यादुत ॥ अथोयमस्यपड्वीशात्स
र्वस्माद्देवकिल्विषात् अवप्रततीरवदन्दिवओषधयस्परि यंजीवमश्नवामहैनसंपरिष्यातिपुरुषः या ओषधीः
सोमराज्ञीर्विह्वीः शतविचक्षणाः तासामसित्वमुत्तमारंकामायशंहृदे याओषधीः सोमराज्ञीर्विष्ठिताः पृथिवीमनु बृह
स्पतिप्रसूताअस्यैसंदत्तवीर्यं ओषधयः संवदंतेसोमेनसहराज्ञायस्मैकृणोतिब्राह्मणस्तंराजन्पारयामसि त्वमुत्त
मास्योषधेतववृक्षाउपस्तयः उपस्तिरस्तुसोस्माकंयोअस्मांअभिदासति एवमाथर्वणसूक्तंजप्त्वापुनः पुष्पांज
लिंदद्यात् गतामेघावियच्चैवनिर्मलंनिर्मलादिशः शारदानिचपुष्पाणिगृहाणममकेशव इति संमुत्थितेततोविष्णौ
क्रियाः सर्वाः प्रवर्तयेत् स्नापयेद्राघवंपंचामृतैःपुरुषसूक्ततः नीराज्यमंत्रविन्यस्यवस्त्रालंकारचंदनैः स्रग्धूपदी
पदिव्यान्नैस्तांबूलैस्तोषयेत्प्रभुं एवंकृत्वामहापूजांगृहीत्वासाक्षतंजलं प्रतिमासंव्रतान्युक्तसंख्यायान्निवेदयेत् व्रत
समापनमंत्रस्तुसनत्कुमारेणोक्तः इदंव्रतंमयादेवकृतंप्रीत्यैतवप्रभो न्यूनंसंपूर्णतांयातुत्वत्प्रसादाज्जनार्दन इति
अनुष्ठितैर्मयानानाचातुर्मास्यव्रतैःप्रभुः प्रभूतपातकस्यांतेराघवः प्रीयतांमम व्रतारंभस्तत्समाप्तिश्चतुर्धा तदुक्तं
वाराहे चतुर्दा एकादशीद्वादशीपूर्णिमाकर्कसंक्रांतिष्वारंभ्यामित्यर्थः तद्योग्यद्रव्यदानानितु शयनीप्रकरणोक्ता
न्यानि एवंव्रतान्यपर्यस्यास्तुवीतपरमादृतः श्रुतिस्तुत्यावेदवादैःस्तोष्यमाणंरमापतिं स्तुतिस्तु यद्रोपविभ्रमवि
वृत्तकटाक्षपातसंक्रांततक्रमकरोभयशीर्णघोषः सिंधुःशिरस्यर्हणंपरिगृह्यरूपीपादारविंदमुपगम्यबभाषएतत् न
त्वावयंजडधियोनुविदामभूमन्कूटस्थमादिपुरुषंजगतामधीश यत्सत्त्वतः सुरगणारजसःप्रजेशा अन्येचभूतपत
यः सभवान्गुणेशः २ कामंप्रयाहिजहिविश्रवसोवमेहंत्रैलोक्यरावणमवाप्नुहिवीरपत्नीं बध्नीहिसेतुमिहतेय
शसोवितत्यैगायंतिदिग्विजयिनोयमुपेत्यभूपाः ३ स्वस्त्यस्तुविश्वस्यखलःप्रसीदतांध्यायंतुभूतानिशिवंमिथोधि

या मनश्चभद्रंभजतादधोक्षजेत्रावेश्यतान्नोमतिरप्यहेतुकी ४ इत्याशिषःसमभ्यर्च्यगीतवाद्यजयस्वनैः देवंर
थोपरिस्थाप्यजयशब्दपुरस्सरं महातूर्यरवैरात्रौभ्रामयेत्स्यंदनास्थितं उत्थितंदेवदेवेशंनगरेपार्थिवःस्वयं युक्तः
शैल्यादिवाहैर्मरकतसुरणात्किंकिणीजालमाला रत्नाद्यैर्मौक्तिकानामविरलमणिभिःसंभृतैश्चैवहारैः हैमैःकुंभैःप
ताकाशिवतररुचिभिर्भूषितःकेतुमुख्यैश्चित्रैश्चह्येशवंद्योदुरितहरहरेःपातुजैत्रोरथोवः १ वक्रंनीलोत्पलरुचिल
सत्कुंडलाभ्यासुमृष्टं चंद्राकाररचिततिलकंचंदनेनाक्षतैश्च गत्वालीलांजनसुखकरींप्रेक्षणेनामृतौघं पद्मावासं
सततमुरसाधारयन्पातुविष्णुः २ मोदंतांस्वजनास्त्वनिंदितधियस्त्यक्ताखिलोपद्रवाः स्वस्थाःसुस्थिरबुद्धयःप्र
तिहत ... तुखं रेदैत्यागिरिगह्वराणिगहनान्याशुव्रजध्वंभया दैत्यारिर्भगवानयंनरहरिर्यानंसमारोहति
... ध्वंरेरेदनुजदानवाः संरक्षणायलोकानांरथारूढोन्टकेसरी ॥ इत्यादिविष्णुधर्मोक्तमंत्रैःसंतोष्य
सादमालान ... क्रीयाद्भक्तिभावतः जयदेवमहादेवदेवदेवाखिलेश्वर वरदेशाखिलविश्वस्यरक्षर
... वाद्यजयस्वनैः भ्रामयन्स्यंदनंविष्णोःपुरमध्येसमंततः ६ रथस्याकर्षणंपूर्वं
... राःसिद्धसंघामुनिगंधर्वमानवाः ७ यावत्पदानिकृष्णस्यरथस्याकर्षणंनरः क्रोति
निनरनायक ८ रथेनसहगच्छंतिपुरुषाःपृष्ठतोऽग्रतःमहाविष्णुंसमाह्यतेभवत्यग्रिभवाश्चापि ९
भ्राम्ये ... नेच जपंतिचपुनर्यैवतेपालोकाःसनातनाः १० रथस्थितोनरैर्यैस्तुपूजितोमधुसूदनः
... तिम् ११ दोलायमानंगोविंदंमंचस्थंमधुसूदनं रथस्थंवामनंदृष्ट्वापुनर्जन्मनविद्य
निभ्रमंमाणंजनार्दनं विप्रावेदविदस्तेऽपिविज्ञेयाःश्वपचाधमाः १३ येषांगृहागतोयाः
केसरी पूजातैस्तैःप्रकर्तव्याविच्चशाठ्यविवर्जितैः १४ अनर्चितोपदायातिप्रमादात्स्वगृहाद्धरिः

यज्ञफलप्रदं । मयाचभृगवेप्रोक्तंभृगुणोशनसेतथा । ततस्त्वन्यैर्गृहीतंतत्पारंपर्य्यसमागतं एकादश्यांतुगृह्णी
याद्व्रतंपंचदिनात्मकं । व्रतीस्नायाद्विधानेनदेवादीनांचतर्पणं । धौतवस्त्रश्चमौनीचहरिमर्चेज्जितेंद्रियः भूमिशायीत
थाखंडदीपंपंचस्वहस्सुच ॐनमोवासुदेवायजपेदष्टोत्तरंशतं । पूजांतेचार्घ्यमावेद्यजुहुयात्तिलसंयुतान् । यवा
न्व्रीहीन्पायसंचमंत्रेणाष्टाक्षरेणच पूजाविधिविशेषेणदिनेष्वेवहिपंचसु । प्रथमेदिवसेपद्मैर्हरेःपादौप्रपूजयेत् । द्वि
तीयेविल्वपत्रैश्चजानुनीसंप्रपूजयेत् तृतीयेपूजयेन्नाभिंतुलस्याथचतुर्थके । जातीपुष्पादिभिःस्कंधौमालत्यापंचमे
शिरः एकादश्यामथाभ्यर्च्यमंत्रवद्गोमयंपिवेत् । द्वादश्यांचगवांमूत्रंत्रयोदश्यांचगोपयः चतुर्दश्यांगोघृतंचपूर्णि
मायांतथादधि पंचस्वपिदिनेष्वेवविधिवत्स्नानपूजने नंदायांकांचनंदद्याद्द्वादश्यांवस्त्रमुत्तम गोदानंचत्र
योदश्यांरिक्तायांघृतपायसं सितासिततिलैस्स्नानंपूर्णिमायांविशेषतः । भीष्मपंचदिनेष्वेपुदद्याद्भीष्मायचांज
लिं संवत्सरकृतंपापंतत्क्षणादेवनश्यति । सत्यव्रतायशुचयेगांगेयायमहात्मने भीष्मायवैददाम्यर्घ्यमाबाल्य
ब्रह्मचारिणे वसूनामवतारायशंतनोरात्मजायच । अर्घ्यंददामिभीष्मायसोमवंशोद्भवायच । वैयाघ्रपदगोत्रा
यसांकृत्यप्रवरायच अनपत्यायभीष्मायतस्मैदद्याज्जलांजलिं । सव्येनानेनमंत्रेणतर्पणंसार्ववर्णिकं प्रतिपद्दि,
वसेविप्रान्भोजयेत्पायसेनच पूर्णायामेवअथवाब्राह्मणान्भोजयेद्व्रती । विप्रशेषान्नभोक्तायोमुक्तिस्तस्यकरेस्थिता
इतिपाद्मेकार्तिकमाहात्म्येभीष्मपंचकव्रतविधानं ॥ अथभविष्योत्तरोक्तं । भीष्मपंचकव्रतं ॥ श्रीकृष्णउवाच
कार्तिकेशुक्लपक्षस्यशृणुधर्मंपुरातनं । एकादश्यांसमारभ्यविज्ञेयंभीष्मपंचकं दुस्तरंभीष्ममित्याहुरशक्यंतद्दि
होच्यते दारुणंभीषणंभीष्ममित्यभिधानात् । यस्तंकरोतिराजेंद्रतेनसर्वंकृतंभवेत् वसिष्ठभृगुगर्गाद्यैश्चीर्णंकृ
तयुगादिपु सीरभद्रादिभिर्वैश्यैःशूद्रैरन्यैःकलौयुगे । दिनानिपंचपुण्यानिचीर्णमेतन्महाव्रतं ब्राह्मपौत्रे

या मनश्चभद्रंभजतादधोक्षजेआवेश्यतान्नोमतिरप्यहैतुकी ४ इत्याशिपःसमभ्यर्च्यगीतवाद्यजयस्वनैः देवंर
थोपरिस्थाप्यजयशब्दपुरस्सरं महातूर्यरवैरात्रौभ्रामयेत्तस्यंदनस्थितं उत्थितंदेवदेवेशंनगरेपार्थिव स्वयंयुक्तः
शैव्यादिवाहैर्मरकतसुरणात्किंकिणीजालमाला रत्नाद्यैर्मौक्तिकानामविरलमणिभिःसंभृतैश्चैवहारैः हैमैःकुंभैःप
ताकाशिवतररुचिभिर्भूपितःकेतुमुख्यैश्चित्रैर्ब्रह्मेशवंद्योदुरिंतहरहरेःपातुजैत्रोरथोवः १ वक्रंनीलोत्पलरुचिल
सत्कुंडलाभ्यासुमृष्टं चंद्राकाररचिततिलकंचंदनेनाक्षतैश्च गत्यालीलांजनसुखकरींप्रेक्षणेनामृतौघं पद्मावासः
सततमुरसाधारयन्पातुविष्णुः २ मोदंतांस्वजनास्त्वनिंदितधियस्त्यक्ताखिलोपद्रवाः स्वस्थाःसुस्थिरबुद्धयःप्र
तिहतामित्रारमंतांसुखं रेदैत्यागिरिगह्वराणिगहनान्याशुव्रजध्वंभया दैत्यारिर्भगवानयंनरहरिर्यानंसमारोहति
३ पलायध्वंपलायध्वंरेरेदनुजदानवाः संरक्षणायलोकानांरथारूढोन्द्रकेसरी ॥ इत्यादिविष्णुधर्मोक्तमंत्रैःसंतोष्य
सादरं प्रसादमालान्हरेर्गृह्णीयाद्भक्तिभावतः जयदेवमहादेवदेवदेवाखिलेश्वर वरदेशाखिलंविश्वंरक्षरक्षर
मापते नृत्यैर्वाद्यैर्भागवतैर्घंटावाद्यजयस्वनैः भ्रामयन्स्यंदनंविष्णोःपुरमध्येसमंततः ६ रथस्याकर्षणंपूर्वं
[illegible]त्यनायकः ततःसुराःसिद्धसंघामुनिगंधर्वमानवाः ७ यावत्पदानिकृष्णस्यरथस्याकर्षणंनरः करोति
[illegible]यक ८ रथेनसहगच्छंतिपुरुषाःपृष्ठतोऽग्रतःमहाविष्णुसमाह्येतेभवंत्यग्रिभवाअपि ९

पितरस्तस्याविमुखायावत्संवत्सरंनृप ॥ १५ ॥ स्त्रियोपिमुक्तिमायांतिरथयात्रापरायणाः सशैलवनसस्या
ढ्यातेनदत्तावसुंधरा १६ इतिपौरजनैःसार्द्धंभ्रामयित्वारथंगृहं गत्वानीराज्यदेवेशंशयीतवैष्णवंस्मरन् १७
वैष्णवंमंत्रंनामेत्यर्थः इतिरथोत्सवमाहात्म्यम् । शयीतेतिद्वादश्यभिप्रायेण एकादश्यांतुरात्रौजागरणंकुर्यात्
एकादश्यांसुरालयइतिवचनात् रात्रिजागरणमत्यावश्यकं इयमेकादशीसोमवारोत्तराभाद्रपदयोगे महापुण्येत्यु
क्तं मदनरत्ने वराहपुराणे शुक्लपक्षंप्रक्रम्य ॥ एकादशीसोमयुक्ताकार्तिकेमासिभामिनि उत्तराभाद्रयोगेचअनंता
साप्रकीर्तिता तस्यांयत्क्रियतेभद्रेसर्वमानंत्यमश्नुते अनंतपुण्यफलदातेनाऽनंतास्मृताप्रियइति ।अथवराहपुराणे
बोधिन्येकादशीविधिः एकादश्यांरात्रौकुंभेघृतपात्रोपरिहैमंमाषमितंमत्स्यं पंचामृतेनसंस्नाप्य कुंकुमपीतवस्त्र
युगपद्माद्यैः सम्पूज्य मत्स्यरूपोजगद्योनिः प्रीयतांमेजनार्दनइतिदत्त्वा दक्षिणांचदत्त्वाब्राह्मणान्भोजयेदिति
इतिकार्तिकशुक्लैकादशीकृत्यंसमाप्तम् अथप्रबोधकालनिर्णयः निशिस्वापोदिवोत्थानंसंध्यायांपरिवर्तनमितिब्र
ह्मपुराणवचनेरात्रौसुप्तमित्याचार्य्यचूडामणिः वराहपुराणेतु द्वादश्यांप्रबोधोत्सवउक्तः इयंचरेवत्यंतादियुक्ता
प्रबोधिनीप्रशस्ता आभाकासितपक्षेषुमैत्रश्रवणरेवती आदिमध्यावसानेषुप्रस्वापावर्तनोत्सवाःनारदीयेऽपि मै
त्राद्यपादेस्वपितीहविष्णुः श्रुतेश्चमध्येपरिवर्त्तमेति पौष्णावसानेचसुरारिहंता प्रबुध्यतेयामचतुष्टयेनेति यदातु
द्वादशीषु तत्तन्नक्षत्रभागोनास्ति तदाद्वादशीनक्षत्रयोगोपिरात्र्यादिगतोग्राह्यः पादयोगोयदानस्याद्दक्षेणापितदा
भवेदिति वराहपुराणात् विष्णुर्देवानस्वपितिनचरात्रौप्रबुध्यते द्वादश्यामृक्षसंयोगेपादयोगेनकारणमिति विष्णु
धर्मोत्तराच्च यदातुद्वादशीषुतानिनक्षत्राणिनसंत्येव किंत्वेकादशीषुवा तदातत्रापि तत्तदृक्षभागएवनिशादिवेला
नादरेणप्रस्वापादिकार्यं अप्राप्तेद्वादशीमृक्षेउत्थानंशयनंहरेः पादयोगेनकर्तव्यंअहोरात्रंविचिंतयेदितिजीमूतवा

ह्मचर्य्येणजपहोमक्रियादिभिः क्षत्रियैश्चतथावैश्यैःसत्यशौचपरायणैः पापार्द्दैःपरिहर्तव्यात्रह्मचर्येणनिष्ठया म
द्यमांसंपरित्याज्यंमैथुनंपापभाषणं शाकाहारेणकर्तव्यंकृष्णार्चनपरैर्नरैः स्त्रीभिर्वाभर्तृवाक्येनकर्त्तव्यंसुखवर्धनं
विधवाभिश्चकर्त्तव्यंपुत्रपौत्राभिवृद्धये सर्वकामसमृद्ध्यर्थंमोक्षार्थमपिपांडव नित्यंस्नानेनदानेनकार्त्तिकीयावदे
वतु वैश्वदेवश्चकर्त्तव्योविष्णुध्यानपरायणैः पापस्यप्रतिमाकार्य्यारौद्रवक्त्रातिभीषणा खड्गहस्ताचविकृतासर्वलो
हमयीनृप तिलप्रस्थोपरिस्थाप्याकृष्णवस्त्राभिवेष्टिता करीरकुसुमापीडाचलत्कांचनकुंडला संपूज्यपरया
भक्त्याधर्म्मराजस्यनामभिः इममुच्चारयन्मंत्रंगृहीतकुसुमांजलिः यदन्यजन्मनिकृतमिहजन्मनिवापुनः पापं
प्रशममायातुतत्सर्वंतवपूजनात् ब्राह्मणायततोदेयंकृष्णोमेप्रीयतामिति अन्येषामपिदातव्यंस्वशक्त्यावांछितं
वसु कृतकृत्यःस्थिरोभूत्वाविरक्तःसंगतोभवेत् शांतचित्तोनिरावाधःपरमंपदमाप्नुयात् नीलोत्पलदलश्यामश्च
तुर्वक्त्रश्चतुर्भुजः अष्टपार्श्वैकनयनःशंकुकर्णोमहाशनःजटीद्विहस्तस्ताम्रास्योमृगराजतनुच्छदः चिंतनीयोमहादे
वोयस्यरूपंनाविद्यते इदंभीष्मेणकथितंशरतल्पगतेनच तदेतत्तेसमाख्यातंदुष्करंभीष्मपंचकं धन्यंपुण्यंपापहं
तृयुधिष्ठिरमहाव्रतं यच्चीर्त्वाब्रह्महागोघ्नःसर्वपापैःप्रमुच्यते यद्भीष्मपंचकमितिप्रथितंपृथिव्यामेकादशीप्रभृ
तिपंचदशीनिरुद्धं उत्पन्नभोजनपरस्यनरस्यतस्मिन्निष्टंफलंदिशतिपांडवशार्ङ्गधन्वा इतिभविष्योत्तरेभीष्मपंचक
व्रतं अथभीष्मपंचकव्रतमाहात्म्यं पाद्मेकार्तिकमाहात्म्ये पृथुरुवाच व्रतंयज्जगतिख्यातंदेवर्षेविष्णुतोषणं भीष्मपं
चकमित्येवंकुतःस्यातंतदाख्यया नारदउवाच राजन्परंपराप्राप्तंकालेनेहतिरोहितं द्वापरेपुनरेवेदंश्रीकृष्णेनप्रका
शितम् भीष्मायकथितंयस्मात्तेनादौकृतमित्युत अतस्तदाख्ययालोकेकथितंभीष्मपंचकं पृथुरुवाच कदासासंगति
स्तस्यगांगेयस्यमहात्मनः कृष्णेनसहदेवर्षेकदापृष्टश्चकेशवः नारदउवाच यदागतोदौत्यविधौकुरूंश्चकृष्णःपृथा

सूनुर्भेःश्रांतश्च । गृहंगतोविदुरस्यातिथेयंचकारगोप्यात्मनिसुप्रमोदं मन्येनजातिर्नचपंडितत्वंनवाधनित्वंन-
चशूरताच । सर्वेगुणास्तस्यनतोपकारणंभक्त्यैवकारुण्यनिधिःप्रतुष्यते । उपविष्टंकृतातिथ्यंश्रुत्वाभीष्मोमहामनाः
जगामकृष्णसान्निध्यंदर्शनानंदनिर्वृतः । भीष्ममागतमाज्ञायप्रीत्यासौयदुनंदनः समुत्थायाभिवाद्याथबाहुभ्यां-
परिरभ्यच । उपविश्यासनेस्वेस्वेकृष्णभीष्मौपरस्परं । पप्रच्छतुःशिवप्रीतौभीष्मःपुनरपृच्छत भीष्मउवाच यद्भ्रू
विलासचलदुल्लसतित्रिधेयंसर्गंसृजत्यवतिहंतिगुणैश्चमाया । ब्रह्मादयोयमिहवेदितुमीश्वरानोसोयंपृथातनयदू-
तविधिंकरोति इदंविचित्रंभगवन्चित्तेमेपरिवर्तते । साम्येनवर्तमानोपिजीवानांत्वंसुहृत्सखा अथान्यान्सेवमानां
श्चत्यक्त्वावैपांडवेष्वथ । बंधुत्वंचसुहृत्त्वंचगुरुत्वंसुकराश्रयं । पितृत्वंकार्यकारित्वंपांडवेयदुनंदन । किमेतेषांतथाक
र्मितवाराधनमीश्वर । अथतेपुचकाशक्तिर्वशीकरणमद्भुतं । ययात्वमीश्वरोमायीबलान्नीतश्चवश्यतां । कारणंकथ्य
तांविष्णोयेनतस्त्वंवश्यतांगतः । श्रीकृष्णउवाच । गंगात्मजमहाभागनप्रष्टव्यमिदंत्वया । गोपनीयमिदंमेद्यभक्ति
योगस्तुवश्यकृत् । मत्तःप्रचरितंलोकेयद्व्रतंजनतानयत् । भक्तियोगेनमेलोकःसर्वोमुक्तोभविष्यति । भीष्मउवाच ॥
त्वदाराधनधर्माश्चमुनिभिर्बहुबोधिताः । ईशवश्यकरंधर्मंत्वमेवाख्यातुमर्हसि श्रीनारदउवाच । तेनैवमभ्या-
र्थितोसदाहरिःपृष्टस्तुलोकस्यहितायनूनं । संसारिणांजन्मभृदादिदुःखंविद्वान्दयासिंधुरुवाचभीष्मम् ॥ श्रीकृष्ण-
उवाच । अवंतिसंभवाःपंचपूर्वकल्पेद्विजोत्तमाः । कविःशुचिर्दृढोदांतोहंसोनामतएवते । संगीतकंपाठयंतःकंठेकिन्न-
रस्वरस्वराः । तेऽनेकपरिपत्सुपरिभ्रमंतोदेशांतरेषुविविधंददृशुश्चरित्रं । वित्तंतदाप्यबहुवस्त्रविभूषणादिसाडंबरंव्यय-
मकार्षुरबुद्धतत्त्वाः तेकदाचित्सुवीरस्यराज्ञोमधुपुरींययुः श्रुत्वासंगीतव्यसनंसंभातस्यादिदृक्षवः अहोभाग्यं-
लोकस्यनपतिंयमुनाजलं गोविंदोगोपिकासंगीयत्रक्रीडतिकसहा । यथारुपर्शमणिस्पर्शाल्लोहंयातिसुवर्णतां

इनवचनात् पादयोगादन्यतिथाद्वादश्यामृक्षसंगमादितिवचनाच्च द्वादश्यांनक्षत्रसंयोगस्यरात्र्यादावभावेपितत्रै
वकार्य्यमित्यर्थः अतएववराहोपि द्वादश्यांसंधिसमयेनक्षत्राणामसंभवे आभाकासितपक्षेपुशयनावर्तनादिक
मिति संधिसमयश्चसायंसंध्यैवप्रबोधोपितत्रैवकार्य्यः तदुक्तंरेवत्यंतेयदारात्रौद्वादश्याचसमागमः तदाविबुध्यते
विष्णुर्दिवावैश्राव्यंरेवतीमिति जीमूतवाहनधृतवचनात् विष्णुधर्मोत्तरेतु एकादश्यादिपुपंचस्वपि प्रस्वापबो
धोत्सवाउक्तो क्वचित्पूर्णमास्यामेव रामार्चनचंद्रिकायांतु । पारणाहेपूर्वरात्रेघंटादीन्वादयेन्मुहुरिति अत्रात्र
वहुवचनेपु चतुर्थभागवाचिपादग्रहणात् चतुर्धाविभक्तयोरनुराधारेवात्योर्न्यायेनत्रेधाविभागएव अतएव मध्य
भागग्रहणेनविशेषश्रवणादश्रुतत्वादितिन्यायेनत्रेधाविभागएव अतएवमध्यग्रहणमप्युपपद्यतइतिवाच्यं वच
नांतरेपुपादग्रहणेनाविशेषश्रवणादिश्रुतित्वादितिहेतोरसिद्धेः श्रवणस्यतुत्रेधाविभक्तस्यमध्यभागएवग्राह्यः ॥ अ
थप्रबोधमंत्रो वाराहे । ब्रह्मेंद्ररुद्रादिकुवेरसूर्यत्यादिकथार्थे यंतुद्वादशदिवप्रबोधार्थेतुनिर्मिता त्वयैवसर्वलो
कानांहितार्थेशेषशायिना त्वयिसुप्तेजगन्नाथजगत्सुप्तंभवेदिदं त्थितेचेष्टतेसर्वमुत्तिष्ठोत्तिष्ठमाधव उत्तिष्ठोत्तिष्ठगो
[illegible] जगत्पतेइत्यादि मेघागताः शारदपूर्णचंद्र [illegible] इतिप्रोक्तोमंत्रउ्ण अहंददानीतिचपुण्यहेतो
[illegible]यलोकनाथ एवंप्रबोध्यकुर्वीतद्वादश्यांयेयशस्विनि मद्भक्ताहिनरश्रेष्ठास्तेयांतिपरमांगतिम्
[illegible]थितंमया मोदतेदेविसंसारेममभक्तः सुखावहइति । इतिहरिप्रबोधोत्सवविधानम्
रं पंचदिनात्मकभीष्मपंचकव्रतविधानं दीपदानंच ॥ पाद्मकार्तिकमाहात्म्येब्रह्म
ब्रवक्ष्यामिमुनेऽहंभीष्मपंचकं मयावर्पसहस्रेपुसमभ्यर्च्यजनार्दनं पुराप्राप्तंव्रतंह्येतत्सर्वं

एकादशीसा[illegible]

सूनुभिःप्रेरितश्च॥ गृहंगतोविदुरस्यातिथेयंचकारगोप्यात्मनिसुप्रमाद॥ मन्यनंजातिनेचपांडतत्वनवाध नेद
चशूरताच॥ सर्वेगुणास्तस्यनतोपकारणंभक्त्यैवकारुण्यनिधिःप्रतुष्यते॥ उपविष्टंकृतातिथ्यंश्रुत्वाभीष्मोमहामनाः
जगामकृष्णसान्निध्यंदर्शनानंदनिर्वृतः॥ भीष्ममागतमाज्ञायप्रीत्यासौयदुनंदनः॥ समुत्थायाभिवाद्याथबाहुभ्यां
परिरभ्यच॥ उपविश्यासनेस्वेस्वेकृष्णभीष्मौपरस्परं॥ पप्रच्छतुःशिवंप्रीतौभीष्मःपुनरपृच्छत॥ भीष्मउवाच॥ यद्भ्रू
विलासचलदुल्लसतित्रिधेयंसर्गंसृजत्यवतिहंतिगुणैश्चमाया॥ ब्रह्मादयोयमिहवादितुमीश्वरानोसोयंपृथातनयदू
ताविधिंकरोति इदंविचित्रंभगवन्चित्तेमेपरिवर्तते॥ साम्यनवर्तमानोपिजीवानांत्वंसुहृत्सखा॥ अथान्यान्सेवमानां
श्चत्यक्त्वावैपांडवेष्वथ॥ बंधुत्वंचसुहृत्वंचगुरुत्वंसुकराश्रयं॥ पितृत्वंकार्यकारित्वंपांडवेर्यदुनंदन॥ किमेतेपांतथाक
र्म्मतवाराधनमीश्वर॥ अथतेपुचकाशक्तिर्वशीकरणमद्भुतं॥ ययात्वमीश्वरोमायीवलान्नीतश्चवश्यतां॥ कारणंकथ्य
तांविष्णोयतस्त्वंवश्यतांगतः॥ श्रीकृष्णउवाच॥ गंगात्मजमहाभागनप्रष्टव्यमिदंत्वया॥ गोपनीयमिदंमेद्यभक्ति
योगस्तुवश्यकृत॥ मत्तःप्रचरितंलोकेयद्व्रतंजनतानयत॥ भक्तियोगेनमेलोकःसर्वोमुक्तोभविष्यति॥ भीष्मउवाच॥
त्वदाराधनधर्माश्चमुनिभिर्बहुबोधिताः॥ ईशवश्यकरंधर्म्मंत्वमेवाख्यातुमर्हसि॥ श्रीनारदउवाच॥ तेनैवमभ्या
र्थितोयदाहरिःपृष्टस्तुलोकस्याहितायनूनं॥ संसारिणांजन्मभृदादिदुःखंविद्वान्दयासिंधुरुवाचभीष्मम॥ ॥श्रीकृष्ण
उवाच॥ अवंतिसंभवाःपंचपूर्वकल्पेद्विजोत्तमाः॥ कविःशुचिर्दृढोदांतोहंसोनामतएवते॥ संगीतकंपाठयंतःकंठेःकिन्नः
रवत्स्वराः॥ तेऽनेकपरिषत्सुपरिभ्रमंतोदेशांतरेषुविविधंददृशुश्चरित्रं॥ वित्तंतदाप्यबहुवस्त्रविभूषणादिसाडंबरंव्यय
मकार्षुरबुद्धतत्त्वाः॥ तेकदाचित्सुवीरस्यराज्ञोमधुपुरींययुः॥ श्रुत्वासंगीतव्यसनंसंभ्रातस्यादिदृक्षवः॥ अहोअभाग्यं
लोकस्यनपीतंयमुनाजलं॥ गोविंदोगोपिकासंगीयत्रक्रीडतिकंसहा॥ यथास्पर्शमणिस्पर्शाल्लोहंयातिसुवर्णतां

हनयचनात् पादयोगादन्यतिथाद्वादश्यामृक्षसंगमादितिवचनाच्च द्वादश्यांनक्षत्रसंयोगस्यरात्र्यादावभावेपितत्रै
वकार्य्यमित्यर्थः अतएववराहोपि द्वादश्यांसंधिसमयेनक्षत्राणामसंभवे आभाकासितपक्षेपुशयनावर्तनादिक
मिति संधिसमयश्चसायंसंध्यैवप्रबोधोपितत्रैवकार्य्यः तदुक्तंरेवत्यंतेयदारात्रौद्वादश्याचसमागमः तदाविबुध्यते
विष्णुर्दियावेश्राप्यरेवतीमिति जीमूतवाहनधृतवचनात् विष्णुधर्मोत्तरेतु एकादश्यादिषुपंचस्वपिप्रस्वापबो
धोत्सवावुक्तौ क्वचित्पूर्णमास्यामेव रामार्चनचंद्रिकायांतु । पारणाहेपूर्वरात्रेघंटादीन्वादयेन्मुहुरिति अत्रच
वहुवचनेषु चतुर्थभागवाचिपादग्रहणात् चतुर्धाविभक्तयोरनुराधारेवतीन्यायेनत्रेधाविभागएव अतएवमध्य
भागग्रहणेनविशेषश्रवणादश्रुतत्वादितिन्यायेनत्रेधाविभागएव अतएवमध्यग्रहणमप्युपपद्यतइतिवाच्यं वच
नांतरेपुपादग्रहणेनाविशेषश्रवणाद्विश्रुतित्वादितिहेतोरसिद्धेः श्रवणस्यतुत्रेधाविभक्तस्यमध्यभागएवग्राह्यः अ
थप्रबोधमंत्रो वाराहे । ब्रह्मेंद्ररुद्रादिकुवेरसूर्येत्यादिकथा यंतुद्वादशीदेवप्रबोधार्थंतुनिर्मिता त्वयैवसर्वलो
कानांहितार्थंशेषशायिना त्वयिसुप्तेजगन्नाथजगत्सुप्तंभवेदिः स्थितेचेष्टतेसर्वमुत्तिष्ठोत्तिष्ठमाधव उत्तिष्ठोत्तिष्ठगो
विंदत्यजनिद्रांजगत्पतेइत्यादि मेघागताः शारदपूर्णचंद्रश पुष्पाणिमनोहराणि अहंददानीतिचपुण्यहेतो
जागृष्वजागृष्वचलोकनाथ एवंप्रबोध्यपुष्पांजल्यि पृथुरुवाच अस्यजगतिरख्यात स्थापनेहरेरिति तत्रमंत्राः
गतामेघाइत्यादिपूर्वोक्तः वाराहे एवंकर्मप्रजन्परंपराप्राप्तंकालेनेहतिरोहितं द्वापरेपुनरेवदे [illegible]
एवंवैशारदंकर्म [illegible] तयस्मात्तेनादौकृतामिकुवा [illegible] द्वादश्यायेयशस्विनि रातिप्रोक्तोमंत्रेउरः पृथुरुवाच कदासासंगति
मद्भक्ताहिनरश्रेष्ठास्तयातपरमागतिम्
[illegible] गमनखिलंकथितंमया मोदतेदेविसंसारेममभक्तः सुखावहइति । इतिहरिप्रबोधोत्सवविधानम्
अथैकादश्यादिपूर्णिमांतं पंचदिनात्मकभीष्मपंचकव्रतविधानं दीपदानच ॥ पाद्मकार्तिकमाहात्म्येब्रह्म
नारदसंवादे अतः परंप्रवक्ष्यामिमुनेऽहंभीष्मपंचकं मयायत्सहस्रेपुसमभ्यर्च्यजनार्दनं पुराप्राप्तंव्रतह्येतत्सर्वं

कश्चित्तिष्ठत्यहर्निशं नैष्ठिकोब्रह्मचारीसमदाराधनतत्परः भिक्षार्थमपिनायातिपुरेदुःसंगशंकित. भीष्मपंचदिनेष्वे
पुतस्मिन्देवालयेशुभे ममपूजांप्रकुर्वाणोव्रतमेतच्चकारह तेषुपंचसुविप्रेषुकविर्नामजगामह ॥ एकादश्यांरहस्त
स्यारूपरासादिदृक्षया आदौगतोमुनेःपार्श्वेकविर्दृष्ट्वाविधिंततः पूजयामासतेनैवविधिनापिसमाहितः ततःक्षणा
त्समायातारासाकादंबिनीशुभा मुनिंनत्वाथपूजादिदृष्ट्वावीणांसमग्रहीत मत्प्रीतियुक्ताचित्तेतस्विशेषंजगौचसा
क्रतुधाम्नश्चमेगाथांमधुरस्वरभूषितां श्रृण्वतोनाभवत्क्षोभ स्त्रीसंगाद्विजितात्मनः मुनेःसंगतिमासाद्यमहतोऽपित
पोस्तदा मनःशुद्धमभूत्कामोमद्भक्त्यापर्य्यपूजयत् ॥ रात्रौजागरणंनृत्यंचक्रेकादंबिनीकविः वीणयाचगायतौमेग्र
एकचित्तौजहर्षतुः गोमयाचमनंतेनदृष्ट्वातुमुनिनाकृतं कविनापिकृतंपश्चात्प्रातःस्नायान्नृपालयं ॥ कविरागत्यन
गरेस्वधनंभूषणानिच द्वादश्यामददात्सर्वंविरक्तोभक्तिवृद्धये द्वितीयेदिवसेप्रागाच्छुचिस्तस्यादिदृक्षया द्वाद
श्यांप्रातरेवासावासीनंददृशेमुनिं तेनापिपूजितोहंवैशुचिनामुनिसंगतः तत्क्षणादागतांतत्रददृशेतांमनोरमां सा
तस्यदृष्टेनृत्यंगीतंपश्चात्स्वयंतथा चक्रेस्वकीयंलावण्यंतत्सर्वंशुचयेऽर्पयत् तथैवगीतनृत्याभ्यांभक्तिरस्याप्यजा
यत मुनिस्संप्राश्यगोमूत्रंरात्रौभक्तिपरायणः पूजनान्मेव्रतस्यापिमुनिसंगतितः शुचिः विरक्तइंद्रियार्थेभ्यःसर्वं
स्वमददात्ततः इदंप्रोवाचवचनंमद्भक्त्यासाजितेंद्रियः अहोमोहस्यमाहात्म्यंविषयासक्तचेतसां यत्सेवयामहा
नंदरसमग्नाविदंतिन संसारंदुःखदावंचनोपेक्षंतेर्थजंसुखं तंहारिंहृदयस्थंचत्यक्त्वान्यांमृगतृष्णिकां धावंतोहि
ततःकिंतुमहादुःखकरंपरं तथापितादृशींबालांनृत्यगीतमनोहरां दृष्ट्वापिनाभवत्क्षोभोमहानंदभुजोमुनेः तस्मा
त्संत्यज्यससारंकिंसर्वतोजगदीश्वरे कुर्य्यात्प्रेमभरांभक्तिमेकएवाचरेत्क्षितिं इत्युक्त्वातानदृष्ट्वैवगतस्तीर्थांतरंप्रति
एवमेवत्रयोदश्यांदृढोगात्तांदिदृक्षया मुनिनासहसंगम्यतथैवापूजयच्चमां गोपसःप्राशितंतेनदृढःप्राशत्प्रसन्नधीः

तयाकृष्णाजलस्पर्शात्पातकंयातिपुण्यतां ॥ स्नात्वातीर्थेतदोपोष्यस्थित्वादिनचतुष्टयं ॥ पप्रच्छूराजचरितमवरोधविदं
जनं ॥ विचार्यमनसासाहसजनोतिविचक्षणः ॥ राज्ञएकाभोगपत्नीनाम्नाकादंबिनीवरा ॥ संगीतविद्यानिपुणारा
गकंठेचकिन्नरी ॥ स्त्रियएवहितांबालांनर्तयंतिनृपाग्रतः ॥ द्रष्टुंनशक्यतेतस्यान्त्यमन्येनकेनचित् ॥ एतच्छ्रुत्वावि
चार्यार्थनिश्चयंचागमान्निदं ॥ यत्रतच्छ्रूयतेवाद्यंनृत्यतालादिकध्वनिः ॥ तत्स्थलेप्राप्यतस्थुस्तेराज्ञोदर्शनकांक्षि
णः ॥ श्रुत्वासम्यग्ध्वनिंविप्राःपप्रच्छुरुपजीविनः ॥ विप्राऊचुः ॥ अहोवंतात्रसान्निध्येराज्ञोनास्तिचकोविदः ॥ संगी
तज्ञोस्तेवाद्येनृत्येचापिनशुद्धतातंत्रीद्वयंतुशिथिलंकिन्नरेवाद्यतेपरं ॥ तालंचापत्रिस्थतंदत्तमित्यवदंसभासदां ॥ तच्छ्रु
त्वाराजसान्निध्यंगत्वाराज्ञेन्यवेदयन् ॥ तच्छ्रुत्वावचनंराजाप्रतीहारंसमादिशत् ॥ गच्छानयेहतान्विप्रान्गुणदो
षविचक्षणान् ॥ इतिराज्ञोवचःश्रुत्वाससचस्तान्समाह्वयत् ॥ प्रविष्टास्तत्रयत्रासौराजाकादंबिनीवरा ॥ राज्ञआशि
षमावेद्यविविशुस्तेतदासने ॥ तेषांचसाज्ञायविशेषाविज्ञतांविशेषतश्चारभताथनर्तनं ॥ यद्गीतलास्याभिनयैर्मनोह
रैः ॥ कृतातदेकाग्रमनाःसभाखिला साचक्रेणयदातालंददतीतैर्निवारिता ॥ त्यक्त्वाचक्रेपुनर्ग्राह्यंतालेनाभूत्सखंडितः
इत्येवमालोक्यतदीयमद्भुतंरूपंगुणांस्तेगुणिनोपिमोहिताः ॥ साचापितेषांगुणविज्ञतांपरांरूपंमनोहारिचजातह
च्छया ॥ उत्थितेराज्ञितेचापिकच्छाद्राज्ञोगृहाद्बहिः ॥ गताःसापिचलज्जंतीवीक्षंतीविरहातुरा ॥ राजभीत्यागृहातःस्थाब
भूवविमनाभृशं ॥ ततःसख्यादिवचनैराहतान्मनसःप्रियान् ॥ एकैकोमरहोविद्याद्दृष्ट्वादर्शयतुस्वकां ॥ नगरस्योत्तरे
कोणेयमुनायास्तटेमहत् ॥ अनंततीर्थंविख्यातंयत्रदेवालयोहरेः ॥ नगराद्दूरतोरम्यंनिर्जनंवनवेष्टितं ॥ तत्रगच्छंत्व
त्स्वेकोयास्येहंछलवेषधृक् ॥ वीणारागस्यनृत्यस्यदर्शयिष्यामिकौतुकं ॥ भवंतोपिक्रमेणाथदर्शयंतुस्वकंगुणं ॥ सागं
तातत्रचाज्ञातराज्ञोगेहादिहेकला ॥ भवतांकोपिगच्छेतत्युक्तंद्रष्टुंतदीप्सितं ॥ श्रीकृष्णउवाच ॥ मथुरामाश्रितवने

दुर्लभोभक्तियोगोमेममवश्यविधायकः कार्तिकेमथुरायांचव्रतेनानेनलभ्यते ॥ नारदउवाच ॥ श्रुत्वै
वव्रतमाहात्म्यं भीष्मःपरमविस्मतः प्रत्यब्दंचचकारेदंततःस्यातंतदाख्यया व्रतस्यास्यैवमाहात्म्यात्प
तितःशरपंजरे भीष्मस्तदग्रतोतिष्ठच्छ्रीकृष्णोपिचतुर्भुजः यावद्देहंजहौभीष्म स्तावदास्तेस्वयंहारिः यदीच्छे
त्कृष्णसायुज्यंतद्भक्तिंचतथांजसा पूर्वोक्तविधिनाकुर्यात्कार्त्तिकेभीष्मपंचकं असक्तश्चेन्नरोराजन्कर्त्तुमेवंविधं
व्रतम् उपवासंतदाकुर्यात्तद्दिनेब्रह्मकूर्चके त्रिष्वप्यत्रफलाहारमखंडदीपमादिशेत् पंचभीष्मव्रताभावे
कुर्याद्विष्णुप्रबोधनीं ब्रह्मकूर्चव्रतंचापिसोपितत्पुण्यमाप्नुयात् एकादश्यांहरिंपूज्यरात्रौकुर्यात्प्रजागरं सर्वा
न्कामानवाप्नोतिब्रह्महत्यादिकंदहेत् विष्णुप्रीतिकरैःस्तोत्रैःकथायाःश्रवणेनच नृत्यैर्गीतैश्चसंवाद्यैर्वैष्णवानां
समागमैः प्रबोधंचप्रकुर्वीतसर्वस्यांनिशिपार्थिव तस्यपुण्यस्यसंख्याचब्रह्माकर्त्तुंनशक्नुयात् ब्रह्मकूर्चव्रतंधृत्वा
श्वत्थसंपूजनंमहत् तुलसीपूजनंचैवषोडशैरुपचारकैः धात्रींसंपूजयेच्चैवदधिभक्तंचदापयेत् इक्षुदानंप्रकुर्वीत
मूलकादानमेवच सूत्रेणवेष्टयेद्धात्रीमश्वत्थंचप्रयत्नतः महत्पुण्यमवाप्नोतियस्यसंख्यानविद्यते पौर्णमास्यां
चरेच्छ्राद्धंदद्यात्स्वर्णंचमौक्तिकं रजतंतंडुलान्वापिदीपानांदर्शनंचरेत् तेषामग्रेन्यसेत्पूजांयथाविभवविस्तरं भीष्म
दीपोज्वालनेत्रपूजनंलोकरीतितः ॥ इतिश्रीपद्मपुराणेकार्त्तिकमाहात्म्ये भीष्मपंचकव्रतोपाख्यानं इदंव्रतंतिथि
पंचकसाध्यंवृद्धौद्विरावृत्तिक्षयेतुतिथिद्वयेकृत्यमेकत्र ॥ अथकार्त्तिकद्वादश्यांध्वजारोपणव्रतं पाद्मेकार्त्तिकमाहात्म्ये
॥ अन्यद्व्रतंप्रवक्ष्यामिध्वजारोपणसंज्ञिकं सर्वपापहरंपुण्यंविष्णुप्रीणनकारकं ब्राह्मणक्षत्रियविशांशूद्रा
णांचाद्विजोत्तमाः संपूज्यतेविरिंच्याद्यैःकिमन्यैर्बहुभाषितैः हेमभारसहस्रंतुयोददातिकुटुंबिने तत्फलंतुपमावं
स्याद्ध्वजारोपणकर्मणि ध्वजारोपणतुल्यंस्याद्गंगास्नानमनुत्तमं अथात्रतुलसीसेवाशिवलिंगप्रपूजनं कार्त्तिकस्य

तस्यानृत्यंचगीतंचदृष्ट्वारागविवर्जितः दृढस्तद्वचनंप्रोच्यगतस्तीर्थांतरंप्रति दत्त्वासर्वस्वदानंचममभक्तिपरायणः
चतुर्दश्यांगतोदांतोमुनिसंगतितस्ततः नृत्यगीतोत्सवंकृत्वामत्पूजांचाविशेषतः मुनिशेषंघृतंप्राश्यशुद्धसत्त्वोभ
वल्क्षणात् तस्यागुणांश्चरूपंचदृष्ट्वासम्याग्विरक्तिमान् तथैवोक्तातथादत्त्वादानंसर्वस्वमात्मनः ॥ निष्किंचनो
भक्तियुक्तोगतस्तीर्थांतरंप्रति पौर्णमास्यांगतोहंसोदृष्ट्वासीनंमहामुनिं नत्वास्नात्वातटेनद्याधात्रीछायांसमाश्रि
तः सस्मारपूर्णिमापुण्यांपितृणांश्राद्धमाचरत् धात्रीछायांसमाश्रित्यस्नानदानंचकार्तिके मत्पूजनंभोजनंच
कोटियज्ञसमंस्मृतं कार्तिकेपावनीधात्रीस्पर्शनेभक्षणेतथा तेभ्यस्तदधिकंजातंसंयोगान्मुनिसन्निधौ तथैवमुनि
संगत्यामत्पूजागीतनर्तनं सचक्रेतांददर्शाथनतयामोहितोह्यभूत् दधिप्राश्याथमुनिनासहैवाभूद्विरक्तिमान् द
त्त्वासर्वस्वमत्रैवगतस्तीर्थांतरंप्रति कादंबिन्याःश्रुतंराज्ञागमनंविष्णुमंदिरे निगृहीतापुनर्नेयंगतादेवालयेबलात्
क्रमेणपंचभिर्विप्रैर्व्रतमेकंकृतंमम मथुरायांचगांगेयतैरेवमुनिसंगतः अथातएषामतिवल्लभासीत् कादंबि
नीसागुणरूपमूर्तिः व्रतेनपूजाविधिनाचगीतनृत्यादिनाराज्यमवाप्तमेभिः प्रीतिर्ममात्यंतपराएषुयजातातथै
षांवशगोप्यभूवं धात्रीछायाकृतंश्राद्धंकार्तिकेतेनकर्मणा तन्मध्येसार्वभौमोऽयंजातोहंसोयुधिष्ठिरः एकादश्यां
विशेषाच्चजागरेसौमदंशकः नरोभूदर्जुनोमित्रंमत्सहायोतिवल्लभः सहदेवःशुचिर्दांतोनकुलोभून्महाभुजः दृढ
एषमहावीर्योभीमसेनोव्यजायत एवमेतैःपुराचीर्णंव्रतंपरमतोषणं तेनास्मिवशगोह्येषांदास्यामिपदमव्ययं
त्वयाकृतंव्रतं पश्चादाख्यातं भीष्मपंचकं येत्वत्रकर्मभूमौमे करिष्यंतिमहाव्रतं मथुरायांतुगांगेयतेषां
मुक्तिः करेस्थिता सार्वभौमंचस्वर्लोकंब्रह्मलोकंसनातनं योगसिद्धीश्च मुक्तिंच प्रीतोयच्छामि सर्वथा

दुर्लभोभक्तियोगोमेममवश्यविधायकः कार्तिकेमथुरायांचव्रतेनानेनलभ्यते ॥ नारदउवाच ॥ श्रुत्वै
वव्रतमाहात्म्यं भीष्मःपरमविस्मतः प्रत्यब्दंचचकारेदंततःख्यातंतदाख्यया व्रतस्यास्यैवमाहात्म्यात्प
तितःशरपंजरे भीष्मस्तदग्रतोतिष्ठच्छ्रीकृष्णोपिचतुर्भुजः यावद्देहंजहौभीष्म स्तावदास्तेस्वयंहरिः यदीच्छे
त्कृष्णसायुज्यंतद्भक्तिंचतथांजसा पूर्वोक्तविधिनाकुर्यात्कार्त्तिकेभीष्मपंचकं असक्तश्चेन्नरोराजन्कर्त्तुमेवंविधं
व्रतम् उपवासंतदाकुर्यात्तद्दिनेब्रह्मकूर्च्चके त्रिष्वप्यत्रफलाहारमखंडदीपमादिशेत् पंचभीष्मव्रताभावे
कुर्याद्विष्णुप्रबोधनीं ब्रह्मकूर्चव्रतंचापिसोपितत्पुण्यमाप्नुयात् एकादश्यांहरिंपूज्यरात्रौकुर्यात्प्रजागरं सर्वा
न्कामानवाप्नोतिब्रह्महत्यादिकंदहेत् विष्णुप्रीतिकरैःस्तोत्रैःकथायाःश्रवणेनच नृत्यैर्गीतैश्चसंवाद्यैर्वैष्णवानां
समागमैः प्रबोधंचप्रकुर्वीतसर्वस्यांनिशिपार्थिव तस्यपुण्यस्यसंख्याचब्रह्माकर्त्तुंनशक्नुयात् ब्रह्मकूर्चव्रतंधृत्वा
श्वत्थसंपूजनंमहत् तुलसीपूजनंचैवषोडशैरुपचारकैः धात्रींसंपूजयेच्चैवदधिभक्तंचदापयेत् इक्षुदानंप्रकुर्वीत
मूलकादानमेवच सूत्रेणवेष्टयेद्धात्रीमश्वत्थंचप्रयत्नतः महत्पुण्यमवाप्नोतियस्यसंख्यानविद्यते पौर्णमास्यां
चरेच्छ्राद्धंदद्यात्स्वर्णंचमौक्तिकं रजतंतंडुलान्वापिदीपानांदर्शनंचरेत् तेषामग्रेन्यसेत्पूजांयथाविभवविस्तरं भीष्म
दीपोज्वालनेत्रपूजनंलोकरीतितः ॥ इतिश्रीपद्मपुराणेकार्त्तिकमाहात्म्ये भीष्मपंचकव्रतोपाख्यानं इदंव्रतंतिथि
पंचकसाध्यंवृद्धौद्विरावृत्तिक्षयेतुतिथिद्वयेकृत्यमेकत्र ॥ अथकार्त्तिकद्वादश्यांध्वजारोपणव्रतं पाद्मेकार्त्तिकमाहात्म्ये
॥ अन्यद्व्रतंप्रवक्ष्यामिध्वजारोपणसंज्ञिकं सर्वपापहरंपुण्यंविष्णुप्रीणनकारकं ब्राह्मणक्षत्रियविशांशूद्रा
णांचाद्विजोत्तमाः संपूज्यतेविरिंच्याद्यैःकिमन्यैर्बहुभाषितैः हेमभारसहस्रंतुयोददातिकुटुंबिने तत्फलंतुपमात्रं
स्याद्ध्वजारोपणकर्मणि ध्वजारोपणतुल्यंस्याद्गंगास्नानमनुत्तमं अथात्रतुलसीसेवाशिवलिंगप्रपूजनं कार्त्तिकस्य

सितेपक्षेद्वादश्यांप्रयतोनरःस्नानंकुर्यात्प्रयत्नेनदंतधावनपूर्वकं नित्यकर्माणिनिर्वर्त्यपश्चाद्विष्णुंप्रपूजयेत् धा
तारंचविधातारंपूजयेत्स्तंभकेद्वये हरिद्राक्षतगंधाद्यैःशुक्लमाल्यैर्विशेषतः विंशतिर्हस्तमात्रैर्वास्थंडिलंचोपालि
प्यच आधायाग्निंस्वगृह्योक्तंचाज्यभागादिकंक्रमात् जुहुयात्पायसंचैवघृतमष्टोत्तरंशतं ततोमंगलवा
द्यैश्चसूक्तपाठैश्चशोभनैः नृत्यैश्चतत्रपठनैर्नयेद्विल्वालयंध्वजं देवेशद्वारदेशेवाशिखरेवामनोरमे भक्ष्यभोज्या
दिभिर्युक्तैर्नैवेद्यैश्चहरिंयजेत् नमस्तेपुंडरीकाक्षनमस्तेविश्वभावन नमस्तेस्तुहृषीकेशमहापुरुषपूर्वज यत्रेद
मखिलंजातंसर्वंयत्रप्रतिष्ठितं लयमेष्यतियत्रैवतंप्रपन्नोस्मिमाधवं यन्मुखाद्ब्राह्मणाजाताबाहूभ्यामभवन्नृपाः वै
श्यायस्योरुतोजाताःपद्भ्यांशूद्राश्चजज्ञिरे मायासंगममात्रेणवदंतिपुरुषंतुयं स्वभावनिर्मलंशुद्धंनिर्विकल्पंनिरं
जनं सद्भक्तवत्सलंदेवंभक्तिगम्यंजनार्दनं निर्गुणंपरमंसूक्ष्मंप्रपन्नोस्मिपुनःपुनः इतिस्तुत्वानमेद्विष्णुंब्राह्म.
णान्भोजयेत्ततः आचार्यंपूजयेत्पश्चाद्दक्षिणाच्छादनादिभिः पुत्रमित्रकलत्राद्यैर्बंधुभिःसहवाग्यतः कुर्वीतपा
रणंविप्रविष्णुव्रतपरायणः यस्त्वेतत्कर्मकुर्वीतध्वजारोपणमुत्तमं तस्यपुण्यफलंवक्ष्येशृणुध्वंमुनिपुंगवाः प
टोध्वजस्यविप्रेंद्रयावच्चलतिवायुना तावंतिपापजालानिनश्यंतेवनसंशयः महापातकयुक्तोपियुक्तोवाप्युपपातकैः
ध्वजंविष्णुगृहेकृत्वासर्वपापैःप्रमुच्यते सर्वपापविनिर्मुक्तोविष्णुसायुज्यमाप्नुयात् यावद्दिनानिवसतिध्वजोविष्णु
गृहेस्थितः तावद्युगसहस्राणिविष्णुसारूप्यमश्नुते आरोपितंध्वजंदृष्ट्वायेभिनंदंतिधार्मिकाः तेपिसर्वेप्रमुच्यं
तेमहापातककोटिभिः ॥ अथैतस्यविधिः । कार्तिकशुक्लपक्षस्यदशम्यांनियमान्वितः एकादश्यांयथाविध्यु
पोषितः विष्णुगाथाश्रवणादितत्परः द्वादश्यांयथाविधिस्नात्वानित्यकर्मनिर्वर्त्य संकल्पंकुर्यात् तिथ्यादि
संकीर्त्य ममाशेषपापक्षयोत्तरसकलाभीष्टसिद्धिपूर्वकविष्णुसारूप्यकामः विष्णुद्वारेध्वजारोपणंकरिष्य इति

संकल्प्य ॥ पुण्याहवाचनस्वास्तिवाचनादिकृत्वा आचार्यमृत्विजंश्चकृत्वातैः सहदेवालये
विष्णुंपौरुषसूक्तेनसंपूज्य ततअत्युच्चध्वजस्तंभौगायत्र्याप्रोक्ष्य ध्वजयुक्तौतौकृत्वा तत्रसूर्यवैनतेयं
हिमांशुंधातारंच नाममंत्रैः संपूज्य ध्वजौहरिद्राक्षतगंधपुष्पादिभिः संपूज्य शुद्धभूमौस्थंडिलेग्निंप्रतिष्ठाप्य
अन्वादध्यात् अत्रप्रधानंविष्णुमष्टोत्तरंपायसघृतादिभिः सूर्यवैनतेयं हिमांशुंधातारंच विधातारमष्टाष्टसंख्य
यापायसाहुतिभिः शेषेणस्विष्टकृतमित्यादि होममंत्राः षोडशर्चंपौरुषसूक्तं विष्णोर्नुकंवीर्याणिप्रवोचंयः पार्थि
वानिविममेरजांसि योअस्कभयदुत्तरंसधस्थंविचक्रमाणस्त्रेधोरुगायोविष्णवित्वा इरावतीधेनुमतीभूतं
सूयवासिनीमनवेदशस्याव्यस्कभ्नारोदसीविष्णवेतेदाधर्थपृथिवीमाभितोमयूखैः स्वाहा इत्यादिभिः इतिद्रव्यं
अष्टादशभिर्मंत्रैः षडावृत्त्याहोमःउदुत्यंतजातवेदसामितिसूर्यस्य सामध्वनिशरीरस्त्वमितिगरुडस्य सोमोधे
नुंसोमोत्यर्वंतमाशुंसोमोवीरंकर्मण्यंददाति सादन्यंविदथ्यंसभेयंपितृश्रवणंयोददाशमस्मै तिहि
मांशोःधातुर्धाताददातुनोगायमीशानोजगतस्पतिः सनपुण्येनचखनविधातुर्योनः ततोअभ्यासज्जतातइति ततः
सौरमंत्रान् शांतिसूक्तानिचपठित्वाजागरणादिनारात्रिंनिनयेत् ततोदेवंसंपूज्य ततोसूक्तपाठैः स्तोत्रपठितैः
नृत्यमंगलवाद्यघोषैः सहदेवंप्रदक्षिणीकृत्य देवालयंध्वजंचानीयदेवस्यद्वारदेशेशिखरेवासुस्थिरौकृत्वा ध्रुवसू
क्तपठित्वा तौसंपूज्य पुनर्देवंविशेषेणसंपूज्य नमस्तेपुंडरीकाक्षनमस्तेविश्वभावन नमस्तेस्तुहृषीकेशमहापुरु
षपूर्वज यत्रेदमखिलंजातंयत्रसर्वंप्रतिष्ठितं लयमेष्यतियत्रैवतंप्रपन्नोस्मिकेशवंनजानंतिपरंभावंयस्यब्रह्मादयःसुराः
योगिनोयंनपश्यंतितंवंदेईशरूपिणं यन्मुखाद्ब्राह्मणोजातायद्बाहूरभवन्नृपाः वैश्यायस्योरुतोजाताःपद्भ्यांशूद्राश्चज
ज्ञिरेमायासंगममात्रेणवदंतिपुरुषंतुयं स्वभावनिर्मलंशुद्धंनिर्विकारंनिरंजनं एकोविष्णुर्महद्भूतंपृथग्भूतानिसर्वशः

धराच्युत ॥ ४ ॥ अहमावाहयिष्यामि सहदेवं रणप्रियं ॥ सहदेव त्वमभ्येहि रूपद्रविणसंयुत ॥ ५ ॥ अहमावाह
यिष्यामि याज्ञसेनीं यशस्विनीं ॥ द्रौपदि त्वमिहागच्छ प्रतिमायां सुशोभने ॥ ६ ॥ अहमावाहयिष्यामि ॥ जी
वं सर्वगतं विभुं ॥ पंचधावस्थितं देहे परमात्मानमव्ययं ॥ इत्यावाह्य जीवादान ॥ कृत्वा ॥ ओं नमोऽस्त्वनंताय स
हस्रमूर्तये इति मंत्रेण ॥ श्रीराधादामोदरायनम ॥ इति षोडशोपचारैः संपूज्य ओं भीष्मायनमः ओं युधिष्ठिरायनमः
ओं भीमसेनायनमः ॥ ओं अर्जुनायनमः ॥ ओं नकुलायनमः ॥ ओं सहदेवायनमः ॥ ओं याज्ञसेन्यैनम ॥ इति
नाममंत्रैः ॥ सर्वेषां ॥ पूजा ॥ कार्या ॥ ततो भीष्मतर्पणं ॥ वैयाघ्रपदगोत्राय सांकृत्यप्रवराय च ॥ वसूनामवतारा
य शंतनोरात्मजाय च ॥ आत्मनिष्ठाय मुनये आबाल्यब्रह्मचारिणे ॥ अनपत्याय भीष्माय तस्मायेदं तिलोदकम्
इति भीष्माय ॥ तिलोदकं दत्वा ॥ ततो दीपं प्रज्वाल्य ॥ दीपायनम ॥ इति संपूज्य ॥ यस्मिन् लोके निरालोके न सू
र्यो नैव चंद्रमाः ॥ तं देशं तर्तुमिच्छामि दीपं दत्वा जनार्दन ॥ यत्रास्ति माता न पिता न बंधुर्भ्राता पि नो यत्र सुहृज्जनश्च ॥ न ज्ञाय
ते यत्र दिनं न रात्रिस्तत्रापि दीपं शरणं प्रपद्ये ॥ इति दीपप्रार्थनं कृत्वा ॥ पूजाफलसाद्गुण्यार्थमाचार्याय दक्षिणां दत्वैकाद
श्यादि पूर्णिमांतं व्रतमेवं चरेदिति ॥ इक्षुदंड कूष्मांडादिकं यथाचारमत्र भीष्मपंचकव्रते विधिनाविधेयं ॥ पूजांते उद्यापन
तत्र स्थंडिले अग्निं प्रतिष्ठाप्य अन्वादध्यात् ॥ अत्र प्रधानं विष्णुः इदं विष्णु ॥ अतो देवेति मंत्राभ्यां प्रत्येकमष्टोत्तरमा
ज्याहुतिभिर्भीष्मपंचपांडवान्द्रौपदीसहितान्प्रत्येकं नाममंत्रैरष्टाष्टाहुतिभिः ॥ प्रायश्चित्ताहुतिभिः ॥ शेषेण स्विष्टकृ
दाहुत्या हं यक्ष्ये ॥ एवं होमं समाप्य ततो भीष्मादिमूर्तिकलशानां दानं ॥ शय्यागोदानादिकं कृत्वा ॥ पूर्णाहुतिमभिषेकं
विधाय ॥ छिद्रावतारणं ॥ इत्युद्यापनं कार्तिक्यां वा कुर्य्यात् ॥ अथ कार्तिकशुक्लद्वादश्यां विशेषकृत्यं ॥ नारदीये ॥ द्वा
दश्यामूर्जशुक्लायां देवं दामोदरं विभुं ॥ समभ्यर्च्योपचारैस्तु गंधाद्यैः सुसमाहितः ॥ तदग्रे भोजयेद्विप्रान्पक्वान्नेनार्कसं

त्रींल्लोकान्व्याप्यविश्वात्माभुंक्तेविश्वभुगव्ययः योदेवःसर्वभूतानामंतरात्माजगन्मयः निर्गुणः परमानंदः स
मेविष्णुःप्रसीदतु यश्चतुर्भिश्चतुर्भिश्चद्वाभ्यांपंचभिरेवच हूयतेचपुनर्द्वाभ्यांतस्मैयज्ञात्मनेनमः यःपरेशःपरा
नंदःपरात्परतरःप्रभुः चिद्रूपश्चित्परिज्ञेयःसमेविष्णुःप्रसीदतु ज्ञानिनांकर्मिणांचैवतथाशक्तिमतांनृणां ग
तिदाताचगम्यश्चसमेविष्णुःप्रसीदतु यइदंकीर्तयेन्नित्यंस्तोत्राणामुत्तमोत्तमं सर्वपापविनिर्मुक्तःपरंसायुज्यम
प्नुयादिति ततोद्वादशब्राह्मणान्सदन्नेनभोजयित्वा दक्षिणादिनापरितोष्याशिषोगृहीत्वाभुंजीत एवमेवशि
वादिदेवतानांदेवालयेपुध्वजारोपणंकार्यं तत्रगरुडस्थानेवृषभंसंपूजयेत् अन्यत्समानंसर्वत्र होमेतुपौरुषंसूक्तं
त्र्यंबकं कदुद्रायेत्यादिमंत्राः यथासंभवंज्ञेयाः इतिध्वजारोपणव्रतम् अथभीष्मपंचकव्रतविधिः तत्रादौपूजा
र्थंदीपस्थापनार्थंचशुचिनिर्वातस्थानेरक्षार्थंमृण्मंदिरंविधाय ततोव्रतकर्ताशुचिराचम्य ओमद्येत्यादि देशकालौ
संकीर्त्यममसमस्तपापक्षयपूर्वकश्रीराधादामोदरप्रीत्यर्थंभीष्मपंचकव्रतंकरिष्ये तस्यपूर्वांगत्वेनस्वस्तिवाच
नाचार्यादिवरणसहितंपंचभीष्मपूजनसहितं श्रीराधादामोदरपूजनंदीपदानंचकरिष्ये अथआवाहनं आ
गच्छागच्छदेवेशशंखचक्रगदाधरव्रतपूजाविधानार्थंराधिकासहितप्रभो ओंभूर्भुवःस्वराधादामोदरइहागच्छ १
शंतनोःसुतगांगेयरणविद्याविशारद वैयाघ्रपदगोत्रत्वंमूर्तावत्रस्थिरोभव ओंभूर्भुवःस्वर्भीष्मइहागच्छ २
अवंतिसंभवाःपंचपूर्वकल्पेद्विजोत्तमाः कविःशुचिर्दृढोदांतोहंसोनारीमनोहरा ओंभूर्भुवःस्वःपंचपांडवाद्रौपदीस
हिताइहागच्छत ३ अहमावाहयिष्यामिधर्मराजंयुधिष्ठिरं अजातशत्रोएह्येहिसर्वधर्मभृतांवर १ अहमावहाजि
ष्यामिभीमसेनंमहाबलं भीमसेनत्वमभ्येहिसर्वशत्रुनिवर्हण २ अहमावाहयिष्यामीपार्थंरिपुनिसूदनं अ
र्जुनाभ्येहिमेशीघ्रंलक्ष्मीकृतवसुंधर ३ आवाहयिष्येनकुलंरुपेणाप्रतिमंभुवि नकुलत्वामिहागच्छखड्गचर्म

सिंचंतिलिंपंतिसलिलेनाखिलाद्रुमाः पुष्पाणिचिक्षिपुःसर्वेमुनयःशांतिपाठकाः ऋग्यजुःसाममंत्रैश्चब्रह्मणासह
संस्थिताः नगाद्यास्तस्यकक्षायांगंधर्वागीततत्पराः प्रेक्षणीयेप्सरोवृंदंवाद्येविद्याधरावृताः गंगाद्याःसरितः
पानेगार्हपत्येहुताशनः विश्वकर्मातुसंस्कारेयमःशल्यप्रयोजने तिष्ठंतिपार्थिवाःसर्वेपुरःसेवाविधायिनः दृश्यंतेभा
स्कराद्यैःप्रस्खलंतोविभूषणैः तान्दृष्ट्वारावणःप्राहप्रहस्तंप्रतिहारकं सेवांकर्तुममस्थानेब्रूहिकोत्रसमागतः
वाचंसप्रणम्याग्रेदंडपाणिर्निशाचरः एषराजासमांधाताधुंधुमारोनलोर्जुनः ययातिर्नहुषोभीमोराघवोयंविदूरथः
एतेचान्येचबहवोराजानइहशासने सेवाकरास्तवस्थानेनाजापालइहागतः रावणः कुपितः प्राहशीघ्रंदू
तंविसर्जयन् धूम्राक्षगच्छब्रूहित्वमजापालंममाज्ञया सेवांकुरुसमागच्छकरंवायच्छपार्थिव अन्यथात्वं
चंद्रहासेनत्वांकरिष्येविकंधरं रावणेनैवमुक्तस्तुधूम्राक्षोगरुडोयथा संप्राप्तस्तांपुरींरम्यांतच्चराजकुलंगतः
ददर्शायातमेकांतमजापालमजावृतं मुक्तकेशंमुक्तकक्षंमुक्तपृष्ठकरद्वयं यष्टिस्कंधरेणुभूतंव्याधिभिः परि
वारितं निहतामित्रशार्दूलसर्वोपद्रवनाशनः मृद्यामालिख्यनामानि निघ्नंतंविद्विषांगणं स्नातंभुक्तं
शुभेस्थानेकृतकृत्यंमनुर्यथा दृष्ट्वाहृष्टमनाः प्राहधूम्राक्षोरावणोदितं साक्षेपमजपालोपिप्रत्युत्काकारणोत्तरं
प्रेषयामासधूम्राक्षंततः कृत्यंसमादधे ज्वरमाकारयित्वातंप्रोवाचेदंमहीपतिः गच्छलंकाधिपस्थानंमाचरस्वयथो
दितं नियुक्तस्त्वजपालेनज्वरोराजन्जगामह गत्वासकंपयामासरावणंराक्षसेश्वरम् रावणस्तंविदित्वातुज्वरंपर
मदारुणं प्रोवाचतिष्ठतुवसतवमेनप्रयोजनं ततः सविज्वरोराजन्बभूवधनदानुजः तेनैपानिर्मिताशांतिः सर्वो
पद्रवनाशिनी कार्तिकेशुक्लपक्षेतुद्वादश्यांरजनीमुखे सुप्तोत्थितेविनिद्रेतुदेवेदामोदरेतदा वेद्यांतोरणमालाभियु
क्तायामनुलिप्तके ज्वालयित्वानवंवन्हिहुत्वामंत्रैर्यथोदितैः वर्द्धमानतरूत्थाभिःसमिद्भिःसघृतैस्तिलैः ततःकृत्वा

स्यया॥ ततःकुंभानपः पूर्णान्वस्त्राच्छन्नान्समर्चितान् सपूगमोदकैः पूर्णान्प्रीत्यातेभ्यः समर्पयेत॥ एवंकृतेप्रियो
विष्णोर्जायतेऽखिलभोगभाक्॥ देहांतेविष्णुसायुज्यंलभतेनात्रसंशयः॥ नीराजनव्रतंचात्रगादितंतन्निबोधमे॥ सुतो
त्थितंजगन्नाथमलंकृत्यनिशागमे॥ अलंकृतोभवेद्वह्निमुपाघाभ्यर्च्ययत्नतः॥ हुत्वातत्रसमुद्दीतैरौप्यदीपिकयामुने
गंधपुष्पाद्यर्चितंतंजननीराजयेद्धरिं॥ तत्रैवानुगतांलक्ष्मींब्रह्माणंचंडिकांतथा आदित्यंशंकरंगौरीयक्षंगणपतिंतथा॥
मातृपितृजनान्मान्यान्सर्वान्नीराजयेत्क्रमात्॥ नीराजनंगजाश्वादेर्महिष्यादेश्चमंडनं॥ नमोजयेतिशब्दैश्चघंटाशं
खादिनिस्स्वनैः॥ सिंदूरालिप्तशृंगाणांचित्रांगानांचवर्णकैः॥ गवांकोलाहलेवृत्तेनीराजनमहोत्सवे तुरगान्लक्षणो
पेतान्गजांश्चमदविह्वलान्॥ राजचिह्नानिसर्वाणिछत्रादीनिचनारद॥ राजापुरोधसासार्द्धंमंत्रिभृत्यपुरःसरं॥ पूजयि
त्वायथान्यायंनीराज्यस्वयमादरात्॥ शंखतूर्यादिघोषैश्चनानारत्नविनिर्मिते॥ सिंहासनेनवेक्ष्कृतेतिष्ठेत्सम्यग
लंकृतः॥ ततःसुमंगलैर्युक्तावेश्यावाथकुलांगना॥ शीर्षोपरिजनेंद्रस्यतथानीराजयेच्छनैः॥ एवमेषामहाशांतिःक
र्तव्याप्रतिवत्सरं॥ राज्ञावित्तवतानेनस्वानामारोग्यमिच्छता॥ एषाराष्ट्रेपुरेग्रामेक्रियतेशांतिरुत्तमा॥ नीराजना
भिधाविप्रकुरोगायातिसंक्षयम्॥ भविष्योत्तरे॥ श्रीकृष्णउवाच॥ पुराबभूवराजर्षिरजापालइतिश्रुतः॥ प्रा
र्थितःसप्रजाभिश्चसर्वदुःखापनुत्तये॥ दुःखापनोदंहिकुरुव्याधितानान्नरेश्वर॥ एवमुक्तश्चिरंध्यात्वाकलौव्याधिनिवार
णं॥ व्याधिनिवारणंनीराजनाविधिनेतिशेषः॥ पालयामाससंहृष्टोह्यजापालस्ततोऽभवत्॥ तेनैषानिर्मिताशांतिर्नी
म्नानीराजनाजने तस्यास्तुपांडवश्रेष्ठलक्षणंवच्मितच्छृणु॥ राज्ञापुरोधसासार्द्धमनुष्ठेयाविधानतः॥ तस्मिन्का
लेबभूवाथरावणोराक्षसेश्वरः॥ लंकास्थितःसुरगणान्नियुयोजस्वकर्मसु॥ अखंडमंडलंचंद्रमातपत्रंचकारहः॥ इंद्रं
सेनापतिंचक्रेवायुंपांसुप्रमार्जकं॥ वरुणंदांतिकर्मस्थंधनदंधनरक्षकं॥ यमंसंयमनेऽरीणांयुयुजेमंत्रणेमनुं॥ मेघाः

सिंचंतिलिंपंतिसलिलेनाखिलाद्रुमाः॥ पुष्पाणिचिक्षिपुःसर्वेमुनयःशांतिपाठकाः॥ ऋग्यजुःसाममंत्रैश्चब्रह्मणासह
संस्थिताः॥ नगाद्यास्तस्यकक्षायांगंधर्वागीततत्पराः॥ अप्सरसांवृंदंवाद्यैर्विद्याधराद्वृताः॥ गंगाद्याःसरितः
पानेगार्हपत्येहुताशनः॥ विश्वकर्मातुसंस्कारेयमःशल्यप्रयोजने तिष्ठंतिपार्थिवाःसर्वेपुरःसेवाविधायिनः॥ दृश्यंतेभा
स्कराःरत्नैःप्रस्खलंतोविभूषणैः॥ तान्दृष्ट्वारावणःप्राहप्रहस्तंप्रतिहारकं॥ सेवांकर्तुंममस्थानेब्रूहिकोत्रसमागतः॥ उ
वाचसप्रणम्याग्रेदंडपाणिर्निशाचरः॥ एषराजासमांधाताधुंधुमारोनलोर्जुनः॥ ययातिर्नहुषोभीमोराघवोयंविदूरथः॥
एतेचान्येचबहवोराजानइहशासने॥ सेवाकरास्तवस्थानेनाजापालइहागतः॥ रावणः॥ कुपितः॥ प्राहशीघ्रंदू
तंविसर्जयन्॥ धूम्राक्षगच्छब्रूहित्वमजापालंममाज्ञया॥ सेवांकुरुसमागच्छकरंवायच्छपार्थिव॥ अन्यथाचं
द्रहासेनत्वांकरिष्येविकंधरं॥ रावणेनैवमुक्तस्तुधूम्राक्षोगरुडोयथा॥ संप्राप्तस्तांपुरींरम्यांतच्चराजकुलंगतः॥
ददर्शायांतमेकांतमजापालमजावृतं मुक्तकेशंमुक्तकक्षंमुक्तपृष्ठकरद्वयं॥ यष्टिस्कंधेरेणुभूतव्याधिभिः॥ परि
वारितं॥ निहतामित्रशार्दूलसर्वोपद्रवनाशनं॥ महामालिख्यनामानि॥ निघ्नंतंविद्विषांगणं॥ स्नांतंभुक्तं
शुभेस्थानेकृतकृत्यंमनुंयथा॥ दृष्ट्वाहृष्टमनाः॥ प्राहधूम्राक्षोरावणोदितं॥ साक्षेपमजपालोपिप्रत्युक्त्वाकारणोत्तरं
प्रेषयामासधूम्राक्षंततः॥ कृत्यंसमादधे ज्वरमाकारयित्वातंप्रोवाचेदंमहीपतिः॥ गच्छलंकाधिपस्थानमाचरस्वयथो
दितं॥ नियुक्तस्त्वजपालेनज्वरोराजन्जगामह॥ गत्वासकंपयामासरावणंराक्षसेश्वरम्॥ रावणस्तंविदित्वातुज्वरंपर
मदारुणं॥ प्रोवाचतिष्ठतुवसतवमेनप्रयोजनं॥ ततः॥ सविज्वरोराजन्वभूवधनदानुजः॥ तेनैपानिर्मिताशांतिः॥ सर्वो
पद्रवनाशिनी॥ कार्तिकेशुक्लपक्षेतुद्वादश्यांरजनीमुखे॥ सुप्तोत्थितेविनिद्रेतुदेवेदामोदरेतदा॥ वेद्यांतोरणमालाभियु
क्तायामनुलिप्तकेज्वालयित्वानवंवन्हिंहुत्वामंत्रैर्यथोदितैः॥ वर्द्धमानतरूत्थाभिःसमिद्भिःसघृतैस्तिलैः॥ ततःकृत्वा

३८
पा०पु०
३०५

हरेः॥ पूजांहरिंनीराजयेच्छनैः॥ पुष्पैरभ्यर्च्यदेवेशंसमालभ्यचचंदनैः॥ बदरैःकदरैश्चैववत्रपुष्पैरिक्षुभिस्तथा
गंधधूपैरलंकारैर्वस्त्रैरत्नैश्चभूषितं॥ तस्यैवानुगतांलक्ष्मींब्रह्माणंचंडिकांतथा॥ आदित्यंशंकरंगौरींयक्षंगुणप
तिंग्रहान्मातृपितृंस्तथानागान्सर्वान्नीराजयेत्ततः॥ गवांनीराजनंकुर्य्यान्माहिष्यादेश्चमंडनम्॥ भ्रामयेत्तत्रास्
येच्छब्दैर्घंटावादनभाजनैः॥ गावोवत्सावृतायांतिसापीडस्तवकांगदाः॥ सिंदूरक्तशृंगाग्रा॥ रंभारावाः
सवत्सकाः॥ अनुयांतिसगोपालाः॥ काल्यंतोललितानिते॥ स्वेदानुलिप्तसर्वांगारक्तपीतासितांबराः
एवंकोलाहलेवृत्तेगवांनीराजनोत्सवे॥ तुरगान्लक्षणैर्युक्तान्द्विरदांश्चसुपूजितान् राजचिन्हानिसर्वाणिउद्धृत्यस्व
गृहांगणे॥ राजापुरोधसासार्द्धंमंत्रिभृत्यपुरस्सरः सिंहासनोपविष्टश्चशंखतूर्यादिनिःस्वनैः॥ पूजयेद्गंधकुसुमैर्व
स्त्रदीपैर्विलेपनैः॥ ततःस्त्रीलक्षणैर्युक्तावेश्यावाथकुलांगना॥ शीर्षोपरिनरेंद्रस्यभ्रामयेद्दीपवार्तिकं॥ शांतिसमुच्चर
द्भिश्चाद्विजैर्वेद्विजनैःसह॥ ततोनीराजयेत्सैन्यंहस्त्यश्वरथसंकुलम्॥ एवमेषामहाशांतिःस्यातानीराजनाजने॥ येषां
राष्ट्रेपुरग्रामेक्रियतेपाण्डुनंदन॥ तेषांरोगाःक्षयंयांतिसुभिक्षंवर्त्ततेसदा॥ शांतिर्नीराजनालोकेसर्वान्रोगान्व्यपोह
ति॥ लोकानांवर्द्धयत्यायुरजापालवचोयथा॥ एवंरोगादिपीडासुलोकानांहितमिच्छता॥ वर्षेवर्षेप्रयोक्तव्याशां
तिर्नीराजनाभिधा॥ नीराजयंतिनवमेघनिभंहरिंयेगोब्राह्मणानथगजांश्चनरेंद्रचिन्हैः॥ तेसर्वरोगरहिताश्चजि
तानरेंद्रैरिंद्रप्रभाभुविभवंत्यजपालवाक्यात्॥ इतिश्रीभविष्योत्तरेकार्त्तिकशुक्लद्वादश्यांनीराजनाख्यमहा
शांतिविधिः॥ इयंशांतिःकार्तिककृष्णद्वादश्यामपिसूचिता स्वात्यादित्येसातियथासंभवंकार्य्या॥ भानुभौमार्कवा
रेपुंदर्शयोगेऽपीयंकार्य्या॥ अत्रचातुर्मास्ये समानांमासानांसमाहिशांतिरप्युक्ता॥ तदुक्तंमहाभारते॥ चतुर्धाग्र
ह्यंवैचीर्णंचातुर्मास्यव्रतंनरैः॥ कार्तिकेशुक्लपक्षेतुद्वादश्यांतत्समापयेत् लघुनारदीयेऽपि चातुर्मास्यव्रतानांतुसमाप्तिः

कार्तिकेस्मृता मंत्रश्चनिर्णयामृते इदंव्रतंमयादेवकृतंप्रीत्यैतवप्रभो न्यूनसंपूर्णतांयातुत्वत्प्रसादाज्जनार्दन
भविष्योत्तरेऽपि चातुर्मास्येहियत्त्यक्तंभक्ष्यभोज्यादिकंनरैः चतुरोवार्षिकान्मासान्नियमोयेनयत्कृतः कथयित्वा
द्विजेभ्यस्तंदद्याद्भक्त्याचदक्षिणां नत्वाविसर्जयेद्विप्रांस्ततोभुंजीतचस्वयं अत्र वराहोक्तबोधिनीविधिरप्युक्तः
एकादश्या रात्रौ घृतपूर्णपात्रोपरिहेममाषनिर्मित मत्स्यंसंस्थाप्य कुंकुमपीतवस्त्रैः पद्माद्यैः संपूज्य मत्स्या
दिदशावतारान्संपूज्य जागरणंचकृत्वा प्रातर्देवमाचार्यंच वस्त्राद्यैः संपूज्यप्रार्थयेत् जगदात्माजगद्रूपोजगदादि-
रनादिमान् जगदादिर्जगद्योनिःप्रीयतांमेजनार्दन इतिदक्षिणांदत्त्वा ब्राह्मणान्भोजयेदिति तथाचपाद्मे शंख
तूर्यरवैरात्रौभ्रामयेत्स्यंदनेस्थितं उत्थितंदेवदेवेशंनगरेपार्थिवःस्वयं चतुरोवार्षिकान्मासान्नियमंयत्कृतंतद्द्यात्
इदंशुक्रास्ताद्यावपिसदाकार्य्यम् अशौचादौपूजामन्येनकारयेदितिसंक्षिप्तप्रकारः अस्यांद्वादश्यां रेवत्यंत्यपाद
योगेपारणंनकार्य्यं सुप्तिप्रबोधपरिवर्तनमेववर्ज्यमितिप्राग्लिखितत्वात् सनत्कुमारसंहितायामपि रेवतीतुर्य्य
चरणेद्वादशीसंयुतेनरः नकुर्यात्पारणंकुर्वन्व्रतंनिष्फलतांव्रजेदिति इयंचद्वादशीमन्वादितिथिः कार्तिकेशुक्ल
त्रयोदश्यां शिवपूजनव्रतमुक्तं नारदीये ऊर्जशुक्लत्रयोदश्यामेकभोजीद्विजोत्तमः पुनःस्नात्वाप्रदोषेतुवाग्य
तः सुसमाहितः प्रदीपानांसहस्रेणशतेनाप्यथवाद्विज प्रदीपयेच्छिवंवापिद्वात्रिंशद्दीपमालिकां घृतेनदीप
येद्दीपान्गंधाद्यैः पूजयेच्छिवं फलैर्नानाविधैश्चैवनैवेद्यैरपिनारद ततस्तुवीतदेवेशंशिवनाम्नांशतेनचयानि
नामानिकीर्त्यंतेसर्वाभीष्टप्रदानिवै ओंनमोरुद्रायभीमायनीलकंठायवेधसे कपर्दिनेसुरेशायव्योमकेशायते
नमः दिगम्बरायभर्गायउमाकांतायवर्मिणे तपोमयायव्याप्तायशिपिविष्टायतेनमः व्यालप्रियायव्याल
यव्यालानांपतयेनमः महीधरायव्याघ्रायपशूनांपतयेनम त्रिपुरांतायसिंहायशार्दूलऋषभचर्मिणे मितायामित

मर्चयितुमिंद्राद्यैर्गम्यतेऽस्माभिरादरात् ॥ अस्यामेवरात्रौविष्णुपूजाकार्य्या तदुक्तं हेमाद्रौ भविष्ये ॥ कार्तिकस्यासितेपक्षेचतुर्दश्यांनराधिप सोपवासस्तुसंपूज्यहरिंरात्रौजितेंद्रियइति अत्र चतुर्दशी रात्रिव्यापिनी ग्राह्या रात्रौपूजाविधानात् दिनद्वयेतद्व्याप्तौनिशीथप्रदोषोभयव्यापित्वात्पूर्वैव इयंपूजोपवासादिभिर्विष्णुप्रीतिकरणाद्वैकुंठलोकप्रदा अतएवेयं वैकुंठचतुर्दशीतिप्रसिद्धा इतिवैकुंठचतुर्दशीनिर्णयः अस्यामेव पाषाणचतुर्दशीव्रतं तदुक्तंनिर्णयामृते ॥ देवीपुराणे ॥ कार्त्तिकेशुक्लपक्षेतुयापाषाणचतुर्दशी तस्यामाराधयेद्गौरींनक्तंपाषाणभक्षकः ऐश्वर्यसौख्यसौभाग्यरूपाणिप्राप्नुयान्नरइति हेमाद्रौतु पाषाणभक्षणैरितिपाठः पाषाणाकारपिष्टपक्वान्नैरितिव्याख्यातं नारदीयेऽपि पाषाणव्रतमप्यत्रप्रोक्तंतच्छृणुनारद सोपवासोदिवानक्तंपाषाणाकारपिष्टकं प्राच्यगंधादिभिर्गौरींघृतपक्वमुपाहरेत् व्रतमेतच्चरित्वातुयथोक्तंद्विजसत्तमइतिपाषाणचतुर्दशीव्रतं अथकार्त्तिकेपौर्णमासीकृत्यनिर्णयः नारदीये कार्त्तिक्यांपौर्णमास्यांतुकुर्यात्कार्त्तिकदर्शनं विप्रत्वलब्धयेभूयःसर्वशत्रुजयायच अत्रैवदीपदानेन विधेयस्त्रिपुरोत्सवः निशामुखेद्विजश्रेष्ठसर्वजीवसुखावहः कीटाःपतंगामशकाश्चवृक्षाजलेस्थलेयेविचरंतिजीवाः दृष्ट्वाप्रदीपान्नहितेनजन्मिनःपुनश्चमुक्तिंहिलभंतएव अत्रचंद्रोदयेविप्राःसंपूज्याःकृत्तिकाश्चषट् कार्त्तिकेयस्तथा खड्गीवरुणश्चहुताशनः गंधैःपुष्पैस्तथाधूपदीपनैवेद्यविस्तरैः परमान्नैःफलैःशाकैर्वन्हिब्राह्मणतर्पणैः एवंदेवान्समभ्यर्च्यदीपोदेयोगृहाद्बहिः दीपोपांतेतथागर्तश्चतुरस्रोमनोहरः चतुर्दशांगुलःकार्य्यःसिच्यश्चंदनवारिणा गवांपूरेणसंपूर्य्यहेमतत्राविनिःक्षिपेत् मुक्तानेत्रसमायुक्तंमत्स्यंसर्वांगशोभनम् महामत्स्यायचनमइतिमंत्रंसमुच्चरन् गंधाद्यैस्तत्रसंपूज्याद्विजायप्रतिपादयेत् क्षीरसागरदानंतेमयोक्तंद्विजसत्तम दानस्यास्यप्रभावेणमोदतेहरिसन्निधौ अत्रवृषोत्सर्गव्रतंनक्तंचनारद रुद्रलोकमवाप्नोतिनात्रकार्य्याविचारणेति अस्यांचकल्प

भेदेनमत्स्यावतारउक्तः पाद्मे कार्त्तिकमाहात्म्ये ॥ वरान्दत्त्वाययतोविष्णुर्मत्स्यरूपोभवत्ततः तस्यांदत्तंहुतंजप्तंत
दक्षयफलंस्मृतामिति अथास्यामाचारप्राप्ततुलसीपूजनं पद्मपुराणे नारदउवाच रोप्यतेयेनविधिनातुलसीपू
ज्यतेसदा तमाचक्ष्वमहादेवमदनुग्रहकारणात् महादेवउवाच ॥ शुभेपक्षेशुभेवारेशुभेऋक्षेशुभोदये केशवाग्रे
शुभांशेचरोपयेत्तुलसींमुने गृहस्यांगनमध्येवागृहस्योपवनेऽपिवा शुभेदेशेचतुलसीमर्चयेद्भक्तितत्परःमूलेचवेदिकां
कुर्य्यादालवालसमन्विताम् प्रातःसंध्याविधिंकृत्वास्नानपूर्वंदिनेदिने गायत्र्यष्टशतंजप्त्वातुलसींपूजयेन्नरः
प्राङ्मुखोदङ्मुखोवापिस्थित्वाप्रयतमानसः ध्यायेच्चतुलसींदेवींश्यामांकमललोचनां प्रसन्नांपद्मकह्लारवरा
भयचतुर्भुजां किरीटहारकेयूरकुंडलादिविभूषितां धवलांशुकसंयुक्तांपद्मासननिषेदुषीं इतिध्यानम् दे
वित्रैलोक्यजननीसर्वलोकैकपावनि आगच्छभगवत्यत्रप्रसीदतुलसिप्रिये इत्यावाहनम् सर्वदेवमयेदे
विसर्वदाविष्णुवल्लभे देविस्वर्णमयंदिव्यंगृहाणासनमुत्तमम् इत्यासनम् सर्वदेवमयाकारेसर्वदेवनमस्कृते
इदंपाद्यंगृहाणात्रतुलसित्वंप्रसीदमे इतिपाद्यम् सर्वतीर्थमयाकारेसर्वागमनिषेविते इदमर्घ्यंगृहाणत्वंदे-
विदैत्यांतकप्रिये इत्यर्घ्यं सर्वलोकस्यरक्षार्थंसदासान्निधिकारिणि गृहाणतुलसिप्रीत्यादरमाचमनीयकम्
इत्याचमनीयम् गंगादिभ्योनदीभ्यश्चसमानीतमिदंजलं स्नानार्थंतुलसिस्वच्छंप्रीत्यातत्प्रतिगृह्यतां इति
स्नानम् क्षीरोदमथनोद्भूतेचंद्रलक्ष्मीसहोदरे गृह्यतांपरिधानार्थमिदंक्षौमांबरंशुभं इतिवस्त्रम् श्रीखंडकुंकुमं
दिव्यंकर्पूरागुरुमिश्रितं कल्पितंतेमहादेविप्रीत्यर्थंप्रतिगृह्यतां इतिगंधम् नीलोत्पलसकह्लारमालत्यादी.
निशोभने गंधवंतीचपद्मानिपुष्पाणिप्रतिगृह्यताम् इतिपुष्पम् धूपंगृहाणदेवेशिमनोहारिसगुग्गुलं
आज्यमिश्रंतुतुलसिभक्ताभीष्टप्रदायिनि इतिधूपम अज्ञानतिमिरांधस्यज्ञानदीपप्रदायिनि त्वयैततुलसी

नयाप्नोतिविष्णुसायुज्यमृच्छति ॥ इतिपद्मपुराणेतुलसीमाहात्म्येतुलसीकवचम् अथविष्णुधर्मोत्तरोक्तंधात्री पूजाव्रतं ॥ तच्चाश्विनपौर्णमासारभ्य कार्त्तिकपौर्णमापर्य्यंतंकर्त्तव्यं तत्राशक्तौ कार्त्तिकांतिमदिनत्रयंकर्त्तव्यं तत्राप्यशक्तौकार्त्तिक्यामेवकार्य्यं तत्रादौतिथ्यादिसंकीर्त्य ममाखिलपातकक्षयपूर्वकचतुर्विधपुरुषार्थसिद्धिद्वारा श्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थं धात्रीमूले धात्रीपूजान्वितंश्रीविष्णुपूजनंकरिष्ये इतिसंकल्पः धात्रीमूलेआलवालंकृत्वा तन्मूलेपंचरंगोपेतांवेदिकांकृत्वा तत्राष्टदलपद्मोपरिश्रीविष्णुमूर्त्तिंसंस्थाप्य शांताकारंभुजगशयनमितिध्यात्वा पुरुषसूक्तेनषोडशोपचारैःश्रीदामोदरंपूजयेत् पुष्पपूजांते अंगपूजांकुर्य्यात् ओंदामोदरायनमःपादौपूजयामि सहस्राक्षायनमोमध्यंपूजयामि सर्वेश्वरायनमोमुखंपूजयामि विष्णवेनमःशिरःपूजयामि त्रिविक्रमायनमःसर्वांगंपूजयामि नमस्कारांते विप्रायार्घ्यंश्रीफलयुतंदद्यात् तत्रमंत्रः नमःसहस्रशीर्षायसहस्राक्षायतेनमः सहस्रपादहस्तायपुरुषायनमोऽस्तुते सहस्रनाम्नेदेवेशप्रसीदत्वंममाच्युत अर्घ्यंगृहाणभगवन्सर्वकामप्रदोभव ततःप्रार्थना भगवन्देवदेवेशलोकनाथनमोऽस्तुते अक्षयासंततिर्मेऽस्तुदामोदरनमोऽस्तुते ततोधात्र्यैनम इतिनाममंत्रेण तुलसीपूजोक्तषोडशोपचारमंत्रैर्धात्रींसंपूज्य अथवा षोडशनामाभिः षोडशोपचारपूजांकुर्यात् शांत्यैनमः कांत्यैनमः मेधायैनमःधृत्यैकृत्यैनमः विष्णुपत्न्यैनमः महालक्ष्म्यैनमः रमायैनमः कमलायैनमः इंदिरायैनमः कल्याण्यैनमः कमनीयायैनमः सावित्र्यैनमः गायत्र्यैनमः भूत्यैनमः अव्यक्तायैनमः पुष्पपूजांते अंगपूजा विश्वरूपायैनमः कटिंपूजयामि अब्धिसंभवायैनमोहृदयंपूजयामि लोकधात्र्यैनमोमुखंपूजयामि धात्र्यैनमःशिरःपूजयामि इतिसंपूज्य ततोऽष्टदिक्षु दीपावलींदत्त्वा धात्र्यैनमइतिमंत्रेण अष्टकृत्वःसूत्रेणवेष्टयित्वा अष्टकृत्वःप्रदक्षिणा नमस्कारांश्चकृ[illegible]र्थयेत् धात्रिदेविनमस्तुभ्यंसर्वपापक्षयंकरि

वर्चस्कंकुरुमानित्यंनवतंतुंतथाकुरु पुत्रान्पौत्रान्बलंप्रज्ञांदेहिमेजगदीश्वरि संवत्सरकृतंपापंदूरीकुरुममाक्ष
ये, ततोधात्रीमूले सव्येनैवपितृतर्पणंकुर्य्यात् पितापितामहश्चैवतथैवप्रपितामहः मातापितामहीचैवतथैवप्र
पितामही मातामहस्तत्पिताचतथैवप्रपितामहः तेपिबंतुमयादत्तंधात्रीमूलेऽक्षयंपय. मातृवंशेपितृवंशेऽत्रा
प्तायेचगोत्रिणः तेपिबंतुमयादत्तंधात्रीमूलेऽक्षयंपयः पितामाताचभार्य्याचभगिनीदुहितुःपतिः पितृष्वसाः
मातृष्वसासप्तगोत्राणितर्पयेत् चतुर्विंशच्चविंशच्चषोडशद्वादशैवहि रुद्राश्चवसवश्चैवकुलमेकोत्तरंशतं तेपि
बंतुमयादत्तंधात्रीमूलेऽक्षयंपयः तेसर्वेतृप्तिमायांतुधात्रीमूलेनिषेचनात् एवंप्रत्यहंमासपर्यंतंकृत्वा अंते तदुद्या
पनंकुर्य्यात् सर्वतोभद्रमंडले सौवर्णीं धात्रीं तन्मूले हैमंविष्णुं पूर्वोक्तमंत्राभ्यां संपूज्य मंडलपूजांते
अग्निंप्रतिष्ठाप्य वैष्णवमंत्रेण धात्रीनाममंत्रैश्च मंडलदेवतामंत्रैश्चाष्टोत्तरशताज्याहुतीर्हुत्वा आचार्या
यपीठं व्रतपूर्त्तयेगांचदत्वा सर्वसंपूर्णतासिद्धये सुवर्णयुक्तं घृतपूरितंकांस्यपात्रंदद्यात् तत्रमंत्रःकांस्यंब्रह्ममयं
प्रोक्तमाज्यंभोज्यंदिवौकसां सुवर्णंचाग्निदेवत्यमतःशांतिंप्रयच्छमे ततोऽन्यांश्चद्विजान्सदन्नेनसंभोज्यतेभ्योद
क्षिणांदत्वा आशिषोगृहीत्वास्वयंभुंजीत इतिधात्रीपूजोद्यापनम् ॥ अथपद्मपुराणीयसृष्टिखंडोक्तं धात्रीवृक्षमाहा
त्म्यं ओंनमःश्रीपरदेवतायै स्कंदउवाच अपरस्यापिवृक्षस्यफलसंपूजनात्तरोः सर्वलोकहितार्थायवदनोभवनाशन
ईश्वरउवाच पावनंवासुदेवस्यफलंप्रीतिकरंशुभं यस्यभक्षणमात्रेणमुच्यतेसर्वकल्मषात् भक्षणेचभवेदायुः
पानेवैधर्मसंचयः अलक्ष्मीनाशनंस्नानेसर्वैश्वर्यमवाप्नुयात् यस्मिन्गृहेमहासेनधात्रीतिष्ठतिसर्वदा तस्मि
न्गृहेनतिष्ठंतिप्रेतादैत्याश्चराक्षसाः नगंगानगयाचैवनकाशीनचपुष्करं एकैवपावनीधात्रीसंप्राप्तेहरिवासरे
एकादश्यांशुभेपक्षेधात्रीस्नानंकरोतियः सर्वेपापाःक्षयंयांतिविष्णुलोकेमहीयते धात्रीफलैर्महासेनभक्षणंस्ना

नमेवच नियतेपारणेविष्णोःस्नानमात्रंहरोर्दिने संप्राप्तेपारणेचैवधात्र्येकस्पर्शनेनरः भक्त्यातूलंघयद्यस्तु
एकादश्यांसितासिते एकेनैवोपवासेनकृतेनतुषडानन सप्तजन्मकृतात्पापान्मुच्यतेनात्रसंशयः अक्षयल
भंतेस्वर्गेविष्णुसायुज्यतांव्रजेत् तस्मात्सर्वप्रयत्नेनचरेद्धात्रीव्रतंनरः धात्रीद्रवेणस्नातस्ययस्यकेशाःसुराजि
ताः नपिवेत्सपुनर्मातुःस्तनंकश्चित्षडानन धात्रीदर्शनसंस्पर्शान्नामउच्चारणेपिच वरदःसंमुखोविष्णुःसं
तुष्टोभवतिप्रियः धात्रीफलंतुयत्रास्तितत्रतिष्ठतिकेशवः तत्रब्रह्मास्थिरापश्चातस्मात्तांतुगृहेन्यसेत् अल
क्ष्मीर्नश्यतेतत्रयत्रधात्रीप्रतिष्ठते संतुष्टाःसर्वदेवाश्चनत्यजंतिक्षणंमुदा धात्रीफलेननैवेद्यंयोददातिमहाबल
तस्यतुष्टोभवेद्विष्णुर्नान्यैःक्रतुशतैरपि स्नात्वाधात्रीफलैरेवपूजयेद्यस्तुमाधवं सोभीष्टफलमाप्नोतियद्यन्मनसि
वर्त्तते . तथैवलवणंस्पृष्ट्वापूजयित्वाफलेनतु सुवर्णशतसाहस्रंफलमेतिनरोत्तमः यागतिर्ज्ञाननिष्ठानांमुनीनांयो
गसेविनां गतिंतांसमवाप्नोतिधात्रीसेवारतोनरः तीर्थसेवावगाहैश्चव्रतैश्चविविधैस्तुया सागतिर्लभ्यतेपुंसां
धात्रीफलसुसेवया प्रीतिश्चसर्वदेवानांमातृणांनोगणस्यच संमुखावरदाःस्नानेनधात्रीफलनिषेवणे अहा
दुष्टाश्चयेकेचिदुग्रायेदैत्यराक्षसाः सर्वेनिर्दुष्टतांयांतिधात्रीफलसुसेवनात् सर्वेषुयज्ञकार्येषुपुण्यंप्रोक्तंतथा
मलं सर्वदैवतपूजायांवर्जयित्वारवेर्दिनं तस्माद्रविदिनेतातसप्तम्यांचविशेषतः धात्रीफलानिसातत्यंदूरत
परिवर्जयेत् यस्तुस्नातितथाक्रांत्वाधात्रीचरविवासरे आयुर्वित्तंकलत्रंचसर्वंतस्यविनश्यति संक्रांत्यांभृगु
वारेचषष्ठ्यांप्रतिपादध्रुवं नवम्यांचाप्यमायांचधात्रींदूरात्परित्यजेत् नासिकाकर्णतुंडेषुमृतस्यांघ्रिकरेषुच ति
ष्ठेद्धात्रीफलंयस्यसयातिविष्णुमंदिरं धात्रीस्पर्शनमात्रेणनरोयात्यच्युतालयं सर्वपापक्षयस्तस्यस्वर्गेयाति
रथेनतु धात्रीपत्रंकरेकृत्वायस्तुस्नानंसमाचरेत् पदेपदेऽश्वमेधस्यफलंप्राप्नोतिधार्मिकः अस्यदर्शनमात्रेण

येवैपापिष्ठजंतवः सर्वेतेऽत्रपलायंतेग्रहादुष्टाश्चदारुणाः पुरैकःपुष्कसःस्कंदमृगयार्थवनंगतः मृगपक्षिगणान्ह
त्वातृषयापरिपीडितः क्षुधयामलकीवृक्षंपराचीनफलान्वितं दृष्ट्वासंरुह्यसहसाचखादफलमुत्तमं ततोदैवात्स
वृक्षाग्रात्पपातधरणीतले वेदनामनुसंबद्धःपंचत्वमगमत्तदा ततःप्रेतगणाःसर्वेरक्षोभूतगणास्तथा तनुंवोढुंमुदासर्वे
येवैशमनसेवकाः नशक्नुवंतिचंडालंमृतंद्रष्टुंमहाबलाः अन्योन्यंविग्रहस्तेपांममायमितिजल्पतां ग्रहीतुंचविनेतुंचत्
शक्तास्तेपरस्परं ततस्तेतुसमालोक्यगतामुनिगणान्प्रति किमर्थंमुनयोधीराश्चंडालंपापकारिणं प्रेक्षितुंनवयं
शक्तानचापियमसेवकाः म्रियंतेघातितायेचस्थिरायुद्धात्पलायिताःसाहसैर्घातिताभीतावृक्षाभिकाष्ठपीडिताःसिंह
व्याघ्रहतामर्त्याव्याघ्रैर्वाजलजंतुभिः जलप्लवेमृताःप्रेतावृक्षपर्वतपाततः पशुपक्षिहतायेचकारागारेगरैर्मृताःआत्म
घातमृतायेचश्राद्धादिकर्मवर्जिताः गूढकर्मरताधूर्तागुरुविप्रनृपद्विपः पापांडाःकौलिकाः क्रूरागरदाः कूटसाक्षिणः
अशौचान्नस्यभोक्तारःप्रेतभोग्यानसंशयः ममायमितिभाषंतोनेतुंतंचनशक्नुमः आदित्यइवदुःप्रेक्ष्यःकिंवाकस्य
प्रभावतः मुनयऊचुः अनेनभक्षितंप्रेताः पक्वमामलकीफलं तत्संगाद्यांतितस्यैवफलानिप्रचुराणिच तेनैवका
रणेनाऽयंदुःप्रेक्ष्योभवतामयं वृक्षाग्रात्पतितश्चायंप्राणान्खेदात्तदाऽत्यजत् नैवोच्चारणमंत्रस्यनचान्येनापिकर्मणा
धात्रीभक्षणमात्रेणपापात्पूतोऽव्रजाद्दिवं वःपृच्छामःसविज्ञानान्नवयंनिंदकाश्चवः विष्णुलोकाद्विमानंतुयावन्नैवा
त्रगच्छति प्रेताऊचुः उच्यतांमुनिशार्दूलावोढुंतंमनसिस्थिरं यावद्द्विजानघोषंतिवेदमंत्रादिकल्पितं घोष्यं
तेयत्रवेदाश्चमंत्राणिविविधानिच पुराणस्मृतयोयत्रक्षणंस्थातुंनशक्नुमः यज्ञहोमजपस्थानंदेवतार्चनकर्मणां पु
रतोनैवतिष्ठामस्तद्वार्तांचसमुच्चितां किंवाकृत्वाप्रेतयोनिंलभंतेहिनराद्विजाः श्रोतुमिच्छामहेसम्यक्कथ्यमानमि
दंवचः द्विजाऊचुः शीतवाततपक्लेशैःक्षुत्पिपासाविशेषकैः अन्यैरपिचदुःखैर्येपीडिताः कूटसाक्षिणः ...वधूवं

धर्मातायेप्रेतास्तेनिरयंगताः छिद्रान्वेषपरायेचद्विजानांकर्मघातिनः तथैवचगुरूणांत्वतेप्रेताश्चापुनर्भवाः दी
यमानंद्विजार्थेतुदातारंप्रतिषिध्यति चिरंप्रेतत्वमाश्रित्यशनरकान्निवसंतिते परगासात्मगांचैवकल्यापिंडंनदी
यते नपालयंतियेमूढास्तेप्रेताःकर्मजाभुवि हीनप्रतिज्ञाःसंन्यस्तास्तथाभग्नव्रतानरः नलिनीदलभोक्तारस्ते
प्रेताःकर्मजाभुवि विक्रीणंतिश्रुतिंशुद्धांस्त्रियंसाध्वीमकंटकां पितृव्यमातुलादींश्चप्रेतास्तेकर्मजाभुवि त्यजं
तीतिशेषः एतेचान्येचबहवःप्रेतास्तेकर्मजाभुवि प्रेताऊचुः नभवंतिकथंप्रेता कर्मणाकेनवाद्विजाः हितायव
वदतांतूर्णंसर्वलोकहितंपरम् द्विजाऊचुः येनचैवकृतंस्नानंजलतीर्थस्यधीमता नमस्कृतंपरंलिंगंनप्रेतोजायते
नरः एकादश्यामुपोष्यैवद्वादश्यांतुविशेषतः पूजयित्वाहरिमर्त्याःप्रेतत्वंनव्रजंतिते वेदाक्षरप्रसूतैश्चस्तोत्रम
न्त्रादिभिस्तथा देवानांपूजनेरक्तानवैप्रेताभवंतिते श्रुत्वापौराणिकंवाक्यंदिव्यांचधर्मसंहितां पाठयित्वापठि
त्वाचपिशाचत्वंनगच्छति व्रतैश्चविविधैःपूतारुद्राक्षाभरणैस्तथा तथारुद्राक्षमालायांप्रेतत्वंनैवगच्छति
धात्रीफलद्रवे स्नातानित्यंतद्भक्षणेरताः तथाविष्णुंसुसंपूज्यनगच्छंतिपिशाचताम् प्रेताऊचु सतांसंदर्शनात्पु
ण्यमितिपौराणिकाविदुः तस्माद्वोदर्शनंजातंहितंकर्त्तुमिहार्हथ प्रेतभावाद्यथामुक्तिःसर्वेषांनोभविष्यति व्रतो
पदेशकंधीरायुष्माकंशरणंगताः ततोदयालवःसर्वेतानूचुर्द्विजसत्तमाः धात्रीणांभक्षणंशीघ्रंक्रियतांमुक्तिहेतवे प्रे
ताऊचुः धात्रीणांदर्शनेविप्रावयंस्थातुंनशक्नुमः कथंतेषांफलानांचशक्तावैभक्षणेऽधुना द्विजाऊचुः अस्माकं
वचनेनात्रधात्रीणांभक्षणेशिवं अथतैस्तुवरलब्ध्वाधात्रीवृक्षापिशाचकैः समारुह्यफलंप्राप्यभक्षितंलीलयातदा
ततोदेवालयात्तूर्णंरथपीतंसुशोभनं आगतंतेसमारुह्यसचंडालपिशाचकाः गतास्तेत्रिदिवंपुत्रव्रतैर्यज्ञैःसुदुर्लभं
स्कंदउवाच धात्रीभक्षणमात्रेणपुण्यंमत्वादिवंगताः कथंतद्भक्षिणःस्वर्गंनगच्छंतिनरादयः ईश्वरउवाच ॥

पूर्वेयेधनलोभान्नजानंतिहिताहितं उच्छिष्टंश्वाभिरुत्सृष्टंश्लेष्ममूत्रकृतंतुवा मत्याचमोहितैश्चेष्टंप्रेतादंतिसदैवहि
सकृच्छौचजलंवातंवलिमूपकमर्कटैः सूतकेमृतकेजप्यंनत्यक्तंयेनकेनचित् तस्यान्नंचजलंभुक्ताप्रेतास्तेवैसदैवहि
दुर्दांताग्रहिणीयस्याशुचिःसंयमवर्जिता गुरुनिःसारितादुष्टा.संतिप्रेताश्चतत्रवै अपुंगवाःकुलेजातावलोत्साह
विवर्जिताः वधिरांधकृशादीनाःपिशाचा.कर्मजातयः क्षणंचमंगलंनास्तिदुःखहेतुयुताभृशं तेनैनविकृताकारा.
सर्वभोगविवर्जिता. नास्तिकारोगसंतप्तामृतारूक्षामलीमसाः एतेचान्येचदुःखार्त्ताःसदैवप्रेतजातयः तेनकर्म
विपाकेनजायंतेकर्मणेदृशाः पितृमातृगुरूणांचदेवनिंदापराश्चये पाषंडा.कौलिका.पापास्तेप्रेताःकर्मजाभुवि ग
लपाशैर्जलैःशस्त्रैर्गरलैरात्मघातकाः इहलोकेचप्रेताश्चचंडालादिप्रसभवा. अंत्यजाःपतिताश्चैवपापरोगमृता
श्चये अंत्यजैर्घातितायुद्धेतेप्रेतानिश्चिताभुवि महापातकसंयुक्ताविवादेश्चवहिष्कृताः चौराःसाहसिकायेच
पितृणांद्रोहचिंतकाः दानाध्ययनहीनाश्चव्रतैर्देवार्चनादिभिः अमंत्रा स्नानहीनाश्चगुरुस्त्रीगमनेरताः
तथैवचांत्यजस्त्रीपुदुर्गतासुचसंगताः महाक्रूरेपवासेनम्लेच्छदेशस्थितामृताः म्लेच्छंभाषायुताऽशुद्धास्तथा
म्लेच्छोपजीविनः अनुवर्तंतियेम्लेच्छान्स्त्रीधनैरुपजीविनः स्त्रियश्चैवनरक्षंतितेप्रेतानात्रसंशयः 'क्षुधास
तप्तदेहंतुश्रांतंविप्रंगृहागतं गुणपुण्यातिथिंत्यक्त्वापिशाचत्वंव्रजंतिते विक्रीणंतिचवेगाश्चम्लेच्छादिपुग
वाशिपु प्रेतलोकेचिरंस्थित्वातेचयांत्यपुनर्भवं अशौचाभ्यंतरेयेचजाताश्चपशवोमृताः 'चिरंप्रेताःपिशाचाश्चमृता
जाता.पुनःपुनः जातकर्ममुखैश्चैवसंस्कारैर्येविवर्जिताः एकैकस्याप्यसंस्कारेप्रेतत्वंपरिधीयते स्नानसंध्यासुरार्चा
भिर्वेदयज्ञव्रताक्षरैः आजन्मवर्जिताःपापास्तेप्रेताश्चापुनर्भवाः भोजनोच्छिष्टपात्राणियानिदेहमलानिच येषा
तयंतिसत्तीर्थेतेप्रेतानात्रसंशयः दानमानार्चनैर्विप्रानैवेद्यैर्नवतर्पिता पितरोगुरवश्चैवप्रेतास्तेकर्मजाभुवि प-

तीन्त्यक्त्वाचयानार्यौनिवसंतीतरेजने प्रेतलोकेचिरंस्थित्वाजायंतेचांत्ययोनिपु पतींश्चवंचयित्वायाविपयेंद्रिय-
मोहिताः मिष्टंखादंतियाःपापास्तास्तुप्रेताश्चिरंभुवि विण्मूत्रभक्षकायेचब्रह्मस्वहरणेरताः अभक्ष्यभक्षकाश्चा
तेतेप्रेताश्चापुनर्भवाः बलाद्येपरवस्तूनिगृह्णतिचदहंत्यपि अतिथीनवमन्यंतेप्रेतानिरयमास्थिताः तेनैरे·क·
मेजंभुक्तंसुखंवादुःखमेववा तस्मादामलकींभुक्त्वास्नात्वातस्यद्रवेणतु सर्वपापविनिर्मुक्तोविष्णुलोकेमहीयते
तस्मात्सर्वप्रयत्नेनसेवयामलकींशिवां यइदंश्रृणुयात्स्कंदपुण्याख्यानमिदंशुभम् श्रावयेत्सततंलोकेवैष्णवेपु-
विशेषतः सयातिविष्णुभवनमितिपौराणिकाविदुः इतिपद्मपुराणेसृष्टिखंडेधात्रीफलमाहात्म्यंपठितमोध्यायः अ
थकार्तिकीकृत्यं इयंमन्वादिः सापूर्वाह्णव्यापिनीग्राह्याशुक्लपक्षस्थत्वात् अत्रविशेषोहेमाद्रौब्राह्मे ॥ पुण्याम-
हाकार्तिकीस्याज्जीवेंद्वो·कृत्तिकास्थयोः पाद्मे विशाखासुयदाभानुः कृत्तिकासुचचंद्रमाः सयोगःपद्मकोनाम,
पुष्करेत्वतिदुर्लभः पद्मकेपुष्करेऽमायांकपिलांयःप्रयच्छति सहित्वासर्वपापानिवैष्णवंलभतेपदं यमःकार्त्ति
क्यांपुष्करेस्नात·सर्वपापै·प्रमुच्यते अन्यत्रापि आग्नेयंतुयदाऋक्षंकार्तिक्यांभवतिकचित् महतीसातिथिर्ज्ञेयास्ना
नदानेपुचोत्तमा यदायाम्यंतुभवतिऋक्षंतस्यांतिथौकचित् तिथिःसापिमहापुण्यामुनिभिःपरिकीर्त्तिता प्रा
जापत्यंयदाऋक्षंतिथौतस्यांनराधिप सामहाकार्तिकीप्रोक्तादेवानामपिदुर्लभेति अस्यामेवसायंकालेमत्स्या-
वतारोजातइत्युक्तं पाद्मे कार्तिकमाहात्म्ये वरान्दत्त्वायतोविष्णुर्मत्स्यरूपोभवत्ततः तस्यांदत्तंहुतंजप्तंतदक्ष
यफलंस्मृतमिति अत्रैवत्रिपुरोत्सवउक्तोभविष्ये पौर्णमास्यांतुसंध्यायांकर्तव्यस्त्रिपुरोत्सवः दद्यादनेनमंत्रे
णसुदीपांश्चसुरालये कीटा·पतंगामशकाश्चवृक्षेजलेस्थलेयेविचरंतिजीवाः दृष्ट्वाप्रदीपंनहिजन्मभागिनस्ते
मुक्तरूपाहिभवंतितत्रेति अत्रपौर्णमासीसंध्याकालव्यापिनीग्राह्या पूर्वोक्तभविष्यवाक्ये संध्यायामित्युक्तेः

अत्रकार्त्तिकेयदर्शनंकार्यं तदुक्तं काशीखंडे कार्त्तिक्यांकृत्तिकायोगेयःकुर्यात्स्वामिदर्शनं सप्तजन्मभवेद्विप्रो
धनाढ्योवेदपारगइति अस्यांक्षीरसागरदानमुक्तं निर्णयामृते ब्रह्मपुराणे पौर्णमास्यांतुसंपूज्योभक्त्यादामोदरः
सदा ततश्चंद्रोदयेःपूज्यास्तापस्यःकृत्तिकास्तुषट् शिवासंभूतिनामाचप्रीतिःसंततिरेवच अनसूयाक्षमा
चैवषडेताःकृत्तिकामताइति कार्त्तिकेयस्तथाखड्गीवरुणश्चहुताशनः धान्यैःसशूकैर्द्वारोर्ध्वंभूषितस्सानिशागमे
माल्यैर्धूपैस्तथादीपैर्भक्ष्यैरुच्चावचैस्तथा परमान्नैःफलैःशाकैरन्हिब्राह्मणतर्पणैः एवंदेवांस्तुसंपूज्यदीपोदेयोगृ
हाद्बहिः दीपोपांतेतथागर्तश्चतुरस्रोमनोहरः चतुर्विंशांगुलःकार्यःसिक्तश्चंदनवारिणा गवांक्षीरेणसंपूर्णःसर्वतः
परिरक्षितः तत्रहेममयोमत्स्यौमुक्तानेत्रमनोहरः प्रक्षेप्तव्योविधानेननमोस्तुहरयेपठन् ब्राह्मणायाथयोग्या
यदेयंतंक्षीरसागरमिति अत्रविधानेनेत्यस्यदद्यादित्यनेनान्वयः अस्यांदामोदरंपूज्यनक्तंकार्यं तदुक्तं कृत्यतत्त्वा
र्णवे ब्रह्मपुराणे पौर्णमास्यांतुसंपूज्यभक्त्यादामोदरंसदा तस्मिन्नहनियत्नेनकर्त्तव्यंनक्तभोजनम् तथाकार्त्तिकेपौर्ण
मास्यांतुसोपवासोऽर्चयेद्धरिम् अग्निष्टोमफलंप्राप्यसूर्यलोकंचविंदति अस्यामेववृषभदानंकार्यं तदुक्तं मदनर
त्ने विष्णुधर्मोत्तरे कार्त्तिक्यांचंद्रवर्णाभमन्यवर्णमथापिवा रत्नैर्गंधैस्तथाधान्यैर्बीजैर्वस्त्रैस्तथैवच एतैर्युक्तामि
तिशेषः कृत्वाचोक्तमथोक्षाणंदत्त्वादीपंसमंततः चंद्रोदयेनरोदत्त्वासर्वपापैःप्रमुच्यते कांतारेयममार्गेतुतेना
सौव्रजतेसुखं प्राप्नोतिपुत्रपौत्रांश्चसूर्यलोकंचगच्छतीति अत्रैवकाम्यवृषोत्सर्गःकार्यः तदुक्तं निर्णयामृते भवि
ष्योत्तरे कार्त्तिक्यांतुवृषोत्सर्गोविवाहःपुण्यलक्षणः कार्यःकुरुकुलश्रेष्ठहरेर्नीराजनंतथा गजाश्वरथदानंचधन
धेन्वादयस्तथा प्रदेयाःपुण्यकृद्भिस्तुतस्यांसंकल्प्यदेवतां इति मात्स्येऽपि कार्त्तिक्यांतुवृषोत्सर्गंकृत्वानक्तंसमाच
रेत् शैवंपदमवाप्नोतिशैवव्रतमिदंस्मृतमिति अत्रैवब्रह्मपुराणे नीलवृषदानमुक्तं नीलंचवृषभंदद्याच्चतुर्व-

त्सतरीयुतं सर्वसस्यवरंरम्यंसर्वगंधसमन्वितं सुवाससंब्राह्मणायमहाकांताररतारणं यावंतितस्यरोमाणिशरी
रेमंतिसंख्यया तावद्युगसहस्राणिस्वर्गेवसातितत्प्रदः पूजयित्वाततोविष्णुंरक्तमाल्यानुलेपनैः भोक्तव्यंगोर
सप्रायंसुप्तव्यंस्थंडिलेततइति नीलवृषलक्षणंत्वाह हरिहर· लोहितोयस्तुवर्णेनमुखेपुच्छेचपांडुर· श्वेत·खुर-
विषाणाभ्यांसवृषोनीलउच्यते तथान्यत्र चरणाश्चमुखपुच्छंयस्यश्वेतानिगोपतेः लाक्षारससवर्णश्चतंनील-
मितिनिर्दिशेत् भूमौकर्षतिलांगूलंप्रलंबस्थलवालधि पुरस्तदुन्नतोनीलोवृषभस्सप्रशस्यते अन्यत्राऽपि श्वे
तोदरःकृष्णपृष्ठोब्राह्मणस्यप्रशस्यते स्निग्धवर्णेनरक्तेनक्षत्रियस्यप्रशस्यते कांचनाभेनवैश्यस्यकृष्ण शूद्रस्य
शस्यते यस्यप्रागायतेश्रृंगेभ्रूमुखाभिमुखेसदा सर्वेषामेववर्णानांसचसर्वार्थसाधकइति अस्यामेवभविष्योत्त-
रोक्तं संतानव्रतंकार्यं तदुक्तं हेमाद्रौ ॥ श्रीकृष्णउवाच कार्त्तिक्यामुपवासंय कन्यांदद्यात्स्वलंकृतां स्वकी
यांपरकीयांवानदीसंगमकेशुभे एतत्संतानकंनामव्रतंसुगतिदायकमिति अस्यामेवराशिव्रतं तदुक्तं हेमाद्रौ
भविष्योत्तरे । श्रीकृष्णउवाच ॥ कार्त्तिक्यांनक्तभुग्दद्यान्मेषंहेमविनिर्मितं मार्गशीर्षेवृषेपुष्येमिथुनेतद्वदेवाहि
एवंक्रमेणयोदद्याद्राशीन्वस्त्रविभूषितान् पौर्णमास्यांतुकौंतेयसुवस्त्रान्बहुदक्षिणान् एतद्राशिव्रतंनामग्रहोपद्र
वनाशनं सर्वाशापूरकंतद्वत्सोमलोकप्रदायकमिति ॥ अस्यामेवकृत्तिकाव्रतंकार्यं तदुक्तं हेमाद्रौ भविष्ये ॥
श्रीकृष्णउवाच ॥ अथातःशृणुभूपालकृत्तिकाव्रतमुत्तमं राज्ञीचभद्रलिंगस्यापुरायस्यप्रभावतः अतीवमहती
लब्ध्वाश्रियंजातिस्मराऽभवत् योगेनातेतनुंत्यक्त्वापरेब्रह्मण्यलीयत युधिष्ठिरउवाच ॥ कीदृशंतद्व्रतंकृष्णमंत्र
एवतुकीदृशः विधानंकृत्तिकानांचतंचकालंवदस्वमे श्रीकृष्णउवाच ॥ कार्त्तिक्यांपौर्णमास्यांतुगृह्णीयात्कृत्तिका
व्रतं षण्मासांस्तद्व्रतंयावदिदंसंचित्यचेतसीत्यादि - सौवर्णरौप्यानवनीतासिद्धा· षट्कृत्तिकाश्चएकापिष्टमयाश्च

कृत्वा पात्रेनिधायकुसुमाक्षतधूपदीपैः संपूज्यजन्मगहनंनविशंतिमर्त्याइति इतिकृत्तिकाव्रतं अत्रवमनोरथ
पूर्णिमाव्रतमारंभणीयं तदुक्तंहेमाद्रौ भविष्योत्तरे ॥ कार्त्तिकींतुसमारभ्यसंपूर्णशशलक्षणं पूजयेद्दुदयेराजन्स
दानक्तार्शनोभवेदित्यादि जनाभिरामश्चशशांकवत्स्याद्धनाधिपालश्चतथैवलक्ष्म्या शक्रेणतुल्यश्चतथैवश
त्रयामानुष्यमासाद्यभवेत्सराजेत्यतेन । इतिमनोरथपूर्णिमाव्रतं अत्रैवसौभाग्यव्रतंकार्यं तदुक्तंहेमाद्रौ विष्णु
धर्मे कार्त्तिकेपौर्णमास्यांतुपूर्णेशिशिरदीधितिं पद्मेषोडशपत्रेतुकृत्तिकायांतुपूजयेदित्यादि सौभाग्यदंरूपवि
वर्द्धनंचलावण्यदंस्त्रीरतिभोगदंच कार्यंप्रयत्नेननरेंद्रपुंसांधार्थंतथास्त्रीभिरदीनसत्त्वेत्यंतेन । इतिविष्णुधर्मोक्तं
सौभाग्यव्रतम् अस्यामेवाऽनुष्ठेय कार्त्तिकव्रतोद्यापनप्रसंगात् कार्त्तिकस्नानविधिर्लिख्यते तत्र पृथ्वीचंद्रो
दये विष्णुस्मृतिपाद्मयोः ॥ तुलामकरमेषेपुप्रातःस्नानंविधीयते हविष्यंब्रह्मचर्यंचमहापातकनाशनमितिसौरमा
सउक्तः प्राच्याश्चैतदेवाद्रियंते दाक्षिणात्यास्तु आश्विनस्यतुमासस्ययाशुक्लैकादशीभवेत्. कार्त्तिकस्यव्र
तानिहतस्यांवैप्रारभेत्सुधीरितिपाद्मोक्तेःभार्गवार्चनेच आरभ्यैकादशींशुक्लामाश्विनस्यतुमानवः प्रातःस्नानंप्रकुर्वी
तयावत्कार्त्तिकभास्करइतिविष्णुरहस्योक्ते हेमाद्रौच आदित्यपुराणे ॥ पूर्णआश्वयुजेमासिपौर्णमास्यांसमाहित
इत्युक्त्वा मासंसमग्रंपरयाचभक्त्या समाप्यतेकार्त्तिकपौर्णमास्यामित्यं तेनाऽभिधानाच्चाऽऽश्विनशु
क्लैकादश्यांपौर्णमास्यांवासमापयेदित्याहुः मदनपारिजाते विष्णुः कार्त्तिकंसकलंमासंनित्यस्नायीजितेंद्रियः ॥
जपन्हविष्यभुक्शांतःसर्वपापैःप्रमुच्यते । अत्रदेशविशेषः पाद्मे कार्त्तिकंप्रक्रम्य कुरुक्षेत्रेकोटिगुणो
गंगायामपितत्समः ततोधिकः पुष्करेस्याद्द्वारावत्यांचभार्गव पुण्याः पुर्यश्चसप्तैवमुनयोमथुराधिका: दु
र्लभः कार्त्तिकोविप्रामथुरायांनृणामिह यत्रार्चितःस्वकंरूपंभक्तेभ्यः संप्रयच्छतीति इदंचस्नानं काशीस्थपंच

नदेप्यतिप्रशस्तं ॥ शतंसमास्तपस्तप्त्वाकृतेयल्लभ्यतेफलं तत्कार्त्तिकेपंचनदेसकृत्स्नानेनलभ्यते कार्त्तिकेविंदुती
र्थेयोब्रह्मचर्यपरायण.स्नास्यतेनुदितेभानौभानुजातस्यभी कुतइत्यादिकाशीखंडोक्तेः संपूर्णस्नानाऽशक्तौ ब्रह्मपुराणे
कार्त्तिकमधिकृत्य ॥ एकादश्यादिपुतथातत्रपंचसुरात्रिषुच दिनेदिनेचस्नातव्यंशीतलासुनदीषुच वर्जितव्यातथा
हिंसामांसभक्षणमेवचेति काशीखंडे वाराणस्यांपंचनदेत्र्यहंस्नातास्तुकार्त्तिके अमीतेपुण्यवपुषः पुण्यभाजो
तिनिर्मला इति कार्त्तिकेमासिवैयात्रायैकृताभक्तितत्परै विंदुतीर्थकृतस्नानैस्तेषांमुक्तिर्नदूरतइति ॥ मुहूर्तावं
शेपितायांरात्रौतीर्थादौगत्वात्र्यहंस्नानंकार्यं नाडीद्वयावशिष्टायांरात्रौगच्छेज्जलाशयमित्यादिपाद्मवचनात् अ
त्रैवप्रसंगात्संक्षेपेणनित्यनैमित्तिकस्नानविधिरुच्यते अंगिरा. विनादर्भैश्चयत्स्नानंयच्चदानंविनोदकं असंख्या
तंचयज्जप्तंतत्सर्वंनिष्फलंभवेत् अन्यत्रापि कुशहीनंतुयत्स्नानंमंत्रहीनाचयाक्रिया दानंचदक्षिणाहीनंत्रयंतन्निष्फ
लंभवेत् योगियाज्ञवल्क्यः अरुण्दिवाचरेत्स्नानंमध्यान्हात्प्राग्विशेषतः प्रयतोमृदमादायदूर्वामार्द्रंचगोमयं अरु
गनातुरःविशेषतइतिवचनात् अपराह्णेऽप्यभ्यनुज्ञायते ॥ स्थापयित्वातथादर्भांस्ततःस्नानसमाचरेत् प्रक्षाल्य
हस्तौपादौचशिखाबंधंसमाचरेत् अत्रकुशदूर्वादिकंस्वयमेवानयेत् नतुनद्यादौकंचित्प्रार्थयेत तदुक्तंस्मृतिसागरे ।
जलंतोतिलदर्भांस्तुयोनुष्ठानाययाचते नानुष्ठानफलंतस्यदातुरेवहितत्फलं मनु.स्नानोपकरणंसर्वंन्यस्यदक्षिणभा
गत.एवंय.कुरुतेस्नानंश्रेयोमहदवाप्नुयात् संग्रहे जलेदेवगृहेचैवशयनेचद्विजालये निर्णिक्तपादःप्रविशेन्नानिर्णि
क्त.कथंचनेति । अत स्नाने मललेपसम्भवे शारीरमलक्षालनस्य जलमध्येनिषेधादुद्धृतोदकेनबहिरंगंप्रक्षाल्यन
द्यादौप्रविशेत् शिखाबंधनप्रकारमाहव्यासः स्मृत्वौंकारंचगायत्रींनिबध्नीयाच्छिखांततः पुनराचम्यहृदयंबाहू
स्कंधौचसंस्पृशेत् कात्यायनसूत्रेच ॥ अथातोनित्यस्नानमित्युपक्रम्य प्रक्षाल्यपाणिपादंकुशोपग्रहोबद्धशिखो

यज्ञोपवीतिचजपेदित्युक्तं कुशयुक्तउपग्रहोस्यउपगृह्यतेऽनेनेत्युपग्रहोहस्त. अत्रसदोपवीतिनाभाव्यंसदावद्धशिखे-
नचेत्येवंनित्यतयाशिखादिधारणेसिद्धेपि पुनर्विधानंकर्मांगत्वसंपत्त्यर्थंनित्याहितद्धारणंपुरुषार्थ सदापदात्तेनदैवा.
द्विनष्टेऽपियज्ञोपवीतेतदुत्पाद्यस्नानमितिसिद्ध्यतीतिश्रीदत्तचंडेश्वरादयः तच्चिंत्यं विशिखोव्युपवीतश्चयत्करोति
तत्कृतमित्युत्तरार्द्धेनकर्मांगतायाअपिवोधनात् केवलपुरुषार्थत्वेहि शिखोपवीतयोः कर्मार्थितया नित्यप्राप्तत्वान्नत
दर्थविधानमुपपद्यते यदपिपुरुषार्थविधिप्राप्तेयज्ञोपवीतीतिद्वितीयवस्त्रधारणार्थमितिकात्यायनभाष्यं तदपिचिंत्य
परिसंख्याप्रसंगात् तस्माद्दैवादुत्तरीयासंपत्तौ तदर्थमाधिकमेकंयज्ञोपवीतंविधीयते अतएवोक्तंद्वितीयमुत्तरीयार्थे
वस्त्राभावेतादिष्यतइति एवमनियतकेशवेषाइति स्नानेकेशमोक्षश्रवणाच्छिखामोक्षोपिशक्यतेतितद्धारणार्थंपुनः
शिखाबंधवचनं यद्यपिमुक्तशिखावर्ज्जमिति तत्रास्ति तथापिप्रमादनिवृत्त्यर्थंदोषभूयस्त्वार्थंवचनमितिकथंचिद्व्य
ख्येयंवामनपुराणे।।निषिच्यतीरेकुशोपजुलानिपूर्वोत्तराग्राणिमृदन्यसंच्च प्रक्षाल्यपादौचसदेवकंठेयज्ञोपवीतंचजलं
पिवेत्त्रि कंठेकृत्वानिवीतंकृत्वाप्रक्षालयेदित्यर्थः यम कराभ्यांधारयेद्दर्भाञ्छिखाबंधंविधायच प्राणायामांस्तथाकु
र्यात्कालज्ञानंयथाविधिकालज्ञानंतात्कालिकतिथिनक्षत्रादिस्मरणंविधायेत्यर्थः मनुः प्रक्षाल्यपादौहस्तौचशुचिराच
म्यवाग्यतःतिथिवारादिकंज्ञात्वासुसंकल्पोयथाविधि अत्रादिपदेनवारयोगसंक्रांत्यादेरपिसंग्रहःतत्रतत्रपृथक्श्रव
णात् तत्रतिथिनक्षत्रादीनितात्कालिकान्येवस्मर्त्तव्यानि तदुक्तमाचारसारे जन्माज्ञाभ्यगपातादिस्नानदंताक्रियासु
च तिथिस्तात्कालिकीज्ञेयापारणेलेखनेतथेति वारेपुतुदेशांतरवियोगाभ्यांकचित्उदयात्प्रागूर्ध्ववारप्रवृत्तिः तदु
क्तं रत्नमालायां वारप्रवृत्तिमुनयोवदंतिसूर्योदयाद्रावणराजधान्यां ऊर्ध्वंतथाधोप्यपरत्रतस्माच्चरार्द्धदेशांतरना
डिकाभिः लंकायांसूर्योदयादूर्ध्वमेववारप्रवृत्तिःअन्यदेशेदेशांतरचरवशेनतस्मात्सूर्योदयादूर्ध्वमधोवावारप्रवृत्ति.

इदमेवस्फुटीकृत्याह' चरार्द्धदेशांतरयोर्वियोगयोगात्समानीयपलैश्चसम्यक् सूर्योदयादूर्ध्वमृणेधनेऽधोवारप्रवृ
त्तिंमुनयोवदंति अयमर्थः स्फुटगणितद्वारा स्फुटचरधनमानीयदेशांतरमथानयेत् तदोभयोरंकयोर्द्धनत्वे ऋणत्वेच
योगःकार्यः वैजात्येचाधिकेऋणेऽपत्यं शेषेऋणाकेसतितावद्घटिकाभिर्वारप्रवृत्तिः धनांकेतु प्रागिति एवंस्थिते
उपसिस्नानविधानाद्रविवारस्नानविधानाद्रविवारादेरुदयोत्तरंप्रवृत्तौ तन्निमित्तकस्नानादौचार्वाक् शनिवासर कीर्त्त
नीयःरविवारस्नानंतुसोमवासरेप्रागुदयात्कार्यमेवमुत्तरमप्यपकर्ष्यइतिप्राप्तनचैतन्न्याय्यं आचारविरोधात् अत्रा
हुःएतद्देशांतरवियोगयोगाभ्यांवारप्रवृत्त्यभिधानं तत्प्रयुक्तकार्येषु गुणदोषप्राबल्याप्राबल्यबोधनपरं पातंगिवारस्यु
दिनाधिपत्यमित्याधिपत्याभिधानवत् अतएकैकस्मिन्नपिवासरेऽनेकवारप्रवृत्त्याभिधानं यात्रादौ गुणदोषाभाव
प्रतिपादकमेव एवंच नित्यावारप्रवृत्तिरर्द्धबिंबदर्शनादेव सामान्यशास्त्रसिद्धत्वात् एवंचनित्यस्नानादौ यद्यप्युष
कालेउपरितनोवारोनास्ति तथापि तस्यतिथिवशात्तात्कालिकत्वस्मरणाद्भाविनोपिकीर्त्तनं किंच अस्तेतस्यक्रि
याःसर्वाभवंतिह्यफलायतः प्रातःसमाचरेत्स्नानतच्चनित्यमितिस्मृतमितिमार्कण्डेयवचनेन प्रातःस्नानस्या
हःकर्त्तव्यकर्मांगतायाबोधितत्वात्तदहः कर्त्तव्यकर्मोद्देशके स्नाने तदहस्तिथिवारादिचकीर्त्तयितुमुचितम् तिथौतु
वचनाद्बाधः नत्वेतद्वारेऽस्ति अतएवसंध्ययोर्भेदेनोपादानमित्यन्यत्रविस्तरः एवंच तदहर्वर्त्तितरणिकिरणाव
च्छिन्नेपिकाले सएववारउत्कीर्तनीयइतीसिद्धं यत्पुनर्वारयोगसापेक्षनैमित्तिकमर्द्धोदयादिस्नानं तत्तदानीं नभवति
अर्कवारादेर्वस्तुतस्तदभावात् अहःकर्म्मानंगत्वाच्च नतदनुरोधेनतदुन्नयनमपीति एवंमलापकर्षणस्नानेऽपिनत
दार्कवारादिप्रयुक्तोनिषेधः महाजनाचारोप्येवमेव अतएवकाम्यमपि सूर्यार्द्धबिंबदर्शनादूर्ध्वमेवभवति का
म्येमुख्यकालस्यैवांगत्वात् यदितुकाम्येपौषाकस्नानादावनुदितकोविधिरपितत्रवचनादेवभाविनोप्यर्कवारादेः

कीर्त्तनंकार्यमिति वस्तुतस्तु रविवासरनिमित्तिकस्नानं शनिवासरान्वितायामस्यां तिथौ करिष्य इत्येव संकल्प
यितुमुचितम् कालविशेपस्यवासरस्य सप्तम्यधिकरणेनोत्कीर्त्तितस्य विद्यमानस्यैवाधिकरणत्वसंभवेनाविद्यमा
नस्याधिकरणत्वेनोत्कीर्त्तनासंभवात् एवंव्यतीपातादियोगादेरपिविद्यमानस्यैवसंकल्पादावुत्कीर्त्तनंवोध्यम् न
चतिथौतात्कालिकत्ववचनादविद्यमानस्यापि वारादेः संकल्पादावुत्कीर्त्तनासंभवइतिवाच्यम् तिथौतात्कालिक
त्ववचनस्य त्रिदोषपारिसंख्याविधित्वप्रसंगेन यांतिथिमित्यादिसाकल्यवोधकवचनप्रसक्तसाकल्येन वारा
दौतात्कालिकव्यवच्छेदकत्वासम्भवात् यद्यपि निमित्तस्यस्वास्मिन्स्वत्ववशानुष्ठापकस्यविद्यमानस्यैवोल्लेखोयु
क्तस्तथापिग्रंथादौमंगलाचरणेनिमित्तत्वस्यदृष्टत्वेनाविद्यमानस्यापि रविवासरादेररुणोदयकालेविधायकवचन
वशादरुणोदयकालेऽनुष्ठीयमानंरविवासरसंवंधिक्रियांगं प्रातःस्नानं प्रतिनिमित्तत्वं युक्तं नचाचारविरो
धः प्राप्ताचारानुरोधेन शास्त्रार्थस्य व्यवस्थापयितुमशक्यत्वादितिकृतवुद्धयोविदांकुर्वन्त्वित्यलम् इदंचप्रातः
स्नानंसंध्यांकृत्वाकार्यं तेनविनेतरकर्मानाधिकारादितिवर्द्धमानः यद्यपि प्रातःस्नानोत्तरंप्रातःसंध्यायाः ॥
पूर्वमेवकार्त्तिकादिस्नानंविधातुमुचित प्रातःसंध्यायाः सूर्योदयोत्तरं समाप्यत्वेनानुदिते भानौ विहितस्यस्नानस्य
प्रातःपश्चादनुष्ठेयत्वंच तत्रैव कार्त्तिकेऽहंकरिष्यामिप्रातःस्नानंजनार्दन प्रीत्यर्थंतवदेवेशदामोदरमयासह
ध्यात्वाहंत्वांचदेवेशजलेऽस्मिन्स्नातुमुद्यतः तवप्रसादात्पापंमेदामोदरविनश्यतु इमौमंत्रौसमुच्चार्यमौनी
स्नायाद्व्रतीनरइति अर्घ्यमंत्रावपि तत्रैव व्रतिनःकार्त्तिकेमासिस्नातस्यविधिवन्मम गृहाणार्घ्यंमयादत्तंदनुजें
द्रनिषूदन नित्येनैमित्तिकेकृष्णकार्त्तिकेपापनाशनं गृहाणार्घ्यंमयादत्तंराधयासहितोहरे इमौमंत्रौसमुच्चार्य
योर्घ्यंमह्यंप्रयच्छति सुवर्णरत्नपुष्पांवुपूर्णशंखेनपुण्यवान् सुवर्णपूर्णापृथिवीतेनदत्तानसंशयइति अन्योपि

स्नानगतोविशेषः । पाद्मे स्मृत्वाभागीरथींविष्णुंशिवंसूर्यंजलेविशेत् नाभिमात्रेजलेतिष्ठन्व्रतीस्नायाद्यथा
विधि तिलामलकचूर्णेनगृहीस्नानंसमाचरेत् वनस्थानांयतीनांचतुलसीमूलमिश्रितमिति स्नानसाधन
मितिशेषः सप्तमीदर्शनवमीद्वितीयादशमीषुच त्रयोदश्यांचनस्नायाद्धात्रीफलतिलैःसहेति । पाद्मे 'कार्त्तिकेना
र्चितोयैस्तुकमलैःकमलेक्षणः जन्मकोटिषुविप्रेंद्रनतेषांकमलागृहे । नारसिंहे विहायसर्वपुष्पाणिमुनिपुष्पेणके
शवं कार्त्तिकेयोऽर्चयेद्भक्त्यावाजिपेयफलंलभेत् ॥ कार्त्तिकेतुलसीमाहात्म्यं पाद्मे तुलसीकाननंराजन्गृहेयस्या
वतिष्ठते तद्गृहंतीर्थरूपंतुनायांतियमकिंकराः रोपणात्पालनात्स्पर्शान्नृणांपापहरातथा तुलसीहरतेपापंवाङ्म
नःकायसंभवं तुलसीमंजरीभिर्यःकुर्याद्धरिहरार्चनं नसगर्भगृहयातिमुक्तिभागीनसंशयइति तुलसीविपिनच्छा
यापत्रयत्रभवेन्नृप तत्रश्राद्धंप्रकुर्वीतपितॄणांदत्तमक्षयमिति तुलसीदललक्षेणकार्त्तिकेयोऽर्चयेद्धरिं पत्रेपत्रेमुनिश्रे
ष्ठलभतेमौक्तिकफलं स्कांदे कार्त्तिकमाहात्म्ये ॥ मालतीमालयाविष्णुःकेतक्याचैवपूजितः समासहस्रंसंप्री
तोभवतेमधुसूदन तथा कार्त्तिकेकेशवीपूजायेषांनान्नासुतेकृता तेनिर्भर्त्स्यंरवेःपुत्रंवसंतित्रिदिवेसदा
तथा स्कांदेद्वारिकामाहात्म्ये ॥ निवेद्यकेशवेमालांतुलसीकाष्ठसंभवां वहतेयोनरोभक्त्यातस्यनास्तीहपातकं
नजह्यात्तुलसीमालांकार्त्तिकेचविशेषतः महापातकसंहर्त्रींधर्मकामार्थदायिनीं स्पृशेत्तुयानिलोमानिधात्री
मालाकलौनृणां तावद्वर्षसहस्राणिवैकुंठेवसतिर्भवेत् मालांनित्यंनरोभक्त्याधात्रीतुलसिसंभवां वहते
कंठदेशेतुकल्पकोटींदिवंवसेत् तुलसीकाष्ठसंभूतेमालेकृष्णप्रियंकरि बिभर्मित्वामहंकंठेकुरुमांकृष्णवल्लभं
एवं संप्रार्थ्यविधिवन्मालांकृष्णगलेर्पितां धारयेत्कार्त्तिकेयोवैसगच्छेद्वैष्णवंपदमिति स्कांदे कार्त्तिक
माहात्म्ये ॥ धात्रीमूलेतुयःकुर्यात्पिंडदानंमहामते मुक्तिंप्रयांतिपितरःप्रसादान्माधवस्यतु धात्रीफल

विलिप्तांगोधात्रीफलविभूषितः धात्रीफलकृताहारोनरोनारायणोभवेत् धात्रीछायांसमाश्रित्ययोर्चयेच्चक्रपाणिनं पुष्पेपुष्पेऽश्वमेधस्यफलंप्राप्नोतिमानवः तीर्थानिमुनयोदेवायज्ञाःसर्वेऽपिकार्त्तिके नित्यंधात्रींसमाश्रित्य तिष्ठंत्यर्केतुलास्थितइति अत्रैव धात्रीपूजनं कृत्वाप्रार्थयेत् धात्रिदेविनमस्तुभ्यंसर्वपापक्षयंकरि पुत्रान्देहि महापुण्येयशोदेहिबलंचमइति ॥ तथास्कांदे ॥ कार्त्तिकेमासिविप्रेंद्रधात्रीवृक्षोपशोभिते वनेदामोदरंविष्णुं चित्रान्नैस्तोषयेद्विभुं :मूलेनपायसेनाथहोमंकुर्याद्विचक्षणः ब्राह्मणान्भोजयेच्छक्त्यास्वयंभुंजीतबंधुभिरिति अथजागरणविधिः पाद्मे जागरंकार्त्तिकेमासियःकुर्यादरुणोदये दामोदराग्रेसेनाग्र्यगोसहस्रफलंलभेदित्यादि कार्त्तिके द्विदलव्रतंप्रागुक्तं कार्त्तिकेद्विदलंत्यजेदिति पाद्मे कार्तिकमाहात्म्ये ॥ राजिकांमादकंचैवनैवाद्यात्कार्त्तिकेव्रती द्विदलंतिलतैलंचतथान्यत्सुविदूषितं स्कांदेपि कार्त्तिकेवर्जयेत्तद्वद्द्विदलंबहुबीजकं मापमुद्गमसूराश्चचणकाश्चकुलत्थकाः निष्पावाराजमापाश्चआढक्योद्विदलंस्मृतं नूतनान्यपिजीर्णानिसर्वाण्येतानिवर्जयेत् अत्रकेचिद्दुत्परिसमयेदलद्वयंयस्यभवतितद्व्रतपूर्वगत्याद्विदलमुच्यतइत्याहुः उदाहरंतिच बीजमेवसमुद्भूतंद्विदलंचांकुरंविना दृश्यतेयत्रसस्येषुद्विदलंतन्निगद्यते अन्येतु लक्षणायांमानाभावाद्वचनस्यच निर्मूलत्वाद्द्विदलात्मकंयस्यस्वरूपंतदेववर्जयेदित्याहुःअन्यान्यापिवर्ज्यान्युक्तानि पाद्मे पलांडुंलशुनंहिंगुंछत्राकंगृंजनं तथानालिकांमूलकंशिग्रुंवर्जयेत्कार्त्तिकेव्रती अलाबुंचापिवृंताकंकूष्मांडंबृहतीफलं कलिंगंचकपित्थंचवर्जयेद्वैष्णवोव्रती कार्त्तिकेतुविशेषेणराजमाषान्नभक्षयेत् निष्पावान्मुनिशार्दूलयावदाभूतनारकीति पटोलान्यपिनभक्षयेदित्यादि लघुनारदीये ॥ कार्त्तिकेवर्जयेत्तैलंकार्त्तिकेवर्जयेन्मधु कार्त्तिकेवर्जयेत्कांस्यं कार्त्तिकेशुक्तसंधितं कांस्यंतत्पात्रभोजनं। कार्त्तिके यत्यादिमासोपवासंकुर्यान्नतुगृहस्थः ॥ वानप्रस्थोयतिर्वापिनारीवाविधवामुने मा

सोपवासंकुर्वीतगुरोर्विप्राज्ञयायतः आश्विनस्यामलेपक्षेएकादश्यामुपोषितः व्रतमेतत्तुगृह्णीयाद्यावत्त्रिंशद्दिना न्निवति प्रकृत्य नगृहस्थश्चरेद्व्रतमिति पाद्मोक्तेः । संधितंलवणशाकःयत्स्वयमम्लंकेवलकालपरिवासेन द्र व्यांतरसंसर्गकालपरिवासाभ्यांवाअम्लीभवति तत् शुक्तमितिमिताक्षरायाम् तथा कार्त्तिकेकृष्णसेवीयः प्राजा पत्यपरोथवा । एकांतरोपवासीवात्रिरात्रोपोषितोऽपिवा यद्वाद्वादशपक्षंवामासंवावरवर्णिनि एकभक्तेननक्ते नतथैवायाचितेनच उपवासेनभैक्षेणव्रतमेतत्परंपदं तथा कार्त्तिकेआकाशदीपउक्तोनिर्णयामृते पुष्करपुराणे ॥ तुलायांतिलतैलेनसायंकालेसमागते आकाशदीपंयोदद्यान्मासमेकंहरिंप्रति महतींश्रियमाप्नोतिरूपसौभाग्य संपदमिति तद्विधिश्च हेमाद्रौ आदित्यपुराणे ॥ दिवाकरेऽस्ताचलमौलिभूतेगृहाददूरेपुरुषप्रमाणं यूपाकृतिं यज्ञियवृक्षदारुमारोप्यभूमावथतस्यमूर्ध्नि पंचांगुलच्छिद्रयुतास्तुमध्येद्विहस्तदीर्घाअथपट्टिकास्तु कृत्वाचतस्रो ऽष्टदलाकृतीस्तुयाभिर्भवेदष्टदिशानुसारी तत्कर्णिकायांतुमहाप्रकाशोदीपः प्रदेयोदलगास्तथाष्टौ निवेद्य धर्मायहरायभूम्यैदामोदरायाप्यथधर्मराज्ञे प्रजापतिभ्यस्त्वथचसपितृभ्यः प्रेतेभ्यएवाथनभःस्थितेभ्य इत्या दिविस्तरस्तत्रैववोध्यः ॥ अपरार्के भविष्योत्तरेतु ॥ विष्णोरायतनेयस्तुसहस्रंयादिदीपकान् । प्रज्वालयत्यनुदिनंदिवारात्रमतंद्रितः ॥ तमिस्रमश्वयुक्पक्षंशुक्लपक्षंतु कार्त्तिकं सयातिभवनंविष्णो स्तेजोमयवपुःपुमान् दीपदानेमंत्रउक्तः यथा दामोदरायनभसितुलायांदोलयासह प्रदीपंतेप्रयच्छामि नमोनंतायवेधसइति अन्यदपि स्कांदे व्रीहयोयवगोधूमाः प्रियंगुतिलशालयः एतेऽतिसात्त्विकाः प्रोक्ताः स्वर्गमोक्षफलप्रदाः काशीखंडे ऊर्जेयवान्नमश्नीयादेकान्नमथवापुनः वृंताकंसूरणंचैवशूकशिंबीं श्चवर्जयेत् पृथ्वीचंद्रोदये पाद्मे नोर्जोवंध्योविधातव्योव्रतिनाकेनचित्क्वचित् अव्रतेनक्षिपेद्यस्तुमासंदामोदर

श्रियं ॥ तिर्यग्योनिमवाप्नोति नाऽत्रकार्याविचारणा अन्यान्यपितांबूलतैलकेशकर्त्तनादिवर्जसंकल्परूपाणि
प्रागुक्तानि ॥ अत्रैव प्रसंगात् भीष्मपंचकव्रतं लिख्यते नारदीयपुराणे नारदउवाच यदेतदचलंपुण्य
व्रतानांपरमंव्रतम् ॥ कर्त्तव्यंकार्त्तिकेमासिप्रयत्नाद्भीष्मपचकं विधानंतस्यविस्पष्टंफलंचसुरसत्तम कथय
स्वप्रसादान्मेजनानांहितकाम्यया । ब्रह्मोवाच प्रवक्ष्यामिमहापुण्यंव्रतंव्रतवतांवर भीष्मेणैतद्यतःप्राप्तंव्र
तंपंचदिनात्मकं सकाशाद्वासुदेवस्यतेनोक्तंभीष्मपंचकं व्रतस्यास्यगुणान्वक्तुंकःशक्तः केशवादृते ॥ व्रतचैत
न्महापुण्यंमहापातकनाशनं । अतोनरैःप्रयत्नेनकर्त्तव्यंभीष्मपंचकं कार्त्तिकस्यामलेपक्षेस्नात्वासम्यकृयतव्रतः
एकादश्यांतुगृह्णीयात् व्रतंपंचदिनात्मकं प्रातःस्नात्वाविधानेनमध्यान्हेचतथाव्रती नद्यांनिर्जरगर्त्तेवासमा
लभ्यचगोमयं यवव्रीहितिलैःसम्यक्पितॄन्संतर्पयेत्क्रमात् स्नात्वामौनंततःकृत्वाधौतवासादृढव्रतः ततःसंपूजये
द्देवंसर्वपापहरंपरं स्नापयेच्चाच्युतंभक्त्यामधुक्षीरघृतेनच तथैवपंचगव्येनगंधचंदनवारिणा । चंदनेनसुगंधे
नकुंकुमेनाथकेशवं । कर्पूरोशीरमिश्रेणलेपयेद्गरुडध्वजं । अर्चयेदुचितैःपुष्पैर्गंधधूपसमन्वितैः ॥ गुग्गुलघृतसंयु
क्तंदहेदक्षयभक्तिमान् दीपकंतुदिवारात्रौदद्यात्पंचदिनानितु नैवेद्यंदेवदेवस्यपरमान्नंनिवेदयेत् । एवमभ्यर्च्य
देवेशंस्तुत्वाचैवप्रणम्यच । ओंनमोभगवतेवासुदेवेतिजपेदष्टोत्तरंशतं जहुयाच्चघृताभ्यक्तंतिलव्रीहियवंव्रती ॥ ॥
षडक्षरेणमंत्रेणस्वाहाकारान्वितेनच ओंनमोविष्णवइतिषडक्षरः उपास्यपश्चिमांसंध्यांप्रणम्यगरुडध्वजं जपि
त्वापूर्ववन्मंत्रंक्षितिशायीभवेन्नरः । सर्वमेतद्विधानंतुकार्यंपचदिनेष्वपि विशेषोक्तंव्रतेचास्मिन्यदन्यूनंशृणुष्व
तत् ॥ विशेषोक्तंदिनविशेषपुरस्कारेणोक्तं ॥ प्रथमेऽह्निहरेःपादौपूजयेत्कमलैर्नरः द्वितीयेबिल्वपत्रेणजानुदेशंस-
मर्चयेत् ॥ पूजयेच्चतृतीयेह्निनाभिंभृंगारकेणतु बाणबिल्वजपाभिश्चततःस्कंधौसमर्चयेत् ततोऽनुपूजयेच्छ्रीं-

६३
धा.पु.६
१०६०

र्धमालत्याचक्रपाणिनः॥ कार्त्तिक्यांदेवदेवस्यभक्त्यातद्गतमानसः पूजयेज्जपमंत्रेणगंधधूपंनिवेदयेत् अर्चयित्वाहृ
षीकेशमेकादश्यांसमाहितः त्रिःप्राश्यगोमयंसम्यगेकादश्यामुपावसेत् गोमूत्रंमंत्रवद्द्वयोर्द्वादश्यांप्राशयेद्व्रतीक्षीरं
चैवत्रयोदश्यांचतुर्दश्यांतथादधि संप्राश्यकायशुद्ध्यर्थंलंघनीयंचतुर्थकं प्राशनेहोममंत्रेणकर्त्तव्यंभूतिमिच्छता
पंचमेतुदिनेस्नात्वाविधिवत्पूज्यकेशवं भोजयेद्ब्राह्मणान्भक्त्यातेभ्योदद्याच्चदक्षिणां॥ ततोनक्तंसमश्नीयात्पंचगव्य
पुरस्सरं एवंसम्यक्समाप्येस्यायथोक्तंव्रतमुत्तमं जन्मप्रभृतियन्मांसंत्यक्त्वापुण्यमवाप्नुयात्॥ तत्फलंसमवाप्नो
तित्यक्त्वासौभीष्मपंचके मद्यपोयस्तुजन्माद्यंजन्मतोमरणांतिकं तद्भीष्मपंचकेत्यक्त्वासंप्राप्नोत्यधिकंफलं भवि
ष्योत्तरे। श्रीकृष्णउवाच कार्त्तिकेशुक्लपक्षस्यशृणुधर्मपुरातनं एकादश्यांसमारभ्यविज्ञेयंभीष्मपंचकं दुष्क
रंसत्वहीनानामशक्यंबालचेतसां परार्द्धःपरिहर्तव्याब्रह्मचर्येणनिष्ठया॥ मद्यमांसमसत्यंचवर्जयेत्पापभाषणं
शाकाहारेणमुन्यन्नैःकृष्णार्चनपरैर्नरैः स्त्रीभिर्वाक्येनकर्तव्यंस्वपतेःपुण्यवर्द्धनं विधवाभिस्तुकर्तव्यंपुत्राणां
शुभवृद्धये सर्वकामसमृद्ध्यर्थंमोक्षार्थंचैवपांडव नित्यंस्नानेनदानेनकार्त्तिकंयावदेवतु वैश्वदेवस्तुकर्त्तव्यो
विष्णुध्यानपरायणैः वैश्वदेवःसर्वदेवताहोमः ततश्चविभूतित्वेनभावनायाः यमस्यप्रतिमाकार्यारौद्रवक्त्रा
तिभीषणा हस्वहस्ता तिविकृतालौहीदंष्ट्राकरालिनी तिलप्रस्थोपरिस्थाप्याकृष्णवस्त्रेणवेष्टिता रक्तपु
ष्पकृतापीडाज्वलत्कांचनकुंडला संपूज्यपरयाभक्त्याधर्मराजस्यनामभिः इममुच्चारयेन्मंत्रंगृहीतकुसुमांजलिः
यदन्यजन्मनिकृतमिहजन्मनिवापुनः पापंमेशममायातुतवपादप्रसादतः एवंसंपूज्यविधिवत्प्रति
माचसकांचना सकांचनासुवर्णदक्षिणायुक्ता॥ वाचकायप्रदातव्याधर्मोमेप्रीयतामिति तद्वच्चदेवदेवस्य
कृष्णस्याक्लिष्टकारिणः तद्वदितियमप्रतिमावद्देवकृत्वापूजांयथाशक्त्याविप्राणांवेदवेदिनां दद्याद्धिरण्यंगांचै

वकृष्णोमेप्रीयतामिति ॥ कृतकृत्यःस्थिरोभूत्वाविरक्तः संयतोभवेत् शांतचेतानिराबाधः परंपदमवाप्नुयात्
नीलोत्पलदलश्यामश्चतुर्दंष्ट्रश्चतुर्भुजः अष्टपादेकनयनः शंकुकर्णोमहास्वनः जटीद्विजिव्हस्ताम्रास्योमृग
राजतनुच्छदःचिंतनीयोमहादेवोयस्यरूपंनस्याविद्यते ॥ व्रतदेवतायामहाविष्णोरिदंरूपंचिंत्यं पूज्यंच मृगरा
जतनुच्छदः प्रावृतसिंहवल्कलः ॥ पाद्मेतु ॥ स्नात्वामौनेननरःकृत्वाधौतवासादृढव्रतः भीष्मायोदकदानंचअर्घ्यंचै
वप्रयत्नतः दद्यादितिशेषः पूजाभीष्मस्यकर्तव्यादानंदद्यात्प्रयत्नतः पंचरत्नंविशेषेणदद्याद्विप्रायप्रयत्नतः अर्घ्यो
दकदानमंत्रौभीष्माष्टमीप्रकरणेद्रष्टव्यौ इदंभीष्मेणकथितंशरतल्पगतेनमे तदेतत्तेमयाख्यातंदुष्करंभीष्मपंचकं
धन्यंपुण्यंपापहरंयुधिष्ठिरमहाव्रतं यच्चीर्त्वाब्रह्महागोघ्नःसर्वपापैःप्रमुच्यते यद्भीष्मपंचकमितिप्रथितंपृथिव्यामे
कादशीप्रभृतिपंचदशीनिरुद्धं मुन्यन्नभोजनपरस्यनरस्यतस्मान्निष्टंफलंदिशतिपांडवशार्ङ्गधन्वा इतिभीष्मपंच
कव्रतम् ॥ अथकार्तिकोद्यापनविधिः॥ अथोर्जव्रतिनःसम्यगुद्यापनविधिंनृप त्वंशृणुष्वमयाख्यातंसविधानंविशेष
तःऊर्जशुक्लचतुर्दश्यांकुर्यादुद्यापनंव्रती व्रतसंपूर्णतार्थायविष्णुप्रीत्यर्थमेवच तुलस्याउपरिष्टात्तुकुर्यान्मंडपिकांशुभां
द्वारेषुद्वारपालांश्चपूजयेन्मृण्मयान्पृथक् पुण्यशीलंसुशीलंचजयंविजयमेवच तुलसीमूलदेशेतुसर्वतोभद्रमेवच पंच
भिर्वर्णकैःसम्यक्शोभाढ्यंसमलंकृतंसप्तधान्यंचोपरिष्टात्पंचरत्नसमन्वितंमहाफलेनसंयुक्तंकुंभंतत्रनिधायचपूजये
त्तत्रदेवेशंशंखचक्रगदाधरं कौशेयपीतवसनंयुक्तंजलधिकन्ययाइंद्रादिलोकपालांश्चमंडलेपूजयेद्व्रती द्वादश्यांप्रति
बुद्धोसौत्रयोदश्यांयतःसुरैः दृष्टोर्चितश्चतुर्दश्यांतस्मात्पूज्यस्तथात्विह तस्यामुपवसेद्भक्त्याशांतःप्रयतमानसः
पूजयेद्देवदेवेशंसौवर्णंगुर्वनुज्ञया उपचारैःषोडशभिर्नानाभक्ष्यसमन्वितैः रात्रौजागरणंकुर्याद्गीतवाद्यादिमंगलैः
ततस्तुपौर्णमास्यांचसपत्नीकान्द्विजोत्तमान् त्रिंशन्मितांस्तथाचैकंस्वशक्त्यावानिमंत्रयेत् ॥ अतोदेवाइतिद्वाभ्यां

जुहुयात्तिलपायसं प्रीत्यर्थंदेवदेवस्यदेवानांचपृथक्पृथक् दक्षिणांचयथाशक्तिप्रदद्यात्प्रणमेच्चतान् गुरुंव्रतोपदेष्टारंवस्त्रालंकरणादिभिः सपत्नीकंसमभ्यर्च्यतांश्चविप्रान्क्षमापयेत् युष्मत्प्रसादाद्देवेशःप्रसन्नोममकेशवः पापंप्रणाशमायातुस्थिरामेचास्तुसंततिः मनोरथाश्चसफलाःसंतुनित्यंतवार्चनात् देहांतेवैष्णवस्थानं प्राप्नुयामतिदुर्लभं इतिक्षमाप्यतान्विप्रान्प्रसाद्यचविसर्जयेत् तामर्चांगुरवेदद्याद्व्रतयुक्तांतदाव्रती ततोगांकपिलांदद्याच्छय्यांसोपस्करांततः सुहृद्गुरुयुतःसायंस्वयंभुंजीतभक्तिमान् कार्त्तिकेवाथतमासिविधिरेवंविधोमतइति कपिलाधेनुदानं मदनरत्ने व्यासः । रुक्मशृंगींरौप्यखुरांसवस्त्रांकांस्यदोहनां सवत्सांकपिलांदत्त्वावंशान्सतस्समुद्धरेत् यावंतिचास्यांरोमाणित्सवत्सायांभवंतिहि सुरभीलोकमासाद्यरमते तावतीःसमाः अस्यादानमंत्रोमत्स्यपुराणे । कपिलेसर्वभूतानांपूजनीयासिरोहिणी तीर्थदेवमयीयस्मादतःशांतिंप्रयच्छमे॥यमः॥ रुक्मशृंगींरौप्यखुरांमुक्तालांगूलभूषितां कांस्योपदोहनांधेनुंवस्त्रच्छन्नामलंकृतां दत्त्वाद्विजेंद्रायनरः स्वर्गलोकेमहीयते दशधेनुप्रदानेनतुल्यैकाकपिलातथा॥आदित्यपुराणे ॥ सहस्रंयोगवांदद्यात्कपिलांवापिसुव्रत सममेवपुराप्राहव्रह्माब्रह्मविदांवर कूर्मपुराणे दशसौवर्णिकेशृंगेखुरा पंचपलान्विता पंचाशत्पालिकंताम्रंकांस्यंवैतावदेवच वस्त्रंतुद्विगुणंधेन्वादादक्षिणाचचतुर्गुणा एतैरलंकृतांधेनुंघंटाभरणभूषितां कपिलांविप्रमुख्यायदत्त्वामोक्षमवाप्नुयात् द्विगुणोपस्करोपेतामहतीपरिकीर्तिता दत्तासाविप्रमुख्यायस्वर्गमोक्षफलप्रदा सप्तजन्मकृतात्पापान्मुच्यतेदशसंयुतः ॥ दशभिःपुत्रादिभि पुरुषै संयुतः ॥ यान्यान्प्रार्थयतेकामांस्तांस्तानाप्नोतिमानवः अंतेस्वर्गापवर्गौचफलमाप्नोत्यसंशयं वस्त्रदक्षिणयोस्त्रैगुण्यादिकंगोदानसामान्योपकल्पवस्त्राद्यपेक्षयेतिज्ञातव्यं विधिस्तुगोदानप्रकरणेवक्ष्यते इयमेववर्णभेदेनदशधोक्ता वराहपुराणे ॥ सवर्णाकपिलापूर्वाद्वितीयागौरपिंगला तृतीयाचैव

रक्ताक्षीचतुर्थीगुडपिंगला नवमीपाटलाज्ञेयादशमीपुच्छपिंगला एतादशसमाख्याताःकापिलास्तावरानने स वोह्येतामहाभागास्तारयंतिनसंशयः सर्वाएवप्रशस्ताश्चसर्वपापप्रणाशनाः अतिदाननिरूपणं भविष्य त्पुराणे त्रीण्याहुरतिदानानिगावःपृथ्वीसरस्वती नरकादुद्धरंत्येताजपवापनदोहनैः तत्रगोदाननिरूपणंमहा भारते दानानामिहसर्वेषांगवांदानंविशिष्यते गावःश्रेष्ठा पवित्राश्चपावनाजगदुत्तमाः ऋतेदधिघृताभ्यां चनेहयज्ञःप्रवर्त्तते तेनयज्ञावशेषंचगोमूलंसंप्रचक्षते लिंगपुराणे । यान्यागाराणिविप्राणांदेवतनायतानिच पूयंतेशक्तायासांकिंदेयमधिकंततः ॥ हारीतः ॥ बहुक्षीरांचयोगांवैब्राह्मणायोपपादयेत् उत्तारयेत्सआत्मानंसदा समकुलानिच देवलः सुशीलांलक्षणवतींयुवतींवत्ससंयुतां वराश्चाप्सरसोयत्रतत्रगच्छंतिगोप्रदाः तथा या वंतिरोमाणिभवंतिधन्वास्तावंतिवर्षाणिमहीयतेरवि स्वर्गाच्च्युतस्यापिततोत्रलोकेकुलेसमुत्पत्स्यतिगोमतांसः जावालिः होमार्थमग्निहोत्रस्ययोगांदद्यादयाचितां सुचिरपूर्णपृथिवींतेनदत्तानसंशयः आत्रेयः अकुलीनाय मूर्खायलुब्धायपिशुनायच हव्यकव्यव्यपेतायगौर्नदेयाकथंचन ब्रह्मपुराणे पीतोदकांरोगवतींदुग्धदोषां निरिंद्रियं उन्मत्तामंगहीनांचमृतवत्सांमहाशनां केशवेलपुरीषास्थिक्रव्यादांसंधिनींखलां पुटधेनुस्खलद् गर्भांनित्यंप्रश्रवणस्तनीं नदद्याद्ब्राह्मणेभ्यश्चसदोषवृषभंतथा पीतोदकांजग्धतृणामितिवृद्धोपलक्षणम् दुग्ध दोषांस्वकीयस्तनपायिनीं पुटधेनुर्बालवत्सैवयागर्भिणी व्यासः नकृशांपापवत्सांवावंध्यांरोगान्वितांतथा नव्यंगांनपरिश्रांतांदद्याद्गांब्राह्मणायच विश्वामित्रः नैकशृंगांचलच्छृंगांस्फुटिताक्षींचलत्खुरां नदद्यात्रिस्तनींचै वगांशुभामेवदापयेत् महाभारते अंतर्जातासक्रयाज्ञानलब्धाः प्राणक्रीतानिर्जिताः स्वौकजाश्च कृच्छ्रो त्सृष्टाःपोषणाभ्यागताश्चद्वारैरेतैर्गोविशेषाःप्रशस्ताः अंतर्जातगर्भिण्यःज्ञानंविद्या प्राणक्रीतायुद्धादिना स्वौ

कजागृहजाताः कृच्छ्रोत्सृष्टाइत्यादिव्याध्याक्रांतास्संत्यः स्थानात्त्यक्ताःस्वयंपोषणंकृत्वालब्धाः तत्रैव दत्ता गादशगुर्दद्यादशदद्याञ्चगोशती शतंसहस्रगुर्दद्यात्सर्वास्तुल्यफलान्विताः नंदिपुराणे विधिनातुयदादत्ता योत्रधेनुःसदक्षिणा तदातारयतेजंतून्कल्पानामयुतैःशतैः अथगोदानविधिः विश्वामित्रः । प्राङ्मुखींगा मवस्थाप्यसवत्सांतांसुपूजितां पुच्छदेशेतुदातावैस्नातोबद्धशिखोभवेत् उदङ्मुखस्तुविप्रःस्यात्पात्रलक्षणलक्षितः आज्यपात्रंकरेकृत्वाकनकेनसमन्वितं निक्षिप्यपुच्छंतस्मिंस्तुघृतादिग्धंप्रसह्यच सतिलंविप्रपाणितुप्रागग्रंतुनि- धापयेत् सतिलंसकुशंचापिगृहीत्वादानमाचरेत् अनेनैवतुमंत्रेणपात्रहस्तेजलंक्षिपेत् यज्ञसाधनभूतायावि श्वस्याघप्रणाशिनी विश्वरूपधरादेवःप्रीयतामनयागवा अनुव्रज्यचतांधेनुंब्राह्मणेनसमन्वितां गोमतींतुत- तोविद्यांजपेतप्रयतःशुचिः उद्दिश्यवासुदेवंचप्रीयतामितिवाचनं पात्रंमनसिसंचिंत्यतोयमप्सुविनिःक्षिपेत् जलशायीब्रह्मपितापद्मनाभःसनातनः अनंतभोगशयनःप्रीयतांपरमःपिता गोमतीविद्यामहाभारतेदर्शिता ॥ गावोमामुपतिष्ठंतुहेमशृंग्यःपयोमुचः सुरभ्यःसौरभेय्यश्चसरितःसागरंयथा गावैपश्याम्यहंनित्यंगावःपश्यं तुसर्वदा गावोस्माकंवयंतासांयतोगावस्ततोवयं तथायमेनापि गावःसुरभयोनित्यंगावोगुग्गुलुगंधिकाः गावःप्रतिष्ठाभूतानांगावःस्वस्त्ययनंमहत् अन्नमेवपरंगावोदेवानांहविरुत्तमम् जीवनंसर्वभूतानांक्षरंतिचवहं तिच हविषामंत्रपूतेनतर्पयंत्यमरान्दिवि ऋषीणामपिहोत्दृणांगावोहोमेप्रतिष्ठिताःसर्वेषामेवभूतानांगावोमंग लमुत्तमं गावःसर्वस्यलोकस्यगावोधन्याःसुवाहनाः नमोगोभ्यःश्रीमतीभ्यःसौरभेयीभ्यएवच नमोब्रह्मसु ताभ्यश्चपवित्राभ्योनमोनमः ब्राह्मणाश्चैवगावश्चकुलमेकंद्विधाकृतं एकत्रमंत्रास्तिष्ठंतिहविरन्यत्रतिष्ठतीति अत्रदक्षिणामाहवसिष्ठः सुवर्णदक्षिणापरा सुवर्णंपावनंप्राहुःपरिमाणंपरंतथा अत्रपरिमाणंपरंतथेत्यत्रापि

सुवर्णशब्दसंबंधात्परिमाणविशेषावगतेरैच्छिक्यपरिमाणसुवर्णदक्षिणादानंव्यावर्त्यते तच्चशक्तविषयं अ
त्राऽशक्तस्यतु यजमानस्ततोदद्याद्यथाशक्त्यातुदक्षिणामिति ब्रह्मवैवर्त्तवाक्येन ततोप्यल्पायाअपिदक्षिणा
याअभ्यनुज्ञानात् गोदानमात्रप्रार्थनामंत्रमाह वासिष्ठः घृतक्षीरप्रदागावोघृतयोन्योघृतोद्भवाः घृतनद्यो-
घृतावर्त्तास्तामेसंतुसदागृहे घृतंमेहृदयेनित्यंघृतंताभ्यांप्रतिष्ठितं घृतंमेसर्वतश्चैवगवांमध्येवसाम्यह मितिगो
दानविधिः । अथकार्त्तिकोद्यापनविधिः । एवंचातुर्मास्यव्रतोद्यापनमपिकार्यं अथात्रैवभीष्मपंचकोद्यापनम्
तच्चैकादश्यांकृतस्थापनपूजनांतेअग्निंप्रतिष्ठाप्य अन्वादध्यात् अत्रप्रधानंविष्णुं इदंविष्णु अतोदेवाइतिमं
त्राभ्यामष्टाक्षरविद्याभ्यांप्रत्येकमष्टोत्तरशताहुतिभिश्चभीष्मपंचपांडवद्रौपदीनांनाममंत्रै ब्रह्मादिमंडलदेवताग्रहा
दींश्चपायसचर्वाज्यैः प्रत्येकमेकैकयाहुत्याप्रायश्चित्तांतेस्विष्टकृद्धोमेनाहंयक्ष्ये ततोभीष्मादिमूर्त्तिशय्यागो
दानादिकृत्वा पूर्णाहुतिमभिषेकंचकृत्वा अच्छिद्रावधारणम् अच्छिद्रावधारणमंत्रः व्रतच्छिद्रंतपच्छिद्रंयच्छिद्रंयज्ञ
कर्म्मणि एकमासंद्विमासंवात्रिमासंवाचतुष्टयम् दिनानिदशपंचादीदिनमेकंदिनद्वयं यत्किंचिन्नियमंचापि
शाकपत्रादिभोजनम् मूलिकामत्स्यमांसादिवृंताकादिफलानिवा तत्सर्वंपूर्णतांयातुनिवृत्तेभीष्मपंचके सर्वंभ
वतुचाच्छिद्रंब्राह्मणानांप्रसादतः ब्राह्मणायानिभाषंतेतानिमन्यंतिदेवताः उपवासोव्रतंतीर्थस्नानदानफलंचयत्
विप्रैसंपादितंयस्यसंपूर्णंतस्यतद्भवेत् ब्राह्मणाजंगमंतीर्थंनिर्म्मलंसर्वकामिकम् एषांवाक्योदकेनैवशुद्ध्यंतिम
लिनाजनाः यद्ब्राह्मणास्तुष्टुतमावदन्ति तद्देवताः कर्म्मभिराचरन्ति तुष्टेषुतुष्टाम्मुनयोवदंतिप्रत्यक्षदेवेषुपरोक्ष
देवान् व्यासवाल्मिकिवचनात्पराशरवासिष्ठयोः नारदस्यभृगोरुक्त्यासफलंकृतमस्तुते मंत्रार्थाःसफलाः
संतुसफलासंतुवोमखाः शत्रूणांबुद्धिनाशोस्तुमित्राणामुदयोस्तुवः इत्यच्छिद्रावधारणंसर्वव्रतांतेज्ञेयं तत

स्त्रिंशच्चनामानिपूजयेच्चयथाविधिः विष्णुंजिष्णुंमहाविष्णुंहरिंकृष्णमधोक्षजं केशवंमाधवंरामंचाच्युतंपुरुषोत्त
मं गोविंदंवामनंश्रीशंश्रीकंठंविश्वसाक्षिणं नारायणंमधुरिपुमानिरुद्धंत्रिविक्रमं वासुदेवंजगद्योनिं
शेषतल्पगमंतथा संकर्षणंचप्रद्युम्नंदैत्यारिंविश्वतोमुखं जनार्दनंधराधारंश्रीधरंचसमर्चयेत् इतित्रिंश
न्नामानिमासोपवासचातुर्मास्यादिव्रतेषुविष्णुपूजनेविप्रपूजनेचयथासंभवमूह्यानि अथकार्त्तिक्यां मार्कंडेयपुरा
णदानमुक्तं नारदीये मार्कंडेयाभिधंवत्सलभेत्सपरमांगतिं यस्तुव्याकुरुतेचैतच्छैवंसलभतेपदं तत्रय
च्छेल्लिखित्वायःसौवर्णकरिसंयुतं कार्त्तिक्यांद्विजवर्यायसलभेद्ब्रह्मणःपदमिति मार्कंडेयपुराणदानं ॥ स्वस्ति
श्रीरणवीरसिंहधरणीपालोवदान्याग्रणी र्नानाशास्त्रविचारसाररसवित्सद्वृंदसंरक्षकः धर्माधर्मविभागकृद्र-
घुपतेःपदांबुजार्चारतो जीयात्पुत्रकलत्रमित्रसहितः संपालयन्क्ष्मांसदा १ रणवीरसिंहभूपेशकारितेकृत्य
सागरे अभूत्कार्त्तिककृत्यानांरम्योरत्नसमुच्चयः ॥ इतिश्रीकृत्यरत्नाकरेकार्त्तिकमासकृत्यरत्नसमुच्चयः ॥

॥ श्रीरघुनाथमुद्रायंत्रालये ॥
लालाशिब्नामल्लाधिकारेकार्त्तिकमासोमुद्रितस्संमाप्तिमगमत्
संवत् १९४१ पौष प्र. ११

मार्गशीर्षमासप्रारम्भः

॥ ॐ अथमार्गशीर्षमासकृत्यम् ॥ ❀ ॥ वृश्चिकसंक्रमणेपूर्वाःषोडशघटिकाःपुण्यकालः देवीपुराणे
मार्गेरसोत्तमंदद्याद्घृतंपौषेमहाफलं तिलान्माघेमुनिश्रेष्ठसप्तधान्यानिफाल्गुने विचित्राणिचवस्त्राणिचैत्रेदद्याद्
द्विजोत्तमे वैशाखेयवगोधूमान्ज्येष्ठेतोयभृतंघटं आषाढेचंदनंदेयसकर्पूरंमहाफलं नवनीतंनभोमासिछत्रंप्रौ
ष्ठपदेस्मृतं गुडशर्करस्वर्णाढ्यान्लड्डुकानाश्विनेमुने दीपदानंमहापुण्यंकार्त्तिकेयःप्रयच्छति सर्वान्कामान
वाप्नोतिक्रमेणैतदुदाहृतं व्रतांतेगांशुभांदद्यात्सवत्सांकांस्यदोहनां स्वभावशुद्धांविधिवत्पूजयित्वाद्विजोत्तमे दा
तव्यावीतरागेचकामक्रोधविवर्जिते अयाचकेसदाचारेविनीतेविनयान्विते गोदानाल्लभतेकामान्गोलोकेसुमने
श्वरान् इतिमार्गमासमारभ्यवर्षमात्रसाध्यं एकवत्सरनिर्वाह्यंप्रतिवर्षमेकैकमासक्रमेण द्वादशवर्षसाध्यमपि
क्रमेणेदमुदाहृतमितिव्यर्थत्वप्रसंगात् द्वादशवर्षैसमाप्तिरिति इतिमार्गादिव्रत अस्मिन्मासेविष्णुपूजाव्रतं
वाराहे येयजंतिवरारोहेमार्गेमासितुवैद्विजाः तान्सर्वाननुगृह्णामिहव्यकव्यपथिस्थितान् यजंतिमामितिशेषः
अन्नदानविशेषोदानसागरे खराश्वाश्वतरीनागान्सकलान्युज्यजाविकान् केशवप्रीणनार्थायमासिमार्गेशि
रेनरैः युजीयुगयुक्तोरथइतिदानसागरः अजःछागःअविर्मेष एतान्मार्गशिरेदेयानाहुः अथलवणदानं मार्गे
रसोत्तमंदद्यात् रसोत्तमंलवणं विष्णुधर्मोत्तरे लवणंमार्गशीर्षेतुदत्त्वासौभाग्यमश्नुते अत्रव्रतानि महाभार
ते मार्गशीर्षंतुयोमासमेकभक्तेनसंक्षिपेत् भोजयेद्ब्राह्मणान्भक्त्यामुच्यतेसोथकिल्बिषैरिति स्कांदे एकभक्ते
नयोमर्त्योमार्गमासंतुसंक्षिपेत् सतेनकर्मणायुक्त सुभगोभवतिसदा अथतीर्थविशेषः ग्रहणमुपक्रम्य देवीपु
राणे मार्गशीर्षेतुदेविकेति पद्मपुराणे षष्टितीर्थसहस्राणितिस्रःकोट्योर्धकोटिका आयांतिदेविकातीर्थेमार्ग
शीर्षेनसंशयः क्षालयित्वाघनिचयंप्रयांतिनिजलेखया मार्गकृष्णप्रतिपदायांयोगविशेषउक्तोभविष्योत्तरे रोहि

णीप्रतिपद्युक्तामार्गेमासीसितेतरा कृष्णाप्रतिपदित्यर्थः गंगायांयदिलभ्येतसूर्यग्रहशतैःसमा मार्गकृष्णद्वि
तीयायांकृत्यविशेषाभावात् तिथिपत्वेनब्रह्मणोर्चनादिव्रतं द्वितीयामासान्यनिर्णयेभिहितं मार्गतृतीया
मारभ्यसौभाग्यसुंदरीव्रतं कर्णाटेपुप्रसिद्धंतच्चतुर्थीविद्धायांकार्य्यं नद्वितीयाविद्धायां द्वितीयावेधरहितातृती
यायासिताभवेत् चतुर्थीयोगिनीकिंचिच्छुद्धावापियदाभवेदितिकथायामुक्तेः व्रतार्के नारदउवाच भगवंस्ते
प्रजाःसृष्टानानावर्णास्तथागुणाः स्वेदजाश्चंडजाश्चैवउद्भिजाश्चजरायुजाः देवासुराःसगंधर्वाःसयक्षोरगराक्षसाः
एकेसुरूपाः सुभगा वलिनश्चापरेतथा तथान्येदुःखसंयुक्ताः काणामूकाश्चपंगवः दुःशीलादुर्भगादीनाः
परकर्मकराः पराः एतन्मेहृदिसंतापसंशयंछेत्तुमर्हसि ब्रह्मोवाच शृणुवत्सप्रवक्ष्यामित्वंभक्तोसिप्रियोसिमे क
र्मवीजप्ररूढंहि शरीरंपाचभौतिकं येदत्तदानाजायंते सुरूपाःसुखिनोनराः तपः प्रभावाज्जायंते वलिनः सु
भगास्तथा अदत्तदानाजायंते परकर्मपराः सदा परापवादवक्तारः परद्रव्यापहारिणः हंतारःप्राणिनांचैव
अभक्ष्याणांचभक्षकाः क्रमशोनरकान्भुक्काजायंतेकुत्सितानराः दरिद्राः पंगवोमूकाः काणाद्याद्दुर्भगाः कृशाः
नारदैवंस्वकर्मोक्तैर्नरानार्य्यश्चदुःखिताः नारदउवाच उपायंब्रूहिभगवन्येनकर्मक्षयोभवेत् तपोदानंव्रतंती
र्थं शरीरस्यचशोषणं दुःखसंतापतप्तानां जीवानांतातमेवद ब्रह्मोवाच शृणुनारदयद्गुह्यंव्रतानामुत्तमंव्रतं स
र्वदुःखप्रशमनं व्याधिदारिद्र्यनाशनं सुखसौभाग्यजननंपुत्रपौत्रप्रदायकं सुरूपदंचसौभाग्यकारणंकामदंतथा
नारीणांचविशेषेणसुखसौभाग्यदायकंवसिष्ठायपुराप्रोक्तमृषीणांचसमागमे कैलासशिखरेरम्येशंकरेणमहात्मना
नारदउवाच कस्मात्प्रोवाचभगवान्कृपाकस्मादजायत एतन्मेब्रूहिभगवन्शंकरोलोकशंकरः ब्रह्मोवाच दृष्ट्वाद्भुतंच
सौभाग्यमरुंधत्याजगत्प्रभुःतथारूपंचशीलंचसौभाग्यमतुलंतथा कृत्वाशिरःप्रकंपंच जहासमृदुशंकरः पृष्टवान्

करुणंदेवं वसिष्ठः स्मितकारणं ईश्वरउवाच अहोव्रतस्यमाहात्म्यंश्रूयतामृषिसत्तमाः पुराजन्मनिशूद्रस्यदास्य
कर्मकरीसदा- उच्छिष्टभोजनानित्यमुच्छिष्टशयनासदा कुरूपादुर्भगादीना रूक्ष गद्गदभाषिणी नाम्नामेघ
वतीख्यातादुर्दर्शवदनाशुभा एकदापेषणार्थेसागताब्राह्मणसन्निधौ श्रुतंव्रतंचनारीणांवाच्यमानंद्विजन्मना
सौभाग्यसुंदरीनामतृतीयासर्वकामदा ज्ञानचौरागमेशास्त्रेप्रार्थितेनोमयातथा चीर्णंतासांप्रसंगेनमेघवत्या
पितद्व्रतं कुत्सितंचैवनैवेद्यंदत्तंदानंनाकिंचन हविष्यंचतथोच्छिष्टंविहितंपारणेतथा केवलंचव्रतंचीर्णंश्रद्धापूते
नचेतसा श्रद्धयाधार्यतेधर्मोबहुभिर्नार्थराशिभिः ऋषयश्चाक्रिरेधर्मंश्रद्धापूतेनचेतसा तेनकर्मविपाकेनानिष-
धाधिपतेःसुता सुरूपाचसुशीलाचसर्वलक्षणसंयुता संपूर्णावयवाशांतातस्यादेव्याःप्रभावतः उच्छिष्टभोज-
नाज्जातानिपदानांचयोनिषु अदत्तदानात्संजातातापसीभोगवर्जिता व्रतप्रभावाज्जायंतेसुरूपाश्चपतिव्रताःम
हासौभाग्यसंयुक्तासाक्षाल्लक्ष्मीरिवापरा सर्वकामप्रदादेवीनंदिनिवसतेगृहे तद्व्रतचास्यदेवर्षेसर्वकामफलप्रदं
नारदउवाच व्रतस्यास्यविधिंब्रूहिकोविधिःकिंचपूजनं कस्मिन्मासेप्रकर्तव्यंदेवताकाप्रकीर्तिता किंपुण्यंकिंच
नैवेद्यंध्यानंकस्यचपूजनं ब्रह्मोवाच व्रतस्यारंभणंकार्यंमार्गशीर्षेथमाघके द्वितीयावेधरहितातृतीयायासिता
भवेत् चतुर्थीयोगिनीकिंचिच्छुद्धावापियदाभवेत् उपवासंप्रकुर्वीतदंतधावनपूर्वक अपामार्गेणकुर्वीतदंतशुद्धिं-
सदाव्रती उमेदेविनमस्तुभ्यंशंकरस्यार्द्धहारिणि प्रसीदश्रीमहेशानिकरिष्येव्रतमुत्तमं सान्निध्यंकुरुमेदेविव्र
तेस्मिन्हरवल्लभे इतिनियममंत्रः सौभाग्यसुंदरीनामवशिनीसाप्रकीर्तिता सर्वकामप्रदादेवीसर्वसत्ववशं-
करी तस्यादर्शनमात्रेणसदासंजायतेजगत् द्रोणपुष्पैश्चसंपूज्यादाडिमैश्चास्यहेतवे नैवेद्यंमोदकान्दद्यात्क-
र्पूरं प्राशयेत्ततः वत्सपौषासितेपक्षेतृतीयायांव्रतंभवेत् मल्लिकादंतकाष्ठंचमत्तकेनचपूजयेत् राज्यसौभाग्यदं

नामसुंदरींपूजयेत्ततः धात्रीफलंददेदर्घ्यंकंकोलंप्राशयेन्निशि नैवेद्यंवटकान्दद्याद्घृतशर्करयान्वितान् कंको
लांवुतदाप्राश्यंराज्यसौभाग्यहेतवे घृतेनवोधयेद्दीपंरात्रौजागरणंसदा सर्वकामप्रदादेवीसर्वदुःखहरापरा सर्वै
श्वर्य्यप्रदादेवीसर्वपापहरापरा एकापिवहुधात्मानंनामरूपविभेदतः माघमासेतुसंप्राप्तेवदर्यादंतधावनम्
प्रातः कुर्वीतनियमंरूपसौभाग्यहेतवे अपराह्णेततः स्नाता सर्वाभरणभूषिता चूतपुष्पैश्चसंपूज्यारूप-
सौभाग्यसुंदरी नारिकेलार्घ्यदानंचनैवेद्यशष्कुलीस्मृत प्राशनंचैवकस्तूरीरूपसौभाग्यसंयुता पूजये
त्तरसासर्वकामसौभाग्यसुंदरीं फाल्गुनस्यासितेपक्षेप्रातर्नियमसंयुता सौभाग्यसुंदरींविल्वंदंतकाष्ठंतुकारये
त् स्नानंकृत्वातथानारीकांचनारैश्चपूजयेत् नैवेद्यंसक्तवस्तत्रघृतशर्करयान्विताः यक्षकर्दमजोलेपो
धूपश्चागुरुसंभवः सर्वासुचतृतीयासुविधिरेषउदाहृतः वीजपूरार्घ्यदानंचप्राशनंचंदनोदकम् प्राशनस्यप्रभा
वेणसर्वान्कामानवाप्नुयात् पारणंचप्रकर्त्तव्यंसहसर्वैश्चवांधवैः चैत्रेमासिप्रकर्त्तव्यातृतीयापापनाशिनी
प्रयत्नेनचकर्तव्यासुखसौभाग्यसुंदरी दंतकाष्ठंप्रकुर्वीत जंवूवृक्षसमुद्भवम् पूजादमनकैश्चैवह्यर्घ्यंविल्वफलंस्मृ
तम् नैवेद्यंमंडकाः प्रोक्ताः शर्कराघृतसंयुताः सुखसौभाग्यसिद्ध्यर्थंप्राशनंवज्रधारिणः वैशाखस्यासितेपक्षेतृ
तीयायामुपोषयेत् मालतीदंतकाष्ठंचनियमग्रहणंततः पतिसौभाग्यदांदेवींसुंदरींपूजयेत्ततः पद्मैः सितैः सुर
कैश्चमल्लिकाभिश्चपूजनम् दधिभक्तंसकर्पूरंशर्कराघृतसंयुतम् नैवेद्यंकल्पयेद्देव्याअर्घ्यंचाम्रफलम्भवेत् हेम्नोद
कंचसंप्राश्यंपुष्टिसौभाग्यमाप्नुयात् ज्येष्ठेमासितृतीयायामुपवासपराभवेत् यूथिकादन्तकाष्ठंचलावण्यशुभगाशि
नी मल्लिकाकुसुमैः पूज्या यक्षकर्दमचर्चितैः लावण्यसुभगांदेवींसुंदरींपूजयेत्ततः कदलीफलार्घ्यदानंचनैवेद्यंघृत
पूरिकाः मौक्तिकांवुततःपीत्वा लावण्यशुभगोभवेत् आषाढेचततोमासिपक्षसौभाग्यसुंदरीम् दन्तकाष्ठंप्रकुर्वीत

प्रातश्चाशोकवृक्षजं नियमंचप्रगृह्णीयात्तृतीयायांप्रयत्नतः विल्वपत्रैःकोमलैश्चपतिसौभाग्यसुंदरीं जंबूफलार्घ्यं
दानंचनैवेद्यंपायसंस्मृतं सपत्नीनांमुखंनैवसापश्यतिकदाचन श्रावणेमासिसंप्राप्ते तृतीयायामु
पोषयेत् विभीतदंतकाष्ठंचजातीपुष्पैश्चपूजनं सर्वैश्वर्य्यंचसौभाग्यसुंदरींपुजयेत्ततः नैवेद्यंशुभ्रकासारं
धूपदीपादिकंतथा कदलीफलार्घ्यदानंचप्राशनेराजतंपयः गजाश्वरथदासीनांहेमरत्नादिवाससां
ईश्वरींसर्वलोकानां भगवत्याःप्रसादतः मासिभाद्रपदेप्राप्तेपूज्यासौभाग्यसुंदरी दंतकाष्ठंतुकर्त्तव्यंमातुलिं
गसमुद्भवं उत्पलैःपुजयेद्देवीमर्घ्यंकर्कटकीफलं नैवेद्यंशोकवर्तिंस्त्वंपिवेन्माणिक्यजंपयः कर्पूरागुरुकस्तूरी
मुखदेशेसुगंधिता आश्वयुज्यासितेपक्षेतृतीयायांव्रतंचरेत् दंतकाष्ठंप्रकर्त्तव्यंप्लक्षवृक्षसमुद्भवं पूजये
त्परयाभक्त्यापूज्यासौभाग्यसुंदरी उत्पलैःशतपत्रैश्चपूजाकार्य्याप्रयत्नतः नारंगमर्घ्यदानंच कूष्मांडंवा
पिकल्पयेत् नैवेद्यंचणकांच्छुभ्रान्घृतशर्करयान्वितान् औदुंबरपयःप्राश्यसुंदरीप्रीयतांमम पुत्रपौत्रससा
युक्तासुखसौभाग्यसुंदरी कार्त्तिकेमासिसंप्राप्तेतृतीयामुपवासतः औदुंबरंदंतकाष्ठंकृत्वाव्रतमुपाचरेत् केतकी
भिश्चसौभाग्यनाम्नासंयोगसुंदरी निवेदयेदपूपांश्चसुगंधांच्छालिसंभवान् आक्षोटंचार्घ्यदानेचलवंगंप्राशये
त्तुतां सावियोगंनचाप्नोतिपित्तमातृसुतादिभिः एवंचीर्णेव्रतेकुर्य्यादुद्यापनविधिंततः सर्वशास्त्रमधीयानंसर्वा
गमविशारदं आचार्य्यंप्रार्थयेत्प्रातर्मार्गशीर्षेयथाविधिः चीर्णव्रतोमहाचार्य्यउद्यापनविधिंमम व्रतवैकल्य
नाशायथाशास्त्रंसमाहितः सुंदरीमंडलंकार्य्यंगौरीतिलकमेवच उमामहेश्वरंदेवंसौवर्णेनतुकारयेत् व्रतारं
भेयथाशक्त्याराजतंवापिकारयेत् वित्तशाठ्यंनकुर्वीतसतिद्रव्येफलार्थिनी वर्षेप्रपूज्यतांमूर्त्तिमामेवंमंडलेर्चये
त् सर्वोपहारैर्गंधैश्चपुष्पैर्नानाविधैरपि एकैवसाजगन्मातावहुरूपैर्व्यवस्थिता रूपैर्द्वादशभिश्चैवपूज्यासौ

भाग्यसुंदरी ततःपद्मनिभांदेवींरक्तवस्त्रोपशोभितां रक्ताभरणशोभाढ्यांरक्तकुंकुमचर्चितां ध्यात्वाह्येवंवि धांदेवींपूजयेदेकमानसा मदारमालाकुलितालकायैकपालमालांकितशेखराय दिव्यांबरायैचदिगंबराय नमःशिवायैचनमःशिवाय । इतिसर्वोपचारपूजामंत्रः ततःसर्वाणिपुष्पाणिनैवेद्यानिफलानिच अर्घ्यार्थं परिकल्प्यानिसर्वकामार्थसिद्धये उमेदेविनमस्तुभ्यंशंकरस्यार्द्धहारिणि प्रसीदश्रीमहेशानिग्रहाणार्घ्यं नमोस्तुते रात्रौजागरणंकार्य्यंगीतवादित्रनिस्वनैः ततःप्रभातेविमलेस्नात्वाकृत्वाविधानतः कुसुं भकुसुमैर्होमंकिंशुकैर्वापिकारयेत् अष्टोत्तरशतंपूर्णमध्वाज्ययवसैर्युतं तदभावेतुकर्तव्यं शतपत्रै र्विधानतः आसुरेणचमंत्रेणपौर्णमुख्यसमाचरेत् भोजयेच्चप्रयत्नेनचत्वार्य्यष्टौप्रयत्नतः मिष्टान्नेनसप त्नीकान्भुक्तावैपरिधापयेत् वस्त्रालंकरणैश्चैवयथाशक्त्याप्रपूजयेत् सौभाग्यवस्त्रंचैकैकंनारीणांचैवदापयेत् त तोहस्तेप्रदातव्यंकुंकुमंलवणंगुडं नारिकेलंजपावल्लीदूर्वासिंदूरकज्जलं मंगलाष्टकमेतद्धिदत्वासौभाग्यमाप्नुया त् आचार्य्यंचसपत्नीकवस्त्रालंकरणैः शुभैः परिधाप्ययथाशक्त्यामंडलंतत्समर्पयेत् प्रार्थयेच्चततोदेवींसर्वसौभा ग्यसुंदरीं पूजितासिमयादेविसर्वसौभाग्यसुंदरि दत्वामत्प्रार्थितान्कामान्गच्छदेवियथासुखं । मूर्त्तिदानांतेआ चार्यंप्रार्थयेत् मूर्तीचमंडलंदेव्याउपहारांश्चसर्वशः गुरोग्रहाणसर्वंत्वंसुंदरीप्रीयतामिति त्वत्प्रसादान्मयाचीर्णं व्रतमेतत्सुदुर्ल्लभं क्षमस्वविप्रशार्दूलप्रसादसुमुखोभव एवंचीर्णव्रतानारीकृतकृत्याभवेत्सदा येनेदंचकृतंव्र त्तसंप्राप्तंजन्मनःफलं नातःपरतरंकिंचिद्व्रतंसौभाग्यकारकं देहांतेशिवलोकेतुभोगान्भुक्त्वायथेप्सितान् ॥

इतिव्रतार्के मार्गकृष्णासौभाग्यसुंदरीतृतीयाव्रतं मार्गकृष्णचतुर्थ्यांविशेषव्रतानुक्तेः तिथित्वेनगणेशपूजाव्रतं संकष्टचतुर्थीविधिनाकार्य्यम् एवं मार्गशीर्षपंचम्यामपिविशेषकृत्याभावे पक्षद्वयगतासुसर्वासुपंचमीषुतिथित्वेन

शेषादयोनागाः पूज्याःउक्तंच शेषादीनांफणीनांचपंचम्यांपूजनंभवेदिति पंचमीसामान्यनिर्णयोक्तं,अथमार्गकृष्ण
षष्ठ्यादिसर्वासु षष्ठीषुसूर्यषष्ठीव्रतं भविष्योत्तरे ॥ कृष्णपष्ठ्यांप्रयत्नेन कृत्वानक्तंयथाविधिः मासिमार्ग
शिरस्यादावंशुमानितिपूजयेत् विधिवत्प्राश्यगोमूत्रमनाहारोनिशिस्वपेत् अतिरात्रस्ययज्ञस्यफलंप्राप्नोतिमान
वः पौषेप्येवंसहस्रांशुंभानुमंतमुशंतिच वाजपेयफलंतस्यघृतंप्राश्यलभेन्नरः उशंतिवदंतीत्यर्थः माघेदिवाक
रंनामकृष्णपष्ठ्यांनियोजयेत् निशिपीत्वातुगोमूत्रंगोमेधफलमश्नुते मार्त्तंडंफाल्गुणेमासिपूजयेद्भक्षयेत्तिलान्
राजसूयस्ययज्ञस्यफलंपुण्यमवाप्नुयात् चैत्रेतुहंसनामानंकृष्णपष्ठ्यांप्रपूजयेत् शुक्लंपुष्पंनरःप्राश्यहयमेध
फलंलभेत् वैशाखेकृष्णनामानंकृष्णपष्ठ्यांप्रपूजयेत् पीत्वाकुशोदकंपुण्यंजितक्रोधोजितेंद्रियः माह्याश्वमेध
यज्ञस्यवैनतेयफलंलभेत् ज्येष्ठेदिवस्पतिंपूज्यगवांशृंगोदकंपिबेत् गवांकोटिप्रदानस्यनिखिलंफलमाप्नुयात्
आषाढेत्वर्कनामानमिष्ट्वाप्राश्यचगोमयं प्रयात्यर्कसलोकत्ववर्षाणांचशतंविभो श्रावणेयमनामानंपूजयित्वा
पयःपिबेत् वर्षाणामयुतंसाग्रंमोदतेभास्करालये मासिभाद्रपदेपष्ठ्यांभास्करंनामपूजयेत् प्राशनंपंचगव्यस्य
सर्वयज्ञफलंलभेत् मासिचाश्वयुजेपष्ठ्यांभगाख्यंनामपूजयेत् दूर्वांकुरसकृत्प्राश्यराजसूयफलंलभेत् कार्त्ति
केमासिपष्ठ्यांतुभगाख्यंनामपूजयेत् गोमूत्रमथप्राश्णीयादश्वमेधफलंलभेत् वर्षांतेभोजयेद्विप्रान्सूर्यभक्तिसम
न्वितान् पायसमधुसंयुक्तमाज्येनसुपरिप्लुतं शक्त्याहिरण्यवासांसिभक्त्यातेभ्योनिवेदयेत् सूर्यायगांच
कृष्णांचसंप्रदद्यात्पयस्विनीं वर्षमेकंचरेदेवनैरंतर्येणयोनरः कृष्णपष्ठ्यांव्रतंभक्त्यातस्यपुण्यफलंशृणु सर्व
पापविनिर्मुक्तः सर्वकामसमन्वितः मोदतेसूर्यलोकेतुसनरः शाश्वतीःसमाः ॥
इतिश्रीभविष्योत्तरेमार्गादिकृष्णपष्ठीव्रत मार्गकृष्णसप्तम्यामप्येव व्रतकार्य्यसप्तम्याःसूर्य्यदैवतत्वादिति

सप्तमीकृत्यं मार्गकृष्णाष्टम्यांकालभैरवोत्पत्तिः तस्यामुपवासादिकार्य्यं तदुक्तंकाशीखंडे ॥ मार्गशीर्षे सिताष्टम्यांकालभैरवसान्निधौ उपोष्यजागरंकुर्वन्सर्वपापैःप्रमुच्यते त्रिस्थलीसेतौ कृत्वाचाविविधांपूजां महासंभारविस्तरैः नरोमार्गासिताष्टम्यांवार्षिकंविघ्नमुत्सृजेत् आविरासीत्तदालोकान्भीषयन्नखिलानपी तितत्रैवोक्तेः नारदीयेपि यत्किंचिदशुभंकर्मकृतंमानुष्यजन्मनि तत्सर्वंविलयंयातिकालभैरवदर्शनादिति अत्रपूजोपवासजागरणानिप्रधानानि एतेनोपोषणस्यांगभूतमर्घ्यमिहस्मृतं तथाजागरणंरात्रौपूजायामचतु ष्टयमितिवचनादुपोषणस्यैवप्राधान्यमितिप्रत्युक्तंवाक्यांतराविरोधेनोपोषणस्यांगभूतामितितस्योत्तरार्द्धेऽनुषंगात् इ यंपूर्वविद्धाग्राह्याकृष्णपक्षगतत्वाद्रुद्रव्रतत्वात्कालव्याप्तिलाभाच्च यत्तुकैश्चिन्मध्याह्नस्याविर्भावकालत्वान्मध्या ह्नव्यापिनीग्राह्येत्युक्तं तदुक्तं आविर्भावकालव्यापिन्याःकर्तव्यत्वेनाप्रतिभिधानात् वस्तुतस्तु आविर्भावोपित्त मध्याह्नएव मध्येवहुकृत्याभिधानात् अतःसूर्यश्चास्तमुपागमदित्यभिधानात् अस्यामेवाष्टम्यामनघाष्टमीव्रतं हेमाद्रौभविष्ये कृष्णाष्टम्यांमार्गशीर्षेदांपत्यंदर्भनिर्मितं अनघंचानवद्यंचबहुपुत्रैःसमन्वितं स्थापयित्वाशुभेदेशे गोमयेनानुलेपिते पूजयेदितिशेषः इदंव्रतंवर्षमात्रंकर्तव्यं इत्यनघाष्टमीव्रतं इयंमार्गकृष्णाष्टमी लक्ष्मीकल्पा दिः कल्पादिकृत्यश्राद्धदानाद्यक्षयफलंभवतीत्युक्तेः अस्यामेवाष्टम्यांशैवव्रतारंभोभविष्यपुराणे कृष्णाष्टम्यांप्रयत्नेनकृत्वानक्तंप्रयत्नतः मासिमार्गशिरेवीरशंकरंदेवमर्चयेत् पीत्वाशक्त्याचगोमूत्रमनाहारंनिशिस्वपेत् अतिरा त्रस्ययज्ञस्यफलमष्टगुणंभवेत् एवंपौषेतुसंपूज्यशंभुमीशानमीश्वरं कृष्णाष्टम्यांघृतंप्राश्यवाजपेयफलंलभेत् माघे महेश्वरंदेवं कृष्णाष्टम्यांप्रपूजयेत् निशिपीत्वाचगोमूत्रंगोमेधफलमश्नुते फाल्गुनेचमहादेवं संपूज्यप्राशयेत्तिलान् राजसूयस्ययज्ञस्यफलमष्टगुणंभवेत् चैत्रेचस्थाणुनामानंकृष्णाष्टम्यांप्रपूजयेत् यवांश्चभार्जितान्प्राश्यसोश्वमेधफ

लंलभेत् वैशाखेशिवनामानंपूजयित्वाप्रयत्नतः रात्रौकुशोदकंपीत्वासर्वमेधफलंलभेत् ज्येष्ठेपशुपतिंपूज्य
गवांशृंगोदकंपिवेत् गवांकोटिप्रदानस्ययत्फलंतदवाप्नुयात् आषाढेचोग्रनामानंमिष्ट्वाप्राश्यचगोमयं वर्षो
णांचशतंसाग्रंशिवलोकेमहीयते श्रावणेमासिपूजार्कंप्राशयेन्निशिगोरसं गोसंवस्यंतुयज्ञस्यफलंप्राप्नोतिमा
नवः त्रियंबकंभाद्रपदेकृष्णाष्टम्यांप्रपूजयेत् संप्राश्यविल्वपत्रंचवाजपेयफलंलभेत् मासिचाश्वयुजेप्रोक्तंप्रा
शनंतंडुलोदकं नाम्नोमेशयजेद्देवंपुंडरीकफलंलभेत् मासेतुकार्त्तिकेष्टम्यामीशानाख्यंप्रपूजयेत् पंचगव्यंसकृ
त्पीत्वापंचयज्ञफलंलभेत् वर्षांतेभोजयेद्विप्रान्शिवभक्तिपरायणान् पायसंमधुसंयुक्तंघृतेनसुपरिप्लुतं निवेदये
त्तुरुद्रायकृष्णांगांसुपयस्विनीं, वर्षमेकंतथाकुर्य्यान्नैरंतर्येणयोनरः कृष्णाष्टमीव्रतंभक्त्यातस्यपुण्यफलंशृणु सर्व
पापविनिर्मुक्तः सर्वैश्वर्य्यसमान्वितः वसेच्छिवपुरेनित्यंनचेहायातिनाकतः ॥ तदेतयोःपष्ठ्यष्टमीसूर्यव्रतयोःकृत्वान
क्तमिति नक्तंव्रतंसंकल्प्येत्यर्थः नतुनक्तभोजनानंतरंरात्रावेवपूजेतिवोद्धव्यं एवंपौषेपीतिप्राशनं तदनंतर
मनाहारत्वंचातिदिश्यते एवंमासांतरेष्वपिविहितद्रव्यविशेषंनिशिप्राश्यानाहारःस्वपेत् यत्रापिविशिष्यति
थिर्निशाचनश्रुतात्तत्रापि मासेकृष्णाष्टम्यांनिश्यचेतिवोध्यंपूर्वापरपरामर्शात् तदेतयोर्व्रतयोःप्रतिमासंप्राशन
फलगुणरीत्या संवत्सरफलंचाधिकारविशेषणमितिसमंजसमितिकेचित् अन्येतुतत्प्रयोगमध्येसमानात्तल्लघु
तात्पर्य्यकतयाप्रकरणप्रयुक्ताद्यंयोपजीवन्त्येतत्तथास्तु अत्रतुफलश्रुतेरविशेषादधिकारसंबंधप्रयोगापेक्षत्वेतौल्या
परप्रयुक्त्युपजीवितामिति नगुणफलरीतिः किंतुप्रतिमाससंवत्सरयोःफलश्रुतेरविशेषान्नियोगभेदः इच्छाभे
दाद्वानुष्ठानव्यवस्थेति ॥ इतिभविष्योत्तरोक्तंमार्गादिशैवाष्टमीव्रतं मार्गकृष्णनवम्यां
कृत्यविशेषाभावात्सामान्यनिर्णयोक्तंविधेयमिति मार्गकृष्णैकादशीउत्पन्नाख्या महाभारते ॥ अर्जुन

उवाच एकादश्युपवासस्यनक्तभक्तस्यवैतथा एकभक्तव्रतस्यापिफलंब्रूहिजनार्दन श्रीकृष्णउवाच हेमंतेचैव
संप्राप्तेमासेमार्गशिरेतथा ॥ कृष्णपक्षेतथापार्थएकादश्यामुपोषणात् नक्तंचैवतथाज्ञायदशम्यांनियतःसदा दि
वसस्याष्टमेभागेमंदीभूतेदिवाकरे दशम्यांचैकभक्तंचशुचिःशांतोदृढव्रतः ततःप्रभातेसंजातेनियमंतुव्रतस्यच
मध्यान्हेचततःपार्थस्नानंशुचिसमाहितः स्वगृहेष्वधमंस्नानंवापीकूपेषुमध्यमं उत्तरंपुष्करिण्यांतुनदीनामुत्त
मोत्तमं नदीनांब्राह्मणतोयंतडागंक्षात्रियोदकम् वैश्यकूपगतंतोयं गृहपात्रेषुशूद्रकं क्रोधलोभौपरि
त्यज्यमिथ्यावादंतथैवच येधर्मनिंदांकुर्वंतितेषांसंगंपरित्यजेत् वर्जयेत्तद्दिनेपार्थनिद्राहंकारमैथुनं धर्मशा
स्त्रविनोदेनतद्दिनंगमयेत्सदा केशवंपूजयित्वातुनैवेद्यंभक्तिपूर्वकम् गंधंमाल्यंतथाधूपंदीपंचैवप्रदापयेत् रा
त्रौजागरणंकार्यंकथाश्रुत्वाहरेःप्रियां विप्रेभ्योदक्षिणांदत्वाप्रणिपत्यक्षमापयेत् यथाशुक्लातथाकृष्णाभेदंचै
वनकारयेत् विकल्पंयदिकुर्वीतविष्टायांजायतेकृमिः एवंयःकुरुतेपार्थशृणुतस्यापियत्फलम् वाराणस्यां
स्थितिःपार्थषष्ठिवर्षसहस्त्रकैः एकादश्युपवासस्यकलांनार्हंतिषोडशीं वैधृत्यामपिदानस्यलक्षमेकंतुयत्फलम्
संक्रांतौयदिदानानिलक्षसंख्यानिपांडव एकादश्युपवासस्यकलांनार्हंतिषोडशीं प्रभासेचैवयत्पुण्यं
सोमपर्वसहस्त्रके एकादश्युपवासस्यकलांनार्हंतिषोडशीं कुरुक्षेत्रेचयत्पुण्यंरविलक्षग्रहेस्मृतं एकाद
श्युपवासस्यकलांनार्हंतिषोडशीं वैशाखीकार्तिकीमाघीस्नानेदानेकृतेयदि एकादश्युपवासस्यकलांनार्हं
तिषोडशीं यदिलक्षंगृहेयस्यभुनक्तिचादिनेदिने एकादश्युपवासस्यकलांनार्हंतिषोडशीं गंगासरस्व
तीसूर्यतनयास्नानदानकं एकादश्युपवासस्यकलांनार्हंतिषोडशीं तयोगंशतंदानानिनेपूजानचभावना एत
द्व्रतसमंपुण्यंनभूतंनभविष्यति गोसहस्त्रेणयत्पुण्यंवेदवेदांगपारगे तस्माद्दशगुणंपुण्यंब्रह्मचारिणिपांडव-ब्र

सूचारिसहस्त्रस्यदानलक्षशताधिकं तस्मादपिसहस्त्रस्यभूमिदानंमहाफलंभूमेर्दशगुणाकन्यासर्वरत्नोपशोभिता
कन्यादशगुणाविद्यालभतेनात्रसंशयः विद्यादशगुणंचान्नंयोददातिबुभुक्षिते अन्नदानात्परंदानंनभूतंनभविष्यति
भूमिदानेनतृप्यंतिस्वर्गस्थाःपितृदेवताः अन्नाच्छतगुणंपुण्यंगोमेधेचमखेकृते गोमेधात्तद्दशगुणमश्वमेधेकृते
सति अश्वमेधसहस्त्रेणनरमेधंनतत्फलम् नरमेधसहस्त्राणिकेदारोदकपानतः केदारमुदकंपीत्वामंत्रपूतंश्चये
नराः तेषांदेहेत्रयोदेवाब्रह्मविष्णुमहेश्वराः केदारमुदकंपीत्वापुनर्जन्मनविद्यते तथैवैकादशीपुण्यागर्भवा
सक्षयकरी एवंतवमयाख्यातंयत्सुरैरपिदुर्लभम् पुण्यसंख्यांनजानामि यत्त्वंपृच्छासिपाण्डव एतस्यचार्ध
पुण्यंस्यात् नक्तभोजनतोनघ नक्तस्यचार्धपुण्यंस्यादेकभक्तेतथैवच तेनरा पुण्यकर्माणोयेतांभक्त्याप्रकुर्वते
अर्जुनउवाच उत्पन्नासाकथंदेवकथंपुण्याधिकाशुभा कथंदेवपवित्राचकथंदेवतवप्रिया श्रीकृष्णउवाच ॥
एकादशीयदापार्थभानुवारेप्रजायते अश्वमेधसमंपुण्यंकोटिहत्याविनश्यति पुरासत्ययुगस्यादौमुरोनामासदा
नवः महाघोरोमहारौद्रःसर्वदेवभयंकरः वलादुत्थापितस्तेननिजस्थानात्पुरंदरः आदित्याद्याग्रहाःसर्वेवा
युरग्निस्तथैवच नैवप्रतिष्ठितस्तत्रदेवानांकश्चिदर्जुन देवतानिर्जिताःसर्वास्तेनोग्रेणदुरात्मना देवतास्ता
गताःसर्वायत्रदेवोमहेश्वरः उपायंब्रूहिनोदेवस्वर्गाणामद्यकागतिः ईश्वरउवाच गच्छंतुदेवताःसर्वेयत्रदेवो
जनार्दनः शरणागतदीनार्तपरित्राणपरायणः ईशस्यवचनंश्रुत्वागताःसर्वेसवासवा त्रिदशास्तत्रसंतस्थु
र्यत्रदेवोजनार्दनः तत्रैवसजगन्नाथःप्रसुप्ताजलमध्यगः जलमध्येमहायोगीदेवदेवोजगत्पतिः इंद्रउवाच ॥
नमस्तेदेवदेवेशमहासुरविमर्दन दैत्यारेपुंडरीकाक्षत्राहिनोमधुसूदन त्रिदशाआगताःसर्वेभयार्ताःपुरुषोत्तम
रक्षनोदेवदेवेशत्वंगतिःसर्वदेहिनाम् देवाःसर्वजगन्नाथभयात्तास्त्वांसमागताः शरणंभवदेवेशदेवानांतुभवान्

गतिः त्वंमातासर्वलोकानांत्वमेवजगतःपिता त्वंसृष्टिस्त्वंस्थितिश्चैवत्वंचसंहारकारकः त्वंस्वाहात्वंस्वधादे
ववषट्कारस्त्वमेवच ॐकारोदेवदेवेशत्वमेवगरुडध्वज त्वंशिवस्त्वंतथाब्रह्मात्वंसूर्यस्त्वंचचंद्रमाः त्वमग्निर्देवदेवेश
वायुराकाशमेवच नत्वयारहितंकिंचित्त्रैलोक्येसचराचरं स्थावरंजंगमंचैवत्वयिसर्वंप्रतिष्ठितं दानवैर्निर्जितादेवाः
स्वर्गस्थानान्निराकृताः रक्षमांदेवदेवेशशरणागतवत्सल इंद्रस्यवचनंश्रुत्वा हरिर्वचनमब्रवीत् श्रीभगवानुवाच ॥
कीदृशोदानवःशक्रनामाकिंकीदृशंवलं किंस्थानंतस्यदैत्यस्यसर्वंब्रूहिममाग्रतः ॥ इंद्र उवाच ॥ सर्वज्ञानासियोगीशब्र
ह्मवंशसमुद्भवः तालजंघस्तुनामासीद्दैत्योग्रोवैमहासुरः महावलोमहावीर्योब्रह्मवीर्येणगर्वितः तस्यपुत्रोतिविख्यातो
मुरोनाममहावलः पुरींचंद्रावतींनामतस्यामेववसत्यसौ पुरंदरमुखादेवाः स्वर्गात्तेननिराकृताः रक्षास्मान्देवदेवेशत्रप
न्नान्गरुडध्वज अन्यइंद्रःकृतस्तेनचान्यस्तेनहुताशनः सचंद्रग्रहनक्षत्रराश्यादिसहितंचयत् सर्वमन्यत्कृतंतेनसं
त्यसत्यंगदाधर इतिश्रुत्वावचस्तस्यप्रोवाचगरुडध्वजः हन्मितंदानवंदुष्टंसर्वदेवभयंकरं त्रिदशैःसहितोदेवोग
तश्चंद्रावतींपुरीं दृष्ट्वादेवान्समायातान्गर्जमानोमहासुरः असंख्याताःसहस्राणिदिव्यप्रहरणायुधाः असुरास्ता
डयामासुःपुनर्देवान्वलाधिकाः हन्यमानास्तुतेदेवादुद्रुवुः सर्वतोदिशः ततस्तेनिर्गताःसर्वेभयभीतादिशोदि
श हरिस्तमसुरंतत्रतिष्ठतिष्ठेत्युवाचह चक्रंनिरीक्षयामासक्रोधाद्दरुणलोचनः हेदानवदुराचारममवाहूनिरीक्षय
ततस्तदुन्मुखंसर्वेपतितादानवर्षभाः एकोयंदानवोतिष्ठत्सयुयोधसहारिणा युद्धंकृत्वादानवेनातिजितोमधुसूदनः
निर्जितोदेवदेवेशोवाहुयुद्धमयाचत वाहुयुद्धंकृतंतेनादिव्यवर्षसहस्रकं वाहुयुद्धमभूत्पार्थसर्वलोकभयंकरं विष्णुः
संत्रासितस्तेनयुद्धभूमेर्विनिर्गतः दानवःपृष्ठतश्चापिगतोवदरिकाश्रमे गुहासिंहावतींनामतत्रसुप्तोजनार्दनः
योजनद्वादशमध्येएकद्वारंधनंजय तत्रप्रसुप्तोदेवेशोभयभीतोजनार्दनः दानवःपृष्ठतोलग्नःप्रविष्टस्तांमहागुहां

प्रसुप्तंसहरिर्दृष्ट्वादानवेंद्रःप्रहर्षितः सुप्तोमयाहरिर्दृष्टःप्रविष्टःसंकटेकयं॥मारयाम्निनसंदेहोदानवानांभयंकरं॥नि
र्गताकन्यकातस्यशरीरान्माधवस्यच। तेजस्विनीचशोभाढ्यादिव्यप्रहरणायुधा॥ विष्णोस्तेजःसमुद्भूतामहाबल॰
पराक्रमा॥ तयासंमोहितोदैत्योमुरोनामेतिपांडव॥ युद्धंकृतंतयातेनदानवेंद्रेणकांक्षितं॥ साकन्यायुध्यततदाकोपा
द्दारुणलोचना। तस्याःकोपेनकौंतेयभस्मीभूतःसदानवः॥ वहवोदानवास्तत्रसवंधुसपरिग्रहाः॥ निहतेदानवेतत्ररणेदेव॰
प्रवोधितः॥ पतितंदानवंदृष्ट्वाहरिर्विस्मयमागतः॥ केनायंनिहतोदैत्यअत्युग्रोममवैरकृत॥ अत्यद्भुतंकृतंकर्ममम कौतूह
लपरं॥ नदेवोनचगंधर्वोयोजघानतुदानवं॥ सविस्मयोहरिर्जातोवागुवाचाशरीरिणी॥ मयाविनिहतोदैत्य॥ सर्व
देवभयंकरः॥ देवाश्चभयभीताश्चयेनस्वर्गान्निराकृताः॥ हरिंप्रसुप्तंदृष्ट्वातुदैत्यान्दृष्ट्वामदोद्धतान्॥ गताश्चशरणं
सर्वेदृष्ट्वादैत्यंनिपातितं॥ तस्यास्तद्वचनंश्रुत्वाहरिर्वचनमब्रवीत॥ निहतोदानवोदुष्टःसर्वदेवभयंकरः॥ अहंचनिर्जि
तस्तेनकथंसोपिनिपातितः॥ विष्णोस्तद्वचनंश्रुत्वावाचावचनमब्रवीत॥ एकादशीह्यहंदेवसर्वपापभयंकरी॥ क्षीयम
णंहरिंदृष्ट्वाप्रहृष्टंदानवेश्वरं॥ त्रिलोकेपुभयंकुर्य्यादस्युग्रश्चैपदानवः॥ मयाकुपितयादेवाकिमाश्चर्यंतवप्रभो॥ ममकोपेनदेवेशत्रैलोक्यंविलयंव्रजेत॥ श्रीभगवानुवाच तुष्टोहंतवदेवाशिवांछितंचददामिते॥ अत्यद्भुतकृतंभद्रेउपकार
स्त्वयानघे॥ निहतंदानवंदृष्ट्वासंतुष्टाःसर्वदेवताः॥ प्रब्रूहितंवरंभद्रेयत्तेमनासिवर्त्तते॥ ददाम्यहंनसंदेहोयद्दैवैरपिदु
र्लभम्॥ एकादश्युवाच॥ जगत्त्रयेपुदेवेशसंचरामिहसुव्रत॥ अहतवाप्रियाशक्तिस्ताद्दशींकुरुमांप्रभो॥ अहंतिथि
प्रधानास्यांसर्वविघ्नविनाशिनी॥ सर्वपापक्षयकरीह्यायुर्वलविवर्द्धिनी॥ उपोष्यमांचयेभक्तास्तवभक्तिपरायणाः॥
सर्वसिद्धिर्भवेत्तेषांयादितुष्टोसिमेप्रभो॥ उपवासेनयत्पुण्यंतस्यार्द्धंनक्तभोजने॥ नक्तंह्यार्धेनपुण्येनएकभक्तंविशि॰
ष्यते॥ दिवसस्याष्टमेभागेमंदीभूतेदिवाकरे॥ इतितंनक्तमित्याहुर्नतक्तंनिशिभोजनं॥ ददामिवैष्णवंस्थानंकल्प॰

कोटिशतान्यपि॥ गर्भवासो न भवति तादृशमेफलंप्रभो॥ श्रीभगवानुवाच॥ यत्त्वंवदसिकल्याणितत्सर्वंवैभवि-
ष्यति॥ धर्मार्थकाममोक्षाणांसिद्धिंप्राप्स्यंतिमानवाः॥ ममभक्ताश्चयेलोकास्तवभक्तास्तथापिच॥ चतुर्युगेषुविख्या
तास्त्रिपुलोकेषुवैपरां॥ त्वंचभक्तमहत्त्वेएकादश्यांव्रतोस्थितं॥ समपूजांकरिष्यंतिएकादश्यांनसंशयः॥ सर्वतीर्थु
त्तमाचत्वंमत्प्रसीदाद्भविष्यसि॥ एवमुक्तास्ततःसातुतत्रैवांतरधीयत॥ पुराकैटभकेदेशेकार्णिकानगरोत्तमे॥ कर्णसेतु
हिराजर्षिन्यवसद्द्विजसत्तमः॥ ब्राह्मणैःक्षत्रियैर्वैश्यैः शूद्रैश्चैवानुमोदितः॥ नदुर्भिक्षंनदारिद्र्यंराज्ञितस्मिन्स्थि
तेप्रभो॥ रुद्रस्यकश्चनापुत्रीविधवाचनविद्यते॥ पुत्रदुःखंपिताक्वापिनपश्यतिचकुत्रचित्॥ एतादृशेमहाराजेप्र
जाःशासतिचप्रभो॥ धनहीनोद्विजःकोपिक्षुत्क्षामोविपदांगतः॥ कुटुंबभरणेशक्तः॥ कृच्छ्रंतदनुवर्तते॥ सुदामानामविप्र
पिभार्यास्यसाध्वीचतत्समाः भर्तुः शुश्रूषणेसक्तासदाचारेगृहस्यच॥ रहःपृच्छतिभर्त्तारं॥ म्लायतीवदनेनसा॥ स्वा
मिन्पापेकृतेपूर्वंधनहीनस्तुजायते॥ धर्महीनेधनंनास्तिधनहीनेक्रियानहि॥ तस्मात्केनाप्युपायेनधर्मस्यजननंकुरु॥
एतस्मिन्नंतरेपार्थ॥ देवर्षिःसमुपागतः॥ दंपतीउत्थितौतत्रमधुपर्कार्यमादरात्॥ आसनेतिष्ठभोस्वामिंस्तंद्विजातिरे
भाषत॥ अद्यमेसफलंजन्मअद्यमेसफलाः क्रिया॥ अद्यमेसफलंसर्वंभवतांदर्शनेनच॥ अस्मिन्पुरेतुहेस्वामिन्सर्वे
वैसुखिनोजनाः॥ अहंतुधनहीनस्तु॥ महादुःखेनपीडितः॥ कथयस्वप्रसादेनधनाढ्योभवितास्मिच॥ धनहीनस्य
लोकेस्मिन्॥ वृथासर्वेमनोरथाः॥ एतच्छ्रुत्वातुवचनंद्विजंतंनारदोब्रवीत्॥ ॥ नारदउवाच॥ ॥ मार्गशीर्षासितप-
क्षेउत्पत्तिर्नामनामतः॥ तदुपोषणमात्रेणधनाढ्योजायतेध्रुवं॥ तथापापानिनश्यंतिएतत्सत्यंवचोमम॥ सर्वसौ
ख्यकरोन्दृणांहरिवासरउत्तमः॥ गतेतुनारदेप्रश्चाद्व्रतंकृत्वाप्रयत्नतः॥ स्वयमेवाश्रियातास्मिन्नवात्सीद्द्विजमंदिरे॥ भोगा
न्सविपुलान्भुक्त्वागतोवैहरिसन्निधौ॥ एतस्मात्कारणात्पार्थकर्तव्योहरिवासरः॥ अंतरंनैवकर्तव्यंसमस्तव्रतकारिभिः

तिथिरेकाभवेत्सर्वा ॥ पक्षयोरुभयोःसमा ॥ अतऊर्ध्वमद्यपंचकमंकितवैष्णवदृष्टैः क्षिप्तं ॥ विष्णुधर्मोक्तविरुद्धत्वयाग्र स्याविरोधादतोनुमीमतो एकादश्युदयेस्वल्पाअंतेचैवत्रयोदशी ॥ मध्येसद्वादशीपूर्णाविस्पष्टशा सा हरिप्रिया ॥ एकामु पोष्यलभतेसहस्रैकादशीफलं ॥ सहस्रगुणितंदानादेकादश्यास्तुपारणे ॥ अष्टम्येकादशीषष्ठीतृतीयाचचतुर्दशी ॥ पूर्वं विद्धानकर्त्तव्याकर्तव्यापरसंयुता ॥ एकांतूपोषयेत्तांतुद्वादशींविष्णुवल्लभां ॥ दशमीवेधसंयुक्ताहंतिपुण्यंपुराकृतं ॥ एका दशीअहोरात्रंप्रभातेघटिकाभवेत् ॥ सकलापरिकर्त्तव्याउपोष्याद्वादशीयुता ॥ एवंविधांमयाप्रोक्तांपक्षयोरुभयोरपि एकादश्यांप्रकुर्वंति ॥ उपवासंनसंशय ॥ तेयांतिपरमंस्थानंयत्रास्तेगरुडध्वजः ॥ धन्यास्तेमानवालोकेविष्णुभक्ति परायणाः ॥ एकादश्यास्तुमाहात्म्यंव्रतकालेतुयःपठेत् ॥ गोसहस्रफलंतस्यपुण्यंभवतिभारत ॥ दिवावायदि वारात्रौ ॥ यःशृणोतीहभक्तितः ॥ कुलकोटिसमायुक्तोविष्णुलोकेवसेद्ध्रुवं ॥ एकादश्याश्चमाहात्म्यंपठ्यमानंशृ णोतियः ॥ ब्रह्महत्यादिपापानिनश्यंतेनात्रसंशयः विष्णुनामसमंनास्तिगीतासाध्व्यधनंजय ॥ एकादशीसमं नास्तिसर्वपापप्रणाशनम् ॥ ॥ इतिश्रीभविष्योत्तरेमार्गकृष्णोत्पन्नैकादशीव्रतमाहात्म्यम् ॥ ॥ अस्यामेवमार्गकृष्णैकादश्यांवैतरिणीव्रतम् ॥ ॥ हेमाद्रौभविष्ये ॥ शरतल्पगतंभीष्मंपर्य्यपृच्छद्युधिष्ठिरः ॥ व्रतेनयेन पुण्येनयमलोकोनदृश्यते ॥ नारीवापुरुषोवापियमंनैवचपश्यति ॥ तत्समाचक्ष्वधर्मज्ञपितामहकृपांकुरु ॥ भीष्मउवाच एकादशींवैतरिणींतांकृत्वातुसुखीभवेत् ॥ यमलोकंनपश्येच्चशोकंचैवनपश्यति ॥ युधिष्ठिरउवाच ॥ केनतातविधाने नकर्त्तव्यासामहाफला ॥ पितामहसमाख्याहितत्रदानंममप्रभो ॥ भीष्मउवाच ॥ एकादशीतिथिःकृष्णामार्गशीर्षे

व्रताभवेत् ॥ तामासाद्यनरःसम्यग्गृहीत्वानियमंशुचिः ॥ एकादशीमार्गकृष्णानाम्नावैतरणीशुभा ॥ साव्रतेनसदा
कार्य्यावर्पनक्तोपवासिता ॥ मध्याह्नेतु नरःस्नात्वानित्यानिर्वर्त्यसत्क्रियाः ॥ रात्रौसुरभिमादायकृष्णांसवींयथावि-
धि ॥ पूर्वास्यांसाविधातव्याकृष्णागौर्भूतलेशुभे ॥ अग्रपादौसमारभ्यपश्चात्पादद्वयावधि ॥ गोपुच्छेतुसमासाद्यकुर्या-
द्वापितृतर्पणं ॥ पितापितामहश्चैवतथैवप्रपितामहः ॥ मातापितामहीचैवतथैवप्रपितामही ॥ मातामहस्तत्पिता-
चप्रमातामहकादयः तेसर्वेमेप्रगृह्णंतुगोपुच्छोदकतर्पणं पितामाताचभार्य्याचभगिनीदुहितापतिः पितृष्वसा
मातृष्वसासप्तगोत्राणितर्पयेत् ॥ ततःपूजाप्रकर्तव्याशास्त्रदृष्टाविधानतः ॥ गांचैवश्रद्धयायुक्तश्चंदनेनानुलेपयेत्
गंधतोयेनचरणौश्रृंगेप्रक्षाल्यभक्तितः ततोनुपूजयेद्भक्त्यापुष्पगंधानुलेपनैः मंत्रैःपुराणसंप्रोक्तैर्यथास्थानं
यथाविधि ॥ अथगोपूजा ॥ गोअग्रपादाभ्यांनमः ॥ इत्यादिपूजाक्रमोगोदानप्रयोगेज्ञेयः ॥ स्थानेष्वेते
पुष्पाद्यादीन्प्रक्षिपेच्छुद्धमानसः ॥ पश्चात्प्रदापयेद्धूपं ॥ गोधूपःप्रतिगृह्यतां ॥ असिपत्रादिकंघोरंत्वंदीवै
तारिणीतथा ॥ प्रसादात्तेतरिष्यामिगोमातस्तेनमोनमः ॥ सुखेनतीर्यतेयस्मा ॥ न्नदीवैतरणीध्रुवं ॥ यस्मादे
कादशींकृत्वातस्माद्वैतरणीस्मृता ॥ आनंदकृत्त्रैलोकेदेवानांचसदाप्रिया ॥ गौस्त्वंपाहिजगन्नाथेदीपोयंप्रतिगृह्यतां
आच्छादनंगवेदद्यात्सस्यकशुद्धंसुनिर्मलं सुरभीवस्त्रदानेनप्रीयतांपरमेश्वरः मार्गशीर्षादिकेभक्त्यायावन्मासतुष्ट-
यं ॥ अन्यमासचतुष्कंहियावकाशनमेवच ॥ नैवेद्यंहिमयादत्तंसुरभिप्रतिगृह्यतां ॥ द्वितीयंगुरवेदद्यात्तृतीयंस्वयमेवच
यावन्मासंप्रकुर्वीतिमासद्वादशकंव्रतं ॥ उद्यापनंततःकुर्य्यात्पूर्णेसंवत्सरेतथा शय्यांसतूलिकांकृत्वादंपत्योःपरिधा
तकं ॥ सवस्त्राकृष्णवर्णातु ॥ धेनुःकार्य्यापयास्विनी सौवर्णांसुरभिंकृत्वास्थापयेत्तूलकोपरि ॥ ततस्तांपूजयेन्मंत्रैः पू
र्वोक्तैर्भक्तिसंयुतः ॥ ततस्तांगुरवेदद्यात्सर्वंदत्वाक्षमापयेत् ॥ यमद्वारेमहाघोरेघोरावैतरणीनदी ॥ तांतर्तुकामोद

स्यामितुभयवैतरिणीतुगा नारीवापुरुषोवापिव्रतस्यास्यप्रभावतः राज्यंवहुविधंभुक्त्वास्वर्गलोकेमहीयते भारोलं हस्यदातव्यः कार्पासोद्रोणसंयुतः वैतरिण्याःसमाप्त्यर्थं ब्राह्मणायकुटुंविने

इतिभविष्योत्तरेमार्गकृष्णैकादश्यावैतरिणीव्रतम्

मार्गकृष्णद्वादश्यांकृत्यविशेषाभावाद्धरिदैवत्यादुभयोर्दैवतंहरिरित्युक्तेरेकादशीकृत्यमेवात्रकार्य्यम्

मार्गकृष्णत्रयोदश्यांतुभयपक्षगतंत्रयोदशीप्रदोषव्रतवत् प्रदोषव्रतंकार्य्यं मार्गकृष्णचतुर्दश्यांदेवि कातीर्थावतारउक्तः पाद्मेदेविकामाहात्म्ये मार्गशीर्षेकृष्णपक्षेचतुर्दश्यांदिनोदये अष्टादशेद्धापरांतेप्रा दुर्भूतामहानदीति ॥ अतोस्यांचतुर्दश्यांदेविकायात्राकार्या शुद्धिक्षेत्रेहरिद्वारेपुष्पकांम्रद्रतीर्थयो इंद्रघाटसमारभ्या मरतार्थंमहाफलं प्रभासेसंगमांतेचस्नात्वासंपूज्यशंकरं दत्वादानान्यनेकानियत्फलंल भेतनरः तत्फलंकोटिगुणितंपूजनाद्देविकातटे अत्रदत्तानिदानानिफल्गुमात्राण्यपिक्वचित् सर्वाण्यक्षयतांय तिकल्पकोटिशतेष्वपि अन्यपापविपुयद्दत्तं तदनंतफलंस्मृतं कदाचित्तस्यचांतस्याद्देविकातीरवासिने विप्र वर्य्यायदत्तंतस्यांतंनैवाविद्यते सुवर्णंवसनंशय्यांगावोन्नंरजतंमहीं पुस्तकंमंदिरंगेहंदासीदासांश्चभूपणं दे विकायाःकथांचापि दत्वाक्षय्यंफलंलभेदित्यादिप्रतिपुराणेपुसविशेषमुक्तमत्रविस्तरभयात्सूचितमेव मार्गामाय पितृपूजोक्तानारदीये मार्गामायांपितृपूजाश्राद्धैर्ब्राह्मणभोजनैः ब्रह्मचर्य्यादिनियमैर्जपहोमार्चनादिभिरिति अ स्यामेवमार्गामायां गौरीतपोव्रतं सूतसंहितायां तथाचहेमाद्रौकालिकापुराणे महातपापरंनामधेयंगौरीतपोव्रतं सूतउवाच इंद्राणीप्रांजलिर्भूत्वास्वपतिंवाक्यमब्रवीत् एकंव्रतंसमाचक्ष्वपुत्रपौत्रसुखप्रदं इतिवाक्यंतदाश्रुत्वा ह्युवाचवचनंनृपः शृणुचार्वंगिसकलंयन्मयासुकृतंकृतं वृहस्पतेस्तुजनकःपृष्ठःप्राहांगिरासुधीः तव्रतंकथयाम्य

॥ ३ ॥

गौरीप्रीत्यर्थमेवादौ स्त्रीभिर्यत्क्रियते तपः ॥ ५७ ॥ गौरीतप
इत्येवं प्रोक्तं पतिपुत्रसुखावाप्तिर्जायते जगतिस्थिता ॥ गौरीप्रीत्यर्थमेवादौ स्त्रीभिर्यत्क्रियते तपः ॥ ५८ ॥ गौरीतप
इतिख्यातं तस्मात्तद्व्रतमुत्तमम् ॥ तस्मात्स्त्रीभिस्तपोभिश्च तोषणीया शिवप्रिया ॥ ५९ ॥ आदौ मार्गशिरे मासि ह्यमावास्यां शु
भादिने ॥ गृह्णीयान्नियमं तत्र दन्तधावनपूर्वकम् ॥ उपवासस्य नक्तस्य गौरीशप्रीतये मुदा ॥ ६० ॥ ईशार्द्धाङ्गहरे देवि करिष्येऽहं व्रतं
तव ॥ पतिपुत्रसुखावाप्तिं देहि देवि नमोऽस्तु ते ॥ इति नियममन्त्रः ॥ ततो मध्याह्नसमये स्नात्वा नद्यादिके व्रती ॥ सूर्यायार्घ्यं
ततो दद्याद्दत्त्वा गौरीमहेश्वरौ ॥ अहं देव व्रतमिदं कर्तुमिच्छामि शाश्वतम् ॥ तवाज्ञया महादेव तत्र निर्वहणं कुरु ॥ उक्त्वैवं निःस्वनं
गृह्य त्वर्घ्याण्येवं तु षोडश ॥ गृहमागत्य पूजार्थमुपहारान्प्रकल्पयेत् ॥ शिवालयं ततो गत्वा शिवं संपूजयेत्सुधीः ॥ गौरीमभ्यर्च्य
यत्पश्चाद्विधिना येन तच्छृणु ॥ पार्वतीं तु ततः पादौ जान्वोर्हैमवतीति च ॥ जङ्घयो रात्रिके त्येवं गुह्यं गिरिशवल्लभे ॥ नाभिं गं
भीरनाभीति चापर्णेत्युदरं पुनः ॥ महादेवीति हृदयं कण्ठं श्रीकण्ठकामिनी ॥ मुखं षण्मुखमातेति ललाटे लोकमोहिनी ॥ मौलिं
कक्षिरत्नेति शिरस्यभ्यर्चयेत्ततः ॥ दक्षिणे गणपः पूज्यो वामे स्कन्दः सवाहनः ॥ धूपदीपादिनैवेद्यं नत्वा कृत्वा प्रदक्षिणम् ॥
फलेनार्घ्यं ततो दद्याद्ध्यात्वा देवीं महेश्वरीम् ॥ कृत्वा ताम्रमयं पात्रं मृण्मयं च सुभाजनम् ॥ अथ तत्र सुवर्णवर्तिं तस्मिन्पात्रे
निवेशयेत् ॥ घृतेनापूर्य गव्येन तत्पात्रं विमलेन च ॥ दीपं प्रज्वालयेत्पश्चाद्यावत्सूर्योऽन्तरे स्थितः ॥ एवं संक्षिप्य
तां रात्रिं जागरेण समन्विता ॥ ब्राह्मे मुहूर्ते चोत्थाय पूजयेद्द्विजदंपती ॥ कुर्याद्दीपं भ्रामयन्ती दलिनीयां काचिद्यामिनीं तदा
एकान्तेन गुडान्नाद्यैः पूर्णापूर्णफलप्रदा ॥ ऋतूद्भवैः फलैश्चैव पूपिकाफललड्डुकैः ॥ सौभाग्याष्टकसंयुक्तं पात्रं कुर्याच्च
धातुजम् ॥ तस्योपरि गतं दीपं भ्रामयेत्त्रिः शिनाम भिः ॥ सुवासिनी वचो ग्राह्यं दीपं सूर्याय दर्शयेत् ॥ यावत्कलकलाश
ब्दं कुर्वन्त्येव ककाः ककाः ॥ तावत्पुरस्तात्कर्तव्यमिदं मया देवात्प्रभो ॥ उत्तिष्ठन्ते चादिनगा विहंगाश्चारुलोचने ॥ तदाकर्ण
नमात्रेण सौभाग्यं व्रजति स्त्रियः ॥ अतः एतद्व्रतं नारी पश्चादुत्थापयेच्च तान् ॥ तिथिमेकां समाप्यैवं दंपतीं भोज्य शक्तितः ॥

परिधाप्य्याप्यलंकृत्य वासोभिर्भूषणांजनैः माल्यैः सुगंधैर्विविधैः फलैः सिंदूरकुंकुमैः संतोष्य सुमनोज्ञा
प्यस्वयंभुंजीतबंधुभिः एवंद्वितीयवर्षेचप्रातिपत्प्रभृतिश्चरेत् वर्षेवर्षेक्रमादेवंद्वितीयादिषुचाचरेत् एवंयोडु
शवर्षाणिकृत्वाचैवतुवत्सरं पश्चादुद्यापनंकुर्याद्व्रतसंपूर्तिहेतवे मार्गशीर्षेप्यसंप्राप्तेमासेगौरीश्वरप्रिये पौ
र्णमास्यांदिनेरम्येनिमंत्र्यद्विष्टदंपतीन् मध्यान्हेष्टदलेपद्मेमानीनारीःसमर्चयेत् यथोक्तेनविधानेनपुष्पधूपा
दिभिस्तथा सोहालिकाभिःकासारैः पूपापूपैश्चभामिनि पायसेनघृतेनापिशर्करामोदकैस्तथा पूरयि
त्वाष्टसंख्याकान्धातुमृण्मयसंपुटान् दंपतीभोजयित्वानुतेभ्योदद्याद्यथाविधि अलंकृत्ययथाशक्त्यागौरीमेप्रीय
तामिति गुरवेदक्षिणोपेतां गौरींकनकनिर्मितां दद्याद्धेनुंसवत्सांसंवत्सांचसदक्षिणां अत्रान्यान्य
पियथाशक्ति दद्याद्दानानिभामिनी यद्यदिष्टतमंलोकेतत्तद्देयंद्विजन्मने आपल्यसायुषोज्ञात्वासंपत्स्व
पिचसुंदरी षोडशाब्दव्रतमिदंकुर्याद्दर्पणभक्तितः गौरीतपोव्रतमिदंयाकरोतीहभामिनी वाल्येयौ
वनकालेवावार्द्धकेवाहरप्रिया लक्ष्म्याःसौभाग्यमतुलंधनधान्यसुतान्वितं लक्ष्म्यात्रपराधाइति शेषः
भवेदव्याहतैश्वर्य्यंभर्तृसौख्यंनसंशयः दुर्लभंमानुषंजन्मतत्रापिद्विजजन्मतासदाचारपरत्वंचतत्रापिचविशिष्यते
एवंवात्रयायास्त्रीकुरुतेव्रतमुत्तमं मातापित्रोःप्रियंचापिप्राप्नुयाच्छुद्धवंशतां निर्मलंजन्मनोवापिमनसश्चा
पिसंपदः लभतेशुभतेजश्चपतिपुत्रसमन्विता इहभोगान्यथाकामंभुक्त्वास्वर्गमवाप्नुयात् इत्यगिरोवचन.
माद्यपुराणप्रोक्तंगौरीतपोव्रतमिदंविदधेयथेच्छं तस्यप्रभाववशतःसुलभंहिराज्यंसौख्यंचसर्वमतुलंपतिपुत्रयुक्तं
इतिसूतसंहितायांगौरीतपोव्रतं इदमेवमहाव्रतंपरनामधेयंकालिकापुराणे॥
तिलादउवाच॥ महाव्रतमथोवक्ष्येयेनारोहतितत्पदं सुरासुरमुनीनांतुदुर्लभंतद्विधिंशृणु पर्वण्याश्वयुजस्य

तेपायसंचघृताप्लुतं नक्तंभुंजीतशुद्धात्माओदनंचेक्षवान्वितं आश्वयुज्यश्चांद्रोमासः सकार्तिकस्तस्यांतेवं
द्रकार्तिकमासस्यांतेमार्गमायामित्यर्थः ऐक्षवमिक्षुरसः शवर्ध्यंतेशुचिर्भूत्वाबिल्वजंदंतधावनं भुक्त्वाचैतन्म
हादेवंनत्वाभक्तियुतोव्रती अहंदेवव्रतमिदंकर्तुमिच्छामिशाश्वतं तवाज्ञयामहादेवतत्रानिर्विघ्नंकुरु उक्त्वैवंनियमं
गृह्णन्वपाण्येवतुषोडशतिथीः प्रतिपदाद्यास्तुपारयिष्याम्यनुत्तमाः ततोमार्गशिरेमासिप्रतिपद्यपरेहनिउपावसेद्गुरुं
पृष्ट्वामहादेवंस्मरन्मुहुः महादेवंस्मरन्विप्रान्नमस्योच्छिन्नविग्रहान् षोडशाष्टौलदंवादपत्नीश्चनिमंत्रयेत् आमंत्र्य
चगृहंगत्वामहादेवंस्मरन्क्षितौ शुचिवस्त्रास्ततस्तुनिराहारोनिशिस्वपेत् अथोदयेसहस्रांशोःस्नात्वाचादायदी
पकान् नैवेद्यंस्नापनार्थंचादायगच्छेच्छिवालयं स्नापयेत्पंचगव्येनघृतेनतदनंतरं मधुनाथतथादध्नाभूयश्चपयसात
थारसेनचाथखंडेनफलैश्चस्नापयेत्पुनः तिलांबुनातथास्नाप्यपश्चादुष्णेनवारिणा लेपयेदथतत्पश्चात्कर्पूरागुरुचंदनैः
एवंसंपूज्यतंभक्त्याहेमंन्यस्यव्रजेद्गृहं हैमंसुवर्णपुष्पं नानाफलैश्चसंपूज्यदद्यान्नैवेद्यमेवहि गृहंगत्वायथा
न्यायंहिरण्यरेतसंविभुं जातवेदसमादायतर्पयेत्तिलसर्पिषा व्रतिनश्चतथाचार्यान्मिथुनानिचभोजयेत् हेम
वस्त्रादिदानानियथाशक्त्यातुदापयेत् आरभ्यैवागंधिकुर्याद्दरिद्रोवाथवेश्वरः वित्तसामर्थ्यतश्चैवप्रतिमासं
तुकारयेत् एवंविसृज्यतान्सर्वान्सार्द्धंबंधुजनैःस्वयं पीत्वादौपंचगव्यंतुहृष्टोभुंजीतवाग्यतः यत्किंचिदेतदुद्दिष्टंम
हादेवमुदीरयेत् द्वितीयेऽब्देद्वितीयांतूपवसेत्कार्तिकावधि आददीततिथिंचैकांमार्गमासेततःपुरं पूर्ववत्संत्य
जेत्पौषेत्र्यब्देचैवमाचरेत् दर्शेनक्तंप्रतिपद्युपवासइतिप्रथमवर्षे प्रतिपदिनक्तंद्वितीयायामुपवासइतिद्वितीयेऽब्दे
तृतीयेऽब्देतुद्वितीयायांनक्तं तृतीयामुपवासः एवंशेषेषुवर्षेषु कृत्वैवंषोडशेपूर्णेपूर्णमास्यांसमापयेत् कार्ति
क्यामुदयइत्यर्थः पूर्ववद्देवमभ्यर्च्यकशेरान्नंसमर्पयेत् महादेवायगांदद्याद्दीक्षितायद्विजायच हेमशृंगींकांस्य

दोहांसंघंटांकांस्यंदोहनां॥ शिवव्रतधरान्विप्रान्सहाचार्यैश्चषोडश॥ संभोज्यहेमवस्त्राद्यैर्यथाशक्त्यातुदक्षिणां
छत्रोपानहकुंभांश्चदद्यात्तेभ्यःपृथक्पृथक्॥ भोजयित्वाविसृज्यैवंमिथुनानितुषोडश॥ ब्राह्मणांश्चयथाशक्त्याभोज
येद्वेदपारगान्॥ एवंमहाव्रतंचैतद्ब्रह्मघ्नोप्यघमर्षणं॥ धर्म्यमायुःप्रदंनित्यंरूपसौभाग्यदंपरं॥ स्त्रीपुंसोश्चैवनिर्दिष्ट
व्रतमेतत्पुरातने॥ विधिनैतच्चकर्तव्यंभवेच्चसधवायदि॥ उपोष्यप्रतिमासंतुभुंजीतवंधुभिःसह॥ एकद्वित्रिचतुष्पा
दिसंवत्सरेषुशक्तितः ॥ अंतेचांतेचवर्षाणांप्रारंभाविधिमाचरेत्॥ अथारब्धेव्रतेकश्चिदसमाप्तेमृतोभवेत्॥ सोपित
त्फलमाप्नोतिव्रतारंभप्रभावतः॥ वाचकाःश्रावकाश्चैवश्रोतारश्चव्रतस्यये॥ भवंतिपुण्यसंयुक्तास्तत्पदाभिमुखा
श्चये॥ इतिकालिकापुराणे॥ महाव्रतापरनामधेयंगौरीतपोव्रतम्॥ हेमाद्रौप्रोक्तम्॥
॥ अथमार्गशुक्लप्रतिपदायांधनव्रतं ॥ नारदीये ॥ अथमार्गसिताद्यायांधनव्रतमनुत्तमं॥ नक्तंविष्ण्वर्चनंहोमः
सौवर्णोहुतभुक्तनु॥ रक्तवस्त्रयुगाच्छन्नांद्विजायप्रतिपादयेत्॥ एवंकृत्वाधनैर्धान्यैःसमृद्धोजायतेभुवि॥ वह्निनादग्ध
पापस्तुविष्णुलोकेमहीयतइति॥ मार्गशुक्लद्वितीयायांश्राद्धंपितृपूजनंच॥ नारदीये॥ आरोग्यंलभतेचापिपुत्रपौ
त्रसमन्वितः॥ मार्गशुक्लतृतीयायांश्राद्धेनपितृपूजनमिति॥ मार्गशुक्लतृतीयायांहरगौरीव्रतंशुभं॥ कृत्वापूर्वंवि
धानेनपूजयेज्जगदंबिकां॥ एतद्व्रतप्रभावेनभुक्त्वाभोगान्मनोरमान्॥ देवलोकंसमासाद्यमोदतेपतयासहेति॥
अथहरगौरीव्रतकथा॥ भविष्योत्तरपुराणे॥ युधिष्ठिरउवाच॥ कर्मणाकेननारीणांव्रतेननियमेनच॥ सौभाग्यंज
यतेतीवपुत्राश्चबहवःशुभाः॥ धनंधान्यंसुवर्णंच॥ वस्त्राणिविविधानिच॥ अवियोगंचसततं॥ लभतेपतिपुत्रयोः॥
श्रीकृष्णउवाच॥ शृणुपार्थप्रवक्ष्यामिव्रतानामुत्तमंव्रतं॥ यत्कृत्वासुभगानारीवक्षपत्याप्रजायते॥ धनंधान्यंहिर
ण्यंचदासीदासास्तथैवच॥ उत्पद्यतेगृहीतेनतद्व्रतंकथयाम्यहं॥ उमामाहेश्वरंनाम॥ चाप्सरोभिःपुराकृतं॥ वि

पाधरैः किन्नरैश्चाप्सरोभिरेव च ॥ रुक्मिण्यारंभया चैव सीतया चाप्यहल्यया ॥ रोहिण्या दमयंत्या च तारया चानु
सूयया ॥ एताभिश्चरितं पूर्वं व्रतं सर्वव्रतोत्तमं ॥ सौभाग्यारोग्यफलदं दारिद्र्यव्याधिनाशनं ॥ मर्त्यलोके स्त्रियो याश्च दुर्भ
गा रूपवर्जिताः ॥ अपुत्रा निर्धनाश्चैव सर्वसौभाग्यवर्जिताः ॥ तासां हितार्थं पार्वत्या उमामाहेश्वरं व्रतं ॥ अवतारितं ततो पार्थ
तया सत्यधर्माः स्त्रियः पूर्वं मार्गशिरे मासि ॥ नारी धर्मपरायणा शुक्लपक्षे तृतीयायां सोपवासा जितेंद्रिया स्नात्वा संपूज्य ल
लितां हरकायार्द्धवासिनीं ॥ पुनः प्रभातसमये स्नानं चाकृत्रिमे जले ॥ ततो देवांस्तर्पयित्वा इदं वाक्यमुदीरयेत् ॥ नमस्ते दे
वदेवेश उमादेहार्द्धहारक ॥ महादेवि नमस्तेस्तु हरकायार्द्धहारिणि ॥ इति कृत्वा शिवं देवं जप्त्वा प्रणम्य गृहं गतः पूजयेद्वृषभे
शानं पुष्पैः कालोद्भवैस्ततः ॥ वामपार्श्वे उमां देवीं दक्षिणे न महेश्वरं ॥ धूपं च गुग्गुलं चापि दत्वा दीपं घृतान्वितं ॥ नैवेद्यं
च यथाशक्त्या घृतपक्वं निवेदयेत् ॥ कारयेद्वै श्वदेवं तु तिलाज्येन तु संस्कृतं ॥ पंचगव्यं ततः प्राश्य आत्मकायाविशोधनं
एवं द्वादश मासं तु पूजयित्वा महेश्वरौ ॥ उद्यापनं ततः कुर्यात्प्रहृष्टेनांतरात्मना ॥ शिवं रौप्यमयं कृत्वा उमां हेममयीं तथा
आरूढौ वृषभे रौप्ये सर्वालंकारभूषितौ ॥ चंदनैः शिवमभ्यर्च्य कुंकुमेन च पार्वतीं ॥ अर्चयेत्कुसुमैः पश्चात्सुगंधैश्च
मनोरमैः ॥ वेष्टयेच्छुक्लवस्त्रेण शिवं रक्तेन पार्वतीं ॥ पश्चाद्रूपं ददेन्नारी भक्तिभावेन भाविता ॥ भोजयेच्छिवभक्तांश्च
ब्राह्मणान्वेदपारगान् ॥ भुक्तेभ्यो दक्षिणा देया भक्त्या शाठ्यविवर्जिता ॥ ततः प्रदक्षिणीकृत्य इदमुच्चारयेद्वचः ॥ उमा
माहेश्वरौ देवौ सर्वलोकपितामहौ ॥ व्रतेनानेन सुप्रीतौ भवेतां मम सर्वदा ॥ एवमुक्त्वा जितक्रोधे ब्राह्मणे वेदपारगे ॥ व्रतं नि
वेदयेद्भक्त्या तारके गुणशालिनि ॥ तारके व्रतोपदेष्टृत्वादिति विशेषणं ॥ इदं कृत्वा व्रतं नारी महेशार्पितमानसा ॥ प्रया
ति परमं स्थानं यत्र देवो महेश्वरः ॥ शिवलोके वसेत्तावद्यावदिंद्राश्चतुर्दश ॥ अप्सरोभिः परिवृता किन्नरीभिस्तथैव च ॥
यदा मानुष्यमायाति जायते विमले कुले ॥ रूपयौवनसंपन्ना बहुपुत्रा पतिव्रता ॥ धनधान्यसमायुक्ते सुवर्णमणिघाटिते

यावज्जीवंगृहेरम्येतिष्ठत्यक्षाहतेंद्रिया॥ वियोगंनैवसापश्येद्भर्तृमित्रसुतादिकैः॥ मृताशिवपुरंयातिशिवगौरीप्रसादतः॥ हैमीमुमाप्रतिकृतिरजतंमहेशंरौप्येसुशुद्धवृषभेशुभमाल्यवंतौ॥ संपूज्यरक्तसितवस्त्रयुगावगूढौनारीभवत्यविधवासुतसौख्ययुक्ता ॥[illegible] ॥ [illegible] ॥ इतिश्रीभविष्योत्तरेशिवगौरीव्रतं अथास्यामेवभविष्योत्तरपुराणोक्तमवियोगव्रतम्॥ युधिष्ठिरउवाच॥ इहावियोगमासाद्यभर्तृबंधुजनैःसह॥ वदनारीनरश्रेष्ठयजेद्येनशिवालयं॥ विधवाचपरेलोकेनभूयोपिवियुज्यते॥ सुखसंदोहसौभाग्य युक्ताभवतिभामिनीत्यादि॥ एवंकालीपुराणेपीदंमतम्॥ अथास्यप्रयोगः॥ मार्गशुक्लद्वितीयायां चंद्रदर्शनंकृत्वा चांद्रायार्घ्यदानंविधाय॥ नक्तंविधाय शिवालयंगत्वाआचम्य॥ देवदेवमहादेवपार्वत्यासहितप्रभो॥ नमस्तेस्तुव्रतदेवसान्निध्यंकुरुमेसदेतिनमस्कृत्वागृहमागता उत्तराशागतमष्टांगुलमौदुंबरंबिल्वकाष्ठंवादंतधावनंप्राङ्मुखीभूत्वाभक्षयेत॥ द्वितीयायांरात्रौभूमौस्वपेत तृतीयायांब्राह्मेमुहूर्तेउत्थाय॥ पंचगव्यसर्वौषधिजलैःस्नात्वा॥ अहतेशुक्लवाससीपरिधाय॥ शालिपिष्टमयेस्त्रीपुंसोःप्रतिमेविधाय॥ वेणुमयेपात्रेसंस्थाप्य॥ षोडशोपचारपूजांकुर्यात॥ तत्रादौदेशकालौसंकीर्त्य॥ ओमद्याहं सर्वपापक्षयपूर्वकभर्त्राऽवियोगावैधव्यपुत्रपौत्रादिसुखसिद्धिद्वाराश्रीउमामहेश्वरप्रीत्यर्थमवियोगतृतीयाव्रतंकरिष्ये॥ पूजासंभारंदिनापरिकल्प्यसोपवासापाखंडालापवर्जितातिष्ठेत॥ ततोदिनांतेस्नात्वाशुक्लांबरा तत्पैष्टपुत्तिकाद्वयंपूजयेत॥ ओंमंदारमालाकुलितालकायैकपालमालांकितशेखराय दिव्यांबरायैचदिगंबराय॥ नमःशिवायैचनमःशिवायेतिमंत्रेणषोडशोपचारपूजांगौरीव्रतविधिनापूजयेत॥ ततःसपत्नीकमाचार्यंसंपूज्यरात्रौकथागीतवादित्रादिभिर्जागरणंकुर्यात॥ प्रभातेस्नात्वा॥ गौरीमहेश्वरपूजांविधाय॥ यथाशक्तिद्विजामिथुनानिगौरीशप्रीतये॥ संपू

ज्यभोजयेत् आचार्यस्तुगौरीश्वरप्रतिमे कृतस्वस्त्ययनोगाधेजलेक्षिपेत् ततोव्रतफलभूयस्त्वायान्यानपिशिव
भक्तादीन्दक्षिणान्नदानादिभिः परितोष्यस्वयंमिष्टान्नादिभुंजीत तत्रप्रतिमासंनामपूजाप्रकारोयथा मार्गशी
र्षेशंकरायनमः गौर्य्यैनमः पौषेगौरीशायनमः पार्वत्यैनमः माघेभवायनमः भवान्यैनमः फाल्गुने महा
देवायनमः उमायैनमः चैत्रेत्रिलोचनायनमः ललितायैनमः वैशाखेस्थाणवेनमः लोलनेत्रायैनमः ज्येष्ठे
रुद्रायनमः रुद्राण्यैनमः आषाढेपशुनाथायनमः सत्यायैनमः श्रावणेश्रीकंठायनमः सुभगायैनमः भाद्र
पदेभीमायनमः कालरात्र्यैनमः आश्विनेशिवायनमः गंगायैनमः कार्त्तिकेईशानायनमः शिवायैनमः
इतिप्रतिमासंपूजानामानि अथपुष्पाणि नीलोत्पलं रक्तोत्पलं करवीरं बिल्वपत्रं किंशुकं कुब्ज
मल्लिकां पाटलां कुंदं चंपकं तगरं द्रोणं मालतीं क्रमेणार्पयेत् वर्षांते उद्यापनं तत्रव्रतादि
ने पंचगव्यप्राशनं सर्वतोभद्रलिंगतोभद्रंवाविधाय आचार्यादिवरणं सर्वतोभद्रमंडलादिपूजा अग्नि
स्थापनंअन्वाधानंकृत्वा होमंकुर्यात् राजतमुद्राढ्यं हैमीं गौरीशप्रतिमेसंपूज्य सौवर्णं पंकजंनिवेद्यवितानंध्व
जंचानिवेद्य दीपवस्त्रयुग्मंचनिवेदयेत नीराजनंकृत्वा रात्रौजागरणंविधाय चतुरस्रंत्रिकोणंचभूषणद्वयं
चतुष्षष्टिमौक्तिकप्रवालान्वितंगौरीशप्रीत्यर्थं सपुष्परागाणिदद्यात् अशक्त्यातन्मौल्यंदेयं एतत्सर्वमाचा
र्यायदत्त्वा व्रतिनांविप्राणांमिथुनानिसंपूज्य हिरण्यशय्यागोदानादिदत्त्वा चत्वार्य्यैपौत्राकुंभान्सोपानह
छत्रयुतान्दद्यादिति ॥ एवमेवकालीपुराणोक्तमप्यवियोगव्रतम् ॥ तृणबिंदुरुवाच येनावियोगमासाद्य
व्रतेननियमेनचसदानारीसतेश्चैवव्रजेद्येनपदंचतत विधवापरलोकेतुभर्त्रानुनवियुज्यते सुखेनापिसदाब्रह्मन्वद
येनधनेनच तिलादउवाच उमयाचरितंयच्चभवान्याललिताव्रतं बाल्येहिमवतोजन्यादक्षकोपाद्विमुक्तया

महासौभाग्यसंदोहंदृष्ट्वादेव्यामहात्मना अरुंधत्यावसिष्ठेनकथितंतद्व्रतंशृणु वसिष्ठउवाच अरुंधतिशृणुष्वेदं
सुखसौभाग्यवर्द्धनं अवैधव्यप्रदंस्त्रीणामावियोगव्रतंशृणु मार्गशीर्षेसितेपक्षेस्नाताशुक्लांबरप्रिया दृष्ट्वाचंद्रद्वि
तीयायांनक्तंभुंजीतवाग्यता आचम्यचशुचिर्भूत्वादंडवत्शंकरंनमेत् मुदान्वितानमस्कृत्यविज्ञाप्यपरमेश्वरं
उदुंबरमयंकाष्टंग्राह्यमष्टांगुलंशुभं उत्तराशागतंमाग्रंसत्वचंनिव्रणंदृढं वाग्यताप्राङ्मुखीभूत्वा भक्षयेद्दंतधा
वनं द्वितीयायांततःस्वप्यात्भूमौतद्गतमानसा तृतीयायांसमुत्थायमुहूर्तेब्रह्मणःशुभे कृतकार्याचसुस्नाताशु
क्लमाल्यांबराततः शालिपिष्टमयेकृत्वास्त्रीपुंसोःप्रतिमेशुभे वेणुपात्रेतुसंस्थाप्यपूजयेद्भक्तितत्परा उपवासंचकुर्वी
तसर्वभोगविवर्जितं पाखंडादिभिरालापंकृतस्नानाविवर्जतेत् ततोनिशायांसुश्रोणिकृतपूजाकृतोत्सवा कृत्वाबा
दित्रनिर्घोषंजागरंतत्रकारयेत् विधिवत्पूजयित्वातुपैष्टंतत्पुत्रिकाद्विकंसुप्रभातेद्विजाग्र्यांश्चपूजयित्वाप्रदापयेत्
यथाशक्त्यामहाभागेवित्तशाठ्यंविवर्जयेत् उमामाहेश्वरंह्येतत्कल्पयित्वास्वचेतसि ब्राह्मणोपिजलेगाधेपैष्टं
तन्मिथुनंक्षिपेत् एवंकृतस्वस्त्ययनामिथुनानितुभोजयेत् शिवभक्त्याद्विजान्भोज्यमिष्टान्नेनस्वशक्तितः प्रतिमा
संप्रकुर्वीतविधानेनसुसंयुतं मार्गशीर्षेपुनर्मासिकार्तिकांतेसमुद्यपेत् नामानितेप्रवक्ष्यामिप्रतिमासंक्रमेणतु
पूजाजपनिमित्तंचसिद्ध्यर्थंचिंतितस्यच शंकरंमार्गशीर्षेतुनामगौर्यासमन्वितं गौरीशंपार्वतींचैवपुष्यमा
सेतुपूजयेत् भवंचैवभवानींशंमाघमासेप्रपूजयेत् फाल्गुणेतुमहादेवमुमयासहितंयजेत् ॥ चैत्रेत्रिलो
चनंदेवंललितांचप्रपूजयेत् स्थाणुंवैशाखमासेतुलोलनेत्रासमन्वितं रुद्राण्यासहितंरुद्रंज्योष्ठेमासियजे
तवै आषाढेपशुनाथंचसत्यासार्द्धंशुचिस्मिते श्रीकंठंश्रावणेदेवंसुभगांपरमेश्वरीं भीमंभाद्रपदेतद्वत्काल
संख्यासमन्वितं शिवमाश्वयुजेमासिगंगयासहितंयजेत् ईशानंकार्त्तिकेमासिशिवादेवीयुतंविभुं प्रति

मासविनानाम्नाव्रतासिद्धिर्नविद्यते । प्रतिमासंतुपुष्पाणियानिपूजासुयोजयेत् ॥ तानितेसंप्रवक्ष्यामिसद्यः प्रीति
कराणिवै आदौनीलोत्पलंयोज्यंतदभावेपराण्यपि पवित्राणिसुगंधीनियोजयेद्भक्तितोर्चने ॥ करवीरविल्वपत्रं
किंशुकंकुब्जमल्लिकां पाटलाकुंदचंपकतगरद्रोणमालतीः भक्त्यायोज्यानिरंभोरुदेवस्यप्रियकाम्यया ॥ तथाचपंचगव्य
स्यप्राशनंप्रतिमासकं नचान्यत्पावनंकिंचित्पंचगव्यात्परंस्मृतं एवंव्रतंकृतंभद्रेशिवभक्तिसमन्विता ॥ वत्सरांतेवि
तानंचध्वजंकिंकिणिमालिनं दीपंचवस्त्रयुग्मंचसिवेभक्त्यानिवेदयेत् स्नापयित्वाविलिप्याचसौवर्णमूर्तिपंकजंयथा
विभवतोदेयदेवंदेवस्यतुष्टये रौप्यचरूपयुगलंदेवस्यपुरतोन्यसेत् बहुप्रकारनैवेद्यंगीतवाद्यसमन्वितं कुर्य्यान्नीराज
नंशंभोस्ततोगच्छेत्स्वकंगृहं चतुरस्रमहादेवंयुग्मंचैवत्रिकोणकंध्यात्वाचार्यायतद्युग्मंमौक्तिकादियुतंददेत् ॥ कार्ष
कैकप्रमाणंचशातकुंभमयंशुभं उमांमहेश्वरंचैवकारयित्वासुशोभनं मौक्तिकानिचतु षष्टिस्तावंतोपिप्रवालकाः ताव
तिपुष्परागाणिताम्रपात्रोपरिन्यसेत् वस्त्रेणवेष्टयित्वातुगंधपुष्पैःसमर्चयेत् एतत्सर्वंसारयुक्तमाचार्य्यायनिवेदये
त् व्रतिनांब्राह्मणानांतुमिथुनानामथापिवा अशक्त्यानिष्क्रयंदद्याद्वित्तशाठ्यविवर्जिता दत्वाहिरण्यवासांसिप्रणि
पत्यक्षमापयेत् चत्वारिंशत्तथाष्टौचकुंभान्छत्रमुपानहौ ॥ सहिरण्याक्षतान्सर्वान्दद्यात्पुष्पोदकान्वितान् ॥ दी
नांधबधिरादीनांतद्दिनेचानिवारितं कल्पयेदन्नपानंचसुमिष्टंरुच्यमात्मनः न्यूनाधिकंनकर्तव्यंस्वस्ववित्तानुसारतः
संपूजयेत्कल्पनेषायदिवित्तंनविद्यते अवियोगकरंचैतद्रूपसौभाग्यवित्तदं आयुःपुत्रप्रदंकाम्याशिवलोकप्रदायकं
इतिकालिकापुराणोक्तमवियोगव्रतम् ॥ मार्गशुक्लतृतीयायामारभ्यर्भविष्योत्तरोक्तंरंभाव्रतम् ॥ मार्गशीर्षेशुभेमा
सितृतीयायांनराधिप ॥ शुक्लायांप्रातरुत्थायदंतधावनपूर्वकं ॥ उपवासस्यनियमंगृह्णीयाद्भक्तिभावितः सौभाग्या
र्थंपुराचीर्णंरंभयाराजसत्तम । तेनरंभातृतीयेयंपरंसौभाग्यवर्द्धनीति ॥ इयंपूर्वाग्राह्या ॥ वृहत्तपास्तथारंभा

सावित्रीवटपैतृकी ॥ कृष्णाष्टमीचभूताचकर्त्तव्यासंमुखीतिथीतिस्कांदात् ॥ रंभातृतीयांवक्ष्यामिसर्वपापप्रणाशि
नीम् सुखसौभाग्यफलदांसर्वामयनिवारणीम् सर्वदुःखहरांपुण्यांपुत्रपौत्रप्रदांतथा सपत्नीदर्पदलनींरूपैश्वर्यक
रींशुभां शंकरेणपुराख्यातांपार्वत्यैप्रियकाम्यया तामिमांशृणुभूपालभूतानांपरमंहितम् मार्गशीर्षेशुभेमासितृती
यायांनराधिप शुक्लायांप्रातरुत्थायदंतधावनपूर्वकं उपवासस्यनियमंगृह्णीयाद्भक्तिभाविता देविसंवत्सरंयावतृतीया
यामुपोषितांप्रतिमासंकरिष्यामिपारणंचापरेहनि ॥ तदविघ्नेनमेयातुसमाप्तिंव्रतमुत्तमम् शरणंत्वांप्रपन्नास्मिदौ
र्भाग्याद्धुद्धरस्वमाम् एवंसंकल्प्यविधिवत्कौंतेयकृतनिश्चया — भक्त्यानारीध्यानपरास्नानंकृत्वाजितेंद्रिया ॥ नद्यां
तडागेवाप्यांवागृहेवानियतेंद्रिया पूजयेत्पार्वतींनाम्नारात्रौप्राश्यकुशोदकम् प्रभातेभोजयेद्विप्रांश्छिवभक्तान्वि
शेषतः सहिरण्यंचलवणंदद्यात्तेपांचदक्षिणाम् गौरिणीश्चयथाशक्त्याभोजयेत्प्रयताःसती अनेनविधिनाराजन्या
कुर्यात्पार्वतीव्रतम् ॥ सांकुलानांशतंसाग्रंतारयेन्नात्रसंशयः इहलोकेसुखंभुक्त्वाशिवलोकेमहीयते ॥ पौषेमासितृ
तीयायांगिरिजांनामपूजयेत् ॥ गोमूत्रंप्राशयेद्रात्रौप्रभातेभोजयेद्द्विजान् हिरण्यंजीरकंचैवस्वशक्त्यादापयेत्ततः
शक्रलोकेवसेत्कल्पंततःशिवपुरंव्रजेत् ॥ माघमासेतृतीयायांसुदेवींनामपूजयेत् ॥ गोमयंप्राशयेद्रात्रौस्वपेद्रात्रौ
यतव्रता ॥ सहिरण्यंकुसुंभंतुदेवांदद्याद्द्विजातये — विष्णुलोकेचिरंस्थित्वाप्राप्नोतिशिवमंदिरं ॥ गौरीतिफाल्गुणे
नामगोक्षीरंप्राशयेन्निशि प्रभातेभोजयेद्विप्रान्यथाशक्त्यासुवासिनीः कुस्तुम्बुरून्सकनकांस्तेभ्योदत्वाविसर्जयेत्
वाजपेयातिरात्राणांफलंप्राप्यादिवंव्रजेत् चैत्रमासेविशालाक्षींपूजयेद्भक्तितत्परा दधिप्राश्यस्वपेत्प्रातर्दद्याद्भेसकुं
कुमं शुभसौभाग्यसंपन्नामृताशिवपुरंव्रजेत् वैशाखस्यतृतीयायांश्रीमुखींनामपूजयेत् घृतंचप्राशयेद्रात्रौपुनर्दद्याद्
द्विजातये ॥ कनकंशर्करांचैवपूजांगिर्त्वाक्षमापयेत् सर्वान्कामानवाप्नोतिमृताशिवपुरंव्रजेत् ज्येष्ठेनारायणींनामपूज

यत्कुसुमैःशुभैः प्राशयेल्लवणंरात्रौततश्चैकाकिनिशिस्वपेत् शिवभक्तान्द्विजान्प्रातर्भोजयित्वायथेप्सितं सुवासितीर्थे
थाशस्याभक्ष्यभोज्यैश्चभोजयेत् तांबूलंकनकंदद्यात् प्रणिपत्यक्षमापयेत् अंतकालेसुखंयातियत्रदेवोमहेश्वरःआ
षाढेमाधवीनामप्राशयीततिलोदकम् प्रभातेभोजयेद्विप्रान्हेमपुष्पंगुडंददेत् सर्वसंपत्सुखंभुक्त्वादेवाश्चानुचरीभवेत्
श्रावणेतुश्रियंपूज्यापिवेद्वाश्टंगजंजलम् प्रभातेब्राह्मणान्भोज्यदद्याद्धेमतिलैःसह भोगान्भुक्त्वामहीपृष्ठेगोलोकमधि
गच्छति अथभाद्रपदेमासिसुभद्रांनामपूजयेत् बिल्वपत्रंचसंप्राश्यस्वपेतब्रह्मचारिणी प्रभातेविप्रमुख्यायदद्याद्धेम
फलैःसह सर्वलोकेश्वरीभूत्वाभुक्त्वाभोगाननेकधा प्राप्नोतिब्रह्मसदनंव्रतस्यास्यप्रभावतःआश्विनस्यतृतीयायांपूज
यित्वाशिवप्रियाम् प्राशयेत्तंडुलंप्रातस्तथाविप्रांश्चभोजयेत् दक्षिणाचात्रदेयातुचंदनंचसकांचनम् सर्वयज्ञफलं
प्राप्यगौरीलोकेमहीयते पद्मोद्भवांकार्तिकेचपंचगव्यंपिबेन्निशि वादित्रैर्जागरंकृत्वाप्रभातेभोजयेत्तदा उमाम
हेश्वरंहेमंसमाप्तेकारयेच्छुभम् ॥ उमामहेश्वरस्वरूपंविष्णुधर्मोत्तरेभिहितं ॥ वामार्धेपार्वतीकार्याशिवःकार्यश्चतुर्भु
जः अक्षमालांत्रिशूलंचडमरुंचावरंदधत् एकवक्त्रस्त्रिनेत्रश्चवामेचदयितातनुः यथाविभवसारेणवितानंपंच
वर्णकम् शय्याचात्रविनिर्दिष्टासर्वोपस्करसंयुता संवत्सांशीलसंपन्नांगांचदद्यात्पयस्विनीम् आसनंमृदुलंदद्यात्
श्वेतछत्रंकमंडलुम् पादुकोपानहौदिव्येवस्त्रयुग्मंचपांडुरम् पीतंयज्ञोपवीतंचपट्टसूत्रसमुद्भवम् शंखशुक्ति
समोपेतंदर्पणंचसमुज्ज्वलम् रक्तंचकटकंदेयंस्त्रियाश्चपरिधानकं उमामहेश्वरःस्थाप्यआसनेताम्रजेनृप पूजां
विरचयेद्भक्त्याध्यायमानोमहेश्वरम् नानाविधैःसुगंधैश्चपत्रैःपुष्पैःफलैस्तथा घृतपक्वैश्चनैवेद्यैर्दीपमालाविभू
षितैः कूष्मांडैर्नारिकेलैश्चदाडिमैर्बीजपूरकैः जीरकैर्लवणैश्चैवकुसुंभैःकुसुमैस्तथा रसपात्रैःसुसिष्टैश्चगीतवा
द्यैरनेकधा पूजयेद्देवदेवेशंसपत्नीकंक्षमापयेत् ततोद्विजंसमाहूयवेदवेदांगपारगम् वेदध्वनिसमायुक्तमुपवेश्य

शुभासने। सपत्नीकंनृपश्रेष्ठदिव्यंचंदनचार्चितम् परिधाप्यस्वलंकृत्यसर्वंतस्मैनिवेदयेत् एवंकृतेफलं यत्स्यान्नतच्छक्यंमयेरितुम् सर्वोक्तफलसंयुक्तासर्वदेवैः सुपूजिता जाताजातामहाकल्पेसर्वान्कामानवाप्नु यात् तदंतेशिवसायुज्यंनारीप्राप्नोत्यसंशयम् पुरुषोवानृपश्रेष्ठशिवभक्तश्चसुव्रतः सोपितत्फलमाप्नो तिनान्यथाशिवभाषितम् सौभाग्यार्थंपुराचीर्णरंभयाराजसत्तम तेनरंभातृतीयेयंपरंसौभाग्यदायिनी सोहं सएवभूतेशोगौरीसेवीनसंशयः। इतिमत्वामहाभागशरणंव्रजपार्वतीम् एषाहिमाद्रिदुहितुर्दयितातृतीयारं भाभिधानमभवद्भावितत्कृतेति संप्राशनैरुचिरनामयुतामुपोष्यप्राप्नोतिवांछितफलान्यबलावहूनि ॥

इतिरंभातृतीयाव्रतम् मार्गशुक्लचतुर्थ्यांहरिगणपतिव्रतं वर्षचतुष्टयसाध्यमिदमुक्तम्: ॥

नारदीये मार्गशुक्लचतुर्थ्यांतुवर्षंयावन्मुनीश्वर क्षपयेदेकभक्तेननक्तेनाथद्वितीयकं अयाचितोपवासाभ्यांतृ तीयकंचतुर्थके एवंक्रमेणविधिवच्चत्वार्यब्दानिमानवः समाप्यचततश्चांतेकृतस्नानोमहाव्रती कारयेत्स्वर्णघ टितंभूभागेमोपकरंथ अशक्तोवर्णकैरेवरथंशुभ्रंसपुत्रकं तस्योपरिघटंस्थाप्यताम्रपात्रेणसंयुतं पूरयेत्तंडुलैःशु भ्रैस्तस्योपरिगणेश्वरं श्रीमूपकरथारूढंगणेशंस्थापयेदिह न्यसेद्वस्त्रयुगाछन्नं गंधाद्यैःपूजयेत्ततं नैवेद्यंमो दकैःकल्प्यं गणेशः प्रीयतामिति जागरंगीतनृत्याद्यैः पुराणाख्यानकैश्चरेत् प्रभातेविमलेस्नात्वाहोमंकृत्वा विधानतः तिलव्रीहियवश्वेतसर्षपाज्यैःसखंडकैः गणोगणाधिपश्चैवकूष्मांडस्त्रिपुरांतकः लंबोदरैकदंतौचरु क्मदंडश्चविघ्नपः ब्रह्मायमोथवरुणः सोमसूर्यहुताशनः गंधमालीपरमेष्ठीत्येवषोडशतामभिः प्रणवाद्यैर्न मोंतैश्चप्रत्येकदहनेहुनेत् वक्रतुंडेतिङेंतेनचमांतेनाष्टयुक्शतं ततोव्याहृतिभिःशक्त्याहुत्वापूर्णाहुतिंचरेत् दि

कृपालान्पूजयित्वाथब्राह्मणान्भोजयेत्ततः चतुर्विंशतिसंख्याकान्मोदकैः पायसेनच सवत्सांगांततोदद्यादाचार्यायसदक्षिणां अन्येभ्योपियथाशक्तिभूयसींचततोददेत प्रणम्यदक्षिणीकृत्यविसृज्यचाद्विजोत्तमान् बंधुभिः सहभुंजीतस्वयंचप्रीतमानसः एतद्व्रतंनरःकृत्वाभुक्त्वाभोगानिहोत्तमान् सायुज्यंलभतेविष्णोर्गणेशस्यप्रसादतः केचिद्धरिव्रतंनामप्राहुरेतस्यनारद विधानमेतदेवापिफलंचापीहतत्समम् ॥

इतिनारदीयेपूर्वभागेतुर्यपादेहरिगणपतिव्रतं अथभविष्यपुराणोक्तंगणेशचतुर्थीव्रतम्

ब्रह्मोवाच गणेशःपूजितःकुर्य्याच्चतुर्थ्यांसर्वकर्मसु अविघ्नंसुरलोकेचगतिमिष्टांप्रयच्छति कर्म्मस्वाविदुषोविघ्नंकुर्य्याच्चैवनसंशयः अविदुषांकर्मकालेस्मरणमकुर्वतांतैरप्यवश्यंस्मर्त्तव्यःपूज्यश्च पूजामंत्राःस्वसंज्ञाभिरंगमंत्रश्चकीर्तिताः अभ्यर्च्याभिलिखेत्पद्मंकुंकुमेनाष्टपत्रकं कुंकुमस्याप्यभावेतुरक्तचंदनमिष्यते अथतत्पद्ममध्यस्थःकर्तव्यःसतिथीश्वरः तिथीश्वरोत्रगणेशः गंधपुष्पोपहारैश्चयथाशक्तिप्रपूजयेत् चत्वारःकारकाःकार्य्याभक्ष्यभोज्यसमन्विताः तंडुलैस्तुपशालीयैःपद्मरागैश्चसंयुताः चतुष्कोणेपुतान्कृत्वाफलानिविविधानिच गंधमाल्यादिकंसर्वंतथैवाविनिवेदयेत् पूजायावित्तसाठ्येनकृतापिनफलप्रदा आज्यधारासमिद्भिश्चदधिक्षीरान्नमाक्षिकैः पूर्वोक्तफलदोहोमःकृतःशांतेनचेतसा ॥ नृसिंहपुराणेपि ॥ सूतउवाच चतुर्थ्यांतुनभुंजीतस्नात्वानुद्यांनृपोत्तम रक्तांबरधरोभूत्वारक्तगंधानुलेपनः रक्तवस्त्रोगणाधीशंविनायकमथार्चयेत् रक्तचंदनलेप्येनस्नानपूर्वविधानतः विलिप्यरक्तगंधेनरक्तपुष्पैरथार्चयेत् ततोस्मैचागुरुंधूपमाज्ययुक्तंसचंदनं नैवेद्यंचैवहारिद्रंगुडखंडसमन्वितं एवंसंवत्सरंपूज्यविनायकमथोस्तुवन् नमस्कृत्वामहादेवंस्तोष्येहंतंविनायकं महागणपतिंशूरमजितं

जपवर्धनं ॥३॥ एकदंतंद्विदंतंच चतुर्दंतंचतुर्भुजं ॥ त्र्यक्षंत्रिशूलहस्तंचरक्तनेत्रंवरप्रदं ॥ आंविकेयंशंकुकर्णप्रचंडदंडना
यकं ॥ आरक्तदंडिनंचैववह्निवक्त्रंहुतप्रियं ॥ अनर्चितोविघ्नकरः सर्वकार्येषुयोनृणां ॥ तंनमामिगणाध्यक्षंभीममुग्रमुमा
सुतं मदमत्तंविरूपाक्षंभववक्त्रसमुद्भवं ॥ सूर्यकोटिप्रतीकाशंभिन्नांजनसमप्रभं ॥ बुधंसुनिश्चलंशांतंनमस्यामिविनायकं
नमोस्तुब्रह्मरूपायविष्णुरूपायतेनमः नमोस्तुराजरूपायगणानांपतयेनमः ॥५॥ मत्तमंदररूपायनमःकैलासवासिने
नमोविघ्नविनाशायनमस्तेब्रह्मचारिणे ॥ भक्तस्तुतायदेवायनमस्तुभ्यंविनायक ॥ त्वयापुरावैसर्वेषांदेवानांकार्यसिद्धये
गजरूपंसमास्थाय ॥ त्रासिताःसर्वदानवाः ॥ ऋषीणांदेवतानांच ॥ कृताःसर्वमनोरथाः ॥ ततस्त्वंतुसुरैः
सर्वैःपूज्यसेत्वंभवात्मज ॥ त्वामाराध्यगणाध्यक्षंसर्वज्ञंकामरूपिणं ॥ कामार्थैरक्तकुसुमैरक्तचंदनवारिभिः
रक्तांबरधरोभूत्वाचतुर्थ्यामर्चयेज्जपेत् ॥ त्रिकालमेककालंवानियतोनियताशनः ॥ राजानंराजपुत्रंचराजमंत्रि
णमेवच राज्यंवासर्वविघ्नेशवशीकुर्यात्सराष्ट्रकं ॥ अविघ्नंतपसामह्यंकुरुविघ्नविनाशक ॥ मयात्वंसंस्तुतोभक्त्यापू
जितश्चविशेषतः ॥ यत्फलंसर्वतीर्थेषुसर्वयज्ञेषुयत्फलं ॥ तत्फलंसर्वमाप्नोतिस्तुत्वादेवंविनायकं ॥ विषमंनभवेत्तस्य
नसगच्छेत्पराभवं ॥ नचविघ्नोभवेत्तस्यजातोजातिस्मरोभवेत् ॥ यइदंपठतिस्तोत्रंषड्भिर्मासैर्वरंलभेत् ॥ संवत्सरेण
सिद्धिंचलभतेनात्रसंशयः
इतिनारसिंहपुराणेगणेशस्तोत्रं ॥१॥ अस्यामेवमार्गशुक्लचतुर्थ्यां कृष्णचतुर्थीव्रतम् ॥
स्कंदउवाच ॥ केनभोगानवाप्नोतिनिर्विघ्नंपुरसूदन ॥ पुत्रपौत्रांस्तथारोग्यंव्रतेनाप्नोतिशंकर ॥ ईश्वरउवाच ॥ पुरादेवा
सुरेयुद्धेअसुरैर्निर्जितारणे ॥ शक्राद्यादेवताःसर्वास्त्रिपुरावासिभिर्जिताः ॥ तदाविवर्णवदनास्तेसर्वेमामुपागताः ॥ त्रा
हित्राहिवदंतस्तेमयाप्याश्वासितास्तदा ॥ विघ्नैरुपहतानांचतदादिष्टंव्रतंमया ॥ तत्कृतंतैस्तदास्कंदतेषांतुष्टोगणः

थिपः गणेशेनतुपुष्टेनविघ्नानांसंक्षयःकृतः स्कंदउवाच विधिनाकेनदेवेशव्रतमेतन्महाफलं ॥ कृतंभवतिदेवेशतन्मेब्रू हिवृषध्वज ॥ ईश्वरउवाच मार्गशीर्षेशुभेमासिशुक्लपक्षेतुषण्मुख ॥ चतुर्थ्यांनियमंगृह्यविघ्नेशंपूज्ययेत्ततःपुष्पैर्गं धैश्चनैवेद्यैर्लड्डुकैश्चसुसंस्कृतैः ॥ पललोडेरकैश्चैवतथासोहालिकैःशुभैः ॥ पललंतिलपिष्टं ॥ उडेरकाःपि ष्टादिमयावर्तुलाकाराः ॥ पूजयित्वाविधानेनप्रार्थयेत्तुमानवः ॥ त्वत्प्रसादेनदेवेशव्रतंवर्षचतुष्टयं ॥ निर्विघ्नेनतुमे यातुप्रमाणंमूषकध्वज ॥ प्रमाणंसमाप्तिं प्रमाणंहेतुमर्यादाशास्त्रेयत्ताप्रमातृष्वित्यभिधानकोशात् संसारार्णे वदुस्तारंसर्वविघ्नसमाकुलं ॥ तस्माद्दीनंजगन्नाथत्राहिमांगणनायक ॥ एवंप्रार्थ्यगणाध्यक्षंभुंजीयाद्वाग्यतस्त तः ॥ एवंक्रमेणसंपूज्यएकभक्तोनरोत्तमः गणेशंमनसाध्यायंस्ततोरात्रौस्वपेद्बुधः एवंसंवत्सरंयावच्चतुर्थीप्रति षण्मुख ॥ ततोमार्गशिरेमासिविधिनानेनपूजनं नक्ताशीचभवेत्तद्वद्यावत्संवत्सरंपुनः मार्गशीर्षेपुनः प्राप्तेतथैवायाचितोभवेत् ॥ अयाचितेनाब्दमेकंततोमार्गशिरेपुनः ॥ आरभ्योपवसेदब्दमेकंतद्वच्चपूजनं ॥ एवं क्रमेणविधिवच्चत्वार्यब्दानिमानवः ॥ समाप्यचततोह्येतेजलस्नातोमहाव्रती ॥ कारयेद्धेमघटितंस्वशक्त्याखुरथं शुभं ॥ आखुरथंगणेशं ॥ कारयेद्वर्णकैःशुभ्रैररविंदंसुपत्रकं ॥ तस्योपरिघटंस्थाप्यंताम्रपात्रेणसंयुतम् पूजये च्छुभ्रशालेयैस्तंडुलैरेवषण्मुख ॥ तस्योपरिन्यसेद्देववासोभिर्वेष्ट्यसुव्रतः ॥ पूजयेत्पुष्पधूपाद्यैर्नैवेद्यैर्विविधैस्तथा मोदकैश्चततःशुभ्रैःपक्वान्नैर्घृतपाचितैः ॥ नैवेद्यंकल्पयेत्तत्रगणेशःप्रीयतामिति ॥ जागरंकारयेद्विद्वान्गीतवादित्र निस्वनैः ॥ पुराणाख्यानकैश्चैवतांरात्रिंक्षपयेद्बुधः ॥ प्रभातेविमलेस्नातोहोमकर्माणिकारयेत् तिलव्रीहियवैश्चै वतथासिद्धार्थकैःशुभैः होमश्चैतैर्मंत्रैःकार्यः ॐगणायस्वाहा गणाधिपतयेस्वाहा मेघवर्णायस्वाहा कूष्मांडाय स्वाहा ॥ त्रिपुरांतकायस्वाहा ॥ एकदंतायस्वाहा ॥ रुक्मदंष्ट्रायस्वाहा विघ्नेश्वरायस्वाहा ब्रह्मणेस्वाहा इंद्राय

स्वाहा यमायस्वाहा सोमायस्वाहा सूर्यायस्वाहा गणेशायस्वाहा अष्टोत्तरशतंहुत्वा ततोव्याहृतिभिर्हुनेत्यावः
च्छेत्त्यां महावाहो ततोहोमःसमाप्यते ततस्तुपूजयेद्विद्वानाचार्यंभक्तिभावतः वस्त्रैराभरणैर्दिव्यैःपूजयित्वाक्षमाप
येत् तत्पत्नीपुरुषोभक्त्यावस्त्रैराभरणैरपि शय्यांदद्यात्ततस्तस्मैसोपधानांसगंडुकां गांसवत्सांततोदद्यात्सर्वालं
कारभूषितां प्रीयतांगणनाथोत्रइतिमंत्रमुदीरयेत् ब्राह्मणान्भोजयेद्भक्त्याचतुरोवैकमेववा तेभ्यस्तुकरकान्दद्यात्ति
लपात्रसमन्वितान् अनेनविधिनायस्तुकरोतिव्रतमुत्तमं नविघ्नैरभिभूयेतगणनाथप्रसादतः यंकरोतिसमारंभंनि
र्विघ्नंतत्फलप्रदं पूर्वंतथाकृतंसर्वैरिंद्राद्यैस्त्रिदशैर्विभो रुद्रेणब्रह्मणाचैवविष्णुनाचकृतंपुरा अन्यैश्चैवउमापुत्रराजभि
र्बहुभिःकृतं एतदेवव्रतंचीर्णंमानुषैर्भूतलेसुत अनेनक्रियमाणेननविघ्नैरभिभूयते स्वर्गलोकात्परिभ्रष्टस्ततोयातिप
रांगतिम् इतिस्कंदपुराणोक्तंसोद्यापनंकृच्छ्रचतुर्थीव्रतम् अस्यामेववर्षचतुष्टयसाध्यं सर्वार्थसाधकं
वरंचतुर्थीव्रतम् स्कंदपुराणे चतुर्थ्यांमार्गशीर्षेतुशुक्लपक्षेनरोत्तमैः प्रारभ्यप्रतिमासंचचतुर्थ्यांगणनायकं सं
पूज्यविधिनाकुर्यादेकभक्तंसमाहितः अक्षारलवणंत्वेवंपूर्णेसंवत्सरेततः द्वितीयेवत्सरेनक्तंप्रतिमासचतुर्थी
के कुर्याद्गणेशमभ्यर्च्यतृतीयेयाचितंतथा एवमेवप्रकुर्वीतचतुर्थेस्यादुपोषणं ततश्चतुर्थेसंपूर्णेतदुद्यापनमा
चरेत् इदंवरचतुर्थ्याख्यंव्रतंसर्वार्थसाधकमिति इदंस्कंदपुराणोक्तंवरचतुर्थीव्रतं अत्रप्रथमवर्षेएकभक्तंत
त्स्वरूपं तुहिनार्द्धसमयइत्यादिनापूर्वमेवोक्तंयत्तुकेनचिदुक्तं भोजनंतुविधिप्राप्तंद्वात्रिंशद्ग्रासाइतिफलितोर्थ
इतितुच्छभिक्षुकस्यैकभक्तेकदाचित्स्वल्पाभिक्षाप्राप्तावेतन्नियमस्यासंभवाद्वचनाभावाच्चस्वल्पभिक्षावतएकोनत्रिं
शद्ग्रासासादनासंभवाच्च नन्वष्टौग्रासामुनेर्भक्ष्याःषोडशारण्यवासिनः द्वात्रिंशतंगृहस्थानाममितंब्रह्मचारिण
इतिवचनमस्तीतिचेत्सत्यं एतद्वचनस्यपरिगृहीतानियतसायंप्रातरनुष्ठेयप्राणाग्निहोत्रविषयत्वात् एतद्वच

नस्यतांद्विपयत्वंचवौधायनसूत्रेस्पष्टम् ग्रासलक्षणम् कुक्कुटांडसमाग्रासोयथावामुखमाविशेदितियावदवग्र
सितुंशक्यामिति याज्ञवल्क्यधर्मप्रतिश्रयैरुक्तंतस्मान्न्यूनग्रासत्रयेणात्विितिसग्रासत्रयेशब्दोन्यूनत्वोपलक्षणार्थे

इतिमार्गशुक्लचतुर्थीव्रतानि ॥ अथमार्गशुक्लपंचम्यांनागपूजोक्ता स्कांदे ॥

शुक्लेमार्गशिरेपुण्याश्रावणेयाचपंचमीस्नानेदानेबहुफलानागलोकप्रदायिनी इयंचोत्तराग्राह्या पंचमीनागपू
जायांकार्याषष्ठीसमन्विता तस्यांतुतुपिनागाः पूजनीयागृहांगणे नारदीये मार्गशुक्लेतुपंचम्यांनागानिष्ट्वा
विधानतः नागेभ्यस्त्वभयंलब्ध्वामोदतेसहबाधवैः इयंश्रीपंचमी अत्रश्रीपंचमीव्रतंकार्यं श्रीपंचमीव्रतकथा
युधिष्ठिरउवाच कथंसाप्राप्यतेलक्ष्मीर्दुर्लभायानरैरपि दानेनतपसावापिव्रतेनापिवदस्वतत् जपहोमनमस्का
रैःसंस्कारैर्वापृथग्विधैःएतद्वदयदुश्रेष्ठसर्वावित्त्वंमतोमम श्रीकृष्णउवाच भृगोःख्यात्यांसमुत्पन्नापूर्वंश्रीःश्रूयतेशुभा
वासुदेवायदत्ताचमुनिनासासमृद्धयेवासुदेवोपितांप्राप्यपीनोन्नतपयोधरां पद्मपत्रविशालाक्षींपूर्णचंद्रनिभाननां
भाभासितदिगंतांतांसाक्षाद्भानोःप्रभामिव नितंबाडंबरवतींमत्तमातंगगामिनीम् रेमेसहतयाराजन्विभ्रमोद्भ्रांत
चित्तया साचविष्णुंजगज्जिष्णुंपतिंश्रीजगतांपतिं प्राप्ताकृतार्थमात्मानंमेनेमानयशोधरा नष्टकष्टंजगत्सर्वंस
गवद्धारितंमया लक्ष्म्याचपालितंसर्वंसहृष्टमवमहीतलं सुभिक्षंक्षेममारोग्यक्रमानंदमनामयं हूयतेब्राह्मणैर्वह्नौ
भुज्यतेत्रिदशैर्दिवि चातुर्वर्ण्यसमाकीर्णंपाल्यतेपार्थिवैरपि विरोचनादिभिःसर्वैर्दृष्टैर्बलवत्तरैः तपस्ततमथार
ब्धंधर्ममाश्रित्यसंयतैः सोमसंस्थाहविःसंस्थापाकसंस्थादिभिर्मखैः सदाचारैःसमारब्धंयष्टमाक्लिष्टकारिभिः
एवंधर्मप्रधानैस्तुदेवैदारैरतांस्मभिः जगदासीत्समाक्रांतविक्रमेणबलेनच लक्ष्मीविलासप्रभवोदेवानांचमहासदः

शीलंसत्यंचशौचंचसद्यौलीनमभूद्गृहे ॥ सत्यशौचविहीनांस्तान्देवान्संत्यज्यचंचला ॥ जगामदानवंकुलं
कुलंदेवानुरागतः ॥ लक्ष्मीप्रभावमदत पुनरुद्धतमानसैः ॥ व्यवहर्तुंसमारब्धमन्यायेनमदोद्धतैः ॥ वयंदेवाव
यंयज्ञावयंविप्रावयंजगत् ॥ ब्रह्मविष्णवीशशक्राद्यावयंसर्वेदिवौकसः ॥ अहंकारविमूढांस्तान्ज्ञात्वादानवसत्तमान्
सागरेसंविवेशार्थभ्रांतचित्ताभृगोःसुता क्षीराब्धिमध्यगतयालक्ष्म्याक्षीणार्थसंचयं निरानंदंगतश्रीकमभवद्भुवनत्र
यं ॥ गतश्रीकमथात्मानंमत्वाथबलसूदनः पप्रच्छांगिरसंविप्रब्रूहिकिंचिद्व्रतंमम येनसंप्राप्यतेलक्ष्मीलब्धान
चलतेपुनः ॥ निश्चलापिसुहृन्मित्रभोग्याभवतिसामुने ॥ नसाश्रीरपिमंतव्यायाकन्यापाल्यतेगृहे ॥ पराथ्र्यासुहृ
न्मित्रभृत्येनैवोपभुज्यते ॥ सुहृद्बंधुजना सर्वेयांभुंजंतिसदाशुभाः शक्रस्यैतद्वचःश्रुत्वा बृहस्पतिरुदारधीः ॥ कथ
यामासरसंचिंत्यंशुभंश्रीपंचमीव्रतं ॥ यत्पुराकस्यचिन्नोक्तंव्रतानामुत्तमंव्रतं तदिदंकथयामाससरहस्यमशेषतः ॥ त
च्छ्रुत्वाकर्तुमारब्धंशुभंतदमरैः सह देवदानवगंधर्वैर्यक्षैरक्षीणकल्मषैः सिद्धैःप्रसिद्धचरितैर्विष्णुनाप्रभुविष्णुना
ब्राह्मणैर्ब्रह्मतत्त्वज्ञैः समर्थैःपार्थिवैःसहकैश्चित्सात्विकभावेनराजसेनापरैरपि तामसेनतथाकैश्चित्कृतंव्रतमिदं
तथा ॥ व्रतेसमाप्तभूयिष्ठेनिष्ठयापरयाप्रभो ॥ देवानांदानवानांचबुद्धिरासीद्यथायता निर्मथ्यभुजवीर्येणसागरंस
रितांपतिंसमाहरामोह्यमृतंहितंयत्रिदिवौकसां इत्थंतेसमयंकृत्वाममंथुर्वरुणालयं मंथानंमंदरंकृत्वानेत्रंकृत्वातु
वासुकिं ॥ मथ्यमानेजलाज्जातःश्चंद्रःशीतांशुरुज्ज्वलः अनंतरसमुत्पन्नालक्ष्मीःक्षीराब्धिमध्यगा तयाचलोकि
ताःसर्वेदैत्यदानवसत्तमा ॥ आलोक्यतान्जगामाशुविष्णोर्वक्षःस्थलंशुभंविधिनाविष्णुनाचीर्णंव्रतंतेनाब्धिसंकया
शरीरस्थाबभूवास्याविभ्रमोद्भ्रांतलोचना किंचराजसभावेनशक्रेणतत्कृतंयतःतेनत्रिभुवनैश्वर्यंप्राप्तंतेनमहर्द्धिमत्
तमसाधृताचित्तस्तुसंचीर्णंदैत्यदानवैःतेनतेषामथैश्वर्यंदृष्टनष्टमभूत्किल एवंसश्रीकमभवत्सदेवासुरमानुषंजगच्च

गताश्रेष्ठव्रतस्यास्यप्रभावतः युधिष्ठिरउवाच कथमेतद्व्रतंकृष्णक्रियतेमनुजैःकदा प्रारभ्यतेप्राप्यतेचसर्वमेवजनार्दन
श्रीकृष्णउवाच यदिंद्रेणपुराचीर्णं श्रीवियुक्तेनपार्थिव श्रीसंमृद्धिकरंतद्धिशृणुश्रीपंचमीव्रतं मार्गशीर्षेसितेपक्षे
पंचम्यापन्नगोत्सवे उपवासस्यनियमंकुर्यात्पद्माहदिस्मरेत् स्वर्णरौप्यांयथाशक्त्यातांम्रांमृत्काष्ठजामथ चित्रपट्ट
गतांदेवींलक्ष्मींक्ष्मापालकारयेत् पद्मासनांपद्महस्तांलक्ष्मींपद्मदलेक्षणां दिग्गजेंद्रैःस्नाप्यमानां कांचनैःकलशो
त्तमैः ततोयामत्रयेजातेनिम्नगायांगृहेथवा स्नानंकुर्यादसंभ्रांतःशक्रवच्चोपचारतः देवान्पितृंश्चसंतर्प्यततोदेवगृ
हंव्रजेत्तत्रस्थांपूजयेद्देवींपुष्पैस्तत्कालसंभवैः चपलायैपुनःपादौ चंचलायैचजानुनी कटिंकमलवासिन्यै नाभिं
ख्यात्यैनमोनमः स्तनौमन्मथवासिन्यैललितायैभुजद्वयं उत्कंठितायैकंठंचमाधव्यैमुखपंकजं नमःश्रियेशिरः
पूज्यंदद्यान्नैवेद्यमादरात् फलानिचयथालाभंविरूढधान्यसंचयं ततःसुवासिनीःपूज्याःकुसुमैःकुंकुमेनच भो
जयेन्मधुरान्नेनप्रणिपत्यविसर्जयेत् ततस्तुतंडुलप्रस्थंघृतपात्रेणसंयुतं ब्राह्मणायप्रदातव्यंसाश्रीर्मेप्रीयता
मिति एनविष्णुनासहवर्ततेइतिसाविष्णुसहिताश्रीरित्यर्थः निवर्त्यैतदशेषेणततोभुंजीतवाग्यतः मासानु
मासंकर्तव्यंविधिनानेनभारत श्रीर्लक्ष्मीःकमलासंपत्पद्मानारायणीप्रिया तथाधृतिःस्मृतिस्तुष्टिःपुष्टिःसिद्धिः
क्षमाक्रमात् मासानुमासेराजेंद्रप्रीयतामितिकीर्तयेत् ततोद्वादशकेमासिसंप्राप्तेपंचमीदिने वस्त्रमंडपि
कांकृत्वापुष्पगंधादिवासितां शय्यायांस्थापयेल्लक्ष्मींसर्वोपस्करसंयुतां सौभाग्याष्टकसंयुक्तांश्वेतपट्टावृतस्तनीं
सप्तधान्यसमोपेतांरसधान्यसमन्वितां पादुकोपानहच्छत्रभाजनासनसत्कृतां देवींसंपूज्यविधिवद्ब्राह्मणायकुटुं
बिने व्यासायवेदविदुषेयस्मैवारोचतेस्वयं व्यासायव्यासप्रणीतपुराणशास्त्रज्ञाय॥ सोपस्करांसवस्त्रांचधेनुंदत्वा
क्षमापयेत् क्षीराब्धिमथनोद्भूतेविष्णोर्वक्षस्थलालये सर्वकामप्रदेदेविऋद्धिंयच्छनमोस्तुते ततःसुवा

सिनीः पूज्यवस्त्रैराभरणैः शुभैः भोजयित्वास्वयंपश्चाद्भुंजीतसहवंधुभिः यएवंकुरुतेपार्थभक्त्याश्रीपंचमीव्रतं तस्यश्रीर्भवनेभातिकुलानामेकविंशतिं नारीयाकुरुतेयातुप्राप्यानुज्ञांस्वभर्तृतः सुभगादर्शनीयाचवहुपुत्राचजायते ॥ यःपंचमीव्रतमिदंदयितंमुरारेर्भक्त्यासमाचरतिपूज्य भृगोस्तनूजां राज्यंश्रियंसभुविभव्यजनोपभोग्यांभुक्त्वाप्रयातिभुवनंमधुसूदनस्य ॥

इतिभविष्योत्तरोक्तंश्रीपंचमीव्रतम् मार्गशुक्लषष्ठ्यांमल्लारिपूजोक्ता साचोत्तरविद्धायांकार्य्याषण्मुन्योरितियुग्मवाक्यात् तदुक्तंब्रह्मांडपुराणे मल्लारिमाहात्म्ये मार्गशीर्षेविशेषेणाप्रतिपत्षष्ठिकांतरे पूजार्चनंकृतंभक्त्यातदक्षय्यमसंशयं धनधान्याश्वधेन्वादिदासीदासगृहादिकं मल्लारिप्रीतयेदेयंविशेषात्मार्गशीर्षके चंपाषष्ठ्यांस्कंदषष्ठ्यांतथासर्वेषुपर्वसु चैत्रश्रावणपौषेषुप्रीतोमल्लारिरर्चितः अत्रचंपाषष्ठीयोगः मासिमार्गशिरेशुक्लेषष्ठीचध्रुवसंयुता रविवारेणसंयुक्तासचंपेतिप्रकीर्तिता इयमेवस्कंदषष्ठी तदुक्तं नारदीये मार्गशीर्षेशुक्लषष्ठ्यांनिहतस्तारकोसुरः स्कंदेनसत्कृतिःप्राप्ता ब्रह्माद्यैःपरिकल्पिता ततोस्यांपूजयेत्स्कंदं गंधपुष्पाक्षतैःफलैः वस्त्रैराभरणैर्वापिनैवेद्यैर्विविधैस्तथा रविवारेणसंयुक्तातथाशतभिषान्विता यदिलेसासमुद्दिष्टाचंपाह्वामुनिसत्तम तस्यांविश्वेश्वरोदेवो द्रष्टव्य पापनाशनः पूजनीयोवंदनीय स्मर्तव्यःसौख्यमिच्छता स्नानदानादिकंचात्रसर्वमक्षय्यमुच्यतइति ॥ इमांषष्ठीमारभ्यवर्षपर्यंतंराजतंस्कंदविधायसंपूज्यचविप्रायदद्यात् तत्रमंत्रः सेनाविनायकस्कंदमहासेनमहावल हरोमाग्निजषड्वक्त्रगंगागर्भनमोस्तुते भविष्योत्तरे॥ श्रीकृष्णउवाच येयंमार्गशिरेमासेशुक्लाषष्ठीचभारत पुण्यापापहराधन्याशिवाशांतागुहप्रिया स्नानदानादिकंकर्मतस्यामक्षयमुच्यते येस्यांपश्यंतिगांगेयंदक्षिण पथमास्थितं गांगेयंस्कंदं ब्रह्महत्यादिपापैस्तेमुच्यंतेनात्रसंशयः तस्मादस्यांसोपवा

सः॥ कुमारस्त्वर्णसंभवः॥ राजतंवामहाराजमृण्मयंवापिकारयेत्॥ अपराह्णेततःस्नात्वा॥ समाचम्ययतव्रती॥ पद्मासन
स्थोगांगेयंध्यायंस्तिष्ठेत्समाहितः॥ ब्राह्मणस्तुततोविद्वान्गृहीत्वाकरकंनवं पातयेत्तस्याशिरसिधारांवैदक्षिणामुखः
चंद्रमंडलसंभूताभवभूतिपवित्रता॥ गंगाकुमारधारेयंपातितातवमस्तके॥ एवंस्नात्वासमभ्यर्च्यभास्करंभुवनाधिपं॥ पु
ष्पपूजार्पणात्पश्चात्पूजयेत्कार्त्तिकासुतं। देवसेनापतेस्कंदकार्त्तिकेयभवोद्भव॥ अपारगुणगांगेयशक्तिहस्तनमोस्तुते
एभिर्नामपदैस्तुस्वानैवेद्यंतुनिवेदयेत्॥ फलानिदाक्षिणात्यानिचंदनंमलयोद्भवं॥ पार्श्वस्थौपूजयेच्छागकुक्कुटौस्वामिवल्ल
भौसकलापंमयूरंचप्रत्यक्षंहेमजंतथा॥ चंद्रकाराजितंपार्श्वेसंपूज्यस्कंदवल्लभं॥ व्रीहिभिःसयवैर्होमः॥ कार्यःसाज्यै
स्तिलैस्ततः॥ एवंनिर्वर्त्यविधिवत्फलमेकंयुधिष्ठिर॥ भक्षयित्वास्वपेद्भूमौस्वामिनंदर्भसंस्तरे॥ नारिकेलंमातु-
लिंगंनारंगंपनसंतथा॥ जंबीरंदाडिमंद्राक्षांहव्यान्यत्रफलानिच॥ श्रीफलामलकंतद्वत्त्रपुसंकदलंफलं क्रमादेतानि-
मासेषुभक्षयेन्नियतोव्रती॥ अभावेखलुकालोत्थंफलमद्यादतंद्रितः॥ प्रत्यक्षोहेमघटितच्छागोवाकुक्कुटोथवा॥ प्रात
र्दद्याद्द्विजायोच्चैःसेनानीप्रीयतामिति॥ सेनानीःशरसंभूतःक्रौंचारिःषण्मुखोगुहः॥ गांगेयःकार्त्तिकेयश्चस्वामी-
बालग्रहाग्रणीः॥ छागप्रियःशक्तिधरःकुमारोद्वादशस्मृता॥ प्रीयतामितिसर्वेषुमासेषुपरिकीर्त्तयेत्॥ ब्राह्मणा
न्भोजयित्वादौपश्चाद्भुंजीतवाग्यतः॥ एवंसंवत्सरस्यांतेकार्त्तिकेमासिशोभने॥ कार्त्तिकेयंसमभ्यर्च्यवासोभिर्भूषणै
स्तथा॥ प्रतिमासंसमाश्रित्यसर्वदैवेदमाचरेत्॥ संवत्सरविधिंकृत्वापूजाहोमपुरःसरम् दद्याद्विप्रायराजेंद्रवाच
कायविशेषतः॥ विज्ञाविप्राःस्मृतादिव्या॥ भौमाश्चान्येद्विजातयः॥ पारितेस्मिन्व्रतेपार्थ तीर्णःस्याद्भवसागरः
एवंयःकुरुतेभक्त्यानरोयोषिदथापिवा॥ संप्राप्येहशुभान्कामान्॥ गच्छेत्स्कंदसलोकतां॥ सदैवपूजनीयस्तुकार्त्ति
केयोमहीपते॥ कार्त्तिकेयद्वितेनान्योराज्ञापूज्यःप्रचक्षते॥ संग्रामंगच्छमानोयःपूजयेत्कार्त्तिकासुतं। ससर्वंजयति

वीरोयथेंद्रोदात्तवान्नणे॥ तस्मात्सर्वप्रयत्नेनपूजयेच्छंकरात्मजं॥ पूजयित्वास्तुतंभक्त्यासर्वान्कामानवाप्नुयात्॥ यस्तु षष्ठ्यांनरःपूजांकुर्य्याद्गुरुतसत्तम॥ सर्वपापविनिर्मुक्तोगांगेयस्यपदंव्रजेत्॥ त्रिःकृत्वादक्षिणांवासोदत्वाश्रद्धासमन्वितः प्रणमेद्देवदेवंयःसगच्छेच्छिवमंदिरं॥ य पूजयेच्छरवनोद्भवमादिदेवंशंभोःसुतंसदयितंगिरिजात्मजंच॥ स्वर्गेनिरर्गलसुखान्यनुभूयभूयःसेनापतिर्भवतिपांडुधुरंधरोसौ॥ [illegible]

[illegible] इतिभविष्योत्तरेमार्गशुक्लेकार्त्तिकेयषष्ठीव्रतं॥ स्कंदपुराणेचपापषष्ठीव्रतम्॥ [illegible]

स्कंदउवाच॥ प्राप्तराज्यंतुराजानंधर्मपुत्रंयुधिष्ठिरं॥ कदाचिदागतोद्रष्टुंदुर्वासामुनिसत्तमः॥ तंपप्रच्छमहातेजाधर्मसूनुःकृतांजलिः॥ तद्व्रतंश्रोतुमिच्छामिकर्तुंचमुनिसत्तम॥ दुर्वासाउवाच॥ शृणुराजन्महाभागव्रतानामुत्तमंव्रतं॥ अस्तीहयच्चीर्णमात्रंसर्वकामांस्तुपूरयेत्॥ भविष्योत्तरे॥ श्रीकृष्णउवाच॥ शृणुपांडवयत्नेनफलषष्ठींशुभांतथा॥ यामुपोष्यनरःपापाद्विमुक्तःस्वर्गभाग्भवेत्॥ मार्गशीर्षेशुभेमासिपंचम्यांनियतव्रतः॥ षष्ठीमुपोष्यकमलंकारयित्वासकांचनं॥ शर्करासंयुतंदद्याद्ब्राह्मणायकुटुंबिने रूपंचकांचनंकृत्वाफलस्यैकस्यधर्मवित्॥ दद्यात्प्रातःकृतस्नातो॥ भानुर्मेप्रीयतामिति भक्त्यातुविप्रान्संपूज्यसप्तम्यांक्षीरभोजनं॥ कृत्वाकुर्य्यात्फलत्यागंयदास्यात्कृष्णसप्तमी॥ एतामुपोष्यविधिवदनेनेवक्रमेणतु॥ तद्वद्धेमफलंदत्वासुवर्णकमलंतथा रक्तचंदनपुष्पैश्चरक्तवस्त्रसमन्वितं॥ भानुरर्कोरविर्ब्रह्मा सूर्यः शक्रोहरिः शिवः॥ श्रीमान्विभावसुस्त्वष्टा वरुणःप्रीयतामिति व्रतांतेविप्रमिथुनंपूजयेत्स्रग्विभूषणैः शर्कराकलशंदद्याद्धेमपद्मफलान्वितं॥ यथावैसफलाःकामा॥ स्त्वद्भक्तानांसदारवे॥ तथानंतफलावाप्तिरस्तुजन्मनिजन्मनि॥ इमामनंतफलदांफलषष्ठींकरोतियः॥ सर्वपापविनिर्मुक्तः सूर्यलोकेमहीयते॥ सुरापानादिकंकिंचिद्यदत्रामुत्रवाकृतं॥ त

त्सर्वंनाशमायातिसूर्यलोकंसगच्छति भूतान्भव्यांश्चपुरुषांस्तारयेदेकविंशतिं श्रृणुयाद्वापठेद्वापिसोपिकल्याण भाग्भवेत् हैमंफलंसकमलंससितंसितायांषष्ठीमुपोष्यविधिवद्द्विजपुंगवाय दत्त्वासुरासुरशिरोमणिघृष्टपादंभानुं प्रणम्यफलसिद्धिमुपैतिमर्त्यः॥

इतिभविष्योत्तरेफलषष्ठीव्रतम् ॥ मार्गशुक्लसप्तम्यांमित्रसप्तमीव्रतम् ॥

नारदीये मार्गस्यासितसप्तम्यांमित्रव्रतमुदाहृतं यद्विष्णोर्दक्षिणंनेत्रंतदेवाकृतिमानिह आदित्यांकश्यपाज्जातोमित्रोनामादिवाकरः अतोस्यांपूजनंतस्ययथोक्तविधिनाद्विज कृत्वाद्विजान्भोजयित्वासर्पिर्वमधुरादिना सुवर्णंदक्षिणांदत्त्वाविसृज्याश्नीतवैस्वयं उपोष्यभानुंत्रिसंध्यंसमभ्यर्च्यधराशयः क्षीरासिक्तान्नसंवृद्धं मोदकंप्रस्थसम्मितं द्विजायदत्त्वाभोज्यानिसप्ताश्वत्थप्रदक्षिणाः पृथग्गावःसुवर्णंवाविसृज्याश्नीतचस्वयं अभयाख्यंव्रतंचैतत्सर्वस्याभयदंस्मृतं मार्तंडाख्यंव्रतंनाम कथयंतिद्विजाः परे एकमेवेतिचप्रोक्तमेकदैवंतथाबुधैः ॥ इयंपूर्वाकार्या एताःपूर्वयुताग्राह्या इतिवचनात् कृत्यतत्त्वार्णवेपि आदितेःकश्यपाज्जातोमित्रोनामदिवाकरः मार्गशीर्षस्यमासस्यशुक्लपक्षेशुभेतिथौ सप्तम्यांतेनसाख्यातालोकेस्मिन्मित्रसप्तमी तत्रोपवासःकर्त्तव्योभक्ष्याण्यथफलानिचेति ॥ अस्यविधिर्निर्णयामृते ॥ तत्रपूर्वदिनेउपोष्यकृतवपनः स्नात्वा रविं सर्वोपचारैःसंपूज्यब्राह्मणान्भोजयेत्ततः स्वयंमधुप्लुतंमिष्टान्नंभुंजीत ॥ तदुक्तंब्रह्मपुराणे ॥ यद्विष्णोर्दक्षिणंनेत्रंतदेवाकृतिमत्पुनः अदित्यांकश्यपाज्जातोमित्रोनामादिवाकरः सप्तम्यांतेनसाख्यातालोकेस्मिन्मित्रसप्तमी षष्ठ्यांतुस्नपनंकार्यंतस्मैमित्रायभानवे तत्रोपवासःकर्तव्योभक्ष्याण्यथफलानिच रात्रौजागरणंकार्यंगीतनृत्यपुरस्कृतं सप्तम्यांवपनंकार्यंस्नात्वासंपूजयेद्रविं नानाकुसुमसंभारैर्भक्ष्यैःपिष्टमयैःशुभैः मधुनासंप्रभूतेनहोमोजाप्यंसमाधिना

ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चाद्दीनानाथांश्चमानवान् अष्टम्यांसंविभुज्याथतथाचनेटवर्तकान् ॥ दिनद्वयेचभोक्तव्यंमिष्टान्नं-
मधुनाप्लुतं ॥ दिनद्वयेनसप्तम्यामष्टम्यांच ॥ अत्रमित्ररविरूपंवीरमित्रोदये शूलंवामकरेतस्यदक्षिणेसोमएवच
मित्रनामाविनयनःकुशेशयविभूषितः ॥ विष्णुधर्मोत्तरेविशेषः ॥ मार्गशीर्षस्यमासस्यशुक्लपक्षेनराधिप ॥ सोपवा-
सस्तुसप्तम्यामित्यादि ततः कमलैरविं रक्तचंदनपुष्पैश्चसंपूज्य ॥ वटकैः पूरणेनपूजयेदितिप्रकारांत
रेण मित्रसप्तमीव्रतं ॥ अस्यामेवकाश्यांलोलार्कयात्रोक्ताकाशीखंडे ॥ मार्गशीर्षस्यसप्तम्यांषष्ठ्यांवारविवासरे
विधायवार्षिकींयात्रां नरःपापाद्विमुच्यतइति ॥ इयंमार्गशुक्लसप्तमीत्रितयसप्तमी ॥ सत्कुलजन्मारोग्यधनप्रद
त्वात् तत्रकृत्यंहेमाद्रौ यो मार्गशीर्षसितसप्तमीदिने हस्तर्क्षयोगेजगतःप्रसूतिं संपूज्य भानुंविधिनोपवासी
स्रग्गंधधूपान्नफलोपहारैरिति ॥ एवंसंवत्सरंसंपूज्यतदंते घृतसुवर्णादिकंदद्यादितित्रितयसप्तमी ॥ इयमेवनंदास
प्तमी भविष्यत्पुराणे यातुमार्गशिरेमासिशुक्लपक्षेचसप्तमी नंदासाकथितावीरसर्वानंदकरीशुभेति ॥ अत्रा
पिसूर्यपूजादि पूर्ववत्कार्य्यमितिमार्गशुक्लसप्तमीव्रतानि ॥ अत्रकालभैरवयात्रोक्ता ॥ नारदीये ॥ मार्गशीर्षसि
ताष्टम्यांकालभैरवसन्निधौ उपोष्यजागरंकृत्वासर्वपापैःप्रमुच्यते ॥ यत्किंचिदशुभंकर्मकृतंमानुषजन्मनि ॥ तत्स
र्वंविलयंयातिकालभैरवदर्शनादिति ॥ कृष्णाष्टम्यांकालभैरवजयंतीव्रतं ॥ शिवरहस्ये ॥ कालाष्टमीतिविज्ञेयाका
र्तिकस्यासिताष्टमी दर्शांतमासाभिप्रायेणेयं ॥ कार्तिककृष्णाष्टमी तस्यामुपोषणंकार्यंतथाजागरणंनिशि ॥ भैरव
स्यतुकर्तव्यापूजायामचतुष्टये ॥ अर्घ्यशिवकथालापैर्निशिजागरणंसदा ॥ जागरंचोपवासंचकृत्वाकालाष्टमीदिने
अयंतःपापनिर्मुक्तःशैवोभवतिशोभनइति ॥ रात्रौयामचतुष्टयेजागरणंशिवपूजादि ॥ काशीवासिनांनित्यं ॥ योदेवि
भैरवाष्टम्यामुपवासंप्रयत्नतः ॥ नकरिष्यतिमोहेनयास्यत्येवाहियातनामिति ॥ शिवरहस्यवचनात् ॥ काशीखंडेपि

मार्गशीर्षासिताष्टम्यां कालभैरवसन्निधौ ॥ उपोष्य जागरं कुर्वन्महापापैः प्रमुच्यते ॥ यत्किंचिदशुभं कर्म कृतं मानुषजन्मनि ॥ तत्सर्वं विलयं याति कालभैरवदर्शनात् ॥ अनेकजन्मनियुतैर्यत्कृतं जंतुभिस्त्वघं ॥ सर्वं विलयमायाति कालभैरवजागरात् ॥ तच्च दर्शनं स्नात्वा कर्त्तव्यमित्युक्तं तत्रैव ॥ तीर्थे कालोदके स्नात्वा कृत्वा च पितृतर्पणम् ॥ विलोक्य कालराजानं निरयादुद्धरेत्पितॄन् ॥ कृत्वा च विविधां पूजां महासंभारविस्तरैः ॥ नरो मार्गासिताष्टम्यां वार्षिकं विघ्नमुत्सृजेदिति ॥ उपोष्य जागरं कुर्वन्सर्वपापैः प्रमुच्यत इति च ॥ उपोषणांगत्वेनार्घ्यदानं कार्यमित्युक्तं ॥ शिवरहस्ये ॥ उपोषणान्यासभूतमर्घ्यदानमिदं स्मृतं ॥ अर्घ्यमंत्रा अपि तत्रैव ॥ भैरवार्घ्यं गृहाणेदं भीमरूपाव्ययानघ ॥ अनेनार्घ्यप्रदानेन तुष्टो भव शिवप्रिय ॥ सहस्राक्षिशिरोबाहो सहस्रचरणाजर ॥ गृहाणार्घ्यं भैरवेदं सपुष्पं परमेश्वर ॥ पुष्पांजलिं गृहाणेश वरदो भव भैरव ॥ पुनरर्घ्यं गृहाणेशं सपुष्पं यातनापह ॥ अत्र पूजोपवासजागरणानि प्रधानानि फलसंबंधात् ॥ अस्मिन्व्रते उपवासजागरणयोः प्रधानयोरहोरात्रसाध्यत्वेनाहोरात्रयुताऽष्टमी ग्राह्या ॥ अहोरात्रं व्रतं यच्चेति स्मृतेः ॥ यदा तु पूर्वदिने सायान्हे तदुत्तरस्मिन्नापि प्रदोषे तुल्या तदापि पूर्वैव ॥ कृष्णपक्षगतत्वात्तत्कालस्यापि लाभाच्च ॥ रुद्रव्रतेषु सर्वेषु कर्त्तव्या संमुखी तिथिरिति ब्रह्मवैवर्त्ताच्च ॥ दिनद्वये शतो रात्रिव्याप्ता उत्तरैव तत्रैव भैरवोत्पत्तेः प्रदोषकालीनत्वादिति केचित्तन्न शिवरहस्ये मध्यान्हे भैरवोत्पत्तिश्रवणात् तथा च तत्रैव नित्ययात्रादिकं कृत्वा मध्यान्हे संस्थिते रवावित्युपक्रम्य ब्रह्मणो रुद्रे जाते उक्तं तदोग्ररूपाद्दनघान्मत्तः श्रीकालभैरवः आविरासीत्तदा लोकान्भीषयन्नखिलानपीति ॥ तस्मान्मध्यान्हव्यापिनी ग्राह्येत्यपरे ॥ अन्ये त्वेतदपि नाद्रियंते ॥ आविर्भावकालिन्याः कर्त्तव्यत्वेनानभिधानात् आविर्भावोपि मध्यान्ह एव शिवरहस्ये मध्यान्होत्तरं कृत्तिवासोश्वरं प्रापुर्देवा बिल्वादिसाधना इत्यादिना मध्ये बहुकृत्याभिधानात् ॥ अंते सूर्योप्यस्तमुपागमदित्यभिधानाच्च ॥ तिथ्यर्केवसिं

धुकारुज्येष्ठैरुक्तं ॥ भैरवसन्निधावित्युक्तेर्जागरणोपवासादिकंकाश्यामेवकर्त्तव्यमितितत्प्रमाणाभावादुपेक्ष्यमिति
तद्दोषादेयं मार्गशीर्षासिताष्टम्यामित्युत्पत्तिवाक्येकालभैरवसन्निधावित्यस्योपात्तत्वेनाविवक्षितत्वेप्रमाणाभावात्
यत्तुनिर्णयासिंधौ ॥ मार्गकृष्णाष्टमीं कालाष्टमीत्युक्तं तद्भ्रमसात् कालाष्टमीभाद्रकृष्णाष्टमीति हेमाद्युक्तेः
तल्लक्षणमपितत्रैवभाद्रकृष्णाष्टमीतिनिर्णयेद्रष्ठव्यं इतिकालभैरवाष्टमीव्रतानिर्णयः ॥ मार्गशुक्लनवमीनंदिनीनवमी
नारदीयेपि ॥ मार्गेतुशुक्लनवमीनंदिनीपरिकीर्त्तिता ॥ तस्यामुपोषितोविष्णुंजगदंबांप्रपूजयेत् ॥ गंधाद्यैःसोश्वमे
धस्यफलभाङ्नात्रसंशयः ॥ मदनरत्नेभविष्ये ॥ मासिमार्गशिरेवीरशुक्लपक्षेतुयाभवेत् ॥ सानंदिनीमहापुण्यानवमी
परिकीर्त्तिता यस्तस्यांपूजयेद्देवीं त्रिरात्रोपोषितोनरः सोश्वमेधमवाप्येह विष्णुलोकेमहीयते ॥

इतिमार्गशुक्लनवमी अथमार्गशुक्लदशम्यांव्रतविशेषाभावादत्रदशमीमात्रे

सर्वदानुष्ठेयमारोग्यदशमीव्रतं गरुडपुराणे सनत्कुमारउवाच अथत्वंशृणुदेवर्षेदशमीव्रतमुत्तमंसर्वरोगार्त्तिशम
नंसर्वपुष्टिप्रदंशुभं ॥ व्रतमेतन्महाबुद्धेकार्य्यमारोग्यमिच्छता सर्वदाकार्य्यमेतद्धिलिप्सताचिरजीवितं ॥ उपवास
श्चकर्तव्योनवम्यामपिसुव्रत दशम्यांचकृतस्नानोमंगलायतनंहरिं देवामंदिरयासाद्य न्यायेश्चजगतांपतिं वैनतेय
भुजासक्तंवनमालाविभूषितं शंखचक्रगदापद्मशार्ङ्गासिधरमच्युतं फलैश्चमधुरैः पुष्पैः पायसेनसमर्चयेत् ॥ अ
ग्रतःस्थापयेत्कुंभं तीर्थतोयेनपूरितं तस्मिन्नावाहयेत्पंचचक्रादीन्यायुधानिच ॥ चक्रगदामुशलधनुः खड्गानीति
हेमाद्रिः ॥ पूजयेद्रक्तपुष्पैस्तुगुडान्नेनसमाहितः ॥ द्रोणमात्रतिलैरक्तंकारयेदजिनोपरि ॥ तस्मिन्नष्टदलंपद्मंसौवर्णंहि
निधायच मनःषष्ठानींद्रियाणिप्राणबुद्धिदलेष्वथ ॥ कर्णिकायांतथाकालंक्रमेणैवंसमर्चयेत् ॥ मनःश्रोत्रंचत्वक्
क्षुर्जिव्हाघ्राणप्राणबुद्धिरितिक्रमात् अनामयानितिष्ठंतुप्राणश्चचिरसंस्थितः अनाकुलाचमेबुद्धिः सर्वेस्युर्निरुपद्रवाः

मनसाकर्मणावाचामयाजन्मनिजन्मनि ॥ संचितंक्षपयत्वेनः ॥ कालात्माभगवान्हरिः ॥ एवंसंप्रार्थ्यगुरवेसदक्षिणंमु
पस्करं ॥ दत्त्वाविप्रान्भोजयित्वा ॥ आचार्यःकुंभवारिणा ॥ साधकंस्नापयेच्छिष्योगुर्वनुज्ञापुरः ॥ स्वसरःवांधवैः ॥ सह
भुक्त्वातुनियमानुत्सृजेत्पुनः ॥ एवंकृतेक्षिप्रमारोग्यंभवति ॥ इतिगरुडपुराणोक्तमारोग्यदशमीव्रतं ॥ नारदीये
मार्गशुक्लदशम्यांतुचरेदारोग्यकंव्रतम् ॥ गंधाद्यैरर्चयेद्विप्रान्षण्णवतच्चरणोदकं ॥ पीत्वाचदक्षिणांदत्त्वाविसृज्ये
देकभोजनः ॥ एतत्कृत्वाव्रतंविप्र ॥ अस्यासेवपदार्थदशमीव्रतारंभोविष्णुधर्मोत्तरे ॥ मार्गशीर्षादथारभ्ययावत्संवत्स
रंभवेत् ॥ गंधमाल्यनमस्कारैर्धूपदीपान्नसंपदा ॥ दिगीशपूजनकार्यंतथैवेंद्रादयोदश ॥ वत्सरांतेद्विजेंद्रायगांप्रदद्यात्प
यस्विनीं ॥ पदार्थासिद्धिमाप्नोतियात्राकालेवणिग्जनः ॥ वाणिज्यकामस्यनरस्यशस्तं ॥ राज्ञस्तथोर्वींविजिगीषतश्च
विद्यार्थिनोवैरिपुनाशनार्थंहितंपदार्थव्रतमेतदुक्तम् ॥ [illegible]
॥ इतिपदार्थदशमीव्रतम् ॥ मार्गशुक्लैकादशीमोक्षदा ॥ नारदीये
मार्गशुक्लैकादशींवैमोक्षदांसमुपोष्यवै ॥ द्वादश्यांप्रातरभ्यर्चेदनंतंविश्वरूपिणं ॥ सर्वैरेवोपचारैस्तुविप्रान्संभोज्य
वैव्रती ॥ विसृज्यदक्षिणांदत्त्वास्वयंभुंजीतवांधवैः ॥ एवंकृत्वाव्रतंविप्रभुक्त्वाभोगानिहेप्सितान् ॥ दशपूर्वान्दशप
रान्संमुद्धृत्यहारिंव्रजेत् ॥ अथब्रह्मांडपुराणोक्तंमार्गशीर्षशुक्लैकादशीव्रतं ॥ युधिष्ठिरउवाच ॥ वंदेविष्णुंप्रभुं
साक्षाल्लोकत्रयसुखप्रदं ॥ विश्वेशंविश्वकर्तारंपुराणंपुरुषोत्तमम् ॥ वदमेदेवदेवेशसंशयोस्तिमहान्मम ॥ लोका
नांचहितार्थायपापानांक्षयकारणम् २ मार्गशीर्षेसितपक्षेद्वादशीचैवकाभवेत् ॥ किंनामकोविधिस्तस्याकोदेवस्त
स्यपूज्यंते ३ एतदाचक्ष्वमेस्वामिन्विस्तरेणयथातथं ॥ श्रीकृष्णउवाच ॥ साधुस्त्वंचैवभोराजन्साधुतेविमलंयशः
कथयिष्यामिराजेंद्रहरिवासरमुत्तमं ॥ उत्पन्नावासितपक्षेद्वादशीममवल्लभा ॥ मार्गशीर्षसमुत्पत्तिर्ममदेहसमुद्भवा

मुरस्यचवधार्थायउत्पन्नाराजवल्लभा ॥ ७ ॥ कथितांचमयासावैत्वदग्रेराजसत्तम ॥ ८ ॥ पूर्वमेकादशीराजन्त्रैलोक्येसं
चराचरे ॥ ७ ॥ मार्गशीर्षासितेपक्षेउत्पत्तिरितिनामतः अतःपरंप्रवक्ष्यामिमार्गशीर्षसितेतुया ॥ ८ ॥ यस्याः
श्रवणमात्रेणवाजपेयफलंलभेत् प्रसिद्धामोक्षनाम्नीतिसर्वपापहरापरा ॥ ९ ॥ देवदामोदरंचैवपूजयेच्चप्र
यत्नतः तुलस्यामंजरीभिश्चधूपैर्दीपैःप्रयत्नतः ॥ १० ॥ तत्रापिपूजनंचैवगीतैर्नृत्यैस्तथापरैः शृणुराजें
द्रवक्ष्यामिकथांपौराणिकींशुभां ॥ ११ ॥ अधोयोनिगताःसर्वेपितृमातृसुतास्तथा अस्याःपुण्यप्रभावेणस्वर्गं
यांतिनसंशयः १२ एतस्याःकरणादस्यामहिमानंशृणुष्वतत् पुरातुनगरेरम्येकोशलेष्ववसन्नृपः १३ वैखा
नसोतिराजार्षिः पुत्रवत्पालयन्प्रजाः द्विजाश्चान्यवसंस्तत्रचतुर्वेदपरायणाः १४ ऋद्धिमतस्तुवैतस्यवैखानस्य
महात्मनः एवंसराज्यंकुर्वाणोरात्रौस्वप्नमपश्यत १५ ददर्शपितरंस्वंतुअधोयोनिगतंनृपः दृष्ट्वातुतंतत्रवि-
स्मयोत्फुल्ललोचनः १६ कथयामासवृत्तांतंद्विजाग्रेस्वप्नसंभवं राजोवाच मयातुस्वपिताद्दष्टोनरकेथगतोद्वि-
जाः १७ तारयस्वेतिमांतातअधोयोनिगतंत्वितः इतिब्रुवाणः सतदामयादृष्टःपितास्वयं तदाप्रभृतिभोवि-
प्रानांगशर्मलभामहे एतद्राज्यसुखंमह्यंनसुखायमतंतथा १९ अश्वागजारथाःसर्वेमामेतेरोचयंतिन कोशो
पिनसुखायैतिनांकिंचित्सुखदंमम २० नदारानसुतामह्यंरोचयंतिद्विजोत्तमाः किंकरोमिक्वगच्छामिशरीरंमेतु-
दह्यते दानंव्रतंतपोयोगंयेनचैममपूर्वजाः मोक्षंयांतिचयेनैवतदेवकथयंतुमे किंतस्यजीवितंलोकेसुपुत्रस्यैव
लीयसः पितातुयस्यनरकेतस्यजन्मनिरर्थकम् २३ ब्राह्मणाऊचुः पर्वतस्यमुनेरत्रआश्रमोनिकटेनृप गम्य
तांराजशार्दूलभूतभव्यविजाननः २४ तेषांश्रुत्वाततोवाक्यंवैखानोराजसत्तमः जगामतत्रयत्रासावाश्रमेपर्व

तोमुनिः २५ ब्राह्मणैर्वेष्टितस्तत्रपूजाभिश्चसमंततः आश्रमोविपुलस्तस्यमुनिभिःसन्निषेवितः २६ ऋग्वेदै
श्चयजुर्वेदैःसामाथर्वणकोविदैः वेष्टितोमुनिभिस्तत्रद्वितीयइवपद्मजः २७ दृष्ट्वातुमुनिशार्दूलंराजावैखानसस्तदा
जगामचावनींमूर्ध्नादण्डवत्प्रणिपत्यच २८ पप्रच्छकुशलंतत्रसप्तस्वंगेष्वसौमुनिः राज्येनिष्कंटकंत्वंचराजसौख्य
समन्वितं २९ राजोवाच तवप्रसादाद्ब्रह्मर्षेकुशलंत्वंगसप्तके भवत्स्वनुकूलंवकोशलेष्वप्यविघ्नता ३० म
यास्वप्नेत्वद्यदृष्टोजनकोदुर्गतिंगतः केनापिव्रतदानेनमोक्षोभवतितस्यवै ३१ एतंमेसंशयोब्रह्मन्हृद्दोलांसमुपा
गतः एतच्छ्रुत्वानृपवचः पर्वतोमुनिसत्तमः ३२ ध्यानास्तिमितनेत्रोसौभूतभव्यंविचिंतयत् मुहूर्तमेकंध्यात्वा
चप्रत्युवाचनृपोत्तमं ३३ मुनिरुवाच जानेहंतस्यराजेंद्रपितुस्तेपूर्वकर्मणः तवाद्यजन्मनिपिताक्षात्रियस्सुसमा
हितः ३४ कामासक्तेनकस्याश्चिदृतुभंगःकृतःस्त्रियः त्रायस्वमेतिजल्पंत्याऋतुदानान्नराधिप ३५ तेनैवतव
पित्रावैभग्नंतदृतुदानकं कर्मणातेनसततंनरकेपतितस्त्वयं ३६ राजोवाच केनैवव्रतदानेनमोक्षस्तस्यमहामु
ने निरयात्पापसंस्थानात्तन्ममाचक्ष्वपृच्छतः ३७ मुनिरुवाच मार्गशीर्षसितेपक्षेमोक्षानामेतिनामतःसर्वै
स्तुतद्व्रतंकृत्वापित्रेपुण्यंप्रदीयतां ३८ तस्याःपुण्यप्रभावेणमोक्षस्तस्यभविष्यति मुनेर्वाक्यंततःश्रुत्वानृपःस्वगृह
मागतः ३९ आग्रहायणिकःकृच्छ्रात्प्राप्तोभरतसत्तम अंतःपुरचरैःसर्वैःपुत्रदारैस्तथानृपः ४० व्रतंकृत्वावि
धानेनपुण्यंदत्तंनृपायतत् तस्मिन्दत्तेतदातत्रपुष्पवृष्टिरभूद्दिवः ४१ वैखानसपितातत्रगतःस्वर्गैस्तुतोगणैः रा
जानमंतरिक्षाच्चाविमलोप्यभ्यभाषत ४२ स्वस्तिस्वस्तीतिपुत्रत्वामित्युक्त्वासदिवंगतः एवंयःकुरुतेराजन्मोक्षा
मेकादशीमिमां ४३ तस्यपापंक्षयंयातिमृतोमोक्षमवाप्नुयात् नातःपरतराकाचित्सोक्षदाविमलाशुभा ४४ पुण्य
संख्यांतुराजेंद्रनजानेहंपरंतप पठनाच्छ्रवणात्तस्यावाजपेयफलंलभेत् चिंतामणिसमाह्येषास्वर्गमोक्षप्रदायिनी ४५

इतिब्रह्मांडपुराणेमार्गशीर्षशुक्लपक्षेमोक्षैकादशीमाहात्म्यंसमाप्तम् ॥

अस्यामेवैकादश्यांवह्निपुराणोक्तसुनामद्वादशीव्रतं । हेमाद्रौ । अंबरीषउवाच । कथंसुनामभिर्देवोद्वादश्यांमुनि
सत्तम । पूजितःकेशवोमर्त्यैर्मुक्तिकामफलार्थिभिः वसिष्ठउवाच । शृणुष्वैकमनाभूपसुनामद्वादशींशुभां सर्वपापहरां
स्वर्ग्यांभुक्तिमुक्तिप्रदायिकां । मनसापिचिकीर्षंतिद्वादशींयेनरोत्तमाः तेपिघोरंनपश्यंतिपुनःसंसारसागरं । आद्यं
सर्वव्रतानांतुवैष्णवानांनृपोत्तम । नरैःस्त्रीभिश्चकर्तव्यंविष्णोस्तुष्टिकरंपरं । मार्गशीर्षेशुभेमासिशुक्लपक्षेधृत-
व्रतः । प्रथमंचैवगृह्णीयाद्द्वादशींविधिनानरः मनोवाक्कायचेष्टाभिः सुविशुद्धोजितेंद्रियः । दशम्यांनियतःस्नात्वा-
प्रणिपत्यजनार्दनं । हविष्यान्नकृताहारः शुचिर्भूत्वाभवेद्व्रती । उपलिप्तेशुचौदेशेभक्षयेद्दंतधावनं । उपोष्यै-
कादशींसम्यक्पूजयित्वाजनार्दनं । सुनामद्वादशींदेवअहंभोक्ष्येपरेहनि । एवंसंकल्प्यनियमंप्रणम्यगरुडध्वजं
दशम्यामेकभक्ताशीसंयतःसंवसेन्निशि । एकादश्यांततःप्रातरेकचित्तःसमाहितः पूर्वंसंपूजयेत्सूर्यंततोदेवंप्रपू-
जयेत् । देवंविष्णुं । नमस्तेदेवदेवेशनमस्तेभक्तवत्सल । भास्करायनमस्तुभ्यंरवयेकाश्यभानवे । नमःसूर्याय-
देवायनमस्तेसप्तसप्तये । एकस्मैहितमस्तुभ्यंएकचक्ररथायच । ज्योतिषांपतयेनित्यंसर्वतेजोहरायच । दिवा-
करनमस्तेस्तुप्रभाकरनमोस्तुते । एवंसंपूज्यविधिवत्पुष्पधूपानुलेपनैः । दीपैर्वस्त्रैःसुनैवेद्यैस्ततोविष्णुगृहंव्रजेत्
नैवेद्यंहरयेदद्यात्फलमोदकफाणितैः । गीतवाद्यैर्हरिंहृष्टः प्रणम्यचमुहुर्मुहुः । एवंपूजांहरेःकृत्वाद्विजंज्ञानप्रदायकं
पूजयेदंतरंनास्तिविप्रकेशवयोरपि । ततोव्रणंसमालभ्यचंदनेननवंघटं । स्रग्विणंतोयपूर्णंचन्यसेद्देवस्यसन्निधौ
सुनीलंमौक्तिकास्यंचवज्ररत्नंसुवर्णकं । न्यस्यगर्भेसुवस्त्रंतुपूजयेत्तत्रकेशवं । यस्यरोम्णिस्थितामेघाः सर्वेसवि-
षपन्नगाः । सागराःकुक्षिदेशस्थास्तोत्रायातुजगत्पतिः । वनस्पतिरसोदिव्यःसर्वगंधेषुचोत्तमः । घृतेनदेवसं-

मिश्रोधूपोयंप्रतिगृह्यतां॥ केशवकेशिहादुष्टकंसदैत्यनिषूदनः॥ सर्वकामप्रदोदेवःसमेपापंव्यपोहतु॥ एवमभ्य-
र्च्यदेवेशंप्रणिपत्यक्षमापयेत॥ द्वादश्यांगंधतोयेनस्नापयित्वेहमाधवं॥ सर्वपापविनिर्मुक्तोवैष्णवींलभतेतनुं॥ कृता-
भिषेकः पुण्यात्मासम्यगभ्यर्च्यकेशवं॥ नवसूतांतथाधेनुंब्राह्मणायोपपादयेत॥ केशवः प्रीयतांदेवः के-
शिहंतामहाद्युतिः॥ सतुमेभगवान्प्रीतइष्टान्कामान्प्रयच्छतु॥ एवंप्रदक्षिणंकृत्वाशृणुतस्यापियत्फलं॥ त्रिंशद्वर्षकृ-
तंपापंहित्वासत्रिविधंतरः॥ षष्टिवर्षसहस्राणिस्वर्गेमोदतिदेववत॥ यदाकालादिहायातिसधर्मव्रतवान्भवेत॥ अ-
भावादथधेनूनांतन्मात्रांकल्पयेत्ततः॥ तत्फलंहिविनिर्दिष्टंयथाशक्त्यानुदक्षिणा॥ भक्त्यैवफलमाप्नोतिभक्तिरेवा-
त्रकारणं॥ पौषेचैवतुमासेचकुर्याद्देवंनरोत्तमः॥ समाहितमनाभूत्वारसधेनुप्रदायकः॥ आपोनाराइतिप्रोक्ताआ-
पोवैनरसूनव॥ अयनंतस्यतत्प्रोक्तंतेननारायणःस्मृत॥ नारायणःप्रीयतांमेदेवदेवोनरःसदा॥ इष्टकामप्रदोनित्यं
समेपापंव्यपोहतु॥ ततःप्रदक्षिणंकृत्वाब्राह्मणान्भोजयेत्ततः॥ एवंहिक्रियमाणस्यतस्यपुण्यफलंशृणु॥ षष्टिवर्षकृ-
तंपापंस्वल्पंवायदिवाबहु॥ हित्वास्वर्गंसमाप्नोतिवर्षाणामयुतंशुभं॥ माघस्यैवतुमासस्य द्वादशींशुक्लपक्षतः॥ यः
क्षिपेद्विशुचिर्भूत्वाएकचित्तःसमाहितः॥ स्नापयेत्पूजयेन्नित्यंब्राह्मणानांचतर्पणे॥ प्रदानेनृपशार्दूलइमंमंत्रमुदीरयेत॥
मालक्ष्मीश्चपुरात्रेयीभार्गवीशशिनोनुजा॥ धनस्त्वमसितस्यास्तुसर्वकामदमाधव॥ प्रीयतांदेवदेवोमेमधुकैटभा-
सूदनः॥ कंसहाकेशिहंताचममपापंव्यपोहतु॥ एवंयःकुरुतेनित्यंतस्यपुण्यफलंशृणु॥ यावज्जन्मकृतंपापंहित्वा-
सर्वमशेषतः॥ दिव्यवर्षसहस्राणिस्वर्गेवसतिषोडश॥ गुडधेनुप्रदोमाघेइहायातःसदासुखी भवेद्राजानिरातंकःस-
वैश्वर्यसमन्वितः॥ तत्रविष्णुपरोभूत्वाक्रमान्मोक्षमवाप्नुयात्॥ फाल्गुनामलपक्षस्यद्वादश्यांनियतःशुचिः पूजयित्वा
विधानेनगंधपुष्पादिनाहरिं॥ तिलधेनुंततोदद्याद्रूपंवापिसुभक्तितः॥ मंत्रेणानेनराजेंद्रगोविंदःप्रीयतामिति गवांभक्तो

सिगोस्वामीगोवासोगोकृतालयः सर्वकामप्रदोनित्यंसमेपापंव्यपोहतु ततःप्रदक्षिणीकृत्यशृणुपुण्यंयथातथा वली
वर्दसहस्राणांदशानांधुरवाहिनां दत्तस्तत्फलमाप्नोतिद्वादश्यांयजनेन्नृप ॥ दिव्यवर्षसहस्राणिस्वर्गेतिष्ठतिदेववत्
चैत्रस्यद्वादशींशुक्लांसमुपोष्यनृपोत्तम ॥ स्नात्वासंपूजयेद्विष्णुंजगतोंतरचारिणं ॥ पूर्वोक्तविधिनास्नात्वागो
मूत्रेगोमयेनवा ॥ स्नापयित्वाततश्चैवपंचभिर्गंधसंयुतैः ॥ जलैःपश्चात्प्रपूज्यैवंगंधधूपविलेपनैः ॥ पुष्पवासोभि
रेवंहि मंत्रेणानेनबुद्धिमान् ॥ व्यापकस्त्वंहिभगवान्साधूनांरक्षणायच ॥ दुर्वृत्तांश्चविनिर्जेतुमसिविप्ररतोह
रिः ॥ विष्णुर्भवतुमेप्रीतो जिष्णुर्देवःसनातनः ॥ सर्वपापविनाशायविष्णुर्मेप्रीयतामिति ॥ मधुपूर्णेनोरभावाच्चश
क्तितःपात्रमेवच ॥ दत्त्वायत्फलमाप्नोतितदिहैकमनाःशृणु ॥ पात्रंमधुयुतंपूर्वमिहजन्मनिसांप्रतं ॥ वर्ततेसक
लंहित्वास्वर्गलोकेमहीयते ॥ वैशाखस्यतुमासस्यपूजयेन्मधुसूदनं ॥ मासस्यद्वादश्यांप्रकरणात् ॥ पूर्वोक्तवि
धिनाराजन्सौवर्णंमधुसूदनं ॥ जलकुंभेतुसंस्थाप्यमंत्रेणानेनपूजयेत् ॥ एकार्णवेजलेधातुर्हृतावेदाःपुराहरे मधुना
निहतःसोपितेनासिमधुसूदन ॥ घृतधेनुमथोदत्त्वाब्राह्मणान्भोजयेत्ततः ॥ ततःप्रदक्षिणांकुर्याद्विप्रंदत्त्वातथैवगां
एवंतुक्रियमाणस्यतस्यपुण्यफलंशृणु ॥ कपिलायाःसहस्रस्यसम्यग्दत्तस्यपुष्करे ॥ यत्फलंतदवाप्नोतिभक्तियुक्तो
नसंशयः ॥ यावदिंद्रोवसेत्स्वर्गेतावदेवसतिष्ठति ॥ ज्येष्ठस्यैवतुमासस्यशुक्लपक्षेतुद्वादशीं ॥ पूजयेद्विधिवद्भक्त्यास
मुपोष्यत्रिविक्रमं जलधेनुमथोदत्त्वाविप्रायनियतःशुचिः यज्ञभागभुजोदैत्यान्सन्निहत्यक्रमैस्त्रिभिः ॥ त्रैलोक्यमाहृ
तंतस्मात्तेनासित्वंत्रिविक्रमंत्रिविक्रमंत्रैलोकेशंप्रीणयामित्रिविक्रमं ॥ ततःप्रदक्षिणंकृत्वाब्राह्मणेभ्यश्चदक्षिणां दत्त्वा
संभोजयेत्तांस्तुशृणुतस्यापियत्फलं ॥ वाजपेयस्ययज्ञस्यसम्यगिष्टस्यपार्थिव ॥ तत्फलंलभतेमर्त्यःपरत्रचसुखीभवेत्
वामनंतुतथाषाढे समुपोष्यप्रयत्नतः ॥ उद्दिश्येतिशेषः ॥ द्वादश्यांनियताहारोवामनंतत्रपूजयेत् हितायसर्वदेवाना

मादित्यःकामदोयथा॥ तथात्वंभवमेदेववामनोवलिबंधन॥ तिलधेनुंततोदद्यात्धाममन्त्रःश्रीयतामिति॥ तदभावेतु च यथा
पात्रंयथाशक्त्यासदक्षिणां॥ पात्रंतिलपात्रं॥ पूर्वजन्मकृतंपापमिहजन्मकृतंत्वयत॥ तत्सर्वंविनिहत्याशु परत्रैवशुभं
नित्र॥ श्रावणस्यतुमासस्यद्वादश्यांशुक्लपक्षत॥ उपोषितोनियतोभूत्वासमुपोष्यजनार्दनं॥ समर्चयेद्यथाशक्तिपूर्वो
क्तविधिनाततः॥ धेनुंसर्वगुणोपेतांब्राह्मणायनिवेदयेत्॥ मंत्रेणानेनराजेंद्रपुराणविहितेनच॥ सुप्तासाध्ययतोलक्ष्मीं
लोकेस्यःक्षीरसागरे॥ स्वपितिश्रावणेमासिश्रीधरोसिजगत्पते॥ श्रावणेश्रीधरोदेव श्रीवत्सःश्रीनिकेतनः॥ प्रीय
तांहिश्रियःकांतो॥ मतिमिष्टांददातुमे॥ गवांदशसहस्रेणपात्रदत्तेनयत्फलं॥ सकलंलभतेमर्त्योभक्तियुक्तोनसंशयः
स्वर्गेसुविपुलान्भोगान्भुंक्तेसुरखंडिवे॥ तेनैवविधिनाराजन्मासेभाद्रपदेतथा॥ समुपोष्यनरोभक्त्याहृषीकेशंप्रपूज
येत्॥ मुक्ताधेनुंततोदद्याद्यथाविभवविस्तरात्॥ हृषीकाणींद्रियाण्याहुस्तेषामीशोजगत्पतिः॥ करोतिकर्तृभूतोसौहृ
षीकेशोभवास्ततः॥ देवदेवंहृषीकेशंभूतेषुप्रभवाप्ययं॥ प्रीणयामिसुसंप्रीतोममपापंव्यपोहतु॥ एवंप्रदक्षिणंकृत्वा
शृणुतस्यापियत्फलं॥ इहजन्मकृतंपापंपूर्वजन्मकृतंचयत्॥ सर्वंतद्भस्मसात्कृत्वाविष्णुलोकेमहीयते॥ द्वादश्यां
समुपोष्यैवंपद्मनाभंतथाश्विने॥ पूजयेद्विधिवद्भक्त्यागंधधूपविलेपनैः॥ गांधधेनुंततोदद्यात्कर्पूरागुरुचंदनैः कुंकुमेन
हिराजेंद्रवित्तशाठ्यंविवर्जयेत्॥ एकार्णवेगतेतोयेस्वपतोयस्यवेधसः॥ निवासायाभवन्नाभ्यांपद्मनाभोसिहेच्युत
प्रीयतांपद्मनाभोमेदुष्कृतंचोपशाम्यतु॥ इत्युक्त्वातंसमभ्यर्च्यदद्याद्धेनुंद्विजातये॥ इत्येवंक्रियमाणस्यतस्यपुण्यम
तःशृणु॥ सप्तजन्मकृतंपापंस्वल्पंवायदिवाबहु॥ दग्ध्वातत्सकलंभूपविष्णुलोकंसगच्छति॥ कार्त्तिकस्यतुमासस्यए
कादश्यामुपोषितः॥ प्रसुप्तंबोधयेद्रात्रौश्रद्धाभक्तिसमन्वितः॥ नृत्यैर्गीतैस्तथावाद्यैरृग्यजुःसामसंकुलैः॥ वीणाप
णवशब्दैश्चपुराणश्रवणेनच॥ वासुदेवकथाभिश्चस्तोत्रैरन्यैश्चवैष्णवैः॥ सुभाषितैरिंद्रजालैर्भूमिशोभाभिरेवच॥

पुष्पैर्धूपैश्च नैवेद्यैर्दीपवृक्षैश्च शोभनैः ॥४८॥ होमैर्भक्ष्यैरपूपैश्च फलैः शाकैश्च पायसैः ॥ ४९ ॥ इक्षोर्विकारैर्मधुना द्राक्षाक्षोटैः सदाडिमैः ॥ ५० ॥ अक्षोटं मद्दत्तफलाकारं स्निग्धं मधुरफलं ॥ ५० ॥ अखोट इति प्रसिद्धं ॥ ५१ ॥ कुठेरकस्य मंजर्या मालत्या लवणेन च ॥ ५२ ॥ कुठेरकार्जकं ॥ ५२ ॥ हृद्याभ्यां श्वेतरक्ताभ्यां चंदनाभ्यां च सर्वदा ॥ ५३ ॥ कुंकुमालक्तकाभ्यां च रक्तसूत्रैः ॥ सकर्णैः ॥ ५४ ॥ तथा नानाविधैः पुष्पैः ॥ द्रव्यैर्वा विक्रयाहृतैः ॥ ५५ ॥ तस्यां रात्र्यां व्यतीतायां द्वादश्यामरुणोदये ॥ ५६ ॥ स्नात्वा नदीजलैः पुण्यैः ॥ ५७ ॥ प्रतिमां स्नापयेत्ततः ॥ ५८ ॥ उत्थितां च परां रम्यां ताम्रां रौप्यां सुवर्णजां वैष्णवी प्रतिमा यत्र चेद्रवो चित्रलेखिता ॥ ५९ ॥ तत्र स्नानादि पूजा च अर्च्यां कार्या विचक्षणैः ॥ ६० ॥ आदौ घृतेन तैलेन मधुना तदनंतरं ॥ ६१ ॥ ६२ ॥ दध्ना क्षीरेण च तथा पंचगव्येन शास्त्रवित् ॥ ६३ ॥ उद्वर्तनं माषचूर्णैः सूरदलकांतिल लोध्रकालीयकं चैव तगरं वर्णकं तथा ॥ ६४ ॥ कालीयकं पीतचंदनं वर्णकुंकुमं ॥ ६५ ॥ सर्षपाश्च प्रियंगुश्च मातुलुंगरसस्तथा ॥ सर्वौषध्यः सर्वगंधाः सर्वबीजानि कांचनं ॥ ६६ ॥ मंगलानि यथालाभं रत्नानि बहुशोदकं ॥ हस्तिदंतोद्धृताम्रद्वदपच्छंगोद्धृता तथा ॥ ॥ नदीतीराहृता स्थानाद्वल्मीकात्संगमाकदात् ॥ इंद्रस्थानाच्च सरसस्तद्वा पर्वतमस्तकात् ॥ ॥ इंद्रस्थानं यत्रेंद्रध्वजो रोपिता ॥ ३ ॥ एताभिः स्नापयेद्देवं श्रद्धया द्वारोचनां शुभां ॥ तथा च कलशा देया सप्ताप्राग्वत्स्वलंकृताः ॥ जातीपल्लवसंयुक्ताः सफलाश्च सकांचनाः ॥ पुण्याहवेदशब्देन वीणावेणुरवेण च ॥ शब्देन मधुरेणैव सूतमागधवंदितां ॥ एवं संस्नाप्य गोविंदं स्वनुलिप्तं स्वलंकृतम् ॥ सुवासस पूजयेत्तं सुमतो भिश्च कुंकुमैः ॥ दीपैर्धूपैर्मनोज्ञैश्च पायसेन तु भूरिणा ॥ ॥ मात्रारत्नप्रदानैश्च होमैः पुष्पैः सदक्षिणैः ॥ वासोभिर्भूषणैर्हैमैर्गोभिरश्वैर्गजैरपि ॥ ब्राह्मणाः पूजनीयाश्च विष्णोः राधाः समृत्तये ॥ ८ ॥ विष्णो रात्रौ प्रसुप्तस्य दामोदरगतं यतः ॥ ब्रह्मांडस्य तु तेजा सिदामोदर इति स्मृतः । दामोदर इमां धेनुं गृह्णातु स्वयमेव हि ॥ द्विजरूपेण तेविष्णो प्रकृत्येपासनातनी विभक्तिलोमस्त्रापैः इत्येवं पृथिवीदान फलं प्राप्नोति मानवः ॥ सुवर्णरुप्यमहाधेनुं दत्त्वा त्पवरोत्तम

॥१०८

हत्वापापान्यशेषाणिशतजन्मांतराणिवै वैष्णवंलोकमाप्नोतिमानवःक्षीणपातकः॥ सुवर्णस्यमहाधेनुंदत्वान्प्रव-
रोत्तम हत्वापापान्यशेषाणिशतजन्मांतराणिवै वैष्णवंलोकमाप्नोतियावदिंद्राश्चतुर्दश सम्यगत्रव्रतेचीर्णेसप्तज-
न्मानुगंफलं ददातिभगवान्विष्णुःक्रमान्मोक्षंनरेश्वर ब्राह्मणान्भोजयेद्भक्त्याभक्ष्यैरुच्चावचैरपि उच्चावचसतेकवि
धं ततःप्रदक्षिणांकृत्वायथाशक्त्याचदक्षिणां कलशान्वैद्वादशभ्योब्राह्मणेभ्यःप्रदापयेत् वस्त्रेणवेष्टितग्रीवा
न्हेमगर्भोपशोभितान् दधिक्षीरयुतांश्चैवसगुडान्नपभूरिशः भक्तिर्यथातथादद्याद्भक्तिरेवात्रकारणं प्रसंगेनापियो
राजन्सुनामद्वादशींनरः करोतिपुण्यभागीसयथादैत्योभवद्बलिः॥ एवंयःकुरुतेराजन्सुनामद्वादशींनरः॥ राज-
सूयस्ययज्ञस्यफलंसमधिकंभवेत सर्वदानेषुयत्पुण्यंयच्चपुण्यंतपोवने॥ सर्वतीर्थेषुयत्पुण्यंतत्सर्वंसमवाप्नुयात्
गावोद्वादशदातव्यावस्त्रयुग्मानिकांचनं अलाभेचैवगामेकांपात्रंवास्वर्णसंयुतं ससासेनतथाप्येवंचवलंतीवतं
यतः॥ वहुविघ्नानिधर्मस्यकर्तुश्छिद्रंप्रजायते॥ एतद्ज्ञात्वातुमेधावीव्रतेयुज्येतयत्नतः ननतस्यवित्तलोभोस्तिभ-
क्तिग्राह्योस्तिकेशवः अनेनविधिनायस्तुद्वादशींप्रतिवत्सरं कृत्वानरःपरंयाति विष्णुलोकमनामयं सुतान्
द्वादशीचेपात्रतानामुत्तमान्नृप आद्यानरैस्तुकर्तव्यातोषयद्भिर्जनार्दनं यश्चैतांकीर्तयेत्पुण्यंशृणुयाद्द्वादशींनरः
तावुभौगच्छतःस्वर्गं कर्त्ताविष्णुपुरंव्रजेत
इतिवह्निपुराणोक्तंसुनामद्वादशीव्रतं अथैकादशीव्रतोद्यापनं तदुक्तंहेमाद्रौभविष्योत्तरे ॥ नारदउवाच ॥
भगवन्देवदेवेशपुराणपुरुषोत्तम॥ किंचित्पृच्छामिसंदेहंकारुण्यात्कथयप्रभो अखंडद्वादशीयासौपुराणेकथिता
त्वया सासर्वव्रतखंडानांपूरणायकिमुच्यते यथासर्वव्रतानांतुवैकल्यंपूर्यतेप्रभो तस्याउद्यापनविधिंनसम्यं-
क्कथितस्त्वया नतद्व्रतस्यवक्तास्तिश्रोताचापिसुदुर्लभः विष्णुरुवाच मार्गशीर्षेशुभेमासिशुक्लपक्षेशुचिर्व्रती

दशम्यांकेशवंपूज्यहविष्यान्नकृताशनः निर्वर्त्यपश्चिमांसंध्यांगृह्णीयाद्दंतधावनं उपस्पृश्ययथान्यायंमंत्र-
मेतदुदीरयेत् कृष्णविष्णोहृषीकेशकेशवक्लेशनाशन करिष्येहव्रतारंभंभवेद्यावद्दिनत्रयं इतिसंप्रार्थ्यगोविंदंमंत्रेणा
दौततःस्वपेत् व्रतग्रहणमंत्रः ततःप्रभातेचोत्थाययथोक्तंव्रतमाचरेत् चतुर्भिःपारणंयामैःकथितंयद्द्विजोत्तम-
तत्पांत्रदानाविधिनाभिद्यतेनहिपारणं एवंद्वादशनिर्वर्त्यद्वादशीःपद्मजोद्भव उद्यापनंततःकुर्याद्विधिमंत्रपुरस्कृतं
एकादश्यांशुचिःस्नातः शुद्धांबरधरोव्रती सर्वतीर्थेषुयत्पुण्यंसर्ववेदेषुयत्फलं त्वत्पादपद्मतोयेनसर्वंमेभवतुप्रभो-
इतिस्नानमंत्रः स्नानंकृत्वाततोदेवंपूजयेद्गरुडध्वज एकत्रमूर्त्तिसंपन्नंलक्ष्मीनारायणंप्रभुं यथाशक्त्याथकुर्वीतसौव
र्णंरंग्नभूषितं सहस्रशीर्षामंत्रेणस्नापयेद्गंधवारिणा मधुवातादिभिर्मंत्रैर्मधुनास्नापयेद्धरिं आप्यायस्वेतिमंत्रेण-
पयसास्नापयेत्ततः दधिक्राव्णेतिमंत्रेणदध्नातुस्नापयेत्ततः तेजोसीतिचमंत्रेणस्नापयेत्सर्पिषाप्रभुं मधुवाते-
तिमंत्रेणमधुनास्नापयेत्पुनः स्वादुपवस्वनत्नुनाततःशर्करयापिच एकीकृत्यततः सर्वंशर्कराखंडसंयुतैः स्नापये-
त्परयाभक्त्याजयशब्दादिमंगलैः माषकर्णादिभिश्चूर्णैर्निघृष्टांप्रतिमांततः चंदनोशीरकर्पूरकुंकुमादिभिरर्चयेत् तैर्वि-
लिप्यहरिंभक्त्याततोमंत्रमुदीरयेत् यथाशक्त्यामयादेवस्नापितश्चविलेपितः न्यूनातिरिक्तंतत्सर्वंलक्ष्मीनारायणःक्ष
मेत् अनुलेपनमंत्रः ततोवस्त्रयुगंश्रेष्ठमानीयपरिधापयेत् पीतंवालोहितंवापिश्वेतंनानाविचित्रितं परिधानंयथाश
क्त्यातवदेवमयार्पितंन्यूनातिरिक्तंतत्सर्वंलक्ष्मीनारायणःक्षमेत्।परिधानमंत्रः परिधाप्यततोदेवंपुष्पैर्नानाविधैःशु-
भैःसंछाद्यपुष्पमालाभिर्मंत्रमेतदुदीरयेत् पुष्पैरपियथाशक्त्यापूजितोसिजनार्दन न्यूनातिरिक्तंतत्सर्वंलक्ष्मीनारा-
यणःक्षमेत् पुष्पमंत्रः एवंकृत्वाविधानेनशय्यांचविनिवेदयेत् तूलीपर्यंकयुक्तांतुश्वेतप्रच्छदगंडकै प्रतिपादसमानां
वेचतुष्पादप्रतिष्ठितैः निवेश्यतत्रदेवेशंलक्ष्मीनारायणप्रभुं नैवेद्यानिनिवेद्यानिनानाभक्ष्ययुतानिच लेह्यान्यप्यव-
हार्याणिचोष्याणिचरणानिच पानकानिचवैयत्नाद्यास्मिन्देशेयथातथा तानिसर्वाण्युपादायदेवायेविनिवेदयेत फ

लानिचसुगंधीनिपक्कानिचनिवेदयेत् एवंनिवेद्यतत्सर्वंभक्त्यामंत्रमुदीरयेत् यथावित्तोपसंयुक्तंमयातवानिवेदितं लक्ष्मीनारायणविभोभक्त्यातत्प्रतिगृह्यतां इतिनैवेद्यमंत्रः देवस्यतुशिर एवंपादौपश्चात्प्रकल्पयेत् शिरःस्था-नेततःकुंभंवारिपूर्णंमनोहरम् स्थापयेत्कर्करीयुग्मंसरत्नंवस्त्रभूषितं कर्करीगलंतिका स्थापयित्वातुतत्कुंभंततो-मंत्रमुदीरयेत् यावत्पूजासमारब्धाचांचल्यंवर्जयेस्तदा भुक्त्वापीत्वातथाचम्यतोयेनानेनकेशव मद्भक्त्यापू-जितोदेवस्वपत्वंसुसुखीस्वचं इतिस्वापनमंत्रः शय्योपचारयत्किंचित्सर्वंवैविनिवेदयेत् शय्योपचारंस्त्रग्गंधा-दि यावत्पूजासमारब्धास्नानादिशयनांततः सघृतंगुग्गुलंतावद्दहेद्देवाग्रतोनिशि ततोविप्रंसमानीयभा-र्ययासहितंशुभं सर्वदुर्लक्षणैर्हीनं सांगोपांगसमन्वितं वेदविद्याव्रतस्नातं पूजितंस्वकुलोद्भवैः दे-वस्याग्रेततोविप्रंभार्ययासहितंन्यसेत् प्राङ्मुखंविमलंशुद्धंभक्त्यातंपूजयेत्ततः वहुनाकिंप्रलापेनकथितेनेहनारद देवःसंपूजितोयद्वत्तद्विप्रंप्रपूजयेत् विष्णुब्राह्मणयोर्भेदंनकदाचिद्विकल्पयेत् इतियेषांहृदिसदातेपूज्याश्चयती-श्वराः द्वादशान्याञ्नवान्कुंभान्पूर्णान्शुद्धेनवारिणा स्थापयेद्देवपर्य्यंकेपरितःशुद्धचेतसा द्वादशैवतथागावः सवत्साःकांस्यदोहनाः क्षीरवत्यःसुशीलाश्चस्थापयेद्देवसन्निधौ अथवावित्तवैकल्येकुर्य्याद्गोत्रितयंनरः दद्यात्तु सम्यग्भुक्तायतत्राशक्तिमतोमता एकाप्यनुत्तमगुणातस्यस्याद्द्वादशाधिका स्ववित्तशक्त्यायत्किंचिद्दातुमुत्सहे-तेनरः तत्सर्वंद्विजदेवाभ्यांसन्निधौसंप्रकल्पयेत् उपस्कराणिदिव्यानिछत्रोपानत्प्रपादुकाः गोसंख्यादिकं तत्सर्वंदानंत्वस्मिन्प्रकल्पयेत् यदादानेतुगौरेकाकल्प्याशक्तिप्रपूर्वंक सासंपूर्णातुकर्त्तव्यावत्सेनसहपूजिता सुव-र्णश्रृंगीरौप्यखुराघंटाभरणभूषिता तद्वर्णवस्त्रसंवीतावत्सेनसहपूजयेत् एवंनिर्वर्त्यविधिनादानपूजादिनासमं देवब्राह्मणयोर्भक्त्या ततोविप्रंक्षमापयेत् एतद्गृहाणमेविप्र भार्ययासहितःप्रभो एतेनावाह्यतांविप्रं

तस्मिन्सर्वंनिवेदयेत् प्रतिग्रहीतादाताचव्रतीविष्णुर्यथातथा मयादत्तमिदंसर्वंग्रहाणत्वंद्विजोत्तम दाताचवि-
ष्णुर्भगवाननंतः प्रतिग्रहीताचसएवविष्णु. तस्मात्त्वयादत्तमिदंचसर्वंप्रतिग्रहीतंचमयाशुभाय ब्राह्मणप्रतिग्र-
हमंत्रः अन्येभ्योपियथाशक्त्यातस्मिन्कालेप्रदीयते दीनांधकृपणादिभ्यस्तदक्षयफलंभवेत् वित्तशाठ्यंनकु-
र्वीतसमग्रंफलमाप्नुयात् इत्यखंडव्रतस्यैषउद्यापनविधि.स्मृतः कथितस्तेमयावत्सतस्यपुण्यफलंशृणु याव-
ज्जगज्जलधिशैलचरादिमत्स्या तावज्जनोभवतिपुण्यफलोपभोक्ता तावच्चविष्णुभवनात्परिवर्ततेसावंतेह्ययंसपर-
मात्मनियातिविष्णौ ॥

इतिभविष्योत्तरोक्तअखंडद्वादश्यांव्रतोद्यापनविधिः अथभविष्योत्तरोक्तधरणीव्रतम् ॥

युधिष्ठिरउवाच पदंतत्परमंगुह्यसर्ववेदेषुपठ्यते सदेवः पुंडरीकाक्षः स्वयंनारायणोहरिः सयज्ञैर्विविधैरिष्टैर्दा-
नैर्दत्तैश्चसत्तमः प्राप्यतेपरमोदेवो वासुदेवः सनातनः वहुवित्तेनभगवान्नृत्विग्भिर्वेदपारगैः प्राप्यतेतुसंहा-
येश्चकचिद्यज्ञाःसुदुष्कराः वित्तेनचमहादानंदातुंकृष्णनशक्यते विद्यमानेपिनमति कुटुंबासक्तचेतसः तस्यमो-
क्षःकथंकृष्णसर्वथादुर्लभोहरे अल्पायासेनलभ्येतयेनदेवःसनातनः तन्मेसामान्यतोब्रूहिसर्ववर्णेषुयद्भवेत् श्री-
कृष्णउवाच कथयामिपरंगुह्यंरहस्यदेवनिर्मितम् धरण्यापिकृतंपूर्वमजंत्यावसुधातले पृथिव्यांपार्थवोभावः
सलिलेनातिवाहिता तस्मिन्सलिलसंलग्नेमहीप्रायाद्रसातलं साभूतधात्रीधरणीरसातलगताशुभा आराध-
यामासविभुंदेवंनारायणंपरम् उपवासव्रतैर्देवीनियमैश्चपृथग्विधैः कालेनमहतातस्याःप्रसन्नोगरुडध्वजःउज्जहार-
स्थितौचेमांस्थापयामाससोच्युतः युधिष्ठिरउवाच कोसौधरण्यासंचीर्णउपवासोयदूत्तमकानिव्रतानिचतथातन्मेत्वं

वक्तुंमर्हसि श्रीकृष्णउवाच मासेमार्गशिरेराजन् दशम्यांनियतात्मवान् स्नात्वादेवार्चनंकृत्वाअग्निकार्य्यंयथाविधि
शुचिवासाप्रसन्नात्माहव्यमन्नंसुसंस्कृतं भुक्त्वापचपदंगत्वापुनःशौचंचपादयोः कृत्वाष्टांगुलिमात्रंतुक्षीरवृक्ष-
समुद्भवं भक्षयेद्दंतकाष्टंतुततश्चाचम्ययत्नत स्पृष्ट्वास्वांगानिसर्वाणिचिरंध्यात्वाजनार्दनं स्मृत्वार्घ्यंपाद-
योस्तस्यकरतोयेनमानवः एवमुच्चारयेद्वाचंतास्मिन्कालेमहामते एकादश्यांनिराहारः स्थित्वाहमपरेहनिभो
क्ष्यामिपुंडरीकाक्षशरणंमेभवाच्युत एवमुक्त्वाततःपश्चात्प्रभातेविमलेतथा स्नानार्थंसंगमेगत्वानदींप्राप्यसमुद्रगां
इतरावाताडागंवागृहेवापियतात्मवान् आनीयमृत्तिकांशुद्धांमंत्रेणानेनमानवः धारणंपोषणंत्वत्तोभूतानांदेविसर्वदा
तेनसत्येनमांपापंपापान्मोचयसुव्रते ॥ इतिमृत्तिकामंत्रः ॥ ब्रह्मांडोदरतीर्थानिकरैःस्पृष्टानितेरवे भवतिभूतानि
सतांमृत्तिकामालभाम्यत ॥ इतिसूर्यप्रार्थनामंत्रः ॥ त्वयिसर्वेरसानित्यंस्थित्वावरुणसर्वदा तेनमांमृत्तिकांप्ला
व्यपवित्रंकुरुसर्वदा एवंरविमृदंतोयंप्रसाद्यात्मानमालिपेत् निष्कृष्यशेषमृदयाकुंडमालिख्यवैजले ततः
स्नात्वानर सम्यक्संध्यामावर्त्यवाग्यतः आचम्यावश्यकंकृत्वापुनर्देवगृहंव्रजेत् ततोराध्यमहायोगंदेवंनारा
यणंप्रभुं केशवायनमःपादौकटिंदामोदरायच ऊरूयुग्मंनृसिंहायउरःश्रीवत्सधारिणे कंठंकौस्तुभनाथायव
क्षः श्रीपतयेतथा त्रैलोक्यविजयाये तिवाहूसर्वात्मनेशिरः रथांगधारिणेचक्रंशंकरायेतिवारिजं गंभीरायेति
चगदामभयंशांतिमूर्तये एवमभ्यर्च्यदेवेशंदेवनारायणंप्रभुं ततस्तस्याग्रतःकुंभांश्चतुरःस्नापयेद्बुधः जलपूर्णा
न्समाल्यांश्चासितचंदनचर्चितान् चतुर्भिर्जलपात्रैश्चस्थगितान्रत्नसंयुतान् चत्वारस्तेसमुद्राश्चकलशाःपरिकी
र्तिताः तेषांमध्येसप्तपीठंस्थापयेद्वस्त्रसंयुतं तस्मिन्सुवर्णंरौप्यवाताम्रंवादारवंतथा पात्रंतोयभृतंकृत्वातस्यम
ध्येतंतोन्यसेत् सौवर्णंमत्स्यरूपेण कृत्वादेवंजनार्दनं वेदवेदांगसंयुक्तं श्रुतिस्मृतिविभूषितं भक्तैर्बहुविधै

राजन्फलैः पुष्पोपशोभितैः गंधैःपुष्पैर्मंत्रवरैरर्चयित्वायथाविधि रसातलगतावेदायथादेवत्वयाहृताः मत्स्यरू पेणतद्वन्मांभवादुद्धरकेशव एवमुच्चार्य्यतस्याग्रेजागरंतत्रकारयेत् यथाविभवसारेणप्रभातेविमलेपुनः चतु र्णांब्राह्मणानांचचतुरोदापयेद्घटान् पूर्वंतुऋग्वेददद्याच्छंदोगेदक्षिणंतथा यजुःशाखान्वितेदद्यात्पश्चिमंघटमुत्त मं उत्तरंकामतोदद्यादेषएवविधिक्रमः ऋग्वेदःप्रीयतांपूर्वः सामवेदस्तुदक्षिणः यजुषःपश्चिमोनाम्ना अ थर्वाणोत्तरंतथा ताम्रपात्रेस्तुसलिलैः स्थापितान्कारयेद्घटान् ततस्तंजलपात्रस्थंब्राह्मणायकुटुंबिने तंसौव र्णमत्स्यंदद्यादित्यर्थः दद्यादेवंमहाभाग ततःपश्चाच्चभोजयेत् ब्राह्मणान्पायसेनाग्र्यान्ततः पश्चात्स्वयंनरः भुंजीतभृत्यसहितोवाग्यतःसंयतेंद्रियः अनेनविधिनायस्तुद्वादशींक्षपयेन्नरः तस्यपुण्यफलंचाद्य शृणुसत्यव. तांवर यदियकसहस्राण्यांसहस्राणिभवंतिहि आयुश्चब्रह्मणस्तुल्यंभवेद्यदिमहाव्रतं तदातस्यफलंसंख्या- कर्तुंशक्यंनवाभवेत् यःसकृद्द्वादशीमेनामनेनविधिनानृप सब्रह्मलोकमाप्नोतितत्कालंचैवतिष्ठति द्वादशद्वाद शीशब्दोव्रतेष्वेकादशीपरः तत्कालंब्रह्मायुःकालमित्यर्थः ततस्तल्लयकालेतुअलयस्तिष्ठतेचिरं अलयःब्र. ह्मणासह श्रीविष्णोर्लयेकालेतिष्ठतीत्यर्थः पुनःसृष्टौभवेद्देवोवैराजेनामतःस्मृतः करोतिब्रह्मणोलोकंसमाप्नो तिनसंशयः ब्रह्महत्यादिपापानिजन्मांतरकृतानिच अकामतः कामतोवा तानिनश्यंतितत्क्षणात् इहलोकेद रिद्रोवाराज्यभ्रष्टोथवापुनः उपोष्यतुविधानेनमेश्वरोराज्यभाग्भवेत् मेश्वरोलक्ष्मीश्वरः वंध्यानारीभवेद्यातु अनेनविधिनाशुभा उपोषितिभवेत्तस्याःपुत्रःपरमधार्मिकः अगम्यागमनंयेनजानताजानताकृतं सइमंविधि मास्थायतस्मात्पापात्प्रमुच्यते ब्रह्मक्रियायालोपेनबहुवर्षकृतेनवा उपोष्येमांसकृद्भक्त्यावेदसंस्कारमाप्नुया न किंचान्नबहुनोक्तेननतदस्तिजगत्त्रये अप्राप्यंव्रतराजेनसत्यंसत्यंनसंशयः इहजन्मनिचारोग्यंधनंधान्यं वरास्त्रियः भवंतिविविधायस्तुउपोषितिविधानतः ॥

इतिश्रीभविष्योत्तरेधरणीव्रतेषुमत्स्यद्वादशीव्रतम् ॥

नारदीये द्वादश्यांमार्गशुक्लायांसाध्यव्रतमनुत्तमं भानुभौमस्तथाप्राणोनरोयामश्ववीर्यवान् निमिर्हयोनयश्चैवहंसो नारायणस्तथा विभुश्चापिप्रभुश्चापिसाध्याद्वादशकीर्तिताःपूजयेद्गंधपुष्पाद्यैरेतांस्तंडुलकल्पितान् ततोद्विजाग्र्या-न्संभोज्यद्वादशान्नसदक्षिणान् दद्याद्धेनूश्चविसृजेत्प्रीयान्नारायणस्त्विति एतस्यामेवनिर्दिष्टंद्वादशादित्यसंज्ञितं व्रतंतत्रार्चयेद्धीमानादित्यान्द्वादशापिच धातामित्रोर्यमापूषाशक्रोंशोवरुणोभगः त्वष्टाविवस्वान्सविताविष्णु र्द्वादशईरिताः प्रतिमासंतुशुक्लायांद्वादश्यामर्चयेत्ततः वर्षंनयेद्व्रतंतेतुप्रतिमाद्वादशापिच हैमीःसंपूज्यविधि वद्भोजयित्वाद्विजोत्तमान् मधुरान्नैस्तुसंपूज्यप्रत्येकंप्रार्चयेद्व्रती एवंव्रतंनरःकृत्वाद्वादशादित्यसंज्ञकं सूर्यलो कंसमासाद्यभुक्ताभोगांश्चिरंनरः जायतेभुविधर्मात्मामानुषोरोगवर्जितः ततोव्रतस्यचीर्णस्यपुनरेतद्व्रतंलभेत् तत्पुण्येनरवेर्भित्वामंडलंचाद्विजोत्तम मूर्तिंनिधायसौवर्णींजनार्दनसमाह्वयां अभ्यर्च्यगंधपुष्पाद्यैस्तदग्रेभोज येद्द्विजान् द्वादशप्रतिमासंतुनक्ताशीस्याज्जितेंद्रियः ततःसमांतेतांमूर्तिंसमभ्यर्च्यविधानतः गुरवेधेनुस हितांदत्वासंप्रार्थयेत्ततः सप्तजन्मसुयत्किंचिन्मयाखंडंव्रतंकृत सभगवंस्त्वत्प्रसादेनतदखंडमिहास्तुमे ततः संभोज्यविप्राग्र्यान्सखंडाज्यैस्तुपायसैः सौवर्णेनविमानेनयातिविष्णोःपरंपदम्

इतिनारदीयेमार्गशुक्लद्वादश्यांसाध्यव्रतंद्वादशादित्यव्रतमखंडद्वादशीव्रतंच

अथास्यामेवतारकद्वादशीव्रतं भविष्योत्तरे युधिष्ठिरउवाच अहमागस्करःपापः पृथिवीक्षयकारकःपरिपृच्छामि

गोविंदत्वांनमस्कृत्यपादयोः गुह्याद्गुह्यतरंब्रूहिव्रतंकिंचिदनुत्तमं तरामियेनपापौघंभीष्मद्रोणवधार्णवं श्री-
कृष्णउवाच आसीत्पुरानृपोनाम्नाविदर्भायांकुशध्वजः सोंत पुरसुतोपेतश्चक्रेराज्यमतंद्रितः जघानतापसंसो
थप्रमादात्मृगयांगतः मृगहत्यांमहारण्येब्राह्मणंदैवमोहितः तेनकर्मविपाकेनदेहांतेरौरवंगतः तत्रासौयात
नाघोराअनुभूयातिपीडितः तस्माद्दिहागतोमर्त्येरौद्रोविषधरोभवत् अदशत्सोपिराजेंद्रब्राह्मणंचरणेरुषा ल
गुडाहतःसपंचत्वंजगामद्विजसूनुतः विपन्नश्चनतःसिंहोद्वितीयेभूत्सुदारुण विदारितमुखोहिंस्रोनानासत्वभयं
करः जघानासोपुनःश्रेष्ठराजन्यंमृगयांगतं ततोसोवहुभि शरैराजलोकैर्निपातित पुनर्व्याघ्रोवभूवासौतृ
तीयेपिभवांतरे तीक्ष्णपादनखाघातैर्व्यापादितमृगान्वयः तेनापिवैश्योनिधनं नीतःकश्चिद्वनांतरे सनीत
कृमिराशित्वंलोकैःखातनिपातनात् संजातस्ताम्रदृग्ऋक्षोनखराहतजंतुभुक् जघानवालंचंडालादसौम्र्युमवास
वान् पंचमेमकरोजातःसमुद्रेतिभयंकरः स्त्रियंजघानतरुणींभर्तृकामामथागतां प्रभासेशंकरस्याग्रेशशांकग्र
हणेनिशि तत्रापिवाडिशंदत्वाजालमे प्राणैर्वियोजितः पुनःषष्ठभवेजातःपिशाचःपिशिताशनः क्रूरश्छिद्रमतिः
क्षुद्रोनृणांप्राणावियोजकः सोवतीर्णोनरस्यांगंशंकयामासकस्यचित् मंत्रेणरूपासिद्धेन चांतिकेनव्यसु.कृतः स
प्तमेतुभवेजातोदुर्निरीक्ष्यवपुर्भृशं तीक्ष्णदंष्ट्रःकरालाक्षोमांसशोणितभोजनः दिग्वासामरभूमीपुपापिष्ठोब्रह्मरा
क्षसः सराष्ट्रंगोर्जरंशून्यसर्वंचक्रेवधादिपु आक्रम्यभीमरोनेनराज्ञाराक्षसशत्रुणा समारोप्यधनुःसंख्येब्राह्मा
स्त्रेणनिपातितः भूयोभवद्व्याघ्रसमःश्वजन्मन्यष्टमेतुसः वनेचरोहिक्षुण्णांगोव्रणात्तोनिधनंगतः नवमेजंवुके
जातः सचवीभत्समांसभुक् लौल्यात्सनिधनंप्राप्तःश्मशानेचितिवह्निना दशमेप्यभवद्गृध्रस्तीक्ष्णतुंडोंड
जोमहान् पूतिमांसवसाहारोदुष्टदृष्टि सदारुणः सितरक्तासितवपुःकर्वुरोलोकनिंदितः सहतस्तीक्ष्णभल्ले

नमातंगेनधनुष्मता एकादशेतुचांडालोयवंमध्योतिभीषणः ऊर्द्ध्वकेशोतिरक्ताक्षो जातः कृष्णतनुर्दृढः पापोधर्म
ध्वजोभक्ष्योदेवतामाल्यभुक्ततः सदंडपाशकेनोच्चैर्वृक्षाग्रेष्ववलंवितः द्वादशेतुपुनर्जातःपुष्कसःक्लेशभोजनः
पुष्कसोवाग्विलगतोव्याधिनाविनिपातितः तेनचासीत्कृतंपूर्वंतारकद्वादशीव्रतं तस्यप्रभावाज्जातोसौदुष्ट
योनौपुनःपुनः अवापशीघ्रंपंचत्वंसंसारभवसागरे पुनरेवाभवद्राजाविदर्भायांसधार्मिकः भूयश्चोपोषिताने
नतारकद्वादशीशुभा पश्यतावतमाहात्म्यंजातोजातोपुनःपुनः तस्याव्रतप्रभावेनभुक्त्वाराज्यमकंटकं प्रा
पविष्णुपुरेस्थानंयावदाभूतसंप्लवं ॥ युधिष्ठिरउवाच ॥ कथमेतद्व्रतंकृष्णकर्त्तव्यंपुरुषोत्तमैः स्त्रीभिर्वाभर्त्तृ
वाक्येनस्नानदानजपादिकम् ॥ श्रीकृष्णउवाच ॥ मार्गशीर्षसितेपक्षेगृहीत्वाद्वादशीव्रतं अकृत्रिमजलेस्ना
नमपराह्णेसमाचरेत् प्रणम्यभास्करायादौकृत्वादेवार्चनंयथा होमंचतावत्स्थातव्यंयावदस्तमितोरविः ततो
मुक्ताफलैःपुष्पैर्गंधधूपविलेपनैः सजलंशीतलंकृत्वासहिरण्यंशुभैःफलैः रम्येताम्रमयेपात्रेजानुभ्यांधरणींग
तः पूर्वमुखःप्रदोषान्नेमूर्ध्निकृत्वार्घ्यभाजनं भूमौमंडलकंकृत्वागोमयेनसतारकं चंदनेनसमालिख्यध्रुवंहिगग
नोन्मुखः सहस्रशीर्षामंत्रेणभूमौभक्त्याशनैःशनैःतारकाणांकुरुश्रेष्ठदद्यादर्घ्यमतंद्रितः पर्युक्ष्यधूपमुत्क्षिप्यदद्या
द्विप्रायदक्षिणां क्रमेणसर्वंनिर्वर्त्त्यभोज्यंभोज्यंनिशागमे मार्गशीर्षेखंडखाद्यैःपौषेसौहालिकैः शुभैःमाघेतिला
न्नकसरैःफाल्गुनेतिलपूपकैः वसंतेमोदकैर्दव्यैर्वैशाखेखंडवेष्ठकैः ज्येष्टेसक्तुभृतैःपात्रैराषाढेगुडपूपकैः श्रावणे
मधुशीर्षैश्चनभस्येपायसेनच घृतपूर्णैराश्वयुजेकासारैःकार्त्तिकेपुमान् एभिर्द्वादशभिर्भक्ष्यैर्भोजयित्वाद्विजातये
भुंजीतभक्त्याराजेंद्रपश्चाद्देवंक्षमापयेत् समाप्तेतुव्रतेकुर्य्याद्राजततारकागणं पैष्टंवापूर्वविधिनापूजयित्वाक्षमापये
त् कुंभाद्वादशदातव्याः सोदकामोदकान्विताःब्राह्मण्याःपरिधानंचपद्मरागंसकुंकुमं ब्राह्मणस्यतुगांदद्याच्छय्यां-

पुष्पोपशोभितां चोलकंचोपवीतंचपुष्पंदत्त्वाक्षमापयेत् एवंचाविधिनाराजन्यः करोतिव्रतंनरः नारीवाभरतश्रेष्ठ-
भक्तिभावपुरःसरं नक्षत्रलोकंव्रजतिविमानेनार्कवर्चसा अप्सरोगणगंधर्वयक्षविद्याधरादिभिः सदाभर्त्री-
स्वर्गलोकेपूज्यमानादिवौकसः वसेत्कल्पायुतंयावत्पुनर्विष्णुपुरंव्रजेत् एतद्व्रतंपुराचीर्णंशच्याराज्याश्रियो-
मया सरस्वत्यापुन स्वर्गेउर्वश्यादेवदत्तया अन्याभिरपिनारीभिः पुरुषैश्चपृथग्विधैः चीर्णमेतद्व्रतंपार्थ-
सर्वपापभयापहं ॥ जन्मांतरेष्वपिकृतानिदहत्यघानि यासंदधात्यहरहस्ससुतोपयोगात् साद्वादशीजगति-
तारकनामधेयातन्नास्तियन्नविदधातिकृतामनुष्यैः

॥ इतिभाविष्योत्तरेतारकद्वादशीव्रतं अस्यामेवमल्लद्वादशीव्रतम् ॥

युधिष्ठिरउवाच शंखचक्रगदापाणेश्रीवत्सगरुडध्वज ब्रूहिमेमल्लद्वादश्याविधानंदेवकीसुत ॥ श्रीकृष्णउवाच ॥
यदाभांडीरन्यग्रोधेरमामियमुनातटे गोपालमध्येगोवत्सैरष्टवर्षोस्मिलीलया कंसासुरवधार्थायमधुरोपवनेतथा
अथालोबालरूपेणगोपमल्लैर्वलोत्कटैः तएवमल्लगोपाश्चबलेनसहकानने आस्फोटयंतिनृत्यंतित्रिदिवेत्रिदशाइव
सुभद्रेमंडलेभद्ररंगवर्द्धनगोभटाः यक्षेंद्रमल्लइत्यादितेषांनामानिगोकुले गोपीनामपिनामानिप्रधानानिनिबोधमे
गोपालीपालिकाधन्याविशाखाचिधनाष्ठिका राधानुराधासोमाभातारकादशमीतथा इत्येवमादिभिरहमुपविश्यव
रासने पूजितोस्मिशुभैर्गंधैर्दधिदुग्धाक्षतैस्तथा शतानित्रीणिषष्ठीनिमल्लानांपूजयंतिमां माल्यैश्चसुरामांसैरंग-
जागरनर्त्तकैः मल्लयुद्धैर्बहुविधैर्वाद्यैर्मल्लभटैःशुभैः भक्ष्यैर्भोज्यैस्तथापानैर्दधिदुग्धघृताशनैःगोदानैर्वस्त्रदानैश्चरुय-

देयाविप्रपूजनैः गोष्टीप्रबंधैर्धूनास्नेहसंभाषणैर्मिथः एवंद्वादशद्वादश्योगृहीतंव्यायथेच्छया संचरंतिक्र-
मेणैवमल्लानांताःपृथक्पृथक् पूजयंतिक्रमेणैवमासेमासेतनुंमम मार्गशीर्षात्कार्त्तिकांतंभक्त्याद्वादशनामभिः
मिष्टान्नंपारणेदद्यान्माल्लिकानिद्विजातये ॥ केशव १ नारायण २ माधव ३ गोविंद ४ विष्णु ५ मधुसूदन ६
त्रिविक्रम ७वामन ८ श्रीधर ९ हृषीकेश १०पद्मनाभ ११ दामोदरनमोनमः १२इति गंधैःपुष्पैस्तथाधू
पैर्दीपैर्जागरणैर्निशि गीतवाद्यैर्नटैर्नृत्यैर्मल्लक्ष्वेडांगयुद्धकैः घृतदानैःक्षीरदानैःकृष्णोनःप्रीयतामितिएवमेवविधिः
प्रोक्तःशैशवेयोमयाकृतः द्वादशीयंमयाद्यापिमनसःप्रीतिवर्द्धिनी मल्लैःप्रवर्तिता यस्मादतोयंमल्लद्वादशी तेषाम
परमल्लानांमद्भक्तानांयुधिष्ठिर गोष्ठचभूवस्त्रशय्यागोमहिष्याद्यजाविकं अरण्यस्थैर्यथाभोज्यंनर्त्तकैस्तुपरस्परं
क्रमेणभ्राम्यतेयस्मात्तेनैषाक्रमद्वादशी मत्प्रसादाद्धनंपुत्रान्बलंकीर्त्तियशोधनं एवमन्येपिपुरुषाअबलामल्लद्वा
दशीं करिष्यंतिव्रतंभक्त्यातेषांदास्यामिहद्व्रतं आरोग्यंबलमैश्वर्यंविष्णुलोकंचशाश्वतं ॥ भांडीरपादपतलेमि
लितैर्महद्भिर्मल्लैरनावलित्तबाहुबलाद्विशिष्टैःसंपूजितः सपदियत्रविधूतपापासाद्वादशीभुविमतावतमल्लसंज्ञा

इतिभविष्योत्तरेमार्गशुक्लायांमल्लद्वादशीव्रतं अथास्यामेवारण्यद्वाशीव्रतम्

भविष्योत्तरे युधिष्ठिरउवाच भगवन्ब्रूहिमेसम्यगरण्यद्वादशीव्रतं सोपवासंसमुत्सर्गंसरहस्यंसमंत्रकं श्री
कृष्णउवाच कौंतेययत्पुराचीर्णंसीतयावनसंस्थया व्रतंराघववाक्येनअगस्त्येनप्रदर्शितंलोपामुद्रालयेसा
ध्व्योमुनिपत्न्योवर्द्धप्रजाः भोजितास्तर्पिताः सर्वाआहारैः सर्वकामिकैःपद्मिनीपत्रविस्तीर्णैःसोपदंशैर्यथानवैः

भक्ष्यैर्भोज्यैस्तथालेह्यैश्चोष्यैश्चापियदृच्छया तामिहैकमनाःपार्थशृणुष्वारण्यद्वादशीं मार्गशीर्षेसितपक्षेएका-
दश्यांदिनोदये स्नात्वानरःसोपवासः कृत्वापूजांजनार्दनेगंधपुष्पान्नधूपैश्चदीपजागरणैर्निशि नीत्वाप्रभा
तेगत्वाचवेदवेदांगपारगं भोजयित्वाफलप्रायंस्वयंभुंजीतवाग्यतः पंचगव्यंप्राशयित्वापूर्णमेवाथतद्दिने वर्ष
मेकंसुसंपूर्णंपारयित्वायुधिष्ठिर श्रावणेकार्तिकेमाघेचैत्रेवासमुपोषयेत् अन्नंपश्चाच्चसुस्निग्धंखंडखाद्यकसंयुतं
कटुतिक्तमधुरैर्लवणैः सुरसीकृतं अशोकवर्त्तिलावण्यंघृतपूर्णकरंबकैः सोपदंशैःपत्रशाकैस्तिलशष्कुलिका
दिभिः सूपापूपैःखंडघटैश्चारितैःसहकेसरैः धूलीमुखैरल्लपल्लैःस्वादुकोकरसैःशुभैः शीतलैस्तर्पयेद्विप्रान्सर्व
पुष्पैःसमालकैः दधिक्षीराज्यफलकैश्चांतर्जीवकसंस्कृतैः कर्पूरनखविद्धैश्चमधुरैःपानकोत्तमैः वहुवृक्षंवनं
गत्वासुस्वादुसलिलंशिवं सुखासनेपूपविष्टान्प्रागुदग्रमुखान्मुनीन् भोजयेद्दशवाद्वौचमुनीनारण्यवासिनः एक
दंडीत्रिदंडीचगृहस्थानपिसुव्रतान् ब्राह्मण्योऽविधवाःसप्तएकपत्न्यःपतिव्रताः चार्वंग्यश्चार्चिताःस्नाताःसर्वा
वयवसुंदराः सवस्त्राःकुंकुमाक्रांताःस्रग्गंधकुसुमार्चिताः सग्रैवेयाभोजनीयास्तास्ताश्चोद्दिश्यदेवताः वासुदेव
जनार्दनदामोदरमधुसूदन पद्मनाभविष्णोगोवर्धन त्रिविक्रम श्रीधर हृषीकेश पुंडरीकाक्षआदिवराह एभि
र्द्वादशभिर्मंत्रैर्नमस्कारांतयोजितैः गंधैश्चंदनस्रग्वस्त्रधूपंदत्त्वापृथक्पृथक् भोजयित्वाशुभान्नानिस्वाचांतांस्ता
न्संदक्षिणान् प्रणम्यप्रेषयेद्भक्त्याविष्णुर्मेप्रीयतामिति ततोभुंजीतसहितोभृत्यैःपोष्यजनेनतु अमात्यानुगतैः
लोकैः सुहृत्संबंधिभिस्तथाएवंकौंतेयकुरुतेयोरण्यद्वादशींनरः सदेहांतेविमानस्थोदिव्यकन्याशतावृतः याति
ज्ञातिसमायुक्तःश्वेतद्वीपेहरेःपदं यत्रलोकाःपीतवस्त्राःश्यामदेहाश्चतुर्भुजाः शंखचक्रगदापद्मव्यग्रहस्ताःसकौ
स्तुभाः गरुडासनाःसाभरणामुकुटोज्ज्वलकुंतला- नीलोत्पलदलोद्दामपद्ममालांकितोरसः लक्ष्मीधवा

मेघवर्णाः केयूरांगदभूषणाःतिष्ठंतिविष्णुसामान्यायावदाभूतसंप्लवं तस्माद्विष्णुपुरादेत्यपृथिव्यांनृपपूजिताः मर्त्यलोकेकीर्त्तिकराःसंभवंतिनरोत्तमाः ततोयांतिपरंस्थानंमोक्षमार्गपरंशिवं यत्रगत्वानशोचंतिसंसारेभवनिर्भरे ॥ येद्वादशीमुपवसंतिसितामरण्यनाम्नींवनेद्विजवरानपिभोजयंति साध्व्यःस्त्रियःसुचरिताभरणाश्चतेषां विष्णुःप्रसादमुपलभ्यददातिमोक्षम्

॥ इतिभविष्योत्तरोक्तमरण्यद्वादशीव्रतम् ॥

मार्गशुक्लत्रयोदश्यामनंगत्रयोदशीव्रतम् नारदीये मार्गशुक्लत्रयोदश्यामनंगंविधिनार्चयेत् त्रिकालमेकका- लंवाशिवासंगमसंभवं गंधाद्यैःसोपचारैस्तुपूजयित्वाविधानतः घटेसमर्चयेद्देवान्भोजयेद्द्विजदंपती ततस्तु- दक्षिणांदत्वास्वयमेकाशनंचरेत् एवंकृतेचविधिवद्व्रतेसौभाग्यभाग्जनः जायतेभुविविप्रेंद्रमहादेवप्रसादतः ॥ भविष्योत्तरेप्येवं ॥ श्रीकृष्णउवाच ॥ शृणुपार्थव्रतश्रेष्ठंनाम्नानंगत्रयोदशीं याशिवायैपुराप्रोक्ताप्रसन्नेनेंदुमौलिना ॥ गौर्युवाच ॥ पुत्रसौभाग्यकरणीख्यातानंगत्रयोदशी तस्याव्रतंमहादेवममापिकथयप्रभो कस्मि- न्मासेप्रकर्तव्यंसपूर्णंचकथंभवेत् पूज्यानिकानिनामानिविधिनाकेनवैमृड दुर्भगानांचनारीणांसौभग्यकरणं शुभं वंध्यानापुत्रजननंधनधान्यविवर्द्धनं एतद्व्रतंमहादेवप्रसादाद्वक्तुमर्हसि ॥ ईश्वरउवाच ॥ कथयामिनसं- देहोमहापुण्यंमहाफल चीर्णेनयेनदेवेशिसर्वंसपद्यतेसुखं नारीणांचनृणांचैवविधातव्यंप्रयत्नतः हेमंतेहि ऋतौप्राप्तेमासिमार्गशिरेशुभे शुक्लपक्षेत्रयोदश्यामुपवासंसमाचरेत् मल्लिकादंतकाष्ठंचपूजाचप्रणतेणतु नारं- गेणार्घ्यदानंतुनैवेद्यंफेणिकातथा गंधैःपुष्पैस्तथाधूपैरर्चयेच्चयथाविधि अक्षतैश्चफलैश्चैवएकाग्रहृदयःस्थितः

सम्यग्जितेंद्रियोभूत्वाअनंगंहृदिकल्पयेत् पश्चात्प्रदक्षिणकृत्यअर्घ्यंचैवनिवेदयेत् . नमस्कुर्यादनंगंच-
मंत्रेणानेनभामिनि नमोस्त्वनंगदेवायशर्वसंगनिवासिने हृदयस्थायनित्यायसूक्ष्मायपरमेष्ठिने स्वर्गेचै-
वतुपातालेमर्त्यलोकेतथैवच सर्वव्यापित्वनंगत्वंगृहाणार्घ्यंनमोस्तुते ॥ इत्यर्घ्यमंत्रः ॥ पूजयेत्स्वस्थ-
चित्तनमधुंचप्राशयेन्निशि रंभातुल्याभवेन्नारी सौभाग्यमतुलंभवेत् नश्यंतिसर्वपापानिसप्तजन्म-
कृतानिच लावण्यमतुलंचैवरूपैश्वर्यसमन्वितं अश्वमेधस्ययज्ञस्यफलंप्राप्नोतिमानवः पौषस्यैवतु-
मासस्यौदंवरंदंतधावनं जातीपुष्पैःपूजनंचदाडिमेनार्घ्यदानकम् अशोकवर्त्तिकास्निग्धानैवेद्यंचप्रकल्पयेत्
ओंनमोनाढ्येश्वरायईश्वरायनमोनमः ॥ नमस्तेभुवनेशायगृहाणार्घ्यंनमोस्तुते इत्यर्घ्यं ॥ व्रतस्थः स्वस्थ-
चित्तेनचंदनंप्राशयेन्निशि सर्वपापविशुद्धात्मासौभाग्यमतुलंलभेत् माघस्यैवतुमासस्यविष्णुकांतारदादनं र-
दादनंदंतकाष्ठं कुंदपुष्पैःसमभ्यर्च्यैदद्यर्घ्यंवैवीजपूरकैः नैवेद्यंशर्करादेयादेवोयोगेश्वरस्तथा ओंनमोयोगेश्वराय
योगजंतुनिवासिनेगृहाणार्घ्यंमयादत्तयोगेश्वरनमोस्तुते इत्यर्घ्यं मौक्तिकंप्राशयेद्रात्रौवाजपेयफलंलभेत् फा
ल्गुनस्यतुमासस्यवदरीदंतधावनं कंकोलेनचदेवेशंवीरेशंनामपूजयेत् सर्वाभिलापसिद्ध्यर्थंवीरेशंनामपूजयेत्
ओंवीरशूरवीरभद्रउमाकांतसुरेश्वर हिममध्यनिवासीत्वंगृहाणार्घ्यंनमोस्तुते इत्यर्घ्यं सीतातुल्यभवेन्नारीकं
कोलंप्राशयेन्निशि चैत्रस्यैवतुमासस्यनवमल्लीरदादनं दमनेनार्चयेद्देवंपाद्यार्घ्यंचप्रकल्पयेत् नैवेद्यंखर्जुका-
न्दद्याद्विश्वरूपंतुपूजयेत् नमस्तेविश्वरूपायस्वरूपायमहात्मने गृहाणार्घ्यंमयादत्तंविश्वरूपनमोस्तुते इत्यर्घ्यं
उमातुल्याभवेन्नारीकर्पूरंप्राशयेन्निशि वैशाखस्यतुमासस्यापामार्गंदंतधावनं पूजाचमल्लिकापुष्पैराम्रस्यार्घ्यं
तुदापयेत् नैवेद्यंवटकान्दद्यान्महारूपंतुपूजयेत् नमस्तेमहारूपायसर्वविज्ञानरूपिणे गृहाणार्घ्यंमयादत्तंमहा

रूपनमोस्तुते तत.शुद्धमनाभूत्वानक्तंजातीफलाशन अश्वमेधस्ययज्ञस्यफलमष्टगुणंभवेत् ज्येष्ठस्यैवतु
मासस्यसहदेवीरदार्दनं पूजावकुलपुष्पैस्तुश्रीफलेनार्घ्यकल्पना नैवेद्यमंडकान्दद्याल्लवंगंप्राशयेन्निशि प्र
द्युम्नंपूजयेद्देवंसर्वपापप्रणाशनं नमस्तेपशुपतयेप्रद्युम्नभुवनेश्वर गृहाणार्घ्यंमयादत्तंप्रद्युम्नपरमेश्वर इत्य
र्घ्यं सुवर्णशतदानस्यफलमष्टगुणंभवेत् आषाढस्यतुमासस्यनारंगीदंतधावनं कदंबैःपूजयेद्देवंनारिकेला
र्घ्यकल्पना नैवेद्यंदधितक्रंचोमापतिंपरिपूजयेत् प्राशयेत्तिलबीजानिनिशिस्वस्थेनचेतसाउमापतेमहाबाहो-
कामस्तेकामदाहक गृहाणार्घ्यंचंद्रमौलेउमाकांतनमोस्तुते वाजपेयस्ययज्ञस्यफलमाप्नोतिमानवः श्रावणस्यतु
मासस्यजातीभिर्दंतधावनं पूजयेत्पद्मपुष्पैश्चजंबूभिरर्घ्यकल्पना नैवेद्येक्षुरसंदद्याच्छूलपाणिंतुपूजयेत् प्राश
येद्गंधतोयंतुरात्रौचैवसमाहितः ओंनम.शक्तिधरायचभक्तिभावेनशूलिने गृहाणार्घ्यंमयादत्तंशूलपाणेनमोस्तुते
सौत्रामण्याख्ययज्ञस्यफलमष्टगुणंलभेत् भाद्रपदस्यमासस्यअंकोलंदंतधावनं अर्चयेच्चंपकैः पुष्पैर्नैवेद्यंघृतपू
रिका अर्घ्यंपूगीफलंदद्यात् सद्योजातंतुपूजयेत् तत स्वस्थमनाभूत्वाअगुरुंप्राशयेन्निशि त्रिदशेश्वरदेवाय
सद्योजातायतेनमः गृहाणार्घ्यंमयादत्तंसद्योजातनमोनमः दशानामश्वमेधानांफलंप्राप्नोतिमानवः आश्विन
स्यतुमासस्यकंकनीदंतधावनं अर्चयेत्करवीरैस्तुअर्घ्यंकर्कटिकाफलं पूज्यश्चात्रिदशाधीशोनैवेद्यंशुभमंडिकाप्रा
शयेत्कनकंतोयंनिशिदेवप्रपूज्यच ओंत्रिदशाधिपदेवेशउमाकांतमहेश्वर त्रिधारूपमयस्त्वंहिअर्घ्योमेप्रतिगृह्यता
चातुर्मासस्ययज्ञस्यफलंदशगुणंभवेत् कार्त्तिकस्यतुमासस्यकादंबंदंतधावनं रक्तोत्पलैः पूजनंचकूष्मांडार्घ्यंप्र
दापयेत् नैवेद्यंपूरिकादद्यात्पूजयेज्जगदीश्वरं प्राशयेन्नदनफलंनिशिचैवसमाहित नमस्तेजगदीशायव्यापि
नेशूलपाणये गृहाणार्घ्यंमहेशानजगदीशनमोस्तुते अर्घ्यं पूजांतेजागरंकुर्याद्गीतवाद्यमहोत्सवैः अर्द्धनारी

श्वरंकुर्य्यात्सौवर्णंरौप्यमेवच ॥ वस्त्रयुग्मेनसंवेष्ट्यशय्यायांविनिवेशयेत् एवंकृत्वातुदेवेशंतत्रशोभांतुकारयेत्
श्वेतपुष्पैस्तुसंपूज्यश्वेतचंदनचर्चितं धूपंसुगंधिसंक्षिप्यसवत्सांगांप्रदापयेत् श्वेतवस्त्रपरीधानांघंटाभरणभूषितां सु
सूक्ष्मवस्त्रयुगलमाचार्यायनिवेदयेत् तथैवदक्षिणांदद्यादासनंपादुकेतथा छत्रंचमुद्रिकांचैवकर्णयोश्चैवभूषणंखट्वादि
ञ्गाप्रदेयाचतूल्याछादनसंयुता गृहोपस्करसंयुक्ताभक्तिसंयुक्तचेतसा तत्रोपवेश्यचाचार्य्यमुपवासव्रतीततः पादौ
मूर्द्ध्निसमारोप्यप्रणिपत्यवचोवदेत् भगवन्त्वत्प्रसादेनव्रतंसंपूर्य्यतांमम एवमस्त्वितिसंब्रूयात्तवतुष्टोस्तुशंकरः
ईश्वरउवाच एवंकृत्वाप्रयत्नेनदंपतीचैवपूजयेत् तयोश्चभोजनंदद्याद्दंपत्योःपरितोषकं अनेनविधिनातुष्यामा्य
हंयुक्तस्त्वयानघे तेभ्योदत्तंचयत्किंचिदक्षयंनात्रसंशयः आचार्य्यमग्रतःकृत्वातस्यादेशंतुकारयेत् नह्याचार्य्य
समंतीर्थंनह्याचार्य्यसमंतपः तस्याहंकायमास्थायधर्मसिद्धिंनयेद्ध्रुवं तेनैवाचार्य्यमानेनसर्वंभवतिचाक्षयं एतद्व्र
तोत्तमंश्रेष्ठंगुह्याद्गुह्यतरंपरंराज्यमर्थान्सुतान्सिद्धिमवैधव्यंचयच्छति रूपंधनंधान्यमायुरारोग्यंचप्रदापयेत् इष्ट
लाभंचसौभाग्यंवर्द्धयेच्चवरानने त्रयोदशीव्रतान्नास्तिसौभाग्यकरणंपरम् ॥

इतिभविष्योत्तरेअनंगत्रयोदशीव्रतम्

अथापरमनंगत्रयोदशीव्रतंभविष्योत्तरएव युधिष्ठिरउवाच भगवन्भूतभव्येशसंसारार्णवतारक यत्त्वंकथयकिं
चिन्मेरूपसौभाग्यदायकं अनंगःप्रीयतेयेनप्रीतोयच्छतिकेशव आत्मवद्रूपसौभाग्यंतन्मेविस्तरतोवद श्रीकृ
ष्णउवाच अनंगःश्रूयतेदेवः शूलपाणिःपिनाकधृत् तस्मिन्संपूजितेपार्थकिन्नप्राप्नोतिनरोभुवि तेनतेकथयिष्या
मिशूलपाणिव्रतंविद यन्नकस्यचिदाख्यातंव्रतानामुत्तमंव्रतं चीर्त्वाभक्त्यानरोमर्त्योयद्यदिच्छतिपांडव तत्तदा

प्रोस्यंमेदिग्धंमनंगाख्यत्रयोदशीं किंव्रतंवहुभिपार्थउक्तमात्रफलप्रदैः त्रयोदशीत्वियंपुण्यासर्वव्रतफलप्रदा तस्मात्कार्य्याप्रयत्नेनवहुपुण्यमभीप्सता त्रयोदशीह्यनंगाख्यासर्वाघौघविनाशिनी सर्वदुष्टोपशमनीसर्वमंगलवर्द्धनी अतुल्यसुखसौभाग्यरूपलावण्यदायिनी पुरादग्धेनकामेनत्रिनेत्रनयनाग्निना भस्मीभूतेनलोकेस्मिन् संकल्पस्थेनपांडव अनंगेनकृताह्येपातेनानंगत्रयोदशी प्रासिद्धिंसमनुप्राप्तानित्यंसर्वफलप्रदा मार्गशीर्षेसितेपक्षेत्रयोदश्यांसमाहितः स्नात्वानद्यांतडागेवागृहेवाकूपतोयतः कृत्वाभ्यर्च्यमहादेवंविधानाच्छिवतोपणं लिंगंस्वयंचसंभूतमभावेयत्प्रतिष्ठितं तदनंगमितिप्रोक्तंपूजयेद्भक्तितोव्रती पयोदधिघृतक्षौद्रै मंत्रपूतैर्जलान्वितैःशर्कराद्यमृतैःपश्चात्स्नापयेद्गंधवारिणा धूपदीपादिनैवेद्यैः पुष्पैस्तत्कालसंभवैः फलैर्नानाविधैर्भक्ष्यैर्गीतवादित्रनिःस्वनैः पूजयेदितिशेषः शंभुनामान्यथोच्चार्य्यहोमः कार्य्यस्तिलाक्षतैः अक्षतायवाःअश्वत्थजातीनारंगपायसैर्मधुनापिच अश्वत्थादीनिक्रमाद्दतकाष्टफलनैवेद्यप्राशनानिच एवमुत्तरमासेष्वपि अनंगंपूजयेदादौमधुमत्यासमान्वितं आदौआदिमासेमार्गशीर्षमासे अनंगनाम्नासंपूज्यमधुप्राश्यस्वपेन्निशि मधुप्राशनयोगेनजायतेमधुरध्वनिः अश्वमेधस्ययज्ञस्यफलंप्राप्नोतिभक्तिमान् पौषेचौदुंवरकरवीरदाडिममोदकैः चंदनेनचयोगीशंहैमवत्यायुतंयजेत् स्नाप्यक्षीरादिभिःपार्थपूजयित्वाविधानतः योगेश्वरेतिसंस्मृत्यचंदनंप्राशयेन्निशि सौम्यः शीतः सुगंधश्चचंदनप्राशनाद्भवेत् राजसूयस्ययज्ञस्यमद्भक्तःफलमाप्नुयात् माघेन्यग्रोधसत्कुंदमातुलुंगसुहालिकैः मुक्तांभोभिश्चनाठ्येशंसुंदर्य्यासहितंयजेत् नाठ्येश्वरेतिसंस्मृत्यप्राशयेन्मौक्तिकोदकं प्राशनस्यप्रभावेननिर्मलाधीःप्रजायते रूपाढ्यंचवपुःस्त्रीणांमनोनयननंदनं मुक्तावर्णोपमेनेत्रेपद्मपत्रायतेशुभे वहुस्वर्णप्रदानस्यप्राप्नोत्यविकलंफलं फाल्गुनेवदरीकांचनारजंवीरगोरसैः कंकोलेनचदेवेशंसशांतं

निशिपूजयेत् वीरनामजपेद्रात्रौकंकोलंप्राशयेन्निशितेनास्यसुरभिर्गंधोजायतेकायवक्रयोः तथागुणगणावासो-
द्भुतकांचनसन्निभःगोमेधस्यफलंप्राप्यशक्रलोकेमहीयते चैत्रेकरंजमदनद्राक्षावटकशीतलैःशीतलःकर्पूरः देवंस्व
रूपनामानंयजेत्सुभगयासह पूर्वोक्तविधिनापार्थकर्पूरंप्राशयेन्निशि कर्पूरवत्प्रियोलोकेगंधगौरवसंयुतःचंद्रव
त्सर्वलोकानांलोचनाह्लादकारकःजायतेसनरःपार्थयःकरोतीहभक्तितः नरमेधफलावाप्तिर्जायतेनात्रसंशयःवैशा
खेसहकारार्कपुष्पाम्रफलसक्तुभिः जातीफलैर्महारूपामिंद्राण्यासार्हितंयजेत् प्राशयेद्रात्रिसमयेजातीफलमनुत्तमम्
अस्यप्राशनयोगाच्चजातिंप्राप्नोत्यनुत्तमां सफलास्तस्यसर्वाशाभवंतिभुविभारत गोसहस्रफलंप्राप्यरुद्रलोके
महीयते ज्येष्ठेजंबूविल्वपत्रैःश्रीफलैःपूपकैस्तथा लवंगेनाथसंपूज्यप्रद्युम्नंललितान्वितं लवंगंप्राशयेद्रात्रौला
वण्यतेनचाप्नुयात् वाजपेयफलंलब्ध्वामोदतेदिविभारत आषाढेपामार्गनीपनालीयककदंबकैःनीपकदंबौवृक्षाविशे
षौ तिलैरुमापतिंरात्रौपूजयेच्चतिलोत्तमं उमापतिंयजेत्प्राज्ञःप्राशयेच्चतिलोदकं तिलोन्नेमवभवतिरूपसंपदनुत्तमा
प्राप्नोतिपुंडरीकस्यफलंकुरुकुलोद्वह श्रावणेसुमनांभोजकदलीफलमंडितैः सुमनामालती गंधतोयैःशूलपाणिंशु
भवासोन्वितंयजेत् गंधोदकंप्राश्यस्वपेद्रात्रौविगतमत्सरःसुगंधसर्वसौख्याढ्यश्चिरायुश्चोपजायते अग्निष्टोम
स्ययज्ञस्यप्राप्नुयात्फलमुत्तमं भाद्रेपलाशचांपेयकर्कट्याज्यपुरैस्तथा आज्यपुरोघृतपुरः यजेतागुरुणासद्योजा-
तंगौर्यासमन्वितं अगुरुंप्राशयित्वातुगुरुर्भवतिभूतले तुलापुरुषदानस्यहैमस्यफलमाप्नुयात् आश्विनेकुंद-
बाणापामार्गकर्कंधुमडकैः स्वर्णांभोभिःसुवर्णंचत्रिदशाधिपतिंयजेत् हेमोदकंचसंप्राश्यहेमवर्ष्माप्रजायते वाज-
पेयस्ययज्ञस्यसकलंफलमश्नुते ऊर्जेकदंबकद्रोणकूष्मांडलवणेनतु फलैश्चविद्याधिपतिंयजेन्मदनयायुतं फलैर
मृतफलाख्यैर्लवणमंतेऽपि लवणंप्राशयेत्तत्रश्रद्धयापरयान्वितः रूपलावण्यसंयुक्त प्राशनादस्यजायते वाजपेयस्य

यज्ञस्यफलंप्राप्नोतिनिश्चितं आद्यमाद्यंदंतकाष्ठंकुसुमंतत्परंफलं नैवेद्यंप्राशनंनामक्रमान्मासेषुकीर्तितं अला
भेदंतकाष्टानांखादिरंस्याच्छिवप्रदं पुष्पाणामप्यलाभेतुतत्पत्रैर्वाथकोमलैः अलाभेतत्फलानांसबीजपूरंप्रशस्यते
नैवेद्यानामप्यलाभेहविष्यान्नंप्रकल्पयेत् इहप्रतिश्लोकंदंतधावनकुसुमनैवेद्यप्राशनानांयथाक्रमविहितानांत
स्यतस्याभावेऽयमनुकल्पउक्तः सर्वेषुपारणेष्वत्रभोजयित्वाद्विजोत्तमान् सदक्षिणंततोश्नीयाद्बंधुभिःसहितोवशी
व्रतविघ्नंयदाचस्यात्सूतकेमृतकेथवा उपोष्यचैवोपविशेत्तदह्निअपरेपुनःतदह्निउपोष्यअपरेऽग्निमासांतर्गततादिने
पूर्वंतुप्रोक्तंभवति एवंसंवत्सरस्यांतेशक्त्यारत्नालंकृतंउमामाहेश्वरंहैममधिवास्यततोनिशि पुष्पैर्धूपैस्तथागं-
धैर्नैवेद्यैःक्रमुकैःफलैःततःप्रभातसमयेकृतहोमवलिक्रियः वक्ष्यमाणमिदंसर्वंप्रदद्यात्तुद्विजातये लिंगाकारमनंगंच
सौवर्णंकारयेच्छिवं ताम्रपात्रोपरिस्थाप्यकलशोपरिविन्यसेत शुक्लवस्त्रेणसंछाद्यनैवेद्यपुष्पपूजितं ब्राह्मणाय
प्रदातव्यंशिवभक्तायसुव्रत द्वादशात्रप्रकर्तव्यास्त्रक्चंदनाविभूषिताः सितपक्वान्नसंपन्नाब्राह्मणेभ्योनिवेदयेत् देव
स्यैवप्रदातव्याः कुंभाद्वादशलड्डुकाः वितानंपंचवर्णंचव्यंजनंकिंकिणीनादितं घंटांचमुखरांभद्रांवध्नीयाच्छिवमं
दिरे तस्मिन्नेवदिनेपार्थध्यात्वात्मानंसमर्चयेत् आत्मानंपरमात्मानं देवदेवंत्रिविधेशंपुष्पनैवेद्यदीपकैः गीत-
वादित्रनृत्यादिप्रेक्षणैर्विविधैरपि दानान्यत्रप्रदेयानिस्ववित्तस्यानुसारतः सूर्योपरागसदृशोयतः सदिवसोमतः
भोजनंचयथाशक्त्यापड्रसंमधुरोत्तरं प्रदद्याच्छिवभक्तानांवस्त्राणिचाविशेषतः अर्थितोनावमन्येतनाक्षिप्येन्नरूपा
वदेत यथाशक्त्याप्रदद्याच्चवहुधामधुरंवदेत् एवंतदुत्सवंकृत्वाशिवयज्ञमनुत्तमं द्विजेभ्योभोजनंदद्याच्छंकरराज्य
परिप्लुतं पश्चात्स्वयंतुभुंजीयाद्भृत्यवर्गसमन्वितः शांतवागेकनिष्ठस्तुहृदिदेवंनिवेश्यच पूजांनिर्वर्त्यविधिवद्ब्राह्म
णान्परितोषयेत् एवंकृत्वानरःसम्यग् भक्तिभावेनभावितः मुच्यतेसर्वपापौघै र्ब्रह्महत्यादिकैरपि

इहसौख्यमवाप्योच्चैः मृतःस्वर्गेमहीयते पुण्यशेषादिहागत्यसार्वभौमोनृपोभवेत् व्रतस्यास्यप्रभावेनमूर्तिमान्मदनोभवेत् सौभाग्यधनसौख्याढ्यःशांतचित्तोजितेंद्रियः पुत्रपौत्रैःसुसंपूर्णोजीवेच्चशरदांशतम् शिवभक्तिपरोभूत्वाशिवैकगतमानसः अंतकालेशिवंस्मृत्वाशिवसायुज्यतांव्रजेत् कामेनयाकिलपुरासमुपोषितासीच्छुद्धातिथिस्त्रिदशदेहपराप्तिहेतोः तंप्राशनैरुदितनासयुतेरुपोष्यदिव्यंप्रयातिपरमंपदमिंदुमौलेः ॥

॥ इतिभविष्योत्तरोक्तमपरमनंगत्रयोदशीव्रतम् ॥

अथप्रदोषव्रतानि तत्रादौप्रदोषमहिमास्कांदे ब्रह्मोत्तरखंडे सत्यंब्रवीमिपरलोकहितंब्रवीमिसारंब्रवीम्युपनिषद्धृदयंब्रवीमि संसारमुल्बणमसारमवाप्यजंतोः सारोयमीश्वरपदांबुजयुगस्यसेवा येनार्चयंतिगिरिशंमहितंप्रदोषेयभ्यर्चितंशिवपदंप्रणमंतिनान्ये केतत्कथांश्रुतिपुटैर्नपिबंतिमूढास्तेजन्मजन्मनिभवंतिनरादरिद्राः येवैप्रदोषसमयेपरमेश्वरस्यकुर्वंत्यनन्यमनसोंघ्रिसरोजसेवां नित्यंप्रवृद्धधनधान्यकलत्रपुत्रसौभाग्यसंपदधिकास्तइहैवलोकाः कैलासशैलभुवनेत्रिजगज्जनित्रींगौरींनिवेश्यकनकांचितरत्नपीठे नृत्यंविधातुमभिवांछतिशूलपाणौ देवाःप्रदोषसमयेनुभजंतिसर्वे वाग्देवीधृतवल्लकीशतमखोवेणुरणत्पद्मजस्तालोन्निद्रकरारमाभगवतीगेयप्रयोगान्विता विष्णुःसांद्रमृदंगवादनपटुर्देवाःसमंतात्स्थिताः सेवंतेतमनुप्रदोषसमयेदेवंमृडानीपतिं गंधर्वयक्षपतगोरगसिद्धसाध्या विद्याधराःसुरनराप्सरसांगणाश्च येन्येत्रिलोकनिलयाःसहभूतवर्गाः प्राप्तेप्रदोषसमयेहरपार्श्वसंस्थाः तस्मात्प्रदोषसमयेशिवएकएवपूज्योथनान्येहरिपद्मजाद्याः तस्मिन्महेशेविधिनेज्यमानेसर्वेप्रसीदंतिसुराधिनाथाः ॥ इतिप्रदोषमहिमा ॥ अथास्यनिर्णयः हेमाद्रौविश्वादर्शे प्रदोषोस्तमयादूर्ध्वंघटिकात्रयमुच्यतइति गौडग्रंथेषु दंडद्वयात्मकएवप्रदोषउक्तः प्रदोषोस्तमयादूर्ध्वंघटिकाद्वय-

मिष्यइतिवत्सोक्तेः यत्तुत्रिमुहूर्तःप्रदोपःस्याद्रवावस्तंगतेसतीतिस्कंदपुराणवचनं तद्गौणप्रदोपकालपरं वि
श्वादर्शवाक्योपात्तघटिकात्रयात्मकमुख्यकालाधिककालवोधकत्वात् अतएवमाधवाचार्याअपिनक्तप्रकरणे भोज
नेघटिकात्रयमुत्तमः कालः घटीषट्कंमध्यमः कालः एतदेवाभिप्रेत्यस्मर्यंते ॥ प्रदोपोस्तमयादूर्ध्वमितित्रिमुहूर्त
प्रदोपस्यादितिच निशीथपर्यंतोजघनःकालःनक्तंकुर्वीतरात्राविातिसामान्येनाभिधानादिति अत्रशिवपूजानक्तभोज
नात्मकंप्रदोपव्रतं तत्रप्रदोपव्यापिनीत्रयोदशीग्राह्या ॥ तथाचस्कंदपुराणे एवंवत्सरपर्यंतंप्रक्षिपेद्यस्त्रयोदशीं
प्रदोपेशिवमभ्यर्च्यनक्तंभोक्ष्यामिशंकरेति पूजारंभकालोपितत्रैव ततस्तुलोहितोभानोस्नात्वासनियमोव्रती
पूजास्थानंततोगत्वाप्रदोपेशिवमर्चयेदिति ब्रह्मोत्तरखंडेतु घटीकात्रयमस्तमयात्पूर्वमुपक्रमकालउक्तः पक्षद्वये
त्रयोदश्यांनिराहारोभवेद्दिवा घटीत्रयादस्तमयात्पूर्वंस्नानंसमाचरेदितिमुख्यतरः पूजाकालस्तुसूर्यास्तादि
नक्षत्रोदयांतः प्रदोपरजनीमुखमितिकोशवलात् केचित्तुत्रिमुहूर्तात्मकएवमुख्यःकालःप्रदोषकालःकृतः तेषां
माधवोक्तउत्तममध्यमविभागोनुपपन्नः द्वयोरपिमुख्यकालत्वस्वीकारात् तत्रान्यतरदिनेप्रदोपव्याप्तौतत्स्प
र्शेवासैवग्राह्यादिनद्वयेसाम्येप्रदोपव्याप्तौतदेकदेशस्पर्शेवाउत्तरा प्रातःसंकल्पयेद्विद्वानुपवासव्रतादिकमिति
संकल्पकालमारभ्यसत्वात् दिनद्वयेप्रदोपव्याप्त्यभावेतु पूजोपक्रमकालव्यापिनीग्राह्या कर्मोपक्रमकाल
गातुकृतिभिर्ग्राह्यानयुग्मादरइतिवचनात् यत्तुकैश्चिदुक्तं दिनद्वयेप्रदोपव्याप्तौपूर्वैवग्राह्या त्रयोदशीतुकर्त्त
व्याद्वादशीसहितामुने इतिसुमंतुवचनादितितत्तुच्छं अस्यसामान्यवचनत्वेनाहोरात्रसाध्योपवासादिपुसावका
शत्वेनकालविशेपसाध्यप्रदोपव्रतेनिर्णायकत्वात् अधिकंचनक्तप्रकरणेद्रष्टव्यं अथपक्षप्रदोपविधिःब्रह्मोत्तरखंडे
शांडिल्यउवाच पक्षद्वयेत्रयोदश्यांनिराहारोभवेद्दिवा घटीत्रयादस्तमयात्पूर्वंस्नानंसमाचरेत् शुक्लांवरध

रोभूत्वावाग्यसोनियमान्वितः कृतसंध्याविधिरतः शिवपूजांसमाचरेत् देवस्यपुरतःसम्यगुपलिप्यनवांभसा
विधायमंडपंरम्यंधौतवस्त्रादिभिर्बुधः वितानाद्यैरलंकृत्यफलपुष्पनवांकुरैः विचित्रंपद्ममुद्धृत्यवर्णपंचकरंजितं
तत्रोपविष्टःसुसमे सूपविष्टःस्थिरासने सम्यक्संपादिताशेषपूजोपकरणःशुचिः आगमोक्तेनमंत्रेणनैगमेन-
चमंत्रवित् ततःकृत्वात्मशुद्धिंचभूतशुद्धिमनुक्रमात् प्राणायामत्रयंकुर्याद्बीजमंत्रैःसमंत्रकैः मातृकान्यासवि-
धिवद्ध्यात्वातोदेवतांपरां समाप्यमातृकांभूयोध्यात्वादेवंपरंशिवं वामभागेगुरुंनत्वादक्षिणेगणपंयजेत् अंस-
योर्युगधर्मांश्चन्यसेन्नाभौचपार्श्वयोः अधर्मादीननंतादीन्हृदिपीठमनुंन्यसेत् आधारशक्तिमारभ्यक्षानात्मांत-
मनुक्रमात् उक्तक्रमेणविन्यस्यहृदयेसाधुभाविते नवशक्तिमयेरम्येध्यायेद्देवमुमापतिं चंद्रकोटिप्रतीकाशं
त्रिनेत्रंचंद्रभूषणं आपिंगलजटाजूटंरत्नमौलिविराजितं नीलग्रीवमुदारांगंनागहारोपशोभितं वरदाभयहस्तं-
चहरिणंचपरश्वधं दधानंनागवलयंकेयूरांगदमुद्रिकां व्याघ्रचर्मपरीधानंरत्नसिंहासनेस्थितं ध्यात्वातद्वाम-
भागेचचिंतयेद्गिरिकन्यकां भास्वज्जपाप्रसूनाभामुदयर्कसमप्रभां विद्युत्पुंजनिभांतन्वींमनोनयननंदिनीं बालें-
दुशेखरांस्निग्धनीलकुंचितकुंतलां भृंगसंघातरुचिरनीलालकविराजितां मणिकुंडलविद्योतन्नखमंडलविभ्रमां
नवकुंकुमपंकाक्तकपोलतलदर्पणां मधुरस्मितविभ्राजदरुणाधरपल्लवां कंबुकंठींशिवामुद्यत्कुचपंकजकुंडलं
पाशांकुशाभयवरैर्विलसंतींचतुर्भुजां अनेकरत्नविलसत्कंकणांगदमुद्रिकां मध्यात्रिवलयांहृद्यांहेमकांचीगुणा
न्वितां दिव्यमाल्यांबरधरांदिव्यचंदनचर्चितां दिक्पालवनितामौलिसन्नतांघ्रिसरोरुहां रत्नसिंहासनारूढां
सर्पराजपरिच्छंदां एवंध्यात्वामहादेवंदेवींचगिरिकन्यकां न्यासक्रमेणसंपूज्यदेहेगंधादिभिःक्रमात् पंचभि
र्ब्रह्मभिःकुर्यात्प्रोक्तस्थानेषुवाहृदि पृथक्पुष्पांजलिंदद्यान्मूलेनचहृदित्रिधा पुनःस्वयंशिवोभूत्वामूलमंत्रेण

सायकः ततःसंपूजयेद्देवंवाह्यपीठेपुनःक्रमात् संकल्प्यपूजयेत्तत्रपूजारंभेसमाहितः कृतांजलिपुटोभूत्वार्चित
येद्धृदिशंकरम् ऋणपातकदौर्भाग्यदारिद्र्यविनिवृत्तये अशेषाघविनाशायप्रसीदममशंकर दुःखशोकाग्नि
संतप्तंसंसारभयपीडितं वहुरोगाकुलंदीनंपाहिमांवृषवाहन आगच्छदेवदेवेशमहादेवाभयंकर गृहाणस
हपार्वत्यातवपूजांमयाकृतां इतिसंकल्प्यविधिवद्वाह्यपूजांसमारभेत् गुरुंगणपतिंचैवयजेत्सव्यापसव्ययोः
क्षेत्रेशमीशकोणेचवन्हौकात्यायनींयजेत् धर्मंज्ञानंचवैराग्यमैश्वर्यंचनमोंतकैः स्वरैरग्न्यादिकोणेषुपीठपादा
ननुक्रमात् दिक्षुविंदुविसर्गाभ्यामधर्मादीन्सुपूजयेत् मंत्ररूपांश्चतुर्दिक्षुमध्येनंतंसतारकं सत्वादींस्त्रिगुणां
स्तत्रपूजापीठेप्रविन्यसेत् अतऊर्ध्वच्छदेमायाविद्यांलक्ष्मींशिवेनच तदंतेचांवुजंभूयःसकलंमंडलत्रयं पत्रके
सरकिंजल्कव्याप्तंतारक्षरैःक्रमात् आत्मत्रयंसमभ्यर्च्यमध्येमंडलमादरात् ज्येष्ठांलक्ष्मींचरौद्रींचसुभगाद्यादिक्षु.
पूजयेत् वामाद्यानवशक्तीश्चनवस्वरयुतायजेत् हृदिवीजत्रयाढ्येनपीठमंत्रेणचार्चयेत् आद्यैःप्रथमांगैस्तु
पंचभिर्मूर्तिशक्तिभिः त्रिशक्तिमूर्त्तिभिश्चान्यानिधिद्वयसमन्वितैः अनंताद्यैःपरस्त्वन्यामातृभिश्चवृषादिभिः
सिद्धिभिश्चाणिमाद्याभिरिंद्राद्यैश्चतदायुधैः वृषभक्षेत्रचंडीशौदुर्गाचस्कंदनंदिनौ गणेशः सैन्यपश्चैवस्वस्वल
क्षणलक्षितः अणिमामहिमाचैवगरिमालघिमातथा ईशित्वंचवशित्वंचप्राप्तिःप्राकाम्यमेवच अष्टैश्वर्याणि
प्रोक्तानितेजोरूपाणिकेवलं पंचाभिर्वहुभिःपूर्वंहल्लेखाद्याभिरप्यनु अंगैरुपायैरिंद्राद्यैःपूर्वोक्तामुनिभिस्तुतै-
उमामहेश्वरौपश्चात्पूजयेदुत्तरादितः यथामाणवकैर्युक्तंतेजोरूपंसदाशिवं उमयासहितंदेवमुपचारैःप्रपूजयेत्
सुप्रतिष्ठितशंखस्यतीर्थैःपंचामृतैरपि अभिषिंचेन्महादेवंरुद्रसूक्तैः समाहितः कल्पयेद्विविधैर्मंत्रैरासनाद्युपचा-
रकान् तैरेवाचमनंदद्यान्मधुपर्कमधूत्तरं पुनराचमनंदद्यात्स्नानमंत्रैः प्रकल्पयेत् आसनंकल्पयेद्धैमंस्वागतं

विहितांजलिः अर्घ्यमष्टगुणोपेतंपाद्यंशुद्धोदकेनतु उपवीतंतथावासोभूषणानिनिवेदयेत् गंधमष्टांगसंयु-
क्तंसफलंविनिवेदयेत् ततश्चाविल्वमंदारकह्लारसरसीरुहं धत्तूरंकर्णिकारंचद्रोणपुष्पंचमल्लिकां कुशापामा
र्गतुलसीमाधवीवकुलान्वितां वृहतीकरवीराणियथालब्धानिसाधकः निवेदयेत्सुगंधीनिमाल्यानिविविधानिच धू
पंकालागुरुयुतंदीपंचविविधंशुभं अथपायसनैवेद्यंसघृतंसोपदंशकं मोदकापूपसंयुक्तंशर्करागुडसंयुतं मधुना
क्तंदधियुतंजलपानसमान्वितं तेनैवहविषावह्नौजुहुयान्मंत्रभावितः आगमोक्तेनाविधिनागुरुवाक्यानियंत्रितः
नैवेद्यंशंभवेभूयाद्दत्वातांवूलमुत्तमं धूपंनीराजनंरम्यंछत्रंदर्पणमुत्तमं समर्पयित्वाविधिवन्मंत्रैर्वैदिकतांत्रिकैः
यद्यशक्तस्त्वयंनिःस्वोयथाविधिसमर्चयेत् भक्त्यादत्तेनगौरीशः पुष्पमात्रेणतुष्यति अथांगभूतान्सकलान्ग-
णेशादीन्प्रपूजयेत् सर्वैर्नानागुणैःस्तुत्वासाष्टांगंप्रणमेद्बुधः ततःप्रदक्षिणीकृत्यवृषचंडेश्वरादिकान् पूजांसमाप्य-
विधिवत्प्रार्थयेद्गिरिजापतिं ॥ अथैतदनुसारिपद्धतिक्रमः ॐ तत्रादौ स्नानंकृत्वाभूतशुद्धिप्राणप्रतिष्ठामातृका-
न्यासादिकान्कृत्वा हृदयकमलेशिवंध्यात्वामानसोपचारैःसंपूज्य यथाशक्तिमंत्रंजप्त्वाजपंदेवायसमर्प्यमूलेन
स्वदेहपुष्पांजलिंदत्वा स्वात्मानंशिवरूपंध्यात्वा कृतांजलिपुटोभूत्वा ऋणपातकदौर्भाग्यदारिद्र्यविनिवृत्तये
अशेषाघविनाशायप्रसीदममशंकर दुःखशोकाग्निसंतप्तंसंसारभयपीडितं वहुरोगाकुलंदीनंपाहिमांवृषवाहन
आगच्छदेवदेवेशमहादेवाभयंकर गृहाणसहपार्वत्यातवपूजांमयाकृतां इतिसंकल्प्यविधिवद्बाह्यपूजांसमाच
रेत् शंखादिस्थापनंकृत्वायोगपीठादिपद्मासनांतंसंपूज्य सर्वशक्तिमयेरम्येइत्यादिपूर्वोक्तप्रकारेणमहादेवं
देवींचध्यात्वा न्यासक्रमेणसंपूज्यदेहेगंधादिभिःक्रमात् ततोवहन्नासापुटेनकरस्थपुष्पेपुस्वाभीष्टांदेवतामागतां-
विभाव्य पुरस्थितलिंगेमूर्त्तौवाप्रक्षिपेत् ततःदेवेशभक्तिसुलभसर्वाभरणसंयुत यावत्त्वांपूजयिष्यामितावत्त्वंसु

स्थिरोभवेत्यादिप्राणप्रतिष्ठांकृत्वा भवानीशंकराभ्यांनमः इतिमंत्रेण अक्षतचंदनपुष्पादिभिः संपूज्य आवरणपूजांकुर्यात् तच्चअंगैः प्रथमं १ पंचमूर्त्तिशक्तिभिर्द्वितीय २ त्रिशक्तिमूर्त्तिभिर्हरिविधिभ्यांचतृतीयं ३ अनंताद्यैश्चतुर्थं ४ मातृभिः पचमं ५ कृष्णादिभिः पष्ठं ६ अणिमादिभिः सप्तमं ७ वज्राद्यैरष्टम ९ ततोनीराजनांतानुपचारान्कृत्वा प्रदक्षिणीकृत्य पूजांसमाप्यविधिवत्प्रार्थयेद्गिरिजापतिं जयदेवजयाजयजयशंकरशाश्वत जयसर्वसुराध्यक्षजयसर्वसुरार्चित जयसर्वगुणातीतजयसर्ववरप्रद जयनित्यनिराधारजयाविश्वंभराव्यय जयाविश्वैकवंद्येशजयनागेंद्रभूषण जयगौरीपतेशंभोजयचंद्रार्द्धशेखर जयकर्पूरसंकाशजयानंतगुणाकर जयरुद्रविरूपाक्षजयाचिंत्यनिरंजन जयनाथकृपासिंधोजयभक्तार्तिभंजन जयदुस्तरसंसारसागरोत्तारणप्रभो प्रसीदमेमहादेवसंसारार्तस्यखिद्यत. सर्वपापक्षयंकृत्वारक्षमांपरमेश्वर महादारिद्र्यमग्नस्यमहापापहतोजसःसहाशोकनिविष्टस्यमहारोगातुरस्यच ऋणभारपरीतस्यदह्यमानस्यकर्मभिः ग्रहैःप्रपीड्यमानस्यप्रसीदममशंकर दरिद्र प्रार्थयेद्देवं पूजांतेगिरिजापतिं अर्थाढ्योवापिराजावाप्रार्थयेदेवमीश्वरं दीर्घमायुःसदारोग्यं कोशवृद्धिर्वलोन्नतिः ममास्तुनित्यमानंदः प्रसादात्तवशंकर शत्रव संक्षयंयांतु क्षयंयांतुसदेतयः. सर्वसस्यसमृद्धिश्चभूयात्सुखमयादिशः एवमाराधयेद्देवंप्रदोपेगिरिजापतिं १३ ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चाद्दक्षिणाभिश्चतोषयेत् सर्वपापक्षयकरी सर्वदारिद्र्यनाशिनी शिवपूजेयमाख्याता सर्वाभीष्टफलप्रदेति

इतिस्कांदेब्रह्मोत्तरखंडेप्रदोषव्रतम् ॥

अथकेदारखंडोक्तशनिप्रदोषव्रतम् देवाऊचुः गुरोकेनविधानेनकीदृशेनव्रतेनच आराधनीयोगौरीशोह्यस्माभिः

जयकामुकैः तद्वदस्वसुराचार्य त्वंहिनःपरमागतिः ॥ वृहस्पतिरुवाच ॥ कार्त्तिकेशुक्लपक्षेतुमंदवारे
त्रयोदशी कार्त्तिकेचांद्रेमासेवामार्गेवा समग्रायदिलभ्येतशर्वप्राप्त्यैनसंशयः तस्यांप्रदोपसमयेतिलामलक
संयुतं शिवस्यचार्चनंकुर्य्याद्गंधपुष्पफलादिभिः पश्चात्प्रदोपवेलायांस्थावरंलिंगमर्चयेत् स्वयंभुस्थापितं
वापिपौरुपयेमपौरुपं जनेवाविजनेवापिअरण्येवातपोवने तल्लिंगमर्चयेद्भक्त्याविधिदृष्टेनकर्मणा ग्रा
ममध्येतुयल्लिंगंस्वयंभुमपिवानघ तल्लिंगंपूजयेद्भक्त्याप्रदोपेतुविशेपतः ग्रामाद्बहिःस्थितंलिंगंग्रामाच्छतगु
णंफलं वाह्याच्छतगुणंपुण्यंलिंगमारण्यमुत्तमं वन्याच्छतगुणंपुण्यंलिंगंपार्वतमुच्यते पार्वताच्चैवलिंगाच्च फलंचा
युतसंज्ञितं तपोवनाश्रितंलिंगंपूजितंवामहाफलं काश्यादिसंस्थितंलिंगंपूजितंस्यादनंतकं तस्मादेतद्विभागे
नशिवपूजार्चनंबुधैः कर्त्तव्यंनिपुणत्वेनतीर्थस्नानादिकंतथा पंचपिंडाननुद्धृत्यवाप्यांस्नानंसमाचरेत् नस्नाया
त्परवारिणीत्यपिपाठः कूपस्नानंप्रकुर्वीतउद्धृतेनविशेपतः तडागेदशपिंडानामुद्धृत्यस्नानमाचरेत् ततःप्रदोपेस
मलस्नानंमौनीसमाचरेत् प्रदीपानांसहस्रेणदीपनीयः सदाशिवः तथादीपशतेनापिद्वात्रिंशद्दीपमालया घृते
नदीपयेद्दीपान्शिवस्यपरितुष्टये तथाफलैश्चदीपैश्चनैवेद्यैर्गंधधूपकैः पूज्य प्रदोपवेलायां नृभिःसर्वार्थसिद्धये
प्रदक्षिणंप्रकुर्वीतशतमष्टोत्तरंतथा नमस्कारान्प्रकुर्वीततावत्संख्यान्प्रयत्नतः प्रदक्षिणनमस्कारैः पूजनीयः
सदाशिवः नाम्नांशतेनरुद्रोसौस्तवनीयोयथाविधि ॐनमोरुद्रायभीमायनीलकंठायवेधसे कपर्दिनेसुरेशा
यव्योमकेशायवैनमः वृपध्वजायसोमायसोमनाथायवैनमः दिगंवरायभर्गायउमाकांतकपर्दिने तपोमया
यव्याप्तायाशिपिविष्टायवैनमःव्यालप्रियायव्यालायव्यालानांपतयेनमःमहीधरायव्याघ्रायपशूनांपतयेनमःत्रिपु
रांतकायसिंहायशार्दूलर्पभचर्मणे सितायसितनाथायसिद्धायपरमेष्ठिने कामांतकायवुद्धायवुद्धीनांपतयेनमः

कारणायविशिष्टायाशिष्टायपरमात्मने वेदायवेदवीजायवेदगुह्य यवैनमः दीर्घायदीर्घरूपायदीर्घार्थायमहौ
जसे नमोजगत्प्रतिष्टायव्योमरूपायवैनमः गर्भकृत्सुमहादैत्यश्रंधकासुरभेदिने नीललोहितशुक्लायचंडमुंड
प्रियायच भक्तिप्रियायदेवायज्ञातज्ञानाव्ययायच महेशायनमस्तुभ्यंमहादेवहरायच त्रिनेत्रायत्रिवेदाय
वेदांगायनमोनमः अर्थायअर्थरूपायपरमार्थायवैनमः विश्वरूपायविश्वायविश्वनाथायवैनमः शंकरायचकाला
यकालावयवरूपिणे अरूपायचसूक्ष्मायसूक्ष्मसूक्ष्मायवैनमः श्मशानवासिनेतुभ्यंनमस्तेकृत्तिवाससे शशां
कशेखरायैवरुद्रभूमिशयायच दुर्गायदुर्गसारायदुर्गावयवसाक्षिणे लिंगरूपायलिंगायलिंगानांपतयेनमः
नमःप्रणवरूपायप्रणवार्थायवैनमः नमोनमःकारणकारणायमृत्युंजयायात्मभवस्वरूपिणे त्रिपंचकायशित
कंठभर्गगौरीपतेमंगलहेतवेनमः वृहस्पतिरुवाच नाम्नांशतंमहेशस्यउच्चार्यैवतिनातदा प्रदक्षिणनमस्कारेरे
तस्मैर्येःप्रयत्नतः कार्य्याप्रदोपसमयेपूजेयंशंकरस्यच एवंव्रतंसमुद्दिष्टंतवशक्रमहामते. शीघ्रंकुरुमहाभा
गपश्चाच्छुद्धिंकुरुःप्रभो शंभोःप्रसादात्सर्वंतेभविष्यातिजयादिकं शक्रउवाच वृत्रःपुरामहेशानंसमाराधयदा
दरात् कथंप्रापवरंब्रह्मन्पुराकश्चाभवद्द्विज वृहस्पतिरुवाच वृत्रःस्वयंमहातेजाउग्रेणतपसापुरा शिवंप्रसा
दयामासपर्वतेगंधमादने नाम्नाचित्ररथोराजावनेचित्ररथस्यतत् एतज्जानीहिभोशक्रतवपुर्य्याःसमीपतः यस्मि
न्वनेमहाभागनसंतिमहद्रूमयः तस्माच्चैत्ररथंनामवनंपरममंगलं तस्यराज्ञःशिवेनैवयानंचपरमाद्भुतं कामगं.
किंकिणीयुक्तंसिद्धचारणसेवितं गंधर्वैरप्सरोयक्षैःकिन्नरैरुपशोभितं ततोतेनैवयानेनपृथिवींपर्य्यटन्पुरातथा
गिरीशमुस्यांश्चद्वीपांश्चविविधांस्तथा एकदापर्य्यटन्राजानाम्नाचित्ररथोमहान् कैलासमागतस्तत्रसददर्श-
पराद्भुतं तथासभांमहेशस्यगणैश्चवविराजितां अर्द्धांगलग्नयादेव्याशोभितंचमहेश्वरं निरीक्ष्यदेव्यासहितं

सदाशिवंन्यायान्वितंवाक्यमिदंवभाषे वयंचशंभोविषयान्विताश्चमर्त्यादयःस्त्रीविजितास्तथान्ये तेलोक-
मध्येवयमेवचाज्ञाःस्त्रीसेवनंलज्जयानैवकुर्म्मः एतद्वाक्यंनिशम्याहमहेशःप्रहसन्निव उवाचन्यायसंयुक्तंसर्वेषा
मपिशृण्वतां भयंलोकापवादाच्चसर्वेषामपिनान्यथा अशितंकालकूटंच सर्वेषामपिदुर्जरं लोकातीतंचमेवृत्तं-
तथाप्युपहसत्यसौ ततश्चित्ररथंदेवीगिरिजावाक्यमब्रवीत् उमोवाच रेदुरात्मन्कथंत्वद्यशंकरश्चोपहासितः
मयासहैवमंदात्मन्नीक्ष्यसेकर्मणःफलं साधूनाशमकामानामुपहासंकरोतियः देवोवाप्यथवामर्त्यःसविज्ञेयोधमाध
मः एतेमुनींद्राश्चमहानुभावास्तथाह्यमीयेखलुवेदगर्भाः तथैवसर्वेसनकादयोह्यमीतज्ज्ञाश्चसर्वेशिवमर्चयंति रे
मूढसर्वेपुजनेष्वतिज्ञस्त्वमेकएवाद्यनचापरेजनाः तस्मादभिज्ञाहिकरोमिदैत्यंदेवैर्द्विजैश्चापिवहिष्कृतंत्वां एवंश
प्तस्तयादेव्याभवान्याराजसत्तमः राजाचित्ररथःसद्यः पपातसहसादिवः आसुरींयोनिमासाद्यवृत्रोनामाभव
त्तदा तपसापरमेणैवत्वष्टासंयोजितःक्रमात् तपसातेनमहताअजेयोवृत्रउच्यते तस्माच्छंभुंसमभ्यर्च्यप्रदो
षेविधिनामुना गुरोस्तद्वचनंश्रुत्वाउवाचाथशतक्रतुः सोद्यापनविधिंब्रूहिप्रदोषस्यचमेधुना कार्त्तिकेमासिसं
प्राप्तेमंदवारेत्रयोदशी संपूर्णायाभवेत्साहिसंपूर्णाव्रतसिद्धये वृषभोराजतःकार्य्यःपृष्ठेतस्यतुपीठकं तस्यो
परिन्यसेद्देवमुमाकांतंत्रिलोचनं पंचवक्त्रंदशभुजंवामांगेगिरिजांसतीं सौवर्णीप्रतिमांकृत्वा ताम्रकुंभे
जलावृते पंचरत्नफलोपेतेपंचपल्लवचार्चिते चंदनेनसुगंधेनामिश्रितेशोभितेतथा रूप्यपात्रंततः कृत्वा
कुंभस्योपरिविन्यसेत् अशक्तौमृण्मयेकुंभेवंशपात्रमथापिवा पर्णशरावंचास्थायसौवर्णींप्रतिमांतथा शक्त्याकृतां
परिस्थाप्यवस्त्रमाल्यविभूषितां पूजयित्वाविधानेनरात्रौजागरणंचरेत् पुष्पमंडपिकामादौकृत्वाश्रद्धासमन्वितः
एह्येहित्वमुमाकांतसुखस्पर्शेसुनिर्मले उपविश्यमृडेदानींसर्वशांतिप्रदोभव आसनं पाद्यंचतेमयादत्तंपुष्पगंध

कारणायांविशिष्टायाशिष्टायपरमात्मने वेदायवेदबीजायवेदगुह्य.यवैनमः दीर्घायदीर्घरूपायदीर्घार्थायमहौ
जसे नमोजगत्प्रतिष्ठायव्योमरूपायवैनमः गर्भकल्मुमहादैत्यअंधकासुरभेदिने नीललोहितशुक्लायचंडमुंड
प्रियायच भक्तिप्रियायदेवायज्ञातज्ञानाव्ययायच महेशायनमस्तुभ्यंमहादेवहरायच त्रिनेत्रायत्रिवेदाय
वेदांगायनमोनमः अर्थायअर्थरूपायपरमार्थायवैनमः विश्वरूपायविश्वायविश्वनाथायवैनमः शंकरायचकाला
पकालायवरूपिणे अरूपायचसूक्ष्मायसूक्ष्मसूक्ष्मायवैनमः श्मशानवासिनेतुभ्यंनमस्तेकृत्तिवाससे शशां
कशेखरायैवरुद्रभूमिशयायच दुर्गायदुर्गसारायदुर्गावयवसाक्षिणे लिंगरूपायलिंगायलिंगानांपतयेनमः
नम.प्रणवरूपायप्रणवार्थायवैनमः नमोनमःकारणकारणायमृत्युंजयायात्मभवस्वरूपिणे त्रिपंचकायशित
कंठभर्गगौरीपतेमंगलहेतवेनमः बृहस्पतिरुवाच नाम्नांशतंमहेशस्यउच्चार्यंप्रतिनातदा प्रदक्षिणनमस्कारैरे
तस्मैरंयैःप्रयत्नतः कार्य्याप्रदोपसमयेपूजेयंशंकरस्यच एवंव्रतंसमुद्दिष्टंतवशक्रमहामते. शीघ्रंकुरुमहाभा
गपश्चाच्छुद्धिंकुरुप्रभो शंभोःप्रसादात्सर्वंतेभविष्यातिजयादिकं शक्रउवाच वृत्रःपुरामहेशानंसमाराधयदा
दरात् कथंप्रापवरंब्रह्मन्पुराकश्चाभवद्द्विज बृहस्पतिरुवाच वृत्रःस्वयंमहातेजाउग्रेणतपसापुरा शिवंप्रसा
दयामासपर्वतेगंधमादने नाम्नाचित्ररथोराजावनेचित्ररथस्यतत् एतज्जानीहिभोशक्रतवपुर्य्याःसमीपतः यस्मि
न्वनेमहाभागनसंतिमहद्द्रूमयः तस्माच्चैत्ररथंनामवनंपरममंगलं तस्यराज्ञःशिवेनैवयानंचपरमाद्भुतं कामगं.
किंकिणीयुक्तंसिद्धचारणसेवितं गंधर्वैरप्सरोयक्षैःकिन्नरैरुपशोभितं ततोतेनैवयानेनपृथिवींपर्य्यटन्पुरातथा
गिरीशमुख्यांश्चद्वीपांश्चविविधांस्तथा एकदापर्य्यटन्राजानाम्नाचित्ररथोमहान् कैलासमागतस्तत्रसददर्श-
पराद्भुतं तथासभांमहेशस्यगणैश्चविराजितां अर्द्धांगलग्नयादेव्याशोभितंचमहेश्वरं निरीक्ष्यदेव्यासहितं

सदाशिवंन्यायान्वितंवाक्यमिदंवभांषे वयंचशंभोविषयान्विताश्चमर्त्यादयःस्त्रीविजितास्तथान्ये- तेलोक-
मध्येवयमेवचाज्ञा.स्त्रीसेननंलज्जयानैवकुर्म्मः एतद्वाक्यंनिशम्याहमहेशःप्रहसन्निव उवाचन्यायसंयुक्तंसर्वेषा
मपिशृण्वतां भयंलोकापवादाच्चसर्वेषामपिनान्यथा अशितंकालकूटंच सर्वेषामपिदुर्जरं लोकातीतंचमेवृत्तं-
तथाप्युपहसत्यसौ ततश्चित्ररथंदेवीगिरिजावाक्यमब्रवीत् उमोवाच रेदुरात्मन्कथंत्वद्य शंकरश्चोपहासितः
मयासहैवमंदात्मन्नीक्ष्यसेकर्मणःफलं साधूनाशमकामानामुपहासंकरोतियः देवोवाप्यथवामर्त्यःसविज्ञेयोधमाध
मः एतेमुनींद्राश्चमहानुभावास्तथाह्यमीयेखलुवेदगर्भाः तथैवसर्वेसनकादयोह्यमीतज्ज्ञाश्चसर्वेशिवमर्चयंति रे
मूढसर्वेपुजनेष्वतिज्ञस्त्वमेकएवाद्यनचापरेजनाः तस्मादभिज्ञाहिकरोमिदैत्यंदेवैर्द्विजैश्चापिवहिष्कृतंत्वां एवंश
प्तस्तयादेव्याभवान्याराजसत्तमः राजाचित्ररथ.सद्यः पपातसहसादिवः आसुरीयोनिमासाद्यवृत्रोनामाभव
त्तदा तपसापरमेणैवत्वष्टासंयोजित क्रमात् तपसातेनमहताअजेयोवृत्रउच्यते तस्माच्छंभुंसमभ्यर्च्यप्रदो
षेविधिनामुना गुरोस्तद्वचनंश्रुत्वाउवाचाथशतक्रतुः सोद्यापनविधिंब्रूहिप्रदोषस्यचमेधुना कार्त्तिकेमासिसं
प्राप्तेमंदवारेत्रयोदशी संपूर्णायाभवेत्साहिसंपूर्णाव्रतसिद्धये वृषभोराजत.कार्य्यःपृष्टेतस्यतुपीठकं तस्यो
परिन्यसेद्देवमुमाकांतंत्रिलोचनं पंचवक्रंदशभुजंवामांगेगिरिजांसतीं सौवर्णींप्रतिमांकृत्वा ताम्रकुंभे
जलावृते पंचरत्नफलोपेतेपंचपल्लवचर्चिते चंदनेनसुगंधेनमिश्रितेशोभितेतथा रूप्यपात्रंततः कृत्वा
कुंभस्योपरिविन्यसेत् अशक्तौमृण्मयेकुंभेवंशपात्रमथापिवा पर्णंशरावचास्थायसौवर्णींप्रतिमांतथा शक्त्याकृतां
परिस्थाप्यवस्त्रमाल्यविभूषितां पूजयित्वाविधानेनरात्रौजागरणंचरेत् पुष्पमंडपिकामादौकृत्वाश्रद्धासमन्वितः
एह्येहित्वमुमाकांतसुखस्पर्शेसुनिर्मले उपविश्यमृडेदानींसर्वशांतिप्रदोभव आसनं पाद्यंचतेमयादत्तंपुष्पगंध

समान्वितं गृहाणदेवदेवेशप्रसीदवरदोभव पाद्यं ताम्रपात्रस्थितंतोयंफलगंधादिसंयुतंअर्घ्यंगृहाणदेवेशम
यादत्तंहिभक्तितः अर्घ्यं शीतलंनिर्मलंतोयंकर्पूरेणसुवासितं आचम्यतांमहादेव गिरिजासहितप्रभो आचमनं पं
चामृतेनस्नपनं कार्य्यमादौप्रयत्नतः गोक्षीरेणचदेवेशगृहाणपरमेश्वर दध्नाचैवमहादेवस्नपनंक्रियतेतव गृहा
णाशुमयादत्तंसुप्रसन्नोभवाव्यय सर्पिषाचमयादेवस्नपनंक्रियतेधुना गृहाणत्वसुरश्रेष्ठममचायुःप्रदोभव इ
दंमधुमयादत्तंतवप्रीत्यर्थमेवच गृहाणत्वंसुरश्रेष्ठ ममचायुःप्रदोभव इदंमधुमयादत्तंतवप्रीत्यर्थमेवच गृहा
णत्वंमहादेवममशांतिप्रदोभव सितयादेवदेवेशस्नपनंक्रियतेधुना गृहाणश्रद्धयादत्तंसुप्रसन्नोभवप्रभो एवं
पंचामृतेनैवस्नापनीयोवृषध्वजः कावेरीनर्मदावेणीतुंगभद्रासरस्वती गंगाचयमुनाचैव ताभ्यःस्नानार्थमाहृतं
गृहाणत्वमुमाकांतस्नानायश्रद्धयाजलं स्नानं एतद्वासोमयादत्तंसोत्तरीयंसुशोभनं पूजार्हंश्रद्धयादत्तंतवप्री
त्यर्थमेवच यज्ञोपवीतंसौवर्णंमुक्तामणिसमन्वितं तवप्रीत्यामयादत्तंब्रह्मकर्मप्रसादनं यज्ञोपवीतं सुगंधि
चंदनंदिव्यंकुंकुमादिसमन्वितं गंधंगृहाणदेवेशसुगंधिपुष्टिवर्द्धनं गंधं अक्षताश्चसदादिव्याःकुंकुमादिभिरंजि
ताः मयादत्तामहादेवतवप्रीत्यैसुभक्तितः अक्षताः मालतीचंपकादीनिकुमुदान्युत्पलानिच विल्वपत्राणिपूजा
र्थंस्वीकुरुत्वमुमापते पुष्पाणि धूपंविशिष्टंपरमंसर्वौषधिविजृंभितं गृहाणपरमेशानममशांत्यर्थमेवच धूपं
दीपावलिंमयादत्तांगृहाणपरमेश्वर आरार्त्तिकप्रदानेनममतेजोविवर्द्धय आरार्त्तिकं शाल्योदनंघृतंपूपंपाय-
सादिसमन्वितं नैवेद्यंविधिवद्दत्तंभक्त्यामेप्रतिगृह्यतां नैवेद्यं कर्पूरैलालवंगादिपूगीफलसमन्वितं तांबूलं
कल्पितंभक्त्यागृहाणगिरिजाप्रिय तांबूलं इदंफलमितिफलं हिरण्यगर्भेतिदक्षिणा निपत्यदंडवद्भूमौप्रण
म्यचपुनःपुनः पश्चाज्जागरणंकार्यंगृहेवादेवतालये वितानंमंडपंकृत्वानानावर्णैःसमन्वितं गीतवादित्रनृत्येन

अर्चनीय सदाशिवः प्रभातायांतुशर्वर्य्यामुदितेरविमंडले स्नात्वापुनःसमभ्यर्च्यजुहुयात्पायसेनच अथा
चार्यंसपत्नीकंवस्त्रालंकारचंदनैः तोषयित्वासुविद्वांसंगांप्रदद्यात्पयस्विनीं ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चाद्दक्षिणा
भिःप्रतोषयेत् दीनानाथांश्चसंतर्प्यअछिद्रंवाचयेत्ततः लब्धानुज्ञांब्राह्मणेभ्यो बंधुभिःसहितःशुचिः हृदिस्मरन्
शिवंभक्त्याभुंजीतनियतोव्रती अनेनैवविधानेनप्रदोषोद्यापनाविधिः कार्य्योविधिवताशक्रसर्वकार्यार्थसिद्धये
गुरुणाकथितंसर्वंसचकारशतक्रतुः तेनैवचसहायेनमहेंद्रोयुद्धतत्परः वृत्रंप्रतिसुरैःसार्द्धं युयुधेसशतक्रतुः
इति केदारखंडोक्तशनिप्रदोषव्रतम्
अथनिर्णयामृतस्कंदपुराणोक्तशन्यादिवारयुक्तप्रदोषव्रतं देव्युवाच देवकेनविधानेनप्रदोषव्रतमुत्तमंविधातव्यंन
रैस्त्रीभिःसंतानफलसिद्धये ईश्वरउवाच यदात्रयोदशीशुक्लामंदवारेत्रयोदशी आरब्धव्यंव्रतंतत्रसंतानफल
सिद्धये ऋणनिर्मोचनार्थंतुभौमवारेणसंयुता आयुरारोग्यसिद्ध्यर्थंभानुवारेणसंयुतेति अथास्यांप्रातः स्नात्वापुत्रा
दिकामदंप्रदोषव्रतंकरिष्ये इतिसंकल्प्य गुरूपदिष्टविधिनागममंत्रैर्वेदमंत्रैर्वाषोडशोपचारैर्यथाविभवंपूजां
कुर्य्यात् ततश्च भवायभवनाथायमहादेवायधीमते रुद्रायनीलकंठायशर्वायशशिमौलये उग्रायोग्रौघना
शायभीमायभयहारिणे ईशानायनमस्तुभ्यंपशूनांपतयेनमः इतिमंत्रेणसंपूज्य प्रार्थयेत् यथाभवान्सम
स्तानांपशूनांपाशमोचकः तथाव्रतेनसंतुष्टःपुत्रंदेहिसुलक्षणं सयावकंचनैवेद्यंसाज्यंसफलशर्करं दत्त्वाथो
मुखवासंचतांबूलंक्रमुकादिकं समर्थोष्टसुदिक्ष्वष्टदीपानाज्यपरिप्लुतान् भवाद्यैर्नामभिर्दद्यात्तैरेवाष्टप्रदक्षिणाः
नमस्कारानष्टकृत्वाजपंपूजांसमर्प्यच वृषराजंसमभ्यर्च्यवृषमंत्रेणमंत्रवित् मंत्रश्च धर्मस्त्वंवृषरूपेणजगदा

नंदकारक अष्टमूर्तेराधिष्ठानमतः पाहिसनातनेति वृषायदूर्वांचपक्कंपानीयंचानिवेद्यच वृषस्यवृषणंस्पृष्ट्वाशृं
गयोर्मध्यतःशिवं विलोक्यसहितंदेव्या॰ पूजितंप्रार्थयेच्छिवं प्रार्थनामंत्रश्च ऋणरोगादिदारिद्र्यपापादिक्ष
यमृत्यवः भयशोकमनस्तापानश्यंतुममसर्वदेति पृथिव्यांयानितीर्थानिसागरांतानियानिच अंडमाश्रित्यतिष्ठंति
प्रदोषेवृषभस्यतु स्पृष्ट्वातुवृषणौतस्यशृंगमध्येविलोक्यच पुच्छंचककुदंचैवसर्वपापैःप्रमुच्यतइति निवेद्यव्रत
राजंतुदद्याद्वित्तानुसारतः दक्षिणाब्राह्मणेभ्यश्चततोमौनंविसर्जयेत् एवंसंवत्सरंकुर्यात्त्रयोदश्यामिदंव्रतं अथ
वामंदवारेणयुक्तामेवत्रयोदशीं चतुर्विंशतिकुर्वीतसोभीष्टफलमाप्नुयादिति स्कंदपुराणोक्तंशनिप्रदोषव्रतम्
ब्रह्मोत्तरखंडेतु सोमवारेणयुक्तायामपियस्यांकस्यांचित्त्रयोदश्यांप्रदोषादौशिवपूजोक्ता सोमवारेविशेषेणप्र
दोषादिगुणैर्युतं केवलंवापियेकुर्युः सोमवारेशिवार्चनमिति अथनृसिंहपुराणोक्तंनृसिंहत्रयोदशीव्रतं हेमाद्रौ
गुरुवारेत्रयोदश्यामपराह्णेजलाप्लुतः तर्पयित्वादेवापरहनृपींश्चतिलतंडुलैः नरसिंहंसमभ्यर्च्य यःकरोत्युपवासकं
सर्वपापविनिर्मुक्तोविष्णुलोकेमहीयते ॥ इतिनृसिंहपुराणोक्तंनृसिंहत्रयोदशीव्रतम्

अथकूर्मपुराणोक्तंत्रिलोचनत्रयोदशीव्रतम् हेमाद्रौ

त्रयोदश्यांतथारात्रौसोपवासस्त्रिलोचनं दृष्ट्वानुप्रथमेयामेमुच्यतेसर्वपातकैरिति ॥ अथकामत्रयोदशीव्रतं हेमा
द्रौ ब्रह्मोवाच कामंपूज्यत्रयोदश्यांसुरूपोजायतेनरः इष्टांरूपवतींभार्यांलभेत्कामांश्चपुष्कलान् मूलमंत्रां
स्वसंज्ञाभिरंगमंत्राश्चकीर्तिताः पूर्ववत्पद्मपत्रस्थः कर्त्तव्यश्चातिथीश्वरः गंधपुष्पोपहारैश्च यथाशक्तिविधीयते
पूजातुवित्तशाठ्येनकृतापिनफलप्रदा आज्यधारासमिद्भिश्चदाधिक्षीरान्नमाक्षिकैः पूर्वोक्तफलदोहोमः कृत.

शांतेनचेतसा । इतिभविष्योत्तरेकामत्रयोदशीव्रतं अथवाराहपुराणोक्तमहाबुधसंज्ञंत्रयोदशीव्रतम् ॥ सन
त्कुमारउवाच अथस्वस्त्ययनंपुंसांशृण्वतामघनाशनं व्रतमेतत्त्रयोदश्यांप्रदोषेस्यान्महाबुधे नवनीतंपं
चगव्यंरजतांशसमप्रभं कपित्थफलमात्रंतत्समादाय ताम्रादिपात्रेप्राङ्मुखोनिक्षिप्य अष्टदलपद्मकर्णिकायां
लक्ष्मीनारायणदलेष्वष्टशक्तीः दिक्ष्विंद्रादीन्संपूज्यदेवाग्रेनवनीतंद्विधाविभज्य प्रत्येकमभिमंत्रयेत् तत्रमंत्रः
पुरुषःपूर्णकामश्च हरिर्भद्रंकरोतुनः योपिद्वारासदालक्ष्मीर्मंगलंदिशतुरवयामितिवारद्वयं पत्न्यैप्राशयतीमाभिमं
त्रयेत् यस्त्वंतरात्माभूतानामनादिनिधनोच्युतः सपर परयाशक्त्याकुक्षिंरक्षतुमेसदा सर्वपुष्टिप्रजननीसर्वा
र्त्तिशमनीतव लक्ष्मीःकुक्षिगतंगर्भंरक्षतादच्युतप्रिया सर्वार्त्तिक्षयदक्षादिदिव्यशक्तियुतान्यपि त्वांरक्षंतुसदा
विष्णोः सर्वग्रहरणान्यपि तथादिक्पतयः सर्वेरक्षंतुग्रहदेवताः पांतुसंसारसंयुक्ता सर्वेरक्षंतुसर्वदेति पत्नी
मभिमंत्र्य ब्राह्मणान्भोजयित्वा वध्वासहतांरात्रिमतिवाह्य चतुर्दश्यांपुनर्द्विजान् भोजयित्वा स्वयंभुंजीते
तितत्फलं मंगल्यपरमप्राप्त्यैदीर्घमायुष्यविंदतीत्यतेनतत्रैवोक्तम् ॥ इतिवाराहपुराणोक्तपुत्रप्राप्तित्र
योदशीव्रतं अथसौरपुराणोक्तंशिवत्रयोदशीव्रतं व्यासउवाच मंदवारयुतापुण्याशुक्लपक्षेत्रयोदशी तस्या
मुपोष्यविधिनासंपूज्यगिरिजापतिम् ब्रह्महत्यादिभिःपापैर्युक्तोभवतिभानवइति ॥ इतिशुक्लत्रयोदश्यां
शनित्रयोदशीव्रतम् ॥ अथमार्गशीर्षादिमासत्रयोदश्यावर्षसाध्यं यमादर्शनव्रतं यमउवाच पूर्वाह्णेमार्ग
शीर्षादौवर्षमेकंनिरंतरं त्रयोदश्यांसौम्यदिनेआर्क्यांगारवर्जिते मन्नाम्नाद्विजानष्टौपंचचैवसमाह्वयेत्
पुराणवेदतत्त्वज्ञान्स्वाचारांस्तत्त्वदर्शिन स्वैकशरणान्साधून्सर्वभूतहितेरतान् शुचौदेशेशुभेपट्टेप्राङ्मुखानुपवे
शयेत् अंतर्वासोयुतान्भक्त्यायत्नेनाभ्यंजयेद्बुधान् अंतर्वासोयुतान्सर्वानधोवस्त्रमात्रयुतान् आरभ्यउत्तमां

गंनुतिलतैलेनमर्दयेत् स्नापयेद्गंधकापायैः सुखोष्णेनचवारिणा पृथक्पृथक्स्नापयित्वासर्वान्नैवाद्विजोत्तमा
न् सुखस्नातांस्तथाचांतान्व्रतीभक्तिपरायणः सपुत्रभृत्य शुश्रूषांतेषांकुर्य्यात्समाहितः प्राङ्मुखानुपविष्टां
श्चत्रयोदशपृथक्पृथक् संस्थापयेन्नाभिमुखान्गुडापूपांसुयाचितान् सव्यंजनंसपक्वान्नभूयोभूयोनिवेदयेत् यथा
सुखंयथातृप्तियथाकाममयार्चितं दैन्यंभावंसमालक्ष्यइच्छाद्भिःश्रेयआत्मनः शुचिर्भूत्वातथाचांतानर्चयेत्तिलतंड
लैःप्रस्थमात्रैस्थैकैकंताम्रपात्रसमन्वितंसदक्षिणैःसछत्रैश्चजलकुंभैः पवित्रकैःचर्मप्रावरणैःश्रेष्ठैर्वस्त्रयुग्मैश्चदूतकाः
मंत्रेणानेनविप्रेंद्रानर्चयेमान्पृथक्पृथक् ब्राह्मणान्समभूप्यस्तान्पंक्तिभेदनकारयेत् यमः शनैश्चरोमृत्युर्दंडह
स्तोघनायकः अभावःप्रलयः शांतिर्दुःखप्रशमनोंतकः लोकपालोश्विनीपुत्रस्तथाक्रूराननःशिवः ममप्रसादसु
मुखोददात्वभयदक्षिणां इत्युक्त्वासंप्रयच्छेतदेयंदत्त्वाव्रतीपुनः द्विजांश्चानुव्रजेत्प्राप्तान्स्वगृहंविधिनार्चितान् ए
वंयः पुरुषःकश्चित्सकृद्व्रतमिदंचरेत् समृतोनेक्षतेदूतान्नयातियममंदिरं अदृष्टोसौसमायातिविमानेनार्कमंड
लम् तस्माद्यातिपुरींविष्णोस्ततः शिवपुरंव्रजेत्

इतिभविष्योत्तरोक्तंयमादर्शनत्रयोदशीव्रतम् ॥

अथमार्गशीर्षशुक्लचतुर्दश्यामारभ्य मत्स्यपुराणोक्तशिवचतुर्दशीव्रतं नंदिकेश्वरउवाच शृणुष्वावहितो
ब्रह्मन्वक्ष्येमाहेश्वरंव्रतम् त्रिषुलोकेषुविख्यातंनाम्नाशिवचतुर्दशी मार्गशीर्षेत्रयोदश्यांसितायामेकभोजनम्
प्रार्थयेद्देवदेवेशंत्वामहंशरणंगतः मार्गशीर्षश्चात्रप्रतिपदादिरमावास्यांतश्चांद्रोमासः चतुर्दश्यांनिराहारःसम
भ्यर्च्यतुशंकरम् सुवर्णवृषभंदत्त्वाभोक्ष्येहंचापरेहनि एवंनियमकृत्सुप्त्वाप्रातरुत्थायमानवः कृतस्नानजपः

पश्चादुमयासहशंकरम् पूजयेत्कमलैःशुक्लैर्गंधधूपानुलेपनैः पादौनमःशिवायेतिशिवःसर्वात्मनेनमः ललाटंतुत्रिने
त्रायनेत्राणिहरयेनम. मुखमिंदुमुखायेतिश्रीकंठायेतिकंधराम् सद्योजातायकर्णौतुवामदेवायवैभुजौ अघो
रंहृदयायेतिहृदयंचापिपूजयेत् स्तनौतत्पुरुषायेतिईशानायतथोदरम् पार्श्वेचानंतधर्म्मायज्ञानभूतायवैकटिम् ऊरू
चामुत्रवैराग्यसिंहायेतिप्रपूजयेत् अनंतैश्वर्यनाथायजानुनीचार्चयेद्बुधः प्रधानायनमोजंघेगुल्फौव्योमात्मनेनमः
व्युप्तकेशात्मरूपायपृष्ठमभ्यर्चयेन्नरःनमःपुष्ट्यैनमस्तुष्ट्यैपार्वतींचापिपूजयेत् ततस्तुवृषभंहैममुदकुंभसमन्वितं शुक्ल
माल्यांवरधरंपंचरत्नसमन्वितं भक्ष्यैर्नानाविधैर्युक्तंब्राह्मणायनिवेदयेत् प्रीयतांदेवदेवोत्रसद्योजातःपिनाकधृक्
ततस्तुविप्रानन्नेनतर्पयेच्छक्तितःशुभान् पृषदाज्यंतुसंप्राश्यस्वपेद्भूमावुदङ्मुखः पंचदश्यांततःपूज्यविप्रान्भुं-
जीतवाग्यतः तद्वत्कृष्णचतुर्दश्यामेतत्सर्वंसमाचरेत् चतुर्दशीपुसर्वासुकुर्यात्पूर्ववदर्चनं येतुमासविशेषाःस्यु-
स्तान्निवोधक्रमादिह मार्गशीर्षादिमासेपुक्रमादेतदुदीरयेत् शंकरायनमस्तुभ्यंनमस्तेकरवीरक त्र्यंवकायनम
स्तेस्तुमहेश्वरततः परं नमस्तेस्तुमहादेवस्थाणवेचततः परं नमःपशुपतेनाथनमस्तेशंभवेपुनः नमस्तेपर-
मानंदनमःसोमार्धधारिणे नमोभीमायइत्येवंत्वामहंशरणंगतः गोमूत्रंगोमयंक्षीरंदधिसर्पिःकुशोदकं पंचग-
व्यंविल्वपत्रयवागोश्रृंगवारिच तिलाश्चकृष्णाविधिवत्प्राशनंक्रमशःस्मृतं प्रतिमासंचतुर्दश्योरेकैकंप्राशनंस्मृतं
मन्दारैर्मालतीभिश्चतथाधत्तूरकैरपि सिंदुवारैरशोकैश्च मल्लिकाभिःसपाटलैः अर्कपुष्पैःकदंवैश्चशतपत्रैस्तथो-
त्पलैः एकैकेनचतुर्दश्योरर्चयेत्पार्वतीपतिं मार्गशीर्षादिमासेष्वित्यतद्गुणसंविज्ञानोवहुव्रीहिःतेनमार्गशीर्षेसद्योजा
तःप्रीयतामितिसद्योजातस्योदीरणात्पौषादिष्वेकादशसुशंकरादीनुदीरयेत् पृषदाज्यस्यमार्गशीर्षेप्राशनाद्गोमूत्रा-
दयःपौषादिषुप्राशनीया.मार्गशीर्षेश्वेतकमलैः पूजाविधानात्मंदाराद्यैः पौषादिषुपूजाकार्येत्यर्थः पुनश्चकार्ति-

फेनामिसंप्राप्तेतर्पयेद्द्विजान् अन्नैर्नानाविधैर्भक्ष्यैर्वस्त्रमाल्याविभूषणैः कृत्वानीलवृषोत्सर्गंश्रुत्युक्तविधिनानरः
उमामहेश्वरंहैमंवृषभंचगवासह मुक्ताफलाष्टकयुतंसितनेत्रपटान्वितं नेत्रपटः तेनइतिप्रसिद्धः । ताम्रपात्रोप
रिपुनःशालितंडुलसंयुतं स्थाप्यविप्रायशांतायदेवव्रतपरायवै ज्येष्ठसामविदेदेयनचकुव्रतिनेकाचित् गुणज्ञे
श्रोत्रियेदद्यादाचार्येतत्त्ववेदिनि अव्यंगांगायसौम्यायसदाकल्याणकारिणे सपत्नीकायसंपूज्यमाल्यवस्त्रवि
भूषणैः गुरौसतिगुरोर्दयंतदभावेद्विजातये नवित्तशाठ्यंकुर्वीतकुर्वन्दोषान्यतत्परः सर्वोपस्करसंयुक्तांशय्यां
दद्यात्सकुंभिकां अनेनविधिनायस्तुकुर्याच्छिवचतुर्दशीं सोश्वमेधसहस्रस्यफलमाप्नोतिमानवः ब्रह्महत्या
दिकंकिंचिदत्रवानुत्रवाकृतं पितृभिर्भ्रातृभिर्वापितत्सर्वनाशमाप्नुयात् ॥ दीर्घायुरारोग्यकुलाभिवृद्धिरत्रासुयामु
त्रचतुर्भुजत्वं गणाधिपत्यंदिविकल्पकोटि शतंवसित्वापदमेतिशंभोः ॥ नबृहस्पतिरप्यनंतमस्याः फलमिंद्रोनपि
तामहोपिवक्तुं नचसिद्धगणोप्यलंनचाहंयदिजिह्वायुतकोटयोपिवक्रे ॥ भवत्यमरवल्लभः पठतियः स्मरेद्वायदा
शृणोत्यपिविमत्सरःसकलपापनिर्मोचनीं इमांशिवचतुर्दशीममरकामिनीकोटयःस्तुवंतिम्मनिंदिताकिमुसमाचरे
यःसदा ॥ यावाथनारीकुरुतेचभक्त्याभर्तारमापृच्छ्यगुरुंसुतंवा सापिप्रसादात्परमेश्वरस्यपरंपदंयातिपिनाक
पाणेः ॥ इतिशिवचतुर्दशीव्रतं ॥ ७ ॥ नारदीये मार्गशुक्लचतुर्दश्यामेकभक्तंपुरोदितं निराहारोवृषंस्वर्णंप्राच्यद
द्याद्द्विजातये परेह्निप्रातरुत्थायस्नात्वासोमंमहेश्वरं पूजयेत्कमलैःशुक्लैर्गंधमाल्यानुलेपनैः द्विजान्संभोज्यमिष्टा
न्नैस्तोषयेद्दक्षिणादिभिः एतच्छिवव्रतंविप्रभुक्तिमुक्तिप्रदायकं कर्तॄणामुपदेष्टॄणांसार्थानामनुमोदिनां अस्यांमा
र्गशुक्लचतुर्दश्यांपिशाचमोचनतीर्थेश्राद्धमुक्तं त्रिस्थलीसेतौ साचापराह्णव्यापिनीग्राह्या अज्ञातानामपि
पिशाचाद्युद्देशत्वादेकोद्दिष्टत्वाच्चमध्याह्नव्यापिनीतियथाकुलधर्मं व्रतादावुक्तंरेवेतिकाशीखंडेपि मार्गशुक्लचतुर्दश्यां

कपर्दीश्वरसन्निधौ स्नात्वान्यत्रापिमरणा न्नपैशाच्यमवाप्नुयुः इमांसांवत्सरींयात्रां येकरिष्यंतिमानवाः
तीर्थप्रतिग्रहात्पापान्निस्तरिष्यंतितेनराइति अथमार्गपौर्णमास्यांलवणाढकदानमुक्तं नारदीये मार्गशीर्ष्यां-
पौर्णमास्यांस्वर्णाढ्यलवणाढकं देयांविप्रायशांतायसर्वकामसमृद्धयइति अस्यांचंद्रपूजोक्ता निर्णयामृते ॥ ब्रह्म
पुराणे मार्गशीर्षेतिथिप्रक्रमे वामनेत्रंहियद्विष्णोस्तदेवभुवनत्रये अनसूयायतश्चंद्रममृतेनाभ्यपेचयत् पौर्णमा
स्यांचतस्यांतंपूजयेत्तत्रसर्वदा शुक्लैःपुष्पैश्चपयसा स्नापयेत्परयामुदा रत्नदीपैश्चबालिभिर्होमैर्ब्राह्मणतर्पणैः
गोभ्यश्चलवणंदेयंतस्मिन्नहनिसर्वदा यतश्चलवणंचंद्राद्दक्षशापाद्विनिस्सृतं मातास्वसाचदुहितापूज्याश्चस्व
कुलांगनाःकांतिर्लक्ष्मीश्चकल्याणंपूर्णेंदोःपूजनाद्भवेदिति अस्यामेवमृगशिरोनक्षत्रयुक्तायांससुवर्णंलवणंदेयं तदु
क्तंविष्णुना मार्गशीर्षेशुक्लपंचदश्यांमृगशिरोयुक्तायांलवणस्यसुवर्णनाभंप्रस्थमेकंचंद्रोदये ब्राह्मणायप्रतिपादयेत्
अनेनकर्मणासौभाग्यभागभिजायते अस्यांदत्तात्रेयोत्पत्तिःस्कांदे सह्यखंडे मार्गशीर्षेतथामासिदशमेह्निसुनिर्मले
मृगशीर्षेयुतेपौर्णमास्यांज्ञस्यचवासरे।ज्ञस्यवासरेबुधवासरे। जनयामासदेदीप्यमानंपुत्रंसतीशुभं तंविष्णुमागतं
ज्ञात्वाअत्रिर्नामाकरोत्स्वयं दत्तवान्स्वस्यपुत्रत्वाद्दत्तात्रेयमितीश्वरमिति दशमेमासीत्यन्वयः इयंपूर्वविद्धाग्राह्येति
वदंतिप्रदोषव्यापिनीतिनिर्णयसिंधौ अस्यामेवचंद्रव्रतारंभःकार्यः तदुक्तंहेमाद्रौविष्णुधर्मोत्तरे मार्गशीर्षादथा
रभ्यचंद्रमंडलकेनरः सोपवासःपौर्णमास्यांपूज्ययज्ञफलंलभेत् नक्ताशनस्तुसंपूज्यचाग्निष्टोमफलंलभेत् कृत्वात्र
तंवत्सरमेतदिष्ठंप्राप्नोतिलोकांश्चनिशाकरस्य तत्रोष्यलोकेसुचिरंसकालंसायुज्यमायातिततस्तुशंभोरिति अ
स्यांप्रत्यवरोहणंकार्यं तदुक्तमाश्वलायनेन मार्गशीर्ष्यांप्रत्यवरोहणं चतुर्दश्यांपौर्णमास्यांवेति अत्रश्राद्ध
मुक्तमिति यत्तुविष्णुः मार्गशीर्षेचपौषेचमाघेप्रौष्ठेचफाल्गुने कृष्णपक्षेपुसर्वेषुचान्वष्टक्यस्तथाष्टकेति पौषमासा

दिपुत्रिण्विति तच्चतुर्धा अनावश्यकत्वार्थैचाप्यन्याचतुर्थीस्यात्तांचकुर्य्यात्प्रयत्नतइति वायुब्रह्मांडपुराणात् आ
द्ममेतेष्वकुर्वाणोनरकंप्रतिपद्यत इतिप्रत्यवायश्रवणात् अथास्यांमार्गपौर्णिमास्यामाग्नेयपुराणदानमुक्तंनारदीये
एतदाग्नेयकंनामपुराणंपरिकीर्तितं तल्लिखित्वाचयोदद्यात्सुवर्णकमलान्वितं तिलधेनुयुतंवापिमार्गशीर्ष्यांवि
धानतः पुराणार्थविदेसोथस्वर्गलोकेमहीयते इतितिलधेनुसहिताग्नेयपुराणदानविधिः ॥ अथव्रतिशीपौर्णिमो
च्यते साच मार्गशीर्षसितपक्षेपौर्णिमास्यांशुचिव्रता प्रातःशुक्लतिलैः स्नात्वापरिधायांवरंसती पूजासंभारमासा
द्यपिष्टदीपंविधायच पुत्रसौभाग्यप्राप्त्यर्थंमध्याह्नेपूजयेच्छिवं साचमार्गशीर्षपौर्णिमामध्याह्नव्यापिनीग्राह्याति
थ्यादिसंकीर्त्यममेहजन्मनिजन्मांतरेचअखंडसौभाग्यपुत्रपौत्रप्राप्त्यर्थंव्रतिशीपौर्णिमाव्रतंकरिष्ये तत्रनिर्विघ्नता
सिद्ध्यर्थंगणपतिपूजनंकलशाराधनंचकरिष्ये पंचवक्त्रंत्रिनेत्रंचजटाखंडेंदुमंडितं व्यालयज्ञोपवीतंचभक्तानांवरदाशि
व आगच्छभगवञ्छंभोसर्वालंकारभूषित यावद्व्रतसमाप्त्येततावत्त्वंसन्निधौभव आवाहनं सिंहासनंस्वर्णपीठंनाना
रत्नोपशोभितं अनेकशक्तिसंयुक्तमासनंप्रतिगृह्यतां आसनं ॥ त्रिपुरांतकदेवेशसृष्टिसंहारकारक पाद्यंगृहाणदेवे
शमयादत्तांहिभक्तितः ।पाद्यं। चंदनाक्षतसंयुक्तंनानापुष्पसमन्वितं गृहाणार्घ्यंमयादत्तमीश्वरप्रतिगृह्यतां ॥अर्घ्यं ।
तोयमेतत्सुखस्पर्शंकर्पूरेणसमन्वितं शंभोशंकरसर्वेशगृहाणाचमनीयकं ।आचमनं । पयोदधिघृतंचैवमधुशर्करया
युतं पंचामृतेनस्नपनंकारिष्येभक्तवत्सल ॥ पंचामृतस्नानं ॥ मयानीतानितोयानिगंगादीनांचहैमजैः स्नानंतैः कुरु
देवेशममशांतिर्विधीयतां । स्नानं । श्वेतांबर युगंदेवसर्वकामार्थसिद्धये अंबिकाकांतदेवेशमयादत्तंप्रगृह्यतां वस्त्रं
कुंकुमाक्तंसुरश्रेष्ठक्षौमसूत्रविनिर्मितं उपवीतंमयादेवभक्त्यादत्तंप्रगृह्यतां ॥ उपवीतं ॥ काश्मीरजेनसंयुक्तंकर्पूरागुरु
मिश्रितं कस्तूरिकासमायुक्तंचंदनंप्रतिगृह्यतां ॥ चंदनं ॥ प्रक्षालिताश्चधौताश्चतंडुलाश्चशिवप्रियाः मयानिवे·

दिताभक्त्यागृहाणजगदीश्वर अक्षताः कमलैर्मालतीपुष्पैश्चंपकैर्जातिसंभवैः विल्वपत्रैर्महादेवकरिष्येतवपू
जनं पुष्पाणि दशांगोगुग्गुलूद्भूतःसुगंधिश्चमनोहरः आघ्रेयतामयंधूपोदेवदेवदयानिधे धूप कार्पासवर्तिभि
र्युक्तंघृताक्तंतिमिरापहं भक्त्यासमाहृतंदीपंमयादत्तंप्रगृह्यतां दीपं नैवेद्यंगृह्यतांदेवभक्तिंमेह्यचलांकुरु ईप्सि
तंचवरंदेहिपरत्रचपरांगतिं नैवेद्यं नैवेद्यमध्येयानिपंचवक्त्रध्यानानितानिपठनीयानि उत्तरापोशानं हस्त-
प्रक्षालनं पूगीफलंमहद्दिव्यंनागवल्यादलैर्युतं कर्पूरैलासमायुक्तंतांबूलंप्रतिगृह्यतां तांबूलं इदंफलंमयादेव-
फलं वक्ष्यमाणषोडशनामभिः पूजयेत् शंकरायात्रिनेत्रायकालरूपायशंभवे महादेवायरुद्रायशर्वायचमृडायच-
ईश्वरायशिवायेतिभूतेशायकपर्दिने मृत्युंजयायचोग्रायाशितिकंठायशूलिने दूर्वा. तेजोयंसलक्ष्मीकंदेवान्
मपिदुर्लभं हिरण्यंपार्वतीनाथमयादत्तंप्रगृह्यतां दक्षिणा. प्रसीददेवदेवेशचराचरजगद्गुरो वृषध्वजमहादेव-
त्रिनेत्रायनमोनमः नीराजनं यानिकानिचपापानीतिप्रदक्षिणाः इमानिविल्वपत्राणिपुष्पाणिविविधानिच
मयादत्तानिविश्वेशगृहाणवरदोभव पुष्पांजलिः नमोस्त्वनंतायसहस्रमूर्तयइतिनमस्काराः भवायभवनाशा-
यमहादेवायधीमते रुद्रायनीलकंठायशर्वायचनमोनमः ईशानायनमस्तुभ्यंपशूनांपतयेनमः गुणत्रयात्मनेतु-
भ्यंगुणातीतायतेनमः नमःप्रसीददेवेशसर्वकामांश्चदेहिमे त्वमेवशरणंनाथक्षमस्वमयिशंकर प्रार्थना-
उपायनमिदंतुभ्यंव्रतसंपूर्णहेतवे वाणकद्विजवर्यायसहिरण्यंददाम्यहं वायनं अस्यव्रतस्यसिध्यर्थंहि-
रण्यंपापनाशनं ददामितुभ्यंविप्रेंद्रप्रणतोस्मिप्रगृह्यतां दक्षिणां महात्मन्गच्छकैलासंवृषारूढोगणैर्युत आ-
हूतस्तत्क्षमस्वत्वंप्रसादसुमुखोभव विसर्जनं इतिपूजाविधिः अथकथा यशोदोवाच कृष्णत्वंसर्वदेवा
नांस्थितिसंहारकारकः अवैधव्यकरस्त्रीणांयथार्थंवदतद्व्रतं श्रीकृष्णउवाच यशोदेसाधुपृष्टोहंसौभाग्यप्र

प्रयेस्त्रियः वतिशीनामविख्यातंपौर्णमास्यांव्रतंभवेत् तद्व्रतस्यप्रभावेनस्त्रीणांसौभाग्यदंभवेत् अवैधव्यकरं
नामशिवप्रीतिकरंमहत् यशोदोवाच केनचीर्णंव्रतमिदंमृत्युलोकेकदावद विधानंकीदृशंदेवयेनशंभुःप्रसीद
ति श्रीकृष्णउवाच कांतिकानामनगरीप्रसिद्धाभुविमंडले अनेकरत्नसंपूर्णाचंद्रहासेनपालिता तत्रैवासीद्द्विजः
कश्चिद्धनेश्वरेतिनामतः तस्यभार्याशुभाचारानाम्नारूपवतीसती अनपत्यौमहाभागावुभौतौदुःखितौसदा तत्र
गर्याद्विजःकश्चिद्योगारूढोद्विजोजटी भिक्षांचकारसर्वज्ञस्तद्गृहंचाप्यवर्जयत् तद्गृहेनैवभिक्षांसरूपवत्यासम
र्पितां ययौतडागतीरंस्ताभिक्षांप्रक्षालयत्पुनः धनेश्वरेणतद्दृष्टंयोगिनायत्कृतंशुभं भिक्षांगृह्णासिसर्वेषांगृह
स्थानांद्विजोत्तम कदापिमद्गृहेविप्रानायासिवदकारणं योग्युवाच अपुत्रस्यगृहस्थस्ययदन्नमुपभुज्यते पतितान्न
समंतत्तुनभोक्तव्यंकदाचन धनेश्वरेणश्रुत्वैतदात्मानंगर्हयन्बहु धनधान्यसमृद्धिश्चपुत्रहीनस्त्वहंप्रभो इत्युक्तोसौ
जटीप्राहगच्छाराधयचंडिकां तस्यतद्वचनंश्रुत्वागेहेभार्यानिवेद्यच तपसेनिर्जगामासौचंड्याराधनमाचरत् उपवा
सैःषोडशभिःस्वप्नेचैवाहचंडिका भोधनेश्वरगच्छत्वंतवपुत्रोभविष्यति स्वसामर्थ्यवशाद्देयादीपावैपिष्टसंभवाएकै
कवृद्ध्यादातव्याःषोडशद्वयपूर्णिमाः इदंव्रतंस्वपत्न्यैत्वंकथयस्वयथास्थितं आरुरोहाशुचाम्रंत्वंफलमादायसत्वर
स्वगृहंगच्छभार्यायैदेहिगर्भोभविष्यति ततःप्रभातसमयेसहकारमपश्यत आरोढुंनैवशक्तःसचिंताव्याकु
लमानसःस्तुतिंचक्रेगणेशस्यकृपांकुरुदयानिधे मनोरथोममैवास्तुत्वत्प्रसादाद्दयानिधे इत्युक्त्वाचततःशी
घ्रंफलमादायवेगतः त्रिवारमावृर्तिंकृत्वाफलमेकंददर्शसः वराल्लब्धंतदेवासीन्नान्यत्स्यादर्थनिश्चयः आग
त्यकथितंतच्चभार्यायैदत्तवान्फलं यदातदारूपवत्याभक्षितगर्भमादधे तदादेव्याःप्रसादेन रूपौदार्यगुणा
न्वितः तस्यास्तदाभवत्पुत्रो देविदासेतिनामतः व्रतबंधंततश्चक्रे विवाहंनकरोतिसः मात्राचाग्रहतः

पृष्ठस्सोवदत्सर्वचेष्टितं ततस्तुदैवयोगेनकाश्यांनेयोमयाशिशुः इतिबुद्धिस्तदाजातापितुस्तस्यमहात्मनःतंप्रेपय
त्सहाश्वेनमातुलेनसहैवच कियंतिसमतीतानिदिनानिपथिगच्छतोः गच्छन्काशीपुरींप्राप्तोभागिनेयेनसंवृतः
कस्यचित्त्वथविप्रस्यमंडलेप्राप्तवान्निशि तस्मिन्दिनेगृहस्वामीकन्यामुद्वाहयन्कृती तैलादिरोपणंचक्रेकृत्वावरानिवे
शनेलग्नस्यसमयेप्राप्तेधनुर्वातयुतोनरः धनुर्वाताख्यवातव्याधिमानित्यर्थः वरापित्रादिभिस्सर्वैर्विचार्यचपुनःपुनः
असौकार्पटिकोबालः सुदरोयंसुरोयथा सार्द्धत्वनेनलग्नंवैकारिष्यामः क्रमेणतु इतिनिर्धायमनसाप्रार्थयामा-
सं मातुलं घटिकाद्वयपर्यंतंदेहित्वंभागिनीसुतं मातुलउवाच मधुपर्केतथाकन्यादानेयद्यत्प्रदीयते तदस्माकंयदि
भवेत्तर्ह्यसौभवतांवरः तथाभवतुतेनोक्तोविधिर्वैवाहिकोभवत् पाणिंचग्राहयामासवरेणचयथाविधि वद्वासार्द्धं
तथाभोक्तंसचनोत्सहतेशिशुः उत्तिष्ठाशीतिसांचिंत्यकस्यभार्याभवेदियं ततस्त्वेकांतसमयेनिःश्वासान्मुमुचेवहून्
सांब्रवीत्कथमेतस्मादन्यथाब्रह्मसूत्रता त्वमेपतिरहंपत्नीदेवाग्निद्विजसन्निधौ सोब्रवीन्माकुरुष्वेदंममायुः स्वल्पमे
वच तथातेपिगतिर्भूयात्सेयंमह्यभवेदिति उत्तिष्ठभोनमोनाथक्षुधितोसिनसंशयः प्रीत्याप्रीतितयासार्द्धंभुक्त्वा
न्सद्विजस्तथा अंगुलीयंददौतस्याः स्पष्टरत्नगतंनवं अंशुकंचददौतस्याः स्थानत्रयविभूषितं नवरत्नमयीं
मुद्रांगृहीत्वाप्यंशुकंचसा इतिसंकेतकंकृत्वामद्वचकुरुमेप्रिये ममसंजीवनार्थायकुरुजात्यादिवाटिकां मनो
रम.पुष्पजातिसुगंधिनवमल्लिकाः सिंचसिंचप्रतिदिनक्रीडांकुरुयथासुखं यस्मिन्दिनेतुमत्प्राणावियोगः सम
जायते तदासपुष्पवल्लीनांप्राणत्यागोभविष्यति पुन संजीवितास्ताश्चेत्तर्ह्यहंजीवितोदृढं ततोब्राह्मेमुहूर्तेतुनिर्ज
गामवर.पथिअथप्रभातसमयेवाद्यनादोवभूवह आकारिताचसाकन्याब्रूतेनायंपतिर्मम। यदिचायंपतिस्तातब्रूयादे
वमयार्पितं मधुपर्केतथाकन्यादानेयद्भूषणादिकं कथयिष्यतिचेद्वच्मिरहस्यांतरात्रिभाषितं इतिकन्यावच श्रुत्वाउवाच

संवरस्तदा नैवजानामितद्धकुंत्रीडितोनिर्जगामह कृष्णउवाच ततस्तुवालक काशींप्राप्तोप्यध्ययनेरतः दिनानिक
तिचिज्जग्मु.कालस्यपशमागतः तत कृष्णोमहानागोरात्रौभक्षितुमागतः परितःशयनाचस्यदीपज्वालाभिरावृतः
नैवशंकस्तनमत्तुंवैव्रतराजप्रभावतः तन्मात्रावतिशीनामपूर्णिमायांव्रतंकृतं ततोमध्यान्हसमयेकालएवागमत्स्वयम्
ततस्तुकालसंविद्धस्त्वधोदकनियोजितः शंकरोप्यगमत्तत्रभवान्यासहएवच भवानीप्रार्थयामासदृष्ट्वावस्थांतुत
स्यतां अस्यमात्राकृतंपूर्ववातिशीव्रतमुत्तमं तस्यप्रभावेन सोयंवालोयंजीवतात्प्रभो तथैवकृतवांस्तत्रभवानीप्रेम
वत्सलः तत्रतस्यप्रभावेनमृत्युनापिनिराकृत तांपुष्पवाटिकांपश्यत्पत्रपुष्पविवर्जितां अतिदुःखातुराशोचत्य
तिस्नेहेनकातरापुन.संजीवितांदृष्ट्वापितरंकन्यकाब्रवीत् अत्रसत्रंकुरुष्वत्वंजामातुस्तुगवेषणे प्रत्यर्थंकुरुभोतावत्का
शीतोनिरगात्तुसः पुनस्तत्रैवमंप्राप्तोयत्रोद्वाहोभवत्पुरा ज्ञात्वाचपरमंप्रीत्यादेवदत्तोनयद्गृह ततोजनपदाःसर्वे
इतिब्रूयु परस्परं प्रीत्याह्यूचुस्ततःसर्वसाधुसाधुसमन्वितं उत्साहोद्याभवत्तत्रनिर्जगामाथतत्पुरात् श्वशुरेणतथा
वंध्यामातुलेनसमान्वितं सपितु.प्रेपयामासभवत्पुत्र समागतः तावृचतु कुतोस्माकंदुर्भगानांतुपुत्रकः कथितोन्ये-
रपिजनैस्तत संहृष्टमानस सुहृद्भिर्बांधवैःसर्वैरानयामासवालकं ततोमहोत्सवंकृत्वादत्त्वाचवहुदक्षिणां एवंसपुत्र
वान्जातोवंतिशीव्रतसेवया य कुर्वंतिव्रतमिदंविधवानभवंतिताः जन्मजन्मनिसौभाग्यंप्राप्स्यंतिचवचोमम एत
त्तेकथितंसर्वंपुत्रपौत्रविवर्द्धनं यंयंचिंतयतेकामंतंतप्राप्नोतिनिश्चितं यशोदोवाच उद्यापनविधिंब्रूहिपूर्णिमायाः
सुरेश्वर भक्तित श्रोतुमिच्छामिव्रतसपूर्णहेतवे कृष्णउवाच पौर्णिमामार्गशीर्षस्यमाघवैशाखयोस्तथा व्रतंप्रारंभये
त्तस्यांपौपभाद्रंतुवर्जयेत् उमयासहितोदेवःपूजनीयोवृषध्वजः उपचारैःषोडशभिरागमोक्तविधानतः एकैकंदी
पंकृत्वामासिमासिचदापयेत् एवंसार्द्धद्वयंवर्षंद्विमासावाधिआचरेत् ज्येष्ठस्यपूर्णिमायांचकुर्यादुद्यापनंततःअथवा

स्वस्तिश्रीरणवीरसिंहधरणीपालोवदान्याग्रणीर्नानाशास्त्रविचारसाररसवित्सद्वंदसरक्षकः धर्माधर्मविभागकृ
द्रघुपते·पादांबुजार्चारतोजीयात्पुत्रकलत्रमित्रसहित संपालयन्क्ष्मांचिरम् ॥ १ ॥ रणवीरसिंहभूपेनकारितेकृत्य

सागरे अभूच्चमार्गकृत्यानां रम्योयंरत्नसंग्रहः ॥ १ ॥

इतिश्रीमत्सूर्यवंशावतंसरघुकुलतिलकश्रीरणवीरसिंहमहाराजकारितेकृत्यरत्नाकरेमार्गमासकृत्यरत्नसमुच्चयः ॥

॥ श्रीरघुनाथमुद्रायन्त्रालये ॥
लालाशिब्बामल्लाधिकारेमार्गशीर्षमासोमुद्रितस्समाप्तिमगमत्
संवत् १९४१ माघ प्र. १५